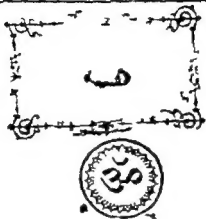

ગુણદ્રષ્ટિ, ન, મોક્ષમાગની નિમ્સરણી છે

Lives of great men will remind us,
We can make our lives sublime,
And, departing, leave behind us,
Footprints on the sands of time.

સાભાર-અર્પણ.

શ્રી રાજનગરનાં નગરશેઠ,

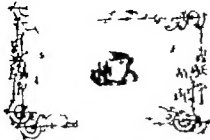
કસ્તુરભાઈ મણિભાઈ પ્રેમાભાઈ.

અમદાવાદ.

શ્રી સકળ જૈન સઘના હિતસ્વી, અને જૈન સઘને સતત સહાય આપનારા આપના પૂર્વજો અને આપની સાતમી પહેડી ઉપર થયેલા ઓસવાલ કુળદીપક શેઠ શાન્તિદાસનું નામ આખી જૈન આલમમા મશહૂર છે તે પ્રતાપી પુરૂષના આપ વશજ હોઈ નગરશેઠની અપૂર્વ પદવીને શોભાવો છો, તે સમયે તે મહાન્ પુરૂષનું અનુપમ અને અનુકરણીય જીવનચરિત્ર તથા તેમના સમયનો જૈન ધર્મનો ઇતિહાસ પુસ્તકરૂપે પ્રકટ કરવાનો અમારા મનમાં ઈચ્છાસકલ્પ થયો તેને આપે ઉત્તેજન તથા સહાય આપ્યા, એ વિચાર ધ્યાનમા રાખી આ પુસ્તક જનસમૂહ આગળ રજૂ કરતા આપને અર્પણ કરવામા આવે છે આપ પણ આપના પૂર્વજોના મહાન્ પગલે જૈન ધર્મના ગૌરવમા-સુકૃત્યો કરી-વધારો કરશો

લી.

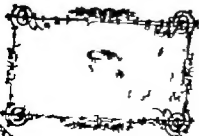
અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રસારક મંડળ.

વિનયતિ

જુજી હુનિસનેન તેમજ પ્રજાવિક શ્રાવણેના પ્રગટ
 કરવા થેવ્ય પ્રજાની સમોચારિતો-લેખો જાણે દેવ
 તેજેને જાની સહે તે રીતો-મૂલ સિદ્ધિમાં જાણવા મુલ
 રીતો નાક હાવીને-મહા જોર પુરા પાડવાને, લેખોથી
 જાની સહે તેજો પ્રત્યે કિનવિ છે, કારણકે તેજ પુરોના
 શરિતો જાણવા જાણવાને મહા મહત્તો થાને છે.

મહાત્મી-શ્રી ગાંધી } આખ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંદલ

સમાલોચના.

શ્રેષ્ઠીવર્ય શ્રી શાંતિદાસ.

૧. વંશ.

શાંતિદાસ શેઠના રામપંચી તેમની ધણી દુકી પણ ઉપયોગી હવન-રેખા મળી આવે છે આ ગમના આધાર મિવાય કોઈ પણ ચારિત્ર લખના જે ઉપયોગી સાધનો જોઈએ તેનામે દત્તકથા, વંશાવળી (આરોટ-વટી વગ્યાની), રાજપુત્રો, વગેરે છે તે માધનોનો ઉપયોગ આહી પણ ઠગના શાંતિદાસ શેઠનું મહત્ત્વ ધણી રીતે મિદ્ધ ધર્મ રોકે છે

તેઓ માગવાડના શુદ્ધ ક્ષત્રિયખીજ સીસોદીઆ રજપૂતના વંશજ હતા શાંતિદાસના પિતાનું નામ સદસકિજી, કે જે વત્સારોહના પુત્ર હતા અને વત્સારોહ હરપાળના પુત્ર હતા હરપાળજોઈ સામત સ આમમિદ અને કુમાર પાળ સીસોદીઆના વંશના છે, અને તે વંશની ગાખા કાકોલા છે આ મેવાડના રાજાના દેહ નજીકના સગા મંબેધી હતા સીસોદીઆ રજપૂતોનો મહિમા જવનત હતો અને તેઓ જન હતા, એના પ્રમાણ તરીકે દાડ-રાજસ્થાન, મેવાડની જાણીજાણી, ભારત રાજ્યમ ડાળ, મહાજનમ ડાળ આદિ અનેક પુસ્તકો સાક્ષી પૂરે છે

શાંતિદાસજોઈ આ રીતે મૂળ ક્ષત્રિય હતા જૈનધર્મમાં ક્ષત્રિયોએ જે મહાન વિશાલ આધાર, મહાય, અને તેજ અર્પણ છે તે અવર્ણનીય છે, અને તેજ રીતે આ શેઠ પ્રજા ક્ષત્રિયવંશજ હોઈ અર્પે એ સ્વાભાવિક ' ગણી નકાય અત્યારે કઈ રીતે ક્ષત્રિયોએ જૈનધર્મમાં આજ રાખ્યો છે તે જોઈએ

જૈનધર્મના પરમપૂજ્ય તીર્થસ્થાપકો શ્રી ઋષભદેવથી તે મહાવીર મુખીના ચોવીશ તીર્થકરો ક્ષત્રિય કુળમાજ ઉત્પન્ન થયા હતા છેલ્લા તીર્થકર શ્રી મહાવીર સ્વામીના સમયમા એટલે આજથી ૧૬૪૮ વર્ષ પહેલા, અદાર દેશના રાજાઓ જૈનધર્મ પાળતા હતા, એવું ઇતિહાસ અને આગમાદિપરથી સિદ્ધ થાય છે, અને તે સર્વ રાજાઓ ક્ષત્રિય હતા, કેટલાક રાજાઓ વિદ્યમ મવત પછી વેદધર્મ જન્યા, અને તેથી વેદધર્મીઓનું જોર ધીમે ધીમે વધવા લાગ્યું સૌરાષ્ટ્ર, મારવાડ, મેવાડ, પૂર્વદેશ, દર્ણાટક, માળવા વગેરેના રાજાઓ જન હતા અને જન ધર્મને મારો આશ્રય આપતા હતા, પરંતુ વેદધર્મનું જોર વિદ્યમ પાચમી વા છઠી સદીથી વધવા લાગવાથી ક્ષત્રિયાની વંશપરપરા

નેનપદ-પુત્રકુપર્વે કરેરે તથા મહા પાતક લાગી હનિયાસ બેનાં મહત્ત્વ
પો છે કે દક્ષિણાં શિશુના પર્વે જોવા વિનયુતમાં બેન શાળાએ સભ્ય
કરના કાલ સુખમન, કાલિયાચક્રમાં ભેગેનું ભેર વિશેષ હતું જાણ સમયમાં
જન્મ બનાવ્યોએ બાલુના રાસ અને મલમ કરેલ છે પરંતુ આ પ્રતિષ્ઠા
બહાં બસતો છે તેથી વિશેષ લગ્નું વધિ નથી એટલું કહેવું બેનને કે
બેનાચરેણિ તર ખંડથી કુતિયેને જાણવા અને કુલ સમય તેઓને
સુદા પડત અને બાલપાલિકો બાલવિદ્યા મહાનયનું નજીવું, તેથી બે
કુતિયે બાલાર કરવા લાગ્યા તે વધિક અર્થાત્ વધિક બહુવા લાગત
જામ થતું તેની સાથે કુતિયના પ્રભાવક્રમ પર્વ પ્રપાલે વલ્લભ અને
તેનજાનની પેઠે મજા પતીએ થવા છે અને સુભાગે જન્મ થવા છે શિ
સોશિયા, પાખાર, શોધાલુ, જાનક કરેરે મજી જાનક કુતિયો કે જે
બસતી નેનપર્વે પગલા કાલ તેના વલ્લભેમાં વેલખે પત્યેકાથે કરવાથી
કેલ્યાં વેલખેમાં જાનક થવા છે અને કેલ્યાં બાલપર્વમાં છે સીને
જાણવડે બાલવિદ્યા જાણી શકા છે.

સિલોચિત્ત રાજ્યો પૂર્વે નેનપર્વે પગલા કાલ અને તેના વલખે
કરેલ કુલકથે જન્મ નેનપર્વે પડ્યો અને બાલાર બાલિકો બાલવિદ્યા
જાણી જાણી પર્વે તેમના વલખે કોલકાલ વધિભાવ અને બેનજાન
છે બાલાર કોલકાલ કુતિયને કોલકા બાલે તેના પગલો જન્મ તે વલ
ખેએ મળ્યાં છે તેઓ પૂર્વે રીતે સમજાવ કાલ કે હા ખંડ વાલ્યો
અને બાલેકાલે મજા બે કાલ કુતિયના નથી પણ કુતિયના તે એક
જાણ કે કેલકા અને રીતે સ્વાર્થથી કાલકા મજા બાલકા કાલ કુતિયના
જન્મ રહેલું નથી તેઓ બાલેને-બાલેકાલે બાલે બાલાર કરનાર છે
અને તે સાથે કેલકાકાલે ભેગ જન્મ બાલકાલ છે.

સાંનિવાસીએ એકાનન્દ બાલકી તરીકે જાણી પાળા મેળવી છે
તેની સાથે જાણત જાણકાલી મેળખે સહાય કરી જાણકા બાલકાલ
જાણત મિત્ર મેળવ્યું છે જાણકા જાણકાલે નગરો ની જાણ
જન્મ જાણેલ છે.

૨ ચિલ્લામણિ પદ-સામગ્ર્યક.

જાણકા પ્રભાવમાં કરી હરે બે મલખી પેટને મલેરન થયે તેની
જાણકા જાણકા ચિલ્લામણિ પદ એક પારે સમાવેલો હોય તે જાણકા
સામગ્ર્યના જાણકા સુખમન જીવ સાંનિવાસી છે કાલ, જાણકા મલેરન કાલ

અનુભવ છે, મનુષ્ય ધારે છે કંઈ, ચાપ છે કંઈ જેના કર્મયોગ બળવાન છે તે બીજા માટે નિર્માણ કરી નાખ્યું હોય તોપણ તે પોતે લઈ જાય છે, તેવી રીતે અમદાવાદના (આપણા ચરિત્રનાયક) શાંતિદાસશેઠ તે મત્રની સાધનાનું કળ લઈ ગયા ત્યારે સુરતના શાંતિદાસશેઠ કે જે શાંતિદાસ મણિયાના નામે પ્રખ્યાત હતા તે કંઈ ન પામ્યા ચિતામણિ મત્રની સ્થાપના પછી આ મત્રની સાધના મધાવી કોણે? તે રાસમાથી જો કે સુરપદ થતું નથી, પરંતુ તેમા નેમસાગર અને સુકિતસાગરનું તે વખતે ચોમાસુ હતું એમ જણાવે છે સામાન્ય કથા પ્રમાણે રાજસાગરમુનિએ તે મત્રની સાધના કરાની હતી, અને તેથીજ તેમને છેવટે સુગ્રિહ અપાવવું અને પોતાનું ઋણ થોડે અંશે પણ સારી રીતે વાળવું એવો નિશ્ચય, શેઠે કરીને પાળ્યો હતો * તદુપરાંત રાજસાગરસુરિ અને તેની પરપરા સાગરગચ્છ કરા

* સ્વ મગનલાલ વખતચંદ્રે સને ૧૮૫૧ (સ ૧૯૦૮) મા રચેલ અને ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ શિલાલેખર્મા પ્રસિદ્ધ કરેલ 'અમદાવાદનો ઇતિહાસ' નીચે પ્રમાણે જણાવે છે —

“ દિલ્લી પ્રજામાં એક ગામ હશે ત્યાં શાંતિદાસ કરીને એક ગૃહસ્થ રહેતો હતો, એ શાંતિદાસને ત્યાં એક બીજો શાંતિદાસ નામનો ચાકર રહેતો હતો. હવે એ શેઠ એક જોગીશ્વરની સેવા કરતા હતા, ને તેમનું પોપણ કરતા ઘણા દહાડા થયા એવામાં એક દહાડો એ જોગીશ્વર ત્યાં શાંતિદાસ વાતો કરે છે એવામાં એની વાત નીકળી કે ‘શાંતિદાસ ! તમે ક્રીયા દહાડાની મારી સેવા કરો છો, ને મારા આધાપીધાની તબવીજ રાખો છો તેમા તમને શો ફાયદો છે ? ને તમને તે બાબત પાંચ સાત હજાર રૂપૈયા ખર્ચ થયા હશે ’ ત્યારે શાંતિદાસ બોલ્યા ‘ સાહેબ ! તમારી ચાકરી કરવાનું કામ મળ્યું છે એ શું થોડો ફાયદો છે ? તમારા જેવા ઉત્તમ પુરુષની સેવા તે કઈથી મળે ? ’ પછી પેલા જોગીશ્વરે મન સાથે વિચાર કર્યો કે ‘ એણે આટલા બધા વરસથી ચાકરી કરી છે માટે મારે પણ એના ઉપર ઉપકાર કરવો ’—એવું ધારીને બોલ્યા કે ‘ શાંતિદાસ ! હું એક કામ બળાવું છું તે કરશો ? ’ શાંતિદાસ બોલ્યા ‘ હા સાહેબ ! તમારી સેવામાં હાજર છું ’ ત્યારે જોગીશ્વર બોલ્યા કે ‘ હું તારે વાસ્તે એક જત્ર કરવાનો છું ને તે જત્રની સિદ્ધિ કરવાને હું છ મહિના સોયરામાં રહીશ, માટે આ જળાભાથી તારે નિત્ય પાંચશેર દૂધ ને શેર સાકર મને આપવી આ પ્રમાણે છ મહિના સુધી કરવું ’ શાંતિદાસે કહ્યું કે ‘ સાત સાહેબ ! ’ પછી જોગીશ્વરે એ જત્ર કરવા માડ્યો ને શાંતિદાસે નિત્ય પાંચ શેર દૂધ ને શેર સાકર આપવા માડ્યું એ પ્રમાણે આખા કરે છે હવે એક દહાડાને વિષે એ શેઠે વિચાર્યું કે ‘ આજ છ મહિના થયા માટે દૂધ સાકર આપવા નહીં ’ એમ ધારીને પોતે નાહ્યા ને જળાભેથી દૂધ સાકર આપીને પૂછ્યું ‘ સાહેબ ! પેલો જત્ર થયો ? ’ ત્યારે જોગીએ જવાબ દીધો કે ‘ ના, નથી

છે અને તે અતિ અમલકારી છે; અને કહેવા પ્રમાણે તે શ્રી મંપ્રતિ મહાનગ્ર ભગવેલી પ્રતિમા છે

શ્રી શાંતિદાસ રોહના ગંબધમા આ રાગ કહે છે કે —

“ એમ અનેક ઈલા વાગતા, સ્વાગગચ્છનો ગનરે ” પરંતુ તે બધી વાન રાસ પૂરી પાડતો નથી, પણ ખીખ ગૃહ્યો પામેથી આંખોથી તથા કેટલીક ખીનાપરથી ભેગી કચેલી હકીકત નીચે પ્રમાણે છે — તે રણુ કચી પ્રામંગિક જાણાય છે

શાંતિદાસના વખનમા અમુક બાદશાહ મળ્યું પામ્યો અને જહાગીર ગાદીપર બેઠો હતો શાંતિદાસ રોક દીલી ગયા હતા તે વખતે તેની બહુ મોટી ઉમર ન હતી ત્યાં એક ઝવેરીને યે પોતે હત્યા આ વખતે એણે બન્યું હતું કે, બાદશાહ જહાગીર પોતાની મમામા એણે પૂછ્યું કે, મારી પોતાની કિંમત કરો. સભા દિગ ચઢ ગઈ, અને બાદશાહની કિમત કેવી રીતે કરવી એની ગમ પડી નહિ અને તેથી આ મવાવ પણ વિચિત્ર અને તુરગી લાગ્યો, હવે કરવું શું? પછી પોતાનાપથી તેનો ભાગ કાઢી નાખવા કહ્યું કે ‘જહાપનાહ’ આપ કિંમતી જવાહીર છે, અને જવાહીરની કિમત તો ઝવેરીજ કરે, માટે ચહેરના ઝવેરીઓને બોલાવો, તે આપની ખરી કિમત કરશે. ’ બાદશાહે કહ્યું ‘તે બગબગ છે’. પછી ઝવેરીઓને તેડાવ્યા અને તેઓની પાસે પોતાની કિમત પૂછી, ઝવેરી પણ મડક થયા, અને શું કહેવું તેની સમજ પડી નહિ એટલે તેઓએ એક અઠવાડીયાની મુદત માગી લીધી. આ દરમ્યાન શાંતિદાસ રોક દિલીમાં આવ્યા હતા, તેમણે પોતે ન્યા ઉતારો લીધો હતો તે ઝવેરીને બેઠાતુર બેઠું તેનું ઠગણું પૂછ્યું ઝવેરીએ જણાવ્યું કે ‘ભાઈ’ તું હજી નાનો છે એટલે તેનો ખુલાસો થઈ શકે તેમ નથી ’ ત્યારે શાંતિદાસે આગ્રહ કર્યો એટલે બધી બાબત ઝવેરીએ જણાવી, અને ગોક પ્રદર્શિત કર્યો. શાંતિદાસ રોકે કહ્યું ‘ ઝિકર ન કરો, તે હું કરી આપીશ તમારે કાષ્ટને દર્દ ન બોલવું ’ ઝવેરી ગેઠે કહ્યું ‘ કીક ’. પછી બધા ઝવેરી છેલ્લે દહાડે શાંતિદાસને લઈ ગાજતે વાગતે સમામા ગયા બાદશાહે કહ્યું કે ‘ અવધિ પૂરી થઈ છે, માટે શું ખુલાસો કરો છો ? ’ ઝવેરીઓએ કહ્યું ‘ એમા શું છે ? એનો નાનો હાકો પણ કરી શકે (શાંતિદાસ મામે આગળી કરી) પૂછો આ અમાગ નાનો ઝવેરીને. ’ બાદશાહે શાંતિદાસ રોકને પૂછ્યું તેણે કહ્યું કે ‘જહાપનાહ’ આપની કિમત મમા સમજ કર કે ખાતગીમાં ? ’ બાદશાહે કહ્યું ‘ એમા શું હકકત છે ? બહાન કરો ’ એટલે તુરતજ શાંતિદાસ ગેઠે ઝવેરીનો ઝવેરાત બેખવાનો

૪. રાજ્યમાન.

ચારિત્રનાયક શાંતિદાસ શેઠ રાજ્યકાર્યમા પણ આગેવાની ભર્યો ભાગ લેતા હતા મહાન અકબર અને જહાંગીર બાદશાહ પાસે તેમનું સારી રીતે

‘તમને પારખુ સાઝ છે ? ત્યારે બાદશાહ સાહેબને આપનું કામ છે મોટું આવે તો ધણુ સાઝ’ ત્યારે શાંતિદાસ બોલ્યા કે ‘હા, ચાલો’ ત્યારપછી ઝવેરીઓએ સારા હુમડા ને ઢરેણા લાવીને શાંતિદાસને પહેરાવ્યા તે પહેરીને શાંતિદાસ તે ઝવેરીની સાથે બાદશાહને ત્યાં ગયા અને હથોળ પગ ધાલીને બેઠા પછી ઝવેરી બોલ્યા ‘સાહેબ ! તમારે જે ઝવેરનું પારખુ કરાવવું હોય તે લાવો આ અમારા મહાજનનો શેઠ કરી આપશે’ બાદશાહે તે ઝવેર આપ્યું તે લઈને શાંતિદાસે સારી પેઠે તપાસ્યું, ને કહ્યું કે, ‘સાહેબ ! આ ઝવેરમા કીટો છે’ ત્યારે બાદશાહે તે ઝવેર ભગાવ્યું ત્યારે તેમાથી એક કીટા સરખો કડકો નીકળ્યો ત્યારે બાદશાહ બોલ્યા કે ‘પારખુ બરાબર કર્યું’ તે પછી સોનાના કડા ને પાલખી વગેરેનો સરપાવ આપ્યો પછી શાંતિદાસ બાદશાહના દરબારમા આવતા જતા થયા ને બાદશાહના માનીતા થયા ને રહેતા રહેતા તેમના જનનખાનામાં જવા લાગ્યા, ને રાણીઓને બહેન કહીને બોલાવી ત્યારે રાણીઓએ તેમને ભાઈ કહીને બોલાવ્યા પછી દહાડે દહાડે હેત વધતું મયુ રાણીઓએ પોતાના સગા ભાઈ કરતા શાંતિદાસને આલે (વધારે) ગણવા માડયા શાંતિદાસ ત્યાં ધણુ દહાડા રહ્યા પછી રાણીઓને કહ્યું કે ‘એ બહેનો ! હવે હું તો અહીંઆથી જમશ’ ત્યારે બહેનોએ કહ્યું કે ‘અહિયાથી જવાય નહિ તમારે તો અહિયાજ રહેવું !’ એ પ્રમાણે ધણુ ધણુ વહુ પણ શાંતિદાસ તો હઠ લઈ બેઠા કે ‘મારે તો જવું ને જવું’ ત્યારે રાણીઓએ કહ્યું કે ‘તું મારો ભાઈ દહેરાયો, તેથી તને કાલો માલો જવા દઉંએ એ તો કાઠ ઠીક નહિ’ મોટું તમે થોડા દહાડા સહુર ખમો ને અમને બાદશાહને દહેવા દો ! પછી તેઓએ બાદશાહને વહુ કે ‘અમારા ભાઈ શાંતિદાસ નય છે તેમને કાંઈ વિદાયગીરી આપવી, અને એવી આપવી કે તે વશપરપરા ચાલે’ ત્યારે બાદશાહ બોલ્યા કે ‘કઈગામ આપો’ શાંતિદાસને ગામ આપવા માંડયા તે લીધા નહિ ને કહ્યું કે ‘સાહેબ ! અમારે ગામ ના લેઈએ, અમે વાણીઆ ભાઈ !’ બાદશાહ બોલ્યા ‘ત્યારે તે તમારે શું લેઈએ ?’ શાંતિદાસે વિચાર્યું કે ‘અમદાવાદ શહેર જેવું બીજું શહેર કોઈ નથી મોટું એ શહેરની નગર રોકાઈ લઈ તો ઠીક, ને વળી આપણા વતનમા પણ આવીશું’ એવું ધારીને અમદાવાદની નગરગેઠાઈ માગી ત્યારે બાદશાહે નગરરોકાઈ આપી ને વરસે દહાડે રૂપેયા બાંધી આપી, (વર્ષાસન), તે ચિવાય બીજું આપવું હશે તે આપી, વિદાય કીધા શાંતિદાસ પછી અમદાવાદ આવીને વસ્યા’

—૫૫ ૨૭૨-૨૭૫

નોટ—“આપણા વતનમા” એ રાખેથી શેઠ દિલ્લીના નહિ પણ અમદાવાદના સિદ્ધ ઠરે છે બાકી ઝવેરાતની કિમત કરી કે, ઝવેરાતમાં કીટો છે તે જાણાવ્યું તે વાત મૂળ રાસમાથી સુરુપદ પ્રાપ્ત થતી ન હોવાથી, તે વિષે વધુ જણાવી હશે મૂળ રાસથી વેગળા જવું ચોખ્ખું ધારતા નથી

માન હતું અમર નામદાર પાસેથી તેમણે સિદ્ધાન્ત લીધોત્યા પાંચે
કાંચની લીધા હતા

શાંતિપાસ થોડે વિભાગથી પાંચેનાંતું મોટું જાન દેસપર માન્ય બિન્દુ
હતું સિખરનીય હોઈ પુખ્ત રાજ્ય ખરમી અમલવાળાં સારસપુરમાં સ. ૧૫૪૪
(ખ. સ. ૧૫૨૮ માં) ગાંધી હતું આ વખતે મૈદાનવલેખની મુજબનાં મુજબ
મીની હતી તેણે ખ. સ. ૧૫૪૪ માં તે લેખી પાતું અને તેની પસંદગી મી,
જાણી અમલ મુજબનાં મોટું કિંદુ અને મુજબનાંતું નંદ હતું હતું શાંતિપાસ
થોડે શરૂઆતનાં જાણવાન અમલ મી તેથી તે કાર કીમી સ. ૧ ૧૮
(એલે ખ. સ. ૧૫૪૪) ના અમલદારી અમલની લીધા ૨૧ મેને શરૂઆત
નાં જાણવાને મી નવ મસી અમલ મુજબ મોં હતો જાણી નામ જા
સાથે મુજબનીમાં કીમી અમલ કે જાણે અમલ નં ૧ તેમાં અમલને કે

૧ " આ જાણ વિભાગવતું સિખરનાં સોડે સારસપુર નામના મુખથી પસંદ
જાણે વિભાગ મેને કેડે અમલ કે આ સોડે સારસપુર મિતું મેંદામાં અમલ કે ૩
અમલનાં સોડેપાસ થોડે પાસ સાર સાર દરિયા ખાળે મેંદાંતું હતું મેં
આ લખાન કીમીનાં સોડે એમાં કે આ જાણ વિભાગ કે કે કીમીનાં સોડે
પસંદગીનાંતું કે અમે આ સોડે કીમીનાંતું કે આ સોડેમાં મેંદાં મેંદાં
મેંદાં કે તે મેંદાંનાં પસંદ મેંદાં મેંદાંનાં હતો મેં સોડેથી તે અમલનાં
અમલનાંનાં વસોડેનાં કીમીનાં મુખી મેંદાંનાં નવ મેંદાં મેંદાં મુખ કે મિતું
મેંદાંનાં સોડેમાં અમે કે ન મિતું અમલ મિતું અમલનાં કે ૩ મુજબનાંનાં પાસમાં
અમલનાંનાં મુજબનાં અમલનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં પાસમાં તેમાં મિખા
પાસમાં મેંદાંનાં તે પાસ મેંદાંનાં મેંદાંનાં પાસ તે પાસમાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
હતો તેથી અમલને નવમીને અમલ (મુખ) મેંદાંનાં સારસપુર હતી તે ૧૫ મેંદાં
સારસપુર જાણી આ સોડેનાં મેંદાંનાંનાં પાસ પ્રસિદ્ધિનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
નાંનાં અમલનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં

આ તે મુજબનાંનાં સોડે પાસમાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં
મેંદાંનાં મેંદાંનાં મેંદાંનાં રાજ્ય પાસ કે

૧૫. મ. ૧. ૧૫. અમલનાંનાં સોડેપાસ ૧ ૧૫-૧૫.

કે, 'તે દહેરામા જે જે નવું કરાવ્યું હોય અને મહેરાઓ તે પર કરેલ છે તે કઢાવી નાખવી અને મકાન મજકુર શેઠને હવાલે કરવું તેમજ પ્રથમના દસ્તુર (રીવાજ) માફક તે મકાન તેમના કબજામાં રહે, અને હરેક રીતે તે પોતાની મરજી પ્રમાણે પોતાના ધર્માનુસાર વાપરી તેમા પરમેશ્વરનું બજન કરે, તેમાં કોઈ આદમી ધજા કરે નહિ, તથા ખીજા ફકીર લોકો તે જગામા મકાન કરી રહ્યા છે તેમને ત્યાથી કઢાવી મૂકવા ખીજા વહોરા લોકો એ દેવલની ધમારત ઉઠાવી લઇ ગયા છે તો તેમના પાસેથી તે ચીજો લઇ એમને પહોચાડળે અગર એમને સામાનનો ખર્ચ કર્યો હોય તેની કીમત તેમની પાસેથી લઇ શાંતિદાસને પહોચાડળે આ બાબતમા તમામ તાકીદ જાણીને હુકમ કરાવશો'

આપરથી જણાય છે કે શાંતિદાસને પ્રજા સાથે ધણો ઉદાર અને વિશાલ સંબંધ હતો, તેમજ રાજાઓનો અને ઠેક બાદશાહનો આશ્રય ધણો હતો જેની પાછળ સમગ્ર પ્રજા છે, અને જે પ્રજાનું જ કલ્યાણ, રક્ષણ કરવા સર્વદા તન, મન, ધનથી તત્પર રહે છે તેમને પછી રાજ્ય અમલદારો, તેમજ રાજ્યાધીશ, પૂર્ણ માન અવશ્ય આપેજ એમા કદાચ આશ્ચર્ય નથી પ્રજાના હિતની સાથે જે રાજ્યનું પણ બહુ ચાહે છે, તે રાજ્ય અને પ્રજા બન્ને તરફથી માન, મરતબો મેળવે છે, અને આવી રીતે બન્નેનું બહુ ચાહનાર જગતમા કોઈ વિરલાજ હોય છે કહ્યું છે કે —

નરપતિહિતકર્તા દ્વેષ્યતા યાતિ લોકે ।

જનપદહિતકર્તા ત્યજ્યતે પાર્થિવેન ॥

इति महति विरोधे विद्यमाने समाजे ।

नृपतिजनपदानां दुर्लभः कार्यकर्ता ॥

અર્થ:—(એકલા) રાજાનું હિત કરનાર લોકમાં દ્વેષને પામે છે- નિદાય છે, (એકલા) લોકોનું હિત કરનાર રાજાથી તળય છે, આવી રીતે એક બીજામા આટલો બધો વિરોધ હોવાથી રાજા અને પ્રજા (લોક) બન્નેનું કાર્ય-હિત સાધનાર ખરેખર દુર્લભ છે

૫. સમકાલીન ઉત્તમ મુનિવરો.

શ્રી શાંતિદાસ શેઠને જૈન ધર્મપર અચલ શ્રદ્ધા હતી તેઓના સમ-કાલીન-ઉપાધ્યાય શ્રી માનવિજયજી, યશોવિજય, જ્ઞાનવિમલસુરિ, વિજય-સેનસુરિ, વિજયસિંહસુરિ, શ્રી ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય વિજયસેનસુરિ, વિજય-

દેવમુદિ, વિજયનિઘમુદિ, વિજયનમુદિ, સામસામસુદિ તથા દત્ત નેત્રે
તાં આજ્ઞાપેત્રે તેઓ રૂપપૂર્વક લાભ લેતા હતા. શ્રી માતરિજ્ય હજારો
પિત્રોને જાણ કરવા તથા કર્મકાંડ શ્રી સાંનિધ્યમ શૈલના આગ્રહથી
કેવલ છે એવું તેની પ્રશસ્તિવાચી જણાવ છે.

૧ વચન.

શ્રી સાંનિધ્યમુદિને વલ્લભાચાર્યના વધી પુત્રી-શાળા અભ્યાસના સમ-
યમાં જન્મ સારી દિવસિએ હતી પગારે છે. સાંનિધ્યમુદિની એકલી નથી
પ્રસિદ્ધિ અને મદદા હતી કે તેઓ જાણી તેમના વલ્લભને અનેક સર્વ
પાત્રવસ્તુ, પાત્રાદિ પ્રભુ તથા શૈલનાં નિવસન વગેરે છે અને તેના
વલ્લભના પ્રાપ્તિ જે એ હેતુ તેને હજુ જન્મપાત્રમાં નસાયા
તથાનું નિવસન અવસ્થામાં જાણે છે. સાંનિધ્યમુદિનાં સ્વેચ્છા વિશે નિવસ,
દુરિતી પ્રભાવજી, પદોપધાર, કર્મકાંડ તથા સ્વચ્છે તેમના વલ્લભનાં
વિશેષાદિ જાણ્યાં જાણ્યાં છે.

શ્રીમદ્દત્ત શૈલ

સાંનિધ્યમુદિના પંચ પુત્ર હતા તે પૈકી શ્રીમદ્દત્તશૈલે સુખ-
લભ્ય તે વખતના મુખ્ય સારનાથ મુસાવરને ૧ જા સ્વચ્છવસ્તુ
પૈકી હતા, શૈલનાં નામના મસ્તકોવ ખરી હતો અને તેના જાણ પુત્ર
દામ મુખ્ય મુખ્ય અને જોડાવજોડ (જે જાણે જાણે અજ્ઞાત) વચ્ચે જાણી
માટે જાણે જાણે મુસાવરે કહેલાં જાણી જાણી હતી અને તેથી જાણે
એક કહેવું હતું. જાણે જાણે ૧૫૦૦ તેથી લીધા હતા તેથી જાણે
એક કહેવું હતું જોડાવજોડને જાણે લીધી જાણે જાણે હતી. જાણે જાણે
સુખલભ્યે પ્રાપ્તિ મુસાવરે કહેલાં જાણે જાણે હતું. પ્રાપ્તિ
૧૧૫૦ માં મુસાવરે શ્રીમદ્દત્તશૈલે જાણે જાણે જાણે, સાંનિધ્યમ શૈલ
જાણે જાણે (કે જે મનસુધાવજોડ છે તે) જાણે ૨-૪
જાણે જાણે તથા જાણે તથા જાણે જાણે ૮૮ જાણે જાણે
લીધા હતા અને જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
લીધી જાણે હતું. ૪ થી ૧૧૫૮ માં મુસાવરે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે ૩, શ્રીમદ્દત્તશૈલે મુસાવરે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

રૂપેયા તરત આપી દેજો. તેજ સાલમા મુરાદ તેના ભાઈ ઔરગજેબના દગાથી કસાયો અને મથુરામા કેદ થયો (આ મુરાદ ગુજરાતની સુબાગીરી ઉપર ઈ મ ૧૬૫૪ મા નીમાયો હતો)

લક્ષ્મીચંદ શેઠનો વ્યાપાર ધણા બહોળા પ્રમાણમા પથરાયો હતો, અને તેથી ધણા પૈસા જુદા જુદા વેપારી તથા ગુમાસ્તા વર્ગ પાસે શેઠના લેણા નીકળતા હતા, અને તે દેવાદારો નાણા આપતા નહતા અને માટે શેઠ ખુદ બાદશાહ ઔરગજેબનો લેખિત હુકમ લીધો હતો, તેમાં જણાવેલું હતું કે — “ પાદશાહી હુકમ ફગ્માવવામાં આવે છે કે એ લક્ષ્મીચંદ ગેહનું જે લોકો પાસે લેણું હોય ને તે લેણાની મર્યાદ સાખીત થવાથી તેને તેનો હિસાબ સાખીત કરવામા જે મદદ અને કોમીગ કરવી જોઈએ તે કરવી, એટલા માટે કે દેણદારો તેનું દેણું હુબાવે નહિ ” આ ઉપરથી શાંતિદાસ શેઠના કુટુંબનો ખુદ પાદશાહ સાથે કેટલો બધો મરતબો-માન હશે તે સ્પષ્ટ પ્રતીત થશે, જુઓ નક્કલ ન ૨

ખુશાલચંદ શેઠ.

લક્ષ્મીચંદ શેઠના પુત્ર ખુશાલચંદ શેઠ થયા તેમણે પણ અદ્ભુત પરાક્રમ કરી જૈન કોમના સ્તબ તરીકે જૈન કોમને ગર્વથી આનંદિત થવાનું કારણ આપ્યું છે સને ૧૭૨૦ માં ગુજરાતના સુબા અજીતસિંહ તરફથી અનુપસિંહ બહારી કામ કરતો હતો, તે અનુપસિંહ ધણો જીલમી હતો અને તેણે પાજરાપોળવાળા ઝોસવાળ *કંપૂરશાહ બહુશાહી કે જે મોટા વેપારી શ્રીમત હતો તેનું હીચકારાપણે ખૂન કરાવ્યું, ત્યાર પછી નિઝામુ-ઉલ્લુલ્લે પોતાના કાકા હુમીદખાનને સરસુબો ઠરાવી પોતે દીલ્લી ગયો પછી તેમને તથા બાદશાહ વચ્ચે વિરોધ થયો તે ૧૭૨૪ માં શિરખુલદખાનને સુબો ઠરાવ્યો એ સુબાએ પોતાની વતી મુન્નદીખાનને મોકલ્યો તેણે આવી હુમીદખાન પાસેથી અમદાવાદ લેઈ લીધું ને હુમીદખાન ચહેર છોડી જતો રહ્યો તે લોકોને પુછતો ગયો કે ગુજરાત ફરી ક્યારે દેખીશુ ? પછી દાહોદ જઈ મરાઠી શાહુરાજના સરદાર કચાળને મળી બંદોબસ્ત કર્યો કે, કચાળએ

* આ એક અમદાવાદના જૈન ઝોસવાળ શ્રીમત હતા તે ધણા શરૂવીર અને તેજસ્વી હતા, તેના સબધમા એક રાસરો અમદાવાદમા ગવાતો હતો તેની પ્રથમ બે કડી આ પ્રમાણે છે — “ હાર્યો હાર્યો મદનબોપાલ, છત્યા છત્યા કપુરશા ઝોસવાલ ” આ ચિવાય બાકી પ્રાપ્ત થઈ નથી આમા મદનબોપાલ જેશ્વ મરાઠાનો સુબો હતો એમ લેવામા આવે છે આ બે કડીથી લગાઈ યઈ હોય એણે દેખાય છે

રાખ (હિરાન) થયા, એમનાવડે આપણા છોકરા તથા માણસ તથા માલ-
મિલ્કત જલ્પશબાવ સર્વે રહ્યું, આવડો અહેશાન સર્વના ઉપર તેમણે કર્યો,
તો એમને આપણે શું આપવું ? એવો વિચાર કીશોરદાસ રણછોડદાસ,
અપમલદાસ વલભદાસ, મહમદ અળદુલ તથા અબ્બુલકર શાહાભાઈ, એ
ચાર માતળર શાહુકાર અને બીજા સર્વે શાહુકાર અને ઉઘમી—સમસ્ત વેપારી
લોક વગેરે મળી કર્યો, અને પોતાની ખુશરબવદીથી મહાલકોટ પારની
છાપો તથા દોટમનીઆર શહેર મજકુર અહીં આમ દકતરી થઇને માલની
કિંમત સરકારના હાસલમા ઠરાવ વાય તે ઉપર સરકારની જમાબંદી સી-
વાય રૂયતની નીમળતે દરમેકડે ચાર આના પ્રમાણે અમારા બાપને પુત્ર-
પુત્રાદિ વશપરપરા કરી આપીશું—અમારૂં રાજનામું (રાજખુરીથી કરી આ
પેલ ખત) કરી આપ્યું છે ” આ અરજીપર બાદશાહનો તે મહાજન ઠરાવ
બહાલ રાખી હુકમ થયેલ છે વાચો તેની આખી નકલ શુજરાતીમા આ
સાથે આપી છે તે માટે જુઓ નકલ નં ૩ અને જે મહાજને ઠરાવ કરી
આપ્યો છે તેની નકલ માટે જુઓ નકલ નં ૪

આ નગરશેઠ ૪ સ. ૧૭૧૮ માં શહેરના તમામ મહાજનોના ચુકાદા
કરતા તથા તમામ મહાજને તેમને પોતપોતાના મહાજનના વડા તરીકે ગણેલા
છે અને તે વખતે તે શહેરના મોટામા મોટા વેપારી હતા શુજરાતના હીરા
ખુશાલચંદ શેઠ તથા આસફજી નિઝામ ઉત્તમુલ્લ્હ ૪ સ. ૧૭૪૮ માં મરણ પામ્યા.

અમદાવાદનું આ કુટુંબ નગરશેઠ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું છે શુજરાતની સર્વ
રૂયત કુટુંબમા તે વડું છે તે કુટુંબ લોક હિતાર્થે ખુદ્દિ અને ધનને વાપરી, વિશેષે
જૈન ધર્મની પુષ્ટી કરી, એથી નામાકિત થયેલું છે, અને દિલ્હીના બાદશાહોએ
તથા મરેઠાઓએ તથા કંપની સરકારે તથા તમામ વહેપારી મહાજને તેમને
' નગરશેઠ ' ખીરદ આપી ધણુ માન રાખ્યું છે તે કુટુંબનો વડો જૈન
ધર્મની તમામ નાતોનો વડો છે તમામ શહેરના મુખી દાખલ દુખની
વેળાએ તેને સૌ આગળ કરે છે, જેમકે રાજ તરફના જુલમ, વરસાદની
રેલ આવતી હોય તો તે શહેરના કોટની પ્રદક્ષિણા, દુધની ધારા કરતા
તમામ રૂયતની સાથે ફેરે છે

ગાયકવાડે (ગોવિંદરાવ ગાયકવાડ, માનાજીરાવ ગાયકવાડ, સયાજીરાવ
ગાયકવાડ અને આનંદરાવ ગાયકવાડની એમ દરેકની જુદી જુદી મહોર સાથે)
આ કુટુંબને (વખતચંદ શેઠ—ખુશાલચંદ શેઠના પુત્રને) આબદાગીરી (છત્ર),
મશાલ, તથા પાલખી આપી છે અને તેની સર્વદ આપતા તેમા આબદાગીરી
તથા મશાલ માટે જે આરામીઓને ૩ ૮) નો પગાર તેમજ પાલખીના

તિલાવ ૧ ૧) એક દબાર રોડમાં જાવનો ૯૫ કી. જાઓ છે.
જુઓ જા ઝાપે જાવે તે સનીની નામે મહાદેવ. ૧-૧-૭૮-૭-૧

૬ જી મરારે અને ૧૮૨૭ થી મુંબઈની સાર જાવે નવરોડો
દાખાની ઘેરમાં જુઓને ૯૫ કી. જાઓ છે.

જાવનાર યોગ.

જુઓનાર યોગ પુર પીસીર્ક થી જાવનારો ઈનિસ્ટ્રલ યુનિયન
યોગ સુધીની નીચી જાવે છે. જુ તેને દબારી મહાદેવ અને ૧૮
તરી યોગ નીચીની નથી છે તે જાવે જાવે નોંધે—

જાવનાર અને પેશામે જાવનારું સુખ ૧૭ ૧૧ કી. જાવું
એકામાં ૧૮૭૪ ના કિશનમાં જાવે સરકારમાં જાવું જાવનારમાં
જાવું જા જાવનારમાં પેશા ના જાવનાર વાવેલી જાવું સુખ જાવનાર
કિશન કિશન જાવે જાવે જાવનાર ના સુખને જાવું જાવું જાવું જાવું
દેને કિશન કિશન કી કીજામાં જાવે. તેને કિશન જે ૬૭ કી. પેશાની
જાવે જાવનાર જાવનાર કિશનને જાવે ૬૭. તેમાં કિશનની વાવ
જાવે જાવે સરકાર જાવનાર જાવું જાવે. તેને જાવનાર સુખ જાવે
કિશન કી. તેને જાવે જાવે જાવનાર જાવનાર જાવે. કિશન કી. જાવે
જાવે. તેમાં કી. ૨૧ થી જાવે અને ૧૭ ના જાવે જાવે કી.
તેમાં જાવનાર ના પેશાને કિશનને જાવે જાવનાર કિશનને જાવે
૩. કિશનને જાવે જાવે કી. તેને જાવે જાવે જાવે
જાવે ના જાવનારમાં પેશાના સુખ ૬૭ તેને કી. જાવનારને કી. જાવે
જાવે કી. જાવે જાવે જાવનાર જાવનારું જાવું ૧૭ ના જાવે જાવે
૭. ૧ થી કિશનને ૧૮૭૪ ના જાવે કી. ૧ ને જાવે જાવે જાવનાર
જાવે જાવે જાવે જાવે કિશનને જાવે જાવે જાવે જાવે. તે
જાવે પેશાના સુખ જાવે જાવે ૬૭. તેને જાવે જાવે જાવે જાવે
જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે
૬૭ તેમાં ૧. જાવે ૨. જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે
જાવે ૬૭. જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે
જાવે ૭. ૧૨ થી જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે
જાવે. તેને જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે
જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે
જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે જાવે

હાઈલી મંગણીઓ ઘણા ઉંચા મીપાઈની ફોજ લઈ રહેરમા પેટો અને અમ દાવાદ લીધુ તે વખત બાપુજી પડિત ખાનપુર દગ્વાને ચર્ચ નામી ગયો ગોઈને અમદાવાદમાં પેગી ત્રણ દહાડા સુધી રહેર લુટવા દુકમ કીધો તે વખત રહેરમા નગર ગેઠ ખુલાસયદ* (ખરી રીતે વખતયદ ખુલાસયદ) હતા તેઓ તથા રહેર કાઝ ગેખ મદમ્સાલે તથા બાન્ધાદી દીવાન મીઆ મીગ્ગલ અમુ, એ ત્રણે, સાહેબને જઈ કચ્છરી પડયા તેપરથી માહેબે તેમની તરફ જોઈ લટ બધ કરાવી ઉપગના ત્રણે જાગ્યાના વગ માયે દાસ પશુ કુટુબો દયાત છે ગદતી પડતીના કમ ગર્વ આવી જતા પશુ અત્યારે મારી મિયિતી ગણતરીમા પશુ ચાલુ છે "—અમદાવાદનો પ્રાચીન ઇતિહાસ ' શુજરાતી પત્ર ' દીવાલી આદિ ૧૯૬૬

આ રીતે વખતયદ નગર ગેઠ અમદાવાદને લૂટતા બચાવ્યુ અને તે ઉપર સ્વ મગનલાલ વખતયદે એક રામડો જોડ્યો છે જુઓ ' સાહીતા સાહિત્યનુ ઈન્ડેક્સ '—૫ ૩૯-૪૦ તેમા જણાવેલ છે કે તેમણે . જનગલ ગોડડે (ઉપર જનરલ ગોડન કહેલ છે) અમદાવાદ લીધુ તેના વર્ણનનો ગમડો જોડ્યો છે એમા અમદાવાદ શી રીતે પડયુ, ક્યા ક્યા ઝપાઝપી વધ, અને નગરગેઠ વખતયદ વગેરેએ રહેરને લૂટાઈને પાયમાલ થતા રી રીતે બચાવ્યુ વગેરે વર્ણન વર્ણવ્યુ છે **

* સ્વ મગનલાલ વખતયદ દત્ત અમદાવાદના ઇતિહાસમા આ પ્રમાણે ખીતા આપી છે " આ સમે પેશ્વાઈ ગાદી બાબત લડાઈઓ ચાલતી હતી, તેથી ગાયો બાની તરફ ધર્ષ અંગેજ સરમારના દુકમથી જનગલ ગોડડે (લોકો ગોડડે માહેબ કહે છે ને તેમનો રાસડો જોડેલો છે) સાહેબ શુજરાત તરફ આવ્યો હતો ને સુરતમાં મુકામ કીધુ હતુ એવામા મુબાઈ સરકારથી ગાયકવાડ સરકાર માધે સલાહ કરવાનો દુકમ આવ્યો તેથી તારીખ ૨૬ મી જાનવારી સને ૧૮૮૦ના રોજ સલાહ કીધી તેમા ગાયકવાડે તાપી નદીની દક્ષિણનો મુલક અઠાવીસી સુરતમનિા સાગ તથા ૩૦૦૦ ઘોડાની ખોરાકી આપવી કબલ કરી તેને બદલે અંગેજ સરકારે ઉભોઈ તથા અમદાવાદમા પેશ્વાઈ મુબાઈ હતા તેમને કહાડીને ગાયકવાડને તાબે લઈ આપતુ એવી સલાહ ઉપરથી ગોડડેને અમદાવાદ આવતુ થયું

સને ૧૭૮૦ ના ફેબ્રુઆરી મહિનાની તારીખ ૧૦મી તથા સવત્ ૧૮૩૬ ના મહા સુદ ૬ને રોજ શાહ બીખનના ટેકરા ઉપર જનરલ ગોડડે સાહેબે પોતાની ફોજ સહિત આવીને પડાવ કર્યો તે ઉપરથી અમદાવાદના સરમુબા પેશ્વાની તરફથી બાપુજી પડિત હતા તેમણે દરવાજા બંધ કર્યા ને માણેક જુરજ ઉપર તોપો ચઢાવી તે ઉપરથી જનરલ ગોડડે ઈંદુ પાડીને રહેરમાં પેસવા ખાનજહાન દરવાજા આગળના કાટ ઉપર તોપો મારવા માંડી બાપુજી પડિત પાસે ફોજ ધણી હતી તેમા ૬૦૦૦ આરબ અને ૨૦૦૦ સ્વાર, તે સિવાય ખીન્તુ પાયદળ હતુ

ભગુભાઈના દક્ષપત્રમાર્ફ થયા કે જેના નામની-દક્ષપત્રમાઈ ભગુભાઈની પેઠી અત્યારે જગરી ચાલે છે દક્ષપત્રમાઈના નાણુ પુત્ર થયા (૧) લાલભાઈ, (૨) મણિભાઈ, અને (૩) જગાભાઈ આમા લાલભાઈ મેદને અંગ્રેજ સરકાર તરફથી ' સન્દાર ' નો ખિતાબ આપવામાં આવ્યો હતો તેમનો જન્મ ૩ ૧૯૧૯ મા થયો હતો તેઓ આંજીદગ્ કલ્યાણજીની આપણી મદાન પેઠીના પ્રમુખ હતા જેન શ્રેનાંબર કોન્કગ્ગના જનરલ સેક્રેટરી હતા, અને તેમણે આજ વર્ષમા (૩ ૧૯૮૮) દેહ લાગ કરેલ છે અને તેથી જેન કોમને એક સ્તંભ અને આધાત્ની ન પૂરી શકાય તેવી ખોટ પડી છે તેમના આત્માને શાંતિ મળે હવે આપણે હિમાભાઈ નગરરોડ કે જેમને ધણા રાજાઓની સાથે સંબંધ હતો તેમના જીવનચરિત્રની કિચિત રૂપરેખા જોઈએ

નગરરોડ હિમાભાઈ.

આમનો જન્મ મવત ૧૮૪૦ ના વૈશાખ માસમા થયો હતો તેમના વિદ્યાભ્યાસની હકીકત મળી શકતી નથી, પરંતુ મહેતાજીની પાઠન રીલી પ્રમાણે તેમણે દુક મુદતમા અભ્યાસ કર્યો હશે એમ સમજાય છે પોતાના મદાન પ્રભાવક પિતાશ્રી વખતચદ શેઠ મં ૧૮૭૦ ફાગણ વદ ૪ ને દિવસે સદ્ગત થયા, તેમની પાછળ હિમાભાઈ શેઠ સ ૧૮૭૦ વૈશાખ શુદ્ધ ૯ ને દિને રાજનગર અને વડોદરા બંને શહેરમા આખા શહેરના મનુષ્યોને એ દળ દિવસે ઘેબર આદિની નવકાગ્ગી-નાત જમાડી હતી

ધર્મ ત્રદ્દાણુ હોઈ હમેશાં ધર્મ પુત્રકતુ પઠન પાઠન કરતા હતા, અને પ્રનિદિન પ્રભુ પૂજા કરવાનું ચૂકતા નહિ. પોતે ઘેર દેરાસર કર્યું હતું અને તેમાં રતનમય પ્રતિમા રાખી હતી. આ પ્રતિમા હજી શેઠ મણિભાઈ ગ્રેમા-ભાઈને ત્યાં (વડામાં) છે અમદાવાદના ડેડેવાના હિપાશ્રયે વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવતા, અને ધર્મચર્યા કરીને પડિતોની પરીક્ષા પણ કરી શકતા હતા આ વખતે પડિત પદાવિજયજીના શિષ્ય પડિત રૂપવિજયજી હતા, તેમને અને ક્રિયોદ્ધારક શ્રી નોમસાગરજી વચ્ચે આચાર્ય પાલખીમા ન બેસે વગેરે બાબતપર વાદચર્યા ચાલી હતી આ વખતે શેઠ મમાધાનીનો વચસો માર્ગ લઈને બંનેને મુદત વીતાવી ચાત કર્યા હતા પોતાના ભાઈ શેઠ સુરજભલ, તથા રૂકમીણી શેઠાણી શ્રી નેમિસાગરજી મદારાજના રાગી હતા

પોતાનો વ્યાપાર પિતાશ્રીના વખતથી દેશદેશાવર સ્થાપેલી પેઠીઓદાગ ધણો ધીકતો ચાલતો હતો અને તે સર્વ પેઠીઓના કાગળો પોતેજ વાચી ફેસો કરતા હતા રોઠની નામીચી દુકાનો મુંબઈ, કલકત્તા, રતલામ, વ-

રાયરડા ગામ તેમને આપ્યું હતું આ ગામની અમુક ગમ્મ ખોડા દોગના અર્થે કાઢેલી છે, અને તે ગામ હાલ તેમના વચ્ચેના તાપ્તામા છે કાઠિયાવાડના ગરવાડાની અંગેજ સગ્ગર માથેની ખડગી-નેમના પિનાના વખતની-ગેઠે બાધી આપી હતી વેપાર-કેવેગનનો મૂળ ધધેા હતો હેમાબાઈ ગેઠના કુટુંબનું ખોપુ પાલીતાણાની યાત્રામા લેવાય નહિ, એવો હતું સુધી દગવ છે

ગેઠના કુટુંબમા પણ ધણો સાગે સુપ હતો, અને લક્ષ્મીનો વામ પુત્રો હતો તેમના વખતમા પોતાના કુટુંબના આ માણસો એક પક્ષિએ એમીને જન્મના હતા, અને અનદાવાની વચ્ચી તેમને પૂર્ણ રીતે આદતી અને પૂર્ણ માન આપતી હતી મોટા મોટા વાદ્યગે અને ગજનએને એટ્ટી વખતે નાણા ધીરી મહાય આપના હતા, તેથી તેઓ 'નગતગેઠ'ની ઉપમા પામ્યા હતા તેઓએ ધણા ગજનએના ગત્યકુટુંબ અદરના કલેશ અને મોટા મોટા મહાજનોમા પડેલા ટટાએ અને વિલેપો મટાડ્યા હતા. આ દાલતોમા દસ વર્ષે જે દાવાનો નિકાલ થતો નોતો તેનો એક ધડીમા નિકાલ લાવી શક્યા હતા ઉભય પમ વચ્ચે તેમને એવો પ્રભાવ પડતો હતો કે તેમનું વચન રાજા કે પ્રજા કોઈપણ ઉપાધી સંકારું નહિ ગેઠ હેમાબાઈને રૂપાની છડી બાંધાલી વખતથી વચપગવચ્ચે મળી હતી

આની રીતે તેમનું દુક યુવનયગ્રિ છે અને તે પરથી હેમાબાઈ ગેઠમાં દયાળુતા, પરોપકારવૃત્તિ, જનસેવા, ધર્મસેવા, મધ, પ્રેમ, બ્યાપારદક્ષતા, રાજ્ય કાર્યકુશલતા, જમાનાનું જ્ઞાન આદિ અનેક સદ્ગુણો હતા એ -પદ સમગ્ર શકાય છે આ નરરત્ન નગરગેઠ સંવત ૧૯૧૪ ના મહા વ્રુદ ૧૧ ને સોમવારને રોજ ૭૩ વર્ષની વયે દેહ છોડી અર્ગવાસ પામ્યા સદ્ગત થતા પહેલાં ૭ માસ અગાઉ પોતાના કુટુંબીમા સર્વને મળ્યાઈ વહેંચી આપીને ભવિષ્યમા દલેશ થવાનો મમવ ન ગેઠે એવી પત્ની બ્યવસ્થા કરી ગયા હતા આ ધર્મી આત્મા અમરસુખમા હો ! !

આમના મગજની ખબર બધે પ્રસરી તેથી લોકો ગોડમા ગમગીન થયા હતા દેશાવરોમા તેમજ અમદાવાદમા-ધણે સ્થળે હડનાલો પાડવામા આવી હતી આ ગેઠની ઉદારતા અને અક્ષય કીર્તિ શુભરાતમા સદાકાલને માટે અમર રહેશે છેવટે કવિ દલપતરામ આ ગેઠ સંમધી, જે ઉદ્ગારો કહાડે છે અને તેનું વર્ણન કરે છે તે આપીયુ —

રોહિણી

હવેની હીમાચાલી તો રોહિ રોહ

૧૪ ૩૪ મમ સુખાનિ નામ નામ વિરોહ

સુખની-૭૬.

સુખે નામ નામ પંચપોગણના સુખે નામ નામ વધી પમણા,
 સુખે ૧૧ સુખને એ સુખની હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 સુખે પૂનામણ નામ નામ પહે રમ્ય ૧૧ નિયા નામ એક નામ,
 જોઈ એકી નામ નામ તે નામની હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 સુખે નામની વધે નામ નામ, સુખે પૂના રોહિ રોહ કે,
 નામ નામ હમે સુખને હજી હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 મુ ૧૧ મી રોહિ મમ મી, ૧૧ નામની હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 વધે સુખે નામ તે સુખને હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 ૧૧ મમ નામની એક રોહિ નામ હમે સુખે નામ નિયા
 સુખે મમ સુખને એક નામ મી રોહિ રોહ ત્યાં નામ નામ,
 ૧૧ નામ તે રોહિ ત્યાં એ નામની હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 રોહિ રોહ પંચપોગણના સુખે, સુખે નામ નામ વધે નામ
 નામ નામ સુખે નામની હીમાચાલી તે હમેશાં હજી
 સુખે નામ એકી મી ત્યાં નામ નામ રોહિ સિવાય થો રોહિ
 મુ તે નામ રોહિ મી નામની હીમાચાલી તે હમેશાં હજી

જરૂર તે નામની હીમાચાલી ૧૧ નામના નામની રોહિ
 નામના નામ હીમાચાલી (અને ૧૮૧૧ મ) નામ નામ નામની રોહિ

રોહિના નામ નામના, સુખે નામ નામ, નામના નામ
 નામના નામ નામ નામના નામ નામ, નામ હીમાચાલી
 નામના નામની રોહિ રોહિ રોહિ રોહિ ૧૦ ની રોહિ નામ
 નામ નામના નામ નામ નામ નામ નામ નામ રોહિ રોહિ રોહિ
 ૧૧ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ
 નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ નામ

નામના નામ હીમાચાલી અને ૧૮૧૧ ૧ ૧૦૬

નગરશેઠ ડ્રેમાભાષાઈ.

આ રોહનો જન્મ સવત ૧૮૭૧ ના કાર્નિક માસમા થયો હતો આ શેઠે પરાપકારી કાર્યો ધણા કર્યા છે, તે તેની નોંધ લઈએ - પ્રથમ સાર્વજનિક કાર્યો નોંધીએ

- ૧ મને ૧૮૫૬ માં ૩ ૨૨૧૫૦ અમદાવાદમાં એક હોસ્પીટલ બંધાવવા અને નિભાવવા માટે આપ્યા કે જેમાં મર્દૂમ ગ્રેડ હીમીંગ ૩ ૮૦૦૦૦ આપ્યા હતા અને તેથી તે હોસ્પીટલનું નામ તે બંને મંયુક્ત નામે પડ્યું ' હીમીંગ એન્ડ ડ્રેમાભાષા હોસ્પીટલ ' અત્યાં પ્રસિદ્ધ છે કે જેમાં સિવિલ હોસ્પીટલ રાખવામાં આવી છે ૩ ૨૨૧૫૦
- ૨ મને ૧૮૫૭ માં પોતાના સદ્ગત પરાપકારી, - શેઠ હેમાભાઈના નામથી ' હેમાભાઈ ઇન્સ્ટિટ્યુટ ' નામની લાયબ્રેરી બંધાવવામાં ૩ ૭૦૫૦ આપ્યા ૩ ૭૦૫૦
- ૩ સને ૧૮૫૭ માં ગુજરાત કોલેજ માટે બેગા કરેલા ફંડમાં ૩ ૧૦૦૦૦
- ૪ સને ૧૮૫૭ માં ગ્રાટ મેડિકલ કોલેજ (મુંબઈ) માં દર વર્ષે જે ફેલોશિપ વિદ્યાર્થી પસાર થાય તેને સુવર્ણ ચાંદ આપવા માટે ૩ ૧૮૦૦
- ૫ સને ૧૮૬૩ માં 'વિક્ટોરિયા મ્યુઝિયમ' માટે બેગા કરેલા ફંડમાં ૩ ૧૩૫૦
- ૬ સને ૧૮૬૪ માં મુંબઈની ' વિક્ટોરિયા ગાર્ડન્સ ' - ' રાણીબાગ ' ના ફંડમાં દરવાજા વગેરે બનાવવા માટે ૩. ૧૦૦૦૦
- ૭ સને ૧૮૬૩-૬૪, ૧૮૬૪-૬૫ માં ૧૮૬૩-૬૪ અને ૧૮૬૪-૬૫ ના પહેલા ફુકાળ (જેને ચોત્રીગો (મે ૧૮૭૪ પરથી) ' કાળ કહેવામાં આવે છે તે) માં ફુકાળાઆને બચાવવા માટે અમદાવાદમાં ખર્ચેલા ૩. ૨૦૦૦૦
- ૮ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી ફંડમાં ૩ ૨૦૦૦
- ૯ નીચે જણાવેલ સ્થળોએ બંધાવેલ છ ધર્મશાળાઓ બંધાવવા માટે ૩ ૨૩૦૦૦ આપ્યા.

નરોડામાં ૩ ૪૦૦૦, સરખેજ (દશકોઈ જીલ્લો)

૧૦૦૦, બરવાળા (ધોળકા જીલ્લો) ૫૦૦૦, ગુદી

(કોઈ જીલ્લો) ૫૦૦૦, માનર (ખેડા જીલ્લો)

૩૦૦૦, ઉમરાળા (ભાવનગર રાજ્ય) ૫૦૦૦, ૨૩૦૦૦

કુલ ૩ ૮૭૩૫૦

નોંદ—આ ઉપરાંત લેખેના પદ્ધતિ કાર્યોમાં અને સારીના દિન ગરે, સંસ્કારોપરમાં મુગ્ધ-મંદા પ્રાણીઓના દિન ગરે મુગ્ધ હામના મુખ્ય સંસ્કારોમાં એ નજીક સંસ્કારોએ આખાં છે તે તે જુદા.

નિર્જીવ સંસ્કારી હોય પણ તેમણે બધી કરી છે. (૧) ૧૮૭૭-૭૮ ના પ્રખ્યાત સીસ્ટ્રોએના નગરના રાજાને શી પ્રિયાભાઈને ખાનગી જગર પહેંચાડનારા ખાનગી, માનુસો સામ્રાજ્ય હતા અને તેને માટે અમદાવાદથી ઈશ્વર મુખી નિર્ધારિત રીતે ડાહ્યા થઈ જતા એવો પક્ષ નોંધાવનારો હોય. જ્યારે આ અને સરકારી ડાહ્યા વાન નિર્ધારિત થઈ હતી અને તે નહિ. અમદાવાદ નામ પડે છે. ત્યારે શ્રી પ્રિયાભાઈને નિર્ધારિત ડાહ્યા જગર પાંચદિગ્ગ-સંસ્કારમાં અને આસપાસના પ્રદેશમાં ખાનગી રીતે જગર પહેંચાડી હતી. (૨) અને આ ખાનગી મેઘરી શ્રી તે સમયના કોષ્ટક અને કલ્પેને હમેશાં પહેંચાડતા અને તેમને એ જગરો પહેંચાડતી હોય તે ઈશ્વર રજો સ્વરૂપે પહેંચાડનારાં જાણી. આ પદ્ધતિ સંસ્કારી સાધી મેઘના એ સમય હતા અને એ જી. કોર્ન પૂરે છે. ઉપર અમદાવાદ સંસ્કાર અને સંસ્કારોની અગ્રિમ મેઘ આ કાર્ય બોધે છે. જુદા જગદ નં ૧૧.

આ કાર્ય ઉપર અને પ્રાચીન સંસ્કારોની અગ્રિમ હામને પદ્ધતિ આમ જાણતી થઈ પડી હતી અને તેથી અને ૧૮૭૭ ના બનેવાની પહેલી વારે શ્રી પ્રિયાભાઈને અમદાવાદની જાણનાર તે નિર્ધારિત સંસ્કારોને કોષ્ટકમાં હોય હોય તેની નજીક આ કાર્ય બોધે છે. જુદા જગદ નં ૧૨.

૧૮૭૭-૭૮ની—ખુલાસાના શ્રીના સમયની જાણતી જાણતી બાકીને જાણે સંસ્કાર વારી તેમના વચ્ચેને ૬. ૨૧૨૭ નામો જાણનાં જાણતા હતા.

મુગ્ધની પાસેના અમદાવાદ સંસ્કાર ત્યારથી શ્રી પ્રિયાભાઈ તે સમયના સંસ્કારોના સંસ્કાર હતા અને મિસ્ટરોની સમય તેમને હતી અમદાવાદની મુગ્ધોનીનીના મુખ (પ્રિયાભાઈ) હતા.

હવે જાણી એ સમયની જાણ-પ્રાચીન ગરે એ રોગોવારી કાર્યો કરે છે તે બોધે—

પરિત્રિ સિદ્ધાન્ત તીર્થ ઉપર તેમણે ૧ ૫ પાંચ જાણ ખર્ચે જાણનાં નોંધાવુ હતું અને અમદાવાદને જાણનાં માટે પાણી-સંસ્કારો એ જાણી પરિત્રિના નોંધાવુ છે. પાણી-સંસ્કારમાં પ્રિયાભાઈ શ્રીના જાણ બોધે છે. અમદાવાદ પાણી-સંસ્કાર વારેની પાંચસોસો નોંધાવનાં વજી ૧૫

આની મન્દ સાગી ગીતે આપી છે તેમણે કેંગ્રીઆજીનો સુધ કાઢ્યો હતો અને પંચતીર્થનો મોટો સુધ કાઢ્યો હતો, તેમા ઘણા જોનોને યાત્રાએ લઈ જવામા આવ્યા હતા પાલીતાણાના દોકોર સાથે આ વખતે ખોપાની ગુફા લેવા માટે ખટખટ ચર્ચ હતી આખર તેની ગુફા મ્દ અને પદ્મ હનગ, દંવર્ષે આપતી એવુ યયુ હતું પાલીતાણાના દોકોરે ગોડ પ્રેમાભાઈપર ખગ કાચુ વગર લૂટનું તહોમન મૃત્યુ હતું, પણ આખરે દોકોરે પોલીટીક્સ એન્ટ હાગ, ગોડ પ્રેમાભાઈને માટે પોતાની ભૂલ ચઈ તે સુગમે દીલગી રી જાહેર કરી હતી જુઓ, પોલીટીક્સ એન્ટ-અપીલના લાગળની અ-ગ્રેજી નક્કલ નં ૧૩ અને બીજી પત્રની નક્કલ નં ૧૪

આણુદ્ધ દત્ત્યાણુજીની પેટીની ચાપના અને તેના કામદા તથા બંધા-જી ગોડ પ્રેમાભાઈના વખતમા યથેચ્છ હતા ધર્મશ્રવણમા બહુ શ્રદ્ધા હતી પ્રથમ તેઓ વીરને ઉપાશ્રયે આપ્યાન સામગ્રીના જતા હતા, પાછળથી ઉત્તમબાઈની ધર્મશાળામા તેમજ પોતાના સાગગગચ્છના ઉપાશ્રયે આપ્યાન શ્રવણુ દેવના જતા હતા અને ઉપાશ્રયની સારવાર કરતા હતા પોતાના પિતા હેમાભાઈના મૃત્યુ પાછળ આખા અમદાવાદ શહેરની ન્યાય, તેમજ ચોરસી ગચ્છના શ્રાવક શ્રાવિકાઓની નવકાચી કરી હતી તેમજ ન્યા ન્યા તેમની દુકાનો હતી ત્યા ત્યા તે પ્રમાણે કર્યુ હતું આ વખતે મંધતી સારી વ્યવસ્થા હતી.

પોતાના પિતાશ્રી હેમાભાઈ ગોડ, વડોદરા સુધારના શરદ હતા ને તેમની પેટી આ પ્રેમાભાઈના વખતમા પણ ચાલતી હતી આ સિવાય બીજે ધણે ચ્ચલે પોતાની પેટી હતી

પ્રેમાભાઈ ગોડ ૧૮૬૪ સંવત ૧૯૪૩ ના આગો વદિ ૮ ને દિને વર્ગવાસ પામ્યા આથી આખા દેશ પડેલમા ગોડે ત્યાન કર્યુ તેમની કીર્તિ હજુ સુધી આવચળ છે

નગર ગોડ મણિભાઈ.

ગોડ પ્રેમાભાઈના પુત્ર મણિભાઈ ગોડનો જન્મ ઈ સ. ૧૮૬૩ ના વર્ષમા થયો હતો તેમણે અમદાવાદ ગવર્નમેન્ટ હાઈ સ્કૂલમા શુરશક્તી તથા અગ્રેજી અભ્યાસ કર્યો હતો અશર વર્ષ સુધી અભ્યાસાદિ કરી પોતાના પિતાની સાથે અને ગાદગરી નીચે સ્ત્રી દેશગતા મેળવી પોતાના પિતાના મૃત્યુ પછી પોતે વેપાર ચલાવ્યો હતો

સત્તાવીસ વર્ષની વયે અમદાવાદની યુનિવર્સિટીના કમીશનર નીમાયા હતા અને ત્યાં પછી લગ્નોલ્લગ બે વખત પ્રજા તરફથી સુદાસ યુનિવર્સિટી-

નિવિદ્ય સ્વામી દેવિદાસ (૧૯૧૫) નીવચ્ચ દત્ત. અર્થે ૧૯૫૫
 રજીસ્ટ્રાર કોર્ટમાં ૫૦૦૦ રૂ. (૧૫૦૦) ની રકમ નીચે મુજબ
 નિવિદ્ય ની મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અને અન્ય મંત્રણા ૫૦૦૦ રૂ. ની રકમ
 યોજાયેલા મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અનુસાર ૫૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ નાં રૂ. ૧૦૦૦
 (૧૫૦૦) નીવચ્ચ અર્થે દત્ત.

૧૧. મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા (૫૦૦૦) રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અને અન્ય મંત્રણા ૫૦૦૦ રૂ. ની રકમ
 યોજાયેલા મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અનુસાર ૫૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ નાં રૂ. ૧૦૦૦
 (૧૫૦૦) નીવચ્ચ અર્થે દત્ત. ૧૯૫૬ ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા (૫૦૦૦) રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અને અન્ય મંત્રણા ૫૦૦૦ રૂ. ની રકમ
 યોજાયેલા મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અનુસાર ૫૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ નાં રૂ. ૧૦૦૦
 (૧૫૦૦) નીવચ્ચ અર્થે દત્ત.

૧૨. મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા (૫૦૦૦) રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અને અન્ય મંત્રણા ૫૦૦૦ રૂ. ની રકમ
 યોજાયેલા મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અનુસાર ૫૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ નાં રૂ. ૧૦૦૦
 (૧૫૦૦) નીવચ્ચ અર્થે દત્ત.

૧૩. મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા (૫૦૦૦) રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અને અન્ય મંત્રણા ૫૦૦૦ રૂ. ની રકમ
 યોજાયેલા મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અનુસાર ૫૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ નાં રૂ. ૧૦૦૦
 (૧૫૦૦) નીવચ્ચ અર્થે દત્ત.

શ્રીમદ્ભગવાદ ગીતા

૧૪. મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા (૫૦૦૦) રૂ. ૧૦૦૦ રૂ. ની રકમ અર્થે ૧૯૫૬ ની
 મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અને અન્ય મંત્રણા ૫૦૦૦ રૂ. ની રકમ
 યોજાયેલા મંત્રણા ૧૦૦૦ રૂ. અનુસાર ૫૦૦૦ રૂ. ૧૯૫૬ નાં રૂ. ૧૦૦૦
 (૧૫૦૦) નીવચ્ચ અર્થે દત્ત.

નો માનવતો ખિતાબ હતો કે જે ખિતાબ જહાગીર બાદશાહ તરફથી તેમના પિતામહના પિનામહ અને તેના પિનામહને-શાંતિદાસશેઠને આપવામાં આવ્યો હતો અને તેમને તે ઉપરાંત મોગલ શહેનશાહને લશ્કરી કિમતી મદદ આપવા માટે ખામ ગન્યકૃપાના ચિન્હ અર્થે અમદાવાદની ઓકટાઈ ડ્યુટી (જકાત) વસુલ કરવાનો હક મળ્યો હતો અને આ હક ક્ષીટ્રીય સરકાર તરફથી પણ સમત થયો છે અને તે માટે વાર્ષિક રૂ. ૨૨૦૦ ની રકમ નિર્ણય કરવામાં આવી છે આ બધું વિગતવાર વર્ણન આ પુસ્તકમાં આપેલ છે

શેઠ ચિમનભાઈ જાહેર પ્રજાના હિતના સવાલોમાં ધણો ઉત્સાહ બર્યો ભાગ લેતા હતા સાસારિક, ધાર્મિક અને કેળવણીને લગતા બધા જૈન સવાલોએ તેમનું ખાસ ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. તેના પરિણામે અમલતેરમા મળેલી જૈન પ્રાતિક કોન્ફરન્સના પ્રમુખ, અમદાવાદની જૈન કોન્ફરન્સની સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ, અને છેલ્લે સરદાર બહાદુર લાલભાઈના હમણાજ થયેલા સ્વર્ગવાસને લખતે આશુદ્ધ કૃપાણુજીની પેઢીના પ્રમુખ થયા હતા, અને તે પહેલાં એક કાર્યવાહક હતા સાર્વજનિક બાબતમાં પણ તેમણે અમદાવાદની મ્યુનિસીપાલિટીના એક મેમ્બર અને ગુજરાત કોલેન્ઝોર્ડના મેમ્બર તરીકે ઉપયોગી સેવા બજાવી છે સ્વભાવે શાન, સરલ, વિવેકી અને મિલનસાર હતા, અને પ્રવાસગમનના ધણા શોખીન હતા તેમણે આખા હિંદનો પ્રવાસ કર્યો છે

જૈન કોમમાં આ વર્ષે અને દુઃકમાં-ચોડા મહિનામાં વીર પુરુષોની જખરી ખોટ પડી છે સરદાર બહાદુર શેઠ લાલભાઈ દલપતભાઈના શોક-જનક સ્વર્ગવાસના બહુકારા તાબાજ છે તેવામાં એકાએક ગઈ તા ૨૧ મી આગસ્ટ ૧૯૧૨ ને દીને માત્ર ૨૮ વર્ષની અલ્પ ઉંમરે સહજ ખીમારી ભોગવી ચિમનભાઈ શેઠ સ્વર્ગસ્થ થયા છે તેમને સદ્ગતિ અને યાત્રિ પ્રાપ્ત થાઓ !

આ બલા, સરલ, અને ખાનદાન વીરના સ્વર્ગવાસથી જૈન કોમને અને ગુજરાતી સમગ્ર પ્રજાને અત્યંત દુઃખ થયું છે અમદાવાદના જાણીના શહેરી સર ચિનુભાઈની સ્તુત્ય હીલચાલથી એમના સ્મારક તરીકે ટાઉન હોલ બાંધવાની હીલચાલ પણ થઈ છે આ હીલચાલથી ઘુરતજ ૩ (૨૫૦૦૦) ની રકમ ભરાઈ ગઈ છે

શાંતિદાસ શેઠના વશજો બહુ બહોળા વિસ્તારમાં ફેલાયા છે, તે તેમનું વશક્ષ જેતાં ઘુરતજ માણુમ પડે છે તેમના કુટુંબનો ગચ્છ-સાગરગચ્છ છે તે વશજો પૈકી શેઠ દલપતભાઈ ભગુભાઈ અને તેમના પુત્ર શેઠ લાલભાઈ

દશપત્તભાઈ તથા અશ્વમેદને એ તથાનાં સ્થાનાર્થિય જલ દક્ષ જાવન
 થોગ છે. એ દશપત્તભાઈ તે એ કાકુભાઈના પુત્ર હતા. પ્રથમ તેઓ
 સ્થિતિ સાધતા હતા, પરંતુ પછી શીખર નેમસંગરણ મહારાજના અ-
 વિરોધી લક્ષ્યાધારિત થતા હતા તેઓએ ઉત્તમ પ્રતિભાઓ, એક કે શીખર
 નેમસંગરણ મહારાજ શીખર રતિસંગરણ મહારાજ શીખર સુરેવરણ
 મહારાજ શીખર અસાધારણ મહારાજ વગેરેનાં આખ્યાન સંભળ્યા હતાં
 એ દશપત્તભાઈએ શી શિલામય દુનસી અસાધારણ યજ્ઞના પાઠે જુલુ પ્રજા
 મેં હતા, અને તોફાનના ધંધ, દેવ, દુર વગેરે જાગરોમાં હતાં એ શિવ
 જનાં હતા એ દશપત્તભાઈ પોતાની પાસે જલુ પુત્ર પુત્રી વગ. ૧ કો-
 વભાઈ ૧ મહિમભાઈ ૨ જાનભાઈ એ દશપત્તભાઈ એનેમાં મહાન સભાર
 હતા અને જાપો એ જાને એમાં મિસ્તાર પુત્રી કપડાંનાં વગેરેનાં
 સર્વેવધ પામ્યા છે. આજનાં સિંધુનાં જલુ અને એનાં જાને, તેઓ
 દુક સ્થાન મરિત આ સર્વે જાપોએ હાથે.

એ દશપત્તભાઈ દશપત્તભાઈ

એ દશપત્તભાઈ જન્મ સન ૧૮૧૩ ના જુલાઈની ૨૧ મેં હાથે
 થયે હતા જન્મ જાંતર એ વર્ષે પોતાના પિતાની સાધારણ સ્થિતિ હતી
 તેઓએ અજનાકે દેવાર જાને લક્ષ્યાધારિત થતા આ કંઈ ઉત્તમ જાનના
 સુખોએ હાથેના હાથે છે.

એ દશપત્તભાઈએ જાની જાસને વેચાર વધ મેં-સાચી પેલી દશ-
 વભાઈ કાકુભાઈના નામથી જાસની એ જાને જાં સુધી થતી. (જાને જાં
 પેલી એ દશપત્તભાઈના જાસનામાં જાસ પાસથી જુરે નામે જાસના હાથે.)
 એ દશપત્તભાઈ વિશાલુજાથી હોવા જાં પાસુત હતા. તેઓએ પોતાના
 વડામાં એક દશપત્તભાઈ જાસ પાસ તેમજાની જાસના પાસે સ્થાપી, અને
 પાસીનાં જાસના સર્વે શિલામયના તોફાની જાસનાં કુદેનાં જાને જાસ
 શિવ, શિવજાંતરમાં મહિમાય મનુની પ્રતિષ્ઠા નીમનાં એ તોફાં જુલુ તેને
 પાસે એક મેં-સાચી નીમનાં જાસના જાસુ મી. પિત્રનાં સંસ્કાર પુત્રમાં સારી
 રીતે પાસ. એ દશપત્તભાઈ સન ૧૮૮૩ માં મેં-સાચી થતા, જાને ૧૦ મેં-
 એ ની જાંતર પાસ મી. અને જાં ૧૦ મેં-સાચી જાસુ મેં-
 તેમાં પિત્રનીની સારીસ્થિતિ જાસનાથી જાસના જાંતરનાં મેં-સાચી પાસે.
 એ દશપત્તભાઈ પિત્ર અગમ્ય જાસ.

દુનનાં જાસ જાંતર રીતે જાસના જાસ. જાં સારાપુર પિત્ર
 મી અને તેઓ જાંતરનાં ૧ શિવનાં જાસને જાસને ૨૨ જાસ

થયો. ૧૯૦૩ માં રાયપુર મિલ દરી કે તેના શેરો બે ત્રણ દિવસમાજ મરાર્થ ગયા.

જૈન સેવા—મહુમ મયાભાઈ ત્રેમાભાઈ નગગોહના મરણ પછી ચી-મનભાઈ નગગોહ નાના હોવાથી આ શેરોને મૈથી લાયક નર તરીકે આણુ-દણ કસ્યાણુજીની પેઢીના પ્રમુખ તરીકે સુટવામાં આવ્યા તેમના વખતમાં પાલીતાણામાં શત્રુબ્ધપર યુદ્ધ ન પડેવા, તથા ધર્મચાળા વગેરેની ખટપટો થઈ તેમાં લાલભાઈ શેરે ઉત્તમ સેવા બજાવી હતી. રાણકપુર અને જુના-ગઢના તીર્થોની પેઢીનો વહીવટ આણુદણ કસ્યાણુજીની પેઢીએ હસ્તમાં લીધો આ સર્વનો દિસાબ દરેક જૈનને બતાવવાના મનવાળા, બાહોશ અને કુશળ નર હતા.

સ્વર્ગસ્થ સન ૧૯૦૩ થી ૧૯૦૮ સુધી શ્રી જૈન સ્વેતાબર કોન્ફરન્સના જનગલ સેક્રેટરી હતા, તે પદ તેમણે અનેક મહેનત અને જહેમત વેડી સંતોષકારક રીતે બજાવ્યું હતું લાવનગરની કોન્ફરન્સમાં ત્યાંના દિવાન વગેરેનો આગ્રહ થયા છતાં પણ સેક્રેટરી તરીકેની પદવીનું ગજતામું આપ્યું તેનું કારણ તેમને એટલો બધો વ્યવસાય હતો કે પોને ગમે તેટલું ધ્યાન આપી કાર્ય સારી રીતે કરતા છતાં ઓછું થાય છે અને બગબર વખતનો ભોગ અપાતો નથી એમ તેમને લાગ્યું હતું.

સને ૧૯૦૮ માં સમેનગિખર (પાર્શ્વનાથ,) ડુગર ઉપર બગલા થવાની નૈયારી હતી, તે માટે બગલાના લે ગવર્નર પાસે ડેપ્યુટેશનમાં માતૃશ્રી ગંગાબાઈની રજા લઈ ગયા હતા અને ત્યાં લાચને અકસ્માત થયો હતો, છતાં પણ તીર્થની રક્ષાને પ્રાધાન્ય પદ આપી તેની ઉપેક્ષાજ દરી હતી ધન્ય છે આવા કર્મ વીગ્ને.

ધર્મપર પૂરી શ્રદ્ધા હતી હમેશાં આધારિક દરવાનું કદી પણ ચૂકતા નહિ, ધર્મના પુસ્તકો વાંચના, બ્યાખ્યાન શ્રવણ કરતા, માતૃશ્રી ગંગાબાઈને પૂજ્ય તીર્થ સ્વરૂપ માનના, અને પૂજતા-નેમની આરા એ તેમનો ધર્મ હતો પિતાના પુણ્યાર્થે શ્રી અમદાવાદ રતનપોળમાં ધર્મચાળા, અને માતૃશ્રીના નામે ઝવેરીવાડામાં જૈન કન્યાચાળા સ્થાપી છે કાર્ય કરવું, બસ કરવું એજ તેમનું જીવન હતું પ્રવૃત્તિમય જીવનમાં ખીજ કશાની દરકાર કરના નહિ સવારથી તે રાતના ૧૧ વાગ્યા સુધી કામ કરતા, ગરે માતૃશ્રીને પગે લાગી પગ ચાપી સ્તૂતા ધન્ય છે આવા શ્રીમત સુપુત્રોને ! આજના કેળવણી પામેલા

જાગૃક્ષ ! તમે આ વસ્તી ધોડા દેશ ? અતિ પોતાના ને બાહ્ય (સ. મણિ
બાહ્ય ને અંતઃમણિ) વચ્ચે બેઠો, જી અને ને પુરોને દાખલ થઈ જાવ
તેમનાં—એ ૧૯૧૨ ના ૧ મી જુન સુધી—૨૪ જૂનની વચ્ચે સ્વર્ગસ્થ થયા
તેમના જાતને ધર્મ હો !

આ સિવાય સ્થાનિકસના કોઈ પણ વસ્તીને આરે બાહ્ય તરીકે
કર પાછો-દાખલ થોડો નવ જોઈએ તે પાછે આપુ કસવ નવા રૂપમાં
બાહ્યમાં સ્થેષને પોલીસીય એક-એ શ્રી શાસ્ત્રિક-વસ્તીની વચ્ચે
વચ્ચે એક સુખીની માગી હતી એ જાણી બાહ્યે ઉપર બાહ્યની વચ્ચે
ન ૧ વચ્ચે નામ પુરી પાડવામાં જાણી હતી તેવ રીતે સુખમાં રહેવા
શ્રી સ્થાનિકસના શ્રીય પુત્ર શ્રી મણિમંદ કે એવોનું કુટુંબ હતું સુખી
સુખમાંજ હતું એ તેમના વચ્ચે શ્રી સુખમાંજ એક-એ જા. મણિ
સુખમાંજ પોતાની વચ્ચેની પુરી પાડે છે એને વચ્ચે જા બાહ્યે વચ્ચે
વચ્ચેની આ મણિ એક-એ છે. એ પાછે જુઓ બાહ્યે જ ૧૫ ૧૬
૧૭-૧૮ આ જાણી બાહ્યે જાણી કે સ્થાનિકસ શ્રીય એક પુત્ર સુખ
જા હતું અને ત્યાં તેમના વચ્ચે સિવાય જાણી છે.

જાણીને નામો બંનેની બાહ્યે છે તે નામો નીચે મુજબ છે—

નકલ નં ૧.

બીસમીલના રહેમાન રહીમ.

નકલ છે

મોહોર શાહજાદા

તોગરાની દસ્કત શાહજાદા

તોગરાની દસ્કત શાહજાદા

બાદશાહ ગાંધીજીન
નાહીન મહમદ દારા
સીકર

નીશાન અલીયાન
શાહજાદા ખુદેલ અ
કબાલ મહમદ દારા
સીકર

ફુમાન અમદુલ મુ-
જીર શાહજાદીન મ-
હમદ શાહજાદા કુરાન
સાની શાહજાદા બા-
શાહ ગાંધી

હાકમાન તથા સુખેદાગ્યુ તથા મુતસદીઓ આવનાર અને સુખા શુજ
રાત ખસુસન લાયક તરેહ તરેહના મળવાર આલીમરતખાં જમા મરદી
ખાસ ગેરતખાન તથા મેહેરખાની સુલતાનની મુસ્તદેલ મુસ્તસખરના જાન
નારકે અને પહેલા આ મુકરદમાની વચમા દેહેરા તે વખતના શેક શાતીદામ
ઝવેરી હુકમે આલીયાન સાદન તરેહ તરેહના ઉનદગુલમુલક શાહસ્તાખાનનો
હુકમ થયો કે શાહજાદા ઔર ગઝેબ બહાદુર તે જગોએ મેહેરાખી કેટલીએક
કરીને તેનું નામ મસજીદ પાડ્યું તે વખતે મુલા અબદુલ હકીમે અરજ કરી
કે એ મકાન મરેનામ વાશીક તથા ગેરહકના તાલુકાના સખખ હુકમ મસ
જીદનો નથી રાખતો વાતે હુકમ જાંહાનની ફરમાખરદારીનો ખુજરગ જરી
થાય છે જે મકાન શાતીદાસની મીલકતમા તાલુક રાખે છે તથા મેહેરાખીને
સકરના સખખથી શાહજાદા નામદારે તે જગોમા નવું બનાવ્યું છે તે એમ
મુજાહેમ ન થવું ને તે મેહેરાખો કાઢી નાખજો અને મકાન મજકુરને તેમને
હવાસે કરજો આ ફિવસમા હુકમ જાંહાનનો માનવા જેવો સુરજની રોશની
જેવો એવો થયો છે મેહેરાખી શાહજાદે કામગારી મોટા મરતખાની કરી
હતી તે બહાલ રાખી દેવલરવેસે મેહેરાખો જીતિ પડાલ સખખથી નજદીક
મેહેરાખ કરજો તે વાસ્તે હુકમ થયા છે જે કે ખુદાવત બાદશાહા ખુલદ
તેમના નોકર તેમની મેહેરખાનીથી દેવલ મજકુરને શાતીદાસને બક્ષે છે
પ્રથમના દસ્તુર માશીક તે મકાન તેમના કખખમા રાખે, હરેક રીતે તેમને
ગમે તેમ વાશીક પોતાના ધરમ પ્રમાણે પરમેશ્વરનું બજન કરે તેમા કોઇ
આદમીએ તે ધજા કરે નહીં તથા ખીજા ફકીર લોકો તે જગો મકાન કરી
રક્ષા છે, તેમને ત્યાંથી કાઢવી શાતીદાસને ઈજા તથા કીનાથી ખુલાસો કરજો

છે કે તેના કેટલાક રૂપિયા તેના ગુમાસ્તાઓ તથા તે મુલકના કેટલાક રહે
નારાઓ પાસે લહેણ છે અને તે લહેણ હુબાવવા એ દેવાદારો હરકતહેલો
કરે છે અને તે પાદશાહની હજુરમાથી એક મોટો હુકમ એ લહેણ વસુલ
કગવવાની સરકારથી મદદની ઉમેદ રાખે છે તેથી પાદશાહી હુકમ ફરમાવવામા
આવે છે કે એ લખમીચદનું જે લોકો પાસે લહેણ હોય અને તે લહેણની
સાચાઈ સાબિત થવાથી તેને તેનો હિસાબ સાખીત કરવામા જે મદદ અને
કોશીશ કરવી જોઈએ તે કરવી એટલા માટે દેણદારો તેનું દેણ તેઓ હુબાવે
નહિ તા ૧૬ મી મહીનો જેમાજે અવલ ૫ મો સને જુલુસ મુબારક ૧લી

મુનશી અબદલાની સહી.

મુકાબલ કરનાર પ્રાણજીવન નથુભાઇ.

૨. કારકુન.

શેઠ પ્રેમાભાઇ હેમાભાઇ તરફથી નક્લ માગી તા ૨૦ જુલાઇ સને
૧૮૮૩ નક્લ શેરો થયો તા ૨૧ જુલાઇ સને ૧૮૮૩ નક્લ નૈયાર થઇ
તા ૨૪ જુલાઇ સને ૧૮૮૪ મુ. રાજકોટ

ખરી નક્લ

J M HUNTER

આસી પો એજન્ટ

નકલ નં. ૩.

રાજેશ્રી કુમાલસદાર તથા લખતગ વર્તમાન
બાલ શહેર અમદાવાદ ગોશાલીઆશી

અખડીત લક્ષ્મિ અલકૃત રાજમાન સનેહાકીર્તિ રેઘુનાથ પાણરાવ
આશરવાદ તા નમસકાર સહુર રાન શલાસખમશેન મઆવ અલક નથુશાંવલદ
ખુશાલચદ નગરશેઠ શહેર મજકુર એમણે હજુરમા આવીને અરજ ગુજરી
કે અમો શેઠ અસલના વતનદાર પાદશાહની ચાકરી કરતા આવ્યા છીએ
અને સને ૧૧૩૭ના વરસમાં હમીદખાનના મનમા મરાઠાઓની કોળે આવીને
શહેરના આસપાસ મોરચા દીધા અને શહેર લઇને રૈયન છુટી એવી ધાસ્તી
નાંખી તે ઉપરથી ઉઘમ વેપાર સર્વે શહેરમા બધ થયા શહેરમાથી કોઇ
બહાર જઇ આવી ન શકે એવુ થયા ઉપરથી શહેરના શાહુકાર વગેરે લોકો ધણાજ
હેરાન થયા તે ઉપરથી અમારા તીર્થરૂપ ખુશાલચદ એમણે મહેનત તથા
ધીરજથી મરેઠા સરદારને મળીને સરકારમા ગાઠના પૈસા ખરચ કરીને મરેઠાઓની

જોખેનાં મોરનાં ઘાનથી સહેરમાં વચન વેચાર સારો માલવા લાગ્યો તે જાડે
 સહેરનાં સાનુભાર જોરે લોક ધણા પુણી વણ કે પુણાવનરે પેનની મીના
 પેસા ખર્ચ કરીને સહેરનાં વાતો ધણા ખસાવ વણા એમનાં નોંધવણાં જોડાઈ
 વણા પાણસ વણા પાણમીલન, નવસમજાવ, સારે રજુ એવો એકસાન
 સર્વનાં હજાર એમણે ક્યો એમને આજણે શુ આપ્યું એવું કીર્તીસરખ વચે
 રજુએકસાન તથા ખાલસાસાસ વચે વળસાસાસ તથા મહમદ વચે અન-
 ડુર તથા હેમ્લન અનુક્રમણાઈ વચે સાહતમાઈ એ સાર ખાલનર સાનુભાર
 અને જોખ કરને સાનુભાર અને વચમી સમસા વેચારી લોક જોરે ખજોને
 તજાર ક્યો અને પેનની પુલ રત્નવડીથી મહાત્ર મેઝાવની ખપો તથા
 મેઝાવનિયાર સહેર મહતુર જાડી જામ કાચી વાની ખાલની મીના કા-
 મારનાં હાંસખાં હાવ વણ તે હજાર હાંસાસી અખામી સિલવ રૈવની
 નીલમતે દર સેકે સાર જાના પ્રવાણે અખાસ આખે પુલકુણાઈ વલ વા
 જાડી જાડીસુ અખાસ સહન્યાયુ કી જાડુ છે તથા જા પ્રખણે કમર
 કીનાવન વચર જાલસાહ હાંસખાંસે જાલસે મેઝાવનનાં ખાડીનાં સુગ
 એમનો કમર હાંસખાંસે તથા સહેરનાં હાલરી, કાઠ વણિ તથા વખાંસ
 નવા તથા મજાને નવાર એમનો કમર હાંસ સહી કી જાડો છે એ
 પ્રખણે મેઝાવની જાલસે જાલસે તે હજારનાં અખાસ જાવ પુલકુણાઈ કમરી
 મજા તે વળા જાલ સુગ કમરુકીનાવન જાડી એમની જાડે હાલસુ
 પ્રખણે કમર જા જાલે ક્યો તે હજારનાં રૈવની રત્નવડીથી સહમા
 એકવચ પ્રખણે અખાસ નામે કમર હાંસખાંસે કી જાડો છે એ
 જાલ સુધી જાલસુ જાલસુ છે તે જાડે હાલ સારમાસે કમર વચે અને
 અને સાહે જાડીનાં એકજાર કીએ લે સાહેન મહેરનાં જા તે મહેરની
 હાંસ તથા સાનુભારનુ સહન્યાયુ તથા સુગ તથા મહતુરને એમનાં કમર
 તથા મેઝાવની જાલસે જાલસે છે તે કિલખાં કાલરીને જા પ્રખણે હાલ
 કમર કરીને કમર જાલસા એકજાએ જાડે તે હજારનાં કિલખાં વાનાં એમનાં
 વડીલ પુલ પુલવથી મેઝા નીલસે હાલ કમર જાલસાં છે તેએ સાહેન જા
 કીનાં કીર્તીસર છે એમનુ વચાસુ જાડે તથા રૈવને પુણીથી પેનની
 સહ રત્નવડીથી જાલ જાલ કી જાલસા તે પ્રખણે સહન્યાયુ તથા સુગ
 મહતુર એમનાં કમર છે તથા જાલ સુધી મેઝાવની જાલસે જાલસે છે
 એનુ જાલસે એમનાં હજાર મહેરનાં વાની સાલસુ પ્રખણે નવસા એમને
 હાલ જાલસે તથા જાલસે મેઝાં મહતુર તથા સહેર મહતુર જાડી જાલસા
 હાલ જાલ કીનાં હાલ વચે તે જાલ હજાર સેકે સાર જાલસા પ્રખણે

સરકારની જમાબંદી શિવાય રૈયતની નીચળ સદા મન પ્રમાણે કરાર કરી
આપીને આ કાગલ કરી આપ્યો છે તો મદરહુ પ્રમાણે રૈયત રજબંદીથી
રૈયત નીચળ તથા એમના પુત્રપુત્રાદિ વશપર પગ તેમની તરફ ચાલુ રાખવું
દર વરસે નવા કાગળની જરૂર ન રાખવી આ કાગળની નકલ રાખીને અમલ
કાગલ બેગવટાદારને પાછો આપવો સારામ વાત એકે ચાહુકારની રજબંદીથી
સદામત ચાલતા આવ્યા પ્રમાણે ચલાવવું જાણવું ચક્ર ૧૯ જમાબંદીલાકર ખર
આંગના પ્રમાણ મહોરતખ

નકલ નં. ૪.

આદી મેસર એ
રસુલુલ્લહા દાજી મુન્તા
ફીદખા ૧૧૫૦

નકલ

અસલ મુજબ

અગાઉના દીવાન મરહુમ મેરીનખાન તથા પેસારના કાજી મરહુમ
અબ્દુલ અહમદખાન તથા મરહુમ બક્ષી અમાલિનદાગખાન તથા હકીકત લખ-
નાર કખીર આલીખાન મરહુમના મોહથી શાખીત થએલા કરારનામા એવી
રીતે કે આ નીચે લખેલા માથુસો એકરાર અને કબુલ કરે છે તેમના
નામની પાદી

કિશવરદાસ રજુછોડદાસ

કવલનેશુ રધનાયદામ

જેચદ બલ્લમ

અબુબકર શાહાબાધ

બનમાળીદાસ ગોકુળદાસ

મુહરદામ કેવાદાસ

ચાવરજી બલ્લમ

બૂખણદાસ બલાખીદામ

તારાચદ મોરારજી

મહમદ અબ્દુલ વાહીદ

વિગેરે અમદાવાદના વેપારીઓ તથા સોદાગર જત સને ૧૧૩૭ મા
દખણી સુટારાએ ભારી ફાજ લખ અમદાવાદને સુટવા તથા ત્યાના રહેનારા
ઓને ભારી નાંખવા તથા ક્રેદી બનાવવાના કરાણથી શહેર ઉપર ઘેરો ધાલ્યો
હતો અમે વિગેરે શહેરના રહેનારાઓએ ત્યાંથી બાગી જવાનું અથવા તેઓના
હાથથી છુટા થવાનું સુઝવું નહોતું એવા કહણ વખતમા અમારા જનમાલ
બચાવવાને માટે શેઠ ખુશાલચદ લખમીદાસ ખીન શાતિદાસ ઝવેરીએ ઘટતી
તરફદ અને કોશીશ પેશ પહોચાડી પોતાના ધરના ધણા પૈસા ખરચીને અમેને

તે કુદરતી-સ દાવથી જન્મ્યા તે પારે જાણે. જાતરી ખુલીથી એનાર
 કાંઈને કાંઈને કે જાતરાવાનું સેવણી જાતરા મુખ પાતળ જાતરા ખુલવાથી
 જેમો જાર જાતરા સારણું રોક તથા તેજની કોણકાને જાતરા સીધું
 તે ના જાતરાથી કાંઈ તરફને જઈને કે કાર જાતરા નહિ ને જાતરા જા
 કારથી જાણે સીધું નહિ. પારે જાતરાવાનું રોકે જાતરા જાતરાને કાંઈ
 કે જાતરાવા મુખ જાતરા તા. ૧ ખી પારે જાતરાવા સને ૧૧૩૦

જાન્યવાર ૨૦૧૭ની રીકવેરી મુજબ તારીખોએ

સુભચી સુસીતનની મુલાકાતની સહી ૬૮ પાનાના

पञ्चमः परब्रह्म विषयः ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥

ਸਾਧਕਦੇਵੀ ਨਿਰਮਲਾ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲ

જાન્યારી તારીખી નામ જાણી લ. ૨૮ થી જુન અને ૧૮૮૩.

આચાર્ય હાલ ૯-૨૮ જુન અને ૧૯૮૨ વેતન મંજૂરી માટે ૯-૨૮ જુન ૧૯૮૨

ML 2004

महाराष्ट्र

આભારપત્રીની તથા મરજીના પત્ર ૫૩૦૧ ૪૫૫ ૬

[illegible][illegible][illegible][illegible]

નકલ નં. ૬.

રાજેશ્રી ભગવતરાય ગગાધર કમાળસદાર,
પ્રગણે અમદાવદ સરકાર ભાગ ગૌ. શા

અખડીત લક્ષ્મિ અલકૃત રાજમાન સનેહદીત આણુદરાવ ગાયકવાડ
સેના ખાસખેલ મમશેર બહાદુર રામ રામ સુરશન સલાસ મૈયાતેન અલક
રાજેશ્રી વખતચદ ખુશાલચદ શેઠ વારેખ શહેર મજકુરનાએ સરકાર આક
રીની બહુ મહેનત કરી મળ્ય તેમને બહુમાન સરકારમાથી ચદ્ર ૧ માહે
સલાસ સાલ મજકુરથી પાલખી આપી છે તેની તહેનાત એક સાલના બાર
મહીનાના રૂ ૧૦૦૦) એક હજાર તથા પાલખીના સરખમ બાખત એક
સાલ અડધુ બે સાલ મળીને રૂ ૩૦૦) પ્રમાણે સાલ દર સાલ પ્રગણે મજ
કુરથી આપવી નીમણુંકમા મજરે મલશે ચદ્ર ૨૩ રમખન

મહોર

મોહોર
ગોવિંદરાવ ગાયકવા-
ડની છે

પાલખીની સનદ શેઠ વખતશાને મળેલી

નકલ નં. ૭.

અખદાલગીરીની સનદ

નકલ

મોહોર
ફતેશીંગ ગાયકવાડની

આગના પત્ર સરકાર રાજેશ્રી આનાજીરાવ ગાયકવાડ તાહા વખતચદ
ખુશાલચદ શેઠ સુરશન આરખાસમાન મહાઆવા અલક તમેને સરકારે
હીરપાવત ચદ્ર આખદાગીરી આપી છે તેનો અનુભવ હઈ સરકાર આકરી
એકનિઠાથી કરવી છે ૧૪ માહે સાખાન

મોહોર

નકલ નં. ૧૦.

પાલખીની મનદ શેઠ વખતચંદને આપેલી તે

ગન્ધેશી વખતચંદ ખુશાવચંદ શેઠ પારેખ શહેર અમદાવાદ ગો શ્રી
અખડીન લલિત અલકૃત રાજમાન રનેદાંડીન આનદરાવ ગાયકવાડ
મેનાખાસણેલ મમગેર બદાદુર રામ રામ સુગસન મનલાશ મેવાતેનવડ અલકૃ
તમે સરકાર આકરીને બહુ ઉપયોગી પડેલા સખખ બહુ માન સરકારમાંથી
ચંદ ૧ માહે મવાલ આલ મજકુચી પાલખી આપી જે તેની તહેનાત દર-
આલ ૩૧ (૧૦૦૦) તથા પાલખીનો મરજન બહુ એક સાલ આડ ૩ ૩૦૦)
ત્રણમે એ પ્રમાણે અમદાવાદ સરકાર ભાગ પૈળી કરાર કરી આપેલો છે તે
મદરહુનો અનુભવ લઈ સરકાર આકરી એક નિદાએ કરી બાણીને ચંદ
૭ ૨૩ માહે રમજન માગતવ સુદ

મહેર
આનદરાવ
ગાયકવાડની

મહેર

નકલ નં. ૧૧.

Charities given, and Services rendered by Rao Ba-
hadur Premabhai Himabhai Nagarsheth of Ahmedabad.

Charities.

- 1 In 1856, the sum of Rs. 22,150 was Rs.
contributed towards the construction and
maintenance of an Hospital in this city,
towards which the late Sheth Hathising
gave Rs. 40,000 and which Hospital is
now known as "Hathising and Prema-
bhai Hospital" and in which the Civil
Hospital is located

II	In 1857 the sum of Rs. 7050 was contributed towards the construction of a Library known as "Himabhai Institute" called after Mr Premabhai's father	7,050
III	In 1857 the sum of Rs. 10,000 was contributed towards the Fund collected for the Gujarat College.	10,000
IV	In 1857 the sum of Rs. 1800 was paid to the Grant Medical College for a gold medal to be an ally given to one of the successful students.	1,800
V	In 1863 the sum of Rs. 1350 was contributed towards the Fund collected for the Victoria-Museum.	1,350
VI	In 1864 the sum of Rs. 10,000 was contributed to the Fund of Victoria Garden in Bombay for Garden gates and Vailings.	10,000
VII	In 1863-64, 1864-1865, expended in Ahmedabad, during the famine of 1863-1864, 1864-1865, for relief of the distressed poor	20,000
VIII	The sum of Rs. 2000 was contributed to "The Gujarat Vernacular Society Fund"	2000
IX	The sum of Rs. 3,000 was expended in building six Dharmashalas at the following places.	
	1 At Naroda	Rs. 4,000
	2 " Sarkhej in Daskroi	" 1,000
	3 " Barwalla in Dholka	" 5,000
	4 " Gunch in Koth.	5,000
	5 " Matar in Karia	" 3,000
	6 " Oomula in Bhavnagar	" 5,000
		<hr/> 23,000
	Total Rs.	97,350

N. B The Charities for spiritual and temporal well-being of the Shravaks in religious points of view and for the protection of sickly animals in the Panjarapoles in the principal cities of the Bombay Presidency are not mentioned here

Services.

- 1 During the Mutiny of 1857-1858 Mr Premabhai had employed private agencies by establishing a regular Dak from Ahmedabad to Indor, to procure information privately from central India and surrounding places when the Telegraph and Government Dak had failed
2. Information used to be regularly received daily and communicated to the Collector and judges of the period Messrs. J W. Hadow and A B Warden are well aware of the services, so rendered.

नकल नं. १२

To,

PREMABHAI HEMABHAI,
OF
AHMEDABAD

In recognition of your loyal conduct and services, I hereby confer upon you the title of "Rao Bahadur" as a personal distinction

Delhi.

Sd/ LYTTON,
VICEROY AND GOVERNOR

GENERAL OF INDIA

1st January 1877 }

नकल नं. १३

Extract from Government resolution

No 5092, of 5TH SEPTEMBER 1896.

Government cannot but consider that the Thakore preferred the charge of instigating the robbery against

નકલ નં. ૧૫

પાલીતાણા તા. ૧૧ અપ્રેલ સને ૧૮૮૨.

શેઠ શ્રી પ શેઠ સરપચંદ મુળચંદ જવેરી સુરત

વિનતી વીશેષ કે આપણા પત્ર શ્રીમુખ હુગરે આવનાર પ્રદેશી આવક યાત્રાળુની હાલમાં જે ગણતરી ચાલે છે, તથા તેઓ પાસેથી મહેરબાન કર્નલ ફીર્દોગ સાહેબના ઠરાવ મુજબ રક્ષણીય કર તરીકે રૂ ૨) પ્રમાણે લેવાય છે, જે બાબત આપણી અરજ નામદાર સરકારમાં જારી છે

ઉપર પ્રમાણે કાલ જે કર લેવાય છે તે મરહુમ શેઠ શ્રી શાંતી-દાસના વશજે પાસેથી નહિ લેવા નામદાર સરકારનો ઠરાવ છે જેથી જેઓ મજબૂર શેઠ શાંતીદાસના વશજેનો દાવો રાખતા હોય, તેમણે તા ૨૭ મી માર્ચ સને ૧૮૮૨ થી મામ ત્રણના અંદર વશાવલીની ખરી નક્કસ સાથે કાઠીઆવાડ, ગોહલવાડ પ્રાંતના મહેરબાન આસીરટન્ટ પોલીટીક્સ એજન્ટ સાહેબ બહાદુરના હજીર હકીકત-લખીતવાર જાહેર કરવી, મુદત વીતે કોઈનો દાવો સાબળવામા આવશે નહિ

સદરહુ મતલબનુ કાઠીઆવાડ એજન્સી એજન્ટમા જાહેરનામુ કાઢી તે બાબતના લાગતા વળગતાઓને ખબર આપવા, સાહેબમહેરબાને તા ૨૮ માર્ચ મને ૧૮૮૨ ના ગેરાથી અમુને ફરમાવેલ છે, અને અમારા સબળવામા આવ્યું છે કે આપ અને બીજા કેટલાક ગ્રહસ્થો શેઠ શ્રી શાંતી-દાસના વશવાલા છો તેથી તરદી આપની જરૂર થાય છે કે જે મજબૂર વશમા હોવાનો-આપ અગર આપના જાણવામા હોય તેવા હરકોઈ સખસ-દાવો રાખતા હોય, તો તેમણે ઉપરની મુદતના અંદર પોતાના દાવા દાખલ કરવા મુદત વીતે સાબળવામા નહી આવે

એજન્ટમા એજન્ટમા છપાએલ જાહેરનામાની નક્કસ પણ આ લગત આપને વાચવા માટે મોકલી છે સીવાય ધર્મસ્નેહ છે તેથી વીશેષ રાખશે આ તરફનું કામકાજ લખાવશે એજ વિનતી

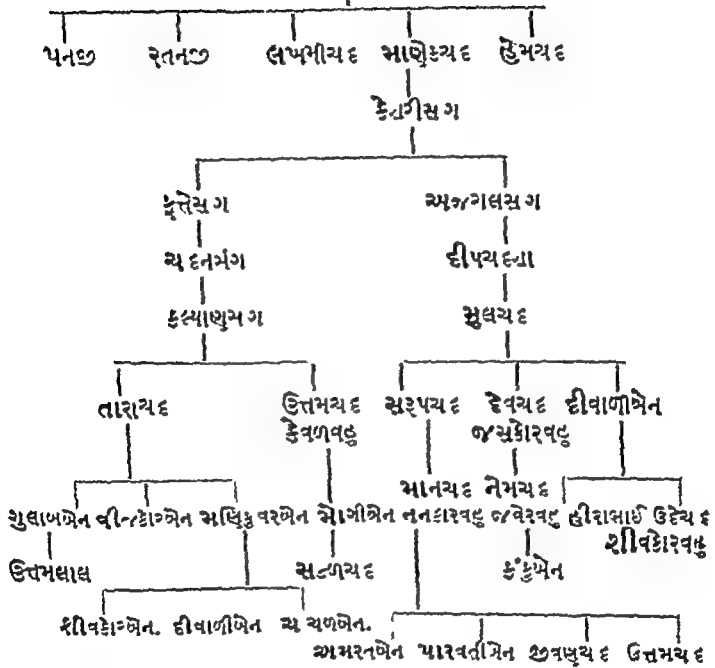
સેવક,

ગોપાલજી (૧) હેમચંદજી.

ગેઠ આણંદજી કલ્યાણજી.

નકલ નં. ૧૮.

ગ્રેઠ શાંતિદામ.

હું ગ્રેઠ સરપચંદ મુળચંદ ગ્રેવાલી સુન્નના ગોપીપરા મધે કાયચ મોદો-
લામા, પ્રતીના ઉપર કર્હુ હુ કે સદરહુ પેઠીનામામા લખેલી વાત આરા
જાણવા તથા માનવા પ્રમાણે સાચી છે તા. ૧૨ જુન ૧૮૮૨

Sd/ Jagjeevandas K.
1st Class Magistrate SURAT

ઉપસહાર.

આ રીતે જાણ્યો કે એક મથ તે પસી તપ્ત પાદ્ય થો છે, સાંનિવસ શેડી રહેલી જાણનેલ સપાન નજુ પાડીપૂવી છે એટલું જ નહિ પરંતુ તે વરખાં બધાજ, કપાજ, દેવસારગામિત્રારક મજા મુખો મ-મથા છે અને બન લાસનને રીજાનું છે. સાંનિવસ શેડાં તે પ્રભવજ છુટો હત તેને ચરણો તેમજ વરખોએ નજાર લાગ્યો છે. હજુ તજ આ સરક્યો કન્યોજ ક્રમ આર નજુસાર જુ નજુ ખાદે, અને તેને જ હોજ વરખો ચેબજ બનલાસન વિલેજ પકિપારવજ જાન જેમ અને ક-ધાંજે કાંજે, જાવા બનકાપાનવીજ પુરખો રાજ કસજનું જાન જાવજ-જાને થો છે, તેમજ સતનિજા, વશનિજા, નેપિધાનર જાનિ પ્રજા કિયલીજ છુટ્યોજી પકિજ વરખનું જાન જજુ જામજાજાને થો છે. જામ-જાવા બનકુડી હતું અને હજુ જજુ છે જે નિવિજા છે. હુલિયાનાજાં જામજાજાં જીરિ પ્રકિજ વરખનું કુનું બન હતું, તેવીજ રીતે જામજાજાં જાં 'જામજાજાં' જીરિ સાંનિવસ શેડનું કુનું પ્રકિજ વરખ છે અને તેમાં જીર નમારજી ની ઉપજ વરખારવથા જાણેલી હજુ જોજાને જાન છે.

જાવા મથન પ્રભવજ કુનુંજાં વરખ પ્રભવજ પુરખોનાં જાનિ, જાસ બન મથા જાવજ છે અને તે પસી જાજા જામજી કે જુજાજા તેડી (જાસવતીજી) જામજાજી કસજ પડે જાજોજી તેડી જાપૂરે સેવા જાસવતીજીની જાનની હતી. જુજાજાજાજા પૂરે જાજાજો પકાન ખાજિજાવા વાજિજા હાં અને તેજ મથોજી જાજો હજુ જોજા કે જીજા, જાજા વજાજાજા તેજાજા જાજી જાસજા સિદ્ધજાજા કુલેજાજાજા જાજી જાજાજો જાનખાંની પ્રેમપૂરે જાજારમાન જાજાજાજા હજુ, કુજાજાજાજા જાજા તે જોજા હજુ, જુજાજાજાં જાજા જાજોજી સદાર કે સિમર ન જાવ જોડી સિમર જોજાજા-જાજાજાજાજા જાજા જાજોજી-જાજો જાસજા જાજાજાજાજા છે અને તેને જાજીજાને જાજાજા જાજાજાજાજાજા રાજા જુજાજાજાજાજા જાજા જાજા જાજા જુજાજાજો જાજીજો, જાજોજો, અને જોજા જાજી જોજા જાજા કસજ-કસજ નિરકુજા મથોજા જીરિ જાનખાં રહેજ છે. પ્રજાજી.

સાંનિવસ શેડી તપાજાજા જાજાર જાજાજાજાજા જોજાજા જાજાજાજાજાજા જાસ જાજાજાજા જાજાજા છે તેમજ તેજી જાજારજાજાજા હજુ, તેજી જાજારજાજાજા જુરિજોનું જાજા જાજોજાજા જાજીજા કસજામાં જાજાજા છે. સાંનિવસ શેડાં જાજા જાજા જી સતનિજાજાજા જાજાજા કિયેજાજાજા જાજા તેજી અને તેજોજો જાજા જ

જવાબી તેમનો ગમ આપેલ છે, અને તેમના વરપરપગમા થયેલ તેમના શિષ્ય શ્રી કુર્પૂરવિનય, તેમના શિષ્ય શ્રી ક્ષમાવિનય, તેમના શિષ્ય શ્રી જિનનિનય, તેમના શિષ્ય શ્રી ઉત્તમવિનય, અને તેમના શિષ્ય શ્રી પદ્મવિનય-એ મર્યના ગમ ભાગ્યવશાત્ પ્રાપ્ત થવાથી આ પુસ્તકમા આપ્યા છે, માંનિદામની વરપરપગ જેમ વધી અને દાલ વિદ્યમાન છે તેમ શ્રી સત્ય વિનયહતી વરપરપગ તેની સાથેજ વધી દાલ વિદ્યમાન છે, તેથી એક ખીજને અનતગ નબધ મ્તો છે વિનયદેવશ્રુતિ પશુ માંનિદામ ગેહના મમય આમપાસ થયેલ છે, તેમજ વિનયાનદશ્રુતિ, લક્ષ્મીભાગરશ્રુતિ, કૃષ્ણાખ્યવિનય શશ્રુતિ, તેમજ શ્રી નેમિભાગરશ્રુતિ પશુ તેજ મમયમા-લગમગ થયેલ છે તેથી તેમના રાસ, મજાય ઉપતબ્ધ થવાથી તે પશુ અત્ર મૂકવા ઉચિત પ્રાર્થા છે આમ જૈન ઐતિહાસિક મત્પ્રુગ્ગોના ઇપનચરિત્ર જેવા પ્રાપ્ત થયા તેવા સ્વરૂપમા મૂક્યાં છે, અને તે પછી લેવાનો બોધ, તે વખતની ચિયિ, મધ ગધારણુ, મધ, આદિ અનેક વિગતો આપણને મળી રાકે છે જેનોમા ઇતિહાસની પૂરી ખોટ છે અને તે ઇતિહાસ એક નાખલાબદ્ધ લખાના ધણો સમય જોઇએ, પરંતુ તે સમય ને કે દર હોય જા તે પ્રાપ્ત કરવા માટે ને ને ખૂટનાં પ્રકરણો છે તે આવા આવા પ્રયામથી પૂગશે અને તે મમય વડેસો પ્રાપ્ત કરાશે આવા કારણોને લઈને આ પુસ્તકનું નામ “જૈન ઐતિહાસિક મધમાલા પુ”પ-૧” એવું ગખવામા આવ્યું છે, અને તેમા ઉપર્યુક્ત પ્રુગ્ગોનો એક સાથે સમાવેશ કરવામા આવ્યો છે અમારાથી એક ચરિત્ર ખીજ ચરિત્રથી જુદુ કરાયુ નથી દાખલા તરીકે માંનિદાસ ગેહનું ચરિત્ર ખીજ ચરિત્રોથી અલગ નથી ગખી રાકાયુ, તેનું કાગ્યુ એ છે કે, દરેક ચરિત્રને દરેક ચરિત્ર માથે ધૂપલાત્રેણીથી જોઇએ તો મંબધ છે તો તે મબધ અવસ્ય જાળવવા માટે ચરિત્રો એકત્રિત આપવા આવશ્યક છે, હજુ પશુ જેમ જેમ વિશેષ ઐતિહાસિક ચરિત્રો ઉપલબ્ધ થાય તેમ તેમ તેને આ મડળે પ્રસિદ્ધ કરવા એવી ને ઉપયોગી સૂચના રા રા મોહનલાલ દલીચદ દેશાઇએ આતી માથે જોડેલ નિવેદન-પ્રસ્તાવનાના અંતે પૃ. ૬૯-૭૦ પર દેખી છે તે આ મડળ ધણા આનદથી સ્વીકારો એવી ખાત્રી આપીએ છીએ, તો ને ને પ્રુગ્ગો તેવા ચરિત્રો ઉપતબ્ધ કરારી આપશે તે તે પ્રુગ્ગોને ધન્યવાદ આપીશુ અને તેથી આવા ખીજ ભાગો પ્રગટ થતા તેઓ પશુ મમાજ પરના ઉપકારના ભાગી થશે

ઉપર્યુક્ત રાસો અને સજાય પદમા છે, અને તેનું મગોધન અમે ગ. ગ. મોહનલાલ દલીચદ દેગાઈ ખી એ. એલ્. એન. ખી પાસે ખાસ

કચ્છનું છે (તેમના સંસ્થાપકને મુનિસાબની જુદિસામસ્ટીને તાલુકો
બોધુ છે) અને તબોપત્તી બાબતોમાં આપે વિવેચન જુદાં તબો
જાણે કચ્છનું છે અને તે જુદાં મુનિસાબની જુદિસામસ્ટીને તાલુકો છે
અને તે જાણી છે ? કહી શકો છો કે તેના બાબતો કદાચ જુદાં તબો જાણે
કચ્છને છે તેથી જુદાં પ્રતિબંધ બાબતોમાં બધું નિર્ણય થઈ શકે છે તે
સમયે જોઈ શકે છે અને તેથી રીતે નીચેથી પોતાના સ્થાનને પશ્ચિમી
સુબેડી પદવિષય પ્રશ્ન કરે છે તેથી જાણે જુદાં જુદાં પ્રશ્ન કચ્છનું કે
સાકે જોઈ જુદાં જુદાં મહત્તમ મી થાય છે એ જાણે જુદાં જુદાં
પરંતુ તેથી સ્પષ્ટ કરે છે જાણે છે તે જાણેને જાણે જુદાં જુદાં
તે જાણેને જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં
પ્રશ્નની સ્પષ્ટતાથી જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં
જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં
જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં જાણે જુદાં જુદાં

[illegible]

સંખ્યા થાય (જ્ઞાન્ય સંખ્યાત) તે ગણી શકતા હતા તે શાસ્ત્રગ્રામી હતાં તે એટલાપરથી સમજી શકાશે કે તેમના સમયમા થયેલ પડિત શ્રી રૂપ વિજયજી અને વીંગવિજયજી પણ તેમની સાથે ધર્મચર્યા કરી શાસ્ત્રના ખુલાસા તથા સવાહ લેતા એમ કહેવાય છે

કોઈ એમ કહેશે કે સત્યવિજય આદિ રામ સિવાય બીજા ઐતિહાસિક રાસો નથી ? તો કહેવાતું છે, છે, પણ ઉપલબ્ધ થયા નથી શ્રી પદ્મવિજયના ગિધ્ય શ્રી રૂપવિજયજીનો રામ છે, તેમજ વીરવિજયજી પડિતનો વીરનિર્વાણ રાસ છે કે જે બાદગ્વા મામમા એક દિવસ અમદાવાદમા તેમ નાજ નામથી ઓળખાના-વીંગા ઉપામરે વચાય છે, પરંતુ તે ધણી પ્રેમણા છતા મળી શક્યો નથી આ મિવાય તિલકમાગરકૃત રાજસાગર (શાંતિદાસ શેઠના ગુરુ) સ્વર્ગગમન રાસ ખબાતના બહારમા છે, કનક સૌભાગ્યકૃત વિજયદેવસૂરિ રાસ, સંઘવિજય કૃત વિજયતિલકસૂરિ રાસ આદિ પાઠણના બહારમા અને દર્શનવિજય કૃત વિજયતિલકસૂરિ રાસ લીંબડીના બહારમા છે પ્રતાપસિંહ બાપુરાસ (સાધ્વી ઋદ્ધિશ્રી કૃત) જેસલમીરમા છે પ્રેમવિજય કૃત ધનવિજય પંચાસનો રાસ ખંભાનમા છે હીરવિજયસૂરિના રાસ જુદા જુદા કવિઓથી બનાવેલ છે, અને તે અમદાવાદના દહેલાના બહારમા, શ્રી દયાવિમલના બહારમા તેમજ ભરૂચના બહારમા છે, એટલું જણી શક્યા છીએ, પરંતુ તે મેળવી શક્યા નથી રૂપા કરી કોઈ મેળવી આપશે તો તે પ્રગટ કરવામા અમે બહુ માન સમજીશું અને તેનો ઉપકાર માનીશું હમણા મુર્ચિદાબાદના એક જગતશેઠની માતૃશ્રી માણેકદેવીનો રાસ (પાર્થવદ્ર કૃત), લાના જગતશેઠના કુટુંબનું વગવૃક્ષ તથા દુક ઇતિહાસ અમોને ગ્વેરી રા રા મોહનલાલ મગનલાલના પ્રયાસથી પ્રાપ્ત થયેલ છે

કોઈ એમ વળી પૂછશે કે ગૃહસ્થો અને સાધુઓના ભેગા ચરિત્ર આપવાનું શું કારણ હશે ? તો નમ્રતાપૂર્વક નિવેદવાનું કે તીર્થની પ્રભાવના જે તીર્થમા ગણાય છે તે-અતુર્વિંધ આવક, આવિકા, સાધુ, સાધ્વીરૂપ મધ છે તેનાથી થાય છે સાધુઓનો ઉપદેશ કાર્ય કરે છે, ન્યારે આવકાનો આદેશ કાર્ય કરે છે સાધુઓ ઉપદેશ સામાન્ય રીતે આપે છે, ન્યારે તે પ્રમાણેનું વર્તન-રાજકાજમા ભાગ, બ્યવહાર પ્રવૃત્તિ, તીર્થરક્ષા આદિ આવકો ઉપાડી લે છે, તેથી તેવા ઉપાડી લેનાર અગ્રેસર આવકો ઉપદેશક માધુ મહાત્માની સાથે અવશ્ય અગત્યના છે તેથી આપેલ છે શાસનની મોલા એ બનેથી છે, અને થશે પ્રબળચિતામણી વગેરેમા સાધુઓ અને આવકોની હકીકતો ચરિત્રો વગેરે પણ સાથે જોવામા આવે છે

શ્રેષ્ઠીવર્ય શાન્તિદાસજીનો વંશવૃક્ષ.

ક્ષત્રીય ખીજ

સીસોદીયા રજપૂત

શાખા કાકોલા

(સામંત સંઘામસિંહ અને કુમારપાળ
સીસોદીયાનો વંશ.)

—મેવાડના રાજાના ઠેઠ નજીકના સગા સખંધી—

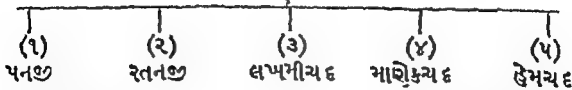
મુખ્ય—

પદમશાહ.*

વત્સાશેઠ

સોસકરજી (સહઅકિરજી)

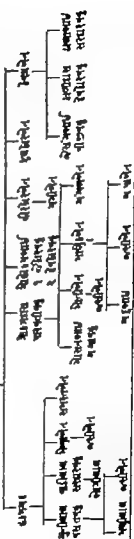
શાન્તિદાસશેઠ (આરીત્ર નાયક)

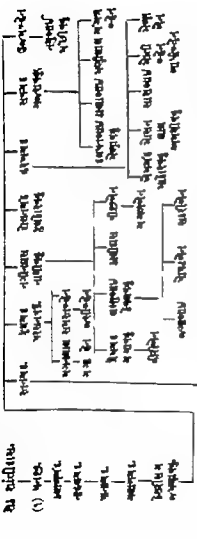
નોંદ—પાયમાલાઇનો વંશનેવો નથી આર ભાઇનો વંશવેલો (૧) (૨) (૩) (૪) ના આઠ મુજબ કાળીકુલી વૃદ્ધિવત થયેલ અત્યાર સુધી કીર્તિવત સ્મિતિએ હયાત છે

* જ્યેષ્ઠ વંશાવલીમા પદમશાહને સ્થાને કુમારપાળ છે પણ તપાસતા પદમશાહ બરોબર જણાય છે

Q. Write down any number of points as you wish.

Q.

શેઠ શાંતીદાસ.

(૨) રતનજી

ખીમચંદ

કસ્તુરચંદ | ઉત્તમચંદ | અભેચંદ | કમલચંદ

વધુચંદ

મગણચંદ

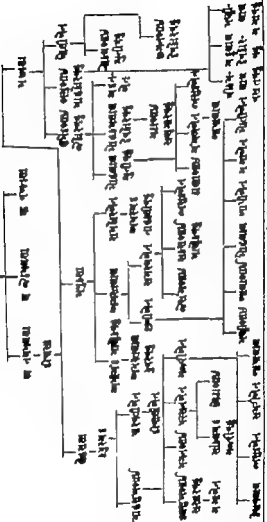
કપુરચંદ

સુળચંદ | તલકચંદ | દીપચંદ | કરમચંદ | અતોપભાઈ | નરભેડુ વરભેન | ખીમકોરભેન | દલકચંદ | ઇલવભેન | પરાધાનવહુ | ગાલાભાઈ | નયુભાઈ | ભાણેકચંદ | આભેડુ વરભેન | ગાલીભેન | ચેનાભેન | પોપટભેન | અવેરભેન | તારાચંદ | અમીચંદ | નાનચંદ | દયાચંદ | લીરીભેન | ચુનીલાલ

મોતીવહુ

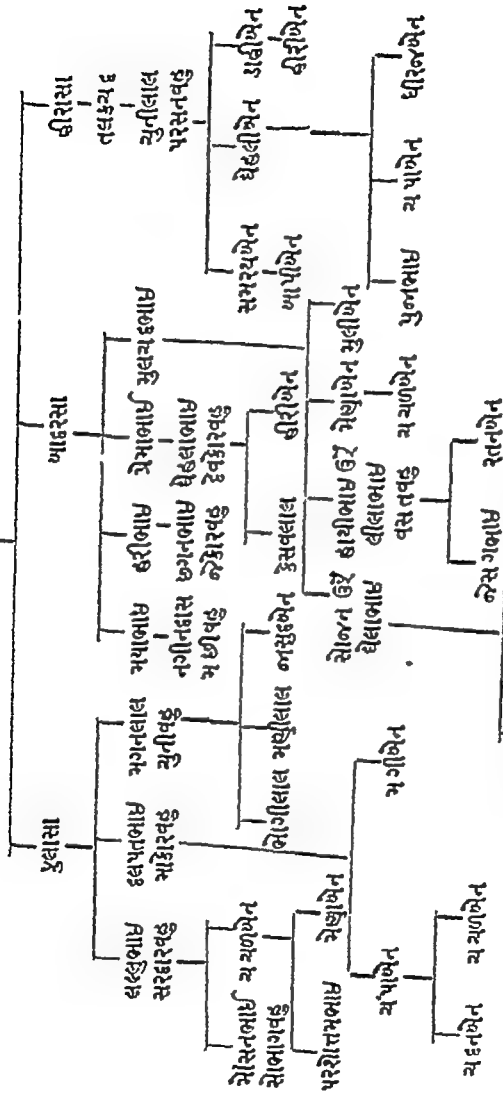
સુચના—આ પાનામા શેઠ શાંતીદાસના દિકરા રતનજીનો વંશવેદો છે

The diagram shows a hierarchical structure of a company. The top level is the Board of Directors, which oversees the President and the Vice President. The President oversees the Executive Vice President, the Senior Vice President, and the Assistant Vice President. The Executive Vice President oversees the Director of Operations, the Director of Marketing, and the Director of Finance. The Senior Vice President oversees the Director of Sales, the Director of Customer Service, and the Director of Human Resources. The Assistant Vice President oversees the Director of Information Systems, the Director of Legal Affairs, and the Director of Public Relations.

The diagram shows a hierarchical structure of a company. The top level is the Board of Directors, which oversees the President and the Vice President. The President oversees the Executive Vice President, the Senior Vice President, and the Assistant Vice President. The Executive Vice President oversees the Director of Operations, the Director of Marketing, and the Director of Finance. The Senior Vice President oversees the Director of Sales, the Director of Customer Service, and the Director of Human Resources. The Assistant Vice President oversees the Director of Information Systems, the Director of Legal Affairs, and the Director of Public Relations.

ਜਲਮਾਧਿ

સમરચયેન હીરાબેન જાસદબેન

સેવના—અથા પાનામા દીપાસાના ઇ ઇશ્વરાર્થ ત્રણ ઇશ્વરોના વરસેલો છે અને આ પાનામા બાજીતા ત્રણ ઇશ્વરોના વરસેલો છે

५५

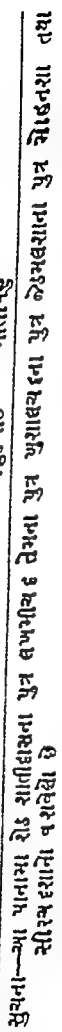
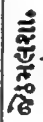
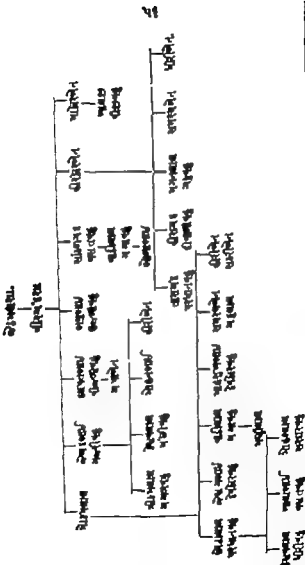
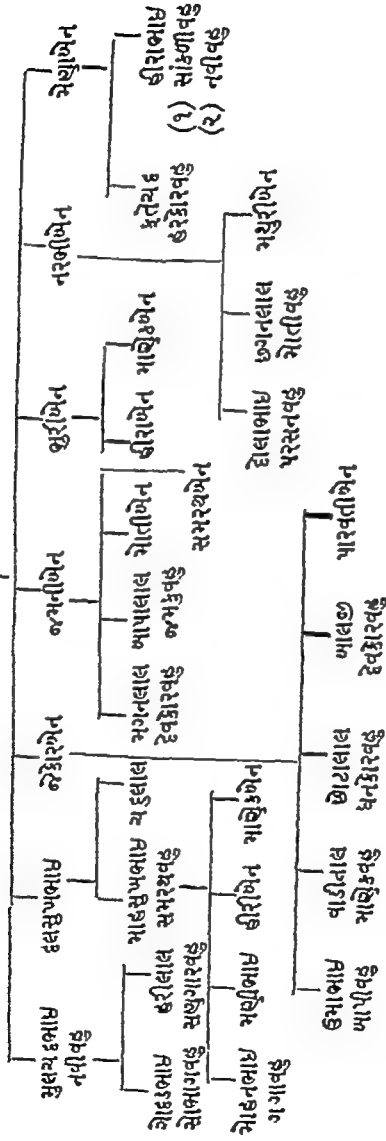

Figure 1: Diagram illustrating the classification of plants based on their growth habit and the type of support they require for stability.

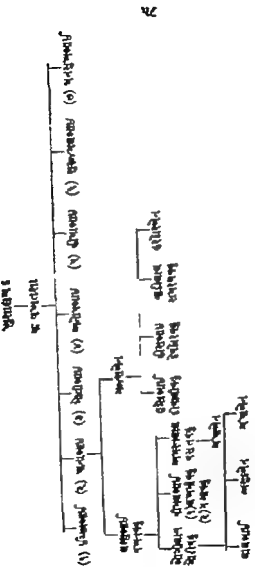
જેઠમલસા

રાયચંદ્રસા

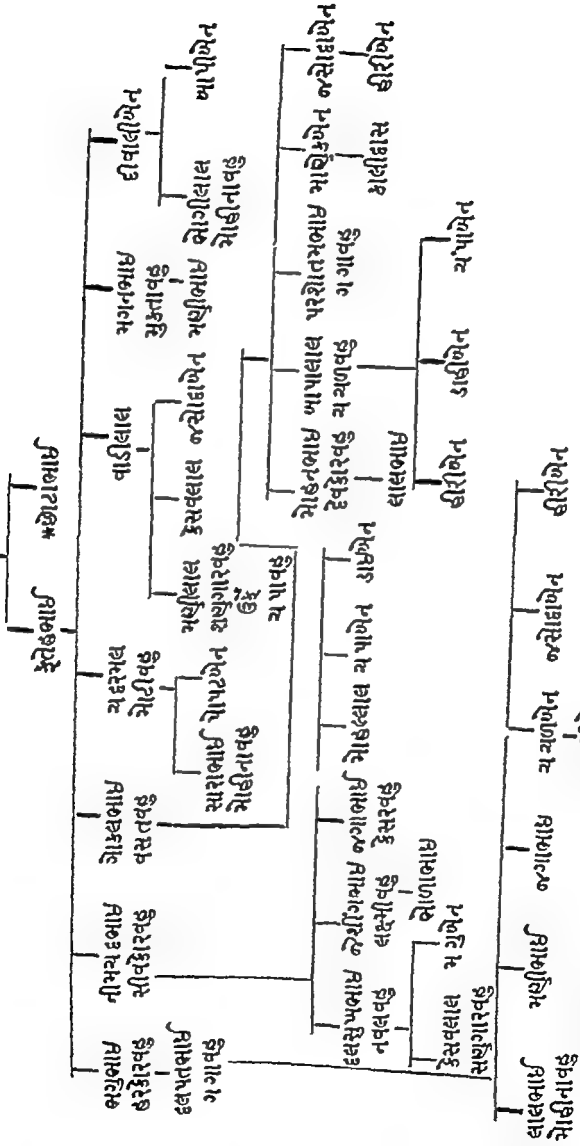

સુચના આ પાનામાં શેઠ જીરાલચંદ્રના દિકરા જેઠમલસા ને તેમના દિકરા રાયચંદ્રસાનો વંશવેલો છે

The figs subject to treatment is given the below vegetation type treatment chart

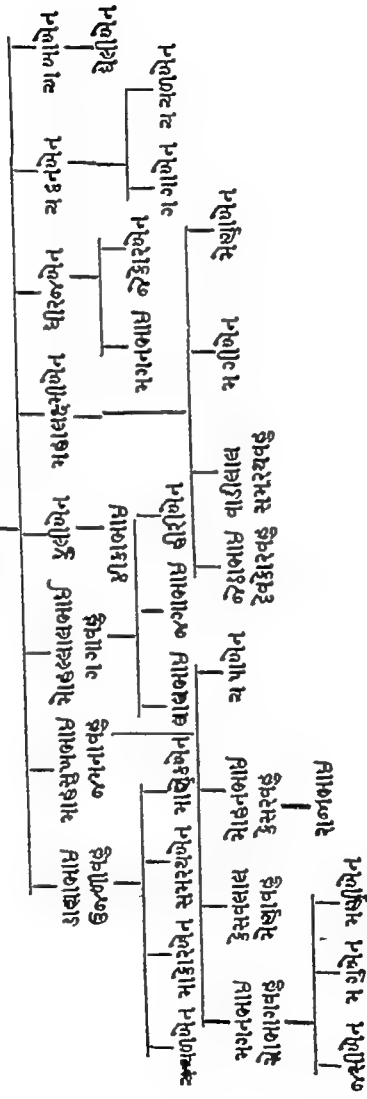
(3) भारतीय।

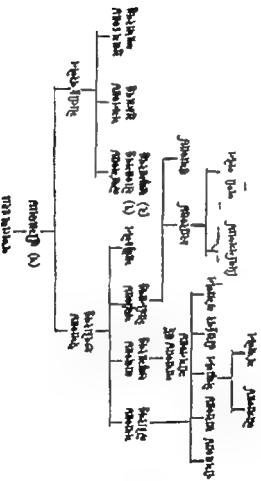

* ઘાટલાકનો અને તેમના બીજા ભાઈઓનો વડા ચાવળના પાનામાં બુંડો

வயதடி.டி

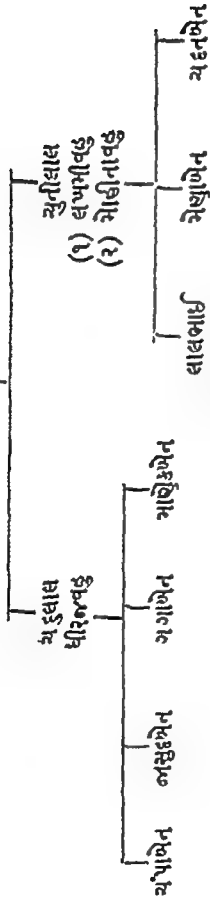
સાબીખાણ (૨)

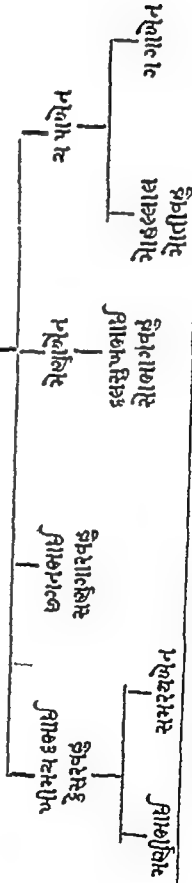
વખતયંદશા

(૬) સુરજમલભાઈ મોતીવહુ

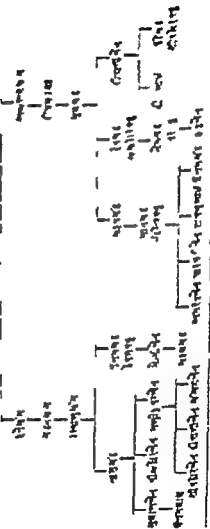
વખતયંદશા

(૭) મનસુખભાઈ

સંચના — આ પાનામાં પ્રગાલ્ય દેના દિકરા વખતયંદ અને તેમના છકા દિકરા સુરજમલભાઈનો તથા સાતમા દિકરા મનસુખભાઈનો વંશવેશ છે

From the given set of 40 pairs of Dog & dog name

નિવેદન.

જૈન ધર્મમાં અનેક પ્રભાવક પુરૂષો થઈ ગયા છે, અનેક મહાન કીર્તિવાન કાર્યો થયા છે, પરંતુ ઇતિહાસની આગળી નહિ હોવાથી તેમાંથી પ્રકટ થાય તેવો પ્રકાર પડી શકતો નથી. અત્યાગ્ર સુધીમાં ઇતિહાસ તરફ દુર્લભ અપાય છે, એટલું જ નહિ પરંતુ તે પ્રત્યે ખીચકુલ રમ લેવાયો નથી, તેવી જગતને જૈનધર્મના મત્ય ઇતિહાસનું જ્ઞાન આપી શકાય નવી આ કારણે જૈનધર્મ અમુકની શાખા છે એવા બચકર, અને દૂર આક્ષેપો થવા પામ્યા છે, અને જો હવે વખતસર ચેતીને ઇતિહાસપટ્ટને જોટલો મળી શકે તેટલો ભેગો ફરી વિખાગતા નહિ જાય, તો ભવિષ્યમાં જૈનધર્મનું જાળવવું શુ હતું તેની જાખી પણ કમી શકીશું નહિ, એટલું જ નહિ પરંતુ તે અસ્મિત્વમાં છે કે નહિ તે મમથી ખીજનું લખ સુદ્ધ આકર્ષી શકીશું નહિ.

આ ઇતિહાસ ભેગો કાગળે લખાયા ને ને ઉપલબ્ધ સાધનો છે તેનો છટથી અને વિના લોભે ઉપયોગ કરવાની જરૂર છે, તેમાં રાસ, દરેક અચતી તેમજ જીવન મજાની પ્રશસ્તિઓ, પ્રખ્યાત, ચિત્રો ખાસ જગ્યા લે છે કેટલાક ગણે ખાસ ચિત્રનિરૂપકન છે અને તેમાંના કેટલાક ને મળી જગ્યા તેનો ઉપયોગ આ પુસ્તકમાં કર્યો છે.

‘રામ’ ગુજરાતીમાં લખાયા છે અને તે જૈન સાહિત્યમાં મારો ભાગ ભજવે છે, અને તેની શરૂઆત ૧૪ મા સૈકાથી વચેલી જગ્યાય છે પંદરમા સૈકામાં તેથી મારી ગીતે વધુ પણ પ્રમાણમાં થોડા લખાયેલ મળી આવ્યા છે ગોધખોળ કરતા વિશેષ મળી આવે તેવો સમ્ભવ છે ત્યાર પછી સોળમા સદીની શરૂઆતથી હમણાની સદીના આરંભ સુધીમાં ગુજરાતીમાં લખાયેલ જૈન ગણે ઘણા દેખાય છે આ રાસોને કાવ્યસાહિત્યમાં ગણવા કે નહિ તે મધ્યમ્ય સાહિત્યવેત્તાઓનું કામ છે.

*“ આ રાસોની પ્રથમ દર્શને પ્રતીત થતી ઉપયોગિતા આદિ અત્રે ટાકવું ઉપયોગી થશે—

(૧) આ ગણેમાંના કેટલાક ભાગ,

* ‘જૈન સાહિત્ય’ માં રા મન સુખલાલ કિરતચંદ મહેતાના ત્રીજા ગુજરાતી ‘સાહિત્ય ચંપિકા’ વખતે વચાયેલ નિબંધમાંથી અત્રે હટારીએ લીએ

સરકારી ભાષામાં કોઈ શિષ્ટ લેખક નવલકથા લખે, તો સહધર્મની તથા ગુજરાતી ભાષાથી વ્યવહરનારની જાળરી સેવા બળવાય એમ છે મોટી નિર્જરા અને પુણ્યબધનું કારણ છે

(૮) આ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે ગસોના લેખકોએ રાસો ગુજરાતી ભાષા અથવા કાવ્ય ચમત્કાર અર્થે નથી લખ્યા, પણ ગુજરાતી ભાષાનો ઉપયોગ કરનારાઓને સદ્ધર્મ ઉપદેશવા અર્થે લખ્યા છે, એટલે કવચિત્ ભાષાડબરી કે કાવ્યચમત્કૃતિ વિનાની સાદી ભાષા માલૂમ પડે, તેથી ભણેલાઓએ (Pedants) મુખ મચકોડવાનું નથી; તેથી એ રાસોની કિંમત કાંઈ ઓછી થતી નથી, સારશોધક સહૃદય વિદ્વાનોએ તો એ રાસોના આતરૂ હાર્દ ઉપર, અતિમ હેતુરૂપ સદુપદેશ ઉપર નજર ઠેર વવાની છે કાવ્યચમત્કૃતિ વિનાની સાદી ભાષામાંથી પણ જિજ્ઞાસુ ભાષાશાસ્ત્રીને અવનવું ગિખવવાનું મળે એમ છે

(૯) આ પણ લક્ષમાં રાખવાનું છે કે ભાષાની કિંમત તે ભાષાનો ઉપયોગ કરનારાને લધને છે, ભાષાનો ઉપયોગ કરનારા ન હોય તો તે ભાષા મૃતવત્ (dead) છે, અને મૃતવત્ ભાષામાં ગમે તેવા ભાષાડબર-કાવ્યચમત્કાર હોય પણ તે સામાન્ય જનસમૂહને તો નકામાં થાય છે શ્રી સિદ્ધમેન દિવાકરની, સમયને નહિ છાજતી સરકૃત ભાષા, અને વૃદ્ધવાદીની સમયોચિત સરળ પ્રાકૃત (પ્રકૃત જનને man on the spot અનુસરતી) ભાષા,—આ બેમાંથી કઈ દારગત (વિજ્યી) થઈ એ વાર્તા મુપ્રસિદ્ધ છે આ ઉપરથી કહેવાનું કે પ્રસ્તુત રાસો કોના અર્થે લખવામાં આવ્યા છે, તે ઉપર તથા તેમાંના ઉપદેશ ઉપર દૃષ્ટિ રાખવામાં આવે તો રાસોની કિંમત અને ઉપયોગિતા એકદમ પ્રતીત થશે, ભલે પછી તે રાસોમાં વાગાડબર કે કાવ્યાલકાર ન હોય. ધણા રાસોમાં રમણીય મનોમુ વાગુવિભવ અને કાવ્યાલકાર આદિ છે તથાપિ બધામાં ન હોય તેથી તેમને પ્રેમાનદાદિના કાવ્યો સાથે રસાલકાર-વાગુવિલાસ આદિની સરખામણીમાં તરછોડી કાઢી તેની ગણના ન કરવામાં આવે એ અગે આ લખવું છે

(૧૦) આ પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે, આ રાસોના લેખકો પ્રાય સાધુ હતા, ધરખાર ત્યાગી સ્વપરહિત અર્થે ઉદ્યમ કરનારા સાધુ હતા, અને એથી એ રાસો લખવાનો મુખ્ય હેતુ જનહિત તથા સહધર્મસેવા માથે સ્વકર્મની નિર્જરાનો હતો

જે રાસો આ પુસ્તકમાં મૂકવામાં આવ્યા છે, તેમાંની કોઈની પણ, એક મિવાય ખીછ પ્રત ઘણા પ્રયત્નો કર્યા હતા મળી શકી નથી, તેથી લાચારીએ તેને પ્રકાશમાં મૂકવામાં ફગ્ગ અમળા છે, અને તેથી અસોધન કરવામાં બહુ મુશ્કેલીઓ મહત્તી પડી છે

શ્રી શાંતિદામ ગેહના રાસની પ્રત અમદાવાદના શેઠ રાજભાઈ મોહનભાઈની પાસેથી મળી હતી આ 'એકમગ્માઇઝ યુક' મા ઉતારેલી હતી, શ્રી સત્યવિનય, કર્પૂરવિનય, ક્ષમાવિનય, જિનવિનય, અને ઉત્તમવિનય રાસોની પ્રતો પાદરાવાળા રા મોહનલાલ હેમચંદ વધીત પાસેથી મળી હતી તે સ ૧૮૬૫ કે તે દરમ્યાન ઉતારેલી છે આની મૂળ નકલો મને પ્રખ્યાત વક્તા મુનિ શ્રી ચારિત્રવિનય મહાગજ પાસેથી માંગરોળ બહારમાંથી આવેલી હતી તે જોવાની તક મળી હતી, અને તે ઉપરથીજ ઉપરની નકલો ઉતારી દોષ એમ લાગે છે, પરંતુ મૂળ નકલો માંગરોળ સઘમાં જઘડો હોવાથી તેના બહારમાંથી મળી શકી નથી

શ્રી પદ્મવિનય મહાગજના રાસની નકલ અમદાવાદની વિદ્યાચાળા તરફથી શિક્ષાલેખમાં છપાયેલ પૂજનચક્રમાં આપેલ હતી તેપરથી લેવામાં આવી છે, અને તે પણ ઉક્ત વધીલ ગ. મોહનલાલ હેમચંદ મોહલી હતી

શ્રી લક્ષ્મિસાગરચરિ, નવા નેમીમાગરચરિના રાસની તથા શ્રી વિનયદેવચરિ (સ્વાધ્યાય) ની હસ્ત લિખિત પ્રતો મુનિ મહારાજ શ્રી પુલ્હિસાગર પાસેથી મળી હતી, અને વિનયપાનદચરિની સ્વાધ્યાય તેમજ કલ્યાણવિનય ગણિના રાસની હસ્તલિખિત પ્રત મે રા કુવરજી આણુદજીને લખવાથી તેમણે લાવનગર સઘના બહારમાંથી મેળવી આપી હતી.

આ ગીતે મને જે જે ઉપગેહત મુનિ મહાગજ, આદ્યર્થો પાસેથી પ્રતો માટે સહાય મળેલી છે તેથી તેમનો આભાર માનું છું

આ ગ્રંથ પ્રાચીન ગુજરાતીમાં હોવાથી તેને કંઈક વિશેષ આરા ઉપમાં મૂળ પ્રાચીનતા આપાદ રાખી મજોધી મૂકેલ છે, અને તેની આથે તેમાં આવના પ્રાચીન શબ્દો, પ્રાચીનાયિક શબ્દો અને ખીજા કહિન શબ્દોના અર્થોનો કોષ આ ગ્રંથને છેવટે મહાપ્રયાસ કરી અક્ષગતુકમાં આપેલ છે વિશેષમાં દરેકના ભાગ પાડી વિષયવાર મથાળા મૂકેલ છે કે જેથી વાચતા શુ બિના આવે છે તે જાણી શકાય તેમજ સમુચ્ચયમાં આપા ગસનો સાર પ્રસ્તાવનામાં આપેલ છે અને તેમાં જે જે ચરિત્રનાથકો છે તે સખધી રાસમાંથી

[illegible]

જાને તેઓથી શાસ્ત્રોથી રાજવા કર્મ જાણ્યાં જણાવિ સ્ત્રી તથા કે જાને
તે જોઈ રાજાને તેઓથી શુભિ મી જાણી શુભિ જગત્તે જે પદ્ધતિ નીમે
જાણી કે તે જગત્તે જાણે શુભિની રીતોથી જે નિમિત્તે છે તેમ જગત્તે
જગત્તે સુશિક્ષિતમાં જે કદ રાજાને, તેમ જાણિ પ્રજાને, સુશિક્ષિતમાં
રહેતે રહેતે તેને જાણે નિમિત્તોને સુશિક્ષિત રાજાને મનમાં નિમિત્તે મી
નિમિત્તે રાજાને જાણે છે

१०००
 १०००
 १०००

১৯৮০
 ১৯৮১
 ১৯৮২
 ১৯৮৩
 ১৯৮৪
 ১৯৮৫
 ১৯৮৬
 ১৯৮৭
 ১৯৮৮
 ১৯৮৯
 ১৯৯০
 ১৯৯১
 ১৯৯২
 ১৯৯৩
 ১৯৯৪
 ১৯৯৫
 ১৯৯৬
 ১৯৯৭
 ১৯৯৮
 ১৯৯৯
 ২০০০
 ২০০১
 ২০০২
 ২০০৩
 ২০০৪
 ২০০৫
 ২০০৬
 ২০০৭
 ২০০৮
 ২০০৯
 ২০১০
 ২০১১
 ২০১২
 ২০১৩
 ২০১৪
 ২০১৫
 ২০১৬
 ২০১৭
 ২০১৮
 ২০১৯
 ২০২০
 ২০২১
 ২০২২
 ২০২৩
 ২০২৪
 ২০২৫
 ২০২৬
 ২০২৭
 ২০২৮
 ২০২৯
 ২০৩০
 ২০৩১
 ২০৩২
 ২০৩৩
 ২০৩৪
 ২০৩৫
 ২০৩৬
 ২০৩৭
 ২০৩৮
 ২০৩৯
 ২০৪০
 ২০৪১
 ২০৪২
 ২০৪৩
 ২০৪৪
 ২০৪৫
 ২০৪৬
 ২০৪৭
 ২০৪৮
 ২০৪৯
 ২০৫০

શ્રેષ્ઠિવર્ય શ્રી શાંતિદાસજી.

પૃષ્ઠ ૧-૮

સમય જૈન સંઘના દીપક, પ્રભાવક શ્રી શાંતિદાસ શેઠજી થઈ ગયા છે, છતાં તેમના મનઘે ખીલકુલ માહિતી આપણે જૈનો ધરાવતા ન હતા એ ઓછું ખેદકારક નહતું, સુભાગ્યે મુનિ શ્રી ક્ષેત્રવર્દન ગણિએ રચેલ રાસ પ્રાપ્ત થયેલ છે તેપરથી જાણુવા ચોગ્ય પણ ધણેજ દુક વૃત્તાન માત્ર મળી શકે છે આ રાસ આ માથે બેઠેલ છે, તેપરથી તે જાણાઈ આવશે, છતાં મધમા કંઈ સાર ઉપયુક્ત માહિતી સાથે અત્ર રજુ કરવામા આવે છે

૧.

જન્મસ્થાન, માતાપિતા.

શેઠજીનું જન્મસ્થાન રાજનગર હતું કે જે અમદાવાદને નામે હમણા પ્રસિદ્ધ છે રાજનગર જાંબુદ્રીપના ભરતક્ષેત્રમા આવેલ શુબરદેશમા છે અને તેનું વર્ણન કવિએ આ પ્રમાણે કરેલ છે —

‘અહીં સુખશાંતિ સારી હતી તેથી ચોર વિગેરેનો ભય નહતો, વ્યાપાર બહુ ધીકતો ચાલતો હતો, અને શ્રીમત વ્યાપારીવર્ગ—વશ્વિકો ધણા વસતા હતા. જિનમંદિરો ધણા હતા—જૈનધર્મનો પ્રસાર ધણો મારો હતો બાર દરવાજા હતા અને છત્રીશ તો તેને પગ હતા ચોરાશી ચોટા હતા, કે જેમા માણેકચોક અતિ પ્રસિદ્ધ હતો પેશ્વાઈ ગાયકવાડ એમ બે રાજ્યો હતા’

આ વર્ણન ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ મત્ત લાગે છે, કારણ આ વર્ણન, ક્તાનો સમય ઇ સ ૧૮૦૦ નું અગર લગભગ તે મમ્બયનું છે, અને તે સમયે પેશ્વાએ ગાયકવાડને સત્તા આપી હતી એમ ઇતિહાસપત્રથી જાણાય છે જુઓ શુજરાતનો અર્વાચિન ઇતિહાસ ૫ ૩૧૯ કહે છે કે —

“એજ વર્ષમા પેશ્વાએ પોતાના ભાઈ ચિમનાજીની સુબેદારી રદ કર્યા વગર શુજરાતમા પોતાના જે કંઈ હક હતા તેનો પાચ વર્ષ માટે ગોવિંદરાવ ગાયકવાડને ઇનરો આપ્યો એ હકમા કાઠિયાવાડ તથા સોરઠની ખડણીનો હિસ્સો, પેટલાદ, નાપાડ, રાણપુર, ધંધુકા અને ગોધાની ઉપજ, ખંભાતની ફરીઆઈ જકાતમાના કેટલાક હક અને અમદાવાદ શહેરની ઉપજનો હિસ્સો, એ પ્રમાણે હતું”

અમદાવાદે જૈન સામાજિક, રાજકીય તેમજ ધાર્મિક પ્રગતિમા અગત્યનો

જાન જાન્યો ડે આજુ રેડ્યાઃ રખ્યાન ધુનિયોમે તાં જન દીધે
 કે વિદાર મોં કે અને અનેઃ વિનયદિયો સ્વાયે કૌનયમો ડેલ
 વજી સસ દીવે મોં કે આજુ નામીનિ જાવોમે તાં જન તા
 અનેઃ સધા મદી પર્વતમાન્ય કી કે એમુંન નદિ પર્વ આજુ
 તીર્થની યવ મી તેવન્ય વજુ હોય કીતોને પારે વેળવ્ય કે. આખંદ
 રંદન આજુ અલિનયક થી રાનિવાસ્ય છે.

સાંનિવાસ્ય સોન વિનય નામ સદસાલિય (સદસાલિય-સર્વ) એ
 હતું તેમને જન મારે વયો પાવનું નામ શુ હતું તે કષણેયો બહા છે.

૨.

વિલાસથી જન.

શોમન શીખણની વેળાથી જો થી સદિસસાર સુરિ વજ. તેમને
 જન સ ૧૧૧૪ જ્યાસ વર્ષ નીન દિવ્ય સવર સ ૧૧૦૦ પંચમ
 પ ૧૧૨૧ વામકસ ૧૧ ૧ સુરિય ૧૧ ૮ સમ્બાવક પ ૧૧૧૦
 થાં વયો હોય તેવના વસનાં સદિસસાર સદસાલિય વજ તેના એ સિંચ
 નામે તેવસાર અને સુનિસસાર પડિ વજ અને મીખાનું મુસાઈ શુ

જા સમયે સાંનિવાસ્ય નામે ખાજન વાસ મુસાઈ સંકેતે હોય જેને
 નિવુન કોઈથી સુરે એક સમયે તે સનયે પહેલ છવુ ત્યારે જામે
 મહુ ૧ " તે જોરે વિલાસિય નામને જન કે તેની સાખત કે પાસ મુખી તેના
 થન રમણે મેલી વેળા. એક વખત ગારકનર અને મીંછ વખત જીવિ
 હનાર કિમ ઉવોયાર જંચ વખત તેને બાર જાવો એવિ. અને તેમાં
 પુષ, તિષાં જાડ્યા કોરે કે પાસ મુખી આકુસિ જાવો વેળા. જાવ
 વેરે પાસકન પાસકી થનની જાસ પૂરે વેળ છે. " જા સસી છો જ
 પડી અને તે જોરે મેલાવણુ બાજની રીધુ

[નેડ-જાડી જા મહેનું જાસક છે કે ધુનિયો વિનયદિયો અને
 કોસારકેડુના જાવેન નદિ કોસાર કોસ કર્ત જા ધુનિયોમે જા મન
 સાખતા કેમ હવ પરી હોય ૧-એવો યજ વાવા સમન છે. તે તેને જાસ
 એવો જાવો સમન કે કર્ત તેવો સસાર કોસ તમે તેવો જાસક વેળાં નદિન
 કોસ સમન છે વર્દ જાવોથી પવનિ રમણ વજી તમે એવના સનખાં
 જાની સાખતા પ્રોજાજામાં જાનિત એવન છે.]

હવે જા થન સાખતે તે થન એ સિંચે પૂઠો જાવ છે તેના સિંચે કોસમા
 જાસાર અને રાજાનયન-જા આજુ અલિનયક થી રાનિવાસ્ય છે મુસાઈ

હતા, તે પ્રભુદર્શન કરવા દેવાશ્રયમા જાય છે, અને ત્યાં ગુરૂ (મત્રસાધક) હતા તેથી તેને વદણા કરવા જાય છે આ વખતે બરાબર સાધનાનું મુદ્દર્ત હર્તું તેથી ગુરૂએ પૂછના પોતે શાંતિદાસ નામના વેપારી છે એમ કહ્યું તેથી ‘બહેલો તે ખેલો’ એમ જાણી-નામ પણ બરાબર શાંતિદાસજ-એકજ છે એમ વિચારી મત્ર સાધવા બેસારી દીધા મત્ર બણાય છે અને પૂરો થતાં તેના અધિષ્ઠાયક શ્રી ધરણેન્દ્ર નાગનું રૂપ લાઇ આવે છે, અને ક્રણા ચકાવી માથે ચડી ત્યાંથી પોતાની જીભનો લલકારો કરે છે ગુરૂએ જીભ બેગી કરવાનું કહ્યું, પણ શેઠજીને તેથી મરણની શકા ઉપજવાથી ભય લાગ્યો આથી ધરણેન્દ્ર તરતજ અદસ્ય થયા આ વખતે ગુરૂએ કહ્યું કે ‘જો જીભ શકાના અભાવે બેગી કરી હોત તો રાજ ચાન એવો એ મત્રનો પ્રભાવ છે, પરંતુ તેમ થયું નથી તો અદ્વળક લક્ષ્મી ચશે’ માટે ‘ખાઓ, ખર્ચો અને સુપાત્રે વાવરો’-એવો આશીર્વાદ આપી શેઠને રજા આપી.

શેઠનો ઝવેરી તરકીકેનો વ્યાપાર જામતો ગયો, અને દિવસાનુદિવસ લક્ષ્મી વધતી ગઈ આ વખતે દિલ્હીપતિ મહાન્ અકબરનું રાજ્ય હતું, તેમને ત્યાં પોતાની બેટી પરણતી હતી તેથી ઝવેરીખાનું પૂરું કરવા હુકમ કર્યો, શાંતિદાસ શેઠે ઉચ્ચ જવાહીર બેટ તરકી મૂક્યું મૂલ્ય પૂછના તે સાસ-રવાસો ગણવા શેઠે કહ્યું, આથી બાદશાહ બહુ આનંદિત થયો આવા વખ-તમા અકબર બાદશાહની બેગમ પોતાના જ્યેષ્ઠ શાહજાદાને લઈને કોઇ કાર-ણસર કોઇ પ્રકારે નાસીને આવી, અને પાતશાહવાડીમા ઉતરી આની સેવા-બરદાસ શાંતિદાસ શેઠે બહુજ મરસ રીતે કરી એટલામા અકબર બાદશાહ મરણ પામ્યો (ઇ સ ૧૬૦૫) આથી બેગમ તુરતજ પોતાના શાહજાદાને લઈને દિલ્હી ગઈ, અને તે જહાંગીર સલીમશાહ (તુરકીન મહમ્મદ જહાંગીર) નામ ધારણ કરી ગાદીએ બેઠો તેણે શાંતિદાસ શેઠને પોતાના મામા કરી રાખ્યા, અને રાજનગરની સુબાગીરી સોંપી

૩.

રાજસાગર ગુરૂને સૂરિપદ

રાજનગરમાં રાજસાગર ગુરૂ આવ્યા, તેપર શેઠજીને બહુ આસ્થા બેઠી હતી, પછી મુખ્ય પદ્ધતર શ્રી વિજયસેનસૂરિને બોલાવ્યા, અને તેમને રાજસાગરગુરૂને ઉપાધ્યાયપદ આપવા વિનંતિ કરી શ્રી વિજયસેનસૂરિએ કહ્યું

૧ વિજયસેનસૂરિ (તપાગચ્છની ૫૯ મી પાટ) જન્મ સ ૧૬૦૪ નાદ-દ્યુરિમા, દિક્ષા ૧૬૧૩ બાદશાહ અકબરે તેમને ‘કાલિસરસ્વતિ’ એ બિરુદ આપ્યું સ્વર્ગમન સ ૧૬૭૧ ના જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૧ ને દિને સ્ત બતીર્યમા

[illegible]

2000

જાણી શકિય છે કે જો તમે આ બધું કરો છો તો તમારે જે કંઈ પણ કરવું પડે તે સહેલું થશે.

१ विजयती सुविधित एक भाग का प्रयोग कर लें। बनें, अपना
पहला विश्वविद्यालय बना देंगे। यह भी करने सुविधाएं लायीं।

પ્રભાવક થયા તેની પરપરા આ પ્રમાણે છે શાંતિદાસ શેઠના પુત્ર લખ-
મીયદ શેઠ, તેના પુત્ર ખુશાલયદ શેઠ અને તેના પુત્ર, (૧) નથુ, (૨) જોહ-
મય અને (૩) વખતયદ તે વખતયદ શેઠનું વૃત્તાન હવે પછી જોઈશું

૫.

રાસકાર શ્રી દ્વેષવર્દન
તેમની પદાવલિ નીચે પ્રમાણે છે
હીરવિજય સ્થરિ
|
નગવર્દન ગણિ
|
કમલવર્દન પડિન
|
રવિવર્દન ઉપાધ્યાય
|
ધનવર્દન પડિન
|
વિનીતવર્દન (લક્ષ્મિસાગર સ્થરિના સમયમાં)
|
પ્રીતિવર્દન ઉપાધ્યાય
|
વિદ્યાવર્દન
|
હીરવર્દન
|
દ્વેષવર્દન

રાસ રચ્યાતો સંવત ૧૮૭૦ છે આ વખતે રાજસાગર સ્થરિ કે જેની
વાત આપણે આગળ કરી ગયા છીએ, તેના વચન શાંતિસાગર સ્થરિ
પાટણમાં વિરાજતા હતા એમ રાસકાર પોતે જણાવે છે (શુઓ પૃ
૧૦૦-૧૦૧). તેની પ્રશસ્તિ નીચે પ્રમાણે છે

હીરવિજય સ્થરિ (૫૮ મી પાટે તપગચ્છ)
|
વિજયસેન સ્થરિ (૫૯ મી પાટે તપગચ્છ)
|
રાજસાગર સ્થરિ
|
વૃદ્ધિસાગર સ્થરિ
|

શાંતિસાગર સ્તુતિ

|

કલ્યાણસાગર સ્તુતિ

|

પુણ્યસાગર સ્તુતિ

|

ઉત્તમસાગર સ્તુતિ

|

આયુરસાગર સ્તુતિ

|

શાંતિસાગર સ્તુતિ

આ શાંતિસાગર સ્તુતિએ અનુક્રમે સં. ૧૮૮૬, ૧૮૮૬, ૧૮૮૭ અને ૧૯૦૧ થી પુરે પુરે અને નિત્યનિત્ય પ્રસરી છે. (જુઓ, કિશોરેન નં. ૭૧ ૭૨ અને ૭૩ (જેન ઓન્નાએપ્રાસી, ઇન્ડિય) અર્થે તેને સાચાકાકા પુણ્ય પુણ્ય પોષીએલી અમલ થયો છે. અત્યારે પણ સાગર-અંકનો સ્તુતિને મહિમાકાંઠો બોલાઈ આવે છે તેમજ વાચકમંડળીના આગ્રહપ્રેરણા આગર સાગર પણ મહિમાવદ અભૂત ૭ તે નીચે પ્રમાણે-

૧૦ શ્રી શ્રીશિવસ્તુતિ

|

૧૦ કલેસસાગર ઉપદેશ

|

૧૦ અવસાર ઉપદેશ

|

૧૧ નિર્ગુણ ઉપદેશ

|

૧૨ આત્મસાગર સ્તુતિ

|

૧૩ ભવસાગર (પદ્યોત્તમ મનમોહન, નામ વીરભાઈ)

|

૧૪ પદસાગર (પદ્ય નામ મિત્રાદિ, નામ અનુભવ સ્વરૂપ ૧૮૨૧ નામક પુસ્તક ૧૧ પાના)

|

૧૫ મુક્તિસાગર (પદ્ય નામ મોહનમલ, સર્વપદ્ય ૧૮૩૮ નામક પુસ્તક ૫)

|

૧ અનુભવ કાંઈ કોઈપણના કરે અર્થાત્ ૧૮૨૭ વૈદ્યાન સ્તુતિ ૧ ના પ્રિયો અનુભવકાંઠા મળી હતી, અને ૧૮૨૧ ના નામક પુસ્તક ૫ ના પ્રિયો શ્રી મહાત્મા મહાત્માની પ્રિયો પ્રાપ્તિ. પણ આમલો આ આમલોની વર્ણવ થયો મળતો કાલ-પુણ્ય કાલ થઈને રહી ગયો

૬૬ સ્વરૂપસાગર (નાગોરના સ્વર્ગવાસ ૧૮૬૬ પોસ શુદ્ધ ૨
પાલી શહેર)

૬૭ નિધાનસાગર (દમણ ગામના સ્વર્ગવાસ ૧૮૮૭ બાદરવા વદ ૧૪)

૬૮ મયાસાગરજી

૬૯ નેમસાગરજી.

૭૦ શ્રીમદ્ રવિસાગરજી

૭૧ સુખસાગર (હાલ વિદ્યમાન છે)

શ્રીમદ્ રવિસાગરની શિષ્ય સપદા નીચે પ્રમાણે છે

૧ હીરસાગર (અમદાવાદના દિક્ષા ૧૯૧૪ મહા માસ)

૨ રત્નસાગર (પાટણના નામ રામચંદ દીક્ષા મં ૧૯૧૭)

૩ ક્ષેમસાગર (પાટણ નામ ખુશાલચંદ દીક્ષા ૧૯૧૮ ફાગણ સુદ
૨ રાધનપુર)

૪ શાંતિસાગર (હડર. નામ સરપચંદ દીક્ષા ૧૯૨૦ વૈશાખ સુદ
૧૦ ઘોઘા).

૫ શુણ્ણસાગર (વસો નામ સાકરચંદ હરજીવન દીક્ષા ૧૯૨૨
જેઠ સુદ ૬)

૬ મણિસાગર (વસો નામ માનચંદ સાકરચંદ દીક્ષા ૧૯૨૨
જેઠ સુદ ૬)

૭ ભાવસાગરજી (સુરત નામ કુલચંદ ભુખણદાસ દીક્ષા ૧૯૪૩
નો વૈશાખ સુદ ૬ મહેસાણા)

૮ સુખસાગરજી (પાટણ નામ સાકરચંદ આલમચંદ દીક્ષા ૧૯૪૩
ના વૈશાખ સુદ ૬)

૧ જન્મ સ ૧૮૭૬ પાલીમાં (મારવાડ), પિતાનું નામ રધાજી, માતાજી
માણકોર, ફાતે વીરા ઓસવાળ વણિક સ સારી નામ સ્વચંદ્ર, દીક્ષા સ ૧૯૦૮
માગસર સુદ ૧૧ અમદાવાદ

૨ ખડ્ગ વિદ્વાન અને શાસ્ત્રના પારગમી હતા તેમની પાસેથી શ્રી સિદ્ધિ-
વિનયજી પણ અભ્યાસ કરતા હતા તેના નામની યાદગીરીમાં સુરતમાં રત્નસાગરજી
પાઠશાળા સ્થાપવામાં આવી છે

૩ પાછળથી તેઓએ સાધુ વેપ ત્યાગી હતા

वधूतय इ. १०८.

www.ck12.org

સાંવિહસ દોને કાજાતીયં નામના પુત્ર થયા. તેના પુત્ર જુહાવળા
 ૩ એને ત્રણ કીચો હતા. પહેલી કીચી નયુલાને બન્ધ થયો, ત્રીજી
 વિપીનકુચી કોરમલા થયા, અને ત્રીજી કાચુ નયુલા સુમરપરમિ
 વામનાં દોને બન્ધ થી. ૧૭૭૧ સ્થિતિ વધારે થાયવારે થયો, તેને થોડે
 થઈ નિરાશ થયો અને તે અણીતરફે ફરિયાર થયો. પણ જુવાન થઈ
 કાચુને નામની મર્યા પાવતા, અને તેના પેટથી ઈન્કબાઈ નામનો પુત્ર
 થયો. કાચુને જુહાવળા દો કાચના કીચાંતરી પુત્રી હતી.

મરણવંતે પદે

સાબનનાથી જ્યાં વળે છે તેા નાનાસાથે ઘૂમ ધુલ્યાં નહીં બનેલ બનેલ અને ગરબેડ ના નહે, તેને બને વળત્યાં છે અને સારી પ્રીતિ બનેલ અને તેમજે ભગવાં બનેલનો પશિ મનજ પાંચે. પશિ ધોને ધોને નહીં પાંચે મનજ વાગે, અને થોડે જા બોલિને નહીં માન બાજવા વાગજ. જારે સપરે સાજાજ મનજા પેાના કુના ફેરેથીજ મનજાને કાની બાજવા જા વળેલ મનજા સારાજ પાસે એક કાન બાજવા (નમ) બાજવા હોય, તે નાંબને પેાજામાં તેજી મનજ સારા કાનર ફેરેજાનું થયું. જા વળેલ વળ વળે છે ત્વં બધું થયું, અને થોડે બનેલી છે એમ બજાનું. તારે સપરે તેને પહેલે બાજવાને ફેરે નજાને તે તેજી મનજ વળત્યાં છે બાજવાના કાનર બાજવા. સપાને મનું કે તારે વળારી પાસે એમ તેા વળે તેજી બાજવા તેજી સારા મનજ નજાને. વળત્યાં છે તેજી મનજા ફેરે તારે પાસે પાસે એક એક સારા નજી બજાજ કે એજી સપા જા થઈ નહીં. પાસે કે પહેલે ફેરે બજાને હોય તે વળત્યાં છે પહેલે બજાજ થીને પેાજા બજારી પાસેજી બજાને. બજાજી જાજી નહીં જાજી સપાને નજાજી, અને સપાને થીનેજી મનજાજાને જાજી બજાજી. થીજાને મનજાજા ફેરેજી બજાજી કાજાજી જાજી બજાજી તારે, સપારે તેજી મનું 'જાજીજી બજાજી, બજાજી બજાજીને નજાજાજી મનું જાજી જાજી. થીજી જાજી થીજી નહીં નહીં. જાજી નહીં મનજ ૧૮૧૮ થી થયું.

રાજકીય સ્થિતિ

આ વખતે ગુજરાતમાં ગાયકવાડ, પેશ્વા, અને અંગ્રેજ ત્રણેનું રાજ્ય થયું. મૂળ ગુજરાતનો વહિવટ દામાજીને પાસે હતો, આ વખતે એ ૧૭૬૧ ની પાંચમી પાણીપતની લડાઈ થઈ, તેમાં મરાઠાની જ્યારી હાર થઈ પાણીપતની હાર ખાધા પછી જે યોદ્ધા સરદાર બચ્યા હતા તેમાંનો દામાજી ગાયકવાડ એક હતો તે આ વખતે પેશ્વાની સાથે દિલ્લી ગયો હતો. અંગ્રેજોના નવાબે વાડાસિનોરપર ચઢાઈ કરેલી તેથી ગુજરાત આવ્યા પછી તેની સામે દામાજી થયો અને જવાનમર્દખાનની જાગીર પાછી લઈ લીધી, વળી પેશ્વાના સુખ-ત્યારની સામે થઈ સોરઠ અને દાહ્યાવાડમાં પણ દામાજી ગાયકવાડે પોતાની સત્તા સખળ કરી. (ગુજરાતનો અંગ્રેજીન ઇતિહાસ પૃ ૨૮૨) આ વખતે પેશ્વાને તેનો દરીદ્ર નિઝામ બહુ સપડાવતો હતો, તેથી અંગ્રેજ સરકાર (ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના અધિકારીઓ) સામે પેશ્વાએ મંદેશા ચત્રાવવા માડ્યા તેથી અંગ્રેજ સરકારનું પણ ગુજરાતમાં રાજ્ય ગૌણ રીતે કહી શકાય તેણે, પેશ્વાએ તથા ગાયકવાડે વખતચદ શેઠને રાજ્યચિન્હ મોકલાવ્યાં

આ વખતે માધવરાવ બાલાજી પેશ્વા હતો, તેની અને કાકા રઘુનાથરાવની સાથે ખટખટ ચાલતી હતી દામાજી ગાયકવાડનો દીકરો ગોવિંદરાવ રઘુનાથરાવના લક્ષ્મરમાં પોતાના પિતાની ફાજની એક ટુકડી સાથે હતો. માધવરાવે રઘુનાથરાવને હરાવી તેને તથા ગોવિંદરાવને પકડી પુનામાં કેદ કર્યા આ લડાઈ પછી યોદ્ધા વખતમાં દામાજીરાવ ગાયકવાડ મરણ પામ્યો. સં ૧૮૨૪. એણે ગાયકવાડ કુળને ઉંચામાં ઉંચી સ્થિતિએ પહોંચાડ્યું પણ તેના મરણ પછી તેના કુળની સત્તા ઓછી થવા લાગી દામાજીને બીજા બાઈ હતા, તે સૌ પોતપોતાનું કરવા પ્રયત્નો કરતા હતા દામાજીરાવ દીર્ઘદિવાળો હતો તેથી તેણે જેયું કે વહેંચણું કરી બધા બાઈનોખા પડી જઈશું તો પેશ્વા આપણી સામે દાવી જશે, તેથી કળ વિઝળ વાપરી તેણે પોતાના કુટુંબનું ઐશ્ય જાળવી રાખ્યું અને પોતાના બાઈઓને સમજાવી દીધા કે પેશ્વા જેવા આપણા દુસ્ત્રમ સામે થવાને ઐશ્યની ખાસ જરૂર છે

દામાજીરાવના મરણ પછી વારસા માટે તકરાર હોઈ તેને ચાર પુત્ર હતા સયાજીરાવ, ગોવિંદરાવ, માનાજીરાવ અને ફત્તેહસિંગરાવ. સયાજીરાવ મૂર્ખ જેવો હતો, ગોવિંદરાવે પેશ્વાની સાથે દડ, ખંડણી વગેરે બહુ આપવાની કમ્પ્લેટ કરી પોતાને ગાદી આપવાનું લખાવી લીધું ફત્તેહસિંગરાવ બહુજ બુદ્ધિશાળી હતો, તે પોતાના મોટા બાઈ સયાજીરાવ ગાદીપર હોઈ

પામને ભેટયા ન. ૧૮૩૭ માં સધપતિ ત્રેમચદ લવજી મિદ્ધગિમ્પિય મોટો મધ લઈ ગયા આ વખતે વખતચદ ગેહજી માથે દના મવત ૧૮૮૩ મા જીજી વખત ગેનુજી ત્રેમચદ લવજી મધ લઈ ગયા મવત ૧૮૫૭ મા ત્રેમચદ લવજી, મમારીયા ગોવિંદજી અને દુદ્ધચગમ દિવાન એ નવો જાણ્યો મોટી જાત્રા મોગવાડની કડી ૧૮૫૫ મા વખતચદ સોડે ઉદ્યમાગરગિને મોવારી રાજનગરમા અન્નિનાય પ્રભુની બિબ પ્રનિદા કરી આ વખતે ધણી ધામધુમ થઈ બીજા ગેરીઆઓએ પણ જુદી જુદી બિબની સ્થાપના કરાવી, અને હામ હામ જયજયકાર વર્તી ગયો મ ૧૮૫૬ મા વખતચદ ગેહ આઠ વર્ષ મુધી રાજનગરમા ગ્લા મવત ૧૮૬૨ મા ડાલ્યાભાઈ ગેહ સુગંધી મધ લઈ રોહજીને પૂજી ગોડીરાય ગેટવા યાત્રાઅર મોગવાડ ગયા આ વખતે ગેહાણીએ ઉજમણું મોટા હાહમાહી દ્યું

ગેહજીએ ઝવેરીવાડામા ધણા જિનમદિગે બંધાવ્યા માંનિદાય ગેહના અમરચાથે આદિશ્વર પ્રભુને મદિગા એમાડયા નયુનાદ ગેહ ચિતાગિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું દેહેઈ કરાવ્યું, અને વખતચદ ગેહ અજીતનાથ પ્રભુ, વીર પ્રભુ, મંભવનાથ વગેરે મળનાયકના દહેરા કરાવ્યા આની રીતે ઝવેરીવાડામા મત્તાવીશ દેહેગ ગોબતા દના ગેહજી સાગગગચ્છના ઉપાશ્રયમા હમેશા આવી શુક્રેશના-વ્યાખ્યાન મામળતા હતા

મવત ૧૮૬૮ ના મહા મદિ પને સોમવાગ્ના દીને ગેહજી પોતે સધપતિ થયા અને વિમલગિરી મધ લઈ ગયા અને તે વખતે જળજી ધામધુમ થઈ પાલીતાણુનો ઠાકોર ઉનડજી મામે આવ્યો હતો આ વખતે આશુભાગર સૂરિ

* પાલીતાણુની ગાદીપર સરતાનજી (બીજા) ગાદીપર બેઠા પછા એ સરતાનજીને તેમના ભાયાન અણુભાઈએ ઇ સ ૧૭૬૬ મા પાલીતાણુ પામે દગો કરી ધાતકીપત્રે માર્યા, અને ગાદી લીધી સરતાનજીને ઉનડજી નામે ભાઈ દતા, તેમજે અણુમોહરાના એઠા ખુમાણની મદદ લઈ અણુભાઈને કાઢી મૂક્યો, અને પોતે ગાદીએ બેઠા ભાટ લોધે એણે કહે છે કે એઠા ખુમાણે અણુભાઈને મારી નાખી પાલીતાણુની ગાદીએ ઉનડજીને બેસાડયા, પરંતુ તે તેમને પોતાની સત્તામા રાખતો હતો, અને પાછળથી તેમનો વિચાર ઉનડજી પાસેથી ગાદી બીનવી લેવાનો થયો હતો, એટલામા ઉનડજીએજ તેને ત્યાંથી કઢાડી મૂક્યો

ન્યારે પાલીતાણુમા ઉનડજી ઠાકોર હતા તે વેળા ભાવનગરમા વખતસિ હજી રાજ્ય કરતા હતા ઉનડજીએ તે વખતની લડાઈઓમા ભાગ ન લેતા રાજ્ય આબાદ કરવામા પોતાનું લક્ષ લગાડ્યું તેમણે એક સારા લશ્કરનો જમાવ કર્યો, તેમના મનમા પોતાના વડીલ ખાધાજના વખતનું સિદ્ધોર સબધી જતાત થાદ આવ્યું અને તે જતી લેવાનો તેનો વિચાર થયો તેમણે વિચાર કર્યો કે ખુમાણે કાઢીઆ

[illegible][illegible]

કે જ. ૧૯૫૫ માં અમલમાં લાગેલાં હાલની વિધાયમ ખર્ચે ખર્ચાની કમર-
ના ખર્ચે મેલેલખાના નામની હોલ તેમની જમીનની કામગીરી રખતિ હોય
મુખ્યત્વે હોય તે હોયે હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય
હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય હોય

સામળવા લાગ્યા આખરે સર્વને ખમાવી સવત ૧૮૭૦ ફાગણ વદ ૪ ને દિવસે શેઠ કાલધર્મ પામ્યા તેમની પાછળ મવત ૧૮૭૦ વૈશાખ શુદ્ધ ૯ ને દિને રાજનગર અને વડોદરા બન્ને શહેરમા નવકારસી જમાડી

રાસકાર શ્રી ક્ષેત્રવર્દન.

રાસકાર ક્ષેત્રવર્દનના સખધમા કેટલુંક પૂર્વે લખાઈ ગયું છે પણ અહીં કહેવું પડશે કે ઉપરનું લખ્યું છે તે સમયમાજ રાસકાર પોતે વિધમાન હતા અને તેમણે શ્રી વખતચંદ્ર શેઠ સ્વર્ગવાસ ગયા તે પછી બે મહિનેજ (સવત ૧૮૭૦ ના અપાઠ ગ્રહિ ૧૩ ને ગુરુવારે) આ રામ પૂરો કર્યો છે

શિવારામની છાવણીમા જઈ તેમને સિહોરપર હુમલો કરવાને ઉશ્કેર્યો આ હકીકત વખતસિંહજીના જણવામા આવ્યાથી તેઓ તોપખાતુ લઈ પાલીતાણા ઉપર આવ્યા, પરંતુ આ વેળા ઉનડજીએ એવો સાગે બચાવ કર્યો કે તેથી વખતસિંહજીને પાછા નાગી જવું પડયું આ પ્રમાણે વખતસિંહજીથી પાલીતાણાને કંઈ જરી રાકાય નહિ, પરંતુ ગારીઆધર અને તેની આજીબાજીના ગામે લૂટી તે પાછા ગયા આ પ્રમાણે વખતસિંહજી અને ઉનડજી વચ્ચે આજીબનાવ ચાલતો હતો, પરંતુ ગોડળના ઠાકોર કુલોજી જે વખતસિંહજીના વેહેવાઈ ચતા હતા તેમણે વચ્ચે પડી સમાધાન કરીને બંને વચ્ચે સલાહ કરાવી

વખતસિંહજીએ ગારીઆધર પરગણુ લૂટી ઉનડ કર્યું, તેથી જમાબધી વસૂલ થઈ શકી નહિ આથી પાલીતાણાનું રાજ્ય દેવાદાર થઈ ગયું

ભારત રાજ્યમંડળ પૃ ૧૩૫-૧૩૬

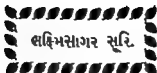
આ પછી ભારત રાજ્યમંડળના કર્તા લખે છે કે —

“ ઉનડજીએ અમદાવાદના નગરશેઠ વખતચંદ્ર ખુરાલચ દંતુ કર્ન કહાડયું હતું આ ગેઠને ગેત્રુલની ટેન્ડરી સાથે ધણો સખધ હતો ”

“ઈ સ. ૧૮૦૭ મા ઉનડજીના વખતમા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી કર્નલ વાકર કાઠિયાવાડના રાજ્યોની ખડણીના આકડા મુન્નર કરવા માટે આવ્યો હતો, તે પોતાના રીપોર્ટમા લખે છે કે “ ઉડાઉ ખર્ચથી અને બેસમજથી પાલીતાણાના રાજાને પોતાના ધણાખરા ગામે ધરાણે મૂકવા પડયા છે, અને બીજા ગામે તેમના ચીડાયલા શત્રુઓએ છીનવી લીધા છે હાલ ગારીઆધરમા ગાયકવાડી ચાલુ છે, તેથી સમાધાની રહી છે ”

આ ઉપરથી સાબીત થાય છે કે ઉનડજીને દેણ ધણુ હતું તેથી તે દેણ દૂર કરવામાં નગરશેઠ શ્રી વખતચંદ્ર શેઠે મદદ આપી હતી

ઉનડજી ૯ સ ૧૮૨૦ મા મરણ પામ્યા (સ શોધક)

સક્તિસાગર સૂરિ

૧૮૮૧-૧૧૮

૧

ચાવપિતા, જન્મ, ઇલા, સુરિવરવી

ધર્મા (દાર્શનિક) એક સિદ્ધાન્તી નામના જાણીતા સ્વર્ણ દેવદાસ
એમની ભત્રીજાને શાસ્ત્રાલય સુધી વસતો દોકો તેનું એક જાણીતા અને
વર કોષ સ્વર્ણ દેવદાસ પોતાની પત્ની સુધી સ્વર્ણદાસનાં બાપના
બહેન દાર્શનિક એક ત્યાં એક પુત્ર સ ૧૮૮૮ થી સુધી ૧ ને બિ નામની
એક તેનું નામ પાડ્યું થયું એમનાં ઇર્ષિયોને કારણે દાર્શનિક (પોતાના)
જાણીતા ત્યાં પુરિષદાસસૂરિ વિરુદ્ધનાં એક જાણીતા દેવદાસી પુત્ર પાડ્યો
દાર્શનિક દેવદાસનાં બહેન એક સંવત્ ૧૮૮૧ દેવદાસ સૂરિ ૨ ને બિ તેમની
પત્ની દેવદાસી અને નામ નિર્ધારનાં જાણીતા (જાણીતા દાર્શનિક
૦ કે જાણીતા જાણીતા જાણીતાને દેવદાસી કહી અને દાર્શનિક
દાર્શનિક દાર્શનિક સુધી અને સુરિએક જાણીતા જાણીતા ૦) પુરિષદાસ સૂરિ તે
જાણીતા દેવદાસ એકનાં થી શાસ્ત્રાલયસુધી વિષય દાર્શનિક સુધી
જાણીતા જાણીતા જાણીતાનાં જાણીતા અને નામ જાણીતાનાં જાણીતા ત્યાં સુધી
દાર્શનિક એક તેનું જાણીતા જાણીતા જાણીતા અને નામ જાણીતા તેનાં જાણીતા
જાણીતાનાં થી જાણીતા જાણીતાનાં જાણીતા અને નિર્ધારનાં જાણીતા સ ૧૮૮૧
દેવદાસ ના ૨ ને બિ સૂરિ જાણીતા જાણીતા અને નામ સક્તિસાગરસૂરિ સ્વર્ણ

૨

વિદ્યાર્થ

વિદ્યાર્થ નામનાં અને વિદ્યાર્થ નામનાં સિદ્ધાન્ત, દેવદાસ (વિદ્યાર્થ),
દાર્શનિક, જાણીતા જાણીતા જાણીતાનાં જાણીતા અને સ ૧૮૮૦ થી
સુત્રાલય (સુત્રાલય) એમનાં જાણીતા જાણીતા અને સ ૧૮૮૦ થી
શાસ્ત્રાલય નામનાં વિદ્યાર્થ નામનાં જાણીતા અને જાણીતા સુત્રાલય નામનાં
દાર્શનિક જાણીતા એમનાં જાણીતા સુત્રાલય અને જાણીતા જાણીતા
જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા સ ૧૮૮૮ થી જાણીતા
જાણીતા અને જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા
જાણીતા અને જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા જાણીતા

સેનાળી લેવા કહ્યું, અને તે માટે તેને સ્વરિપદ આપી કલ્યાણસાગરસૂરિ નામ સ્થાપ્યું

આ વખતે શિષ્યનો સાથ બહોળો હતો, તેમાંના પૈકી પડિત રવિસાગર, બુધ અહિતસાગર, કૃષ્ણસાગરગણિ, દ્વીરસાગરગણિ, વિશેષસાગર વગેરે હતા જુદે જુદે સ્થળે એટલે અમદાવાદ, રાધનપુર, પાટણ, ખંભાત, છુરાનપુર, વટપદ્ર (વડોદરા, વડનગર નહિ), દર્ભાવતિ (ડભોધ), ભડચ, અકલેશ્વર, સોઝિતરા, સાણુદ, વિરમગામ, કટોસણ, કડી, મહીસાણા, બલોલ, સાંગ-થલ, નયરવાડુ, પાલણપુર, સિદ્ધપુર, ભાભેર, બહીયલ, બારેજી વગેરે ગામોમાં અત સમયની વાત કહેવડાવતા ત્યાના રાગી આવકો અનેક આવ્યા અને સવત્ર ૧૭૮૮ આશો વદ ૭ ની રાત્રીએ દેહાત્મર્ગ કર્યો

કલ્યાણસાગરસૂરી.

ગુરૂના કાલધર્મ પામ્યા પછી તેમની પાદુકા હીરવિહારમાં (જે સ્થળે હીરવિન્યસૂરિના સ્થળ કર્યો હતો તે સ્થાને) સ્થપાવી આમાં સમાયદ કચરાએ ધણું સારું દ્રવ્ય ખરચ્યું

કલ્યાણસાગરસૂરિના સસારી પિતાનું નામ શા રયામલ હતું, અને માતાનું નામ સોભાગળાઈ હતું, વશ એસવશ હતો ઉપાધ્યાય થયા ત્યા સુધી પ્રમોહસાગર નામ હતું કે જે આપણે ઉપર જોઈ ગયા છીએ શિષ્ય પરપરા માટે જુઓ પૃષ્ઠ ૧૧

રાસકાર શ્રીરામવિન્ય.

શ્રી લક્ષ્મીસાગર સૂરિનો રાસ રાજપુરામાં રહી શ્રી મુમતિવિન્યના શિષ્ય શ્રી રામવિન્ય ઉપાધ્યાયે (વાચકે) કરેલ છે રામવિન્યની વશપરપરા તેમના સ ૧૭૮૫ વૈશાખ સુદ ૭ ગુરૂવારે રાજનગરમાં રચેલા એક અપ્રસિદ્ધ રાસ નામે શ્રી શાંતિજિનનો રાસ છે કે જેણી નક્ષ શ્રીમાન મોહનલાલ મુનિના શિષ્ય શ્રી કમલમુનિ પાસે છે તેમાંથી નીચે પ્રમાણે મળી શકે છે.

શ્રી ગુરૂ હીરસૂરિસર શિષ્ય, કલ્યાણવિન્ય ઉવગ્ગાય પુરદર,

દિન દિન ચઢતી જગીશા શ્રી ૧

શા હરખાનદન, સોભાગી, સાચો વડવૈરાગી,

સંમતિ અરથ વિચાર સદગુરૂ, માયો શુભમતિ રાગી. શ્રી. ૨

માત પુણ્યાર્ધ કૃપે જાયો, નામે નવનિધિ ચાએ,

વાચક ધર્મવિન્ય વર તેહના, દીયે અધિક સવાઈ શ્રી ૩

તસ અતેવામી ગુણે ભરિયા, બોલ ન બોલે વિરચ્યા,

શી કમલિનિય વિરુધ કુનારિયા, પાલે કુલી કિરિયા શી ૪
 વસ પાવકમખરે સરિસ, શુભવિનય મનીયા,
 કુલ નભિય મિરમિતીયા, કુલવસિદ્ધ કુપીયા શી ૫
 નમ વરકાકુલસેવક કુલ, કુલ કિરિયા કુલકા,
 સારે કોમ કમવાસ કમલિનિ, નદિ કુલસરમે અપૂર. શી ૬
 પદિપાવત પદવ કુપીયા કમલ નમે કમપીયા,
 શી કુર શુભવિનિય ઉપકારી કારી કિરિયા શી ૭
 તે શી કુર પદિપાનિધિ સનિધિ, રામ સ્થિત મે નિરપ,
 શાંતિ પ્રભુ કુલકારિ ભક્તનં નવનિધિ ભાવત પદ શી ૮
 એકે જા ઉપકારી નમે પ્રભુમે હાથ પાવત કે—

શી હીમવિનયકારી
 |
 કમલવિનય ઉપકાર
 (નિવરું તમ હાથકા, પાવતું તમ પૂજ)
 |
 કમલિનિય વચક
 |
 ૧ કમલિનિય
 |
 ૧ શુભવિનયકારિ
 |
 શુભવિનય
 |
 શાંતિવિનય

જા શી શાંતિવિનય કુનિ સામાયકમવા યરિ શી કમલિનિયકારી કે
 એવું સરિય પેને સમુ છે તેની આજ્ઞામાં સ્થેર હાથ, અને તે સામાય
 કમલની સરિ પાવત કે એને તિને આજ્ઞા આજ્ઞા એવું કમ હાથે, તે
 સર્વ ઉપકારી શાંતિ વિનય સમર્થ નમે પ્રભુમે હાથે હાથેન ભક્ત
 વેગ દેવકા કમ હાથીએ હાથે—

શી હીમવિનય કુર પારે પોપાર, કાલ કમલિનિયકારી
 પાન કમલિનિય કુનિ કમલ, વિનયસેન સરિ રયાર
 કુનિ કુનિ કુલ કુર પારે, કમલિનિયકારી
 એવું મે કુરને નમું નિરપ, પાવ તેકેન કમલકારી
 કલિ કમલકારી પા કારી, વિનયસેન વિનય સમર્થ

બિરુદ સવાઈ જગદ્ગુરુ પાયો, કીર્તિલતા આરોપીરે
 તસ પટે ઉદયાચલ ઉદયો, શુદ્ધ પ્રરૂપણા કારીરે,
 શ્રી રાજસાગર સૂરી જયવતા, ભવિયણુને ઉપકારીરે
 દેવીદાસ કુલ અબર દિનમણિ, માત કૈાડમદે જયારે,
 મનમોહન સોભાગી સદ્ગુરુ, મહિમાનિધિ મુનિ રાધારે
 સવત સોળ છયાસી આ વર્ષે, આચારજ પદ યાપીરે,
 શ્રી રાજસાગર સૂરિ નામ જયકર, સાગરગચ્છ દિપાયારે
 શાહ શિરોમણિ સહસકિરણુ સુત, શાંતિદાસ સુબળુરે,
 જથ ઉપદેશે બહુ ધન ખરચ્યુ, લાખ ખચ્ચાર પ્રમાણુરે
 કીર્તિકમલા શ્રી ગુરુજીની, જગમાહે ધણી પ્રસરીરે,
 ભવિયણુ મનમોહિ અતિ હરખે, જસ ગુણમાલા સમરીરે
 તેહ ગુરુપાટ પટોધર પ્રગટયા, શ્રી વૃદ્ધિસાગર સૂરિદારે,
 પચાચાર વિચારે ચતુરા, મોહનવલ્લિ કદારે
 રૂપ અનોપમ અગ વિરાજે, શુભ લક્ષણુ અતિ રૂડારે,
 બહુ નરનારિ નિજે પ્રતિષ્ઠાધ્યા, વયણુ ન ભાખે દૂડારે
 ગુણુનિધિ તેહને પાટે વિરાજે, શ્રી લલિતસાગરસૂરિ જાજેરે,
 કીર્તિ જેહની જગમાહે ગાજે, ભવિમનમશય ભાજેરે
 સપ્રતિમાન વિજય તે ગુરુજી સોભાગી શિરદારેરે,
 વૈરાગી વહાલા ભવિજનને, સમતારસ ભડારેરે
 તેહ તજે રાજ્યે એ રચિયો, શાંતિ પ્રભુનો ગસોરે,
 ભવિયણુ ભાવ ધરિને નિસુણો, લલિયે સુખ વિલાસોરે

શ્રી વિજયસેનસૂરી

(પિતા કર્માયા, માતા કૈાડમ)

રાજસાગરસૂરિ

(સરિપદ સ ૧૬૮૬ તેના ઉપદેશથી શાંતિદાસ રોઠે ૧૧ લાખ ખચ્ચા)

વૃદ્ધિસાગરસૂરિ

લલિતસાગરસૂરિ

રાસકારની કૃતિઓ

રામવિજય એ નામ આ સિવાય બીજાઓનુ પણ છે તેમા એક
 વિમલવિજય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય છે અને બીજા કનકવિજયના શિષ્ય છે
 આ રામવિજયની કૃતિ આ છે,—

- ૧ ઉપોદગમ્યજ્ઞાત વિદ્યાન મનુન તીક્ષ્ણ દીનપદ્ય પ્રમાણ કલ્પને ભર-
નાર દમન્યુ પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ છે
- ૨ શિવિતી.
- ૩ શાંતિનિવસ જિનાસુત્ર. મ. ૧૦૮૫.
- ૪ સદ્વિમલજ્ઞાત શુદ્ધિ નિર્ગોળ ગ્રંથ.
- ૫ પ્રાણી રાખા સગ્રામ. એમાં જે રચનાવાળાનું સાવન (પ્રસિદ્ધ શુદ્ધ છે),
ઉપોદગમ્યજ્ઞાત કલ્પને (અપ્રસિદ્ધ) ગમે

સસગ્રામ સંગ્રામી ઉપોદગમ્યજ્ઞાત.

જ્ય સસગ્રામ શીખર વ્યોમવિજયજ્ઞાત ઉપોદગમ્યજ્ઞાત (૧૫૦૦-૨૦૦૦) ૧૦૦૦
ના સમયમાં પ્રવચીનતાએ વિચારાન હતા, અને તેઓ આખ્યાનકાળમાં જુ
શીખર હતા. એનું મેલન છે કે એમના હોલમાં થી સુપરવિજયજ્ઞાત અને
શી વ્યોમવિજયજ્ઞાતને વિદ્યાર જુદા જુદા ઉપોદગમ્યજ્ઞાત મેલો હોય, અને તે
વખતે શી સુપરવિજયજ્ઞાતની આખ્યાનકાળમાં જુદા સમયમાં અને વિદ્યારમાં
હોવાથી તેની જામે એકાગ્રતાએ જાણ (પ્રસિદ્ધ) થતી રીતે મળતી
હતી અને વ્યોમવિજયજ્ઞાત મધ્ય સમય વિદ્યાર હોવા જાત તેની રચનામાં
કેટલી ન હોવાને કારણે તેમની જાણે મિત્ર દિગ્ગજાને હતા અને શી વ્યો-
મવિજયજ્ઞાત પોતે તે આખ્યાનકાળમાં એવાને શી સુપરવિજયજ્ઞાત આખ્યાન
કાળમાં જાણ હતા અને સમયમાં જુદા પ્રકાર હતા હતા.

શ્રી નેમિસાગર ઉપાધ્યાય.

૫૮ ૨૮૪-૨૫૬

૧.

૫૨ ૫૨૧

શ્રી વીરપ્રભુની પદ પર પગએ શ્રી ૧લક્ષ્મિસાગરસૂરિ તપગચ્છની ૫૩ મી પાટે થયા તે અને લક્ષ્મિસાગરસૂરિ (સાગર પક્ષના) કે જેનું ચગ્નિ આપણે આગળ વર્ણવેલ છે તે બિન્ન બિન્ન છે, પ્રથમના શ્રી લક્ષ્મિસાગર-સૂરિને ઘણા શિષ્ય હતા, તેમાંના સુવિહન અને મહિમાવતા શ્રી વિદ્યાસાગર ઉપાધ્યાય હતા તેના શિષ્ય શ્રી ધર્મમાગર થયા કે જેને શ્રી ૨વિજયદાનસૂરિએ પાઠકપદ આપ્યું તે ધર્મમાગરના લલિધમાગર શિષ્ય થયા કે જેને વાચકપદ

૧ લક્ષ્મિસાગરસૂરિ તપગચ્છની ૫૨ મી પાટે થયેલ શ્રી રત્નશેખરસૂરિના પદધર જન્મ સ ૧૪૬૪ ભાદ્રપદ વદિ ૨, હીક્ષા સ ૧૪૭૦, પન્યાસપદ સ ૧૪૬૬, વાચકપદ સ ૧૫૦૧, સૂત્રિપદ ૧૫૦૮, ગચ્છનાયકપદ સ ૧૫૧૭ (૬ જે વર્ષમા શ્રી રત્નશેખરસૂરિએ સ્વર્ગવાન કર્યો)

૨ વિજયદાનસૂરિ-જન્મ લગભગમા સ ૧૫૫૩, હીક્ષા સ ૧૫૬૨, સૂત્રિપદ ૧૫૮૭, સ્વર્ગગમન ૨ ૧૬૦૨ ના વેશાખ સુદિ ૧૨ વટપદિલમા આમળો ખલાત (આલતીર્ય), અહમ્મદાબાદ, પાટણ (પત્તન), મહેસાણા (મલીરાન), ગધાગ્નદ આદિમા મહા મહોત્સવપૂર્વે અનેક લેન બિબરાતકને પ્રતિષ્ઠિત કર્યા, તેના ઉપદેશથી સુરત્રાણ શાહ મહિમૂદ્દી માન્ય થયેલ મત્રી ગણરાજ અપરનામ મલિક શ્રી નગદાએ છ માસનો શત્રુજય તરફ મધ કાઢવા સર્વત્ર કુકુમપત્રિકા મોકલાવી ભેગા દેલ અનેક દેશ, નગર, ગ્રામ આદિના સંધો સાથે શત્રુજય યાત્રા મુખ્યાં આદિથી ભરતચકવર્તી પ્રમાણે કરી, તથા તેના ઉપદેશથી ગધાગ્નાસી શા રામજીએ અને અહમ્મદાબાદ વાગી સંઘપતિ કુંવરજી આદિએ શ્રી શત્રુજય ચતુર્થ (ચોમુખ) અષ્ટાપદાદિ પ્રાચાદમા કુલિકા કરાવી, અને ઉજ્જયતગિરિમા (ગિરિનારમા) જીર્ણુ પ્રાસાદ-મંદિરનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો તેનાથી સૂર્યનો ઉદય થવાથી જેમ તારાઓનો અનુદય થાય છે તેવી રીતે ઉત્કટવાદી અદ્યય થતા હતા, તે પ્રભુ સિદ્ધાંતપારગામી હતા, તેની આજ્ઞા અખડિત પ્રતાપવાળી હતી, તે અપ્રમત્ત વિદ્યારી હતા, તેણે ૯૪ (૫૪), અઠમ (અષ્ટમ) આપ્તિના તપ કરવા છતા ચાવજીવ-જીવગીપર્યંત ધી સિવાયની પાય વિદ્યુતિ (વિગઈ) નો ત્યાગ કર્યો હતો, તેઓના ગિણોમા ફગેર જેવા શ્રુત આદિમા દાન દેનારા હતા, તેઓ દ્વાન્શાગ-એકાદશાગ પુસ્તકોની શુદ્ધિ કરનારા હતા, તેઓ વિષે વિશેષ શું કહેણું ૧ તીર્થંકર જેવા દ્વિતો-પદેગ આદિથી પરોપકારી હતા —પદાવસિ

શ્રી 'વિજયનેતરિ'ને આપું આ હિન્દિઆર કુટીરેલગથી શ્રી નેત્રિ
સાગર દિવ્ય વદ.

હિન્દિઆરકુટીર (હજારગઢી ૧૩ મી પાટ)

—
વિદ્યાસાગર હજારગઢી.

—
ધર્મસાગર ૧૩૩.

—
હિન્દિઆરકુટીર હજારગઢી.

—
નેત્રિઆરકુટીર હજારગઢી.

૨

જન્મ, યાત્રાવિલા ટીકા.

સિદ્ધુર નગરમાં રહિયામ નામનો કુચાલ વહોલો હો, તેને કોઈ
નામની મુશ્કેલી હતી તેને પેરે કુચાલને પૂછું, અને જાણ્યું જાણ્યું કે
કેલકલ્યાન સભાથી પુર વધે અને તેનું નામ નામના પડતું જ્યાં તમે
કર્મ પુરને નિશાને નેહાવી, જાણ્યું હો. જ્યાં નગરમાં શ્રી હિન્દિ
આરકુટીર હજારગઢી વિદ્યાસાગર વિદ્યાસાગર આપ્યું; આ પુરને લાગે વડા મંત્ર
જ્યાં પુરે જાણી દેવા સંભવ અને વેળા જાણ્યું અને જાણ્યું જ્યાં
જ્યાં દેવો હોય.

૩

જાણ્યું, પદિત અને વાચા પડ્યો.

હા મને નિહાર મેં અને તેમની જાણે જાણ્યું હો. જાણ્યું
હજાર જાણ્યું જાણ્યું (પદિતપદિત) જાણ્યું, જાણ્યું, જાણ્યું,
જાણ્યું, જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું
જાણ્યું જાણ્યું પદિત પદિત જાણ્યું શ્રી વિજયનેતરિને પદિત આપ્યું
ત્યારે જાણ્યું હિન્દિઆરકુટીર સર્વસિદ્ધિ પડ્યાં, જોડે શ્રી 'વિજયનેતરિ'ને
હા દેવો નેત્રિઆરકુટીર નેહાવી જાણ્યું (હજારગઢી) આ આપ્યું. આ આ
જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું

૪

જાણ્યું, જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું

આ જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું
જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું
જાણ્યું શ્રી વિજયનેતરિ (કે જેને માટે જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું) ને જાણ્યું.
શ્રી વિજયનેતરિ આ જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું જાણ્યું

આવવા નીકળ્યા, અને નેમિસાગરને રાધનપુરથી તેડાવ્યા નેમિસાગર રાધનપુરથી નીકળતા ત્યાના મંદે બહુ સૂચના કરી કે “સ્નાના મંભાળી જાણે, માર્ગમા મોહનપુર પહાડી ગામ છે, વળી સાપણી વીંછીણી નામની નદી બહુ ખગળ છે નામ તેવા ગુણુ છે, જે ભીના પગ થગે તો વમમું લાગગે” ગુરુ તો ‘ધર્મપસાયે રૂડા વાના થગે’ એવું કહી મધ માટે સુકિતમાગર અને જ્ઞાનમાગર મુનિને મૃદી પોતાની સાથે વીરમાગર, ભક્તિમાગર પડિત, કૃષ્ણસાગર, પ્રેમસાગર, શુભ સાગર, શ્રીસાગર શાંતિમાગર ગણુમાગર આદિ શિષ્ય સાથે લઈ રાધનપુરથી માંડવગઢ તરફ વિહાર કર્યો, વિહાર કરતા અનેક ગામેમા મહોત્સવ કર્યો. રાજનગર (અમદાવાદ) આવી વડોદરે આવ્યા, ત્યા જિનપ્રભુને વાઘા પછી વિગય તજી આબલ, નીવી આદિ કરી બાગે પ્રયાસે માંડવગઢ આવ્યા

૫.

જહાંગીર બાદશાહને મેલાપ

માંડવગઢ આવી શ્રી વિજયદેવસુરિને વાઘા અહીં બાદશાહ સાથે મેલાપ થયો, અને પોતે બહુ ખુશ થતા શાહે શ્રી વિજયદેવસુરિને ‘સવાઈ મહાતપા’ એવું બિરૂદ આપ્યું આવકો નિત્ય પ્રાતઃદિન મહોત્સવ કરવા લાગ્યા ત્યાર પછી નેમિસાગર ઉપાધ્યાય જહાંગીર બાદશાહને મળ્યા ત્યા પુસ્તક મળંધી વાદ થયો તેમા તે જીતવાથી શાહે નેમિસાગરને ‘જગજીપક’ નામનું બિરૂદ આપ્યું

૬.

શરીરવ્યાધિ-સ્વર્ગગમન

માર્ગના શ્રમ થકી શરીરે તાવ ચડી આવ્યો આ વખતે માંડવગઢમાં ગુરુની માદગીના સમાચાર સાંભળી રાજનગર, ખાત, ગધાર, સુરત, નવાનગર, રાધનપુર વગેરેના આવકો આવ્યા અને બીજાઓને ત્યા ત્યા ધર્મલાભ મહોત્સાહના કાર્તિક શુદ્ધ ૫ ને દિને શ્રી ભાગ્યસાગર પડિત સુરલોક સિધાવ્યા ત્યાર પછી પાત્ર દિવસે એટલે કાર્તિક શુદ્ધ ૧૦ મીને દિને (સ. ૧૬૭૪) મા શ્રી નેમસાગર ઉપાધ્યાયે દેહોત્તર્ગ કર્યો

૭.

શિષ્યો

ઉપર જણાવેલ મિવાય શિષ્ય પરિવાર ધણો હતો તેમાના કેટલાકનાં નામ ગુણુસાગર, શ્રુતસાગર, વિવેકસાગર, શ્રેયસાગર, દેવસાગર, ઉદયસાગર પડિત, સુખસાગર વગેરે હતા

૮.

રાસકાર

આ રાસ વાચક શ્રી વિદ્યાસાગરના શિષ્ય કૃપાસાગરે ઉજ્જયિનીમાં મં ૧૬૭૪ માગશર શદ્દ ૧૨ ને દિને ગ્રંથેલ છે

જદ કુદર કેર ફીરિઃ વિરસયુ વિરસિઃ

નિયુવિરસુઠ સોહ ન પાવઠ નર કદવિ,

તદ પદિઠ દયાર તવસ્તી જઈ તદવિ

ન સદઈ મુઝામમઝુ સરોસિર નર કદવિ.

૨૭૩

—આ બાબિ ઉપજે—ઉપજા થાય તેને પેતે રહે ભાં સુધી બાજે, (જલ) પાસે પોધાને (પાતાન) તલુખાથી બાજે કે ન જલ બાજે; બારે કોપ જેને જલ છે તે પોધાને તથા બીજાને જલ બાજાને બી ? સ્થાને જલ હાનિ કરે છે એમ જિનવરે કહ્યું છે

—જે (જન) રેતથી બીજા મુખપોશાં બાજાખાન થાડી દેવાને છે તે તે (રેત)થી જલ પરામવ જામે છે ન (બને) પેતાના મનમાં બાજે છે તેથી તે જા સોઢમાં જલ તેને વેરી અણી ખારે છે જે બેઠી રીતે ખાપ કહેવામાં આવે છે તે બાજાવણે (જાપ) અણતો નથી.

—જે જલ કાળ સુધી સુવંસદરમાં રિથન હોય એવો મુખ્ય રેતરથી બાજાથી પ્રદીપ થઈને (એક) મુદવમાં નિજમનો બકર બાજા નામે છે રેતરથી બૂન જેને બરાથો હોય તે બોમવતો નથી તેમ સહ સકતો નથી અને જાનિ ખાઈ થન મુખને વિનાદોને બેઠી જાય છે જેમ કુબ, કેવૂર, ફીરિઃ (મુખ)થી વિખવિત થયેલો નર બિનમવિરસુઠ (હિવતો) કાઠ રીને કાજા પામતો—પામતો નથી તેથી રીતે કાઠ મહુસ પદિવ, હાતા તવસ્તી હોય જાં પલ રેતરથી હોય તે સુઠવિતો માર્મ પ્રાપ્ત કરતો નથી

૧ ૩ જા કવિએ બીજાનું સુખાવિત જલ મુક્યું છે અને તેથી તે તેના સમવથી પ્રાચીન હોયુ જોઈએ. યત. ઉક્તમ.—

આપદિવમઈ ઇતિ જદ દુકમઈ સહસા પરિણમિત તદ મુખજ

પુખ્તનિજમઈ ખરિવિ કા સક્રા સપુરિસક જિણવિ ન જમક્રા

—જેમ દુખો અપ્રાપિત (જલમાગ્યાં) આવે છે તેમ મુખે સહસા—એકમ પરિણમે છે પૂર્વોપાનિત કાજુ બાજાથી રહે ૧ સમુ-રેખનું વિવ હતામ ચમકતું નથી—અમકાર પામતું નથી—આધર્મ પામતું નથી.

તેર, ચૌદ તે પંદરમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય. ૬૫

૧૦૪. આવા અપભ્રંશ ભાષામાં અમુક ભાગો પૃ. ૫૦, ૧૯૦, ૨૧૩, ૨૮૬, ૨૯૬, ૪૪૦ થી ૪૪૨, ૪૬૮, ૫૭૦, ૬૨૫, ૬૩૨, ૬૪૭ પર છે જુઓ સુપામનાડ અરિઅ-સંસ્કૃત છાયા કરીને સરોષક પડિત હરગોવિન્દદાસ અને પ્રકાગક જૈન વિવિધ સાહિત્ય ગાત્રમાલા અક ૪, ૮, ૧૨, કાશી

પ્રકરણ ૪ થું.

તેરમી, ચૌદમી અને પંદરમી સદીનું અપભ્રંશ સાહિત્ય.

૧૦૫—યોગચંદ્રમુનિના રચેલા યોગસાર ગ્રંથમાં ૧૦૫ દોહા ૧ સોરઠા તે ૧ ચોપાઇ છે તેને દોહાસાર પણ કહે છે તેનો વિષય અધ્યાત્મોપદેશ છે યોગચંદ્રમુનિનો સમય નિર્ણય થયો નથી કોઈ કહે છે કે વિક્રમની બાગમી સદી અથવા વધુમાં વધુ તેરમી સદીનો પૂર્વ ભાગ સિદ્ધ થાય છે, પણ ભાષા મરણ તેથી આધુનિક ભાષાને એટલી બધી મળતી છે કે તેને તેટલો પ્રાચીન સમય આપવાનો સ્વીકાર કરવા દોષ ખરો, છતાં જ્યાં સુધી તેનો સમય નિર્ણય રીતે સિદ્ધ ન થાય ત્યાં સુધી તેને અત્રે ધ્યાન આપવું યોગ્ય ધાર્યું છે (આ ગ્રંથ પ્રકાશિત થઈ ગયો છે માણિક્યજી જૈન ગ્રંથમાલા અક ૨૧) તેના દોહાની ભાષા આપણી હાલની દેશી ભાષાનું પૂરાણું સ્વરૂપ બતાવે છે, અને તે અપભ્રંશની સરસ ભાષા છે તેથી તેને જૂની ગૂંચરાતી કે જૂની હિંદી નિશ્ચિતપણે આપણે કહી શકીએ ઉદાહરણ તરીકે —

અજર અમર ગુણગણુલિલક, જહિ અપ્પા ચિર ચાઈ,
સો કમ્મહિ જુવિ બધયપ્પ, સચિયપુવ્વ વિલાપ

૧

—અજર અમર ગુણગણુ નિલય, જે આત્મા સ્થિર થાય,
તે કમ્મો નવિ બાધશે, સચિતપૂર્વ વિલાપ

સેટમ કે—અમર ગુણના મમત્ત્વ રથાન (સેપે) આપ્યા
 જેના રિષર માથે છે તને ત કમી આપના-ગમન કરના નથી પૂરના
 (૨૮) મનિન (તે ૮) વિસવ પામે છે નામ પામે છે

આપ મરવલ એ રમત હાથે નમ નાના,

મે મરમાપ્તી દવા સુ પાકા બવપા

—આપ રવાપે ૭ રમે હાડે મરુ અવદાર

ત મરમાપ્તિ થના પામે આપ બવપાર

(હાથે-હાથે સહ-સાધુ-ગામ સમયમાં આ મોમ પ્રવાસથી)

૨૮ સમિત્તુ જુ મિત્તુપા કમસમિત્તુ પત કમરિ

તલ કમરિ જુ મિત્તુપા, ૨૮ રમ અવ મરમાપ્તિ.

—૨૮થી જામ ત રિત અવમ, કમિત્તી પત કમરિ

કમરિ જામ ત સિમ તમ, વધે રતિ અવમરમાપ્તિ.

૨૯ ઉપમાપ્તિ મરમા કમિ કુત મરુ જુ ૨૮ પ્રમ

મરમાપ્તિ ૨૯ મિત્તુ ત મિત્તુપાપ્તિ પ્રમ

—અવમ ઉપમા મરમા અવ દુલ મુલ મોમને સિ

તરક અવ જામી સિમ અવ તમ મુતિ પમ સિ.

૧૦૬—આપ મોરમા ૨૮ પમ છે

અવ અવદ બે ૨૮ અવમા મા અવિવન

મોમ અવમા સિમ અવમા એમ એમદિ અવિવન.

—અવ અવ અવમા એ ૭ અવમે છે તે અવમે છે (અવમા

તેમ માપી છે) મોમનું કારણ એમ છે (એમ) મોમી (મોમમા) કહે

છે (કે ૭) પામીમામિ કહે છે

પમ જુ પદિવા દેમ પમ જુ મોમ અવિવન

પમ જુ અવિવ પમેનિ પમ જુ મુતિ મુતિમા

—પમે ૧ દોમે મમ પુષ્પાપ્તિથી મમ નવ

અદિ પ્રમેને મમ નવ, માત્ર મોમેને નવ પમ છે

(આમા પૂછાપૂછી, મહિ (મહ), મુઝા (મુઝ) વગેરે દેશી શબ્દો છે)

૧૦૭—આ ગ્રથમા એક ચોપઇ પણ છે —

કાસુ સમાહિ કરઉ કો અચઉ, છોપુ અછોપુ કરિવિ કો વચઉ,
હલસહ કલહિ કેણુ સમ્માણઉ, જહિં જહિ જોવઉ તહિ

અખાણઉ. ૨૦

—કેની સાથે સમાધિ કર, કેને અર્થ (પૂજી), છૂત અછૂત કરીને કેની વચના કર, ભલા કેની સગાયે કનહ ભોગવુ, જ્યા જ્યા જુઓ ત્યા આત્માજ છે.

આ દોહાસારને મળતોજ આવકાર્યાર નામનો ગ્રથ છે કે જેનો ઉદ્દેશ્ય આગળ કરવામા આવ્યો છે

૧૦૮—પ્રાય. આ કવિનો પરમાત્મપ્રકાશ નામનો ઉત્તમ આધ્યાત્મિકગ્રંથ છે તે પણ આજ પ્રકારનો છે તે બદ્ધ પ્રમાકરની વિનતિથી રચવામા આવ્યો હતો તેમા પણ દોહા છદનો ઉપયોગ કર્યો છે. દાખલા તરીકે —

જઈ શિવિસંધુવિ કુઈ કરઇ, પરમખપ ઝાણુરાઉ,
અગિકણી જિમ કદુંગિરિ, હહઈ અસેસુવિ પાઉ.

૧૧૫

—જો (એક) નિમિષ-ક્ષણની અર્ધા પણ કોઇ પરમાત્મપ્રત્યે અનુરાગ કરે-રાખે, તો જેમ અગ્નિની એક કણી લાકડાનો પર્વત-મોટો ઢગ બાળી નાખે છે તેમ તે અગેષ-સર્વ પાપ પણ બાળી નાખે છે

હરિહર બહુવિ જિણુવરવિ, મુણિવરવિદવિ ભવ્વ,

પરમણિ રજણિ માણુ ધરિવિ, મુકખુ જિ ઝાપહિ સવ્વ ૧૩૪

૦ —હે ભવ્યો ! હરિ, હર, બ્રહ્મા પણ (નિમજ) જિણુવરો પણ (અને) મુનિવરના સમૂહો પણ પરમનિરજનમા મન રાખી મોક્ષનેજ ધ્યાય છે.

કમ અનતા છવ દાહ્યાંગી આરાધી મેઘા પદ્મતા, અનેક પુદ-
 ચૈર્ધ અનતા મુકિત નાસ્વર્ધ ઈમ નાણી સિદ્ધાંતની અપાલના યતી
 સત્ત સર્વ સદ્વર્ધી સંખ્યામનુ ઉપમ કરિયો એતદ્ધર્ધ તપની આરાધના,
 સદ્યેષમાત્ર સિખી વલી વિગેય મુત અર્થના આવ પ્રીતયો અનર્ધ
 સત્તના અર્ધ નિર્મુખિા યતિ ચૂલિ આજ પાછના પ્રકરણ ને મુદ્ધુન—
 પરપરધર્ધ માંતરધર્ધ તે પુણ્ય માનવા નેદમર્ધ ૭ હેતુ કરણ ક્રમર્ધ
 ઉપરદ્ધ કુર્ધ તે સદ્ધર્ધી કલ્પિત કમ્પયોત્ર જણરિ આસત્તા નાવર્ધ તે
 અપ્રાપ્તિ છઈ અદ્ધુમત કનઈ અણુસાંભમર્ધ સમ્બલમતિઈ ઉપાધીઈ નહો.
 અસમદખર્ધ અવર્ધવઃ ન બેળીઈ હેતુકરણ સુત્રે ધણઈ દીક્ષઈ છઈ
 તે કિમ સદ્ધર્ધી છઈ તિમ નિયુક્તાદિના હેતુકરણ સદ્ધર્ધી, ક્ષામિન
 ન પ્રીતીઈ તે। મંખરથ રદીઈ અદ્ધુમત પૂછી કંપઈ પદીઈ વિષુ એ-
 કાતિ ઉપાધીઈ નહો. ધણૂ મૂ સિખીઈ યોદ્ધઈ સિખીઈ ધણૂ રીતયો.
 દિક્ષઈ ને ધર્મર્ધર્ધાનિ સત્ત યાથી મીળ સત્ત નિયુક્તિ પાછના યતિ
 આજ છેસત્ત ચૂલિ પ્રકરણ નામ દેહઈ તે માદ્ધઈ તે સત્તના મેઘ નથી
 સિખ્યા. ઈલિમાઈ નિનિયા યતિછા પૂળ આલેખણ અનેક મેઘ ધણૂ છઈ.
 માત પાછનામર્ધ ૬ યેગઈ તે નથી સિખ્યા, સ્વા ખાદ્ધઈ, ને માદ્ધઈ
 વામ્બનઈ પ્રતિપ્તિ નથી ૩ સત્તના મેઘ રૂપા મત્ર સિખ્યા છઈ, એકલ
 સત્તના જાવ મનીર પ્રીતી, કુમત ક્ષામક મુઢી સંધ યાન જ્ઞાન
 આરિકત્રાવ પાનિયા, એ પાલ્યા વિના મેઘા નથી શી ઉત્તરમુખ્યને
 ૧૮ મઈ, નાણુ જ હસણુ મેવ, અરિત જ તવેલકા, એવમ્મમળ-
 પત્થ છવા ગઈતિ મુગ્ધઈ ૧ જિનવચન વિરલ જાવ મુખી કોઈ હેતુ-
 મુક્તિની રચના કરીહૂઈ તે શી સધ સાધે ખમાવઈહૂ, મિહમિદુકા
 વલી ૨ કંઈ મહમતિ મુદ્ધમતિ રીમધરીઈ કુઈ હક સિખું હૂઈ તે
 અદ્ધુમતે સોધવું, અખ્યછળો મુગ્ધવ

ચત. ૫

કુલવામલિક મુરણ તસ્સ સંસિપ્પ સહનકુલમેણ;

અવિરણ મેઘણુચ ઉદરિય સુખમણુદાહ ૫૧૫

અંતે—

ચોરાશી લખ જીવાજેનિમા, ફિરિયા વાર અનત,
 મુનિ ભીમ ભણે અરિહત જપો, જિમ પામો ભવઅત પદ
 સવત સોલનવાણુયે, ખીજને ખુધવાર
 આસો માસે ગાધયો, છીકરી નગરી મઝાર, ૫૭
 ભીમ ભણે સહુ સાબલો, મત સચો દામ,
 જિમભણે હાથે વાપરો, તો અહિ આવશે કામ. ૫૮
 ભીમ ભણે સહુ સાબલો, નવિ કીજે પાપ,
 ડિહો અધિકો ને મે કલો, તે તમે કરજો માધ
 માર્ગ વહો રે ઉતાવલો. ૫૯

—૫ ૪૦૩-૪૦૮ ને પ્ર

ગદ્યકૃતિઓ.

સત્તરમા સૈકામા થયેલી ગદ્યકૃતિઓ પૈકી એકનો નમુનો નીચે પ્રમાણે આપીએ છીએ —

સહજકુશલે સિદ્ધાત હુડી-સિદ્ધાત શ્રુત હુડિકા જૈન અગ ઉપાગ
 આદિના પ્રમાણો ટાકી બાષાગદ્યમા રચેલ છે.

આદિ—

નમિગિણુ જિણુવરાઈ, સુખ વિચારેણુ કિચિ ખુછામિ,

ને સસયમિ પડિયા, ભવિયજીયા તપિ ખુચ્છેઈ

૧

—શ્રી જિનાલિક પ્રતિમા નમસ્કાર કરી, સિદ્ધાતનું શ્રુત વિચાર
 કાઢએક બોલીઈ લિખુ, ભવિક જીવ ને સસઈ પડયા છઈ, તેહના સદેહ
 છેદવાનઈ કાજઈ, ને શ્રુતસિદ્ધાતસ્યુ કહીઈ, અરિહતના કલ્યા અર્થ,
 ગણુધરના ગૂથ્યા સૂત્ર, તેહના ભેદ શ્રી નદીસૂત્ર થકી બાણીઈ, તે
 આલાવઈ સપેપઈ લિખીઈ છઈ, વિચારી જોયો

અંતે—

કમ અનતા શવ દાસ્યાંગી આરાધી મોક્ષ મુક્તા અનેક પુંદ્ર
 ચૈત્તર, અનતા મુક્તિ જાત્યર્થ કમ જાણી સિદ્ધાંતની આસક્તના યાત્રી
 સૂત્ર સવ સદ્વર્ત્ત સંજ્ઞામનુ ઉદય કરિવડ એતલ્લઈ તપની આસક્તના,
 સંકોચમાત્ર બિખી વલી વિશેષ સૂત્ર અર્થના જાણ રીતરે, અત્તર
 સૂત્રના અર્થ નિશ્ચિતિ થતિ ચૂલિ આખ્ય પાઠના ઝડત્તુ ને મનુષ્યના—
 પરપરલ્લઈ મોનકઈઈ તે પુણ્ય માનવા, નેકમોલ્લિ ને હેલ મારલુ ઉત્તર
 ઉપવડ કુઈ તે સદ્વર્ત્ત કલ્પિત કમ્પયોગ બેપરિ જાસતા નાઈ તે
 અપ્રાપ્તિ હઈ મનુષ્યના કનઈ અણસાંભવઈ સમ્પ્રદાનઈ ઉપાધીઈ નહી
 અમનદપણઈ અણસુવડ ન બોલીઈ હેલુકારલુ સૂત્ર અણઈ દોસઈ જઈ
 તે કિમ સદ્વર્ત્ત જઈ તિમ નિશ્ચિતાદિના હેલુકારલુ સદ્વર્ત્ત, ક્ષમિત
 ન પ્રીતઈ તે! મંખરજ રત્તઈ મનુષ્યના પૂજી કમઈ જાડીઈ વિલુ એ
 મતિ ઉપાધીઈ નહી અણુ સૂ જિખઈ થેલઈ જિખઈ અણુ પ્રીતરે,
 હિલઈ ને ધમ્માર્થિ સૂત્ર યાત્રી ગીલ સૂત્ર નિશ્ચિતિ પાઠના થતિ
 આખ્ય હેમ્મર ચૂલિ પ્રકરલુ નામ ફેલઈ તે માઈ તે સૂત્રના બેસ નથી
 જિખ્યા હિલુમાલિ ઝનિગ ઝવિલ પૂ ન આસેવલુ અનેક એક થલુ જઈ
 જાત પાઠનામાલિ ૬ હોનજઈ તે નથી જિખ્યા સ્થા માઈ, ને માઈ
 વૃન્દાઈ પ્રતિતિ નથી ૩ સૂત્રના બેસ દયા ઝન જિખ્યા જઈ, એકલ
 સૂત્રના જલ્લ મજર પ્રીતી કુમત કલમલ મજી સંધ ઝન ઇત ન
 અરિસલ્લ પાનિયા એ જાન્ન વિના મોક્ષ નથી કી હિતસુખ્યને
 ૨૮ મઈ, નાલુ ૩ દસલુ એવ, અરિય ૩ તવેતલ્લ, એવમઅમત
 પથ દયા મજરિ સુગઈ ૧ જિનવચ્ચ નિરુદ આપ ગુર્ધિ કાલ હેલ
 મુક્તિની સ્થના કરીલુઈ તે મી સધ સુધે ખમાવઈલુ, મિહાનિદુકા
 વધી ૬ કાલ મહમતિ મહમતિ વીસારીઈ કુમ કાલ જિખુ કુઈ તે
 મનુષ્યને સોપનુ, અમ્મજ્જને ગુજરુ

અ. ૫

કસથમાલિ: સુરણ તસસ સીસજસ સદ્વર્ત્તુલેલુ,

અવિવલુ બેલ્લજ્જ ૩ હરિય સુખામુદાઈ ધાપ

જ નિણુવયણુ વિરહ, સચ્છદ બુધ્ધેણુ જ મએ રધય,
 ત ખમહ સધસવ્વ, મિચ્છામિદુક્કડ તપ્પસ ॥૨૦॥
 મદમઘ મદ બુધ્ધેણુ, ફડ લિહિય જ ચ વિસ્સરિય,
 બહુ મુએય મોહિયવ્વ, ભવિય જ્ઞવાણુ ચ મોહિવ્વ ॥૩૦॥
 —અથાગ્રથ મપ્પ્યા ૨૦૫૦ પ્રમાણુ-પાના ૫૫-૧૩ અનત

આ હુલક મતના ખડન માટે મરમ અથ છે. પત્ર પર ૧૨૦.
 ૧૮૫૦ દા ૨૧ લી મા છે

આ વિક્રમના સત્તરમા સૈકામા અનેક ગદ્યકૃતિઓ-બાળાવખોલો-
 ચર્યાઓ-વગેરે થયેલ છે પણ તે સર્વ જોઈ તપાસ્યા વગર તેના રચ્યા
 સવત્ તથા રચનારના મમય નક્કી થઈ શકે તેમ નથી, કેટલેક સ્થળે રચ્યા
 સવત્ મળી શકતો નથી પણ લખ્યા સવત્ મળી આવે છે આ સર્વ
 ગદ્યકૃતિઓ ઘણી છે પણ તેમાની જે કાંઈ નજરે રચ્યા કે લખ્યા
 સવત્ની ઉલ્લેખિત માત્રમ પડી યા આ સૈકામા વિદ્યમાન એવા રચના-
 રની જણાઈ તેજ માત્ર નામનિર્દેશરૂપે નોધી છે —

લ. સ. ૧૫૭૫ મેરુસુંદરઉપા'ચાપ (૧) શીલોપદેશમાળા	આ. ૧૩-૪૦૦૦ દા ૨૧ લી.
લ. સ. ૧૬૦૮	આ. ૧૩૧-૬૦૦૦ દા. ૧૪
"	૧૮૦ પા. ૩
"	૧૨૨-૬૪૬૫ પા. ૪
"	૧૭૬-૬૪૮૫ ખ ૧
"	૨૨૨-૮૪૮૫ દા. ૨૮ લી.
" (૨) કલ્પપ્રકરણુ	આ. ૧૧૦-૬૨૬૮ પા ૪
" (૩) પુણ્યમાલાપ્રકરણુ	આ. ૧૬૬-૪૫૮૦ પા ૪
"	૧૩૮-૬૦૮૦ લી
"	૭૦-૧૫૦૦ લી.
લ. સ. ૧૫૨૬	નર્મકોશની પ્રસ્તાવનામા ઉલ્લેખિત.
" (૪) કર્પૂરપ્રકર	આ. ૧૨૧-૫૨૭૦ પા. ૪
" (૫) પદ્મીશતક	આ. ૧૬-૬૦૦ પા. ૪

(१) योगप्रसंग ६ २७—७५० पृ. ४			
ल. स. १६११	विष्णुसूक्त	नागावनेष मूण नृ. धनये ३७ न ४९ ली.	
	स्त्रियास्तवपर	मां ३५ कडी	
र. स. १६२५	योगविभवसूत्र (१) अथसूत्र	भा. १३३-४६ ० पृ. ८ ली.	
		(ल. स. १६५६)	
"	"	(ल. स. १६७८) ११३-५ ० पृ. १२ ली.	
"	"	१७१	३
"	(२) अथैकसिद्धि	भा. ४	३
ल. स. १६२७	विष्णुसूत्र	भा. ५२	ल. १५ ली.
ल. स. १६४५	अथैकसिद्धि	भा. ४	ल. २१ ली.
	(संक्षेपार्थसूत्र) मूण भा. ६४		
ल. स. १६५४	अथैकसिद्धि	भा. १	ल. २३ ली.
ल. स. १६४५	अथैकसिद्धि	भा.	ल. ३६ ली.
र. स. १६५५	अथैकसिद्धि	पृ. १६-१४७	ली.
"	"	संक्षेपार्थसूत्र	ली.
"	"	अथैकसिद्धि	१२ पृ. २
ल. स. १६५३	अथैकसिद्धि	भा. २-७	ल. २६ ली.
र. स. १६५४	अथैकसिद्धि (६)	भा. ५७-२ ३१ पृ. १ ली.	
	"	५२-३ ६ ६ ली.	
		मुद्रा	
ल. स. १६५४	अथैकसिद्धि	भा. ५५-	ल. १२ ली.
र. स. १६७६	अथैकसिद्धि	भा. १४८-५५५२	३
	(संक्षेपार्थसूत्र)	" १४५	"
	(ल. स. १६४३)	" १६८-५५	ल. २ ली.
र. स. १६६२	अथैकसिद्धि (भा.)	भा. ५४-३ १६ ६ ली.	
	"	५४	ल. १३ ली.
	"	"	५४ ली.

૨ સં ૧૭૦૦	ધનવિજય (ત. કલ્યાણુ કર્મગ્રંથ બા. ૫૪	દા. ૬૨ હા. બ.
	વિજય શિ)	પાટણુ.
	પદ્મસુંદર ઉ. (૬ ત *ભગવતીસૂત્રગા. ૭૬૨	પ કા.
	ધનરત્નસૂરિ-રત્નસુંદર	
	શિ.)	૯૩૮-૧૬૦૦૦ પા ન ૨
		૮૮૫-૪૦૦૦૦ જે
		૩૨૯૬. ૯ અને દા ૮ હા ભ પા.
		૯૮૮ દા ૧૦ ,
મુદ્રયક	ચાતુર્ભાગી વ્યાખ્યાન બા	૧૨ પા ૧
શ્રીસાર	ગુણુચ્ચાનકમારોહ બા	૩૧ પા ૩
ગુણુવિજય	અદ્યપ્પાદુત્વ	૧૩ પા ૩
રાજહસ કિ (ખ	દશવૈકાલિક બા જિન પટ	દા ૩૬ હા.
હર્ષતિલકગણિ શિ)	રાજસૂરિ રાજ્યે)	૬૦ } , ભ. પા

૨. આ બાલાવખોધ-સ્તમુક-ટમો ધણા ઉત્તમ અને સુંદર અર્થવાળો પદ્મસુંદર કર્યો છે. પાટણુમા હાલાભાષના ભડાર દામડા ૮ માની પ્રત સ. ૧૭૫૨ મહા વદ ૭ શનિવારે અવરગાબાદમા લખેલી છે તે શુદ્ધ છે દામડા ૧૦ માની પ્રત સ ૧૭૬૫ ના ચૈત્ર વદિ ૧૩ રવિએ ખારેજા નગરમા પદ્મવિજયગણિ શિષ્ય સુમતિવિજયે લખેલી છે તેના અક્ષરો બહુજ સુંદર અને સુવાચ્ય છે

ઉપરના બાળાવખોધો પૈકી મેરસુંદરકૃત લખ્યા સ. ૧૫૨૯ અને ૧૫૭૫ ના મળી આવે છે તે પરથી મેરસુંદર તેની પહેલાં થયેલા નિશ્ચિત થાય છે તેથી તેમની ગદ્ય કૃતિઓને વિક્રમ સોળમા સદીની ગણવાની છે કારણકે માડવગઢમા સ ૧૫૨૫ ના વૈશાખ સુદિ ૫ ના દિવસે આજ મેરસુંદરે (ખરતરગચ્છીય વાચનાચાર્ય રત્નમૂર્તિ ગણિ શિષ્ય) સધની પ્રાર્થનાથી શ્રી પડવશ્યક વાર્તા-બાલાવખોધ તરણુ પ્રભાચાર્યના બાલાવખોધને અતુસારે કર્યો હતો (અ રા. સં ભાગ ૩ પ્રસ્તાવના પૃ. ૧૭ ની પુટનોટ.)

કવિઓની અનુક્રમણિકા.

કવિનાં નામ અક્ષરાનુક્રમે આપ્યાં છે તેની સાથે મૂકેલા મે
આંકના પૈકી પહેલો આંક તે કવિનો નંબર સૂચવે છે અને બીજો
આંક પૃષ્ઠ સૂચવે છે

આત્મકવિ ૪૭-૬ ૬૭૭-૬
૮૬૭-૧૧૨ ૧૫૭૭-૨૪૧
૨૨૪-૪૮૧

આનંદકંઠે ૬૭-૧૨
આમરચંદ્ર ૨૪૧-૫ ૧
આમ્બેવસારિ ૮-૧
આયુ ૮૭-૧ ૭
આયુ ક્ષેત્ર ૧૪૬-૨૨૭
આનંદમુનિ ૪૧-૪૫
આનંદોદય ૨ ૨-૩૬૭
આસાવત ૪૨-૪૬
અમિરસુરિ ૮૨-૧ ૫
અમરધમ ૬૧-૬૨
અમરભાણુ ૮૬-૧૧૭
અમરમંત્રિ ૨૭૧-૪૬
અમરમંદાસ ૨૧ -૪ ૬
અમરિધનસુરિ ૪૫-૪૮
અમરસુરિ સિંધ ૬૬-૬૨
અમ્બા ૮૫-૧૧
અનંદીતિ ૨૬૫-૫૬૮
અનંદસાગર ૨૨૮-૪૮૪
અનંદમુર ૨૧૧-૪૫૮

અનંદસેતુ ૧૬૨-૨૪૫
અમરવિજય ૨૪૫-૫૧૭
અમરવિજય (બીજા) ૨૬૪-૫૬૭
અમરસાગર ૧૭૬-૫-૨
અમરસિંહ ૨૪૨-૫ ૬
અમરભાણુ ૧૧૭-૧૧૬
" (બીજા) ૨૫૧-૫૨૬
અમરભાણુ ૨૬૬-૫૭૫
અમરભાણુ ૧૬૮-૨૭૫
અમરભાણુમુનિ ૨૪૭-૫૧૧
અમરભાણુસાગર ૪૪-૪૭ અને ૧
૪૮૬
અવિવશ ૧૧૨-૧૧૬
અર્પિતવિજય ૨૨૬-૪૮૬
અર્પિતવિજય ૨૮૭-૫૬૫
અર્પિતવિજય ૬૬-૬૨
કુસુમવિજય ૧૮૬-૩૧૭
કુસુમભાણુ ૧૪૭-૨૪૭
કુસુમવિજય ૧૬૬-૨૬૮
કુસુમસંજય ૬૫-૧૨૬
કુસુમદેવ ૧૧૮-૧૬૫
કુસુમદાસ ૧૮૨-૭ ૦

કેશરાજ ૨૪૯-૫૨૨

ક્ષમાકલશ ૭૦-૯૩

ક્ષેમકુશલ ૨૧૮૩-૪૬૯

ખીમે ૧૧૪-૧૬૧

ગજરાજપ કિત ૧૨૫-૧૭૧

ગજસાગરસૂરિ શિ ૨૦૫૩-૪૦૩

ગગદાસ ૨૨૭-૪૮૩

ગુણમાણિક્ય શિ ૧૨૬-૧૭૧

ગુણુરત્નસૂરિ ૨૮-૨૯

ગુણુવિજય ૨૧૯૫-૪૭૨

ગુણુવિજય (ખીજા) ૨૪૯-૫૧૯

„ (ત્રીજા) ૨૮૧૩-૫૯૪

ગુણુવિજય ૧૯૫-૩૨૬

ગુણુવિમલ ૧૩૧-૧૮૨

ગુણુસાગરસૂરિ ૨૩૮-૫૯૭

ગુણુસૌભાગ્ય ૧૩૬-૧૯૩

ગુણુહર્ષ ૨૮૨-૫૯૫

ચદ્રકીર્તિ ૨૫૯-૫૪૭

ચારિત્રસિદ્ધ ૧૫૯-૨૪૨

જગકુ ૬-૮

જગાન્નપિ (ગુણુવિમલ) ૧૩૧-૧૮૨

જયચંદ્ર ૧૯૦-૩૧૩

જયનિધાન ૧૦૪-૧૩૭

જયરાજ ૭૨-૯૫

જયવત્સલિ ૧૩૬-૧૯૩

જયવિજય (૧) ૧૯૨-૩૧૭

જયવિજય (૨) ૧૯૯-૩૯૪

જયજેખર સૂરિ ૨૨-૨૪

જયસાગર ૨૫-૩૬

જયસોમ ૨૩૪-૪૯૩

જયાનંદસૂરિ ૧૨-૧૩

જિનચંદ્રસૂરિ ૧૫૩-૨૨૯

જિનચંદ્રસૂરિ શિ ૨૦૧-૩૯૬

જિનદાસ પ્રજ્ઞ ૫૧-૫૩

જિનપદ્મસૂરિ ૯-૧૧

જિનમાણિક્ય ૧૨૩-૧૭૦

જિનરાજસૂરિ ૨૬૧-૫૫૩

જિનવર્દ્ધન ૪૭-૫૧

જિનહર (૨ જિનહર્ષ) ૭૬-૯૯

જિનોદયસૂરિ (૧) ૧૬-૧૭

„ (૨) ૨૪૪-૫૧૧

જાન (દાસ) ૨૨૨-૪૮૦

જાનકલશ ૧૭-૧૮

જાનમેર ૨૩૬-૪૯૫

જાનસાગર (૧) ૫૬-૫૮

„ (૨) ૧૯૧-૩૧૭

જાનસાગરસૂરિ શિ ૫૨-૫૬

જાનાચાર્ય ૧૨૮-૧૭૩

તેજચંદ ૨૮૬-૫૯૮

તેજવર્દ્ધન ૩૩-૩૫

દયાકુશલ ૧૮૦-૨૯૬

દયારત્ન ૨૬૭-૫૭૩

દયાસાગર ૨૦૭-૪૦૪

દયાસાગરસૂરિ ૨૪-૨૭

દર્શનકવિ ૧૩૦-૧૮૨

દર્શનવિજય ૨૬૦-૫૪૯

દામોદરમુનિ ૨ ૬-૪ ૩
 દેપાલ ૩૬-૩૭
 દેવકથા ૬૨-૧૨
 દેવગીત ૫૮-૬
 દેવગુપ્તસુરિ સિ. ૧૩૭-૨ ૦
 દેવપ્રભાસિ ૬ -૬૧
 દેવસુભાસિ સિ. ૨૭-૨૮
 દેવસીલ ૧૪૮-૨૫૮
 દેવસુભાસિ સિ. ૧૬-૨
 દેવિદાસ દ્વિ. ૧૩૮૦-૨ ૨
 દેવવિજય ૧૨૦-૧૬૫
 દેવવિજય ૩૬-૪૩
 દેવવિજય ૧૦૬-૨૬૬
 દેવવર્ધ ૧૮૮-૩૧૨
 દેવવર્ધ (સુદેવ) ૨૪ -૫ ૪
 દેવ ૨-૨
 દેવગીત ૨૩૨-૪૬૧
 દેવગીત ૮૪-૧ ૮
 દેવગીત ૧૬૬-૨૬૭
 દેવસુભાસિ ૬૧-૧૧૬
 દેવસિદ્ધાસિ ૧૧૬-૧૬૫
 નગરિયસિ ૧૭૫-૨૬
 નન્નસુરિ ૭૪-૬૬
 નવસાગર ૨૮૦-૫૬૨
 નવસિદ્ધાસિ ૧૨૭-૧૭૨
 નવસુદ ૧૬૫-૨૫૪
 નજીયા ૧૬૪-૩૨૩
 નરપતિ ૬૭-૬૮

૧૭૭-૨૬૧
 નારાયણ ૨૪૭-૫૧૫
 નેમિકુન્દ ૭૭-૧
 ન્યાયસુદ ૪૮-૫૧
 પદ ૬૬-૧૧
 પદકુમાર ૨૧૨-૪૬૨
 પદરાજ ૧૬૮-૩૬૩
 પદવિજય ૧૮૪-૩ ૪
 પદસાગર ૮૬-૧૧૧
 પરમાણુ ૧૮૬-૩૧ ૨૨૩-
 ૪૮
 પાર્થિવસુરિ ૧ ૮-૧૩૬
 પુણ્યગીત ૨ ૮-૪ ૫
 પુણ્યગીત ૫૬-૧૧
 પુણ્યગીત ૧૬૦-૨૪૩
 પુણ્યસાગર (૧) ૧૩૩-૧૮૮
 (૨) ૨૫૩-૫૩
 પેથા ૫૪-૫૬
 પ્રણયવિજયસિ ૭-૮
 પ્રભાસેવક ૨૩૬૬-૫ ૩
 પ્રભાસીલ ૧૩૫૫-૧૬૧
 પ્રીતિવિજય ૧૩૬-૨ ૩
 પ્રીતિવિજય ૧૭૮-૨૬૩
 પ્રેમમુનિ (૧) ૨૬૩-૫૬૭
 પ્રેમવિજય ૨ ૩-૭૫૭
 પ્રજ્ઞાનિદાસ ૫૧-૫૩
 પ્રજ્ઞામુનિ ૧૧૧-૧૫૨
 પ્રજ્ઞાવર્ધ ૨૫૪૩-૫૪૧

અક્ષિતવિજય ૫૩-૫૬
 લદ્રમેન ૨૮૫-૫૯૬
 ભાવરત્ન ૧૬૧-૨૪૫
 ભાવસાગર ૧૦૦-૧૩૨
 ભાવમુંદર ૩૦-૩૩
 ભીમ (૧) ૧૦૫-૧૩૮
 „ મુનિ ૨૮૭-૫૯૮
 ભીમ ભાવસાર ૧૫૧-૨૨૬
 ભુવનકીર્તિ (૧) ૧૦૨-૧૩૪
 „ (૨) ૨૬૨-૫૬૧
 મ ગલધર્મ ૫૭-૫૯
 મ ગલમાણિક ૧૬૩-૨૪૭
 મ ડલિક ૩૫-૩૬
 મતિગેખર ૪૬-૨૯
 મતિસાગર ૨૩૭-૪૯૬
 મતિસાર ૨૩૯-૫૦૧
 મનજીઋષિ ૧૭૩-૨૮૭
 મનસત્ય ૧૫૦-૨૨૫
 મનોહરદાસ ૨૩૫-૪૯૪
 મહિદેવ ૧૭૬-૨૯૦
 માણિક્યમુંદર ૩૨-૩૫
 માન ૧૪૬-૨૪૯
 માલદેવ ૧૮૫-૩૦૫
 માલમુનિ ૨૧૪-૪૬૩
 મુનિચંદ્રસૂરિ ૧૦૭-૧૩૯
 મુનિશીલ ૧૯૭-૩૯૨
 મૂલપ્રભ સાધુ ૭૧-૯૪
 મૂલાવાચક ૨૧૮-૪૬૮

મેઘરાજ (૧) ૨૦૫-૪૦૧
 „ (૨) ૨૧૭-૪૬૭
 મેઘો (મેહો) ૨૬-૨૮
 મેઝનન્દન ૧૮-૧૮
 રત્નકુશલ ૧૯૬૬-૩૯૨
 રત્નગેખર ૪૩-૪૭
 રત્નસાર ૧૭૨-૨૮૭
 સિહરત્ન ૯૮-૧૩૨
 રત્નસિંહ શિ ૪૯-૫૨, ૯૯-૧૩૨
 રત્નમુંદર ૧૫૪-૨૩૦
 રત્નાકરસૂરિ ૩૭-૪૧
 ગજતિલકગણિ ૫૦-૫૨
 રાજપાળ ૧૩૫-૧૮૯
 રાજરત્નગણિ ૨૬૮-૫૭૪
 રાજસાગર ૨૨૯-૪૮૫
 રાજસિંહ ૨૫૭-૫૪૬
 રાયચંદ (૧) ૨૪૬-૫૧૪
 વચ્છ ૬૨-૬૩
 વચ્છલ ડારી ૬૩-૬૫
 વચ્છરાજ ૧૬૭-૨૬૯
 વલ્લભ ડિત ૨૧૩૬-૪૬૩
 વસ્તિગ ૨૧-૨૩
 વાનો આવક ૨૫૫-૫૪૨
 વાસણ ૧૨૧-૧૬૮
 વિજયગણિ ? (પાર્શ્વચંદ્ર) ૧૧૬-૧૬૩
 વિજયદેવસૂરિ (૧) ૧૦૯-૧૪૮
 વિજયપ્રભ ૧૪-૧૫
 વિજયમેર ૨૨૧-૪૭૮

વિદુરવનશ્ચ મુણેવિ નિય નમ મણિ સદશ્ચ ચુ નમ

તો સહુ ભાવકિ જણુ પર નિ મણુ ઝંતિ વિશાહ ૩૧૫

—હે છવ ! જો નિશુર વચન સાંભળી મનમાં સહન થાય નહિ
તો પરમજીને સધુ-જાણ ભાવ-તેની ભાવના કર કે જેથી મન ઝ
વિલીન થાય—કવીજીત જીને.

આમાં ૩૪૫ ૭૬ છે તેમાં ૩૪૩ દેશા છે ન જેમના બે જુદા
છદમાં છે તે રૈદી—

જ તત્ત જુજરાવ પરમમુણિમણા વિચ્ચ ઝામતિ નિતે,

જ તત્ત દેહમત વિવસર્ધ છુવણે સખદેહીયુ રેદે

જ તત્ત દિવદેહ તિલુવચુમુરન સિચ્ચએ સતછવે

જ તત્ત જસ્સ સુદ પુરષ વિવમણે જાવજો સો દિ સિદ્ધિ ૩૩૪

૧ ૬—ઉપરનાં ઉદાહરણે મૂળ માત્ર પરથી લીધાં છે તેના પર
સરકૃત છાયા કે કોઈ ટીકા દિપ્તજી વગેરે મળતી નથી તેથી ક્યાંક
ક્યાંક છન્દો મા પછેના બધા રજા સમગ્રમાં નથી. વાચક પોતાની
મેજે તે પર વિચાર કરી બેસે. આ મેઝાં ઉદાહરણથી રજા થઈ કે
વિક્રમની નવમી સદાથી પાંચ ૭ સદી સુધીનું અપભ્રંશ-પ્રાકૃત સાહિત્ય,
જૂજરાતી, કિન્દી આદિ દેશી ભાષાના મળતો જવા લગ્નકામાં રેડહું
ઉપજોતી છે

૧૧ —ઉક્ત પરમજીનામત નામનો ક્રમ પ્રાચીન થયો છે (રત્ન
મદ્ર જૈનશાસ્ત્રમાળામાં) તેમાં કર્ણનું નામ યોગીન્દ્રદેવ આપ્યું છે તેજ
આ યોગ્યદ્રુમિ એમ સંભવે છે આ કૃતિની ભાષા જણુ અપભ્રંશની
સરી જીને ઉચ્ચ રિચિતિ સૂચવે છે ઉપરની જીને આ કૃતિની ભાષા
સાચે સાચે એક પ્રવાહમાં અખરખણે સરજતાથી એવી વહે છે કે જાણે
તદાલિન બોલતી ભાષામાં રચાઈ હોય એવું જણાય છે તેના પર, ટીકા
જીજરાતી દેવે સરકૃતમાં રચી છે વળી આ પરમાત્મપ્રકાશ પરથી
શ્વેતામ્ભરીય ધર્મમંદિર અણિએ જૂજરાતીમાં તેજ નામની રૂતિ સ. ૧૭૪૨

કવિઓની અનુક્રમણિકા ૬૦૯ જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

સુદરરાજ ૭૩-૯૫,
 સુધનહર્ષ (ધનહર્ષ) ૨૪૦-૫૦૪
 સુધર્મચરિત્ર ૨૦૯-૪૦૭
 સુમતિપ્રીતિસૂરિ ૧૫૨-૨૨૭
 સુમતિ મુનિ ૧૨૯-૧૮૧
 સુમતિસિદ્ધ ૨૬૮૩-૫૭૪
 મતિહસ ૨૫૬-૫૪૬
 મ ૯૬૬-૧૩૨
 મર્તિ ૫-૭
 મલસૂરિ ૧૩૨-૧૮૩
 મસૂરિ ૨૬-૩૨
 ૦-૧૨
 મગસૂરિ શિ ૧૦૧-૧૩૩
 ૨૫૨-૫૨૮
 ૬-૨૪૦
 -૧૭
 કુલ) ૭૯-૧૦૨
 ૧૮૫-૪૬૯

હર્ષભૂતિ ૮૧-૧૦૫
 હર્ષગજ ૬૪૦-૨૦૪
 હર્ષવિમલ ૧૩૫૬-૧૯૧
 હસધીર ૭૫-૯૮
 હમસોમ ૮૮-૧૧૩
 હીરકલશ ૧૫૫-૨૩૪
 હીરકુશલ ૧૬૪-૨૫૩
 હીરન દન ૨૨૫-૪૮૧
 હીરવિજયસૂરિ ૧૫૮-૨૪૧
 હીરાણુંદ (૧) ૨૭-૨૫
 ,, (૨) ૮૭-૧૧૨
 હીગણુદ શ્રાવક ૨૧૬-૪૬૬
 હેમગજ ૧૩૮-૨૦૨
 હેમવિજયગણિ ૨૦૦-૩૯૫
 હેમવિમલસૂરિ ૬૫-૬૮
 હેમગ્નસૂરિ ૧૪૨-૨૦૭
 હેમત્રી ૧૭૧-૨૮૬
 હેમાણુદ ૧૭૪-૨૮૮

અનુક્રમણિકામાં બૂલથી રહી ગયેલા કવિઓ.]

૩ ક-૫૮૩
 ૮-૫૮૩
 ઓ ૨૧૧-૪૫૮)
 ૭૭-૫૮૬
 -૫૯૧
 ૮-૫૮૭
 ૨૭૯-૫૮૮

દેવચંદ્ર (પહેલા) ૨૭૨-૫૭૬
 દેવરત્ન ૨૭૫-૫૮૫
 ધર્મસિંહ (૧) ૨૭૬-૫૮૫
 ભાવવિજય ૨૭૩-૫૮૧
 મતિપ્રીતિ ૨૭૧-૫૭૭
 વિવેકચંદ્ર ૨૭૦-૫૭૭

વિજયસાગર ૨૧૫-૪૧૪
 વિજયસેનસુરિ ૧૮૧-૩
 વિદ્યાકેમલ ૨૧૬-૪૭૦
 વિદ્યાવદ ૨૨૧-૪૮૨
 વિદ્યાવિજય ૧૬૮૬-૩૬૩
 વિનયચંદ્ર ૪-૫
 વિનયદેવસુરિ ૧૧૧-૧૫૨
 વિનયસૈન ૧૭૦-૨૮૫
 વિનયસમુદ્ર ૧૨૨-૧૬૮
 વિનયસાગર ૧૪૫-૨૧૮
 વિમલચારિત્ર (૧) ૧૩૪-૧૮૮
 (૨) ૨૪-૩૬૮
 વિવેકવિજય ૨૩૩-૪૬૨
 વિવેકવદ ૧૮૭-૩૧૧
 વસંતીકુચલ ૨૬૫-૫૭૨
 વસંતીરત્નસુરિ ૫૫-૫૭
 વસંતીવિમલ ૨૮૪-૫૬૧
 વામનચંદ્ર ૬-૧૧૧
 વાનિસાગર ૭૮-૧૧
 વાસિતાર્થિ ૨૪૩-૫૬
 વાલિપ્રભ ૧૬૩-૩૨
 વાળના મધિ ૧૫૭-૨૪
 વાલમન ૧૩-૧૩૫
 વાળોદય ૧૫૩૩-૫૩૪
 વાલવિજય ૨૩-૪૮૭
 વાલપ્રભાર્થિ ૧૪૪-૨૧૭
 વાલપ્રભાર્થ ૧૧૭-૧૧૩
 વાલપ્રભાર્થ ૬૧-૧૩
 વાલપ્રભાર્થ ૬૧-૧૮

વીનો ૧૧૫-૧૬૨
 વૃણસાગર ૨૫૮-૫૪૭
 શાંતિકુચલ ૨૧૫૬-૪૭૧
 શાંતિસુરિ ૧૮-૬૧
 શાલિભદ્રસુરિ ૧-૧
 શુભવિજય (૧) ૨૮૧-૫૬૩
 શીખર ૨૧૫૬-૪૬૬
 શીસાર ૨૫૪-૫૩૪
 સકલચંદ્ર ૧૬૬-૨૭૫
 મંથકલચમણિ ૪-૪૪
 મેરુવિજય ૨૨-૪૭૪
 મંથવિમલ ૩૮-૪૨
 સમયસુદ ૧૬૬-૩૩૧
 સમયસુદ ૧૧-૪૬
 સંભવમુદિ ૨૧૩-૪૬
 મંથેશ્વર ૬૪-૬૬
 સર્વાનંદસુરિ ૩૪-૩૫
 સદગદ્યાર્થિ ૨૫-૫૨૫
 સદગદ્ય ૧૩૬-૧૬૬
 સદગદ્યસુદ ૬૬-૧૨
 સાધુધર્મ (૧) ૩૧-૪૧
 " (૨) ૧૪૭-૨૧૬
 સાધુમેરુમણિ ૬૭-૧૩૨
 સાધુરત્નસુરિ ૧૧-૧૩૮
 સાધુદેવ ૨-૨૨
 સારંગ ૧૮૩-૩૩
 સિદ્ધિસુરિ ૧૪૧-૨૫
 સિદ્ધિકુચલ ૮-૧૮૩

કવિઓની અનુક્રમણિકા ૬૦૯ જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

સુદરરાજ ૭૩-૯૫,
 સુધનહર્ષ (ધનહર્ષ) ૨૪૦-૫૦૪
 સુધર્મરૂચિ ૨૦૯-૪૦૭
 સુમતિકીર્તિસૂરિ ૧૫૨-૨૨૭
 સુમતિ મુનિ ૧૨૯-૧૮૧
 સુમતિસિદ્ધ ૨૬૮૬-૫૭૪
 સુમતિહસ ૨૫૬-૫૪૬
 સુરહંસ ૯૬૬-૧૩૨
 સોમમૂર્તિ ૫-૭
 સોમવિમલસૂરિ ૧૩૨-૧૮૩
 સોમસુદરસૂરિ ૨૯-૩૨
 સૌલક ૧૦-૧૨
 સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિ ૧૦૧-૧૩૩
 સ્થાનસાગર ૨૫૨-૫૨૮
 હગ્મજી ૧૫૬-૨૪૦
 હરસેવક ૧૫-૧૭
 હર્ષકલશ (હર્ષકુલ) ૭૯-૧૦૨
 હર્ષકીર્તિસૂરિ ૨૧૮૫-૪૬૯

હર્ષમૂર્તિ ૮૧-૧૦૫
 હર્ષરાજ ૧૪૦-૨૦૪
 હર્ષવિમલ ૧૩૫૬-૧૯૧
 હસધીર ૭૫-૯૮
 હસસોમ ૮૮-૧૧૩
 હીરકલશ ૧૫૫-૨૩૪
 હીરકુશલ ૧૬૪-૨૫૩
 હીરનદન ૨૨૫-૪૮૧
 હીરવિજયસૂરિ ૧૫૮-૨૪૧
 હીગણુદ (૧) ૨૭-૨૫
 „ (૨) ૮૭-૧૧૨
 હીગણુદ શ્રાવક ૨૧૬-૪૬૬
 હેમરાજ ૧૩૮-૨૨૨
 હેમવિજયગણિ ૨૦૦-૩૯૫
 હેમવિમલસૂરિ ૬૫-૬૮
 હેમરત્નસૂરિ ૧૪૨-૨૦૭
 હેમશ્રી ૧૭૧-૨૮૬
 હેમાણુદ ૧૭૪-૨૮૮

[ઉપરની અનુક્રમણિકામાં ભૂલથી નહીં ગયેલા કવિઓ.]

કનકકુશલ ૨૭૩ ક-૫૮૩
 કનકસુદર ૨૭૮-૫૮૩
 (જુઓ ૨૧૧-૪૫૮)
 કીર્તિવર્દન ૨૭૭-૫૮૬
 ખેમ ૨૭૯ ક-૫૯૧
 જ્ઞાનચંદ ૨૭૮-૫૮૭
 ત્રિકમ મુનિ ૨૭૯-૫૮૮

દંવચંદ્ર (પહેલા) ૨૭૨-૫૭૯
 દેવરત્ન ૨૭૫-૫૮૫
 ધર્મસિંહ (૧) ૨૭૬-૫૮૫
 ભાવવિજય ૨૭૩-૫૮૧
 મતિકીર્તિ ૨૭૧-૫૭૭
 વિવેકચંદ્ર ૨૭૦-૫૭૭

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા

અમલદાસ રાસ ૭૧-૪૭ ૧૮૬-

૧૩૮ ૨૨૬-૧૮૧ ૨૫ -

૨૧૫ ૪૭૩-૫૦૬ ૪૮૬-

૫૨૮

અનિવાર બોલ સ. ૧૬૨-૧૪૨

અને ભુજો પ. ૧૪૭

અમલદાસ રાસ ૩૪૬-૩૨૬

સેવા ૪૬૬-૫૪૭

અમલદાસ ૧૪૭-૧ ૮ ૩-

૧૫૮, ૩૬૮-૪૨૪

તિ સ. ૨૬-૧૬

અમલદાસ રાસ ૩૪૭-

૩૨૮ ૩૮૨-૩૬૮, ૩૪ -

૪૬૩ ૪૬૧-૫૩ ૫ ૮-

૫૬૪

અમલદાસ રાસ ૩૪૭-

૩૨૮ ૩૮૨-૩૬૮, ૩૪ -

૪૬૩ ૪૬૧-૫૩ ૫ ૮-

૫૬૪

અમલદાસ રાસ ૩૪૭-

૩૨૮ ૩૮૨-૩૬૮, ૩૪ -

૪૬૩ ૪૬૧-૫૩ ૫ ૮-

૫૬૪

અમલદાસ રાસ ૩૪૭-

૩૨૮ ૩૮૨-૩૬૮, ૩૪ -

૪૬૩ ૪૬૧-૫૩ ૫ ૮-

૫૬૪

અમલદાસ રાસ ૩૪૭-

૩૨૮ ૩૮૨-૩૬૮, ૩૪ -

અમલદાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

૪૪ - ૪૭૫

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

૨૪૮

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

૩૧૫૬-૨૬૦

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

અમલદાસ રાસ ૫૩૧-૫૮૬

„ સૂડ ૫૩-૭૭
આલોચણુ વિનતિ ૧૦૪-૭૩
આપાદભૂતિ રાસ ૩૯૧-૪૦૭
„ સ ૨૮૨-૨૪૫
અમ્બાપરિણામ ચો. ૧૮૩-૧૩૨
બલાતીપુત્ર સ ૧૬૪-૧૨૦
બલાપ્રાકાર (ઈડરગઢ) ચૈત્યપરિણાટી
૧૬૩-૧૨૦
ઉત્તરાધ્યયન છત્રીસી ૧૯૨-૧૪૧
„ ૩૬ અધ્યયન સ.
૨૦૦-૧૫૭
ઉદાયી રાજર્ષિ સંધિ ૪૨૯-૪૬૨
ઉપદેશમાલા કથાનક છપ્પ ૭-૬
„ „ ૪૧૯-૪૫૧
ઉપદેશ રહસ્યગીત ૧૯૨-૧૦૨
ઉપદેશગસ ૪૩૩-૪૬૭
ઉપદેશસાર રત્નકોશ ૧૯૪-૧૫૧
ઋષભજન્મ ૪૩૬-૪૬૮
ઋષભરાસ ૪૧-૨૯, ૪૧૧-૪૫૧
ઋષભ રત ૪૩૯-૪૭૪
ઋષિદત્તા ચો. ૧૬૧-૧૨૦
„ રાસ ૧૬૬-૧૨૩, ૨૩૬-
૧૯૪
*એકવીશપ્રકારી પૂજા રાસ ૩૨૦-
૨૯૫
એષણાશતક ૧૯૨-૧૪૨
ગૌકરદ્વક્ષી ગસ ૧૦-૮
કૃત્યાબુત્રીસી ૯૬-૬૩

કનકશ્રેણીનો રાસ ૨૮૧-૨૪૫
કનકાવતી આખ્યાન ૩૧૦-૨૮૬
|કમલવિજય રાસ(ઐ) ૩૭૫-૩૯૫
કમલાવતી રાસ ૧૮-૧૪, ૧૭૮-
૧૩૧
કવવન્ના (કૃતપુણ્ય) ચો. ૧૫૦-
૧૧૧, ૧૯૦-૧૩૮
„ રાસ ૪૦૩-૪૫૧,
૪૬૩-૫૦૦
કરસંવાદ ૧૧૧-૭૯
કર્પૂરમજરી ૪૨૬-૪૬૦
|કર્મચક્ર વશાવલી પ્રબંધ (ઐ)
૩૪૬-૩૨૬
કર્મવિપાક રાસ ૩૧૬-૨૯૦
કર્મવિવરણ રાસ ૨૧૦-૧૬૩
કલાવતિ ચરિત્ર ૧૮૫-૧૩૪
કલાવતી રાસ ૧૯-૧૪, ૧૭૭-
૧૩૧
કલિકાળ ૩૪-૨૭
કલ્યાણુમ દિર લાપા ચો. ૩૭-૨૭
+કલ્યાણુવિજયગણિ રાસ (ઐ)
૩૪૨-૩૧૮
કાકબંધ ચો. ૨૭-૨૦
કાહિસગ્ગના ૧૯ દોષ સ. ૧૯૨-
૧૪૨
+કાપડહેડા રાસ ૫૧૪-૫૭૩
કાર્તિકધર સુકોસલ પ્રબંધ ૨૫૫-
૨૧૯

કુમારમાળી રાસ ૪૨૬૬-૪૬૭
કુમ્ભીક પુત્રીક રાસ ૪૮-૫૧૫
કુમતિવિધાસ ચો. ૨૭૩-૨૭૮
કુમરગિરિ મંજારાંતિ સ્ત. ૨૭૧-
૧૮૭

કુમારપાલ રાસ ૬૪-૬૧ ૨૮૭-
૨૫૩ ૨૬૬-૪૧૭

“ નાનો રાસ ૪૧૭-૪૫૧

કુમારમુનિ રાસ ૩૬-૪ ૬
કુરુ મહર્ષિરાસ ૭૫-૫૧
કુર્મજીવ કુમારગણ ૧૨૬-૬૨
૧૫૬-૧૧૭ ૨૪૭-૭ ૭
૪૭૦-૫ ૬

કુર્માપુત્ર રાસ ૨૧૬-૧૭૦

કુર્મમય ન ચિંતારાસ ૨ ૬-
૧૬

કોકિલાચ્ચ અનુષ્ટુપી ૩૪૫-૩૨૩

નોંધાયેલવદારી ગણ ૪૮૪-૫૨

સુપ્રકુમાર રાસ ૧૩૧-૧૮૬

સુમત્રાદાસ રાસ ૧૭-૧૩ ૪૧૨-
૪૫૧

અંબિકાચરિત્ર સ. ૧૬૨-૧૪૪
અને ૫ ૧૬૩

આપરાચાર અને ચિંતમણ રાસ
૨૮૫-૨૪૭

નખિય કાવિ રાસ ૧૧૩-૮૦

પુમાલ રાસ ૨૧૪-૧૧૫

પદ્યપદ્ય સ્ત. ૩ ૫-૨૮૧

મળસિંહ કુમાર ચો. ૧૩૧-૬૫,
૫૩૭-૫૬૬

રામ ચરિત રાસ ૧૩૮-
૧

મળમુકુમાર રામચંદ્ર સ. ૧૩૩-૬૬
રાસ ૨૫૨-૨૧૭

૩૬૨-૪ ૮ ૫ ૩-૫૫૩,
૫ ૭-૫૬૩

સંધિદાસજી ૧૨૬-૬૫

ગીતાચરણવિજય કુલ ૧૬૨-૧૪૫

ગુણકર મુલુવતી ૪૬૦-૧૬૫

ગુણપદ્મ કલકવતી પ્રબંધ ૪૫૫
૪૫૮

“ રાસ ૪૬૬-૫ ૩

ગુણસુભાષ ૭૬ ૧૬૫-૧૨૧,
૩૫૨-૩૬૧

ગુણમુત્તરી ચો. ૩૪૮-૩૨૬

ગુણગીતી ૧૬૧-૧૪૧

ગીતાવાદ્ય કથા ૨૪૭-૨ ૮

ગીતામ પૂજા ચો. ૧ ૩-૭૨,
૩૬૩-૩૬૫ ૫ ૨૮૩

“ પ્રમોદર સ્ત. ૪ ૨-૪૨૮
સ્વામી રાસ ૨૧-૧૫

ગર્વચિંતા ૧૫-૧૨

ગુણવિદ્યાનિ બિનસ્ત (ચોલીથી)

૧૨૧-૮૮ ૧૪૬-૧ ૭

૧૬૪-૧૫૧, ૨૨૩-૧૭૨

૫. ૧૫૬ ૩૫૧-૩૩૧

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા. ૧ - ૬૧૩. જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

૫૦૪-૫૫૭, ૫૭૪-૫૯૩,

૫૩૮-૫૯૬

અદનખાળા રાસ ૨૧૬-૧૬૮,

૫૫-૩૮

અદનમલયાગિરિ ચો ૫૩૯-૫૯૬

અદરાજનો રાસ ૩૪૪-૩૨૦,

૪૬૭-૫૦૩, ૫૦૧-૫૪૯

અદાયણે રાસ ૨૨૭-૧૮૨

અદ્રધવલ ધર્મદત્ત કથા ૪૭-૩૫

અદ્રસેખા ચો ૧૪૩-૧૦૫

અંપકમાલા રાસ ૧૮૮-૧૩૩

અંપકત્રેષ્ઠા ચો ૩૬૫-૩૬૬

અંપકસેન રાસ ૪૬૫-૫૦૩

અરિત્ર મનોરથમાળ ૧૯૨-૧૪૦

આર પ્રત્યેકબુદ્ધ ચો ૧૯૫-૧૫૩

૩૫૫-૩૩૮

ચિત્રકૂટ ચૈત્ય પરિપાટી મ્ત,

૧૯૨-૧૪૨

ચિત્રસેન પદ્માવતિ રાસ ૮૬-૫૬,

૨૫૪-૨૧૮

ચિહ્નગતિ ચો ૨૯-૨૩

ચૈત્યવંદન ૪૩૭-૪૬૮

,, ૮ કાલનું ૫૩૩-૫૯૨

ચોત્રીશ અતિશય સ્ત ૧૯૨-

૧૪૬, પૃ. ૨૦૦

ચોવીસ દંડકગલિન પાર્શ્વ મ્ત

૧૯૨-૧૪૨

ચોત્રીસી-બુઓ ચતુર્વિશનિ નિ-

નમ્ત૦.

જ બુદ્ધીપ વિચાર સ્ત. ૪૬૮-૫૦૪

જ બુધ્વામી અતર ગ રાસ ૧૭૧-

૧૨૮

,, ચરિત ૪-૨, ૧૮૧-૧૩૨

,, પ ચલવવર્ણન ચો ૬૨-

૪૦

,, રાસ ૭૯-૫૨, ૨૩૪-

૧૮૯, ૫૦૬-૫૬૧, ૫૧૦-

૫૬૭

,, વિવાહલો ૨૩-૨૭,

૧૬૧-૧૨૮

જયચન્દ્ર (જયતચન્દ્ર) રાસ

૪૮૩-૫૧૯

જયવિજય ચો ૨૯૪-૨૬૭

જયસેન ચો ૧૬૦-૧૧૮

જયાનંદ રાસ ૪૯૫-૫૪૨

જવડલાવડ રાસ ૫૧-૩૭

જિનધર્મમ જરી ૩૭૭-૩૯૬

જિનપ્રતિમા સ્થાપના પ્રબંધ ૨૦૧

-૧૫૮

,, ,, વિગ્રમિ ૧૯૨-૧૪૨

જિનપાલ જિનરક્ષિત રાસ ૩૭૧-

૩૯૨

જિનબિંબ આપન રત ૨૬૬૩-

૨૨૯

જિનેશ્વરસૂરિ દીક્ષાવિવાહ વર્ણના

રાસ ૮-૭

જિનોદયસૂરિ પદ્માલિપેક રાસ

૨૪-૧૮

,, વિવાહલહિ ૨૫-૧૮

અવભવરિશ્વતિ રાસ ૮૫-૫૬,
૮૬-૫૮

અવતરવામી રાસ ૪૧૮-૪૫૧

અવિચાર રાસ ૩૬૭-૪૨

ગાતાવન ૧૬ અભ્યવન સ ૪૫૩
-૪૮૭

દાસ માચર-દશિ સ રાસ ૪૬૨-
૪૬૭

દેશ માચર ચો. ૨૪૮-૨૧૭

લીલમાલા સ્ત. ૩૮-૨૮ ૩૭૩-
૨૬૭ ૩૩ -૩ ૪

સ્તોત્ર ૩૩૧-૩૧૨

તેજસાર રાસ ૨૪૬-૨૧૪

તેજવીપુત્ર રાસ ૨ ૪-૧૧૬

નત્રિશુવનદીપક પ્રબંધ ૩ -૨૪

ત્રિવિક્રમરાસ ૨૩-૧૭

ત્રેસલસલાકામ્બ પુણ્યવિચાર

ચર્ચિત સ્તોત્ર ૩૨૫-૨૬૬

શાવાચ્ચાકુમાર ભાસ ૬૧-૪

દંધકેન ૪૭૫-૫૧૩

દશ ભાવકામગ્રીથી ૧૩૪-૬૭

દશાર્જુનરાસ ૩૨-૨૬

દાનરીલતપ ભાવના રાસ ૩૧૬-
૨૬૪ ૩૫૪-૩૩૫

દિવાળીરાસ ૨૧૩-૧૬૫

ડબ્બસાલ ભાવની ૩૨૮-૩

દ્વિદા મળાકા ૧૪-૧૧

દ્વિદા સ્ત. ૧૬૨-૧૪૧

દેવગુરુસ્વામીરાસ ૪૧૪-૪૫૧

નરેવલસારિ રામ (જે) ૪ -૨૮

દેવગુરુસ્વામીરાસ ચો. ૧૧૬-૮૩
૧૭૪-૧૩૦ ૨૬૭-૨૭૫

દ્રોણદીરાસ ૨૬૪-૨૨૬ ૩૭૧-
૩૭ ૫૧૨-૫૬૬

દ્વાદશભુવિચાર ૨૭૭-૨૪૧

ખાદ્ય ચો. ૩૬૬-૩૬૮

ખાવિભવ પન્નાસ રાસ (જે.)
૩૮૧-૩૬૮

ખાસાર પન્નાસાળીરાસ ૧૮૬-૧૩૫

ખાસારાસ ૭૩-૪૬ ૭૭-૫૧
૨૭૬-૨ ૨ ૩૮૬-૪ ૬,

ભુઓ પ. ૫૫૬

ખાસાલીલા રાસ ૬૨-૬
૨૭૫૩-૨૪૧

ખન્ધવિલાસ રાસ ૪૮૮-૫૩૬

ખમ્મિલ રાસ ૨૨૬-૧૮૫

ખર્મદય ચરિત્ર ૩૫-૨૭

ખાપતિ રાસ ૧૮૬-૧૩૭

ખર્મપરીક્ષા રાસ ૨૬૩-૨૨૭

ખર્મલુહિ મ. ગ્રીષ્મ ચો. ૫૧૬-૫૭૭
ખર્મલુહિથી મદદારા ભાસ ૧૭-૪૫

ખાનસ્વામી નિરૂપણ ચો. ૫૨૩-૫૧૧
ખાનસ્વામી જા. ૫૫૫-૪૬

કુમાર ચો. રાસ ૧૪૦-૧ ૧

નલનમણિમાર રાસ ૪૫૪-૪૮૮

નલનગીતી ૧૨૨-૮૮

નયપ્રકાશ રાસ ૪૯૦-૫૩૦

નર્મદાસુંદરી ચો. ૪૭૨-૫૦૯,
૫૧૫-૫૭૪

નલદવદતિ ચરિત્ર ૨૯૨-૨૬૨

,, રાસ ૭૨-૪૮, ૩૫૯-
૩૪૯, ૩૮૩-૪૦૧

નવકાર ચા. ૨૩૩-૧૮૮

નવતત્ત્વ જોડિ (ચો.) ૨૬૧-૨૨૫

નવતત્ત્વ રાસ ૧૮૨-૧૩૨, ૩૯૮-
૪૨૨=૪૧૬-૪૫૧, ૪૨૦-૫૭૯

નવપદ્મવ પાર્શ્વનાથ કલશ ૯૮-૬૫
નાગપુરમ ડાન શાંતિ સ્ત ૨૧૧-
૧૬૫

નાના દેશ દેશી ભાષામય સ્ત
૪૪૫-૪૮૦

નિયતાનિયત પ્રશ્નોત્તર પ્રદીપિકા
૧૯૨-૧૪૨

નિશ્ચયવ્યવહાર સ્ત. ૧૯૨-૧૪૫
નીતિશાસ્ત્ર પંચાખ્યાન ચો. ૨૯૬-
૨૭૧, ૨૬૯-૨૩૦

નેમિજિનયંદ્રાવલા ૩૪૦-૩૧૭,
૩૭૬-૩૯૬

નેમિનાથ ચતુષ્પદિકા ૬-૫

નેમિનાથ નવરસ કાગ ૪૪-૩૨

નેમિનાથ કાગ ૧૬-૧૩

,, રાજુલ ખારમાસ વેલ
પ્રખંધ ૨૩૭-૧૯૭

,, વસંતકુલડા ૭૪-૫૦

વિવાહલહિ ૧૯૯-૧૫૭

,, હમચડી ૧૦૫-૧૫૭

નેમિરાસ ૨૭૯-૨૪૩, ૪૫૬-
૪૯૧, ૫૧૧-૫૬૮

નેમિસાગર નિર્વાણ રાસ (ઐ.)
૪૫૦-૪૮૪

પચતીર્થ સ્ત ૧૩૫-૯૭

પચવિશતિ ક્રિયા સ ૧૯૪-૧૫૦

પચોપાખ્યાન ચો. ૨૬૯-૨૩૦,
૨૯૬-૨૭૧

પદમણી ચો. ૨૪૭-૨૦૮

પદમહોત્સવ રાસ (ઐ.) ૩૨૬-૨૯૯

પદ્મચરિત્ર ૨૧૮-૧૬૯

પરદેશી રાજનો રાસ ૧૬૯-૧૨૬

પરમહસ પ્રખંધ ૩૦-૨૪

પાક્ષિકછત્રીશી ૧૯૨-૧૪૦

પાર્શ્વવ્યદ્રસૂરિ સ્તુતિ ૧૯૪-૧૫૦

પાર્શ્વનાથ દશભવ વિવાહલો ૮૭-
૫૬

,, નામ્ના સંવેગરસચ દ્રાહિલા
૨૦૮-૧૬૨

પુળ્લઝપિરાસ (ઐ.) ૩૭૦-૩૭૦

પુણ્યપાપ રાસ ૨૭૪-૨૪૦

પુણ્યસાર કુમારગસ ૧૭૯-૧૩૨,

૩૫૮-૩૪૮, ૩૮૮-૪૦૫,
૫૪૦-૫૯૮

પુણ્યાઢ્ય રાસ ૩૬૮-૩૭૦

પુરદરકુમાર ચો. ૩૩૧-૩૦૫

પૂળવિધિ રાસ ૪૦૩-૪૨૯

पूर्वदेव अथपरिपादि रास १५४-
११३

पृथ्वी ५२१-५७६

पेयभ्रास ५ - ३१

प्रत्याभ्यान मनु सप्तमिका १६ -
१५

अश्वेशी राजनो रास ५२८-५८६

नवावती रास २६०-२५८

प्रसन्नमह राजर्षि रास ४५२-४८६

प्रियकर नृप यो. ४८२-५१६

प्रियमेवक रास ३५७-३४७

प्रियवासव्यही रास ५४६-२६

पृथिवी रास ११४-८१

पार पारा स्त ४ २-४२८

पेय रास ४ ७-४७६

पार भावना ज्योतिषार २६५-२२६

पार भावना स्त. ३ ३-२८

पारस्त रास २४ - २ ३, २६८-

२२६ ३६२-३६५, ३६३-

४०६

स्त. १६२-१२, ५. १६१

मिहव ५ यासिका २२४-१७३

३२६३-३ ३

सुद्धिरास २-२

मोहारास ११३-८

महम्म १ समाप्तिमान कुल

१६२-१४२

महम्मारी १६४-१५१

महम्मारी भावना प्रमथ ४२-३

१-१ ३८-३५ ३६७-४२४

भावना सीपि ४५८-४६३

मोहम्मारी रास ३१४-२८६

मोहम्मारी यो. ३२६-३ ३

३३२-३१

महम्मारी यो. ४६-३५ २८४-

२४६

रास ६१-५६, ५ ६-५६७

महम्मारी कुमार रास ४६-३४

१३ -६५ १७६-१७१

१७६३-१२२

महम्मारी यो. ३८७-३ ४

महम्मारी रास २८६-४ ४

महम्मारी मवाह १५२-११२

४६६-५ ५

महम्मारी रास २२-१७ ७६-५१

महम्मारी रास ६५-६२

महम्मारी रास ४ ८-४४३

महम्मारी रास २७५-२४

महम्मारी स्त. ३७७-२८१

महम्मारी स्त. ४५-३३ १६४-१५

महम्मारी यो. २४६-२ ८

महम्मारी कुल प्रमथ २४७-२२१

महम्मारी यो. २४८-२१२

मुनिपति राजर्षि यस्मि १२३-६०

मुनिपति २७८-२४२

मुनिपति ज्योतिषी १६२-१४१

ના કાર્તિક શુદ્ધ ૫ શુક્રવારે મુવત્તાનમા રચી પૂર્ણ કરી છે જુઓ જૈન-ગૂર્જર કવિઓ ભાગ બીજો.

૧૧૧—દશમી સદીમાં દોહાની રચના થતી હતી એવું માલૂમ પડે છે, પણ તે જોધએ તેવી મરંત્ર પ્રસિદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠા પામી નહોતી એ પણ સાચે સાચે જણાય છે

દેવસેન આચાર્યે દર્શનસાર, નયચક્ર, ભાવસંગ્રહ આગંધનાસાર અને તત્ત્વસાર નામના પ્રાકૃત ગ્રંથ રચેલા તે પ્રસિદ્ધ અર્થ ચૂક્યા છે. તે પૈકી દર્શનમારની રચના વિ સ ૯૯૦ મા ધારાનગરીના શ્રી પાર્શ્વનાથ ચૈત્યાલયમા સમાપ્ત થયાનું તેની પ્રગત્તિપરથી અપ્પટ જણાય છે, તેથી આ આચાર્યનો સમય દશમી સદીમા થવાનું નિશ્ચિત છે. 'તેમણે નયચક્ર નામનો ગ્રંથ દોહા છદમા એટલે તે સમયની અપભ્રંશ-પ્રાકૃત ભાષામા રચ્યો હતો પરંતુ તેના સમયમા સમાલોચકોને તે છદ પસંદ ન પડ્યો તેથી તેના શિષ્ય 'માઈદલ ધવલે' તેના દોહાને ગાથાઓમાં ફેરવી નાખ્યા—આ વાત ને અંધની બે હેલ્લી ગાથાઓ પરથી વિદિત થાય છે—

સુણિ ગિણુ દોહરત્થ સિગ્ગ હસિહણુ સુંહકરે ભણહ,
એથ હુ સોહહ અત્યો, ગાહાબધેણુ ત ભણહ

—દોહાબદ્ધ ગ્રંથને સુણીને શીઘ્ર 'શુભકરે' હસીને કહ્યું, આ (છદ)મા અર્થ ગોભતો નથી તેથી ગાથાબદ્ધ કરો.

દ્વવસહાવપયાસ દોહયબધેણુ આસિજ દિદ્દુ
તં ગાહાબધેણુ રમ્ય માઈલ્લધવલેણુ.

—સ્નેહથી આ દ્રવ્ય સ્વભાવનો પ્રકાશ (અર્થ) કે જે પહેલા દોહા-બદ્ધ જોવામા આવ્યો હતો તે માઈલ્લ ધવલદ્વારા ગાથાબદ્ધ રચ્યો.

૧૧૨—દોહા છદનો તે વખતે સામાન્યપણે નવો નવોજ પ્રયોગ હતો તેથી 'શુભકર' મહાશયે તેને પસંદ ન કર્યો આ દોહાબદ્ધ ગ્રંથ હમણા મળતો નથી ત્રાણ જાણે આ જાતના બીજા

पञ्चरात्र देवरात्रि यो. ११६-

८३ १७४-१३

पञ्चरात्रि यो. ५४-३८

॥ रास १४८-१ ६

पञ्चरात्रि भूरास ३६-२७

पञ्चरात्रि यो. १४१-१ २

पञ्चरात्रि देवरात्रि रास १६२-

१४ ३६ ३-३५४

पञ्चरात्रि रास ३६ -३५३

पञ्चरात्रि विष्णुपञ्च भूरास रास

२६६-२७६

भूरास ५१६-५७५

विष्णु भूरास ५७-३५

पञ्चरात्र १३७-६६

विष्णु भूरास ५७-३५

रास २८५-२७७

विष्णु भूरास २१३-१६५ ४३४-४६७

विष्णु भूरास रास १५५-११३

विष्णु भूरास यो. ३१७-२६१

विष्णु भूरास १३२-६६

विष्णु भूरास २७७-१८२

+विष्णु भूरास ५०२-५५१

विष्णु भूरास विष्णु भूरास रास ५७७-

५१४

विष्णु भूरास विष्णु भूरास रास (जै)

४४८-४८२ स. ४८५-५२१

रास (जै) ४२४-२६८

विष्णु भूरास १६२-१४४

विष्णु भूरास " "

विष्णु भूरास यो. ३७८-३६७

विष्णु भूरास ४६८-५४७

विष्णु भूरास रास (जै) ३१२-

२८७

विष्णु भूरास १२ -५५

विष्णु भूरास १६२-१४१

विष्णु भूरास स. १६२-१४५

विष्णु भूरास विष्णु भूरास ४-२ ८

विष्णु भूरास ४२३-४५१

विष्णु भूरास विष्णु भूरास (विष्णु)

७ -४७ १६२-१४६ ५

१६२ जै १६६ ५ ४८६

५ ५-५५८

विष्णु भूरास विष्णु भूरास २५८-२२१

३१३-२८८

विष्णु भूरास विष्णु भूरास ५१३-५७२

विष्णु भूरास विष्णु भूरास १ ८-७५, ५ १६६

विष्णु भूरास रास ३६३-४०६ (जै)

जै. विष्णु भूरास

विष्णु भूरास विष्णु भूरास २८६-२५७

" जै. विष्णु भूरास २०७-१६१,

५२२-५५४

जै. विष्णु भूरास स. १६४-

१४

विष्णु भूरास विष्णु भूरास ४८७-५२५

रास ३६३-३६५, ४२५-

४५१ ४८७-५२५

" जै. विष्णु भूरास विष्णु भूरास

३८०-३६८

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા ૬૧૭ જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

મૃગધ્વજ ચો. ૪૨૮-૪૬૨
 મૃગાકુમાર પદ્માવતી ચો. ૩૧૮-૨૬૩
 મૃગાકલેષા રાસ ૯૭-૬૩
 મૃગાપુત્ર સ ૧૦૦-૬૮
 મૃગાવતી ર૭૭૩-૨૪૧
 ,, આખ્યાન રાસ ૨૯૮-૨૭૫,
 ૩૫૬-૩૪૩
 મેઘકુમાર ચો ૪૯૬-૫૪૬
 ,, રાસ ૨૨૦-૧૨૪
 મોતીકપાસીઆ સખધ સવાદ
 ૪૯૩-૫૩૬
 યશોધર ચરિત્ર ૧૭૫ ૧૩૦, ૪૫૬-૪૯૪
 ,, રાસ ૮૨-૫૫, ૪૪૪-૪૮૦
 યશોભદ્રસૂરિ ચો (ઐ) ૩૦૯-૨૮૫
 ,, ,, રાસ ૧૧૫-૮૨
 યાદવ (નેમિ) રાસ ૬૭૯-૨૪૩
 યામિનીબાનુ મૃગાવતી ચો ૫૦૦-૫૪૭
 યૌવન જરા સવાદ ૧૭૨-૧૨૬
 રગ રત્નાકર નેમિનાથ પ્રખધ
 ૧૧૮-૮૫
 રત્નકુમાર રાસ ૩૦૮-૨૮૫
 રત્નચૂડ રાસ ૬૬-૪૭
 ,, મણિચૂડ રાસ ૧૮૦-૧૩૨
 રત્નસાર કુમાર ચો. ૧૬૭-૧૨૪
 નરસરત્ન રાસ (ઐ) ૩૩૮-૩૧૩

રસાહિસો ૧૯૧-૧૩૯
 રાજસિંહ રાસ ૨૩૩-૧૮૮
 રાત્રિભોજન રાસ ૧૬૦-૧૧૮
 ગણકપુર સ્ત૦ ૩૯-૨૮
 રામકૃષ્ણ ચો. ૨૫૧-૨૧૭
 રામચરિત રસાયન રાસ ૪૮૬-૫૨૨
 રામાયણ રાસ ૫૨૨
 રામ સીતા રાસ ૩૧૫-૨૯૦
 ગાયત્રીદસૂરિ આરમાસ (ઐ) ૩૩૯-૩૧૫
 રાવણમ દોહરી સંવાદ ૧૦૭-૭૫,
 પૃ. ૮૩, ૧૫૨-૧૧૨, ૫૪૬૬.
 રિપુમર્દન રાસ ૪૫૭-૪૮૨
 રૂપકમાલા ૯૩-૬૧, ૧૯૨-૧૪૭
 રૂપચંદ્ર કુમાર રાસ ૨૮૮-૨૫૪
 રૂપચંદ્ર ઋષિનો રાસ ૫૩૦-૫૮૮
 રેવતગિરિ રાસ ૫-૪
 રાહિણીયા ચોરનો રાસ ૫૨-૩૭,
 ૪૦૬-૪૩૭
 લલિતાગ કુમાર રાસ ૧૨૮-૯૩
 લલિતાગ ચરિત્ર ૧૪૪-૧૦૫
 લવકુશ રાસ ૪૫૧-૪૮૫
 લાભોદય રાસ (ઐ) ૩૨૨-૨૯૬
 લીલાવતી રાસ ૧૪૯-૧૧૦,
 ૨૪૫-૨૦૮
 લુપક મતતમો દિનકર ચો ૩૫૦-૩૩૧
 વંકચૂલરાસ ૪૪૯-૪૮૩, ૫૩૨-૫૮૯

સાર માવળી ૪૬૪-૫૩૭
 સારસિખામણ રાસ ૬૬-૬૬
 સાલિભદ્ર કથ ૧૩-૧૧
 સિદ્ધયક રાસ ૬ -૫૮
 સિદ્ધાંત ચો. ૧ ૧-૬૬
 સિદ્ધલક્ષ્મી ત્રિવલ્લભ રાસ
 ૩૫૭-૩૪૭
 સિદ્ધાસન બત્રીશી ૨૪૨-૨ ૫
 ૨૭૨-૨૩૫ ૪૪૧-૪૭૭
 સીતારામ પ્રભાં ચો. ૩૬૧-૩૫૫
 સીતાવિરહ ૪૭૧-૫ ૮
 સીમંધર વિરહિત સ્ત. ૪૭૬-૫૧૩
 શ્રીકૃષ્ણ કાવિંધર પ્રભાં ૨૫૫-
 ૨૧૬
 સુદર્શન શ્રી ચરિત્ર ચો. ૩૮-૪૨
 ૧૬૭-૧૫૪ ૩૮-૪
 સુખમ વચ્ચ પરીક્ષા ૧૬૬-૧૫૪
 સુન્દર રા. ન રાસ ૧૨૭-૬૩
 સુન્દરવત્સ (સદેવત) વીર ચરિત્ર
 ૪૪૬-૪૮૧
 સુન્દરવત્સ (સદેવત) સાવલિયા
 રાસ ૫૨૭-૫૮૬
 સુનાદુ સપિ ૨૩૨-૧૮૮
 સુમતિ નાગિય રાસ ૨ ૨-૧૫૮
 સુમતિસાધુ ચરિત્ર વિનાદનો (બૈ)
 ૧૭-૮૫
 સુમિત્રકુમાર રાસ ૧૫૭-૧૧૬
 ૭૨૭-૩૦

સુમિત્ર રાજાં રાસ ૩૬૪-૪૧૭
 સુરમાલિધાન નેમિદાસ ૬૫-૪૩
 સુરપતિ કુમાર ચો. ૩૮૫-૪ ૩
 સુરયાળનો રાસ ૫૧૮-૫૭૭
 સુરપ્રિય ચરિત્ર રાસ ૮૮-૫૭
 ૧૦૬-૭૫, ૧૮૮-૧૭૭
 સુરમુંદરી રાસ ૨૬૧-૨૬૧
 સુરસેન રાસ ૨૪૧-૨ ૪
 સુસદ રાસ ૩૬૬-૩૭
 સોરિસા પાથનાથ સ્ત. ૧ ૬-૭૪
 સોમચંદ રામ ચો. ૨૫૩-૨૧૮
 સોમવિભલ ચરિત્ર રાસ (બૈ)
 ૨૫૬-૨૨૩
 સોળ સતી રાસ ૩૮૪-૪ ૨
 સીચરિત્ર રાસ ૪૪૩-૪૮
 સ્પૃશિભદ્ર બેકવીસો ૧૦૨-૭૧
 , કાવ્યાળી ૫૭-૩૮
 સ્પૃશિભદ્ર રામ ૧૩-૧૧, ૫૮-૩૮
 રાસ ૩૬૫-૪૧૫
 સ્વાધ્યાય ૨૬ -૨૨૫
 હસરાજ વચ્ચરાજ ૨૦-૧૫,
 ૬૮-૪૬ ૪૪૨-૪૭૮
 હસવત્સ કથા ૬૮-૪૬
 હરિભદ્ર રાસ ૧૪૫-૧ ૮ ૨૨૨-
 ૧૭૧ ૪૪૭-૨૨૫ ૫૨૩-
 ૫૮૩ ૫૨૪-૫૮૩
 હરિજનો રાસ ૧૭૩-૧૨૬

શશિકલા પંચાશિકા ૨૨૫-૧૭૪
 શાંતિ જિન સ્ત. ૧૯૨-૧૪૬,
 ૧૯૪-૧૫૧
 શાન્તિનાથ રાસ ૨૭૬-૨૪૧
 શામ્ય પ્રવૃત્તિ ચો ૨૬૭-૨૨૯,
 ૩૫૩-૩૩૧
 શાલિભદ્ર કંક ૧૩-૧૧
 „ વિવાહલુ ૧૫૬-૧૧૬
 શાલિભદ્ર રામ ૨૮-૨૨, ૮૦-૫૨,
 ૪૬૪-૫૦૧
 શિવલવતી ૨૬૬-૨૨૯
 શિવજી આચાર્ય રામ (ઐ)
 ૫૨૬-૫૮૫
 શિવદત્ત ગાન ૧૪૨-૨૦૭
 શીલપ્રકાશ ૫૨૯-૫૮૮
 શીલગત ૧૯૩-૧૪૮
 શીલવતી કથા ૨૪૪-૨૦૭
 „ ચો ૫૨૫-૫૮૫
 શીલશિક્ષા રામ ૨૯૩-૨૭૬
 શુકન ચોપદ ૩૭૪-૩૯૪
 શુક બહોતરી ૨૭૦-૨૩૨
 શુકરાજ માહેલી ૧૭૦-૧૨૭
 ગૃગારમંજરી ૨૩૬-૧૯૩
 આદ્યવિધિ રામ ૪૨૦-૪૫૧
 આવક મનોરથમાળા ૧૯૨-૧૪૦
 શ્રીપાલગત ૯૦-૫૮, ૧૩૯-૧૦૧
 શ્રેણિકરામ ૮૪-૫૫, ૧૯૪-૧૫૦,
 ૨૮૮-૧૮૩, ૨૬૨-૨૨૬,

૪૦૪-૪૩૦, ૪૮૧-૫૧૬
 સગાલસાહ ૪૨૭-૪૬૦
 સંગ્રહિણી દાલ બંધ ૪૬૧-૪૯૬
 સધરગ પ્રબંધ ૧૯૨-૧૪૨
 સતરમેદી પૂજા ૨૫૬-૨૧૯,
 ૩૦૧-૨૭૮, ૪૩૫-૪૬૭
 „ વિધિગલિત સ્ત
 ૧૯૨-૧૪૨
 મદેવત (ભુઓ મુદ્ધવત્ત રાસ)
 સનતકુમાર ચો ૧૨૫-૯૧
 „ રાસ ૨૮૦-૨૪૪, ૩૭૨-
 ૩૯૩
 મમક્ષેત્રિ ગમ્મ ૭૬-૬
 મમકિતસાર રાસ ૪૦૧-૪૨૫
 સમયચ્ચરૂપ રાસ ૪૧૩-૪૫૧
 સમ્યક્ત્વ કૌમુદી રાસ ૨૭૧-૩૩૪,
 ૨૯૫-૨૬૯
 „ માર્ઘ ચક્રિપદ ૯-૮
 „ ગત ૬૬-૪૪
 સિમરા રાસો (ઐ) ૧૧-૧૦
 સિમેતશિખર રાસ ૩૪૩-૩૧૯
 સિવાદગતક ૩૫૪-૩૩૫
 માગદત્ત રાસ ૧૨૪-૯૧
 સાગરચ્રેણીની કથા ૩૧૧-૨૮૭
 સાધુકલ્પલતા ૩૦૬-૨૮૧
 સાધુવદના ૧૯૨-૧૪૦, ૩૦૦-૩
 સામ્ય પ્રવૃત્તિ પ્રબંધ ૩૫૩-૩૩૧
 (ભુઓ શામ્ય પ્રવૃત્તિ)

તાની કૃતિઓની અનુક્રમણિકા.

(આમાં એક જ નંબર છે ને તે જ સ્થાને છે)

આતિથ્ય સ્ત. ૨	ક્ષમા ધર્મીની ૩૭૩
આનાલી ગ્રંથિ સ. ૩૮૩ ૫૬૨	ચળસુકુમાલ સ. ૩૮૪
આમરસ પુરમ બીતલ સ. ૩૭૪	ગોદીપાથ સ્ત. ૨૧૬ ૨૬૫,
આદ્યમ સ. ૩૭૬	૪૭૧, ૫૫૬ ૫૭૪
આદ્યનક (અસ્થિક) સ. ૩૮૭	ગોતમગીત ૩૮૮
૩૮૩ ૩૮૬	પૂજાનું સ્ત. ૨૪
આદિનિવાસ્ય ગીત ૩૮૬	પદાણી લીલ સ્તોત્ર ૩૩૬
આદીશ્વર આલોક્ય સ્ત. ૪૫૨	પદીનાથ ગીત ૩૮૬
વિનતિ ૩૮૨	પદીયાબેણી ગીત ૩૮૬
વિવાદબો ૪૫૩	શી સ ૪૮૮
આલોક્ય ધર્મીની ૩૮૬	ચતુર્વિદ્યોતિ જિન નમસ્કાર ૪૩
ઉદયન રાજવિ ગીત ૩૭૫	આર પ્રત્યેક છંદ સ. ૩૮૪
ઉદયભાગ્ય ગીત ૩૮૭	આર શરણગીત ૩૮૬
ઉદયેશ સંપરી ૫૩૬	ચેતુષા સંપરી સ. ૩૮૪
ઉપધાન તપ સ. ૩૮૧	ચોત્રીસ આતિથ્ય સ્ત. ૨
કાપતનાથ ગીત ૩૮૮ ૪૫૪	ચોવીસ જિન પંચામ્યાલુ સમિત
એકસો સીધર જિનનામ સ. ૧૬૨	સ્ત. ૩૬૩
એકશિથી સ. ૩૮	જગત સદિકારણ ગીત ૩૮૭
અવન્ના સ. ૪૮૬	જિનપ્રતિમા સ્થાપન સ. ૫૪૧
અગ્રીત ૩૮૭	અવકમ મળપી ગીત ૩૮૭
અર્ધનીવિદ્યાસ નિવારણ ગીત ૩૮૬	અવદયા ગીત ૩૮૭
કેશરીયાઇ સ. ૪૫૫	અવ નદ વા ગીત ૩૮૬
કિષ્કિન્ધ ગીત ૩૮૭	અવ પ્રતિબોધ ગીત (૨) ૩૮૬
કોપનિવારણ ગીત ૩૮૬	અવશ્યી સ ૩૮૧

કૃતિઓની અનુક્રમણિકા. ૧૬૨૧

જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

હરિયાળી ૫૬-૩૮
હરિવશ રાસ (અથવા દાલસાગર)
૮૧-૫૩, ૪૬૨-૪૯૭
હરિષેણુ શ્રીષેણુ રાસ ૨૨૧-૨૯૬
હિતશિક્ષા પ્રબુદ્ધ રાસ ૩-૨
હિતશિક્ષા રાસ ૪૦૫-૪૩૩
હીરવિજયસૂરિ નિર્વાણુ ૩૮૩-૩૧૦
૩૩૫-૩૧૧

„ પુણ્યખાણિ સ. ૩૪૧-૩૧૭
„ આરખેલનો રાસ ૮૦૭-૪૩૯
„ આરમાસ ૨૨૧-૧૭૧
„ રાસ ૩૩૪-૩૧૧, ૪૦૯-
૪૪૨
„ સલોકો ૩૩૭-૩૧૩
હેમવિમલસૂરિ દ્વાગ (અ) ૧૩૬-૯૮

गान्धी हृदयान्धी अनुकेमलिका ६२४ वैन वृद्ध वृद्धिका

मुनिमुक्त स्वाभी स्त. ३७८
 भूषापुर स. ५६१
 मेधरव राव स. ३८३
 राजनर प्रवदसु ४ २
 राजस स. ३८४
 राजकुपुर स्त. २८ ४७६
 देवती स. ३८४
 बोधनिवास्तु भीत (२) ३८५
 वासुधन्य रोहिणी स्त. ५४
 विष्णु स. ४८८
 विष्णुसै विष्णुसै प्रमथ ४६६
 विष्णुसै सुनि निवास्तु स. ४८६
 विमलायन स्त. ४६६
 वीराने मन्त्र मन्त्र गिन स्त.
 ३७६
 वीरान सत्त्वमन भीत ३८७
 वीर गिन स्त. २८२
 वीरसुत स. १६२
 स मेधर पार्थ स्त. ५८२
 सुगुण स्त. २२
 सुति गिन स्त. ५८२
 नाथ ५६ ३८७
 शास्त्रिण स. ३८३
 शीनकाव स्त. ३७४
 शीन कर्मिणी ३७३
 शू साधुनी स्त. ५८५

पद्मरु मन्दावीर स्तोत्र २ २
 सत्त्व शास्त्र मन्त्र नमस्कार स्त.
 ३७६
 सत्त्व ५८६
 सत्त्वमन वंध हेतुमन्त्र वीर
 स्त. २६८
 सहस्र स्तुति ४ २
 सनतकुमार भीत ३८५, ४७२
 सत्त्व कर्मिणी ३७३
 सत्त्व नीत ३८७
 सत्त्वमन मुक्तिमन्त्र भीत ३८७
 सायोरम वीर स्त. ३७८
 सायोर वीर गिननाम सत्त्व ४७२
 सायोर स. ४७३ ५८६
 सिद्धपुर गिन मन्त्र परिपाटी स्त.
 २६८
 सीतासती स. ३७८
 सीतार स्वाभी स्त. १६१ १६८
 ३७६
 सुदशन स. ४८८
 सुता नवायन भीत ३८७
 सोम सत्त्वमन स. ५६१
 सोमायन वीर स्तुति ५७६
 सुदशन भीत ३८४ ३८८
 स. ४५४
 स्वामी भीत ३८६
 सुभार परिहार भीत ३८६

નાની કૃતિઓની અનુક્રમણિકા. ૬૨૬ જૈન ગૂઝર કવિઓ.

જીવ વ્યાપારી ગીત ૬૮૬
 ઝાઝરીઆ મુનિ સ ૪૭૧
 ચાતામૂત્ર ભાસ ૪૦૨
 જ્ઞાનપંચમી નેમિ જિન સ્ત ૨૯૯
 તીર્થભાલા સ્ત. ૩૭૭
 દશ શ્રાવક ગીત ૫૩૯
 દાદાજી (જિનકુશલસૂરિ) સ્ત ૩૭૫
 દાનશીલ તપ ભાવ પ્રભાતી ૩૮૧
 દુષ્પ્રમય કાલે સયમપાલન ગીત ૩૮૭
 દેવકુરૂ ક્ષેત્ર વિચાર સ્ત ૫૦૫
 ધનાશાલિભદ્ર ગીત ૩૮૮
 ધ્યેવા કેસરીયાજી સ્ત ૪૫૫
 નમિગજ ગીત ૩૮૫
 નલદ્વદંતી ગીત ૩૮૪
 નવકાર જ ૬ ૨૧૬
 નાગિકા ગીત ૩૮૨
 નાવા (નાવિક) ગીત ૩૮૭
 નિદાવારક ૩૮૩, ૩૮૬
 નિરજન ધ્યાન ગીત ૩૮૭
 નેમિચરિત્ર કાગ ૪૦૩
 નેમિનાથ નવરસો ૪૧૭
 નેમિરાજમતિ બાર માસ ૫૩૪
 જુઓ ૫ ૧૯૭
 પચમી લઘુ સ્ત ૩૮૦
 „ વૃદ્ધ સ્ત ૩૮૦
 પરમેશ્વર લઘુગીત ૩૮૭
 પરમેશ્વર સ્વરૂપ દુર્લભતા ગીત ૩૮૭

પારકી હોડ નિવારણ ગીત ૩૮૬
 પાર્શ્વચંદ્ર દ્વિતી ૩૧૬
 પાર્શ્વચંદ્ર સ્તુતિ ૯૭, ૧૫૦, ૪૦૨
 પાર્શ્વનાથ જિન પચકલ્યાણક
 સ્ત ૩૭૭
 પાર્શ્વનાથ સખ્યા સ્ત ૩૯૨
 પુણ્ય જત્રીશી ૩૭૩
 પોષધવિધિ સ્ત ૩૭૨
 પ્રતિમા સ્ત ૩૭૫
 પ્રભાતીકું ૨૪૧
 પ્રસન્નચંદ્ર ઋષિ સ ૩૮૪
 પ્રતિ જત્રીશી ૫૨૬
 ક્ષોધી પાર્શ્વ સ્ત ૫૩૯
 બાલચંદ્ર જત્રીશી ૫૪૧
 બાહુબલ સ ૩૮૩
 બાણુન પ્રેરણ ગી ૩૮૭
 ભરત બાહુબલ સ ૪૮૮
 ભારતી સ્તોત્ર ૪૭૨
 મનશુદ્ધિ ગીત ૩૮૬
 મરણ નિવારણ ગીત ૩૮૭
 મહાવીર નમસ્કાર ૪૫૩
 „ સ્ત ૩૭૪
 મહેવામંડળ પાર્શ્વનાથ સ્ત ૩૭૬
 માનનિવારણ ગીત (૨) ૩૮૬
 માનપર સ ૪૫૫
 માયા નિવારણ ગીત ૩૮૭
 માયા પર સ ૩૮૧

सं. सं.	वृत्ति	कृती	पृष्ठ
१४१२	+ शौतम स्वाभी रास	दिनवप्रस	१५
१४१३	भयकुण्डला रास	हरसेवक	१७
१४१५	त्रिविक्रम रास	१ निनोद्वयसुरि	१७
	निनोद्वयसुरि श्याबिलेक		
	रास	शानकवक	१८
१४३२	निनोद्वयसुरि विवाहसो	मेहन-हन	१८
	नभिल्ल स्यति स्त.		१८
१४४	काकभंदि मो.	देवमुद्वयसुरि सि.	२०
१४५५	सावित्र रास	साधुद्वय	२२
१४६२	पदेव्य निहुंयति रास	चस्तिम	२३
१४६२	निहुंयति रास	नभयोर	२४
१४७	मदभयव धर्मद्वयसुरि (सं)	मदभयसुरि	३५
१४८५	विद्याविद्यास पवाधो	दीरानंद	२५
	इत्यार्क्य रास		२६
	कविकाण		२७
१४८५	विद्याविद्यास न्या	सोमसुरि	३२
	नेमिनाथ नवरस हान		३२
	नारायण (रास ?)		३२
१४८६	धर्मद्वय सूरि	इवासवर	२७
१४८६	वज्रस्वामी रास	नभयसुरि	२७
	कन्यासुभद्रि भाषा		२७
१४८५	नभयस्वामी विवादसो	दीरानंद	२७
	तीर्थभारणा स्त.	मेहो	२८
१४८६(१)	रानीयन न्या	सोमसुरि	३२
१४८६	मदापीर स्त.	सोमसुरि सि.	३३
१४८६	राधुपुत्र स्त.		२८

સંવત્વાર અનુક્રમણિકા.

[આ૦=આશરે, આસપાસ ૫૦=પહેલા, લ૦=લખ્યા સંવત્, લે૦=લેખક.
ચો ચોપાઠ, બા૦=બાલાવબોધ, ટબો સ્ત=સ્તવન+=મુદ્રિત.]

સંવત્	કૃતિ.	કર્તા.	પૃષ્ઠ.
૧૨૪૧	ભરતેશ્વરાસ	શાલિભદ્રસૂરિ	૧
	શુદ્ધિરાસ	„	૨
૧૨૬૬	જ ખૂસ્વામિચરિત	ધર્મ	૨
આ૦૧૨૮૭	+ રેવંતગિરિ રાસ	વિજયસેનસૂરિ	૩
આ૦૧૩૨૫	+ નેમિનાથ ચો	વિનયચ દ્ર	૫
	ઉપદેશમાલા કથાનક છપ્પય	[„]	૬
૧૩૨૬	સપ્તક્ષેત્રિ રાસ	અચાત	૬
૧૩૩૦	પહેલા જિનેશ્વરસૂરિ દીક્ષા વર્ણન રાસ	સોમમૂર્તિ	૭
„	સમ્યક્ત્વમાધ ચો	જગદ્	૮
લ૦ ૧૩૫૮	+ સાલિભદ્ર કક્ષ	પદ્મ	૧૧
૧૩૫૮	+ દૂલા માતૃકા	„	૧૧
૧૩૬૩	+ કચ્છલી રાસ	પ્રજ્ઞાતિલક	૮
આ૦૧૩૭૧	+ સમરા રાસો	અમદેવ	૧૦
૧૩૯૦	પછી + સ્થૂલભદ્ર કાગ ચર્યરિકા	જિનપદ્મ	૧૧
		સોલાચુ	૧૨
લ૦ ૧૪૦૮	+ કચ્છલી રાસ	લે. ગુણભદ્ર	૯
આ૦૧૪૧૧	નેમિનાથ કાગ	રાજશેખર સૂરિ	૧૩
	કમલાવતી રાસ	વિજયભદ્ર	૧૪
	કલાવતી રાસ	„	„
૧૪૧૧	હ સરાજ વચ્છરાજ રાસ	„	૧૫
„	પડાવચક બા	તરણુપ્રભસૂરિ	૧૪

ફેરમાએક મંત્રી આપા 'સુભ કરો'ની કૃપાથી નહ બધા દમી (જુલેરીછ ના પ્ર. પ્ર. આ ૨-૩ પૃ ૨૪૧-૨૪૩)

૧૧૩ આ મર્ત મંત્રીથી જુદા એક અમુતપુત્ર મંત્ર નામે 'આવકાઆર દવસેન ગરિએ રચેસો કારવના અમરમાં ૭૫૫૫૫ થયે છે આમાં સમમત ૨૫૦ રોડમાં મુદરમ પર્મનું જનન છે તેમાંથી અમુતી તરીકે એ માર રોડ સમએ—

જમમરેવિત્તુ પચમુર ફરિસિવદુલકમુ

મખને પચાકાખરદિ અકખમિ માવય પચમુ. ૧

—(૧૧૫) દુલકમુ દુલસિન ક્યાં છે (એવ) ૧૫૫ મુજાએન નમરમર કરી મધ્યમાં પદ અન અમરો દારા અવક પર્મને હતું હતું—અમુતપુત્ર કહી હતું (જિવુ-પૂવાસની કિયા સિમલિ છે અને 'કમુ' તમા 'પચમુ' માં ૧૧૭ ન કમરક મુલક છે)

*

*

*

સુદ્ધ હસમુ સિવ । તેજુ જિવુ, સાવય છુપુ ખુરિ મેલ

બદ અમુતિ સિવસિવસ સિવસિવ કમુ ન કોલ

—(૧૨) છુપા । પર્મને સામસિ. (તે એ) છે કે) તેના વિના

૧ અને પાંચ પામ કહરે પૂરે છે—અહલ, સિદ્ધ અમુત ૭૫૫-૫૫૫ અને ૭૫૫ સામુ, આને અને પમમાં પાંચ પામકી કહે છે અહલ સિવો લીધેકર સુખ આત્મવાની કમિને કુર કરી મેનકાન પ્રાપ્ત કરી યોધને સ્થિત અપી મમના પ્રવર્તક સિદ્ધ સિવો સુવ' કમિને સુવ કરી સિદ્ધ સુદિત પ્રાપ્ત કરનાર આવાય જાપાવાય અને સામુ સિ કમન સમિનીના ત્યામી પેશામીના જલવા જલવા પ્રમાર છે

૨ પદન સિ નામ અને પમમાં મહા, વિશાસ, વર્જન ને આપેલું છે અનેમાં પ્રિય પ્રાપ્ત થવા મારે સમ્યક્ હસન, સમ્યક્તાન અને સમ્યક મારિત સિ મુદ્ધિ સિવો સામે કલા છે અને જમુને 'વલવવ' મેનામાં જમુને છે આ વલવવમાં પહેલું વલ 'હસન છે કે એના મોના વચર રાઉ મમ નાન કહી સમ્મો નથી

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
„	+ દેવરત્નસુરિ કાગ	દેવરત્ન શિ.	૨૮
„	વિક્રમચરિત્ર કુમાર રાસ	સાધુકીર્તિ	૩૫
આ૦૧૫૦૦	ઋષભ રાસ	ગુણુરત્ન	૨૯
	ભરત બાહુબલી પ્રબંધ	„	૩૦
	„	તેજવર્ધન	૩૫
	મંગલકલશ ચો.	સર્વાનન્દ	૩૫
	પેથડ રાસ	મહાલિક	૩૬
૧૫૦૧	ધર્માવરયક બા૦	હેમલ સગણિ	૧૮૦
„	ભવભાવનાસૂત્ર બા	માણિકસુદર	૧૮૦
આ૦૧૫૦૧	જીવડભાવડ રાસ	દેપાલ	૩૭
	રોહિણીયા ચોર રાસ	„	„
	આર્દ્રકુમારનું સૂડ	„	„
	„ ધવલ	„	૩૯
	ચંદનબાલા ચો	„	૩૮
	હરીયાળી	„	૩૮
	સ્થૂલિલદ્ર કપ્પાવાળી	„	૩૮
	„ કાગ	„	૩૮
	+ સ્નાત્ર પૂજા	„	૩૯
	ચાવચ્યા કુમાર ભાસ	„	૪૦
આ૦૧૫૦૧	+ આદિનાથ જન્મભાગિપેક	રત્નાકર	૪૦
૧૫૦૧	સુદર્શન શ્રેષ્ઠીરાસ	મંત્રવિમલ	૪૨
„	પુણ્યસાર ચરિત્ર	માધુમેર	૧૩૨
૧૫૦૨	સુર ગાલિધાન નેમિકાગ	ધનદેવ	૪૩
૧૫૦૫	સમ્યક્ત્વ રાસ	સમકલશ	૪૪
આ૦૧૫૦૫	ગૌતમપૃથ્વી બા૦	વિશાલગજ	૧૮૦
૧૫૦૭	+ ધર્મલક્ષ્મીભાસ	આનંદ	૪૫

સવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
આ. ૧૫૧૧	૧ અગ્રહણ રાસ	કલ્યાણસાગર ૧	૪૭
આ. ૧૫૧૧	રત્નપૂ રાસ	રત્નસૈખર	૪૭
૧૫૧૨	નલ દરદલી રાસ	ઝાવિવર્દન	૪૮
લ. ૧૫૧૩	પદેશ્ય દંસવત્સકથા ગો.	આસાવત	૪૯
૧૫૨૪	ધનનારાસ રેખિનાથ વસંતદુષ્યંત	અતિસૈખર	૪૯
આ. ૧૫૧૫	ધનના રાસ	બિનવર્દન	૫૧
૧૫૧૬	વિદ્યાવિદ્યાસ ગો.	ન્યાવમુદર	૫૧
"	જી શુસ્વામિ રાસ	રત્નસિદ્ધસુરિ સિ.	૫૨
આ. ૧૫૧૭	શાંતિબદ રાસ	રાજતિલક	૫૨
૧૫૨	હરિવલ રાસ	જી બિનદાસ	૫૩
	મસીખર રાસ		૫૫
	આદિનાથ રાસ		૫૫
	અષ્ટિક રાસ		૫૫
૧૫૨	શ્રવણવરિષ્ઠિ રાસ	જ્ઞાનસાગરસુરિ સિ.	૫૬
૧૫૨૨	ચિત્તેન પદ્યાવતિ રાસ	અક્ષિતવિભવ	૫૬
આ. ૧૫૨૨	પાંચનાથ દશભવ વિષાદગો.	ચેશી	૫૬
આ. ૧૫૨૨	શુરગ્રિવ કુમારરાસ	લક્ષ્મીરત્ન	૫૭
૧૫૨૨	વજ્રવામી ગો.	કેપાલ	૩૮
	જી જૂ પાંચભવ ગો.		૪
૧૫૨૩	શ્રવણવરિષ્ઠિ રાસ	જ્ઞાનસાગર	૫૮
આ. ૧૫૨૩	મૃગાકર્ષણ રાસ	વજ્ર	૬૩
	+ નવપદ્મન પાંચનાથ કલક	વજ્રજાગરી	૬૫
૧૫૨૫	મંત્રલકલક રાસ	મંત્રલકલક	૫૬
	પદ્યવરવક આ	મૈરમુદર	૬૭

સંવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧૫૨૯	ક્ષેત્રસમામ બાં	દયાસિદ્ધગણિ	૧૮૦
સં ૧૫૩૧	શીલોપદેશમાળા બાં	મેઝસુંદર	૬૦૧
૧૫૩૧	સિદ્ધચક્ર-શ્રીપાલ ગસ	જ્ઞાનમાગર	૫૮
„	ધન્નાશાલિભદ્ર ગસ	દેવકીર્તિ	૬૦
આં ૧૫૩૧	રૂપકમાલા	પુણ્યન દી	૬૧
સં ૧૫૩૨	વિદ્યાવિલાસ પવાડો		૨૬
૧૫૩૭	કુરગકુ રામ	મતિશેખર	૫૧
„	મયણુરેહા રામ	„	૫૧
સં ૧૫૩૮	સમ્યક્ત્વ ગસ	લે લાવણ્યધીર	૪૫
સં ૧૫૪૦	પહેલા કુમારપાલ રાસ	કર્તા દેવપ્રભ	૬૧
સં ૧૫૪૩	સિદ્ધાંત ચો	લે ચરણુનદન	૬૨
૧૫૪૪	વિચારચોસડી	લાવણ્યમમય	૬૯
૧૫૪૫	નદખત્રીસી	નન્નસૂરિ	૯૬
૧૫૪૮	સારશિખામણુ ગસ	નરપતિ	૮૮
૧૫૪૮-૧૫૬૮	મૃગાપુત્ર સ	મવેગસુંદર	૬૬
૧૫૫૦	મુનિપતિ ચરિત્ર	હેમવિમલ	૬૮
આં ૧૫૫૦	સાગરદત્ત ગસ	અસાત	૯૦
૧૫૫૧	સનતકુમાર ચો	શાંતિસૂરિ	૯૧
	કુલધ્વજ કુમાર રાસ	કીર્તિદર્પ	૯૧
૧૫૫૧	સુંદર ગજ રાસ	કક્કસૂરિ શિ	૯૨
૧૫૫૩	લલિતાગકુમાર રાસ	ક્ષમાકલશ	૯૩
„	ગજસુકુમાર મંધિ	„	૯૩
„	મત્સ્યોદર રાસ	મૂલપ્રભ	૯૫
„	સ્થૂલભદ્ર એકવીસો	જયરાજ	૯૫
„	દશઆવકે ખત્રીશી	લાવણ્યસમય	૭૧
		નન્નસૂરિ	૯૭

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
	નાથ પ્રબંધ	લાવણ્યસમય	૮૫
૧૫૬૫	મ દોદરી સંવાદ	અચાત	૧૧૨
„	વિદ્યાવિલાસ પવાડો	દીરાનંદ	૧૧૨
„	પૂર્વદેશચૈત્ય ગત	હ સસોમ	૧૧૩
„	વિક્રમસેન રાસ	ઉદયભાનુ	૧૧૩
લ૦ „	વિદ્યાવિલાસ પવાડો	લે દીગણંદ	૨૬
૧૫૬૭	સુરપ્રિય કેવલિરાસ	લાવણ્યસમય	૭૫
„	સુમિત્રકુમાર રાસ	ધર્મસમુદ્ર	૧૧૬
લ૦ ૧૫૬૮	પહેલા શાલિભદ્ર વિવાહલુ	લક્ષ્મણ	૧૧૬
૧૫૬૮	+ વિમલપ્રબંધ	લાવણ્યસમય	૭૬
૧૫૬૯	ઋષિદત્તા ચો	દેવકલશ	૧૨૦
૧૫૭૦	પહેલા આરવત સં	અન તહ સ	૧૨૦
	ધલાપ્રાકારચૈત્ય પરિપાટી	„	„
૧૫૭૦	ધલાતીપુત્ર સં.	સહજસુદર	૧૨૦
૧૫૭૧	રત્નચૂડ મણિચૂડ રાસ	રત્નસિંહ સૂરિ શિ.	૧૩૨
„	વત્સરાજ દેવરાજરાસ	લાવણ્ય રત્ન	૧૩૦
૧૫૭૨	ગુણ રત્નાકર ૭૬	સહજસુદર	૧૨૧
„	ઋષિદત્તા રાસ	„	૧૨૩
આ ૧૫૭૨	જ શુ અંતરંગ રાસ	„	૧૨૮
૧૫૭૩	યશોધર ચરિત્ર	લાવણ્યરત્ન	૧૩૦
લ „	સુદર્શનગત		૪૩
૧૫૭૪	મત્સ્યોદરરાસ	લાવણ્યરત્ન	૧૩૧
	કલાવતીરાસ	„	„
	કમલાવતીરાસ	„	„
૧૫૭૫	કરસંવાદ	લાવણ્યસમય	૭૯
„	નવતત્ત્વરાસ	ભાવસાગર (સૂરિશિ.)	૧૩૨

સ્રવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
લ. ૧૫૭૬	નેમિનાથ વસત કુલ્ય	બે. સિવસાથ	૫૧
આ. ૧૫૭૭	રસાલબો	મુનિચંદ્ર સુરિ	૧૩૬
૧૫૭૮	શ્વેતકમાચારાસ	સૌભાગ્યસાગર- સુરિસિ.	૧૩૭
આ. ૧૧૭૯	કલ્પવૃક્ષારાસ	સાધુરત્ન સુરિ	૧૩૮
૧૫૮૦	કલ્યાણી ચરિત્ર	શુવનકાવિ (૧)	૧૩૪
૧૫૮૨	રત્નસાર કુમાર ગો.	સદાનંદસુર	૧૨૪
	આત્મરાજ રાસ		૧૨૬
"	શ્વેતકમાચા આ	ગુનરંગ	૬૧
લ.	વિક્રમચરિત્ર-પદ્યક		૬૬
૧૫૮૩	ધનસાર પંચસાલ રાસ	લાલમ આ	૧૩૫
૧૫૮૪	આનંદ રાસ	બીમ (૧)	૧૩૮
"	કુલ્યકમાચાર રાસ	ધનસુર	૧૧૭
	રામિયોળ રાસ		૧૧૮
૧૫૮૫	સુરત્રિય અસ્તિરાસ	જયનિધાન	૧૩૭
	ધર્મદાસ ધનપતિરાસ	"	૧૩૭
૧૫૮૬	અંતરીક પાત્રક	લાલપ્રસન્ન	૮
૧૫૮૭	શ્વેતકમાચા	પાર્શ્વદા	૧૪૭
૧૫૮૮	૨૪ બિલ નમસ્કાર	સમરચંદ્ર	૧૫૧
	મેલિયાસ	"	૧૫
૧૫૮૯	મંજિમ-ગણિમદ-		
	વસીલાદ રાસ	લાલપ્રસન્ન	૮
	મંદેવરાજ વત્સરાજ રાસ	"	૮૭
	સુમતિ સાધુ વિવાહબો વગેરે		૮૫
૧૫૯૧	ધર્મિયારાસ	સોમનિમલ સુરિ	૧૮૫
૧૫૯૨	આરાધના મોહા	પાર્શ્વદા	૧૪૭

सं. पद	कृति	कर्ता	पृष्ठ
११ ४	सुभाङ्ग संधि	पुण्यसागर	१८८
११ ५	राजसिद्ध रास—नवकर यो.	विमलमयारिज (१)	१८८
"	वैराग्य विनति	सद्गुरुदत्त	१८८
११ ११ (११२२)	ज्योतिरास	राजभाषण	१८८
११ १	उद्योगतिष्ठत्य स्त.	कमलसागर	२
"	अभिरुचि मित्रान्द्र रास	देवप्रभा सुरि सि.	२
ल. ११ ८	श्रीबोधेय मङ्गल	भोगसुन्दर	१ १
११ ६	धनारास	हेमरा /	२ २
ल. ११११	विद्यारस्तप न्या		१ २
११११	पद्मरुद्ध भक्तवीरस्तो	देवीदासदिन	२ २
ल. ११११	भोक्तृवि रास	बे. उद्दसद्वज	८३
१११२	सुभक्ति नामिष रास	अज्ञेय (दिनपदेन सुरि)	१५८
"	आत्मत रास	प्रीतिविभव	२ ३
ल. "	रसाङ्गो	बे. सारंग	१३६
१११३	सीम धर स्तोत्र	प्रभोदशील सि.	१६१
"	१७० निमल		१६२
"	सुस्तेन रास	कपराज	२ ४
ल. "	मेखिके रास	बे० वसा वलु कवच	५५
१११४	कृन्तार मञ्जरी	जयपत सुरि	१६३
"	२ विरहमान जिन स्त.	सद्गुरुदत्त	१६६
ल. "	सुरप्रिय देवपी रास		७१
१११५	सिद्धस्तन अत्रीशी	सिद्धि सुरि	२ ५
"	नभाभवाण कथा	कृष्णदास	२११
१११७	नभाह डोबानी यो.		२१७
"	रामकृष्ण यो.	दायद्वारासि	२१७
"	कनकसुभाष रास		२१७

સવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
,,	સોમચંદ ચો	વિજયસાગર	૨૧૮
	ચિત્રસેન પદ્માવતી રાસ	,,	,,
૧૬૧૭	કીર્તિધર સુકોમલ પ્રબંધ	માન	૨૧૯
૧૬૧૮	સત્તર ભેદી પૂજા	સાધુકીર્તિ	૨૧૯
લ	,, મુનિપતિ ચરિત્ર		૯૦
૧૬૧૯	નવેતાલ પચવીસી	દેવશીલ	૨૨૧
,,	નસોમવિમલ સૂરિ રાસ	આણુદસોમ	૨૨૩
આ ૧૬૧૯	શાળ્ય પ્રદ્યુમ્ન ચો	જિનચંદ્ર સૂરિ	૨૨૯
લ	,, નલદવદતી રાસ		૪૯
૧૬૨૧	ત્રેણિક રાસ	ભીમ	૨૨૬
૧૬૨૨	પહેલા નવતત્ત્વ જોડ	સોમવિમલ	૧૮૬
,,	સ્થૂલભદ્ર સં	આણુદસોમ	૨૨૫
,,	પ ચોપાખ્યાન ચો.	રત્નસુદર	૨૩૦
લ	,, ત્રિભુવનદીપક પ્રબંધ	લે જયસિંહ સૂરિ	૨૫
૧૬૨૩	શિવદત્ત રાસ	સિદ્ધિ સૂરિ	૨૦૭
,,	યશોધર રાસ	ગાન	૪૮૦
૧૬૨૪	આપાઠ ભૂતિ પ્રબંધ	સાધુકીર્તિ	૨૨૦
,,	સમ્યક્ત્વ કૌમુદી રાસ	હીરકલશ	૨૩૪
,,	ધન્નાશાલિભદ્ર રાસ	અજ્ઞાત	૨૪૧
લ	,, મૃગાકલેખા રાસ	લે. લક્ષ્મીસૌભાગ્ય	૬૪
૧૬૨૫	ધર્મપરીક્ષા	સુમતિ કીર્તિ	૨૨૭
,,	કલ્પ સૂત્ર બાં	સોમવિમલ	૬૦૨
લ. ૧૬૨૬	લલિતાગ રાસ		૯૫
,,	,, બિલ્હણ પચાશિકા		૧૭૪
લ ૧૬૨૭	વિપાક સૂત્ર બાં		૬૦૨
લ. ૧૬૨૮	મૃગાકલેખા રાસ		૬૪

सप्त	वृत्ति	कृती	पृष्ठ
प्रा. १६३	शालिनाश रास	दीरविजय सूरि	२४१
१६३१	६३३२८.	कमल विजय	११३
१६३२	कनकेश्वरी रास	भावराज	२४५
१६३३	सुख्यक कुमार रास	सोमविमल	१८६
	नार प्रतपो रास	बिलजय सूरि (सि)	२२६
स. "	रात्रि भोजन रास	बे. आरिजय	११६
१६३६	सिद्धासन नगीली	दीरकल	२३५
	महीपाल यो.	हेमराज सूरि	२८
	मुनिभाषक	आरिजयसिद्ध	२४२
१७३७	सनत् कुमार रास	पुष्प राज	२४४
	नरपञ्च रास	नमसुंदर	२५४
स. "	जगन्नाथ रास	बे. सत्यवन्तभी	१८२
स. "	भूमिभ रास		१८६
१६३८	शुद्ध नखेत्री	राज सुंदर	२३२
	जायाद भूति स	कनकसोम	२४५
"	विक्रमनाथरा रास	मवल भाष्य	२४७
"	जगन् यो.	"	२४८
"	नरपञ्च रास	नमसुंदर	२५७
१६३६	पुष्पपात्र रास	हरमल	२४
१६३६	निष्ठुर भूति	सरन	३३
स. "	वसुदेव यो.पञ्च		१२
	नेमिरास		२४४
१६४	महाजन रास	वाधना सि.	२४
१६४	रास	दीरकल	२५३
	रास	नमसुंदर	२५८
		पञ्चरात्र	२६३

આવકના ગુણ હોય (થાય-ઉદ્ભવે) નહિ, (કેવી રીતે ?) જેવી રીતે (યોગ્ય) સામગ્રી છોડીને (રહિત) કોઇ કાર્ય સીઝતુ-સિદ્ધ થતું નથી. (‘લુવિ’માનો ‘વિ’ પાદની પૂર્તિ માટે અથવા ‘ન’ પર જોર દેવા માટે વપરાયો છે)

x x x x

સમ્ય સચેણુ વિગ્ગણિયહ, ધમ્મુણુ ચઢધ મણે વિ,
દિણુયર સહ જધ ઉગ્ગમમ્, ધૂવહ અધહ તો વિ

—તે સત્યથી વિશેષપણે જાણીને (જાણ્યા છતાં) ધર્મ મન ઉપર ચઢતો નથી (જેવી રીતે) તે દિનકર-સૂર્ય ઉગે, તો પણ ધ્રુવડ આધળો (હાય છે.) (મન ઉપર ચઢતુ-ગળે ઉતરતુ, કોઇ વાત પૂરી જાણી લેવી એ અર્થમાં હાલની આપણી ભાષામાં વપરાય છે આ વાણી વ્યવહાર અને ધ્રુવહ-ધ્રુવડ એ શબ્દ સર્વથા દેશી છે)

x x x x

ખચધ ગુર વયણુકુસધ, મેલ્લિ મ દિલ્લહ તેન,
મુહ મોહહ મણુ હત્થિયહ, સજ્મ ભર તર જેન.

—(કોઇ વિરક્ત પુરૂષ પોતાના મનને સંયોધે છે-) ગુર વચન રૂપી અકુશોથી ખેચે છે, તે માટે ઢીલું મેલીશ-મૂકીશ મા-મન ! તુ ઢીલુ પડીશ મા હે મનરૂપી હાથી ! સયમ રૂપી ભરેલા તર-ઝાડ પ્રત્યે મો ફેરવ ! (આમાં ખેચે છે, ઢીલું મેલના-મૂક મા, મો મોહ-ફેરવ એ આપણી દેશી ભાષાના રૂઢ છે.)

x x x x

એહુ ધમ્મુ જે આયરધ, ચઉવણુહ મહ કોધ,
સોણુરણુરી ભવ્યચણુ, સુર ધય પરવહ સોધ.

—આનું ગૂંજરાતી દોહામાં રૂપાતર આ રીતે મૂકી શકાય—

એહ ધર્મ જે આયરે, ચતુર્વણુમા કોધ,
તે નરનારી ભવ્યજન, સુરપતિ પામે તેહ.

સવત્ર કૃતિ કર્તા પૃષ્ઠ

લ.	૧૬૫૬	અંબાડ ચો.		૧૭
૧૬૬	૫૬૯	મદાવીર હોમ	સાલચદ	૨૮૧
	૧૬૬	૨૪ જિન કમ્બાણુક સ્ત	વિદ્યાવિજય	૩૬૩
		નગ્નના ચો	અવધિજય	૩૬૪
લ.		મદાવીર હોમ	લે. હીસ્ત્રદ	૨૮૨
૧૬૬૧	૫૬૯	અન્નસુકુમાર રાસ	સુખમરિ	૪૮
		આપાક જુતિ રાસ		૪૦૭
	૧૬૬૧	મુજબબ ચો	પદ્મકુમાર	૪૬૨
લ.		૫૬૯	હાથી રાજર્ષિ સધિ	(સવય (મૃતિ)
"		"	લે. લાલજ	
	૧૬૬૨	અંબાડ મુદરી પ્રસંધ	મુજબિન	૩૨૮
		હાપાકિ સવત્ર (સવાદ સતક)	સમવસુદર	૩૩૫
		ધમાણી વીર રતો		૩૩૬
		બિનખમ મજરી	બિનચદ સુરિ સિ.	૩૬૬
		આત્મચિંતા રાસ	પ્રિયવિજય	૩૬૭
લ.	૧૬૬૨	કુમ્બા માળરી રાસ	વન્દા (બૈનેતર)	૪૬૩
લ.	"	વિદ્યાવિલાસ ચો		૫૧
	૧૬૬૩	અંબાડ મુદરી રાસ	વિમલચારિત્ર (૨)	૩૬૮
લ.				૪૬૪
લ.	"	હાપાકા ત્રીસ ગોલ (મલ)	હૃદય	૬૨
લ.		મુજબમ કનકવલી પ્રજા	કનકમુદર	૪૫૮
લ.		અંબાડાસલી	મલમુનિ	૪૬૩
લ.		કર્પૂરમજરી	કનકમુદર	૪૬
લ.	"	પરદેસી રાગ રાસ	લે. તેજપાલ	૧૨૭
લ.		નગર મુદરી રાસ	લે. ધર્મરત્ન સુરિ	૨૬૨
લ.		નરસિંહ રાસ	લે. કુવરજી	૩૧૫
લ.	"			

સંવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧૬૪૧	જય વિજય ચો,	ધર્મરત્ન	૨૬૭
„	સિદ્ધપુર ચૈત્ય સ્તં	કુશલવર્ધન	૨૬૮
લ ૧૬૪૨	મૃગાકલ્પેખા ગસ		૬૪
લ ૧૬૪૩	ગજસિંહ રાસ		૧૦૧
લ ૧૬૪૪	વજ્રસ્વામી રાસ		૧૧૦
૧૬૪૫	સમ્યક્ત્વ કૌમુદી રાસ	વચ્છરાજ	૨૬૯
લ ૧૬૪૬	મુનિપતિ ચરિત્ર		૯૦
૧૬૪૭	પહેલા મૃગાવતી	સકલચંદ્ર	૨૭૫
૧૬૪૮	દેવરાજ વચ્છરાજ ચો	કલ્યાણદેવ	૨૭૫
„	યશોભદ્ર ચો	વિનયશેખર	૨૮૫
„	રત્નકુમાર રાસ	„	૨૮૫
લ ૧૬૪૯	મૃગાવતી આખ્યાન	લે મહીપાત	૨૭૬
૧૬૫૦	આર્દ્રકુમાર ચો	કનકસોમ	૨૪૬
„	કનકાવતી આખ્યાન	હેમશ્રી	૨૮૬
લ ૧૬૫૧	હિતરાખ્યન સ		૧૫૭
લ ૧૬૫૨	તેજસાર રાસ	લે સહજવિમલ	૨૧૫
લ ૧૬૫૩	યશોભદ્ર ચો	લે. કર્તા વિનય શેખર	૨૮૫
૧૬૫૪	સાગર ત્રેણી કથા	રત્નમાળ	૨૮૭
લ ૧૬૫૫	ગૌતમ પૃથ્વી ખાં		૬૦૨
લ ૧૬૫૬	તદુલવેયાલી ખાં		૬૦૨
લ ૧૬૫૭	ગુણ રત્નાકર છંદ	લે ગુણીયલ	૧૨૩
૧૬૫૮	નમસ્કૃતી રાસ	નયમુદર	૨૬૧
„	વિનયદેવ સૂરિ રાસ	મનજી	૨૮૭
„	વૈતાલ પચાસી	હેમાણુદ	૨૮૮
લ ૧૬૫૯	ભોજચરિત્ર ચો	„	૨૮૯
લ ૧૬૬૦	સિદ્ધાંત ચો.	લે કલ્યાણતિલક	૭૧

सं.सं.	कृति	कथा	पृष्ठ
१६४७	जेराबादक कथा (पद्मश्री यो.)	बेमरल	२८
१६४८	भूमावली व्याख्यान	बे. वीरविमल	२७६
१६४८	नीतिशास्त्र-पञ्चांग यो.	वज्रराज	२७१
"	कर्मविपाक रास	बन्धिव	२६
१६४८	भक्तकवच यो.	कनकसोम	२४६
"	राम सीता रास	नवविमल	२६
"	विश्वभद्रि यो.	नरभर्त	२६१
"	भूमाकुमार पद्यावलि यो.	श्रीतिविमल	२६३
"	लक्ष्मीरास रास	द्वयकुल	२६६
आ. १६५०	कस्मिन् अनेक रास	धनविमल	२६६
१६५१	नक्षत्रवृत्ति रास		४८
"	दुर्गा नक्षत्र व्याख्यान	कृष्णदास	३
"	कोलप्रमथ यो.	सरय	३३
१६५२	पद्मेष्टी तीर्थभाषा	पद्मविमल	३४
"	पुराण यो.	श्रीकृष्ण	३५
"	कोलप्रमथ		३१
आ. १६५२	पाणिनाथ सप्ताह	रत्नकुल	३६२
१६५२	सुखवच (सिद्धेवत) अरि	व्यास	६८१
"	"	से. पद्मराज	
"	सम्बन्ध कौमुदी रास	बे. वीरदास	२३५
"	पुराण रास	बे. सिद्ध	३०६
१६५२	वीरविमलसुरि निर्वण	परमात्म	३१
"	"	बे. सम्पदास	३१
"	रास	विनेश्वर	३११
" पञ्जी +	" लक्ष्मी	कृष्णविमल	३१३
" +	प्रवचनसिद्धि स.	नवविमल	३१७

સવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧૬૬૪	ગુણધર્મ કનકાવતી	લે રામા	૪૬૦
૧૬૬૪	+સમેત શિખર રાસ	જયવિજય	૩૧૯
૧૬૬૪	+નલદવદ તી રાસ	મેઘરાજ	૪૦૧
૧૬૬૪	હિપદેશ રાસ	હીરાનંદ	૪૬૬
૧૬૬૪	દશવૈકલિક બા૦	શ્રીપાળ	૬૦૨
૧૬૬૪	નંદીસૂત્ર બા૦		૬૦૨
આ ૧૬૬૪	+સમેતશિખર તીર્થમાલા	વિજયસાગર	૪૬૪
આ ૧૬૬૫	વિજયવિજયા પ્રબધ	હર્ષકીર્તિસૂરિ	૪૬૯
૧૬૬૫	ગુણસુદરી ચો	ગુણવિનય	૩૨૯
૧૬૬૫	+નલદમયંતી ચરિત્ર	નયસુદર	૨૬૨
૧૬૬૫	+ચાર પ્રત્યેક શુદ્ધરાસ	સમયસુદર	૩૩૮
૧૬૬૫	નેમિદ્રાગ	ગજસાગરસૂરિ શિ૦	૪૦૩
૧૬૬૫	સુરપતિકુમાર ચો	દામોદર=દયાકુશલ	૪૦૩
૧૬૬૬	રાવણ મદોદરી સ	શ્રીધર (જૈનેતર)	૪૬૬
૧૬૬૬	પુણ્યસાર રાસ	પુણ્યકીર્તિ	૪૦૫
૧૬૬૭	પ્રતવિચાર રાસ	ઋષભદાસ	૪૦૯
૧૬૬૭	આદિશ્વર આલોચણ સ્ત૦	ઋષભદાસ	૪૫૨
૧૬૬૭	નેમિનાથ નવરસો	,,	૪૧૭, ૪૫૧
૧૬૬૭	પ્રતવિચાર રાસ	,,	૪૦૯
૧૬૬૭	સગાલશાહ રાસ	કનકસુંદર	૪૬૦
૧૬૬૭	+ગોઠી પાર્શ્વ સ્ત૦	શાંતિકુશલ	૪૭૧
૧૬૬૮	સુમિત્ર રાસ	લે લલિતસાગર	૧૧૭
૧૬૬૮	મૃગાવતી ચો	સમયસુંદર	૩૪૩
૧૬૬૮	કર્મછત્રીશી	,,	૩૭૩
૧૬૬૮	સુમિત્ર રાજર્ષિ રાસ	ઋષભદાસ	૪૧૩
૧૬૬૮	સ્થૂલિભદ્ર રાસ	,,	૪૧૫

सू. वत्	कृति	कथा	पृ. ५५
स. ११५६	अनन्त यो.		१७
११६	पद्मेष्टा महावीर ह्रीम्	सप्तसप्तद	२८१
११६	२४ निज अन्वाष्टक स्त०	विद्याविजय	३२३
"	नन्दन यो.	अनन्तविजय	३६४
स.	महावीर ह्रीम्	बे. धीरमद	२८२
११६१	पद्मेष्टा मन्मथभार रास	सुधमसि	४८
	आषाढ सुति रास		४७
११६१	भुजन्म यो.	पद्मभार	४१२
स.	" पद्मेष्टा विद्यापी राजर्षि संधि	(सप्तम (भूति)	४१२
"	"	बे. लक्ष्म	"
११६२	अनन्ता सुंदरी प्रसंग	अष्टविजय	३२८
	इनादि सप्त (सप्त सप्त)	सप्तसप्तद	३३५
	धर्मपूरी तीर्थ स्तो		३३६
	निजधर्म अनन्ती	निजधर्म सूरि सि.	३३६
	आत्मसिद्ध रास	अनन्तविजय	३६७
स. ११६२	कुम्भ भाजरी रास	वक्ता (नैवेद्य)	४१३
स.	विद्याविज्ञास यो		५१
११६३	अनन्तासुंदरी रास	विभक्त्यादि (२)	३६८
स.	"		४१४
स.	" इन्द्रा नील यो. (मद्य)	इन्द्र	१२
स.	सुधम अनन्तती प्रसंग	अनन्तसुंदर	४५८
स.	अनन्तासुंदरी	भाष्यमुनि	४१३
स.	अनन्तभारी	अनन्तसुंदर	४१०
स.	" पद्मेष्टा रास रास	बे. तेजपाथ	१२७
स.	" नन्द सुंदरी रास	बे. धर्मल सूरि	२१२
स.	" नन्दरास रास	बे.	३१५

સંવત	કૃતિ	કલા	પૃષ્ઠ
૧૬૫૩	તીર્થમાસ ગતો	પાનદાં	૩૧૦
લ૦	સુમિત્ર ગમ		૩૧૭
લ૦	પ્રભાવતી રાસ		૨૧૧
૧૬૫૪	+ રસરાત્ર રામ	જયચંદ્ર	૩૧૩
લ૦	જાગ્રા બાબા બા		૧૦૦
૧૬૫૫	+ અષ્ટપ્રકારી પૂજન	પ્રીતિવિમલ	૨૯૪
„	મોક્ષાશ્વ ચો	નર્મદાચાર્ય	૩૨૧
„	ચક્રગત ગન	લલિતપ્રભ	૩૨૦
„	+ હર્મયદ્ર પ્રજા	ગુણનિભ	૨૨૧
„	વગદા ગુણમંજરી ગા	દનદેવસહ	૧૦૦
„	સૌભાગ્ય પ્રચી	„	„
„	જ્ઞાનપ્રચી કથા	„	„
લ૦ ૧૬૫૬	હૃદયવિજય સ	જે જયદેવ	૩૧૦
લ૦ ૧૬૫૭	+ દેવગજ વચ્ચગજ ચો.	દેવમાલ	૮૪
લ૦	વસુદેવ ચોપદ		૧૦૨
લ૦	ગીલરામ		૩૪૯
લ૦	બોજપ્રબધ ચો	જે આગ્નિવિમલ	૩૦૬
૧૬૫૮	ચોવીશી	મમયજુ	૩૩૧
„	જિનપાલ જિન-		
	ગદિત રાસ	મુનિશીલ	૩૯૨
૧૬૫૮ પત્રી	દાનગીલાદિ ગમ	પ્રીતિવિમલ	૨૯૪
૧૬૫૯	ગુણરત્નાકર છંદ	સમયસુદર	૩૩૧
„	સાળ પ્રધુમ્ન પ્રબધ	„	૩૩૧
લ૦	„	લે હેમચંદ્ર	૩૩૪
૧૬૫૯	સનત કુમાર	પદ્માજી	૩૯૩
લ૦	હસવત્સકથા ચો.	લે મનોહર	૪૭૫

સવત્ ફૂનિ ક્તાં પૃષ્ઠ

લ. ૧૧૫૬ જ્ઞાન યો. ૧૭

૧૧૬૦ પદેશ મહાવીર દોઝ સામયદ ૨૮૧

૧૧૬૦ ૨૪ જિન કમ્પાણી સ વિદ્યારિત્ત ૩૬૩

અમુક યો જનવિત્ત ૩૬૪

લ. મહાવીર દોઝ લે. હીરચંદ ૨૮૨

૧૧૬૧ પદેશ મહાસુધાર રાસ મુખમાધિ ૪ ૮

આપદ ભૂતિ રાસ ૪ ૭

૧૧૬૧ મુખમુખ યો. પદમુખ ૪૧૨

લ. પદેશ વીરો રાજર્ષિ સોપિ (સવત્ (મૂલિ) ૪૧૨

" " લે. લાલજી ૪

૧૧૬૨ જાજના મુદી પ્રમુખ મુલરિત્ત ૩૨૮

દાનપદ સવત્ (સવાદ સન) સમવસુદ ૩૩૫

પદાણી તીથ સ્તો " ૩૩૬

જિનમમ મજરી જિનચંદ મરિ સિ. ૩૪૬

આ મરિમા રાસ પ્રમરિત્ત ૩૪૭

લ. ૧૧ ૭ ૩૩૩ માળી રાસ વત્તા (જોતી) ૪૬૩

લ. વિદ્યારિત્ત યો. ૫૧

૧૧૬૩ જાજનામુદી રાસ વિમલવિત્ત (૨) ૩૮૮

લ. " દાનપદ રીત્ત જાત (મહ) ૬૮૦ ૧ ૨

લ. મુખમુખ સનકવતી પ્રમુખ સનકમુદી ૪૫૮

જ જાજનામુદી માધમનિ ૪૧૩

જ ૨૩૩મજરી સનકમુદી ૪૧

જ ૫૦૪ રાસ રાસ લ. નેમવત્ ૪૧૦

જ મુદી મુદી રાસ લ. મહાનંદ હરિ ૪૧૬

જ ૨૩૩મજરી રાસ લ. ૪૧૪

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
લી.	શુભધર્મ કનકાવતી	લે રામા	૪૬૦
૧૬૬૪	નસમેત શિખર રાસ	જયવિજય	૩૧૯
"	નનલદવદ તી રાસ	મેઘરાજ	૪૦૧
"	હિપદેશ રાસ	હીરાનંદ	૪૬૬
"	દશવૈકાલિક બા૦	શ્રીપાળ	૬૦૨
લી ૧૬૬૪	નંદીસૂત્ર બા૦		૬૦૨
આ ૧૬૬૪	નસમેતશિખર તીર્થમાલા	વિજયસાગર	૪૬૪
આ ૧૬૬૫	વિજયવિજયા પ્રબધ	હર્ષકીર્તિસૂરિ	૪૬૯
૧૬૬૫	શુભસુદરી ચો	શુભવિનય	૩૨૯
"	નનલદમયતી ચરિત્ર	નયસુદર	૨૬૨
"	નચાર પ્રત્યેક બુદ્ધરાસ	સમયસુંદર	૩૩૮
"	નેમિકાગ	ગજસાગરસૂરિ શિ૦	૪૦૩
"	સુરપતિકુમાર ચો.	દામોદરનંદયાકુશલ	૪૦૩
"	રાવણ મદોદરી સ	શ્રીધર (જૈનેતર)	૪૬૬
૧૬૬૬	પુણ્યસાર રાસ	પુણ્યકીર્તિ	૪૦૫
"	વ્રતવિચાર રાસ	ઋષભદાસ	૪૦૯
૧૬૬૭	આદીશ્વર આલોચણ સ્ત૦	ઋષભદાસ	૪૫૨
"	નેમિનાથ નવરસો	" ૪૧૭, ૪૫૧	
"	વ્રતવિચાર રાસ	"	૪૦૯
"	સગાલશાહ રાસ	કનકસુંદર	૪૬૦
"	નગોડી પાર્શ્વ સ્ત૦	શાંતિકુશલ	૪૭૧
લી	સુમિત્ર રાસ	લે લલિતસાગર	૧૧૭
૧૬૬૮	મૃગાવતી ચો.	સમયસુંદર	૩૪૩
"	કર્મછત્રીશી	"	૩૭૩
"	સુમિત્ર રાજર્ષિ રાસ	ઋષભદાસ	૪૧૩
"	સ્થૂલભદ્ર રાસ	"	૪૧૫
૪૧			

સવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
"	૧૭૦ ગિલનામ રત	સુણવિનય	૪૭૨
લ. ૧૧૬૮	જાખામખાવની	હીરાનંદ	૪૧૧
લ.	મુરખિય ચરિત		૧૩૭
લ.	જાખામખાવની	બે હીસનદાસ	૪૧૭
૧૬૬૬	૪૬૬૬ જાવતી ગીતા	વિવદ્ધમલ	૪૭૦
૧૬૬૬	શીલસિક્ષા રાસ	નવમુદ્ર	૨૧૭
"	શીલસિક્ષા ઇત્રીયી	સમવસુદ્ર	૩૭૩
	મહન ચો.	દયાકુલજી-મોહન	૪૪
"	જાવતીય રત	સપ્તવિનય	૪૭૪
	દરેરાજ વચ્છવાળ		
	પ્રબંધ	વિનય મેદ	૪૭૮
લ.	શીલ રાસ.		૧૪૬
લ. "	પુરુષ રાસ	બે. કલ્યાણ	૩૦૬
લ.	જાજના મુદ્રી પ્રબંધ	બે. જયપ્રતિ	૩૨૬
લ.	ચળમુકુમાર રાસ	બે. મેધા	૪૮
જા. ૧૬૭	સપ્તમેદી પૂજા	મેધાજી (૨)	૪૬૭
જા.	ચેતવન	મુલાવળા	૪૬૮
૧૬૭૦	કુમારવાલ રાસ	જાજમદાસ	૪૧૭
લ.	મુલાવતી જાખાન	બે. દરજી	૨૭૧
લ.	જાખામખાવ ચો.		૩૩૫
લ. ૧૬૭	સમાલસાદ રાસ		૪૧
"	જાજમદાસ	બે. કલ્યાણ સિંધવિનય	૪૭૪
"	જીવિત રાસ		૪૮
૧૬૭૦—૧૬૭૪	દરિદ્ર ચો.	હીરાનંદ	૪૮૧
૧૬૭૦—૧૭૧૩	૨૭ પ્રીતમ રત	પ્રમવિનય (૧)	૫૬૩
૧૬૭ —૧૭૧૮	ચેતવન	નવસાગર	૫૬૨

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
લ.	ગુણધર્મ કનકાવતી	લે રામા	૪૬૦
૧૬૬૪	નસમેત શિખર રાસ	જયવિજય	૩૧૯
"	નનલદવદંતી રાસ	મેઘરાજ	૪૦૧
"	લિપદેશ રાસ	હીરાનંદ	૪૬૬
"	દશવૈકલિક બા૦	શ્રીપાળ	૬૦૨
લ ૧૬૬૪	નંદીસૂત્ર બા૦		૬૦૨
આ ૧૬૬૪	નસમેતશિખર તીર્થમાલા	વિજયસાગર	૪૬૪
આ ૧૬૬૫	વિજયવિજયા પ્રબંધ	હર્ષદીપ્તિસુરિ	૪૬૯
૧૬૬૫	ગુણસુંદરી ચો	ગુણવિનય	૩૨૯
"	નનલદમયતી ચરિત્ર	નયસુંદર	૨૬૨
"	ન્યાર પ્રત્યેક શુદ્ધરાસ	સમયસુંદર	૩૩૮
"	નેમિકાગ	ગજસાગરસુરિ શિ૦	૪૦૩
"	સુરપતિકુમાર ચો	દામોદર=દયાકુશલ	૪૦૩
"	ગવણ મદોદરી સ	શ્રીધર (જૈનેતર)	૪૬૬
૧૬૬૬	પુણ્યસાર રાસ	પુણ્યદીપ્તિ	૪૦૫
"	વ્રતવિચાર રાસ	ઋષભદાસ	૪૦૯
૧૬૬૭	આદીશ્વર આલોચણ સ્ત૦	ઋષભદાસ	૪૫૨
"	નેમિનાથ નવરસો	"	૪૧૭, ૪૫૧
"	વ્રતવિચાર રાસ	"	૪૦૯
"	સગાલચાહ રાસ	કનકસુંદર	૪૬૦
"	નગોદી પાર્શ્વ સ્ત૦	શાંતિકુશલ	૪૭૧
લ. "	સુમિત્ર રાસ	લે લલિતસાગર	૧૧૭
૧૬૬૮	મૃગાવતી ચો	સમયસુંદર	૩૪૩
"	દર્મહત્રીતી	"	૩૭૩
"	સુમિત્ર રાજર્ષિ રાસ	ઋષભદાસ	૪૧૩
"	રઘુલિલ્લ રામ	"	૪૧૫

૧૧૪ આ આવકાચારની બાબા જેનાં તે દરમી સદી ગેટથી બૂની ન થાય અને નથી તના અને નવચકના કાર્યો મિનન મિનન રેવ સેનચરિ દરમી શ્રેષ્ઠે પર્વતુ નવચકની ઉમ્મતી એ ગ્રામા જાગી એમ તેા જાણાય છે કે દવનેનચરિએ ઘણામાં ગ્રામા કરી દતી, અને આવક-ચાર દેશમાં છે તેા તે જગુ તેમનીજ કૃતિ દેશ શ્રેષ્ઠ તેમ દાવ તેા જકી દરમી સદી ગેટથી બૂની બાબા તેમાં નથી જાણતી તેનું કારણ તેની મન બાબામાં જકીથી ફેરફાર બીજા દાવે થયેા તેા જેમ એમ આનનું મરે

૧૧૫. વરતમ્બના મિત્રવંદ્યુરિ શિષ્ય થી અન્નરિશ્તિ નિવિઘ્ન
અરિશ્ત નમિનાદ્ય અરિષ્ઠ ૩ ૧૦૧૬ના ક્ષતિક કુલ ૩ ને રિતે અપ્પ
દિતમ્બા નરે કુમારચામના રાત્રમ્બ પ્રાપ્ત અવસર અસર્મા ૮ ૩૦
આસર્મા અવપ્પ મનુ છે અને તે નવ તીરીના રમ્બા થા વન્નુ હરમા
છે તેના વન્નુ આસર્મા અરિશ્તોનિ અને મુજ્જમનિના નવ પૂર્વ અર્થાનુ
વપ્પન છે અને પછી નનાથી નાના સ્ત્રીના આસર્મા આ તીર્થકરનુ અરિત
છે કે ૭માં કુપ્પુ અને પાંચેના અરિત્રા જોનપ્રેત છે આ મથ
મ. ૧/૧૦મી અરિશ્તિન કરી ૧મી કરવાના છે તેથી અવસર આસર્મા
અને અરિશ્તવર અવસરો પ્રાપ્ત પછી તેનો આરબ આ રમ્બે છે—

६६ दिवसविशेषः आचारः

इन्द्राग्निर्ब्रह्म भूमिर्दि इन्द्राग्निर्ब्रह्म भूमिर्दि

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ୍ ସ୍ତୋତ୍ରମାଳା

ॐ नमः शिवाय विष्णवे ब्रह्मात्मने नमः

ਭਗਵੰਤ ਸੁਖਾਚਾਰੀ ਨਿਵਾਸ ਭਾਗੁਪੁਰ ਵਿਮਲਗਿਰਿ/ਜਿਹ

2

(૧૧૧) ખરે જુઓ ૭૫૫ખેર બાંધખાતીન મલાઈ મુખિ (મા.
મો. મી. નં. ૨૧) ૫ રૂ

૧૧૬ મે ૧૨૩૮ માં શિવરામ મગધનીન વર્તિ દેવચરિત્રા પ્રિય
રત્નપ્રભાચરિ (રત્નપ્રભાચરિત્રા કવિ) એ હુપદેશાખ્યાના ૫૨ રોપટી
વૃત્તિ ગમી છે નર્મ દેશવક આપર્જિત બામ છે

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧૬૭૧	પહેલા નાના દેશ ભાષામા સ્તં	પરમાણુદ	૪૮૦
૧૬૭૧	વંકચૂલ રાસ	ગંગદાસ	૪૦૩
લે. ૧૬૭૧	પરદેશી રાજ રાસ	લે. લઘૂ ખોખા	૧૨૭
૧૬૭૧	પછી નવિનયસેન સૂરિ		
	નિર્વાણુ રાસ	વિદ્યાચંદ	૪૮૨
૧૬૭૨	પહેલાં વિમલાચલ સ્તં	ક્ષેમકુશલ	૪૬૯
૧૬૭૨	પ્રિયમેલક (સિંહલસુત) ચો.	સમયસુંદર	૩૪૭
,,	વિદ્યાવિલાસ ચો.	આન દોદય	૩૯૭
,,	નમેમિસાગર નિર્વાણુ રાસ	કૃપાસાગર	૪૮૪
,,	લવકુશ રાસ	રાજસાગર	૪૮૫
લે. ૧૬૭૨	સુંદરરાજ રાસ	લે જિનદાસ	૯૩
લે. ૧૬૭૨	અપકમાલા રાસ	લે ભાવશેખર	૧૩૩
લે. ૧૬૭૩	શ્રેણિકરાસ	લે રવિહાસ	૨૨૭
૧૬૭૩	પુણ્યસાર ચરિત્ર	સમયસુંદર	૩૪૮
,,	નલદવદંતી રાસ	,,	૩૪૯
,,	જ્ઞાતા ધર્મ ૧૯ અં સં	લાલવિનય (૧)	૪૮૭
,,	નેમિનાથ સ્તં	દલપાણુ	૫૧૧
લે. ૧૬૭૪	વિક્રમાદિત્ય કથા		૨૬૨
૧૬૭૪	અચલમત વર્ણુન ચો.	શુશ્રુવિનય	૩૨૫
આ ૧૬૭૫	અદનમલયાગિરિ રામ	ભદ્રસેન	૫૯૬
૧૬૭૫	ધ્વજભુજંગ આખ્યાન	ઉદયમદિર	૪૯૦
,,	ચંપેદ્રમેન રાસ	મતિમાર	૫૦૩
,,	નેમિરાસ	ધર્મદીપ્તિ	૪૯૧
લે. ૧૬૭૫(૧)	મૃગાદલેખા રાસ	લે વજા	૬૫
૧૬૭૫(૧)	ગિપુમદનગસ	વિવેકવિનય	૪૯૨
૧૬૭૬	હવવિચાર રાસ	ઋષભદાસ	૪૨૦

सप्त	कृति	कर्ता	पृष्ठ
	नवतत्त्व रास	"	४२२
	सुखन स	वाचपिबन्ध (१)	४८८
	बावना संधि	नवसोम	४६३
"	परिपक्ष मरिच	मनोहरदास	४६४
"	अष्टाक्षर ३ अष्टावली	मानभेद	४६५
	संमद्विष्टी	मदिसागर	४६६
	द्विधसागर	अष्टसागर	४६७
	कृतप्रश्न (कवय्या) रास		५
	सम्भक्त्य सप्तति न्या	रत्नमित्र	१२
६.	रत्नसार यो.	वे. विभवमूर्ति	१२५
६.	अपेक्षभाषा रास		१३३
६.	सोहा भाष्यवली यो.	वे. अष्टरत्न	२१४
६. ११७६	सिद्धासन जगदीश	वे. द्वात्रिंशति	२३८
११७७	कुमति विभवस यो.	द्विधसागर	२३८
	नवप्रश्न रास	मधुसूदन	४२४
	नवजरीया भुनि स	सतिप्रदा	४१
"	कनकवली साधुवदना	महसेन	५३
	नवप्रश्न रास	सुधनन्द	५४
"	नवप्रश्न रास	प्रदयसागर	५७
११७८	दीर्घभाषा रास	द्विधसागर	२६७
	कस्तुरीया भुनि रास	मधुसूदन	४२४
"	समर्थनसार रास	"	४२५
	नारनारा रास		४२८
	सिद्धासन जगदीश	समविभव	४७७
	संमद्विष्ट यो.	मदिसागर	५१
	सुसम्भक्त्युत्तर	नवमित्र	५६

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
„	નર્મદા સુંદરી ચો.	કર્મસિંહ	૫૦૯
„	પ્રિય કર ચો	શુભવિજય (૧)	૫૧૯
„	કુલધ્વજ રાસ		૯૨
„	અન્નપુત્ર રાસ		૧૦૯
૧૬૭૯	અમરસેન વૈરસેન આખ્યાન	સંઘવિજય	૪૭૫
„	સીતાવિરહ	અમરચંદ્ર	૫૦૮
„	અગડદત્ત રાસ	લલિતકીર્તિ	૫૦૯
સ.	„	વ્રતવિચાર રાસ	લે. કર્તા ઋષભદાસ ૪૧૩
સ.	„	સમકીર્તસાર રાસ	લે. કાનજી ૪૨૭
૧૬૮૦	નહ સરાજ વચ્છરાજ રાસ	જિનોદય સ્મરિ	૫૧૧
„	ઉપદેશમાળા રાસ	ઋષભદાસ	૪૫૧
સ.	„	૧૮ પાપસ્થાન ભાષા	લે. વિમલદાસ ૧૫૬
૧૬૮૧	વલ્કલચીરી રાસ	સમયસુંદર	૩૫૩
„	કુમાર (રૂપચંદ) રાસ	પુણ્યકીર્તિ	૪૦૬
૧૬૮૨	૬૩ શલાઠા પુરૂષ સ્તોત્ર	દયાકુશલ	૨૯૯
„	વસ્તુપાલ તેજપાલ રાસ	સમય સુંદર	૩૫૪
„	પૂજાવિધિ રાસ	ઋષભદાસ	૪૨૯
„	શ્રેણિક રાસ	„	૪૩૦
„	હિતશિક્ષા રાસ	„	૪૩૩
„	સીમધર સ્તં	કમલવિજય	૫૧૩
„	વિજય વિજયા રાસ	રાયચંદ (૧)	૫૧૪
સ.	„	રાવણ મદોદરી સંવાદ	લે. રાધવ ૮૩
સ.	„	નલ દમયંતી ચં	૨૬૬
૧૬૮૩	અયમત્તા રાસ	„	૫૧૫
„	અતરંગ રાસ	„	૫૧૫
„	કુડરીક પુડરીક રાસ	„	„

सं. वत्	कृति	कर्ता	पृष्ठ
	भेषिक रास		५१६
१६८३	नराम वरदा रसावन रास	देवराज	५२२
१६८३	पुरंदर रास	दे. हरिप्रियदास	३०६
१६८३	(७) जयजय रास	सुखविजय	५१६
	नरेश्वर रास	"	५२
१६४८	शैलविजय रास	जयजयदास	४३७
"	हरिविजय १२ मोक्ष रास	"	४३६
	संतुल्य जयजय रास	संतुल्य हरि	५२५
	जानक भावक संधि	भीमर	५३४
१६८४	राजभोग्य रास		११८
१६८४	सम्पत्तौ ठाणुदी रास	दे. कृष्ण	२७१
१६८४	वज्रवृक्ष रास	दे. सौभाग्य विजय	४८४
१६८५	पद्मभोग्य रास	वज्रवृक्ष	२६६
"	विजयसिद्ध हरि रास	"	२६८
"	जयजय रास	अनन्यभोग्य	३१५
"	भक्तिभाव रास	जयजयदास	४४९
"	हरिविजय हरि रास	"	४४२
"	धन्य विद्यास रास	कल्याणदास	५२६
"	जयजय रास	स्वान्तसार	५२८
"	जयजय नगरीश्री	जयजय	५४९
१६८६	वरीधर हरि		४६५
१६८६	जयजय रास	दे. कृष्ण स्वान्तसार	५३
१६८६	मैत्रयुज्य	समनभोग्य	३१५
	नरेश्वर रास		
	नरमानक रास	वर्मा	५४२
	मेघभार मे.	धर्मविरस	५४६

સંવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧૧૮૭	પૃથવીચંદ્ર	દેવચંદ્ર (૧)	૫૭૯
૧૧૮૭	શાળ્ય પ્રદ્યુમ્ન ચો.	લે. ગ ગદાસ	૩૩૫
૧૧૮૭	સીતારામ પ્રળધ ચો.	સમયસુદર	૩૫૫
૧૧૮૭	આરામ શોભા ચો.	રાજસિંહ	૫૪૬
૧૧૮૭	અભયકુમાર રાસ	ઋષભદાસ	૪૫૦
૧૧૮૭	ઋષભદેવ રાસ		૪૫૧
૧૧૮૭	ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ		
૧૧૮૭	સમય સ્વરૂપ રાસ		
૧૧૮૭	દેવગુરૂ સ્વરૂપ રાસ		
૧૧૮૭	શત્રુજય રાસ		
૧૧૮૭	કુમારપાલનો નાનો રાસ		
૧૧૮૭	શ્વ તસ્વામી રાસ		
૧૧૮૭	શ્રીકૃષ્ણવિધિ રાસ		
૧૧૮૭	આર્દ્રકુમાર રાસ		
૧૧૮૭	સુણ્યપ્રશંસા રાસ		
૧૧૮૭	કયવન્ના રાસ		
૧૧૮૭	વીરસેન રાસ		
૧૧૮૮	ધનાચરિત્ર	પુણ્યકીર્તિ	૪૦૬
૧૧૮૮	પ્રીતિ છત્રીશી	સહજકીર્તિ	૫૨૬
૧૧૮૮	સ્થૂલભદ્ર ગીત	સમયસુદર	૩૮૮
૧૧૮૮	અંજનામુદરી રાસ	પુણ્યસાગર	૫૩૦
૧૧૮૮	નેમિગજુલ બાર માસ	લાભોદય	૫૩૪
૧૧૮૮	મોતી કપાસીયા સંવાદ	શ્રીસાર	૫૩૬
૧૧૮૮	સારઆવની	,,	૫૩૭
૧૧૮૮	અંજનામુદરી સંવાદ	લુણ્યસાગર	૫૪૭
૧૧૮૮	શ્રીયામની લાનુમૃગાવતી ચો.	ચંદ્રકીર્તિ	૫૪૭

सप्त	कृति	कर्ता	पृष्ठ
	भेषिक रास		५११
११८३	नराम यशो रसायन रास	भैरवराज	५२२
११८३	पुराण रास	बे. मरिचिमिह	३ ६
११८३	(७) लम्बवद्र रास	अष्टविजय	५१६
	नराम रास	"	५२
११४८	शैलविजय रास	नरामरास	४३७
"	शैरविजय १२ मोक्ष रास	"	४३६
"	चतुर्लक्ष भावरास रास	सर्वमर्षि	५२५
	पानां नृप रास	भैरव	५३४
११८४	राजभोग्य रास		११८
११८५	सम्पत्त कैमुदी रास	बे. कृष्ण	२७१
११८५	पञ्चम रास	बे. सैन्धव विजय	४८४
११८५	भक्तभोग्य रास	लक्ष्मण	२६६
"	विजयसिंह सूरि रास	"	२६८
"	भक्तवत् रास	सम्पत्त	३१५
"	मस्तिष्क रास	नरामरास	४३९
"	शैरविजय सूरि रास	"	४४२
"	धन्य विद्यास रास	कल्याण	५२६
"	नरामरास रास	स्वानरास	५२८
"	नरामरास नरामरी	नरामरास	५३९
११८६	यशोपरा मरिच		४६५
११८६	नरामरास रास	बे. कृष्ण स्वानरास	५३
११८६	भैरवपुष्प	सम्पत्त	३१५
"	चतुर्लक्ष रास		
"	नरामरास रास	नराम	५४२
"	भैरवरास भै.	सम्पत्त	५४६

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
”	પૃથવીચંદ્ર	દેવચંદ્ર (૧)	૫૭૯
૧૧૮૭	શાળ પ્રદુમ્ન ચો.	લે. ગગદાસ	૩૩૫
”	સીતારામ પ્રબંધ ચો.	સમયસુદર	૩૫૫
”	આરામ શોભા ચો.	રાજસિંહ	૫૪૬
”	અભયકુમાર રાસ	ઝડપભદાસ	૪૫૦
	ઝડપભદેવ રાસ		૪૫૧
	ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ		
	સમય સ્વરૂપ રાસ		
	દેવગુરૂ સ્વરૂપ રાસ		
	શત્રુબંધુ રાસ		
	કુમારપાલનો નાનો રાસ		
	શવ તત્ત્વામી રાસ		
	શ્રોત્રવિધિ રાસ		
	આર્દ્રકુમાર રાસ		
	પુણ્યપ્રશ્નના રાસ		
	કયવન્ના રાસ		
	વીરસેન રાસ		
૧૧૮૮	ધમાચરિત્ર	પુણ્યકીર્તિ	૪૦૬
”	પ્રીતિ છત્રીશી	સહજકીર્તિ	૫૨૬
૧૧૮૯	સ્થૂલભદ્ર ગીત	સમયસુદર	૩૮૮
”	અંજનાસુદરી રાસ	પુણ્યસાગર	૫૩૦
”	નેમિરાબુલ બાર માસ	લાભોદય	૫૩૪
”	મોતી કપાસીયા સંવાદ	શ્રીસાર	૫૩૬
”	સારખાવની	”	૫૩૭
”	અંજનાસુદરી સંવાદ	લૂણ્યસાગર	૫૪૭
”	શ્રીયામની ભાનુમુગાવતી ચો.	ચંદ્રકીર્તિ	૫૪૭

सं. वत्	कृति	कर्ता	पृथ
	+ प्रेमवाक्यश्री रास (मन्थरित) दर्शन विनय		५४६
६	श्री मरिम रास	ले. प्रतिविनय	४८०
६	११६ नारे नारास		४२८
	११६१ नल्ल स्वामी रास	शुवनशक्ति (२)	५११
६	॥ वेत्तवपुष्पिणी	ले. अम्बा	२२३
६	सीताराम ओ.	ले. श्या	३१५
	११६२ ममथ कथक रास	प्रभुनि	५१७
	न नू. श्री	अम्बाविनय (२)	५१७
	॥ नेमनाथ रास	अनक शक्ति	५१८
	अपासक स्वामी नारा	अपवन्धन	१२
६	वासु पूज्यरास		२७७
६	श्रीम प्रभुन ओ.	ले. नकुपिर	३३५
	११६३ द्वैपदी रास	अनकशक्ति	५१६
६	॥ नृपयन्त्रव वल्लुन ओ.	ले. श्या	४१
	११६४ वैदकसार रत्नप्रकाश	अम्बाविनय	५५२
६	॥ ग्लिपास ग्लिरक्षित रास		३६३
६	॥ श्रीमथर रत्न		५१४
	११६५ + अपासक रास	अम्बा	५७३
	नर्मदासुंदरी रास	राजराज	५७४
	अनुभवतीर्थ परिपाटी	ले. अ. (१)	५७६
	११६६ अनन्त ओ.	अम्बासुंदरी	३१८
	मोदीपाथ रत्न	शुभविनय	५७४
	वासुपूज्य अनोरम रास	अम्बासुंदरी	५७५
	ध्यानस्वरूप ओ.	आनविनय	५८१
६	॥ शुभाक्षयि	ले. मोदीरास	१८८
६	शिवश्री नारायण रास		५८१

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
૧૬૬૭	સાધુવદના	સમયસુંદર	૪૭૦
- ,,	+ વિજયતિલકસૂરિ રાસ	દર્શનવિજય	૫૫૧
- ,,	અમરગુપ્ત ચરિત્ર	કલ્યાણુશા	૫૭૬
,,	સુરપાળનો રાસ	વિવેકચંદ્ર	૫૭૭
- ,,	ધર્મભુદિ રાસ	મતિપ્રીતિ	૫૭૭
- ,,	હરિશ્ચંદ્ર રાસ	કનકકુશલ (?)	૫૮૩
,,	,,	કનકસુંદર	૫૮૩
,,	શિવજી આચાર્ય રાસ	ધર્મસિંહ (૧)	૫૮૫
સં ૧૬૬૭	સુદયવત્સ (સદેવ ત) રાસ	પ્રીતિવર્ધન	૫૮૬
સં ॥	સિંહાસન બ્રીશી		૨૩૭
સં ॥	નેમિરાસ	લે. કીકા	૨૪૪
સં ॥	મૃગાવતી ચો-	લે સૌભાગ્યવિમલ	૩૪૮
સં ॥	આષાઢભૂતિ રાસ	લે. કુશલવિજય	૪૦૮
સં ॥	ત્રેણિક રાસ	લે. વર્ધમાન	૪૩૩
૧૬૬૮	આસોયણ બ્રીશી	સમયસુંદર	૩૮૯
,,	પ્રસન્નચંદ્ર રાસ	રાજસાગર	૪૮૬
- ,,	શીલવતી ચો.	દેવરત્ન (૧)	૫૮૫
,,	અમરસેન રાસ	ત્રિકમ	૫૮૯
સં ૧૬૬૮	પ્રદેશી રાજ રાસ	જ્ઞાનચંદ	૫૮૭
,,	+ સમ્મેતશિખર તીર્થમાળા	લે ચંદ્રકુશલ	૪૬૫
૧૬૬૯	ગુણધર્મ રાસ	મતિસાર	૫૦૩
,,	ગજસુંકુમાર રાસ	બિનરાજસૂરિ	૫૫૩
,,	રૂપચંદ્ર અપિરાસ	ત્રિકમ	૫૮૮
,,	+ વૈકુઠ પથ	ભીમ	૫૯૮
સં ॥	પાચ પાડવ સ.	લે. સુમતિચિત્રિ	૧૫૬
સં ॥	તેજસાર રાસ	જયસાગર	૨૧૬

સવત્	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
લ	”	જયકેશી ચો	૩૧૮
લ	૧૬૬૬ રખત ૬ રાસ	લે પંચાલજી	૫૮૬
૧૭૦	દુપદી સંનંધ	સમવર્તુર	૩૭૦
	જનાલી સ.	ખેમ	૫૬૨
	કર્મચંદ્ર બા.	ધનવિભવ	૧૨
લ	૧૭ ૦ વિઠ્ઠલરાસ	હીરાનંદ	૧૧૭
	જયકેશી રાસ	કમલસુતાવર	૪૮૬
લ	૧૭ નાગજીવીસી	+ જયકેશીમણી	૮૬
લ	૧૭૦૧ મુગલવી ચો.	કમલસુતાવર	૩૪૬
લ	૧૭૦૨ જાંજીરામુરારી રાસ	લે. દીપા	૪ ૦
લ	૧૭ ૧ જાંજીરામુનિ સ	લે. હંસકુચ	૪૦૨
૧૭ ૨	વાસુદેવ રાદિણી સ.	શીતાર	૫૪
લ	” કુમારપાદ રાસ	લે. જયવા	૨૫૩
લ	કુમાર ૬ કુમારવી		૪૬૧
૧૭૦૩	જયકેશી રાસ	સુવર્ણમણિ (૨)	૫૧૩
લ	જયકેશી રાસ	લે. વિદ્યાવિભવ	૩૧
લ	” કૈાજીરાસ		૨૨૭
લ	૧૭ ૪ કુમારપાદ રાસ	લે. વિદ્યાવિભવ	૪૧૬
લ	૧૭ ૫ મહેલારી સવાલ	લ. નિમિષ	૧૧૨
લ	દીપા સંનંધ		૩૫૨
૧૭ ૬	જાંજીરામુરારી રાસ	સુવર્ણમણિ (૨)	૫૧૪
”	વક્રવૃક્ષ રાસ	વિદ્યા	૫૮૬
૧૭૦૮	કૈાજી રાસ	લે. વિદ્યાવિભવ	૫૧૬
”	જયકેશી રાસ		૧૧૭
૧ ૧	જયકેશી રાસ	લે. જયકેશી	૨૩૬
૧૭૧૧	જયકેશી રાસ	લે.	૪૬૧

૧૧૭—વરદત્તનું વૈરસામિચરિઅ ક્રકત બે સંધિનું છે ને તે દરેકમા ૧૨ અંતે ૯ અનુક્રમે કડવક (કડવા) છે કુલ અથાગ ૩૦૦ છે તેની પ્રત પાટણુ તેમજ ખભાત ભડારમા મળે છે તેનો આરમ આ પ્રમાણે છે —

અહો જણુ નિસુણુ(ણિ)જ્જઉ કન્નુ, ધરિજ્જઘ(હુ) વધર સામિ
મુનિવર ચરિઉ,

સાહઉં સુમણોહર ભવિયહમુદર, જિ જિણુ રયણુ સમુદરિઉ ૧
તુંખવનનામિ પુરવર વહાણુ, અત્વેથુ ભરહિ વરગુણુ નિહાણુ,
જિણુ ભવણિહિ સુદર કિઉ પવિત્ત, દેહલવિહાર મડિઉ પવિત્ત. ૨
નદનવણુ મરિસરવરેહિ રમ્મુ, પાલહિ નર નિત્યુ જિણુદ ધમ્મુ,
તહિ નયરિ અત્થિ ધણુ નાઉ મેઠ્ઠિ, જો હત્યુ ન ઉરુધ કસુ વિ હેઠ્ઠિ ૩
તસુ ધણુગિરિ નામિ પહાણુ પુત્ત, પુરમડણુ અત્થિ સુગુણેહિ જુત્ત,
સાવય વસુખ્ખવઉ સુદ્ધ ભાવઉ, નિમ્મલગુણુમદ્દિર સમિય પાઉ ૪
ઉવસતમોહમોડખાભિલાસિ, અહિલાસુ ન ખધર્ધ ગેહવાસિ,
જા કાવિ વરિજ્જઘ તામુ વાલ, નવજેવ્વણુવરનયણુ વિસાલ ૫
પડિમેહધ સો મુનિ જેમ નારિ, નિયજેયણુ મ અકયત્થ હારિ,
પવજ્જ લેસુ નિવ્વિન્નકામુ, મધ મહલુ કરેવિણુ મણુજ્જમ્મુ ૬
અન્નધ પમણિન્નધ સુદ્ધી એ, નિયતાયજણુણિ ખામોયણીએ,
હઉ અવમવ સિતણિ કરિસુ એહુ, મહુ મણુધર્મુ એહુ વર વરેહુ ૭

ધત્તા

એહુ જર્ધ ન વગેમહ, નવિ પરણેસર્ધ, તો મધ માધ મરેવહ,
એહુ નયણુસુદ્ધર. રવપુરદર, અવમ નાહુ કરેવઉ ૮

x

x

x

x

અતે—

મુનિવર વગદત્તિ, ગુણુદમ્મત્તિ વધરમામિગણુદગ્ગરિઉ,
આદિન્નઉ જાવિ, મુચ્ચ, પાવિ, જિ તિહુણુ નિયગુણુદગ્ગરિઉ.

क्र. सं. पत्र	कृति	लेखक	पृष्ठ
६	१७३५ शीत रास		१४६
७	विष्णुसिंहसूरि रास	वे. क्षमाविनय	२६६
८	१७३६ नेमिरास		२४४
९	१७३७ सिद्धयुक्त (मीपाक) रास		५६
१०	१७३८ कृष्णपदी रास		१५
११	१७४१ हरिजन रास	वे. कल्याणसागर	१३०
१२	१७४२ तेजसागर रास	वे. प्रेमविनय	२१५
१३	१७४३ गानपथ्यगी स्त.	वे. ज्ञानकुमुद	३०
१४	१७४४ मलयकुमार रास		५५४
१५	१७४५		५५५
१६	१७४६ शांतिरास	वे. जेयविनय	५२
१७	१७४७ + दानादि संवाद		३३६
१८	१७४८ ज्ञानसमुत्ति रास		४८
१९	१७४९ धनदत्त यो.		४६६
२०	१७५० शुद्धमहोदारी	वे. शान्तिविनय	२३३
२१	१७५१ हरिजन रास		५५
२२	१७५२ तीर्थमीमांसा स्त.	रायचंद्र	२१८
२३	१७५३ भक्त्यति स्त.	"	३७५
२४	१७५४ + केशराज वत्सराज रास		५१२
२५	१७५५ सिद्धयुक्त (मीपाक) रास	वे. ज्ञानसागर	५६
२६	१७५६ ज्ञानानुसूरी रास	वे. धर्मसुंदर	५३३
२७	१७५७ मलयकुमार यो.		५१४
२८	१७५८ निमग्न मलयी		३६७
२९	१७५९ कुमति कुम्भस यो.	वे. वृत्तविनय	२४
३०	१७६० मेदिनी रास	मे. शान्तिविनय	४३३
३१	१७६१ वीरविनयसूरि रास		४४६

સવત્ર	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
લં ૧૭૧૨	શાખપ્રદુમ્ન ચો	લે. મહિમોદય	૩૩૫
„ „	ચાર પ્રત્યેકચુદ્ધ ચો	લે. માનવિજય	૩૪૨
લં ૧૭૧૩	રામકૃષ્ણ ચો		૨૧૭
લં ૧૭૧૪	નેમનાથ રાસ		૫૬૯
લં ૧૭૧૬	સિંહાસન બત્રીશી	લે. વૈરાગ્યસમુદ્ર	૨૩૭
લં ૧૭૧૭	સિદ્ધચક્ર (શ્રીપાલ) રાસ	લે. ધનવિજય	૫૯
લં „	પુરુષર ચો		૩૦૯
લં „	સમેતશિખર તીર્થમાળા	લે. હેતુસાગર	૪૬૫
લં ૧૭૧૮	જંબૂદ્વીપ વિચાર સ્ત	લે. ધનહર્ષ	૫૦૫
લં „	વૈષ્ણવસાર રત્નપ્રકાશ		૫૭૩
લં ૧૭૨૨	ચંદન મલયાગિરિ રાસ	ભદ્રસેન	૫૯૬
લં „	„	લે. મનોહર	૫૯૭
લં „	આપાદભૂતિ સ.	લે. સુમતિવિજય	૨૪૬
લં „	બારબારા સ્ત		૪૨૮
લં „	શાલિભદ્ર રાસ		૫૦૨
લં „	અગડદત્ત રાસ	લે. દુર્ગસિંહ	૫૧૭
લં ૧૭૨૪	ધનદત્ત ચો.	લે. દીપ્તિવિજય	૩૬૯
લં „	હીરવિજયસુરિ રાસ	લે. સુરવિજય	૪૯૯
લં ૧૭૨૫	શીલવતી ચો.		૫૮૫
લં ૧૭૨૬	અંજનાસુંદરી રાસ	લે. દીપસાગર	૫૬૬
લં ૧૭૨૯	દાસસાગર	લે. સાધુવિજય	૫૦૦
લં ૧૭૩૦	સિદ્ધચક્ર (શ્રીપાલ) રાસ		૫૯
લં „	સારળાવતી	લે. દયાતિલક	૫૩૯
લં ૧૭૩૧	આદિનાથ વિવાહલે		૪૫૪
લં ૧૭૩૩	મોતી કપાસીયા મેવાદ	લે. મતિવિમલ	૫૩૭
લં „	વઠ્યૂલ રાસ	લે. શાંતિવિજય	૫૯૧

સંવત્

કૃતિ

કર્તા

પૃષ્ઠ

લ. ૧૭૮૨	કાશ્યાપ ચો.		૩૨૫
લ. "	વજ્રસુકમાલ રાસ		૪૮
લ. "	જનૂ ચો.	લે. ખેમજી	૧૧૭
લે. ૧૭૮૪	વામનીલાલ મુનાવતી ચો.	લે. મહિરજી	૫૪૭
લે. ૧૭૮૫	ન. હંસરાજ વચ્છરાજ રાસ	લે. કૃષ્ણજી	૫૧૩
લ. ૧૭૮૭	શાંભાલુચંદ્ર ચો.	લે. પ્રતાપવિજય	૩૪૧
લ. ૧૭૮૯	મુનાવતી ચો.		૩૪૮
લ. ૧૭૯૨	શાલિભદ્ર ચો.	લે. ખત્રસાગર	૫૦૨
લ. ૧૭૯૩	મહાવીર ૨૭ ભક્ત.		૫૪૪
લ. ૧૭૯૮	શાલિભદ્ર		૧
લ. ૧૭૯૯	પ્રદેસીરાજ રાસ		૫૮૮
લે. ૧૮	વિદ્યાભાલિ ચો.		૨૬૧
લ. ૧૮ ૩	મુનાવતી ચો.		૩૪૮
લ. ૧૮ ૮	રાત્રિભોજન રાસ	લે. પ્રસિદ્ધસાગર	૧૧૬
લ.	જનસુકમાલ રાસ	લે. જુગલસુવર	૫૫૫
લ. ૧૮૧	શાલિભદ્ર રાસ	લે. રવામજી	૫ ૩
લ. ૧૮૧૧	ગ્રામી પાંચ સ્ત.		૨૬૧
લ. ૧૮૧૨	અદ્વૈતમજાનિરિ રાસ	લે. બાલુવિજય	૫૬૭
લ. ૧૮૧૩	(૧૫૫૬) કુમારરાસ		૪ ૧
લ. ૧૮૧૫	વીર બિંબવેલી		૨૮૧
લ. ૧૮૧૮	મુનાવતી ચો.		૩૪૮
લ. "	શાલિભદ્ર ચો.	લે. લાલવિજય	૫ ૨
લ. ૧૮૧૯	સપ્તમેદી પૂજા		૨૨
લ. ૧૮૨૧	ઉપદેશ સતરી	લે. વિરપાલ	૫૩૬
લ. ૧૮૨૫	સપ્તમેદી પૂજા		૨૨
લ.	વીરવિજયસુરિ રાસ	લે. અમરવિજય	૪૪૬ ૪૫

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
લૃ. ૧૭૬૦	ગજસુકુમાલ રાસ	લે. દયામૂર્તિ	૫૫૫
લૃ. ૧૭૬૦	+ પ્રેમલાલચ્છી રાસ (ચ દરાસ)		૫૫૧
લૃ. ૧૭૬૨	નીતિશાસ્ત્ર પચાખ્યાન ચો	લે. મગયલસાગર	૨૭૪
લૃ. ૧૭૬૨	+ ચોવીશી	લે. સુખહેમ	૫૫૮
લૃ. ૧૭૬૨	દ્રૌપદી રાસ	લે. કહાનજી	૫૭૨
લૃ. ૧૭૬૩	શુકરાજ સાહેલી	લે. પદ્મવિજય	૧૨૮
લૃ. ૧૭૬૪	મુળાપુત્ર સ	લે. ધર્મવિલાસ	૫૯૨
લૃ. ૧૭૬૪	અબડ કથાનક ચો		૨૫૨
લૃ. ૧૭૬૫	વેતાલપચીસી	લે. સુખાણહસ	૨૮૯
લૃ. ૧૭૬૫	પુન્યસાર રાસ	લે. કુશલચંદ	૪૦૬
લૃ. ૧૭૬૬	+ હસરાજ વચ્છરાજ રાસ	લે. સદારામ	૫૧૨
લૃ. ૧૭૬૬	શીલરાસ	લે. લાલચંદ્ર	૧૪૯
લૃ. ૧૭૬૭	નલદવદતી રાસ	લે. જીતકુશલ	૩૫૧
લૃ. ૧૭૬૭	નવતત્ત્વ રાસ		૪૨૪
લૃ. ૧૭૬૭	ગોરાવાદલ-પદ્મણી રાસ		૨૧૧
લૃ. ૧૭૬૭	ગજસુકુમાલ રાસ	લે. માનચંદ	૪૦૯
લૃ. ૧૭૬૮	કુલધ્વજ રાસ	લે. અમગવિજય	૫૦૮
લૃ. ૧૭૬૯	જયુચરિત	લે. કુશલચંદ	૫૬૩
લૃ. ૧૭૭૦	+ શત્રુજય પરિપાટી	લે. ગુણચંદ્ર	૫૮૧
લૃ. ૧૭૭૦	+ ચાર પ્રત્યેકબુદ્ધ ચો	લે. સમયધીર	૩૪૨
લૃ. ૧૭૭૦	સુમિત્ર રાજર્ષિ રાસ	લે. ધનજી	૩૪૨
લૃ. ૧૭૭૧	+ નેમિસાગર રાસ	લે. વિનીતવિજય	૪૧૫
લૃ. ૧૭૭૧	+ ચાર પ્રત્યેકબુદ્ધ ચો	લે. જયસૌભાગ્ય	૪૮૫
લૃ. ૧૭૭૨	અભયકુમાર રાસ		૪૫૧
લૃ. ૧૭૭૮	ગતસાર ચો.	લે. દોલતચંદ્ર	૧૨૫
લૃ. ૧૭૮૧	ધર્મબુદ્ધિમત્રી ચો.	લે. રંગપ્રભોદ	૫૭૬

સવલ	કૃતિ	કર્તા	
લ. ૧૮૭૩	રત્નસાર ચો.		૧૮
લ. ૧૮૭૬	મ પદ્યચોડી ચો.	લે વિવેક	૨૧
લ. ૧૮૭૭	સત્રદિણી		૪૭
લ. ૧૮૮૪	દાસસાગર	લે હીરનંદક	૫૦
લ. ૧૮૮૬	સીતારામ ચો.	લે હામાવર્ધન	૩૧
લ. ૧૮૮૬	વાસુપૂજ્ય હાથ		૧૭
લ. ૧૮૮૫	જાતરિક પાંચ છંદ	રૂઝવિજય (૧)	૮
લ. ૧૮૮૬	નગર પ્રત્યેક છંદ ચો	લે નમરાત	૩૪
લ. ૧૯૧૧	સિદ્ધાસન જાતરિક		૨૨૫
લ. ૧૯૧૭	નૈરાતમ પૂજ્યા ચોપાઇ		૭૫
લ. ૧૯૧૮	મળસુકુમળ રાસ		૫૪૫
લ. ૧૯૧૨	બિનપ્રતિમા સ્ત		૫૪૫
લ. ૧૯૧૭	સૌભાગ્ય પદ્યમી સ્ત	લે અણુજ	૫૬૫
લ. ૧૯૨૨	જ્ઞાનદ સંધિ		૫૩૫
લ. ૧૯૩૧	છંદ જાતીયી		૧૪૧
લ. ૧૯૩૨	તેમિષદ્રાવણ	લે પર્મવિજય	૩૧૭
લ. ૧૯૪૨	નરામવદ્યો રસામન રાસ	લે નારાયણ	૫૨૪
લ. ૧૯૭૫	પૂજાવિધિ રાસ		૪૩

સંવત	કૃતિ	કર્તા	પૃષ્ઠ
સં ૧૮૨૮	પુન્યસાર રાસ	લે. સુજ્ઞાનસાગર	૪૦૬
સં ૧૮૨૯	વેતાલ પચીસી	લે કૃષ્ણવિજય	૨૨૩
સં „	રાવણ મહોદરી સં.	શ્રીધર (જૈનેતર)	૪૬૬
સં ૧૮૩૦	નલ દવદતી રાસ	લે કનકરચિ	૩૫૨
„ „	સત્તરમેદી પૂજા		૪૬૭
સં ૧૮૩૩	+ હરિશ્ચંદ્ર રાસ	લે. જ્ઞાનરાજ	૫૮૪
સં ૧૮૩૭	+ નવપદ્મવ પાર્શ્વનાથ	લે. કાતિકુશલ	૬૬
	કલશ		
સં ૧૮૪૦	સુદર્શન ચો		૧૫૫
„ „	શુકળહોતરી		૨૩૩
„ „	પુર દર ચો		૩૦૬
સં ૧૮૪૨	તીર્થમાલા	લે વિનોદરચિ	૩૦૪
સં ૧૮૪૨	વાસુપૂજ્ય રોહિણી સ્ત	લે પ્રમોદસાગર	૫૪૦
સં ૧૮૪૩	આન દસધિ	લે અમોલકચંદ	૫૩૫
સં ૧૮૪૪	નલ દવદતી રાસ		૩૫૨
સં ૧૮૪૫	કુમારપાલ રાસ		૪૧૯
સં ૧૮૪૫	શત્રુજય માહાત્મ્ય		૫૨૫
સં ૧૮૫૨	આન દસધિ		૫૩૫
સં ૧૮૫૫	+ શત્રુજય રાસ	લે લખમીચંદ	૨૫૮
સં „	તીર્થમાલા		૩૦૪
સં „	હિતશિક્ષા રાસ	લે જ્ઞાનચંદ્ર	૪૩૭
સં ૧૮૫૬	કૃતપુણ્ય રાસ		૫૦૧
સં ૧૮૬૧	મહાવીર નિર્વાણ સ્ત	લે ગોવિંદગ્ત	૫૯૫
સં ૧૮૬૪	નલદવદતી રાસ	લે. શિવજી	૩૫૨
સં ૧૮૬૭	ગજસુકુમાલ રાસ		૨૧૮
સં ૧૮૭૦	નસરસદરી રાસ	લે. જ્યેષ્ઠ	૨૬૨

૧૧૮ તેરમા સત્કર્મા ધમસરિના સિખ રત્નસૂરિ થય તેને કોઈ રત્નસિંહસૂરિ નામ આપે છે પણ સ્વ. જ્ઞાણ તે ગુરુસિખનાં નામ ધમપ્રમ અને રત્નપ્રમ જણાવે છે અને તેજ યોગ્ય લાગે છે—

૧૧૯. અતરંગ સંધિ—ધમપ્રમાચર્યાના સિખ પદ્મિન રત્નપ્રભ ની અતરંગ સંધિના નવ અધિકારો (૯ કાવા) માં બીજા અને અષ્ટામના સવાર રૂપે તથા એકસેના તથા જિનસેનાના ચુક રૂપે અતરંગ રિપુ જોના વિજયનું વલુન છે આની પાટલુમકારમાં એક તાડપત્ર તથા બીજી કામળની એમ બે પ્રતો છે

૧૨ સુરત ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદના અહેવાલના મેમ પ્રદર્શનના ઉપાન્ત ૫ ૧૨-૧૩ પર રત્નસિંહસૂરિ (૧ રત્નપ્રભ) ખારે જણાવેલ છે કે—

પેતાના ગુરુ ધર્મસરિનાં ગુણગુણનાં ૩૦ કુલક રત્નસિંહ ૧ સૂરિએ રખ્યાં છે તેમજ બીજા પણ કેટલાંક કુલક પેતાની જાણ (અવગત) માં રખ્યાં છે તે સુરત ગોપીપુરાના ચાનભદ્રારમાં તાડપત્ર કાપર લખેલાં છે તેમાંથી ધોર્લાએક કુલકોની નામ (કેટલા પરિવ્રાજા) પ્રદર્શનમાં મૂકી હતી. નમુનો આ પ્રમાણે—

સિરિ સિદ્ધસૂરિ ગુરુ મણુકરક પવપદ્મ પલુમેવિ
ધમસૂરિ સુરિદિ રત્નસિંહકે દેસલુ ટુલુ વળોરિ
પરકવપારકઈ મણુ જાગિ દેસલુ સરિસુ ન જલુ,
સા ધમસૂરિ દુલ વનિનઈ ગિણુ ભવઈ સુક ગુણુ. ૨

x x x

અસિદ્ધ પવપદ્મ એક જલુ, કલિગુણિ વદઈ ચેઈ,
ધમસૂરિ સનિનુ વર સવલુ, કમળુસુ મિરિલ દિ દેઈ ૫
ધમસૂરિ સુધિજો અભિવસમ, કનનલલિદિ પિએઈ
સા ડિધિવિ જવળધણુકે સિવસેકાઈ સેવેઈ ૬

ધ્રુવ પદમનાહ ગણિણા બાવત્તિરિ જિણુવરાણુ સથવણુ,
કુમરવિહારકૃયાણા વિહિય મિણુ કુણુઉ કલ્લાણુ.

૧૪

જમોવિ તાણુ સહલો સસારે ભોયણાણુ તાણુ ફલ,
અણુહિલ્લવાડ નયરે રહજતા જોહિ સમ્યવિયા
અણુહિલ્લનયર ગયણે નદઉ ક્યરહ વિમાણુ વર જતો,
કુમર નરિદ મયકો, સપ્રસમુદ સુહા ચિતો.

૯

x x x x

બારસ સત્તત્તી (?વી)સે, સુદા સેષ્કારસીહ ભદ્રવએ,
ચદ દિણે સામિતુમ, સુરમદિ મવણુ જાઉ

૩૪

x x + x

સિરિ ધમ્મસૂરિપહુણો, નિમ્મલ કિત્તીધ ભરિય ભુવણુસસ,
સીસલવે હિ કુલયં, રધયિ સિરિ રયણુસૂરીહિ.

૩૨

આ કુમારપાલ રાજના સમયમાં—પાટણુમાજ કુમાર વિહાર
મદિરમા સ ૧૨૨૭ મા રચાયેલ જણાય છે, નહિ કે સ. ૧૨૩૭
મા કારણુકે કુમારપાલ સ. ૧૨૩૨ મા સ્વર્ગસ્થ થયેલ છે.

૧૨૧ મહાવીર જન્માભિષેક. ૧૮ હુંક તેના કર્તા વાહિદેવ-
સૂરિના શિષ્ય રામચદ્રસૂરિ શિષ્ય જયમંગલસૂરિ છે. નમુનો —

તારડ ડરડકિક, શૃંગ દલકિકય, કુદિય તુદિય ટાલ,
ત્રાટક ત્રટકિક, રણુણુ રણુકિક, રણુણિય ઝણુણિય ઝાલ,
તા ગળિજઅ, અબર વળિજઅ, જલનિહિ ગુળિઅ નિજઝરણુધ,
તા કાયર કવિય, કામિણિ બુદિય, તુદિઅ આભરણુધ
તા કુમ્મ કડુકિઅ, સેમ ધડુકિઅ, ચરહારિઉ વારાહ,
સાયર ઝલહલિઆ, ગિરિ દલહલિઆ, હુ નકુ નરનાહ,
દિગય ગડગડિઆ, ગિહ ખડખડિઆ, જહુ નકુ મત્તડ,
સહસંકખુ ચમકિઅ, સુરગણુ સકિઅ, કિરકુટો બસડ

૧૧

૧૨

x x x x

તા નેક મમલ વિજ કસિદુલિ વીર જલુલિ અપિત્ત,
તા સમલ મુરતર દાવિ પુદુતલ રમ જામિ વિર અપિત્ત. ૧૦

તા વાલ્મિ દેવમુરિ ધાવ પસુમનિ, અનાઇ પુલ દેવમુરિ વાલ્મિ
x x મુંદર મુગા મુમમલ્લારિ જાનિ જાદ મમલમુરિ જુમિત્ત. ૧૮

૧૨૨ વાલ્મિદેવમુરિ (જાન્ય સ ૧૧૪૩ દીક્ષા સ ૧૧૫૨
મમલમુરિ નામ, આગાધ સ ૧૧૭૪ માં નામ દેવમુરિ ધાવું સ
૧૧૮૧ માં તિ. કુમુલ્લદ આગાધ પર સિદ્ધરાજની સમામાં છત મેળવી
સ ૧૧૬૬ માં ૨૪ સિંચોને આગાધ પર આપ્યું સ ૧૨૪ માં
દુલ્લેખીમાં પદ્મનાથ દતિજ રવ. સ ૧૨૦૬) આથી નેમજ જવનમજ
મુરિએ સ ૧૩૧૬ માં સુધા પદાધરના અગ્નિમહેશ સેખની પ્રસલિ
ગ્ની નેથી આનો સમય તેરમી સદીમાં અત વિનાદગ્ને મુજી સમય.

૧૨૩ સ. ૧૨૪૧માં સોમપ્રભાચાર્યે કુમારપાલપ્રતિબોધ
રાજા મળ્ય રચ્યું છે તેમાંથી ધણું અવશ્યક પ્રાપ્ત થાય છે તેમ
સુભદ્રામાં દલે પાઠી જુલ વિમલમાં જુલ પ્રસવમાં જુલ મીમુ

૧૨૪ મદાલ્લિ અમરકીર્તિ—આ મદાલ્લિ કિપુલ્લ કલ્લ (મન્દ ૧)
સમ્મના વજનમાં એકલે વિ. સ તેરમી સદીમાં વિપમ્મ દનો.
તેજે વિ. સ ૧૨૪૦ (૭૪)માં અદ્વત વદ ૧૪ દ્વારિ પદ્મમુવ
એસો' નામનો મુદસીનાં પદ્મોના ઉપદેશ સુભદ્રામાં મલ, મુલ
સમ્મ મદીમાંના રહેના ગિાદવ (ગિધા) જામના મામમાં રમેલ છે
આ મલની સમ્મ તેજે નામરકલ અને કલ્લ (મન્દ ૧) વલ્લ
મુલ્લપલ અને અગ્નિલિના પુત્ર મદામલ અવ્વપમાય (અન્નપ્રમાય)ની
દર્શનાથી મી છે અને તે અવશ્યક આપમાં છે

૧૨૫. આ કવિએ ઉગા અન્નપ્રમાયને પેલાના બપુમંત્ર તરીકે
એળખાવેલ છે એથી કવિ યાનિથી નામવ્યાસરુ જુલ છે છતાં
તે નેન પમની દીક્ષાથી દક્ષિત થયો દનો. તે કવિ તરીકેની અર
સ્થામાં મુદુરસથ (દર્મજી)ના મદકાલિનો સિખ દનો, ૬ ૭ મદ
કાલિ ૫ અગ્નિમનિ (મુલ-મોલના મમલમાં થયેલ)ના સિખ સાનિ
મેના અમસેના સિખ ૫ મલિકુમરિનો સિખ હતો.

૧૨૬. કવિએ ૧૪ સધિમય પ્રાય અઢીહજાર ગાથા પ્રમાણુ ઉપરોક્ત છકમ્બુવએસો (પટ્ટકર્મોપદેશ) અથને એક મહિનામા રચ્યો હતો તેની છેવટની પ્રશસ્તિમા પોતાની આ કૃતિ સાથેની આઠ કૃતિઓનાં નામ આપ્યા છે. ૧ નેમિનાથ ચરિત્ર, ૨ મહાવીર ચરિત્ર, ૩ યશોધર ચરિત્ર (પદ્મડિયાખંધ), ૪ ધર્મચરિત ટિપ્પન, ૫ સુભાષિત રત્નનિધિ (સ્વાધ્યાય-સત્કાવ્ય, શ્લોક વિગેરે રૂપ), ૬ ચૂડામણિ (ધર્મોપદેશ), ૭ ધ્યાનોપદેશ (ધ્યાનશિક્ષા), અને ૮ ઉક્ત છકમ્બુવએસ આ સિવાય લોકોને આનંદ પમાડનાર સરકૃત પ્રાકૃત કાવ્યો તેણે ઘણા રચ્યા હતા આ ઉપરથી તેનુ સરકૃત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ ભાષામા કેટલુ પ્રાવીણ્ય હશે, તે આપણે કંઇક કલ્પી શકીએ તેમ છીએ.

૧૨૭. છકમ્બુવએસો અથની સ ૧૫૪૪ મા લખાયેલી સાક્ષર શ્રી કેશવલાલ હર્ષદગય ધ્રુવની પ્રતિ ઉપરથી હમણા લખાવેલી એક પ્રતિ સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી, વડોદરામા છે આ અથ પ્રકાશિત થયો નથી, પણ પ્રકાશિત થવાની જરૂર છે આ અથમા આપેલી કેટલીક કથાઓ વિ સ. ૧૧૨૭ મા પ્રાકૃતમા રચાયેલા વિજયચંદ કેવલિચરિય (અષ્ટ-પ્રકારી પૂજા વિષયક કથાઓ)ના અનુકરણ રૂપ જણાય છે, કે જેના કર્તા શ્વેતામ્બર ચંદ્રપ્રભ મહત્તર છે

૧૨૮ આ છકમ્બુવએસો અથનો આદિ ભાગ નીચે પ્રમાણુ છે -
અવ શુભજર વિસયહો મળ્હુ દેસુ, જામેણુ મહીયડૂ વહ્નપએસુ
જુયરાયર વરગામહિ જિરધ્ધુ, જાણાપયારસપઠસિમિધ્ધુ
તહિ જુયર અતિ ગોદહુય જામુ, જુ સગ્ગુ વિચિત સુરેસ ધામુ
પાસાયહ પતિઉ જહ સહતિ, સરયખ્ખહો તિસાણુ વહતિ
ધયકિ કિણિ કલરવેહિ સરિદ્ધિ, જુ કહધ સુરહ પાસિયધ સિદ્ધિ.

*

*

*

*

જતહિ આલુક્કવસિણુ ય જાણુઉ, પાવધ કણહુજુરિદ પહાણુઉ
જો બજુતારિ વિદ્ધસણુ, ભત્તિએ સમ્માણિયચ્છસણુ,

*

*

*

*

રિસદો નિષેસદો તહિ વેખદેશ તું સહસોદિહ જુ સસદે

—આની જૂજરાતી હાથ.

અથ જૂનું વિષયની મધ્યે દેશ નામે મહીતરૂપપ્રદેશ
નામરૂપર-વર મામે એ નિરૂપે નાનાપ્રદેશ સપાથી સમુદ,
ત્યાં નમર છે મેષદેશ નામે નામે સ્વર્ગ વિષિત સુરેશધામ,
પ્રાસાદની રક્તિઓ નિહાં શેખે સરજાની રૂપા (શાખા) ને વહે છે
ધ્વજ-કિંચિત્તિના ક્ષરવેગે સ્વતઃકિ નામે કહે છે સુરેશની પાસે સિદ્ધિ

* * * *

ત્યાં મૈત્રુભવસનો નામે પાસે કંઈ (કંઈ ? કંઈ) નરેન્દ્ર પ્રધાન
ને બાહ્યભવતારા-વિધવસન શક્તિએ સંગ્રામે કહે કંઈ ન

* * * *

સપ્તમ નિતેશનું ત્યાં મૈત્રુભવ તું સહા શાસતો નામે મન્દ.

૧૨૬ આ મથના મતનો ભાગ નીચે પ્રમાણે છે—

મ્મવ્યપસાએ મર્ચિયલિપુત્રે મિત્રવ્યવસ્થાપવિત્તિપવિત્રે
ગૂણવાસદો મુએણ વિરમાવિત્રે અવરેદિનિ મણેણ સમ્પવિત્રે.
બારહસયર્ધ સસતત્તવારીદિ, વિદ્યમ સવ્યવસ્થાદો વિસાસિદિ
મ્મવિત્રિ ભાવવદો પદ્મવરિ ગ્રાવાસરગિ મર્ચિયલિ વાસરિ

—જૂજરાતી હાથ.

મ્મવ્યવસ્થાદો મર્ચિયલિપુત્રે મિત્રવ્યવસ્થાપવિત્તિપવિત્રે
ગૂણવાસના મુતે વિરમાવિત્રે અવરે પણ મનથી સમ્પવેદ,
બારસો સાત સાથ ચારે (૧૨૭૪) વિક્રમ સમ્પવસ્થા વિરમાએ,
અપે બારવાના પદ્મવરે ગ્રાવાર અને મર્ચિયલિ વાસરે
એક માસે એક સમર્થો સ્વયં લખે બાસસ અપદ્મરિનિ.

(આ ઉપરના પાના ૧૧૧ થી ૧૧૨ ની સર્વ હકીકત રક્તિત
લાક્ષ્યક મમવાનદાસ ગાંધી, સેટલ લાગતરી વડેલસ વાળાએ કૃપા કરી
અમ બધ પૂરી પાડી છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ થતે છે)

૧૩૦ કેટલીક નાની નાની કૃતિઓ સધિ યા રાસુ એ નામથી અપભ્રંશ છે. તે પૈકી કેટલીક અત્ર નોંધીએ છીએ —

ચતુરંગ સંધિ—તેમા ૫ કડવક છે. તેમા ચાર શરણુનુ વર્ણુન છે

ભાવનાસધિ—જયદેવ ગણિ (શિવદેવસૂરિ શિષ્ય) કૃત છ કડવામા છે મારી પાસે મુનિ અમરવિજયજીએ ઉતારી મોકલેલી નક્ષ છે તેમા ૬૨ ગાથા છે. તેનુ આદિ —

પણુમવિ પુણુસાયર ભુવણુદિવાયર, જિણુ ચતુવીસઘ ઇક્કમણિ,
અખ પડિખોહઘ મોહ નિરોહઘ, કોઘ ભવ્વ ભાવણુ વિસણુ. ૧
રે જીવ! નિમ્મણુ ચચલ મહાવ, મિદ્દેવિણુ સયલવિ વજ્જ ભાવુ,
નવભેય પરિગ્ગહ વિવહ જલ, સસારિ અતિથિ સહુ ઇદિયાણુ. ૨

x x x x

અતે—

નિમ્મલગુણુભૂરિહિ સિવદિવસૂરિહિ પઠમ મીસુ જયદેવમુણિ,
કિય ભાવણુસધી સિમાવુ મુગંધી નિમ્મણુઠ અન્નવિ ધરહ મણિ ૬૨

૧૩૧ સ ૧૩૬૧ માં મેરુતુગસૂરિએ પ્રખ્યધચિ'તામણિ વઢવાણુમા રચ્યો છે. તેમા અપભ્રંશ ધણુ મળે છે તેનો વિસ્તાર હવે પછી કરવામા આવશે.

૧૩૨ તેરમા શતકના અતે તથા ચૌદમાના પ્રારંભે થયેલા આગ-મગ્ગજના જનપ્રમસૂરિએ કેટલાક સધિ-દુકા ગ્રંથો રચેલા છે તેમા કેટલાક તો શત્રુજયપર રહીતે બનાવ્યા છે

(૧) મદનરેખા સધિ—૫ કડવામા મયણુરેહા સતીનુ ચરિત્ર સ ૧૨૯૭ મા રચ્યુ છે —

એસા મહાસઘએ સધી સધી વ સજમનિવગ્ગસ,
જ ને નમિ નિવરિસિણા સહ સસક્રરા ખીરસખેગા.
ખારહસસત્તાણુઠિએ વગિસે આસો અસુદ્ધ છટ્ટીએ,
સિરિ સધ પત્યણા એ એય લિહિય મુયાભિહિયં.

(૨) જ્ઞાનપ્રકાશકુસુક ૧૨૫ ગાથા સુતુજન ઉપર ૨૨મું
સિરિજિજ્જુપદસગ્ગા અવ્યવગ્ગા સમગ્ગા
પરમપદસુદાણુ નામર્થ તે નિદાણુ

(૩) ચતુર્વિધ ભાવના કુસુક ૧૧ કાવાં.
ઉત્તમમુ કુણ્ણુ નિજુપદિ સગ્ગિત
મેક્કખકએસુ વિવેકિદિ નગ્ગિત

(૪) મહિસસરિત ૫૧ ગાથામાં મત્તાજઠમાં અક્કડી સાખીની
વિગ્ધવિધી રએયુ છે

એગુણુવીસમ મહિસનિજુદ અરિય ઇમ નવદ્ધિ
અક્કડી સુપવિવિધીએ વિનનતિ વિરહર.
અક્કવિદ સમદ દેવ લક્ષિ સગ્ગ અપવગ્ગદ
નિરવસગ્ગ અણુ વિમગ્ગ વગ્ગ સિરિ જિજ્જુપદ સગ્ગદ.
મત્તાજઠ વિજ્જિમિમમ મેલ મળુ પનાસ,
અરિય ગુણત સુધેતદ વિ અવિવણુ પુલ્લર્થ અસ.

(૫) જીવાનુરાગરિત સપ્તિ ૧૮ ગાથા.

ઇમ વિવિદ પગારિદિ વિદિ અણુસારિદિ ભાવિદિ જિજ્જુપદ મણુસરપ

(૬) નેમિનાથ રાસ ૧૧ કાવાં.

જિજ્જુપદિ લગ્ગિત ભાવર્થ લીનર્થ નિજુવર આણુ સો વહીનર્થ
જ નિજુ આણુ નિરવગુ તિજુ એક મણુદરિદિ ક્કવિત પરમણુ ૧૧

(૭) મુગ્ધાદિ જિનઅરિત કુસુક—૨૭ ગાથા.

ઇમ મવગ્ગાવ વિમગ્ગણુગ્ગિ કાગ્ગ મણુ નાલિત
કેવલનાણુ નામ મોક્ષિય સગ્ગમુ પાલિત
વિસદ અરિય સમવણુ સસિપોરિદિ તે દેવ
સો સિરિ જિજ્જુપદ સગ્ગદ સગ્ગ અપવગ્ગુ વિ લેવ.

૨૭

(૮) વાચ્ચયરિત—૪૪ ગાથા.

નિજુપદ મેલગિત સરણુ ન ક્કલ સુગ્ગ ભણુર્થસગ્ગુ વિ જીવલેર્થ.

(૯) ભવિયકુડંબ ચરિત્ર-૩૪ ગાથા ૭૬ ચતુષ્પદી દ્રવિડી ભાષામાં ગવાય છે.

ચઉવધ બધેણુ ધમ ભવિયકુડંબસ્સ સતિય ચરિય,
સેતુજ તિથગએણુ સિરિ જિણુપહ સ્સરિણુ રધય.

૩૬

(૧૦) સર્વચૈત્ય પરિપાટિ સ્વાધ્યાય.

જિણુપહસારહિ જ્ઞે કર્ધ સુ લહર્ધ મિહિ પવેસુ

(૧૧) સુભાષિત કુલક-૩૨ ગાથા

(૧૨) શ્રાવકવિધિ પ્રકરણ-૩૨ ગાથા.

ધ્ધિ આગમવિહિ સાવગધ, પદ દિણુ કિરિયા સાર

બાણિહ જિણુપહિ રધ કરહ, જિમ છિત્તક સસાર

૩૨

(૧૩) ધમ્માધમ્મ વિચાર કુલક ૧૮ ગાથા

આગમ આણુસારહિ જિણુપહસ્સરિહિ ધમ્માધમ્મ વિચાર કિહ. ૧૮

(૧૪) વચરસ્વામિ ચરિત્ર ૬૦ ગાથા સ. ૧૩૧૬

ચદગમ્મિહ દેવભદ્દસરિ દરક, ધુરધ જિણુપહસ્સરિ સમગુણુતરક

નાણિયરણિ ગુણિ કિત્તિ સમહ, દેહ વચરમામિ ચરિહ આણુદુ. ૫૮

સોહગ્ગ મહાનિહિણો ગુરુણો સિરિવચરસામિણો ચરિય,

તેરહ સોહુતરએ રધય સુહકારણુ જયહિ

૫૯

(૧૫) નેમિનાથ જન્માભિષેક ૧૦ ગાથા

(૧૬) મુનિમુત્રત સ્વામિસ્તોત્ર ૧૩ ગાથા

(૧૭) છપ્પન દિશાકૃમારિ જન્માભિષેક ૧૫ ગાથા

(૧૮) જિનસ્તુતિ ૨૪ ગાથા.

૧૩૩ આ ઉપરાંત જિનપ્રભતુ નામ આપેલુ નથી, પણ ઘણુ ક્ષીને જિનપ્રભનાજ બનાવેલા કેટલાક ઉપગનાજ તાડપત્રના પુસ્તકમાં કાળો છે —

(૧) ૫૬ પચાશદ્દ દિકકૃમારિકા સ્તવન ૨૫ ગાથા

(૨) મહાવીર ચરિત્ર-૨૪ ગાથા.

(૩) જણુચરિત્ર ૨૦ ગાથા ધન્યાત્રી ભાષામાં ગવાય છે સ. ૧૨૯૯

બાક્ય નજાણુકોએ ભાવસિત્ત પડિત શુરિ સમુદ્ધિ,
ધમ્મી જામ્મોએ અગ્નિવન્ન સંધ્યાદાએ. ૨૦

(૪) કીર્તિપ્રભુ પ્રાદુરજ વિજયોદિતિ ૨૧ અથા.

(૫) વિજયકથાણક-૪ કાવામાં તેમાં પાંદડું બાક્ય રામમાં, બીજું
અમાર્જી બાક્યમાં બીજું દેવકુનિ બાક્યમાં મોજુ મુદ્ધુની બાક્યમાં.

(૬) મુક્તેશસ અશિત્ર ૧૮ અથા.

તેર દુશ્તર વર્તિત શિરિ વીર વિજિત મોક્ષ જલ્લાએ,
સંભવ કુલદ અથા પદન ગુણતાળ અન્વજ્ઞ. ૨

(૭) વિજયસ્તુતિ ૨૦ અથા.

(૮) આશ્વરી સ્તુતિ (વેણકલ રામમાં) ૩૫ અથા.

(૯) ગુરુસ્તુતિ આશ્વરિ (મુર્તી રામમાં) ૧૫ અથા.

એકમા રાતકમાં. ———

૧૩૮ આ રાતમાં નીચેના અધો મળી આવેલ છે

નર્મદામુદ્ધરી સુખિ. વિજયપ્રભુ શિખ્ય કુલ ૭૧ અથા મ

૧૩૮૮ તેમ અવજ્ઞાનીન વરિત, શિરિ વિજયપદ પસારેણ

એમા અર્ધા વિજિયા વિજયવજ્ઞાનમુદ્ધારેણ ૭૧

કીર્તિપ્રભુશિ અશિત્ર-વિજયપ્રભુ શિખ્યકુલ ૨૮ અથા-મ

૧૩૫૮ મોક્ષ નામિદિ મોક્ષમશિત રામ પદનવરીએ બાક્યાએ,

કનિષ અમાવજ્ઞાએ અમાવજ્ઞ મ વરિમરિત. ૨૮

અનંત ૭૧ શાસ-વિજયશિખ્યકુલ ૧૧ કાવામાં.

અવ્યવિહિ કાંતો મોક્ષવજ્ઞ ૩૮ અથા, કદામ્બજા ૫૮ અથા,

શાનિષ્ઠ કાક (કાકો) કાંતો પદન-પદ ૬૪ અથા વમેરે કે તેમ

કાંતેમ આ પુનઃકાંતો અનુક્રમે ૫. ૧૨ ૧૧ ૧૧ પર કદવામાં આવ્યો

છે તેને અવજ્ઞ (બૂતી શૂરરાત્રી) માં લઈ લેવાય તેમ છે

૧૩૫ અનુવિજિયાતિ વિજય કદવાણક ૧૩ કાવાં, રમ્યવિજિયા

અશિત્ર ૨ કાવાં વજ્ઞાવિષયક સ્તુતિ ૫ કાવાં, અવતિશુકમાર

સધિ ૧૧ કડવા આ અથો વિશેષમા પાઠણુના બહારમા જોવામા આવ્યા છે.

૧૩૬ પંદરમા શતકના ઉત્તરાર્ધમાં ત્રીયેના અથો છે
શીલસધિ જયશેખરસૂરિ શિષ્યકૃત ૩૪ ગાથા.

ધૃય શીલસુસધિ ભાવસુઅંધી જયસેયરસુરી સીસકય,
લવિઅઉ નિસુણેવિણુ હિયઇ ઠવેવિણુ સિલધમ્મિ ઉજ્જમિ કરહુ ૩૪

ઉપદેશસધિ-હૈમસારકૃત ૧૯ ગાથા.

ઉવએસ સધિ નિરમલપધિ હૈમસર ઈમિ રિસિકર એ
જો પઢઈ પઢાવઇ સુહમણિ ભાવઇ, વસુહ સિદ્ધિ વૃદ્ધિ લઇએ

૧૩૭. પંદરમા શતકના અંતમાં રચાયેલ

તપ્ત સધિ-સોમસુદર શિષ્ય વિશાલરાજસૂરિ શિષ્યકૃત પર
ગાથામા. આની પ્રતીક લખ્યા સવન ૧૫૦૫ ની પાઠણુ બહારમા પ્રે,
સિરિ સોમસુદર ગુરુપુરુષ પાપપકય હસઓ,
સિરિ વિશાલરાયા સૂરિરાયા અદ્રગચ્છવતસઓ,
પય નમીય સીસિઇ તાસુ મીસિધ એસ સંધી વિનિમ્મિઆ,
સિવ સુકંપકારણુ દુહ નિવારણુ તવ ઉવએમિઈ વમ્મિઆ પર

૧૩૮. નાનીકૃતિઓ-કેશીગાયમ મંથિ ૭૦ ગાથા એ નામનો અથ
છે અને આ સિવાય મૃગાપુત્રકુલક ૪૦ ગાથા, વીરજિન પારણુક ૪૭ ગાથા,
ઋષભપત્ય કલ્યાણુક ૧૪, નવકારકલ ૩૦, ઋષભધવલ ૨૬, સીતાસતી
૨૦, આરાત્રિક ન્હવણાદિ ૨૦, ચતુર્વિંશતિ જિનકલ્યાણુક ૩૬, લધુ
અજિતશાંતિ કવિ વીરગણિકૃત ૯, ચતુર્વિંશતિ જિન પ્રતિમાકોશ ૧૧,
જિન ચૈત્ય સ્તવન ૧૫, બુદ્ધિસૂરિ (પૂર્ણિમાગચ્છના) સ્તુતિ, જિનસ્તુતિ
૨૦, વીરવિરુપિકા ૧૩, સોમસૂરિકૃત કલ્યાણુક સ્તોત્ર, દાનાદિકુલક, દગ-
ડઉ, શાકુન ૩૦, ધર્મસૂરિણુ, ધર્મસૂરિ બાર માસ વગેરે પરચુરણુ અથો
પાઠણુના બહારમા છે, વળી ખભાતના તાડપત્રના બહારમા મહાવીર
ચરિત્ર વગેરે ત્રણુ ચાર દુકા અથો અપભ્રંશમા છે. આ સર્વનો મમય-
નિર્ણય થઈ શક્યો નથી, પણ તે પૈકી કેટલાયે તાડપત્રપર લખાયેલા

દોષથી તે ૧૧ કે ૧૨ મા ચલના હોવા થરે એવું અનુમાન થઈ શકે છે

૧૩૪ અપભ્રંશ સાદિત્ય થતું વિશ્વાસ દેતું તેમજે એ આ પરથી પ્રતિનિધિ થાય છે પરંતુ દુર્લભથી નાશ પામી મળેલું થાય છે અર્થાત્ તે યથોના નામ માત્ર યોગ્ય ઉતારા સાથે અપેક્ષા છે પરંતુ તેમાં વપરાયેલાં હોય તથા અપ્રસ્તુતા યોગ્ય વિશે તેમાંથી થતું લખી-મેળવી સમજ સ્વતંત્ર સમજારથી કથાએ એ પર લખવા હજીવા હતા જલુ તેમનું અક્ષર અવસાન થતાં તે મળી શક્ય નથી. ઉપરના પૈકી જે યથોનાંસરીય સાદિત્ય અપ્રસ્તુત છે તે સુખ્યત્વે તે સાક્ષરમીના નિગદ્ય નામે અપ્રસ્તુત અર્થે અને ખાસ કરીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગૂજરાતી સાદિત્ય (ધુરત ગૂજરાતી સાદિત્ય પરિણામ થરે સંચાર કરેલું)માંથી લીધું છે

મકરણ પ મુ

સોળમી સદીનું અપભ્રંશ સાદિત્ય.

૧૪ સ્વભાષિર અભિજ્ઞે ઉપદેશ તરમિલિ નામનો સંસ્કૃત કવ્ય રચેલ છે તેમાં સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત અક્ષરોનાં પદ્યો છે તેમાં સમ્યક્ ૨૫ ફક્ત શુદ્ધ અપભ્રંશમાં છે અને બીજા યોગ્ય એવા છે કે જેને અપભ્રંશ અને જૂની ગૂજરાતી-અથવા ય દેસિયેલી જેને જૂની પશ્ચિમ સમજારમી કહે છે તેની વચ્ચે સીમા પર મૂકી શકાય. તે પૈકી યોગ્ય અન્ય યોગ્યને લીધે.—

પદ પરિચયદ વિ કરક કિલ્લાઈ મગ્ગ વાઈ
 વિ તરિસનો અમ્મુકર, જોઈ સમવિ સમાઈ
 હરિ મઈ કમમિય મદ કર મિતિય કિલ્લાઈ,
 હમિય મદિલ્લાઈ વદ મેઈ અમમિય સામર.

સુહૃડકોડિ થરહરિય કૂર કૂર મ કડક્રિઅ,

અનલ વિનલ ધસમસિઅ પુહવિ સહુ પ્રલય પલહિય.

ગજ્જતિ ગયણુ કવિ આમ ભણિ, સુરભણિ સુરભણિ ફણુમણિ ધક્કૂઅ

મામહિ હિમ ગહિમ મગહિમગહિ, મુચ મુજ જ્યસિહ તુહ

સુદર સર અસુરાહ, જલ પીધુ વયણેહિં,

ઉદય નરિદ્રહિ કડીઉ તીહ નારીનયણેહિ,

૧૪૧ આ છેલ્લો દોહો અપભ્રંશ અને જૂની ગૂજરાતી વચ્ચેની ભાષાનો છે જે રતનમદિરગણિએ લોજપ્રબંધ સ ૧૫૧૭મા રચ્યો તેજ આ હોવા ઘટે તેથી તેમનો સમય સોળમી સદીના પ્રારંભમા છે.

૧૪૨ યશઃકીર્તિંકૃત ચંદ્રપાહ ચરિયમા પ્રારંભના બે પદ્ય પ્રાકૃતભાષામા છે શેષ સર્વ અથ અપભ્રંશ ભાષામા છે આ યશઃકીર્તિં પ્રાય એજ હશે કે જેણે સ્વયંભૂત હરિવંશપુરાણુ, વિમલ(કીર્તિં)કૃત જગસુન્દરી પ્રયોગમાલા, ચોનિપ્રાભૂત વગેરે ગ્રંથોનો પોતાના સમયમા અનુપલબ્ધ ભાગ જાતે રચી પૂરો કર્યો હતો, અને તે, અને માધુરસ ધ પુષ્કરગચ્છના આચાર્ય ગુણકીર્તિના શિષ્ય ને રઘુનાગુરુ યશ કીર્તિં કે જે જોષાયલ-આલિયરની ગાદી પર હતા તે-જને એકજ હશે-ને તેમ હોય નો આનો સમય સ ૧૫૨૧ આસપાસ હોવો ઘટે

૧૪૩ ઉક્ત ચંદ્રપાહચરિય ગ્રંથનો આદિભાગ નીચે પ્રમાણે છે —

ભુમિજીણુ વિમલકેવલલચ્છી સવ્વગદ્ધિસ્ય પરિરંભ,

લોયાલોયપયાસ ચંદ્રપાહસામિય સિરસા

૧

તિક્કાલ વટમાણુ પચવિ પણેટ્ટિ એતિ સુદ્ધાહં,

તહ નમિજીણુ ભણિસ્સ ચંદ્રપાહસામિણો ચરિય.

૨

જિણુ ગિરિગુહણિગ્ગયા સિવપહસગયા સરિસય સરિસુહ કારણિય,

મહુ ક્કોઉ પસાણિણુ ગુણહિરવાણિણુ તિહુવણુજીમણુહારિણિય

૩

હુંબડ કુલણુહયલિ પુષ્કયત, વહુ દેઉ કુમરસિહ વિ મહત,

તહુ સુઅ ચિમ્મલ ગુણુગણુવિસાણુ, સુપ્રસિદ્ધઉ પમણુધ સિદ્ધપાણુ.

૪

જસકિતિ વિપુલારિ દુઃખ પસાઈ જઈ પૂરદિ પાછમ કબ્બ બાઈ
 ત વિપુલિવિ સોખા સેઈ મદુ પચુસ તોડે સર્ઈ દેમ સદુ
 ઈકે દુષ જદુ અવધર જાણવત, નિણવનવરસાવણ વિગરત,
 મણિ કુદકુદ વચ્ચાવ અસુ, હે વચ્ચણ સમીક ઈવર જાણ,
 ઈવિધસિ જેણ સસિ મિદિવ જાણ સર્ઈ કિરુષ દેવજણતધાણ
 જામે સમતમકુવિ મુણિદુ અઠસિમ્મજ જા પ્રસિદ્ધમદિ મદુ
 નિ રનિવ રાજા સદોદિ, નિણમુતિ મિતિ સિવપિદ દેદિ,
 વ્યવસ્થાકુ જાઈ પચ્ચાણ જાણ, ૭ તારા દેવિકિ ઈવિદ મણ-
 દેવજાણિ સાસણ જા પસિદ, જિહાદિ વિધનિતમ સમજ જુદ,
 સિરિ દેવજાણિ મુણિ જદુ પસાઈ, જસુ જામ મદુણિ જાસેઈ પાડે
 જસુપ્રનિતમ જાવજાણ પામ સમરણ મિતિ તકજાણિ જા આમ,
 નિણસેણ સિદ્ધસેણિ જામત, પરવાઈ દેવજાણિ જામત.
 જા પચુદક જાદિ વાણી વિજાણ, તક જામદક કક દેવજાણ પચસુ
 જાદિ જુણમ દેવજાણ જદુ જામદક, જાદ સદસ જુણિરિ જામ
 તકિ પર નિણ મરજાઈ સિવજાણરજાઈ કિક સુણજાઈ સમિ જામ

—જા સિરિ જાદેવજાણિ મદુજાણ જસકિતિ વિરજાણે મદુ જામ
 સિમુ સિદ્ધપામ સજજાણરજાણ સિરિ પચમજાણરજાણ જામ જામ
 સર્ઈ સમજાણ ૧ મંચાઈ ૧૧૨.

૧૪૪ ઉદા મંચો જાતમજાણ નીચે પ્રજાણે ઉ:-
 ગુજાર દેસક જામત જામ, તકિ ૭ કુડે જામ જાણ,
 સિદ્ધક તક જાણ જામજાણ, નિણ પચમજાણિ નિ વિણ જાણ
 ૧૬ કુડે નિજાઈ જામ દેડ જામ, જે જામ કિતિ વિરજાણે જામ,
 ૧૭ જા જામત સિરિ કુમરસિધ, કિતિજાણ ઈરિદુ દેવજાણ સિધ,
 ૧૮ મુડે સમજાણ સિદ્ધપાણ નિણ પ્રજાણરજાણ સુણમજાણ રજાણ,
 ૧૯ ઉવરોડે ઈન કિતિ જામ, દેવ જામજાણિ કિરિ વિસજાણ મેણ ॥
 જા જાદ વિજાણ સમજાણરજાણ જામજાણ જામજાણ
 જા જેણ પચાઈ દિવસ વજાણ, સારસર્ઈ દેવિકિ મુદતિજાણ

—૫૫ સિરિચંદ્રપ્પહ ચરિએ મહાકર્ષ જસકિતિ વિરધએ મહા
સિદ્ધપાલ મવણુભસણે સિરિ ચદ્રપ્પહ મામિ શિવ્વાણુગમણો છામ
એયારહમે સધી સમ્મતો ॥૧૧॥ અથાત્ર ૩૦૦ (?) એવ સર્વ ૨૩૦૬
સવત્ ૧૫૬૯ (?) શ્રાવણ વદિ ૧ શનિ દિને

આ અથની પત્ર સખ્યા ૭૪ પ્રતિપત્તમા લીટી ૧૩ કૃષ્ણનગરના
દિગમ્બર જૈન મંદિરની પ્રતિ પ્રાચીન અને ઝળુંપ્રાય છે.

૧૪૫. સિહસેનનુ મહેસર ચરિઅ મેઘેશ્વર ચરિત, હળુ
અપ્રકટ છે તેને 'આદિપુરાણ' પણ કહેવામા આવ્યું છે, દ્રવેક સધિને
છેવટે 'મહાભવ્ય-ખેમગી-સાહુ-છામકિએ' એમ જણાવેલું છે તે પરથી
જણાય છે કે તે ચરિત ખેમસિહ યા ખેમરાજ માટે લખ્યું છે,
કવિનુ બીજું નામ 'રઘુ' હતું તે હરસિહ સિધધનો પુત્ર અને
ગુણકીર્તિ શિષ્ય યશ કીર્તિનો, શિષ્ય હતો આ યશ.કીર્તિ જ્વાલિયરમા
ઈ. સ. ૧૪૬૪ (સ. ૧૬૨૧ મા) રાજ કરતા તોમર વશના કીર્તિ-
સિહ રાજના સમયની આસપાસ વિદ્યમાન હોવાનું જણાયું છે તેથી
સિહસેન યા રઘુએ પણ તેજ સમય આસપાસ આ અથ રચ્યો
હોવો જોઈએ. પોતાના અંથમા તેણે ગુણાકર, ધીરસેન, દેવનદિ, જિન-
વરસેન, રવિષેણ, જિનસેન, સુરસેન, દિનકરસેન, સ્વયંભૂ, ચૌસુહ અને
પુષ્કયત (પુષ્પદત)નો ઉલ્લેખ કરેલ છે

૧૪૬ રઘુએ એક બીજું નાનું કાવ્ય દહલકખાણુ જયમાલ
(દગલાક્ષણિક જયમાલા) રચ્યું છે તેમા સર્વમળી ૬૮ અપભ્રંશ ગાથા
ઓ છે—જૈનધર્મના દશ પૈકી દરેક લક્ષણ પર ૬ થી ૭ આપી છે. રઘુ-
ધુની આ બંને કૃતિઓ સિદ્ધ કરે છે કે અપભ્રંશ ભાષા વિ. સ. ૧૬
મા સૈકા સુધી દિગમ્બર જૈનોમા પણ સાહિત્યના વાહન તરીકે ચાલુ હતી.
આ, નાના કાવ્યનો અતભાગ આ છે,—

બાહિરકસેદિય સુહ ગંખહુ, પરમ બજુ અખ્ખતર વિકખહુ,
એણુ ઉવાએ લખ્ખમ સિવહર, ધમ રઘુ બહુ બણુમ વિણુય યર.

જિજ્ઞાસુ મહિષાસુર પ્રાપ્તિ જગન્નિવારણ રૂઢ લાકખાત્ર પાસિર્મ જિર
 એ ખેમસીદસુત્ર બાજ રિખુત તથ દોમુ ન મખ ઇદ કરુ ચિર
 હમ કામ્ય જિજ્ઞાસુ ૭ દબ્ધિતિ ભવપિતર

નીરેત્ર અતરભર ને જાતિ સાકષ પર ૧

૭મ મેઘજી રુપ તપાવિજગત્ સા ધમ્મજો એદરુ દિગ્ધમ
 ખમ ખમખમસુ ગુમવ દેવક માક પસંદ અવતાર મુખ
 સમ્યક સુદમ્ય મુખ સજામ રુપ દુષિત મદાન્ય ખુબ કુસુમકેમુ
 અવિદ માક પચ્ચારિય પરમખ પીખિય અન્વસેય હાપાખમુ
 દિવમદોદ સા કસ કસમુ, સુરખુર વર ખેવર સુદ સવરમુ,
 દિગ્ધુજાદ દિદ સમખિઅદુ, સુદ સોમ તાવ મત પરિઅદુ
 બબમેરે હાપાઈ સુદાસિદ સમદમ નિયરેદિ મમાનિક
 એદરુ ધમ્મ-રુપ લાખિજગત્ ઇવરવા વચ્ચુદિ રૂખિજગત્
 અખુઅખ અસારક કિજગત્ મિઅખ મખક પવેસખુદિજગત્
 સમિસસિસ ધારદિ મિમિજગત્ એમ પવરે બહુધારિજગત્

ધયા.

સોદાનસ ગુમક, તેતી ગુરુત, જાત રિસિદય સિદ્ધ મર્
 જાતતર્મ સુદ ૭ ધમ્મ મદાન દેવ રુપાઈ સુનિદ્ધ મર્

૧૪૭ આ મંથ ૧૮૧ નથ રત્નાકર કાર્પાસય મુંજર્ તરત્તી ૧૪૨૭
 માં સુદિત વરેજ છે તેની પ્રત્યાપનામાં નામુરામ પ્રીતીજીએ બખુઅં છે
 ક્ર-રૂઢ મવિત્ત રમેશ અન્વ મધીનો ઉત્તેજ ખમી અન્વે છે -મીપાખ
 અરિત પ્રધુઅનઅરિત, જનસત્ર કારણગુણોદામી રત્નાયી (૧૫૪૯)પરેઠ
 રત્નામયા કાર્પાસયઅરિત કરકાઅરિત-આ સર્વ મધી જગ અવખલ
 આપામા દસી એમ જગત છે

૧૪૮ આ પેદા રુપાકૃત મીપાસઅરિત અને એ ખાતે
 મંથ નામે સુઅન ગુજુનિદાવુ મુંજાના મિસક પન્નાસાત સરત્તનિ
 અવનામાં તેવા ને અપરદશમાં છે તેમાંથી નમુના અપીએ હીએ

શ્રીપાલચરિત્રનો આદિભાગ

મિદ્ધ સુપસિદ્ધ વસુગુણિદ્ધ દિયષ્ટ કમલ ધારેવિ શિર,
અકંખમિ પુણુ સારઉ નુયસયસારઉ સિદ્ધચક્રમાહપ્પવર.
છાગે માહ હુ વમિ અગ્નિકૃત, મુણિનર ગુણુમાવર્ત શિન્સકિઉ,
વાટુ સાહુટુ પુત્ત ધુરધર, નિયણાહુ પપપપરહ મહુયર.
દિવ્યદહી ભક્તિ પુણુ ને વર, દાણે તિવિહપત્ત પોસણુયર,
કમ્ભસિ ધણુદેણુ, સમાણુઈ, મોહધ મહિયસિ ઉણુધમાણુઉ.

૧૪૯ સમ્મત્તગુણુ નિદાણુમાથી.

સિવ પયમુહ સાસણુ, કુણુયવિણાસણુ તિજ્યપયાસણુ ભયહાણુ,
પણુવિવિ સદ્વસણુ દુગ્ગયભસણુ વિહુણિય જન્મ જરામરણુ.

—ઈયસિરિ મમ્મત્તગુણિણિહાણે સવેય નિઝવેમ ભાવ સુપહાણે
સિરિ બુદ રધધૂવિરધએ સિરિ મધાદિવ કમલમીહણામકિએ શિન્કરવા
ઉવગૂહણુત ગુણુવણુણો છામ તીઓ સગ્ગો ધમો સિદ્ધો.

x x x x

ણુદઈ વીરનિણેસહુ સાસણુ, લોપાલોયસરવ પયાસણુ,
ણુદઉ સ્પરિચરિત ચરતઉ, મિરિ જમકિતિ મહાતવ તત્તઉ.
ણુદઉ વસુણાહિઉ વમુધારઉ, ચણુવણુસ્સ સતિ પયચારઉ,
ણુદઉ સયહુ મહાયણુ સારઉ, યયણિય માયર કલિમહુ હારઉ

૧૫૦ શ્રેણિક અરિત્ર (સેણિય ચરિય) જયમિત્ર હદ્દલકૃત 'સિરિ
વરૂંમાણુ ક્વં'મા અતર્ગત છે તે અપભ્રંશ ભાષામા છે. તેમા ન્યા
પ્રત્યેક સધિ સમાપ્ત થાય છે તેમા છેલ્લા ધત્તા છદમા 'હરિઈદુ' એ
કવિનુ અકિત નામ આપેલુ છે. તે સધાધિપ (સધવી-સધી) હોલિ-
વર્મ્મા-હોહુ માટે રચેલુ છે. અને તે હોલિવર્મ્મા, અને રધધુએ દશલક્ષણુ-
જયમાલામા ઉલ્લેખિત ખેમરાજના પુત્ર હોહુ-અને એકજ હોવા સભવ
છે તે હોય તો આનો સમય સોળમી સદી ગણાય
પણુવેવિ અણિદહો ચરમ નિણિદ હો વીર હો દસણુણાણુ વહા,
સેણિય હો ચુરિદહુ કુવલયચદ હો શિ મુણુહો ભવિય હો પવર કહા.

અહ સેલિય રાજ હો લગ્નિ સહાય હો સવસુ મહિયુડ મુદવા
કુવલમ આસાસલુ તમજિવણાસલુ ઉવડ અરિયલુ (૬) કિમવા

—૪૫ પદિતસિરિ જ્યમિન હલિ વિરમ્ય વર્ષમાણુએ પમડિયમ
વમ રસમએ એલિયઆમયરિયે બવિયલુ નણુમણુદરણે સધાકિવ
હોસિવમ્મ ઇવણુદરણે લુદ્ધસિરિવિવાદ સમગ્રો આભાકુમાર નામુઅન
વણુણે લુમ જુમો સધિ પરિએકે સમ્મતો સધી ૬

× × × ×
સેણુલુ ને સિયમજિમવણુ વીરચરિતુ વિમલુ મમ જણુલુ
સેણુલુ ને સિલમ સિલમમ રસ રસુ ને પમ પમાર્થ
ને પમમ પમરેવિ સુમમ્મ મણિ સદલુ હરેઈ સુમ્મલ
લુલુ દેવરાવ લુલુ મર, હોસિવમ્મ ઇવણુ વણુમમર,
એક ચરિત નેણુ વિચારકે એકાવિ વિ સુલિયલુ લ વગરિય.

૧૫૨. આના અવમાં નીચેનું આપેલું છે—

આતક સાતક સાક સુમલુલુલુ સમ્મતો નણુમણુ લુવણુલુલુ
હોઈ મિતરે સલિય કુલ મણુ, મમ્મલુ નણુ દુક રોર વિલલુ
હોક સત સવલક પરિવારક બલિ વણુકે ગુરવન મારક
પરમણુદ મુલિયલુક વણિલુ, ચરણુ સરણુ ગુર કા હરિદિલુ
ના ઇવણુકે ઇવરસુક પડે વિરમ્ય સમ્મત અવિયનુક
ત મુમણુલુ દેવિ નવસરી મહુ અવલકે અમલ બધરી.

મવા

અમમ વણુલુ વિમલ સુમલુલુ સિયલુત હો ગિલુ ઉંદ ક
ના હોઈ સમણુકે હલે બલિ બણુકે ત સુક જમિ હરિદિલુ

—૪૬ સિરિવર્ષમાણુ ઇમાદિ—એવારકમે સધી પરિએકે સમ્મત. ૧૧

૧૫૨ આની પ્રત સર બાંધારકર ઇન્ડિયન-પૂનામાં છે તે તેમાં
એવરે એમ છે કે પ્રતિબી એલિય ચરિત સંપૂર્ણ. સવત્ર ૧૭૧૯ ૧૪
આવલુ વદિ ૫ બડ આપરાકિસમએ મી પાસમ નમરિ સ્થાને સિખિત
આમ કુપસાચર તરિસખ સિખિત પદિત સંદરણસા મી.

૧૫૩. દિગંબર નિત્ય વિધિમા ૪૦ ગાથા વપરાય છે તે શુદ્ધ અપભ્રંશમા છે તેમાની ૮ દેવજ્યમાલ ૧૩ શાસ્ત્ર જ્યમાલ, ૧૩ ગુરુ જ્યમાલ અને શેષ ૬ પચપરમેષ્ઠિ જ્યમાલ થાય છે. તેમાની પહેલી તો અગાઉ જણાવેલ પુષ્પદન્તના યગોધર ચરિત્રમાથી ઉદ્ભૂત કરી લીધી છે અને બાકીની પણ સંભવિત રીતે ખીજમાથી લીધી હોવી જોઈએ, પણ ક્યાથી લીધી તે હમણા જાણી શકાય નથી

૧૫૪ તેના નમુના નીચે પ્રમાણે છે —

દેવજ્યમાલ

વત્તાણુદ્રણે, જણુધણુદ્રણે, પદ્મપોસિઉ તુહુ ખત્તધર

તુહુ ચરણુ વિહાણે, કેવલણુણે તુહુ પરમખંડ પરમપર ૧

જય ગિસહ રિસીમર જુમિય પાય, જય અજિય જિયગમરો સરાય,

જય સભવ સભવ ક્યવિઓય, જય અણિહદણુ જુદિય પઓય. ૨

શાસ્ત્રજ્યમાલ

સપદ સુહકારણુ, કમ્મવિયારણુ, ભવસમુદ તારણુ તરણુ,

જિણુવણિણુમરસમિ સત્ત પયાસમિ સગ્ગમોકખ સગમકરણુ ૧

ગુરુ જ્યમાલ

ભવિયહ ભવતારણુ, સોલહ કારણુ, અજ્ઞવિ તિત્યયરતણુ હ,

તવ કમ્મ અસગઈ, દય ધમ્મગઈ, પાલવિ પચ મહાવ્વયહ. ૧

પચપરમેષ્ઠિ જ્યમાલ

માણુય જુ ઇન્દ સુરધરિય છત્તયા, પચ કલ્લાણુ સુકખાવલી પત્તયા

દંસણુ જાણુ ઝાણુ અણુંત બલ તે જિણુ દિંતુ અમ્હ વર મગલ ૧

—નિત્યપૂજા (જૈ. ગ્ર. ૨. કા. મુખ્ય)

૧૫૫ જસત્તસાગરના જૈન મંદિરમા એક હસ્ત પ્રતમા નાની ૩૭ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત કૃતિઓ છે તેમા ૧૦ અપભ્રંશ છે નામે સુઝાધ દસમી કહા, રોહિણિ વિધાન કથા, મુકતાવલિ વિધાન કથા, અન-તાવ્રતા કથાનક, નિદોષ સપ્તમી કથાનક, પાશપદકહા, જિનપુરદર કથા, ઉદ્ધરણુ કથા, જિનરાત્રિ વિધાન કથાનક અને મોલહકારણુ જ્યમાલ.

આમંત્રી પહેલી બે બીજા કરતાં લાંબી છે કારણકે તે દરેકમાં બે સપ્તિ છે શેકિયિ વિધાન કથાના કાર્યનું નામ દેવનન્દિ મુનિ છે બીજી કૃતિઓના કાર્ય સમયથી કંઈ જાણ્યું નથી.

૧૫૬ સુમધ (સુમધ) કસમી કથામાંથી નમુનો.

નિલુ મઠવીસ યુગેરિયલુ, દિવર્ધ ધરેપિયલુ, દેવવંદ મઠવીસલુ
પુલુ કસુ આદ્યસપિ ધમ્મુ પચાસપિ, વર સુમધે દસપિદિ મઠ

* * * * *
જલિ કલુમ્મુ લેલુ, મુદિલુ વિરેલુ, નિલુ જર મરલુ વિવળ્લલુ
જલિ હરિસુ વિસલુ, પુલુલુ લુ પડે તલિલિયલુ મહુ કિન્નલુ *
શેકિયિ વિધાન કથામાંથી

નિલુવર વદેવિલુ, જાડ ધરેવિલુ, કિવ વલિ અર મતિએ
શેકિયિ ઉવવાસલુ દુરિવવિલુસલુ, કસુ આપપિ કિવ સતિએ.

૧૫૭ આ સિવાય કિન્નર બેનનાં જાપજાકાવ્ય સુરતની ગુજ
રાતી પરિવ્રાજા મુદ્રણ કરતાં તેની નોંધ લખસુ તેથી સમય નક્કી નથી
તેથી તેના રીપોર્ટના ખરિસિદ્ધમાંથી જેમ છે તેમ અત્ર મુદ્રણ છે

આદિનિનકલસ (૧) વીર કિન્નકલસ જાણ્યા છે
વડુંમાલુ ટાલુ પલુવેવિ જાવે કલિમલ મુસ વિવનિનલ મુવે
સમુલેવિ જાપજાકાવ મઠિલુ, જલુ જાપજાકાવિ જાપજાકાવ મુરેલુ
લિલુ મેર સિદ્ધરિ તમ લેખલુ કુ, જાપ-વિસમ-કમ-વલુ-કલુ-કલુ,
જાપેલિ જાપજાકાવ સિદ્ધસલુત્ય, મલ જાપરેલિ વિલિલુલ પલુત્ય
જાપજાકાવ લિલેવિ કિલિલ લામ, જાપ સક પલિલુલ દિવર્ધ જામ,
તા જાપલિ લુલુ પરિલિલ, તે મેર જાપજાકાવ અપિવલ
જરહરિય ધરલિ જાપ કુ ખસિલ, મિરિ શેકિલુલ સુર સમુલ તલિલ.

પતા.

પરમેષ્ઠિ પચાસલુ, જિહવમ સાસલુ, ઉદે વલિવ જાપ ગુલુ
નિલુલુવેવિ પચલે, કલસિ દિવવલે, મુલ જાપજાકાવ મુલેલુ જાપજાકાવ,
જાપ વડુંમાલુ સિવ ઉરિ પલુલુ, તાપોય પચાસલુ વિમલજાકાવ:
જાપ મલુલ મુલક નિલુલુલ સમુલ, જાપ લેસરલિવ જાપ ગુલુ પલુલ.

૧૫૮. નિશિભોજન સખધે એક કાવ્ય છે તેના નમુના

જો ધમ્મ કરમ, નિશુણાહુ ભુવમ, ભુસ સાવઉ જણે અપ્પાણુ ચવમ,
જોણુ વિરય નિહિ ભોયણુ કરમ, મણુ ખચિવિ ઇદિય શિર્ણિણુવિ
રયણિ ભુજતહ દોસુ હોમ, એરિસુ મુણિવર જપતિ લોમ,
જહિ ભમમ ભૂયર ખસિ રમતિ, જહિવિ તર મેયઈ સંચરતિ.
જહિ દિક્કિ ન પસરમ અંધુ જેમ, તહિ ગાસુ સુદ્ધિ ભણુ હોઈ કેમ,
કિમિ કીડ વયગઈ નિઝ ગુરામ, પિપ્પીલમ ડસઈ મછરાઈ,
ખન્નુરમ કણુ મલામયામ, અવરમ શુવઈ બહુ સયામ,
અણુણુ શિસિ ભુજત એણુ, પસુ સરિસુ ધરિઉ અપ્પાણુ તેણુ.

*

*

*

*

ધતા

જો ભોયણુ ભખમ, અપ્પુણુ રખમ, માણુ ભઉ જડણુદ્ધિ ગમમ,
ખાહિહક દતઉ, અમ વિલવતઉ, બહુ સસાઈ પરિભમમ. ૭
જહિ વધરિ મેય બહુ સચમતિ, તહિં રયણિહિ બુહુ ભોયણુ ન લિંતિ,
વસિકરણુ દિશ્યાવઉ વગ્વ વાણુ, જાણિજ્જમ પયડઉ ભુવિ વિસાણુ

*

*

*

*

પુણ્ણે જીઉ શિજ્વાણે જામ, ચોરાસિ મારિ કમ્મવણુભામ,
પુણ્ણે પુરદર હવમ સગ્ગે, પુણ્ણે પન્નજલિય ન દહડ અગ્ગિ
પુણ્ણેણુ હોતિ ચક્કવમરાય, પુણ્ણે ણુ લગ્ગાહિ સમરે ધાય,
પુણ્ણે સિહાસણુ ચમર ધારિ, કરે કણુયદ્દુ પડિહાઈ ખારિ,
પુણ્ણે રહ ગય ધડ તુરય ચદ્દ, ધય સિધ ભેરી નીસાણુ ઉદ્દ

ધતા

ધણુ ધણુ પહુતાણુ જણિમ્મહં તણુ, જાણુણિ જાણુણુ સુય સોચરમ,
તે ધમ્મપહાવે નિશુમય ભાવે, લહઈ જીઉ સોખઈ વરમ.

૦ ૧૫૯. દોહાકોશ એ ગ્રંથ ડા હરપ્રસાદ શાસ્ત્રીએ પોતાના બગાલી
ગ્રંથ નામે 'બૌદ્ધગાન ઓ દોહા' મા પ્રગટ કરેલ છે તેમાં અપભ્રંશ ધણું
છે, અને તે શાસ્ત્રી તેને જૂની બગાલી (બાગલા) ગણે છે. આ

સાધનાના બે ભાગ છે (તમારો બીજા હશે જન છે) એક સારો સદ-
નશના છે કે જે પોતાની સાધના સારી એક પ્રમાણે નિયમિત છે
બીજો બીજા છે જ્યાંમાર્યાપદો છે બીજો બીજો સારો સદના છે

১১০. **স্বাধীনতা**—

૫૨૬૬ જીવંતી દીવ્ય જીવંતી કોનેદિ બાપની મંદા મુખી
 આપણ નિર્મલો આ નામની કલ્પિ ખુદ ખુમાર જાનનારી
 રહીનુંદી આ ન વિ ર્મિ દોદલુકખ જે ખસિત વગે
 જુ મદ મુર્તિ (આ) જપાકિય ૩ : જાહાપિ જાન વિદ્યમિય પસં
 આજાવ વાલિય મુખજીવ વગેસ

[illegible]

2 116

194

১১১ প্ৰশ্নোত্তৰ —

व्यास उवाच ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः ॥ ११३ ॥
 अथ श्रीकृष्ण उवाच ॥ अहं कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवे ॥
 बभूवुह्यमव्ययः कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवे ॥ ११४ ॥
 अथ श्रीकृष्ण उवाच ॥ अहं कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवे ॥
 बभूवुह्यमव्ययः कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवे ॥ ११५ ॥

એકક ન કિન્નર મતુ ન તંતુ, શિઅધરણિ લઇ કેલિ કરંતુ,
શિઅધરધરિણી ભવણ મન્નર, તાવ કિ પયવગ નિહરિન્નર. ૨૮

પૃ. ૧૩૧

એસ જપહોસે મડલકમ્મે, અતુદિન અન્નસિ કાહિઉ ધમ્મે,
તો વિણુ તરણિ નિરંતર નેહે, વોહિ કિ લાહધ એણુ વિ દેહે ૨૯ પૃ. ૧૩૧
જિમ લોણુ વિલિન્નર પાણિએહિ, તિમ ધરિણિ લાધ ચિત્ત,
સમરસ ભઈ તકખણે, જઈ પુણુ તે સમ શિત્ત ૩૨

૧૬૨ ભારતના પૂરા-છેક પૂર્વભાગ-અગાલમાથી આ ગ્રંથ મળી આવે એ હકીકત ઉપયોગી છે અને મહત્વપૂર્ણ છે તે એટલું બતાવે છે કે સંસ્કૃત અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત સાથે અપભ્રંશ કેટલીક સદીઓ સુધી તાપીના ઉત્તરના સમસ્ત હિંદના ચારે ખુણામાં સાહિત્યની ભાષા હતી. તે સાહિત્ય શુગાર તેમજ ધર્મ-મય હોવાથી લોકપ્રિય થયું જણાય છે. તે ગ્રંથ એ પણ સિદ્ધ કરે છે કે તેની ભાષા પશ્ચિમની અપભ્રંશ-વિશેષ સંભવિત રીતે મહારાષ્ટ્ર અપભ્રંશ હતી કે જે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃતની પેઠે એટલી ઉંચી કોટિએ લઈ જવામાં આવી હતી કે સાહિત્યની શિષ્ટ ભાષાની ગ્રંથિતિએ લાવવામાં આવી અને તેનો ઉપયોગ પશ્ચિમ અને પૂર્વના કવિઓએ સરખી રીતે કર્યો છે.

૧૬૩ જૈન ગૂર્જરકવિઓમાં તેમજ પદ્મ-મોળમી સદીના આવેલ સાહિત્યમાંથી અપભ્રંશને મળતું-જૂની ગૂજરાતી ભાષાનું સાહિત્ય છે તેના નમુના અત્ર આપ્યા નથી

૧૬૪. આ સર્વ અપભ્રંશ સાહિત્યનો વિભાગ તેના નમુના-ઉદા-હરણ સહિત આપ્યો છે તે પરથી વિશાલપણે અપ્પ થયું છે કે —

“Under the so-called Prakrit literature, especially of the Jains with published and unpublished, much valuable Apabhraṃs’a lies buried. Some works, which in the catalogue are simply dubbed prakrit, might turn out to be Apabhraṃs’a, and

others rightly called Prakrit might still contain some Apabhramsa's quotations and stories of value from both the linguistic and literary points of view. It is also likely that the treasures at Patana, Khambhayat and other strong holds of Jainism might contain Apabhramsa works yet unknown even to their blessed possessors. It is the duty of all right-minded Jains to make such works available to scholars who would publish them according to approved methods and subject them to literary and historical criticism." Prof. Gune's Introduction to Bhavīsyas Kāvya.

—> દાસ યજ્ઞ સર્વિય સ્વેચ્છા છે તે અને ખામ્મ હી જાતેનું યજ્ઞ સર્વિય-અર તેમજ અપાઠ જાતેમાં જરૂં હીમ્મી અપ ખલ સર્વિય દ્વારેનું છે કેરણ મયા કે ૭ મંથમુખિય-હીમ્મ સર્વિ ગીત યા ન નર્કિ નર્કિય છે ન અપમલ તર્કિ નીકરુ અપે મેચ મુખ્ય છે આ બી ન વધમવને મેચાખાચ યજ્ઞ મધેમાં કેરુ અપમલ અપમ્મ આ અપમિયાલ તમમ સર્વિયની દરિયી મન્ન વધમ્મી વાલઆ જલ દુલ એ જલ સર્વિય છે કે પાલ, ખામ્મ આ બીય જેનવર્મના કેરુમ્મના અપમમાં કેરુમ્મ એચ અપમલ મધે દુલ રાકે કે ૭ની દુલ મુખી નેચ અપમ્મને જલ સર્વિય ન દુલ મુખી વાચદરિયલ જેનિની એ દુલ છે કે અપ મધે મેચ મધિયને દસમ કયા કે એચે આન વધમ્મ તમેને અર કરે આ તમમ્મ સર્વિયવિયલ નેમ્મ એનિધિય વિયલ કરે. (કોં અપ્પી અવિસયન દુલ ખની યલ્લમ્મ ખની.)

વિભાગ ત્રીજો.

હૈન યુગ.

પ્રકરણ પહેલું.

હૈમચંદ્રણુ વ્યાકરણ.

પાણિનિ.

૧૬૫—“શોભના સ્વલ પાણિનિના સૂત્રસ્ય કૃતિ-
(પૂતજલિ ૨-૩-૬૬)-સંસ્કૃત વ્યાકરણમા જે યશ પાણિનિને મળ્યો
તે કોઇના ભાગ્યમા નહોતો. એવું સર્વાંગમુદ્ગ પૂર્ણ વ્યાકરણ કોઈકાલમા
કોઇ ભાષામા બન્યું નહિ. મહામહોપાધ્યાય હરપ્રસાદશાસ્ત્રી એમતો
કહે છે કે ૭ મેંકડાનલે (મુખ્યાનલાચાર્ય) હાલ પાણિનિ જેવું જ
વૈજ્ઞાનિક વ્યાકરણ સ્વતંત્ર રીતિથી બતાવ્યું છે, પરંતુ આ વ્યાકરણની
રચના પાણિનિના વ્યાકરણ હોવાથી જ સભવી ત્રિલુ આકાશ, સમુદ્ર
કે વિષ્ણુની પેઠે પાણિનિના વ્યાકરણનું માપ ન ધક્કતાથી કે ન ધ્ય-
તાથી થઈ શકે તેમ છે તેતો તે જ છે. એમ કહી શકાતું નથી કે
તે આવું કે આટલું છે જેમ પાણિનિ પોતાની પહેલાના સર્વસંસ્કૃત

૭ The Professor's Vedic Grammar is unique work in so far as he has done it without Panini's Vaidika Prakriya. He has evolved the grammar from the language itself and is as scientific as his great predecessor Panini.

—એશિયાટિક સોસાયટી બંગાલના વાર્ષિકોત્સવ વખતનું પ્રમુખ
તરીકે વ્યાખ્યાન.

વૈષ્ણવસ્ત્રોનો સમાવેશ છે તે જ પ્રમાણે તે પોતાનાથી જાણના સુખ
વૈષ્ણવસ્ત્રોને ઉદ્દમ છે પોતાથી પહેલાના જે વૈષ્ણવસ્ત્રોનાં નામ તેણે,
મતભેદ બતાવવાને માટે થા ૮૫૦૦માં આપ્યાં તેનાં નામ માત્ર પણ
સ્ત્રી મનાં, બાકીનાં નામોનો પણ જવાબ નથી પૂર્વાશ્રયોની જે સમજો
તેણે પ્રસ્તુત સમજી લઈ લીધી તે સ્ત્રી મત^૧ બાકીના બુદ્ધ સિદ્ધ
પ્રાણિનિની નથી દક્ષિણની એકદશ બ્રાહ્મણ કેવલ જાણે ક્યાં નથી
મળા, પહેલાનાં બ્રાહ્મણોને એકદમ અભાવ જોઈને કોઈ એવી કલ્પના
કરે છે કે પ્રાણિનિ સાધ્યથમાં જે વૈષ્ણવસ્ત્રોને દરાવતો મરો તેના
મરોને જાણતો મરો, કોઈ કહે છે કે સિવજ્ઞના દુર્ગત-વળગી જે
પ્રાણિનિના કુળજ પક્ષની દિશાવત ઉપર અભાવમાં આપ્યાં હતાં તે
નહિ થયાં, કોઈ કહે છે કે સર્વ વૈષ્ણવસ્ત્ર વિશ્વામિત્રની મુત્પત્તિ વિ-
શ્વો બ્રહ્મિય સત્ત્વ એમ કરવાથી વિશ્વામિત્રના સાધ્યજનન મળ્યું બધારે
પ્રાણિનીએ મિત્રે થયાં. સૂત્ર ૧-૩-૧૩ એમ કહી તેની પ્રુત્યમત
કરી તેથી તેનો વર મેળામી. પ્રાણિનિને જન્મ જાળવાની કે સિવોત્તર
થા વિશ્વામિત્રજન્મકની જરૂર નહોતી સ્વયંસેવ પોતાના તેજની આગળ
થી જ બ્રાહ્મણો રહી ન શક્યાં

હૈમચક્ર

૧૧૧—શ્રી હૈમચક્ર બ્રાહ્મણ સિદ્ધહૈમચક્ર રાજાનુરાધસન
થા સિદ્ધહૈમ કહેવાય છે સિદ્ધજન જન્મસિદ્ધને મારે જાનાયું તેથી
સિદ્ધ અને હૈમચક્ર કહેવાથી હૈમ^૨ આપ્યાં માર માર પહેલા
આપ્યાં અપાય છે અને તેમાં હમતમ ૪૫ સૂત્ર છે સૌથી કૌમુદિઓ
જ્યાં છે અર્થાત્ વિશ્વામિત્રમથી મરોનો કમ રાખેલો છે સાથે સાથે

૮ આપિ શ્રી ૧ ૧-૪૨, કલ્પ ૧-૨-૨૫, માર્ગ ૮ ૩-૨
માત્ર ૭ ૧-૭૪ આકલમંત્ર ૧-૧-૧૩ ભારતીય ૭-૨ ૧૦, સાધ્યજન
૩-૪ ૧૧૧ સામ્ય ૧-૧-૧૧ સિનક ૫-૪-૧૧૨, સોદ્યાવન ૧ ૧ ૧૨૩
ઉત્તરી (ઉદ્યોત્તર) ૪-૧ ૧૫૩, કોઈ (બોધ) ૮ ૩-૧ ૪ ૧૫૧
(આપામ) થા બુદ્ધ ૪-૧-૧૭

તેણે પોતાની ટીકા નામે બૃહદ્વૃત્તિ બનાવી છે હેમચંદ્રનો ઉદ્દેશ સરલ રીતિથી પોતાનો સ પ્રદાય, પોતાનો આશ્રયદાયક રાજ્ય તથા પોતાના ગૌરવને માટે એવું વ્યાકરણ બનાવવાનો હતો કે જેમા કોઇ વાત રહી ન જાય. તે જૈન શાકટાયન પાછળ લીટે લીટે ચાલેલ છે પરંતુ બીજા અનુકરણ કરવાવાળાની પેઠે તેણે માત્ર અનુકરણ કર્યું નથી. તેણે સંસ્કૃત વ્યાકરણ સાત અધ્યાયોમા લખી આઠમો અધ્યાય કેવલ પ્રાકૃતના પૂર્ણ વિવેચન માટે કર્યો છે પાણિનિએ પોતાની પાછળ દૃષ્ટિ નાખીને વૈદિક સાહિત્યને મેળવી ‘ પોતાના સમય સુધીની ભાષા ’નું વ્યાકરણ બનાવ્યું, પછી વેદ તેનાથી છુટી-નિકળી ગયો તે સ્વર પણ છુટી ગયો હેમચંદ્રે પાછળ ન જોતા આગળ દૃષ્ટિ નાખી અહીંથી નીકળ્યું તો અહીં વધારી લીધું ને ‘ પોતાના સમય સુધીની ભાષા ’નું વિવેચન કરી નાખ્યું. આ પહેલું મહત્ત્વ હેમચંદ્રનું છે કે બીજા વૈયાકરણોની પેઠે કેવલ પાણિનિના વ્યાકરણના લોકોપયોગી અશને પોતાના સત્યામા બદલાવીને તે સતુષ્ટ ન રહ્યા, પણ તેણે પાણિનિની પેઠે પાછળ નહિતો આગળ દૃષ્ટિ નાખી પોતાના સમય સુધીની ભાષાનું વ્યાકરણ બનાવ્યું. તેના પ્રાકૃત વ્યાકરણ અર્થાત્ આઠમા અધ્યાયનો ક્રમ શુ છે તે નીચે બતાવવામા આવ્યું છે

૧૬૭ શ્રીહેમચંદ્ર કહે છે કે—પ્રકૃતિ સંસ્કૃતં, તન્નમ્ભવં, તત્ત આગત વા પ્રાકૃતમ્ । આ ભવ અને આગત કહેવું તે ઠીક-બરાબર નથી વરરચિ સંસ્કૃતને શૌરસેનીની પ્રકૃતિ અને શૌરસેનીને મહારાષ્ટ્રી અને પૈશાચીની પ્રકૃતિ કહે છે ‘ પડ્ભાષા ’ એ નામ આપણે લા ધણા જૂના કાળથી ચાલ્યું આવ્યું છે એક પ્રાકૃત વ્યાકરણ પડ્ભાષાચ દ્રિકા કહેવાય છે લોષ્ટદેવ કવિની પ્રશસા કરતા મ ખ કહે છે કે ‘ છ ભાષાઓ તેના મુખમા સદા વિરાજે છે. જ્ જ્યાનક સોમેશ્વરના પુત્ર પૃથ્વીરાજનું માહાત્મ્ય કરતા કહે છે કે ‘ છ ભાષાઓમા તેની

૯...મુખે यस્ય ભાષાઃ ષઢધિશોરતે । ..લોષ્ટદેવસ્ય...
(શ્રી કલ્પચરિત, છેલ્લો સર્ગ)

શક્તિ હતી. ૧૦ પૃથ્વીરાજ સસાના કર્તા, દિદીના ઇતિહાસ લેખકને
એવું જાણી મહારાજા નાખી મણેશ છે કે

૫૨ ભાષા પુરાણ ચ પુરાણ કથિત મુખા. ૧૧૧

અને તેઓ અમર પાનથી બેસવાડી, સુનરવાની સેવક હરે છે
જોમજીસમી સરિનો જુદીનો કવિ-વરામસરનો કર્તા-મીવલુ ચારલુ,
સુરત/મલ પલુ છે ભાષાઓ યુએ પદી મણે હતો એમ નજારે છે ૧૨
શામળા, ૧૫ એક છે પામ્યા નજારે છે કે—

સ રુદ્રાચલ સરસ આમધી મોટ મૂલ્યે

ચાલેરી શુભાષ, અપમણી તે હુલે,

દેશી ભાષા જાન, પિશાચી ખાળે પ્રતિ

ચારલુ એથી ભાન, સુનદારે શુભ રીતે,

એ ખરે ભાષા ને ખેળાયે, પારી ભેતલં થમ છે

કવિ શામળાજી સાચુ કહે એથી તેના જાણ (ખાલસુ) છે

૧૬૮—તે આ છે ભાષાઓ સમધી શુ ખાલસુ છે ?

સંસ્કૃત પ્રાકૃત બૈવ શૂરસેની તથુવમવા

તતોડપિમાગથી પ્રાકૃત પૈશાચી વિશ્વસાપિ જ

—સુરુત, તેમથી પ્રાકૃત, તેમથી હિતપૂર્ણ શૌરસેની,

તેમથી પ્રામધી, પહેલની ખાલસ પશાચી અને દેશી એ છે જાણ.

૧૬૯—પ્રાકૃત ૧૩ છે કે પ્રકૃતિ સંસ્કૃત ભાષાં જાન જાણી

તત આગત તદુપવા અને તત. આદિની મળના થઈ પ્રકૃતિને

૧ શાસ્ત્રેડપિ કીકામિતતારકાવિ

ગોર્વાળ શાદિન્યુપકારકાણિ ।

અવેતિ સોમૈશ્વરર્ષદ્વયસ્ય

વળ્લા ગિરાં શક્તિમતો વર્ણાસિ ॥

—પૃથ્વીરાજવિનય પ્રથમ સર્ગ.

૧૧ જુઓ જુલેરી મહારાજનો લેખ પ્રતિષ્ઠા પૃ. ૩ ૫. ૧૧૪-૧૨

૧૨ મંજના મીઠાશ્વરિની પીઠામાંથી જાણ.

અર્થે અહીં ઉપાદાનકારણ નથી. જેમ ભાષ્યકારે બહુ સુદર ઉદાહરણ આપ્યું છે કે સોનામાથી રૂચક અને છે, રૂચકની આકૃતિને તોડીતોડીને કટકે બનાવવામા આવે છે, કટકોમાથી વણી ખેરના લાકડાના અગારથી કુંડલ બનાવવામા આવે છે, સોનાનું સોનું રહી જાય છે, તેવીરીતે ભાષાથી ભાષા કદિ બનાવવામા નથી આતી. અહીં પ્રકૃતિ શબ્દ મીમાસાના રૂઢ અર્થમા લેવો જોઈએ ત્યાં પ્રકૃતિ અને વિકૃતિ શબ્દ વિગેષ અર્થોમા લેવામા આવ્યા છે સાધારણ નિયમ, સમૂહો, મોડલ, ઉત્સર્ગ એ અર્થમા પ્રકૃતિ આવે છે. વિગેષ, અલ્લાક્રિક, બિન્ન, અંતરિત, અપવાદ-એ અર્થમા વિકૃતિ આવે છે અગ્નિષ્ટોમ યજુ પ્રકૃતિ છે, બીજા સોમયાગ તેની વિકૃતિ છે. આનો અર્થ એ નથી કે બીજા સોમયાગ અગ્નિષ્ટોમમાથી નિકળ્યા કે આવ્યા છે. અગ્નિષ્ટોમની જે રીતિ છે તેને બીજા સોમયાગોની રીતિ થોડીબહુ મળતી છે ને ઈધકધક બિન્ન છે. સાધારણ રીતિ પ્રકૃતિમા બતાવી બેદોને વિકૃતિમા ગણી દીધા છે. પાણિનિએ ભાષા (વ્યવહાર)ની સંસ્કૃતને પ્રકૃતિ માની વૈદિક સંસ્કૃતને તેની વિકૃતિ માની છે, સાધારણ યા ઉત્સર્ગ નિયમ સંસ્કૃતના માની વૈદિક ભાષાને અપવાદ બનાવ્યો છે અહીં પ્રકૃતિનો ઉપાદાન કારણ એવો અર્થ માની શું વૈદિક ભાષાને 'તત આગત' યા 'તદુદ્ભવ' કહી શકાય ?-ઉલટી ગંગા વહી શકે ? શૌરસેનીની પ્રકૃતિ સંસ્કૃત અને મહારાષ્ટ્રીની પ્રકૃતિ શૌરસેની કહેવાનો આશય એ છે કે તેના સાધારણ નિયમ સંસ્કૃત યા શૌરસેની જેવા અને વિગેષ નિયમ પોતપોતાના બિન્ન છે પ્રકૃતિ સાથે જ્યાં સમાનતા હોય છે, તેનો વિચાર વ્યાકરણોમા નથી, જ્યાં ભેદ છે ત્યાં બતાવવામા આવેલ છે. હુમયદ્રશ્યએ પહેલી (મહારાષ્ટ્રી) પ્રાકૃતનું વ્યાકરણ લખ્યું. પછી શૌરસેનીના વિશેષ નિયમ લખીને જણાવ્યું કે 'શેષ પ્રાકૃતવત્' (૮૫૪-૨૮૬), પછી માગધીના વિગેષ નિયમ જણાવી કહ્યું કે 'શેષ શૌરસેનીવત્' (૮-૪-૩૦૨), અર્ધ-માગધીને આર્ષ માની તેનું વિવેચન કર્યું નહિ પછી પૈગામીનું વિવેચન કરી લખાવ્યું છે.

ચોથ શૌરસેનોબદ (૮-૪-૩૨૩). તે પ્રમાણે ત્રિવિધ પૈશાખી નિયમ-વિશેષ જતાથી કહ્યું ચોથ પ્રાગ્વત્-એટલે પૈશાખીવત્ (૮-૪-૩૨૮). અપભ્રંશના વિશેષનિયમ લખી કહ્યું શૌરસેનોબદ (૮-૪-૪૪૧) અને ઉપસહારમાં સર્વ પ્રાકૃતોને લક્ષ્યમાં રાખી લખ્યું કે ચોથ સંસ્કૃતવર્તિલક્ષ્યમ્ (૮-૪-૪૪૮) તે આ પરથી શું આવે? અર્થ એમ કરવામાં આવે કે આ ભાષાએનું કુદૃશ્ય શું? શું પહેલી જગત જનક થઈ અને પછી પછીની તેમણે અગત્ય જાયવા તેમણે ઉદ્દિશ્ય થઈ? નહીં સાધારણ નિયમ રૂપિત થી સમજાવ્યો અને વિશેષ નિયમ વિદ્યુતિ થી. આ પ્રકૃતિ અને વિદ્યુતિનો પ્રકૃત-પ્રસ્તુત અર્થ છે.

૧૭ સંસ્કૃત અને બીજા પ્રાકૃતોના બાહ્યરૂપમાં તે હોમજક પોતાની ઘટિમાં ઉદાહરણોની પેઠે ૪૫. વાચ્ય અથવા જ્ઞ બ આવેલ છે પરંતુ અપભ્રંશના અવસ્થા તેણે પૂરી માલમો પૂરા ૭૬ અને પૂરા અવતરણ આપ્યાં છે આ થી હોમજક બીજી મહત્ત્વ છે અર્થ રીતે તેણે એક જાતિ બારે સાક્ષિના નમતો જર્જત રાખ્યા કે જે તે એમ ન કરત તે નહિ થઈ ગયા હતા. આમ કરવાનું કરણ શું? એમ કહે પછી કહેવામાં આવેલો તેમ જે એવામ્બર જેન સંસ્કૃતને માટે થા સ્વ સાધારણ જન માટે તેણે બાહ્યરૂપ લખ્યું તેઓ સંસ્કૃત રાકૃતના નિયમેને, તેનાં સંસ્કૃત સમજીને પદો થા વાચ્યજાતમાં સમજા હેત-તેણે આપેલ ઉદાહરણોથી ન સમજત તે સંસ્કૃત અને મથની-પુસ્તકી-પ્રાકૃતના વાચ્ય તેમની સામે હતું-પ્રાપ્ય હતું તેમણે નવાં ઉદાહરણો દેખી હેત, પરંતુ અપભ્રંશના નિયમ એવી રીતે સમજામાં આવી ન શકત. મધ્યમ પુરખો માટે ‘પદ’ સ્વરમાં થ ની જગ્યાએ ‘થ’ લખાવી સ્વયં, અને મહાપુષ્પિના અનુકરણ યોગ્ય પૂરાં ઉદાહરણ આપ્યા વગર સમજામાં આવવા નથી (જુઓ પછી ઉદાહરણ ન. ૧૬ ૮૮ ૧૪૪) જે હોમજક પૂરાં ઉદાહરણ ન આપતા તે યીજનાસ્યો કે જેઓ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતના આકાર મધો સુધી ખોલેલી જાય, પરંતુ જેઓ ‘જગ્ય

સાહિત્યથી સ્વાભાવિક રીતે નાક ચઢાવતા તેઓ તે 'ભાષા'ના નિયમોને સમજત નહિ.

૧૭૧. આ સર્વે ઉદાહરણોનો સંગ્રહ અને વ્યાખ્યાન આ પછી જૂદા ૬, ૭, અને ૮ પ્રકરણમાં આપેલા છે. આ ઉદાહરણ અપભ્રંશ કહેવામાં આવે છે કિંતુ તે તે સમયની જૂની હિંદી-ગૂજરાતીના જ છે. વર્તમાન હિંદી કે ગૂજરાતી સાહિત્યથી તેનો પરપરાગત સબધ, વાક્ય અને અર્થને સ્થાને સ્થાને સ્પષ્ટ થશે. એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે આ ઉદાહરણ શ્રી હેમચંદ્રના પોતાના રચેલા નથી કોઈ વાક્યો સિવાય સર્વે તેનાથી પ્રાચીન સાહિત્યના છે. તે પરથી તે સમયની જૂની હિંદી-ગૂજરાતી સાહિત્યના વિસ્તારનો પત્તો લાગે છે. જે સંસ્કૃત સાહિત્ય ખીલકુલ રહ્યું ન હત તો પતજલિના મહાભાષ્યમાં જે વેદ અને શ્લોકોના ખડો ઉદ્ધૃત છે તે પરથી સંસ્કૃત સાહિત્યનું અનુમાન કરવું પડત. આ કામ આ દોહાઓથી થાય છે. હેમચંદ્રજીએ મોટી ઉદારતા કરી કે આ પૂરા અવતરણ આપી દીધા તેમાં શૃંગાર, વીરતા, કષ્ટ રામાયણના અંશ (જેવડું અન્તર ૦ ૧૦૧, દ્વંદ્વમુહુ ભુવણ ૦ ૫), કૃષ્ણકથા (હરિ નમ્યાવિહિ પંગણહિ-૧૨૨, એક મેકકક જધવિ જ્ઞેએદિ ૦ ૧૨૯), કષ્ટ બીજા મહાભારતના અંશ (ધતિહં બ્રોષ્પિણ સહિણિ ૦ ૭૮), વામનાવતાર કથા (મઈ ભણિઅઉ બહિરાય ૦ ૯૬), હિંદુ ધર્મ (ગગ ગમેષ્પિણ ૦ ૧૬૬, ૧૬૭, ત્રાસ મહારિસિ ૦ ૯૧), જૈન ધર્મ (જેષ્પિ અધષ્પિણ ૧૬૫, પેકમેવિણ મુહુ જિનવર હો ૦ ૧૭૦), અને 'હાસ્ય' (સોએવા પર વારિઆ ૦ ૧૫૯)—એ સર્વના નમૂના મળે છે મુજ (૧૬૨) અને બ્રહ્મ (૧૦૩) કવિઓના નામ મળી આવે છે કેવું સુંદર સાહિત્ય આ સંગૃહીત છે ! કવિતાની દૃષ્ટિથી, આટલા વિશાલ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત સાહિત્યમાં પણ, શુ 'મલ્લા હુઆ જી મારિઆ ૩૧, જધ સસણેહી તો મુધઅ પર, લોણ વિલિજ્જધ પાણિએણ ૧૧૫, અજ્જવિ નાહુ મહુજ્જ ધરિ ૧૪૪'—આદિની જેડીની કવિતા મળી શકે તેમ છે ?

૧૭૨-હેમાચાર્યનું ત્રીજું મહત્ત્વ એ છે કે તે પોતાના વ્યાકરણના

પાણિનિ અને લાટ્ટાચાર્યકૃત દેવાની સાથે સાથે તેના બાદ પણ ૭ તેણે પેતાના સરકૃત પ્રાકૃત હામલ કાવ્યમાં પેતાનાં વ્યારણનાં ઉદ્ધરણ પણ આપ્યાં છે તથા સિદ્ધરાજ બળમિદ્ધ અને કુમારપાળના ઇતિહાસ પણ લખ્યા છે બાદિ અને બદ્ધ ભાષાની પેઠે તે પેતાના સુત્રોના કમથી આત્મા છે સરકૃત હામલ કાવ્યના વીસ સર્ગ છે તેમાં સિદ્ધરાજ બળ સિદ્ધ સુધીના ચૂડાતના સોલહી રાગજોના વંશ વૈભવ આદિનું વર્ણન અને સાથે સાથે દેવમલના (સરકૃત) શબ્દનુસાસનના સાત અધ્યાયોનાં ઉદ્ધરણ છે આઠમા અધ્યાય (પ્રાકૃત વ્યારણ)નાં ઉદ્ધરણોને મોટે પ્રાકૃત હામલ કાવ્ય (કુમારપાલ ચરિત)ની રચના થઈ છે કે જેમાં આઠ સર્ગ છે સરકૃત હામલની રીક્ષ અભવતિશકે અણિએ તથા પ્રાકૃત હામલની રીક્ષ પૂર્ણાક્ષર અણિએ લખી છે કે જે સવન ૧૩ ૭ કાલ્પન કૃષ્ણ ૧૧ પુષ્પ રતિચરને દિન પૂર્ણ થઈ કુમારપાલ ચરિ । થા પ્રાકૃત હામલ કાવ્યના આરભમાં અણ્વલિલપુર પદ્યવૃત્ત વર્ણન છે રાગ કુમારપાલ છે મહારાષ્ટ્ર દેશના બરી તેની કીર્તિ વખતે ૩ સગની દિનચર્ચા દરબાર, મમલમમ કુલસચાલ, બિનમલિર થાયા બિનપૂલ આદિના વર્ણનમાં જે સર્ગ પૂરા થાય છે ત્રીજામાં ઉપવનનું વર્ણન છે વસતી રીક્ષ છે ગોલામાં શ્રીમ અને પંચમમાં અન્વ ગણુજોના વિહાર આદિનું સાચાકાર વર્ણન છે રાગ અને પ્રભાતી સપ્તમિ તથા વિલાસોનાં મિત્ર કવિજોની રીતિ અનુસાર દેવમાં આપ્યાં છે છઠ્ઠામાં ચદ્રોત્પન્ન વર્ણન છે રાગ દરબારમાં બેઠા છે સાંધિનિશ્ચયે વિદ્યપિત્ર કરી કે જેમાં કુલ્પના રાગ મલિકાશ્વનની સેના સાથે કુમારપાલની સેનાનું મુઠ્ઠા અને પછી વિજયનું તથા મલિકાશ્વનના માર્ગે જવાનું વર્ણન છે આઠમ કાલ્પ કે એવી રીતે કુમારપાલ દક્ષિણનો સ્વામી થઈ મરો. પશ્ચિમનો સ્વામી સિદ્ધપતિ જનનદેવ, ઉત્તર (૧ ઉચ્ચ), કસી, મમલ મીડ કનકુજ દશર્ણ, એદિ, રેવાતટ, મયુર, જમલ દેશના સગ્ગજોની અધીનતાનું વર્ણન છે કુમારપાલ શવન કરે છે સત્તમ સર્ગના આરભમાં રાગ લીને ખરમાલ વિતા કરે છે તેમાં કમ, સી

આદિની નિદા, જૈન આચાર્યોની સ્તુતિ, નમસ્કાર પહેલા અને પછી શ્રુત દેવીની સ્તુતિ છે શ્રુતદેવી કુમારપાલની સામે પ્રકટ થઈ અને રાગની સાથે તેનું ધર્મવિષયક સંભાષણ ચાલ્યું. આખા આઠમા સર્ગમાં શ્રુત-દેવીનો ઉપદેશ છે.

૧૭૩-શ્રી હેમચંદ્રે પ્રાકૃત વ્યાકરણ (સિદ્ધહૈમ શબ્દાનુશાસનના આઠમા અધ્યાય) અને કુમારપાલ ચરિતનો સંબંધ નીચેના કોષાથી જણાવવામાં આવે છે

લક્ષ્ય પ્રાકૃત ભાષા	લક્ષણ અષ્ટમાધ્યાય	ઉદાહરણ કુમારપાલ ચરિત.
	પાદ ૧ સૂ. ૧-૨૭૧	સર્ગ ૧, ૨, ૩, ૪ ૫, ૬, ૭
	પાદ ૨ સૂ. ૧-૧૨૮	ગાથા ૧-૯૩
	પાદ ૩ સૂ. ૧-૧૮૨	
	પાદ ૪ સૂ. ૧-૨૫૬	
	અષ્ટમાધ્યાય	કુમારપાલ ચરિત
શૌરસેની	પાદ ૪ સૂ. ૨૬૦-૨૮૬	સર્ગ ૭ ગાથા ૯૪-૧૦૨
માંગધી	પાદ ૪ સૂ. ૨૮૭-૩૦૨	સર્ગ ૮ ગાથા ૧-૭
પૈશાચી	„ „ ૩૦૪-૩૨૪	„ „ ૮-૧૧
ચૂલિકા પૈશાચી	„ „ ૩૨૫-૩૨૮	„ „ ૧૨-૧૩
અપભ્રંશ	„ „ ૩૨૯-૪૪૮	„ „ ૧૪-૮૨

૧૭૪ આ પરથી સ્પષ્ટ થશે કે જે ભાષાનું વ્યાકરણ કહ્યું છે તેમાં કુમારપાલચરિતના તે અંશની રચના કરવામાં આવી છે. જૂની હિંદી-ગૂજરાતીના વ્યાકરણના વિશેષ નિયમોના ૧૨૦ સૂત્ર છે, ઉદાહરણોમાં જે ઉદાહરણો પ્રાચીન કવિતામાંથી આપવામાં આવ્યા છે તે ૧૭૫ અવતરણ છે, કોઈ પદો, વાક્યો અને દોહરાઓ અવતરણોની ગણનામાં નથી, (કેટલાક દોહાના ખડ વારવાર ઉદાહરણોની પેઠે કેટલાક સૂત્રો ઉપર આપવામાં આવ્યા છે), પરંતુ સ્વરચિત ઉદાહરણોમાં તે સર્વ વિષય ૬૯ છંદોમાં આપી ગયેલ છે આનું કારણ એ છે કે એક એક છંદમાં કેટલાયે ઉદાહરણ સમાવ્યા છે. હેમચંદ્રજીને એવી રચના પ્રિય હતી.

પ્રકરણ બીજું

દેશી નામમાલા અને કુમારપાલ ચરિત.

૧૭૫. હેમચંદ્રએ દેશીનામમાલા નામનો એક કોષ
 પણ બનાવ્યો છે કે જેમાં પ્રાકૃત સ્થાનમાં આનન્દસ દેસી સંખ્યો
 બાબા છે સંસ્કૃતના બીજા કોષોમાં વિવિધ વિભાગથી (સ્વર્ગ,
 દેવ, મનુષ્ય વગેરે) સંખ્યોનો સંગ્રહ થાય છે આ તે
 આત્મા વર્ણો (જેવા કે ક્ષત્ર, બ્રાહ્મ વગેરે) ના વર્ણોથી સંગ્રહ થાય
 છે પરંતુ આ દેશીનામમાલા વલ્લભ દેસીની પેઠે અક્ષરાર્થ
 કમે બનેલ છે તેનું પણ કારણ એ છે કે બ્રાહ્મણમાં અપ
 બ્રાહ્મણી કવિતા પૂરી ઉત્કૃષ્ટ કરવાની છે સંસ્કૃત પ્રાકૃત દેસીની
 પેઠે દેસી કોષને કોઈ એકે ગણવા નથી. બધા પ્રાકૃત કવિમાં
 દેસી પણ ગણ્યા ત્યાં જોવાને મારે આ કોષનો ઉપયોગ છે ત્યાં
 અક્ષરાર્થ કમથી જ કામ આવી શકે છે ૧૩ તે કમની બાર પણ એક-
 ક્ષર દ્વિ-અક્ષર આદિ કમ છે ને અક્ષરથી બારમ બાર સંખ્યો બધાં
 અલ્પવામાં ગણ્યા છે ત્યાં તેવા નાનાઈ સંખ્યો પણ અલ્પવામાં ગણ્યા છે
 ત્યાં જોવા સંખ્યોનાં ઉદાહરણ એક ગણમાં આવી શક્યાં તેજાને
 ક્ષત્રી બરવામાં ગણ્યા છે. અપ્સરોર્ણવા (એટલે વૃષા, ચંદ્ર, કમલ
 એવી) કમણી (મુદ્રાની ઘાટી) કમ્પરિચ્છ, કમ્પરિચ્છ (ચોરેશું)
 કમ્પરિચ્છ (ચોરેશું) આ સંખ્યોને સ્થાને સુધી એક ગણા બનાવવામાં
 કરી તેમાં અર્થ હોય તો પણ કમ સુસ્તર આવી કમ છે હેમચ

૧૩, જહલિપ્તવાચ વ્યતિ વિસંધિત દેસી સાક્ષી હોવા બધાં પણ આ
 (દેસી નામમાલા) ના બારેશું પ્રમાણ. .. 'નલ્લ કમ સુખ' બધા
 નલ્લ કમ સુખ .. નલ્લ કમથી નિર્ણય સંખ્યો અર્થવિરોધમાં સરળ
 થઈ સુખથી સમાજ અને આનંદ કરી શકાય છે નલ્લ કમને કમથી કહેવાથી
 સુખથી અન્યથા પણ શક્ય નથી તેથી નલ્લ કમનિર્ણય બધામાં છે (કેમ
 ન ૬-દેસી નામમાલા-બીજા આવાની રીત)

દ્રશ્ય એ આ પર એક માનિની ખડિતાની ઉક્તિ બનાવી છે કે હે દાતોથી ફાડેલા અધરવાળા, નખોથી કાપેલા અગવાળા, મારી ચઢર છોડ, તે ઘડા જેવા સ્તનો વાળી પાસે જા કે જે ઠાઠડીને પણ ચોગ્ય નથી (દેશી નામવાલા ૨૦). આ ઉદાહરણ બનાવવાની કઠિનતાથી વિવિધ અર્થો માટે ઉદાહરણ-ગાથાઓ તેણે બનાવી નથી. આજ રીતે કુમારપાળ ચ-રિતમા કેટલાક ઉદાહરણ એક એક દોહામા મૂકેલા છે, કિંતુ ત્યાં શ્રુત દેવીનો રાજને ધર્મ વિષયનો ઉપદેશ એ એકજ વિષય છે, તેથી કવિને થોડીધણી સ્વતન્ત્રતા મળી છે આ ૬૯ છંદોમા જે છંદો આવ્યા છે તે એ છે કે વદનક ૧૪-૨૭, ૭૭, ૭૮, દોહા ૨૮-૭૪, ૮૧, માત્રા ૭૫, ૭૮, વસ્તુ વદનક કર્પૂર (=ઉલ્લાસ ?) નો યોગ ૭૬, સુમનો-રમા ૮૨. આમાંથી નમુના તરીકે કંઈક આગળ ઉદાહરણના પ્રકરણમા આપેલા છે, જૂના અપભ્રંશના ઉદાહરણોથી આ કંઈક ક્ષિપ્ત છે તેનું કારણ સ્પષ્ટ છે ને વિશેષ હવે પછીથી જણાવીશું અને તે સ્પષ્ટ છે કે આ હેમચંદ્રએ પોતે રચેલી જૂની હિંદી-જૂની ગૂજરાતી છે.

૧૭૬. હેમચંદ્રની દેશીનામમાલામા કંઈ શબ્દો તે સમયની રીતિ રિવાજ અને વિનોદ આદિના સૂચક છે તેનો સંગ્રહ પાઠકોના મનોવિનોદ અને જ્ઞાન માટે અહીં આપવામા આવ્યા છે. હેમચંદ્રે જે અર્થ કરેલ છે તેનો અનુવાદ અહીં કર્યો છે અને કંઈ ટુંક વિવેચન સાથે જરૂર પડી ત્યાં આપ્યું છે.

અંવેદી (૧-૭) મુઠ્ઠીનો જુગાર (હિંદી-ખુઝાવૈલ)

અણ્ણાણ (૧-૭) વિવાહ કાલમા જે વધૂને આપવામા આવે છે (પહે-રામણી) યા જે વિવાહને માટે વધૂ પોતે વરને આપે છે. (સામી મો દેખામણી ?)

આણુદવડ (૧-૫૨) પતિથી પ્રથમ યૌવન હરણ ચતા સ્ત્રીના રૂધિરથી છંટાયેલું વસ્ત્ર. તે બાધવોને આનંદિત કરે છે તેથી આનંદપટ કહેવામા આવે છે. (કેટલીક જાતિયોમા હજી પણ એવી રસમ

ઉ કે આવા વસ્ત્રમાં મિલકત રાખીને નાતમાં વેચવામાં આવે છે)

ઇન્દ્રવદ (૧-૮૧) કૌભાર કૌભારસંસ્થા.

ઉદ્દિષ્ટ (૧-૧૩૦) પરજેથી રૂપિયા મુસો.

એમિલિયા (૧-૧૪૫) તે રૂપિ કે જેનું સરીર સારથી માપી તે સ્વાર આરે કિલ્લામાં ફેંટી દેવામાં આવે છે કિલ્લો દેલની એક જાનની રક્ષા છે (સ મા પરથી મીનાતિ મિનાતિ).

એલ્ફી (૧-૧૫૩) સત્તાઈને રખાતી રખત, જેમાં ઉગરાઓ સત્તાઈને રમે છે આ અનુસ્થાપન કીડા (આંખ ખીંચામણી, સંતાકુમ્ભી)

એલ્ફી (૧-૧૫૬) એક જાતની રખત કે જેમાં નથી નથી એમ કહેવામાં આવે છે

દક્ષિણ (૨-૪૬) રૂપિ રક્ષા.

જિંકારી (૨-૭૩) સુમનને મારે લાકડી કે જે દેડ આડિ એકલા મારે સખાજ રહે છે કે બીજા ભેદ તેને આ નાદિ (રજવાડામાં અસ્પર્શ જાતિઓ કમગ્રે કે કુકેરનું પર આ રીતે સિર પર રાખે છે).

અમિલન (૨-૮૮) નથી પરજેથી જુ

અનેલિસન (૨-૧૧) દાસ્ય સ્થાનમાં અમરપદ, જેનું એક બાજુમાં મિલમિલવિન ૨૬ કપેસ છે (મજમણીઓ).

સિલ્ક રમણ (૩-૩૦) આંખ મિલામણી.

એલ્ફિયા (૩-૧) સસન જેવો ખેલ કે જેમાં કન્યાઓ (અથવા લાલક) નાચે ક્રે છે (રસ).

સુવસથા (૪-૨૧) એક રક્ષા કે જેમાં રૂપિ ખતિનું નામ પૂજાવ છે અને તે નાની કહેતી તેથી તેને ખસાસકાનથી મારવામાં આવે છે (સાગપૂત્રાનમાં કપાંક કપાંક વિદ્યેશ્વર મુક્તી વખતે રૂપિયા આ રમત કાજ પણ કરે છે દુષ્કર્મ દે એક મ્યોક આપે અમ સમજાવવા મારે ઉદ્ધૃત કરેસ છે તે પરથી જાણાય છે કે રૂપિ

પુરુષ મળીને આ રમત રમતા હતા અને કંઈ કંઈએત ફાળકે
જેવું પણ થતું હતું 'નિયમ વિશેષશ્ચ' જાણલયા જ્ઞેયા ।
આદાય પલાશલતાં આમ્યતિ લોકો ડાહ્યો યસ્યાં ।
પૃષ્ઠા પતિનામ સ્ત્રી નિહન્યતે ચાપ્ય કથયન્તી । તેણે
જે સ્વરચિત ઉદાહરણ આપ્યું છે તેમા 'દોલા ચિલાસ-
સમર્પ' છે, કિંતુ 'પુચ્છન્તી' 'સહી=સખી) જ છે (નામન
લેવાની ક્રિયા-લયા)

શ્રીરંગી (૪-૩૧) માથુ ઢાકવાનુ ફરૂ વૂધટ-ધૂમટો (આભાણુક શતકમા-
નીરગિકા (મરફત) એક કહેવતમા આવેલ છે કે અધશ્વસુરને
માટે નીરગિકા કેવી ?)

બ્રુરુરિઆ (૪-૪૫) ભાદ્રપદ શુકલ દશમીનો એક ઉત્સવવિશેષ;
તુણ્ય (૫-૧૬) ઝુખા નામનુ વાળુ-વાળ (પતજલિના 'મૃદગ શખ
તૂણુવમાનુ તૂણુવ ?)

યેવરિઅ (૫-૨૯) જન્મના અવસર પર વાળગાળ
દુકકર (૫-૪૨) માધ માસની રાત્રિમા ચાર પહોર (પ્રતિ પહોર)
સ્નાનનો નિયમ (દુષ્કર !)

દુહોલણી (૫-૪૬) જે ગાય એકવાર દોવાય પછી કરી પણ દોવાઈ
શકે તે-દૂધાળી ।

દિઅસિઅ (૫-૪૦) સદા ભોજન (દિવસિક)

દિઅહુત (૫-૪૦) સવારનુ ભોજન (દિવાલુકત) શિરામણી

દોવેલી (૫-૫૦) સાયકાળનુ-સાજનુ ભોજન (વાળુ)

ધમ્મઅ (૫-૬૩) ચોર દુર્ગાની સમક્ષ પુરુષને મારી તેના શરીરના
લોહીથી જગલમા જે ધર્મીય બલિ-બળિદાન કરવામા આવે
છે (તે સમયના ઠગ ?)

પશુરુહણી- (૬-૩૬) સાસરીએથી પહેલા પ્રથમ (પીયર) લાવવામાં
આવેલી નવવધુ.

પાડિઅજ્ઞ (૬-૪૩) જે પીયરથી વધુને સાસરીએ પહોચાડે તે.

પેન્થમ (૧-૮૧) આસો માસમાં ઉત્સવ કે ગેમાં પતિ એના
દાસથી અપૂર્ણ (પૂર્ણ) થઈ જાય છે

મુદ્ધમ (૧-૧૩૫) જે એની વિવાહ બાર દેવ તેને ઊડી બીજ
નિમત્તિ એએનો વિવાહ થઈ જાય તે. પદ્મ.

મદ્યુદિન (૧-૧૪૧) વિવાહ થયેલી-પરજેલીના દેવ, મદ્યુદેવ.

લપ (૩-૧૬) નવાં વિવાહિત એ પ્રાપ્તના એએનો અરુપરસ નામ
લેવાનો ઉત્સવ. આ સમયના ઉપદેશમાં દેવમંદે જે ગદ્યા
બનાવી લખી છે તેનો આસપ એ છે કે મહારાજ કુમાર-
પાલ. આપની સેનાને આવતી એએને આમંત્રણ રિપુ-કર્ત્તવ્ય
અરુપરસ નામ લઈ લઈને પુદ્ગર છે અને આપના લપ
ની શાહ કરાવે છે (કે વિવાહ થયેલી પદ્મ આમ હતું હતું)
જુએ ઉપર લુપ્તથા

લપપુરિસ (૩-૨) એક ઉત્સવ કે ગેમાં વધુનું ચિત્ર દાશમાં કમલ
એને ચિત્રવામાં આવે છે

બુદ્ધાસ (૩-૪૬) આરે નવી વિવાહિત એના થયેલી પતિ બહાર
અથ નહિ તે લાં રમણ કરતે રહે તેવી વિશેષ રીતિ આ ઉત્સવ
(હનીમલ)

મદ્યુદિન (૩-૫) એક એની ઉપર જે બીજ એ લાવવામાં આવે ત.

વેરુલી (૩-૮૧) આવજુ મુદ્ ૧૪ નો વિશેષ ઉત્સવ (રાખી દિ.)

સુમિમલ (૮ ૩૬) હાનુનોત્સવ-આ મસ્તૂત સુમિમલનો તારાવ છે તે
મારે દેસીમાં મળેલ નથી. મીલેમલ લપમલમાંથી સુમિમલના
પ્રયોગનું ઉપદેશ આપ્યું છે (૧૫ દિ.)

સવાસ (૮-૪૩) અમો. અને વચ્ચે આમથીથી આપ્યા-આપ્યા
વચ્ચે તે.

દિવિઆદિવિમ (૮-૬૮) એક પત્ર ઉમેરી કરી બી ન એકા પત્રની
આવવાની હાલમાંની રમત.

૧૭૭ કુમારપાલ અરિત કુમારજના રાજ્યમાં રચાઈ કુમાર

પાલ રાજ ગાદીપર સ. ૧૧૯૯ માં બેઠો અને તેનો સ્વર્ગવાસ સ. ૧૨૩૦ માં થયો હેમાચાર્યનો સ્વર્ગવાસ સ. ૧૨૨૯ માં થયો. શિલાગ વશના મલ્લિકાર્જુન સાથે યુદ્ધ સ. ૧૨૧૭-૧૮ માં થયેલ માનવું ૫૪૫૪ તેથી કુમારપાલ ચરિત (દ્વાઅયકાવ્ય) અને તેમાં અંતર્ગત આ આગમન (જૂની હિદી-જૂની ગૂજરાતી) કવિતાનો રચનાકાલ વિ. સં. ૧૨૧૪ થી વિ. સ. ૧૨૨૯ સુધીમાં કોઈપણ સમય છે. હેમચંદ્રજીના વ્યાકરણ સિદ્ધરાજ જયસિંહની આગ્રાથી તેના રાજત્વકાલમાં અર્ચાત. સં. ૧૧૯૯ ની પૂર્વે બન્યું વ્યાકરણની બૃહદ્વૃત્તિ અને તેનો ઉદાહરણ સંગ્રહ સુત્રોની સાથેજ રચાયેલ હશે આ માટે શ્રી હેમચંદ્રે પોતા સિવાય અન્ય ઉલ્લેખેલ -ઉદ્કૃત કવિતા પ્રચલિત થવાનો સમય વિ. સ. ૧૧૯૯થી પૂર્વે છે, એ તો વારંવાર કહેવાની જરૂર નથી કે આ સવત્ તેની ઉપલક્ષિતે નિમ્નતમ-છેલ્લામાં છેલ્લો સમય છે ઉર્ધ્વતમ સમય-સૌથી અગ્રકાલે સમય મુજબના નામાકિત દોહાથી લેવો ઘટે-અર્થાત આ કવિતા સ. ૧૦૨૬ થી ૧૧૯૯ સુધી લગભગ બે સૈકાની છે

૧૭૮ જ્યારે હેમચંદ્રજીના ઉદાહરણોની વ્યાખ્યા કરનાર હમીદ ચૂકી હતી ત્યારે દોહક વૃત્તિ નામનો ગ્રંથ ઉપર એ સ. ૧૯૧૬ માં અમદાવાદમાં પંડિત ભગવાનદાસ દેવેદાસજી દ્વારા રચનારતુ નામ આપ્યું નથી પરંતુ અંતમાં એકે એકે છે—

“ इति श्री हैम व्याकरण प्राङ्गुलि-संग्रहे दोहकार्य- १६ भा समाप्त लिखितो मद्योपाध्याय- १८० ११०२ वर्षे शके देव હત. ૧૫૩૮ પ્ર૦ (વર્તમાને) વૈદ્યાન જે ૧૧ શ્લોકો ”—સિદ્ધરાજ જય-આ સર્વે ઉદાહરણોની મધ્યમાં એકે એકે માગધરાજ પોતે શૈવ ખડ અને એક મદારાગ્રી જે ૧૧ શ્લોકો માં જરૂર માટેજ હેમચં-

૧૪ સિદ્ધરાજ જયસિંહજીના સૌમેશ્વરનો અર્ચા આપણે કરી છે. મહામાનો બાપ) જે ૨૨ શ્લોકોમાં પાલ નંધર્મ પ્રત્યે બૂક્યુ હશે. કાશ્મીરની લગભગ ૧૦૦૦ થી ૧૨૦૦ જેટલા હેમચંદ્રજી પત્રિકા ભાગ ૧ જે

ખ્યા કરી દીધી છે કેમચક્રના પ્રાકૃત વ્યાસરચના પાન પાનનો
પ્રચાર જોન સપ્તઓમાં રહ્યો તેથી આ કવિતાઓના પરપરામાં ચાલે
સાંપ્રદાયિક અને નાલુવામાં દોષકલ્પિત ક્યાંક ક્યાંક થયું સદાચાર્ય આપે
છે ન્યાં મતભેદ છે ત્યાં મતાનુવામાં આવેલ છે

દોષકલ્પિતની રચના જોન સંસ્કૃતમાં થઈ છે—તેમાં જ ભાષાનુસ
સંસ્કૃત—એટલે જાણપરથી કરેલ સંસ્કૃતના પદો અહીં છે તેની યાદી
નીચે પ્રમાણે આપી છે

અદિત—અદ્યેષા, અદિતિ—અદે છે અદ્યમ—અમે અદીએ છીએ
(અદિજન, અદિજો)

અભિવા—અભાવી—(ભાઈ) અભાદિને (અભિ) અગ્ની—વાગ્ની સાથે,
નલિ કિષે—વારી નાઈ હું (નલિ કિનનઈ)

અર્જુન—અર્જુન (એવિઠ અર્જુન)

રોહિણિ—(રુદ્ર) ઘેર નહ કરે

કિં ન ચતમ્—શું નહીં સર્વે સવ કંઈ સિદ્ધ થયું.

મુકલેન—દાન ઉદારતાથી (મેલકલેન) મેલકલ અર્થથી

ઉપરિત (અપેક્ષા છે ઉદ્ધરિત) ઉપરું નચું (ઉપરિત)

ઉદ્ધવતે—જિજ્ઞસુ ત્યજતે (ઉપરિતિજા)

ચુર—ચુર (ચુરુચુર) ચુરુચુર.

જન—મુખ (મારવાડી જાને) મૂ, જાનું

વિષ્ણુવતિ—ગુણવે છે—(વધિર છે—દીવે વધિર છે)

અવર્તતે—રોલવતિ ! (આપદા—અવરે છે અવર છે અપ્રાપ્ત છે)

અમદાનિ—અમદા.

ધારી—ધાર, ધારું

કહે—કહમાં—કિમાં—પરો—પરામાં [કહ્યો વ્યક્ત]

કલ્યાણિ—કલ્યાણિ

વીરેશ્વર—આદ્યેશ્વર—વીરું મુંડ (નિવૃત્તવ્ય)

વિજેશ્વર—વિજેશ્વર.

સ્તાધ—ચાહ

મોટયન્તિ—મોડે છે (મોડતિ).

૧૭૯—ઉદાહરણાશ્રમા જે અક્ષરનિવેશ શ્રી શકર પાકુરગ પડિને પોતાના કુમારપાલ ચરિતના સમ્પ્રદાયમા કેટલીક પ્રતિજ્ઞાની સહાયતાથી રાખ્યો છે તે રાખ્યો છે પાઠાતર ઘણા ઝોઝા આપ્યા છે—આના કારણ મુખાનુસારીલેખન (જેવું મોલત્રુ તેવું લખતુ), અસાવધાનતા, ઉઝો, ઉઝો, રથ, મ્હ, આદિ લખતા એક બીજા સાથે રહેલી સમાનતા, પર સવર્ણની અનિત્યતા, અર્ધ, ઝે, અઉ, ઝોના વિકલ્પ, અનુનાસિકની અસાવધાનતા, અને અતના ઉની ઉપેક્ષા આદિ છે ” એ ઝો ના અર્થ ઉચ્ચારણને ધ્યાનમા રાખવાથી તથા અર્થી ‘ઈ’ ઉને મેળવી એ, ઝો મોલવાથી છદ સારી રીતે મોલી શકાય છે તથા ગાતા બરાબર ગાઈ શકાય છે

પ્રકરણ ત્રીજું.

હેમચંદ્રજીનું જીવનચરિત તથા કાર્ય.

૧૮૦ હેમચંદ્રજીના જીવનચરિતનો કષ્ટક આભાસ કુમારપાલ પ્રતિ-
બોધના ઐતિહાસિક વિગત સંબધી કહેના હવે પછી આવશે તેમનો
જન્મ મ. ૧૧૪૫ મા, દીક્ષા સ. ૧૧૫૪ મા, સુરિપદ સ. ૧૧૬૬ મા
અને સ્વર્ગવાસ સ. ૧૨૨૯ મા થયો. તેમનું જન્મ નામ ચગદેવ હતું.
દીક્ષા સમયે સોમચંદ્ર અને સુરિ ચતા હેમચંદ્ર પડયુ સિદ્ધરાજ નય-
મિહની પાસે તેમણે ઘણી પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત કરી મિદ્ધરાજ પોતે શૈવ
હતો છતા સર્વ ધર્મોનો આદર કરતો હતો સિદ્ધરાજને માટેજ હેમચ-
ંદ્રજીએ પોતાનું વ્યાકરણ બનાવ્યું કે જે સંબધે ચર્ચા આપણે કરી છે.
હેમચંદ્રજીના પ્રભાવથી સિદ્ધરાજનું મન જૈન ધર્મ પ્રત્યે ખૂબ્યું હશે
પરંતુ કુમારપાલ ગળ થવાથી હેમચંદ્ર તે હેમચંદ્રજી બરા બન્યા હેમ-

અર કલિકાલ સર્વથા' થયા અને કુમારપાલ પરમાદત બન્યા.

૧૮૧ કુમારપાલના રાજ્યના પ્રથમના ૫૨૨ વર્ષે શુદ્ધવિજય અઢિમાં વીત્યાં. શ્રી હેમચંદે અમરકાંતીના કુમારપાલ રાજા થયે એવી અભિપ્રાયણથી બહી દીધી હતી અને સિદ્ધરાજના તેના પરના દેવથી થયેલી સહ્યાકથામાં તેને સદામતા પણ આપી હતી. હવે તેને જિન ધર્મોપદેશ આપી તેના હાસ પૂજ્ય ધર્મપ્રચાર કરાખો. કુમારપાલના ઉત્તર-વિક્રમી અભયપાલના મત્રી થયેલા મેહપરજીવ નામનું નાટક પ્રબોધવદો-કથની શૈલીનું લખ્યું છે તેમાં એવું વણન છે કે ધર્મ અને કિસ્તિની પુત્રી કૃપા સ્વયે કુમારપાલને લિવાહ સ ૧૨૧૧ ના માર્ગ શીર શુભ દિવસને દિને હેમચંદે કરાખો તેથી મેહને દરથી ધર્મને પેતાનું સન્ન પુન અજીવું. રથને દૂર કરીને તે અ તિથિ કુમારપાલના જૈન ધર્મ સ્વીકારની છે. હેમચંદના ઉપદેશથી સમગ્ર પ્રચાર, દૂરવચર ત્યામ, મહિર સ્થના પૂજા વિસ્તાર, કલ્પોદાર, અમારિધાનકુ વીર્યવાત્રા આદિ ધણી ધામધૂમથી કુમારપાલે કર્યા તે કરાખ્યાં. જેન સાક્ષિત્યમાં આ ગ્રંથ સિખના કથા પ્રતિષ્ઠાપૂર્ણ ઉમેળ છે.

૧૮૨ રાજાએ ૨૧ ચાનકોલ (પુસ્તક બધાર) કરાખ્યા છમીસ હજાર શ્લોકોનું તિથિ સમાધિ પુરપ અરિત હેમચંદ પાસે સ્વામી સેના રથથી લખાવી સાંભળ્યું. અમાર અંત નાર ઉપદેશ સેનાથી લખાવી સાંભળ્યાં, મેત્રસામ અદિ લખાખ્યાં. ગુરના મધિના લખવવાળા છ-લેખક (લકીયા) હતા. એક દિન લેખક યાજ્ઞમાં ગઈ રાજાએ લેખકને કમરે પર લખતા બેલા ગુરને કહ્યું કે શ્રી તાપવ્રજોનો ટોરો પડ્યો છે. રાજાને ટરમ થઈ. ઉપનાસ કર્યો. પર તાપ્રે (કહ્યું તાપ્રે કે જેના પદન લખવા માટે કામ જાતી ન થઈ)ની પૂજા કરી તે તે સવારમાં શ્રી તાપ્રે થઈ ગયા પછી મથ તેના પર લખાવતા ગયા. (શ્રી જિન મહાનંદે કુમારપાલ પ્રજા ૫ ૬૫-૬૭)

૧૮૩ શ્રી હેમચંદે દેવદાસે લાખે શ્લોકોના મથ બનાવ્યા છે તેમાં પ્રધાન મધી એ છે કે—અભિપ્રાય તિતામણિ અદિ દેવદાસ દેવ, કમ્પા-

નુશાસન, હદોનુશાસન, દેશી નામમાલા, દ્વાઅયકાવ્ય (સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત), યોગશાસ્ત્ર, ધાતુપારાયણ, ત્રિપદિથલાકા પુરૂષ ચરિત, પરિશિષ્ટ પર્વ શબ્દા-નુશાસન (વ્યાકરણ) તેના પોતાના રચેલા ગ્રંથોની પ્રાય વૃત્તિઓ પણ રચાઈ છે, ૮૪ વર્ષની અવસ્થામાં અનશનથી હેમચંદ્રે પ્રાણત્યાગ કર્યો. કુમારપાલ પણ લગભગ છ માસ પછી સ્વર્ગસ્થ થયો.

સિદ્ધ હેમ વ્યાકરણની રચના—(જિનમંડનના કુમારપાલ પ્રબંધ પરથી પૃ. ૧૨(૨), ૧૬(૨) વગેરે)

૧૮૪ પહેલા કદી હેમચંદ્રજી ‘પરબ્રહ્મમય પરમપુરુષ પ્રણીત માતૃકા અષ્ટાદશ લિપિ વિન્યાસ પ્રકટન પ્રવીણ’ આહ્વાની આદિ મૂર્તિઓને જોઈ કાશ્મીર જવા ચાલ્યા તો ભગવતીએ તેનો માર્ગદર્શન અચાવવા માટે માર્ગમાળ આવી દર્શન તથા વિદ્યામત્ર આપ્યા હતા. સિદ્ધરાજ જયસિંહને ત્યાં તેનું પાંડિત્ય જોઈ કોઈ અસહિષ્ણુ (આહ્વાણી) એ કહ્યું કે અમારા શાસ્ત્ર (પાણિનીય વ્યાકરણ) શીખીને આ વિદ્વતા પ્રાપ્ત થઈ છે સિદ્ધરાજે પૂછ્યું ત્યારે હેમચંદ્રે કહ્યું કે શ્રી મહાવીર જિને શિશુ અવસ્થામાં જ ઉપદેશ દ્વિ સમક્ષ આપ્યો હતો તે જનેદ્ર વ્યાકરણજ અમે શીખીએ છીએ. (જુઓ ઉપર પૃ ૩૮૧ ટિ ૨) રાજાએ કહ્યું કે તેટલા પ્રાચીનને છોડીને કોઈ નજીકના કર્તાનું નામ આપો તેણે કહ્યું કે સિદ્ધરાજ સહાયક થાય તો પોતે નવું પત્ર અગવાળું વ્યાકરણ રચે રાજાએ સ્વીકાર્યું એટલે શ્રી હેમચંદ્રે કહ્યું કે કાશ્મીરમાં પ્રવરપુર (ખિલ્લણની જન્મભૂમિ)માં ભારતી કોશમાં પુરાતન આઠ વ્યાકરણોની પ્રતિ છે તે મગાવી આપો પ્રધાનોએ જઈ ભારતીની સ્તુતિ કરી એટલે ભારતીએ કહ્યું કે હેમચંદ્ર મારીજ મૂર્તિ છે, પ્રતિઓ આપી દો પ્રતિઓ આપી. ધણા દેશોમાં અહાર વ્યાકરણ લાવવામાં આવ્યા ગુરૂ (હેમચંદ્ર) એ એક વર્ષમાં સવા લાખ ગ્રંથનું વ્યાકરણ રચી રાજાના હાથે પર રાખી, યમર ઢોળતા રાજસભામાં લાવી પધરાવ્યું અને સભાજીવ્ય અર્ધર્થા આહ્વાણીએ કહ્યું કે શુદ્ધ શુદ્ધની પરીક્ષા કર્યો વગર રાજાના સર્વસ્વતી કોશમાં રાખવા યોગ્ય નથી કાશ્મીરમાં ચંદ્રકાન્ત મણિની

ખનેલી આઠાની મુર્તિ છે તેની સમક્ષ જસદુર્ગમાં પુસ્તક દેશમાં આવે
ને બીજાના વચર નિશાની આવે તો શુદ્ધ જાણે, અન્યથા નહીં
રાજાએ સરચાકુલ વાંઠ ત્યાં મોકલાવ્યું પડિતો સમક્ષ ને પડી સુધી
વ્યકતિય કારનીના સરસ્વતી કુદમાં પડી રહ્યું અસ્થિમનીકણુ સગને
આરે રખાનોએ આ જણાવ્યું ત્યારે ૩ સેખડેથી તથા વર્ષ સુધી
પ્રતિએ ૧૧ લખાવણી ૧૭ અક્ષર દેસામાં પદન ખાન માટે મોકલી.

૧૫. સાસ બને બાસનાં કમ્પોની અભિપરીક્ષનાં સંખ્યામાં નુબો.
ના ૪ મિલિ બાસ ૧ ૫ ૧ ૦ સંખ્યાએ સ્થિતિસ્થાપિતમાં બાસના
સ્થાનવાસવાસના ન બળવાનો હશે જ કહે છે (રાહકોડ મૂલ્ય વાવકર)
બને ચૌદવડોના ક્યાં વાપરિયને યાવ બાસના માટે બાસને જલ્લમિત
(જલ્લમ-મિત્ર) કહી છે ચાલોના સારિ (બેન)ના વ્યવિંસતિ પ્રમથમાં
કારનીમાં સરસ્વતીના કાવમાં શી લવણ નેવલમિત્ર સજવાને બને સર-
સ્વતીના તે કમ્પમાં પોતાના ક્રેલા બાકિતમ જલ્લમજીવી વાંચના તેને
દેખી દેવાને હશે જ કહે છે ચૌદવ વાંચનાં કહે છે ૩ 'કુવિલે' કિ કુવલે
કર્કલાત્' (વ દ્વધાર સર્માઈ) તસે 'વન્ધીતમ નિશ્વ' તમની બે જલિત
વાંચી છે ૩ એમાં સાક્ષત જાણમાં મળના લખવાના વિધાનને. નિશ્વ છે
તેમાં લખે છે ૩ બાસવતી ક્રેલાંને યીક્ષિ પાણીમાં નાંખવામાં બાંચી
હવી, કિંતુ ચૌદવસ્વામીની યીક્ષ લીલવા વચર-વચર વચર નીક્ષ. બે
પ્રમાણે માપાન્ય પક્ષ. વન્ધીતમ નિશ્વ વચરે તે બેક્ષા માટે જા બાંચી
ખાંચી છે ૩ ચૌદવ વસ્વામીની યીક્ષમાં કાંચે વ્યવાસમિત્ર મલ બે ચૌદ-
ની બાંચી. તથા માપાન્યમાં જાહેરના વલુનામાં 'પૂર્વવત્' વધિસ્વાદ
કે ચૌદ પોતાના પક્ષત્ સમવન કહે છે. પક્ષત્ પાણીમાં તાંબીને સાક્ષ
પરીક્ષના સંજ્ઞાવતી ક્યા લોવાની બાંચી લખી વાંચી છે

૧૬. ક્રેલ સંસ્કૃતિમાંની માત્રમ, ક્રેલ વા પ્રતિકૃતિની બાંચીને પ્રતિ-
બેલ લખવાની હાંચી કહે છે કિંતુ જન વા દેલ બાંચીનુમાં સંસ્કૃ-
તમાં જા સંખ ૪ ૧૪૪ નાં મને છે બિનમદને પ્રત્યક્ષ પ્રતી બેલ
ક્રેલાંને વા લખ્યું છે

૧૭. અક્ષર દેલ—કર્પાં, વૃજાં, વા, સારા, ક્રેલ, સિદ્ધ, ક્રેલ,
ક્રેલી, જા, ખાલ, ક્રેલ, રાખું, ક્રેલ, બાંચર, ક્રેલ, ક્રેલ, ક્રેલ, ક્રેલ,
ક્રેલી, બિનમદને ક્રેલમાં પ્રમાણ ૫૪ ૮૨ (૧).

પ્રકરણ ચોથું.

શ્રી હેમચંદ્ર અને દેશી.

૧૮૫ યુવ (ન) (એટલે જુવાન)ના તારતમ્ય વાચકરૂપ યઘ્વી-યસ્, યવિષ્ટ અને અલ્પના અલ્પીયસ્ અને અલ્પિષ્ટ થાય છે. આ અર્થોમા કનીયસ્ અને કનિષ્ઠ પણ થાય છે. પાણિનિની આ સબધે કહેવાની રીત એવી છે કે યુવ અને અલ્પની જગ્યાએ વિક્-સ્પથી કન્ થઇ જાય છે (૫-૩-૬૪). આનો ઐતિહાસિક અર્થ એ છે કે પાણિનિના સમયમા એકલો કન્ નાનાના અર્થમા વપરાતો હતો—કેવલ તેના તારતમ્યવાચક રૂપમા વપરાતો હતો વૈયાકરણીની કહેવાની એવી રીતિ છે કે પાણિનિના સૂત્રથી અલ્પીયસ્ અને યઘ્વીયસ્ની જગ્યાએ કનીયસ્, અને અલ્પિષ્ટ અને યવિષ્ટની જગ્યાએ કનિષ્ઠ થઇ જાય છે. આલુ કઇ થતુ નથી વ્યાકરણુનુ સૂત્ર કોઇ નવીન ચીજ બનાવી શકતુ નથી તે તો જે કઇ હોય તેને નિયમથી રાખી દે છે. ‘અમુક સૂત્રથી આમ થયુ’ એને બદલે વૈજ્ઞાનિક રીતિથી એમ કહેવું ઘટે કે ‘આમ બાષામા થાય છે, તેનો ઉલ્લેખ અમુક સૂત્રમા કરેલો છે.’ કન્ કે જેનો અર્થ નાનુ છે તેનો એકલપણે વિશેષણ તરીકે તે સમયે મસ્કૃતમા વ્યવહાર થવાનુ બધ પડી ગયુ હતું. ‘કન્યા’ માં તે મોજુદ છે કન્યાનો પુત્ર ‘કાનોન’ બનાવવા માટે પાણિનિએ કન્યાને બદલે ‘કનીન’, માની પ્રત્યય લગાડ્યો છે (૪-૧-૧૧૬). આ કાર્ય (જે ‘કન્’ની સપ્તા—તેનું અસ્તિત્વ પાણિનિ માનત તો) કન્ને પ્રત્યય લગાડીને પણ થઇ ગયુ હતું. તેપાલી ‘કન્-જા’ (નાના) હિંદી કન્+અગુરિયા—નારગીની ‘કન્તી’ આદિમા તે ‘કન્’ ચાલુ રહેલો દેખાય છે. તે રીતે જ્યાં પાણિનિએ ‘ઙ્ર’ ના કઇક રૂપને બદલે ‘ઙ્ર આહ’નુ થયુ, જનુ ‘વઘ્’ થઇ જયુ, અને અસ્નુ મૂ થઈ જયુ જણાયુ છે તેનો ઐતિહાસિક અર્થ એ છે કે ‘આહ્’ ‘અસ્’ અને ‘વઘ્’ ધાતુઓના જે સમયે પુરા રૂપે પહેલા થતા હશે, તે

પ્રકરણ ચોથું.

શ્રી હેમચંદ્ર અને દેશી.

૧૮૫. યુવ (ન) (એટલે જુવાન)ના તારતમ્ય વાચકરૂપ યવો-
યસ્, યવિષ્ઠ અને અલ્પના અલ્પીયસ્ અને અલ્પિષ્ઠ થાય છે.
આ અર્થોમાં કનોયસ્ અને કનિષ્ઠ પણ થાય છે પાણિનિની આ
સબધે કહેવાની રીત એવી છે કે યુવ અને અલ્પની જગ્યાએ વિક્-
સ્પથી કન્ થઇ જાય છે (૫-૩-૬૪). આનો ઐતિહાસિક અર્થ એ
છે કે પાણિનિના સમયમાં એકલો કન્ નાનાના અર્થમાં વપરાતો નહોતો-
કેવલ તેના તારતમ્યવાચક રૂપમાં વપરાતો હતો વૈયાકરણીની કહેવાની
એવી રીતિ છે કે પાણિનિના સૂત્રથી અલ્પીયસ્ અને યવોયસ્ની
જગ્યાએ કનોયસ્, અને અલ્પિષ્ઠ અને યવિષ્ઠની જગ્યાએ કનિષ્ઠ
થઇ જાય છે આવું કંઈ થતું નથી વ્યાકરણનું સૂત્ર કોઈ નવીન ચીજ
બનાવી શકતું નથી. તે તો જે કંઈ હોય તેને નિયમથી રાખી દે છે.
'અમુક સૂત્રથી આમ થયું' એને બદલે વૈજ્ઞાનિક રીતિથી એમ કહેવું
ધટે કે 'આમ બાષામાં થાય છે, તેના ઉદ્દેશ્ય અમુક સૂત્રમાં કરેલો
છે.' કન્ કે જેનો અર્થ નાનું છે તેનો એકલપણે વિશેષણ તરીકે તે
સમયે સંસ્કૃતમાં વ્યવહાર થવાનું બધું પડી ગયું હતું 'કન્યા' માં
તે મોજૂદ છે કન્યાનો પુત્ર 'કાનીન' બનાવવા માટે પાણિનિએ
કન્યાને બદલે 'કનીન' માની પ્રત્યય લગાડ્યો છે (૪-૧-૧૧૬).
આ કાર્ય (જે 'કન્'ની સત્તા-તેનું અસ્તિત્વ પાણિનિ માનતો તો)
કન્ને પ્રત્યય લગાડીને પણ થઇ શકતું હતું. તેપાલી 'કાન-જા' (નાના)
હિંદી કન્+અગુરિયા-નારગીની 'કન્ની' આદિમાં તે 'કન્' ચાલુ
રહેલો દેખાય છે. તે રીતે જ્યાં પાણિનિએ 'ઙ' ના કંઈક રૂપને
બદલ્યો 'આહ'નું થયું, દન્નું 'વઙ્' થઇ જયું, અને અસ્નું મૂ થઈ
જયું જણાવ્યું છે તેના ઐતિહાસિક અર્થ એ છે કે 'આહ્' 'અસ્'
અને 'વઙ્' ધાતુઓના જે સમયે પૂરા રૂપે પહેલા થતા હશે, તે

સમગ્રે જે ધાતુ જાદુરી રહી ગઈ હતી તેને પાણિનિએ તે અવના જાન્ય
ધાતુઓનાં રૂપોમાં મેળવી દીધી. પાણિનિના વૈદિક રૂપોનાં વિવેચનથી
એવો ખતો મળે છે કે કેટલાક સમય મુધી કેવા પ્રયોગ થતા હતા અને
આર્યો તે અદલાવા.

૧૮૧ પ્રાકૃત વૈદ્યશાસ્ત્રોએ જનકમુદ્ર સંસ્કૃતને પ્રાકૃતિ માની જનક મુદ્ર પ્રાકૃતનું વ્યાકરણ લખ્યું છે સંસ્કૃતથી યુ યુ પરિવર્તન થાય છે તેને અલ્પરમાં અલ્પેષ છે પ્રાકૃતને ભાષા માની તે વર્ત્યા નથી વર્તી પણ સાચા નહોત્યા, તેનું લક્ષણ પ્રાકૃત પણ પુસ્તકો એટલે જનક પ્રાકૃત હતું હેમચન્દ્રના પ્રાકૃત વ્યાકરણના લગભગ બે પાદ આમાંજ મળ્યા છે કે જ્યાં સંસ્કૃત શબ્દમાં જ્યાં અક્ષરની જગ્યાએ શું થયે ત્યાં છે તે પાશ્ચિનીની પેઠે સ્થાન નક્કી, અવસ્થાન આદિનો વિચાર પ્રાકૃતશાસ્ત્ર દ્વરા તે સંક્ષેપ પણ થાય અને વૈદ્યનિક નિયમ પણ થઈ શકે તેના વચ્ચે પ્રાકૃત વ્યાકરણ અનિયમ પરિવર્તનની પરિસ્થિતિ મળે છે હેમચન્દ્ર દેવે છે કે કસિ (પરથી એકવચન, અવધાન)ની જગ્યાએ પ્રાકૃતમાં છો, હો યુ હિ હિન્તો આવે છે આ જેટલી સદા પ્રથમ વચ્ચે આવે છે જુ વચનામાં આ વચર સુન્તો પણ આવે છે ૮-૩-૮,૪ આમજી અક્ષરો તેણે મધ્યમપુરુષ અને ઉત્તમપુરુષના દેવ લોક રૂપ બતાવ્યા છે ૮-૩-૪૦-૧૧૦ શું જ્યાં સવ રૂપ પ્રાકૃતમાં એક સમયેજ અક્ષર થયાં આ સમયે સમયે અક્ષરો થયાં એ બાક્યનું બહુ રચક અને રાજાશયક થાય આથી પ્રાકૃતના પ્રકારો માત્રમ પદ્ય સંબંધના અર્થમાં ફેરફાર (સી ફેરફાર દ્વિતી-મૂળસૂત્રી દેશ) પ્રત્યક્ષ આવે છે હેમચન્દ્રે તેને અપભ્રંશમાં આદેશ ગણે છે ૮-૪-૪૨૨, પ્રાકૃતમાં નથી મળેલ, પરંતુ તે મુખ્યત્વે અને સાહિત્યની પ્રાકૃતમાં દેવોએ જગ્યાએ થયાં આવે છે

૧૮૩. પ્રકૃતોમાં જે સસ્કૃતભવ ના કસમ શબ્દ છે તે સ્વસ્કૃત
પરથી જન્મ્યું છે જે સસ્કૃતભવ ના તામ્રભવ છે તેની શેષ જાતમ,
વસુનિધર આદિથી આ વૈષ્ણવશ્લોકો સમજા આપી છે અને જાણી

રહ્યા દેશી. તે અવ્યુત્પન્ન પ્રાતિપદિક છે કે જેનો નવી જૂની પ્રાકૃતો વાળા વ્યવહાર કરતા આવ્યા છે તેની પ્રકૃતિ પ્રત્યયનો વિચાર કઠિન છે. સંભવ છે કે અધિક શોધ કરતા તેમાંથી કઈક ખીજી ત્રીજી પેઢીના તદ્ભવ સિદ્ધ થઈ જાય હેમચંદ્રજીએ દેશીનું વૈજ્ઞાનિક વિવેચન કર્યું નથી.

૧૮૮ પોતાની દેશી નામમાલામાં પોતે શુ લીધું છે, શુ નથી લીધું તેનો ઉલ્લેખ તેઓ એવી રીતે કરે છે કે (૧) જે લક્ષણયથ (સિદ્ધ-હેમ શબ્દાનુશાસન) મા પ્રકૃતિ-પ્રત્યય આદિ વિભાગથી સિદ્ધ કરવામાં આવ્યા નથી તે લા લેવામાં આવ્યા છે (૨) જે ધાતુ, વૈયાકરણ તથા ડોશકારોએ દેશીમાં ગણેલ છે, પરંતુ જેને અમે ધાતુઓના આદેશ માનેલ છે તે લેવામાં નથી આવ્યા (૩) જે પ્રકૃતિ-પ્રત્યય વિભાગથી સંસ્કૃતજ સિદ્ધ થાય છે કિંતુ સંસ્કૃત ડોશોમાં પ્રસિદ્ધ નથી તે અહીં લેવામાં આવ્યા છે-જેવા કે અમૃત-નિર્ગમ એટલે ચંદ્ર, છિન્ન-ઉદ્ભવા એટલે ખીજ, મહાનટ એટલે શિવ ઇત્યાદિ (૪) જે સંસ્કૃત ડોશોમાં નથી કિંતુ ગાણુ લક્ષણા યા શક્તિથી જેનો અર્થ ખેસે છે-જેવો કે બધલલ (એટલે ખેલ, બળદ)=મૂર્ખ તે લેવામાં નથી આવ્યા.

૧૮૯. વળી તે કહે છે કે મહારાષ્ટ્ર, વિદર્ભ, આબીર આદિ દેશોમાં જે શબ્દ પ્રસિદ્ધ છે (જેવા કે મગા=મરાઠી મગ=પછી, હિંગ એટલે જર) તેને ગણવામાં આવે તો દેશો અનંત હોવાથી પુરુષાયુપથી પણ તેનો સંગ્રહ થઈ શકે તેમ નથી તે માટે ‘અનાદિ પ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત ભાષા વિશેષ’ ન દેશીને કહેવામાં આવેલ છે પોતાની પુષ્ટિમાં એક જૂનો શ્લોક ઉદ્ધૃત કરેલ છે કે દિવ્ય યુગસદસ્રમાં વાયસ્પતિની બુદ્ધિ પણ એટલી સમર્થ થઈ શકતી નથી કે જે દેશોમાના પ્રસિદ્ધ શબ્દો સપૂર્ણપણે સુઝી શકે (દેશી નામમાલા ગાથા ૨-૩)^{૧૮} આથી

૧૮ સરખાવો પત્રજલિ-‘બૃહસ્પતિએ ઇન્દ્રને દિવ્ય વર્ષ સદસ્ર શબ્દ પારાયણ કરાવ્યું પરંતુ અત આવ્યો નહિ-બૃહસ્પતિ જેવો કહેનાર, ઇન્દ્ર જેવો શીખનાર, દિવ્ય વર્ષ સદસ્ર જેટલો અવ્યયન કાળ તો પણ અત ન આવ્યો આજકાલ જે જીવો છે તે બધું બધું સૌ વર્ષ જીવે ઇત્યાદિ (પ્રથમ આધુનિક)

સ્પષ્ટ છે કે મનમની-પેતાની મરજમાં આવે તેવી આ માતા કરવામાં આવી છે. સંસ્કૃત પ્રયોગને પ્રમાણ ન માનતાં હોયને માન આપ્યું છે. જો અમૃતનિર્ગમ અને મહાનટ ચક્રમાં અને સિન્ધા અર્ધમાં સંસ્કૃત હોયેલા ન આપવામાં આવ્યા હોય તેથી શુ થયું ? પ્રકૃતિ અને વિભાગ અને સક્રિય, રક્તિ આક્રિષ્ટી તે સંસ્કૃતજ છે તેવી રીતે (૩) અને (૪) માં પરસ્પર વિરોધ આવે છે.

૧૯ સંસ્કૃતમાં અપ્રયુક્ત નો વિચાર કરતા પુનર્નિર્મિતે હતું છે કે ઉપસંધિમાં થતો કરો. સંબંધો પ્રયોગ-વિચાર મોટો છે સત્ત્વ રીપની પૃથ્વી, વજ્ર લોક ચાર વેદ, અમ અને રહસ્ય સક્રિય, તેના પશ્ચાત્તે, ૧ સાખા અપ્યર્થુવેદની સામવેદના ૧ મર્મ, ૨૧ પ્રકરણ વાદવ્ય (અગ્નેષ) નવ જાનના અર્થર્થુ વેદ, વામોવામ ઇતિહાસ પુરાણ, વૈવક, આદ્ય સંબંધ પ્રયોગ-વિચાર છે આદ્ય સંબંધના પ્રયોગ-વિચારે સાંભળા કે વિચાર્યા વગર સંબ અપ્રયુક્ત છે એમ કહેવું તે સ્પષ્ટમાત્ર છે (પહેલું અર્થિક). એ પ્રયોગ (૧) (૨)માં વિરોધ આવે છે. ધનુજોમાં શી હેમ્પરે શરે અસ્તુત કર્મ હતું છે એક ધનુને પ્રધાન-મુખ્ય અર્થ છે—અને તેના અર્થની બીજી ધનુ—એને તેના આદ્ય માની પ્રધાન પદાવે છે જેમકે કર્મ (કવચવિ) ધનુ લીધી-માવે. હવે વચ્ચેથી વચ્ચેથી ઉપસંધિ સિન્ધુ સંધ

૧૯ વેદાધ્યક્ષની મદમાની પુરાણી હજવાની રીતિ પણ નહીં થઈ પ્રાકૃત પેદાશિમાં હજવાના સામસામ કરી હજવા લાવ્યા તેથી રક્તિ થુના પ્રાકૃતનાં પુસ્તકોમાં બૂના પાક મળી આવે છે. હવેનાં પુસ્તકોમાં તે મુધારવામાં આવ્યા છે (જાને, ૪૬ જે સોસાવડી અગ્રા. ૧૯૨૧) આમ સાધી-મુધારી મુધવાના પરિણામે મુળવેદાસુ રાત્રિનું નું મુળવેદાસુ રાત્રિનું પણ થયું હતું. (પ્રતિષ્ઠા, ૧૫ ૩), હાલજના રક્તિથી વેચવા દીક્ષાજોને હાલજનાં જે વેદિક પ્રયોગ (અર્થ) છે તેને આવી વતમાન સંસ્કૃત કરી રીપુ છે—મોધા સ્વાધીને નહિ, જે જાત કુંજોન સંસ્કૃતની રિપ્તિમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે તેઓને હાલજને દુર્મ થુ કિંદ મું તેવી પ્રાચીનવાનો સાચ પાવાને હાલ નથી કર્યા ?

ખોલ્લઈ, ચવઈ, જમ્પઈ, સીમઈ, સાહઈ-ને વિકલ્પે ‘કહઈ’ના આદેશ કરી દીધા છે, (૮-૪-૨) ઉચ્ચુકઈને આમા ગણેલ નથી કારણકે તેને ઉચ્ચુકમાથી નિકળેલી માનેલ છે. આમ જોવામાં આવે તો વજ્જરઈ ઉચ્ચરતિમાથી, વજ્જરઈ ઘોચ્ચરતિમાથી, પિસુણઈ પિશુનયતિમાથી, સઘઈ સંખ્યાતિમાથી, જમ્પઈ જલ્પતિમાથી નિકળી શકે છે.

૧૯૧ વળી શ્રી હેમચંદ્ર લખે છે કે બીજાઓએ આને દેશી શબ્દો તરીકે લીધા છે, કિંતુ અમે તેને ધાત્વાદેશ કરી દીધા છે કે જેથી વિવિધ પ્રત્યયોમા પ્રતિષ્ઠિત યદ્યજ્ઞ્ય આમ કરવાથી વજ્જરિઓ એટલે કથિત વજ્જરિગણ એટલે કથયિત્વા આદિ હજારો રૂપ સિદ્ધ થઈ જાય છે”-આતો પોતાની મનમાની થઈ યાતો તેને સ્વતંત્ર ધાતુ માની લેવાત, યા તેમા તદ્ભવ અને દેશીની છાટ નાખી શકાત વૈયાકરણોના સ્વભાવ પ્રમાણે હેમચંદ્ર કહે છે કે અમે તેને આદેશ એટલા માટે ગણેલ છે કે તેને પ્રત્યય લગાડી શકાય, તે વિવિધ પ્રત્યયોમા પ્રતિષ્ઠિત યદ્યજ્ઞ્ય પતજલિ, વૈયાકરણોને ચેતવણી આપી ગયેલ છે કે ‘જેમ ઘડાતુ કામ પડતા લોક કુભારને ત્યાં જાય છે કે અમને ઘડો બનાવી આપ તેમ શબ્દતુ કામ પડતા કોઈ] વૈયાકરણને ત્યાં જતો નથી કે બાઈ ! અમારે કામ છે માટે શબ્દ બનાવી આપ ” (પહેલું આદિક), કિંતુ વૈયાકરણ સમજે છે કે તેને પ્રતિષ્ઠિત કર્યા વગર લોક આધાતુઓ સાથે પ્રત્યયજ નહીં લગાડી શકે કુકડો સવાર થતા બોલે છે. કિંતુ ફ્રેચ બાષાના એક નાટકમા એક કુકડાને એવું અભિમાન થયેલું બતાવ્યું છે કે હું નવિ બોલું તો મવાર પડશેજ નહિ. અસ્તુ.

૧૯૨. આ ચોથા પાદમા કેટલીક ધાતુઓના આદેશ ગણાવ્યા છે કે જેમા કેટલાક તો તદ્ભવ ધાતુ છે અને દેશી છે જેમકે બ્રમ (એટલે ધૂમધુ) ના અઢાર આદેશોમા (૮-૪-૧૬૧) ચક્કમઈ-ચંક્કમ પરથી, ભમ્મડઈ, ભમાડઈ-અમ પરથી ચ્વાર્થમા ૩ લગાડી તલ્લઅટ્ટઈ-તલ્લઅટ પરથી, હુમઈ, હુમઈ-અમ પરથી, પરીઈ, પરઈ-પરિનહ પરથી તદ્ભવ માની શકાય છે ટિરિટિલ્લઈ, હુણ્ણલ્લઈ, હજ્જલ્લઈ, અટ્ટઈ, અમ્પઈ, ગુમઈ, હુસઈ, હુમઈ,

દુસ્ખ નાકી રજા તેને દેશી પાત્ર માને અથવા અનુકરણ આપીને
જોવા સમજે. દેશીના બંધારમાંથી સરકૂત વાળા સરકૂત કરીને અને
પ્રાકૃતવાળા એમજ લેતા રજા છે પહેલાંજે એમ નથી ક્યુ કે અને
લીધા છે-તે તો એમજ કહેતા મથા કે અમારાજ છે બીજાંજે દેશી
અને તાલમોની વહેવણી કરી, ધરણ કે તાલમોને પોતાના થોડા
નિયમોથીજ ગણિતા જાન્ય અલગનો વિચાર કર્યો નહિ.

૧૯૩ હેમચંદ્ર સુરિએ પેતાની જ મ જાણતુ બૂજરાતી, હિન્દી
કે મરાઠી આદિ કોઈ ખાસ-વિશિષ્ટ નામ ન રાખતાં 'અપખણ' એવું
સામાન્ય નામ રાખ્યું છે આપુ કરણ એ છે કે તે ભાષા તે સમયે
તેજાજ રૂપમાં કહી ચોડા બેર સ્થાયે ભાવનાના કણ્ઠ ખરા પ્રદેશમાં
જોવાતી હતી. આથી આચાર્ય હેમચંદ્રે તેને ખાસ કોઈ પ્રદેશની ભાષા
ન માનતાં સામાન્ય અપખણ ભાષા માની. આ 'અપખણ' એટલે વિરૂદ્ધ
સ્વરૂપ ક્ષેત્ર આપતુ સમજવું ? આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપણને કેવલ જૈન
સાહિત્યથી મળે છે. અન્યથી નહિ. આપણા જાહે ને પ્રાકૃત મધ્યે હેમ-
ચંદ્રચાર્યની પહેલાં કમળી ૩ ૪ લલાચિજ્જોષી લખાયેલાં છે તે જોવાં
પડે. જો કે સર્વજ્ઞ અજ્ઞોક્ત અભાર સુધી ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં
કરવામાં આપતુ નથી તો જલ્દી જોઈ કરવામાં આપતુ છે તે
પરથી નિઃસંશય કહી શકાય તેમ છે કે તે અપખણ,
સૌરસેની અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત રૂપ હતું. હજી સુદીના પહેલાના
જોઈલા જૈન પ્રાકૃત મધ્ય છે તેમાં આ જૈન ભાષાઓની પ્રધાનતા છે
હજી સુદીના પછીના જે મધ્ય છે તેમાં તેભાષાઓ ક્રમેક્રમે છૂટ ગતી
ગય છે અને અપખણનો જામ દિગ્વિસ્તાર થાય છે મહાકવિ ધનપાલ,
મહેશ્વર સુરિ અને જિનેશ્વર સુરિ આદિના મધ્યમાં અપખણના આદિ
આચાર, તથા સ્તંભપ્રાચાર્યની ઉપદેશ ખાલાની દોષદી રતિ' અને
હેમચંદ્ર સુરિના મધ્યમાં શુદ્ધ સૌરસેની અને મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત છે અને
તે પછી તેજુ વિરૂદ્ધ રૂપ છે કાલ્પી મતિની સાથે ભાષાએજ પરિ-
વર્તન-તેના સ્વરૂપના ઇચ્છાનેજ હેમચંદ્ર સુરિએ અપખણ નામ આપ્યું

એને શૈરસેની તથા પ્રાકૃત પછી પોતાના વ્યાકરણમાં અપભ્રંશનું વ્યાકરણ પણ લિપિબદ્ધ કરી દીધું. (મિદ્ધહૈમ શબ્દાનુશાસન નામના મહાન વ્યાકરણમાં પહેલા સાત અધ્યાયોમાં સરકૃતનું સર્વાંગપૂર્ણ વ્યાકરણ આપી આઠમાં અધ્યાયમાં પ્રાકૃત વગેરે વ્યાવહારિક ભાષાઓનું વ્યાકરણ આપેલ છે તેમાં ચતુર્થ પાદના ૩૨૯ માં સૂત્રથી અંતિમ સૂત્ર ૪૪૮ સુધીના ૧૨૦ સૂત્રોમાં આ અપભ્રંશનું વ્યાકરણ છે.)

૧૯૪ હેમાચાર્યના કાવ્યાનુશાસનમાં મહાકાવ્યની વ્યાખ્યા આપતાં અપભ્રંશના બે ભેદ પાડેલા છે તત્ર પ્રાય સંસ્કૃતપ્રાકૃતાપભ્રંશ-ગ્રામ્યભાષાનિબદ્ધ મહાકાવ્યમ્ અને તે ભાષાઓના દાખલા આપતા કહે છે કે અપભ્રંશ ભાષા નિબદ્ધ સન્ધિવન્ધમ્ અભિધમન્થનાદિ ગ્રામ્યાપભ્રંશ ભાષા નિબદ્ધાવસ્કન્ધનકવન્ધમ્-ભીમકાવ્યાદિ. અપભ્રંશ ભાષામાંનું મહાકાવ્ય સન્ધિના બંધવાળું હોય છે, દાખલા તરીકે અભિધમન્થન વગેરે અને ગ્રામ્ય અપભ્રંશ ભાષામાંનું મહાકાવ્ય અવસ્કન્ધકના બંધવાળું હોય છે-દાખલા તરીકે ભીમકાવ્ય વગેરે. આ પરથી અપભ્રંશ અને ગ્રામ્યાપભ્રંશ એ ભાષાના ભેદ પડેલા છે એટલું જ નહિ પરંતુ તેમાં લખાયેલાં કાવ્યો પણ હતા. એ બેની સાથે આપણી જૂની ગૂજરાતીનો સબંધ છે.

૧૯૫. સન્ધિ એટલે કડવકો (કડવા)નો સમૂહ એમ હેમાચાર્ય પોતાના હોદોનુશાસનના છઠ્ઠા અધ્યાયમાં કહે છે (સન્ધ્યાદૌ કઢ-વકાન્તે ચ ધ્રુવં સ્યાદિતિ ધ્રુવા ધ્રુવક ધત્તા વા-કઢવક-સમૂહાત્મક સન્ધિ તસ્યાદૌ ચતુર્ભિઃ પદ્મઢિકાદૈશ્ચન્દોભિઃ. કઢવકમ્ એટલે કડવાનો સમૂહ તે સન્ધિ અને તેની આદિમાં ચાર પદ્ધતિકા આદિ છઠોવાળું કડવું જોષ્ઠએ કડવાની અંતે ધ્રુવ-નિશ્ચિતપણે જે હોય તે ધ્રુવા, ધ્રુવક કે ધત્તા એ નામનો છઠ) આવે સાહિત્ય દર્પણમાં અપભ્રંશ ભાષાના કાવ્યોના સર્ગને 'કડવક' એ નામ આપેલું છે.

અપભ્રંશ નિબન્ધેસ્મિન્ સર્ગા કઢવકાભિધા ।

તથાપભ્રંશયોગ્યાનિ છંદાસિ વિવિધામ્યપિ ॥

યથા કર્ણપરાક્રમ' ।

૧૯૨ શ્રી હેમચંદ્રના દેહાન્ત પછી થોડાજ વર્ષોમાં ભારતમાં સમ-
કક્ષિત ચર્ચ અને રાષ્ટ્રીય પરિસ્થિતિમાં ધીર પરિવર્તન થવા માંડ્યું. પસરપર
ઇર્ષ્યાનિ સળગવા લાગી અને વિદેશી વિજેતા તેનો લાભ લેવા લાગ્યા.
દેશનો પારંપરિક એકસત્રગ્રાંથ તૂટ્યો અને એક રાજ્યમાં રહેનારા બીજા
રાજ્યમાં વસનારાને જે સત્તુ માનવા લાગ્યા. આ કારણે મૂળરાત સળગ-
વાના, અશ્વત્થી-ભાસવા અને મંજુશંકરના નિવસીઓનો આથી પહેલાં
જે વ્યાવહારિક સુબંધ વિસ્તૃત હતો તેમાં અકુસ્મિના આવી. આ
અકુસ્મિતતા એ આ નદેશની જે વ્યાપક ભાષા અપભ્રંશ હતી તેના
ભાવી વિકસને પ્રાચીન ભાષાઓના મિલન મિલન બોદોમાં વિખટા
હરી નાખ્યો. સંઘી મૂળસાથી, રાજપૂતાની, માલવી અને હિન્દી
ભાષાઓના મળેનો મૂળપાત થયો અને ધીરે ધીરે પસરપર સુધી સુધી
મહેન્દ્રી આ ભાષાઓને પોતાનું સ્વરૂપ સ્વરૂપે ઝડક કરી દીધું

મકરણ પાંચમું

શ્રી હેમચંદ્રની રચનાના નમૂના

૧૯૭ કુમારચંદ્ર ચરિતમાં જે પોને અપભ્રંશનાં કાવ્ય સુવ સુમ-
નવા રચ્યા તે અત્ર મુખા છે

(૧) ત્રિરિદ્ધિમિ અપ્રિદ્ધિ પાપિદ્ધિ પિન્નપ્રધ

તારદેવિ નિષદ્ધિ ૧૫ બાહિષ્કર્ણ

ત્રિરિદ્ધિ તારદુવ પદિન્નપ્રધ અપ્રિદ્ધિ પિન્નપ્રધ તદવિ ત્રિરિદ્ધિ ન મપ્રિદ્ધિ. ૧૬

—દિગી—અમ. ત્રિરિદ્ધિમિ આપો પાની પીત

તારદુ મિ નિષદે ૧૫ બાહિષ્કર્ણ

ત્રિરિદ્ધિ મિ તારદુ મિ પદિયો આપે

ત્રિરિદ્ધિ તદવિ ત્રિરિદ્ધિ ન મપ્રિદ્ધિ

—ત્રિરિદ્ધિ અપ્રિદ્ધિ પાપિદ્ધિ પિન્નપ્રધ તારદુ પદિયો ૧૫ ૧૫

ખાઇએ ગિરિથી અને તરપરથી પડીએ છીએ, તથાપિ વિષયપર વિરાગ જતો નથી.

(ગિરિહે—અપાદાન, તરહે—સમ્બધ વિભક્તિ. ગિરિહુ, તરહુ—અપાદાન, પડિઅઉ—નિષ્ટા, અમ્મહ—આછે, છે. સ. આસ્તે)

(૨) જો જહા હોતઉ સો તહા હોતઉ, સત્તુ વિ મિત્તુ વિ કિહે વિ હુ આવહુ.
જહિ વિહુ તહિં વિહુ મગ્ગે લીણા, એકએ દિઠિહિ દોન્નવિ
જેઅહુ ૨૬

—હિદી—સમ—જો જહં હોતો સો તહ હોતો
શત્રુ મિ મીત મિ કોઇહિ આવો
જહા જી તહં જી મારગ—લીના
એકહિ દીઠિહિ દોનહિ જેહો

(જહા હોતઉ—જ્યા હતો (વર્તમાન ધાતુજ—કૃદત)=જ્યાથી, લીણુ—લીન, લાણુ થયેલો.)

(૩) અમ્હે નિન્દહુ કોવિ જણુ, અમ્મહ વણ્ણુઉ કોવિ,
અમ્હે નિન્દહુ કવિ નવિ, નમ્મહ વણ્ણુહુ કવિ. ૩૭

હિદીસમ—હમે નિન્દો કોઇ જન, હમે વરનો કોઇ,
હમ નિન્દે કોઇ (કો)ની નહીં, ન હમ વરનૈ કોઇ
ગૂજરાતીસમ—અમને નિદો કોઇ જન, અમને વખાણો કોઇ,
અમે નિન્દીએ કોઇને પણ નહીં, ન અમે વખાણીએ કોઇ.

(અમ્હે—અમ્મહ—પહેલું કર્મ, ખીજે કર્તા. ક્રિયાથી કારક મળી આવે છે, વિભક્તિથી નહિ.)

(૪) રે મણુ કરસિ કિ આલડી, વિસયા અમ્મહુ દુરિ,
કરણુઈ અમ્મહ રન્ધિઅમ્મ, કર્દઉ સિવફલુ ભૂરિ ૪૧

,—રે મન ! (તું) કરે છે ક્યમ આલડી, હે વિષયો ! થાઓ—રહો દુર,
હે કરણો (ઇદ્રિયો) ! રહો રન્ધિત—રૂઢાયેલી, (હું) કાદુ શિવફલ
(મોક્ષ) ધણું.

(આજી-આજ, અનર્થ, બિહુ સરખાવો—મ કંબદિ આગુ
આગળ ન ૬૩ અગત્ય—અગત્ય—અગત્ય ઉપર ન ૧ ૬૬૬—
હાડુ—નિમ્નગીયેલાને વસા હૈ)

(૫) સંભમ-લીલુઓ મોકખસુદુ નિમ્નગ દોસર્થ તમુ,
વિષ વસિ હસુ ભવુનિમક, હાઈ પુદુઅર્થિ નમુ. ૪૩
—સંભમ-લીનને મેલસુખ, નિમ્નગ દોસે-ચાસે તેને હે પ્રિય—
વિષુ ! હું બહિદારી—વારી બઈ પુ (એમ) ભવુની-મદેલી (સીએ)
નથી નમુત્વ મિગવળી) જેનાપર દોસસ-દોસી બસી (પ્રમખ, ન ૩)
વસિ હસુ—હું બસી-વારી નાઈ પુ—બહદારી નાઈ પુ ભવુનિમક—
ભવુની-મોસાની (બહુવચન) પુદુઅર્થિ—પ્રમવનિ (સ)

(૬) હડ વડ અમિઅર્થ ભવમદ્વિ મુકખ હદનિદુ દોર્થ
એનુ નાજેવક નાઈ મલસિ તો નિલુ અમમ નોઈ. ૬૧
—શુ, નાડ ! (મર્મ) ભમે હે ભવમદ્વિનર્થ, મેલુ ક્યાંથી દોષ,
એ નાજુસનું જો મનમાં (સાખનો) દો તો નિનામમ નો.
નાજેવક—નાજુ, મજુમિ—મનમે (સ)

(૭) નિવમ-વિહુશુ રતિદિવિ ખાદિ સિ હસરકોદિ
હુદર વાનિ ને પાસરિ જાગદિ ભવસકોદિ ૬૮
—નિવમવિદીન શતમાં જવુ ખાવ ૭ હસર હસર કરને
હસર કરને ૭ હ ને પાસરમાં જાગે હે ભવસકોદિ—
જાગે જા મમાં

હસરકોદિ—અનુસરણ હસર હસર કરનો, મડખ મડખ કરને, હુદર
—પાસરું ના પાસી વખને ખીલવાનું અનુસરણ તિ-તે દ્વ-ધરો-ખાઈ

(૮) મામગે હે દિ હરી છવલ, હમુ હરી મોકખગે રસિ,
હદિ હમુ રસિ જુનું આવર કમ્પારમ્પ કરમિ ૭૦
—સ્વમંતે ખાઈ કર છવલા હમ હરી મોકખને ખાઈ કરે કેના

માટે તું ખીજા કર્મારભ કરે છે.

કેહિ, રેસિ, રેસિ, તેહિ, તણેણુ—પ્રત્યય તાદર્થ્યમા આવે છે
(હેમચંદ્ર ૮-૪-૪૨૫) તેનો અર્થ ‘ માટે ’ છે

(૬) કાયકુડ્ડલી નિર અથિર, જીવિયડઉ ચલુ એહુ,
એ જાણિવિ ભવદોસડા, અસુહઉ ભાવુ ચએહુ, ૭૨
—કાયાની કુડલી નિશ્ચય અસ્થિર (છે), જીવિત ચલ-ચચલ (છે)
એ જાણી ભવ-સસારના દોષો અશુભ ભાવ તજો.
કુડ્ડલી, જીવિયડઉ, દોસડા એમા ઉલ્લ, અડ, ડ સ્વાથિક છે.

(૧૦) તે ધન્ના કન્નુલ્લડા, હિઅઉલ્લા તિ કયત્ય,
જો ખીણુ ખણિવિ નવુલ્લડઅ, ધુટહિ ધરહિ સુઅત્ય. ૭૩
—તે ધન્ય (છે) કાન, હેદ્ય તે કૃતાર્ય (છે) જે ક્ષણે ક્ષણે નવા
સુઅર્થો (યા શ્રુતાર્યો)ને ધુટે છે અને ધરે છે ધારે છે.

કન્નુલ્લડ, હિઅઉલ્લ, નવઉલ્લડઅ—સ્વાર્થે કાન અને હૈયાને માટે
ધુટહિ અને ધરહિ—યથાસપ્પ લગાડવું.

(૧૧) પછડી કન્નિ જિણાગમહો વત્તડિઆલિ હુ જાસુ
અમ્હારઉં તુમ્હારઉં વિ એહુ મમત્તુ ન તાસુ. ૭૪

—હિદી-સમ-પૈડી કાન જિનાગમ(કી) બાતડી લી જાસુ
હમારો તુમ્હારો યહ મમત્તવ ન તાસુ

—ગૂં છાયા—પેડી કાન જિનાગમની વાતડી પણ જાસ
અમારૂં તમારૂં પણ એહ મમત્તવ ન તાસ
વત્તતુઆ વાત, જુઓ રત્તડી. આગળ નં. (૨)

આ ઉદાહરણોમા વ્યાખ્યાન યા વ્યાકરણનો વિસ્તાર કરવામા
આગ્યો નથી.

પ્રકરણ છઠ્ઠું

મી હેમચંદ્રે અવતરેલ અયજ્ઞના ઉદ્ધારણે.

૧૨૮ મહિમ્નદે પોતાના અગાઉના સમયના જે દેશ આજે ઉદ્ધૃત કરેલા છે તે અત્ર મૂક્યા છે તેમાં જ્યાં બાની સરખા જેવા દેશ અને ખડા આખ્યા છે ત્યાં જ્યાં રાખતુ થઈ પોતાના વ્યાકરણમાં સત્રોને પહેલાં પ્રાચીન ઉદ્ધારણોથી સમજાવી થી હેમચંદ્રે નવા ઉદ્ધારણોનાં સંગ્રહ—શ્લોક જનાઆ છે કે જેમાં તેજ થા તેને મળતાં ઉદ્ધારણ વિષયની અનુસાર વ્યવસ્થાત સંગ્રહિત કર્યા છે.

(૧) દેશના સામયિક ખણ ચાપા—૧૧૯૫

જુદાં જુદાં સ્થાનેકે કસવડાં દિવિસુ.

—દેશો (નાયક) તે સામયિક છે ખણ (પ્રિય—નાયિક) અયજ્ઞ વર્ણ છે નાણે કે સુવર્ણની રેખા કસોડી પર લગાવી હોય તેમ.

દેશના—સ કુલજ, નાયક ખરવાડી ગીતોમાં દેશા બહુ પ્રેમનો શબ્દ છે જેમકે ગેરી બાઈ છે ૧૫ દેશા ધીરાં ધીરાં આવ નિલકિન જેવે વારી વાડી મમ થર આવેને દેશા—આનંદમન, ખણ—જુદાંની સ્વામિની, વીજનોર વાર કણુ ખણુ અનિ ધન કહેવામાં આવે છે.

અને આમ કુળરવા અણ ગેર ગેર ખણુ ! જ્યાં ઘોષ —ખરવાડી ગીત. જુદાં—કે નાઈ ગુ, નાણે. સ યા ખાતુ પરથી ઇતિ યાવતે—એમ બાણુમાં આવે છે અથવા સં. ઇવન અથમાં. રેક—રેખ, કસ—કસ—સ. કવપદ, કસોડી. દિવિસુ—દીપી આવી.

આ બાજનો એક રોહો કુમારનામ પ્રતિભોધમાંથી આપવામાં અવરો. દોષક પ્રતિભા કર્તાએ નામનું વ્યવજને એવડિને આ પ્રિયનો અનંદ જગડી નાખ્યો છે કે વિપરીતરતાવેતતપુપમાર્ન સંમાખ્યતે ’

—ગાથા વગરના—અગણિત સ્નેહથી નિવૃત્ત—વળેલાઓને લક્ષ્યોજન પણ જાહેર—ગયા પછી પણ (અંતે) વર્ષશતેન—સો વર્ષ થયા પછી પણ જે (નાયક દે નાયિકા) મળે છે તે હે સખિ ! સુખનુ તે સ્થાન (થાય છે) અર્થાત્ સાચા પ્રેમને દેશ કે કાલનુ બંધન નથી. જાઉં-જાહેર. પૂર્વકાલિક.

(૭) અગહિ અગ ન મિલિઅઉ, હલિ અહરે અહરે ન પતુ,

પિઅ જોઅન્તિ હે સુહ-કમલુ એમ્વધ સુરઉ સમતુ. ૭

—અગે અગ ન મળ્યું, હે સખિ ! અધર-હોઠને હોઠ પ્રાપ્ત ન થયો-મળ્યો નહિ પ્રિયના સુખ કમલને જોતી જોતી (રહીને)—એમજ સુરત સમાપ્ત થયો ખીજો અર્થ એ કે પ્રિયને જોતી-જોતી (રહી) ને સુખકમલ સુરા-મધથી સઘથી સમત—મસ્ત બની ગયું, પહેલો અર્થ દોષક વૃત્તિકારે લીધો છે કિંતુ આ વિશુદ્ધ (Platonic) પ્રેમ ચિત્રને એમ કહી ખીસત્સ કહ્યું છે ને જણાવ્યું છે કે ‘અતિરસાતિરેકાત્ સંભોગાત્ પૂર્વમેવ દ્રાવ્ય इति भाव’ આ વગર ક્યો અર્થ ઉઠતો નહોતો ? એમ્વધ-એવે પળખી એવે, હિદીમા યોહી ગૂં એમજ.

(૮) જે મહુ દિવસા દિઅહડા, દધએ પવસન્તેણુ,

તણા ગણુન્તિએ અગુલિઉ, જજજરિયાહિ નહેણુ.

—જે મને દિવસો પ્રવાસ કરવા જતા જતા દયિતે આપ્યા હતા તે ગણુતી (ગણુતી) (મારી) આગળીઓ નખથી જર્જરિત થઈ

પતિએ પ્રવાસ પર જતી વખતે જણાવેલું હતું કે આટલે દિવસે હું પાછો આવીશ. તે સમય જવાથી ગણુતી કરતા કંઈ મારી બૂલતો નથી થઈ એ જોવા ગણુતી કરતા મારી આગળીઓ ધમાધ ગઈ. ‘ગિણુતા ગિણુતા ધસ ગઈ, આગલિયા રી રેખ’ (મારવાડી દોહા આ દોહો નાટકમા પણ—મસીવાલા આયો હમારે દેશ ! એ ગીતમા વપરાયો છે)

મહુ-મને, દિઅહડા-દહડા, દધએ-દયિતે (પળખી કર્તાનો એ પ્રત્યય-રાજે ગદ્ય જ્યાહી હિદીમા મઈ, મૈ મ એ આવે છે. ગૂજરાતીમા ‘એ’ ત્રીજો કર્તાનો પ્રત્યય છે.

(૪) એક તિ ધોધ એક થજિ, એક તિ નિસિયા ખમ્મ;
એતુ મુણિસમ નાણીખર્ષ ને નવિ વાણ્ણ વમ્મ.

—એજ તે ધોધ એજ સ્થલ (૭) એજ તે ‘નિસિત’—અણી-
દર ખમ્મ કે એમાં મુખ્યત્વે નાણીએ કે ને (ધોધની) વાપ ન વાણે
—ધોધ ના ફેરાવે. એજ ધોધો હોય, એ સ્થલસ્થલ હોય, અને એ ખાર-
દર તથાવાર હોય કે જ્યાં ને ધોધની વાપ—વામ વાળાંનિ જમી ન નામ
અને સામેજ અમથો નામ તો સ્તં મુખ્યત્વે—મરદાનગી નાણુય.

મુણિસમ—સસૂતમાં કેટલેક સ્થળે ઈમિ જાગી યુલિમ આવવાજાક
અને ૭ પ્રાકૃતમાં તો સવ સ્થળે એમ થાય છે નવિ—ના અપિ વાણ્ણ—
વજ્ઞ (વળતુ) તેનું પ્રેરણાઈક સજાપૂતાનામાં જા રોહો પ્રવક્તિત છે અને
ઘડુર ભરસિહજ સેખાવતના વિવિધ સંજ્ઞામાં તેનો ઉત્તરો કર્યો છે

(૫) જહમુકુ છુવણ્ણ-ભવજ્ઞ તોસિયા—સંધર સિય્મજ્ઞ રહ—વરિ અધિગહ,
અવિમુકુ જહમુકુ જાગવિ એકજિ જાગવિ જુવણ્ણ જાવેં બહિયડ.

—આ જહમુકુ જૂની સમાવણમાંથી છે જહમુકુ (રાવણ) છુવન-
ભવજ્ઞ, તોસિયજ્ઞ, નિર્મલ (નિઝામે) સ્થલર પર અમેલો, જુવણ્ણ—જાણે
ઈવિના અર્થમાં—ની પેઠે ઉપેક્ષવતે એ અર્થમાં, ચોમુખ—અર્થને ૭ મુખ-
અર્થિત્વને ધ્યાન કરી એકમાં (એક રાવણમાં) જાણી દેવે ધોધો (હોય
નહિ તેમ) બહાનાં આર અને સ્થાગિ અર્થિત્વનાં ૭ એ જહમુકુ જાણે
દેવે એકમાં મેળવી તેને જાનાયો હતો.

સિય્મજ્ઞ અધિગહ બહિયડ—નિમયો—નિઝામે અર્થો ધામો.
અર્થવિ, જાગવિ—ધ્યાની—ધ્યાન કરી જાણી. જુવણ્ણ—અર્થો—અર્થો કે—(સ
ચાવતે) સરખાવો હિ નાઈ નાઈ મારણકી નૂ ઉપમામાં નાઈ
નાઈ ઉપેક્ષામાં અને વૈદિક ન ઉપમાવાજાક

(૧) અમથિયા—નેહ—નિવદાક નેખણ—જાગુવિ નાઈ
વરિસ—સંજોણ વિ ને મિલ્લ સહિ સોજાજક સો જાઈ.

—ગળ્યા વગરના—અગલિત સ્નેહથી નિવૃત્ત—વળેલાઓને લક્ષ્યોગ્નન
પણુ જઈને—ગયા પછી પણ (અને) વર્ષશતેન—સો વર્ષ થયા પછી પણ
જે (નાયક કે નાયિકા) મળે છે તે હે સખિ ! સુખનુ તે સ્થાન (થાય છે)
અર્થાન્ સાચા પ્રેમને દેશ કે કાલનુ બંધન નથી. જાઉં-જઈને. પૂર્વકાલિક.

(૭) અગહિં અગ ન મિલિઅઉ, હલિ અહરે અહર ન પત્ત,

પિઅ જોઅન્તિ હે મુહ-કમલુ એમ્વઘ સુરઉ સમત્ત ૭

—અગે અગ ન મળ્યુ, હે સખિ ! અધર-હોઈને હોઈ પ્રાપ્ત ન
થયો-મળ્યો નહિ પ્રિયના સુખ કમલને જોતી જોતી (રહીને)—એમજ
સુરત સમાપ્ત થયો બીજો અર્થ એ કે પ્રિયને જોતી-જોતી (રહી) ને
સુખકમલ સુરા-મધથી સઘથી સમત્ત—મસ્ત બની ગયુ, પડેલો અર્થ
દોષક વૃત્તિકારે લીધો છે કિંતુ આ વિશુદ્ધ (Platonic) પ્રેમ ચિત્રને
એમ કહી બીભત્સ કર્યું છે ને જણાવ્યું છે કે ‘ અતિરસાતિરેકાત્ત
સમોગાત્ત પૂર્વમેવ દ્રાવ્ય ઇતિ ભાવ ’ આ વગર ક્યો અર્થ ઉઠતો
નહોતો ? એમ્વઘ—એવે પળખી એવે, હિંદીમા યોહી. ગૂં એમજ.

(૮) જે મહુ દિવ્ણા દિઅહડા, દઘએ પવસન્નેણુ,

તણા ગણુન્તિએ અગુલિઉ, જજજરિયાઉ નહેણુ.

—જે મને દિવસો પ્રવાસ કરવા જતા જતા દયિતે આપ્યા હતા
તે ગણુતી (ગણુતી) (મારી) આગળીઓ નખથી જર્જરિત થઈ.

પતિએ પ્રવાસ પર જતી વખતે જણાવેલું હતું કે આટલે દિવસે
હું પાછો આવીશ. તે સમય જવાથી ગણુતી કરતા કંઈ મારી બૂલતો
નથી થઈ એ જોવા ગણુતી કરતા મારી આગળીઓ ધસાઈ ગઈ.
‘ ગિણુતા ગિણુતા ધસ ગઈ, આગલિયા રી રેખ ’ (મારવાડી દોહા
આ દોહો નાટકમા પણ—મસીવાલા આયો હમારે દેશ ! એ ગીતમા
વપરાયો છે)

મહુ-મને, દિઅહડા-દહાડા, દઘએ-દયિતે (પળખી કર્તાનો એ
પ્રત્યય—રાજે ગદ્યુ ખ્યાહી હિંદીમા મઘ, મૈ મ એ આવે છે ગૂંજરા-
તીમાં ‘એ’ ત્રીજીનો કર્તાનો પ્રત્યય છે.

(૬) સામર કપરિ તણુ પરઠ તલિ બલકઈ રમણઈ
સામિ મુનિમ્યુનિ પરિકરઠ સમગ્રોઈ ખલાઠ

—સામર કપર તણુ પરે છે ને તળીએ રતો. બલે છે—રમે
છે (તે તળાવે) રવાળી મુનિમ્યુનિ પણ પરિકરે છે ને બલને સમગ્ર
ખાપે છે

(૧) ગુણદિ ન સંપદ કિતિ પર, રૂઝ લિદિઆ મુનનિ,
ફસરિ ન બલકઈ મોફિમ્યુનિ, મલ લાખેદિ ધેપનિ.

—ગુણેથી સંપત્તિ નથી (મળતી) પર—પર પરત—પણ કિતિ
(મને માથે) (લગાડમાં) લખેલા રૂઝ ભોગવે છે (દર્શનમાં) ફસરી ફેડી
પણ લેતો નથી—તેને ફેડી આપી ખરીદતો નથી (બ્યારે) મલ
લાખેથી લેવાય છે સર્વ પોતપોતાનું લખેલું કર્મજન ભેગવે છે ગુણેથી
સંપત્તિ નથી મળતી, કારણે મને મળે. સિદ્ધને બાપ કંઈ ફેડી આપીને,
ગુણું નથી ફાટી લાખો રૂપિઆ આપી ખરીદાય છે

ધેપનિ—ચકિત થાય છે મરાડી—આ સ મહા કું મહતુ લેતુ ,

(૧૧) વચ્ચે રૂપક રૂપક બલુ રૂપ-સ્વર વચ્ચે
લેવિ મહાદુરુ મુનલુ જિવ તે કમજિ પરઠ ૧૧

—વચ્ચેમાંથી ૧૧ રૂપે લે છે કાવં પલવને વળે છે—જોડે છે
તે પણ તે (પલવેને) મહાદુરુ કસમે મુનનની જોગ પરે છે
લેક કાવં પાંદાનિ જોડી લે, પણ રૂપ મોઘ તેને જોડી રેશે !

(૧૨) દરમુલે પઠિત ખા, અખલુ બલુ મારઈ
જિલ્લિરિ-સિમ કું પઠિમ સિલ, અનુનિ વરુ રેઈ.

—દરના ઉઘાણથી—જેના પઠથી પોતે ખા પોતાના નવરને મારે
છે જેવી રીતે જિરિના કૂચ-સિખરથી પોલી સિલ અનુનો પણ વરુ
રે છે કુલું આમળ વલુ પણ પોતાના કુળને અઢિતાર થાય છે

(૧૩) નો ગુણ બેલક અખલુ, પગલ કરઈ પરસુ,
તણુ લઈ કસિમ્યુનિ દુલકલો, નસિ કિનનઈ મુનપુરસુ.

—જે પોતાના ગુણ ગોપવે છે—ગુપ્ત રાખે છે, પરના—ખીજના ગુણોને પ્રકટ કરે છે તે કલિયુગમા દુર્લભ સન્નનને હુ બની કહું છું.

ગોવધ—મરખાવો દિદી ગુપ્તિ=અતરંગ (ગુપ્ત) સખી, હઉં-હું, ખલિ કિન્નર-ખલિદારી જાઉં, વારી જાઉં, બલ્યા લઉં સરખાવો ઉપર નં. પમા-ખલિ કીમ્બ. દોષકલ્પકાર તેનો અર્થ પૂજા કરૂં એમ જણાવે છે.

(૧૪) તણુહ તછાજી ભગિ નવિ, તે અવડયડિ વમન્તિ,
અહ જણુ યગિવિ ઉત્તમ્મ, અહ સહ સર્ધ મજજન્તિ.

—તણુની ત્રીજી ભગિ-રીત નથી, ત્રીજો પ્રકાર નથી, તેથી-તે કારણે અવતરે-દ્વપતટે વસે છે, (તે માટે) કાતો જણુ તેને વળગી ઉતરી-ઉગરી જાય છે (અને) કા સાથે સ્વયં હૂમે છે. અર્થાત્ અવટ-વિપમદૃષ્ટ કે ખાડામા તટ પર ઉગનારા તળોના જેવ કામ છે. એકનો તેની કૃપાથી હૂમતો માણસ બની જાય અને કાતો તેની સાથે હૂખી જાય તેની કોઇ ત્રીજી રીત નથી અ-યોક્તિમા કાતો ખીજને તારે વા સ્વયં માર્યો જાય અહ—અય.

(૧૫) દર્ધવુ ધડાવધ વણિ તરહુ, સેઉણિહ પક્ક ફલાઈ,
સો વરિ સુકખુ પધદું જુવિ, કજહહિ ખલવયણાઈ,

—દૈવ વનમા તરઓના પડવ કલો શકુનિ-પક્ષીઓને ધટિત કરે છે-પહોંચાડે છે તે સુખ ખરૂં પણ કર્ણમા ખલવયનો પેડેલા તે (સુખ) નથી આમા ભનુંહરિના એક પ્રસિદ્ધ શ્લોકનો ભાવ છે. ધડાવધ-સ. ધટયતિ. વરિ-હિ. વર, વરન. જુવિ ન+ અપિ.

(૧૬) ધવલુ વિસરઈ સામિઆહો ગરઆ ભર પિકખેવિ
હઉ કિ ન જુતઉ હહુ દિસિહિ, ખડખ દોણિયુ કરેવિ

—ધવલ-ધોરિયો-અળદ આમીનો ગુર-ભારે ભાર નોંધને વિધુરે છે-વિવાદ કરે છે-ખેદ કરે છે કે હું મારા જે ખડકરીને બને દિશાએ-આજુએ જુતાણો કેમ નહિ.

ધવસનો અથ એવે છે પરંતુ રહિયા તેને પિરી-પિરિયો-જગદ
 ના પુરિ-પિસ્તી જેમનારો જગલ આદિના બેસ એ અર્થ થયેલ છે તેમ
 ચંદ્રની દેશીનામ મળ્યામાં ધવસનો અર્થ ૭ જાતિમાં ઉત્તમ છે તે ધવસ છે
 એમ કહે છે ધવસની દહાડા અને સ્વામિભક્તિ પર દેશવિ મુકાત
 કામ્ય સરગૃહ તથા પ્રાપ્ત સુખાસ્તિમાં મળે છે અહીં મોળે બધો
 છે એ જ બાળુ ધવસ જુલો છે બીજી બાળુ દેશ મુકાત જગદ છે
 ધવસ સ્વામીની આરે જેવ જોઈ નિભાવ કરી રહ્યા છે કે અને બાળુ
 બે દુહા કરીને મનેજ શા માટે ન જુલો ? વિષ્ણુવિ, કરેવિ-પૂર્વમ્સિ-
 ક-મુજા હૃદય. ગુણ-સ ગુણ. દોષિ-મે, ચરાડી દોન.

(૧૦) મિરિદે સિચાવશુ તાહે, રલ ધેપ્પા નીચાવનુ

ધર મેમ્મેપિયુ બાવસદ તોવિ ન રચ્ચ રનુ.

—નિ.સામ્પ-પે (વિના એક બાને-અથવા સર્વે જનો) ધર મેલીને

મિરિ પાસેથી સિચાવશ, તાર પાસેથી રલ લે છે—લલ લહે છે બ્રહ્મ
 અરણ્ય સ્મૃતું નથી.

(૧૮) તારું નિ વાળુ રલ મુલિ વિ ચરિલુ અસલુ લલ્લિ,

સમિદુ એવિદુ અમ્મલલુ આપર મિમ્મુ મલ્લિ.

—મુનિએ પલુ તારમાંથી વલ્લલ, રલ, પરિધાન અટન (ગિજન)

લહે છે-મેળવે છે (પરંતુ) સ્વામિ પાસેથી આપલો અધિક આપર તોફરો
 મેળવે છે તદ્વચ્ચ કે ખાતું પહેરતું તો જગદમાં ગુણમાંથી વલુ મળી
 આવે છે સ્વામી પાસેથી આપરન અધિક મળે છે લલ્લિ-સ લલ
 પરથી. એવિદુ-સ બન-એદદા અમ્મલલ-સ અમલ આમયુ-રાજ્ય
 સ્થાનીમાં પત્ત ઉપર સવરને પંચ આમલ સિવર કહે છે

(૧૯) અલ વિરલ-પદાલ નિ કલિદિ બમ્મુ.

—અથ—દને કલિયુગમાં પર્મ ને વિરલ પ્રભાવશયો-ગુપ્ત પ્રભાવ

બુદ્ધો છે નિ-પદપૂરક અથવા નિ-જાને કે સ એવ ના અર્થમાં

(૨) અમિલ ઉદ્ધલ દોઈ જગ, વાળે સીમ્મુ તેવ

ને પુલુ અમિ સીમ્મુ તસ ઉદ્ધલુ કેવ

—અગ્નિથી જગ ઉન્નુ-ઉષ્ણ થાય છે, તેમ વાયુથી શીતલ થાય છે, જો પુન આગથી શીતલ (થતું હોય) તો તેનું ઉષ્ણત્વ કેનાથી (થાય) ?

વાગ્મે—વાયુથી પળખી બાઓ પુણ્ય-સ. પુન હિ. પુનિ. ઉષ્ણ-તાણ્ય-તાણ્ય બાવવાયકનો છે

(૨૧) વિપ્પિઅ—આરહ જહવિ પિઉ, તોવિ ત આણુહિ અન્નુ,
અગિય દડ્ઠા જહવિ ધર, તો તે અગિ કન્નુ.

—જો-યદ્યપિ પિયુ વિપ્પિયકારક હોય, તો પણ તેને આજે આણુ-લાવ (કારણકે) આગથી દ્વંધ થયેલુ યદ્યપિ ધર (હોય) તો પણ તે આગ સાથે કામ (લેવુંજ પડે છે).

(૨૨) જિવ જિવ વકિમ લોઅણુહ શિર મામલિ સિક્ખેષ્ઠ
તિવ તિવ વમ્મહુ નિઅલ સર, ખર-પત્થરિ તિક્ખેષ્ઠ.

—જેમ જેમ વાકા લોચનોથી સ્યામલા-સાંવરી (નાયકા) નિર (? કટાક્ષ) શીખે છે, તેમ તેમ મન્મથ નિજ(ક)-પોતાના શરોને ખર-કણુ પત્થરપર તીક્ષ્ણ કરે છે—અહીં વ'કિમ-વાકા એ લોચનનું વિશેષણ લીધું છે તેથી 'નિર'નો અર્થ અષ્ટનથી જણાતો. દોષક વૃત્તિકારે નિરનો અર્થ 'નિશ્ચય' કરી 'લોચનોથી નિશ્ચય વક્ત્વ શીખે છે' એમ અર્થ કર્યો છે.

તિક્ખેષ્ઠ-તીખા-તીક્ષ્ણ પરથી નામ ધાતુ અન્નુનો અર્થ વૃત્તિકારે એ આર્થે-હે સપ્પિ એમ કર્યો છે. વમ્મહુ-મન્મથ.

(૨૩) સગરસએહિ જુ વણ્ણિઅઈ, દેઝપુ અમ્હારા કન્નુ,
અમ્મત્તકં ચત્તકુસલ, ગય કુમ્મઈ દારન્નુ.

—(હિ સપ્પિ !) સો સગ્રામ-યુદ્ધમા જોને, અતિમત્ત અને અંકુશો નેણે છોડયા છે એવા ગજ-હાથીનાં કુબોને વિદારનો વર્ણવવામાં આવે છે એવા અમારા ક્રાન્ત-કથને દેખ-જો. ચત્તકુસલ-સ. ત્યક્તાકુશ.

(૨૪) તરણુ હો તરણિ હો મુણિહ મઈ કરહુ મ અપ્પહો ધાહ.

—તરવો! તરવો! મને મુશ્કિને-જાણીને-મરી વાત સમ-
જીને જાણ્યો મને બહા ઉપરિચિત જાણીને પોતાનો ધા ન કરો.

(૨૫) માધરસિ જિવ બારધ મજોદિ તિહિવિ પવધ

—માગીરથી જોમ-પેઠે ભારતી ગણજ મામે જવે છે એસે
કે જોમ મમ જિવધમા-સ્વર્ગ, મર્ત, પાતાલ એ ગણેમાં જસે છે તેવી
રીતે ભારતી-સરસ્વતીના મામ પલુ તલુ છે-વૈભવી ગૌડી, પાંડવી-
એ તલુ રીતિઓ.

(૨૬) મુન્દર-સખમાક વિશ્વાસિણીઓ પેચ્છ-વણ,

—મુન્દર સર્વાંગી વિશ્વાસિણીઓ જોવા (પુરષો)ના.

(૨૭) નિમ-મુદ-કરકિવિ મુખ્યકર અન્ધારધ પદિ પેકજધ

સસિ-મદમ-અદિમએ પુણુ કંઈ ન દૂરે દેખધ

—(કેમ) મુખ્યાં જી પોતાના મુખ કર-કિરણથી અન્ધાર કર-
હવ જુએ છે (તો) પુન વળા ઘણિમદમતી અદિમથી દૂરે-દૂરના
પદાર્થને કેમ ન દેખે!-જરૂર દેખે.

(૨૮) જલિ મરમમ-કનિએ સવલિમ

—જોમ મરમત કનિથી સવલિત—મિથિત—

(૨૯) તુચ્છ-મજ્જકે તુચ્છ તમિરકે

તુચ્છ-ચોમાવલિ કે તુચ્છ રાત્રી ! તુચ્છ-કાસ કે,

વિવલણુ અસહનિ કે

તુચ્છ-મમ-વગમક-નિવાસક

અનુ જુ તુચ્છકે તહે ખણુક ત અજાણુક ન અર્ધ

કારિ જણુવા મુદકકે જે મણુ વિચ્ચિ જુ માધ.

(હતી નામકો કહી રહી છે કે તુચ્છસમ (વિચિત્ર પ્રેમવાળા) !
જોના મંથનમાં તુચ્છ છે જોનું જલન-જાણુ તુચ્છ છે જોની શામ
વસિ તુચ્છ અને જાચ્છ-અચ્છી-સારી છે જુ તુચ્છ જોનું હસ્ય છે
જે પ્રિય-વંશજનો વંશનો મેળવી શકતી નથી જોના તુચ્છ કમ-કરી-

રમા મન્મથનો નિવાસ છે, એવી ધણુ-સ્ત્રીનું જે અન્ય તુચ્છ છે તે આધુ-કલ્પે જાય તેમ નથી, (એટલું તુચ્છ છે કે કાર્ધ કહેવાની વાત નહિ) આશ્ચર્ય તો એ છે કે તે મુગ્ધાનું સ્તનાતર (એટલું તુચ્છ છે) કે જેની વચ્ચે મન માય-સમાય તેમ નથી (સ્તનો ઘણા જાડા છે તે અતર અતિ તુચ્છ છે એમ કહેવાનો હેતુ છે.)

દોષકવૃત્તિકારે આને યુગ્મ નોધ્યો છે, પરંતુ આ એક આખો રૂપા છદ છે. આવા છદ સોમપ્રભસરિની રચનામા મળી આવે છે, કે જે હવે પછી મૂકવામા આવશે. આમા નાયિકાના વિશેષણ પ્રાય બહુ-ત્રીહિ સમાસમા છે અને 'હે' એ સબ્ધકારક ચિન્હ છે. તહે ધણુ હે એટલે તહ ધણહ એ તેનો ઉચ્ચાર છે-અર્થાત્ તે ધણુ-સ્ત્રીના અલ-હન્તી-સ અલમન્તી અકખણુ-ખોલવુ. કટરિ-આશ્ચર્યવાચક. મુદ્દા-મુગ્ધા. 'ડ' અટપ વાચક. જે-જેથી, વિચિત્ર-વચ્ચે હી. બીચ પ. વીચ માર્ધ-સમાય.

(૩૦) ફેડેન્તિ જે હિયડઈ અખણુઈ, તાહ પરાઈ કવણુ ધણુ,
રખ્સેજ્જહુ લોઅહો અખણુ, બાલહે જાયા વિસમ થણુ.

—જે (એ સ્તન) પોતાનું હિમકુ-હૈયુ કોડે છે, તેને માટેની પારકી દયા શુ હોઈ શકે ? હે લોકો પોતાનું રક્ષણ કરો, (કારણ કે) બાલના સ્તનો વિષમ થયા છે

ધણુ—ધૂણા, દયા થણુ—થાન, થાનોહુ, સ્તન થાન હજુ પશુ-ઓનાં આચળ માટે વપરાય છે.

(૩૧) ભલ્લા હુઆ જુ મારિઆ, બહિણિ મહારા કન્તુ,
લજ્જેજ્જ તુ વયસિઅહુ, જમ ભગ્ગા ધર એન્તુ

—હે બહેન ! મહુ થયુ જે મારો કથ મરાયો જે ભાગીને નાડેલો-હારેલો ઘેર આવત તો વયમ્મમા-બહેનપણીઓથી યા તેમા હુ લજ્જા પામત-લજ્જાત ભગ્ગા-ભગ્ન, હારેલો, વયસિઅહુ-સરખી ઉમર વાળી વયસ્યાઓમા સ. વયસૂ એટલે ઉમર પરથી

(૩૨) વામસુ ઉગ્રવન્તિભએ પિત્ર દિવુંદ સહસતિ

અહા વધવા મહિદિ વધ બહા ધુદ્ધ તપતિ.

—વધસ એટલે કામરો ઉગ્રવતી (એક સ્ત્રીએ) સહસા-એકએક થિયુ દોડે તેથી બસોવાનો અર્થો બામ મહિવર ગાયો ને અર્થો તડ દેતો-તડ અચળ કરી ધુદ્ધરો. આ પ્રસિદ્ધ દોહો છે.

(૩૩) કમલાર્ધ મેલ્લવિ અસિ-ઉલ્લાર્ધ કરિ-અલ્લાર્ધ મહન્તિ

અસુલ્લાર્ધમેલ્લવુ બાલં મલિ, તે લુપિ દૂર મલુન્તિ.

—અસિ-કુલ એટલે જામરોનો સમૂહ કમલને મેલી-છેડીને કરિ એટલે ઢાળીના ગડગડોને ઈંગે છે અસુલ્લાર્ધ એટલે દુર્લભની ઇચ્છા જેએને બહી સારી-વધતી રહે છે-તેનો કમલક વધ બધ છે તેએ દૂરને ગયુતા નથી. જે ગીજની ઇચ્છા થાય તે ગીજ દૂર હોય તો ખલુ તે લેવા પ્રયત્ન થાય છે અસિ-વધતી-અલ્લાર્ધ ખલુ હોય રહે છે.

(૩૪) અન્નદ દેવિગવિ નિગ્ધવ ગલુ, ગલુ વસરિગર્વ વસ્તુ,

ઉગ્મિલ્લાર્ધ સસિ-રેક નિય કરિ કસ્વાલુ પિયસ્તુ.

—નિગ એટલે પેલનું ગલ એટલે પેલની સેના કામેલી-ગત્ન દેખીને, વસ્તી-સામાની ગલ-સેના વસરે છે-ખીએ છે-વિસ્તાર ખમે છે તેવી રીતે (ગીજઆર્ધ દિવસે) અગિરેન્ન-અસ્તેન્નની જેમ સિન્ના કાચમાં કસ્વાલ-અકૂમ ખીએ છે-પેલો છે.

નિગ્ધવ-નિગ્ધ

ઉગ્મિલ્લાર્ધ-સ ઉન્નીલતિ.

(૩૫) બધ તહો વાલ નેકધ, મર્ધ સહું નવિ તિલ-તાર

ત કિહે વહેલિ લેગ્ગલેકિ જોગ્ગલ્લાર્ધ સવ-વાર.

—હે તથ જેની જેની વારા-કીકી છે એવા હે તિલતાર ! જે વારો એક મારી સાથે વાલો નથી તે (વારથી) આ મારે વર્ષા લેખનથી સ્વ-સે વાર (હું) જોઈઈ ખું.

તહો—તવ-વારો. તવ એ વૃજસતી કાવ્યમાં વપરાય છે સહું-સહ-સાથે-થું. સ, થું એ સાથેના અર્થમાં વૃજસતી કાવ્યમાં વપરાય છે કિહે-સ કસ્વાલ-આ મારે કાં.

(૩૬) જહિ કપિન્નર સરિણુ સર, જિન્નર ખગિણુ ખગ્ગુ,
તહિં તેહમ્ બડ-બડ-નિવહિ કન્નુ પયાસર્ધ મગ્ગુ.

—ત્યા શરથી-આણથી શર-આણ કપાય છે, ખડ્ગથી ખડ્ગ
છેદાય છે ત્યા-તે સગ્રામમા તેવા બડ એટલે બટ-ગોદાની ધરા એટલે
સેનાના નિવહ એટલે સમૃદ્ધમા (મારો) કય માર્ગ પ્રકારો છે-કાઢે છે-
છે છે. બડ-બડ એ કાઠિયાવાડમા બહાદુરના અર્થમા વપરાય છે, ‘તુ
બડ હો તો આવી જા’-‘બડના દીકરા! બાળ્યો તને’!

(૩૭) એકકહિ અટિખહિ સાવણુ અન્નહિ ભદ્વહિ,
માહહ મહિઅલ-સત્થરિ ગડસ્થલે સરહિ,
અ ગિહિ ગિમ્હ મુહચ્છી-તિલ-વણિ મગ્ગસિર,
તહે મુહહે મુહ-પકમ્ આવાસિહ સિસિર.

—આ વિરહાવસ્થામા પડેલી ઓતુ વર્ણન છે. તે મુઝાની એક
આખમાં આવણુ છે (અને) ખીજી (આખમાં) ભાદરવો છે. (આવણુ અને
ભાદરવો એ બે માસમા વરસાદ પડે છે, તેવી રીતે આ બે આખમાં
આમ્મ પડે છે તેથી તે બે આખને તે બે માસ સાથે સરખાવેલ છે).
મહીતલ સાયરા-ભૂતલ સસ્તાર-પૃથ્વીના પડમા માધવ-વસત છે,
વસત પદ્મવમય થાય છે તે રીતે સાયરામા નવાં નવા પાન ખીજાઓ
છે, ગડસ્થલમા-કપોલમા (પાંડુતા-પીળાગ પરથી) શરદ, અગમાં (સૂકા-
વાથી) ગ્રીષ્મ-ઉનાળો, સુખસ્થિતિ રૂપી તલના વનમા માગશર (માગ-
શરમાં) તલના ખેતરો લણી નાખવામાં આવે છે તેથી ઉન્નડ ચવાથી-
સુખનો નાગ ચવાથી માગશર) (અને) મુકપંક્જમા સિશિર (કે જે
વખતે કમલો સૂકાય છે, આવાસ કરી રહેલ છે

મુહચ્છી સ મુખાસિશ-સુખસ્થિતિ. આ પણ યુગ્મ નથી પણ
એક આખો છદ છે.

(૩૮) હિયડા કુદિ તડતિ કરિ, કાલકખેવે કાઠ
દેખહિ હય-વિહિ કહિં દર્શ, પઞ વિણુ દુઝખ સયાઈ.

—હે દેવ! ત્યત એમને કુટ કસણેપથી ચા ! (જા) જોઈ
કે અમારો વિધિ મારા વિના સેકો દુએ ક્યાં સ્થાપિત કરે છે ?
મારે હવે જ સેકો દુએનો આશર છે તે હમી જાણ તો જોઈ કે
મુએ વિધિ મને ઊડીને તે દુએને ક્યાં રાખે છે ? ત્યતિ—મુએ ઉપર
ન કર ત્યત ઇતિ. કસણેવ—સમજ કસવો. કાવ—સ સ્થાપનની.
મરાડી કેવ ધનુ, જૈનમાં ક્વચિત્ વગેરે સરખાવો.

(૩૬) કનુ મહારજ હવિ સકિએ નિચ્છઈ રસઈ જાસુ,

અતિહિ સતિહિ હતિઈ વિ, કસવિ રેકઈ તાસુ.

—હે હવે ! હે સખિ ! મારો કનુ (૩૬) જેનાથી નિશ્ચય રહે-
રહે છે—રોને જાણ છે તેનું અવધી—દબધી સમધી, અને કાવેથી
જવ સ્થાપક—કામ કામી નામિ કે જગમગથી તેનો નાશ કરે છે કસવિ-
સ્થાપક કામ જવ.

(૪) છવિઈ કાસુ ન વસકઈ ધણ કણ કાસુ ન ધરું

કેવિલુવિ અવસર—નિવડિઆઈ તિલુ—સમ અણુઈ વિસિદું

—છવિત કેને વહાનું નથી ? ફરી—વળી ધન કેને ઇટ નથી,

(૫) વિવિટ (જન) એ જાનેતે જવ અવસર આવતાં વણ સમ અણે છે

(૬) ૫ મણિ ચિદુંદિ નાણુ કુ જ રણિ કરઈ ન જાનિ

—જે નાણ આંખે જોસે છે તે સ્વમાં કરે છે (તેથી) જાંતે
નથી. એટલે તે સ્વમાં વીરવા કરે છે તેમાં શક નથી. એમ ન સમજે
કે તે આંખે જોડો લાગતો નથી. એક મારવાડી ઘોષા જાનુસાર—

જોએ જોએ દોસતો સદા મરીખી સદ,

કાઠી ! કુજર મદનાં, જાણવિખો જેહૂત.

(જોએ જોએ દેખાતો હતો, સદા મરીખીથી સીધા સાથે હતો
પરવુ મદનાં ! લાગળમાં કાળીએને કાળવી વળતે માસ જોડો દોસો
જાણુએ કે તેમાં જા જાણીયો છે)

જે તેને માટે કું ત્ર આવે છે (હિમચદ્ર ૮-૪-૩૬૦) ત્ર મા તે ત(ત્ર) છે જ. ૨ લાગ્યો છે-જેવી રીતે જ્ઞાતિમા (ખીજી ૩૫ ભતિ મળે છે. દે૦ ૪૫) ૨ લાગવાને માટે આગળ વ્યાસનો વ્રાસ થયો તે જુઓ ન ૯૧.

(૪૨) ત ઓલિઅધ જુ નિવ્યહધ.

—જે નિમે-ટકે તે ઓલીએ. (જે નિમાવી શકાય તે ઓલવું ધટે).

ધમુ કુલુ તુલ તણુલ, ધમુ કુલુ દેકણુ.

—ધમુ-આ કુલ તાર-તાણુ એટલે તારા સખધી, આ કુલ જો.

(૪૩) એહ કુમારી એહો નર, એહુ મણોરહ-ઠાણુ,

એહલે બઢ ચિન્ત-તાહ, પચ્છહ હોધ વિહાણુ.

—આ કુમારી, આ નર, આ મનોરથસ્થાન-એવું ચિતવતા વઢ એટલે મૂર્ખોનું પછી વહાણુ થાય છે-વહાણું વાય છે એટલે આખી રાત એ વિચારમા વિચારમા ચાલી જાય છે વઢ એ સખધ કારક છે યા સખોધન વિભક્તિમા પણ લાઇ શકાય.

(૪૪) જઈ પુચ્છહ ધર વડાધ, તો વડા ધર ઓઈ,

વિહલિઅ-જણુ-અખ્ખુધ્ધરણુ, કન્તુ કુડીરધ જોઈ.

—(કાઇ સ્ત્રી મુસાફરને કહે છે:-) જો મોટા ધર (તમે) પૂછતા હો તો મોટા ધર તે છે (કે જેમા ઘનાદિ-પરોપકાર થતા હોય), વિદ્વ-લિત જનના અખ્ખુદ્ધાર અર્થે મારા કન્યને કુટિરમા-કુપડીમા જો. મોટા ધર મહેલ નથી હોતા-વિદ્વલિત જનોના ઉધ્ધારક મારા કાતને કુટીમાં એસેલો જો—તે ધર મોટું છે જ્યાં પરોપકાર થાય છે.

ઓધ-ઓલો-એ. વડો-વડો સ. જૂલત હિ. બડો કચ્છી વડો.

(૪૫) આયધ લોઅહો લોઅણુધ, જાધ સરધ ન ભન્તિ,

, અપિએ દિઠ્ઠિ મહલિઅહિ, પિએ દિઠ્ઠિ વિહસન્તિ.

—લોકના આપે-આ લોઅનો જાતિનુ-પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ આપે છે-તેમા પ્રાતિ-સદેહ નથી. અપિયને જોતા મુકુલિત થાય છે, પ્રિયને

શા માટે ? હે સખિ ! જે તાર વચન ખડે તે મારો પ્રિય નથી થતો. કુમારપાલ પરિશિષ્ટમા 'સહિ એસો' એવું છપાયેલું છે. આ દૃષ્ટિને ઉપાલબ્ધ છે. અઘોમુખ-ખડિત વદનને છુપાવવા માટે છે, વચનનું ખડન કહેલું ન માનવાયી છે. વયલુ-વચન અને વદન એ બંનેનો શ્લેષ છે. કાઈ-સ કિં, શા માટે ?

(૫૦) 'કાઈ ન દૂરે દેખાઈ' એટલે શા માટે દૂર જોતો-જોતી નથી ?

(૫૧) સુપુરિસ કશુ હે આલુહરહિ, લણુ કળ્લે કવણેણ

જિવ જિવ વડુતાણુ લહહિ, તિવ તિવ નવહિ મરેણુ

—સુપુરિસ કાગ (ધાન્ય)નું અનુમરણ કરે છે કહે, કયા કાર્યથી ?

જેમ જેમ વડપણુ પામે છે, તેમ તેમ શિરથી નમે છે

અનુહરહિ-નકલ કરે છે, સદૃશ હોય છે. લણુ-કહે. કળ્લે કવ-ણુન-થુ કાર્યથી ?

(૫૨) જઈ સસણેહી તો મુઘઅ, અહ જીવઈ નિન્નેહ,

બિહિંવિ પમારેહિ ગઈઅ ધણુ, કિં ગળ્લહિ ખલ મેહ.

(કાઈ સ્ત્રીનો ભરથાર દેશાતર ગયો છે તે મેધ પ્રત્યે કહે છે) તેણી જો સસ્તેહ-સ્નેહાલ હશે તો મુઘ—મરણુ પામી હશે, (મારા વિરહથી), અને જો જીવતી હશે તો નિસ્તેહ છે. બંને પ્રકારે ધણુ-સ્ત્રી ગઈ છે હે ખલ મેહ ! શુ કામ ગાળે છે ? જો સ્નેહવતી હોય તો વિયોગમા મેધ ગર્જના સાબળી મરી ગઈ, જો જીવતી હોય તો તેનામા સ્નેહ નથી. પ્રિયા તો બંને રીતે ગઈ

(૫૩) ભમર મ રણુજીણિ રણુડઈ, સા દિસિ જોઈ મ રોઈ,

સા માલઈ દેસન્તરિઅ, જસુ તુહું મરહિ વિઓઈ

—હે ભમર ! અરણ્યમા રણુજીણુ (એ શબ્દ) મા કગ, તે દિશામા જોઈ ન રો જોના વિયોગથી તુ મરે છે તે માલતી દેશાન્તરિત (છે)

—દેશમા નથી રણુડઈ-રાનમા અરણ્યમા. જુઓ 'રન્તુ' ઉપર ન ૧૭માં.

(૫૪) પઈ મુકાહ વિ વરતર, દિદ્દઈ પત્તાણુ ન પત્તાણુ

તુહ પુણુ છાયા જઈ હોળ્લ, કહવિ તા તેહિ પત્તેહિ.

—દે વસ્ત્રા—ઈયા પ્રકરના ઘણાં તાસથી મુકાપેલા—તબપેલા પત્રોનું—પદ્યનું પત્રવ—પાંદાપણું શીઘ્રું નથી—નમડી જતું નથી. આત્મનું જતું નથી. વળી—પુન તારી જે ખાખા હોય તે કાઠ પલ્લ પ્રકારે તેજ પત્રોથી છે. આ અન્વેષિત છે તું જેને તને તેનથીજ તારી શોખા છે મુક્ત—મુક્ત—મુક્તો, તનેજો. દિશ્વ—આવી જાય છે નમડે છે સરખાવે. હમ શીઘ્રું દિશ્વર, અનુ શીટી જતું શીટલ અ. હોખા—હોખ તો, થાતી તો. શોખાદિશ્વર વિવરતા એક પા લાગી વિ(પદ્ય) + પર (સમ)ના તર—સાચ પદ્યના તર એવો અર્થ પણ કરે છે અને વસ્ત્ર એમ એક પદ લાગી પણ બીજો ઉપર જણાવેલો અર્થ કરે છે

(૫૫) મકુ દિશ્વ તઈ તાએ ટુંકું સવિ અન્ને વિનિવિગ્નમ
જિજ્ઞાસા કરકે હડે કાઠ ટુંકું મચ્છે મચ્છુ મિસિગ્નમ.

—(નાવિકા અન્વમાં અસહ્ય નાવકને કહે છે કે.) મારું હાથ તારાથી (બિચારું) તું તેણીથી અહાવો, તેણી પણ બીલાથી ન્યાય છે દે પિયા ! કું સુ કરે ? તું સુ (કરે ?) (એવો) મચ્છ મચે છે (તિતુ છે) એવો મચ્છ નાના મચ્છને જો તેવો. મસ્ત્ર ન્યાય છે જનુહસ્તિય પિતૃ તાં ચ ત ચ મહન ચ હમાં ચ માં ચ વાળા મોહનો જાય છે તઈ—ટુંકી.

(૫૬) જઈ મઈ બેદિવિ રજુમચ્છિ હા જવસિરિ તાકિષ
કેસકિ લેપિયુ જમ—ચરિવિ, જણ સુરુ હા થકિર્.

—તું તું જને રજુમા મપેલાઓમાં કોણ જવસરમી કમિ છે ? જમની મુદિણી—અને કેસકિ એવીને કેણ સુમે રજે તે (તું) કહે ?—કર્ત નદિ એ અર્થ છે જઈ મઈ—સત્તાથી વિમળિત અપિરજુ. તાકિષ—તાકે છે—કમિ છે લપિયુ—જનુહસ્ત. થકોઈ—થાકે રહે.

(૫૭) જઈ મેલ્લનિદે મકુ મસ્ત્ર મઈ મેમ્મતટો ટુંજ
સાસા ! જણુ સો વેમ્મલ, સેરિ કુન્નતો સ રજુ

—(કોઈ શ્રી નામકને સારસ કહી અન્યોક્તિ કરે છે) હે સારસ ! તને છોડતી એવી હુંતું એટલે મારૂ મળ્યું છે (અને) મને મુક તા એવા તારૂ (મરણ છે) જેને જે વેગળો-દૂર છે તેજ કૃતાન્તને-યમને સાધ્ય છે એટલે મરણ પામે છે. પછ, મધ-કર્મકારક. મેલ્લન્તી, મેલ્લન્ત વર્ત-માન ધાતુજ-કૃદન્ત. હો-સબધની છડી 'હો' છદ પ્રમાણે લધુ બોલાશે.

(૫૮) તુમ્હેહિ અમ્હેહિ જે કિમ્મઉ, દિદુંઉ બહુઅ જણેણુ,
ત તેવડઉ સમરભરૂ, નિજિજઉ એક બણેણુ

—તમાગથી અમારાથી જે કરાયુ છે-તમે અમે જે કર્યું તે બહુન-ધણા જણોએ દીધું. (શુ કર્યું ? તેના ઉત્તરમા) તે તેટલુ કે સમરનો સમૂહ એક ક્ષણમા નિજીત કર્યો-જીતી લીધો

(૫૯) તઉ ગુણુ-સપઠ તુજઝ મદિ તુઘ આણુતર ખન્તિ,
જઈ ઉપ્પત્તિ અન્ન જણુ મહિમડલિ સિડખન્તિ.

—મહીમડલમા અન્ય જન જે (તારી પાસે) આવીને તારી ગુણુ સપત્તિ, તારી મતિ, તારી અનુતર (નૌતમ) ક્ષાન્તિ-ક્ષમા શીખે તો (સારૂ) તઉ, તુજઝ, તુઘ-તારૂ ઉપ્પત્તિ-સ ઉપેત્ય, ઉપ્પતિઅ.

(૬૦) અમ્હે યોવા રિઉ બહુઅ, કાયર એમ્વ બણુન્તિ,
મુહિ નિહાલહિ ગયણુયણુ, કધ જણુ જોણહ કરન્તિ

—અમ્હે યોડા રિપુ ધણા, એમ કાયર બણે છે, હે મુખ્યા !
—સુદરી ! નિહાળ ! ગગનતલમાં કયો જણુ જ્યોત્સના—ચાદની કરે છે—એકજ જણુ અને તે ચદ્રજ. યોવા-યોડા સ સ્તોક એમ્વ-સ. એવં. પળખી એવે જોણહ-સ જ્યોત્સના.

મદરણ સાતમું

હેમચંદ્રે આવનરેલા અપગ્રાથ હિંદુદરજો (અનુસંધાન)

(૧૧) અમલુ લાઈવિ ને ગયા, પદિજ પરાયા દેવિ
અવસ ન મુખદિ મુદગિઅદિં તિવ અમદમ નિવ તેવિ.
—પેનાપણું લમાડી-મમલ લમાડી ને વસવા દેશ પચિત ગયા
હે તે અવરમ મુખાસિમથી-મુખથી સત્ય નથી. નેવ અમદે તેવા તેજો.
અમલુ-અપગ્રાથણું-પેનાપણું-મમલ-એદ મુદગિઅદિં-સ મુખા-
સિમથી-મુખની બેઠથી-મુખની નીક (ઉપર ન ૩૭) અમદમ-અમે
દિં હમ, રાજસલાની મે

(૧૨) મહ જલિદ પિવનિરદિઅહ કવિ ધર દેશ વિઆસિ,
લુવર મિઅકુવિ તિહ તવહ નિહ કિલુવર અવમાસિ.

—હે પ્રિયા! મારાથી જલુવું—મેં તરુનું કે પ્રિયથી નિસ્તી-
ઓનાં કોઈ પણ ધર-અવસનન વિશયે-સંખ્યાત્રયે થાય છે (અપ્રકૃત
નિસ્તીઓ મારેજ નહિ પરંતુ મુખા-અહ પણ તેથી રીતે તરે છે જેમ
કિન્હર-સુવ શવત્રયે-પ્રવચનત્રયે (તરે છે તેમ) જુઓ સોમપ્રમ ન
૧૮ હવે જઈ.

(૧૩) મહુ કનહો ને દોસદ, દેસિય મ અમદિ અમુ,
દેતદો હઈ પર ઉવરિઅ, કુઅઅત્રો કરવાસુ.

—દેસિય! (હે સખિ!) મારા કનના ને દેસે (હે) અમલ-
ગ્રાથ અંખ નહિ-બેસ નહિ (ને ક્યા ને દોસદ—) તેના દેતાં દેતાં-
દાન દેતાં હું કેવલ ઉમરી-જમી. અને ગૂંઝાં-મુદમં લાઈ લમાડી
તસવાર જમી. દાન દેતાં જણુ દેવાસ મરુ-એક કુ તેની જમી મહ
પણ લાવામાં તો તેજે તસવારને જમવાની-વાવરી નહિ. આમાં એક
સ્ત્રી છે ને બીજા નિન્દા એમ જાને સાચે સાચે છે દો, એ એ જાને

સધુ ખોલવા દોમડા-સ. દોપ, ૩ તે કુસિતના અર્થમાં વપરાય છે.
હેલ્લિ-હે અલ્લિ ! જખ-જખતુ હિ-જખના, જીખના આલુ-આળ-ખોટુ
અગડઅગડ. દેન્ત, જુજન્ત-વર્તમાન કૃદન્ત. હઈ-હુ. ઉન્વરિય-સં.
ઉર્વગિત-ઉગરી હિ ઉગરી

(૬૪) જઈ ભગ્ના પારકડા, તો સહિ મજ્જુ પિએણુ,
અહ ભગ્ના અમ્હહ તણા, તો તે મારિઅડેણુ.

—જો પારકા ભાગ્યા હોય-મગ્ન થયા હોય તો ખરેખરા મારા
પિયથી થયા હોય, અને અમારા સખધિઓ ભાગ્યા તો તે (મારો
પિયુ] મરાયેલો નેથી.—જો પરાયા પક્ષની સેના ભાગી હોય તો મારા
પિયુએ તેને ભગાડી હશે, જો અમારા ભાગતા હોય તો તે તેના માર્યા
જવાથી આવું પરિણામ આવી શકે.

ભગ્ના—સ. ભગ્ના ભાગ્યા, તૂટ્યા, હાર્યા તેથી ભાગ્યા-નાશ.
પારકડા, અમ્હહ તણા,—પગાયા અને અમારા. મારિઅડ સં. મારિતક.
આ પ્રસિદ્ધ દોહો છે.

(૬૫) મુહ-કઅરિ-મન્ધ તહે મોહ ધરહિ
ન મલ્લ-જુજ્જુ સસિ-રાહુ કરહિ
તહે સહહિં કુરલ ભમર-ઉલ-તુલિઅ
ન તિમિર-ડિમ્મ ખેલન્તિ મિલિઅ.

—તેણીના મુખ અને વેણીનો બધ શોભા ધરતા જાણે શશિ રાહુ
મલ્લયુદ્ધ (કરતા હોય નહિ). તેણીના કુરલ-કેશો ભ્રમર કુલ તુલ્ય શોભે
છે, જાણે તિમિરના-અંધકારના બાળકો મળાને ખેલે છે ન-જેમ, જાણે
કે-ઉત્પ્રેક્ષામાં વપરાય છે.

(૬૬) અપ્પીહા પિઉ પિઉ બણુવિ કિત્તિઉ રૂઆહિ હયાસ ।
તુહ જલિ મહુ પુણુ વલ્લહઇ, બિહુવિ ન પૂરિઅ આસ.

—અપૈયા !—ચાતક ! પ્રિયુ પ્રિયુ (એમ) કહીને કેટલીવાર (તુ)

રમે છે ! હે દયાલુ તારી જયમા, પુનઃ ખારી વસતમા—એમ બનેલી
આઠા પૂરી થઈ નહિ તને જલ ન મળું અને વસતમા ન મળે.

(૧૭) બાપીદા ઇર્ષ્યોચ્છેષ્ઠ નિઃશ્વર વારાધાર,
સામ્રિ ભરિઆઈ વિમલ જલિ, લલકરિ ન એકલ ધાર

—હે નિઃશ્વર-નિઃશ્વર જયમા ! વારેવાર બોલવાથી શું ! સમ-
રમાં વિમલ જલથી એક પણ ધાર (તને) મળતી નહિ.

(૧૮) આલકિ જમલકિ અન્નકિ વિ. એરિ શુ દિવલકિ કનુ,
મય મણક મયકુસલ ને અન્નિકાકિ હસનુ

—આ જ મળા-અન્નમાં (અન્ન ભવમાં) પણ, હે કૌરી ! તે
કનુ રેને (કેવો કનુ છે ? કે) ને મય, અને ત્વકાંકુલ-નેણે
મયકુલ છોડ્યા છે તેવા મળેને હમને આવી મળે-નેની સમુજ આવે

(૧૯) જલિ અન્નિકાકિ મદુમલકુ લલકરિઆ સેલ
જલ હમલકુ વનુલકુલે દેલ મ મમલકુ દેલ

—જલિની અન્નિકાના વડે તે મદુમલન-નિસાવલુ લલુ મળે-વા-
મન મળે. ને વડાપદુ હમલા તો લો-લન કરો, દેલ પડે મ મમલ-
લલુલકુલ-સ લલુલકુલ.

(૨૦) વિલિ વિનલ પીનુ અલ, મ ધલિ કરકિ વિસાલ
સપલ કરકલે વેસ વિલ પુલ અન્નિકા વવસાલ.

—વિલિ નામ કરે મદો પીરે, (પણ) હે પ્રિયા ! વિપદ કર નહિ
ને અન્નિકા-વધમ આજે હ તો સપાને વેસની પોંડે મદુ પુ

વિનલક—નલ નામે. પન-પ્રિયા જુઓ વધર ન ૧ સરખાવે
મિસ્ત્રપુરી ખનિયા વેસ-વેસ દોષક રૂપિયાર વેસવા પણ અર્થ કરે છે
વેસવાની પોંડે મદુ-સ. કર્વવાળિ ખેતુ-મદુ પુલ-ને. અન્નિકા-સ. અર્થતિ
અન્નવા રાગતો. ને વધમ આજે તો સપા સુલભ થાય છે

(૨૧) અન્ન-વિસાલકિ જલિ લલકુ વિલ તલિ રેસલિ જલુ
રવુ-દુન્નિકાકે અન્નિકા વિલુ જુલે ન વલકુ.

શ્રી હેમચંદ્રે અવતરેલ અપભ્રંશ ઉદાહરણ. ૧૪૯

—હે પ્રિયા ! જે દેશમાં ખડગથી સાધિત થયેલું મેળવું ત્યાં જામીએ (અહીં) રણ-દુર્ભિક્ષથી ભગ્ન થયેલા-તેથી) યુદ્ધ વગર પ્રસન્ન થતા નથી-આનંદ આવતો નથી જ્યાં તત્તવાર ચલાતી છવિકનો નિર્વાહ થઈ શકે ત્યાં ચાલો, અહીં તો રણ-દુર્ભિક્ષ-યુદ્ધના દુકાળથી (દિલ) તરી ગયું, યુદ્ધ વિના આનંદ આવતો નથી

વજ્રાહુ—ન ગતિ પ્રાપ્તુમ—મગ્ન આવતી નથી એમ દોષકૃત્તિમાં અર્થ ક્યો છે તેને અનુસરી ઉપર અર્થ મૂક્યો છે, પણ તે ઠીક લાગતો નથી વજ્રાહુ એટલે વજ્ર—પાછો આવું. રણ-દુકાળમાં બાળ્યા છીએ. વિના યુદ્ધ પાંગ નહિ આવીએ (જેમ દુર્ભિક્ષ દ્વારે દેશથી બાળ્યા વગર સ્ખમિક પાછો આવતો નથી)—આ અર્થ બરાબર છે

(૭૨) કુન્નર સુમરિ મ સ્વધર્મિ, સર સામ મ મેલ્લિ,
સ્વસ્ત્રિ નિ પાવિય વિહિ-વમિણુ, તે ચરિ માણુ મ મેલ્લિ

—હે કુન્નર ! સંસ્કૃતિઓ (એક જાનના બળદો) તે સ્મર નહિ, સ્વસ્ત્રિ એટલે દીર્ઘ શ્વાસ મૂક નહિ વિધિવગે જે ક્વળ-કોળાઆ મળ્યા તે ચર, માન રાખ નહિ

દોષકૃત્તિ પ્રમાણે મેલ્લિનો અર્થ અને મ્યજે ‘છોડવું’ કઠવાથી નિરર્થક વાક્ય થાય છે જે મળે તે ખા, તે માન છોડ નહિ,—એ યોગ્ય નથી લાગતું. ત્યાં મેલ્લિ એટલે રાખ એ અર્થ યોગ્ય લાગે છે.

(૭૩) ભમગ એત્યુ વિ ચિમ્મડમ્, કેવિ દિયહડા વિલમ્મુ,
ધણુ-પત્તનુ છાયા-બહુલુ, કુલ્લક જામ ક્યમ્મુ

હે ભમરા ! અવ-અહીં પણ લીમડામાં કેટલાક દિવસો ધણુ-પાદડાવાળા અને છાયાવાળા કદમ્બ જ્યાં સુધી ફૂલે ત્યાં સુધી વિલમ્બ કર.

(૭૪) પ્રિય એમ્વહિ કરે મેલ્લુ કગિ છરુહિ તુલુ કરવાલુ,
જ કાવાલિય બપ્પુડા, લેહિ અબજુ કવાલુ

—હે પ્રિય ! હવે હાથમાં શસ્ત્ર-કુન્ન-બાણ કર-લે, (અને) કરવાલ તરવારને તુ છોડ નથી બાપડા કાપાલિક અબજ-આખી કપાલ-ખોપરી

મેળવે તમારા ખડમથી સજુઓનાં માથાં બાંધી-ફાટી ભવ છે તેથી
 કષ્ટાગ્રિધને આખી સાખત ખોપરી નથી મળતી તે માટે તમે આશાથી
 મારો કે નેથી ખોપરી સાખત વેા મંગે. એમવદિ સ ક્ષાની

(૭૫) સ્વિધા જન્તિ ક્ષાપદ્ધિ પદ્ધિ મુદ્ધેરક પદ્ધિ
 ન ન જઈ ત માણિખમ કોસમ કસુ મ આપ્ત

—સ્વિધો ક્ષાપથી ભવ છે મનોરમ પાછા પડે છે—નિમ્નજ
 જ્ય છે ને છે તે માણીએ-માણીએ કોસી એમ કરવા મ રહે
 —એસો કિન ભવ છે ને છે તે ભોમવો, ભરિખના ભરસે ના રહે.
 અમજા-મમાલીમાં આજે રાજરથાની છે

(૭૬) સન્તા ભોમ જુ પરિકરક વસુ કન્તકો જલિ કીસુ,
 વસુ કન્તકો વિ મુદ્ધિવલ જસુ પદ્ધિવલ સીસુ.

—વિષમન કોમ કતાં મેઝેને-પસે કોમ કતાં ભોમન ને
 પરિકર-તને તે કમને વારી જઈએ. નેનું માણુ ક્ષીલ છે તેનું કોમ
 મુદ્ધન કસુ છે એકલે નેની પાસે ભોમ નથી તે વો સ્વમનેવ-કેવલ
 વને છે

આમાં સહેજે જાણા જાણારી' વા 'જલ નારી પતિવચ' એ
 કોવલ લાસુ પડે છે. કિહીમાં બિના બિલવી કે જાણારી' એ કોવલ
 છે ને પોતને ભોમવિલાસો કોમ કતાં કોડે તેની જાણારી છે સન્તા
 વર્નમાન કુલ. કીસુ-કુ કી (કીમ.) વ કર પદ્ધિવલ-સ ખવપા.

(૭૭) જાણુમગલુ ન જલુક સો પોમકુ ન કુ લાસુ,
 સકિ જઈ કોમ પ્રકિવસેલુ, જાણિ પકુઆઈ નાકુ,

—સ્વનોનુ ને જાણુમલ (લમાપાઈ) છે તે કોમ-ખોટ નથી
 જલુ લાસ છે કે સખિ। ને કોમ રીને પ્રકિવસ જા નામ જાણરમાં
 પહેલે વો. ઉમાં સ્તન મુખનમાં આમાં આવે છે

૭૫-૭૬-ખોટ. કોમ સ કમપિ, કોમ રીતે. પ્રકિવિલન પકુ-

અર્થ-સ પ્રભવતિ (૧) સમર્થ થાય છે, (દોષકટ્ટતિ). હીદી પદ્મના-
ગૂજરાતી પહોંચવું એ આ વ્યાખ્યામા બરાબર યુક્ત છે.

(૭૮) ઇતઉં ઓપિણુ સઉણિ કિઉ, પુણુ દમાસણુ ઓપિ,
તો હઉં નાણુઉ એહો હરિ, જમ મહુ અગ્ગમ ઓપિ.

—એટલું બોલીને શકુનિ થોભ્યો, પુન દુ શાસન બોલીને થોભ્યો.

(હવે દુર્યોધન કહે છે કે) જો હરિ મારી આગળ બોલે તો હું નાણું
કે આ હરિ છે ઇતઉં-એતો-એટલો સં ધ્યન, ઓપિણુ, ઓપિ
-ભૂતકૃદત, કિઉ-સ સ્થિત-થોભ્યો

(૭૯) જિવ તિવ તિગ્ગા લેવિ જ, જમ સસિ છોલ્લિગ્ગનુ
તો જમ ગોગિ હે મુહ કમલિ, સગિમિમ કાવિ લહનુ

—જેમ તેમ તીક્ષ્ણ (શસ્ત્ર) લક્ષને જો શશિ-ચંદ્ર છોલવામાં
આવે તો જ (જગમા) ગૌરીના મુખદમનની સદ્ગતા કાઠક પણ
પામે. તિગ્ગા-કેવલ વિશેષણ વિશેષ્ય (ગત્ર-આયુધ જેવું) અધ્યાહાર
છે. જમ-જગમા એવો દોષકટ્ટતિમા અર્થ કર્યો છે ! લહનુ-ક્રિયાતિપત્તિ.

(૮૦) ચુકુલ્લઉ ચુજ્જીહોમસઈ, મુદ્ધિ કવોલિ નિહિતઉ,

સાસાનલ-નલ-ઝલકિઅઉ, વાહ-સલિલ-સસિતઉ

—હે મુગ્ધે ! કપોતપર રાખેલો ચુકલો, શ્વાસરૂપી અગ્નિની ઝાળથી
હજી થઈને, (અને) બાળપરૂષી પાણીથી સસિક્ત થઈને ચૂલું થશે-
ચૂરેચૂરા થશે (જુઓ કુમારપાલ પ્રતિબોધ. ન. ૨૩ હવે પછી)

(૮૧) અપ્પમડ વચિઉ બે પપઈ, ખેમ્મુ નિઅતઈ નવં

સજ્વાસણુ-રિઉ-સબવહો, કગ પગિઅત્તા તાવ

—(૧) અપ્રવાહી મત્રીમા બે પગે ચાલી જ્યાં (અભિસારિકા)
ત્રેમ નિભાવે છે-પૂગે કરે છે, ત્યાં તો સર્વાંગન-સર્વભક્ષ એવો અગ્નિ
તેનો રિપુ-શત્રુ તે સાગર અને તેમાંથી સબવ-જન્મ પામેલ એવા
ચંદ્રના કગ-કિરણો પસર્યા એટલે કાળી વાદળીથી ઘેર થયેલી રાતે
ત્રેયમી જાતી હતી કે ચંદ્રે સદાયના-સમાધિ આપી. અથવા તો (૨)

હવે એ પત્રે આવી (પ્રવાસી પ્રિય) પોતાની પ્રિયિકા-પ્રિયસીને જ્યાં ખાંભે વાળતો હતો ત્યાં મદનાં ફિરોજો દેખાયાં. પ્રિયા વળાવવા આવી હતી અને પ્રવાસીએ તેને પાછી વાળવા ઇચ્છ્યું. ત્યાં તે આંદો ઉઠ્યો. પછી તેનું શરૂ ને આવ્યું !

અભ્ય-અમર-એકવાળુ અથવા અભ્યમ-પાછા વળી. વચ્ચે સ મન-ચાલતું, પચઉ-પમ, નિમચામ-સ નિર્વતથતિ થા નિર્વતથતિ જન્ય તાવ-ચાલતું તાવતું પચ્ચિતા-પસતા દોષકરતિમાં આને અર્થ જરામર ક્યો નથી લાગતો.

(૮૨) દિવસ ખુશ્ખુશ જોડી, મયલિ મુકુદ્ધ મેલુ,

વાસ રતિ-જવાસુબદ વિસમા સહુ એલુ

—હે જોડી ! દેવામાં ખરડે છે એવ મનમાં પુકડે છે વર્ષ સુનિમાં પ્રવાસીએને આ-આવા વિષય સહારો હોય છે વિસમા-એ જરવી સહર જાણવન છે પ્રવાસુ-તેમાં 'હિ'ના અર્થમાં 'હ' (ઉચ્ચ)

(૮૩) અગિમ પચોદર વચ્ચમા નિચ્યુ ને સમુદ્ધ થતિ,

મહુ કતાદો સમરમલુ મવપદ જાનિતિ જનિતિ.

—(જી કહે છે) હે અભ્ય-માતા ! ને નિય સમુદ્ધ-પસે રહે છે તે પચોદર-સનેા વચ્ચમા છે કે જેથી માસ કતાદ સમરમલુમાં મનપદ જાગી જાય છે વચ્ચમા વ જમમ જાનિતિ-જુએ ઉપર ન ૧૪

(૮૪) પુત્ર જાએ કવલુ મુલુ, અવમુલુ કવલુ મુએલુ,

અ જાપીકી જુદી અપિખનન અવરેલુ

—જ મેલા પુત્રી થા મુલુ-કવલો ! મરેજથી થા અવમુલુ ! કે જેથી (ને પુત્ર હોય છતાં) અથવા જેના જાપની જેમ જાનથી અજલી હોય-જેવાલી હોય. પુત્રે જાએ જાવમલુ મુએલુ-સ પતેન, મુઆથી જાવજેની, જાપીકી-જાપીકી, જુદી-જો-થમિ, અપિખનન-કવલુમાં આને. સગાએ પમજાપી-પમ કવલુ થા તે

(૮૫) ત તેતિઉ જલુ સાયરહો, સો તેવડુ વિત્યાર,
તિસહે નિવારણુ પલુવિ નવિ, પર ધુટ્ટુઅઈ અસાર.

—સાગરનુ તે જલ તેટલુ, તેયડો તે(નો) વિસ્તાર, તૃષાનુ નિવારણુ
પલ પલુ નહી, છતા અસાર-નકમો ધુધવે છે-ગર્જના કરે છે. દરિયાનુ
જલ જેટલુ તેટલો તેનો મોટો વિસ્તાર છે, પણ તેથી તરસ છીપે તેમ
નથી છતા તે દરિયો નકમો ગર્જના કરે છે તેતિઉ-તેતો-તેટલો, તેવડો-
તેટલો તિસ-સ. તૃષા. રાજગ્યાની તિસ ધુટ્ટુઅઈ-અવાજ સૂચવતુ
ક્રિયાપદ, ગર્જે છે સરખાવો રાજશેખર સૂરિના ચતુર્વિંશતિપ્રબંધ સાયે
'વરિ વિયરો જહિ જલુ પિયઈ, ધુટ્ટુધુટ્ટુ ચુલુએણુ,
સાયરિ અતિથિ બહુય જલ, છિ ખારઉ કિ તેણુ.

—વીરડો સારો કે જેમા જન ધુટ્ટુધુટ્ટુ ચાપવેથી પી શકીએ.
સાગરમા ધણુંય જળ ખાર છે તેથી તેને શુ કરવો ?

વરિ-વર, સારો, વિયરો-વીરડો, નાનો કુવો રાજસ્થાની ખેરા
ચુલુએણુ-હિ ચિદ્લ, ગૂ ચાપવુ-નામ અતિથિ-છે

(૮૬) જ દિટ્ટઉ સોમગહણુ, અસમહિ હસિઉ નિસકુ,
પિઅ-માણુસ-વિચ્છોહ-ગર, ગિલિ ગિલિ રાહુ મયંકુ.

—જે ચદ્રમહણુ દીર્ઘ કે અસતિઓથી નિશક હસાયુ-તેઓ
હસી હે રાહુ ! મયક-ચદ્ર કે જે પ્રિય મનુષ્યોના વિયોગ કરનાર છે
તેને ખા-તેનું ભક્ષણુ કર.

વિચ્છોહગર-વિક્ષોભકર આમા ક નો ગ થાય છે, ને પાલી ભાષામાં
'કરના' ધાતુનો ફેરફાર 'ગરના' મા થયો છે 'ક' તેમા રહ્યોજ નથી,
'ગ' છે 'પ્રગટ' ને શુદ્ધ કરી 'પ્રકટ' લખનારા આ વાતપર લક્ષ આપે.

(૮૭) અમ્મીએ સત્યાવત્યેહિ, સુધિ ચિન્તિજ્જઈ માણુ,
પિએ દિટ્ટે હલ્લોહલેણુ, કો ચેઅઈ અપ્પાણુ.

—હે અમ્મ !—માતા, સ્વમ્ય અવસ્થા વાળાઓથી સુખેકરી માત-
અહકાર ચિંતવાય છે-તેઓ ચિતવે છે, પણ પિયુ દેખ્યેસતે હલવલથી

—આકુસતાથી આત્માને કૈવલ્ય ભણે છે ?—આત્માને જુદી ભવ છે શુધ રહેતી નથી. સ્વસ્થ હોઈએ ત્યારે માન મુખનનું સજે છે પીવાને રેખતાં એટલી હસવલ મયે છે કે પોતાની શુધ ભવી રહે છે—ત્યાં બીચારા મનને કાણુ સમારે ? જામીએ—જામી (ન ૮૩) એટલે સ જામીનાં હિ જામી પિએ કિ—આવસ્યમણ એમ—ભણે છે સરખાવે કૈવલ્ય ચિન્હ.

(૮૮) સર્વજ્ઞ કરેપિણુ ક્ષિપ્ત મર્ત તસુ પર સમસર્ગ જગમુ,
ભસુ ન આઉ ન ચારહડિ ન ય પમદુર્લભમ્મુ

—સપથ લાભી (સોમકપૂવક) આરાથી કહેવાયેલું (૭) તેના જ મ કેવલ સદૃશ (છે કે) જેનો ત્યાગ, અને ચારહડી—શુદ્ધતિ અને ધર્મ પ્રત્યુવિત—પ્રજાલ વયેલ નથી. સર્વજ્ઞ, ક્ષિપ્ત—એમાં જ ની જગ્યાએ ધ આવેલ છે સમસર્ગ—સદૃશ તેમાં જ ને સ્થાને જ આવ્યો છે પમદુર્લભ—પ્રજાલ, અને સ્થાને જ આવેલ છે ચારહડિ—ચારહડી—શુદ્ધતિ, ચાર—ત્યાગ, પમદુર્લભ—જી એટલે ચાર ચારહડિ અને ધર્મ એ જીને લલુ પડે છે દોષકલ્પિતનિા બીજે જગ જેને જગજગ નથી અને ધર્મકલ નથી વયે એ રીક નથી.

(૮૯) જગ કેવલ જગીસુ પિઠ અક્રિયા કુહુ કરીસુ,
જગીસુ નવલ સરસિ જિવ સખજે જાસીસુ.

—(જી કહે છે) જે પિતુને કોઈ રીતે જાગીસ (એ) અક્રિયા એનું કૈવલ્ય કરીસ. જેમ નવા ચારહડી—મારીના વાસજમાં જાગી સર્વજે પેસે છે તેમ (સર્વજે કુ પેસીસ)—જોમજોમમાં ઉતરીસ. જાગીસુ, કરીસુ, જાસીસુ—અવિખ્યાલજ. સમાજનાં જાગે. ગુજરાતીમાં સ રાજ સ્થાનીમાં સુ વપરાય છે

(૯૦) ઉમ કલિઆર જુલિઅલ કમસુક્રિતપમાસુ,
એરી—વપજુ—વિલિનિજાવલ ન સેવલ વસુક્સુ

—ઓ-જો કણિકાર વૃક્ષ કાચનની કાંતિ પ્રકાશ જેવું ધ્રુવેલું છે જાણેકે ગૌરી વદનથી વિશેષે જીતાયેલું તે વનવાસ સેવે છે. ઉચ્ચ-પ્રાં છે ઓ-જો કણિઆર-સં. કણિકાર, પળખી પહાડી-કનયાર, અમલતાશ-તેને ઘણા પીળા ફૂલો થાય છે ગૌરી-જીઓ હવે પછી પ્રજાધ ચિતા-મણી ન ૧૪ સ ગૌરી ન જાણેકે ઉત્પ્રેક્ષા માટે વપરાય છે. વેદનો ઉપમાવાચક 'ન' વ્યાકરણુમા ન બધાયો, પણ પ્રવાહથી પ્રાકૃતમા-ભાષામા આલ્યો આવ્યો

(૯૧) વ્રાસુ મહારિસિ એક બણુધ, જઈ સુધસત્યુ પમાણુ,
માયહં ચલણુ નવન્તાહ, દિવિદિવિ ગગાણહાણુ.

—વ્યાસ મહાઋષિ એ બણે છે કે જે શ્રુતિશાસ્ત્ર પ્રમાણુ છે (તો) માતાના ચરણુ નમનારાને દિન દિન ગગાસ્નાન છે વ્રાસુ-વ્યાસ આમા 'ર'ને માટે સરખાવો શાપનો આપ-સગપ માયહ-માતાઓના. નવતાહ-નમતા તથા દિવિ દિવિ-વેદમા 'દિવે દિવે'-જીઓ ઉપર ન. ૯૦ મા ન

(૯૨) કેમ સમખ્પઉ દુટ્ટુ દિણુ, કિધ રયણી છુકુ હોધ,
નવ-વહુ-દસણુ-લાલસઉ, વહધ મણોરહ સોધ.

—દુષ્ટ દિન કેમ સમાપ્ત થાય (ને,) રજની કેમ ઝટ થાય એવો મનોરથ નવવધુના દર્શનની લાલસાવાળો વહે છે-ધારણુ કરે છે. કેમ-ગૂજરાતી કેમ સ કથ, છુકુ-ઝટ 'છ'નો 'ઝ' થવા માટે જીઓ ઉપર ન ૮૭, ૮૮ ઝટ વહધ-વહે છે-ધારણુ કરે છે, કરતા કરે છે

(૯૩) ઓ ગોરી-મુહ-નિર્જિજ્ઞઅઉ, વદન્તિ લુક્કુ મિયકુ,
અન્તુવિ જો પરિહવિય-તાણુ, સો કિવ ભવધ નિસકુ

—ઓ ! ગૌરીમુખથી જીતાયેલો મયક-ચંદ્રમા વાદળમા લુપાયો-છુપાયો, અન્ય પણ કે જેનું શરીર પરિભૂત-હારેલું છે તે નિશક કેવી રીતે ભમે હારેલો મુખ છુપાવતો કરે છે લુકકુ-નિલીન પરિહવિય-સ. પરિ+ભૂપરથી પરિભૂત-પરાભવ પામેલો તેમા 'ભૂ' નો 'હો' થયો છે.

(૫૪) નિગાહરિ તણુ રણવણુ કિંક કિંક સિરિ આણુ-
નિરખમ રસ પિએ પિએવિ જાણુ, સેસદો દિપ્તિ મુા

—હે શ્રી આણુદ (કવિનું નામ) ! અથવા શ્રી આણુદ—રોમાકર
એવો નિમ (૬૪) જેવા અપર ઉપરનો રહનો વણુ-દનિ મારેશ થ
કેવો રો (૭) ? જાણું કે પિયુએ નિરખમ રસ પીને બાજીના (૨૪)
માટે મુદા આપી-મરી (દિવ) —અપરપર હતસત કેવો છે જાણુંકે બનુ-
ખમ રસ પીને પીયુએ બાજીપર પોતાની મહોર લખારી છે (કે મેક
બીજા ન પીએ.)

નિગાહસ્તિત્વ-નિગાહર ઉપરના નિગાહર પર તનીના એ
અથ કરવાની જરૂર નથી. દોષકરતિમાં નેમ કરું છે તણુ એટલે તનીના
—બીના. ખરી રીતે તણુ તણુ થા તણુ એ સુખધસ્યક છૂટી નિમ-
કિતનો પ્રત્યક્ષ છે કિંક-સ રચત. દિ ચિરો-યો-થા. સેસદો માં જે
લધુ બેસો.

(૬૫) બણુ સદિ નિકુઅઉ તેવ મઈ જાણુ પિંક કિંકુ સ્ત્રોમુ.
જેવ ન જાણુ મજ્જુ બણુ પાજાવદિઅ તાણુ.

—હે મનિ ! જો મે પિયુને સરોવ દડો (દિવ તે) તે પ્રમણે
નિમત-ગ્રમ (૭ તે) કહે કે જેથી (તે) ન જાણુ મજ્જુ મન તેની
સાથે ખસપાની છે માફ મન તે (પ્રિયા) નો ખસપાની છે તે ન જાણું
તેનાથી જાણી કહે. આમાં અમરનો જીવે જાંસ દાવિ સ્થિતો
દિ જાણુ મે માજેશ્વરઃ જોષ્યતિ માં જે માવ છે તે માવ છે
તે બીજાના પાસે સ્થિત માફ મન તેમ ન જાણું —મર્તા હિતિ અખા-
દર (!!) આવો દોષકરતિનો અર્થ જરાગર નથી.

(૬૬) મઈ જાણુઅઉ જાણિય વૃંદુ દેહક મજ્જુ બેકુ
જેકુ તેકુ નવિ દેહક વદ, સઈ નારાવણુ બેકુ

—(કેઈ વામનાન્તારની કથાગોથી—શુકાચાવ કહે છે) હે અજિ-

રાજ મેં તને કહેલું એવો કેવો મામણુ (મરવો) છે ? તેવો તેવો ન

હોય-હોય નહિ, હે મૂર્ખ એ સ્વયં નારાયણ છે વઢ-મૂર્ખ સરખાવો
વઢ (હર્ષચરિતનો). દોષકૃત્તિ એમ કહે છે કે આ દોહાનો ઉત્તરાર્થ
તે બલિનો ઉત્તર છે

(૬૭) જઈ સો ઘડદિ પ્રયાવદિ, કેત્યુવિ લેખિણુ સિકખુ,
જેત્યુવિ તેત્યુવિ એત્યુ જગિ, બણુ તો તહિ સારિકખુ.

—જો તે પ્રગ્નપતિ ગમે ત્યાથી શિક્ષા લઈને જહીં તહીં—જ્યા ત્યા
પણુ આ જગમાં ઘડે છે તો કહે તે (નાયિકા)ના સરખુ' (કોણે ધડ્યુ
હશે ?) કેત્યુ, જેત્યુ, તેત્યુ, એત્યુ—

સ. કુત્ર, યત્ર, તત્ર, અત્ર જૂની પંજામીમા કિત્યુ જિત્યુ
તિત્યુ ધત્યુ પંજામીમા કિત્યે, જિત્યે, તિત્યે, એત્યે ચોથા ચરણનો
પાઠ આ હોય એમ સમજે છે 'બણુ કો તહે સારિકખુ'—કહે કોણુ
તેના સરીખુ છે ?

(૯૮) જામ ન નિવડાઈ કુભયડિ, સીહ-ચવેડ ચડક.

તામ સમતહ મમગલહ, પમ-પમ વજ્જમ ઢક

—જ્યા સુધી કુભતટ-કુભચક્ષપર સિહની ચપેટની ચટાક-
ઝપાટ નવી પડતી, લાસુધી સમસ્ત મદકસો-ગજોની પદે પદે ઢક-
વાજાં વાગે છે સિહની ઝપાટ લાગ્યા સુધી માથે નગારા વાગે છે.

ચડક-અવાજના અનુકરણપરથી શબ્દ. ઠક્કા-એક જાનનું વાજુ

(૯૯) તિલહ તિલતણુ તાઉં પર, જાઉં ન નેહ ગલનિ,
નેહિ પણુદુંધ તેજિં તિલ, તિલ ફિદિનિ ખલ હોનિ

—જ્યા સુધી સ્નેહ-તેલ ગલતુ નથી-ચાલી નથી ગયુ ત્યા
સુધીજ તલતુ તલપણુ છે સ્નેહ-તેલ પ્રણુષ્ટ થતા તેજ તલ, તલ
મટીને ખલ-ખોળ થાય છે અહીં નેહના જે અર્થ છે ચિકણાપણુ
(તિલ), અને પ્રેમ; ખલના જે અર્થ ખલ-ખોળ, અને ખલ એટલે
દુર્જન નેહ ગયો એટલે ખળ થયો

દોષકૃત્તિમા નેહને બહુવચનમા લઈ 'ગલનિ'નો કર્તા-તરી-

લીધેલ છે અધિક સભવ એ છે કે તિલ કાંઈ હોમ ને નેહ
કર્મ હોય.

તેજિસ-તેજ ગુજ મારવાડીમા ગુજિ ગુઓ ન ૧૭ રમધે ભામ
૨ રિદિ-રિદે-—પીરુ. ગમણું બાદ થયું સરખાવો ઉપર ન ૫૪

(૧) જામકિ વિસમી કલ્લમર્ક છવાદિ મળ્યો એમ

તામકિ અપ્પકડ મરિ નવુ, મુખ્યભૂતિ અન્તર દેવ

—આં સુધી છવેની મધ્યે વિવમ ક્ષયચિતિ આવે છે ત્યાં સુધી
છંદ નન (એકનાયુ-અસમ) રહે સ્વગન પલુ અન્તર દે છે-
પીરુ દેખાડે છે

તામકિ તામકિ બર્ક તર્ક ભામ તામ-ગુઓ ન ૬૮ અને ૬૯.
સ યાવન તાવન-આંસુધી ત્યાંસુધી એ અર્થમાં આવે છે અપ્પકડ-
કિ-આજો-હો. તેની થાન ભવા થો એ અર્થમાં.

(૧ ૧) જેવકુ અન્તર રાવલુ રામક તેવ અન્તર પદ્મલુ ગામક

—જેવકુ અન્તર રાવલુ રામનુ વચ્ચે તેવકુ અન્તર પાટલુ-સદેર
અને ગામકાનુ-વચ્ચે (સમગ્રજી). જેવકુ તેવકુ-કિ નિતના તિવના
એમ વપરાય છે અપરે બૂજસતીમા તેજ સન્દે વપરાય છે આ કોઈ
રાવલુના પદ્મજાતીની ઉક્તિ છે તેથી દોષદરશિદરે કર્યું છે તેમ પદ્મ-
ગામની નાલવી ગામ-પાટલુ એ રીતે કરવાની જરૂર નથી.

(૧ ૨) જે મુગ્ધા દશવિખા જે પરિવિદુ વાદ

અપરેપર એઅન્તરક સામિક અભિક નાદ

—જેએના નીચે ઉપર-પરપર જેતાં-દેખતાં (નિખા) રજામીને
માંજામાં આપ્યો હોય, તેમને જે મમ પીરસવા તે નાકામા મચ.

અર્થ મમ પીરસવા એ ગ્રેટા ગાદર અને ઉસકની થાન
છે અમાર્ક આવે છે થા તહેવાર આવે છે ત્યારે મમગ્રેષ્ઠા અને છે
જે કાપરેના અર્થ તર્ક જેતાં જેતાં સ્વામીને માર ૫૩ તેને મમ
પીરસવા થયા છે-મમ જરવાક કરવા જેવું છે રાજસૌજન્યરિ (સ

(૧૪૦૫) ના અનુવિગતિ પ્રમથમા આ ગાથા રત્નત્રાવક પ્રમથમા ન્યા
એક રાજકુમાર ખીનની રક્ષા માટે પ્રાણ દેવા તૈયાર થાય છે ત્યાં
જાણાવવામા આવી છે.

મુગ્ધા-‘ મગ ’ ‘ ડા ’ ને માટે જુઓ પ્રમથ ચિતામણિ ન.
૧. દરાવિઆ-હારુ-ટથા જોતુ પરિવિદ્-મ. પરિવિદ્-પીરમેલા.
અવરોપર-અવર અને ઉપર-નીચે ઉપર-અહી તહી જોતા યા ઉચુ
નીચુ’ વિચારતા-દોષક્રતિ અનુસાર ‘ પરપર ’ જોઅન્તાદ-જુઓ
ઉપર ન. ઉમા જોઅન્તિએ ગનિઉ-ગજવું, પીટવુ, માર્યાજવુ એ પરથી.
(૧૦૩) બમ્મ તે વિરલા કેવિ નર, જે સવ્વગ છર્દિલ

જે વક્ષ તે વચ્ચર, જે ઉન્નુઅ તે બર્દિલ.

હે બ્રાહ્મણ-યા બ્રાહ્મણ કહે છે કે જે કોઈ પણ નરો સર્વ
અંગે-પ્રકારે હેલ-દક્ષ હોય છે તે વિરલા હોય છે, જે વાક્ષ હોય છે તે
વચ્ચ-દગ હોય છે ને જે ઋજુ-સરલ હોય છે તે બળદ (જેવા) હોય છે.

બમ-બ્રહ્મ, કવિનુ નામ, પ્રાકૃત પિંગલચૂરના કેટલાક ઉદાહરણો-
પર કોઈ કોઈ દીકાકારે લખેલ છે કે બમ (બ્રહ્મ) બદી યા ભાટના
અર્થે વપરાય છે જેમકે હરિબમ એટલે હરિ નામનો બંદી=બ્રહ્મભાટ ?
બક-મ. વદ. આમા જોડાક્ષરની ‘ ન ’ શ્રુતિ થાય છે. વચ્ચર એટલે
વચ્ચતર એમ માનવાની જરૂર નથી ‘ અર ’ યા ‘ અચર ’ એ કર્તૃવાચક
પ્રત્યય છે. ઉન્નુઅ-ઋજુ. તેમા ઋની ઉ-શ્રુતિ થાય છે

(૧૦૪-૧૦૫) અન્ને તે દીર્ઘસોઅણુ અન્નુ ત ભુઅ-જુઅણુ

અન્નુ સુ ધણુ થણુહાર ત અન્નુ નિ મુહકમણુ.

અન્નુ નિ કેસકલાવુ સુ અન્નુ નિ પ્રાઉ વિહિ

જેણુ ણિ અગ્નિણિ ધડિઅ સ ગુણુ-લાયણુ-ણિહિ

—તે દીર્ઘસોઅન (લાળા નેણુ) અન્ય-ઔરજ, તે ભુજયુગલ

અન્ય, તે ધનસ્તનમાર અન્ય, જે મુખકમલ તે અન્ય, જે કેશકલાપ
તે અન્ય, પ્રાય જે વિધિએ ગુણુલાવણ્યનિધિ એવી નિતગ્નિની (નાસી)
ધડી તે અન્યજ.

પ્રાચી—પ્રાચ્ય ન ૧૦૨—પ્રાચ્ય ન ૧૭ પશ્ચિમ્ય ન ૧૮—સર્વનો અર્થ પ્રાચ્ય છે

(૧૬) પ્રાચ્ય મુશ્કિલિ બાન્તડી, તે મણિમય મણ્ડલિ,
અપામ નિરામર્ષ પરમપર્ષ અન્નલિ લલ ન લલનિ.

—પ્રાચ્ય મુનિઓને પણ બ્રાહ્મિ યાચ છે—તે મણુમયો—પારાઓ
અણે છે—મણુ હરવે છે અપામ નિરામર્ષ પરમપર્ષમાં અન્ન પણ
લલ પામતા નથી (તેથી શુન્ય પ્લાન કરવાથી શુ ?

—સરખાવે કમીસ્તુ મનકા હેરત શુન મયા —મણુકા હેરવતાં
શુન ચાલ્યો ગયો. મણિમય—મણિક—મણુકા તેમાં ૬ પ્રાચ્ય
કુત્સાના અધર્માં.

(૧૭) અમુજસે પ્રાચ્ય ચેરિજાહે સદ્ધિ । ઉન્નતા નવસુસર
તે સમુજ સપેસિજા દેનિ તિરિજા પત પર

—હે સખિ ! પ્રાચ્ય ચેરીના અમુજસથી નવનરથી સરો ઉવડી
અમાં, તે સમુજ સપેસિત (અમે યાચ) તિરજી થાત પર દે છે
અમુજસમાં મુઝાયેલા છે નહિ. યાચ સીધી છે પણ માર તિરજે છે
ઉન્નતા—સ ઉદય, ઉવડેલા, આડેલા, દોષકષ્ટિ નવનસરને
અર્થ નવનસરોવર કરિને અમુજસમાં ઉન્નસિત બતાવે છે ।।

(૧૮) આસી પિલ રસેસુ હલ રહી મલ અણુલેમ

પશ્ચિમ્ય એમ મલોરકલ દુહર હલ કરેઈ

—ચિપુ અપરો હુ રસીસ—રસણુ કરીસ, હુ રોલીને તે અનુ
નવ કરો—મનાવરો—સમગવરો—પ્રાચ્ય આપા દુહર મોરયે દિવા કરે છે

એસી—સ એવતિ સગરથાની આસી. રસેસુ—સરખાવે પ્રાપ્ત
મન્તેસુ. જૂની કિ દી હનિસો સગરથાની કરસ્તુ ગુજરાતી કરીસ.
દુહર—એટલા મારે કે પૂરા થવાનું વિશેષજ્ઞ હતલે હનિ ઇ

(૧૦૯) વિરથાનમન્નમ્મશાચિવત્ પદિવ્વે રાવિ મુલિનિ દિવ્વે,
અનુ સિસિરમ્મિ સીમ્મમ્મલ્લક મૂમ લલ્લિત્તુ ઉદ્ધિમ્મો.

—કોઇ કવિ જલમા ધૂમ જોઈ બોલ્યો ‘કોઇપણ પથિક-મુસાફર
વિરહાનલની જ્વાલાથી કરાલિત એટલે પીડિત ચઇ ફૂળીને ઉભો છે,
નહિતો (અન્યથા) શિશિરકાંચે શીતજલમાંથી ધૂમાડો ક્યાથી ઉડ્યો.’
પાણીની બાફ જોઇને ઉત્પ્રેક્ષા કરી છે

કરાલિઅઉ-કરાલિયો-દગ્ધ, પહિઉ-મારવાડ પહી ‘પાવણો
પહી’-પથિક.

(૧૧૦) મહુ કન્તહો ગુદ્દિઅહો, કઉ ઝુમ્પડા બલન્તિ,

અહ રિઉ-રહિરે ઉત્કવષ, અહ અપ્પણે ન ભન્તિ

—ગોષ્ટ (ગોઠા)મા બેઠેલા મારા કાન્ત-કથના ઝુપડા કેમ બળે
છે? કાતો રિપુ-રહિર એટલે શત્રુના લોહીથી આલવે છે, કાતો પોતાના
(રહિરથી) આલવે છે-તેમા ભ્રાતિ-શક નથી.

કથ ‘ગોષ્ટ’ સભાળતો ગયો છે, પાછળ શત્રુઓએ ઝુપડા બાળી
નાખ્યા. પોતાની જાતથી તો તેને ઉમેદ છે કે મારશે યા મરશે. અહ-
અથ-કાતો..કાતો, ગુદ્દ-સ. ગોષ્ટ સરખાવો ગુસાઇજની ‘ગાઇગોઠ’.

(૧૧૧) પિય સગમિ કઉ નિદડી, પિઅહો પરોઝખહો કેમ્વ,

મઈ બિન્નિવિ વિનાસિઆ, નિદ ન એમ્વ ન તેમ્વ

—પ્રિયસગમમા કેમ નિદ્રા (આવે?), પ્રિય પરોક્ષ હોતા-
તેના વિરહમા (પણુ) કેમ નિદ્રા (આવે?) હુ તો બંને (બાણુ)થી-
સુયોગ કે વિયોગથી વિનાશિત ચઈ આમે ન નિદ્રા આવે, ન તેમ
(નિદ્રા આવે) કેમ્વ, એમ્વ, તેમ્વ-કેમ, એમ, તેમ, હિદીમાં ક્યો,
ચો, ત્યો, કિમિ, ઇમિ, તિમિ, કેવે, એવે, તેવે. (પળખીમા એવે છે).
મઈ બિન્નિવિ વિન્નાસિઆ-આનો અર્થ દોષકટ્ટિકાર ‘મયા હે અપિ
વિનાશિતે । એવો વિચિત્ર કરે છે.

(૧૧૨) કન્તુ જુ સીહહો ઉવમિઅઈ, ત મહુ ખડિઉ માણુ,
સીહુ નિરકખય ગય હણુષ, પિયુ પયરકખસમાણુ.

—કથ કે જેને સિદ્ધી થયે ત્યાં આપવામાં આવે છે તે ખસ માનને ખાતર થઈ (જેવું) છે સિદ્ધ મળને—દાખીને રક્ષક વગરનો દેવ ત્યારે—તેના નીરક્ષકને હજી છે—(ગાય) પિયુ તે પદ્મ—પેદાથી સમેત—સહિત—એવા મળને હજી છે

જમણાં જે દાખીને સિદ્ધ થાય છે તે રખવાળ વગરના—પ્રિય દેવ છે તે રખવાળમાં તેના રક્ષક પેદા સીધાં દેવ છે તે સમેત દાખીએને મળનાર મળ પિયુને સિદ્ધી થયે ત્યાં આપવી એ ખસ માનને પદ્મનાઈ છે

ઉપરિચ્છ—સ ઉપરિચ્છ. પદ્મ—પદ્મ—પદ્મ—પદ્મ.

(૧૧૩) ગચ્છ ઇન્દ્રિય મુવ મરણ, પિય રસિચ્છ મર
દેસકે વિચ્છ રસચ્છ રિચ્છ વરિચ્છચ્છ.

—કે પ્રિય! ગચ્છ ઇન્દ્રિય છે મુવ મરણ છે (તે) ત્યારે રહે છે—રસચ્છા છે છે રસચ્છાના વિવસ વરસ સમન દીર્ઘ—સાંખા થયે.

(૧૧૪) માણિ પચ્છુષ ના ન તણુ તે રસચ્છ મરિચ્છ
મા દુલ્લચ્છકરપચ્છવેદિ રસિચ્છ ના મરિચ્છ

—માન નાનક થતાં એ તણુ—સરીર ન (તણુ) તે રસ ત્યારે થરતુ દુલ્લ ના કરપચ્છવેદિ રસચ્છાના એવા તરિકે મરણ ન એકએ

માણિ પચ્છુષ—માનવાચક સમગ્ર. મરિચ્છ મરિચ્છ એકે તણુએ, માનીએ. રસિચ્છ—રસચ્છાના એવા. રસચ્છવેદિ રસચ્છ—રસચ્છાના એવા અર્થ કરે છે તે ચેત્ત નથી થાતો.

(૧૧૫) મેણુ વિચિચ્છ પાણિએણુ આરિ ખસમેદ મ મરણ
નસિચ્છ મરણ મુખમરણ ગેરી તિચ્છ મરણ.

—પાણિયો મેણુ—(ભરણ—ભાવણ એ ને આપ છે) વિચિચ્છ પાણે છે—મરે. ખસમેદ! મરણ નહિ. મુખમરણ નમેદ થતાં મરે છે અને મેરી આ / મિચ્છ છે સ ભાવણ દિદી મેન ય. મુખ—મરણ

(નમકે સલુણો તેમા લુણ એ લાવણના અર્થમા છે)-ફારસી નમક સૌદર્યના અર્થમા વપરાય છે. અમરશતકમા એક પ્રક્ષિપ્ત શ્લોક છે કે જ્યારથી પ્રેમપ્રિયાથી મે તેના અધરતુ પાન કર્યું ત્યારથી તરસ વધતી જ નય છે કેમ ન વધે ? તેમા લાવણ છે ને ? નમકથી તરસ વધે છે. આ પર દીકાકાર આ કલ્પનાની આમ્યતાપર મશ્કરી કરે છે કે વાહ કવિ કેવો છે, કોઇ સાબરની ખાન ખોદનારો છે ! અહીં નમક ' પાણી પડવાથી ગળે છે '-એ લઇ ઉક્તિ કરી છે કે દુષ્ટ મેઘ, ગરજ મા, ઝુપડું ગળતું જાય છે, ગોરી ભીંજાય છે, લવણ-લાવણ ગળે છે-બસ કર. લોણ-લવણ અને લાવણ વિલિજ્જાઇ-સ. વિલીયતે ખાલિહિ-અબ્યો રાજસ્થાની ગાલી, દગ્ધ તિમ્મઇ-મ તિમ્ આદ્ર બનવુ, ભીંજવુ દોધ-કૃત્તિમા એ અર્થ કરેલા છે છતાં ભાવ અરપટ છે

(૧૧૬) વિહવિ પણુદુંધ વડુડહિ, રિદ્ધિહિ જણુસામનુ

કિંપિ મણાઉં મહુ પિઅહો, સસિ આણુહરમ્ ન અનુ

—રિદ્ધિમા વાકડા થવુ તે જનસામાન્ય છે-તેવો વાકડો મારો પિયુ વિભવ નષ્ટ થતા છે. (તિને) કષક થોડો શશિ અનુસરે છે-સમાન થાય છે, ખીજો નથી.

ચદ્રમા ક્ષીણ થાય છે તો તેની કલાઓ વાકી રહે છે, પૂર્ણ થાય છે ત્યારે સામાન્ય ગોળ અને તારાઓ જેવો-તે ચદ્ર મારા પિયુના જેવો છે પિયુ સપત્તિ નષ્ટ થઇ છતાં અકડાતો રહે છે ને સપત્તિમા નષ્ટતાથી સાધારણુ રહે છે

મણાઉં-સ મનાડ, કષક

(૧૧૭) કિર ખાઇ ન પિઅઇ ન વિ દુવઇ, ધમ્મિ ન વેચ્યઇ રૂઅડહિ,
ઇહિ કિવણુ ન જાણુઇ જહ, જમહો ખણેણુ પહુચ્યઇ દૂઅડહિ.

—ખરેખર ન ખાય, ન પિયે, ન આપે, ન ધર્મમા રૂપીઓ ખચે.

—અહીં કૃપણુ જાણુતો નથી-જ્યમ જમતો દૂત કાણુમા આવી પહોચશે. કિર-કિલ, વેચ્યઇ-સ. વ્યયતિ ખર્ચ કરે પહુચ્યઇ-સ. પ્રભ-

વનિ-પદ્મિ. રમણક દુઆક-રપીઓ દુતકો-દુત. શુઓ પ્રગમ વિતા
મણી ન ૧ આગળ.

(૧૧૮) જાગજાગ તહિ દેસકર્ષ લખાઈ પિયરો પમાણ,
' જઈ જાવઈ તો આશિર્વાદ અદવા ત જિ નિવાણ.

—આં પિયુતે રમાણુ-પતે મને તે દેસમા જઈએ, (તે) નો
આવે તે આશીર્વાદ-જાગીએ જાવવા તે જ નિર્વાણ (માની લેતું)
જિ-પદ્મપૂરણ.

(૧૧૯) જઈ વસન્તે સહુ ન ચલ્યા, ન યુગ વિગોએ તસ્મુ,
લલિતજાગ સંદેસા, કિતેહિ સુદય-નવસુ.

—(કાજ શાપિતભનકા સર્જાને કહે છે) નો પ્રવાસ કરવા
(પિયુ) અમે ન ગઈ, તેમ કું તેમા વિરોધથી ન યુઈ તો તે સુખ-
અવનને સંદેસ આપતાં અને લલિત આવે છે

વસન્તે દેતેહિ-વચમાન દુત.

(૧૨) એવહે એક વિગ્નિત તુ, એવહે વડવાનજ આવડઈ
પેકમુ અદિરિમ સામરો, એસવિ કલિગ નાહિ એવડઈ

—(હે નામ!) અદાથી મેમ જા પીએ છે અદાથી વડવાજી
મેલે છે સામરની મળિસા નો-એકપણ કલિગ-નિદુ પણ એકે બલો-
પદતો નથી.

આવડઈ-સ આવડતો. કિ-આવડતો હે. અદિરિમ-સ અંબી-
રિમા. કલિગ-કલિગ, કલિ. એવડઈ-સ આવડતિ.

(૧૨૧) જઈ મ ત્તાક પાસવદ, દેખાઈ કઈ પવ રઈ
દિઆ તિરિમઈ હઈ જિ પર, પિત રમણક કરે

—(કાજ આ કહે છે) જાઓ જાગતો પાસે ન (પકડ) નો
નેવ (પુર) દેસાં પગલાં દે છે-આવે છે લલિત કું તિરિમ-આડી
રી પુ; દેવ પિયુ આગમર કરે છે (જાગતો નથી.)

હું હૃદયમા તિરછી-આડી-રસ્તો રોકી ઉભી છુ, પિયુ જવાનો
આડબર કરે છે. જવા બાવાનુ કંઈ નહિ બને, પલ્લા બલ્લા હુ પક-
ડતી નથી જાઓ, જેઉં છુ કે કેટલા પગલા જમ શકે છે. પલ્લ-
વહ-પલ્લાના ?

(૧૨૨) હરિ નચ્ચાવિઉ પગણુધ, વિમ્હર્ષ પાડિઉ લોહિ,
એમ્વહિ રાહ-પયોહરહ, જ ભાવધ ત હોહિ.

હરિ આગણે નચ્ચાવ્યો, લોકને વિસ્થાયમા પાડ્યા-નાખ્યા આ રીતે.
—હવે રાધાપયોધરોનુ જે ભાવે-થવાનું હોય તે થાઓ. જે આ ધ્વંષિ
તે કરે, હરિને તો આગણે નચ્ચાવ્યો હવે થુ કરગે.

(૧૨૩) સાવ સલોણી ગોરડી, નવખી કવિ વિમ-ગહિ,
ભડુ પચ્ચલિઉ સો મરધ, જમ્સુ ન લગ્ગર્ધ કહિ.

—સર્વ સલુણી ગોરી કાઇ અનોખી-નવીન વિષયધિ છે-તે એવી
કે જે સુભટના કંઈ તે ન લાગે તે મરે વિષગાઢ ગળે લાગવાથી મરણુ
નિપજાવે અને આ ન લાગે તો મારે એટલા માટે તે અનોખી.

મલોણી-સ. સલાવણ્યા સલુણી જુઓ ઉપર ન ૧૧૪ ગોરડી-
ગોરી નવખી-સ. નવકા (નવીના) પજખી-તૌકખી, અનૌખી-અનોખી.
ભડુ-મટ દેખો પ્રઅધ ચિ. પચ્ચલિઉ-પ્રત્યુત (હેમચંદ્ર ૮-૫-૪૨૦)
‘ અનખુડે ખુડે તરે ’ એ અહીં ભાવ છે.

(૧૨૪) મર્ધ વુતઉ તુહુ ધુર ધરહિ, કસરેહિ વિગુતાઈ
પઈ વિણુ ધવલ ન ચડઈ ભર, એમ્વર્ધ વુન્નઉ કાઈ

—મે કલ્લુ-હે ધવલ !-ધોસરી ઉપાડનારા ધોરી બળદ ! તુ ધુસરી
ધર-એ, કસરથી-નાના બળદોથી વિગુપ્તો- (ધુસરીઓ ?) ને તારા વિના
ભર ન ચડે એમ શાને ખેદ કરે છે ?-વિષણુ છે ?-આ અન્યોક્તિ
છે કે તું ભાર ઉઠાવ, વાહરડાઓથી શું સરગે ? ધુર-આગળનો ભાર,
કસર-નાના બળદ, વિગુત ?-ન ઉપડી શક્તી ? ધવલ-જે જાતિમા જે
ઉત્કૃષ્ટ છે તે ધવલ. વુન્નઉ-વુન્નો-વિષણુ-વિપાદ્યુક્ત.

(૧૨૫) એક ક્ષમિ હ વિ ન આવશે. અનુ ચકિત્ત મદિ,
મઈ મિત્રા પ્રમાણિત્ત પઈ નેહક અનુ તદિ

—એક ક્ષી જણ આવે નહિ બીજો વહેલો યાત્રી ભય. હે મિત્ર !
મેં પ્રમાણિત કરું છે કે તારા નેવો નિશય દાઈ જણ નથી. આ ભર્ષ
શીક થામે છે

(દેખકથતિ એવો ભર્ષ બીજી ક્ષીનો કરે છે કે હે મિત્ર માર
શયી નેવો દિય પ્રમાણ્યો, તેવો તારાથી નિશયે નજીયો નથી, બીજો
ભર્ષ એક મે હે મિત્ર પ્રમાણિત કરું કે તારા નેવું ખણ નહિ—નથી
આ ભર્ષ અરપટ છે)

(૧૨૬) નિવ સુપરિસ તિવ ધંપણી નિવ નહ તિવ વજીરુદિ;
નિવ રોમર તિવ ક્ષેરક દિવ્ય વિશરુદિ કંઈ

—જેમ સુપ્રાપ તેમ ગ્રંથકો સુવ છે જેમ નદી તેમ વસન્ત,
જેમ ખર્વતો તેમજ ક્ષેરક. હે ક્ષેર ! કેમ વિશરુ જામે છે !—મિત્ર-
તામાં ગ્રંથક દેખજ છે ધંપણી ગ્રંથકો થવો.

(૧૨૭) જે છુવિલ રમણનિદિ, અખર્ષ તદિ ધરજનિ
તદ સખદ વિદ્યાનુ પા, કુક્ષિજનન્ત ભર્મનિ.

—જે સંખો રત્નનિધિ—રત્નાકર—સમુદ્રને કોઈની પોતાને ત્યજ
ધારે છે—મુકે છે તેને વિદ્યાનુ—પદ્મેશ—અપભ્રંશ કેવલ કુલાં ભમે છે
જે પેતાનું રક્ષા કોરે છે તેને વિજનના યાવ છે

છુવિલ જાડિને—જાડિને પૂર્વક્રિત—મૂલપૂરત. વિદ્યાનુ દેખકથતિ
અપભ્રંશ એ ભર્ષ કરે છે દેખકથે અરપૂરસસેર્ષ એ અથ અપ્યો
છે વિદ્યાનુ—ગમીય, વટજી—ગમીયું વટમાણુ—ગમીયું.

(૧૨૮) દેવિદિ વિશરુદિ આદિ વઃ સમિ મ એકુપિ કમ્યુ.
કેવિ ક્ષવાત્ત સો વઃજ નેજી સમપ્પાત નમ્યુ

—હે મત્ર ! દેવથી સોજાપેલું—કમાપેલું આ, એક જણ કમનો

સચ્ચ ન કર. કોઈ પણ ભય-ડર આવી પડે કે જેથી જન્મારો સમાપ્ત થઈ જાય.

નિહત—સ. અર્જિત ? (દોષકટ્ટિ), સોપેલ. સચિ—સચ્ચ. જૂની હિદીમા તથા પલ્લખીમા સચ્ચના છે. ગૂજગતીમા કહેવત છે કે

‘કાડી સચ્ચરે તેતર ખાય’—સચ્ચ કરવો—મેણુ કરવું ડમ્મુ—દમ—એક જાનનો સીકંદો, તે પરથી દામ—એટલે નાણું ડવકડ—ડવને, ડરને વઢ—મૂર્ખ—‘ઢ’ એટલે મૂર્ખ એમ ગૂજરાતીમા વપરાય છે.

(૧૨૬) એકમેકજી જમવિ જોએદિ, હરિ સુદૃઢ મધ્વાયરણુ,
તોવિ કોહિ જહિ કહિવિ રાહી, ડો સક્રમ મવરેવિ દ્વૈનયણુ
નેહિ પલુકા.

—એક એક (ગોપીને) જોકે હરિ સારી રીતે સર્વાદરેથી જુએ છે, તોપણુ જ્યાં જ્યાં પથુ—ગમે ત્યાં રાધા (હોય) ત્યાં જ દૃષ્ટિ છે. દ્વૈન (૬૬) નયનોને, નેહથી થયેલ પલ્લખાને સવરણુ કરવા ડોણુ શક્તિમાન છે ? દોષકટ્ટિનો અર્થ ગડખડીઓ લાગે છે—તે એમ છે કે એકેક અગને જેમ છે તેમ હરિને જોકે સુદૃઢ સર્વ આદરથી રાધા જુએ છે તોપણુ ૬૬ દૃષ્ટિ રાગસ્નેહથી જે કોઈ અંગપ્રદેશે સ્થાપિત થયેલી દૃષ્ટિને સવરવા ડોણુ સમર્થ થાય ?

(૧૩૦) વિહવે કમ્મુ ચિગ્તણુકિ, જોજ્વણિ કમ્મુ મરદુ,
સો લેખડક પદ્માવિઅય, જો લગગઈ નિચ્ચદુ.

—વિભવમા કેનુ ચિરપણુ ? યૌવનમા કેનુ મગહાપણું—અહકારીપણુ (તોપણુ) તે લેખ (કાગળ) લાગે તો બગાળર—એમ સમજી મોક્ષલવામા આવે છે.

નાયકનો બગેસો નથી, વૈભવમા કેની આશા કરી શકાય કે તે સ્થિર ગહેગે ? પોતાના યૌવનનો પણ અભિમાન નથી કે તે તેને ખેચી લાવશે તોપણુ ખડિતા યા પ્રોપિતા શોએ છે કે એવો સદેશો મોકલુ કે જે તીરની માફક બરાબર લાગે.

વિરાલ્યુલ-સ્થિતવ. લેખાઈ-લેખાઈ, લેખ. નિચ્છ-અવત માદ

(૧૩૧) મહિ સસકર મહિ મયરકર, મહિ બરિદિલ્લ મહિ મેકુ
દુરિયાકરિ સબલપુલ હોઈ અસુરુ નેકુ

—આં સસકર (મદ), આં મયરકર (સમુદ) આ મોર આં
મેકુ સબલપુલ દુરિયાકર લેખ લેખાઈ અસુરુ અસુરુ એક લેખ છે બરિ
દિલ્લ-સ બરિ-મોર, અસુરુ-સ અસુરુ ?

(૧૩૨) કુનર અનલ તરનરક કુરોલ પસાઈ દલુ,
મહુ પુલ્લ એકરિ સસકરિ લઈ પુલ્લ પરમલુ

—કુનર (હાથી) અન (પર) તરવો પર, કોઈ મરી હાથ પસે-
નપિ, પલ્લ મો પરમલ્લ પુલ્લ (તો) (તેનું) મન એકલ (પર) સમસકી
(એક જાતના બળદો-ગુલો ઉપર ન ઉર) પર (હાથ છે). કુરો-
કોતક-વિનેદ ગુલો ઉપર ન દલ.

(૧૩૩) એકુલ અવખરેદિ નિચ્છા કિ પસપલ્લ,
અસુરવલ્લ મવલ્લ અનલે શા અવ સામિલ

—અમરી સાધે નિચ્છે એસ કરસમા અનલે (શિ)-મું કહે છે
(કહીએ) ! સ્થામિ ! અસુરવલ્લ મનો એવા અમોને મ તલ અસુરુપ
છદ એકુ-એસ, પસપલી ગીતમાં સાડે એકલ દે દિન ચર પાસંતરમ
અસુરવલ્લ મવલ્લ છે

(૧૩૪) સરિદિ ન સરેદિ ન સરવરેદિ નપિ ઉભાલુ-વલ્લેદિ
દેસ રવલ્લુ હોન્તિ પલ્લ નિવસ-તેદિ સુખલેદિ

—(૧) સરિ(તા)એથી ન સરથી ન સરવરથી ન ઉભાન-
વોથી પણ દેસ રમણીન થાય છે (પણ) મન । નિવસ કરતા રવ-
લ્લેથી (થાય છે). રવલ્લ-રમણીન રમ્મ વલ-ગુલો ઉપર ન જા
૧૨૮ વચેરે

(૧૩૫) દિવ્યા પદ એકુ નોગિલજલે, મહુ અનલ સવલર,
કુરિસ પિએ વસન્તિ દડ, અલ્લ દરિ સાર.

શ્રી હિમચંદ્રે અવતરેલ અપભ્રંશ ઉદાહરણો. ૧૬૯

—હૈડા ! (તું) મારી આગળ સોવાર એમ બોલુ કે પિયુના પ્રવાસ કરતા(જ) ફાટીશ હો,—હે ભંડા !—હે અદ્ભુત દૃઢતાવાળા ! (હજી તું ફાટયું નહિ.)

હિઆડા—હે હૈયા પછે—મધ્યમપુરુષ, તું કુદ્દિમ્—કુદ્દિગ—ફાટીશ. પિએ પવસન્તિ—ભાવવાચક સમગ્રી બડય—પાખડી ઢક્કરીસાર—કકરી ગયો છે એટલે નિકલી ગયો છે જેનો માર—અળ તે, તેવો ઢીલો—નખજો. (દ્વાધકવૃત્તિ), પરતુ અદ્ભુત સારવાળો (હિમચંદ્ર).

(૧૨૬) એક કુકુલ્લી પચહિ રૂદ્ધી, તહ પચહ વિ જુઅજુઅ બુદ્ધી, બહિણુએ ત ધર કહિ કિવ, નન્દહ, જેથુ કુકુઅર્થ અપણુ છન્દઈ

—એક કુટી (શરીર રૂપી રૂપડી) છે, (તે) પાચ (દંદ્રિયો)થી રૂધાગેલી છે, તે પાચને પણ જુદી જુદી બુદ્ધિ (છે), બહેન ! તે ધર કે જ્યાં કુકુઅ આપછંદીલુ (હોય) તે કેમ નદે—પ્રસન્ન થાય તે કહે.

કુકુલ્લી—કુટીના કુત્સિત કે અપના અર્થમાં, જુઅજુઅ—જુદી જુદી. અપણુછદ—આપમતીલુ—પોતપોતાના મતવાળુ. હીદીમા એક દોહો છે કે —

‘ખસમ પૂજતે દેહરા, ભૂત પૂજિની જોય,
એકે ધરમે દો મતા, કુસલ કહા તે હોય.

(૧૩૭) જો પુણિ મણિ જિ ખસકસિ હઅઉ, ચિન્તઈ દેષ નદમ્મુ નરઅઉ,
રસવસ—મમિર કરઅલ્લાલિઉ, ધરહિં જિ કોન્તુ ગુણુઈ સો નાલિઉ.

—જે પણ મનમાજ ધુસપુસ ચિન્તવ્યા કરે, દ્રમ્મ ન આપે, ન રૂપિયો આપે એટલે કે ખર્ચ કરે નહિ, રતિવશ થઇ ભ્રમણ કરનારો ધરમાજ હાથના અગ્રભાગથી ઉલાળેલું કુત—ભાલુ ફેરવે તે નાલિઅ—મૂર્ખ છે જે સદા વ્યાકુળ રહે, પૈસા ખરચે નહિ, ધર બેઠા ભાલું ફેરવ્યા કરે તે મૂઢ છે

અસરસિદ્ધઅર્થ-આપુલ. દ્રમ્ય-દ્રમ નામનો સિદ્ધ-દામ, રમ્મ-
રપ-રપીઓ-ચાંદનો સિદ્ધિ, રમ્મ-રતિ-મનની સહેર ભગિન્ન-મમતો,
ઉચ્ચાસિદ્ધ-ઉચ્ચાસિત, મેનુ-કુત-માર્ગ અચૂર્ણ-અચૂ-સરખાવો માગ્ર
અચૂ-ફરવે, નાશિર્-ફુલોસિત મદ ઉપરના વડના અર્થમાં.

(૧૩૮) અચેદિ અચતેદિ એજાએદિ ને તઈ સિદ્ધિ જાલિ,
તદિ મયરધ્વજ-હવડી, પાઈ અપૂરજ કલિ.

—હે જાણી ! (તારા) અચ-અચજ ચાલતાં હોયનોથી તારાથી
ને કેમપો-તેં જોને હજી તેના પર મકરધ્વજનો હવડો અપૂરજ કાસે
પડે છે (દોષકવચિ); આ તેના પર મકરધ્વજ અપૂરજ કાસે હવડી પડે.
જોને તેં અચજ નયનોથી જોયો તેના પર ફરોડો-હુમ્મો થાય છે તે
કાસેતે મારો જાણ છે.

હવડી-અમ (૧) સહ હક પાડી (દોષક વચિ) પાડુ
લડ અપૂરજ કલિ-અપૂર્ણકાસે-કવજતે.

(૧૩૯) મયજ સુ જસરિ પિઅહુ જસુ, નિશ્ચિતઈ હરિજુઈ
જસુ ફેરઈ ફૂંધરજો મુહુ પાન્તિ વણ્ણઈ

—હે હરિજો ! તે જસરી કે જોના ફૂંધરથી (વખાસ) મુખમાં વણ
(જરી) પડતા હતા તે મયો. (હવે) જાલ નિશ્ચિતજો પીએ.

જસુ ફેરઈ-જોના ફેરા-વણ. જસુ (સ વસ્ત્ર)માં જડી નિશ્ચિત
જસુ આ ઉ જુદો છે ફેરઈ નિશ્ચિતની પેઠે ફૂંધરજો ને જસુ પડે છે
ફેર નિશ્ચિત નથી કે જોથી જસુ સાથે જોડવામાં આવે. આ ફેર,
દિહી મ. ઠી, કેનો જના-જિત્ય કહેવામાં આવે છે જસુ આ પેતેન
નિશ્ચિત નથી તેમ જુદો પડતો નથી. જણો તેના પુત્ર પાત્ર ફેરી રીતે
જ્યા પડી સહે ! આને મળતો એક માસ્વાડી પ્રસિદ્ધ દોહો છે કે—

જિજ્ઞાસુ મારજ ફેરિ પુવો, રજ જાગી તિરજુઈ,
તે આ જોની સખસી, નહિ આસી હરિજુઈ.

—જે માર્ગે સિદ્ધ ગયો ત્યા તુણોને રજ લાગશે—તે ખડ ઉભુ
ઉભુ સુકાઈ જશે, હરિણો ખાગે નહિ

(૧૪૦) સત્યાવતથહ આલવાણુ, સાહુવિ લોહ કરેઈ,
આદન્નહ મખ્મીસડી, જે સજ્જણુ સો દેષ.

—સ્વસ્થાવસ્થાવાળા—સુખી (પુરુષો)નું આલપન—કથન—વાતચીત
(જુઓ ન. ૪૮) સૌએ લોક કરે છે, (પરતુ) આર્ત (જનો)ને ‘મ ડરીશ’
(એવી અભય વાણી) જે સજ્જન છે તે આપે છે—આશ્વાસન દે છે
સાહુ—સહુ, સર્વે, આદન્નહ—? આપન્ન હ—આપન્નો—આર્તોને મખ્મીસડી—
મા ડર ‘મા મૈલી’ એ વાચ્યથી બનાવેલી સજ્ઞા. ‘ડી’ છે તે સ્વાર્થમા છે.

(૧૪૧) જઈ રચ્ચસિ જામટિઅએ, હિઅડા મુદ્ધ સહાવ,
લોહે પુદ્ધણુએણુ જિવ, ધણા સહેસઘ તાવ

—હું મુગ્ધ સ્વભાવવાળા હૈય! જે જે દીઠું તેમા જે (તું) રચે
છે—પ્રેમ કરે છે—રક્ત થાય છે, તો પુટતા—તુટતા એવા લોહાની જેમ
તું ધણા તાપ સહેશે જે દીઠું તેમા રમવા કે પ્રેમ કરવા તું લાગી
જા તો ધડી ધડી લોહાની માફક તને તપાવવામા આવશે, સારેજ કોઈ
એક જગ્યાએજ પ્રેમ કરવાની દૃઢતા શીખીશ. રચ્ચસિ—રચે છે, પ્રેમ
કરે છે. જામટિઅએ—જે જે દષ્ટ—દીઠું તે તેમા પુદ્ધણુએણુ—પુટનારાથી—
ખડિત થનારાથી. સહેસહિ—કતૃવાચ્ય, કર્મવાચ્યને અડચણ રૂપ થાય છે.

(૧૪૨) મઈ જાણીતુ ખુડીસુ હઈ, પ્રેમઘહિ હુહુરતિ,
નવરિ અચિન્તિય સપડિય, વિખિય નાવ ઝડતિ

—મે જાણ્યું (કે) હું હુહુર કરતી—એ શબ્દ કરતી પ્રેમ રૂપી
દ્રહમા ખુડીશ, પરતુ અચિનિ ઝટ—એકદમ વિપ્રિય (રૂપી) નાવ (વિયોગ
ખેડા) સપ્રાપ્ત થયું પ્રેમ એટલો હતો કે હું દ્રહની સમાન તેમા દૂખી-
જાત પરતુ તેમાથી મને બચાવવાને વિપ્રિયરૂપી નાવ ઝટ મળી ગઈ
ખુડીસુ—ખુડીશ (જુઓ હવે પછી પ્રબોધ ચિતામણી ન. ૧ માં હુખ્ખિ-
અઉ એ શબ્દ). હુહુરતિ—અનુકરણ—દૂખતી વખતે શ્વાસ એવો ઉડે-

—અમરકાલી વખતનો સખ્દ નીકળે. નવરિ—સરકૃત ડાળાકાર ‘જેવ’ એ અર્થ કરે છે તે નહિ પણ તેનો અર્થ અત્ર પરત્વ, હિંદી વસ્ત્ર છે સપદિય—સરોજથી મળ્યા. વિષિયનાવ—વિષિય રહવો મા વિશેષરૂપે એ રોયક રૂપિમાં અર્થ છે

(૧૪૩) અર્જુન નવ સરકાલિ પિરુન નવ મુરેલિ

એમ્બા હેઈ સુકચ્છી, પિએ કિંટુ નવચેલિ

—પિરુ દેવળાથી ખવાતો નથી પુરુષથી પીવાતો નથી. એવેજ નવનોથી પીપુ દીઠે સતિ સુખરિચિતિ દેવ છે ખાવા પીવાની જેવી તો તપ્તિ થતી નથી, કિંતુ કોઇ અનિવચનીય સુખ મળે છે વિચ્છેદ-ખાતરે પિત્તનક પી? કર્મવાચ્ય. સ્મરક-મેઘા મેઘા દેવળા. શુભે તે સખ્દ ઉપર ન ૭ માં એમ્બા-એમળ અથવા એમ દેવા કર્તા પણ (દો ૪). સુકચ્છી (સુખ અને અસ્તિ)જુ-દી લમ્બી નામ જનાવાયું. (દો ૩૭ ૧૧ ૧૪) અથવા સુખાયા (દો ૪), પિએ કિંટુ—ખાવવાનું સપ્તમી.

(૧૪૪) અન્નવિ નાકુ મન્નવિ પરિ સિદ્ધવા વરેઈ

તાઈવિ વિરુ મન્નવેલિ મન્નુ-મુખિયે રેઈ

—ખાવવું નામ આરેજ ઘેર (છે ને) સિદ્ધાઈને વરે છે તે પણ વિરુ અથશે—જગાઓમાંથી મંદેરકર બુધિએ—હાં પુધ્ધી-પુરુષાર્થ (ચિદ્દાપ) દે હે—કરે છે હવે નામ પરદેસ અથ નથી પરમાજ છે યાગામજનાં જગજ દ્રવ્યોને મળે લગાડે છે તો પણ વિરુ સમજાવે છે આરે વખત આવી ગયો. હવે તે સુખ્ય દરવાજામાંથી પુણી લાગે નથી તેથી જાગીના સુખમાંથી વંદેરા યોગાઈ કરે તેમ દેખાડે છે અન્નવિ, મન્નવિ તાઈવિ—એમાં વિ’ અને નિ’ સખ્દને જોર જાપે છે સિદ્ધવ-સિદ્ધાઈ—પીલાં સરસવ મગજ રાગુનું. મન્નજ-મન્નજ, બૂની સૈલીની જાગાઓનાં છેલ્લે તાન મૈની આંખ જેવા દેખાઈ હિંદી એખા, વૃ, મોખ દરવાજાપરનો અર્થો. મન્નુ મુખિયે—હિં નર પુરુષ મુખિયો અર્થ દો. ૪. માં ખાવન (૧) આપ્યો છે

(૧૪૫) સિરિ જર-ખડી લોઅડી, ગલિ મણિયડા ન વીસ,
તો વિ ગોઠુંડા કરાવિઆ, મુદ્ધએ ઉઠું-ખધસિ.

—શિરપર જીર્ણ લોઅડી-કાખળી (છે), ને ગળામા (પૂરા) વીસ નહિ એવા મણકા (ની માળા) છે તોપણ મુઘ્ધાથી ગોઠ-ગામના નિવાસીઓ એવા ગામના યુવકો પાસે ઉઠખેસ કરાવાઈ એટલે મુઘ્ધાએ તેમની પાસે કરાવી મુઘ્ધા પાસે શૃંગારના સાધનોમા જીની કાખળ છે અને ગળામા પૂરા વીસ મણકાની માળા પણ નથી તોપણ તેણીનું લાવણ્ય એવું છે કે આખા ગામના છેલોને ઉઠખેસ કરાવતી રહી છે. જરખડી-જીર્ણ, ખડિત. લોઅડી-લોખ, લોમપટી, કામળી મણિયડા-મા ૩ કુત્સાના અર્થે, ગોઠુંડા-જીઓ ગોઠ ન. ૧૧૦ મા ગામની બહાર ગોસ્થાન હોય છે કે જ્યાં યુવકો એકઠા થાય છે ત્યાંના નિવાસી ગોઠ એટલે ગોકુલ-ગોસ્થાન ત્યાં જ બેસે છે તે ગોઠ-ગોઠક-ગોઠ પુરૂષ (દો. ૫)

(૧૪૬) અમ્મડિ પચ્છાયાવડા, પિઠિ કલહિઅઉ વિઆલિ,
ધધે વિવરીરી ખુદ્દડી, હોધ વિણાસહો કાલિ

(સ્ત્રી પતિ સાથે માન કર્યા પછી પસ્તાય છે) હે અમ્મા-માત ! પશ્ચાત્તાપ (થાય છે), વિકાલે-સધ્યાસમયે પિયુ સાથે ઝગડો કર્યો. વિનાશના કાલે ખુદ્ધિ વિપરીત થાય છે અમ્મડિ-ખુદ્દડી-એમા ડી સ્વાર્થમા યા અતુક પામા છે. પચ્છાયાવડા-અહીં પણ પશ્ચાત્તાપની આગળ ડા છે કલહિઅઉ-કલહાપિત, કલહ કરાયેલો છે વિઆલિ-જીઓ કુમાર-પાલ પ્રતિબોધના ઉદાહરણ ન. ૧૮ અને ઉપર ન. ૬૨.) ધધું-હેમચંદ્રે અનર્થક કહેલ છે-પાદપૂરણ યા અવધારણનો અર્થ છે.

(૧૪૭) ઢોલ્લા એહ પરિહાસડી, અઈ ભલુ કવણહિ દેસિ,
હઉ ઝિજ્જહઉ તઉ કેહિ પિઅ, તુહું પુણ અનહિ રેસિ.

હે ઢોલા ! એ ! કહે (કે) ક્યા દેશમા આ પરિહાસ-મનક છે ? હે પિયુ ! હું તારા માટે ધીન-સુકાઈ, (ને) તું વળી અન્યને માટે

(૧૫૧) વિરહાનલજલકરાલિઅઉ, પહિઉ પનિય જ દિઠુંઉ,
ત મેલવિ મવ્વહિ પનિયઅહિ, મોજિ કિઅઉ અગિઠુંઉ

—જે પથિક વિરહાનલની જવાલાઓથી કરાલિત પથમા જોવામા આવ્યો, તેને સર્વ પથિકોએ મળીને અગ્નિમય ક્યો-વધારે તમ ક્યો-ઉત્તેજિત ક્યો વિરહતાપની અધિકતાથી અતિશયોક્તિ. સરખાવો ન. ૧૦૯. દોષકવૃત્તિ તો એ અર્થ કરે છે કે પથિકોએ તેનો અગ્નિમંસ્કાર ક્યો અગ્નિષ્ઠ કૃત મેલવિ-મળી કરી યા રાખી. અગિઠુંઉ-અગીકો શ્રી અગીકી (આમા અનુસ્વાર માટે માટે જુઓ પ્રમથ ચિતામણીના ઉદાહરણમા ન. ૬ મકડ) અગીકીનો અર્થ ગૂજરાતીમા એ છે કે સોનીની સગડી, પોકપાડવા માટે ખાડો કરી અગ્નિ કરવામા આવે છે તે, ક્રોધાગ્નિ ‘લાગી યમને અગીકી, પોઢી ગયો તે પજે’-વલ્લભ.

(૧૫૨) સામિ-પમાઉ સલજ્જુ પિઉ, સીમારાધિહિ વાસુ,
પેકિખવિ ખાહુ-ખલુલ્લડા, ધણુ મેલ્લધ નીસાસુ

—સ્વામીની જેને મહેરબાની છે તેવો સ્વામિપ્રસાદ, પિયુ સલજ્જ, (તેનો) સીમા સધિમા વાસ-એ જોધને ખાહુખલથી ઉલ્લસિત (પિયુને માટે) ધણુ-નાયિકા નિશ્વાસ મૂકે છે રાજની કૃપા, જેથા તે કદી છુટી દે નહિ અને કહિન કામપરજ મોકલે, પિયુ સકોચી એટલે કામ માટે ના પાડે નહિ ને છુટી માગે નહિ, સીમાડાપર રહેવું કે જ્યા નિત નિત નવા નવા ઝગડા થાય અને ખાહુખળથી ગર્વિષ્ટ પિયુ ઝગડો આગળ આવી વેચાતો લે-ખીચારી આટલા કારણોથી વિરહના અતનો સભવ ન જાણીને નિસાસા નાખે છે ખાહુખલુલ્લડા-ખાહુખલથી ઉલ્લ-ઉલ્લ-ઉલ્લસિત, અથવા ‘ખાહુ’ નું વિગેપણુ ‘ખલુલ્લડ’ એટલે ખલગર્વથી ભરેલા ખાહુ (પિયુના જોધને) ધણુ-જુઓ ન. ૧ અને ૭૦ મેલ્લધ મેલે-મૂકે-છોડે-નાખે

(૧૫૩) પહિઆ દિટ્ટી ગોરડી, દિટ્ટી મજ્જુ નિઅન્ત
અસસાસેહિ કચુઆ, તિતુવ્વાણુ કરન્ત.

—હે પતિક ! ચેરી હી ! (હા) માર્ગને નિરખવી, અંસુ અને ઉપાસથી કુચુચા (કંચા)ને બીજેથો સુઠે (જુએ ન ૮) કરવી એમ અંસુથી બીજેથો ને ઉપાસના માથી સુઠે. અથવા તિલુ વ્વાણુ-તાણે વાણે-અંસુએનો તાણે ને ઉપાસનો વાણે. ચેરડી-જુએ ન ૨ ૧૨૭ તેમાં હી મારે જુએ ન ૧૪ નિમ્ન-દેખવી. તિલુવ્વાણુ-તીમ-તિમિત-બીજેથો જુએ તિમમ ન ૧૧૫.

(૧૫૪) પિલે આપડ સુખ વત્તી, કુચિ કન્નક પાડું
તહો વિરહો નાસતઅહો, પૂલડિઆરિ ન કિં

—પિલુ આપે એવી વાત સંભળી, (તેનો) ખનિ કને પેડો (કે તરતજ) તેનો વિરહ નાહો કે (વિરહના નાસવાની) પૂલ જલ ન દેખાણી. વત્તી, કન્નક પૂલડિઆ-આપડ અથવા હી થા ૬ ૫૨ થતું કોવણું હે-કને વલુ લખતુ અર્થ છે નાસત-સ નરવત-નરવતું, અર્કન જતું, માતું જૂ નાસતુ જામવાના અથમું છે પાળી નહસુ-મામતું

(૧૫૫) સહેયે કાંઈ ઉપારેણ ન સમજો ન ગિચિજીંઘ
કુચિતારિ પિએ પાલિએણુ પિઅ પિઆસ કિં કિજીંઘ

—એ સમથી ન અગાધ તો તમ્મસ સહેયથી શું ! હે પિલુ ! સ્વપ્નાંતરમાં પીધેલા પાણીથી ખાસ-નૃણ કઈ બીજે-મજિ ! કેવલ સહેયથી શું સર્જી !

(૧૫૬) એવહે તેવહે વારિ ધરિ, લાગિ વિસદુલ પાપ
પિઅ-જન્નજીવ ચેરડી, નિમ્ન કહિ વિ ન કાં

—અત તત-અહીં તહીં હારે (કે) ચેર ધિવપ્રમુદ ચેરી પેડે લાગી વિસરુલ પાપ છે (શોખાં કરે છે). નિમ્ન કહિ જલુ સિલત જવી નથી-હાવી નથી લાગીની અચ્છતાની વિષેગિનીની સમજના સાથે ઉપમા જેવી લાગી તેવી પ્રિયલાલ ચેરી. વારિ ધરિ-ધર દર, ધર જર, જન્નજીવ-સ પ્રમદ-મદકી-મદી-મદ થયેલી.

(૧૫૭) એહ ગૃહેષ્પિણ્યુ ધ્રુ મધં, જમ પ્રિઉ ઉવારિજ્જમ્,
મહુ કરિ એવ્વઉ કિંપિણુવિ, મરિએવ્વઉ પર દેજ્જમ્.

—આ ગ્રહણ કરીને તે પિયુને મારાથી ઉગારી લેવાય તો માફ કરવું—કર્તવ્ય કાંઈ પણ નથી (બાકી રહેતું) મરવું પણ દેવાય—જો આ લાંબને મારા પિયુનો ઉદ્ધાર થઈ જાય તો માફ કર્તવ્ય કાંઈ બાકી રહેતું નથી. હું ચારે માફ મરણ દઈ દઉં (મરણ પણ સહી લઉં) દોહક વૃત્તિ અનુસાર “કોઈ સિદ્ધ પુરુષને વિદ્યા સિદ્ધિ માટે ધન આદિ આપી નાચિકા પાસે બદલામાં પતિ માગ્યો તો તેણી કહે છે કે જા આ લાંબને પતિ ઉત્કર્ષ તોલજ્યતે—બદલામાં આપવામાં આવે તો માફ કર્તવ્ય કાંઈ કેવલ મરણ આપી શકું છું.” (ચાહે મારો પ્રાણ લાંબલે, પતિને આપીશ નહિ). ગૃહેષ્પિણ્યુ—ભૂત કૃદત ધ્રુ—જુઓ ઉપર નં. ૪૧, ઉવારિજ્જમ્—(૧) ઉગાર્યો જાય (૨) વહે ચાગ્યો જાય ? જુઓ ઉપર ટીકા કરિએવ્વઉ, મરિએવ્વઉ—કરવું, મરવું રાજ્યસ્થાનીમાં કર્યો, મર્યો, સસ્કૃતમાં કર્તવ્ય, મર્તવ્ય.

(૧૫૮) દેસુઆડણુ સિહિકડણુ, દણિકુદણુ જ લોમ્,
મજિદ્દુ એ અધરતિએ, સવ્વ સહેવ્વઉ હોમ્

—દેશનું ઉચ્ચાટન—પરિત્યાગ—દેશનિકાળ થવું, શિખિ એટલે આગ પર ક્વાથ—કાઢો થવું—કઢાવું, ઘણું કુટાવું જે લોકમાં (છે) તે અતિરક્ત મજ્જથી મર્વ સહેવું થએલ છે મજ્જ દેશબહાર ગયો, આગપર કઢાયો, ઘણો કુટાયો—એ બધું સહન કર્યું તે ‘રક્ત’ હોવાનું જણ છે, તેમ કોઈમાં રક્ત—આસજા થવું તો અધા જણ ભોગવવા પડે સહેવ્વઉ—સહેવું—ખમવું.

(૧૫૯) સોએવા પર વારિઆ, પુષ્કવધહિ સમાણુ,
જઓવા પુણુ કો ધરમ્, જમ સો વેઉ પમાણુ

—પુષ્પવતિની સાથે સ્વવું વિશેષ વાર્યું—નિપિદ્ધ કર્યું છે (એવું) જે વેદ પ્રમાણ હોય તો, વળી જાગવું કોણ ધરે—અટકાવે છે ? જે વેદમાં

સાથે મુશ્કાતી ખાણ છે તે જો રાખણ દેખ તો સાથે જામણમાં
દેખુ શેકે છે સોએણ જામેણ-સુતું, જામું-રાતરવાની મોળો જામો,
વારિયા-વારિન દોષદરતિ પગવારિયા-પરિવારિન સાથે લે છે એરતે
નિર્મિત, પુષ્પવત્-પુષ્પવતી રતરવણ. આમાંના પુષ્પવતી ઉપચાર દિલીખ
દણુ સુધી રહે છે કસણે રાખ રતોઈતંનને જુલેસ કહે છે આ
દોષ સાથે સરખાવો નીચેની સરસવતી કામરણ ૩-૨૬ ની મજા—

ભેઓ ભૂર્ષ ભૂર્ષ વ્યસિજી દોષ દોષ દોષ અનામ

એઈ સિમઈંસુ થાસે પુષ્પ વ્ય એઈ મ સિદ્ધ

(ભેઠ જોગે ખીજે વ્યનીય (નિદા) સમામની વ્ય તો વ્ય
દોષ આવ પુષ્પવતી ! જાસે સુઈ જા, અને નિદા આવતી નથી.)

(૧૧) દિઆમ તઈ વેરિઆ ધણુ, તો હિ અન્નિ આમું,
અન્નદિ જે દવ્ય, જમ પુલુ મારિ મરાઈ

—હે દેવ ! જે વેરી ધણુ (છ) તો થું અન્ન-અન્નમાં મડી
જાત ! જે અમેને (જલ) જે દામ છે તો પુન મારી મડે સુએનાં
વ્યનેને મારે ધરતી જોડી અન્નમાં થું અન્ને જાત ! જે દામ તો
છે તો થળી મારિને મરથ.

(૧૧૧) રાખઈ સા વિસ-દાસિણી જે કર મુનિનિ છડ
રદિનિનિ-મુનપુ જસુ, જેદિ અધદિત પીડ.

—જેમાં મુનપુ (મુનપુ) રનિનિન પોદ્ધ છે તે સ્વચ્છ પણી
જે દામ પીધુ તેનું મુનપુ લાખે તે પાણીવાલી (વાણી) પેલાનો છવ
રાખે-રમવે છે કાઈ નજાકા કાઈ મિથન થયું હતું. બિદારપર મૂળ
કળી હતી તેનો પામળો પાણીમાં પડ્યો હતો. પિયમે તેના દામણી
જાલ પીધુ હતું, જળી મળતું નહિ થયું નાનિકા તે દામને મુનપી
મુનપી છવતી રહી છે વિસ-જાલ સરકાનાં જલ અન્નપ્રકા છે જે
નિસ (કમણી નામ) લાખનારી એવો અન્ન રીએ તો ની કસણે
કમણપણું મજા આ રહે છે કે જ્યાં જામણ મુનપુ પ્રવિનિન પામું

હતુ-આ માટે અસનાય તોડતી વખતે ગળું અમરણ આવતું જાય છે.
એ-દોષકરણ ક્ષણિય 'જેદિ'ના નિત્ય સુખધર્મી તેને વર્તમાન દિલીના
'વે' એટલે તે એમ માનતી જણાય છે મુજબ-આના પ્રત્યય 'વાળા'ના
અર્થમા. અડોદિડ-પીડુ પીવરાવતુ. જુઓ આ નિયંધનું પાનું ૩૦.

(૧૬૨) બાદ વિષ્ણુવિ જાદિ તુર, દડ તેવધ કો દોસ.

દિઆય-ફિડે જાઈ નીમરણ, જાનુડે મુજ મ ગેમુ

—(એકમેશના) હાથ છોડી તું જાય છે, નેમ હું પણ જાઉં છું,
(તેમા) દોનો દોય ? પણ હૃદયમાથી તું જે નીમરી જાને, તો પછી
મુજનો મારગ પર ગેય છે એમ હું જાણીશ (જુઓ આ નિયંધ ૫.
૨૪ અને દવે પછી પ્રબધચિતામણિના ઉદાહરણ પૃષ્ઠી નં. ૧૦)
દોષકરણ 'મુજે બૂપતિ મગેય' બનારી એમ અર્થ કરે કે નાણિક
નાયક મુજને કહી રહી છે. કોઈ મુજમુ રોમુ એમ બતાવે છે મુજમુ
એટલે મુજ માથે.

(૧૬૩) જેપિ અચેસુ કમાય-બન, દેષિપાણુ અમહ જયમ્મુ,

સેવિ મદન્વય મિવુ લલદિ, જાએવિણુ તતમ્મુ

—અગેય-મ પૂરું કમાયબન છતીને, જગતને અમય આપીને-
અભયદાન આપીને, મહાવન લખને, નત્તવનુ 'યાન' કરીને શિવ મોતપદ
લહે છે-પામે છે કમાય-જનોમા તે ગજના અર્થમા કોઈ, માન, માયા,
સોમ એ ચાગેના અમાવેશ થાય છે તે તે જનનોના પારિમાણિક શબ્દ છે.
જેપિ, દેષિપાણુ, સેવિ, જાએવિણુ-બૂતકૃત છે.

(૧૬૪) દેવ દુષ્ટ નિઆય-ધણુ, કરણુ ન તહ પડિહાઈ,

એમ્વઈ સુહુ બુજણુદ મણુ, પર બુજણુદિ ન જાઈ.

—નિજ ધન દેવ દુષ્ટ છે, તપ કરવું (પ્રતિ) આવતું નથી,
એવી રીતે સુખ ભોગવવાનું મન (છે) પરંતુ ભોગવવાનું જાતું-બનતું
નથી. દેવ-પાકાતર દેવે, દેવ, બુજણુ-ભોજન બુજણુદિ ન જાઈ-
ભોગવ્યું જતું નથી.

(૧૬૫) નેરિપ અમેપિયુ સમય પર, લેવિયુ તુવુ ખસેવિ,
વિયુ સન્તો તિલેસરેયુ. કે સમ્મ સુવલેવિ.

—શાંતિ(નામ) વીર્યાર વિન્ન સમય ખસને છતવા, તલવા, અને
નમ લખને પાળવા શુવનમાં જવુ કેવુ સમર્થ છે ? નેરિપ, અમેપિયુ,
લેવિયુ ખસેવિ-માં કિયામાં કિયા-સ તુમ છે આ ૧૫ પૂર્વક્રમિક
કિયાનાં રૂપો સાથે મળતા આવે છે

(૧૬૬) અપિયુ વાલુરસિદ્ધિ નર, અદ ઉલ્લેલિકિ અપિ,
મુન્ના પરાવકિ જરમ-પદ, સિવનતરઈ મ નપિ.

—ને નર વાલુરસીમાં નામને અથ(વા) ઉલ્લેલિનીમાં નામને
મરેલા તે જરમ જા યામ કરે છે—બીજા સ્કોર્ડની (વાત) મ કદ
અથવા બીજા વીર્યોની (સિ. ૫) વાત ન કર. અપિયુ, અપિ-પૂર્વ-
ક્રમિક વાલુરસી થા વરલુસી-વસઅનસ-સારા રથોવળી એ અર્થ
થાય છે જરવુ તેને વરલુઅસી એ બે નક્કિઓની વચ્ચે હેલાથી એ
નમ નામની કમના કરી લીધી છે હેઅનકે આકરલુમા વાલુસી
વાલુરસીમાં કેવળ અન્યથા માનેશ છે (૮-૨-૧૧૬ થી ૧૧૭). આવો
અન્યથા મેલવામાં થયે અથ છે નપિ-સ નરપ્-તેમાં ઈ કેવલ
જાને માટે મૂકયો છે

(૧૬૭) મમ અમેપિયુ ને મુન્નઈ ને સિવ-તિલે અમેપિ,
સિદ્ધિ તિસાવાસ અઈ સો નમ-સેલિ નિલેવિ.

—ને મમ નમ મર્ચો, ને સિવતીર્થ (ક્રમી) નઈ ક્રિયા કરે છે
તે તિલેસ એકલે કેવના આવાસ-દેવથોકે વમમેક છતીને મરે. અમે-
પિયુ અમેપિ, નિલેવિ-નામને, છતિ. સિદ્ધિ (સ ક્રિપ્તિ).

(૧૬૮) રવિ-અથમલિ સમાકમેલુ, કઈ તિલિયુ ન હિયુ,
અઈ જકુ મુલુલિજાહે, નઈ અવઅમુ વિયુ.

—રવિ અથમથો ત્યાં સમાક્રમ અથવાકે મુલુલિજા-કમજિનીના
જાક કહે સમાપિન (કર્મી), હિમ ન (કર્મી) નામે છત્તો આમળીએ

શ્રી હેમચંદ્રે અવતરેલ અપભ્રંશ ઉદાહરણો. ૧૮૧

દીધો. ચક્રવાકે મૃણાલનો કટકો મોમા લીધો કે સૂર્યાસ્ત થઇ ગયો. વિયોગનો સમય આવ્યો. ખીચારે એક કટકો પણ ન કાપ્યો, મોમાં નાખ્યો. જાણે કે વિયોગમાં જીવ ન નીકળી જાય તે માટે આગળીઓ દઇ દીધો અત્યમશ્ચિન્નુઓ પ્રખંધ ચિ. ઉદાહરણ નં. ૩૦ હવે પછી વિધજ્જુ-સ. વિતીળું. ચક્રકે-કર્મવાચ્યનો કર્તા જેમકે મે, તે. નઉ-ઉપમાવાચક જુઓ ઉપર ન પ જીવગણુ-જીવનઅર્ગલા સસ્કૃતના નીચેના શ્લોકનો ભાવ છે —

મિત્રે ક્વાપિ ગતે સરીરુદ્ધ ચને ચદ્ધાનને તામ્યતિ
કન્દત્સુ ષ્રમરેષુ જાતવિરહાશકાં ચિલોક્ષ પ્રિયામ્ ।
ચક્રાદ્વેન વિયોગિના ચિલસતા નાસ્વાદિતા નોઞ્ઞિતા
કઠે કેવલમર્ગલેષ નિહિતા જીવસ્ય નિર્ગચ્છત ॥

—સુભાષિતાવલિ સ. ૩૪૮૩ પીટર્સન.

(૧૬૯) વલયાવલિ-નિવડણુ-મએણુ, ધણુ ઉદ્ધખુઅ જાઈ,
વલ્લહ-વિરહ-મહાદહહો, ચાહ ગવેસઈ નાઈ.

—વલયાવલિના નિપતનના મયથી નાખિકા હર્ષજુજ જાય છે-ચાલે છે, જાણે કે વલ્લભના વિરહરૂપી મહાદહ-હૃદનો તાગ ગવેષતી-શોધતી (હોય નહિ). વિયોગમાં દુખળી થઇ ગઈ છે. ચૂડીઓ પડી ન જાય તેથી હાથ ઉંચા કરીને જાય છે—ચાલે છે. જાણે કે પ્રિયના વિરહના મહા-પાણીના ધરાનો તાગ લેવા-પામવા-શોધવા લાગી છે, પણ પામતી નથી. જે ઉંડા પાણીનો તાગ લેવા માગે છે તે માથાપર હાથ ઉંચા કરી લે છે, એ જોવા કે માથાપર પાણી કેટલું ઉંચુ છે. દહ-હૃદનો વ્યત્યય. ગવેસઈ-સ. ગવેષયતિ ધણુ, નાઈ માટે જુઓ ઉપર. ન. ૧ તથા ૫.

(૧૭૦) પેકખેવિણુ મુહુ જિણુવર હો, દીહર-નયણુ સલોણુ,
નાવઈ ગુર-મચ્છર-મરિહ, જલણિ પવીસઈ લોણુ.

—જિનવરનું સલોણું દીર્ઘનયન પેખાને-જોધને જાણે ગુર-ભારે

મહાસત્થી મરેણું લેણું-સવણું (લાવણ બીજે જાણ) જવણને એટલે
આજમાં પ્રવેશે છે એટલું મુંઝર મુખ છે કે લાવણ મહાસત્થી પૂર્ણ
બની આજમાં કુદી પડે છે મુંઝતાવર નજર ન લાગી જાય એ માટે
સર્વ મીઠું આજમાં નાખે છે લેણું નાવણ-મુજો ન ૧૧૫ બને પ.

(૧૭૧) જાગવ-કુસુમદો મળિય સદિ બસણ પશુંડ

સોદર્ભ ઇન્દ્રનીયુ જલિય કલ્પક જાગુંડ

—ચપકુસુમે મુજ સખિ બમરા પેડા

સોદે ઇન્દ્રનીય જલે કનકે મેડા

(૧૭૨) અજ્ઞા લગ્ના કુંભારિદિ પસિ રક્તતં જલ

ને એલા મિરિ-મિલણ-મણ, સો કિં પલુદે પલુદ

—કુંભરવર અજ-મેધ, લાગેલા (કે) પલિક રક્તો-રક્તો જલ

છે કે જે (મેધ) આવો મિરિને ગળવાના બનવાથી છે તે શુ ત્યજિ-
ક્ષતું પલુપલું કરશે ?-જ્યાપશે ?-પદ્યોપર મેધ બોધ વિશેષી વિચારે
છે કે તે મેધ પદ્યોને ગળે છે તેથી પેશરી થી છે કે જેને આવે
સ્વભાવ છે તે બીચારી વિશેષિનીને કષ્ટ હોયશે ?

અજ્ઞા-અજ, રક્તકુ-રક્તો પળની રાધાનાપ્રકારતું, પલુ-
મુજો ઉપર ન ૧ પલુદ-દોષકથતિ પલ્લવિ ઇન્દ્રિય એટલે પન
વાદે છે. ! એવો અજ કરે છે એ કીક નથી પલુ એટલે પની-
સ્વામી, તે પસી નાગપાદ પલુદ-પલુ કતું પલુપલું કરતું (અજ્ઞારે
મિપુ) અર્થાત્ સ્વામિય કેઆણું રક્ષા કરતી, જ્યાપતું રક્તપાત્રી
પલિપાપ એટલે પલુપલું, સ્વામિય. બૃજરાતીમાં પલુ એટલે માસિક,
તેપરથી પલિપાણી-સ્વામિની પરિચિત ધેરી; જ્યા પલિપાણું-સ્વામિય
જાણુ વિશેષણ છે સરખાવે પલુનેજ કુદી, પલુધેરી, પલુસણી.

(૧૭૩) પાદ વિજગી અગડી, સિદ્ધ સ્થિતિ અધસુ,

તોવિ કથારથ લગ્નાડ જલિ કિન્નરલ કલસુ,

—પમમાં અજ-અર્ધારકુ લાગું-એડી મણ, સિર અધ-અભાસાયે

લહસી પડ્યુ, તો પણ હાયમા કટારી. (આવા) કયને બલિહારી જાઈ-
વારી જાઈ. વીરતાની પરાકાષા. લહસિઉ-લહસિયો (સ. હસિત)
અન્ધસ્મુ-ખાધનું-ખાધપર, ખમાપર

(૧૭૪) સિરિ ચડિઆ ખન્તિ પ્દ્વર્ણ, પુણ્ય ડાલઈ મોડન્તિ,
તો વિ મહદ્દુમ સઉણાહ, અવરાહિઉ ન કરન્તિ.

—શિરપર ચડયા ચડયા દુલો થાય છે, વળી ડાળોને મોડે-તોડે
છે, તો પણ મહાદુમ-મહાદુલ શકુનો (પક્ષિઓ)ને અપરાધી કરતા
નથી-દોષ દેતા નથી મહાપુરોની ક્ષમા. મોડન્તિ-સ. મોટયન્તિ,
નોડવુ ફોડવુ ‘ શકુનિયોને અપરાધ કરતા નથી ’ એવો અર્થ દોષક-
વૃત્તિ કરે છે

(૧૭૫) સીસિ સેહર ખણુ વિણિમ્મવિદુ, ખણુ કઠિ પાલખુ કિદુ,
રદિએ વિહુદુ ખણુ મુંડમાલિએ જ પણુએણુ ત નમહુ,
કુસુમ-દામ-કોદકુ કામહો.

—(આ ગદ્ય એના ઉદાહરણ માટે આપ્યું છે કે અપભ્રંશમા
પ્રાય શૌરસેનીની પેઠે કાર્ય થાય છે. અને કઈ ખડ અથવા એક ગાથા
એટલા માટે આપી છે કે અપભ્રંશમા વ્યતય અને કોઈ પ્રયોગ સસ્કૃત
જેવા થાય છે. આ અવતરણોને અહીં આપવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી)

આ ગદ્યનો અર્થ એ છે કે-કામના કુસુમદામકોદકુ-પુલરૂપી ધનુ-
ખને નમન કરો. કેવું પુલ-ધનુષ્ય ? તો કહે છે કે જોને રતિએ (પોતાના)
શીર્ષપર ક્ષણ માટે શેખરરૂપ વિનિર્મિત કરેલ છે, ક્ષણભર કઠમા પ્રાલબ્ધ
(લાખી માળા) કરી, ક્ષણભર મુંડમાલિકામા પ્રયણુથી વિહિત કર્યું તેવા.
કામતુ પુલ-ધનુષ્ય કોઈ વખત રતિ પોતાનું સીસપુલ બનાવે છે, કોઈ
વખત ગળે લટકાવે છે, કોઈ વખત મુંડ-માથાપર માલાની પેઠે પહેરે
છે તેને પ્રણામ કરો. સેહર-સ શિખર વિણિમ્મવિદુ-સ વિનિર્માપિત.
પણુએણુ-પ્રણયથી આને દોષકવૃત્તિ ‘ નમહુ ’ નું વિશેષણ માને, છે

(૧૭૬) હેડું-ફૂંપ-મર-નિવારણના કાપ બોલે કવ વહતી,

જમન સસેસા વરદ-સાસ-ફરકાનુવા પુહવી.

—દેખા રિજત એટલે રહેલા સુખ એટલે સુખના આતપના નિવારણ માટે શૈવસંહિત વસંતના આસથી ફરેલખતા પૃથ્વી કે જે અપ. એટલે નીચે કવ પેઠે વહન કરનારી છે તેનો જમ થાઓ.

શ્રી હેમચંદ્રના વ્યાકરણના આ વિભાગમાં જે સ્વચ્છ ઉચ્ચારણના આપેલા છે તેનો ઉચ્ચેષ અત્ર નિમ્નયોજન છે

આ રીતે પોતાના સમવર્થી પૂર્વની કૃતિઓમાંથી ઉદાહરણો અવ તરેણ તે અત્ર પૂર્ણ થાય છે આ પરથી જણાય છે કે અવશ્યક શ્રી હેમચંદ્રના સમય પહેલાં સાહિત્યભાષા-સિદ્ધિભાષા બની ચક્રિ હતી.

ઉપર અપામેલાં ઉદાહરણોમાંના સ્વચ્છો કાવ આપનામાં આપે તે વિશેષ યોગ્ય થાત, પણ અવશ્યતાના અભાવે તેમ થઈ શક્યું નથી.

મકરણ ૯ મુ

વાચકાકૃત્વ ભાષા સંબંધે વક્તવ્ય.

શ્રી હેમચંદ્રના સમયમાં વાચકાકૃત્વ વધેલ છે કે નેચે વાચકાકૃત્વના નામનો અભાવ પર મેંચ સ્વેચ છે તેમાં ભાષાઓ સંબંધે બીજા પરિ ષ્ઠોમાં જે જણાવેલું છે તે અત્ર આપતું યોગ્ય છે

સંસ્કૃત પ્રાકૃત તથાપાષાણો સૂતમાચિત્ત ।

इति माया कालकोऽपि वाग्नि काव्यस्य कर्षणम् ॥૧॥

—સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, તેની અવશ્યક, અને શુભભાષા (પૈશાની) એ ચારે ભાષા કાળકૃત્વ યશીર પ્રાપ્ત કરે છે. (એ ચારે ભાષા કાળકૃત્વ યશીર પ્રાપ્ત છે)

હવે તે ચાર ભાષાનું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે—

સસ્કૃતં સ્વર્ગિણાં ભાષા શબ્દશાસ્ત્રેષુ નિશ્ચિતા ।

પ્રાકૃતં તજ્જતત્તુલ્યદેશ્યાદિકમનેકથા ॥૨॥

—દેવોની ભાષા સંસ્કૃત છે (અને તે) શબ્દશાસ્ત્ર-વ્યાકરણોમાં નિશ્ચિત થયેલી છે (મારી રીતે વ્યુત્પત્તિથી નિર્ણીત છે), પ્રાકૃત તદ્ભવ, તતુલ્ય-તત્સમ અને દેશ્ય આદિ અનેક પ્રકારની છે. (ટીકાકાર સિદ્ધ-દેવગણિ આ ત્રણુ-તદ્ભવ, તત્સમ અને દેશ્યના ઉદાહરણો આપે છે —

તદ્ભવ-તે એટલે સંસ્કૃતમાથી ઉત્પન્ન થયેલ તે, જેમકે —

સિરિ સિદ્ધરાગ્ય સચ્ય, સાહસરસિક તિ કિતણુ તુજ્ઝ,

કહમજ્જુહા મણું મહ, પડન્તમઅણુત્યમક્રમસિ.

આમાના દરેક શબ્દ સંસ્કૃતમાથી આવેલા છે ને નાંચે પ્રમાણે મૂકી શકાય

શ્રી સિદ્ધરાજ ! સત્ય સાહસરસિક ઇતિ કીર્તન તવ,

કથમન્યથા મનો મમ પતન્મદનાત્રિમાક્રમસિ

—હું શ્રી સિદ્ધરાજ (જયસિદ્ધદેવ), તાર સાહસરસિક એવું કીર્તન (પ્રસિદ્ધપણુ) સેલ છે, (કારણકે) નહિતો (અન્યથા) શામાટે મારું મન કે જ્યાં મદનના બાણો પડે છે તે આક્રમણુ કરે ?

તત્સમ-તે એટલે સંસ્કૃતની તુલ્ય-સમાન સમસંસ્કૃત. તેનું ઉદાહરણુ

‘ સસારદાવાનલદાહનીર ’ ઇત્યાદિ સ્તુતિઓ છે આમાં પ્રાકૃતમા

પણુ સંસ્કૃત શબ્દો હોય છે, તે બીજી રીતે-બીજા રૂપમા થતા નથી.

દેશ્ય—દેશમા ઉત્પન્ન થયેલ તે, દેશી જેમકે —

‘ સત્તાવીસઝ્ઞેઅણુ કરપસરો જવ અજ્ઞવિ ન હોઇ,

પડિહત્યખિમ્બગહવધવંઅણુ તા વજ્જ ઉજ્જાણુ

—આમા ‘ સત્તાવીસઝ્ઞેઅણુ ’ એ શબ્દ ચંદ્રના અર્થમા દેશી છે, તેના કરપસર એટલે કિરણનો પ્રસાર જ્યાંલગી અઘાપિ ન થાય ત્યાં સુધી હે ‘ પડિહત્ય ’ (દેશી શબ્દ સપૂર્ણુ એ અર્થમા)—પૂરેપૂરા ખિમ્બ-મડલવાળા ‘ ગહવધ ’ (દેશી શબ્દ ચંદ્રના અર્થમા)—ચંદ્ર જેવા વદનવાળી ! ઉદાનમા જ

‘આદિ’ આ શબ્દ ઉપરના બીજા શ્લોકમાં મૂકેલ છે તેમાં કાર-
સેની અને મામળીમાં પ્રાકૃતથી ઘોડેના બેડ છે. કારસેનીમાં એમ થાય
છે કે ‘છંદની’ (દમણી) એ શબ્દમાં છંદો ભાગ થાય છે— જ દર્શી
દુષ્પરો અદ્યમ (જેમ દમણી દું દુર્મલ પું) તદ એ કષ્ણો
તા થાય છે— તા પદિ’ ન્તુ’ શબ્દનો ધ્રુમ થાય છે— સુ
ભક્ષમિ દુમ આમદે શબ્દ દર્શમાં વપરાય છે— આમદે, એટલે
વનવટો જાણે અને ચિત્રાક્ષમાં દર્શમાં હી હી બા એ શબ્દો
વપરાય છે— હી હી બો એસ નર જાજા— સ્વપદિ મામળી બાજમાં
અધસન્તાના સંજો એ થાય છે— એસ વનવટે તથા અદ એ
શબ્દો દબે થાય છે— દબે અથવા વિષદિમાં તદરને અધર થાય
છે— ચિત્ર દુમ તથા રેરનો લ થાય છે અને લુખરનો ન થાય છે—
જેમકે તારણને ગણે તપુન રૂણને ગણે લુકમ છલ્લદિ આવી
રીતે અનેક પ્રકારે પ્રાકૃત ગણવું

દબે વૃક્ષદ અપજસ થાય અને પૈશાળી બાજા માટે કહે છે કે—
અપજસાસ્તુ વચ્ચુરં તત્તરેણાપુ માપિતં ।

વચ્ચુરંતરચ્ચલે કિલિત્તદ્ મૌલિકમિતિ સ્મૃતં ॥૩૩॥

—અપજસ કે જે તે તે રેશમાં (કર્ણપગલાક્રિમાં) થુલ
(બીજા બાજાથી અભિભૂત) બેસાય છે તે. (લીલાધર—આમાં કવચિ
૨ ન હોય તે) પણ ૨ આવે છે જેમકે

આરક દુધ અઠમાં દિ અઠડીસક સખ પન્તુ

હદિમા કમ્મિક અવિસર્ધ અદ કે સુ મન્તુ’

(પૈશાળી)—જે જૂતો—પિશાળોથી બેસાય છે તે કૈવલિક—પૈશા-
લિક કહેવાય છે (લીલા—આમાં કદરનો ત થાય છે જેમકે— મામુનેવ
ત્તવ નમદ—મારદેવ (કેવને) તું નમદ હલના પકાર નો પકાર થાય
છે જેમકે— દિતપ પકેઈ ૨ નો લ થાય છે જેમકે કીરનો છો
થાય છે કપાદિ.

સોમપ્રભાચાર્યનો કુમારપાલ પ્રતિબોધ સં. ૧૨૪૧. ૧૮૭

વિભાગ ચોથો.

સોમપ્રભાચાર્યનો કુમારપાલ પ્રતિબોધ સં. ૧૨૪૧.

પ્રકરણ ૧ લું.

સોમપ્રભસૂરિ.

મેરુતુગાચાર્યે પ્રબધચિતામણિ યથ સ. ૧૩૬૧ મા બનાવ્યો, તેમા કોઈ કવિતા તેની પોતાની નથી. જૂની કવિતા કે જે તેણે ઉદ્ધૃત કરી છે તેનો નીચામા નીચો (નિમ્નતમ) સમય તો તેનો સમય છે તે છે, ને ઉચામા ઉચો (ઊર્ધ્વતમ) સમયનો નિર્ણય થતો નથી તે કવિતા ઉદ્ધૃત અને વ્યાખ્યાન કરવામા (આગળ) કરવામા આવી છે. સ. ૧૨૪૧ ના આપાઠ શુદ્ધ અષ્ટમી રવિવારે અણહિલપટ્ટનમા સોમપ્રભ-સૂરિએ જિનધર્મપ્રતિબોધ અર્થાત્ કુમારપાલ પ્રતિબોધની રચના કરીરૂ તેમા જે પુરાણી ગૂજરાતી-હિન્દી-કવિતા છે તે અત્ર ચર્ચાશુ

સોમપ્રભસૂરિનો કુમારપાલ પ્રતિબોધ ગાયકવાડ ઓરિયેટલ સિરી-ઝના ૧૪ મા નજરમા છપાયેલ છે તેનું સંશોધન પુરાતત્ત્વ મંદિરના આચાર્યશ્રી જિનવિજયજીએ કર્યું છે તેના પાંચ પ્રસ્તાવ છે અને તેમા સર્વ મળી લગભગ આઠહજાર આઠસો શ્લોક છે. ૨૧ યથ પ્રાકૃત, સંસ્કૃત :

૨૦. શશિ જલધિસૂર્ય વર્ષે શુચિમાસે રવિદિને

ચિતાદમ્યામ્ ।

જિનધર્મ પ્રતિબોધઃ ક્લૃત્તોડ્યં ગૂર્જરેન્દ્રપુરે ॥ પૃ. ૪૭૮

૨૧ પ્રસ્તાવપંચકેડપ્યત્રાષ્ટૌ સહસ્ત્રાણ્યનુષ્ઠુમામ્

પૃષ્ઠકાક્ષરસંખ્યાતા ન્યધિકાન્યદ્દિભિઃ શતૈ ॥ પૃ. ૪૭૮

ને અપમણ અપમણ છે કિંતુ ૩૨ અક્ષરનો એક અનુક્રુપ શ્લોક
 માની શ્લોકમાં ગણના કરવાની જૂની પ્રથા છે તેની એક પ્રતિ સ
 ૧૪૫૮ ની તાલપત્ર પર લખેલી સપૂર્ણ તથા એક તેનાથી જૂની
 વિનય મિતિની ખાંદિત મળી હતી તે તેના પરથી મુનિ જિનવિજયજીએ
 આ મહત્વપૂર્ણ સ્મરણ સંપાદન કર્યું છે અને જામિયાના પશુ દેહીક
 બંદુ ઉપયોગી થાશે જણાવી છે કે જેમાંથી આપાર લખ દેહીક અને
 જાણવવામાં આવે છે

સોતપ્રભ આશ્વર્ષી જ્ઞાનચક્રની પદાવલિમાં શ્રી મહાવીર સ્વામીથી
 ૪૩ માં ગણવામાં આવે છે તેમના સિખ જ્ઞાનચક્રસૂરિએ તથાજ્ઞાનની
 સ્થાપના કરી.^{૧૨} સોતપ્રભજ્ઞાનના બનાવેલાં સુમતિનાથ ચરિત્ર પ્રાકૃતમાં છે
 તેમાં પંચમા જૈનપીઠકાલી કથા અને ૨૬૪૫૨ જૈનધર્મનો ઉપદેશ છે
 તેની સંખ્યા સાધાનવલ્લભર મંથ (શ્લોક) છે બીજો મંથ સુદા મુકત
 વલી છે કે જે પ્રથમ શ્લોકના આરંભ શબ્દોથી સિદ્ધપ્રકર અથવા
 કવિના નામથી સોમશતક પશુ મહેવાળ છે તેમાં પશુ સંસ્કાર
 અને જૈનધર્મનો ઉપદેશ છે જે મંથ અતિ અલગુત છે તે માન
 એક શ્લોકનો છે પરંતુ કવિએ આ એક શ્લોકના સો અથ ૬૫૦ છે કે
 જે પરથી કવિનું નામ પણ જાણી શકાયું છે આ જોતાં શ્લોકની
 વ્યાખ્યાના પ્રભાવથી એવીસે વીરકર, દેવદાસ જૈન આશ્વર્ષી સિખ
 વિષ્ણુ આદિ અજૈન દેવોથી લઈને સ્વયં સંમુદ્ર, સિદ્ધ, હાથી, ઘોડા
 આદિ વર્ણન કરે છે અને જૈનશાસ્ત્રો નામે શાંતિવસતિ, પ્રસિદ્ધ
 વૈશાલ્યસુ દેવદાસ મૂળસતના આર કમાગત સોમશતક—અવસિદ્ધ
 (સિદ્ધરાજ) કુમારપાલ, અજયદેવ, ગુજરાત—કવિ સિદ્ધપાલ, સોમ
 પ્રભાના અર અલિંગદેવ અને વિજયસિદ્ધ તથા સ્વયં કવિ સોમપ્રભનું
 વધુ ન કરી પેતાના ૧ અર્થ પૂરા કરે છે પદ્યશબ્દોથી સમસ્યોથી
 અને કાર્યોથી આ એક શ્લોકના સામવતના પહેલા શ્લોક જન્મપરના

સોમપ્રભાચાર્યનો કુમારપાલ પ્રતિજ્ઞોધ સ. ૧૨૪૧. ૧૮૯

યત 'ની પેડે સો અર્થ' કરવા તે પાડિયની વાત છે. ૨૩ તેમનો ચોથો ગ્રંથ તે આ કુમારપાલપ્રતિજ્ઞોધ છે. શતાર્થકાવ્યમાં કુમારપાલ સખધી વ્યાખ્યામાં બે શ્લોક 'યદવરેયામાં' એટલે જેમ અમે (અન્યત્ર) કહ્યું છે એમ કહી જે લખ્યું છે તે તેના બીજા કાવ્યોમાં નથી, તેથી સંભવિત છે કે સોમપ્રભસૂરિએ બીજી પણ રચના કરી હોય આ શતાર્થી કાવ્યની પ્રશસ્તિ પરથી જણાય છે કે સોમપ્રભ દીક્ષા લીધા પહેલાં પોરવાડ જાતિના વૈશ્ય હતા, પિતાનું નામ સર્વદેવ અને દાદાનું નામ જિનદેવ હતું, દાદા કોઈ રાજાના મંત્રી હતા.

સુમતિનાથચરિતની રચના કુમારપાલના રાજ્યકાલમાં થઈ. તે સમયે કવિ અણહિલપાટણમાં સિદ્ધરાજ જયસિંહના ધર્મ-માધ પોરવાડ વૈશ્ય સુકવિ શ્રીપાલના પુત્ર, કુમારપાલના પ્રીતિપાત્ર, કવિ સિદ્ધપાલની પૌષ્પશાલામાં રહેતા હતા. શ્રીપાલનો ઉલ્લેખ પ્રબંધચિંતામણિમાં છે. આ શ્રીપાલ સોમપ્રભની આચાર્ય પરપરામાં થયેલા ગુરુ દેવસૂરિના શિષ્ય હતા અને સોમપ્રભના સતીર્થ હેમચંદ્ર (પ્રસિદ્ધ વૈયાકરણથી ભિન્ન) ના બનાવેલા 'નાભેયતેનિ'—દ્વિસંધાન કાવ્યને તેણે સંશોધિત કર્યું હતું તે કાવ્યની પ્રશસ્તિમાં શ્રીપાલને 'એક દિનમાં મહાપ્રબંધ બનાવનારા' કહેલ છે ૨૪ કુમારપાલનું મૃત્યુ સ. ૧૨૩૦ માં થયું—તેની પછી અજયદેવ રાજા થયો કે જેણે સ. ૧૨૩૪ સુધી રાજ્ય કર્યું. તેના

૨૩ આ શ્લોક તે એ છે કે:—

કલ્યાણસારસવિતા નહરેક્ષમોહ

કાન્તારવારણસમાન જયાદેવ ।

ધર્મર્થિકામદ મહોદય ધીર ધીર—

સોમપ્રભાવપરમાગમસિદ્ધસૂરે ॥

૨૪ સરખાવો વિ સ. ૧૨૦૮ ની આનંદપુરની વપ્ર (વાવ)ની પ્રશસ્તિ (કાવ્યમાંલા પ્રાચીન લેખમાંલા ન. ૪૫) નો છેલ્લો શ્લોક —
 પકાહ નિષ્પન્નમહાપ્રવધ. શ્રી સિદ્ધરાજ પ્રતિપન્નવધુઃ ।
 શ્રીપાલનામા કવિચક્રવર્તી પ્રશસ્તિમેતામકરોત્ પ્રશસ્તામ્ ॥

પછી મહારાજે બેઠા વર્ષે રાજ્ય કર્યું. સત્યાર્થશિલ્પમાં ત્યાં સુધીની ઉત્તેજ છે. આ મારે તે શ્લોક અને તેની સાથે વ્યાખ્યાનોની રચના સ. ૧૨૪૬ સુધી થઈ કુમારપાલ પ્રતિબોધ સ. ૧૨૪૧ માં અર્જુન કુમારપાલના મરણ પછી અભાર વર્ષે સપ્તમ થયો. તે સમયે પશુ કવિ હતા કવિ સિદ્ધપાલની વસતિમાં રહેતા હતા. ત્યાં રહી તે ગ્રંથ રચ્ય કર્યું. કર્યું નેમિનામના પુત્ર શ્રેષ્ઠ અમલકુમારના પુત્ર હરિશ્વર આદિ અને કન્યા શીરેની અદિની પ્રીતિ બર્ષે અર્જુનું છે. સમયત્વ હરિશ્વરે આ ગ્રંથની ફેરવીકે પ્રતિબોધ લખાવી કિંતુ પ્રસન્નિતો તે શ્લોક કે નેના આધારથી આ કહેવાયું છે તે મુદિત છે. શ્રેષ્ઠ અમલ કુમાર કુમારપાલના રાજ્યમાં ધર્મશક્તિનો સર્વેશ્વર બર્ષે અધિકારી હતા. કુમારપાલ પ્રતિબોધની પ્રસન્નિતમાં સોમપ્રભસુરિએ પેટને બુદ્ધિ મચ્છ (૧૬૨૨૭ ૧૫૨૨૭)ના અધ્યયોના ઉત્તેજ વચ્ચે આ રીતે કરેલ છે કે.—મુનિવદસુરિ અને માનદેવ (ગત સાધે) અનિતદેવ સુરિ (સાધેન દેવસુરિ આદિ) વિજયસિદ્ધસુરિ પછી રચ્ય સોમપ્રભ આ ગ્રંથ ગ્રંથ મયે હેમચંદ્રના શિષ્ય મદેશ મુનિસને વધમનમસિદ્ધ અને ગુણવદસુરિ (અધ્યયત કર્મ મદેશિ સમયને નામદેવના નામને ગ્રંથ લખવામાં સદાય અપનાર) ની સાથે આ ગ્રંથ કર્યું થયો. આ સર્વ વાનો લખ્યા પછી એ કહેવાની તર નથી કે સોમ પ્રભસુરિએ સિદ્ધરાજ નામસિદ્ધો, કુમારપાળનો અને હેમચંદ્રનો સમય લેયો હોય.

૧૨. આ વર્ષમાન તે ગુરુત્તર મદેશધિના સ. ૧૧૬૭ માં કર્મ વર્ષમાનથી શિવ છે તે ગુરુત્તર મદેશધિના કર્મ વર્ષમાન સિદ્ધરાજ અવસિદ્ધને ત્યાં સમયત્વ હેમચંદ્ર મદેશ, દત્તા અને તેમજ સિદ્ધરાજ વચ્ચે નામનું કન્ય પશુ જનાનું હતું. ૪ વર્ષથી બાળી અવસ્થામાં ગુરુત્તરમાદેશિ એવા ગ્રંથ મદેશપુત્ર રથી કરે નહિ અને સ. ૧૨૪૧ માં તે ૮૪ વર્ષથી હોયો થયો. આ વર્ષમાન અર્જુન કુમારવિ ૧૨ પ્રસન્નિત જનાય છે.

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાંનો ઇતિહાસ અને જૈનકથાઓ. ૧૯૨

પ્રકરણ ૨ જી.

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાંનો ઇતિહાસ અને જૈનકથાઓ.

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાં અતિદાસિક વિષય એટલો છે કે અણુ-
દિલ્લપુરમાં મોવડીગજ મુલગજની પછી ક્રમે ચામુડરાજ, વલ્લભરાજ
(જગજીવણ), દુર્લભરાજ, ભીમરાજ, કાર્ણદેવ અને (મિદ્ધરાજ)
જયસિદ્ધ થયા જેવાનું મરણ મતાનરહિત થવાથી મત્રીઓએ કુમાર-
પાલ કે જે ભીમગજના પુત્ર ક્ષેમરાજના પુત્ર દેવપ્રમાદના પુત્ર ત્રિભુ-
વનપાલનો પુત્ર અને તેથી જયસિદ્ધનો ભત્રીજો હતો, તેને ગાદીપર
બેસાડ્યો. તેને જે ધર્મજિજ્ઞાસા થઈ તે બ્રાહ્મણોના પશુવધમય યજ્ઞોના
વર્ણનથી શાંત થઈ નહિ, ત્યારે બાદડ મત્રીએ હેમચંદ્રનો પરિચય એ
રીતે કરાવ્યો કે ગુરુ દત્તસૂરિ હતા તેમણે ‘ હિડવાણાપુર ’ (વાગડ)ના
રાજા યગોભદ્રને ઉપદેશ કર્યો, તેથી ત્યાં ‘ ચક્રવીસ જિણ્યાલય ’ નામનું
મોઢું જૈનમંદિર બંધાવ્યું અને પછી તે રાજાએ ગૃહસ્થાશ્રમ છોડ્યો
ને દીક્ષા લીધી—તે યગોભદ્રસૂરિ થયા, ને ગિરનારપર સ્વર્ગસ્થ થયા
તેના પછી પ્રદ્યુમ્નસૂરિ (સ્થાનક પ્રકરણના કર્તા)—તેના ગુણસેનસૂરિ
અને દેવચંદ્રસૂરિ અનુક્રમે થયા દેવચંદ્રસૂરિને મોઢજાતિના વૈશ્ય આચ્ય
અને આહિનીના પુત્ર ચગદેવ ગિપ્થ થયા કે જે માતાપિતાની અનિચ્છા
છતા પણ પોતાના મામા સ્તભનીચ (ખભાત)વાખી નેમિના મમ-
જવવાથી દીક્ષિત થઈ સોમચંદ્ર મુનિ થયા આ સોમચંદ્ર વિદ્વાન્ થઈ
આચાર્ય હેમચંદ્ર થયા અને મિદ્ધરાજ જયસિદ્ધને ત્યાં માન્ય થયા. ને
તે રાજા જૈનધર્મમાં અનુરક્ત થયો. તેમના કહેવાથી સિદ્ધરાજે પાટણમાં
રાયવિહાર (રાજવિહાર) અને સિદ્ધપુરમાં સિદ્ધવિહાર નામના જિન-
મંદિરો બંધાવ્યા અને તેમણે ‘ નિરોષ રાખ્ખલક્ષણ નિધાન ’ સિદ્ધહૈમ
વ્યાકરણ જયમિહિરદેવના વચનથી બનાવ્યું. (પૃ. ૨૨) તેમના અમૃતો-
પસેય વાણીવિલાસને પૂછ્યા વગર-શ્રવણ કર્યા વગર જયસિદ્ધને ક્ષણ-

મરખડ ત્રિતિ થવી નહોતી-વિશેષ સાંભળવાને હમણે થઈ જાય હતી. એ આપ જણે વચાસ્થિત ધર્મસ્વરૂપ જાણના હમણે તે તે મુનિવરથી પૂછી જાણે. જસ. હેમચંદ્ર આજ્યા અને સળએ ઉપદેશ સાંભળે. આવી જાદામત્રી દારા હેમચંદ્રને. પરંતુ જસ. જસ. પહેલાંની દુર્ગતિ અવસ્થામાં પણ કુમારપાળ હેમચંદ્રના કૃપાપત્ર હતો. હેમચંદ્રે તેના પ્રાણ જાળવ્યા, રાજા થવાની અવિરતવાણી કરી હમણે થાવો દેવાત જાણેમાં રહ્યો છે જસ. હેમચંદ્રે એક એક થમની વાત થઈ તેના પર કોઈ ઇતિહાસ થા થઈ થઈ, ને સળએ કહ્યું કે હું આ કરીશ અને આ તજીશ. પછી રાજાએ તે સળધર્મ કું કું તે જણ આ ઈશ્વરમાં વર્ણવેલું છે તુરંતિ સળધર્મે કથાકથા થમ કહેવો એ સનાતન રીતિ છે. પ્રસંગેમાં અગ્રાપ્યુદ્ધાહરણી મમિતિહાસ પુરાતનમ્ - જગત સે કથવિષ્ણુમિ ની ધારા વહેતી જાય છે. જૈનસંપ્રદાય, બૌદ્ધસંપ્રદાય સવ જગ્યાએ છે. ઉપદેશની કથાઓ પણ સર્વ સાધારણ છે. મધ્યકાલ નિશ્ચય દારકાદક અને વાચ-વેના નાચની કથા પૂતના વિષયમાં નહીં કથા (સુવર્ણ) ચેરી મારે વણની કથા, તપસ્વીમાં કથિતવૃત્તિની કથા અથવા તેજ છે કે ને દિદુ પુરાણમાં છે. વિશેષ જૈન ધર્મે ઉપર પ્રસિદ્ધ જૈન આજ્યાનેની કથાઓ છે. દેવીક સ્મૃતિમાં જેવી અર્ધ-જૈનિદ્ધસિદ્ધિ કથાઓ પણ છે. પચતત જેવી સિદ્ધ થામની કથા પણ છે. કુલ ૫૭ કથાઓ છે કે જેમાં એક કથા, મન અને ઉદ્ધિવેની વાતચીત પૂર્વે જાણવેલા કથિ સિદ્ધવાદની જાણેલી છે. આ સર્વમાં સામાન્ય ઇતિહાસિક પૈરાણિક કથાનાક અવકારિક અથવા દેવાક અવકાર છે.

વધુમાં કોઈ મધ્યકાલ કહે છે કે ને કથાઓને દિદુ કથાઓ કહેવામાં આવે છે તેમાં કઈ એક છે. કુલને અરિહ તેમજ ઉપદેશ અને વધુવણના નાચની ચેતવણી આપી હતી. જમણીની રક્ષા કોઈ જનસાધુના આવીજાઈથી થઈ. કથિતવૃત્તિ સૌમ્યમ કોઈ જન પ્રતિમાના

કુમારપાલ પ્રતિબોધમાંનો ઇતિહાસ અને જૈનકથાઓ. ૧૯૩

અર્ચનથી થયું હત્યાદિ જૈનોને ત્યાં રામાયણ મહાભારત પુરાણ પૃથક છે કે જેમા કથાઓ બિન્ન છે જૈનોએ હિંદુઓની કથાઓ બદલાવી, પોતાના ધર્મની પ્રભાવના વધારવાને માટે તેનું રૂપાંતર કરી નાખ્યું એમ કહેવું એ કંઈ સાહસની વાત છે નદીનું જળ લાલ ભૂમિ પર વહેતું હોય તો લાલ થઈ જાય છે અને કાળી પર કાળું થાય છે. કથાઓ જૂની આર્યકથાઓ છે, જૈન, બૌદ્ધ, વૈદિક સર્વની સમાન સંપત્તિ છે. પુરાણોમા પણ કથાઓમા ભિન્નતા જોવાય છે. એકજ નિદિષ્ટ રાજની પુત્રપ્રાપ્તિ એક સ્થળે એકાદશી વ્રતથી કહેવાય છે, ને બીજી જગ્યાએ કોઈ જૂઠ્ઠા વ્રતથી હિમવત્ની પુત્રી ઉમાએ શિવજીવો પતિ કોઈ કહે છે કે ઘોર યોગ અને તપસ્યાથી મેળવ્યો, કોઈ કહે છે કે પિતા સાથે અસહયોગ કરીને અર્થાત્ હરિતાલિકા વ્રતથી મેળવ્યો. જો બૌદ્ધના દસરથ-જાતકમા સીતા, રામની બહેન છે તો યજુર્વેદમા અપ્પિકા રૂદ્રની સ્વસા (બહેન)^{૨૬} છે આ રીતે આ કથાઓના પાઠાતરોનું સમજવું જોઈએ હૈમયદ્ર બહુ દૂરદર્શી અને સર્વમિત્ર હતા જિનમહાનરચિત કુમારપાલ

૨૬ કંઈક બગાળી રામાયણ તથા કર્મીરની કથાઓમાં રામાયણના આધારપરની એવી અદ્ભુત કથા છે કે સીતા રાવણની સ્ત્રી મ દોહરીની પુત્રી હતી નારદે લક્ષ્મીને શાપ દીધો હતો કે હું રાક્ષસીના ગર્ભમા જન્મ લેજો અહીં ગૃત્સમદ ઋષિની સ્ત્રીએ ઇચ્છા કરી કે મારા ગર્ભમા લક્ષ્મી કન્યારૂપે ઉત્પન્ન થાઓ. ઋષિએ એક મંત્રિત કુશા આ માટે ઘડામા રાખી રાવણે જ્યારે ઋષિઓને સત્તાવી તેમનું લોહી લીધું તે આ ઘડામાં ભર્યું અને મ દોહરીને એવું કહીને તે સમાજવા આપ્યા કે આ વિષથી પણ ભય કર છે રાવણે દેવકન્યાઓ સાથેના વિલાસ કરવાથી મ દોહરીને હૃદયમાં ઝાળ લાગી ને તેણીએ આત્મઘાત કરવા ઇચ્છ્યું અને આ 'વિષથી પણ ભય કર' ઘટના રૂધિરનું પાન કર્યું તેનો ગર્ભ રહી ગયો અને રાવણની અનુપસ્થિતિમા આજુ થયાની લજ્જાથી બચવા માટે તે સરસ્વતી તીરે ગર્ભને પાડી આવી ત્યાં હજી ચત્રાવતા એવા જનકે તે ગર્ભ કન્યારૂપે પ્રાપ્ત કર્યો અને તેનું નામ સીતા રાખ્યું (ત્રિયસંન જ ર્દો. એ. સો જુલાઈ ૧૯૨૧ પૃ. ૪૨૨-૪)

પ્રમથ (સ ૧૪૬૨) માંથી જે કથાઓ લખાત હતી અને મતાવચામાં આવે છે કે આ કથાઓ પર તેમનો સુ મત હતો. સિદ્ધરાજ જયસિંહ સાથે મળતાંજ તેમણે પુરાણોક્ત સર્વજ્ઞતાના વિમલરૂપીને કથા કરી કે—જાન નામના સૌની સ્ત્રીએ સૌના કુપ્પણી કાંઈ જાણી જાદુ મરતું જોઈય પકાલી પતિને જાણ જનાવી દીધી. પછી જાદુ રાંધ પીરપું અને જાણ-પતિને જામણમાં ચરણવા લાઈ જાવી. સિવધર્વની ફરતાં ફરતાં ત્યાં આવ્યા. પાર્વતીએ કથા સાંભળી અને તેણીના અન્તઃકર્મથી સિવે જતાણુ કે આ વક્ત્રની જાણમાં પશુને પુરવ જનાવનારી જોઈય છે સ્ત્રીએ આ વાત સાંભળી બધી જાણને રેખાંકિત કરી તેની નીચેના સ્વ જાસ પાંડ્યા જાણને ખવરાવ્યાં ને તે પુરવ જઈ ગયો. આ રીતે સર્વ ધર્મોની સેવા કરવાથી સત્વ ધર્મ મળી જાય છે—જ્યા સ્વ જાણને માની સર્વ ધર્મોનું પાલન કરતું જોઈએ પાસમાં જડી પશુ મળી જાય છે બીજી વાત એ છે કે જાણકોએ હેમચક્ર પર એવો આશ્રેપ કર્યો કે પાંડવ જાણે જાણારા હતા જૈન જાણુ જાણે છે કે તેઓ મુક્તિ મારે દિમાલ્ય જા નથી ઇલાદિ. હેમચક્રને કહ્યું કે “જાણારા પૂવસરિઓના વજ્રનાસુસાર તેમની દિમાલ્યમાં મુક્તિ નથી જા જિનુ એ જાણુ નથી કે જાણારા જાણોમાં ને પાંડવ વર્ણુ જાણે તે તેઓ જાણે છે કે જૈનનું જાણે વર્ણુ જાણે છે કે બીજા. કારણ કે મદ્યમાસમાં જાણે પાંડવેને કહ્યું હતું કે મારો (દેહ) સરસર ત્યાં કરવો કે જ્યાં પહેલાં કોઈ જાણુ જાણવામાં જાણુ ન હોય. તેઓ તેનો દેહ જાણના સિખર પર જઈ જ્યા ને તે સ્થાન જાણસિત સમજા હાલ કરવાના હતા ત્યાં જાણસવાણી જાણે જાણ જાણી સો બીજા જાણી જાણ છે જાણસો પાંડવ, હજાર દુર્યોધન અને કોણીની તો જાણુની જાણ. આ જાણની જાણ માંથી જાણે જાણે જાણે કે કોઈ પાંડવ જૈન પશુ રજા હશે.”

૨૯. અથ મીઠમણી જાણે પાણુજાણી જાણવચર ।

જુવોપમલદહી જુ કાળમલયા ન જિયતે ॥

—અસ આવા પ્રસંગોપર આપણે ત્યાં જે ગડબડ મટાડવાના મહાત્મ છે—પછી ચાહે તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તેમા ઢીલાપણુ કે કડકપણુ હોય—ને અહીં કામ આવે કે—કલ્પમેદેન વ્યાખ્યેયમ્.^{૨૮}

પ્રકરણ ૩ જી.

કુમારપાલ પ્રતિબોધની રચના.

૨૧૧ સોમપ્રભની રચના મુખ્યતઃ પ્રાકૃતમા છે. અતમા એક બે કથાઓ તદ્દન સસ્કૃતમા અને એકાદ અધિક અપભ્રંશમા છે આમ પ્રમુખ પ્રસંગપર વચમા વચમા સસ્કૃત શ્લોક અને જૂની દેશીભાષાના દોહા પણ આવી ગયા છે કિંતુ અથ પ્રાકૃતનોજ છે. પ્રાકૃત બહુ સરસ, સ્ફૂટ અને શુદ્ધ છે, ક્યાક ક્યાક શ્લોક બહુ સારી ગીતે લાવવામા આવ્યા છે. એક સ્થળે પ્રાકૃત લખતા લખતા કવિ ગૃધ્રમાજ તે સમયની હિંદી-ગૂર્જરાતી પર ઉતરી ગયો છે પરંતુ ઝટ તે સાવધાન થઈ ગયો છે —

‘ભો આયન્નહ મહ વયણુ, તણુ-લકખણિહિ’ મુણામિ

છણુ બાલક એયહ ધરહ, કમિણુ ભવિસ્મર્ધ આમી ’

—ભો-અરે મારા વચનો સામળો, તનુ-લક્ષણોથી જાણુ છુ (કે) આ બાળક આ ધરનો કમે સ્વામી થશે

આયન્નહ મહ વયણુ—આમા આયન્નહ પરથી અકનો એટલે સામળવુ મારવાડીમા વપરાય છે તુલસીદાસજીના ‘અવનિપ અકનિ રામ પગુ ધારે’ એ પદમા ‘અકનિ’ શબ્દ છે તેમા ધાતુ અકન્=આકર્ણુ—સામળવુ, છે

આવા ઐતિહાસિક વિકાસને ન માનનારા ભલે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત કહે પરંતુ આ દેશ ભાષા છે

૨૮ એટલે સિન્ન સિન્ન કલ્પોમા સિન્ન સિન્ન ઘટનાઓ થઈ એમ માની વ્યાખ્યા કરો કલ્પનો અર્થ કલ્પના પણ થાય છે.

૨૧૨ કુમારપાલ પ્રતિબોધમાં જૂની દેવી કવિતા બે જાતની છે—એક
 તે તે સ્વયં સોમપ્રભની અને બીજી સિદ્ધપાલની રચેલી છે તે દ્વિતી
 િશ્વ કવિતા સાથે બંધી મળે છે અને તેનાં અવતરણ બધું આખ્યાં નથી
 તે પુસ્તક છપાઈ ગયું છે તેથી તેને ફરી પ્રાપ્તિ કરવાની જરૂર નથી
 રહેલી આના જે નમુના આપ્યા છે તેના બે શુદ્ધ ભાગ પાયા છે
 એટલે કે બીજા ભાગમાં (શુદ્ધ પ્રકરણ ૫ માંથી) આ બંને કવિ-
 તાની રચનાઓની કવિતાઓની સખ્યા અને પૃથક આવી લીધી છે
 અને કેટલાક સુદેશ નમુના છે આરે રામ ભાગમાં (પ્રકરણ ૪
 થી) જૂની કવિતા એટલે કે સોમપ્રભની જૂની કવિતાનો સંગ્રહ
 કર્યો છે અને તેને દરેક સ્થાનેથી ઉપ્પરી લીધી છે પ્રાકૃત રચનામાં
 ક્યાંક ક્યાંક અથવા એક અર્થ દોઢા આવી ગયેલ છે સોમપ્રભે આમે-
 જાનની પેઠે હેમચંદ્રની લક્ષિ લખી નથી તેમણે તે જાણ વિશેષ
 ધમના ઉપદેશથી દાખ જૂની ગિરિયા કથા કે ૭ ભાગમાં પ્રચલિત હતી
 તે હેમચંદ્રના મુખથી તેમજ પોતાના સખદોમાં કહેવરાવી છે તે
 કથાએ કર્ત્તવ્ય પોતે રચી નથી પણ તે સમયે દેવજીના અવતરણ
 ને પ્રચલિત હતી તે પ્રચલિત અને પુસ્તકી લીધી છે નહિ તે એવું શુ
 કારણ દેખ કે બધી કથા પ્રાકૃતમાં હતીને તે ક્યાં ક્યાં બીજાઓ
 અથવા કથાના સંગ્રહાલેક અથવા નથે ? જાવતીને કહ્યું તે અથવા
 નથે શૈલિયા જગાર અલ્પકોનો કવ્ય મુલક કિલ્લણ છિલ્લા ના હમો
 દોહો પ્રાકૃતમજા ન કહેવા અપભ્રંશમાં હતી રહેલ છે ? આં તેણે
 ઇતિહાસ અથવા કુમારપાલનું ધર્મપાલન સ્વયં લખેલ છે તથા તે કર્ત્ત
 વ્યની અભિપ્રાય નહય જાર આવનાઓના વર્ણન સિવાય અપભ્રંશનો ઉપ
 મોગ કરતા નથી તે કર્ત્ત કથાએને યોગ્ય અપવાદ માટે તેને સામયિક
 અને રમાનિક રમ અપવાદ માટે અપ્રાપ્ત અને અપ્રસિદ્ધ કવિઓના દોહા
 કે ૭ સવ સાધારણ પ્રચલિત હતા તે વચમાં રાખે ગયેલ છે આ દોહા
 પેઠી કેટલાક હેમચંદ્રના આકરણના ઉપદેશોમાં છે કેટલાક પ્રજાપિ
 તામણિમાં છે કેટલાક જિનમંદના કુમારપાલ પ્રજાપિ સુધી પણ અથવા

આવ્યા છે જે દોહા સ ૧૧૬૯ (સિદ્ધરાજ જયસિંહની મૃત્યુ-સપૂર્ણ હૈમ વ્યાકરણની રચનાનો સભવિત અંતિમ સમય)મા મળે છે, જે સ. ૧૨૪૧ (સોમવ્રજના રચનાકાલ) સુધી મળે છે, જે સ. ૧૩૬૧ મા (પ્રજ્ઞે ચિતામણિના રચનાકાળ) ઉપલબ્ધ થાય છે, જે સ ૧૪૯૨ (જિનમહાનના કુમારપાલ પ્રજ્ઞેનો રચના સમય) સુધી કથાઓમા પર-પરાથી ચાલ્યા આવે છે—એટલે કે આવી રીતે જેની આયુ ત્રણસો વષ છે તેની પેઢી બાબતુ સો સવાસો વર્ષના જૂના નહિ હોય ? આમા કથાઓના બીજા શ્લોક છે, પ્રચલિત ઉક્તિઓ છે. નાયિકાઓના મ્નેહ વાક્યો છે, વિયોગીઓ અને વિયોગિનિઓના વિલાપ છે, કહેવતો છે, ઝડતુ વર્ણન છે, સમગ્ર પૂર્તિઓ છે (કે જે પૈકી કોઈ અમુકની રાજસભા-માની જણાવે છે અને કોઈ બીજાની રાજસભામાની)—અર્થાત્ એવી આમત્રી છે કે જે અલિખિત દત્તકથાઓમા સુરક્ષિત રહે છે તથા સદા ને સર્વત્ર કથા કહેનારા દિલને પ્યારી છે.

૨૧૩. આજ પણુ રાજપૂતાનામા વાર્તા કહેનારા બ્યા સુદરીનું વર્ણન આવે છે ત્યા વચ્ચે આ દોહા જોડી દે છે —

કદ તૈ નાગ વિસાસિયા, નૈણુ દિયા મૃગ ઝલ્લ,
ગોરી સરવર કદ ગધ, હસા સીખણુ હલ્લ

—ક્યારે તે નાગોને વિશ્વાસમા લીધા (કે તે તારા કેશોના રૂપ થઇ ગયા ?), મૃગોએ તને નયન ક્યારે સોખ્યા ? ગોરી ! હચોની ચાલ શીખવા તુ સરોવર ક્યારે ગઈ હતી ?

બ્યા મિત્રતાનું વર્ણન આવે છે ત્યા તેઓ આ દોહો ધુસાડે છે —
મો મન લગ્ગા તો મના, તો મન મો મન લગ્ગ,
દૂધ વિલગ્ગા પાણિયા, (જિમિ) પાણિય દૂધ વિલગ્ગ

—મારું મન તારા મનથી લાગ્યું ને તારું મન મારા મનથી લાગ્યું, જેમ દૂધ પાણીથી લાગ્યું અને પાણી દૂધથી લાગ્યું તેમ બ્યા કોઈ વીરનારીનો પ્રસંગ આવ્યો કે તરત આ દોહા આવશે. —

રોજ સુષુતાં મગલી મૂળ બૈંદ મદત
 ચક્રી હી પદિયાણિયો. કવરી મરણો કત.
 રોજ બનવા હે સખી પતિ બાપો મોહિ લેણ
 બાપં રોસા મેં ચલી, પતિદે જડયો લેણ.
 મેં પરણતી પરખિયો, તોરણતી તણિયાં
 મો ચાલ્યો ઉતરસી જઈ ઉતરસી પણિયાં.

—(વિવાહના સમયે) મજાનના રોજ સાંજનાં (નાચકાની) મૂળો
 બાપં સુધી ચક્રી હતી તેથી (નાચકાએ) ચેરી (વિવાહ મહત્ત્વ) માલ
 કયનું (મુદત) મરણ પિયણી લીધું

—હે સખી ! પતિ મને લેવા રોજ બનવતો બાપો. હું પણ
 મુદનાં બાપ (જાન) સાથે (પહેરી) બાપે રોજ વાળાં વાળતાં પતિનો
 જાણે લેવા ચલી.

—મેં તોરણતી તણ-છિંખાંપી-તોરણતી જાણે વિવાહ સમયે
 (નાચકાની વીરલ જોઈ) પીજની લીધું કે બાપે મારો જૂઠ્યો ઉતરસી (હું
 વિવાહ થઈ) ત્યારે મણિ(જા)ના ઉતરસી (તે મણિને મારીને જાડી મરણ.)
 આ રોજા જરૂર વારતા કહેનારાઓના રચેલા નથી પણ પ્રતીત છે

૨૧૪ વસ્તુ. આ ગાથાઓનું કુમારપાળ પ્રતિભોધમાં તે સ્થાન છે કે
 જે વિરલ રાગઓના જઈ અને છાનની પ્રતિ સાની અભિવ્યક્ત ગાથાઓનું
 જાણણીમાં સ્થાન છે. આતરેજ અને રતવજ જાણણીમાં બિંદ મહાભિવ્યક્ત
 અને અન્ધમેષ અભિના પ્રસંગ પર એવી નાગરસી ગાથાઓ ગાજ-
 વામાં આવી છે કે જે અવરજ જાણણીની રચનાના સમયે લોકમાં
 પ્રચલિત હતી અને જોને જોને જાણે અભિવ્યક્તગાથા વીચલ એમ
 કહીને જાણણીમાં આવી જ રીતે ઉદન કરેલી છે જે તે અવરજ તેવી જ

૧૯ જાણી કુલેરી જાણીએ આવી કેટલીક ઇતિહાસિક ગાથાઓનો
 અનુવાદ 'મર્ચાંદા ના રાજ્યાધિકાર' નામાં કરેલો છે તે (મર્ચાંદા-દસે ના
 ૧૯૧૧ અનેવારી ૧૯૧૨). આવી ગાથાઓનો બિંદ નમૂનો આ છે—

કેટલીક ગાથાઓ મહાભારત આદિ પુરાણોમા ઉદ્ધૃત કરેલી છે ૩૦ આ પુરાણો અને બ્રાહ્મણોની પહેલાની ગાથાઓ પુરાણોના બીજાસ્વરૂપ છે અને એવા પ્રસંગોપર તે ઉદ્ધૃત કરવામા આવેલી છે કે જેમ સોમ-પ્રભની રચનામા અપભ્રંશ કવિતા કરવામા આવી છે ભાષાવિચારથી જોઈએ તો જેમ બ્રાહ્મણોની રચનાથી આ ઉદ્ધૃત ગાથાઓમા અધિક સરલતા છે, તેજ પ્રમાણેજ મોમપ્રભાચાર્યની કૃત્રિમ પ્રાકૃતના નવા ટકશાલી સિક્કાઓથી આ ધસાયેલા લોકપ્રચલિત સિક્કા અધિક પરિચિત અને પ્રિય માલૂમ પડે છે

૨૧૫ કૃત્રિમ પ્રાકૃતની ચર્ચા થઈ તેથી તેની કેટલીક વાત પણ કરી લેવી જોઈએ કોઈ એમ ન સમજે કે જેવી પ્રાકૃત પોથિઓમા મળે છે તેવી કદિ યા કોઈ સ્થળની દેશભાષા હતી મહારાષ્ટ્રી, માગધી અને

મહત પરિવેષારો મહત્તસ્યાવસન્ ગૃહે ।

આવિક્ષિતસ્યાગ્નિ ક્ષત્તા વિશ્વેદેવા સમાસદ ॥

(શતપથ ૧૩ ૬. ૪. ૬.)

૩૦ જેમકે મહાભારતમાં ચક્રવર્તીના દુષ્યન્ત સાથે વાતચીત:—

માતા મદ્ધા પિતુ. પુત્રો યસ્માઞ્જાત સ યવ સ ।

મરસ્વ પુત્રં દૌભ્યંતિ સત્યમાહ શકુન્તલા ॥

રેતોઘા પુત્ર ઉન્નયતિ નૃદેવ મહત. ક્ષયાત્ ।

ત્વં ચાસ્ય ધાતા ગર્ભસ્ય સત્યમાહ શકુંતલા ॥

અથવા કર્ણપર્વમા શસ્ય અને કર્ણની વાતચીતમાં કેટલીક વિનોદાત્મક ગાથાઓ તથા જે કેટલીક “ગાથામપ્યત્ર ગાયતિ વે પુરાણવિદો જનાઃ” એમ કહીને ઉદ્ધૃત કરેલી છે—જેમકે વિષ્ણુપુરાણમા—

શનૈર્યાત્યવલા રમ્યા હૈમંતે ચંદ્રમૂષિતા ।

અલકૃતા ત્રિમિ ભવૈશ્ચિશકુચ્છમહિતા ॥

આવી ગાથાઓનો પૂરો તથા તુલનાત્મક સંગ્રહ ધણે ઉપાદેય-ઉપ-યાગી નિવડશે

સૌરસેની નાભોથી તેઓને ત્યાંની દેશભાષા માનવી ન જોઈએ. સરકૃતમાં નવાં જૂનાં નાદકેશા બિન્ન બિન્ન પાત્રોના મોંમાંથી જે બિન્ન બિન્ન પ્રાકૃત કહેવસવચની પૃથા છે તેથી પણ એમ ન બાંધવું કે તે સુમતે તે જાતિ થા વગ તેવી ભાષા બોલતા હતા. જ્યાં કેવલ સાહિત્યનો સપ્રસવ છે કે અમુક પસંદથી અમુક ભાષા થા વિભાષા બેસાવવી જોઈએ. પ્રાકૃત પણ એક જાતની સરકૃત જેવી ૧૬ ક્રિયાપ્રી-પુસ્તકની ભાષા થઈ મઠ હતી. જૂનામાં જૂના પથ્થર અને ધાતુ પત્થરા જેવા સરકૃતમાં નથી મળતા, તે પ્રાકૃત થા ગદ્યની સરકૃતનાં મતે છે તે યજુર્વેદે દેઈ દેશજેદમાં જાંબી ન સકાય. ગામડીનું મુખ્ય લક્ષણ ૨ ની જગ્યાએ થ અને જામરાંત સમ્પ્રેતનાં કાંઈ કારકનાં એકવચનમાં સરકૃત સ્થ () થા સૌરસેની ઝોની જગ્યાએ એ નું બાવતું એ ગિરનાર બાદિ પશિમી લેખોમાં મળે છે અને મહારાષ્ટ્રીનાં કેટલાંક બિન્ન પૂવત્તનાં લેખોમાં મળે છે સૌરમેનીનાં કેટલાક ખાનેમાં લક્ષણ દર્શાવતી કહેલી બાદિ ઝાઝાએનાં જાનિયેખોમાં મળે છે સાહિત્યની ભાષા તો, બાકરણનાં યાન, ૧૬ યોગેતો લેખે બાલે અને કવિસંપ્ર-સવનાં પ્રમાણથી બદલાતી જાય છે પુરુષોમાં પ્રાચીનમાત્રની સહી સમવાત્સ્યાર ગદ્યની રહે છે પરંતુ પથ્થરની કોરેલી લીટી તે પથ્થરની કોરેલી લીટીજ રહે છે જૂનામાં જૂના લેખ જાનિયંચનીય પ્રાકૃતમાં મળે છે જ્યાં પ્રીત સરકૃત આવે છે કે જેનાં બાવવાથીજ લેખેનું પ્રાકૃત જેમ થઈ જાય છે અહીં સાહિત્યની પ્રાકૃતનાં લક્ષણથી તાંબા પથ્થરની પ્રાકૃત જેમ થઈ જાય છે અહીં સાહિત્યની પ્રાકૃત લેખોમાં કદિ પ્રાપ્ત થતી નથી અને લેખોની પ્રાકૃત, સાહિત્યમાં કદિ મળતી નથી. સાહિત્યની પ્રાકૃત લેખમાં કોરેલી મળે છે તો તે જોજનાં કુર્ષસતક જેવા કાવ્યની મળે છે લેખેલી પ્રાકૃત સાહિત્યનાં ૨ એકચિત્ત કરેલાં નિવન છે- ક્યાંક ન' તો ક્યાંક જુ' ક્યાંક જન' તો કાન' અને ક્યાંક પ' ક્યાંક ત, મ'ની જગ્યાએ થ અને ક્યાંક જન'-સર્વનો જન, સર્વનો વિજય સિદ્ધાએજની પ્રાકૃતમાં મળી આવે છે બધારે પ્રાકૃતોની ગામડી સૌર

સેની, મહારાષ્ટ્રી આદિ દેશનામ રાખવામાં આવ્યા હાલે તેમાં કંઈકતો તે દેશની પ્રાકૃતભાષાનો આશ્રય લેવામાં આવ્યો, કોઈ વિશેષલક્ષણ ત્યાંની ચાલુ બોલીના લેવામાં આવ્યા, પરંતુ અશુદ્ધ મસ્કૃતના પણ લેવામાં આવ્યા એમ માની શકાય કે મગધ, ઓડીસા (ઓરીસા), મદ્રા આદિના પૂર્વના લેખોની વિશેષતાઓ માગધીમાં, ગૂજરાત કાઠિયાવાડ કન્હેરી ગુફા આદિના પશ્ચિમના-દક્ષિણના લેખોની રીતિઓ મહારાષ્ટ્રીમાં, અને મધ્યદેશ અર્થાત મથુરા કુશનો તથા ક્ષત્રપોના સસ્કૃત અને મિત્ર લેખોની વાતો સસ્કૃતપ્રાય શૌરસેનીમાં મળી જાય છે પરંતુ એમ કહેવું કે સાતવાહન (હાલ)ની સપ્તશતી અને વાકપતિના ગૌડવહોની મહારાષ્ટ્રી મહારાષ્ટ્રની દેગભાષા હતી એ બરાબર નથી. વસ્તુતઃ ગળ્લોનું બોધગમ્ય રૂપ અપભ્રંશ અને પૈશાચી આદિ “નીચી પ્રાકૃતો”માં અધિક રહી ગયેલ છે. ઉચી પ્રાકૃતોમાં ‘ર’ ઉડી જઈ ‘મૂર્ખ’નો પણ ‘મુકખ’ અને ‘મોહ’નો પણ ‘મુકખ’, ‘ઉષ્ટ્ર’નો ‘ઉકૃ’ થઈ જાય છે, પરંતુ અપભ્રંશ અને પૈશાચીમાં મૂર્ખ, અને ઉષ્ટ્ર યા ઉષ્ટ્ર પણ જળવાઈ રહ્યા છે પ્રાકૃત કવિતા વ્યાકરણની મદદથી સમાજના જેટલી લાયક થતી ગઈ, અથવા એમ કહી શકાય કે જેમ પહેલા ગંગાપ્રવાહમાંથી સસ્કૃતના નૈરોનેના બાધ બાધી તૂટા કુટા કિનારાની નહેર બનાવવામાં આવી હતી તેમ ફરીથી માગધી, શૌરસેની અને મહારાષ્ટ્રીની નહેરો જુદી કરવામાં આવી કે જેના કિનારા પણ સસ્કૃતની પ્રકૃતિની પેઠે આડા અવળા કરવામાં આવ્યા, પરંતુ ભાષાપ્રવાહ, —સાચી ગંગા—અપભ્રંશ અને જૂની હિંદી—ગૂજરાતીના રૂપમાં વહેતો ગયો. અપભ્રંશ પ્રવાહ કંઈ (અમુક થયો) નહોતો—અપભ્રંશ (અમુક) એક દેશની ભાષા નહોતી, ક્યાંક ક્યાંક નહેરોનો પડોગ હોવાથી તેને નહેર એ નામથી બંધે કહ્યો પરંતુ તે સમસ્ત દેશની ભાષા હતી કે જે નહેરોની સમાનાંતર વહેતી ચાલી જતી હતી વૈદિક ભાષા, સાચી સસ્કૃત, સાચી પ્રાકૃત, અપભ્રંશ, જૂની હિંદી—ગૂજરાતી દેશની એકજ ભાષા રહી છે. પડિ-તોની સસ્કૃત, વૈયાકરણો યા નાટકોની પ્રાકૃત, મહારાષ્ટ્રી અથવા એવાજ

નમિની અપભ્રંશ પદ્ધતિ રાજસ્થાની થા જૂની ગુજરાતી થા જમણા, ગુજરાતી આદિ સર્વે તેના Side-show—આશુનાશુના ખેસ છે—નહી જૂદી જૂદી બુનિયાદો છે.

૨૧૧ હેમચંદ્ર પ્રાકૃતનો કષ્ટ રીતે અર્થ કરે છે તે અમલક હોવાનું અર્થ છે માફિયાના આકરણમાં પ્રાકૃતના આટલા ભેદ અપાયા છે કે—

૧ ભાષા—મહારાષ્ટ્રી સૌરસેની પ્રાચ્યા આવતી મામંધી, અર્ધ-મામંધી.

૨ વિભાષા—સાક્ષરી, અંધાલી આખીરી ઢાંચી, આપી દાવિડી.

૩ અપભ્રંશ

૪ પૈશાચી

આ વિભાગ પરિસ્પર્શરૂપે આવે છે તર્જનુસાર વિભાગ નથી નથી. કોઈ નામ દેશાખરથી અને કોઈ નામ જાનિઓ પરથી જન્મ્યું છે પ્રાચ્યા એ પૂર્વી બોલી છે કે જે શરસેન અને અવતીની પ્રાકૃતોથી બનેલી હોવાનું છે અવતીની અપ્રમાણે એમ કહેવાય છે કે રત્ન બોલ મનો નરી અને લોકોક્તિ અને હેલભાષાના પ્રયોગ અધિક આવે છે તે તે અપભ્રંશની નહેન જેની કષ્ટ અવતી (માતૃભા) મહારાષ્ટ્ર અને શરસેન એ બે દેશની વચમાં જ છે અર્ધમામંધી તે આદી અજાતી, પરંતુ સૂચિત પૈશાચી (નાની પૈશાચી) ગણવી નહિ. સાક્ષરની કોઈ અસમજાવ નથી જેમ નાકકનું કોઈ પાત્ર હોય તે અવતી અને હ સિદ્ધ અધિક બોલતો હોય તે તેની બોલીમાં તે તર્જન-પ્રયોગ અધિક આવતો, એવી બોલી સાક્ષરી છે ચક્રાચ, રાગર એ જાનિઓ છે અર્ધિર જાનિ પણ છે ને દેશ પણ છે રક્ષક ન જાનો દક્ષિણ-પશ્ચિમી ભાગ છે કે જેની ચમત્ત આવી ગુણ છે અને અર્ધાની સિધ્ધિ ઢાંચરી હોવાનું. ઉડ એ લડાયા-એરીયા-ક્રામ છે દાવિડી દાવિડાની અનામતપણ તામિડ નર્તી પરંતુ એક જાનિની અપભ્રંશ અપાયા છે રાજનેશ્વરે કારમગરીમાં કિન્નાયા મહારાષ્ટ્રીનો અને ગણમાં સૌરસેનીનો ઉપયોગ કર્યો છે નાક દોમ પ્રાચ્યુસાર આશ્વિનિયનો પ્રયોગ દેશિક તાવ ઉપર નથી તેમજ

જાતિક-જાતિના તત્ત્વપર પણ નથી, કેવલ રૂઢ સપ્રદાય છે. વરરૂચિની મહારાષ્ટ્રી અને હેમચદ્રજીની જૈન મહારાષ્ટ્રીમા પણ એ મુખ્ય અતર છે- વરરૂચિ કહે છે કે વર્ણુનો લોપ થાય ત્યારે એ સ્વરોની વચમા 'ય' હોતો નથી જૈન 'ય' શ્રુતિ માને છે-જેમકે કવિતાની મહારાષ્ટ્રીમા 'સરિત્'નો સરિઆ, જૈન મહારાષ્ટ્રીમા ઈષિત્ સ્પષ્ટતર 'ય' શ્રુતિથી 'સરિયા' થાય છે. ખીજુ અતર એ છે કે કવિતાની મહારાષ્ટ્રીમા સંસ્કૃત 'ણુ'નો સદા 'ન' થાય છે, જૈન બંને ખપમા જગાડે છે, અને પદાદિમા 'ણુ' કદી પણ લાવતા નથી સાહિત્યની પ્રાકૃતને જ્યારે જરૂર લાગી ત્યારે તેણે દેશી શબ્દ લીધા અને સંસ્કૃત પણ જ્યારે ઈચ્છા થાય ત્યારે તેને સુધારી સાફ કરી લીધા કરે છે સાહિત્યની પ્રાકૃતમા આ પણ વાત છે કે પ્રત્યેક સંસ્કૃત શબ્દને તે પોતાનાજ નિયમોથી તત્સમ અથવા તદ્ભવ રૂપ બનાવી કામમા લઈ શકતી નથી-જે શબ્દ આવી ગયા હોય તેનું વિવેચન તેના નિયમો કરે છે, તે નિયમોથી નવા શબ્દ બનાવી શકાતા નથી. હેમચ- ચદ્રજી કહી ગયેલ છે કે (૮-૨-૧૭૪) “ આ માટે કૃષ્ટ, ધૃષ્ટ, વાંક્ય, વિદ્સ, વાયસ્પતિ, વિષ્ટર શ્રવસ, પ્રચેતસ, પોક્ત, પ્રોત આદિ શબ્દોના અથવા જેના અતે કિવપ્ આદિ પ્રત્યય હોય તેવા અગ્નિચિત્, સોમસુત, સુક્લ, સુમ્લ આદિ શબ્દોના કે જેનો પ્રયોગ પહેલાના કવિઓએ કર્યો નથી તેનો પ્રયોગ કરવો ન જોઈએ, કારણ કે તેમ કરવાથી પ્રતીતિમા વિપમતા આવે છે, ખીજા શબ્દોથીજ તેનો અર્થ કહેવાય-જેમકે કૃષ્ટને માટે કુશલ, વાયસ્પતિને માટે ગુરુ, વિષ્ટરશ્રવા માટે હરિ ઇત્યાદિ.”

૨૧૭. આગળ ઉદાહરણાશ એ રીતે વહેચ્યા છે. પહેલામા સોમ- પ્રભાચાર્યની ઉદ્ધૃત કવિતા છે, ખીજામા તેની તથા સિધ્ધપાલની રચનાના નમૂના છે વિસ્તારભયથી અર્થ આપવામા એવી રીત રાખી છે કે પ્રત્યેક પદને મળતો ગૂજરાતી-હિંદી અર્થ ક્રમે આપ્યો છે, પછી સ્વતંત્ર અનુવાદ કર્યો નથી-તેને મેળવી બોલવાથી યા બોલતી વખતે મનમા અન્વય કરવાથી અર્થ પ્રતીત થઈ જશે.

પ્રકરણ ૪ થુ

સોમપ્રભાચાર્યે અવતરેષુ અપભ્રંશ ઉદાહરણે.

૨૧૮ જન મોમનસરિએ પોતાના કુમારપદ અભિષેક નામના મથમાં જે બૂની ભાષા-અપભ્રંશનાં ઉદાહરણો ઉદ્ધૃત કર્યા છે તે મુજબ

(૧) ખણી પણુઈ જઈ ન તણુ, તો દેસદા અરુઈ

મા દુર્જનન કર પમ્મવિદિ દસિજનનુ ભમિજન

—માન પ્રનટ મામ, જો ન. સરીર તો દેસદો (કુદેસ), તણુએ, માન દુર્જનના કર પમ્મવોથી દેખાડતા ભમિએ.

—માન પ્રનટ મામ (તો સરીર તબ્બુ જોડએ) જો સરીર ન (તળવ) તો દેસને (તો અવર) તણુ દેવો જોડએ. પણ દુર્જનો પોતાની આંખોએથી ચાંધી આપણને જણાવે તેવી રીતે ભાસું ન જોડએ.

પૂર્ણજનો આ અથ અધી પણ જ્યારે મુંઝ છે, જઈ ન તણુ-દેહ ન જાય તો પણ માન જાય તો, દેસદા-દેવો પ્રભુપરિતામહિન ન ૧ માં સદેસદો એ પર દિપણી. અઈજન દસિજનન-તણુએ જમીને દસ-દેખાડતા અથમાં પ્રાકૃત થયું. (દુસ ઉપરથી). વળ-બીમાં દસ જુઓ ન ૪૧ આ દોઢો દેખાડમાં પણ છે

(૨) એક મનુષ્ય થા ખરે જરણે લઈ જતો હતો અને બકરી રાંધે ખાતો હતો. એક સહુએ તેને એક દોઢો કહ્યો એટલે બકરી હતો સ્ત્રી ગયો. સહુએ સમજાવ્યું કે આ બકરી આ પુરખો ભાવ રક્ષમાં છે તેણે આ તળવ ખેડાવ્યું. પળખર યદા વાખ્યાં, પ્રતિવષ બહી બકરા મારવાને થા બાકરો. તે રક્ષમાં પાંચતાર બકરાની પેનિમાં જન્મ લઈ પોતાના પુત્રથી ગર્ભો ગયો છે આ કહો અથ છે બકરી પેનિની ભાસમાં કહી રહ્યો છે કે બેઘા, ખર નહિ, કું તારો જાય કું જો તેનો વિશ્વાસ ન થો તો આ નિશાની જણાવું કું કે પત્ની જલ તારથી છાપીને એક નિધન લાવે છે—તે જાણી આપું.

સુનિના કહેવાથી બકરાએ ધરમા નિધાન બતાવી આપ્યો અને પછી
બકરાને તથા તેના નનુબ્ય પુત્રને સ્વર્ગ મળ્યું

ખડું ખણાવિય સઘ છગલ, સઘ આરોવિય ઝકખ,

પઘ નિ પવતિય જન્ન સઘ, કિ બુખ્યુપહિ મુરકખ

—ખડું એટલે ખાડો, ખણાવ્યો, સ્વય, હે છાગલ-બકરા !,
સ્વય, આરાપિત કરેલો, રખ-ઝાડ, પઘ એટલે તે, જે, પ્રવતિત કરેલા,
યત્ત, સ્વય, શુ કામ-શા માટે, બે બે કરે છે, મૂર્ખ !

ખણાવિય—ખણાવ્યો—ખોદાવ્યો, આરોવિય—આરોપ્યો—વાવ્યો.
પઘ—તે—તેને માટે જુઓ હેમચંદ્ર ૮-૪-૩૭૦ બુખ્યુપહિ—બે
બે કરે છે

(૩.) એક નગરમા અશુભની શાંતિ પશુવધથી કરવામા આવનારી
હતી, ત્યારે દેવતાએ કહ્યું કે

વસઘ કમલિ કલહસિ નિમ્મ, જીવદયા જસુ ચિત્તિ,

તસુ પય-પઝખાવણુ-જલિણુ, હોસઘ અસિવ નિવિત્તિ

—વસે છે, કમલમા, કલહસી, જેમ, જીવદયા, જેના, ચિત્તમા,
તેના પદ (પગ) પખાલવા (ધોવા)ના જલથી હોશે-યશે, અશિવ-અક-
લ્યાણુની, નિવૃત્તિ હોસઘ—હોશે દેખો ન ૨૩

(૪) આભરણુ-ફિરણુ-દ્વિપ્પત-દેહ, અહરીકિય-સુરખદ્ધ-રૂપરેહ,

ધણુ-કુકુમ-કદ્દમ ધર-દુવારિ, ખુપ્પત-ચલણુ નમ્મતિ નારિ

અર્થ સ્પષ્ટ છે દ્વિપ્પત-દીપ્યમાન-દીપ્તો અહરીકિય-અધરીકૃત,
નીચી કરેલી-દેખાતી રેહુ-રેખા, ધણુકુકુમ-કદ્દમ-વિશેષણુ આગળ
વિલક્ષિત નથી ધરદુવારિ-ધરના દ્વારમા અથવા બારણા ઉપર ખુપ્પત-
ચલણુ-જેના પગ ખુચી જાય છે (કાદવમા) એવી નારિઓ.

(૫) તીયહ તિન્નિ પિયારાઘ, કલિ કન્જલ સિદ્ધરૂ

અન્નઘ તિન્નિ પિયારાઘ, દુધ્ધુ જમ્માઘ ઉ તૂરૂ

—સ્ત્રીઓના અથવા સ્ત્રીઓને, ત્રણ, પ્યારા (છે) કલિ-ઝઘડો,
કાન્જળ, (અને) સિદ્ધરૂ. અન્ય (પણ), ત્રણ, પ્યારા (છે) દૂધ, જમાઘ
અને વાળુ. તૂરૂ-તૂરૂ

(૬) એક રાજા પોતાની તપ્તી સાથે પોતાની ખારીનું ભવિષ્ય
કરી રહ્યો છે કે —

નરપતિ આણુ શુ લખિલમ વસિ હરિલમ શુ હરિદુ

હરિલમ કુમારિ શુ કલ્પમલમ હોસમ ઈલ શુ નરિદુ

—નરપતિ (ની) આણુ, ને ઉત્સવે—ઓળાને વસ કરે ? કરી
કો હરિ ભવ કુમારી ને કનકવલીને હોશે તેમાં તે નરેદ્ર અમલસિદ્ધ
કુમારે તથે વાતો પૂરી કરી છે બહો આણુને સરકુત આણુ સાથે
સરખાવી છે અને તે જૈનમાં સર્વત્ર ભોવામાં આવે છે કુબેરી બહ-
ચપ તેનો અમલ સપથ કે દુહાઇ કરે છે જેમકે શનપૂતાનામાં હરખ-
રહી આન— તુલસીદાસ રામાયણમાં નિવદ્ધનું વાક્ય મોહિ સમ રાવરિ
આન (રાવણી આન) હસરથ સપથ ને વધુમાં તથાવે છે કે આમળ
કલામાં સપથ થાય છે કે આનનો અર્થ બહો કોઈ આણા નથી અરધી
રાતે અમલસિદ્ધ આણે તો હતો ત્યાં ત્તરી રસકે અદ્યતમે અને
તે ન અદ્યકપો ત્યારે રાજાની આણુ દીધી. ત્યારા બાપને રાજાનો આણુ
દે' એમ કહી અમલસિદ્ધ આણે અણે. ૩૧ આ કલામાં આમળ આણનાં
એક અદ્યુત્તવ રહિ પ્રયોગ આવે છે રાજાકુમારી કનકવલીપર દારીએ
કુમલે કર્યો તેણીના પરિભ્રમે જૂમ ખારી કે છે કોઈ અદ્યુત્તવીલએ
—અદ્યુત્તવીલએ કે ને અમારી સ્વામિનીને અણ કુર્તાન જેવા દાધીવા
ખાવાને ' બહો મોહલભાવે—મોહલને દિને જ મેલે બહો આમળાન અ
થવા પસકમીના અર્થમાં આવે છે જેમકે જેની અમાપર વળા દેમ
તે આ કમ કરે, જેણે ખાનું દ્રવ્ય પીધું છે ને ઉત્તરણી મોહી જ મો છે

(૭) વસતવર્ણન—

અલ કોમલ-કુલ-રવ-મુકુલ ભુવલિ વસત વમદુ

મુદુ વ મલલ-મદ્દા-નિવલ, વલિઅ-વિભવ-મરદુ

૩૧ મયરાવકલેષ દિલ્લા રાજાની આણા ૩૧૬૩ નિઝપિ
હળો રાજાની આણેતિ મર્જલી અમલસીદ્ધો વચ્ચે પૃ ૩૮.

—અથ કોયલ-કુલ-રવ-સુખર, ભુવને વસત પેડો
ભટ ધવ મદન મહાનૃપના પ્રકટિત-વિજય-પુરુષાર્થ,
મરફુ—વીરતા-મરાકાપણું ?

- (૮) સૂઝ પલોધવિ કત-કર, ઉત્તર-દિસિ-આસતુ,
નીસાસુ વ દાહિણુ-દિસય, મલય-સમીર પવતુ.
—સૂર્ય (ને, ના ?) પ્રલોકી કાન્ત(ના)કર, ઉત્તર-દિશા-આસક્ત,
નિ શ્વાસ ધવ દક્ષિણુદિશના મલયસમીર પ્રવૃત્ત (થયેલા).

આમા કુમારસભવના ‘કુબેરગુપ્તાં વિશ્વમુષ્ણરશ્મૌ, ગન્તું
પ્રવૃત્તે સમયં ચિલ્લ્ય । દિગ્દક્ષિણા ગન્ધવહં મુખેન વ્યલીક-
નિ શ્વાસમિવોત્સર્જ’ નો ભાવ છે, કર-મા શ્લેષ છે પલોધવિ-
પ્રલોકય, બેઠને વિમકિતઓનો ખરાબર અનુક્રમ ન જાળવ્યાથી આ
ગપ્દ વચ્ચે આવી ગયો છે અને સૂર તથા કત દૂર પડી ગયા છે.

- (૯) કાણુણુ-સિરિ ઓહધ અરણુ-નવ-પલ્લવ-પરિણુદ્ધ,
ન રત્નુય-પાવરિય, મહુ-પિયયમ-સખદ્ધ

—કાનન-અરણ્યની શ્રી અરણુ નવ પલ્લવોથી ઢકાયેલી શોભે છે,
જાણુ રક્તાશુક (લાલ વસ્ત્રો)થી ઢકાયેલી મહુ (ચૈત્ર, વસત) રૂપી
પ્રિયતમથી સખદ્ધ (હોય નહિ)

લાલ વસ્ત્ર ગૂજરાતી સ્ત્રીઓ પહેરે છે. તેને ‘કસુઓ’ કહે છે.
પાવરિય-પ્રાવૃત

- (૧૦) સહયારિહિ મજરિ સહહિ, ભમર-સમૂહ-સણાહ

જાલાઉ વ મયણાનલહ, પસરિય-ધૂમ-પવાહ,

—સહકાર (આખા)ની મજરી સોહે છે ભ્રમર સમૂહથી સનાય
જ્વાલાઓ ધવ મદનાનલની પ્રમરિત-ધૂમ-પ્રવાહ

ગાહી સહહિના અર્થ સહે છે એમ થઈ શકતો નથી સોહે છે
એ અર્થ બેમે છે, મોમાના ‘ઓ’ની એક માત્રા માનવાથી કામ ચલાવ્યું
છે જુઓ ન. ૨૨, ૪૧

(૧૧) દમયતીના વચ્ચે પર નસ તેને તજતી વખતે પેતાના લેહીમાં લખી ગયો હતો કે—

વા-૩૬૫૬ દક્ષિણ-દિશિકા જામ વિજ્ઞાનિક મયુ,
વામ-દિશિકા પુણ્ય દેસલિકા, જામ રૂપાઈ તદિ જમુ.
—વા(ના) આતી દક્ષિણ દિશામાં જામ (૭) વિજ્ઞાનો માર્ગ,
વામ દિશામાં પુન દેસલિકા (માર્ગ) જ્યાં રૂપે ત્યાં લાગ.
જ્યાં ચાહે ત્યાં જા. જામ-જામ જ્યાં તદિ-ત્યાં.

(૧૨) કુલશ નામનો વિપ્ર (મહાભારતના નયોપાખ્યાનનો પર્ણક)
પ્રકાશને (કુલશ મહાભારતનો વિદુત નસ રૂપે જામુક) જોઈને નીચેનો
દોષ (૬૬૫) ગાય છે

નિદુર નિકિતુ મજિસિ, એકુનિ નસ નહ મતિ,

મુક્તિ મહાસય જેણે વિણી, નિસિ સુતી દમયતિ.

—નિ દુર નિદુર (કૃપાસ્થિત) મધુરવ એકજ નસ (૭) નધીજ
જાતિ (એ વાતમાં), મુક્તિ-જોડી મહાસયી જેણે વામનિશામાં-સતિમાં
સુતી દમયતી.

મુક્તિ-મુક્તિ મહાસય-મહામતી.

(૧૩) પરશ્વર મનનના સળે ઉજ્જવિનીનસ રાજ્ય પ્રવેશતી જામ
જામી છે તેમાં પ્રસ જયજાતુ ઉજવન વસરાજ વાસવજાતુ, ચૌમધરા-
ધરાજા જામિની જામો પસ જામી છે કે જે મેલધ જામકોમાં, જામ-
તયા (જામ સરિસાવર) અને જાસના નામ પ્રતિષ્ઠાપીતધરાજાની
જામી જામ દેર છે કિતુ જે સ્થોત તે નામકોમાંથી ઉપ્પત કરવામાં જામ
જામુ. રાજાજાના રાજ્ય મેલિકાના પુન જામને પ્રવેશે જામી નામી
પેતાને ત્યાં રાખેજા હતો તેણે જામ જાન જેણે તેવાં જામ જામ. પ્રવેશે
તેને 'વર' જામવા જામુ સારે તેણે જામુ ઉજવજામ-પુજવજામી વર
જામો કે જેમાં જામિયાન-સાર જે હતો કે અને જામીથી નિજા કરો.

નલગિરિ હતિહિમિ કિતઈ, સિવદેવિહિ ઉચ્છગિ,
અગ્નિભીરૂ રૂઢ દારૂહિ, અગ્નિ દેહિ મહ અગિ.

પ્રદોતને ત્યા નલગિરિ નામનો પ્રસિદ્ધ હાથી હતો, શિવા દેવી હતી, અગ્નિભીરૂ રથ હતો કે જે આગમાં બળતો નહોતો. અભય કહે છે કે નલગિરિ હાથીમાં (પર) બેઠા બેઠા શિવા દેવીના બોળામાં અગ્નિ-ભીરૂ રથના લાકડાઓથી મારા અગમાં આગ દે. ઉચ્છગ-સ ઉત્સગ.
(૧૪) જાતી વખતે અભય બદલો લેવાની નીચેની પ્રતિજ્ઞા કરીને ગયો અને પછીથી આવી પરદાર-ગમન-રસિક પ્રદોતને બે સ્ત્રીઓદ્વારા લલચાવી બાંધી લાઇ ગયો

કરિવિ પધવુ સહસ્સકરૂ, નગરી મર્જિણુ સામિ ।

જઘ ન રડતુ તઈ હરઉ (તઘ) અગ્નિહિ પવિસામિ.

—હે સ્વામી ! સહસ્રકર-સૂર્યને પ્રદીપ કરી અર્થાત ધોળે દહાડે નગરીના મધ્યથી તને રડતો જો હું હરી ન જાઉં તો હું અગ્નિમાં પ્રવેશ કરૂં. રડતુ-પન્નખી રડ્યાના, હિદી રટતા

(૧૫) વેસ વિસિદ્ધૃહ વારિયઘ, જઘ વિ મણોહર-ગત,

ગગાન્નલ પડખાલિય વિ, સુણિહિ કિં હોઇ પવિત્ર

—યદિ મનોહર ગાત્ર પણુ (હાય) છતા વેશ-વિશિષ્ટાને વારિયે-તેનાથી બચીયે કુતરી ગગાન્નલથી પ્રદાક્ષિત (હાય) છતા પવિત્ર થાય ? વેસવિસિદ્ધૃહ-વેશ-વિશિષ્ટા-સારા વેશવાળી-વેશ્યા, વેશનો અર્થ 'વેશ્યા-ઓનો વાડો' પણુ થાય છે-આ અર્થમાં 'વેશ્યાના વાડામાં ધુમી ગઇ' જુઓ નીચેનું ઉદાહરણ ન. ૧૬ સુડિ-સ થુની-કુતરી

(૧૬) નયણિહિ રોયઘ મણિ હસઈ, જણુ જણુઘ સઉ તણુ,

વેશ વિસિદ્ધૃહ ત કરઘ, જ કઠૂહ કરવણુ

—જણુ સહુ તત્ત્વ જણુ (જણુતી હોય નહિ તેમ) નયનથી રૂએ, મનમાં હમે વેશ-વિશિષ્ટા તે (તેમજ) કરે, જે (જેવી રીતે) કાઢની (કાઢને) કરવત

વપરના બને દોઢામાં બેસ વિચિત્રુંક જુલા જુલા જદ માનીએ
તો પહેલામાં બેસ્યા વિચિત્રે (સારા બોધ) થી વારતી કરવામાં
આવે છે એ આવ થશે અને બીજામાં બેસ્યા વિચિત્રેના (બને) તે
કરે ઇત્યાદિ થશે. કરવતુપ્પસ કરવત. દિ કરેલી, જૂ કરવત.

(૧૭) પિય દશ ચક્તિ સયમુ દિવુ, તુલ વિરદગિ પ્રિયત,

ચોપાઇ જાણ જિમ મચ્છલિય તમ્બેવિચિત્ર કરત.

—પિય ! હું સમજ-આપો દિન તમા વિરદના બાજીમાં ઉજળી
રહી- (કેવી રીતે ?) જેમ બાજીથી ચોપા જાણમાં તપ્પાટ કરે છે (તેમ)
ચક્તિ-ચાકું-રહેવું (જમણા ચાકું) તમ્બેવિચિત્ર-તમે ઉપર-ઉપર નીચે
થવું તે-તપ્પાટ.

(૧૮) મઈ નચિવઈ પિય વિરદિયક ક વિ ધર હેમ વિચાસિ,

નવરિ મચ્છ વિ તક તપાઇ જક દિવુવર જમ્મસિ.

—મે જાણું-પ્રિયના વિરદિયને કાઠપણુ આપાર રાતમાં હેમ,
નવરિ-નદિ ધરતુ (તે જાણ્યો-તે દૂર રહ્યું-ઉઠ્યું) મચ્છ જણ જેમ
દિનકર પ્રસપ્પાસમાં (તપે) તેમ તપે છે ધર-આપાર, જાણ જન. વિચાસિ-
વિચાસે. વિચિ, બીજી વેળા જાણ્યો રત. મચ્છ-મચ્છ-મદ. જમ્મસ-
જમ્મસ-પ્રસવ નવરિ-આ દેલીના કમકે ચેવન બાપ પ્રાત્નની સંસ્કૃત
જાણ જનાવનાર લાવી સારો નથી. તેનો ઉપર જાણ આપો છે આ
દોહો હેમચક્રના જાણજાણમાં જણ છે જુઓ પૃ. ૧૪૬ ન ૧૨.

(૧૯) જાણ્યુ વિદાણુ જાણ્યુ દિવુ જાણ્યુ સુવાઈ જવતુ

જાણ્યુ અલિયઈ સયમુ દુહ, જ તુલ મક ધરિ પડુ.

—જાણ વહાણું (પ્રભાત) થવું, જાણ દિન જાણ સુવાય
પ્રરત થશે. જાણ સમય દુખ કે જે તને ખરા ધરમાં પ્રાપ્ત (થવું)
તેને અલિય (દાણ)-કાંઈ નાંખું વિદાણું-નામપાટ. વિદા-પો
કિંદી વિદાન, મૂળરાત્રી વહાણું, સ વિભાત, વિભાન. અલિય-સ
અલકરિત-અજામાં કાચ છં કાંઈ માણું (અર્ધઅર્ધ રીતું અલક-
સ્તેન માપવ)

(૨૦) પડિવન્નિવિ દય દેવ ગુરુ, દેવિ સુપત્તિહિ દાણુ,
વિરધવિ દીણુજણુદ્ધરણુ, ' કરિ સદ્ગત્ત અપ્પાણુ '

—એથા ચરણુની સમસ્યા પૂર્તિ છે દયા, દેવ, અને ગુરુ પ્રાપ્ત કરી, સુપાત્રોને દાન દધ-આપી, દીનજનનુ ઉદ્ધરણુ કરી આત્માને-પોતાને સદ્ગત કર પડિવન્નિવિ-સ. પ્રતિપદ-અંગીકાર કરી. વિરધવિ-સં. વિરમ્ય અપ્પાણુ-આત્માન. તુલસીદાસે ' અપાન ' વાપરેલ છે. પડિવન્નિવિ, દેવિ, વિરધવિ-પૂર્વકાલિક ક્રિયાઓ-ભૂતકૃદત છે.

(૨૧) પુત્ત ગુ રજ્ઞ ળજ્ઞયમણુ, થી આરાહધ કતુ,
ભિચ્ચુ પસન્નુ કરધ પહુ, ' ઇહુ ભલ્લિમ પજ્જતુ '

—સમસ્યાપૂર્તિ પુત્ર જો જનક એટલે પિતા (ના) મનનું રજન કરે, સ્ત્રી કથ(ને) આરાધે, ભૂત્ય પ્રભુ-સ્વામી(ને) પ્રસન્ન કરે તો એ (અથવા અહીં) ભલાઈ પ્રાપ્ત થાય છે રજ્ઞ-સ. રંજયતિ-પ્રસન્ન કરે આરાહધ-આરાધના કરે ઇહુ-આ અથવા અહીં. ભલ્લિમ-ભલાઈ (સ નુ ઇમનિયુ) પજ્જતુ-હિંદી પાર્શ્વજતે હૈ, પાતે હૈ, ગૂ. પામે છે, અથવા ઇહુ ભલ્લિમ પજ્જતુ-આ ભલાઈની પર્યંત-સીમા છે ' એ પણુ અર્થ થઈ શકે છે.

(૨૨) મરગય વન્નહ પિયહ ઉરિ, પિય ચપયપય દેહ, (સમસ્યા)
કસવદ્ધ દિનિય સહધ, નાઈ સુવન્નહ રેહ. (પૂર્તિ)

—મરકત વર્ણુના (સ્થામન્ન) પિયાના ઉરપર ચપક (જેવી) પ્રભા (વાળા) દેહવાળી પ્રિયા કમોટી પર સુવર્ણુની રેખા દીધી-આપી તે પેઠે-તે જેવી શોભે છે. શ્રી હેમચંદ્રના વ્યાકરણમાં આને ઘણી મળતી એક ખીજી કવિતા છે તેનું વિવરણુ જુઓ ૫ ૧૨૮ ન ૧ આ કથ અવસ્થાનુ વર્ણુન છે તે કહેવાની જરૂર રહે છે ૨ સહધ-જુઓ ઉપર ન ૧૦ અને ૪૧.

(૨૩) ચૂડઉ ચુન્ની હોષસધ મુદ્ધિ કવોલિ નિહિતુ, (સમસ્યા,)
સાસાનલિણુ ઝંઝક્રિયઉ, વાહસલિલ સસિપુ. (પૂર્તિ)

—હે મુનિ ! કપાલપર રાખેલો ગુપ્ત શાસની જનસંખ્યાની
જવાબદારી-અનેકો મહાજને બાળ્ય (વરાળ)ના સંસ્થિત એકલે જળથી
સુસિક્તા એકલે સીંચાપેલા જળને મૂર્ણ (ચૂરચૂરા) કરે. પહેલાં તે
જળતો શાસ મૂળને તથાવરી પછી તેનાપર બાંધુ પડે તે તે સુ
ચૂરચૂરા નહિ થઈ જાય ! મુદિગ્નેશ્વરિ-એને સમાસ લખ્યો તે મુખ્યાના
કપાલપર એવો ભર્યો માત્ર મુની દેવસાધ-જન્ય તાત્કાલનો 'ઇ' આગ
છે મુદિ-મુખ્યો પ્ર મિ ઉદાહરણમાં મુખિ (ન ૮). અગ્નિવર-
જન-જવાબદારી મુખ્યો પ્ર મિ (ન ૯) જળ આ દોષો દેખાઈમાં
પણ છે મુખ્યો ૫.

(૨૪) હવે ઉકળે પાણી નિગળાય, મુનિ મુનિમુનિ
તે જોવાલિયુ વળગરિયુ પદ મહ વિષદિ રાત્રુ.

—(દેવતાએ કહ્યું કે) હું તારાપર નિશ્ચયે વડો (પુ) બાળ
મનનું ઇચ્છુ મુનિ તારે જોવાલીએ કહ્યું પ્રભુ ! અને રાત્ર જાણ
વળગરિયુ-દેરી. ઉચ્છુ, કહ્યું વિષદિ-સ સિતર (દિ). આ સોમપ્રભાતી
પેતાનીજ રચના હોય એવો સમય છે પરંતુ અધિક સમયનો એ છે
કે આ કાલકીન સમય-સેક હોય.

(૨૫) એક કાલક નામનો કપાડી-જ મહી હતો, તે કાલકની
કવચ બાળપર લઈને રતો હતો. તેને સિદ્ધિ નામની બી હતી
તેણીએ પતિને કહ્યું દેવાધિદેવ મુખાધિદેવની પૂજા કરો કે નેથી
જન્માતરનાં હસ્તિય-કુળ આવે નહિ પતિએ કહ્યું કે તું મર્મ-મેલી
થઈ છો. ખરેખર એવો હું સુ કરી છું તેમ છું ! તારે કીએ
નજીવ અને જૂસની પૂજા કરી તેજ કિને તે સિદ્ધિ-મરણથી મરી
અર્ધ અને જન્માતરમાં રાજક-આ અને રાજકની થઈ. પેતાના નવ
પતિ સાથે કાલ કિવસ તેજ જિનમંદિરમાં જાવા કે જ્યાં પૂર્વ પતિ
રહિ કપાડીને એક મુનિ થઈ થઈ તે સમયે જતિમરણ થતાં
તેણીએ નીચેના દોષો કહ્યો. કપાડીએ સીકાર કરી જન્માતર ક્યાની
પુષ્ટિ કરી.

અડવિદિ પત્તી નમદિ જલુ, તો વિ ન વૃદા હાથ,
અન્વો તદ કવ્વાડિયહ, અન્ન વિસન્નિય વત્ય.

—અટવી (જગત)ના પાન્ડા, નદીનું જળ (મુલમ હતા)

તો પાણુ (તે) હાથ ન લલાવ્યા હાથ। તે ક્રમાડીઆના વસ્ત્ર આજ
વિસન્નિત છે (તન પર કપડા પાણુ નથી, અને હું રાણી થઈ ગઈ)
વૃદા—વૃદ્ધિન કર્યા. અન્વો—આશ્રય અને ખેદઅર્થે.

(૨૬) જે પરદાર—પરમ્મુહા, તે વુચ્ચદિ નરમીહ,
જે પરિરભહિ પરરમણિ, તાહ ધુમિન્નર્ધ લીહ.

—જે પરદારા(થી) પરાંગમુખ (છે) તે નરસિંહ કહેવાય છે જે
પરરમણિ(ને) આલિંગન કરે છે, તેની રેખા (સન્નનોતી હાથી)
ક્રમક્રી જાય છે—મટી જાય છે—તે સન્નનની પગતમા ખેસી—રહી શકતો
નથી. વુચ્ચદિ—સ હચ્ચતે. ધુમિન્નર્ધ—મટી જાય છે. હિં પોછ દી જતી
હૈ. સસ્કૃતમા ‘ પોછને ’ માટે ઉત્પયુસ્ ધાતુનો કાશ્મીરી કવિઓએ
પ્રયોગ કર્યો છે— વાપરેલ છે લીહ—રેહ, રેખા

(૨૭) એક વદ પશુપક્ષીની ભાષા જાણુતી હતી અર્ધા રાતે શિયા-
ળને એવું કહેતા સાબળ્યુ કે નદીનું મડદુ આપી દે અને તેના ધરણા
લઈ લે, એટલે લે નદીપર તેમ કરવા ગઈ. પાછી આવતી હતી તે
સસરાએ જોઈ લીધું તેણે જાણ્યું કે તે અ—સતી છે. તે તેણીને પિયર
પહોચાડવા ગયો. માર્ગમા કરીરના ઝાડની પાસે કૌઓ બોલવા લાગ્યો
કે આ વૃક્ષના નીચે દશ લાખનો નિધિ છે, કાઢી લે અને મને દહીં સત્ત
અવરાવ પોતાની વિદ્યાથી દુ ખ પામેલી તેણી કહે છે કે —

એકકે દુન્નય જે કયા, તેહિ નીહરિય ધરસ્સ,
ખીજ દુન્નય જમ કરહ, તો ન મિલહિ પિયરસ્સ

—જે એક દુર્નય કર્યો તેથી ધરથી નિકળી—નિસરી, ખીજે
દુર્નય જે કઈ તો પ્યારાથી (કદી પાણુ) ન મળુ. ધરસ્સ, પિયરસ્સ—
સસ્કૃત જી ‘ સ્પ’નો ‘ સ્સ’ છે. પિયર—પ્રિયકર.

(૨૮) રતિમણીદરશના સંગમે કપ્પ (કાન્ડ કૃષ્ણ) રતિમણીને
કહે છે —

અન્હે થોમ્મ રિલે જાદુપ, ઇલે કાવર જિતલિ,
મુલિ નિલાલકિ અમ્મજામુ, કાપ ઉન્નેલેટ કરતિ.

—આ દેખવ માં પણ છે જુઓ પૃ. ૧૪૫ ન ૧ અને થોમ્મ
(હાંએ) ત્રિપુ કણા છે એમ કાવર જિતલે છે જોળી ! મનનતલમાં જો
કેટલા ઉપોત-પ્રકાશ કરે છે ? કણા તારા છે તે કે એક ચક્ર ! અન્હે-
મૂ અને રાજરથાની મ્હે. જૂનવાતીમાં કાપ સાક્ષર હ પણ અન્હે
એમ કરી વાપરે છે મુલિ-મુલે ! જુઓ ન ૨૭ નિલાલકિ-આપા
ઉપનિવદોનું નિભાલવનિ ઉન્નેલેટ-ઉપોત.

(૨૯) સો નિ વિજાલણુ અરિમવલ્લ કલ્લલ્લ સોલ્લિલ્લ ખલ્લિલ્લ,
ઉપ્પલ્લ પદ્મિલ્લો પલ્લિ કલ્લલ્લ વિપ્પુ લુ નેલ-મલ્લિલ્લ.

—તે / વિજાલણુ કહેવાય છે તેજ હેલ હાલે છે (સેનિત
વાય છે) જે ઉપ્પલ-પ્રસિદ્ધ (કુમાર પર ચાલતા) નેલપેલા જિલ્લો
પથપર કાલે છે અરિમવલ્લ-આમવામાં આવે-અલ્લકામ્મ પરથી. પળામી
આમવા. કહેવામાં આવે. કલ્લલ્લ-હાલે સોલ્લિલ-સોલ્લિલ તેજ
નિ-કા પદ્મપૂરણ છે અલ્લલ્લ-સ હેલ એટલે વિજાલ, જુર પ્રાકૃત કલ્લિ-
તામાં અલ્લલ્લનો અર્થ જુર છે પળામીમાં હેલ એટલે સારું આ અલ્લલ્લ
તથા તે પરથી જાણવેલ પ્રેમી હેલ (અલ્લલ્લ અલ્લલ્લ)ને નેલ ઉલ્લસી
કહે જાવાયે છે કે હાલે અલ્લલ્લે હેલ સળ. કલ્લ-સ્થાપે સ
સ્થાપલિ. અલ્લલ્લ-સ અલ્લલ્લ આમમી, તેપરથી થેલ્લ થપેલ છે હાલ્લ.

(૩) રિલિ વિદ્વજુલ્લ મણ્ણમલ્લ, ન કુલ્લલ્લ કુલિ સમ્મજલ્લ,
સલ્લલ્લિલ્લ મુલ્લલ્લિલ્લ હસરલિલ્લ, તાવર ઇલ્લુ પમાલ્લ.

—રિલિ વિદ્વજા માણસનું કોઈ પણ સમાન કરતું નથી સકુનિ
પ્રમીએથી હસરલિલ તાવરને જોવાય છે (એ) અહીં પ્રમાણ છે
રિલિ-સ અલ્લલ્લ વિદ્વજુ-સ વિદ્વિન નિભાવ રૂપમાં ॥ અને

ઉત્તી બદલીમા-સરખાઓ જીર્ણ ઉપરથી જૂર્ણ અને તે પરથી જૂના.
સઉણિ-સ. શકુનિ ઇત્યુ-પ્રાકૃત એત્ય, સ અત્ર, પન્નખી ઇત્યુ

(૩૧) જઘવિ હુ સૂર સુરવુ વિઅકખાણુ,
તહવિ ન સેવઘ ઇન્ધિ પઘકખાણુ,
પુરિસ-ગુણાગુણુ-મુણુણુ-પરમ્મુહ,
મહિલહ ખુદ્ધિ પયપહિ જ' ખુહ.

—યદ્યપિ શૂર, સૂરપ, વિચક્ષણુ હોય તથાપિ લક્ષ્મી (તે મનુષ્યને)
પ્રતિક્ષણુ સેવતી નથી (કારણકે) પુરષોના ગુણુ અને અગુણના વિચા-
રથી પરાગ્મુખ, મહિલાઓની ખુદ્ધિ હોય છે-જેથી ખુધ કહે છે. મુણુણુ-
વિચારવુ-મનન- પય'પહિ-સ. પ્રજાપતે જ-જેથી અથવા જેમ (યથા).

(૩૨) જેણુ કુલકમુ લધિયઈ, અવજસુ પસરઘ લોઈ,
ત ગુર-રિદ્ધિ-નિઅધણુ વિ, ન કુણુમ પડિઓ કોઈ.

—જેનાથી કુલકમ ઉલધાય, (અને) અપજશ લોકમા પ્રસરે,
તે(ને) ગુર એટલે બહુ સપત્તિ ઉપજાવનાર (કામ) ને પણ કોઈ પડિત
કરવુ નથી

(૩૩) જ મણુ મૂઢહ માણુસહ, વંછમ દુલ્લહ વત્યુ,
ત સસિ-મડલ-ગહણુ કિહિ, ગયણિ પસારઘ હત્યુ.

—જે મૂઢ માણુસતુ મન દુર્લભ વસ્તુને વાછે છે, તો શુ શશિ-
મંડલના ગ્રહણુ કરવા માટે ગગનમા હાથ પસારે છે ?

(૩૪) રાવણુ જયઉ જહિ દિયહિ, દહ મુહ એક સરીર,
ચિતાવિય તઘયહિ જણુણિ, કવણુ પિયાવઉ ખીર.

—શખપુરના રાજા પુરદરને ત્યા એક સરસ્વતી કુટુંબ આવ્યુ
રાજાએ આ દોહાતુ ચોથું ચરણ 'પુત્ર માતા'થી સમસ્યાની રીતે પૂછ્યુ
તેણીએ પૂર્તિ કરી પ્રઅધ ચિતામણિમા સરસ્વતી કુટુંબ લોજને ત્યા
આવ્યુ હતુ, ત્યા પણ આ સમસ્યા ગૃહપત્નીએ આજ રીતે પૂર્ણ કરી
છે. આમાથી એ ફલિત થાય છે કે આ દોહો જૂનો છે. કથાલેખક

આની રચના કેટલાંય સમયની સભામાં ઠેસવી કે છે હવે પછીના પ્રજાએ ચિંતામણિના સેવકો આનો તેમજ આગળના દેશનો અથવા આપેલ છે જુઓ હવે પછી તેમાં ન ૧૨

સત્ય જાણે (જ મો) જે દિને કસ્યપ એક-સરિર વાગેલ ત્યારે ચિંતિત કરી, જનની(ને) કે(ને)-ક્યા મુખને શીર (દુધ) પીવરાવુ !

ચિંતાવિષય-સ ચિંતાવિષય (') ૫ નો વ ચાલ છે

૧-૫ ૫૦૩.

(૩૫) હજી અગ્નિ-મુકુટ કિંટુ મઠ કંઠિ વ મુલકઈ કાંઈ

કાંઈવિ વિરહ-કરકિષકે લગાવિયઈ વરાક.

(પુત્રની સ્ત્રીએ આ સમસ્યા શ્રુતિ કરી છે-આ દોષે કેમવાદમાં પડ્ય છે આ અત્યશુન મેં દીક્રુ કે દુ કંઠમાં શુ લગાવુ, કેમકણ વિરહ-કરકિષકે વરાક (બીઆરા-પતિ)ને સલામી દાખિ. કંઠ=આ.

(૩૬) સીકુ હમેવિ શુ વાદિદર્શ ધકુ વિ લિલિલધ સપુ

કુમરિ પિયકરિ કેવિ તસ આપકુ, સ્વપુ સમપુ.

—મલપુરના સભા એમ કરને મુલકા દેવીથી એક ક્યા કમન થઈ રાગ અને રક્ષી મરી અથવા પછી મનિઓએ તેણીને પિય કર એ નામ આપી પુરુષ હોય તેમ આદીપર એસાડી પછી કુવદોની અનુયાયી પૂજા કરીને પૂજ્ય કે આનો પતિ કેને કરવો ! દેવીએ ઉત્તર આપે કે-સિદ્ધને જાન કરીને જે વાદે-સવારી કરે એકથો પાવુ છત્રુઓને છત્રી નેને કુમરની પ્રિયકરિ રાગ સમસ્ત આપકુ કરો. આરોગ પતિ મળી મેં ને શાજી શાક્તી પેઠે આવી આવી.

અકરણ પ મુ

સામપ્રજા અને સિદ્ધપાસે રમેલી કવિતા.

૨૧૬—હવે સામપ્રજા અને સિદ્ધપાલ કવિની રમેલી કવિતા નમુના આપીએ છીએ.

(૧) કુમારપાલ પ્રતિષ્ઠા (ગાયકવાડ સંસ્કૃત મિરીઝ પૃષ્ઠ ૭૭.) એક છંદ -

(૩૭) કુલુ કલકિલ મલિલ માહપ્યુ

મલિણીક્ય સયણમુહ

દિન્તુ હત્યુ નિયગુણ કડપ્પહ

જગુ જ્ઞપિયો અવજસિણ

વસિણ વિહિય સન્નિહિય અપ્પહ ।

ફરહ વારિલ ભદુ તિણિ, ઢકિલ સુગધદુવાડ,

ઉભયભવુખ્મડદુકપ્પકડ, કામિલ નિણુ પરદાર.

આ સાત પદવાળો-સપ્તપદ છંદ તે સમયની રચનામાં બહુ મળે છે અતના એ પદ દોહાના છે. પરમા ગમનની નિદા કરતા કવિ કહે છે કે-કુલ, કલકિલ (કર્ણ) માહાત્મ્ય (ધૃણ !) મેળવ્યુ સજ્જનોના મુખ મલિન કર્યાં, નિજ ગુણસમુહને હાથ દીધો (ઘડકો દષ બહાર કાઢ્યો), જગને અપજશથી ઝપ્યુ (ગલહત્યો દીધો-હાકી દીધું), અસનથી વિહિત-કરેલા પોતાને સન્નિહિત કર્યો ફરથી ભદ્ર-કલ્યાણને વાર્યું, સુગતિના દ્વાર હાકી દીધા, બને ભવ (આ ભવ અને પરભવ)માં ઉદ્ભટ દુ ખોની કરનારી પરદારને જેણે કામિત કરી (ચાહી) તેણે.

સયણ-સજ્જન, મિત્ર હિંદી સાજન દિન્તુ હત્યુ-હાથ દીધો, ગલહસ્ત કર્યો, અર્ધચંદ્ર આપ્યો, બહાર કાઢી મૂક્યો જુગ્મો ઉપર ન ૧૯. કડપ્પ-? મમૂહ. ઝપ્પ-ધૂમવુ, ઢકવુ યા છતવુ.

આને મળતો એક શ્લોક સોમપ્રભનીજ સૂક્તિમુક્તાવલી (મિદ્ધર પ્રકરણ-સ્તોત્ર)માં છે —

દત્તસ્તેન જગત્યકીર્તિપટહો ગોત્રે મષીકૂર્ચકં
ચારિજ્યસ્ય જલાંજલિ ગુંગણારામસ્ય દાયાનલ ।

સકેત સકલાપદાં શિવપુરદ્વારે કપાટો દૃઢઃ

શોભં યેન નિજં વિલુપ્તમશિલં ત્રૈલોક્યચિંતામણિ ॥

અની રચના કેઈપણ રાજની સમાર્પા ઠેસરી કે છે હવે પછીના
 નામે ચિતામણિરાજા મેળમાં આને તેમજ આગળના દોહાને પણ
 આપેલ છે જુઓ હવે પછી તેમાં નં. ૧૨

રાજ્ય જાણે (સ્ત્રી) જે દિને કલમુખ એક-સરીર વાળે,
 સારે ચિતિત હરી, જનની(ને) કે(ને)-જ્યા મુખને કીર (કુધ) પીવરાતું ?
 ચિતાવિષ-સ ચિતાપિતા (') પ નો વ વાલ છે

૧-૫ ૫૦૭

(૩૫) હક અચ્ચાબુત હિંદુ મઠ કહિ વ મુસલ્મ કહિ

કીરવિ વિરહ-કરાવિયદે લક્ષ્યાવિયદે વરાલ.

(પુત્રની સ્ત્રીએ આ સમસ્યાપૂર્તિ કરી છે—જા દોરો દેખવડમાં
 પણ છે આ અન્યદ્વિત ને દોહ કે હું કહ્યાં શુ લખતુ કેઈપણ
 વિરહ-કરાવિયદે વરાલ (બીચારા-પતિ)ને લક્ષ્યા દીધા. હક-આ.

(૩૬) સંકુ સ્ત્રીએ જુ વાલિદર્શ છકુ પિ નિશ્ચિદ્ધ સપુ,

કુમરિ પિયકરિ દેવિ તણ અપણુ, રજ્ય સમણુ.

—અગપુરના રાજા જેમકરને સુતારા દેવીથી એક જ્યા ઉપન
 થઈ રાજા અને રાણી મરી જ્યા પછી મનિઓએ તેણીને પિયકર એ
 નામ આપી પુરવ દેલ તેમ ગાંધીપર નેસાડી, પછી કુસદેવી અમુતલની
 પૂજા કરીને પૂજ્યું કે આને પતિ કેને કરવો ? દેવીએ ઉત્તર આપે
 કે—સિદ્ધને કમલ કરીને ? વાહે-સવારી કરે એકલે જણ સત્તુએને
 છતસે, નેને કુમરી પ્રિયકરિ રાજા સમસન અપણુ કરો. આરેજ પતિ
 મળા મરો ને જાત વાત્તની પેઠે જાતી આવી.

પ્રકરણ ૫ મુ

સોમપ્રભ અને સિદ્ધપાસે રમેલી કવિતા.

૨૧૬—હવે સોમપ્રભસરિ અને સિદ્ધપાલ કવિની રમેલી સ્ત્રી-જન
 નમુના આપીએ છીએ.

(૧) કુમારપાલ પ્રતિબોધ (ગાયકવાડ સંસ્કૃત મિરીઝ પૃષ્ઠ ૭૭.) એક ૭૬ -

(૩૭) કુલુ કલકિંત મલિલ માહપ્યુ

મલિણીક્ય સયણમુલ

દિન્તુ હત્યુ નિયગુણ કુડપ્પહ

જગુ જ્ઞપિયો અવજસિણ

વસિણુ વિહિય સન્નિહિય અપ્પહ ।

દૂરહ વારિલ ભદુ તિણિ, દક્કિલ સુગમદવાર,

ઉભયભવુખ્મહુડપ્પકક, કામિલિ જિણુ પરદાર.

આ સાત પદવાળો-સપ્તપદ ૭૬ તે મમયની રચનામાં બહુ મળે છે અતના એ પદ દોહાના છે પરંતુ ગમનની નિદા કરતા કવિ કોડે છે કે-કુલ, કલકિત (કર્ણ) માહાત્મ્ય (ધૂળ) મેળવ્યુ સજ્જનોના મુખ મલિન કર્યો, નિજ ગુણસમુદ્ધને હાથ દીધો (ધકકો દધ બહાર કાઢ્યો), જગને અપજશથી ઝપ્યુ (ગલહત્યો દીધો-દાકી દીધુ), અસનથી વિહિન-કરેલા પોતાને સન્નિહિત કર્યો દૂરથી ભદ્ર-કલ્યાણને વાર્યુ, મુગતિના દ્વાર દાકી દીધા, અને ભવ (આ ભવ અને પરભવ)માં ઉદ્ભટ દુ ખોતી કરનારી પરદારને જોણે કામિત કરી (આહી) તેણે.

સયણુ-સજ્જન, મિત્ર હિદી સાજન દિન્તુ હત્યુ-હાથ દીધો, ગલહસ્ત કર્યો, અર્ધચન્દ્ર આપ્યો, બહાર કાઢી મૂક્યો જુઓ ઉપર ન. ૧૯. કુડપ્પ-૨ સમૂહ. ઝપ=ધૂમધુ, દાકવુ યા જીતવુ.

આને મળતો એક શ્લોક સોમપ્રભનીજ સ્મૃતિમુક્તાવલી (મિદૂર પ્રકરણ-સ્તોત્ર)માં છે —

દક્ષસ્તેન જગત્યકીર્તિપટહો ગોત્રે મષીકૂર્ચક

ચારિત્ર્યસ્ય જલાંજલિ ગુંળગણારામસ્ય દાધાનલ ।

સકેત સકલાપદાં શિવપુરદ્વારે કપાટો દૃઢઃ

શીલ યેન નિજં વિલુપ્તમલિલં ત્રૈલોક્યચિંતામણિ. ॥

—કાવ્યમાલા ગુચ્છક ૭ પૃ ૩૭.

(૨) ૫ ૩૧૧ કુસ ૧૪ ૭૬માં બાર માવનાઓ ઉ તેમાંથી મજુ નમતો.

(૩૮) પિઠ માવ માવ સુમતિયુ પુત્ર
 મદુ પરિવલુ મિત્ર સજેદુ ગુપ્ત ।
 પદવતુ ન રાખાઈ કોવિ મરલુ
 મિલુ મમલ કોવિ મરલુ
 મિલુ મમલ અન્નુ ન અન્નિય સરલુ ॥

(૩૯) રાખા વિ રકુ સમજો વિ સપુ
 જલુઓ વિ તલુડી જલુધિ વિ કમતુ ।
 કદ દોઈ નક વ્ય કુકમતુ
 સમારરમિ જલુરુ જલુ ॥

(૪) જોડમલુ પાવલ જુ જમુ
 જોડમલુ મરલુ વિલત કમ ॥
 જોડમલુ પરમવિ સદમ દુરુ
 જોડમલુ મમિલુ સદમ મુકતુ ॥

આમાં અર્થ રપદ ઉ કદિ સપદોના અર્થ આ પ્રમાણે છે—
 પિઠ—પિતા. સુમતિયુ—સુમતિ. (સરી સી) જુ—મજુ, પરિવલુ—પરિવલન.
 સજેદુ ગુપ્ત—સજેદુગુપ્ત. પદવતુ—સ પ્રમાવન, સમર્થ દેવા છતાં
 રાખાઈ—સ રક્ષાતિ—રક્ષા કરે છે. અન્નને છે મમલ—મર્મના, અન્ન—
 અન્ન. અન્નિય—છે રાખા—સભ સમજે—સમજન—સાગન. સપુ—સપુ.
 જલુઓ—જનક પિતા. તલુડી—તનવ—પુત્ર નકવ—નક કવ—નકની પેડે
 રમિ—રમ તપર—જલુ જમિપર જલુરુ—જલુરુ. જોડમલુ—જોડલ. વિ-
 લત—અનિત—કમાવેલાં પરમવિ—પરમેશ્વર. મમિલુ—મમલ. મુકતુ—મેલ.
 (૩) ૧ ૩૫૦—૫૧ વસતવર્ષન ૭૭ પાંચ તેમાંથી જોડ નમતો.

(૪૧) નદિ રત સદકિ કુસમિત પથસ ન દુરઈ પદિયમલુ દિવમલુ,
 સવપરિદિ રેલકિ મલરીઓ ન મલુ જલુ જલુદીઓ.
 —આમાં કુસમિત પથસ રત સદકે છે જલુ કે પદિયમલુ(ના)
 ૭૭૫ માંસ દુરે ૭ સદકારે (અર્થમાં) મલરીઓ વિસ ૭ છે જલુ

કે મદન (૩૫) જવલન (અગ્નિ) ની જવાલાવલિઓ. સહહિ-જુઓ
ન. ૧૦ તથા ૨૨.

(૪) પૃષ્ઠ ૧૭૮ ગ્રીષ્મવર્ણુન છદ ચાર તેમાથી એક નમૂનો.

(૪૨) જહિ દુર્દ નરિદુ વ સયલુ ભુવણુ, પરિપીડધ તિવ્વ કરેહિ તવણુ,
જહિ દ્વલ્લવ મહિલય જણુ સમગ્ગ, સતાવધ સૂય સરીર લગ્ગુ.

—જ્યા તવણુ-તપન-સૂર્ય તીવ્ર કગેથી-કિરણોથી દુષ્ટ નરેદ્રની
પેટે સકલ ભુવનને પીડે છે, જ્યા દુર્ભગ (વિયોગિની) મહિલા જન
સમગ્રને સતાવે સૂર્ય (૧) શરીરમા લાગ્યા કર-રાજના કર તેમજ કિરણુ.
(૫) પૃષ્ઠ ૪૨૩ થી ૪૩૭ પર જીવમન કરણુ સંલાપ છે તેમાં
છદ ૧-૨, ૪-૨૭, ૨૯-૩૦, ૪૭, ૫૧-૫૨, ૫૪-૫૯, ૬૧, ૬૪-
૬૫, ૬૭-૧૦૪ એ બધા અપભ્રંશમા છે-બાકીના પ્રાકૃતમા છે. કવિ
સિદ્ધપાલે જીવ, મન અને ઇન્દ્રિયોની વાતચીત રાજા કુમારપાલને સભ-
ળાવી છે. દેહ નામના પદ્યુ (નગર) મા આત્મા રાજા, યુદ્ધિ મહાદેવી,
મન મહામત્રી, અને ફરિસણુ (સ્પર્શ) રસણુ (રસ), ગ્ધાણુ (ઘ્રાણુ),
લોચણુ (લોચન), સવણુ (શ્રવણુ) એ પાંચ પ્રધાન-એમ કથા ચાલે છે.
તેમાથી ત્રણુ નમૂના આપીએ છીએ —

(૪૩) જ તિલુતમ-રવ-વક્રિખતુ

ખણુ બણુ, ચહિમુહુ હુહિ

ધરધ ગોરિ અદ્ધગિ સકર

કદમ્પપરવસુ ચલણુ

જ પિયાધ પણુમધ પુરદર

જ કેસવ નચ્યાવિહિ, ગોઠગણિ ગોવીહિ

ઈન્દ્રિયવગ્ગહ વિધ્દરિઓ, ત વન્નિયહ કધહિં.

૬૧

—જે તિલોત્તમાના રૂપથી વ્યાક્ષિપ્ત-વ્યાકુલ ચએલો બ્રહ્મા ચતુ-
ર્મુખ ચયો, શકર ગૌરીના અર્ધાગમા ધરે-ધારણુ કરે, કદર્પને પરવશ
ચરણુ જેના છે તે પુરદર જે પ્રિયાને પ્રણમે, જે કેશવ ગોપના આગણુ
ગોપીઓથી નચાચો-આ ઈન્દ્રિયવર્ગના વિસ્ફુરિત કવિયોથી વર્ણવાય છે.

(૪૪) વાસવજી અસુખ-વિચિત-દેવ

દુહર દસલગ્નમ કન્નવેવુ

ચિત્તલ સુવવિવેષ રદિલ

મદ દિવસ દોષ ઉકપસદિલ ॥ ૮૫ ॥

—વાસવજી, અસુખિ (વધાર્થી) વિચિત દેવ, દુહર જન એકસે દસીનો ઉદગમ—આવતું—નીકળતું, કન્નવેવ (આ સર્વને) ચિતવતા મર્વવિવેષ રદિલ (એવું) મારું દેવું ઉકપ સદિલ થાય છે

(૪૫) હસા-વિસામ-મય-મોહ-માય ।

મય-કોહ-કોહ-વગમ-વગમ ॥

મદ સમમયસ વિ પિદિ લગ્ન ।

વગમને જેવ રિચિમદ સમમ ॥ ૮૬ ॥

—હસા વિષાદ, મય, મોહ માયા, મદ, કોપ, ક્રોધ મ-મય, પ્રમદ (જે સર્વે) મારા સ્વર્ગમતના વલ પીડવર લાગેલા વગમની (ચિલ્લાર) જેવી રીતે વાળી (કરગાર) ના સમમ—સર્વ.

(૧) ૪૫ ૪૪૩-૪૫૧ પર સ્પૂષ્ણિક કથા છે તેમાં ૧-૪ ૧-૧૪ ૨૩-૨૫, ૩૧-૩૨ ૩૪-૩૮ ૪૦-૪૫, ૪૬-૬૨ ૬૪-૬૬ ૬૮-૮૨ ૮૪ ૮૪ ૮૭-૮૮ ૧ ૧ ૧-૧ ૫ છઠો અપખંડ છે જીભ પ્રાકૃતમાં છે પાસિપુતના રાજા નવમા નહો. મત્રી સમ-દાલ (સમ્પાર) હતો, તેણે ક્રમીતે પોતાની મુતપર કન્નવેવની સદા-વતાથી વરરખિને નવી ક્રમિતાઓ સલાજાની નદ પાસેથી પન મેળવતો જાય ક્યો હતો, વરરખિનું ગમ પાસેથી દીનાર મેળવવાનું એક નહો. સમ્પારપર કોપ, સમ્પારના પુત્ર સિરિયે પિત્તને માર્યો, સિરિયના મોહાભાષ સ્પૂષ્ણિકનો ક્રેલા નામની વેળા સાથે પ્રેમ, સ્પૂષ્ણિકનું અમલ મનું, તે અમલનું કાણાને ત્યાં જઈ સવામથી રહેવું, વગેરે વર્ણન ખરું મુદર છે તેમાંથી ૧ નમુના લીધા છે—

(૮૬) નવ વગલુ ચિચિનિલ ન સસ, આજલુ નિસિદિ દસ સસ ॥

જસુ નયણકૃતિ જિય લજ્જભરિણુ, વણુવાસુ પવન્નય નાઇ હરિણુ ૮
—જેના વદનથી વિનિર્જિત-શુતાયેલો જાણે શશાક (ચક્ર) પોતાને
નિશામા-રત્રિમા સશક દેખાડે છે, જેની નયનકૃતિ(થી) જિત-શુતા-
ચેત્રો લજ્જભરથી જાણે હરિણુ વનવાસ પ્રપન્ન થાય છે-પામે છે-સેવે છે

(૪૭) નદુ જપઈ પઢઈ પરકાવ્ય
કહ એસ વરઝઈ સુકઈ
મહમ મતિ મહ વૃય સત્ત વિ
એવાઇ કવ્વાઈ

પદુ પઢઇ બાલાઉ હુંત વિ
તત્થ તુમ્હ નરનાહ જઈ, મણિ વદઇ સદેહુ ।
તાઉ પઢતિય કોહિગેણુ, તા તુમ્હે નિસુણેહુ ॥ ૩૨ ॥

—નદ કહે છે “ પઢે-બોલે પરકાવ્ય કેવી ગીતે આ વરઝયિ
સુકવિ ? ” કહે છે મત્રી ‘ મારી પુત્રીઓ સાતેય આ કાવ્યોને પ્રભુ ।
બોલે છે, બાલા હોતી-હોવા છતા પણુ, ત્યા તમો નરનાથને જો મનમા
વર્તે છે સદેહ, તેઓને બોલતી કૈતુકથી તેમને તમે સામજો. ’

કન્યાઓમા પહેલી એકવાર સામજી, બીજી બેવાર એમ સાતમી
સાતવાર સામજી શ્લોક કઠરથ કરી લેતી હતી વરઝયિએ નવો શ્લોક
બોલતાજ પહેલી કઠરથ કરીને બોલી જતી આમ બે વાર સામજી
બીજી બોલી જતી ઇલાદિ. પછી નદે કુપિત થઇ વરઝયિને કાઢી મૂક્યો.

(૪૮) ખિવિવિ સઝિહિ સલિલ દીણાર

ગોસગિ સુરસરિ થુણઈ
હણઈ જ તસચાર પાઇણુ
હચ્છિલિવિ તે વિ વરઝઈ
ચઝઈ હતિય તેણુ ઘાઇણુ

લોહ પઈપિઇ વરઝઈ, ગગ પસન્નિય દઈ ।

મુણિવિ નદુ પુત્તપુ ઇહુ, સયગલસસ કહેઈ ॥ ૩૫ ॥

—કે કીને, સધ્યાએ, જલમા, દીનાર, સવારમા, (વરઝયિ) ગગાને,

સ્તવે—સ્તુતિ કરે છે (ખને) હથે છે (હથાવે છે) યત્ર સંચરતે યત્રથી
ઉછળીને તે યત્ર વરશ્ચિને માટે છે હાથમાં તેના ધાતધી, લોક
કહે છે (કે) વરશ્ચિને મગા, પ્રસન્ન થાની, કે છે નાણાં નદ,
જતાં આ સદાચરને કહે છે

ખિવિખિ—સ ક્ષિપૂ ખિવિખિ, ઉચ્છિખિવિ મુચ્છિવિ—મૂલપૂકત છે
ગ્રોસગ્ર—સ ગ્રોસમ—સવાર યુષ્કર્ષ—સં સ્તુ (સ્તુતિ કરવી) કુ (ક્રિય
કરવો) ધાતુ તું જાણી અર્થાન્ પાંચમા અણની યત્ર માનવી નોખી,
પ્રાકૃત યુષ્કર્ષ એટલે સ્તુતિ કરે છે પુરાણે તથા પદ્ધતિઓમાં કુને ખને
કુનુયા ખાને છે (તુલસીદાસના રામચરિતમાનસમાં કુને ખનલ
મંદ વાર જાય). કુનુ પૂણીતિ વેદમાં તથા કુલુષ પ્રાકૃતમાં અપે છે
પર્ષિષ્ઠ સ પ્રજાપદ, યસન્નિય—સ યસન્નિય (૧).

આ પછી સકલારે પદ્યનેલા માણસ ગ્રોસથી વરશ્ચિને સાવકામે
નદીમાં દીનાર રાખતા નોખ લીધે, પોતે તે કદાચી લીધી. સંચારે નદની
સમક્ષ વરશ્ચિએ મણી સ્તુતિ કરી અને યત્ર ચલખ્યું, યત્ર કઈ ન મળ્યું

(૨૪) ક્રેશાએ નિવાણ કે જમણ ખરા અનુરાગમાં એટલે ખન
છે તે તેને સુખાર્ગમાં લગતું તેણીએ કમું કે ખને ધમ્મજાણુ થી
યુ સર્વ હમુલાણુ (ધમ—લાભ) નોખી, નેજે પૂજ્યું ક્રેલા !
ક્રેશાએ લાખ માખા

તીર્થ પુણ્ય સો સનિબેડ

મા ખિજ્જસિ કિમિ વુલ

અર્થિ વચ્ચ નેવાજમકસુ

તલ હેષ સાવડ નિજ

સાણુ મુખુ સાવુસ કનથુ

સો તદિ પવડ કિદુ નિવુ કિનઈ કનથ તેજ ।

ત ગ્રેવિય દસ તલમ્ તો વાવુડિ જવેણ ॥ ૮૬ ॥

—તે (ક્રેશા) ને કહેવામાં આવ્યું તે, સનિર્વેદ, મા દુખી થા,

૧૪૧૭ તું, અ, ના, નેપાત્રમકસ તાં, દે—આપે, આવત નપતિ

લાખ(ના), મૂલ્યનુ માધુનું, કબલ, તે, ત્યા, પ્રાપ્ત થયેલ, દીડો, તપ,
આખો કબલ, તેણે, નેને, ગુપ્ત કરીને-ગોપનીને, દડના, તજે, તે,
પાછો કર્યો, વેગથી.

વુત્ત-સ. ઉક્ત. વચ્ચ-સં. વ્રજ. વાહુડિઉ-સં. વ્યાધુટિત
માર્ગમાં ચોર મળ્યા, જેણે લાખ દીનારો મળવાના શકુન થયા હતા

(૫૦) તો મુક્કડ ગઈ હતું તિથુ, કમલુ કોમલિ હત્ય ।

મો પેચ્છતહ તીઈ તમુ, ખિત્તુ ખાલિ અપસદિય ॥ ૯૧ ॥

—ત્યારે, મુક્યો-મુક્ત કર્યો (ચોરાએ), (તે) ગયો, દીધી તેને,
કબલ, કોશાના, હાથ(માં), તે, જોતા મતિ, તેણે, તેને, ફેર્યો, ખાળમાં,
અપ્રશસ્તમાં

તિથુ—પળખી તિની, પેચ્છત-સ. પ્રેક્ષતુ ડિગલ-પેખન્ત ખાલા
—ખાળ, ગદા પાણીની મોરી.

(૫૧) સમણુ દુમ્મણુ બણુછ તો એઉ

બહુમુદ્દુ કબલરયાણુ

કોસ કોસિ પઈ કખાલિ ખિત્તઉ

દેસતરિ પરિભમેવિ

મઈ બહત દુડખેણુ પતઈ

કોસ બણુઈ મહાપુરિસ, તુહુ કબલુ સોએસિ

જ દુલ્લહુ સજમ-ખણુ, હારિસ ત ન મુણેસિ દર

—ત્રમણુ, દુર્મન (થઈને), કહે છે, તો, 'આ, બહુમૂલ્ય, કબલ-
રત્ન, શામાટે, કોશા', તે, ખાળમાં, ફેર્યુ, દેશાતરમાં, પરિભ્રમણુ
કરી, મે, મહા, દુખથી, પ્રાપ્ત કર્યું " કોશા કહે છે 'મહાપુરુષ ! તુ,
કબલ(ના) મોટા વિચાર કરે છે, જે, દુર્લભ, સયમ(ની)ક્ષણુ, હારી
ગયો છુ, તે, નહીં જાણુતો. "

ખિત્તઉ, પત્તઉ—ખિત્તો, પત્તો, મ. ક્ષિપ્ત, પ્રાપ્ત મુણુ-મણુવુ-
જુઓ ન. ૩૫.

(૭) ૫૪ ૪૭૧-૭૨ આઠ છપ્પ આગળિએ ગાયા છે કે જેને સાંભળી રાત્રીએ કુમારચાલ રાગ બજતો હતો. તેમણી એક નમૂના તરીકે ખડી આપી તેનું વર્તમાન યુગગતી અનુસાર અક્ષરંતર કરવામાં આવેછે એમ પહેલાં કહેવાઈ ગયું છે કે જૂની કવિતાથી સોમપ્રભની કવિતા દ્વિગુણ છે તથા તેના નમૂનાઓથી પાંચમીને પણ તેમ અચૂલું હતું. આ કવિતા હિંદીમાં દ્વિગુણ કવિતા જેને કહે છે તે બાતની છે અને પૃથ્વીસજ સસાના કવિતા સમવધી કેટલાંક જોઈ પહેલાંની છે આમાં સર્વ સરૂતના વસતી છે અધિક કદિન નથી.

(૫૨) મયસુમઅસલઅસોલાઅસોલાપરપર
 નિશ્ચયકુલઅસલઅસલઅસલ
 હવેઅસલપર પુઅમઅરિએલિ નિરતર
 વિલસમાસુઅસલઅસલ વડવાનસ દુવર
 આવવસવાયસુ અસલિ લસુ એપલ નિશ્ચ તે નિશ્ચરદિ
 નીસેસવસનઅસુનિદુવલ પાસનાસુ ને સભરદિ.
 —મન-માર્ગ-સલમ-સોલ-અસોલ-પરપર
 નિશ્ચપોલ-નક-અક-અકઅસુ દુઅ (૧) કર
 હવેઅસલપર પુઅ-અસલ-રિએલિ-નિરતર
 વિલસમાન-અસલ-અસલ-અસલ દુસવર
 આપલ-સવાસુ અસલિ લસુ એપલ નેમ તે નિશ્ચર
 નિશ્ચ-અસલ-નિશ્ચાપલ પાર્વનાસ ને સાંભરે.

રિએલિ=પદ્ધિ (રેલી) | નિદુવલ-સ નિશ્ચાપલ-વીવાપનાર સમાપ્ત કરનાર નીકે અસુ-વીતવું (ગરબાડી) સભરદિ-સમસ્તું, સમાસ્તું, સાંભરતું મસાહીમાં સમાવના, પળાણીમાં સુખાવના-અસલસુ સમસ્તુ કરતું

વિભાગ પાંચમો.

મેરુતુંગસૂરિનો પ્રબંધ ચિંતામણિ, સ ૧૩૬૧.

પ્રકરણ ૧ લું.

પ્રબંધ ચિંતામણિ.

૨૨૦. આ નામનો સંસ્કૃત ગ્રંથ જૈનાચાર્ય મેરુતુંગે સવત્ ૧૩૬૧ માં કાઠિયાવાડના વઢવાણમાં રચ્યો. મુબઈના ડૉક્ટર પીટર્સનના શાસ્ત્રી દીનાનાથ રામચન્દ્રે મુબઈમાં સ. ૧૯૪૪ માં કોઈ હસ્તલિખિત પ્રતિઓ સાથે મેળવી તેનું મૂલ છપાવ્યું તે હાલ દુર્બ્રાપ્ય છે તેમણે તેની વર્ધિત આવૃત્તિનું ગુજરાતી ભાષાતર પણ છપાવ્યું છે. સન ૧૯૦૧ માં ટોનીએ વળી કોઈ મૂલ પ્રતિઓની સહાય લઈ તેનો અંગ્રેજી અનુવાદ છપાવ્યો છે. આમાં કેટલાક ઐતિહાસિક પ્રબંધો યા કિસ્સા છે શ્રાવ્યત ચદ્રધરશર્મા ગુલેરી બી એ વિશેષમાં કહે છે કે “ કેટલીક બાબતમાં તે ભોળપ્રબંધની ઢબવાળું પુસ્તક છે. જૈન ધાર્મિક સાહિત્યમાં પોતાના મતની ‘પ્રભાવના’ વધારવા કિસ્સાઓનું સ્થાન ધણું ઉચ્ચ છે. જૈન ધર્મોપદેશક પોતાના સાધુ તથા શ્રાવક શિષ્યોના મનોવિનોદ અને ઉપદેશ માટે કંઈક કથાઓ કહ્યા કરે છે કે જે પૌરાણિક, ઐતિહાસિક યા અર્ધ-ઐતિહાસિક હોય છે. આ કથાઓના કેટલાય સંગ્રહ ગ્રંથ છે કે જેમાં પુરાણા કવિઓની રચના, નવા કવિઓના નામ, પુરાણા રાજાઓના કર્તવ્ય, નવાના નામ, વિક્રમાદિત્ય પણ જૈન, સાલિવાહન પણ જૈન, વરાહમિહિર પણ જૈન, બ્રાહ્મણ વિદ્વાનો અને અન્ય શાખા-સંપ્રદાયોના વિદ્વાનોનો પોતાના આચાર્યોથી પરાજય વગેરે બાબતો રહે છે કે જે વર્તમાન દૃષ્ટિથી ઐતિહાસિક કહી શકાતી નથી. કિંતુ તે સમયના

હિંદુ ધર્મ પણ એવાજ છે તેમાં નો નોંધમાં આવે તો બૈનિહસિક તત્ત્વની ઉપેક્ષા નૈનો કરતાં વધારે કરવામાં આવી છે આવી કેવળ નૈનોને ઉપાસના આપી શકાય નથી. આટલું છતાં પણ નૈન વિદ્વાનોએ ઇતિહાસ પ્રત્યે રૂચિ રાખ્યાનાં તથા તેની મૂલ કીર્તનો આપ્યાર ન ઉપાસનાં પ્રમાણ મને છે એમ તો સમગ્ર અસીકની ધર્મસિધિના સન્દર્ભમાં અપ્રમાણ્ય પૂર્ણ પરવાજડે અર્થ સંકુળ આવે છે "

૨૨૧ સ ૧૩૬૧ નો સમય પૃથ્વીસજ્જ અને તેના રાસના કક્ષિત કર્યા ગયો. સમય (૧૨૫ સ) થી ૧૧ વર્ષ પછી છે તે સમયની પ્રચલિત ભાષા-કવિતા અવસ્ય મનન કરવા જેવું છે સ ૧૩૬૧ માં મેટ્રુજિ આ વિવામણિનો સમય કોઈ છે કેમ પણ ઉપ્પૂત કવિતા તેણે ખેતે રચી નથી કથાઓમાં રસનો પ્રસંગ નો કક્ષિત તેણે આપી છે તે અવસ્ય તેનાથી જૂની છે કેટલી જૂની છે તેના વધારેમાં વધારે સમય તો સિંચર કરી શકાય નથી, પરંતુ પ્રજા વિવામણિની રચનાએ સમય તેને નીચામાં નીચે ઉપસન્નિ કલ અવસ્ય છે તેનાથી પચાસ સદ્ વર્ષ પહેલાં કવિતા લોકાગ્રાઓમાં પ્રચલિત હોય ના આવા પ્રસંગે સિદ્ધ નો સો નસો વર્ષ જૂના પણ હોય તો તેમાં આશ્ચર્ય નથી.

૨૨૨ કેટલાક કોલા એવા છે કે નો પારના પ્રસિદ્ધ રાજ્ય બોળના કક્ષ મુળના નામના છે અને તેના બનાવેલા કહેવામાં આવ્યા છે એક ગ્રાહ્ય નામની ભક્તિએ બોળને કહેલો હતો, ને આજે એ હેમ્યકને સમજાવ્યા હતા કેટલાક નવમણુ રાજના મરસીયા (રાજ્યા) છે સ ૧૩૬૧ ના લખેલા ઇતિહાસ અનુસાર તે તેતે સમયના છે આ કવિતાએને રાજાએ માગધી અને ઈનીએ પ્રાપ્ત નવમણા છે

૨૨૩ સેનેસે અણિતથી સિદ્ધ કર્યું છે (રા. બે. સે. બર્નર પુસ્તક ૧૬૨ પ. ૩૩૭ આદિ) કે ગુજરાતના અવધ રાજાઓના સર્વ આદિ, મેટ્રુજિ અનુદ લખ્યા છે અને મિતિ, વાર, નક્ષત્ર, ઘન સર્વમાં ગણ્યા છે તેનું બૈનિહસિક મૂલ્ય કમ નથી. જૂની પદ્યઓના સળ પમાં મને તેટલી બૈનિહસિક ગણ્યા હોય, પણ પોતાના નજીબા

કાલની ઘટનાઓ તો મેરુતુ ગે જ્યા સુધી તે પ્રબંધની પુષ્ટિ કરી શકે છે ત્યા સુધી પ્રામાણિક લખી છે સિદ્ધરાજ જયસિંહ, કુમારપાલ, હેમચંદ્ર, વસ્તુપાલ, તેજપાલનો કાળ ગૂજરાતમાં સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતની વિદ્યા તથા જૈન ધર્મના પ્રચારનો સુવર્ણ યુગ હતો ભોજના સમયમાં આરામ જે વિદ્યા અને વિદ્વાનોની જ્યોતિ ચમકી હતી તે ખસો અઢીસો વર્ષ પછી પશ્ચિમ ગૂજરાતમાં પણ દેદીપ્યમાન થઈ તે સમયની વાતો જૈનોના ગૌરવની છે અને તેની સરક્ષા તેમણે ધણી સાવધાનીથી કરી છે.

પ્રકરણ ૨ જી.

તે સમયની જૈન સંસ્કૃત.

૨૨૪. પ્રબંધ ચિતામણિનો જે અનુવાદ ગૂજરાતીમાં થયો છે, તેના કરતા ઘણો સારો અનુવાદ થવાની જરૂર છે કે જેમાં ઐતિહાસિક અને શાબ્દિક ટિપ્પણિઓ હોય. આ ગ્રંથની ભાષા સંસ્કૃત છે, પરંતુ તે સંસ્કૃત પણ દેશભાષાઓની ઉત્પત્તિ અને વિકાસને સમજવામાં ઉપયોગી છે. તે સમયની જૈન સંસ્કૃતમાં એક મનોહારિતા એ છે કે જૈન લેખક ગૂજરાતી યા દેશભાષામાં વિચાર કરતો ને સંસ્કૃતમાં લખતો. પરિશિષ્ટ પર્વ ૧-૭૫ માં હેમચંદ્ર લખે છે કે ‘સ કાલં ચદિ કુર્વાત કો (કાં) લમેત તતો ગતિમ્’—આમાં મરવાના અર્થમાં ‘કાલ કરવો’ એ સંસ્કૃત રૂઢિ પ્રયોગ નથી પણ દેશ ભાષાનો છે. અણિશુદ્ધ સંસ્કૃતના પ્રેમી આને બર્બર સંસ્કૃત કહે પરંતુ આ જીવિત સંસ્કૃત છે. તેમાં ભાષાપણું છે. એતો રચિતી વાત છે કોઇને કાશ્મીરની કોતરણીના કામવાળી અખરોટના લાકડાના સારા ઢગનો તખતો મારો લાગે ને કોઇને લીલા કુપળોથી ભરેલી વાછી ટહતી નીચે કૂટલાક શબ્દો અને વાક્ય આવી સંસ્કૃતના આપવામાં આવે છે. જેના

પર * આતુ ચિન્હ છે તે અન્ન સિલાબેળો, ક્યો વચેરમાં બેવામાં આવેલ છે

કુસવામ—કુએલા; *કુચીલોક-તકિયા, એસીસા (સજરવાની, ગાયત્રી કાશ્મીરી).

કરવહી—એ કાચ બેગ કરી પાણી પીવા માટે પાત લેવું બનાવવું (કરપુટી).

કચકગુહ—પ્રધાન મહેલ (ધણ એટલે એ જાતિમાં ઉપમ હેમ તે-દેથી રાજ છે હેમ દેવીનામ માલા ૧-૫૭ તુલસીદાસના ધવલધામ ને બા બર્ષ છે સરેક મહેલ નક્કિ)

સર્વાચાર—રાજા સર્વથી મળવું દીવાને બામ

રાયપાટિકા—રાજામર્થ

* ધર્મવહિકા—(ધર્મના લેખની) વહી, ચોપડા.

કુહિલ—કુએલા.

કોલિકા—એલી (એ એલિસ સરકુતમાં ૧૬ ન હેવ તે બા ૫૫ દેથી રાજ છે હેમ દેથી ૩-૧૫૬)

ધાટીમપાત—માડ પાડવું-માડ પાડવી.

* પંચકુક—૫એલી રાજામર્થ (ના મ પત્રિકા માગ ૧ સુધ્યા ૨ પૃષ્ઠ ૧૩૪)

કર્માદ્યક—કર્માદ્ય, કર્માદ્ય-કર્માડી, કર્માદ્યિત-કર્માડેલ.

નિરુચ્ચે—(અમુક કાચથી) લાંબી, લગાડિની (બા મુધી)

જહમાન—જાસતો (સિદ્ધકર્મે જહમામે)

ન્યુસન—નોંખવર

નૂપતે ક સમય—મકાસજ શુ કામ કરી રહ્યા છે ! કેને બવસર છે !

ગુરુચર—તમ્બુ.

જસદિકા—મર્સિ (ના મ પત્રિકા ૧-૨ પ. ૪૫)

ચિન્તાયક—અભાળનાર—એવાળ.

‘દ્વચરક, કટીદ્વચરક—દોરો, કદોરો (ઢોર કટિસૂત્ર-હર્ષચરિતની ટીકા).

૨ રસચત્તી—સોપા

ચમલપત્ર—(રાગ્યોના પોતપોતાના) પત્ર.

મેટિતઃ—મેટયા. મળ્યા

પાદોઽવધાર્યતાં—પધારો.

સ્વત્તક—ગોખલો

મદનપટ્ટિકા—મીણની પટ્ટી. મૈળ (એટલે મીણ)નું મસ્કૃત કરેલું ‘મદન’

કચ્છોલક—કચ્છોળું (ગૂ) કચ્છોલા, કચ્છોલી (રાગસ્થાની) સર-ખાવો આનદધનજીનું ‘નિશદ્ધિન જોઈ તારી વાટડી’ એ પદમાનુ

જોર્ણમચાધિરૂઢ—તૂટેલી ખાટપર પડેલા (ક્રોધમા)

સઘાહટિકો ઘટ—વાટકા સહિત ધડો-વાટકો એ શબ્દ કાઠીઆવાડમા અમુક પાત્ર માટે વપરાય છે.

હક્ષિત—ખોલાવેલો-સખોધિત-હાક મારેલો.

કામુક—કામ કરનાર નોકર (પંજળીમા કામમા, માગવાડીમા કામેતી, કામ (હર્ષચરિત)

છિમ્પિકા—છીંપી (વસ્ત્ર રંગનારી જાત)

નિજનતનક ગૃહ—પોતાનું ઘર. (તણા, યા તણું યા તણી-મારવાડી ગૂજરાતી ‘કા’)

વ્યાઘુટન્તી—આજોટતી (મારવાડી આવડના, પંજળી જોડના)

વ્યાઘુટિતુ—આજોટવાને.

વલિતઃ—વળ્યો-પાછો ફર્યો.

વાસણ—વાસણ, રૂપયાની ચેલી (વાસણી-વાસણી-આ કાઠિયા-આવાડમા વપરાય છે ને કેડે આવી વાસણી બધાતી.

વિહંગિકા—કાવડ.

- *કામંજ—ધમજ, બહુ કસું (ધમજ-આસ્વાડી)
 ઉચ્છેદિત નિર્માણ—ઉચ્છેદિત કરાવી (નિર્મા આવી)
 સંગ્રહણી—વેશ્યા.
 *પદ્ધતિક—પદેલ, પદ્ધતિ—(નિર્માણ) તેનો પ્રયોગ
 સેવકાલી—પદ્ધતિ.
 સ્વપનિકા—શીરો રાખતું તે—ધરતી સંખ્ય
 સમારોપણ—સોંપી દીધું
 પાદો ત્વચ્છિ—પદ તો છે—છોડે છે (હરી બાજે છે)
 પોત—પદ (આસ્વાડી પોતિયા.)
 મારાત્રિકમુચાર્ય—આસ્વાડી ઉત્તરીત.
 તત્પદ્ધતિ વિપાદ્ય મુમોષ—પદો દાડી (સંગ્રહી) મુદી દીધું.
 *મારિ—માતું તે કમારિ—આમ ન માતું તે
 પુગલિકા—રખાવની ચિટ્ટી (કલ્યાણને સાથે દેડે છે યની)
 શકુન મરિત વિષેદિ—શકુન ભરી (એકે શકુન ભે.)
 પાચાસત્કલાતીય સત્ક એકે દિવે કા
 *કારાવક—કલ્યાણ.

*વાપિકા—તપી (કાષ્ઠ), તપેલી (વાપકોડપૂવાદિકરણ
 સ્વાર્ન વાપિકા કાકપાલિકા ઘણે તૈલાદિના મલવા પચવતે
 —૬૫ મસ્તિષ્ક સંકેત દીધા.

- વસા—ગામ (શુભો આગળ ન ૧૧)
 વસુસર—એસર—એક ભાગનો કુલનો હાર.
 પુષ્પાવપિષ્યસિ—કુલપતે, કુલ ઉપગમવતે.
 *કર્તુકામ—કરવા આગે.

૨૨૫. ધાતુએની અનંતતા આકૃતિઓ અને ઉત્પત્તિના અસંખ્યવિધો
 સખન એવા ને વિદ્યોતો આ ધાતુથી દિશા, કુલ, યોજના પ્રત્યે
 આવી મિથાં મુલક મીઠાના સિદ્ધ કરી લે છે અથવા અમારા અપ્પ-
 મિદેશીય કુલકીત નામ સર્વત્ર રક્તન સર્વિર્થ કે ને કાપો કાપ

શીલૌ ઉરુ યસ્યા સા નયોરુઃ-જોરુ' (ત્રી) બનાવે છે તે હાંદી વિકાસને આ ઉદાહરણોમા કઈ ચમત્કાર નહિ જણાય, પરંતુ આ દેશી ભાષાથી અત્યગ સબંધ ધરાવતા સંસ્કૃતના ઉદાહરણો છે ગમે તેટલું યાદો, પણ જલ તો નીચી ખાતુ તરફ ઢળે છે દેશી શબ્દ અને વાગ્ધારા સંસ્કૃત માટે અબઝાયેલી નહોતી, સંસ્કૃતમા એટલી સમજ હતી કે તેને પોતાના બનાવી લેતી.

૨૨૬ પ્રબધયિતામણિમાં એક જગ્યાએ 'આશિષ' શબ્દ અકારાત તરીકે ઉપયોગમા લીધેલ છે (માતુરાશિષ શિષ્વાં કુરિતાથ-વસ્તુ-પાલની રચના પૃ. ૨૬૯), 'શ્વાન' પણ તેજરીતે વપરાયો છે (સન્નિ-હિત શ્વાનેન શુન્ઢા દ્વન્ઢે નિહત્ય પૃ ૧૮૦-કુક્કરસ્તુ શુનિ શ્વાન ઇતિ વાચસ્પતિ-શાસ્ત્રી) જયમગલસૂરિ ' ચાતુર્યતા ' લખી હિંદી-ગૂજરાતીના ડબ્બ ભાવવાચકના ખી વાવે છે (પૌરવનિ-તાચાતુર્યતા નિર્જિતા પૃ. ૧૫૪)

૨૨૭. કવિ શ્રીપાલે સિદ્ધરાજ જયસિંહના સહઅલિંગ સરોવરની પ્રશસ્તિ બનાવી હતી તેમા આ શ્લોક પણ હતો કે—

કોશેનાપિ યુતં દલૈરુપચિતં નોચ્છેત્તુમેતત્તક્ષમં
સ્વસ્યાપિ સ્ફુટકણ્ટકવ્યતિકરં પુસ્ત્વ ચ ધત્તે નહિ ॥
પકોપ્યેષ કરોતિ કોશરહિતો નિષ્કણ્ટક મૂતલ
મત્ત્વૈવં કમલા વિહાય કમલં યસ્યાસિમાશિશ્રિયત્ ॥

—કમલમા કોશ-કોડી અને ખજનો-છે, દલ-પાદડા અને સેના-છે ઉખડી શકતુ નથી આપજ આમા કટક-કાંટા અને શત્રુ-ને ઉપદ્રવ છે કદિ તેમા પુસ્ત્વ-પુલ્લિંગ (નરગતિ) અને પુરુષત્વ-આવતું નથી, અને સિદ્ધરાજ જયસિંહનું ખડ્ગ એકલુ, કોશ-આન વગર, જૂમડાને નિષ્કટક કરી દે છે. આથી લક્ષ્મી કમલને છોડીને તેમા ચાલી આવી.

૨૨૮. એમ કહેવાય છે કે આમા રામચંદ્ર પડિતે ખે દોષ કાઢ્યા. એકતો દલ શબ્દનો અર્થ 'સેના' ભાષામા છે પરંતુ સંસ્કૃતમા નથી, ખીજો

દેશ એકે કમ્મ મુખ્ય પ્રમિય અને નપુંસકસિમ (નરનતિ ને નાન-
તરનતિ) અને છે દમેથાં નપુંસક-લીંગ નથી. અથી રાગને મુર્ત
પડિતેને આમ્મ હરી (સપદ્મ્ય) દસ સજ્જને રાગસેનાના અમર્મા
અમ્મિન કરમ્મે (દસ' ને સરૂતમાં સેના અથ ૪૪સિદ્ધ અને
મીપથે કરમ્મે એ કરેનું પૂર્ણ-માનાર્થ છે કારણ કે સવત્ ૧૦૮૩
અને ૧૧૦૭ ડી વચ્ચે ઉદયગુણી કથા ના કર્તા સિદ્ધસ કવરથ લખે
છે કે મમુ કલમસાધ્યોડવમરાતિરમ્મવ્વ કલ્લામામ્ —અવખાસ
એરિરેટસ સિરીઝ ન ૧૧ પ ૪) પરંતુ સિમાનુસાસનમાં કમલની
નિત્ય નપુંસક નહેતી એનો કાળ નિખુચ કરે! આ અરે પુસ્તક
પ થસે ન યા (પ્રસાદ પારણ કરે છે યા નહિ) એવો પદ
અસ્યમ્મે (પ્રમથમિતામ્મિ પ ૧૫૫-૬).

૨૨૬ આ રીતે વિવાહનર અર્થજવાય છે પરંતુ આ જૈન સરૂતની
એક વાતની અજ્ઞ કથા વચર આગળ વધી નથી સમત્ત દિહી-પૂજ-
શની-મશાપીમાં કિયાપદોમાં ત્રિમ નેહને યજ્ઞા ભેદ થોડે છે 'વહ
આતા હે, વહ આતી હે (દિહી) તે આત્નો નથી, તેણી આત્ની
નથી. (હ) આપો પ્રકાર સરૂતમાં નથી હેરિનમાં નથી તેમ નથી
અગ્રેજ દારસી આદિમાં. અથી કરણે અન્નમાદામ્મી દિહી-પૂજ-
શની-મશાપી-લીંગના મમરાય છે કિયાપદોમાં ત્રિમ આપેલ છે તેનો
રાગક ઇતિહાસ છે ખાતુની શુદ્ધ કિયા-વાચક ૨૫ (સરૂત તિલગત)
માં તેા દિવલેક થયે નથી ખાતુની અનન્ત કિયાચમક વિશેષ્યો
(વચખન યા જાતુદત)માં તેના વિશેષ્ય મધને કારણે સિમ્મેદ અથ
છે દિહીમાં ફરમ છે ખાતુ શુદ્ધ ૨૫ છે-તેમાં ત્રિમ નથી અને
૭ જ વચખન યા જાતુદત મધને છે તે ખાતુ વર્તમાન યા ખન
વિશેષ્ય છે [આતા હે એરસે આતા (દુધા) હે આતી હે
એરસે આતી (દુહ) હે કરતા હે કરતી હે આતા યા
આતી લી કરતા યા, કરતી થી, સરૂતમાં જાવામ્
(આયાન્ત) આયાન્તી, કુર્મ્મ (કુર્મન્ત કરન્ત)

કુર્વન્તી (કરન્તી)] અવશ્ય આગ્રા, વિધિ ક્રિયામાં લિંગ નથી, કારણ કે ધાતુનાજ રૂપ છે. આ ધાતુજ વર્તમાન અને ભૂત ધાતુજ વિગેષણને ક્રિયાને ગ્રાહકને ઉપયોગમાં લેવાતું ભાષાના વિકાસમાં એક નવો યુગ પ્રકટ કરે છે. વૈદિક સંસ્કૃતમાં ભૂતકાલની ક્રિયાના તિદ્વન્તરૂપ (ધાતુના શુદ્ધ ક્રિયાવાચકરૂપ) જ આવે છે. સ ગત, તેન કૃતમ, અહં પૃથ્વિવાન આદિ રૂપ ક્રિયા તરીકે વપરાયા, તેમાં વિગેષણ હોવાને લીધે લિંગભેદ પણ હતો ભાષામાં ઘણી સગવડતા આવી. ત્તઃ (સા) ચકાર, અકરોત્, અકાર્પોત્તને બદલે સ કૃતવાન, સા કૃતવતી, તેન કૃતમ, તયા કૃતમ એથી કામ ચાલવા લાગ્યું આ ભૂતકાલવાચી ધાતુજ કૃદન્તને (Past Participle) પછી તે કર્તારિ પ્રયોગ હોય કે કર્મણિ યા ભાવપ્રયોગ હોય, -વિગેષણની પેઠે રાખી આગળ અસ્તિ (હોતુ એ ક્રિયાતું વર્તમાનકાલનું રૂપ) નો અધ્યાદાર રાખી ભૂતકાલનું કામ ચલાવાતું ગયું. આર્ષ પ્રાકૃતમાં કંઈ ભૂતકાલિક ક્રિયાપદ છે, પછી પ્રાકૃતમાં આસી (આસીત્-પળખી સી) ને છોડીને એમ સમજી કે ભૂતકાલિક ક્રિયા રહી નહી, આ ત-વાળાં વિશેષ્યનિધન શબ્દોથી કામ ચાલ્યું. આનો પરોળી સીડી ભાષાની સરલતામાં ચર્ચ, સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતના રચનાવૈચિત્ર્યમાં આથી ઘણી સહાયતા મળી કે વૈદિક સંસ્કૃતથી પ્રાકૃત અને લૌકિક સંસ્કૃતમાં આવતા આવતા ભૂતકાલિક ક્રિયાનું કામ વિગેષણ આપવા લાગ્યા, વૈયાકરણોની ભાષામાં 'કૃદભિહિત્કાર્યાત્' થઈ ગયું આ રીતે વર્તમાનકાલની ક્રિયા પણ દેવલ અસ્તિ (હોતુ એ ધાતુની) ગ્રહીને વર્તમાન ધાતુજ વિગેષણ ક્રિયાપદનું કામ આપવા લાગી જાય એ ખીલ ખીડી છે કે જે પ્રાકૃતથી અપભ્રંશ થાને પુરાની હિંદી-ગૂજરાતી-મરાઠી આદિ બનવાના સમયે બન્યું ઉપજઈ, ઉપજૈ, કરઈ, કરૈ આ તો ધાતુના (તિદ્વન્ત શુદ્ધ ક્રિયાવાચક) રૂપછે-તેમાં લિંગભેદ નથી તેનો હ (યા મુખમુખનો યે) એ સંસ્કૃત 'તિ' અને પ્રાકૃત 'ઈ' છે, પરંતુ હિંદીમાં ઉપજતા હૈ (યા ઉપજતી હૈ), કરતા હૈ, (યા કરતી હૈ)-તેમાં 'હૈ' (અહૈ-

અહર-અસ્તિ) ધાતુ ૧૫ છે અને ખેડું ૫૪ ઉપજતા આદિ વર્ત-
ધાતુમાંથી ૪ મેડું વિશેષ્ય (Present Participle) છે (ઉત્પ-
દ્ય-ઉત્પદ્યન્ત-ઉપજન્ત ઉત્પદ્યન્તી ઉપજન્તી-ઉપજન્તી-કુર્વન્
કુર્વન્ત-કરન્ત-કરત, કુદ્યન્તી-કરન્તી કરતી) આ વિશેષ્યના
વસ્તુવચનના અતમાં અન્ત, અન્તી એમ છે કે જે સર્જત અને
ડરાની દિન્દી અનેમાં રખડ છે—તેના અત, અતી મધ્ય નામ છે
કરતી, ઉપજતો એમાં જો છે તે ઉ ની નામ્યએ છે કે ?
નરનાવિના કાર્યના એકવચનના ચિન્ત (સર્જત 'મ્' અથવા)
નું અપખલ છે ગૂજરાતીમાં નથી' સાથે એટલે નાર વચ્ચે
વર્તમાન ધાતુ ૧૫માં આવે પ્રયોગ થાય છે તેમજ આવતો નથી,
આવતી નથી વગેરે, અને જૂનાગઢમાં ૧૧૨ થાય છે તેમજ આવતે
તો આવતી હતી વગેરે

૨૩ હવે આ વિષયને અધિક ન લખાવતાં પ્રસંગની વાત પર આવીએ
છીએ કે આ કક્ષની બેન સર્જતમાં પણ વર્તમાન ધાતુનું વિશેષ્યને
કિયાની જેનું કામ આપ્યું એવામાં આવે છે 'વચામતે જ્ઞામીત્વા
પૂષ્પાન્નસ્મિ (૫ મિ ૫-૧૧) શુપસ્તસ્ય સામમહકુર્વન્
(૫ ૫૫) જન્વિજા જી સિદ્ધરાજસ્ય કીર્તિં વિતરન્વત
(૫ ૧૮૨) હમણાં દેશભાષામાં વિચાર કરનાર કવિએ તેની ઉપ
સર્જતમાં ખેડેબાદી અને સર્જતની સિવાર શાપમાં પણ સમયની મતિ
નો પ્રભાવ પાવેલ વર્તમાન ધાતુનું વિશેષ્ય દિદીમાં 'હોના' કિયાના
વર્તમાનના રૂપની સાથે વર્તમાન કિયાનું કામ દેવા લાગ્યું, અને જૂનાગઢ
ધાતુનું વિશેષ્ય (મિદ્યા-દિદી જા-જી મચી, -મચી; હતો, હતી)
અને ગૂજરાતીમાં પણ હતો, હતી' ની સાથે જૂનાગઢની કિયાનું કામ દેવા
લાગ્યું. દિદી જા અને હતા-ગૂજરાતી હતો એ જાસ્ (અસ્તિ)
ની અને દિદી થયા એ મૂ (મજતિ)ની કિયાનું કામ દેવા લાગ્યું.

પ્રકરણ ૩ નું.

પ્રબધ ચિંતામણિમાંથી ઉદાહરણો.

૨૩૧. હવે પ્રબધ ચિંતામણિનું કંઈક વરપાણી નોંધએ—

- (૧) અમ્મણિઓ સંદેસડો, તારય કન્દ કહિજન
જગ દાલિદિદિ કુખ્ખિઉં, બલિબધણુડ મુદિજન.

પાઠાતર—જૂની જન પોથીઓમા ઓ, ઓં ને ર ર લખે છે
આથી હેરાન થઇ છાપવાવાળા ક્યાક ર અને ક્યાક ઓ છાપી દે છે
શુદ્ધ પાઠ માત્રાઓ અનુસાર ખોલવો નોંધએ. અર અને અઈ જૂની
લખાવટ છે, તેને બદલે ઓ અને ષે એ પાછળની છે એમ ઉપર
ખતાવી દીધું છે આ માટે અહીંપણ અમ્મણિઅઉ, સંદેસડઉ, કુખ્ખિ-
અઉ પાઠ ઉચિત છે, પછીના લેખોની મુખ્યસુખાનુકારી લખાવટથી તે
અમ્મણિઓ, સંદેસડો, કુખ્ખિઓ થઇ ગયા હશે કે જે કવિતાની
હિદી—ગૂજરાતીથી બહુ દૂર નથી એવીજ રીતે જન પોથીઓમા ‘સ્થ’
‘ઞ્છ’ જ્ઞ, જ્ઞ, ત, મ એક સરખા લખેલા મળે છે, તેથી તેવા
પાઠાતર તે પાઠાતર નથી. પુરાણી લિપિને બરાબર ન વાચવાથી ઉપ-
જતો ભ્રમ માત્ર છે. શાસ્ત્રી ટોનીના સસ્કરણોમા જે પાઠાંતર આપ્યા
છે, તેમાંથી અમે અહીં થોડા આપ્યા છે—નારાયણુડ, કહિજન, જશુ-
દુયિઉ (દુચ્છિઉ), પરસ વર્ણુ નિયમ વૈકલ્પિક હોવાથી અમે ક્યાક
ક્યાક અનુસ્વારનો પ્રયોગ કર્યો છે અને હ્રસ્વદીર્ઘને વધુ બદલેલ નથી.

અર્થ—એક સમય વિક્રમાદિત્ય રાત્રે નગરમા ફરતા હતા ત્યાં એક

૩૨. હિન્દી તેમજ ગૂજરાતીમાં પાણી મોટીના ઓપ-કાન્તિને માટે
વપરાય છે કિંતુ જન વૈયાકરણ વર્ધમાને પોતાના ગણુરત્નમહોદધિ
નામના સંસ્કૃત વ્યાકરણ ત્રયમા પણ એક ઉદાહરણ નામે ‘ મુજગસ્યેવ
માણિ સદમાઃ આપી મણિને માટે પણ ભ્રમ. (પાણી) નો પ્રયોગ
ખતાવ્યો છે.

તેથી તેણે આ બધી દુહો બેસતો સાંભળ્યો કે અમારા સદેશ તારનાર (વારક) એવા કન્દ (પાંડવ-નારાયણ) ને કહેને રાત્ર પછે વખત ઠીકો રહ્યો કે ઉત્તરાર્ધમાં કંઈ અજાણ કહે તો પેતે સાંભળે, પણ ઉત્તરાર્ધ સાંભળવાનું મળ્યું નહિ એટલે પાછો જાયે. સવારમાં દરબારમાં તેણે બેસાવસાંભળ્યો ને તેણે દુહો આ રીતે પૂર્ય કર્યો- જન્મ દલિતમાં દુખનું છે બલિતમનને છોડી નાંખને -દેલ બલિ મોટા કાની હતો કે જેણે નારાયણે બોધેની પાતાળમાં મોકલ્યો હતો, ને તેથીની પ્રાર્થનાથી વારક કન્દ તેનું બધન છોડી રેતો જન્મ દલિતમાંથી જન્મી જાત બલિનો અર્થ રાખ્યો. કર પણ વાચ છે રાત્ર કદમિન્ જોમ સમજતો હોય કે તેથી ખારી વાગ્યો આટલું કહી કહેશે, પરંતુ તે તો રાત્રને મેલું ખારી સમજાવતો હતો કે જાને તો દલિતમાં દુખી રજા છીએ અને બલિતમન (કથોનો બેસને) ઉપવાની પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

વિવેચન—અમ્ભણિઅઉ-અમ્ભણિઅઉ સ અહમાની (!)

અહમાનીય (!) જાણી અમ્ભણિ-અમારા જોમ આવશે. જુ (સ નામ) સમજાવારક પ્રવચ છે પ્રા અમ્ભણિ મીતોની જાત બીમાં જુ નો ક કઈ અમે છે મિત્ર તૈમ, (મેણ-રેણ) સહે સહજિ-જોમ સરજીમાં જાત્ર અગત, કુસિત, સ્વાર્થમાં ક જાવે છે તેમ પુરાણી દિહી-બૃજસતીમાં ૨ થા ૨૫ જાવે છે જોમકે મેર-મેરકે, નીક-નીકકી (ખારવાડી) રતિ (રત) -રતિડી-રતડી આદિ તારવ-તારક કન્દ-કૃષ્ણ કન્દ વનજાણતો કન્દ મૂ થો કન્દન-કન. કહિજા-વિપિ પ્રેરણાર્થક અને કર્મ-કર્મમાં બધા બધા સરજીમાં ૬ થા જાવે છે તા જ થા જા જાવે છે જાનિ- (મરતું જોમકે) કરીને (મરતું જોમકે) કલ્પને (રાત્રજાની) કહે? (મૂ) સિખિજ મો (ખારવાડી) દીનિએ- (દિનિજ, દીન દિન) -પદેશ કર્મવાચ્ય પ્રયોગ હતો પછી કર્મવાચ્ય થઈ ગયો. કાસિ રિદિ-કાગર, કાગર, કાગર, કાગર-સરજીમાં થાનુ જુડ છે કે ને દેશી જાત્રી જાનાયે જાણાય છે દિહીમાં જાના, જાના જાને ૨૫ છે

તેજ પ્રમાણે ગૂજરાતમાં ફૂલવુ, બૂડવુ બંને રૂપ છે. વ્યત્યયનુ આ ઉદાહરણ છે. દુસ્થિઅઉ-દ સ્થિત. મુહિબજ-મૂકીએ, મૂકીને, છોડીએ. જુઓ ઉપર દહિબજ. શાસ્ત્રી આનો અર્થ ' મોચિત '-મૂકી દીધો એમ કરે છે. ૧

(૨) કચ્છના રાજા લાખાકટ્ટને કપિલકોટિના કિલ્લામાં મૂલરાજે ઘેરી લીધો લાખાક (લાખા) ધણા બોધવાસ્ય કહીને રણભૂમિમાં ઉતર્યો અને વીરતા બતાવી કામ આવ્યો-મરાયો તે બોધવાસ્યોમાંથી એક એ આપેલું છે કે:-

ઉઝ્યા તાવિઉ જહિં ન દિઉ લઝખઉ ભણુધં નિધદ
ગણિયા લખ્ખમધં દીહડા, કે દહક અહવા અદ્.

આને નવી લખાવટમાં બદલી લખી દધએ તો બેસુડં એટલું લાગે છે તે નહિ લાગે.

ઉઝ્યા તાવ્યો (તાપિત) જો ન કિયો, લઝખો ભણું નિધદ,
ગણિયા લાખે દીહડા, કે દહક અહવા અદ્.

—કુશળ લાખો ભણું છે કે ઉઝ્યા-ઉદયપામતા (શત્રુ)ને તાપિત

૩૩ આ કચ્છનો પ્રસિદ્ધ રાજા લાખા કૂલાણી (કૂલનો પુત્ર હતો તેથી) કે જેનું નામ ધનાઢ્યતા, તથા ઉદારતાને લીધે પ્રસિદ્ધ છે આ જડેજ જાતિના ચંદ્રવંશી ચાહવોમાંનો હતો મૂલરાજના હાથથી તેના મૃત્યુનો કાળ જૂની ગૂજરાતી કવિતા પ્રમાણે કાર્તિક શુક્લ ૮ શુક્રવાર રાત્ર સ ૯૦૧ (વિ. સં ૧૦૩૬-૪ સ. ૯૮૦) છે, કનોજના રાઠોડે રાજા જયચંદનો પૌત્ર ચા પ્રપૌત્ર સિયાજીના, મૂલરાજની કન્યા સાથે વિવાહ થવાની તથા તેના પ્રત્યુપકારમાં સિયાજીએ લાલા કૂલાણીને મારવાની આદિ કથા અપ્રમાણિક છે કારણકે સિયાજીના દાદા ને વડદાદા જયચંદનો સમય વિ સ ૧૨૫૦ (૪ સ. ૧૧૬૩) છે, તેથી સિયાજીનો સમય વિ સં ૧૩૦૦ પછી આવવો થઈ તે સમયે લાખા અને મૂલરાજને ત્રણસો વર્ષ થઈ ગયા હતા. (જુઓ પં ગૌરીરાક્ષ હીરાચંદ ઓશાનો લેખ ' લાખા કૂલાણીકા મારા જ્ઞાના '—સમાલોચક (જયપુર), જન્યુ ફેબ્રુ ૧૯૦૪. મૂલરાજનો રાજ્યાભિષેક વિ. સં ૧૦૧૭ માં થયો એ વાત પ્રામાણિક છે.

ન હોય—તપાસે નહિ તે અસ્થા (અસ્થામંદ) કિસ્સો મને છે ક્ષતિ
 હવે અપવા આદિ (વીરતા જતાન્યા વગર પડી રહીએ તે કોરબા કિસ્સ
 કાવવાનું છે ? ઉમરના અસ્થામંદ કિસ્સોજ એક દિવસ તે અસ્થ
 મરવાનું છે જ તેથી યજુને જાણી-તાણવી મસ્તું એ વધુ સારું.)

સીમ્યા-કરેલા-કલિવરથી જા ઉદિત થયા પછી તાવિદે-તરવિત,
 તપાસે. નિમકુ-કુલણ (કેમચક્ર કે ના. મા. સિધ્ધા ૪-૩૪) સ્ત્રી
 નિમકુ (૪) એવો જોડો અથ રે છે દિવસ-કિસ્સ. જુઓ ઉપર ન
 (૧) ની ડિપ્લોમામાં સહેસો. પાળાની ખાણ નૂ હાથા. પાન વિષાડો
 પિન પડી (સિમા કીમની કવિતા, મારવાડી) કે-અથવા, જા, કહી-કે
 અહવા-અથવા. શક્તિ અને યોની જનેના અનુવાદ અનુક છે

(૩) માજવાના રાખ (પરમાર) મુજનું રાજકર્મ તે રાજકિલ
 નામનો મત્રી સમજાવે છે અને મુજ ક્ષેત્ર સ્ત્રી પર આસક્ત હોય.
 સહે ને રૂને વિરક્તિ નામના ઉપર મહી તેણીની જસે જાર નેનન
 જાને, ને પાછો વળે. કોરબો કિસ્સે મુજે આવતું નવું એડી રીધું
 તેથી ને અકિલએ મુજને નીચેનો દોહો લખી મેલ્યો.

મુજ પાછા દોરડી, પેએસિ ન મમારિ (જા. ને મમારિ)
 અસાદિ થવું મહાઈ ચિંકિજિ દેસેડવારિ

અર્થ—મુજ ! (પ્રેમની) દોરી જડી-જસકી મર્મ છે. મમાર !
 તું નથી દેખતો કે અપાકમાં પા (મેપ) માજવાથી હવે વિખખ
 (મરો-જાવસતું) થશે !

સાક્ષીએ અથ એવો કોઈ છે કે અપાકનો થત મરને છે
 પરતુ અપાકમાં જા એ અધિકરણ કારક છે અને અપાક વર્ત
 મનામકામ નહિ, પરતુ વર્તમાન પાતુજ વિરોધણ (મરનેયો)ની જાવ-
 કાણ સહાની વિમકિત થવું નણાય છે. આમજ સાક્ષી એમ કહે છે
 કે તારા નિરુદ્ધી આનનાર આંસુઓની પાસુઓથી લપસણી જાનીનપર
 કેમ આવશે ક્ષતિ કિ -પરતુ જા જાજાર નથી-દિશામૂલ છે સરથ

વાત એ છે કે ગરમીમા દોરી સુકાઈ જાય ત્યાં દીલી થઈ જાય તો વરસાદમા લીલી-સુવાળી થઈ છૂટે (આન ગાંઠ ધુલિ જાત ત્યાં માન ગાંઠ છુટિ જાત-વિહારી) તો વરસાદ આવ્યો તો તમારા આવ્યા વગર આસે તેમ નથીજ પરણે આવશે, પરંતુ લપસણી-ગારાવાળી જમીનમા ઊંટ કેમ ચાલશે? આ માટે હમણાજ આવી જાઓ. વરસાદમા ઊંટોને ચાલવામા કષ્ટ પડે છે-જેવી રીતે એક મારવાડી દોહામા કહેલું છે.-

ઊંટા દેધા ટેરડા ગુડ ગાડર ગાડાંહ

સારા દોહરા આવશી મૈડક ખોલ્યા નાડાંહ.

[ઊંટ, બકરા, બળદ, ગુડ, બેડ અને ગાડા એ સરવે મુશ્કેલીથી જ્યારે દેડકા નાડિયો (તળાવડી)મા ખોલે છે ત્યારે આવી શકે. આમાં ઊંટા વગેરેમા ‘આ’ અને ગાડાહ એમા ‘આહ’ એ કર્તાના બહુવચનના પ્રત્યય છે. દોહરા એટલે દોહિલા (સ દુષ્કર), ખોલ્યા નાડાહ-ખાવલક્ષણ (સમ્પ્રી.)]

ઉપરનો ૩ નખરનો દોહો લખ્યો.

[ખડલ્લા—(સ. સ્થલિતા?) સૂકી, ખડખડી ગઈ, ખડી ગઈ. દોરડી-દોરી દેશી સાથે મિશ્રિત સંસ્કૃત દ્વરડી, પદ્ધતિઓમા ડોરક એ સંસ્કૃત શબ્દ પણ બની ગયો છે. બાણના હર્ષચરિતસા ‘ડોર’ શબ્દ આવ્યો છે જેનો અર્થ સંકેત ટીકાકારે ‘કટિસૂત્ર’ કર્યો છે. (જુઓ ઉપર ૫) પેકિખસિ—(સ પ્રેક્ષસે.) પળખીમા અવધક્ષ-હાલ પણ જોવાના અર્થમા છે જેમકે તૂ વેખ, વહ વેખદા હૈ. ગમ્મારિ-ગમાર હિ. ગવાર. આસાહિ-છદને લખને ‘હ’ ને દીર્ઘ લ્યો. ગજજીઘ્—સ. ગર્જતિ યા ગર્જત્સુ. ઉપર વ્યાખ્યા જુઓ. ચિકિખસિ-કીચડવાળી, લપસી પડીએ તેવી પળખી ચિક્કલી (સંસ્કૃત પિશ્વલનો વ્યત્પય) હેમ. દે ૩-૧૧ ચિકખલ્લ, હોસે-હોશે-થશે. અખ્મારિ-રાજસ્થાની અખ્માર હમણા. ગૂજરાતીમા આવાર પદમા વપરાય છે તે.

(૪) તેલંગદેશના રાજા તૈલપે (કલ્યાણના સોલકા તૈલપ ખીજો) છેડછાડ કરી તેથી મુજે તેનાપર ચડાઈ કરી. મત્રી રૂપાલિયે મુજને

ન મૌ—તજાએ નહિ તો અણા (અણામાં) દિવસો મજા છે. ક્ષી. ૩૪ અણા બાદ (વીરતા બતાવ્યા વગર પડી રહીએ તો ફરજ દિવસ ઘનવાનું છે ! ઉમરના અણામાં દિવસોજ એક દિવસ તો અણા મરવાનું છે જ તેથી યત્નને જાણી-તાપાની મરતું એ વધુ સારું)

સીચા—સનેશ—ઉદ્ધિપરથી જા ઉદ્ધિ મયા પછી ત્યાંવિઠ—તાપિત, તપાવેશે. નિમ્મ—કુળ (હેમચક્ર ૬ ના મા. સિમ્મ ૪-૪૪) સત્તી નિમ્મ (૧) એવો ખોટો અથ ૩૨ છે રીઝા—ફિસ. લુઓ લખ ન (૧)ની ટિપ્પણીમાં સહેસો. પગની ખાણ, જૂ રહ્યા. બન વિચારે પિન પડી (સીમા સીમાની કવિતા, મારવાડી) કે—અણવા, જા, હા—જા અણવા—અણવા. સત્તી અને યેની વનેના અણવા અણુ છે

(૩) મજાવાના સળ (પરમાર) મુંજનું સજામાં તો રહ્યો નામનો મત્રી સમાજનો હતો અને મુંજ ફેર જી પર આસક્ત હતો. રહે ને રાને વિરહિલ નામના ઉછર મડી તેણીની પાસે જાર નેજાન ન્હોતો, ને પાછો વળતો. ફરસે દિવસે મુંજે અણવું નવું છેડી દીધું તેથી તે અણિતએ મુંજને નીચેનો ફોટો લખી મોકલે.

મુંજ પાછા ફોરડી, પેએસિ ન અમારિ (પા. લે અમારિ)
આસાદિ થલુ અણુછે, ચિત્રિખાદિ ફેસેઠવારિ

અર્થ—મુંજ ! (પ્રેમની) ફેરી ખડી-અણા મર્ષ છે અમાર ! તું નથી દેખતો કે અણામાં બન (મેપ) અણવાથી હવે વિખખસ (મરો-અણસ) થશે !

સત્તીએ અથ એવો ક્યો છે કે આણાનો બન મરતો છે પરંતુ આણામાં જા એ અધિકરણ કારક છે અને અણુ વર્ત અનપ્રસન્ન નહિ, જરૂર વર્તમન પાતુન વિરહલ (મરતોએ)ની અણ સજા સત્તી સિમ્મિત થલુ અણુ છે અમળ સત્તી એમ કહે છે કે વારા વિરહથી અણાના અણુઓની પાસેથી અણસણી નબીનાર કેમ આવશે! ઇતિ ઇતિ —પરંતુ જા જાણાર નથી—સિત્તાજી છે સરથ

પહોચ્યો નહિ, પરંતુ મુજના કેટલાક સહાયકો તૈલપની રાજધાનીમાં પહોચી ગયા. તેમણે બદીગૃહ સુધી સુરગ કરાવી. નાસતી વખત મુજે મૃણાલવતીને કહ્યું કે મારી સાથ ચાલો અને ધારામા રાણી બનીને રહો. તેણીએ કહ્યું કે દાગીનાનો ડબ્બો લઈ આવુ છું, પરંતુ તેણીએ એમ વિચાર કર્યો કે આઘેડ એવી મને જો ત્યા જઈને છોડી દે તો પછી ન ધરતી ન ધારતી એવી ગિયતિ પોતાની થાય એટલે તેણે બધી હકીકત પોતાના માઈ (તૈલપ)ને કહી દીધી વત્સરાજની પેઠે ઘોષવતી વીણા અને વાસવદત્તાને લઈ નિકળી જવાની વાત તો દૂર રહી, પણ અહીં મુજ ઘણી નિર્દયતાથી બધાયો, તેની પાસે શરીરે શરીરે બીજા મગાવી તેના વિલાપની કવિતામા કેટલાક શ્લોકોની સાથે કેટલાક જૂની હિંદી-ગૂજરાતી કવિતા પણ છે કે જેની અહીં ચર્ચા કરવામા આવે છે. ઠોની કહે છે કે જાપેલા પુસ્તકમા કેટલાક પ્રાકૃત કાવ્ય આ પ્રસંગના મૂક્યા નથી કે જે એક પ્રતિમા હતા. સભવ છે કે તેમા કદાચ બીજી જૂની ભાષાની કવિતા હોય

સહ ચિત્ત હરિસદૃષ્ટી મમ્મણુહ સત્તીસ ડીહિયા

હિયમ્મિ તે નર દુઠ્ઠ સીજે જે વીસસષ્ઠ થિયા.

પાઠાતર—ચિત્તહસદૃષ્ટી મણુહ, અસ્સી તે નર, હરિસદૃષ્ટી મમ્મણુ છત્તિ, હિયમ્મિ, પંચાસ ડીહિયા, હિયમ્મી, સિય જે પત્તિજ્જઠ તાહ, અમ્મી સીજે, પતિઠવઠ્ઠ તિયાહ.

અર્થ—સહુ (ના) ચિત્તોને હણિત કરવા (અથવા હરવા)ને અર્થે—માટે મદન-પ્રેમની વાતો રચવામા દક્ષ-ઝાહી એવી સ્ત્રીઓમા જે વિશ્વાસ કરે છે તે નર હૃદયમા દઢ (પાકીરીતે) દુ ખ પામે છે.

પાઠાતરોથી આ દોહામા કદાચ રૂપાતર હોય એમ જણાય છે, ‘જે પત્તિજ્જઠ તાહ’ (જે પતીજ-વિશ્વાસ રાખે છે તેને—યા તેનામા) એ પાઠાતરથી જણાય છે કે પૂર્વાર્દ્ધનો અત કદાચ બીજી રીતે પણ હોય. ‘મમ્મણુહ ભત્તીસ’ નો અર્થ કામદેવની વાતો કરવામા આવે છે, પરંતુ પાઠાતરોમા છત્તિ(સ), પંચાસ, એમ મળે છે તેથી સભવ છે કે

તેમ કરતાં વાર્યો અને સમગ્રબો કે ગોઘરની પેસેપાર તે નજ નવુ-
 પરણ મુંજે તેલપને પહેલાં જ્યાર દરાબો હતો તે મારે તેના મત્રીની
 તેણે સજાદ માની નહિ. શ્યાદિતે રાજાનું બાપી અનિદ સમજ અને
 પોતાને અસમજ ભણી સિત્તામાં જગા જામ પ્રાણુ આપ્યો. ગોઘરની
 પેસેપાર મુંજની સેનાને જલકષ્ટથી કાપી નાંખી અને તેલપ મુંજને મુંજની
 દોરીએથી બાંધીને લાઇ ગયો. ત્યાં તેને લાકડાના પંજરામાં ઠેક રાખ્યો.
 એક દિવસે મુંજ અરીસામાં મુંજનો રસો હતો તે વખતે મુશ્કવણી
 જાણથી આવી હતી અને મુંજનું શિવન અને પોતાની આંધા ઉપર
 વિશ્વાસ્ત્ય તેણીના અંદોર પર મ્હાનતા આવી રહ્યું. આ જોઇ મુંજે
 બા દોહો કહ્યો.

મુંજ કાણુક મુશ્કવણી જુગ્વણુ મુંજ ન ઝૂરિ
 જામ સાર સમ જામ કિલ, તો ઈસ મીડા જરિ

જર્જ—મુંજ કહે છે કે મુશ્કવણી ! મરેશા જોનન ૨ ઝૂરમાં-
 રાજ ન કર નો સાકરના રાત-સો જામ-કુદા થઇ જાય તો પણ તે
 જરિ (જર્જ કરેલી) પણ મીડા હોય છે

ભાણુક—જાણે કહે (સ ભણુક) મુશ્કવણી-સ્વર જાની 'ક'
 મુતિ જુઓ. જુગ્વણુ-જોનન, શિવન. મુંજ-કર્પકારક મરેશા ઝૂરિ-
 મુતિ-પસારનું, વિશ્વાસ કરવો, જર્જ-(સ થકિ કિ ને મૂ નો),
 મુંજ-રાત સો, શિવ-જર્જ સાકર રાતજામ થઇ નારીજાતિ. સ રિજા
 કિ-જા ની નારીજાતિ થી. ઈસ-જા.

વીઘરનેના રાજા પૂજારીનાની રાણી આંધાદેએ પતિને પોતાના
 ધાજા ઉપર પસારવો કરતો જોઈને આગેજા દોહો કહ્યો હતો—

નરાં નાકરાં કિમરાં પાકાં હી રસ હોય

નરાં દુરમાં જન રહ્યાં પાકાં પાકાં સાવ. (મહિલાપુત્રજણી)

(૫)—શ્યાદિતેથી મરી ગયો હતો. તે જાન-અસમજના મત્રી
 મેઝખરાણની પેઠે પોતાના સ્વામીને અપમાન મારે માંડતો વેઇ લાઈ

પહોચ્યો નહિ, પરંતુ મુજના કેટલાક સહાયકો તૈલપની રાજધાનીમાં પહોચી ગયા તેમણે બદીગૃહ સુધી સુરંગ કરાવી. નાસતી વખત મુજે મૃણાલવતીને કહ્યું કે મારી સાથે ચાલો અને ધારામા રાણી બનીને રહો તેણીએ કહ્યું કે ઘણીનાનો ડબ્બો લઈ આવું છું, પરંતુ તેણીએ એમ વિચાર કર્યો કે આઘેડ એવી મને જો ત્યાં જઈને છોડી દે તો પછી ન ધરતી ન ધાટતી એવી સ્થિતિ પોતાની થાય એટલે તેણે બંધી હકીકત પોતાના માઈ (તૈલપ)ને કહી દીધી વત્સરાજની પેઠે ઘોષવતી વીણા અને વાસવદત્તાને લઈ નિકળી જવાની વાત તો દૂર રહી, પણ અહીં મુજ ઘણી નિર્દયતાથી બધાઓ. તેની પાસે શેરીએ શેરીએ ભીખ મગાવી તેના વિલાપની કવિતામા કેટલાક શ્લોકોની સાથે કેટલાક જૂની હિંદી-ગૂજરાતી કવિતા પણ છે કે જેની અહીં ચર્ચા કરવામા આવે છે. ટોની કહે છે કે છાપેલા પુસ્તકમા કેટલાક પ્રાકૃત કાવ્ય આ પ્રસંગના મૂક્યાં નથી કે જે એક પ્રતિમા હતા. સભવ છે કે તેમા કંઈ બીજી જૂની ભાષાની કવિતા હોય.

સહ ચિત્ત હરિસદૃષ્ટી મમ્મણુહ સત્તીસ ડીહિયા

હિયમ્મિ તે નર હૃં સીજે જે વીસસઠ થિયાં.

પાઠાતર—ચિત્તહસદૃષ્ટી મણુહ, અસ્તી તે નર, હરિસદૃષ્ટી મમ્મણુ છત્તિ, હિઅમ્મિ, પંચાસ ડીહિયા, હિયમ્મી, સિય જે પતિજ્જઠ તાહ, અમ્મી સીજે, પતિઠવર્ધ તિચાહ.

અર્થ—સહુ (ના) ચિત્તોને હણિત કરવા (અથવા હરવા)ને અર્થે—માટે મદન-પ્રેમની વાતો રચવામા દક્ષ-ગાહી એવી સ્ત્રીઓમા જે વિશ્વાસ કરે છે તે નર હૃદયમા દૃઢ (પાકીરીતે) દુખ પામે છે

પાઠાતરોથી આ દોહામા કંઈ રૂપાતર હોય એમ જણાય છે, ‘જે પતિજ્જઠ તાહ’ (જે પતીજ-વિશ્વાસ રાખે છે તેને-યા તેનામા) એ પાઠાતરથી જણાય છે કે પૂર્વોદ્દનો અત કંઈ બીજી રીતે પણ હોય. ‘મમ્મણુહ ભત્તીસ’ નો અર્થ કામદેવની વાતો કરવામા આવે છે, પરંતુ પાઠાતરોમાં છત્તિ(સ), પંચાસ, એમ મળે છે તેથી સભવ છે કે

આ જાતીસની સખ્યા પણ હેમ જગર તેમાં સીએ કે પુરખેને મોઢિવ
કરવાની કસબોની પરિસખ્યા હેમ જેવી રીતે વાણુક-દલખને દિન્દીમાં
છવીસા કે છપના કહેવામાં આવે છે આમાં છપખાનો અર્થ ૫૬
કસામુક્ત નહિ, પરંતુ છ ગુલિવાયો (સ-પદ્મ) છે પદ્મ એ ગુલની
ઉપાધિ પણ છે.

સૂઝી—સા, સહુ, હિ—સખ, રાજસ્થાની સા સા; મારવાડી સેમ
(દે.) હરિસૂઝી-હર્ષ અને અર્થ અથવા દસ(સ) અને સાર્વ આ સાર્વ
પરથી રાજસ્થાની સાહે-હાડે વા આડે-વાસ્તે, ચૂ મારે વાસ્તે, મરહી સાર્વ
મનેમણુક-મનેમ-કામદેવની અથવા મહોમમદિ મલુમલુ-આમલ કરતુ-
દના જી વિનકિત. બતોસ-વાતોમાં, ડીદિવા-કલા જુર (સ ઘણે
ગુજરાતી મારવાડી કલા, ડીદિ એટલે દીપ-સરખાવો સ દીપ્તિ એટલે
વાત-દિન્દી દિપ્તિ, કિમ્બી, ડીપી હિલમિમ-આમાં ગિમ એ (સ
રિમન અને હિ એ તથા મૂ મો) એ મે વચ્ચેના છે હુ-દા સીએ-
સીએ એ દુ ખ પામે છે રાજસ્થાની સીએ એટલે મળતું (જળી)
—સ સિધતિ એ પરથી આવે છે. સખ એ કે અહીં પાઠ ખીજે
એમ હેમ કે જેનું સ જિવતિ છે (ગુજરાતીમાં સીએ એ એ ખીજુ
વપરાય છે તેથી સીએ એજ પાઠ મેળ્ય છે) વીસસક-વિશ્વસ કરે
છે પતિબળ-પતિજ એટલે પ્રત્યક્-વિશ્વાસ રાખે છે ચૂ માં પતિ-
ચરો પણ વપરાય છે હિ જતીનને હે પ્રત્યક્ કરતે હે—સહસા જનિ
પતિવાક (વૃક્ષસીદ્ધસ) જળજીમાં પતિવાને તો અર્થ મનાવું, રીએ-
વતું પણ છે પતિસ્વક-કેવલ પતિબળની લેખ પ્રમાણ છે અનુસ્થાપ
પર આમળ દિપ્તિ જીઓ. ધિયાં તિવાક-સીઓમાં.

- (૧)—ઝલી છી કિ ન મુઠ કિન વુમક જરપુંજ
હિ ઇ દેરી જાધીમક, જિમ મકક કિમ મુજ
(ગુજરાતીમાં જાણવીએ તો
ઝલી છી કાં ન મુજો, કાં ન જયો જરપુંજ
હિ દે દેરી જાધીમે, જેમ મોકલ તેમ મુજ

પાઠાતર—ઝાલી તુટી વિ કિં ન કઉ, મુયઉ, છારહપુજ, ધરિધરિ
નિમ નચાવઈ નિમ, તુટવિ, ઝાલી તુટી, હયઉ.

અર્થ—(આગમા) બળીને ચા (ફાસીની દોરી) તોડી શા માટે
ન મર્યો ? શા માટે રાખતો ઢગલો ન થયો ? (કે) દોરીથી બધાયેલો
રહી જેમ વાદરો ફરે છે તેમ મુજ (ફરે છે) પાઠાતરોમા—ઝાળી
(ફાસીનો પાશ) તોડી કરી પણ કંઈ ન કર્યું, . ધરધર જેમ નચાવ-
વામા આવે છે તેમ...

ઝાલી—બળીને સ જવલ, રાજસ્થાનમા આગની આચ (જવાલા)ને
ઝાલ કે ઝલ કહે છે ગૂં મા ઝાળ કહે છે. તુટી, તુટવિ-તુટી,
તોડી (સ તુટ), મુચ્ચઉ-મૃત (મુઓ), તે પ્રમાણેજ હયઉ-થયો
હિદી હુઓ કિ-કા, શા માટે ? છાર-માત્રા માટે છર બોલો. છાર અને
રાખ બને ભરમના અર્થમાં એકજ દેશી પદના વ્યત્પય છે સ ક્ષાર
(ખાર) સાથે કેવલ માદૃશ્ય છે રાખ પરથી સસ્કૃત રક્ષા બનાવેલો
છે. હિંડઈ—મ હિડતિ, હિડે છે-હાલે છે-ચાલે છે પળખી હડના,
એટલે ભટકવું જેમકે-ગલિયા દા હડના છડિ દેઈ કાન્હા, હુણુ હોયા
તુ ધરખારી-આ એક ગીતમા છે. તેનો અર્થ એ છે કે હે કાન્હ ! તુ
ગલિઓમા ભટકવું બોડી દે, હવે તુ ધરખારી-ગૃહસ્થી થયો છે હુણુ-
સ અધુના-હમણા દોરી—ઉપર જુઓ ન. ૩ મંકડ—સ. મંકડ
બૂના લહીઆઓ દિત્વવાળા અક્ષર બતાવવા માટે બેવાર અક્ષર (જ્ઞે-
ડક્ષર) લખવાના પરિશ્રમથી બચવા માટે અક્ષર પર અનુસ્વાર જેવું
મીંડું મૂકતા હતા, તે કેટલાક શબ્દોમા તેને ભ્રમથી 'ન' શ્રુતિ ગણુ-
વામા આવી જેમકે મ મંકડ-પ્રાં મકડ, તેને મંકડ લખવામા
આવ્યું પછી ભ્રમથી મકડ સમજાયું. સ. ખડ્ગનું પ્રાં ખગ્ગ આમા
બે ગને બતાવવા લખાયું ખંગ તે પછી ભ્રમથી ખગ થયું હિદી-ખડ્ગ.
ઉપર ન પ મા પતિજ્જઇતું પતિજ્જઇ, સંમા અત્યદ્ભુતનું પ્રાં
અચ્ચમ્ભુચ થયું તેનું ગૂં અચમો, હિ. અચમ્મા ધત્યાદિ.

[પૂર્વકાલિક ક્રિયાના રૂપો પર ટિપ્પણ—સસ્કૃત વૈયાકરણોએ ત્વા

જાનગીસની સખ્યા જણ દોષ, અમર તેમાં જીવો કે પુરપોને મેલિય
કરવાની ક્ષમ્યોની પરિસખ્યા દોષ જેવી રીતે જણુદ-દળખને કિન્દીમાં
છતીસા કે છાખના કહેવામાં આવે છે આમ જાણનાનો અર્થ ૫૧
ક્ષાપુત્ર નહિ, પરંતુ જ ગુરિયાઓ (સ-વદ્ધપ્રગ) છે વદ્ધપ્રગ એ ગુરની
ઉપધિ પણ છે

સર્વ—સા સજુ દિ-સગ રાજસ્થાની સા સેદ માસ્વાડી સેગ
(દિ.) હરિસદ્દી-હપ અને અર્થ અથવા દર્શ(ણ) અને સાર્થ જા. સાર્થ
પરથી રાજસ્થાની સામે-દારે થા અપરે-વસ્તો મૂ મટિ વસ્તો, મસડી સાર્થ
મુખમજુદ-મ-મથ-કામદેવની અથવા મહિમર્દિ મજુમજુ-મમમ કસ્તું
દગ્ગ, છી વિમકિત, બત્તોસ-વાતોમાં, ડીદિવા-પ્રથા મુર (સ દસ)
ગૂજરાતી માસ્વાડી પ્રથા ડીદિ એટલે દોષ-સરખાવો સ દીધકા એટલે
વાવ-કિન્દી કિન્દી પ્રગી, ડીધી. હિસગિમ-આમાં ગિમ એ (સ
સ્મિન અને દિ મે તથા મૂ થી) એ બે વચ્ચેનો છે હૃ-સ સીકે-
સીકાય છે દુ ખ પામે છે રાજસ્થાની લીજના એટલે મળતું (છાટી)
—સ સિધનિ એ પરથી આવે છે સમય છે કે અહીં પાઠ ખીતે
એમ હેમ કે જેનું સ ખિયતિ છે (ગૂજરાતીમાં સીકાય છે એ એજુ
વપરાય છે તેથી સીકે એજ પાઠ ચેત્ત છે) વીસસઈ-વિશ્વાસ કરે
છે પતિજનક-પતિજ એટલે પ્રત્યક્-વિશ્વાસ રાખે છે મૂ માં પતિ-
વારો જણ વપરાય છે દિ પતિજતે હૈ પ્રત્યક્ કરતે હૈ-સકસા જનિ
પતિવાક (ઉક્તસીકસ) જનનીમાં પતિવાને તો અર્થ અનાવતું, રીજ-
વતું પણ છે પતિસ્વઈ-કેવલ પતિજનની બેખ પ્રમાણ છે અનુસ્થર
પર જામળા દિખણી જુઓ. ગિયાં, તિયાં-જીઓમાં

(૧)—પ્રાચી છી કિ ન મુઠ કિન કુવલ જારપુંજ
કિ ય સેરી જખીવલ, જિમ મકા તિમ મુંજ
(ગૂજરાતીમાં નાજાવીએ તો
જાણી છી કાં ન મુઠો, કાં ન ચેયો જારપુંજ
કિ હે જેવી જાંધિયો, જેમ મકા તેમ મુંજ

દિપ્પણી જુઓ પાયક-પેદલ, પદાતિ—જકે હનમાનસે પાયક (તુલ-
મીદાસ) નિભિચ્ચ-નિભૃત્ય-ભૃત્ય-તોકર વગર. સગ્ગઠિય-સ્વર્ગચિત,
કરિ-કર (આજ્ઞા) મન્તાણુ-(આ)મન્તણુ, વાત કરવી, બોલાવવું,
ઉમ્મુહ-ઉન્મુખ, રૂદ્રાધિચ્ચ-રૂદ્રાદિત્ય.

(૮)—મુજ ગેરીઓમાં ભીખ માગતો દુતો હતો પહેલા કેદી-
ઓતુ આવુ અપમાન કરવામા આવતુ હતુ તેના હાથમા પડિયો હતો.
કોઈ સ્ત્રીએ હાસ પીવરાવી અને અભિમાન-વમડથી માથુ હલાવી ભીખ
ન આપી મુજ બોલ્યો —

ભોલિ મુન્ધિ મા ગવ્તુ કરિ, પિડિખવિ પડુ ગુપાઈ

ચઉદ્દસઈ સઈ છહુત્તરઈ, મુજ્જહ ગયહ ગયાઈ

પાઠાંતર—ધનવન્તી મ ગવ્તુ, પડુઝ આઈ-પટ્ટકપાણિ, પડુ-
ક્યાણિ, પડુકરૂપાણિ, ચઉદ્દસઈ, છહુત્તર.

અર્થ—હે ભોળી ! હે મુઝા ! (પાઠાંતરમા હે ધનવન્તી) મને
હાથમા પડિયો હેતો જોઈ ગર્વ મ કર, ચૈદ્યો છોતેર મુજના હાથી
(આધ્યા) ગયા.

મુન્ધિ—સ. મુઝા. મારવાડીમા મોઢા મૂર્ખને કહે છે આમાનો
‘ન’ પણ સ. મુઝ. પ્રાં મુઝના દ્વિત્વસૂચક ચિન્હથી બન્યો છે જુઓ
ન ૬ મા ‘મકડ’ પર વ્યાખ્યા. પિડિખવિ-પેખીને-જોઈને પડુગા-
પડીઓ, અથવા ભીખ માગવાનું માટીનું પાત્ર પાંધ-પાણિ, હાથ,
સઈ-સો, ચઉદ્દસઈ, સઈ, છહુત્તરઈ, ગયાઈ-એમા ઇ છે તે કર્તા
કારકની નાન્યતર જાતિનું બહુવચન (મ નિ) છે, અને મુજહ,
ગયહ-એમા ‘હ’ સંબંધકારક-છટ્ટી વિકક્તિ છે

(૯)—જ મતિ પચ્છ સપજ્જઈ, સા મતિ પહિલી હોઈ,

મુજ ભણઈ મુણાલવઈ, વિધન ન વેદઈ કોઈ

અર્થ—જે મતિ પછી સાપડે છે (હોય છે) તે મતિ પહેલી
થાય તો મુજ ભણે છે-કહે છે કે હે મુણાલવતિ ! કોઈ વિધન ઘેરે
નહિ-ખમે નહિ.

(ગરવા, ફરવામાના) ને પૂર્વઠાસિકની પ્રકૃતિ અને (સત્કૃત્ય સગર્ય)માના ય' ને પશુની પહેલા વપસર્મ આપવાથી નિપૂતિ માની છે પરંતુ જૂની સંસ્કૃતમા આપે બેઠ નથી. તેમાં જાહૃતવા અને યુજ એમ બંને રૂપે મંત્રે છે તેમાં ફરવાય મંત્રે છે અને પાલીમાં 'ફરવાન અને 'કાતૂન મંત્રે છે આથી પાંચ જાતનાં રૂપ થયાં— ફરવા, ફરવાય, ફરવાન કાતૂન કર્ય(કૃત્ય). સદ્યમ વિચાર કર્યા આ અભવ નહિ, પરંતુ 'ઠતુ' અત્યવશ પાતુલ સમ્પત્તી ત્રીજી અને ચોથીનાં રૂપેનાં હિન્દી 'સૈ' અભવ છે ફરવા એટલે હિ હપ્સે-ક રનેસે-કરિને ઈત્યાદિ. પ્રાકૃતમાં 'ત્વા' નિસકુલ નથી પણ 'વ' છે અને પાલી વાજા ત્વાન, તૂન પછી તૂણ થા ઠૂણ થાને મરઘીમાં ઘેઠન, મઘણન ત્યાં સુધી પહેલેથી મયેલ છે અને મરવાડીમાં, કીની, લખીને એમાં રહેલ છે ને યુજરાતીમાં કીની, લખીને એમાં જણ તે છે જૂની હિંદી થા જૂની યુજરાતીમાં અર્થાત્ અપભ્રંશમાં 'રેડિખવિ' 'મેડિસિ' આદિ આવે છે ત્યાં જણ થ એટલે ઈવિ એટલે ઈ છે હિંદીમાં થ, ઇ ના રૂપમાં આવ્યા છે (આઈ સુને એટલે આપ, સુન્નસ આવ્યા થ મુલ્ય (૧) હવે તો ઇ જણ લડી મયે છે અને જર પાતુલ પૂર્વઠાસિકનો અનુપ્રભાવ થાય છે જેમકે જા કર્ત્વ (જૂની હિ) જાઈ કરિ=પળળી આઈ કરિન્સ જાણ થ (૧) યુજરાતીમાં ઇ તથા ઈને પ્રત્યય છે જેમકે જાઈ-જાળને બોલી-બોલીને જાળી-જાળીને સુણી-સુણીને. (૦)—મય મય રહ મય દુરમ મય, પાવકા નિમિચ્ચ,

સચ્ચદિવ્ય કરિ મન્તાયુ લગ્નમુકું (તા ૧) રહતમ્.

પાકાર—પાવકા, કુર રહતમ્, ઉંમુલિ મન્તાયુ મહત્.

અર્થ—(જોના) જા રમ, યોગ, પાવકા ગામવા ગયા છે અને જે નેકર વચરનો છે (તેવા મુજને) હે સ્વર્ગસ્થિત રહકિય । બેઠાવી થ તારી તરફ મોં કરેલો એવો-ઉંમુલ કું કું

મય-મત ગયા, મય-જા-લાણી, રહ-રમ, દુરમ-દુરમ-યોગ, પાવકા-તોમાં જાનેલા ધાં જાટે ન ૧ મા સહેસરે એ જરની

ઐતિહાસિક સત્ય છે, કારણ કે ચાલુક્યોના ખે લેખોમાં આ વાતનો સાબિતમાન ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે મુજના મત્રીનું નામ રૂદ્રાદિત્ય હતું-તે તેના વિ સ ૧૦૩૬ (ઈ સ ૯૭૯)ના દાનપત્રથી પ્રકટ છે. મુજનું પ્રથમ દાનપત્ર સ. ૧૦૩૧ નું છે અને તેનું મૃત્યુ તેના રાજ-કાલમાં દિગંબરાચાર્ય અમિતગતિએ સુભાષિતરત્નસંદોહ પૂર્ણ કર્યો તેના વિ સ. ૧૦૫૦ થી અને તૈલપના મૃત્યુ સવત્ ૧૦૫૫ ની વચ્ચે થયેલું હોવાનું આ રાજા મુજ વિક્રમની અગ્રારમી શતાબ્દીના બીજા ચરણમાં હતો (મુજ નથા ભોજના કાલનિર્ણય માટે જુઓ નાગરી પ્રચારણી પત્રિકા નવીન સંસ્કરણ ભાગ ૧ અક ૨ પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ૧૨૫, અને ગૌ. હી. ઓઝાજી કૃત ' સોલંકિયોકા ઇતિહાસ ' પ્રથમ ભાગ પૃ ૭૬ થી ૮૦) પ્રબંધ-ચિંતામણિમાં લખ્યું છે કે મુજને મારી નાખવાના સમયે તેણે કહ્યું હતું કે 'લક્ષ્મી ગોવિંદ પાસે ચાલી જશે, વીરશ્રી વીરોને ઘેર ચાલી જશે, પરંતુ યશ પુજ એવો મુજ મરી જતા સરસ્વતિ નિરાલખ થશે' આ મુજની રચના ન હોય ને તે સમયના કોઈ કવિની હોય, છતાં એમાં તો સંદેહ નથી કે તે વિદ્યા અને વિદ્યાનોનો અવલખ-આધાર હતો તેના સમયમાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અમિતગતિએ 'સુભાષિતરત્નસંદોહ' એ ગ્રંથ બનાવ્યો. સિન્ધુરાજનાં કીર્તિકાવ્ય, નવસાહસાક ચરિતના કર્તા પદ્મગુપ્ત, ધનપાલ (તિલકમજ-રીના કર્તા જૈન પ્રસિદ્ધ કવિ), દશરૂપના કર્તા ધનજય અને તેના ટીકાકાર હલાયુધ તેના સમયમાં હતા. પ્રબંધોમાં અને સુભાષિતાવલિ-ઓમાં મુજના બનાવેલા કેટલાયે શ્લોક આપ્યા છે અને હોમેટ્ર કે જે મુજ પછી ૫૦ વર્ષે થયો છે તેણે મુજનો એક શ્લોક ઉદ્ધૃત કર્યો છે.

૨૩૩-હવે એ પ્રશ્ન ઉઠે છે કે જે દોહાઓની વ્યાખ્યા ઉપર કરવામાં આવી છે તે શું મુજે સ્વયં બનાવ્યા છે ?-ઉપરના ૧૦ માં નખરના દોહાની વ્યાખ્યામાં શાસ્ત્રી કહે છે કે તે ' ગિપ્સનારીવાક્ય ' છે, પરંતુ તેમાં મુજે પોતાનેજ સંબોધન કર્યું હોય તો તેમાં શું નવાઈ છે ? પ્રબંધ ચિંતામણિકારના સમય (સ -૧૩૬૧) સુધી તો આ ઐતિ-

જા સા-જે તે (નારી જાતિ) સંપન્ન-સ સપવતે. સંપન્ન-સપન્ન સપન્ન-કવિતામાં વપરાય છે-સાપદનું નિસંપન્ન-નિસપન્નું વેદ્ય-વેદ, શાસ્ત્રાનામાં વેદારનું-ખમનું એ અર્થમાં વપરાય છે અને, પાળખીમાં વેદ-વેદનું મહાન-ગનાનો વેડી પૂરી-વચમાં કચેરીની જે ભરેલી પુર્તિ આ સાખીને અર્થ એ છે કે વિખને કામ વ નુ-કામનું-ખમનું નથી દોની એ અર્થ કરે છે કે કામ (આત્મા અર્થમાં) વિખ નાખનું નથી.

(૧) —સાગર પાદ લક મહ મહામ્ હસાસિરિ સસ,
મન્નમ્મય સો અર્ધિ મય મુજ મ કરિ વિસાસ.

અર્થ—સાગર ખાઈ લક મહ અને હસ માણનો સગ્ન (રાજ્ય) તે અપનિ-અપનો હવ ક્યાં તે આંગી મયા-નહ વયા (તે) દે મુજ । વિવાદ-મેદ મ કર

ગદ્ય-અપનિ અપી એ સખ જલ્લ તે પરથી છે કે ૭એ મળ મહની રખેવળી કરતા દોચ ધરે આ અપીની જાત કાઠિયાણામાં છે સરખાવે અપવિ-અપવ-માને લાલિય-અપ-હી મયા ભાંસ-ભાંચી મયા એમાં મનુ જાત છે સરખામાં જાનને અર્થ તુરફ ભાંસે લારેફ માન છે તે પરથી દિદીમાં અપવ-અપ, વનું છે અપવ-ગુમે. અહ મન્ન અપવ-અર્ધિ.

પ્રકરણ ૪ મું

પ્રખંધ ચિતામણિમાંથી ઉદાહરણો (અનુસંધાન).

૨૪૭—[રાજા મુજ એ જૂની દિલી-ગૂજરાતીનો કવિ—ધારના પરમાર સગ્ન મુજ તે વાકપતિરાજ ગીળે ઉપચારા અપોખર્દ, પૃથ્વીવંશના અવવા શીવશ્વત, તેણે કમ્પાણના સાંચકી સગ્ન તેણે બીજા પર અપાઈ કરી અને તેણે તેને હસની નિર્દયતાથી અપો-મેલે

ઐતિહાસિક સત્ય છે, કારણ કે ચાલુક્યોના બે લેખોમા આ વાતનો સાબિતાન ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે મુજના મત્રીનું નામ રાદિત્ય હતુ-તે તેના વિ. સ ૧૦૩૬ (ઈ સ ૯૭૯)ના દાનપત્રથી પ્રકટ છે. મુજનુ પ્રથમ દાનપત્ર સ. ૧૦૩૧ નુ છે અને તેનુ મૃત્યુ તેના રાજ-કાલમા દિગંબરાચાર્ય અમિતગતિએ સુભાષિતરત્નસંદોહ પૂર્ણ કર્યો તેના વિ સ ૧૦૫૦ થી અને તૈલપના મૃત્યુ સવત્ ૧૦૫૫ ની વચ્ચે થયેલુ હોવુ ધટે આ રાજ મુજ વિક્રમની અગ્યારમી શતાબ્દીના બીજા ચરણમા હતો (મુજ નથા ભોજના કાલનિર્ણય માટે જુઓ નાગરી પ્રચારણી પત્રિકા નવીન સંસ્કરણ ભાગ ૧ અક ૨ પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ૧૨૫, અને ગૌ. હી. ઝાઝાજી કૃત ' સોલ કિયોકા ઇતિહાસ ' પ્રથમ ભાગ પૃ. ૭૬ થી ૮૦) પ્રખધ-ચિતામણિમા લખ્યુ છે કે મુજને મારી નાખવાના સમયે તેણે કહ્યુ હતુ કે 'લક્ષ્મી ગોવિંદ પાસે ચાલી જશે, વીરશી વીરોને ઘેર ચાલી જશે, પરતુ યશ પુજ એવો મુજ મરી જતા સરસ્વતિ નિરાલપ થશે' આ મુજની રચના ન હોય ને તે સમયના કોઇ કવિની હોય, છતા એમા તો સદેહ નથી કે તે વિદ્યા અને વિદ્યાનોતો અવલબ-આધાર હતો. તેના સમયમા ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અમિતગતિએ 'સુભાષિતરત્નસંદોહ' એ ગ્રંથ બનાવ્યો. સિન્ધુરાજનાં કીર્તિકાવ્ય, નવસાહસાંક ચરિતના કર્તા પદ્મગુપ્ત, ધનપાલ (તિલકમજ-રીના કર્તા જૈન પ્રસિદ્ધ કવિ), દશરૂપના કર્તા ધનજય અને તેના દીકાકાર હલાયુધ તેના સમયમા હતા. પ્રખધોમા અને સુભાષિતાવલિ-ઓમા મુજના બનાવેલા કેટલાયે શ્લોક આપ્યા છે અને ક્ષેત્રેક કે જે મુજ પછી ૫૦ વર્ષે થયો છે તેણે મુજનો એક શ્લોક ઉદ્ધૃત કર્યો છે.

૨૩૩-હવે એ પ્રશ્ન ઉઠે છે કે જે દોહાઓની વ્યાખ્યા ઉપર કરવામા આવી છે તે શુ મુજે સ્વય બનાવ્યા છે ?-ઉપરના ૧૦ મા નખરના દોહાની વ્યાખ્યામા શાસ્ત્રી કહે છે કે તે ' રિપુનારીવાક્ય ' છે, પરતુ તેમા મુજે પોતાનેજ સંબોધન કર્યુ હોય તો તેમા શુ નવાઇ છે ? પ્રખધ ચિતામણિકારના સમય (સ -૧૩૬૧) સુધી તો આ ઐતિ-

દાસિક વાન દત્તી કે દોડા મુજબા છે તે એક બીજા કવિએના જનપ્રેમના અનુચિતમાં આપ્યા છે અને આ પ્રજાપ્રેમને બીજા કવિએ વા ગાનએને શિરે ચઢાવ્યા છે તે કારણે આવા પ્રસિદ્ધ દોડા પર સંદેહ કરી શકાયો નથી. આવા દોડા કવિઓમાં રહી જાય છે અને કવિઓએ સિવાય તેની સ્મરણના અનુષ્ઠામાં કેઈ પ્રમાણ નથી વીકસેરના જુદી રાત્રે રાણા નાથજી સોરઠી લખી એકવચ્ચ, માનસિકને આગરે 'સમી જમિ એકવચ્ચી' વાગે દોગે લખી એકવચ્ચ નરહરિ કવિએ. અસ્તિ હત તુન મદદિ વાગે કરો આગર આગળ મુજબમાં આપ્યો થકા અને મુન રાદ અકખર આદિ દોડા બીરભક્તના છે કુલ મીવાળી કુખિત પ્રકૃતિ આનખાના અને તુલસીદાસ વચ્ચે થકા દત્તી—ઈત્યાદિ વાગ્યાં એવિદાસિક પ્રમાણ સિવાય બીજું કંઈ પ્રમાણ છે !

૨૪૪ તે પ્રમાણ એ માનવાનું છે કે અગામી સતાબ્દીના બીજા અર્ધમાં પ્રસિદ્ધ વિદ્યાપ્રેમી એજનો થકા પરખર રાગ મુજ વ્યૂતી કિદી-જૂની ગુજરાતીનો કવિ જલ્દ હતો. એક બીજું પ્રમાણ છે—શ્રી હેમચન્દ્રના આશરણમાં તે અવતરનાં ઉલ્લસણ આપ્યાં છે તેમા એક દોડો એ છે કે—

જલ્દ મિએકવિ નાહિ તુનું, દલ તેવકા કે દેસ

કિવખર્જિય નાહ નીસરકિ, નાજુલ મુજ સરેસ

અર્થાત—માંવ વિએકી-અથવા કરી તું જાવ છે હું જલ્દ તેવી રીતે નાહ પું (તિમી) શુ-કરો દેવ છે ? હવેમાં સ્થિત ચરેક ને (તું) નીકળ્યા ના, તો મુ (કહે છે કે હું) નાજું (કે તું) સરેસ છે. એવા અર્થનો આ જલ્દ અથવા થકા રહે છે કે તે હું નાજું કે મુજ સરેસ છે આ બીજો અથ સીધો અર્થ છે પરંતુ મુજબી કવિઓમાં નામ આપવાની રીત નેતાં પહેલે અથ જલ્દ અસંભવિત નથી, આ દોડો હેમચન્દ્ર પહેલેના છે. અપૂર્ણ એવ પરિક્રમ આવી રહે છે—એક તો એ કે સરેસ (૧)ના

‘ બાહ છુડાએ જાત હો, નિબલ જન કે મોહિ,
હિરદે સે જમ જહુગે, તો મૈ જનૌ તોહિ

એ દોહાનો પિતામહ ‘ બાહ બિછોડવિ ’ આદિ દોહાનો કર્તા રાજા મુજ હતો અને આ મુજના નામથી અકિત દોહો સ. ૧૧૯૯ (કુમારપાલના રાજ્યાભિષેકનો સમય કે જે પહેલા તો હેમચંદ્રનું વ્યાકરણ રચાયું હતું) થી પહેલા પ્રચલિત હતો, બીજું પરિણામ એ કે જો બીજો અર્થ લખે તો જે નાયિકાએ લપસાણી ભૂમિવાળો દોહો (ઉપર સપ્ત્યા ૩ નો) મુજને લખ્યો હતો તેની કૃતિ આ પણ હોય અને અવસ્થાઓમા કાતો મુજને કવિ માનવો પડશે, અને કાતો આ દોહાઓને તેના સમયમા રચાયેલા માનવા પડશે. ઓછામા ઓછું એ તો માનવું પડશે કે આ દોહો સ. ૧૧૯૯ (પૃથ્વીરાજ રાસોના કલ્પિત સમયથી ૫૦ વર્ષ પહેલા) થી કેટલોક સમય પહેલાની રચના છે જેવી તે સમયે કાતો મુજે રચેલો અને કાતો મુજને પ્રેષિત થયેલો માનવામા આવતો હતો.

(૧૧) જોજને ત્યા એક સરસ્વતી કુટુંબ આવ્યું કે જેની ખખર જોજના સેવકે એક સંસ્કૃત-દેશીથી મિશ્રિત શ્લોક બનાવી આપી —

બાપો વિદ્વાન બાપપુત્રોડપિ વિદ્વાન
આઈ વિહી આઈધુઆપિ વિહી,
કાણી એટી સાપિ વિહી વરાકી
રાજન્ મન્થે વિજ્ઞપુજ્ઞ કુટુંબ્યમ્

અર્થ—બાપ પણ વિદ્વાન છે, બાપનો પુત્ર પણ વિદ્વાન છે, મા વિદુષી પડિતા છે, માની બેટી પણ વિદુષી છે, બીચારી કાણી દાસી છે તે પણ વિદુષી છે રાજન્ ! માનું છું કે કુટુંબ વિજ્ઞાનો પુજ છે
પાઠાંતર—વખો, વિદ્રી, વિઘ્રી, વિદુસી, વિઘ, વિઘ કેવલ લેખ-પ્રમાદ છે.

બાપ—પિતા. આ દેશી શબ્દ છે, પરંતુ હેમકોશના શેષકાંડમા સંસ્કૃત માનેલો છે પ્રખંધચિંતામણિમા તેનું સંસ્કૃત રૂપ વપ્તુ (વપ્તા-

બીજા વચનાર) પણ આખું છે (૧ ૩ ૧) (જુઓ ના પ્ર. પત્રિકા
આમ ૧ આક ૩ ૫ ૨૪૪ ટિપ્પણ ૧૬) આઈ—મા, માતા (મરાઠી
આઈ) કુઆ—પુત્રી સ. કુહિના ૫ નખી ધી, વિન્નજ—વિદ.

(૧૨)—રાગએ તેમથી ભેજની પત્નિ મગસા કરી કે—કવણ
પિયારત ખીર ? —તણીએ તેની પ્રતિ કરી કે—

જાલ વદ રાવણુ બાઝવઈ કલમુલ છાકુ સરીર
જાણુ પિયળી ચિતવઈ કવણુ પિયારત ખીર
પાઠાવર—જેઈ

અર્થ—જ્યારે આ સવણુ કદ મુખ અને એક સરીરવાળો જ
ત્યારે માતા અવમામાં (આવી) ચિતવે છે કે ક્યા (મુખ) ને ક્યા
પીયારત ? (જુઓ આ કોલે પ. ૨૧૫ ન ૩૪)

બાઈપણી—જાણે રાણીજાણે રાજાજાણે—રાજાજાણે. વિદ્યમણી—
વિરિમણી ચિતવઈ—ચિતવે, કવણુ—કેણુ, ક્યા, પિયારણી—પિયારતું—
પીયાર કાઢિવાવાળો ખીર—સ કીર, ક્યા. સિધીમાં ખીર અતિ ? ક્યા છે ?

(૧૩)—બીજા સમસા એ કરી કે કહિ વિમુગ્ધ કાલ ?—આની
પ્રતિ કણી બેરીએ બેવી રીતે કરી કે—

કાલુ નિ વિરહકસાલિઈ જઈ વમુનિવ વરાલ,
સહિ અચ્ચભૂઈ કિ મઈ કહિ વિમુગ્ધ કાલ ?

પાઠાવર—અચ્ચભૂ, અચ્ચભૂજા રીક લાગે છે

અર્થ—કેલ વિરહથી દુર્વિખત સ્ત્રીએ ખીજાને ખીજા પત્નિ
ક્યાણે છે સખિ ! મે આ અતિ અચ્ચભૂ બેણે કે (તેણી) હવે
કેના કંને જાણે ?—કેના કંને જાણાય બે ?—કલકલતરિયા પહેલાં છે
પત્નિ બગાડી દીધા પછી હવે માન ગયું ત્યારે પસ્તાય છે કે
ક્યા ! કેના અચ્ચભૂ બપાઈ ? (જુઓ આ કોલે બીજા ૧૫માં પ.
૨૧૫ ન ૩૫.)

કાલુ—કેઈથી આ કેલ રીતે કરાસિઈ—કરાસિયાએ પછ—પતિ,
વમુનિવ—ક્યાણે, વરાલ—વરાલ—નિવારો, બાપરો. અચ્ચભૂઈ—અચ્ચ-

દબુત જુઓ ઉપર ન. ૬ દિઠુ-દીઠો, જોયો. મઈ-મે કર્મ-વાચ્યમા કર્તા કારક કઠિ-કઠિ-કઠમા વિલુચ્છઈ-લટકે, વળગે, કાઉ-કેના

આ બંને દોહા કુમારપાદ પ્રતિબોધમા કદાચ પાઠાતરવાળા ખીન્ન પ્રમગે છે. અગાઉ જુઓ પૃ. ૨૧૫ અને ૨૧૬.

(૧૪)—એક સમયે ભોજ રાત્રે નગરમા કગ્તો હતો ત્યાં એક દિગબરને એક ગાથા બોલતા સામજ્યો બિચારે તે દિગબર તો થઈ ગયો હતો, પણ મનની હોશ પ્રરી થઈ નહોતી. ખીન્ને દિને ભોજે તેને બોલાવ્યો અને તેનો મનસૂબો જાણી પોતાનો સેનાપતિ બનાવ્યો પછી તે કુલચક્રે અણુદિલપદ્મનું છત્રી જયપત્ર પ્રાપ્ત કર્યું આ ગાથાનો દોહો એ છે કે—

એઉ જન્મુ નગ્ગહ ગિઉ, બડસિરિ ખગ્ગુ ન ભગ્ગુ,

તિકખા તુરિયા ન માણિયા, ગોરી ગલિ ન લગ્ગુ.

પાઠાંતર—આઉ (=આયુ), નિગ્ગહ, નગ્ગહ

અર્થ—આ જન્મ નકામો ગયો, (કારણ કે) બડ (વીર)ના શિરપર મારી તલવાર ભાગી નહિ, તીખા (તેણ) તુરગ-ઘોડાતો ઉપ-ભોગ કર્યો નહિ તેમ ગોરી (યુવતી)ના ગળે વળગ્યો નહિ.

શાસ્ત્રીએ ‘ બડસિરિ ખગ્ગુ ’ ને એક પદ લઈ અર્થ કર્યો છે ‘ બટ્ત શ્રી ખડ્ગઃ ’. તિકખાનો અર્થ ‘ તીક્ષ્ણ સ્ત્રી કટાક્ષ ’ કર્યો છે, અને ‘ તુરિયા ’ નો અર્થ ‘ વલિકાદિ શય્યોપકરણ ’ (રામાયણની ‘ તુરાઈ ’) —ગૂજરાતી તળાઈ, ટોની ‘ તુરિયા ’ નો અર્થ કર્કશ-સ્વર-યુક્ત વાનિત્ર (સૂર્ય) કરે છે.

એઉ—એહ, એ, નગ્ગહ—નિર્ગહ સ નિષ્ફલ.—શાસ્ત્રી કહે છે કે નમ્મોડહ—હું નાગો છું-દિગબર છું વા નિર્ગહ છું ભડ-કાઠીઆવાડમા ટોણામા વપરાય છે-જો તું બડ-બડનો દીકરો હો તો. મારવાડીમા વીર માટે ‘ બડ ’ કહે છે-વિશેષે કરી ટોણુ મારતા બડવીર એ ગૂજરાતીમા વપરાય છે.

બીજા વાવનાર) પણ આખું છે (૫ ૩ ૧) (લુઓ ના પ્ર. પરિણામ
મામ ૧ આક ૩ ૫ ૨૪૪ દિપણ ૧૧) આઈ—મ, માતા (મરાઠી
આઈ) હુઆ—પુત્રી સ. દુદિના પાળખી ધી વિજ્ઞા—વિદ્ય.

(૧૨)—રાગએ તેમણી ભણેલી પૂતળી મમતા કરી કે—કવલ
પિયાવડે ખીર ? —તણીએ તેની પૂતિ કરી કે—

જાલ ૫૬ શાવલુ જાળવડે જ્ઞાનુદ ઇશુ સરીર
જાણુની વિજ્ઞાની જિતવડે કવલુ પિયાવડે ખીર
પાકાવડે—જેઈ

અર્થ—જ્યારે જા શાવલુ જા મુખ અને એક સરીરના જા
એ ત્યારે માત્ર અજાના (જાણી) જિતવે છે કે જા (મુખ) ને જા
પીવડતુ ? (લુઓ જા દોહો ૫. ૨૧૫ ન ૩૪)

જાણવડે—જાણે જાણવડે, જાણવડે—જાણવડે. વિજ્ઞાની—
વિજ્ઞાની જિતવડે—જિતવડે, કવલુ—કાલુ, જા પિયાવડે—પિયાવડે—
પીવડે કાલિવાવાડે. ખીર—સ. જીર, જા. સિધીમાં ખીર જાતિ ? જુદ છે ?

(૧૩)—બીજા મમતા એ કરી કે કહિ વિજ્ઞાન કરે ? —આની
પૂતિ મણી એરીએ એવી રીતે કરી કે—

કવલુ નિ વિજ્ઞાનકરિષ્ઠ જઈ જુવિવડે વડાડે,
સહિ અજ્ઞાનકરિષ્ઠ કહિ મહિ કહિ વિજ્ઞાનકરિષ્ઠ કરે ?
પાકાવડે—જાણવડે, અજ્ઞાનકરિષ્ઠ કહિ કાલે છે.

અર્થ—જા વિજ્ઞાની દુર્જિત એને ખીજાને બીજા પતિને
જાણવડે. કે સજિ ? એ જા જાતિ અજ્ઞાનકરિષ્ઠ એવો છે (તેણી) કવે
કેના કરે જાણે ? —કેના કરે જાણવડે ? —અજ્ઞાનકરિષ્ઠ પદેમાં છે
પતિને અજ્ઞાની દીધા પછી કવે માન ગયું ત્યારે પતિના છે કે
કાલ ? કેના અજ્ઞાનમાં લપડાઈ ? (લુઓ જા દોહો બીજા ૨૫માં ૫.
૨૧૧ ન ૩૫.)

કાલુ—કાલધી મા કાલ રીતે કરાસિષ્ઠ—કરાસિષ્ઠને પછ—પતિ.
જુવિવડે—જાણવડે, વડાઈ—વડાઈ—જાણવડે, જાણવડે. અજ્ઞાનકરિષ્ઠ—અજ્ઞાન.

પાઠાંતર—ભોજ એવ હુ કપ્પલઉ, સ્તબલઉ, કચુલ, લચ્છિલિ, કામ, મીમ વિહલી કોઇ, પાઠાતરોમાં અધિકરણ-કારક વાળા પદ ‘ધ’ વગરના પણ છે.

અર્થ—ભોજ ! બધુ-કહે તો ખરો, કે આ (તારા) ગણામાં કાંકો (આબૂપણુ નામ) કેવો લાગે છે ? ઉરમાં લક્ષ્મી અને મુખમાં સરસ્વતીની વચમાં આ શુ સીમા બાંધી છે ? વિદ્વાન્ ગજના મોમાં સરસ્વતી અને પ્રભુના ઉરમાં લક્ષ્મી-વચમાં કાંકો શુ થયો ?-જાણે કે બંનેના રાજ્યની મર્યાદા બતાવે છે.

કંઠુલઉ—કાંકો, ગણાનુ ધરેણુ, કેહઉ-કેવો, પડિહાઇ-સ-પ્રતિભાતિ. નિખલ્લી-નિખ્યાધી, કાંઈ-કા, શામાટે, શુ.

(૧૭)—એક સમય ભોજ વીરચર્યાથી રાત્રે નગરમાં ફરતો હતો ત્ય. તેણે કાંઈ દરિદ્રની સ્ત્રીને નીચેનો દોહો બોલતા સાંભળી—

માણસડા દસદસ દસા, મુનિયઈ લોય પસિદ્ધ,
મહ કન્તહ ઈક્કિજ દસા, અવરિ તે ચોરિદિં લિદ્ધ

પાઠાંતર—માણસડી, દસ દસ હવઇ, માણસડા (દસ દસ) દમઈ દેવેલિ નિમ્મવિયાઈ, મુજઝ, નવોરહિ હરિયાઇ, તે વોરહિ હરિયાઇ, નવોરહિં લિદ્ધ પાઠાતરોથી જણાય છે કે આ દોહાના બે પાઠ છે. એકમાં તો સિદ્ધ લિદ્ધ પ્રાસ છે, બીજામાં નિમ્મવિયાઈ હરિયાઈ એમ પ્રાસ છે

અર્થ—મનુષ્યની દશ દશ દશાઓ વેક પ્રસિદ્ધ સંભળાય છે અથવા દશ દશ દશા દેવતાઓએ બનાવી છે અર્થાત્ આખા જન્મમાં દશ દશા બદ્ધે છે, પરંતુ મારા કથની એકજ દશા (દારિદ્ર્ય) છે અને (જે હતી) તે ચોરોએ લઈ લીધી (અથવા બીજી પણ બીજાઓએ લઇ લીધી.)

સરખાવો—હસ્તિના દશવર્ષપ્રમાણુ દશ દશા કિલ ભવતિ—(હર્ષચરિતની) સંકેત ટીકા.

માણિયા—માણ્યા, વખતેય ક્યો સ મન હતું સરખાવે
 માત્રવાડી— સેજા માણીયો એટલે માણ્યો રોલા (ગીત). મારી-
 નામિક માટે સાધારણ શબ્દ છે હજુ પણ દિલી પળખી રાજસ્થાની
 ગૂજરાતી ગીતોમાં આવે છે હેમતડે પણ આ શબ્દો આ અર્થનો
 ઉપયોગ કર્યો છે

(૧૫) પ્રજાપિત્રામણિની એક રૂનમાં તે દેવતાવળ કુલ્યવ્ર (કે
 ને કવિ પણ હતો અને જેને મુંદર કવિતા માટે બોલે એક મુંદર હતી
 આપી હતી) નો એક દોહો બીજો આપ્યો છે કે—

નવ નવ બરીયા મગ્ગા, મણિ પદ્મ મેઘ
 પ્રજાપિત્ર નરિ આવિસિધ તડ નણીસિધ નેક.

અર્થ—માર્ગ (મારગો) નવા પાણીથી (વસાહત પાણીથી)
 બર્યો છે મનમાં મેધ પાકે છે આ અવર (અવસર) પર જે (ડી)
 આવશે તો નેક નણીસે મુજબની સ્ત્રીથી તે વસાહતમાં અવગણે
 અસમ્યક્ નણી મમાર નામકને તેની પદ્મજાલ બેઠાવતી હતી; પરંતુ
 કુલ્યવ્ર તેજ-વસાહત સમયમાં અવગણેજ સ્ત્રીની પરિક્ષા અને છે

અર્થ—મરેલા મગ્ગા-મુજો સંદેશો ન ૧ માં
 અર્થ—આરે સ વદિ. મારવાડીમાં નર, નરત કમળાં પણ સમયગત
 આરેને માટે વપરાય છે નણીસિધ-નણે. જરો. સ સ્વ નો
 ન સિ વચેષ છે

(૧૬)—બોલે સમામાં બેસી ગૂજરાતીએના બેળાણુની હતી
 હરી તેમ ગૂજરાતના એક માણસે કહ્યું કે જામાસ ગોવાલીઆ-મરવાડ
 પણ આપના પદિતો કરતાં અડી નામ તેવા છે આ સમાચાર નણી
 ગૂજરાતના રાજા હીમ (સોલકા) એ એક ગોવાળ સોજાની પસે
 મેળાએ. તેણે તે રાજાને એક દોહો સંભળ્યો જેથી રાજાએ તેને
 સસ્તકવી કહ્યારણુ આપની ઉપરિ આપી.

બોલ એક મણિ કપડુલકે નણુ દેહક પદિકાઈ
 વરિ લખિકિ મુરિ સરસિતિ કિ, સીમ નિમલી કાઠ.

‘કમુ કર’ નો અર્થ ટોનીએ ‘કેનો હાય’ એમ ક્યો છે અને શાસ્ત્રીએ ‘યુ કર’ એમ ક્યો છે ‘પુત્ર કલત્ર’ એ બનેને સંબોધન માન્યો છે અને ધી એટલે કન્યાને બને બૂલી ગયા છે. કમુ કર-સ કસ્ય કરક, ધી-પુત્રી જુઓ ઉપર નં. ૧૧ કરસણ-ખેતી યા કૃત્મન-આખી (શાસ્ત્રી), આધખો, જાધખો=ટોનીએ આવું છું, જાઉં છું એમ અર્થ ક્યો છે ખે-એજ શબ્દ ગૂજરાતીમાં વપરાય છે

(૧૯). સિદ્ધરાજ જયસિદ્ધ અમુકિનારે ફરતો હતો. એક ચારણે તેની સ્તુતિની કવિતા કહી તેમણી એક મોરહો (૬) આપ્યો છે—

કો જાણુઈ તુલ નાહ ચિત, તુ હાલેષ ચક્રવર્ષ લઉ
લકહલે વાહમગ્ગુ, નિહાલઈ કરણુ કિતુ

પાઠાંતર—કો, હાલતુ, લકહલે, ચક્રવર્ષ લહુ

અર્થ—મિદ્ધગજને સમુદ્ર તરફ ખેતો જોઈ ચાણુ કહે છે કે નાથ ! તમારા ચિત્ત (ની વાત)ને કોણુ જાણે છે ? તું ચક્રવર્તી (૫૬) લઉં એમ ચાલે છે-ચાલ કહે છે-એવી ચેષ્ટા કરે છે, કણુનો પુત્ર (સિદ્ધરાજ) લકા ફલને (લેવા માટે) વહાણુનો માર્ગ નિહાળે છે.

હાલેષ—હાલે છે-ચાલે છે (મ જ હાલયતિ, શાસ્ત્રી) લઉ-લેવા (સ લખ્ધુ, શાસ્ત્રી) લંકહલે-લકા ફલને વાહુ-વહાણુનું ચાલવું. કરણુકિતુ-કણુપુત્ર ગજસ્થાની કણ્ણોત પિતાના નામના ગૌરવથી પુત્રને સંબોધન કરવું એ ચારણુ કવિતા (ડિંગલ)નું પ્રસિદ્ધ લક્ષણ છે.

(૨૦) સિદ્ધરાજ જયસિદ્ધ વર્દમાનપુર (વઢવાણ)ના આબીર ગણુક-રાણા ૨૪ નવધન પર ચઝાઈ ફરી અને કિસ્તાની દીવાલ તોડી નેને દ્રવ્યની વાસણિયો-વાસડીઓ (વેલીઓ)ના મારથી મારી નાખ્યો.

૩૪ ગિરનારના ચૂડાસમા ચાલેવાની રાજવલીમા કેટલાય નવધણુ નામના રાજાઓનો ઉલ્લેખ છે સંલલિત છે કે તે ચોથો નવધન હોય અને ખેંગાર તેનું ઉપનામ હોય ક્ષણે રાસમાલામાં ખેંગારને નવધનનો પુત્ર કહ્યો છે. ખેંગાર અને નવધન એ નામ આ રાજાઓમા અનેક વખત આવ્યાં છે

માણસમાં—સગપ-કારક જૂની 'શા' અને ધ' માટે જુએ ન ૧ દી-દયા એકવચનને માટેની નરીનતિ છે હા-જુવચન. હવર્થ-હોય છે સુનિર્ધાર-કમવાચ્ય-કર્મપ્રયોગ નિર્માવિવાદી-નિર્મિતિ કરવામાં આવી (સ નિર્માવિવાદી) પ્રેતસૂત્રમાં ૪(વ)ને માટે જુએ ના પ્ર. ૫. ભાગ ૧ અક ૪ પ. ૫ ૭ દિપણી ૧૧ મુજબ—મર્દ સસ્ત્રમાં મહા પુત્ર્ય ચોથીના છે ચોથી અને જૂની પ્રયોગ વૈદિક ભાષામાં કંઈક જુએ વચર થતો હતો. વૈદિક ભાષામાં પુત્ર્ય - જૂની અર્થમાં પણ વપરાયો છે—મમ પુત્ર્ય મ સવન તદ્દનિસુત્ર ન્યાયમ્—મહા, કલહ—તેમાં હ સગપ-કારકનું ચિન્હ છે ઇલ્લ-માં જ તે ગુજરાતીમાં પણ જ વપરાય છે—તેજ અર્થ કેવળ થય છે હિંદીમાં હીં વપરાય છે ગાસ્વાડીમાં પણ હજુ સુધી વપરાય છે જેમકે—આપરોજ કમ, એકજ ગૂંચી (ગૂંપકું) અવરિ—મીઠા સ અવર છે દાની અનુસાર ઉપરિ એટલે ઉપર, અધિક એ અર્થ નથી. નવેશ રહિ—નવ+એશરહિ હિંદીમાં પણ જોર છે તે અવર એટલે અવરથી બન્યું છે સવર ૧૬૨૨ સુધી જૂના પદોમાં હિંદીમાં અવર એમ લખ્યાં કરતા હતા જેમકે અવર જગ અર્ધિયા દોષ તથા (એક પત્ર પત્રથી) સિદ્ધ—સ લખ્ય. ગાસ્વાડી ગુજરાતી લીધી હરિવાઈ—કરી લીધી—હા લીધી.

(૧૮). મરતી વખતે કોણે દાણું હતું કે રમણનથાજી વખતે મારા હાથ નાનાથી જાદાર રાખ્યા. જોજનું આ વચન કોણેને એક નેરવાએ કહ્યું કે —

કમુ કારે પુત્ર કલન પી, કમુ કારે કસલુ વાડી,
એકલા આપો એકલા જાણો હાથ પમ એ ઝડી.

અર્થ—જરે ! પુત્ર, કમી, ક-વા કલન છે ! ખતીવાડી કલન છે ! (અથવા આખી વાડી કલની છે !) એકલા આપવું છે ને મને હાથ પમ ઝડકાંને એકલા જાણવું છે

મીના હુ ખમા તારી સહાનુભૂતિ જાણી લેવાત, જેવી રીતે શોકમાં ભૂષણ ઉતારી નાખવામા આવે છે તેમ)

તઇ—તે ગડુઆ (સ -ગુરક) ભારે-મોટા મારીતાં-મારતા (ભાવલક્ષણ-ભાવપ્રયોગ) સિહર-શિખર ઢાલિઉં-ઢાણુ, નીચે પડ્યુ.

(૨૩) જૈસલ મોડિ મવાહ, વલિ વલિ વિરપ ભાવીયઇ
નઇ જિમ નવા પ્રવાહ, નવધણુ વિણુ આવઇ નહિ

પાઠાંતર—વરણુ ભાવીયઇ, નવયણુ વિન આવૈ નહિ

અર્થ—જૈસલ (જયસિહ)ના મર્દન કરેલો મારો વાસ-મારૂં ઘર વળી વળી-ફરી ફરીને વિરપ જણાય છે જેમ નદીમા નવો પ્રવાહ નવધન (નવો મેઘ-ખીજ બાણુએ રાણો નવધન) વગર આવતો નથી તેમ.

‘ જૈસલ મોડિ મવાહ ’ તો અર્થ ટાંતીએ એવો કર્યો છે કે ‘ જૈસલ, આસુ પાડમા ’ શાસ્ત્રીનો અર્થ પણ સતોપદાયક નથી એ અર્થ થઇ શકે કે જૈસલનો મોડેલો-તોડેલો (અમારી રાજ્યરૂપી નદીનો) પ્રવાહ ખરાબ લાગે છે, કારણકે આ નવધનથી થનારો નદીના પૂરનો સુંદર પ્રવાહ અને આ ખીજના પરાક્રમથી તોડેલો પ્રવાહ ?-નવધનનો અર્થ બને બાણુ લાણુ પડે છે.

મોડિ-મોડીને-મર્દવાતુ મવાહ-મદનવાસ મારૂં ઘર (શાસ્ત્રી), ગુલેરીજીના મતે એમ લેવું જોઇએ કે જૈસન-મોડિમ-વાહ=જૈમલનો મોડેલો વામ યા પ્રવાહ વલિ વલિ-ફરી ફરી, નઇ-નદી સુરવરનઇ (તુલમીદાસ)

(૨૪) વાઢી તો વઢવાણુ, વીસારતા ન વીસરઇ

સોના સમા પરાણુ, ભોગાવહ પઇ ભોગવીઇ

પાઠાંતર—વાટી તવઈ વઢમાણુ, સૂતા, તઇ, ભોગિઆ

અર્થ—હે વઢવાણુ (વર્ધમાન) શહેર ! તુ (શત્રુઓથી) વઢાયુ છે-કપાયુ છે તો પણ વીસારતા પણ વિસરતુ નથી. (હું મારો) સોના જેવા ભોગાવાને (નદીનું નામ) પ્રાણેનો ભોગ આપીશ (અથવા હું ભોગાવા ! હું તને તેનું ભોજન કરાવીશ).

નવખનથી રણી રાજાનેવીનું શોકવાન એ છે કે—

સર્વ નહીં સરાવુઝ કુલાઈ નકુલાઈ ઇ

સમ સુઝ પડૌરિકિ પ્રાણુઈ વામ્યાનરિ હોમીઈ

પામતર—સગર, નહિ રણ, ન કુલાઈ ન કુલાઈ સર્વ, પાણુ-
કિન વામ્યાનરિ હોમિયા.

અર્થ—હે સખિઓ ! તે રાણે પણ નથી, (અમારું) કુલ પણ
હવે નકુલ (નીવકુલ) છે (કે) સગી ખેઝારની સાથે પ્રાણેને વૈશ્વનાર
(અર્ધિ)માં હોયું પું.

સમજ—સાગરો-સખિયો, હ-અનુવન સમ-સગી પ્રાણુઈ-
પ્રાણુને વામ્યાનરિ-વૈશ્વનારમાં-સગરમાંની વૈશ્વનાર, હોમીઈ-હોયું
પું, હોમિયા-હોમ્યા.

(૨૧) રણુ સખે વાણિયા, નેસુ નકુડ સેઈ

હા વણિનકુ માણીનઈ અમીણા મહ હેઈ.

અર્થ—સર્વ રણુઓ (નાના) વાણિયા છે જૈસલ (સિદરાન
અસિદ) વડે શોક છે શુ વાણિન-વેશર અમરા અની હો-નીયે
(તેણે) માંધે છે

(દેખીએ ઉવરાઈનો અર્થ એમ કર્યો છે કે વાણિનના ધંધાની
કેવી રીતે શાખા થઈ ! અમારો મહ નીચે પડી ગયો !)

સખે-સ સર્વે, અકુઈ-વા-મોયે વણિનકુ-શુઓ સહેસ-
ઈ ન ૧ મા, માડીયછી-શુઓ વાણિયા ન ૧૪માં, અમીણા-
અમરા શુઓ ન ૧ હેઈ-હો-નીયે, વળની હે, નેમકે બેર નેકે
સમ હે (સમાજની).

(૨૨) તઈ મડુઅ બિરનાર, હા મણિ મસર પરિ

મરીતાં પડૌર, એક સિદર ન દાલિઈ

અર્થ—હે અમા-શુર (અમરા) બિરનાર (પર્વત) ! તે મનમાં
શુ મસર પર્વે હતો કે ખેઝારને મારી વખતે (પેતાઈ) એક સિખર
પણ દાકુ-પાકુ નહિ ! (કે નેથી શુ અલગ થયે શા મારા સ્થા

મીના દુ ખમા તારી સહાનુભૂતિ જાણી લેવાત, જેવી રીતે શોકમાં ભૂષણુ ઉતારી નાખવામા આવે છે તેમ)

તઈ—તે ગડુઆ (સ -ગુરક) ભારે-મોટા મારીતાં-મારતા (ભાવલક્ષણુ-ભાવપ્રયોગ) સિહર-શિખર ઢાલિઉં-ઢાળ્યુ, નીચે પડ્યુ.

(૨૩) જૈસલ મોડિ મવાહ, વલિ વલિ વિરપ ભાવીયધ

નઈ જિમ નવા પ્રવાહ, નવધણુ વિણુ આવધ નહિ.

પાઠાંતર—વરણુ ભાવીયધ, નવયણુ વિન આવૈ નહિ.

અર્થ—જૈસલ (જયસિહ)ના મર્દન કરેલો મારો વાસ-મારૂં ધર વળી વળી-ફરી ફરીતે વિરપ જણાય છે જેમ નદીમા નવો પ્રવાહ નવધન (નવો મેધ-ખીજી બાળુએ રાણો નવધન) વગર આવતો નથી તેમ.

‘ જૈસલ મોડિ મવાંહ ’ નો અર્થ ટોનીએ એવો કર્યો છે કે ‘ જૈસલ, આસુ પાડમા ’ શાસ્ત્રીનો અર્થ પણ સતોપદાયક નથી એ અર્થ થઈ શકે કે જૈસલનો મોડેલો-તોડેલો (અમારી રાજ્યરૂપી નદીનો) પ્રવાહ ખરાબ લાગે છે, કારણકે ક્યા નવધનથી થનારો નદીના પૂરનો સુંદર પ્રવાહ અને ક્યા ખીજના પરાક્રમથી તોડેલો પ્રવાહ ?—નવધનનો અર્થ બને બાળુ લાગુ પડે છે

મોડિ-મોડીને-મર્દધાતુ મવાહ-મદનવાસ મારૂં ધર (શાસ્ત્રી), ગુફેરીજના મતે એમ લેવું જોઈએ કે જૈસલ-મોડિમ-વાહ=જૈસલનો મોડેલો વાસ યા પ્રવાહ વલિ વલિ-ફરી ફરી, નઈ-નદી. સુરવરનઈ (તુલસીદાસ)

(૨૪) વાઢી તો વઢવાણુ, વીસારતા ન વીસરધ

મેના મમા પરાણુ, ભોગાવહ પધ ભોગવીઈ

પાઠાંતર—વાટી તવઈ વઢમાણુ, સૂના, તઈ, ભોગિઆ

અર્થ—હે વઢવાણુ (વર્ધમાન) શહેર ! તુ (શત્રુઓથી) વઢાય છે-કપાય છે તો પણ વીસારતા પણ વિસરતુ નથી (હું મારા) સોના જેવા ભોગાવાને (નદીનું નામ) પ્રાણેનો ભોગ આપીશ (અથવા હે ભોગાવા ! હું તને તેનું ભોજન કરાવીશ).

પૂર્વાર્દનો દેાનીએ કરેલો અનુવદ્ધ-તે (નવમન) ના વધારેજા જ-
વાલુ (તેને) વીસારતાં જલુ નહિ વીસરે.

વાહી—સ રૂપ ખાનુના જે ગર્જ ઉ-વધવું અને વધવું-મધવું
વધવું એ સખ્દ ગૂજરાતીમાં વપરાય છે તેવો સખ્દ હિંદી કે મરાઠીમાં
નથી. વીસારતા-અપ્રતાં સ વિનરમરૂ ખાનુ ખરથી વીસરવું સમા-
જરોજર, સરખા સોઆવહ-સોઆવહ નામની નદી જેને કાજ ભોજસો
કહે છે પછીમાં.

આ સોરઠજોમાં જ્યાં જ્યાં નવમન તથા જેજર જતેને એકમ
માનવામાં આવ્યા જણાય છે

અકરણ પ મુ

પ્રભાષે ચિત્તામણિમાથી ઉદાહરણ (અનુસંધાન)

(૨૪). હેમ્બ કની માતાના ઉપર કમ કરતી વખતે કાજ કનિસેએ વિખા-
ન-અનુ અપમાન કર્યુ આથી કેપિત થઈ હેમ્બકજો માળવામાં ચાલું
નાંખી પડેલા રાજ્ય કુમારપાળની પસે આપી ઉભન મત્રી અને રામને
પોતાનો પરિચય કરાવે. હેમ્બ કે કનુ કે

આજલુ જા પ્રમુ દોષ્ઠન કા પ્રમુ કીનક હાથિ

કમ્બ કરિવા માલુસક બીનક આમુ ન વારિય.

પામિતર—કાજ કરેવા માલુસક.

અર્થ—કતિ આપ સમય થાઓ કનિ (કાજ) સમર્થને હાથમાં
કેવો. મનુષ્યોનાં કાર્થ (સિક) કરવા બીજો માર્થ નથી

આપવુ—આપ પર્થ-અથવા-યા. દોષ્ઠન-દોરે કર્થ-કે વા
બીનક-બી ને. હીંદીમાં કસરો એમ બુદ્ધો સખ્દ છે આમુ-મમુ,
મામ આલિ-અલિ (સ અલિ) ગૂજરાતીમાં ન મળીને નથી એ
૨૫ થયું છે રાજસ્થાનીમાં કુ આથ ન સાથ એકલે કા છે નહિ

(૨૬). એક દિવસ હિમચન્દ્ર કુમારપાલ વિહાર-મંદિરમાં કપર્દી નામના પંડિતના હાથની સહાય લેવાતી હતી ત્યાં નાયનારીના કચુકની દોરી પાછળથી ખેંચીને બાધવામાં આવતી હતી તે પર કપર્દીએ એક દોહાનો પૂર્વાર્દ્ધ કહ્યો અને તેજ વખતેજ હિમચન્દ્રે તેની પૂર્તિ કરી કે —

સોહગ્ગીઉ સહિ કચુયઉ, જુત ઉતાણુ કરેઇ

પુટ્ટિહિ પચ્છઇ તરણિયાણુ, જસુ ગુણુ ગહણુ કરેઈ.

અર્થ—સુહાગણીને (યા સુહાગ-સૌભાગ્યને) પણ સખીઓ કચુક-કાચળીથી યુક્ત-સાથે ઉત્તાન (ઉંચો) કરે છે જેના તરણિજન પીઠ પાછળથી ગુણુ ગ્રહણુ કરે છે. જેના ગુણોનું પાછળથી ગ્રહણુ (કથન) કરવામાં આવે તે અવશ્ય ઉંચો (મોટો) હોય છે અહીં ગુણુ પર શ્લેષ છે. (૧) ગુણુ એટલે દોરો અને (૨) ગુણુ એટલે સદ્ગુણુ

—સોહગ્ગીઉ-સૌભાગ્યવતી પણ-સુહાગણુ. હિ-સુહાગન. પુટ્ટિહિ-પીઠથી, પુટ્ટ (પૂઠ) થી સ. પૃષ્ઠ ઋની ઉ શ્રુતિપર ધ્યાન રાખવું. પીઠ પાછળ-હિ પીઠ પીછે, રાજસ્થાનીમાં રૂઢિ પ્રયોગ પૂઠ પીઠે વપરાય છે પચ્છ-પછી-પાછળ મારવાડી પાછે. કરેઈ-કરે

(૨૭) સોરઠના એ ચારણુ 'દુહાવિદ્યા'માં સ્પર્ધા કરતા અણહિલપુર પાટણમાં આવ્યા શરત એવી હતી કે જેની રચનાતી હિમચન્દ્ર વ્યાખ્યા કરે તે ખીજને હારેલો સમજે હિમચન્દ્ર મળતા એક એ સોરઠો બોલ્યો કે —

લચ્છિવાણિ મુહકાણિ ધયધ ભાગી મુહ બરઉ

હિમસૂરિ અચ્છીણિ જે ધસરને તે પડિયા

પાઠાંતર—પયધ, મરઉ, સૂરિઆ છાણિ.

અર્થ—આ ભાગી (ભાગ્યશાલી હિમચન્દ્ર) તું મુખ લક્ષ્મી અને સરસ્વતી બનેના મુખથી ભરેલું છે, એવા હિમસૂરિ જેના પર છાના છાના કંઈક પ્રેમ કરે છે તે પડિત ચર્ધ જાય છે

આ અર્થ કંઈક ખેચીને કર્યો છે કારણુ કે સોરઠો અપદ્ધ નથી. શાસ્ત્રીએ એક પાઠાંતરનો જૂદો અર્થ આપ્યો છે કે જે તદ્દત અવગણ છે.

લગ્નની કહે છે કે એ યતિ (એ યજ્ઞ) વાણીને મુખમાં રાખનારો છે તેથી (શેઠની બહેનપત્ની) કું મફ ધું તો હેમસરિથી બની (હેમસરિ આ બાણિ) તે બાણી ગઈ તેથી ને હપર (સમર્થ) છે તે સંદિત છે સંદિત લગ્નગીવાન નથી.

સામિજ્યવર્ણિ મુદ્દકાણિ—મુખક (સ)—અમૂતિ, બાદિ એવર્ધ—
એ એવો બર્ધ—મર્ધુ—મરેકું, ઇસરેતે—ઇશ્વર રતે ? (સ) કદ જલ પ્રેમ
કરતાં, બાણિ—(સ)—બાણ (૧) બાણ—મુખ રીતે સ્વસ્થાની—બાણ.

(૨૮). આ આરણ્ય તો મેસી ગયો, એટલામાં કુમારણ્ય નિકરમાં
આરણ્યના વખતે મહારાજ કુમારણ્ય આગ્યા અને તેણે પ્રણામ કર્યા
એટલે હેમચંદ તેની પીઠ પર દાણ સંખ્યો, આરણ્યનાં બીજે
આરણ્ય બોલ્યો—

હેમ પ્રણામ કર મરેકું નહ બાણ્યપૂ રિતિ,

નેવ પદ લિહા મુદ્દ તાંક ઉપદરી સિદ્ધિ

પાઠાતર—જિહ્વા બાણ્ય પ્રુપરિતિ, ને જ પદ લિહા મુદ્દ વીઠ
ઉપદરી સિદ્ધિ.

અર્થ—હે હેમ ! તમારા દાણ જેના પર મરેકું—રાખ્યો તેની તો
અજબો ગાય તેની રિતિ બાણ છે અને જેનું મોં નીચે હોય છે (૫
૭ નીચા મોંથી (આપના પમ) કહે છે) તેને બાણે સિદ્ધિની ભેટ
કરી, આ અર્થ સાચો અને દેવી એ જાતેના કરતાં બુદ્ધો છે અને
તેઓના અર્થ સંતોષાવક નથી. આરણ્ય કુમારણ્યની અજબો ઉપગમે
તેની સંપત્તિને હેમચંદની પીઠ પર દાણ રાખ્યો અને સિદ્ધિની ભેટને નીચા
મોંથી પમમા પ્રણામ કરવાનું કાસ્યો અને છે બાણ વિરોધાત્મક જલ
દોષ છે કે મો નીચુ અને સિદ્ધિ ઉચી (ઉપદરી). કવિની આ
વક્તિ પર રાજ્ય પ્રમુખ થયો અને તેના કોટો ફરી ફરી ભેટવપસંપો.
જલ વર મોલીને આરણ્ય શિવાજી થસે બુદ્ધાણી પોં બપિત્તથી કયું
કે રું ફરેક પાના બાણ બાણીય ? રાજાએ જલ લાખ આપ્યા, આ

કહાણી અધૂરી છે, હેમચન્દ્રે કાઢને વખાણ્યો નહિ. ખતેની હોડનુ થયયુ તે જણાયુ નથી.

તુહાલા—તમારા, પન્નખી તુહાડા, જુઓ ન ૧ જાહ-જેમા, જ્યા અમર્યમ્ભૂ-અત્યદ્ભુત-જુઓ ન ૬ અને ૧૩ જે ચપહ-જે ચપાવે છે (પગને) પગચાળી કરાવે છે ગજમ્થાની-પગચાળી જેવ-જેના પહ-પગમા હિફું-હુહા-નીચેના જુઓ ન ૨૧ ઊપહરી-ઉપહાર દેવાયેલી (સ ઉપહૃતા) અથવા ઉપરની, ઉચી

(૨૯) જ્યારે કુમારપાલ શત્રુજય તીર્થમા ગયો ત્યારે ત્યા એક ચારણને પ્રતિમા મમક્ષ નીચેનો મોરડો નવ વાર ખોયતા તેને નવ હજાર આપ્યા.

ધક્કહ પ્રુલ્લહ માટિ દેઅઈ સામી મિદ્ધિ સુહુ

તિણિ સિઈ કેહી સાટી ભોલિમ જિણવરહ.

પાઠાંતર—દેવઈ સિદ્ધિ સુહુ .કેહિ સાટિ કટિ(રિ ?), રે ભોતિ (લિ ?.)મ, તિણિસિઈ.

અર્થ—એકજ પ્રુલને માટે સ્વામી સિદ્ધિસુખ (અથવા સર્વ સિદ્ધિ) આપે છે, તે પ્રમાણે (તેથી) હું જિનવર ! આપ શા માટે (એટલા) ભોળા છો ? યા જિનવરનુ આટલુ ભોળપણ કેમ છે ? ટોનીએ 'તિણિમઈ'નો અર્થ કર્યો છે કે 'આ નિશ્ચિત છે (તનિશ્ચિત !) આ માટે જિનવરને કદી પણ ન ભૂલી જાઓ.

માટિ—માટે. આ શબ્દ ગૂજરાતીમાજ વપરાય છે હિ મા લિયે, ખાતિર એમ જૂઠા શબ્દ છે. તિણિ સિઈ—તેથી (આ કારણથી) (સ તનિશ્ચયા-શાસ્ત્રી) તે પ્રકારે કેહી સાટી-કેના સાટે-માટે. સાટે, સટે ગૂજરાતીમા વપરાય છે દેખો ન પ કેને મદ્દે ભોલિમ-ભોળપણ

(૩૦) કુમારપાલનો ઉત્તરાધિકારી અને ભત્રીજે અન્યપાલ ધણો નિર્દયી હતો જેનોપર જોટલી તેના પૂર્વજેએ ભલાઈ કરી હતી તેટલો અત્યાચાર તેણે કર્યો હતો તેણે ચુટી ચુટીને વિદ્વાનો ને પ્રધાનોને માર્યા.

હમી કહે છે કે એ યતિ (એ યત) વાણિ મુખમાં રાખનારો છે તેથી (શાકની અરખાઈથી) હું મધે હું તો હેમચરિત્રી બની (હેમચરિત્રી બાણિ) તે બાળી ગઈ તેથી ને ઇશ્વર (સમર્થ) છે તે પશ્ચિત છે પશ્ચિત ઘટ્ટાવિદ્યાન નથી.

સમિષ્ઠવાણિ મુદ્ધકાણિ—મુખ (સ) અમૃતિ, આદિ. એવા—એ એવો ભરત—મધુ—મરુદ્ધ, ઇસરતે—મધુર રતે । (સ) કષ્ટ જલ પ્રેમ કરતા, હાણિ—(સ) હવે હવે । બના—મુખ રીતે, રાજરક્ષાની—બને

(૨૮). આ અગ્રણ્ય તો બેસી ગયો, એટલામાં કુમારપાલ વિહારમાં આત્મીના વખતે મહારાજ કુમારપાલ આજ્યા અને તેણે પ્રણામ કરી એણે હેમચરિત્રી પીઠ પર હાથ રાખ્યો. આટલામાં બીજો ચારણ બોલ્યો—

હેમ હ્રદયમાં કર ભરતે જાલ અગ્નિયુ રિહિ,

જેવં પદ લિહા મુદ્ધ તાંક કીપહરી સિદ્ધિ

પાઠાવર—જિહ્વ અગ્નિયુ પુષ્કરિહિ, ને ચપલ હિમ - મુદ્ધ તાંક કીપહરી સિદ્ધિ.

અર્થ—હે હૃદય । તમારા હાથ જોના પર ભરે—રાખે તેની તો અગ્નિયો થાય તેવી રિહિ થાય છે અને જો મો નીચે હોય છે (થા ને નીચા મેળી (આપનાં પત્ર) જાણે છે) તેને આપે સિદ્ધિની ભેટ કરી. આ અર્થ શાકની અને ઇંડી એ બનેલા કરતાં બુદ્ધો છે અને તેઓના અર્થ સંતોષાયા નથી. ચારણ કુમારપાલની અગ્નિયો ઉપજાવે તેવી સપાઈને હેમચરિત્રી પીઠ પર હાથ રાખ્યો અને સિદ્ધિની ભેટને નીચા મેળી પત્રમાં પ્રણામ કરવાનું કારણ માને છે આ વિરોધભાસ જલ્યુ હોઈ શકે છે કે મો નીચુ અને સિદ્ધિ ઉચી (કીપહરી). કવિની અપદિતિ પર રાજા પ્રસન્ન થયો અને તેના હોઠો ફરી ફરી બોલાવવાનો. જલ્યુ વાર બોલીને ચારણે, શિવાજી પાસે બૂલણની પેઠે અપિત્રાણી કર્યું કે શુ રેક પાઠના લાખ આપણો । રાજાએ જલ્યુ લાખ આપ્યા. આ

કહાણી અધૂરી છે, હેમચન્દ્રે કાઠને વખાણ્યો નહિ, બનેની હોડતુ શું થયુ તે જણાવ્યુ નથી

તુહાલા—તમારા, પંજાબી તુહાડા, જુઓ ન ૧ જાહ—જેમા
જ્યા અચ્ચરભૂ—અત્યદ્ભુત—જુઓ ન ૬ અને ૧૩ જે ચપહ—જે
ચપાવે છે (પગને) પગચપી કરાવે છે રાજસ્થાની—પગચપી જેવ—
જેના પહ—પગમા હિંદુ—હોઠા—નીચેના જુઓ ન ૨૧ ઉપહરી—ઉપ-
હાર દેવાયેલી (સ ઉપહૃતા) અથવા ઉપરની, ઉંચી

(૨૬). જ્યારે કુમારપાલ શત્રુજય તીર્થમા ગયો ત્યારે ત્યા એક
ચારણને પ્રતિમા સમક્ષ નીચેના સોરઠો નવ વાર બોલતા તેને નવ
હજાર આપ્યા

ધક્કહ પુલ્લહ માટિ દેઅઈ સામી સિદ્ધિ સુહુ

તિણિ સિઉ કેહી સાટી ભોલિમ જાણવરહ.

પાઠાંતર—દેવઈ સિદ્ધિ સુહુ...કેહિ સાટિ કટિ(રિ ?), રે ભોતિ
(લિ ?)મ, તિણિસિઉ.

અર્થ—એકજ પુલને માટે સ્વામી સિદ્ધિસુખ (અથવા સર્વ
સિદ્ધિ) આપે છે, તે પ્રમાણે (તેથી) હું જિનવર ! આપ શા માટે
(એટલા) બોળા છો ? યા જિનવરનુ આટલું બોળપણ કેમ છે ?
ટોનીએ ‘તિણિસઉ’ના અર્થ કર્યો છે કે ‘આ નિશ્ચિત છે (તનિશ્ચિત)’.
આ માટે જિનવરને કદી પણ ન સૂલી જાઓ.

માટિ—માટે. આ શબ્દ ગૂજરાતીમાજ વપરાય છે હિ મ
લિયે, ખાતિર એમ જૂદા શબ્દ છે તિણિ સિઉ—તેથી (આ કારણથી)
(સ તનિશ્ચિત—શસ્ત્રી) તે પ્રકારે કેહી સાટી—કેના સાટે—માટે
સાટે, સટે ગૂજરાતીમા વપરાય છે દેખો ન પ કેને અદ્વે. ભો-
લિમ—બોળપણ

(૩૦). કુમારપાલનો ઉત્તરાધિકારી અને બત્રીજો અન્યપાલ ધણે
નિર્દયી હતો. જૈનોપર જોટલી તેના પૂર્વજોએ ભત્તાઈ કરી હતી તેટલે
અત્યાચાર તેણે કર્યો હતો. તેણે ચુટી ચુટીને વિદ્વાનો ને પ્રધાનોને માર્યા

પ્રથિત શામળકે સો મથ જનાજી હતા તેને તપેલા તાંબાપર મથવી દીધા. નીચેનો દોહો કહી ઇંતથી પોતાની છબ માપી વેઢનાથી તેઓ મરણ પામ્યા.

મહિવીકહ સચરાચરક, જિણુ સિરિ કિહણુ પાથ

વસુ અવ્યમણુ કિણસરક, હોઠક હોઠ ચિરામ.

પાંડતર—જિણુ સિરિ કિના, કિણસરસુ, હોઠક હોઠ, ચિરામ.

અર્થ—મહી-પૃથ્વીના પીઠ પર નેણે સચરાચર સર્વ (જૂનમથ) ના માથે પમ માથે તે કિનિચર (સર્વ)નો અસ્ત થાય છે ને અનાદ તે હાલે માથે પણ થાય છે.

મહિવીકહ—મહીપીઠ (માં અથવા ના) પીઠ-સ પીઠ. કિ પીઠ સચરાચરક-માં અથવા ના જિણુ સિરિ કિહણુ પાથ-સા-કીએ એવો અર્થ કર્યો છે કે નેણે મા પ્રાપ્ત. આપી (૧) તસુ-તેને અવ્યમણુ-સ અસ્તમન આથમવું આથમણી કિયા (પ્રથિમ કિયા). રાજસ્થાની આપણી. હોઠકિત-મવિતબ. એથા ચરણને અનુવાદ દે-નીએ કર્યો છે કે ચુ પડે છે અને પછાં કમ સુધી થશે.

(૩૧). સિદ્ધસેન કિવણરને કેતલસર આમ જતાં એક જદવારી અગ્રે, તેણે રાણી કાણુ મારી સાથે વાઢ કરો. સિદ્ધસેને કાણુ નમરમાં અગ્રે ત્યાં પુસ્તકની મધ્યરથ હતી. જદવારીએ કાણુ આ એવગ્રાગ્રાગ્ર સભ્ય છે તેઓના નિર્ણય કરી આપ્યો. સિદ્ધસેને સરજૂતમાં કંઈ કાણુ પણ જદવારીએ એક માથા કહી કે ને સાબગી એવગ્રાગ્રાગ્રએ કાણુ કે તમે છાપી મથા બીજી કહ તે જાણે નહિ. તે માથા આ છે કે -

નરિ મારીવમ નરિ ચોરીવમ પરધરમણુ નિચારીવમ

યોલા વિજુ ચોલ દાઢવમ હમ અગ્રિ દમમમુ જામવમ.

અર્થ—મારીએ (નિમા કરીએ) નરિ, ચોરીએ નરિ પરદાર-મમન-પરચીમમન નિચારીએ-હોડીએ યોગથી પણ યોગ થન તમે-એમ સમમાં દયુમ (૩૧૪૮) તમે

નવિ-નનઅપિ, થોવા-થોડા (સ-સ્તોક) ગૂજરાતી તેમજ હિંદીમાં થોડામાં તે 'ડ' આવ્યો છે. દામ્યધર્મ-ધર્મએ સગિ-સ્વર્ગમાં, ટગમગુ-ટગમગુ-ગૂજરાતીમાં વપરાય છે ને તેનો જેમતેમ, મુંશીબતથી, ધીમે ધીમે-ડગમગુ એ અર્થ છે હિંદીમાં ઝટપટ એવો અર્થ કરે છે.

૨૩૫-(૩૧૬) પ્રબંધ ચિંતામણિમાં જેટલી જૂની ગૂજરાતી-હિંદી કવિતા હતી તેનું વ્યાખ્યાન થઈ ચૂક્યું. જે પ્રસંગોએ તેમાં કંઈક ગદ્ય પણ આવ્યું, છે અને તેની કથા રોચક છે તે માટે તેનો પણ ઉલ્લેખ અહીં કરવામાં આવે છે. કુમારપાલના મંત્રી માહ આંખડે કાકણના રાજા મલ્લિકાજીનને જીતીને તેના માથા સહિત ખીજી જે બેટ રાજા સામે રાખી તેની સૂચીમાં સસ્કૃત સાથે કંઈક દેશભાષા પણ આપી છે તે એ છે કે-શૃંગારકોડીસાડી (શૃંગારકોટિ સાડી) માણિક્કઉ પખે-વડઉ-(માણિક્ક નામ પખેવડા-પક્ષપટ, દુપટ્ટો યા ઓઢણી. પછેડો. આ શબ્દ કાઠીઆવાડમાં તેમ રાજસ્થાનમાં વપરાય છે), પાપખઉ હાર (પાપક્ષય હાર), મૌક્તિકાનાં સેડઉ (સેડો = સેટક, સેર ગૂજરાતીમાં છડો-મોતીનો છડો બરાબર વપરાય છે). ૩૫

૩૫ પ્રબંધ ચિંતામણિમાં એમ છે કે શૃંગાર કોડી સાડી ૧, માણિક્કઉ પછેવડઉ ૨, પાપખઉ હાર ૩, સંયોગ સિદ્ધિ સિદ્ધા ૪, તઠા (મુઠા ૧ = તથા ?) હેમ કુલા ૩૨ સ્તથા મૌક્તિકાના સેડઉ ૬ ચતુર્દન્ત હસ્તિ ૧ પાત્રાણિ ૧૨૦ કોડી સાર્ક ૧૪ દ્રવ્યસ્થ ૬૬. (પૃ ૨૦૩) આ પ્રસંગના વર્ણનના જિનમંડનના કુમારપાલ પ્રબંધ (સં ૧૪૬૨ ના) માં ત્રણ શ્લોક આવ્યા છે તે પરથી અર્થ સ્પષ્ટ થાય છે —

શાર્દૂલ શૃંગા કોટ્યાખ્યા પટ માણિક્ય નામકમ્ ।

પાપક્ષયંકરં દારં મુક્તાશુક્તિ (= સેહડ ?) ધિષાપદ્ધામ્ ॥

હૈમાન્ દ્વાન્નિશતં કુમાન્ ૧૪ મનુભારપ્રમાણઃ ।

ષણ્મૂટકાં (= સેહડ ?) સ્તુ મુક્તાનાં સ્વર્ણકોટીશ્ચતુર્વશ ॥

વિંશ શત ચ પાત્રાણાં ચતુર્વન્ત ચ વન્તિનમ્ ।

પ્રવેત સેટુકનામાનં દરુધા નવ્યં નવગ્રહમ્ ॥

—આત્માનંદ સલા ભાવનગરનું સસ્કરણ પત્ર ૩૬ પૃ ૨.

બીજો પ્રસંગ એ છે કે એક સમય હુમ્મલે કંઈક મત્રી પૂછ્યું કે તારા દાસમાં શું છે ? તેણે ત્યાગ આપ્યો કે હુમ્મલ (૮૨૨૩). એટલે હુમ્મલે પૂછ્યું કે શું હવે પણ ? કંઈએ તેમનો આજ્ઞા સમજી કહ્યું કે નહીં, હમણાં ત્યા માટે ? તત્પરે આદિ થઈ મરો ને માત્રા (પિના)માં વધ્યો. હુમ્મલે તેની માત્રાપર ધક્કા પ્રત્યક્ષ થયા. ખડી સમજાવ્યું કે મેં હુમ્મલ નો અર્થ ૯ ૨૪૪ એટલે ૯ અર્થાન્ હમ્મર ૨૩ છે એમ લાગે પૂછ્યું હતું કે શું હમ્મર હવે પણ ૨૩ છે ? કંઈએ ઉત્તર આપ્યો કે પટેલ તે વડુ માલમાં હોમ્મે હતો, હવે આખા નામમાં પ્રથમ વડુ થયો અને તે એટલે ૯ ન રહ્યા પણ સાથે એકસની માત્રા થયો થયો—નેથી હવે ત્યા માટે ૨૩ ?

૨૩૬. આ પ્રમથિવામથિમાંથી ઉપરેલા અવનારણે બનેરમાં ને બનિદાસિક વાળેનો કાલેજ કયો છે તેના સમય સમજાવ્યા માટે તેજ સવરુ અત્ર ત્થાવવામાં આવે છે—

જિ. સ. ૬૫ થી ૧ ૦૦ માં રામ/સૈખરનો લખેલો અવધવ, બૂત બાપા-પૈટાથી, અને સૈખરેનીનો દેશવિજય સ. ૧ ૨૬ થી ૧ ૫ વચ્ચેના સમયમાં પરમર રામ મુંજનો રાત્રામિતે, સ. ૧ ૫ થી ૧ ૫૪ ની વચમાં મું હતું મું અને બોલેનો રાત્રામિતે—

પાપકવ કવ વિશેષ પ્રકારના દાસી સહ્ય હતી અરવુ કે કિલસલ અલકિલેનો પિય કહ્યું (કોયથી કહ્યું) અવારે સોમનાથનાં રસ ન મળ્યા થયો હતો ત્યારે પ્રવિષ્ટ કરી હતી કે પાપકવ કાઠ, વાદ આદિત્ય નામની કુદલ અને શ્રી વિષ્ણુ નામનાં અગ્ર (બાનુભાઈ) પદેરી રસ ન કરીલ. (કાલ પ્રમથે પાપક ૫ ૧) 'સૈલ' ના અર્થમાં સરેલ રહેલે પાટ કમર-રપાલના રાત્રવિષ્ણુ વલુ ન તેજ પ્રમથમાં (૫૨ કા ૫ ૧) છે તેમાં બેઠે ૨૫૪ થઈ બીજી છે કે મુજાનાં મિતિકા સિલ્લા તસ્ય શીયે સપ્તપિપ્પા (?) બેઠાતા રાજા સમયીચ્ચર્ચ વૃદ્ધિ સપ્ત પતિસ્મ અર્ધી સેવિષ ને સૈલ એ, અવ દોલ ત્યા છે. સમયિન છે એ અવ 'સૈલ'નો અર્થ દોલ (સુભાષીમાં કહેલો 'સૈલ' કપાથી ૫૫૫ દોલ એમ કોનાય સૈલે લાલે છે સિ. ૬ ૨)

૧૦૩૬ મા મળરાજ સોલકીના હાથે કચ્છના રાજ લાખા ફૂલાણીનું માર્યા જવું સ. ૧૧૫૦ મા સિદ્ધરાજ જયસિંહનું ગાદી પર બેસવું સ. ૧૧૫૦ થી ૧૧૯૯ સુધીમા કોઇપણુ સમયે-સ. ૧૧૬૨ (૧) મા આબીર રાણા નવધનનું મૃત્યુ સ ૧૧૯૯ સિદ્ધરાજ જયસિંહનું મૃત્યુ ને કુમારપાલનો રાજ્યાભિષેક સ. ૧૨૩૦ મા કુમારપાલનું મૃત્યુ સ ૧૧૫૦ થી ૧૨૩૦ ની વચ્ચમા-મોગે ભાગ સિદ્ધરાજના સમયમા હેમચંદ્રના વ્યાકરણની રચના. સ ૧૨૪૯ મા પૃથ્વીરાજનું મૃત્યુ અને સ ૧૩૬૧ મા પ્રબધચિતામણિની રચના

પ્રકરણ ૬ હું.

પ્રાચીન ૩૬ ગૂજરાતી સુભાષિતો.

૨૩૭ સ્વં ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. નો આ નામનો લેખ ૧૯૧૪ ના મે માસના 'સાહિત્ય'મા પ્રકટ થયો છે, તે અત્ર આપવામા આવે છે.

૨૩૮ અંગ્રેજીમા સારા ચુટી કાઢેલા ગદ્ય તથા પદ્યોના મગ્રહો ધણાક બહાર પડેલા છે સસ્કૃતમા પણ આપણા પ્રાચીન વિદ્વાનોએ સારા સારા શ્લોકોના સમૂહ ગ્રંથો રચેલા છે જેમા શાર્ફધરની પદ્ધતિ, વલ્લ-

૩૬ જૂની ગૂજરાતી તથા મારવાડી ભાષાના અથગ અવ્યાસી છટા-લીના ડા એલ પી ટેસીટોરી જેમને બગાણની એશીયાટીક સોસાયટીએ પોતાના સમૂહના મારવાડી તથા ગૂજરાતી પ્રાચીન ગ્રંથોનું સંશોધન કરવા બોલાવેલા હતા તેઓએ તેમના " Notes on the grammar of the Old Western Rajasthani with special reference to Apabhramsa and to Gujarati and Marwari " નામના Indian Antiquary Feb 1914 માના લેખમા આ ભાષાનું Old Western Rajasthani એવું નામ આપેલું છે.

મની સુભાષિતવતી, અમિતમિતિના સુભાષિતસંદેહ અને ધીમરણસનું સંક્રિયકર્ણમત એ મુખ્ય છે. પ્રાકૃત જાણમાં હાજની આવાસમિતિમાં જૂન જૂન પુણ તથા સ્ત્રીકવિઓની આવાસો ભેગી કરેલી છે. જાણક પ્રાચીન ગૂજરાતી સુભાષિતોનું જ્ઞાન જુલુ મર્યાદિત છે. જે યોગ્ય સુભાષિતો મળેલાં છે તે પ્રમુખમિતિમણિ, કુમારપણ પ્રમુખ વગેરે મેયોમાંથી છે. પરંતુ નીચે આપેલા કૃષિ ઉપરથી જાણી છે. પ્રાચીન ગૂજરાતી સુભાષિતોના સમઠમયો છે. આ સમઠકૃષિ એકજાણ ગૂજરાતીના નથી. પરંતુ તેમાં સરકૃત પ્રાકૃત અને ગૂજરાતી એમ જોઈ આવ્યોની સંજિતો છે. આ સુભાષિતો સુભાષિતો તરીકે નહીં પરંતુ પ્રાચીન ગૂજરાતી તરીકે આવકરિવેકસાચીને ગૂજરાતી ભાષાના વિહસના નિષ્કર્ષમાં ઉપયોગી થઈ પડશે.

૧. અજાણનાક સરકૃત કવિનામક છે. પરંતુ તેમાં કેટલીક પ્રાકૃત કવિઓ આપેલી છે. જા મળ્યાં હતી મુનિસ્ત સુરિએ બીજો મેમ સ ૧૨૫ ૭૭માં રમેસો છે. પ્રતીક નહીં હોવાથી અજાણ ફેરફાર તથા અશુદ્ધિઓ લાગશે.

૨. સંજ્ઞાસિ સરકૃત, પ્રાકૃત, અને ગૂજરાતી સંજિતોનો સંમઠ છે. સંમઠ હતો નામ તથા રચનાનો સમજ આવેલો નથી. પ્રતિ આવરે ૩ નકોના જૂનો લાગે છે.

૩ ૧૫ માં સંજ્ઞાના અવર્ષા હાજપેલા સિદ્ધચક્રમર્દિનસંજ્ઞાના પાંચમીની ગૂજરાતી સંજો.

૩૩. અજાણ કવિનાક સંવત ૧૨૫ ની અજાણના રવાવટુ છે. તેની અમી જાણી અસલ પુસ્તકને જોઈ કહી છે. જાણથી જાણી જાન જુલુસાદી(૧)ના નામના થવા હોયતી થઈ પડેલી એમ જાણાઈ આવવું છે. તે પાણતી કિંટુ જુલુસાદી જાણી કીટક સહેજ જુલુ પાણી હાદી(૧)સે થજુ સંવત ૧૨૫૭માં જુલુસાદી લખજુ કરવામાં આવતું હતું. તે માત્ર આપજુ જાણની જ પ સિના સમજનો નિષ્કર્ષ કરવામાં આવતી છે. ને તેજા માટે યા જાણે આ અજાણનામાં અજાણને જુલુસાદી સાહિત્યની જાણી સિવા જાણની છે. એમ અમી માનીએ જાણે.

૪૩ની સાહિત્ય.

૪ મન સ્થિરીકરણુ સ્વાધ્યાયની સ. ૧૫૬૪ મા લખાયેલી ભવ્યા-ક્ષરની પ્રતિના અતે આપેલા સૂકતો.

૫ સૂક્તિઓના સગ્રહના પાંચ પાના-આ પ્રતીકને તાડપત્રની પેઠે વચ્ચે કાણુ પાડેલુ છે અને તે ૪૦૦ વર્ષ પહેલાનો લખાયેલો લાગે છે તેમાં સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને બ્રહ્મ જૂની ગૂજરાતી સૂક્તિઓ છે

૬ સુભાષિત પત્ર ૬-સસ્કૃત પ્રાકૃત તથા ગૂજરાતી સૂક્તિઓ આશરે ૧૫૦ આપેલી છે પ્રતીક ત્રણસે વર્ષ જેટલો જૂનો લાગે છે.

૭ સુભાષિતના ૨-૮ પાના સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગૂજરાતી સૂક્તિઓ ઓછામાં ઓછા બસે વર્ષ જેટલો જૂનો પ્રતીક લાગે છે.

૮ સુભાષિત પત્ર ૫-ઉપરના જેટલોજ જૂનો.

૯ સૂક્તાવલી—સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગૂજરાતી સૂક્તિઓના સગ્રહ પત્ર ૨-૯ સગ્રહ કર્તા અગ્રાત છે પ્રતીક લખ્યા સાલ સ. ૧૬૯૭.

૧૦ સુભાષિતોના પાના ૧૩ સસ્કૃત, પ્રાકૃત અને ગુજરાતી ૩૦૦ વર્ષથી પણ વધારે જૂના લાગે છે.

૧૧ એકલા પ્રાચીન ગૂજરાતી સૂક્તોનું એક પત્ર તેમાં ૧૦૫ સૂક્તો છે. આ પાનું ઓછામાં ઓછુ ૨૦૦ વર્ષ જેટલુ જૂનુ લાગે છે.

૧૨. છૂટક અસબદ્ધ પાના ૨૦૦ થી ૪૦૦ વર્ષ સૂધીના જૂના

૨૩૯ આ સર્વમાથી આપણને આશરે બધા મળીને ૫૦૦ સૂકતો મળી આવશે. જૂદા જૂદા સગ્રહોમાથી એકજ સૂક્તના અથવા એકજ ભાવાર્થના સૂકતોના જૂદા પાઠાતરો મળી આવશે

ઉઠાહરણતરીકે ૧ દિઠા જે નવિ આલવધ પુછ્છિ કુસલ ન વત્ત ।

તાહ તથુધ કિમ જ્ઞધ્ધિ રે હીયડા નીસત્ત ॥

હસીય ન વયણે આલવધ કુશલ ન પૂછ્છિ વત્ત ।

તહિ મદિરિ નવિ જ્ઞધ્ધિ રે જીવતા નીસત્ત ॥

ન. ૧૦ ૩૦૦ વર્ષની જૂની પ્રતિમાથી.

આાની સાથે સગખાવો ન. ૧ ના અબડ

કથાનકમાનુ

નખી ન મહાં બેસવું કસી ન પૂછવું વત્ત ।

તેલ ધરિ કિમ ન જામ્ને રે કહડી નીસવ ॥ કિમ=કેમ રીતે

૨ કે પડીયા કે પડીયા કે મુરખા મુરખીર ।

નારી તે નચાવીયા ને કુંઈ બાવનવીર ॥ (ન ૧ મંથી)

બાની સાથે જાનડ કથાનકમાનું નીચેનું સરખાવે,

ને પદિયાં ને પદિયા ને જમ ઉપર વડ ।

તે પદિયાં જૂનીએ જામ દેસલ થતું ॥

૩ પાણી થવું વિચેલું જા ચોપા ન કૃતિ ।

નચ્છવું જા સહેલું નિજલ કૃતિ નિ જાતિ ॥

બાની સાથે સરખાવે સુઝાવિમાંનું

નિજલ ઉવએસલ મુરખા જાતિ ન જાતિ ।

પાણી થવું વિચેલું જા ચોપા ન કૃતિ ॥

૪ પાણી વેણા જાપડું થમ્મક મદિય દેલ ।

જાપડા પાંસલ ચોરડી તલ કિં સિંધી એલ ॥

જાં થમ્મખર સભલી જા નચ્છે નિ ન માં ।

વાત કરતા માણસલ જામકિ રણિ વિલલ ॥

સરખાવે સુઝાવિમાંના ધર્મોષના તથા પ્રમા

ત્યાના પ્રથમ સુતો,

૫ સાહસીઆં લાંબી દવલ નહ માર પુરસલ ।

જાનક કુદલ રમણમ જામ્મલ પાણી નચ્છલ ।

સીક મુપલ ન જલ જા તારામ નરિ રિલ,

એકલ સહસ નિર્મલ નિલ સાહસ તિલ સિલ,

(ન ૧ મંથી)

સરખાવે જાનડ કથાનકમાના પ્રથમ બે સુતો, (કે ને નીચે આખાં છે.)

આખાં ઉલ્લસલ પાણી આખી રામ ૫૨૮ વિસ્તારમયી નહી

જાપડાં તેવાં સુતો સરખાવી મેળુ વાજાને સોપીએ છીએ.

૨૪૦. અંબડ કથાનકમાંથી ઉદાહરણો.

- સાહસ સાહાનીઆ^૧ લક્ષ્મી^૨ લક્ષ્મી^૩ નહુ કાયર^૪ પુરિસાણુ ।
કાને કુડલ રયણમણ^૫, કળ્લલ પુણુ^૬ નયણાણુ^૭
મીઠું ન જોઈ ચદબલ,^૮ નવિ બાઈ ઘણુ ઝલ્લિ ।
એકલડો બહુ આબિડઈ, ^૯ જા સાહસ તિહા સિદ્ધિ ॥
- દૈવ જન બાણુઈ મન આપણુઈ મન વહિત પૂરે
દૈવ બણેરે જીવડા, હું પુણુ અવત કરેસુ ॥
- સ્ત્રી સ્ત્રી દીર્ઘ મન મોહીએ, કિમ ન^{૧૦} વેધીઈ વિલાસ ।
વાગુરિ^{૧૧} હરિણુ અબકીઈ, કિમ ન પડઈ તે પાસ ॥
જે પઢિયા^{૧૨} જે પડિયા, જે જગ ઉપર વદ્દ ।
તે મહિલાઈ ફેરીએ, જિમ ફેરવમ ધરત્^{૧૩} ॥
- બાલાની માતા દૃઆ^{૧૪} કુઠું મ પડઉ, મ પડઉ, બલીઆ^{૧૫} વાહ ।
તથા તરણીના મ મર બાલા માવડી, તરણીકેરો નાહ^{૧૬} ॥
- નાથનું મૃત્યુ દૃઆ કુઠું વલી હોઈ, સહી હો સમ બલીઆ વાહ ।
મ મર બાલા માવડી, તરણીકેરો નાહ ॥
ઉગી ઉગી બાપડી, મુહ ઢંકી મન રોષ ।
- મૃત્યુ જી ^{૧૭} જમ લાયમ ફિરમ તુ, કિરલ ન મગ્ધ કોષ ॥
- સહાર નમી ન મૂકમ બેમણુ, હસી ન પૂછમ વત્ત^{૧૮} ।
તેહ ધરિ કિમ ન બામએ, રે હમડા નિસત્ત^{૧૯} ॥
- સ્નેહિવિયોગ સારસડા^{૨૦} મોતી ચિણુઈ, ચિણુઈ તુ મેલ્લઈ કાષ ।

૧ સાહસિક. ૨ લક્ષ્મી ૩ પામે છે ૪ નહિ કાયર પુરેષો. ૫ રત્ન-
મય ૬ પુનઃ પણુ ૮ ચદ્રમાનું બલ જ્યોતિ શાસ્ત્રાનુસાર ૯ આસ સાથે
૧૦ વિલાસથી કેમ ન વેધાય ? ૧૧ મૃગબંધન ૧૨ બણેલા ૧૩
કુવાનો ધરધટ. ૧૪ કુવાનો કાઠો ૧૫ બલવાનનો ઘોડો ૧૬ નાથ ૧૭ જે
યમ લાંચે ફેરવાય તો ૧૮ વાત ૧૯ જાનુ બેસી રહે ૧૯ સારસ
મોતીચણુ તો શું ચણેલા મોતી મૂકી દે છે ? વાહલા માણસ જે મહે
તો શા વાસ્તે જીંદા થાય ?

વસ્ત્રા માણસ જુ મિલકત તુ વિદ્યારી કાઈ ॥
 ૨ વિદિ^૧ માણ^૨ કિંમિતુ^૩ હજુ^૪ મનવ જિન રેષા
 નેહ^૫ ગાપા માણસા, આ વિગ્રહ કરેષ ॥

રાગી બને રે- જાણ^૧ જાણુઈ દિવ વતરી, પશ્ચિ રતડી ન વિદ્યાન ॥
 મિની રાત ઈ સમીની રાગીથી, સહજ સરીપુમાન ॥
 વાણી ને તક વણેઈ વિસ^૭ હરવિસ ઉત્તરેષ ॥
 નેહ નાં બેધા તેહિ, તેહ નર મેદા હંસી (૧) ॥
 તાં રહિલ રહુમડપ ગામ્મ જા પડાં ગરડ તણુઈ
 નચિ રામ્મ ॥

વામ હસ્તિમા માવ્મ માવ્મ જામ હેસરિ નાં નવ્મને ॥

મુપુરેષ વચન ઉત્તર દિવિ ન ઉદય^૮ ઉદય વર વરસક^૯ ॥
 મુપુરિસ વચ્ચ ન ઉચ્ચરિય^{૧૦} ઉચ્ચરેષ તુ કરેષ ॥

૨૪૧ મુદ્દાસિમાથી ઉચ્ચરેષો.

ધર્મોદય ૭મક^{૧૧} વારિ પડવુ, ૭મક^{૧૨} મદીત રેહ ॥
 ગાજણ સસી ગેરડી તિ કિમ સિધી એહ ॥
 ને જિણુ ૭મક ગાદિરા તે જાણે વાગારિ
 કાગી^{૧૩} કાગી ખમ મયા સસારી સસારિ ॥
 વરસક^{૧૪} તે ગણિ દીકા ને જિણુ ૭મક સાર ॥
 તિનિ^{૧૫} સમાજીસુકુડી, ઇન્દિઈ ગણુઈ મમાર ॥

૧ વિધિ ૨ ખાતા વિદ્યા ૩ હજુ ૪ વાસ ૫ મનવ
 જિન પ્રમાણે જાણુ ૬ રેહકથી જાણિયા માણસોને વિષામ આ કર
 ૭ વિવસ વાતથી જલ્ય પરાતુ રાત ન જલ્ય સમી બને રાગીની જાગી
 સમાન હસા છે ૮ સાવનું ગેર ઉત્તરે ૯ હજુ વાચ ૧૦ વરસે ૧ હજુવારે
 ૧૧ ૭મ^{૧૧} ૧૨ ૭મ^{૧૨} ૭મ^{૧૩} ૭મ^{૧૪} ૭મ^{૧૫} ૭મ^{૧૬} ૭મ^{૧૭} ૭મ^{૧૮} ૭મ^{૧૯} ૭મ^{૨૦}
 ૭મીને જલ્ય વચા ૨૧ જિન ૭મનો સાર જલ્ય છે તે વચને હંદાયા
 સારના જલ્ય છે ૨૫ મમાર વચના ૩૫૦ વિવસ જલ્ય છે

ધણ ચિંતિઉ તઉ ઉઘમકરિ, ધમેણુ ધન હોઇ
 ધણ ચિતતઉ ઝુ મરિ, દુન્નવિ^૧ ઇક ન હોઈ
 દીહા^૨ જંતિ વલતિ નહિ, જીમ ગિરિનીઝરણાઈ
 પલદૂઅલગિ જીવિ ધમ્મ કરિ, સુધ નચિતઉ કાઈ ॥
 મોહ^૩ ન મેલિહ ધરતાણુ, જઈ શિરિ પલીઆ કેસ ।
 વલી વલી જાણુધમ્મહતાણા, ઈકા દેશિ ઉવએસ ॥
 નિજવહ ઉવએસડા, મુહી^૪આ જતિ ન ભંતિ ।
 પાણી ધણું વિલોઈઈ, કર ચોપડા ન હતિ ॥
 ભારે^૫ કમ્મા જીવડા, જઈ યુઝ્ઝંસિ તા યુઝ્ઝં ।
 સર્વ કુટુબ પાપસિ માયિ પડસિ તુઝ્ઝં ॥
 હાથ ધસઈ ભુઈ^૭ આહણુઇ, ેજીભિ તાલું દિન્ન ।
 મરણુહ વેલા સભરઇ, મિ નહુ કીધુ ધમ્મ ॥

પ્રમાદત્યાગ જઈ^૮ ધમ્મખખર સભલિ, નયણે નિહ ન માઇ ।
 વત્ત કરતા હે સહી રયણિ ઝખક વિહાઇ ॥
 કમ્મેણુય^{૧૦} ધર વત્તસી, ધમ્મેણુ ય પરસોઅ ॥
 જહિ સુતા રવિ ઉગમઈ, તિહિ નર આઉ તઉઅ ।

વિધિ જ વિહ^{૧૧}કરઇ સ હોઇ હોઈ, ન જં જીઅ ચીતવઇ ॥

૧ જેમાથી એક ૨ દિવસ જય છે પાછા વલતા નથી, પવંતના ઝર-
 જ્ઞાની માફક ૩ લઘુ વયથી જીવ ધર્મ કર, નચિતો કેમ રહે છે ?
 ૪ ધરનો મોહ ન મેલ્યો જો શિર ઉપર વાળ ઘોળા થયા તો પણ પ કોણુ
 ઉપદેશ આપશે ? ૬ મુઘા (ફીકટ) જય છે પાણી ધણું વલોવીએ પર ટું
 હાથ ચોપડા-ચિકાસવાળા થતા નથી ૭ ભારે કમ્મી^૧ જીવ જો સમજે તો
 સમજ; સર્વ કુટુબ ખાશે માથે પડશે તારે ૮ ભૂમિ ૯ આધાત કરે
 ૧૦ જો ધર્મના અક્ષર સામણુ તો નયનમા નિદ્રા માતી નથી, હે સખી
 વાત કરતા રાત ઝખકારાની ચેઠે જતી રહે છે ૧૧ જે વિધિ કરે છે તે
 યાયછે નહિ કે જે જીવ ચીતવે છે તે ૧૨ ધર શૂરા અને મકને વિષે પડિત
 પુરુષો પૃથ્વીમાં માર્તા નથી.

- ક્રમિ મીતએલી, આહદ દોહુ દેવવાઈ ।
- ઉપોગ ૧૬૩ મિમ પુટામોદિ, પુટાવિષુ પીપિ નહિ ॥
સાહસ ગુપતિ કલ વહમ દેવકલસિ કપાસિ ।
ધરિ ૧૨૩ મહિ પડિઆ પુલવિ પુરિસ ન મતિ ।
તે વિરથા ને સામિ રમક, અવિસર નવિ ગુકતિ ।
- સુભજન ૧૬૪ જો ગુણવતક સો નમમ નિગુણુ બહુ જામ ॥
અવૈસિ નમતા ગુણુ ગમમ બહુ કલતરે જામ ॥
સત્તવૈ સામર પરિભગિન સમલ મહી મિ સિદ્ધિ
તાત પસમ જન કર્મ સો મમ કમકમ ન દીધ ॥
- ગુણદોષોદ્ધિ ૧૬૫ લેખ પસવા કવ્યા કરમજ સત અસત ।
દોલ વિઅર્થ આપસુા ભદ્ર એકુ ન અત ॥
૧૬૬ જાણુજાણુમજાણુવણુ, જામ સિઅદ અમીએલુ ।
૭ અતિ કયા વિખણુ, સારીરકઅણુ ॥
- નીચ ૧૬૭ લણુક મુણુક કુમાજસક, એ નિહુ એક સદાવ ।
નિહિ નિહિ કરે અવાસકૃષ્ણ ૧નિહિ તિહિ મજાજ
૬૪૮ ॥
- ઉપકાર ૧૬૮ ગુણા સહજમ ગુણુ કરમ કરણુ કિપિ મ જાણી ।
કરસણુ સિન્નિ સરમડી મેક કિમગમ દણુ ॥

૧ જ્યામિનો ૨ જાણ, ૩ જાત સમજી જાણી જાને જાણ ૪ જાણી
દીડી ને જન જાણી તથા કરે તે મે ઠાઈ જણુ ન દીડે. ૫ જુલનજન
૬ જો જનોજનને અસુતથી સીંચેતોપણુ સરીતના મુણુથી કહના વિખણુ
૭ જણી ઠાણુ જાને કુણુ ૮ જાણસ ૯ જાણ લાગે ૧૦ મિયા જાણસો
સહને ૧૧ જણુ કરણુ અજાણુ વચર ગુણુ કરે ૧૨ જણુ કૃતન સમજ મિષ
મું જાન માને ૧૩ ॥

૨૪૨. સિદ્ધચક્રમહિમસૂકતોમાંથી ઉદાહરણો.

દૈવ, કર્મ અને અરિ^૧ મન આપણે ખચિ કરિ ચિતા જાણિ મ પાડિ
પુણ્ય ક્ષલ તિતલ પણિ પામીઈ, જિતલ લલિલ નિલાડિ ॥
૨અણી ભવતર સચીલ, પુનન સમગ્ગલ જાસ ૥
તસુ બલ મધ તસુ સિરીઅ, તસુ તિદ્ધઅણુ જણુદાસ ॥
કિંહા માલવ કિહા સખલર કિહા બખ્ખર કિહા નટ ૥
સુરસુંદરિ નચ્યાવીઈ, દૈવિહિ દલ વિમરટ ॥
ધણુડે બુલ્લણુ સુવિઅઠ પુણુ, રોગરહી નિત્ય દેહ ૥
મણુ વણુહ મેલાવડધ, પુનિહિ લખમધ એહ ॥

૪

૨૪૩. મન ચિરીકરણુ સ્વાધ્યાયના પ્રતીકના પ્રતિથી.

ઇન્દ્રિયસુયમ ઇદિ ૪ પચ નવ સિધીઆ, લોભિ નિ દીધી અગ્ગિ ૥
મન માકડ નવ મારીલ, કિમ જામ જઈ સગ્ગિ ॥
પ્રમાદત્યાગ દીહા પજતિ વલતિ નદ, જિમ ગિરિની ઝરણાઈ ૥
લદ્ધઅલગધ જીવ ધમ્મ કરમ, સદ્ધ નચિતલ કાર્મ ॥

આ પ્રમાણે દલાલનો લેખ પુરો થાય છે.

૨૪૪ ઉપસર્ગાદરતોત્રનો પ્રભાવ બતાવનારી પ્રિયંકર નૃપની કથા
વિશાલરાજ સ્મરિ શિષ્ય મુખાભૂષણના શિષ્ય જિનસૂત્રે કરી છે તેમાં
દેશી દુહા વગેરે ઉલ્લેખ કરી ટાક્યા છે તે —

“ તાર્ધ તેલી તેરમો તળોલી તલાર

પંચ તકારા પરિદરો પછે કરો વિવહાર

તાર્ધ=વચ્ચતાનક, શાળવી, તેરમો=મોચી, તલાર=તલારક્ષ.

૧ હે મન ચિતા જલમાં મ પડ જેટલું લલાટમાં લખ્યું છે તેટલું ફલ
પામીશ ૨ જોને સર્વાંતર સંચિત પુણ્ય સમૂહ છે તેને બલ મતિ લક્ષ્મી મળે
છે અને તેનું ત્રણ જીવન દાસ થાય છે ૩ ધન યોવન સુવિદ્ધ પુન્ય, રોગ
રહિત દેહ મન વણુનો મેલાવડા એ સર્વ^૧ પુણ્યે મળે છે, પાચ ૪ ધંદીઆ
રોકીનથી અને લોભને અગ્નિ દીધી નથી અને મનડપી માંહડ માર્યું નથી
તો સ્વર્ગે દેમ જમગ ૫ સૂક્તાલિમાંના તેજ સૂક્ત સાથે સરખાવે.

બીજી રીતે —

- “ તારા લેલી તેરમે, તારક તીક સોનાર,
કમ કુર આલિ કુર્જીલુક, ને વિસસિ તે મગાર
- “ જલિવનુ મિશ્નઆતજુ નિરસેકતું નિરવાજુ;
તુમે દેસાન્તર અમિલયા આમ્હે પલિ આમેવન ૪
- “ બિલિ કિલે વિત ન આપ્લે તિલિલિન મિત ન દેઘ
કમલક સરિન મિત પુલ નલ વિલુ વંચરી સોઈ ૪૧
- “ નખઈ નારિ તુરમમદ મુત્તદલ અમ્મદ
પાણી નાદ ન આમ્મો અપું મિશ્નવલુ તાંક. ૪૫

કયાં પોતે ‘આમ્મલવાણી આમ વાઈ’ એમ કહી કહે છે—

- એ આમ્મ મિરજાસેં દેસે પનની કોડિ
સેવા કસેં સમસુખ સેવક પરિકર નોડિ ૫૪
- મીરવ કીડે આમ્મકી નવિ દે કીયાં ન રામ,
અરમ મિલણુ માણસા મામદનુયા નામ. ૬૨
- આમ્મ અમ તપ કીયા કતે કીયાં દાન
તે કિમ પામે કામ્મ પરમાવિ ધન ગદુમ્મન ૬૪
- રે મન ! આપ્પ અમારિ મિત્તા નલ મ પાઠ
દલ તેનું ન જામીઈ નેતું સિખું નિશાઠ. ૬૫
૫૧. મન તેવયું મ માગિ નેતું દેખ પરતલેં
સિદ્ધિઆં લેખાઈ લાગિ અભુજિખું લામે નદી. ૬૬
૫૨. અવમર નળી કુમિઆ કી અવસર લી મ મુનિ
વાર વાર તું નાનજે અવસરિ લલિસિ ન મુનિ ૬૮
૫૩. છેલે દાંડે છેલે કીઆ મ લાગિમ આપણું
કરિ ગદુનેયે નેલ કોલા તે વખતમે ૮૧

- યત રીહા જતિ વસતિ નહુ નિર્મ ગિરિ નિજ ઝરણાઈ
લહુઅ લગે જીવ ધમ્મ કરિ, સુધ નિચિતો કામ ? ? ૧૦૦
- યત અવરં સંવ દુહ જણાણ કાલતરેણ વીસરઈ,
વક્ષહ વિઓગ દુકખ મરણેણ વિણા ન વીસરઈ ૧૦૫
- યત કે કપડપગિ લહ લહે કે કેયન નીરાંશિ,
રાયમાન કેતા લહે કે ન લહે સામાસિ ૧૧૮
- યત વિરલા જાણતિ ગુણા વિરલા પાલન્તિ નિદ્ધણે નેહ
વિરલા પરકજજકરા પરદુકખે દુદ્ધિખયા વિરલા ૧૪૨
- યત હાથી હાલે હેક, લખ કૂતર ગલીએ લવે,
વડપણુ તણે વિવેક, કદિ ન ખીજે કિસનીયા ! ૧૭૦
- યત બજઝંઝ વારિ સમુદ્ધ, બજઝંઝ પજરિ સીંહ,
જઈ બદ્ધા કુણે કહિઉં, દુગ્ગજણુ કેરી જીહ ૧૯૨
- “આગલિ જાત કોટ જોહિ ન નામી દેવગુર,
માથે વહેસે મોટ ભોજનનો સાસો પડે ૧૯૮
- “ વાવાણા જણુ યુદ્ધણા નાહ ન કીજે રોસ,
નીકે કાપડ ખાયણુ યાગે મા માણુસ રોસ. ૨૦૦
- “ વાર વહતા યામ તુ લે તુ પર ધનદોર,
એ તિન્નિ વિમાસણુ કરે, વેસા ચારણુ ચોર ૨૦૨
- “ મુહતા વિણુ રાજ જ કિસ્યુ, રખવાલ વિણુ પોલિ,
પતિ ખાખે નારી કિમી, પહિરણુ વિણુ દિસી મોલી ૨૧૭
મોલિ=મોળાયુ.
- “ જીમે સાચુ ખોલિજે રાગ રોસ કરિ દૂરિ,
ઉત્તમસું સગતિ કરિ લાભે નિમ સુખ ભૂરિ ૨૫૫
- જિણુવર દેવ આરાહિય, નમીય સહગુર ભતિ,
સુધો ધમ્મજ સેવિઈ રહીઈ નિર્મલ ચિત ૨૫૬

૨૪૫ વિશાલરાજસુરિ શિખા જિન (રાજ) મૂરિને
સંસ્કૃતમાં રચેલા પ્રથમ નામે રૂપચંદ્ર કથામાંથી લાખાના
મુદ્રાપિતો.

છબઈ સાચુ બેલીઈ રાજ રાસ કરિ દરિ
ઉત્તમ સિદ્ધ સંભતિ કરે લાભઈ જિન મુખ બરિ. ૭

જિહા જાણક તિહાં પેખવુડ જિહાં યોરસ તિહાં ભોજ
મીઠાં જોવા ધારૂંતં ગામિ વસઈ બહુ લેલ. ૩૬

નાચુડી ખમણી મુઝુડી નિહુ જનિ વસિ નિમુદ
પુણ નિહુ કિમ જામીઈ કરિ ધણુડી બરિ બહુ. ૩૮

ધકે આંખા નઈ જાણ્યા નિહુ સરિખાં રલ લેલ
નવડણુ એક સરીર નઈ લાખ ન વાલક લેઈ. ૪૫

જાનઝા વારિ સમુદ્ધ જાનઝા પગરિ સીંદ
ને જાનઝી કુણલક નથી દુર્લભ જી રલ. ૬૧

કરે કપાલ લોખણુ મલઈ બહુ રૂપ વલી બતિ,
જુવણુ મથ ને દીકમ વલી ન થાસિ ઉતિ. ૭૮

જિહાં સદાઈ જુદિ જાલ કુધ ન જિહાં વિણુસ
સર સને સેવા કરઈ રલક આગણિ જિન થાસ. ૮૮

મારખ જાણ સુચિનાઈ જાનુ મગણુ આપ પરાના
છવડા એક અવિમાય જાનુ, બાસ ધર્મ સવિ મથા. ૧ ૨

પુત્ર મિત્ર હુધ અતેરા ન રહઈ નારિ અતેરી
 મોહઈ મોહા મૂઠા જ'પઈ મહીયા મેરી. ૧૦૩
 અતિહિ ગહના અતિ અપારા સંસાર સાયર ખારા
 બૂઝઈ બૂઝઈ ગોરખ બોલઈ સારા ધર્મ વચારા. ૧૦૪
 કવણહ કેરા તુરગમ હાથી કવણહ કેરી નારી
 નરગિ જાતા કોઈ ન રાખઈ જોઓ હીઈ વિચારી ૧૦૫

ધર્મ વિદ્યુ ન સુખ વિઆણિઈ, પરધરિ પાણી ઇંધણુ આણુઈ
 અડઈ દલઈ કરઈ કરિ લોડણુ, તહવિ ન પાવઈ કિંચિવિ
 ભોઅણુ. ૧૧૧

દમા (દામ=પૈસો) એવ સુલખણા મણુવછિઅ પૂરતિ
 અછઈ પછીઆ પડીઆ કચપચ કરી મરતિ. ૧૧૪

નેહો કહવિ ન કાજઈ અહ કાજઈ રત્ન કબજ સારિખો
 અણુવરઈ ધોવમાણો સહાવ રગ ન છડઈ. ૧૨૬
 નેહ માહિ ખડુકડુ મુઝ મનિ ખર સુહાઈ
 મિરીચ મુઝા બાહિરી ખડન ખાણી જાઈ ૧૨૭

દવ દદા ખડ પદ વઈ, જિમ વુઠેણુ ધણેણુ
 વિરહ પલતહ માણુસહ, તિમ દિઠેણુ પિએણુ, ૧૪૯

બહુત ખરા ન બોલીઈ તાલૂ સૂકઈ જોણિ
 એક જ અક્ષર બોલીઈ, બાધ્યુ છૂટઈ જોણિ. ૧૬૫

ખેડિમ ખૂટા યલિ ખૂટા વિણુ ખીખઈ નહી
 દૈવતણુઈ કપાલિ સાહસ કેર હલ વહધ. ૧૭૩

સીદ્ધ ન જોઇ ચેલેનલ નવિ જોઇ પન રહિ
જેમણુ બહુ આગમ્ય ભલો સારસ તા સહિ ૧૦૪

જેમણિ મશઈ ઉગર અલવા ન મશઈ મશિત નવલુઈ
અલવિ સમાજનજ મઈ વાલિલુ કાણરી મદ્ય ૧૦૫

મરણુક કેર કવણુ બન જેણીસઈ નજ નઈ
મન મશિ ન સમલુ કીવડુ તેણુ રોલાઈ. ૧૦૬

નિહાં નિપુરક-મગ્યઈ તિહાં છવ સમલ લેવ
નિહાં અણરસી ભવભમણુ, તિહાં વિલમ કરે ક. ૧૦૭
ઉપર વામઈ કાચ, અમક દિસઈ વન તણુ,
નવિ સમલ નવિ સાચ, બડીમાંલિ આમતર ૧૦૮
મુકત સમિ કરિજી મરક તેવિણિ જારિ નિતક
મરણુક બીકઈ નવમ, ધમન મૂકયા રક. ૧૦૯

સુકુ જાણુ ખાલકઈ તણા જણુ પલેણુ
કુલઈ કાઈવિ સર કરક તે આમલિ અણેણુ. ૨૦

દિન નાઈ વણિ વણરી રણડી ન નાઈ
એક રાગી ની રાગીયા સહસિ સરીત ખાઈ ૧
સહનિ કૂઈ લીનકુ ગણે કરી નિમિદ
તે મણુસ કિમ વીસરક, જેકવણુ યુલુ દીધ. ૨
એજા તપ કમ મમ કીયા કમ સર ફોડી ખલિ
કેવઈ મર કીયાલીઈ પલિભઈ બોનન કલિ. ૨૧૦
મદુ મદન કેલિવન કુકુ કનનલ નીર
ઈઈઈ કલક જાકરાં એતા કલિ સરીર ૨૧૧

સર્જન ચિત્તિ ન ઊતરઇ ગયા ચ મુક્ર ઉલાઇ,
મલ નવિ ચુહુટઇ, કચણુડ જઇ વરસાસઉ બાઇ. ૨ ૨૧૯

નેહ વિણુકૃષ્ઠ ગયગમણિ, કિસિ જિ તાણો તાણિ
ભાગ્ય મોતી ને જડઇ તો મન આવઇ ઠાણિ ૨૫૦

માણસ માહિ માઠા બલ્યા સાચા નેહ સુખણુ
જઉ કીજઇ જલ ભૃન્નૃચા તઉ તતક્ષણુ છડઇ પ્રાણુ. ૨૫૨

વાઈ હાલઈ પાન તરચર પુણુ હાલઇ નહી
ગિરચા એહ પ્રમાણુ એક બોલઇ ખીજા સહઇ ૨૫૯

નહી ન ભણીઇ લોઈ દીજઇ ઘોડા ઘોડિલૂ
ટીપઈ ટીપઈ નેઇ સરોવર ભરીઓ સમુદ્ર જમ. ૨૭૧

વિરલા બાણુતિ ગુણા, વિરલા પાલતિ નિધ્વણા નેહા
વિરલા પરકજનકરા પરદુખે દુખીઆ વિરલા. ૨૮૪

અહ અબલા વિહિ વકડી દુજનણુ પૂરઉ આસ,
આવિ દુહેલા ખધિ ચડિ જિમ સઉ તિમ પચાસ. ૨૯૯

૨૪૬ આવા સુભાષિતો, જે અનેક સુકનમાલાઓ યા સુકતાવલીઓ
જૈન સ અહકારોએ એકત્રિત કરી છે તેમાના તેમજ અથકારોએ
પોતાના અથોમા ઉલ્લેખેલા છે તે સર્વ એકઠા કરતા પુષ્કળ મળી
આવે તેમ છે વિસ્તારમયથી અત્ર તે ન ટાકતા અહીં માત્ર વાનગી
રૂપેજ ઉપર મુજબ થોડા ટાકવામા આવ્યા છે

વિભાગ છઠ્ઠો.

અપભ્રંશ સંબંધી કેટલીક હકીકતો.

પ્રકરણ ૧ છ

અપભ્રંશ સંબંધી પ્રાચીન ઉદાહરણો.

૨૪૩. ગુપ્તબલ્લભની (ગિલાની) અને સાહિત્યબલ્લભની (સાહિત્યવિષયક) અપભ્રંશ ભાષાના ઉદાહરણો મળી આવે છે પરંતુ તે માત્ર નાટ્યકલા અને કાવ્યકલા પરના સંસ્કૃત મંથનોમાં મળે છે એમના હેતુ જોઈએ કારણકે સંસ્કૃત નાટક પોતાની ચોખ્ખતા અનુસાર પોતાના સમયના સાંસ્કૃતિક-સામાજિક જીવન પરના પ્રકાર નાંખે છે અને તેથી તેમાં ચાલુ ભાષાના ૧૬ પ્રયોગોને જરૂર માન્ય રાખી લેવાનું પડે. આનાં ઉદાહરણ તરીકે જુદી જુદી પ્રાકૃતિયે લખાયેલ કથામાં આવે છે સંસ્કૃત નાટકમાં જે તત્ત્વો છે તેના પર લખનારાને જલ્પ તેટલા મટે જુદી જુદી પ્રાકૃતોનો ઉપયોગ કર્યો છે કે જે પ્રાકૃતોમાં અપભ્રંશ એ ઉભી અને સ્વર્ગમાં વધુ ફેરફાર જાણેલી ભાષા છે.

૨૪૮ (૧) પદ્યલક્ષિ—આકરણ મહાભાષ્યનો પ્રતિષ્ઠિત સ્થાન પર ઇ. સ. પૂર્વે બીજા સદીમાં થયો અને આજે જાણીએ છીએ ત્યાં સુધી જાણના સંબંધમાં “અપભ્રંશ” એ શબ્દનો ઉપયોગ કરનાર તે પ્રથમો સંસ્કૃત મહાન મંથકાર છે જેણે તેણે તેનો અર્થ એટલો જ કર્યો છે કે સંસ્કૃત શબ્દો જે વિદ્યાર-અપભ્રંશ માધ્યમીયના મુખે થાય તે, કારણ કે “યકૈકલ્પ્યહિ શબ્દસ્ય વદ્વનોડપર્જણાઃ સપ્પથાઃ। ગૌરિમ્વસ્ય શબ્દસ્ય નાભી બોભી બોતા ગાપૌતા કિકૈત્તૈવ માવણોડપર્જણા—એક એક શબ્દના ધણુ અપભ્રંશ

છે. ઉદાહરણ તરીકે—જેમકે ૧૫ એ શબ્દના અપભ્રંશો ગાવી, ગોણી, ગોતા, ગોપોતાલિકા વગેરે છે.. અહીં અપભ્રંશનો અર્થ એટલો જ થઈ શકે કે મૂળમાં ફેરફાર—વિકૃતિ—વ્રણતા. આ ભરતના શબ્દ નામે ‘વિવ્રણ’ યા ‘વિવ્રણ’ સાથે બરાબર સામ્ય ધરાવે છે બનેલો અર્થ ભાષાનું અમુક ખાસ રૂપ એટલોજ છે. તેથી કંઈ વધુ અર્થ નથી ‘અપભ્રંશ’ એ શબ્દને આભીરો સાથે હળુ સુધી લેવા દેવા નથી. તેમજ ત્યાર પછી જે તેનો લાક્ષણિક—વિશિષ્ટ અર્થ થયો તે અર્થમાં—એટલેકે લોકોની બોલી કે ભિન્ન ભિન્ન પ્રાકૃતોની ખેડે સાહિત્યનું વાહન—એ અર્થમાં અત્યાર સુધી વપરાયો નથી.

૨૪૯. (૨) ભરત—સંસ્કૃત નાટ્યશાસ્ત્રપર પ્રાચીનતમ ગ્રંથકાર છે. સંભવિત રીતે ઇ. સ. બીજી કે ત્રીજી સદીમાં તે થયો હોવો ઘટે. તેના નાટ્યશાસ્ત્રમાં તે પ્રાકૃતો સંબંધી વિવરણ નાટકમાં કેટલાક પાત્રોના વિચારોના વાહન તરીકે ૧૭ મા પ્રકરણમાં કરે છે અને ૩૨ મા પ્રકરણના ૪૭ થી ૨૪૨ શ્લોકોમાં હોદોના નામો અને લક્ષણો ઉદાહરણો સહિત આપે છે કે જે લગભગ સમસ્તપણે પ્રાકૃતોમાં છે ૧૭ મા પ્રકરણના ૫ માથી ૨૩ મા શ્લોક સુધીનો ભાગ પ્રાકૃતના ઉચ્ચારશાસ્ત્ર સંબંધે છે.

ભામહ અને દડીથી ને ત્યાર પછીના અપભ્રંશ જેને કહેવાલાગ્યા તેનો મૂળ ઉલ્લેખ દોઢ શ્લોકમાં છે ૪૮ —

૨૫૦ ‘નાટ્યયોગમાં તે દુકમાં ત્રણ પ્રકારે જાણવું —૧ સમાન (સંસ્કૃતમાં જેમ છે તેમ) શબ્દોથી, ૨ જે વિકૃતિ પામ્યા છે એવા વિવ્રણ શબ્દોથી અને ૩ દેશી શબ્દોથી”

૨૫૧. આ પછી અપભ્રંશતાના નિયમો કે જે પ્રાકૃતોમાં લાગુ પડે છે અને સામાન્ય રીતે વૈયાકરણોએ આપેલા છે તેને મળતા આવે

૩૮ ત્રિવિધં તત્ત્વં વિદ્યેયં નાટ્યયોગે સમાસતઃ ।

સમાનશબ્દૈર્વિવ્રણં દેશીમતમથાપિ વા ॥ ૧૭-૩

ગચ્છન્તિ પદન્યસ્તાસ્તે વિવ્રમા(ણ)ઈતિ જ્ઞેયા ॥ ૧૭-૪

છે તે આખા છે તેથી એ સમઘી જાત ને જર્મ કરે છે તે ૨૪ થી ઓછો આપેલ છે તે પરથી સ્પષ્ટ થાય છે ૩૮ —

૨૫૨ આ રીતે પ્રાપ્ત અને સરફૂત નજરું હવે પછી આમજ હું દેશ આપના બેઠ કદીસ. — આ પરથી સ્પષ્ટ છે કે દેશ આપ સરફૂત અને પ્રાપ્ત બનેથી જુદી પાઠવામાં જાય છે અને તે માથા એ / હોય તો કે ને જુદા જુદા દેશની બાજુ હોય. અને તેથી જ તેનું નામ દેશી આપ્યું હવે તે બેઠ આસ કરીને એ રીતે નજરુ આ ૩૪૦ —

૨૫૩. — અથવા મલકાયે (નાકમાં) પેટાના ૭૬-મરજ પ્રમાણે દેશમાથાનો પ્રયોગ કરવો. કસ્ટુર નાકમાં બાહ્ય બાહ્ય દેશમાંથી બેઠનું વચેલું કાઢ્ય હોય છે

૨૫૪ ત્યાર પછી તે સાત 'આપાઓ' નજરુવે છે ૪૧ —

— માથાની (મગજની) અવસ્થાની પ્રાચ્ય (પૂર્વની), ક્ષીરધેની જર્મ માથાની, બાલિકા અને હાલિયની. અને પછી દેશીક વિસ્તાર-એસીઓ નજરુવે છે ૪૨

૨૫૫ (પૃથ્વીપર સ્થાપકાદિ પર અગત્ય સગર અને સગર ને નજરુ સ્થાર અને સગર પાઠ નજરુવે છે સગર એ ડુર્ગેય સમઘને તેથી હવે અથા મરેલ તેમ હોય કદે માથાનીમાં સ્થારીનો અત્યંત

૩૯ યજમેતજુ ચિકૈય માકુત સંસ્કૃત તથા

અતઃ કર્મ પ્રવચ્યામિ શૈશમાયા પ્રકલ્પચમ્ ॥ ૧૭-૨૪

૪ અથવા સમ્પત્ત કાર્યા શૈશમાયા પ્રયોજ્યમિ ॥ ૧૭-૪૬

નામાશૈશસમૃત્યં હિ કાર્ણ્યં યજસિ માદકે ॥ ૧૭-૪૭

૪૧ માગધ્યવન્તિજા માગ્યા ધૂરસૈમ્યર્થમાગધો ॥

વાલ્લીકા શાસિખાત્યા ચ સપ્તમાયા પ્રકોર્ષિતા ॥ ૧૭-૪૮

૪૨ શબરામીર અજઠાક સગર ઋષિહોદ્ધવાઃ ।

હીના યમેશ્વરાણી ચ ચિમાયા માદકે સ્મૃતા ॥ ૧૭-૪૯

થવા ઉપરાંત શકારીને જે બોલીઓ 'શખર', 'આભીર વગેરે જાતો સાથે થોડે ભાગે સમ્બધ ધરાવે છે તેમજ થોડે ભાગે દ્રવિડ, ઓડ્ડ જેવા દેશો સાથે પણ થોડે ભાગે સંબધ રાખે છે એવી બોલીઓ સાથે મૂકતા વિલક્ષણ જેવું લાગે છે શકરી એ નામ તેના ઉચ્ચારની વિશેષતાને અંગે એક બોલીને આપેલું છે અને તે મૃચ્છકટિક પત્રી સંભવિત રીતે અપાયેલું છે)

—શખરની, આભીરોની, ચાડલોની, ચરોની સાથેના દ્રવિડોની, અને ઓડ્ડોની અને વનચર-જગલીઓની ઉતરતી-વિભાષાઓ નાટકમાં ગણાયેલી છે.

૨૫૬ એ ખરૂં છે કે અહીં અપભ્રંશનો એ ખાસ નામથી સ્પષ્ટ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો નથી પણ તેનું કારણ દેખીતું છે કે તે સમયની સાહિત્યની ભાષાઓ એટલે 'ભાષાઓ'ને પોતાના ખાસ નામો હતા પણ 'વિભાષાઓ'ને ખાસ નામ નહિ હતા, તે છતાં જોએ તો જુદી જુદી જાતોથી બોલાયેલી ભાષાઓ તરીકે માન્ય કરવામાં આવી છે. —

૨૫૭— 'શખર ભાષા કાચલા કરનારા, શીકારીઓ, અને લાકડા અને યત્ર પર આજીવિકા કરનારાના મુખમાં યોજાવી અને કિંચિત્ જગલીની પણ ખરી. આભીરી કે શાખરી ઘોષસ્થાન નિવાસીઓ—જેવા કે ગોવાળો અશ્વ, અજ પાળનારા, ઉંઠાદિ રાખનારા માટે વાપરવી જોઈએ.

૨૫૮. આ રીતે ગોવાળો વગેરેની જગલી જાતની બોલી- માટે આભીરોની જાતિનું નામ પ્રાપ્ત થયું છે. હવે આપણે હવે પછી જોઈશું કે તેણે પોતાને માટે ખાસ જુદું નામ મેળવ્યું હતું અને વળી સાહિત્ય-વિષયક પ્રાકૃતોમાં પણ પોતાનું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું હતું

૪૩ અગારકારવ્યાધાનાં કાષ્ટયન્ત્રોપજીવિનામ્ ।

યોજ્યા શવરભાષા તુ કિંચિદ્ વનૌકસી તથા ॥૧૭-૫૪
ગધાશ્વાજાવિકૌષ્ટ્રાદિ ઘોષસ્થાનનિવાસિનામ્ ।

આભીરોક્તિઃ શાવરી યા દ્રાવિડી દ્રવિઢાદિપુ ॥ ૧૭-૫૫.

૨૫૪ ભરતના ખનમાં સમાવિત રીતે અખમલ એલી હતી-
(અર્થ ૬૬૭ તે બધાની નવી નવ માન થતી નવી હોમ એવી સ્થિ-
તિમાં હતી)-એ વાત જ્યારે આજે જાણ જાણ પ્રતિની ભાષા સંગ
ધીની વિચાર વિશેષતાઓ નામકરને જણાવવા માટે લાગે છે એ સ્થેત
છે તે વિચારીએ ત્યારે સ્પષ્ટ માન્ય થઈ આવે ૭૪૪:—

૨૧૦— જે ગાતા છે તેજે મજા અને સમર વચ્ચેના દેશમાં
ભાષામાં એ' કાર જેમાં જુદુ આવે તેવી ભાષા પ્રચલિત- વિષ્ણુ અને
સમર વચ્ચેના પ્રદેશમાં ન'કાર જેમાં જુદુ આવે એવી ભાષા પ્રચલિત,
સુરત અને અવનિ તથા વેમવતી નદીની ઉત્તરના દેશમાં રંકર-
વાળી કિમાલની સીમામાં આવેલા અને સિદ્ધ તથા સૈમીર દેશમાં
કાર જુદુ આવે તેવી, અને અમલની નદીની પેલી પાર અને અમુક
(પર્વત) અસવાસન દેશમાં "તકાર જેમાં જુદુ આવે એવી ભાષા
પ્રચલિત.

૨૧૧. આમાં ઉકારને જાણમાં જુદુ આવે તે અમુક સ્થાને પ્રચ-
લિત એ સ્થેત છે તેવો 'ઉકાર જુદુ આવે એવી ભાષા તેમ અખમલ છે
કે જેનું ખાસ લક્ષણ તે છે જુદુ તે બાજુ તે અખમલ નામ નથી
આપ્યું કારણ કે તે નામ તે વખતે જુદુ નહિ હોય. જાણી જાણનાર

૪૪ ગંગાસાગર મધ્યે તુ યે દેશા સમચીરિતા

પચ્ચાર બહુલાં સિંધુ યાવાં તઙ્ગાઃ પ્રયોજયેત્ ॥ ૫૮ ॥

વિન્ધ્યપશ્ચાત્ મધ્યે તુ યે દેશાઃ શ્રુતિમાગતઃ ।

મહારાજહુલાં સિંધુ યાવાં તઙ્ગાઃ પ્રયોજયેત્ ॥ ૫૯ ॥

સુરાખ્યાવસિદેહીપુ વૈજત્યુત્તરેપુ ચ ।

યે દેશાસ્તેપુ કુર્વાત ચકાર બહુલામિદ ॥ ૬૦ ॥

દ્વિમમલ્ સિંધુ સૌભીરાખ્યે ચ દેશાઃ સમાધિતાઃ ।

ઉદ્યાર બહુલાં તઙ્ગાસ્તેપુ યાવાં પ્રયોજયેત્ ॥ ૬૧ ॥

વર્મજ્વલતો નદીપારે યે ચાર્જુદ સમાધિતાઃ ।

તદ્યાર બહુલાં નિર્થ્ય સિંધુ યાવાં પ્રયોજયેત્ ॥ ૬૨ ॥

ઝોઝે ને વૈયાકરણોઝે જોને અપભ્રંશ નામ આપ્યું છે ને તેને લાગુ પડે છે. હવે તે જે દેશોમાં 'ઉ'કાર વાળી ભાષા હતી તે દેશો નોંધવા જેવા છે. હિમાલય પાસેના ઝોટલે ઉત્તર પન્જાબ, સિંધુ અને સૌવીર. આ સંબંધમાં હવે પછી કહીશું, પણ તે દેશો એવા તો જરૂર છે કે જ્યાં ગાયો, ઘોડાને ઉંટ ચારવાનું બહુ થતું અને તે ચારનારી જાતિ ત્યાં બહુ વસતી ગમે તેમ પણ ઝોટલું તો ખરૂં કે ઉટને ચારનારા-રાખનારાને સિંધુના તીર પર આવેલા રેતાળ પ્રદેશો સિવાયના અન્ય દેશો વધારે સાતુદ્ગળ ન હોઈ શકે.

૨૬૨ ભરતને અપભ્રંશનો પરિચય અમુક સ્વરૂપમાં હતો એમ તેણે ૩૨ માં અધ્યાયમાં છંદોની વ્યાખ્યા આપતાં આપેલા ઉદાહરણો પરથી જણાવ્યું છે તેનું નાટ્યશાસ્ત્ર પ્રાકૃત ભાગો માટે બરાબર શુદ્ધ સંશોધિત થઈ પ્રકટ થયું હતું તો વધારે સારું હતું.

(૧) મોહલ્લહ નયન્તહ, મ(ન) હાગમે સભત્ત(ન્ત)હ. ૬૬

(૨) મેહ ઉદ્વર્તુ નમ(ણ)જેણહઉં, શિચ્ય શિપ્પહે એસ ચદહ ઉજ આ એમ જોમએ કે-મેહહ હતું (૧) જોમ જેણહઉં, શિચ્ય શિપ્પહેએહુ ચદહ

(૩) એસા હસવધૂ (હ) હિ (ધ)ચ્છા કાણુણુ,

ગતુ જુ(ઉ)સ્સુધયા, કત સગધયા,

૯૯

(૪) પિયવાધ વાયર્તુ (ઉ), સુવસતકાલ (ઉ),

પિયકામુકો (કઉ) પિય મદણુ જણુતહ.

૧૦૮

(૫) વાયદિ વાદો એહ પવાહી રસિદ ધવ

૧૬૯

૨૬૩. આ પરથી જણાશે કે (૧) આપ્યું અપભ્રંશ છે કારણ કે (ક) તેમાં ત્રણ સ્થળે પ્રથમા એકવચનનો ઉકાર છે, અને (ખ) અન્ય પ્રાકૃતોની જેમ સામાન્યપણે અપભ્રંશમાં છે તેમ જ ભદ્રે હ વપરાયો વપરાયો છે. (૨) તે કંઈક વિવક્ષણુ છે છતાં તેને સુધાર્યા વગર તેમાં 'ઉકાર જોમ શકાય છે, અને ખાસ લક્ષ્ય ખેંચે તેવું એ છે કે 'જોમહઉં'

નાનમતરભતિમાં છે તે જાતારે છે કે સોદાની ભાષામાં તેટલા પ્રાચીન
સાથે પણ ક્ષિત્ર-ભતિઓને ધ્યાનમાં લેવામાં નહોતી આવતી. નહીં
પણ ધ્યાન જોવે છે (૪) કાલુષ્યક વસ્ત્રાભા, સમાધા એ જાસ
આપખત છે. (૪) જો કે વાજક અને કાલક એ સુધારી મુખ છે
જતાં જાણતો એ સંદર્ભો તે આપખત હોવામાં, કેમ જાણે તો
રહેતો નથી. (૫)માં એક આપખત છે

૨૧૪ આ પૃથ્વી રજા છે કે જો કે જારે આપખત એ નામથી
રજા નિર્દેશ કર્યો નથી કારણ કે તે હજી અન્યથા રજામાં હોય
વિષય જાણતું હતું અને આખીરજિત એ નામથી જાણતું હતું. જતાં
જાતના સમયમાં એવી જોવાતી જાણતો જાર હતી. વર્ષો એ પણ
રજા અજ્ઞાત છે કે તે જોવાનારો દેવ પાળતું અને ઉપરનો સિંધ
દેવ હતો. તેનામાં પોતાનું ઉમ્મી કર્યું સહિત હજી નહોતું, અને
જોવાનારો વર્ષો અવાસી ભતિઓમાં મહોલિત હતો કે જે ભતિઓ
થીને થીને પછીથી અજ્ઞાત વધી દક્ષિણ અને પૂર્વમાં, થી અને
કેદુ સરકુતિમાં મળી ગઈ. તેઓએ જૂની પ્રાકૃતને આપખત રજા
આપ્યું જાણે છે

અકરણ ૨ જી

આપખત સુબધી પ્રાચીન ઉદ્યોગો-અનુસંધાન.

૨૧૫. (૩)-પરસેન—આપખતના કાળ મારે ઉપરથી જોયે
એક ઉદ્યોગ, એક સિંધાએ કાલિયાના સુરજુના વસતિના રાજા પર-
સેન જીનને છે તેમાં કરેલ છે. તેમાં પોતાના પિતા સુબધી પરસેને
આ પ્રમણે કહેલ છે—

‘સંસ્કૃતમાકૃતાપજાં માવાજય પ્રતિજ્ઞા પ્રવચ્ચ રજના
નિપુણવરાન્તઃકરણ’—પરે (૪) એ વાદ્યોને ઉદ્યોગ

પ્રસ્તાવના પૃ. ૫૫ પર) એટલે 'તેનું મન સંગૃહીત, પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ-એ ત્રણ ભાષામાં હોયમદ્ પ્રબંધની ગ્યના કરવામાં અતિ નિપુણ હતું'. આ ધરમેનનો પિતા શુદ્ધમેન હતો નેનાઈ. મ. ૫૫૯ અને ૫૬૯ ની વચ્ચેના શિવાયેખો મળી આવે છે. (મુખ્ય મેઝેરીપર વૉ. ૧ ભાગ ૧ પૃ. ૯૦) આ પરથી જણાય છે કે મ. છઠ્ઠા સદીમાં અપભ્રંશમાં કાવ્યો રચાતા હતા. જે કે હજુ તે સમયનું એક પણ ઉપલબ્ધ થયેલ નથી.

૨૬૬ (૪) ભામહુ—મબલિત ગીતે ઈ. સ. છઠ્ઠા સદીની અને થયેલ છે તે અપભ્રંશના સંબંધી જાણે છે અને તે અપભ્રંશનો માદિ-ત્વમય કાવ્યના ભાગ પાડતાં ઉલ્લેખ કરે છે ૪૫—

૨૬૭—'કાવ્ય એ શબ્દ અને અર્થ સહિત છે. તે કાવ્ય પદ્ય અને ગદ્ય એમ બે પ્રકારનું છે વળી તે સંસ્કૃત, પ્રાકૃત અને તે ઉપ-રાંત અપભ્રંશ એમ ત્રણ પ્રકારનું છે.

૨૬૮. આ જાતનો ભામહુનો ઉલ્લેખ ઘણો ઉપયોગી છે, કારણ કે એ મિદ્ધ કરે છે કે ઈ. સ. ૬ હી મદીના અંતમાં અપભ્રંશનું અસ્તિત્વ હતું, પરંતુ તે ભાષા કોણ બોલતું હતું યા કોણે બોલવી જોઈએ એ સંબંધી તે કંઈ જાણે નથી. દડીની પેઠે તેણે તેમ કશું હત તો વિશેષ માઝ થાત.

૨૬૯. (૫) દંડી—તેણે કાવ્યાદર્શ (પ્રકાશિત, બિખ્લિઓથેકા ઇન્ડિયા સન ૧૮૬૭) એ નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે—તેમાં જે સાહિત્ય પોતાના સમયમાં ભણેલાઓમાં પ્રચલિત હતું તેના ચાર ભાગ જણાવે છે, ભામહુ ત્રણ પાડે છે ત્યારે દડી ચાર પાડી આગળ વધ્યો છે. ૪૬

૪૫ શબ્દાર્થો સહિતો કાવ્ય ગદ્યં પદ્યં ચ તદ્વિધા ।

સંસ્કૃતં પ્રાકૃતં ચાન્યદપભ્રંશ इति त्रिधा ॥ ૧-૩૬ ॥

૪૬ તદેવ વાંગ્મયં મૂય સંસ્કૃતં પ્રાકૃતં તથા ।

અપભ્રંશશ્ચ મિથ્યં ચૈત્યાહુ રાર્યાશ્ચતુર્વિધમ ॥ ૧, ૩૨

૨૭ આર્થો (વિદ્યનો) કહે છે કે આ સર્વજ્ઞ વળી આ પ્રકારનું છે નામે સસ્કૃત, પ્રાકૃત, અપભ્રંશ અને ત્રિશ્ર. મહર્ષિઓએ સસ્કૃતની વ્યાખ્યા દેવી વાક-ભાષા તરીકે કરી છે. પ્રાકૃતમાં અનેક ક્રમે છે જેવા કે તે (સસ્કૃત)માંથી વૃદ્ધવ જામેલ-વૃદ્ધવ તેના જેવ તદ્દયમ અને દેથી (એટલે માત્ર ભાષાને સમજા). અક્ષીર વમેરેની ભાષા ક્રમેમાં અપભ્રંશ તરીકે ગણાય છે. સાત્તમાં (તે છતાં) સસ્કૃત કરતાં ને બીજી એટલે સસ્કૃત સિવાયની બધી તે અપભ્રંશ એમ ગણાયું છે. સસ્કૃત ક્રમ સર્વો (પ્રકરણો) વમેરેમાં પ્રાકૃત ક્રમ સંધિક (દીપાકર સંધિને એક પ્રકરનો છક ગણાયે છે) આદિમાં અને અપભ્રંશ ક્રમ તે આસર આદિમાં અને ત્રિશ્ર (સાક્ષિનો એવો પ્રકાર) ક્રમ તે નાટક આદિમાં ગદ્ય વચ્ચે દેખ છે—કથા (ત્રિશ્ર સાક્ષિની એક જાતિ) સર્વ ભાષામાં અને વળી સસ્કૃતમાં સ્વાયેલી દેખ છે. આમયદારક અર્થવાળી ગદ્યકથા બુદ્ધિભાષામાં છે.

૨૭૧ આ પરથી એ રજા છે કે અમુક ભાષાઓ સળધી કહી બેસતાં સાક્ષિના દક્ષિણિદુથી કહે છે નહિ કે ભાષાની દક્ષિણે છતાં આપણું તે પ્રકાર છે કે તે સમયે ને આક્ષીર આદિ જાતિઓ બેસવી હતી તે ભાષાવિષેનું નામ અપભ્રંશ હતું અને અપભ્રંશનો પ્રયોગ ત સમયે સાક્ષિમાં થતો હતો. આ પ્રયોગ જેમ ભરવના સમયમાં સસ્કૃત નાટકોમાં અમુક ઉતારતાં જાણે પ્રયોગ કરે તેવો પ્રયોગ નહોતો. એ તેમ હતો તે કહી સાક્ષિ-વાંચના પ્રકાર પાડતાં તેના એક પ્રકાર તરીકે અપભ્રંશ નામનો પ્રકાર ગણાવવ નહિ. તે રજા કહે

સંસ્કૃત નામ દેવો વાગળ્યાક્યાતા મહર્ષિમિઃ ।

તદ્વમવસ્તત્સમો લેણી ત્યમેકઃ પ્રાકૃતાક્રમઃ ॥ ૧, ૩૩

આમીરાદિગિરાઃ કાઘ્યેષ્વપમ્નશ્ચ હિત સ્મૃતાઃ ।

ચાકો તુ સંસ્કૃતા લ્પ્યવપ્મ્નશ્ચ તયોદિતમ્ ॥ ૧, ૩૪

સંસ્કૃત સર્ગવળ્યાદિ, પ્રાકૃત સંધિકાદિકં ।

આસારાણીવપ્મ્નશ્ચો નાટકાદિ તુ મિથ્યકમ્ ॥ ૧, ૩૭

છે કે અપભ્રંશ કાવ્યમા આસાર આદિ કેટલાક છંદો વપરાતા હતા. નાટકોમા અપભ્રંશ ઘણુંજ અલ્પ પ્રમાણમા અને અહીં તહીં ક્યાક ગદ્ય તરીકે વપરાતું અને તેમા પણ નિયમ તરીકે સર્વ નાટકોમા તેનો ઉપયોગ થતોજ એવું નથી. 'આભીરાદિગિર.' એ આખી પદ્ધતિ માત્ર અપભ્રંશનું સર્વ સાધારણ સ્વરૂપ સૂચવે છે એટલે કે કાવ્યમા આભીર જેવા ઉતરતા લોકોના મુખમા જે મૂકવામા આવે છે તે અપભ્રંશ છે, પણ એ પછી એક લોકજાતિનીજ એ ભાષા હતી એમ કહ્યુંવું અનુચિત છે 'આભીરાદિ' એમા 'આદિ' શબ્દજ બતાવી આપે છે કે તે માત્ર આભીર જાતિનીજ ભાષા હતી એમ નથી ઈસ પૂર્વે થોડા શતકોમા આભિર જાતિ ન્યાયી આવી ત્યાયી તે જાતિ તે ભાષા પોતાની સાથે લાવી નહોતી વસ્તુત સત્ય વાત એ છે કે ન્યા ન્યા તે લોકો અને તેમની સાથે ખીજ ગયા ત્યા ત્યા તે તે પ્રદેશની પ્રચલિત પ્રાકૃત ભાષા તેઓ યદુણ કરતા ગયા, અને સ્વાભાવિક રીતે તેથી ઉત્તરોત્તર ઘણું અગે ભાષાનું સ્વરૂપ તેમનાથી બદલાતું ગયું આ બદલે-પરિવર્તન-અપભ્રંશનાજ ભરતે વાપરેલ 'અપભ્રંશ', 'અપભ્રં' અને વળી 'વિભ્રં' શબ્દો બતાવી આપે છે (૨) આ સાહિત્યની અપભ્રંશ ભાષાની પાછળ ભાષા હતી કે જે નાના સાહિત્યગણિક મમ્મહુનો કે દ્વિલમ્મુદો, વૈયાકરણો, ખગોળશાસ્ત્રીઓ, ગણિતશાસ્ત્રીઓ, કવિઓ અને અધ્યાપકો આદિ પડિતોની ભાષા-કુક્રમા થોડા વિદ્વાનોની ભાષા નહોતી, પણ ઉતરતા, કનિષ્ઠ વર્ણુના, સામાન્યમા સામાન્ય લોકો જેવા કે આભીરો, શબર, ચડાયો વગેરેની ભાષા હતી આ પરથી જણાય છે કે આ લોકો જે પ્રદેશમા વસતા ગયા તે પ્રદેશ વખતો વખત યા એકી વખતે જેમ જેમ બદલાતો ગયો તેમ તેમ અપભ્રંશમા પણ ફેરફાર પડતો ગયો અને તેથી પાછળના પ્રાકૃત વૈયાકરણોએ અપભ્રંશની જુદી જુદી જાતિઓ બતાવી છે તે બનતી ગઈ

૨૭૨ દહીનો મમય વિવાદઅન્ત છે પણ તેને ૮ મી શતાબ્દીમાં મૂકી શકાય (જુઓ નાં ૩૦ પત્રિકા ભાગ ૫ અક ૪). આ રીતે

જે અમુક શેષમતિઓની જોવાતી બાબત અણુતી અને તેને 'જાળિરી' બાબતું નામ અપાતું તે હાસત અને હામહ-હાડી વચ્ચેના આર પંચ સેકાઓમાં વિકસિત થઈ અપજ્જલ બાબતમાં પરવળી. આ કાલ, દેશના મોટા ભાગના અભીરોની સર્વોચ્ચ સત્તા વાળા જણ હતા. જે સ્થા બાવિષ્યજ્ઞ પારી શ્રમણ કે ઇ સ. ત્રીજા સદી અને હવે સદીની રત્ન આત અપજ્જલ જે નામ, જે જોવાતી બાબતો દિદુઓમાં આભરિ જાતિ મળી જવાથી પ્રારંભિક પ્રાકૃતોમાંથી વિકસ પામી, તેને અણુ અપાતું હોય જોઈએ.

૨૭૩ (૧) ૬૩૨—ઇ સ. નવમા સદીમાં થયે. તે પેલના કાળાકર (કાળાકા ન ૨) માં અપજ્જલ સભાથી ઉદ્ભવ કરે છે 'જાળ'ના નામ અને પછી એમ બામ પાડી તેના જગી ક બામ બાવાના પિતૃવર પછે છે તે કહે છે કે

માયામેદ નિમિત્ત વાહા મેલોડસ્ય સંમજતિ ॥ ૨, ૧૧

પ્રાકૃત સંસ્કૃતમાગજ વિશાલ ભાષાઢ્ય શૌરસેની જ ।

વહોડજ મૂરિમેલો લેણાચીવાવપજ્જલ ॥ ૨, ૧૨

તેના જોડ બાવાજોડ નિમિત્તથી ક પ્રારંભ સભા છે—પ્રાકૃત સંસ્કૃત, મુખથી, પૈથાચી અને શૌરસેની અને હવે અપજ્જલ તે દેશ વિસ્તારે થઈ જોવાયે છે

૨૭૪ જાહી જણ અપજ્જલને વધુ જૂની સાહિત્યની પ્રાકૃતો નામે મુખથી પૈથાચી અને શૌરસેની સાથે જોડ પિતૃવર મુખમાં આવી છે ૬૬૮ જોડ જાસ ઉપયોગી વાત જણાવે છે તે જો છે કે અપજ્જલની થઈ જાતે છે અને તે થઈ જાતે જુદા જુદા દેશ પર તે છે કે જ્યાં તે જોવાતી હોય. વધુ જૂની પ્રાકૃતોના જાસ જોડ જણાયા નથી અને જો કે તેમનાં નામો જુદાંવિદ છે જ્યાં તેઓ પ્રારંભિક મડી જા અને તેથી જોવાથી જણ જાસ જોવાતી નામ પડી અપજ્જલ તે જા અને રીતિએ તેજાથી જિન્ન થઈ જોડે કે દેશ અને તે જુદી જુદી થઈ અને જોવાથી તે જોવાતી નામ પડી નહિ.

પ્રકરણ ૩ જી.

અપભ્રંશ સંબંધી પ્રાચીન ઉદ્દેશો (અનુસધાન)

૨૭૫ (૭) રાજશેખર—તેણે પોતાની કાવ્યમીમાસા (ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સીરીઝ નં. ૧, ૧૯૧૬)મા અપભ્રંશ સંબંધી પુષ્કળ ઉદ્દેશો કર્યા છે. પોતાના પુરોગામી આલકારિકોની પેઠે તે પણ આ ભાષાને સાહિત્યની દૃષ્ટિએ નિહાળે છે તેથી પોતાના કાવ્યપુરૂષના શરીરને વર્ણવતાં જણાવે છે કે—“ તારૂ શરીર તે શબ્દ અને અર્થ છે. સસ્કૃત મુખ છે, પ્રાકૃત બાહુ છે. જઘન અપભ્રંશજ છે, પૈશાચી તે પગો છે અને મિશ્રભાષા તે ઉર એટલે છાતી છે. ” વળી જ્યારે પોતાનો કવિરાજ પોતાની દરબાર ભરે છે ત્યારે સસ્કૃત કવિઓને (પોતાની ગાદીથી) ઉત્તરમા, પ્રાકૃત કવિઓને પૂર્વમા, અપભ્રંશ કવિઓને પશ્ચિમમા, અને પૈશાચી કવિઓને દક્ષિણમા બેસાડવા—એમ જણાવે છે ૪૮ આવીજ રીતે સાહિત્યના ચતુર્વિધ પ્રકાર, તે જે ભાષામા વ્યક્ત કરવામા આવે તે ભાષાપરથી એક સારા કવિ થવા માગનારે કેટલી ભાષામા નિપુણ થવું જોઈએ એ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતા આ રાજશેખર પાડે છે ૩૪૯ —

૪૭ શબ્દાર્થો તે શરીરં, સંસ્કૃતં મુખં, પ્રાકૃત બાહુ,

જઘનમપભ્રંશ પૈશાચ પાદૌ, ઉરો મિશ્રમ્ । પૃ. ૬

૪૮ તસ્ય ઉત્તરત સસ્કૃતા કવયો નિવિશેરન્ ।...પૂર્વેણ પ્રાકૃતા કવય ..। પશ્ચિમેનાપભ્રંશિન કવય । દક્ષિણતો ભૂતભાષા-
કવયઃ । પૃ ૫૪

૪૯ યકોર્થ સંસ્કૃતોક્ત્યા સ સુકવિરચન પ્રાકૃતેનાપરોસ્મિન્
અન્યોઽપભ્રંશગીર્મિ કિમપરમપરો ભૂતભાષાક્રમેણ ।

ક્ષિત્રાભિ. કોઽપિ વાગ્મિર્મંવતિ ચતસૃભિ કિંચ કશ્ચિદ્
વિવેક્તું

૨૭૬ એક જગ એક સુધિ સરકત સકિતમાં (સારી રીતે) ખી રહે બીજે પ્રાકૃતમાં વળી અન્ય અવગણ વાસ્તુમાં અને કેટલે સુધી પૈથાની ભાષામાં કહી શકે. કેટલે બીજે જગ ને, તથા, ના આરે ભાષામાં કેટલે વાગી કહી શકે. ને સુધિની શુદ્ધિ આ સર્વ ભાષામાં પ્રજન-નિપુણ હોય છે તે આખા જગતને પોતાની કીર્તિથી બરે છે

૨૭૭ આ કસ્તાં બીજા વધારે જગતના ઉત્તેજો. બીજા ને ફકરામાં આપ્યા છે કે જેમાં પણ ઉક્ત જગતિષ એક જગતિષ છે પરંતુ વિધિવિધ દેવ પસુવે જગતિષ છે ને તે એવી રીતે કે ને દેવમાં સાક્ષિત્ય ને અમુક ભાષામાં વિસ્તારે ખી વપરાય છે તે દેવ તે ભાષા સ્થિત જગતિષ છે

૨૭૮ " અમુક ખાસ ભાષાઓ અમુક દેવમાં વપરાયાં જાય છે—એવા છે અને તે ખારે એમ જણાય છે કે—ધીઝ વગેરે સરકતમાં સિધ્ધ છે પ્રાકૃતમાં લાઠદેવના (કવિઓ) રચિ પસુવે છે તે પ્રસિદ્ધ વાત છે સમસા ખર દેવના, યજ્ઞના અને ભાનના કવિઓ અવગણનો રૂપેણ કરે છે અવગણિ અને પસ્થિતના કવિઓ જગપુરના કવિઓ સુધી જૂનામજા વાગે છે અને ને સુધિ અધ્યદેવના વસે છે તે (આ) સર્વ ભાષામાં નિપુણ હોય છે ૧૦

૨૭૯ આ પૃથી જગત છે કે રાજ્યોખરના સમયમાં સરકત સાક્ષિત્ય શ્રીઃ (લાગતું નિદાર)માં, પ્રાકૃત સાક્ષિત્ય લાઠ (મૂળસ્થાના ભાષા

વસ્યેત્થં ચી પ્રવજ્ઞા સ્થપયતિ સુકપસ્તસ્ય કીર્તિર્જગતિ ૪ પૃ ૪૮-૪૯.

૫૦ મીઠાયા સંસ્કૃતકથા પરિચિતકથા પ્રાકૃતે લાઠદેવના સાપસંજ મયોગાઃ સુકક મહમુવજ્ઞક માહાનકાઃ ।
જાવળ્યા પારિવાજા લઠ લણપુરે મૃતમાયા મજગ્તે
યો મધ્યેમધ્યદેવો નિવસતિ સ કથિઃ સર્વમાયા
નિવળ્લ ૪ પૃ ૫૧

આસપાસના પ્રદેશ)મા, અપભ્રંશ સાહિત્ય આખા મદદેશ (હાલનું મારવાડ), ટક્ક (પૂર્વ પંજાબનો ભાગ)મા, અને ભદ્રનક (?) મા, પૈશાચી સાહિત્ય અવન્તિ (મધ્ય માલવા)મા, પારિયાત્રા (પશ્ચિમના વિંધ્ય પ્રદેશોમા) અને દશપુર (ઉપરનો માલવા-મદ્દેશ આસપાસનો મુલક) મા વધારે ખેડાયેલું હતું. આમ છતાં એ લક્ષ બહાર ન રહેવું જોઈએ કે આ ભાષાઓ આ પ્રાતોમા બોલાતી ભાષાઓ હતી એમ રાજશેખર કવિ જણાવેલો નથી તે એટલું જ કહે છે કે આ પ્રાતોમા સાહિત્યકારો પોતાના વિચારો આ જણાવેલી ભાષામા પ્રધાનપણે દર્શાવતા હતા.

૨૮૦ અપભ્રંશ સંબંધી ખીજો મહત્વનો ફકરો એ છે કે —
“ સુરાષ્ટ્ર, ત્રવણ વગેરે, સૌષ્ઠવ સહિત, પણ અપભ્રંશના અશો વાળા સંસ્કૃત વચનો પણ બોલે છે. ” ૫૧

૨૮૧ આથી મર, ટક્ક અને ભાદ્રનકના કવિઓ સાથે સૌરાષ્ટ્ર (કાઠિયાવાડ) અને ત્રવણ (૨ પશ્ચિમ રાજપુતાના) ને ઉમેરવાના છે-તે મૂર્વેએ અપભ્રંશ સાહિત્યને ખેડ્યું છે પ્રાકૃતભાષાઓ અને તેમાના સાહિત્ય સંબંધી આપણું જ્ઞાન અત્યારે દિનપ્રતિદિન વિશેષ થતું જાય છે અને તે રાજશેખરના મતને અને ખાસ કરીને પ્રાકૃત અને અપભ્રંશ સંબંધીના મતને સ્પષ્ટ રીતે સિદ્ધ કરતું જાય છે. જે પ્રાતમાં વિશાલ પ્રાકૃત સાહિત્યની શોધ થઈ છે અને હજી પણ થવા સર્જાયેલી છે, તે ગૂંજરાત પ્રાત છે પરંતુમા જૈન શ્વેતામ્બરોનો જખરો કાળો છે

૫૧. સુરાષ્ટ્ર ત્રણવાદ્યા યે પઠન્ત્યપિતસૌષ્ઠવમ્ ।

અપભ્રંશાવદંશાનિ તે સંસ્કૃતવચાંસ્યપિ ॥ પૃ. ૩૪.

પર જુઓ પાંચમી ગૂંજરાત સાહિત્ય પરિષદનો સદ્ગત ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ કલાલ એમ. એ નો ‘ પાટણના સડારો અને ખાસ કરીને તેમા રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગૂંજરાતી સાહિત્ય ’ પર નિબંધ, તથા પુનાની પહેલી ઓરિયેન્ટલ કોન્ફરન્સમાં કુડાલકરનો ‘પાટણ સડારના હસ્ત લેખિત પુસ્તકોનો અહેવાલ’ એ પર નિબંધ

૨૮૨ રાજસેખરના સમયમાં અપભ્રંશ બાણ સાહિત્યમાં તરીકે ખણી ભેદપ્રિય હતી અને ખાસ કરી સુસપ્ત અને મારવારમાં જરૂર ભેદપ્રિય હતી છતાં તે બાણને પેલાના મૂળ અર્થ જોડે સામાન્ય અભવનની બેલાલી બાણ થા બાણને સાથેના છવત સપેકે દળ્ય હોમ્યો નહોતે એ વાત રાજસેખરના બોળને દેશમાંથી જણાય છે તે દેશને એ હે છે—

૨૮૩ (૧) અપભ્રંશ બાણમાં પ્રવીણ તે તેના (સળ કવિના) પુરવ-પરિચારક વર્ગમાં હોવા જોઈએ, અને પરિચારિકાઓ મુજબ બાણમાં જલ્પ અભિનિવેસ રાખનારી હોવી જોઈએ. અતઃપુરમાંના એ સ રજૂત અને પ્રાકૃત બંને જણવી જોઈએ અને તેના મિત્રોએ સર્વજ્ઞતા જણવી જોઈએ. ૫૩

૨૮૪ (૨) તેમની (સંસ્કૃત કવિઓ) જાહે-પછી વેદ વિદ્યાના ચાલ પ્રમથ્થુ યાજ્ઞીઓ, પૈરાયોદ્ધ, રજૂતિયો વૈદો જોઈએ તથા તેવા પ્રાસના એસે પૂર્વે પ્રાકૃત કવિઓ; અને તેની પાસ-પાસે થા પછી જ નહ નામનારા, ગાવા વગાવાવાળા વાણીપર છબનારા માત્ર અર્થ સંગીતના તથા આપનારા એવાઓ એસે પછિએ અપભ્રંશના કવિઓ, ને તેમની પાસે મિત્રોપ કરનાર, મધુધિ-સળ જાહેનારા, ઢવેરીઓ, સોનીઓ સુતારો, કુહારો અને એવા બીજા એસે, દક્ષિણે થાજાજા જોડે પૈરાબી બાણના કવિઓ ને તેમની જાહે મધુધિઓ અને તેના સાથીઓ દેશધર નાચનારા, વાદ્યીઓ, જાદુગરો, મંત્રો અને ઠગ ઉપર અજીવકા કરનારા તથા એવા બીજાઓ એસે. ૫૪

૨૮૫—આ પૈકી (૧) થા ઉવાસપરથી જાસ જણાય છે કે પુરવ તેમજ બી પરિચારકને અપભ્રંશ બોલનારા જણાય છે પહેલાં

૫૩ અપભ્રંશમાવાચણઃ પરિચારકવર્ગઃ, સમાવયમાવામિ નિર્બેશિન્યઃ પરિચારિકા । પ્રાકૃત સંસ્કૃતમાવાચિદ્ બાળત્ પુરિકા મિત્રાણિ જાસ્ય સર્વમાવાચિનિદ્ મધેયુઃ ।

૫૪ આ પાઠે જોએ આ પ્રવાવનાત્ ૫ સજ્જને ૨૮ ૫૨ મધ્યેસ મં વેદિકા બે અવતરણ—તેમ વિશેષમાં ઉપેશ દક્ષિણતો મૂતમાવા

તો તે સામાન્ય જનસમૂહનાજ છે અને તેથી લોકભાષાજ બોલેજ. ખીજી સામાન્ય જનસમૂહ અને રાજ્ય એ બેની વચ્ચે રહેનારા તેઓ છે કારણ કે તેઓ લોકની ઈચ્છાઓ અને ફરિયાદો રાજ્યને સમજાવે, અને રાજ્યનો અદેશ કે ઉત્તર લોકોને કહે અને તેથી તેઓએ સામાન્ય લોકની ભાષા બાળ્યથીજ જોઈએ આ ઉતારાથી એ ધ્વનિત થાય છે કે રાજ્યેષ્વરના સમય પહેલાના ઘણા લાખા કાળથી અપભ્રંશ ભાષા સાહિત્યભાષાના દરજ્જે પહોંચી હતી છતાં તે સમય સુધી એક બોલાતી ભાષા તરીકે બધ પડી ગઈ હતી નહિ તે અપભ્રંશ અને લોકની બોલાતી ભાષા-એ બંને વચ્ચે જીવત સબધ હતો, ખીજી શબ્દોમા કહીએ તો અપભ્રંશ ભાષા હજી ખીજી પ્રાચીનતર સાહિત્યની પ્રાકૃત ભાષાઓની પેઠે મૃતભાષા થઈ હતી નહિ.

૨૮૬. ઉપરના (૨) જા ફકરામા સસ્કૃત ભાષા થોડાઓની-એટલે પડિતોની ભાષા ક્યારની થઈ ગઈ હતી પ્રાકૃત ભાષા બાળ્યનાર તેમજ બોલનારાનો મોટો સમૂહ નિર્વિવાદ રીતે હતો અને તે બોલનારામા નાટ્ય સાથે સંબધ ધરાવતી કેટલીક લલિત કળાઓના બાળ્યનાર હતા. પરંતુ અપભ્રંશના કવિઓ પાછળ બેસનારાનો અને સ્પષ્ટ રીતે તે ભાષા બોલનારાનો વર્ગ એ પ્રાકૃતભાષી કરતા પશુ વધુ જથ્થામા હતો, આ મોટા પ્રમાણનો ઉતરતા વર્ગનો સમૂહ-એટલે સામાન્ય જનસમૂહ છે કે જેમાથી કારીગરો નામે સુતાર, લુહાર, સોની આદિ, તથા ખીજો મજૂર વર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. અને આ વાત ભાષાવિષયક જે હકીકતો વર્તમાન હિંદની દેશી ભાષાઓના પ્રાચીનતમ સાહિત્યોમાથી મળી આવી છે તેને બરાબર બધ બેસતી છે જ સ નવમા સૈકાના અત (કે જે રાજ્યેષ્વરના કવિત્વ કાલનો સામાન્ય રીતે સમય છે) સુધી દેશી ભાષાઓ પોતાનું સ્વરૂપ જુદી જુદી બોલાતી અપભ્રંશ ભાષાઓથી બિન્ન સ્વરૂપ

કથયઃ, તતપરં ભુજગણિકા પ્લઘકશૌમિકજંમકમલ્લાઃ
શસ્ત્રોપજીવિનો ડન્યે ડપિ તથાવિધાઃ ॥ પૃ. ૫૪-૫૬

પ્રકારી જતી હતી અને પેતાનું નિશિષ્ઠસ્થાન લેવા માટે પેતાનો નિશ્ચય કરી રહી હતી. (જુઓ આ લેખનું પૃષ્ઠ ૨૮)

૨૮૭ (૮)-નમિસાધુ—જ્યારે કામ્યાબદ્ધાર ૨ ૧૨ સત્ર પર દીક્ષ કરે છે ત્યારે અપભ્રંશ સમઘી એવી દીક્ષા કરે છે કે—

તથા અપભ્રંશ ને પ્રાકૃતજ છે તે બીજાઓએ ઉપનાયક જાતીર અને શ્રામ્ય એ બેથી ત્રણ પ્રકારની ક્ષી છે તેનો નિરાસ કરવા માટે રક્ષે મરિમેદ એટલે ધણા બેઠવાળા એ સખદો વાપર્યા છે ત્યાં ખરે કે ધણા દેશ દેશથી, અને તેનું બહુલુ લોક પાસેથી સમગ્ર પ્રકારે નાણી સમય તેમ છે ૫૫ (જુઓ આ લેખનું પૃ. ૨૯)

૨૮૮ આ દ્રશ્ય એ રીતે અમરનો છે કે નમિસાધુ (૧) અપભ્રંશને આ પ્રાકૃત તરીકે જાણે છે (૨) પેતાની અમરના બીજાઓએ તેના ને પ્રકાર નામે ઉપનાયક, જાતીર અને શ્રામ્ય નાણાં છે તે જાણે છે (૩) પરંતુ પોતે સ્પષ્ટપણે જાણે છે કે આ મલુ કરતાં વધુ પ્રકાર તેના છે અને સૌથી મહત્વની વાત એ છે કે તે એ છે કે (૪) તે સીધા ખરે બેઠા પાસે જવું થયે આ ઉપલી વાત મહત્વની છે તે એટલા ખરે કે નમિસાધુ કે જેણે પેતાની દીક્ષા સવર ૧૧૨૫ (ઈ સ. ૧ ૧૬)માં પૂરી કરી ૫૧ તેના તે સમય સુધી ધણી બોધાવી બાળાની અપભ્રંશ સામાન્ય જનસમુદાય બોલાવી જમ પડી નહેતી.

૨૮૯ નમિસાધુએ જે એક વાત કહે છે તે ખરું જાત તોખણ જેવું છે કારણ કે તે પરથી જાણ્યું છે કે અપભ્રંશનો સ્તિત્વ પૂર્વમાં કે મજમ સુધી હતો. આણે નાણીએ છીએ કે જાતના સમય સુધી

૫૫ રક્ષેનો કામ્યાબદ્ધાર (કામ્યાબદ્ધાર ૨, ૧૫) તથા પ્રાકૃતમે વાપર્યં. । અ જાણ્યેરૂપનાગરામીર પ્રામ્યાબમેદેન ત્રિમો જ્ઞસ્તન્નિરામાર્થમુલ્લં મરિમેદ્દ્વ દતિ । કુત્તો લેણવિદોવાત્ । તસ્ય જ જ્ઞસ્તર્થ કોકાર્થ સમ્યગવસેય ।

૫૬ પંચવિદ્યતિ સંયુક્તિ રેકાવશ સમાચરિ ।

વિદ્યમાત્સમતિકાસિઃ પ્રાણુપીર્ધ સમચિર્ત્ત ॥ ૫ ૧૭૪

તુ ખીજ જે આભીરી તે સિધ, મુલતાન અને ઉપરના પબખમાં
ખોલાતી જણાઈ છે. નમિસાધુનુ ઉક્ત વાક્ય એ છે કે ૫૭

૨૯૦. “ આભીરી ભાષા અપભ્રંશના પેટામાં મૂકાયેલી જણાવ-
વામાં આવી છે, ક્વચિત્ તે માગંધીના પેટામાં પણ જોવામાં આવે છે.”
આનો એટલોજ અર્થ થાય છે કે મગધમાં અપભ્રંશની એક ખોલાતી
ભાષા હતી, આથી એ પૂરવાર થાય છે કે ઈ. સ. ૧૧ મી સદી સુધી
પણ ભારતના પૂર્વ ભાગમાં અપભ્રંશ વિદ્યમાન હતી.

૨૯૧. (૯)—ઉપરનાથી ખીજ એછા પ્રસિદ્ધ અને તેઓના
પછી થયેલા લેખકો નામે પૃથ્વીધર (મૃચ્છકટિકનો ટીકાકાર), ગીત-
ગોવિંદપર નારાયણે કરેલી ટીકામાં ઉદ્દેશેલા ‘રસિકસર્વસ્વ’ના અજ્ઞાત
કર્તા, શકુતલા પર ટીકાકારોમાંનો એક શકર, અને બે ત્રણ ખીજ થયા
છે તે માટે પિશાવનુ વ્યાકરણ જુઓ અહીં તેમને વિસ્તારથી ખતાવવા
નકામુ છે કારણકે તેઓ માત્ર ખીજઓના વિચારો અને કથનો ટાંકે છે,
અને પોતાને તો અપભ્રંશનો સાક્ષાત્ પરિચય કે સમાગમ નથી.

અપભ્રંશ અને પ્રાકૃત વ્યાકરણો—

૨૯૨. (૧) વરરૂચિ—કે જેનો સમય ઇસવી તૃતીય શતાબ્દિ
ગણવો અનુચિત નહિ થાય તે અત્યારસુધીના પ્રાકૃત વૈયાકરણોમાં,
સર્વથી પ્રાચીન માનવામાં આવે છે તેના ‘પ્રાકૃત-પ્રકાશ’માં અપ-
ભ્રંશનો કંઈપણ ઉદ્દેશ નથી. તેનું કારણ એમ જણાય છે કે તે સમયે
અપભ્રંશ સાહિત્યની ભાષા હતી નહિ સાહિત્યની પછીજ વ્યાકરણોની
સૃષ્ટિ થાય છે એ સ્વીકારી શકાય તેવી વાત છે.

૨૯૩ (૨) ચંડે—‘પ્રાકૃત-લક્ષણ’માં અપભ્રંશ પર થોડા
સૂત્રો લખ્યા છે. ચંડેનો સમય ઇ. સ. ૬ ઠી શતાબ્દિમાં લખ્યો તે

૫૭. આભીરી ભાષાપ્રશ્નસ્યા કથિતા ક્વચિન્માગધ્યામપિ
દૃશ્યતે. પૃ ૧૫

દશરૂપ પણ ત્યારે એમ (૨, ૪૨ માં) જણાવે છે કે આભીરી માગંધી
ખોલાનાગ પૈકી હતા ત્યારે એમનું સૂચિત છે કે દશરૂપ તે નમિસાધુ
જરતાં બે સેના પાછળ હતું છે.

લખિત છે—જોકે ઠોંઠાના સાહેબ તેને તેથી બહુ પૂર્વે લખા બુજારી પ્રગટ કરે છે

૨૬૪ (૩) હુમબદ્—તેણે પેલાના સિદ્દહેમ બાદરણમાં પ્રાકૃતની સાથે સાથે અપભ્રંશ ઉપર બહુ સારી રીતે લખ્યું છે કેવલ અપભ્રંશ પર ૧૨ સૂત્ર બાધ્યાં છે ને તે પર લગભગ ૧૮ ટોલા ઉલ્લેખરૂપે બાધ્યાં છે અને તે બીજા અંચોભાષી સંક્ષિપ્ત શ્રેણી બાધ્યાં છે તેથી તે બહુ કમના છે. તે પરથી જણાય છે કે ૪ મી સદીમાં અપભ્રંશનું સાક્ષિય બહુ વિસ્તૃત હેતું બેઠ્યું. હુમબદ્નો સમય ૧૨ મી સદી છે અને તેના સમયમાં અગાઉ બહુ લખાઈ ગયું છે

૨૬૫ (૪) તેની પછીના ત્રિવિક્રમ લક્ષ્મીપર સિદ્ધરાજ અને માદિયે આદિને પણ અપભ્રંશ પર લખ્યું છે તેમાં ત્રિવિક્રમનું પ્રાકૃત-બાદરણ વિશેષ મહત્વનું છે આ સિદ્ધહેમ સાથે થિહુ બહુ મોટે છે તેમાં લગભગ ૧૧૭ સૂત્ર અપભ્રંશ પર છે માદિયનું પ્રાકૃત સર્વસ્વ બહુ અધુનિક છે ૪ સ. ૧૭ મી સદીમાં તેના સમય બહુવેલે લખિત છે જો વખતે તે બાધુનિક બાધ્યોને પ્રચાર હતો જાત. તેનું કવન વિશેષ મહત્વનું માની નહિ લેવા. હમણાં આ વર્ષમાં જ પંડિત બહેરસદાસે મૂળરૂપે પુરાતત્ત્વમંદિર ઉપરથી પ્રાકૃત-બાદરણ બહુ પાઠેલ છે તેમાં સર્વના ટોળાપે સંગ્રહ આપી બાદરણના વિષયને વધારે સુદ અને માર્ગદર્શક કર્યો છે

પ્રકરણ ૪ થી

અપભ્રંશનો સમય.

૨૬૬ આ રીતે આપણે જાણે છ. સ. બીજા કે ત્રીજા સદીમાં થયેલા ઉપરથી માદિયે ટેક ૪ સ. ૧૧ માં સિદ્ધના મંથમાં થયેલા નમિસદ્ધ સુધીના અંતર અને કાલ પરના અંચોમાં અપભ્રંશ

સંબંધી જે ઉલ્લેખો થયેલા છે તે જોયા. આથી આપણે અપભ્રંશના સમય, વિસ્તાર અને પ્રકાર સંબંધી કેટલીક અસંદિગ્ધ હકીકતો એકઠી કરી શક્યા છીએ.—

૨૯૭ (૧) આબીરી એ નામથી અપભ્રંશ ભાષા ઓછામાં ઓછા ઇસુના ખ્રીસ્ત અને ત્રીજા સૈકામાં વિદ્યમાન હતી અને તે સિંધ, મુલ્તાન અને ઉત્તરના પગ્ગળ-પચનદમાં મુખ્યપણે આબીરી અને ખ્રીજી જાતિઓ કે જે હિંદમાં પ્રવેશ કરી ચૂકી હતી અને આ પ્રાંતોમાં સ્થિરવાસ કરી ચૂકી હતી તેઓથી બોલાતી હતી

૨૯૮. (૨) ઈ. સ. ૬ ઠા સૈકા સુધીમાં આબીરી અને ખ્રીજી-ઓની બોલાતી ભાષા તરીકે અપભ્રંશ તે વખત સુધી પણ ગણાતી હતી તે ભાષાએ ‘અપભ્રંશ’ એવું વિશિષ્ટ નામ ગ્રહણ કર્યું હતું, અને પોતાનું સાહિત્ય પણ ખેડ્યું હતું કે જે સાહિત્ય ભામહ અને દડી જેવા અલ-કારશાસ્ત્રીઓને પણ માન્ય રાખવું પડ્યું હતું.

૨૯૯ (૩) ઈ. સ. નવમા સૈકા સુધીમાં આબીરી, શખરી અને ચડાસોનીજ ભાષા તરીકે ગણાતી તે બધ પડી હતી, અને જોકે ઉચ્ચ પદ્ધતિના સંસ્કૃત બોલતા હતા અને નાટક કરનારા લોકો પ્રાકૃત ભાષાઓ બોલતા હતા, છતાં અપભ્રંશ મોટો જે કારીગરનો વર્ગ તેની ભાષા તરીકે પ્રસિદ્ધ થઈ હતી એટલે કે તે લોકોની ભાષા બની હતી. આ સમય સુધીમાં તે દક્ષિણમાં સૈરાષ્ટ્ર સુધી પણ અને સંભવિત રીતે પૂર્વમાં મગધ દેશ સુધી પ્રસરી હતી

૩૦૦ (૪) ઈ. સ. ૧૧ માં સૈકાના મધ્ય સુધી સાહિત્યનિપુણ લોકોને પણ સ્વીકારવું પડ્યું છે કે અપભ્રંશ તે એક ભાષા નથી પણ ઘણી બોલાતી ભાષાઓ છે, કે જેમાંની એકે સાહિત્ય ભાષા તરીકે નામ કાઢ્યું હતું. દોહાકોશ (જુઓ ૭ નો અ ત) આ સંબંધી સખલ પુરાવો આપે છે.

૩૦૧ અપભ્રંશના સમયની નિમ્નતમ અવધિ સર મહારકરના અભિપ્રાય સાથે બરાબર મળે છે પોતાના હસ્તલિખિત ગ્રંથોના રીપો-

દેખાં વિમલાય પ્રતિપત્તી ન પાપ માં મોખ કર્યા પછી તેમાંથી ઠેકઠાક
રકરાઓ છોડાઈને તે કહે છે કે—

“ વપસના રકરાઓ દેવી બાણનાં ગણ સ્થાયો રજુ કરે છે
રામીન સ્વપ્ન એટલે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત બાણજીને ૧ ૨ ૩ (૧) ૪
અને ૫ (૧) માં મળે છે તે સરકૃતની પેઠે સિદ્ધ બાણા બની હતી
અને મને તે વખતે શાહિત્યના વિવિધમાં વપસતું રાખતી ત્યાર પછી
બાણજીને બીજી સ્વરૂપ ૬ ૭ (૧) (૨) (૩) માં મળી આવે છે
અપભ્રંશ સ્વરૂપે મળ્યાં આવે છે કારણ કે બાણજીને તે હેતુવડે
પેતાના પ્રાકૃત બાણસ્વરૂપમાં ને ઉચ્ચસ્થિતે બાણ્યાં છે તેમાં અને પિત્ર
મોર્ચાશીના ૪ થા બાણમાંના ઉચ્ચસ્થિતેમાં મળે છે ત્રીજું સ્વરૂપ બાણ-
જીને ૩ (૨) (૩) (૪) (૫) અને ૫ (૨) માં મળે છે અને બાણજી
વચ માન હિંદી પ્રાચીનતમ સ્વરૂપ કહી શકાએ—તેમાં દ્વિચિહ્ન=
(દ્વિચી) અને બાણજી થા બાણજી=બાણે” એ નવાં રૂપેના નમુના છે
કે ને બાણજીના યુગ સુધીના સમયમાં ધીમે ધીમે જૂના પ્રવચો
પસાતા બધા પછી બનેલાં છે એમાં ને રૂપે ને સમયે કવિઓએ
બધું હોય તે સમયની દેવી બાણા રજુ કરે છે અને તે કવિઓએ
પેતાના સમયમાં ને સુખએ મરી મધા ને વીસરાઈ મધા હોય તેઓનાં
વખાણુ કર્યા ન હોવાં જોઈએ તેથી એ બહુમાન કરવું બહુજા નથી કે
તેમણે વાપરેલી બાણનાં રૂપે બજારે તે સુખએ વિષમાન હતા તે સમ-
યનાં આણુ રૂપેજ રજુ કરે છે જેમકે કવિના સમયની સમયન એટલે
૧૧ માં સૂક્ષ્મ પૂર્વાર્કમાં ને વિકાસક્રમ પર દેવી બાણજી બધી
પહેંચી હતી તે બાણજીના કાળે તે વખતે જજુ રજુ કરેલી હતી કે ને

૫૭—સાચા રકરાઓ એ છે કે માથા પડ (જાહેસર). ૧૦ (બાણજી
મરિપતિ) ૭૧ (હમ્મીર), ૬૨ (તિ જ) ૧૫૧ (તિ જ) ૭૨ (સાદસાં) ૭૭
(કસીસ), ૧૪૮ (તિ જ), ૮૭ (બાણજી), ૬૧ (કવિ) ૧૨૬ (તિ જ) ૧૮૫ (તિ જ),
કે ને બાણજીના યુગની બાણજીમાં છે મરિપતિ એટલે મરિપતિ સમય કે
ને કવિજી ૫૨નો હતો ને, સુખસળા સીમરેજ અને મહારાષ્ટ્રના બાણ-
મધ્યે સમાધાન હતો.

અપભ્રંશનું મૂળ લગભગ સાતમા સૈકાપર લઈ શકાય છે, અને દેશી ભાષાઓ લગભગ ૧૨ મા સૈકાના અંતે અને ૧૩ મા સૈકાની શરૂઆતમાં—કે જ્યારે ફેટલાકના માનવા પ્રમાણે એક કવિ નિવેશિત હતો ત્યારે હાલનું વર્તમાન વલણ લેતી ગઈ અને તેજ સ્વરૂપ તેઓનું ચોહાણું હમ્મીર (એટલે ઇ. સ. ૧૨૮૩ થી ૧૩૦૬) ના સમયમાં હતું.

પ્રકરણ ૫ મું.

અપભ્રંશ અને આભીરનો દેશાનુદેશ વિહાર.

૩૦૨. ઉપર જણાવેલ હકીકત છે તે આભીરના હિંદમાં પ્રવેશ તે વિહાર સબધી ઇતિહાસ કે જેણે દેશની ખોલાતી ભાષાઓમાં આવું પરિવર્તન કર્યું છે તે સાથે બરાબર બધ બેસતી થાય છે—આભીરો (હવે આહીરો) મહાભારતમાં^{૫૮} સિધુ નદિ પર હિંદના પશ્ચિમમાં વસતા લોકો તરીકે જણાવવામાં આવ્યા છે તેમને એક તિરસ્કૃત જાતિ તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે^{૫૯} પણ તેઓ એક લગાયક જાતિ હતી અને કોણના સુપર્યુચ્યૂદમાં તેમને અગ્રસ્થાન આપવામાં આવ્યું છે જ્યારે અગ્રુન કૃષ્ણની વિધવાઓને લઈને દ્વારકાથી પાછો ફરતો હતો, ત્યારે આભીરોએ તેના પર પચનદમાં પ્રવેશ કરતાંજ આક્રમણ કરેલું હતું. અહીં તેમને હુટારા, ગોવાળીઆ અને મલેરો તરીકે કહ્યા છે મનુસ્મૃતિમાં તેમને બ્રાહ્મણ પિતા અને અબ્ધ માતાથી ઉત્પન્ન થયેલા માનેલા છે.

૩૦૩. આ ઉલ્લેખો પરથી અબ્ધ જણાય છે કે બીજી જાતિઓની સાથે આ આભીરોની જાતિએ હિંદમાં પ્રવેશ કરીને

^{૫૮} મહાભારત ૨, ૩૨, ૧૧૯૨, ૪, ૨૦, ૭૯૮; ૯-૩૭-૨૧૧૯; ૧૬-૭-૨૨૩

^{૫૯} મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૯-૧૫ બ્રાહ્મણાત્.....આભારોન્વચ્છ-કન્યાયામ્.

૧૫માં વિજયના પ્રદીપની ન જાળ માં નોખ કરી પછી તેમાંથી ૧૨૪૪૬
રૂપાઓ પડીને તે હિ છે કે —

“ વપસા રૂપાઓ દેલી બાધનાં તથા સ્વરૂપે રજુ કરે છે
પ્રાચીન સ્વરૂપ એટલે મહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત આપણને ૧ ૨ ૩ (૧) ૪
અને ૫ (૧) માં મળે છે. તે સંસ્કૃતની પેઠે સિષ્ટ ભાષા બની હતી
અને મને તે વખતે સાહિત્યના વિષયમાં વપરાઈ શકતી ત્યાર પછી
આપણને બીજી સ્વરૂપ ૧ ૭ (૧) (૨) (૩) માં મળી આવે છે
અને અપભ્રંશ સ્વરૂપને મળતું આવે છે કાલુ કે આપણને તે હેમચંદ્ર
પેતાના પ્રાકૃત આકરણમાં જે લોકરસો આપ્યાં છે તેમાં અને વિક
મેશ્વરીના ૪ થી અકર્માના આકરણોમાં મળે છે ત્રીજું સ્વરૂપ આપ-
ણને ૩ (૨) (૩) (૪) (૫) અને ૫ (૨) માં મળે છે અને આપણે
વર્તમાન કિંદીત પ્રાચીનતમ સ્વરૂપ કહી શકીએ—તેમાં ક્ષિપ્રમંદ્ય
(ક્ષિપ્રી) અને અપભ્રંશ વા અપભ્રંશ-આરે’ એ નવાં રૂપોના નમુના છે
કે જે અપભ્રંશના મુખ મુખીના સમયમાં થીમે થીમે જૂના પ્રયોગ
ધસાતા મળા જઈને બનેલાં છે એમાં એ રૂપો જે સમયે ક્ષિપ્રોએ
જાણુ હોય તે સમયની દેલી ભાષા રજુ કરે છે અને તે ક્ષિપ્રોએ
પેતાના સમયમાં જે રાજાઓ મરી ગયા ને વીસરાઈ ગયા હોય તેઓનાં
વળાણુ કર્યા ન હોવાં એટલે તેથી એ જનુમન હતું અણુકા નથી કે
તેમણે વાપરેલી ભાષાનાં રૂપો અથવા તે રાજાઓ વિષયનાં કથા તે સમ-
યનાં અણુ રૂપોજ રજુ કરે છે એમકે કથાના સમયની અવગત એટલે
૧૧ માં સૈકાના પૂર્વાદમાં જે વિકાસક્રમ પર દેલી ભાષાઓ અગ્રી
પદોંથી હતી તે અપભ્રંશના કાળે તે વખતે જણુ રજુ કરતી હતી, કે જે

૫૭—રાષ્ટ્રીય રૂપાઓ એ છે કે ગાથા ૫૩ (ચરેસર) ૧૨ (મધ્યમ
અધિપતિ) ૭૧ (ક મોર) ૬૨ (તિ જ) ૧૫૨ (તિ જ) ૭૨ (સાદસાં) ૭૭
(કસીસ), ૧૦૮ (તિ જ), ૧૭ (અણુ), ૬૧ (કણુ) ૧૨૧ (તિ જ) ૧૮૫ (તિ જ),
કે ૮ અદ્રમેશ્વર પાંચની આયતિમાં છે અધિપતિ એટલે અધિપતિ સાબ કે
એ સ્વચ્છરિ વસનો હતો જે, ચળાકાના આમરેષ અને મહારાષ્ટ્રના અદ્ર-
મશ્વરે સમકાલીન હતો.

અપભ્રંશનું મૂળ લગભગ સાતમા સૈકાપર લઈ શકાય છે, અને દેશી ભાષાઓ લગભગ ૧૨ મા સૈકાના અંતે અને ૧૩ મા સૈકાની શરૂઆતમાં—કે બ્યારે ફેટલાકના માનવા પ્રમાણે ચદ કવિ વિદ્યમાન હોતો ત્યારે હાલનું વર્તમાન વલણ લેતી ગઈ અને તેજ સ્વરૂપ તેઓનું ચોહાણુ હમ્મીર (એટલે ઇ. સ. ૧૨૮૩ થી ૧૩૦૬) ના સમયમા હતું.

પ્રકરણ ૫ મું.

અપભ્રંશ અને આભીરનો દેશાનુદેશ વિહાર.

૩૦૨. ઉપર જણાવેલ હકીકત છે તે આભીરના હિંદમા પ્રવેશ ને વિહાર સબધી ઇતિહાસ કે જેણે દેશની બોલાતી ભાષાઓમા આવું પરિવર્તન કર્યું છે તે સાથે બરાબર બધ બેસતી થાય છે—આભીરો (હવે આહીરો) મહાભારતમા^{૫૮} સિંધુ નદિ પર હિંદના પશ્ચિમમા વસતા લોકો તરીકે જણાવવામા આવ્યા છે. તેમને એક તિરસ્કૃત જાતિ તરીકે ગણવામા આવ્યા છે.^{૫૯} પણ તેઓ એક લગાયક જાતિ હતી અને કોણુના સુપર્યુચ્યૂહમા તેમને અગ્રસ્થાન આપવામા આવ્યું છે બ્યારે અર્જુન કૃષ્ણની વિધવાઓને લઈને દ્વારકાથી પાછો ફરતો હોતો, ત્યારે આભીરોએ તેના પર પચનદમા પ્રવેશ કરતાજ આક્રમણ કરેલું હતું અહીં તેમને હુંડારા, ગોવાળીઆ અને મલેચ્છો તરીકે કહ્યા છે મનુસ્મૃતિમા તેમને બ્રાહ્મણ પિતા અને અમ્બષ્ટ માતાથી ઉત્પન્ન થયેલા માનેલા છે.

૩૦૩ આ ઉલ્લેખો પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે બીજી જાતિઓની સાથે આ આભીરોની જાતિએ હિંદમા પ્રવેશ કરીને

^{૫૮} મહાભારત ૨, ૩૨, ૧૧૬૨; ૪, ૨૦, ૭૬૮; ૬-૩૭-૨૧૧૬; ૧૬-૭-૨૨૩

^{૫૯} મનુસ્મૃતિ અધ્યાય ૬-૧૫ બ્રાહ્મણાત્.....આભારોસ્વઠ-કન્યાયામ્.

પગનાંબો વગર શામ ઇસવી સત્તાવિંશ પ્રારંભમાં વસાવ્યો હતો (અગમ ૧૫ ઇ. સ. પૂર્વે તેમણી આગળ નહિ). તેમનો પધી અમ, હા, ધોમ આદિ બહોં તરીકે વસાવતા રવાનો હતો. તે માટે પગનાંબો વિષાત ઉર્વેરા જૂનિ અમત ઉપયુક્ત હતી

૩ ૪ અમતના બાબીરોની પેતાની ભાષા નહેતી, પરંતુ તેમના ઉચ્ચારણથી જે સ્થાનિક પ્રાકૃતનું પરિવર્તિત રૂપ થયું તે જલજળી અમત કહેવાયું બાબીરના પછી આવેલ વિદેશી ભક્તિઓ હતી. બાબીરનાં વસ્તી વધારી તેમણે સ્થાનિક પ્રાકૃતને બોલવનો અમત કર્યો, પરંતુ તેઓ એક નવીન ભાષાનું ઠીક ઠીક ઉચ્ચારણ કરી શક્યા નહોતા, તેથી બાબીરો દ્વારા પ્રાકૃતનું એક નવીન અમત રૂપ પ્રાપ્ત થયું કે જે કાલનાંતરે અમત એ નામથી યશિલ થયું

૩ ૫ બાબીર ભક્તિ કમલ: પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરતી વધ તેઓનો ઉચ્ચેષ બી ન સૈકાના અને ચીજ સૈકાના પ્રદાન અને મધ્ય સમયના સિદ્ધાંતોમાં ૧૦ મળી આવે છે પહેલો ઇ. સ. ૧૮૧ ના કલપ રા-સિકાના રાજાઓમાં તે રાજાના સેનાપતિ રૂઝમતિ બાબીર હોવાનું બહુ વેલ છે બીજો અગમ ૩ ઇ. મ. નો નાસિકની ઝૂંઝૂંએ છે તેમાં સિદ્ધાંતના પુનઃસંધારસેન નામના એક બાબીર રાજાનો ઉચ્ચેષ છે ત્રીજો સિદ્ધાંત ઇ. સ. ૩૧ આસપાસનો સમુદ્રસુધનો ૧૧ છે કે જે અસાધ્યજ્ઞના સત્તાપર પેદાશે છે તેમાં બાબીર અને અસાધ્યજ્ઞ રાજસ્થાન, માલવ, અને ગુપ્ત સામ્રાજ્યની પેલીપાર દક્ષિણ-પશ્ચિમ અને

૧ જુઓ ડી; અમ. લાહિરકરનો લેખ ઇડિલ્સ એપ્રિલરી ૧૯૧૧ પ. ૧૧ તથા અમ. ઇ. એ. જી. નો અમ નામિ Tribes and Castes of Bombay પુસ્તક ૧ પ. ૨૧ (તેમાં બાબીર સળખી હોયત ડી અમ. લાહિરકરે પૂરી પાડી છે) બાબા સળખી ડા. વ. વૈદીસકર બોલવનો અભિપ્રાય લુટોલ પડે છે

૧૧ હાલ લાહિરકર તથા એ. જી. નો અમ તથા લેખ વિન્ડેન્સિય-ની Early History of India પ. ૧૮૧

પશ્ચિમના પ્રાંતોમાં નિવાસ-શાસન કરતી પ્રખલ જાતિઓ હતી એમ જણાવેલું છે. ઝાસીની દક્ષિણે હમણા 'અહિરવાર' નામનો એક પ્રાંત છે તેનું સંસ્કૃત નામ આભીરવાટ છે-તે પરથી ધારી શકાય છે કે તે જ અલ્લાહાબાદના શિલાલેખમાં વર્ણવેલ છે તે આભીરની રાજધાની હોવી જોઈએ. તેથી ૪ થા સૈકા સુધીમાં આભીરોએ માલવામાં કાયમનો પગ-દડો ચલાવ્યો હતો. આમાંના અમુક ભાગે જગલનું જીવન મૂકી દધને કાયમના વસતિસ્થાન કરવામાં અને શાસક થવામાં ઉદ્યત થયા હોય એમ નાસિકના શિલાલેખ પરથી તેમજ પુરાણો^{૬૨} પરથી જણાય છે. સંયુક્ત પ્રાંતમાં મિરજાપુર તાલુકામાં એક ભાગ 'અહિરોરા' નામનો છે કે જેનું સમાન સંસ્કૃત નામ 'આભીરવાટ' જ છે. આજ સમયમાં અને ચાર પછી અપભ્રંશ પોતાનું વાગ્મય વિકસિત કરવા અવશ્ય લાગી ગઈ હોવી જોઈએ. આ વાત ૬ ઠા સૈકામાં જ્યારે અપભ્રંશ એક શાસ્ત્રીય વાગ્મય ભાષા તરીકે દેખાવ દે છે એ હકીકત સાથે ખરાખર બંધ બેસે છે.

૩૦૬ ચાર પછીના બે સૈકામાં આભીર લોકો આગળને આગળ દક્ષિણ તરફ અને પૂર્વ તરફ, સૌરાષ્ટ્ર અને તેની નજીકના પ્રાંતો અને મગધ તરફ અનુક્રમે વંશતા ગયા હોવાનું જોઈએ, કારણકે ૯ મા સૈકા સુધીમાં અપભ્રંશ, એટલે પ્રાકૃત ભાષાઓએ પરદેશીઓના મુખથી જે સ્વરૂપ લીધું તે અપભ્રંશ, સુરાષ્ટ્ર વગેરેમાં સાહિત્ય માટેની યોગ્ય વાહક ભાષા ગણાઈ આ વાતને ઇતિહાસ પણ ટેકો આપે છે, કારણકે જ્યારે કાઠીઓએ સુરાષ્ટ્ર પર ૮ મા સૈકામાં યા તે લગભગ હલ્લો કર્યો ત્યારે તે કાઠીઓને^{૬૩} તે દેશ આભીરોના કબજામાં મળ્યો પડ્યો.

૬૨ આ પુરાણો ઉપરોક્ત ભારતના તથા એન્થ્રોપોલોજીના કહેવા પ્રમાણે આભીરોને આધ્યત્મિક પછી કાયમના રાજાઓ તરીકે જણાવે છે ૬ ઠા સૈકા સુધીમાં તેમનું રાજ્ય ક્યારેનું અદ્વૈત થયું

૬૩. જુઓ ઉપરોક્ત એન્થ્રોપોલોજી અથ ૫ ૨૪

આની પહેલાં થોડા વખત આબીરો ખાનદેશ અને નાસિમાં પણ સત્તાધીશ હતા, એ વાત ફરિસ્તાએ^{૧૨} ખાનદેશમાં પ્રસિદ્ધ દુમ અસી-રમ્મ આસાં નામના આબીરે ગંધાવ્યો હતો એમ ને જણાવેલું છે તે પરથી જાણી શકાય છે. ઇલિયાવાદમાં હજુ સુધી આબીરોની એવાજ-આહેર-આબીર વસે છે ને મુખ્યજગે પશુપાલન, એરસવિષ્કર્ત કામ-કરવાવતુ કામ કરે છે મૂલરાજ આઘુએ દુર્મદ આબીરોનો (મહારિપુ નામના આબીરે કુલના રાજાનો) વધ કરેલો એમ જી દેમચક પેતાના વ્યાકરણની પ્રતિષ્ઠામાં જણાવે છે નરસિંહ મહેતાએ આબીરોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે ૧૪ સ ૧૭૧૭ માં ઉદયરત્ને રમેશા લીલાવતી અને સુમતિ વિદ્યાસના સુમતી લીલાવતીએ વેસ્વાને ત્યાં રહેતા પેતાના પતિને સમ-જાવી પોતાને ત્યાં આઘુમાં લઈ આવ્યા 'આબીરો' ૧૫ મહિયરનિં નેર લીધો હતો તે જણાવ્યું છે

૧૪ 'પાશ્વો નાગર નરસીયો એણે ગાણું આવીલું જાણુ

૧૫ આજન જની આલીશદી મહાપત્રી પ્રાહનરેલ;

રૂપે વજ હસાવદી, અનગતિ થાશે મેલ.

પ્રાલી માનદી પહિજને, વિચરિય રાવા વાસ

કારે કાલા કામર, ગમે કુલનો દાર.

આઘુ આળી કોબડી, તે આનદ સ્વાં મરિય

પાસાને ખડ અતરે, વીસે દિવ્ય સરીર.

મસા ભરી સીદો કાચલી, કસાને કસા કુખ રોવા

અને જમના વનદાં, સરસપીએ ખજા સીવ.

નેપી વાસન નાચણી, અન અન લાંબા મેસ;

ધૂલીઆસો પ્રાણે, બીપે અનુભવ મેલ.

મી કસબી દુમકાં, લાલો કોબડી મરિ;

પાતલ પેદી ને દારી, કોવન લહેરે ભવ. વગેરે લાલ & મી.

વિભાગ સાતમો.

જૂની ગૂજરાતી સંબંધી કેટલીક હકીકતો.

પ્રકરણ ૧ લું.

ગુર્જરા અને ગુર્જર દેશ.

૩૦૭ ગુર્જર અર્થાત્ ગૂજર જાતિના લોક વિશેષે કરી ખેતી યાં પશુપાલનથી ખેતાનો નિર્વાહ કરતા હતા, પરંતુ પહેલાં તેની ગણના રાજવંશોમા હતી હમણા કેવલ તેમનું એક રાજ્ય સમથર (બુદ્ધેલ-ખંડમાં) અને થોડી જમીનદારીઓ સયુક્ત પ્રદેશ આદિમા રહી ગયેલી છે પહેલા પળખ, રાજપૂતાના તથા ગૂજરાતમા તેમનું રાજ્ય હતું. ચીનનો યાત્રાળુ હુએન્ટસંગ વિ સ ની ૭ મી સદીના ઉત્તરાર્ધમા હિંદુસ્થાનમા આવ્યો તે ખેતાની યાત્રાના પુસ્તકમા ગુર્જર દેશનું વર્ણન કરે છે અને તેની રાજધાની જીનમાલ (મિલ્લમાલ, શ્રીમાલ-જેઘપુર રાજ્યના દક્ષિણ વિભાગમા) બતાવે છે આ પ્રસિદ્ધ યાત્રાળુએ બતાવેલો ગુર્જર દેશ મહાક્ષત્રપ રૂદ્રામાતા રાજ્યમા અતર્જત હતો તો પણ તે રાજ્યના ગિરનારના શક સ ૭૨ (વિ સ ૨૦૭-૪ સ. ૧૫૦) થી કંઈક પાછળના લેખમા તેના અધીન રહેલા દેશોના જે નામ આપ્યા છે તેમા ગુર્જર નામ નથી, પરંતુ તેના સ્થાને શ્વેત્ર અને મર નામ આપ્યા છે, એ પરથી અનુમાન થાય છે કે ઉક્ત લેખ કાતરાઓ ત્યાં સુધી ગુર્જર દેશ (ગૂજરાત) નામ પ્રસિદ્ધિમા આવ્યું નહોતું ક્ષત્રપોના રાજ્યની પછી કોઈ સમયે ગુર્જર (ગૂજર) જાતિને આધીન જે દેશ રહ્યો તે ગુર્જરદેશ યા 'ગુર્જરત્રા' (ગૂજરાત) કહેવાયો.

૩૦૮ હુએન્ટસંગ ગુર્જરદેશની પરિધિ ૮૩૩ મૈલ બતાવે છે, તે પરથી જણાય છે કે તે દેશ બહુ મોટો હતો અને તેની લગભગ અનુમાન ૩૦૦ મૈલ યા તેનાથી પણ અધિક હોવી જોઈએ, પ્રતિહાર

(પ્રતિદાર) રાજા જોગદેવ (પ્રથમ) ના વિ. સ. ૬૦ ના ઘનપત્રમાં લખ્યું છે^{૧૧} કે તેણે ગુર્જરા (ગુજરાત) જૂમિ (રેલ) ના ડેફાનક વિષય (જમ્મા) ના સિવા ગામનું ઘન કર્ણુ આ ઘનપત્ર જોધપુર રાજ્યમાં ડિફાના નિશાનના સિવા ગામના એક વડેલા મકિરમાંથી મળ્યું હતું. તેમાં લખેલો ડેફાનક નિશાન જોધપુર રાજ્યના ઉત્તર-પૂર્વ ભાગમાં આવેલ ડિફાનાજ છે અને સિવા ગામ ડિફાનાથી ૭ મૈલ પરનું સેવા ગામ છે કે આથી તે તામરન મળ્યું છે. કાલિજરથી મત્રેલા વિ. સ. ૬ મી સદીની આસપાસના એક સિલાલેખમાં^{૧૨} ગુર્જરા મહલ (રેલ) ના મમલાનક ગામથી આવેલા નેદુલા પુત્ર દેદુની જમાવેલી મહાધિકના પ્રસંગમાં તેની સી લક્ષ્મીદારા ઉમા મહેશ્વરના પદની પ્રતિષ્ઠા કરાજી એવો ઉલ્લેખ છે. મમલાનક જોધપુર રાજ્યના ઉત્તર નિખામમાં મમલાના ગામ છે કે જે મારણથી ૧૬ મૈલ પશ્ચિમે અને ડિફાનાથી થોડે અંતરે છે. કુએન્સમનું કાલ અને આ જે લેખેથી જણાય છે કે વિ. સ. ૭ મી સદીથી ૯ મી સદી સુધી જોધપુર રાજ્યની ઉત્તરથી દક્ષિણ સુધીના જમી પૂર્વ નિખામ ગુર્જરદેસ (ગુર્જરા, ગુજરાત) માં અતર્જત હતો. આજ રીતે દક્ષિણ તરફ લાટના રોડોડો તથા પ્રતિદારોની વચ્ચેની લાક્ષણિકતા જણાવતી જણાય છે કે ગુર્જર દેસની દક્ષિણ સીમા લાટ દેસને જઈને મળતી હતી. તે કસલે જોધપુર રાજ્યનો જમી પૂર્વ ભાગ તથા તેનાથી દક્ષિણે લાટદેસ સુધીના વર્ષમાન ગુજરાત દેસ પણ તે સમયે ગુર્જર દેસમાં અતર્જત હતો. હવે તે કસલ રાજપૂતાનાથી દક્ષિણનો ભાગજ ગુજરાત ક્ષેત્રનું છે. રોડોના નામ જણાવતા તેના પર અધિકાર કરનારી ભતિઓના નામથી પ્રસિદ્ધ કર્તા ગયા છે—જેમકે માલવે પર્થી માલવા સૈનાપતે પર્થી સૈનાપતી, રાજપૂતે પર્થી રાજપૂતાના વગેરે—તેજ પ્રમાણે ગુર્જરે

૧૧ ગુર્જરજામૂસો કિલ્લાનામક વિષયસમ્બદ્ધ સિવા મામાપ્રદારે—એવિ ૭ શ્લ. ૫, ૪ ૨૧૧

૧૨ ધોમવ્ ગુર્જરરાજા મળ્લકાન્ત-પાતિ મેનકામક વિનિર્ગત—૭૫૧૬૦૫ ૪ ૨૧ ડિપજ.

(ગૂર્જરા) નો અધિકાર હોવાથી ગુર્જરત્રા (ગૂર્જરાત) નામ પ્રસિદ્ધ થયું.

૩૦૯ ગુર્જર દેશપર ગુર્જરા (ગૂર્જરા) નો અધિકાર ક્યારે થયો તે ક્યા સુધી ગ્હો તે બરાબર નિશ્ચિત નથી, તે પણ એટલું તે નિશ્ચિત છે કે રૂદ્રામાના સમય (અર્થાત વિ સ. ૨૦૭-૪ સ. ૧૫૦) સુધી ગુર્જરાનું રાજ્ય ભીનમાલમા થયું નહોતું. સંભવ છે કે ક્ષત્રપોનું રાજ્ય નષ્ટ થવાથી ગુર્જરાનો અધિકાર ત્યાં થયો હોય વિ. સ. ૬૮૫ (૪ સ ૬૨૮) ની પૂર્વે તેઓનું રાજ્ય ત્યાંથી ઉડી ગયું હતું. કારણકે ઉક્ત સવત્તમા ત્યાં આપ (આવડા) વશી રાજા વ્યાઘ્રમુખનું રાજ્ય હોવાનું ભીનમાલના રહેનારા (ભિલ્લમાલકાચાર્ય) પ્રસિદ્ધ જ્યોતિષી બ્રહ્મગુપ્તના 'બ્રાહ્મસ્ફુટ સિદ્ધાંત' પરથી જણાય છે ૬૮ આ આવોટક (આપ, આવડા) વશ ગુર્જરવશથી ભિન્ન હતો એ છાટદેગના ચાલુક્ય (સેલકી) સામંત પુલકેશી (અવનિજનાત્રય) ના ક્ષત્રચુરિ સવત્ ૪૯૦ (વિ સ ૭૯૬-૪ સ. ૭૩૯) ના દાનપત્રથી ૬૯ જણાય છે. વિ. સ. ૬૮૫ પહેલાં પણ ઉક્ત આપ વશના રાજાઓનું રાજ્ય ભીનમાલમાં રહ્યું હોય, તેથી ઉક્ત સવત્થી ઘણા સમય પહેલાં ગુર્જરાનું રાજ્ય ત્યાંથી અસ્ત થઈ ગયું હતું અને તેની સ્મૃતિના સ્વયં દેશનું નામ ગુર્જરત્રા (ગૂર્જરાત) માત્ર અવશેષ રહી ગયું હતું તેથી ગુર્જરાનું વિ. સ ૪૦૦ થી પણ પૂર્વે યા તેની આસપાસ ભીનમાલપર રાજ્ય રહેવું સંભવિત હોઈ શકે છે. તે સમયથી અનુમાને ૧૬૦ વર્ષ પછી એટલે વિ. સ. ૫૬૭ (૪ સ ૫૧૦) લગભગ દ્રષ્ટોનો અધિકાર રાજપૂતાનામાં

૬૮ શ્રી ચાપવશશતિલકે શ્રી વ્યાઘ્રમુખે નૃપે શકનૃપાણાં ।

પંચાશતસંયુકૈર્વર્ષશતૈઃ પંચમિરતીતૈ ॥ ૭ ॥

બ્રાહ્મ સ્ફુટસિદ્ધાન્ત સઙ્ગનગણિતગોલવિત્ત્રીત્યૈ ।

ત્રિંશદ્ વર્ષેણ કૃતો જિણ્ણુ સુત બ્રહ્મગુપ્તેન ॥ ૮ ॥

—બ્રાહ્મસ્ફુટસિદ્ધાન્ત.

૬૯ તરલ...ચાવોટકે મૌર્યગુર્જરાદિરાજ્યે.. (ના પ્ર ૩).

ભાગ ૧ પૃ ૨૧૦. ૨૧૧ નું ટિપ્પણ ૨૩) તથા આ લેખનો પાના ૩૧૫ આગળનું પૃષ્ઠ ૩૧૨

થયે. એથી ગુર્જરાને કાંઈ ફળ મળે તો તે કેવલ કપેલાજના છે તેજ નમાણે કનોજના પ્રતાપી પ્રતિહાર (પટિહાર) નો પણ ગુર્જરા સાથે સંબંધ નથી.

૩૧ જીનમહાલ ગુર્જરાજ્ય આવેલાં હતામાં આવ્યા પછી વિ. સ. ની ૧૧મી સદીના પ્રારંભમાં અલ્લખરાજના પશ્ચિમ વિભાગ તથા તેના નિકટ વર્તી નદરો પર ગુર્જરાનું એક જીલ્લું રાજ્ય હોવાનો પતા મળે છે. અલ્લખરાજના રાજ્યેશ્વર નામના ગ્રામીન કિશોરમાંથી મળેલો વિ. સ. ૧૧૬ (ઈ. સ. ૬૬) પર પ્રતિહાર ચોળના ગુર્જર મહારાજા પિરાજ સાવળના પુત્ર, મહારાજાપિરાજ પરમેશ્વર મહાદેવ રાજ્ય કરેલો હતો અને તે પરમહારુક મહારાજાપિરાજ પરમેશ્વર ક્ષિતિપાલદેવ (મહીપાલ)નો સામવ હતો. ૭ આ ક્ષિતિપાલ કનોજનો રાજા પ્રતિહાર રાજા હતો. આ ક્ષિતિપાલમાં મહાદેવને મહારાજાપિરાજ પરમેશ્વર બહુમો છે તે પરથી અનુમાન થાય છે કે તે ક્ષિતિપાલદેવ (મહીપાલ)ના મેટા સામવોમાંથી એક હોય. આ હોય પરથી એ પણ બહુમો છે કે તે સમયે ત્યાં ગુર્જર (ગુજર) ભાષિતો ખેડૂત પણ હતા. ૭૦

૩૧૧ વર્ષમાન ગુજરાતના ભાગ નમર પર પણ ગુર્જરાનું રાજ્ય વિ. સ. ની ૭મી અને ૮મી સદીમાં હોવાનું સ્પષ્ટ દર્શાવેલું છે. જણાય છે સંભવિત છે કે ઉક્ત સવતોત્તી પહેલાં અને પછી પણ તેઓનું રાજ્ય ત્યાં રહ્યું હોય અને એ કંઈ નાપાઈ નથી કે જીનમહાલના ગુર્જરા (ગુજરા)નું રાજ્ય પણ ભાગ્ય સુધી ફેલાયું હોય અને જીનમહાલનું રાજ્ય તેના કાચથી નીકળી જવાથી પણ ભાગ્યના રાજ્ય પર તેઓનો શા તેઓના કુટુંબીઓને આધિકાર આપુ રહેલો હોય. ભાગ્યના ગુર્જર રાજાઓનાં દાનપત્રોથી પ્રકટ થાય છે કે તે ગુર્જર રાજ્યની અતર્જન ભાગ્ય નિષ્ણે, સુરત નિષ્ણાનાં એકમક ચોરાસી અને ભાર-ચોસીનાં પરમજાં તથા તેની પાસેનાં વડોદરા રાજ્ય રેણકાંડ અને સચીન રાજ્યના પ્રતિ પણ હોય.

૩૧૨. ગુર્જર જાતિની ઉત્પત્તિના સબધે આધુનિક પ્રાચીન શોધ-કાએ અનેક કલ્પનાઓ કરી છે જનરલ કનિંગહામે તેમને યુચી અર્થાત્ કુશાનવર્ગી હોવાનું અનુમાન કર્યું છે. વિન્સેન્ટ રિમ્બે તેમની ગણના દ્વિજોમા કરી છે. કેમ્પબેલનુ કથન એમ છે કે ઈ સ. ની ૬૬ી સદીમા ખજર નામની એક જાતિ, જ્યાં યુરોપ અને એશીયાની મીમા મળે છે, ત્યાં રહેતી હતી તે જાતિના લોક ગુર્જર યા ગૂજર છે. (ઇ. એ. વો ૪૦ પૃ-૩૦) અને તેમા મિં દેવદત્ત ભાડરકરે કેમ્પબેલનુ કથન સ્વીકાર્યું છે. ૭૦ પરંતુ એ સર્વ કલ્પના માત્ર છે, કાગણુકે તે સર્વમાં

૭૨ શ્રીયુત બહાર છે તો સાથે સાથે એ પણ લખી નાખ્યું છે કે “ મુબઈ ઇલાકામા ગૂજર (ગુર્જર) નથી; એમ જણાય છે કે તે જાતિ હિન્દુ-ઓમા ભળી ગઈ ત્યાં ગૂજર (ગુર્જર) વાણિયા (મહાજન), ગૂજર (ગુર્જર) કુબાર અને ગૂજર (ગુર્જર) સુતાંગ-ડીયા છે, ખાનદેગમા દેશી જ્ઞાત્રી અને ગૂજર (ગુર્જર) જ્ઞાત્રી છે એમ મગહા કુટુંબ ગુર્જર જ્ઞેવાય છે કે જે મહા-ગાઠના આધુનિક ઇતિહાસમા પ્રસિદ્ધ રહેલ છે તરહાડા આલ્મોમાં પણ ગુર્જર નામ મળે છે ગજપુતાનામા ગૂજર ગૌડ (ગુર્જર ગૌડ) આલ્મ છે. આ સર્વ ગૂજર (ગુર્જર) જાતિના છે ” ઇ એ વો ૪૦ પૃ ૨૭) બહાર-રંગ મહાશયને આ નામોથી સામાન્ય ઉત્પત્તિ જણવામાં પણ ભારે ભ્રમ થયો છે અને તેણે આ સર્વને ગૂજર કરાવી દીધા છે, પરંતુ વાસ્તવમાં તેમ નથી જેથી શ્રીમાલ નગર (હીનમાલ, લેધપુર રાજ્યમા) ના આલ્મ, વાણિયા, મહાજન, સોની આદિ બહાર જવાથી પોતાના મૂલ નિવાસ સ્થાનના નામથી અન્ય આલ્મો આદિથી પોતાને અલગ બતાવવા માટે શ્રીમાલી આલ્મ, શ્રીમાલી મહાજન-વાણિયા આદિ જ્ઞેવાયા-ઓળખાયા, તેવીજ રીતે માંગ-વારમા દિવમતિ (દાહિમ) ક્ષેત્રના ગ્દેનાગ આલ્મ, રાજપૂત, તટ આદિ દાહિમે આલ્મ, દાહિમે રાજપૂત, દાહિમે ભાર આદિ જ્ઞેવાયા, અને ગૌડ દેશના આલ્મ, રાજપૂત, જયસ્થ આદિ બહાર જવાથી ગૌડ આલ્મ, ગૌડ રાજપૂત, ગૌડ જયસ્થ આદિ પ્રસિદ્ધ થયા, તેમજ પ્રાચીન ગુર્જર દેશના ગ્દેનાગ આલ્મ, વાણિયા, કુંબાર, સુતાંગ, ડીઆ આદિ ગુર્જર આલ્મ, ગુર્જર (ગૂજર) કુબાર તથા ગુર્જર (ગૂજર) સુતાંગ-ડીયા આદિ જ્ઞેવાયા છે એથી ગુર્જર આલ્મ આદિના અર્થ કે અભિપ્રાય એ નથી કે ગુર્જર (ગૂજર) જાતિના આલ્મ આદિ તેમના નામની પૃથ્વે ગુર્જર (ગૂજર) ગણે

કેઈ પણ એવું સમજાવ્યું બનતી શકે નથી કે અમુક સમયમાં અમુક શરણી આ ગુર્જર ભૂમિ ત્યારથી અહીં આવી બસ્યાથી ગુર્જર થા ગુર્જર ભૂમિની ઉત્પત્તિ થાતી એ એવી કલ્પના છે કે જેમ ક્ષેત્ર એમ કહે કે સામેને કાચરથ ગુરોપની સેકસન ભૂમિથી નીકળેલ છે નવસારીથી મળેલા કાચરથ ગુર્જરથી સગા જામદ (ત્રીમ)ના ક્ષેત્ર પુરિ સવત ૪૫૧ (વિ. સ. ૭૧૨)ના ઘનપત્રમાં મુદ્રાને મદારાજ ક્ષેત્ર (અસ્તરસિદ્ધ)ના વસમાં ચરેલ જણાય છે (આ ૩૦૭ થી ૩૧૨ મુધીની દ્વિતીયા ૨૯ ના ધારીસકર એકાદશના રાજપૂતનેમ ઇતિહાસ રચમ અકામી લીખેલી છે)

૩૧૩ ગુજરાતમાં આવ્યા વસના વનરાજથી પાટણની સ્થાપના આવડાવસ પછી આમુકાવસ પછી વારેલાવસ અને પછી મુસકમનેને ગુજરાતમાં પ્રવેશ અને આધિકાર એ તથાની વસ છે એટલે તેને વિસ્તાર કરવે નિર્મલ છે શ્રી હેમચન્દ્રના કાલમાં અવધસ ભાવા બેલાવી હતી એમ સમજાય છે પછી તે ભાવા રાખતર લેવી ગઈ અને તેરમાં ક્રિષ્ણા સહમાં ગુજરાતીનું વાંગમય થતું ગયું. ગુજરાત બીજા પ્રતિના સપ્તેથી છૂંક પાતું ને તેથી તે દેશની ભાષા બીજા દેશની ભાષાથી જુદા સ્વરૂપ લેવી ગઈ અને તે ગુજરાતી દેશી ભાષા ગુજરાતી કહેવાઈ.

તેમના અગ્રિ નિવાસનું સ્વરૂપ છે નહિ કે ભવિનું. હવે મદ્યસય એક ક્ષેત્રમાં આજણ કુલના અગ્રિના થ સ. ૧૧૬૧ (વિ. સ. ૧૨૨૮)ના ઘન પત્રમાંથી મોકલે અવધસ પાતું આપેલ છે કે એમાં ઘન લેવાસ એવિંદ આજણને કાચરથ, અવધસ અને નેમુપ-આ ગણ પ્રવરનાલા વૈમુલ મિત્રના અને ગુર્જર કલ્પનામવા (ગુર્જર સમુદાયભિધાન) અજુવેલ છે એ જુદા ભૂમિને એસિયાની અગ્ર ભૂમિ હોવાનું માનવામાં આવે તો મું તેમના અગ્ર પાતું નામ અને પ્રવરેલા પ્રવાર લેતા કે તેમણે જુદા વારેલી કે પતિના સગા પાતું લખ્યું છે કે આ નામનું તા પચ જુદા ભવિના બીજા આજણ છે પરંતુ વાસ્તવમાં ગુર્જર નામનો અર્થ એવો છે કે ગુર્જર દેશના સ્થેનારા બીજા આજણ પાતું જુદા ભવિના બીજા આજણ નહિ. (સ. ન. ધારીસકર).

પૂવની ભાષા મરીને દેશી ભાષાઓ નવી બની નથી. ૩૧૨

પ્રકરણ ૨ જી.

પૂર્વની ભાષા મરીને આપણી દેશી ભાષાઓ
નવી બની નથી.

૩૧૪ જૂની પ્રાકૃત-અપભ્રંશ ભાષા મરીને (બોલતા હુમ થઇને)
તે અથો ગૂજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, બંગાલી આદિ નવી દેશી-આર્ય-
ભાષા ઉત્પન્ન થઈ એમ અમુકનું માનવું હોય તો તે અયોગ્ય છે
ભાષાનું પરિવર્તન થયાજ કરે છે એ વાતની માઠી ભાષાનો ઇતિહાસ
પૂરે છે, પણ એક ભાષા મૃત થાય અને તેને સ્થાને બીજી ઉદ્ભવે-
નવીજ જન્મ પામે એ ભાષાનો ઇતિહાસ પરવાર કરતો નથી. કોઇ
એમ કહે કે મોટી ક્રાંતિ થાય-રાજ્યક્રાંતિ કે ધર્મક્રાંતિ કે વિચારક્રાંતિ
થાય અને તે વખતે એક ભાષા મરણુવશ થાય ને તેને બદલે બીજી
થાય એ વાત પણ યોગ્ય નથી ઈ સ. ૧૩ માથી તે ૧૫ મા શત-
કમાં સમય હિંદુસ્થાનમાં સતક્રાંતિ ઉત્પન્ન થયા ને તેમણે લોકોની
ધાર્મિક અને સામાજિક રહેણીકરણીમાં ખળભળાટ ઉપજાવ્યો-એ એક
સમય, અને બીજો સમય અગ્રેજી વાગ્મયરૂપી વાઘણનું દૂષ આપણને
મળવા લાગ્યું તે વખતનો,-આ બંને સમયમાં ખળભળાટ અને વિચાર-
ક્રાંતિ જગી થયા હતા, પણ એક પણ સમયે નવીન ભાષાનું નિર્માણ
થવું બન્યું નથી એ લક્ષમાં રાખવા જેવી બાબત છે. તે વખતે અતસ્થ
વિચારક્રાંતિ અને અન્ય ભાષામાંથી વિચારોનું ગ્રહણ એ જરૂર થયું,
હતા તેથી એમ સિદ્ધ થતું નથી કે એક ભાષા મરીને તેની જગ્યાએ
બીજી નવી ઉત્પન્ન થઈ બિન્ન સંસ્કૃતિના બે માનવ વશોની અથ-
ડામણી થાય ત્યારે એક બીજીની ભાષામાં મિશ્રણ થવાનો પ્રસંગ આવે
છે. તે કારણે સંસ્કૃતની પ્રાકૃત ભાષા કેમ થઇ, અથવા પ્રાકૃતની
અપભ્રંશજ કેવી રીતે બનતી ગઇ તેની સગતિ મળી આવે છે અને
તે ભાષાનો ઇતિહાસ સારી રીતે કહી શકે ઈ સ. ૧૦ થી તે ૧૩ મા
શતકની દરમિયાન હાલની હિંદની દેશી આર્યભાષાઓ ઉત્પન્ન થઇ એવું.

આપણને દિસે છે કારણકે તેરમા સતકમાં જૂજરાતી દિન્દી મરાઠી વનેરે બાપામાં વાંઝમખમ્બના પ્રથમ જોવામાં આવે છે આ સમયની આસપાસ એટલે ૪ સ. ૧ થી તે ૧૩ મા સતક દરમિયાન દિંદુ સ્થાનમાં જાન્ય સરકુતિના થા જતિના મોકે આવી આપણમાં મિમિના થયા કે કેમ તે ઇતિહાસ ખરપી જોવું જોઈએ

૩૧૫ આઠમા સતકથી આરબોની સ્વારી જલમાર્ગે સિવ કાકમાં પ્રથમ આવી તેઓ જૂજરાત તોડી રાજપુતાના સુધી આવી ગયા, જલ ત્યાં તેઓને સાગે માર પડ્યો ને તેઓ પાછા ફર્યા, જલ તેમણે સિંધ અને મુલતાનમાં પોતાની સજા સ્થિર કરી મુસલમાની રાજ્ય સ્થાપ્યું, તેઓએ જૂજરાત, રાજસ્થાનમાં ધૂમ મચાવી.

‘તરકતરતારતર ચારિવારિતોવિત-સૈન્યવ કળછેલ્લસો રાહટ વાહોટક મોર્ય ગુજરાતિ રા(કથે) નિશીપ શક્ષિયાત્પ ક્ષિતિપતિ વિગીપયા શક્ષિચાપયમવેશ પ્રથમમેશ નવસા રિકા વિપય પ્રસાધના યાગતે (૫છી ૭-૮ લીટીમાં ૫થું નિરખજો છે તે જ્યાં આખ્યાં નથી) સમરશિરસિ વિજિતે તાલિકામીકે અજાનિમનાચય મીપુલકેધિરાગ્ર ૪ ઓઈ સ. ૭૩૬ નો તામ્રપટ કમ્પનસના જોએએએનીમર વા. ૧ જ. ૧ ૬ ૫૨ મુક્તિ થયો છે તેમાં આગુત્તજુળના લાક્ષણિક સાખા પૈડી પુલકેલીએ નવસારી હિત છવ્વા મારે પ્રથમ આવેલા તાલિકા એટલે આરબ સૈન્યનો ખસતવ ક્યોતો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે સિંધ સિવાય કાક સૈરાપ્તે મુજર, મૈર્વરાજ્ય (ઉત્તર કોંકણમાંના તે વખતના મૈર્વજુળના રાજાઓ) ની સારી રીતે ખબર તાલિકા-આરબોએ લીધી હતી અને તેઓએ ૪ સ. ૮મા સતકમાં મહાસુદમાં પ્રવેશ કરવા પ્રયત્ન કર્યો હતો તેમ આ તામ્રપટ મંડેલી સ્પષ્ટ નજીક છે

૩૧૬ આ ૫છી, ૫છીના સતકમાં હરન હર રસીદ નામનો આદિપતિ થા ખસિદા હતો ત્યારે આરબોની સત્તાનો પ્રચાર ઇસ્લમમાંથી આફઝાનિસ્થાન અને તાતરી પર જઈ ત્યાં મુસલમાની ધર્મનું મૂળ જોરથી રોપ્યાં હતાં. ૫છી આફઝાનિસ્થાન અને તાતરીમાં આરબોની

પૂર્વની ભાષા મરીને દેશી ભાષાઓ નવી બની નથી. ૩૧૩

સત્તા ક્ષીણ થતી ગઈ તેથી ત્યાં મુસલમાનોનું ધર્મ તથા રાજ્ય વિસ્તારનું જોર વૃદ્ધિ ને તાર્તારોએ અફઘાનિસ્થાન તામે કર્યું અને હિન્દુસ્થાન ઉપર હુમલો કરવા દગમા ગતકથી આરંભ કર્યો. દશમા શતકને અંતે 'સિંધુની પેલી પાર સુધી તેમની મત્તા કાયમ થઈ પણ તેની આ બાજુ તેઓ હુમલા લાગ્યા આથી તે બંને બાજુ વચ્ચે વચ્ચેલા ક્ષત્રિય કુળોમા ખળભળાટ જગતા આત્મમરક્ષણ માટે તેઓ દક્ષિણ બાજુ તેમજ પૂર્વ બાજુ જઈને હિન્દુ લોકોમા મળ્યા, કેટલાયે રાજ્યો પણ સ્થાપ્યા આ કુળો ગૂર્જર, પરમાર, ચાલુક્ય, ચૌહાણ, ઈયાદિના હતા ગૂર્જર, ચાલુક્યના કાષ્ઠક ટોળાનો અર્થો ભાગ એકદા દૂષ્ટોની સાથે અંદર ઘુસ્યો હતો તેણે ગૂર્જરાતમા અને મહારાષ્ટ્રમા રાજ્ય પણ કર્યું. પણ તેનું મોટા પ્રમાણમા પ્રયાણ નવમા શતક પછી થયું. આ ચાલુક્ય રાજ્ય ગૂર્જરાતમા સ્થાપન થયા પછીજ ગૂર્જરાતમા 'ગુર્જર' એ નામ મળ્યું એ વાત અર્ધા ગુર્જરોને સમય નહોતો મળ્યો તે પરથી, અને મહારાષ્ટ્રમા 'કલ્યાણકુટક' જેવા પોતાના પૂર્વ વસતિસ્થાનનું સ્મરણ આપનાર સ્થળો બીજા ચાલુક્યોએ (તેલપે) સ્થાપ્યા તે પરથી જાણવામા આવે છે આ ગૂર્જર, પરમાર, ચાલુક્ય, ચૌહાણ મૂળથી પ્રાચીન આર્ય જાતિઓ હતી પ્રાચીન આર્યજાતિઓનું સૌથી પ્રથમ નિવાસ મધ્ય એશિયામા હતું ઇ સ નવમા શતકના છેવટથી પછી પરમાર, ચાલુક્ય, ચૌહાણ ઈયાદિ ક્ષત્રિય કુળો સમગ્ર હિન્દુસ્થાનમા (કાનડા, તેલંગણ અને નીચેના પ્રાંત સુધી) પ્રસરી. તેઓ અન્ય ધર્મીય, અન્ય સંસ્કૃતિના અને અન્ય ભાષાના હતા. તેઓની અને તેઓ જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં લાના લોકોનું સમિશ્રણ થઈને તે કાયમના મળી જવાની ધમાચકડીમા નવીન ભાષા ઉત્પન્ન થવા જેવી પરિસ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ હતી.

૩૧૭ પછી અગ્યારમા શતકના પહેલા ૨૪ વર્ષમા ગઝનવીના મહમદે પોતાના અફઘાન, તાર્તર આદિ સૈનિકો લઈને અનેક વેળા હિન્દુસ્થાનપર સ્વારી કરી અને ઉપર જણાવેલા ક્ષત્રિયોની હીલચાલો અને પ્રયાણને વળી એક જોરથી ધક્કો માર્યો

૩૧૮. ઇ. સ ના ૮ મા શતકમા આરબોની એક સ્વારી સિંધ

અને સૌરાષ્ટ્ર પ્રાંતમાં આવી ગયાનો ઉલ્લેખ ઉપર કૌં ૭ પૃષ્ઠ તે સ્થિતિ દેખાના કારણે તેનું ઝગ્નું પરિણામ આનું નહિ. પણ ૬ સ. ના અમારમાં સત્તાથી તે ત્યારપછી તુલ્યપદિ પરમર્થી લોકનાં અનેક ધાર્મિકા અમલગિપર આનાં અને તેઓએ અમૂલ્ય અગમવાદ મળાવી દીધો એમાં શક નથી. ૬ સ. ૧ ૧ થી ૧ ૨૪ સુધી અનેક વેળાએ હિંદુસ્થાનપર સ્વામી મહામહા ગીર્જીએ કરી મહામ ૧૦૨૪ માં મુક્તપ્રાનઅનભેર માર્ગે અસુહિસ્તવાક પદ્યમાં ઉતર્યો અને પછી સૌરાષ્ટ્રમાં સોમનાથપર કુમ્ભો કૌં સોમનાથને હાંધ્યા પછી તે પુન પદ્યપાસે ગયો અને ત્યાં કેટલાક ક્વિસ રહ્યા તેણે ત્યાં મસીદે વગેરે બાંધાનો ઉલ્લેખ છે (આમને એડીવર વૉ. ૧ ભાગ ૧ પૃ. ૧૬૮ દુહનોટ). મહામહા ધાર્મિક પનામ રાજપુતાના ગૂજરાત, સૌરાષ્ટ્ર—એ દેશમાં વિશ્વસ્થ અગમવાદ લખે. જેમનામાં તે સાથે સામનો કરવાનું કૌંવત ન હોય તેમણે કેલ હોડી નાસવું રાખ્યોએ જેલના સગાંસબંધિતિ આમલ લેવો એવું એકદર થઈ પડ્યું તેમાં આમલ નથી. ગૂજરાતનો ભીમરાજ (૬ સ. ૧ ૨૨ થી ૧ ૧૪) પોતાનું અર્જ રાજ્ય હોવા કતાં પણ તે હોડી માન્યો અને કથોદનો અમલ કરી રહ્યો. મહામ સાથે અવેશ લોકો પછી કેટલાક વિરેલી લોક અર્જ વસવાદ કરી રહ્યો ઉલ્લેખ લખારે મળે અગતો નથી એ ખરું છે. પણ ગૂજરાતના કેટલાક લોકો અનકેલમાં રાજપુતાનાના ઉત્તર માલવામાં પનામના અવેશપ્રાંત પાસે—એ રજેશમાં અમુલ્ય રહેઠાણીઓની અગમવાદી માત્ર તેની સ્વામીના કારણે લા/ હોય એમાં નર્જ નથી.

૩૧૬ આ પછી બીજા ધાક મહામ ધૈરીની આવી. તે બારમાં સત્તાની આખર આવી. કિસ્મીના ચોક્કસ ઉપર ઉત્તર હિંદુસ્થાનનું વર્તલ હતું અને તેનું બોર થવું હતું તેથી મહામનું ત્યાં આવું નહીં. પહેલી એપમાં ૬ સ. ૧૧૬૧ માં બાલેપર પાસે માર ખાધ તેને બાપી બર્જ પડ્યું તેમ પાછો ઉત્તર હિંદુસ્થાનમાં પહેલી મત્તાઈવ એવળ ત્યાં ૧૧૬૩ માં આપનાં તેને બલ મળ્યો. તેણે પ્રથમ ચોક્કસની ખમર લાઈ પછી બીજો નાલ કૌં.

પૂર્વની ભાષા મરીતે દેશી ભાષાઓ નવી બની નથી. ૩૨૫

૩૨૦ મહમદઘોરી મહમદગીઝનીની પેઠે કેવળ લૂટ કરી પાછો આવ્યો જવા નહોતો આવ્યો, પણ તેને તો હિંદુસ્થાનમાં પોતાતુ રાજ્ય સ્થાપવાતુ હતુ, તેથી (૧) એક એ વાત થઈ કે અન્ય સમ્પત્તિના અને અન્ય માનવવશના લોકોનો મોટો સમુદાય આપણામાં ધુસ્સો, અને (૨) બીજું એ થયુ કે તેણે ત્યાંથી આપણા લોકોને પોતાના દેશમાંથી હાટી કાઢી રાજપુતાના, માળવા, ગૂજરાત-એમાં વનવન ભટકતા કર્યા મહમદઘોરી દિલ્લી અને પાનપ્પ છત્તીને હરીદામ ન બેડો, પણ તેણે પોતાના સરદાર પૂર્વ બાજુ બગલામાં અને દક્ષિણ બાજુ માળવા ગૂજરાત સુધી મોકલ્યા. બગલ અને બહાર પ્રાત ૧૧૯૪-૯૫ ના સુમારે મુસલમાનોના તાબામાં આવ્યો. ગૂજરાતમાં તેઓ દ્રાવિડ નહિ, પણ તેના પછીના ગુલામ રાજ્યએ ગૂજરાતને હેરાન કર્યું ને પછી તેરમાં શતકના છેવટમાં અલ્લાઉદ્દિને ગૂજરાતના કર્ણરાજના રાજ્યને ધૂળમાં મેળવ્યું અને મહારાષ્ટ્રમાં દેવગિરિના યાદવોના ૧૨૯૪ માં પરાભવ કર્યો.

૩૨૧. મરાઠી સાહિત્યમાં મૂળ સાહિત્ય જ્ઞાનેશ્વરીને સપૂર્ણ થયે ચારજ વર્ષમાં મહારાષ્ટ્રનો મોટો ભાગ મુસલમાનોના હાથમાં આવ્યો. મહમદ ગીઝની સાથે અફઘાન, આરબ, તાર્તર, અને મહમદ ઘોરી સાથે પણ તેવાજ અફઘાન, તાર્તર, તુર્ક ઇત્યાદિ પરદર્શી અને બિન્ન કુળના લોક અગ્યારમાં શતકના આરંભથી તે તેરમાં શતક સુધી હિંદુસ્થાનમાં આવી ધુસ્સા. તેઓએ આપણા ધર્મ સ્વીકાર્યો નહિ, પણ તેમને આપણી ભાષા બોલવી પડતી આથી નવી ભાષા ઇ. સ. ૧૧ માં શતકથી ૧૩ માં શતક સુધીમાં ઉદયમાં આવી ને પૈઠી કોઈ ભાષાને પોતાનું નિશ્ચિત સ્વરૂપ પ્રકટ કરવામાં બીજી ભાષા કરતા વખત લાગ્યો, કોઈએ તેનું સ્વરૂપ ઝટ સાધ્ય કર્યું એટલેકે એકાદ અર્ધો શતક આગળ પાછળ એમ પરિસ્થિતિ પ્રમાણે જન્મ પામી મરાઠીમાં ૧૩ માં શતકમાં નિશ્ચિત સ્વરૂપનું વાગ્મય મળે છે, ત્યારે તે નિશ્ચિત સ્વરૂપની બોલીના રૂપમાં આવી તે પૂર્વે એક બે શતકમાં તે ઉત્પન્ન થવી જોઈએ એ ઉધાકુ છે.

૩૨૨. ગૂજરાતીમાં પહેલા તેરમાં શતકનું વાગ્મય પ્રાપ્ત થાય છે.

(શુભો રેન્તમિરિ રાસ-ગમ્પુરાસાદિ આ રાત્રીનું આ મંચમાં અપેક્ષા વાંચના વેળા સ ૧૪૫૦ નું (ઇ. સ. ૧૩૬૪નું) મુખ્યત્વેષ ઓળિ- તક કે જે પાઠરચના મંચ છે તે જેમાં બૂની મૂળરાતીનું નિવરણ છે) તેથી તેના એક જે સત્રમે પૂર્વે તે અસ્તિત્વમાં આવી હોવી જોઈએ આથી ઠીક અનુમાનથી હિંદુસ્થાનમાંની હાલની દેશી-આર્યભાષાઓ આ ધડમધડના અને બુદ્ધ બુદ્ધા માનવવચના અથવામચના મળામાં જન્મ પામી એ વંશ્યુ સ્તિ છે મુસલમાનોના બુલ્લડેથી સજાવસ (સજા લાખ-સિવલીક) એ પલાળનો કુચરી જામ-તેમાંથી અને આસપડસ વસવાડ હરી રહેનારા સરિવ લોકોનાં કુચા પાછળ પાછળ જતા આમાં અને તેઓએ દક્ષિણ બાજુ માગ્યા મૂળરાત મદાસપ્ત અને પૂર્વ બાજુએ મદાસ-મમાસ સુધી રવાણા હરી વસવાડ કર્યો અને રાજ્યો રવાણાં એ ઉપર જણાવેલું છે આ લોકોએ હિંદુ ધર્મ અસંગ રીતિરીવાજો બાધા સજા અહીંથી ઉગ્યાં. બાદમાં તુર્ક યુદ્ધાર બાદિએ પેલાનો ધર્મ ન ઉગ્યાં બાદ તરવારથી તેનો પ્રચાર કરીને પુષ્કળ હિંદુઓને વધાવ્યા, પણ તેઓનો અને આજે બવદાર આજે જોઈએ તેથી તેઓને આપણી બાધા સ્વીકારવી પડી અને જ નીચ શબ્દ તેથી બાધાની દિગ્તિએ તેઓનું આપણામાં જવારી રહેવાનું અસ્તિત્વ, અને તેઓના બુદ્ધનું અને તેની પૂર્વે વળગથી આરે બાજુ પ્રકરણ લાગેલા કુચર વરમાર મોહાલ, બાપુત્ર પ્રવાદિ કુચાનું આપણામાં જન્મી આનું પરિણામ, સરખાવ શબ્દ એમાં સજા નથી.

પ્રકરણ ૩ જી

મૂળરાતી એક સાહિત્ય-ભાષા. (૧૩ મા રાત્રીથી)

૩૨૩ તેરમી કિશમી સીમમાં મૂળરાતીનું સંખ્યા નિર્ધારણ થયું. તેથી મૂળરાતી બાધા તેરમી કિશમ વધ દત્તી એનું જણાય છે વધ તે પૂર્વે એ મજા સદી તો તે બોજાવી દોતી જોઈએ એમ અનુમાન કર

વામા હરકત નથી પણ સુદૃઢે આ મંબધે દેવળ અનુમાન પરજ તે વાતનો માત્ર આધાર રાખવા જેવું નથી રહ્યું, કારણ કે વિદગ્ધ-વાગ્મય અને અન્ય આધાર પણ મળી રહે છે, કારણકે સ ૮૩૫મા રચાયેલી કુવલય માલા છે તેમા મુખ્ય દેશમા સૌરાષ્ટ્ર ને લાટ દેશનો ઉલ્લેખ કરવા ઉપરાત ગૂર્જર લોક ને તેમની ભાષાનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે —

ધયલોણિય પુટુંગે ધમ્મવરે સધિવિગ્રહે નિગૂણે,

‘ન ઉરે ભલ્લઉ’ ભણિરે, અહ પેચ્છધ ગુજ્જરે અવરે

—પછી ગુર્જર લોકોને જોયા. એ લોકો ધી અને માખણથી પુષ્ટ શરીરવાળા, ધર્મપરાયણ, સધિવિગ્રહમા નિપુણ અને ‘ન ઉરે ભલ્લઉ’ એમ ખોલનારા હોય છે

વળી સાચે લાટપ્રદેશ કે જોનો હાલ ગૂજરાતમા સમાવેશ થાય છે તેનો પણ ઉલ્લેખ છે કે,—

સ્થાઓલિતવિલિતે, ક્યમીમતે સોહિયગતે

‘અમ્હ કાઉં તુમ્હ ’ ભણિરે અહ પેચ્છધ લાડે

—પછી લાટના લોકોને જોયા—એ લોકો (માથામા) સેંચો પાડનારા, લેપન કરનારા, સુશોભિત શરીરવાળા અને ‘અમ્હ કાઉં તુમ્હ ’ એમ ખોલનારા હોય છે

૩૨૪ કોઇપણ ભાષા પોતાનું સૌજ્ઞવ-પ્રૌઢપણુ ઇત્યાદિ ગુણોથી અગર તે ખોલનારાની ધાર્મિક સમજણથી શિષ્ટસમત થઇ હોય તો તેનું રૂપાતર થયા પછી તે સાચે તેમા વાગ્મય-સાહિત્ય છપજી શકે છે. ઉદાહરણ માટે સસ્કૃતની વાત કરીએ સામાન્ય જનસમૂહની નિત્ય વ્યવહારની ખોલવાની ભાષાની દૃષ્ટિએ જે તેનું અસ્તિત્વ વિક્રમ સંવત્ પૂર્વે છ સાત શતક ઉપર નષ્ટ થયું હતું, છતાં પણ વિદગ્ધ વાગ્મયની વાહક તરીકેની દૃષ્ટિએ જોતા વિક્રમ સવત્ પછી ૧૭-૧૮ શતક સુધી તે જીવત રહી છે બીજી એ છે કે વાગ્મયમાની ભાષાનું સ્વરૂપ નિર્માણકાલે જેવું હોય છે તેવુંજ પછી રહે એવી ખાત્રી કોઇ આપી શકે તેમ નથી. જુઓ જૂની કૃતિઓ યા મધ્યકાલીન કૃતિઓ—દાખલા તરીકે

નરસિંહ મહેતાની કૃતિઓ-તે શુદ્ધ કવિ મઠ તેનાં જૂનાં, દુર્બોધ સ્વરૂપ જાણતાં મળ્યાં અને જાણારે જે પ્રમાણિત વગેરે તેનાં જોવાય છે તે જે સ્વરૂપે જોવાય છે તે સ્વરૂપ કંઈ નરસિંહ મહેતાનું સ્વપ્રજ્ઞીત નથી સાક્ષિત એ બાબને નામકેય કરવા દેતું નથી પણ તે તેના ખર્ચ સ્વરૂપને યારે સાક્ષી પણ હાઈ ચઢતું નથી. સિદ્ધાંતેષમાં તેમ જણું નથી પણ ગૂજરાતી તાળામાં જૂના લેખ મળ્યા નથી,

૩૨૫. પદ્મિનાથ લખ્યો તેમાં ઈ. સ. પૂર્વે ૩ સતતથી પછી જણું સાક્ષિત થતું હવે જણાવું છે મૈત્ર લોકાના યજ્ઞસમત નિષ્પત્ત પ્રમાણે શુદ્ધ વર્ષનો યજ્ઞ ઉભી કરેલી તે બલભાષા છે એટલે પદ્મિનાથનાં જૂની પ્રાકૃત, શુદ્ધ સુધી પહેંચે છે વિ. સ. પૂર્વે ૧૩૦ જ સુધી તેને હાઈ જણાવે પ્રસંગે ઉપલબ્ધ નથી. અગ્રીકાના વખતમાં તેના કિન્નિ જાણતા જનારા સ્વરૂપમાં સિદ્ધાંતેષ લખાતા જાણતા તે ઈ. સ. પછી એક સતત સુધી લખાતા મળ્યા. જ્યાં જે સતતેની વચ્ચેનાં સંસ્કૃત સિદ્ધાંતેષો અમુકવા જાણ્યા અને પછી તે વધુ વધુ વધતાં જ્યાં એક જાણુ અગ્રીક સિદ્ધાંતેષોની પછી અમર પ્રાકૃત જાણતી જાણને મહા રાષ્ટ્રી હિન્દી, ગૂજરાતી બાદિ હાઈ નથી જાણા ઉત્પન્ન થતી મઠ મીઠ જાણુ આ બાબએ નવી જોવાથી તેને પ્રથમ પ્રકારનું મહત્ત્વ ન મળે તે સાદાનિક છે તેથી અને સંસ્કૃત ઉપરના અભિમાનથી તથા મૈત્ર વર્ષના ચાલુ કાળ પછી જાણતી જોરથી હાઈ હાઈ તેથી સંસ્કૃત સિદ્ધાંતેષોની બાબ જાણી, પણ પ્રાકૃતની જાણ થતીજ મઠ અને તેના પેતામાં જાણ પ્રકારનું (એટલે બાઈક રાજકીય નહિ) જાણ સાક્ષિત થવા લાગ્યું.

૩૨૬ પૈશાચી જાણમાં પદ્મના સતતની જાણવા, સતતજા જાણવા જાણા સંક્રામાં રાજકીયકો, સાતમા સંક્રામાં મહાવકો, ૧ મા સતતમાં ૬ પૂરતજારી ઇતિહાસ કાળો, એવું જણાવી જાણે છે કે ઈ. સ. પહેલાં સતતથી ૧ મા સતત સુધી પ્રાકૃત જાણ જોરમાં હતી. જ્યાં જાણતા જાણ મહાસરોએ પણ અનેક પ્રાકૃત કાળો અને જાણેનું સાક્ષિત રચ્યું છે

ગૂજરાતી એક સાહિત્ય-ભાષા. (૧૩ મા શતકથી) ૩૧૯

ધાર્મિક, શાસ્ત્રીય નહિ તો કાવ્યાદિ. ત્રય સુદ્ધા જે કે સંસ્કૃતમાં પૂર્વ ત્રમાણે થતા હતા, છતાં પણ છવત પ્રાકૃત ભાષાએ પોતાની ચળવળ છોડી નથી, એવું આ પરથી સિદ્ધ થાય છે આ પછીનો કાળ તેજ હાલની દેશી ભાષાનો કાળ. ઇ. સ. દશથી બારમા શતક સુધી પ્રાકૃતમાં કાવ્ય થતાં હતાં (તેનું ઉદાહરણ હેમચન્દ્ર વગેરે) આનું કારણ, આધુનિક ભાષા તે કાળથી વધતી ગઈ અને વાગ્મય-સાહિત્ય ભાષા થવાની પાત્રતા તેણે પોતાના અગમાં આણી હતી

૩૨૦ આ ‘જૈન ગૂર્જરકવિઓ’ના પુસ્તકમાં કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો વિ સ તેરમી સદીથી પ્રારંભ કર્યો છે તેનું કારણ ઉપરથી સમજાશે બારમા શતકથી તે પદરમા સેકાના મધ્ય સુધી અપભ્રંશ સાથે ગૂર્જર ભાષાનું સ્વરૂપ વધારે સખધ જળગ્યે જતું હતું, અને તેથી મારા મિત્ર સાક્ષરશ્રી અબાલાલ ખુલાખીરામ જાની બી. એ. તે સમયને ‘અપભ્રંશ યુગ’ એ આપવા દેરાયા લાગે છે. તેમણે ૩૦ મી એપ્રિલ ૧૯૨૬ ને રોજ નડિયાદમાં ‘પ્રાચીન ગૂજરાતી સાહિત્યના કટ-લાક ભ્રમો’ એ પર મનનીય ભાષણ આપ્યું હતું તેમાંથી અત્ર ઉપયોગનો ભાગ નીચે પ્રમાણે છે —

૩૨૮ ‘અપભ્રંશ, પ્રાચીન અને અર્વાચીન એમ ત્રણ વિભાગોમાં ગૂજરાતી સાહિત્ય વહેચાવા પામ્યું છે વિક્રમ સવત્ બારમા સૈકાથી ૧૪૫૦ સુધીનો અપભ્રંશ યુગ ત્યારથી ૧૯ મા સૈકા સુધી પ્રાચીન સાહિત્ય યુગ, અને ત્યાર પછીનો અર્વાચીન સાહિત્ય યુગ છે નરસિંહ મહેતાથી નાકર સુધીનું સાહિત્ય એ મિત્ર સાહિત્ય છે હમેશા એક કોટી —યુગમાંથી બીજી કોટીમાં સક્રાંતિ પામતું સાહિત્ય મિત્ર હોઈ શકે, ન તે પ્રાચીન સસ્કાર બધા ત્યજી શકે, કે ન તે નવીન પરિવર્તનના સસ્કારો સર્વથા સત્રહી શકે. આવી સ્થિતિનું નરસિંહ-નારક યુગનું મિત્ર ભાષા સસ્કારવાળું સાહિત્ય છે છતાં તે પ્રાચીન સાહિત્યની કક્ષામાં ગણાય છે કવિ દલપતરામે વિધાન બાધ્યું હતું કે, જે ભાષા નરસિંહ મહેતાના વખતમાં હતી તેવીજ અત્યાર સુધી ચાલી આવી છે. એવો એક પક્ષનો મત છે, પરંતુ તે કેવળ ભ્રમજ છે.

૩૨૪ જ્યાં નરસિંહ મહેતાને આદિ કવિ કહેવામાં આવે છે પરંતુ તે પહેલાં પણ યુજ્જ્ઞા ભાષામાં કવિતાઓ લખવામાં આતી હતી. જૈન અને જૈનેતર-આદિ કવિઓએ ધણુંક સાહિત્ય લખ્યું છે (જૈન કવિઓ માટે જુઓ આ મધ્યમાં નેપિલા કવિઓ અને તેમની કૃતિઓ.)

૩૩ આ ઉપરાંત ગોળે જમ એવો છે કે જૈનો અને જાહ-લોનાં સાહિત્ય જુદાં જુદાં ખાસ કરી-પરંતુ સાહિત્યનો ઇતિહાસ લખવા છતાં વિદ્વાનોએ તેમાં સાવધાની નહિ રાખવાથી એ જાહેર થવા પામ્યા છે "

૩૩૧ ઉપરના તેમજ જીન અનેક જાહેર યુજ્જ્ઞાની ભાષા સળધે તેના સાહિત્ય સળધે તમજ તે ભાષાની જનની અપખય અને તેથી આગળ પ્રાકૃત સળધે ઉભા થવા પામ્યા છે તે તે પૈકી કેટલાકો ઉભા કરેલા વન છે આ સર્વ આ લેખથી તેમજ આ પુસ્તકમાં ઉલ્લેખેલા કવિઓ અને તેમની કૃતિઓથી દૂર થશે અને સુઘ સાહિત્યરસિક ભાષાવિવેકદ્રષ્ટિથી વચાઈ નિર્જુઓપર આવશે વિશેષમાં તેઓ પ્રામાણિક પછે ઉપર ઉતરશે તો તેઓ સ્પષ્ટ જણી જોઈ સ્વીકારી શકશે કે જૈનેતરને પ્રાકૃત, અપખય અને દેસી-યુજ્જ્ઞાતી આદિ ભાષાનું વચ્ચે સ્વભાવ, તે ભાષાની સ્વભાવનાં પ્રમાણુભૂત પુસ્તકો પૂરાં પાડવામાં અને તેમનું સાહિત્ય સમજી જાણવી રાજવામાં પ્રમળ હાથે આપે છે અને તમ કરી ભાષાને સીકર્ણવતી રસવતી જન સ્વચ્છિતાથી જનવી છે આદિ સમજવામાં સુચોને આ નિમજ તેમજ આ પુસ્તક નિમિત્તભૂત થશે તો તે તેષાર કરવામાં મેં બધિએ પરિમમ સ્વય થશે અને હું કૃતાર્થ થઈશ પરમાત્મા સૌને શુદ્ધ જુદિ અને શુદ્ધ હવ અર્પો એજ પ્રાર્થના ।

તવણલા નિધિ, લેહાસ્થાલ }
મુદ્રા-વિક્રમાં ૧૯૮૨ }
ના જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૬ સનિવાર }
તા ૧૬-૧-૨૧ }

વિનીત સાહિત્યસેવક

મોહનલાલ દસીયા ક ડેચાઈ

જૈન ગૂર્જર કવિઓ.

વિક્રમ તેરમી સદી.

૧ શાલિભદ્ર સૂરિ (રાજગચ્છ-વજ્રસેનસૂરિના પટ્ટધર.)

(૧) ભરતેશ્વર બાહુબલિ રાસ (સ. ૧૨૪૧ કાગણુ પચમી)

આદિ—

રિસહ જિણેસર પય પણમેવી, સરસતિ સામિણિ મનિ સમગ્રેવી,

નમવિ નિરતર ગુરુ ચગણુ,

ભરહ નરિંદહ, તણુઈ ચરિતો, જે જગિ વસુહોડઈ વદીતો,

બાર વરસિ મિહુ બધવહ

૧

હઈ હિવ એ ભણિસુ રાસહ છદિહિ, તં જણુમણુહર મણુ આણુદિઈ,

ભાવિઈ ભવીયણુ સાભળઈ,

જયુદીપિ ઉવઝા ઉર નયરો, ઘણુકણુ કચણુ રચણિહિ પવગે,

આવર પવર કિગિ અમરપુરો

૨

*

*

*

*

અતિ—

રાયહ એ ગણસિણુગાર વયરસેણુ સૂરિ પાટધર

૨૦૩

ગુણુગણુહ એ તણુઈ ભડાર, સાલિભદ્ર સૂરિ જાણીય એ

કાધહ એહ તીણુ ચરિતુ, ભરહ નરેસર રાસુ છદિઈ

૨૦૪

જો પઠઈ એ વસહ વિસોહિ (વદીત), મો નરુ નિતુ નવનિહિ લલહએ.

મવત એ બાર એકતાલિ, કાગણુ પચમિઈ એહ કાગિ એ

૨૦૫

—પા ૧૦ વિજયધર્મસૂરિ ભડાર વ સે.

(૨) જુદિશસ,

આદિ—

પશુમવિ દેવિ અન્નાર્થ પેચાણુણ ગામિણિ વરદર્શ

નિણુ સપ્તણિ સાનિધિ કર્ષ સામિણિ

સુર સામિણિ તું સદા સોદામિણિ ૧

પશુમિત્ર અણુદર ઝાવમસામિ દુરિત પશુસર્પ તેદનર્પ નામિ

વર્દમાન સામીનઉ સીસ પ્રણુમ્યાં પૂરર્પ સુખસ જમીસ. ૨

સદાચરવણે સમદ્દ હીનર્પ બોધા લોક સિયામણુ દીનર્પ

કેર્ષ બોધન લોકપ્રસિદ્ધા ગુર ઉપદેસર્પ કેર્ષ લલ્લા ૩

* * * *

અતે—

સાક્ષિન્ન ગુર સમીય એ સવિ ગુર ઉપદેસ ત્.

પદર્પ ગુણુ ૭ સાંમજાએ તેવ સવિ ટલ્લ દેસ ત્ ૫૩

(પાનંતર—પરમ કર્ષ સુધ બારણુ એ અવિચલ સુખ લહેસિ ૧૨.)

—સ ૧૧૭૨ વર્ષે મામસિર વદિ ૧૪ ભોમે સ્તભપીચે રાજ

ચક્રેણુ શિખિત પા. ૨-૧૪ ગ. વિ. ૩-૧૩ મે.

—ઉપાધ્યાય શ્રી મનિકર્ષિતે મણિમનેદ્રણુ સિખ પ મદિમા-

કુમારમણિ ત્તુ શિ જળલાબેન સિખેખ. સુખાવિષ પુણ-

સ્થાવિકા રાજકુમાર પાનાર્થ. આ. ૬

(૩) દ્વિતશિશ્તા પ્રણુદ શસ ૭ ૫ ૭ પ્રા ૧૨ (આ રસ

ભોષે નરી નામ પરથી અનુમા. થાય છે કે ઉપરને જુદિશસ

ને આ રસ એકજ દર્શ.)

૭ ધર્મ (મહેદ્રસૂરિ શિખ)

(૪) જાણુસ્વામિ ચરિત (જાણુમામિ ચરિત) સ ૧૨૧૧

આદિ—

નિણુ ચક્રીસદ પચ નમેવિ ગુર ચક્રણ નમેવી,

જાણુ સામિદ્દ ત્તુડ ચરિત ભવિડ નિસુજેવી

કરિ આનિધ સરસતિ દેવિ, નિમ રથ કહાણુઈ,
જાળુ સામિહિ ગુણ ગહણુ સખેવિ વપાણુઈ.

૧

અતે—

વીર નિણુદહ તીથિ દેવલિ દ્વડ પાછિતલ,
પ્રમવલ અધસારીડ પાટિ સિદ્ધિ પુહુતુ જાળુ મ્વામિ,
જાળુસામિ ચરિત પદર્થ ગુણુઈ જે સમલઈ,
સિદ્ધિ મુખ અણુત તે નર લીલાહિ પામિસિઈ ૪૦
મહિદ્સરિ ગુરૂ મીસ ધમ્મ ભણુછહો ધામીઊ હ
ચિતલ રાતિ દિવસિ જે સિદ્ધિહિ ઊમાડીયા હ,
ખારહ વરસ મએહિ કવિતુ નીપત છાસહઈ
મોલહ વિજ્ઞાએવિ દુરિય પણાસલ સયલમધ ૪૧

પ્ર૦ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય મગહ (પા ૩ પ્ર કા)

[મહેન્દ્રસિંહ સૂરિ—(૧) અચ્ચ ગચ્છમા ધર્મધોપ સૂરિના શિષ્ય
અને સિંહપ્રભ સૂરિના ગુરૂ થઈ ગયા છે જન્મ સ ૧૨૨૮ દીક્ષા
૧૨૩૭ આચાર્યપદ ૧૨૬૩ મૃણુ ૧૩૦૯ તેમણે મ ૧૨૯૪ મા
ચાનપદિકા નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે (૨) ખીજા મહેન્દ્રસૂરિ હેમાચાર્યના શિષ્ય
મ ૧૨૧૮ મા થયા છે તેમણે હેમચંદ્રકૃત અતેન્દ્રાર્થ સંગ્રહ પર અતે-
ન્દ્રાર્થ ટૈરવાકર કૌમુદી નામની ટીકા રચી છે આનાથી આપણા કવિના
ગુરૂ પહેલા—મહેન્દ્રસિંહસૂરિ લાગે છે]

૩ વિજયસેનસૂરિ. (મહામાત્ય વસ્તુપાલના ધર્માચાર્ય.
નાગેન્દ્રગચ્છના મહેન્દ્રસૂરિ-શાતિસૂરિ-આનંદસૂરિ-
અમરસૂરિ-હરિલદ્રસૂરિ શિષ્ય. તેમણે આખુપર
વસ્તુપાલ તેજપાલે કરાવેલી નેમિનાથની પ્રતિષ્ઠાની

મતિષ્ઠા સ ૧૨૮૭ કાગણુ વદિ ૩ રવિને દિને.
કરી હતી.)

(૫) +દેવતઞ્જિરિ રાસો (ગિરનાર પર્વત સન્ધી)

આદિ—

પરમેસર ત્રિવેસરક પથપદ્ય જયમેવિ	
જ્યેષ્ઠ રામુ દેવતઞ્જિરે આન્નિકદેવિ શુભરેવિ	૧
ગામાગર પુત્રવણ મહણ સરિ સરવરિ સુપએસ	
દેવશ્રીમિ કિસિ પન્નિમદ મણુકરે સોરઠદેસ.	૨

૫

૬

અત—

રઝિક્કિ એ રમઝ જો રામુ સિરિ વિન્યસેણિસરિ તિમ્મવિલ્લ એ
નેમિ તિલ્લુ તુલ્લુ તામુ આન્નિક પૂરઠ મણિ રલી એ ૨

[આ રાસને ૪ કાવ્ય (કાવા) છે તે દરેકમા અનુક્રમે ૨
૧ ૨૨ અને ૨ કડીઓ છે તે વડોદરા ગાયકવાડ પીપ્પાળ એલ
માળામા પ્રકટ થએલ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સમૂહ એ પુસ્તકમાં પ્રક-
સિત થયે છે]

વિક્રમ ચૌદમી સદી.

૪ * વિનયચંદ્ર (રત્નસિંહ સૂરિશિ.)

(૬) નેમિનાથ ચતુષ્પદિકા (૫ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સંગ્રહ)

આદિ—

સોહગસુદર ઘણુલાવન્તુ, સુમરવિ સામિલ સામલવન્તુ,

ગપિ પતિ રાજલ ચડિ ઉત્તરિય, આર માસ સુણિ જિમ

બગગરિય—૧

નેમિ કુમર સુમરવિ ગિરનાગિ, સિદ્ધી રાજલ કનકુમારિ—આકળી.

x

x

x

x

x

અત—

પત્ર સખી સર્ધ જસુ પરિવારિ, પ્રિય ગમાહી ગર્ધ ગિરિનારિ,

મખી સહિત રાજલ ગુણુરાસિ, લેધ દિખ પરમેસર પાસિ ૩૮

નિમ્મલ કેવલનાણુ લહેવિ, સિદ્ધી સામિણિ રાજલદેવિ,

રણુસિંહ સૂરિ પણુમવિ પાય, આરધ માસ ભલિયા મર્ધ ભાય ૪૦

—નેમિકુમર સુમરવિ ગિરનાગિ, મિદ્ધિ રાજલ કનકુમારિ—

છતિ શ્રી વિનયચંદ્ર સૂરિકૃત નેમિનાથ ચતુષ્પદિકા—

(આ ૪૦ દુકતુ કાવ્ય છે, તેમા આરમાસ લઘ દરેક મામે રાજ

મતિ પતિવિરહથી કથન કરે છે એવુ કાવ્યમય વર્ણન કવિએ કરેલુ છે

આ કાવ્ય જૈનશ્વેતાન્મર કૅન્દ્રન્સ હેરેંહમા મુનિશ્રી જિનવિજયજીન

નીચેની પ્રુટનોટ સહિત છપાયુ છે (અક પુ)

* આ આચાર્ય હતા તેમણે સ ૧૩૨૫ મા પર્યુષણા દલપસુત્ર નિરૂપા રચેલ છે તેમના ગુરુ રત્નસિંહ સૂરિ એ તપગચ્છમા થયેલા સૈદ્ધાન્તિક શ્રી મુનિચંદ્ર સૂરિના સિષ્ય હતા ને વિક્રમ તેરમી સદીમા વિદ્યમા હતા તેમણે ટીકા સહિત પુદ્ગલ પદ્ધતિગિતા-નિગોદ પદ્ધતિગિતા આશ્રય રચેલા છે

[વિનયચ દ્ર] (રત્નસિંહ સૂરિ શિષ્ય)

(૭) ઉપદેશ માણા કથા ૩૬ અધ્યય (ઉવએસમાલ કાલકુળ ૭૧૫૫)
આદિ—

વિજય નરિંદ રિશ્વિદ વીર દરિદ્રિ વય લેનિલુ,
ધમ્મસ મહિ નામિ મામિ નમરિદિ રિદરુ ખલુ,
નિમ્બુતલ રુક્મિણસય પદિમેલલુ સારિદિ
કરમ એસ ઉવએસમાલ નિલુવલુ વિવારિદિ
સય પમઆલ માલ રમલુ મણિરુદ મહિલસિ મુલુ
મુલુમણિ મુલુ સિદ્ધતસમ સવિ સુસાલુ સાવય મુલુ. ૧

અતે—

ધણિસરિ સિરિ ઉવએસમાલ કાલકુળ
તવ સજન સતોસ વિલુવનિજમાલ પદાલુ
સાવય સમરુલુ અલલુ ૭૧૫૫ હરિદિ
રુક્મિણસી સીસ સીસ મલુલુ આલુલિદિ
અરિદતમાલુ અલુલુ ઉલુ ધમ્મ મલુ મલુલુ હરિ
મે ભવિય ભતિસરિદિ સદલ સવય લક્ષ્મીમા લલુ. ૮૧-

—મ પ્રાર્થના ગૂજર કાલ સમેલમા.

[અજ્ઞાત કવિ]

(૭૬) +સમેલેત્રિ રામુ સ ૧૩૨૭ માલકુલ ૧ અ
આદિ—

સવિ અરિદત નમેલી સિદ્ધ સરિ ઉવએસ,
ખર કમળામિ સાલ તીલ પલુનિય પાલ.

અતે—

સવત તેર સત્તાવીસઘ માહમસવાડઘ
 ગુરુવારિ આવી ય દસમિ પહિલઘ પખવાડઘ,
 તહિ પૂરૂ હઉ રાસુ સિવમુખ નિહાણુ
 નિણુ ચઉવીસઘ ભવીયણુ કરિસિઘ કલ્યાણુ ૧૧૮
 જા સિસિ રવિ ગયણુગણિહિ જિગઈ મહિમડલિ,
 તા વરતઉ એઉ રાસુ ભવિય નિણુસાસણિ,
 નિમ્મલ જ ગ્રહ નક્ષત્ર તારિકા આપઈ
 જયવતુ શ્રીસઘ અનઈ નિણુસાસણુ ૧૧૯

—પ્ર૦ પ્રા ગૂ કા સ.

૫ સોમભૂતિ.

(૮) +જિનેશ્વર સ્થરિ દીક્ષા વિવાહ વર્ણના રાસ-સ ૧૩૩૧ પછી.

આદિ—

ચિતામણિ મણિ વિ વિયત્યે સુહિયય ધરેવિણુ પાસ નિણુ,
 બુગપવર નિણેસગ સ્થરિ મુણિરાઉ થુણિસુ હઉ ભતિ
 આપણુઉ ૧
 ગુડ નિયહિયય કવહુ વરમોતિય હાડ સુગુડ નિણેસર સ્થરિ-ચરિય,
 ભવિય જણુ જેણુ સા મુતિવર કામિણી, તુમહ વગણુમિ
 ઉઝકહિયએ ૨.

*

*

*

અતે—

એહ વીવાહુલઉ જે પદહિ જે દિયહિ પેલાપેલિય રગભરિ,
 તાહ નિણેમર સ્થરિ સુપસન્નુ ઈમ ભણુઈ ભવિય ગણિ

સોમભૂતી ૩૩

આ ૩૩ દૂકનું પ્રાચીન કાવ્ય છે નામક ખસ્તરમચ્છીય જિનેશ્વર સુરિની દીક્ષા દશવર્ષે ખેડાગામમાં જિનપતિસુરિ પાસે લેવાઈ અને મરણ સ ૧૩૩૧ માં થયું તે વખતે પદ્મવર જિનપ્રભોષ સુરિ થયા આથી આ કાવ્ય સ ૧૩૩૧ પછીનું રસતા છે [અને તેથી તે સમયની ભાષાના નમૂનારૂપ છે] પ્ર. જૈ. જૈ ગૂર્જર કાવ્યસમય.

૬ જમડુ (જિનેશ્વરસુરિ સિ)

(૯) + સમ્યક્વમાઈ વ્યવિપઈ સ ૧૩૩૧ પછી

આદિ—

ભલે ભણત માર્ગ પુરિ જોઈ ધમ્મક મૂલુ તુ સમક્ષિ હેઈ
સમક્ષિ વિષુ જો કિયા કરેઈ તાત્ત્વ લોકિ તીર પામેઈ ૧

×

×

×

અતે—

હાસાનિસિ અડખનિયુ જિવિ માર્ગતણુ છેલુ મર્ગ નિરણ
લિણુત આગમક કિનિ ભણેઈ જમડુ ભણુત સધુ સમક્ષ ખમેઈ. ૧૨
મીનકક સમુદ્ધરિ રહક નણ નિલિ મણિ કવિ કહઈ
નકક જિણેશ્વરસુરિ મુણિદુ જા રવિ હમ્મ જમર્ગ મડુ ૧૩
માઠ તણુત આગમક પુરિ જિવિત અસદિ અડખનિયુ વિવર
સુદધ મનિ જે નર નિણુતિ, જણુતમુણુ સિલિલિ પવલિ ૧૪

—૧ પ્રાચીન જુ. મ. સમય.

૭ પ્રજ્ઞાતિલક સુરિ

(૧૦) + કપ્પહી રાસ. સ ૧૩૩૩ દરમ્યાન.

આદિ—

અણુત ને જિમ દુગીતિહમ્મ, રામનિયરણુ નિવુલ્લખમ્મુઃ
પણુમણિ સામીવ પાસ જિણુ,

સિરિ ભદ્રેસર સૂરિહિ વસોળીજી સાહહ વનિમ્ન રામો, ધમીય રોજી નિવારીહિ,
સગ્ગ ખડુ જિમ મહીયત્રિ જાણુહિ, અદ્દારસક દેસુ વખાણુહિ ગોવલિ
ધનિ રમાહલહિ,
અનલ કુડ સભમ પરમાર રાજ કરઈ તહિ છે સવિચાર, આખૂ ગિરિવર
તહિ પવરો.

x

x

x

અતે—

સાત્રીસઘ આપાડિ લખમણુ મયધર સાહુ સૂઓ
છયણી નયર મઝારિ આરિકવણુહિ લીમિ કિઓ,
કમલસૂરિ નિયપાટિ સઈ હાથિ પ્રજાસુરિ ઠવીઓ,
ખમીહ પમાવીહ જીવુ અણુસણિ આવા સૂધુ કીઓ
પણિ પહુતહિ સુરલોખ ગણુહર ગગાજલ વિમલો
તાસુ મીસુ ચિરકાલુ પ્રતપહિ પ્રજાતિલક સૂરે
જિણુ સામણિ નહયદુ સુહગુરુ ભવીયહ કલપતરો
તા જગે જયવત ઉમ્હાહિ જા જગિ જિગઘ સહસકરો
તેરત્રિસઠઘ રામુ કોરિટાવડિ નિમ્મિહ
જિણુહરિ દિતમ્નણુ ત મણુવહિય પૂરવહિ

—સવત્ ૧૪૦૮ વર્ષે ત્રીજાઆમે શ્રી નરચંદ્ર સૂરિજીના શિષ્યેન શ્રી
રત્નપ્રભ સૂરીજીના પાદવેન પડિત ગુણમદ્રેણુ કચ્છલી શ્રી પાર્શ્વનાથ
ગોષ્ઠીકા લીંગા ભાર્યા ગકરી તત્પુત્ર આવજ નસા ફૂગર તદ્ભગિની અવિદ્યા
વીઝી તીલ્હી પ્રભૂત્યેપા સાહાયેન પ્રભુશ્રી શ્રીપ્રભ સૂરિવિરચિત ધર્મ-
વિધિ પ્રકરણુ શ્રી ઉચ્ચસિંહ સૂરિ રચિના વૃત્તિ શ્રી ધર્મ-વિધિ ગ્રંથગ્ય
ક્રાંતિક વદિ દશમી દિને ગુરુવારે દિવસ-પાચાલ ઘટિકાદયે સમયેઅ પિતૃ-
માત્રો ગ્રંથમે શ્રી ધર્મવિધિ ગ્રંથમલિખત્ । (આમ એક પ્રતને અતે
લખેલુ છે)

૮ અમ્બદેવસૂરિ (નાગેદ્રગચ્છ પામદસૂરિ શિ.)

(૧૧) +સમશ રાસો (સમરસિદ રાસ) સ ૧૩૭૧

આદિ

પદ્ધિત પશુમિત દેવ આદિસર સેતુમસિદરે	
અનુ અરિહત સત્ત્વ વિ આરાદલે બનુ ભતિમરે	૧
તડ સરસતી સુમરેવિ સારથય સહર નિમ્મધીય	
જન્મ પચકમથ પસાપ મરુતુ માણુત મન રશિય	૨
સધપતિ દેસજ પુત્રુ ભણિસુ ચરિત સમરજનણુત એ	
ધમિમ્મ રામુ નિવારિ નિમુણુત મનણિ સુદાવણુત એ	૩

* * * *

અંતે—

સવચ્ચરિ છાકર ચારિઓ દિસલ મિલિદો	
ચૈત્યવિ સાતમિ ખુત મરે નહ્યોએ જા રવિ મરો	૩
પાસડ સરિદિ ગણુકરલ નાગિજ્ઞ ગચ્છ નિવસો	
તસુ સીસિદિ અમ્બદેવસૂરિદિ રશિયત એ સમર રસો	૪
એકુ રામુ જો ખાખ મુણુત નાગિદ નિયુ દરિ દેધ	
મનણિ સુણુત સો જગમ્મએ તીરથએ તીરથાળ જસુવિધ	૫

—પા. પ્ર. ૬

આ રાસ પ્રાચીન મૂર્તિ કાવ્ય સંગ્રહમાં તથા જૈન ઐતિહાસિક મૂર્તિ કાવ્ય સંગ્રહમાં પ્રકટ થયે છે. રાસનો નામક સમરસિદ અને આસવાળ હતો અને તેના ઉપર અસપખાનની મહેરબાની હતી. તેણે સધ છકથો હતો. આ સધપતિ સમરસિદ હોઈ સમરજો દેવલે સ્થાપનો જનારેમાં છે. સ ૧૩૭૧ માં શત્રુ જ્યારે અમ્બદેવની મુર્તિ તેણે પ્રતિષ્ઠિત કરાવી. આ રાસ પણ તેજ વર્ષમાં રચાયેલ છે.

૯ જિતપદ્મસૂરિ (ખરતરગચ્છ જન્મ સં. ૧૩૮૨ ? આ-
ચાર્યપદ્મવી સં. ૧૩૯૦ મરણ ૧૪૦૦)

(૧૨) + શ્રીસ્થૂલિભદ્ર કાગ. (સિરિ યુક્તિભદ્ર કાગ)

આદિ—

પણમિય પાસ જિણુદપય અનુ સરસઇ સમરેવી,
યુક્તિભદ્ર મુણિવર્ધ મણિસુ કાગુ બધિ ગુણુ કેવી

૧

અંતે—

x x x x

ખરતરગચ્છ જિણુપદ્મ સૂરિ કિય કાગુ રમેવડિ,
ખેલા નાયઈ ચૈત્રમાસિ રગિહિ ગાવેવડિ

૨૭

—પ્ર કા, પ્ર૦ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સંગ્રહ

(આ ૨૭ હુકનુ હુક કાવ્ય છે પ્રાચીન છે)

૯ ક પદ્મ. (૧૪ મો સૈકો)

(૧૩) + સાલિભદ્ર કક (શાલિભદ્ર કાક)

આદિ—

ભલિ ભજણુ કમ્મારિયલ વીરનાહુ પણુમેવિ,
પડિમુ ભણુઈ કક ખરિણુ સાલિભદ્રગુણુ કેઈ

૧

x x x

અંતે—

ઇહ કહિયડિ કકહ કુલડિ, ઇકહતારિ કડુયાહ,

ભવિયડિ સજમુ મણિ ધરડિ, પદડિ ગુણુહુ નિમુણુહુ

૭૧

પ્ર૦ પ્રા. ગૂ કા સ.

(૧૪) + દૂહામાતૃકા

આદિ—

ભલે ભલેવિણુ જગતગુર પણુમર્થ જગહુપહાણુ,

ભસુ પસાઈ મૂઠ જિય પાવઈ નિમ્મસુ નાણુ

૬

x x x

અતે—

મમ્મમહાસિરિસરિસુ સિન્ધુસમ્મયુ રમ્મુ
દ્વામામ અખિમર્ધ પહિમિદ્ધિ નિજુવરધમ્મુ ૫૭
પ્ર પ્રા. મૂ. મ. સ

(માનુષ્ય એટલે બારાબડી જેઠ વર્ણુ લખ તે ૫૨ ઉપરેલ આ
૫૭ દૂકના કાળમાં આપેલો છે આ પદ્ય કવિ કદમ્બ જિનપદ્મસુરિ ન
૯ના પદ્ય દોષ તેમજ આ કાળો બાળાની પ્રાચીનતા જોતાં ૧૪ મા
સૈકનાં ભાગે છે તેથી પદ્ય એમ જુદા કવિ તરીકે જિનપદ્મસુરિની
નીચેના મુદ્દામાં આવેલ છે)

૧૦ સોલજુ (૧૪ મા સેકા)

(૧૫) + અવરિકા

અર્થ—

નિજુ મહીસ નમેવિજુ સરસમ્મય પદ્મમેવિ
બારાબડી આ આપણુક અવિચ્છુ માતુ પારેવિ. ૧
૬૨ જોડિલ સોલજુ બહુષ્ટ ઇવિડ સમ્મુ કરેસુ.
દુનિક અવધારક ધમિમર્ધ અવ્યારિ હઈ ગાએસુ. ૨
x x x

અતે—

કુમરમ્મ અપિ હરિ લગ્ગઈ સીપલિ વાડ
૬૫ પુણુ નવરેદડી અમુવિ કિમઈ પસાડ. ૩૮
—પ્ર પ્રા. મૂ. મ. સ

(બાળાની પ્રાચીનતા જોતાં આ કાળ ૧૪ મા સૈકાનું ભાગે છે)

વિક્રમ પંદરમી સદી.

૧૧ રાજશેખર સૂરિ-મલધારી+

(૧૬) નેમિનાથ ફાગ (૧૪૦૫ લગભગ)

આદિ—

સિદ્ધિ જોહિ સમ વર ચરિય તે તિથયર નમેની,
ફાગુમધિ પહુ નેમિ જિણ્યુ ગુણુ ગાએસહ કૈવી

૧

~ * ~

અંત—

રાજલ દેવિસહ સિદ્ધિ ગયહ સો દેહ યુણીજહ,
મલહારિહિ રાયસિહર સૂરિ કિહ ફાગુ રમીજહ

૨૭

—પ્ર૦ પ્રાચીન ગૂર્જર કાવ્ય સંગ્રહ

૧૨ જયાનંદ સૂરિ (૧૪૧૦ આસપાસ)

(૧૭) ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ-૩૦ રતન૦

ગદ્યગ્રંથો—[પદરમા સૈકામા બોલાતી ગૂર્જરાતી ભાષામા અનેક
ટીકા-ગ્રંથો બાલાવબોધો લખાયા તેમા પ્રથમનો મળી આવતો ગ્રંથ તેતરણપ્રપ્ર

[* રાજશેખર સૂરિ-તે પ્રશ્ન વાદનકુલમા કોટિક ગણુની મ યમ
શાખામા હર્ષપુરીયગચ્છમા મલધારી ગિરદયી પ્રસિદ્ધ શ્રી અભયસૂરિના
સત્તાનર્મા શ્રીતિલકસૂરિના શિષ્ય થયા છે, તેમણે દિલ્લી (દિલ્હી)મા
સં ૧૪૦૫ મા જ્યેષ્ઠ માસની શુક્લ પચમીએ ‘ ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ ’—
અથવા ‘ પ્રબંધકોષ ’—અથ રચેલ છે તે ઉપરાંત શ્રીધરની ન્યાય
કદલીપર પંજિકા રચેલી છે] આ ઉપરાંત વિનોદ કથાસંગ્રહ એ નામનો
દ્વકી રસપ્રદ અને બોધક કથાનો સંગ્રહ રચ્યો છે કે જેનું ગૂર્જરાતી
ભાષાતર વિનોદાત્મક કથા સંગ્રહ એ નામથી ભાવનગર જૈન ધર્મ પ્રસાર-
સંસ્થાએ સ ૧૯૭૮ મા પ્રકટ કર્યું છે)

સરિનો સ ૧૪૧૧ ની સાથમાં મૂકરાતના પાટનગર અમુદિસ પાટ
 સુમાં પદ્મવત્સક પર બાધાવમેષ છે અને ત્યારપછી સોમસુંદર સરિએ
 ઉપદેશમાથા યોગસાભ, પદ્મવત્સક આરુપનાથપદ્મ અને નવતત્વ વગેરે
 મધીના બાધાવમેષો અને મુનિસું ર સરિનો યોગસાભ-અર્જુન રામ-
 સનો બાધાવમેષ લખેલા મળી આવે છે તે સર્વ મધ્યમધો પદ્મમાં
 સદીમાં વપરાતી બાધાપર પ્રકાશ નાંખે તેમ છે]

૧૩ વિજયભદ્ર

(૧૮) કમસાવતી રાસ—૩૬ ગાથનો.

આદિ—

નયુ વીર બિલ્વેસર જિલ્લેસર અભિનવો દક્ષિ
 ભરત ક્ષેત્રે ભગ્નઅમિ નગરની રાખા બાધિ,
 મેધરથ રાજ રાજકરે ધર્મ જાપે
 ઇન્દ્રની શિદ્ધિ જિતી નિતી તસ ધરિ સર્પિ.

*

*

*

*

૧

અનુત—

ધરણિ ક્યને કત વૈરાગીઓ એકું સસાર વિરામો લાગીઓ
 બાપે મોક્ષાવી મેરો બલીકરી રાજિ મેસારી મેરો બાદિધ ધરી
 બાધક બાદિ ધરી રાજે થાપિ ધરે વીસ સરસ રદી
 નિહાં થકી છાદી જિતી આતી નિરપો રીસ લીધી સદી
 ચારિત્ર પાસિ કમ બાધિ કેવલી ગુરુ બે થયા,
 વિજયભદ્ર મનિ વર ત્યે મેળા મંદિરમાં દિયા.

૩૬

—૩—૧૩ લો.

(૧૯) કસાવતી સતીના રાસ.

આદિ—

ભરત ક્ષેત્રે રે નગરી ઠિ મમથાળી
 રાજ રાજ રે રાજ કરમ ત્રિવિદ સગળી

એક દિવસે રે રાઈ મત્રી બોલાવીઉ,
દન મત્રી રે દેસાઉરથી આવીઉ.

૧

*

*

*

*

અંત—

(ત્રૂટક)

ભૂપતુ સૂત રાજ થાપી લીધુ સયમ સુષ ભરિધ,

દેવલોકિ મિહુ પુહતા સુગતિ જાસિ અવતરી,

કલાવતીની પછીય સઝાય, ન પડીધ સસારસિઉ,

(વિજયભદ્ર મુનિવર સતીય ધ્યાઇ, મોક્ષ જઈધ લીલસિઉ ૪૯

—સવત ૧૭૩૮ વર્ષે ફાગુણ વદિ ૧ રવૈદિને ૫૦ થ ૧૨૫

૯—૧૧ (પાલણપુર ભ.)

—ઇતિ કલાવતી ચરિત્ર ગીતિ છંદ સમાપ્ત સવત્ ૧૬૨૬ વર્ષે

ચૈત્ર વદિ ૪ દિને. (મ ય)

(૨૦)—હું સરાજ વચ્છરાજ સ ૧૪૧૧

—શીલ વિષે સ ૧૪૧૧

+શીલ વિષે શિખામણ સ. ૭૧ સ મા બી

૧૪ x વિનયપ્રભ (વિજયપ્રભ ? ઉદયવન્ત ?)

(૨૧)+ ગૌતમસ્વામિના રાસ (સ ૧૪૧૨ ખભાતમા)

આદિ

પ્રણવાક્ષર પહિલુ એ બણીજઈ માયા ખીજઈ સિઝનિ સુણીજઈ,
શ્રીમુખિ સોભા જ સભઇ એ

*

*

*

*

* પ્રસિદ્ધ ગૌતમસ્વામીના રાસના કર્તા તરીકે 'વિજયપ્રભ' (ઉદયવન્ત) એ નામ પ્રચલિત છે, પરંતુ વાસ્તવિક રીતે તે સુપ્રચલિત રાસના કર્તાનું નામ વિનયપ્રભ ઉપાધ્યાય છે એ વાત ઉક્ત રાસમા સુસ્પષ્ટ લખી છે પ્રચલિત મુદ્રિત પુસ્તકોમા 'દેવાધુર અરિહત નમિજે, વિનયપદ્ધ ઉવચાય યુનિજે' ઇત્યાદિ પાઠમા 'વિનયપદ્ધ લખ્યુ છે એ મુદ્રાના પ્રમાદથી યાતો

અતિ—

દેવક પુરિ અરિહત નમીજાઈ વિનવખ્ખલ ઉવચ્ચન મુર્ચ્છાનઈ
ધણિ મત્રિ ગોખમ નમજીએ

૪૮

પરપર વસતા કંઈ કરીજાઈ દેસ દેસાંતર કંઈ ભર્ગીજાઈ
કવણ કાનિ આપાસ કર,

નહિ છડી ગોખમ સભરીજાઈ કાન સમ એક જન ખિણિ સીજી
નવનિધિ વિસસઈ તાંક થાટ.

૪૯

અરેલ સઈ જારોતર વરિસે જાન નવરિ સિરિ પાસ પસઈ
(ગોખમ ગણુદર કેવલ કિવસે) કાઈ કવિત ઉપચાર વરે,

આલિધિ મનસ એઅ ભણીજાઈ પરવિ મહોજવિ પહિલ દીનઈ
રિધિ રુધિ કમ્પાણુ કરો.

૫૦

હતિ શી પ્રથમ ગણુધર શી પ્રીતમસ્વામિ રાસ

પા ૪—૧૧ આવ. પ્રકાશિત.

એ હસ્તલિખિત ગ્રંથ જાનુઆરી મુદ્રણ વધુ છે તેના લેખકના જામણી
વિનવપદને નામલ વિનવપદુ વધુ વધેલ છે મારણુ કે જા સસવા કર્યા
જરૂર નમ્મીવ શી જિનકુટલસુરિના સિખે વિનવચ્ચલ હતા એ
વાહુચર—મુસિદાનાઈમાં શી સજવનાવના માટેને સજઅ જ્ઞાનજ્ઞાદારમાં
ગ્રામ જસો વગ પહેલાના કમેલા પુસ્તકમાં વિનવપદ હવચ્ચન મુનિએ
જિનું સ્પષ્ટ લખેલું છે વહુપાત્રત અભિમત જાના નેમિયાવના માટે સજઅ
જ્ઞાનજ્ઞાદારમાં ગ્રામ વધેલ ગ્રામીન પદાવધિમાં જોય પાઠ છે કે—

“તથા શી પુણિ (શી જિનકુટલ સુરિસિ) વિનવચ્ચલ સિખેજવ
જાણુઆવપદ કત મેન વિનવચ્ચલોપાધ્યાયેન નિધનીશ્વરત્વ નિજજાત
સપ્તસિ”વર્ષ મત્રવસિત્તૈવમસાસો નિહિતઃ વહુજુજુનેન સજાતો
પુનમતવાન બવ ઈયાદિ.

જાણી હસ્તસહજ કર્યા સજાધી કાઈ જાવનો સહેલ રહેતો નથી
શી જિનકુટલસુરિ સ ૧૩૮૬ માં લેખકોઃ વધા તેથી તેના સિખે જના
નેલ ઘસ સ ૧૪૧૨ માં લેખ તે વદન સાજક

૧૫ હરસેવક.

(૨૨)+ મયણુરેહાનો રાસ. (સ ૧૪૧૩ (૧) કુકડીગામમા)

આદિ—

દોહા.

જૂઆ માસ દારુ તણી, કરે વેશ્યાશુ જોય,

જીવ હિસા ચોરી કરે, પરનારીનો દોષ.

૧

હાલ-અનાથીની વૈરાગી દેખીમા

વ્યસન માતમુ પરનારીનુ, પ્રત્યક્ષ પાપ દીખાયુ

રાવણુ પદમોત્તર મણિરથ રાજ, તીનુ રાજ ગમાયુ,

૧

-રાજવીયાને રાજપિયાગે, ભાઈ છેવો પાગે-આઠણી

૫

૫

૫

૫

૫

અતે—

ગામ કુકડીએ કર્યો ચોમાસો, સવત ચોદો તેરા માયો,

કયા કારણુ આ હાલજ કીની, હરસેવક ચિત્ત લાયો-રા ૧૮૭

સાનારે તો મુખ સામલજને, ચરિત્ર મયણુરેહારો,

તિણુ ઉપર કોઇ અધિદો આઠો, મિચ્છાદુષ્ક મહારો-રા. ૧૮૮

(આ હાલ એક છે ને તેની કડી ૧૮૮ છે તેમા રાજમ્યાની-

મારવાડી ધણુ શબ્દો ને પ્રત્યયો છે ને તે સ ૧૪૧૩ જેટલી જૂની

કૃતિ લાગતી નથી તો તેની હસ્તલિખિત પ્રત મળે નહિ ત્યાં સુધી

સવનૂની અનિશ્ચિતતા લાગે છે પ્રકાશિત શા બીમશીમાણુકે કરી છે

તેમાથી જેમ છે તેમ અત્ર મૂકેલ છે)

૧૬ જિનોદયસૂરિ* (ખ૦)

(૨૩) ત્રિવિક્રમ રાસ સ ૧૪૧૫

* ગુજરાતના પાલણુપુરમા વસતા રૂદ્રપાલ અને ધારવદેવીને ત્યાં
સ ૧૩૭૫ આ સમર નામે કુંવર જન્મ પામ્યો. તેણે કુવારા સ. ૧૩૮૨

૧૭ જ્ઞાનકલશ

(૨૪) + શ્રી જિનોદયસુરિ પદ્મવિષેક તત્ત્વ સ ૧૪૧૫
આદિ

સતિરણુ મિરિ સંતિનાથ પદ્મમય નમેતી
કસમીરક મગ્ધીય દેવિ સરસાનિ સુમરેવી,
સ્તુમવર મિરિ વિષ્ણુકવસરિ ગુરુગુણ માએસ
પાદ મદોચ્છવુ તત્ત્વ રતિ તમુ હઈ પદ્મજેસ,

૧

અર્પિતે

મુદગુરુ ગુણ અવતુ સવલ સેવ વહ્નિ લકઝે
રમત રાસુ ઇકુ રતિ જ્ઞાનમયસ મુનિ ઇમ કહઈ

૩૭

—મ જિનોદયસુરિનું મૂળ દક્ષિણાત્મ સોમરત્ન હતું તેને સુરિપદ
આપવાની કિયા તરણુપ્રભાત્મામે ખજાતમાં સ ૧૪૧૫ માં કરી તે
પદ્માભિષેક કિયા આપા નજીવાની છે તેથી આ કાવ્ય સ ૧૪૧૫ માં
રચાવેલું જણાય છે પ્ર જૈ જૈ ગુર્જર કાવ્ય સમય.

૧૮ મેરૂનલ્હન. (જ જિનોદયસુરિ દીક્ષાગુરુ)

(૨૫) + શ્રી જિનોદયસુરિ વીવાહસહિ સ ૧૪૩૨
આદિ

સવનમજુવંદિષે કમકુભોવમ પાસખમકમસુ પશુમેવિ ભતિ
સુગુરુ વિષ્ણુકવ સુરિ કરિસુ વીવાહસહિ

સદિય કીમાહસહ મુચ્છ ચિતિ. ૧

*

*

*

*

માં દીક્ષા લીધા. જિનકુસલસુરિની દીક્ષા આપી સોમરત્ન નામ પાડ્યું
સ ૧૪૦૧ માં એસકમીરમાં વાવનાવાવની પક્ષી મળી. સ ૧૪૧૫ માં
ખજાતમાં શ્રી તરણુપ્રભાત્મામે તેમને સુરિપદની જગ્યાને જિનોદયસુરિ
નામ આપી જિનકુસલસુરિની જગ્યા લેવાપા. સ ૧૪૩૨ માં સ્વર્ગસ્થ થયા.

અતે

એહુ મિરિ જિણુકદ્યસરિ નિય સામિણો

કહિઉ મધ ચરિઉ અઈ મદ્યુદિ,

અમહ સો દિઠ્યુગુઝ દેઉ સુપમનઉ

દમણુ નાણુ ચારિત સુદ્ધિ

૪૩

એહુ ગુરરાય વીવાહલઉ ને પદ્ધ ને ગુણુઠ ને સુણુતિ,

ઉભયયોગે વિ તે લહઈ મણુવછિય

મેરનદન ગણિય ધમિ ભણુતિ.

૪૪

—ખ૦ જિનોદ્યસરિ સ ૧૪૩૨ મા પાટણુમાચ્ચર્ગસ્થ થયા તેનો છેલ્લો ઉલ્લેખ કરી આ કાવ્ય પૂઝ થાય છે તે વર્ષે તે રચાયેલુ જણાય છે રચનાર પોતે તેના હસ્તદીક્ષિત શિષ્ય છે પ્ર ને એ ગૂર્જર કાવ્ય સચ્ચ તેમજ એ રા સ ૩ ૧૫ મા સૈકાની ભા'યા માટે આ કૃતિ ઉપયોગી છે.)

(૨૬) +અનિત-શાંતિ સ્તવન

આદિ

મગલ કમલાકદ એ, સુત્ર સાગર પૂતમ ચદ એ,

જગગુઝ અનિત જિણુદ એ, શાંતીસર નયણુનદ એ

૧

ખિહુ જિનવર પ્રણુમેવ એ, ખિહુ ગુણુ ગાઘસિ સખેવ એ,

પુણ્યબહાર ભગેસુ એ, માનવભવ સદ્ગ કરેસુ એ

૨

૨

૪

૬

૮

અતે

ધમિ ભગતિહિ ભોલિમ તણી એ, મિરિ અનિય સતિ

જિણુ ત્યુય ભણીએ,

સરણિ ખિહુ જિણુ પાય એ, શ્રી મેરનદણુ ઉવઝાય એ

૩૨

—ખ૦ રતનસુમ્યય અથવા રામ વિલાસ પૃ ૨૧૫-૨૧૯

—જીવન—

૧૯ દેવસુદર સુરિ શિષ્ય

(૨૭) કાક્યારિ યોગ્યારિ રમ્યા સવન સમમ ૧૪૪

આ યોગ્યારિ ૧૪ કુંડની છે કમના અસરોને અનુક્રમે આવકાર
 કરીને યોગ્યારિ ગુણો છે ઘન રીત તપ અને શાપ એ ચાર જૈન
 મર્મના મુખ્ય સિદ્ધિઓ ઉપરેસ આપે છે યોગ્યારિ રમ્યાનો સવન
 સમમો નથી પણ ખેલો કુંડમાં થી દેવસુદર સુરિને વળા કરી છે
 એસે આ યોગ્યારિ દેવસુદર સુરિના કાંઈ લિખે રમ્યા છે એમ ખાત્રી
 માય છે દેવસુદર સુરિને સુરિ પદવી સવન ૧૪૨ માં મળ્યા અને
 સવન ૧૪૫ સુધી તેઓ દવ્યાત કતા એસે આ યોગ્યારિ સવન
 ૧૪૨ થી ૧૪૫ સુધીમાં રમ્યા છે એમ ખાત્રીથી કરી તકવ.
 આદિ-એની આપ પણ તે મળે અનુરૂપ જૂની છે સરખાત આ પ્રમાણે છે
 અસ્થિત સિદ્ધિ આપરિ ઉવચ્ચય સાવુ સુદર દેવસુદરસુરિ પાપ
 વરિય સુવ સામણિ સમરેવિ ધમ્મ કકપ અલિસુ સમેવિ ૧
 કરવે ધર્મ મન જુલા ભમઉ માણસ ભવ કઈ આપિ નિમમત ૧
 મન રીત તપ આવન સાર, સુક સુર વવણ પાસઠે સવિચાર ૨
 કઈ ગુ દી ત્થ ઘન, તિહાં મોતરીઈ નવિ અભિમાન
 ચિત્તિ ચિત્તિ પતિદિ મુવિસુદ સો એવ સઈ લીતઈ સદ્. ૩
 ખરઈ ચિત્તિ નામ એવમ્મ ચિત્તિ અમ્મ રસિ પુરિય ધમ
 પત ગુ પામિઈ પદમ નિચુદ્ધ અર્ધ સિખા નવિ પાસ ઈકુ નિદ્ ૪
 આપઈ નુપતિ ઉદરિ નવિ હોઈ દોષઈ પાત્રિ ઘન કમરઈ
 ખીર આલ દોષઈ સગમમ રાસિમ્મ સોઈ ક્રમ્મ તિમ્મ ૫
 ગાદમ્મીયા ધમ કમ્મલ નિદ્ધાણિ નિસુજ્જ તેદ્ધ પુન
 સુક ચિત્તિ દોષાં મુત ખીર, દેવસોકિ પદ્ધા બે વીર ૬
 આદ્ય સકટિ દુનિ નારિ, તત્તખિણિ વિરપ દ્વત્થ આરિ,
 ઘન દેહ તિમ્મ અદ્ધનમ્મ, જિમ્મ આવીસ આજઈ તત્તમ્મ, ૭
 ધમ્મ તિમ્મ વહિરાવિઈ ધીય જિમ્મ સંચિઈ નિચ્ચકર ખીય,
 પાત્રિ ઘનિ કજીર નિરવ્ધા આદિનાય ધન સારવણ, ૮

ધીઉ દાઉ બઉ દીનખ દાન, તુ રાઉલિ લાભઈ બહુ માન,
 દાનિ બૃતત્રેત વસિ ચાઈ, દાનિ દુકખ દુરિઅ સવિ જાઈ. ૯
 જિમ કઠિ ચિકુ ઝપજખ, દાન ઉદારિ તિમ નીપજખ
 દાન વિપખ જેહ ઝપજખ ચુદ્ધિ, તીહ નર સખવર આવખ રિદ્ધિ ૧૦

* * *

અતે—છેવટનો ભાગ આ પ્રમાણે છે —

શશિ લછણુ ચંદણુ પીયૂપ, સેવતાનિ હણુખ સવિ દુખ,
 ઈમિ પરિ મનિ ભાવણુ ભાવતા, કર્મ અણુતા ન્યાઈ પત્યા ૬૦
 શાલિ દાલિ ધૂત મીઠા હોષ, એય વાત જાણુખ સદ્ કોષ,
 ધરમુ માહિ તિમ ભાવણુ સાર, એહ વાત પાધરઉ વિચાર ૬૧
 જલકઈ ચૂડિ અતેવર હાથિ, નમિ રાજ પવિસઈ પરમત્થિ,
 બહુ મળિએ કલિ કદલ હોષ, પરમાણુદ લહં છડે સોઈ ૬૨
 પણિ પણિ આરિ ચક્રરામી જીવ, યોનિ વસઈ સસારિ સદૈવ,
 ધરમુ એકુ સવિદ્ આધાર, ધર્મ લગખ પામીજખ પાર, ૬૩
 સમરથ રાત્રિ દિવમિ મનિ ધર્મ, ધર્મ તણુઉ મન છડઉ ભ્રમ,
 રાખખ ધર્મ ચિહ્ન ગતિ દુકખ, ધર્મ લગઈ પામી જખ મુકખ. ૬૪
 સાયર મર્યાદા પુણુ રહખ, ચદસૂર ગયણિ સચરખ,
 કુશલ પચ ને દિ આચાર, સોષ સહયુર યુજવખ વિચાર ૬૫
 હિંવ ગુર જાણુઉ મો મમારિ, જેહ ગુર જાણઈ વિચાર,
 પાત્રખ અનખ પત્રાવઈ મોઈ, એહ સુહયુર જાણુખ અહુ કોઈ ૬૬
 હાથિ ચડિઉ ચિતામણિ રત્ન, જઉ લાભઈ જિણુવરન વચન,
 જિણુવર દેવ ધર્મગુર માંત્ર, એય સમકિતુ શ્રેણિકરાખ લદ્ધ ૬૭
 ક્ષણુ એકુ મન જઉ ચાહર ગહખ, કર્મ વિવર નિશ્ચિ મો લહઈ,
 કરમ વિવર સીજખ સવિ કાજ, લાભઈ મુગતિ તાણુ સહ રાજ ૬૮
 ક્ષાયક સમકિતુ નિશ્ચત તાહ ચઉવિહ ધર્મ હીઈ છખ જાહ,
 મોઈ ક્ષત્રી કક્કર કર બદ્ધ, પઠના ગુણુતા હુઈ મર્વ મિદ્ધિ ૬૯
 —મનિ નદમધિ ચક્રખઈ મમામા ॥ ૭૭ ॥ લિખિત દેવગિરિ નગરે (મ ૫)

૨૦ સાધુદસ (ત૦ જિનચોખરસુરિ-જિનચત્તસુરિ સિ૦)

(૨૮) સાલિભદ્ર શસ સ ૧૪૫૫ આમે શુક ૧

આદિ—

વરુ

દેવિ સરસતિ ૨ સજ્જા સસાર

જસ નામિઈ ક્ષિત્તન સવે પુષિ અતિદિ સરસ વલ્લીન

વીજાપુરનાકારિણી તે સામિષ્ઠિ મનમીદિ આલ્મી

કરનેડી કવીયલુ બલુધ સદગુર પાપ પશુમેવિ

સાલિભદ્ર ધના તણાં અરીય રએસુ સચિવિ.

૧

×

×

×

અતે—

શુભ

તપમહિ મી વજરોખર ચરિ નામઈ પાવ પશુસર્પ દરિ

તાસ પાદિ મે જિનચત્તસુરિ સરીસ, મન શુષિઈ પ્રભુધ નિસરીમ. ૨૧૧

સદિગુર નામ છે હર્ષક ધરી, શુભ મદ કથા મઈ કરી

સાલિભદ્ર ધમાવ અરિય બલુઈ દુસ્મઈ અતિદિ પવિત્ર ૨૧૭

બાવસદિત નરનારી બલુધ કષ મનિ સુદિધ મપ્પુ સુલુઈ

સાધુદસ મુનિવર હમ બલુઈ નવનિધિ તેક ધરિ આમલુઈ ૨૧૮

મવન ચક્ર પશુવનિ વરસિ આમે શુદ્ધિ જિનચત્તસુરિ દિવસિ

જિનવચને કરી સદવહિઈ અલ્લિઈ અમતિ લેપાક ધરિઈ ૨૧૯

—મી સાલિભદ્રુ રૂપ સસ બાવ ઉદવહિરુ સિદ્ધિનિ મથામ

૩૧૧ મી (બ) ધર્મમગતિ સરીક સાધુ સિદ્ધિમણિ જિનચ (વિ.

૫ ચોપડા પાનાં ૧૫૬ થી ૧૬૭ પાંતિ ૧૫

—૭-૧૭ લી (બા જને પ્રત પરથી મેઅપાયા કષ વપરુ

વખેચ ઉ)

૨૧ વસ્તિગ (વસ્તો) (સં. ૧૪૬૨ પહેલાં)

(૨૯) ચિહ્નગતિ ચોપદ્ધિ

આદિ—

સેતુજ વદિઅ તીરથરાઉ, ગોયમ (ગુર્યા) ગુણહર કરઉ પસાઉ,
વાગવાણિ હઉ સમરઉ દેવિ ચિહ્ન ગતિગમણુ કહ સખેવિ ૧
ચિહ્નગતિ માહિ કાઈ નચ્છી સાર, દીસઈ દુખ તણુ ભડાર, ૨
ચિહ્નગતિ તણુ તીહા નહો કાઈ ગમુ જિહિ ચિત્તિ એક વસઈ જિણુ ધમ્મુ.

x

x

x

અતે—

મૂરખમાહિ મૂ પહિલી લીહ, જિણુ ધર્મમાહિ વસઉ સવિ દીહ,
કાલઉ ગહિલઉ ખોલિ ઠાઉ, તેઉ પુણુ સહગુર તણુઉ પસાઉ ખુ.
રામતિની છઈ મૂ ધણી ટેવ, ગુર્યા સધની નિતુ કર મેવ,
અજ્ઞાન પણુઈ આમાતન ચાઈ, વસ્તિગ લાગઈ શ્રીસધ પાય ૯૪
(મ ખ.)

+ રાત્રિભોજન સ પપ સ મા બી

+ રહનેમી રાજમતિ સ સ મા મી

* પ્રસિદ્ધ જૈન કવિઓમાં આ કવિની ગણના થાય છે આ ચિહ્ન-ગતિ (ચાર ગતિ—મનુષ્ય, તિર્યચ, નરક, દેવ) એ સળ ધીની ૯૪ દુકની ચોપદ્ધિમાં અનેક—પ્રકારની યોનિમાં ભટકતા જીવને કેવા કેવા ભયકર દુ.ખ ભોગવવા પડે છે, તેનું વર્ણન કરીને કવિ કહે છે કે જીવને અરિહંત દેવ અને સાધુ ગુરુ એ મોટા પુણ્યને બળે પ્રાપ્ત થાય છે માટે દેહ ચિત્તે જિન ધર્મ પાળી પાયમી ગતિ (મોક્ષ) ને પામવી (મ ખ.) સ્વ ઓમનલાલ ડાલાભાઈ દલાલે પાટણના ભડારોમાના માહિત્ય ના લેખમાં આ ગ્રંથની પ્રતીક લખ્યા સં ૧૪૬૨ માંથી આદિ ને અત આપેલ છે તેથી કર્તા તેની પહેલાનો છે તેમના કથન પ્રમાણે એક ખીજ પ્રતમાં મગલાચરણથી આદિ આમ મુકી છે—‘ સેતુજ વદિઅ તીરથરાઉ, પ્રભરતના ગુરુ કર પસાઉ ’—આ પરથી કર્તાના ગુરુ નામ પ્રભરતન અથવા રત્નપ્રભ હશે

૨૨ જયશેખર સુરિx

(૩૦) +ત્રિભુવનદીપક પ્રજાપે અથવા પદ્મદામ પ્રજાપે
રાગ ધન્યાસી.

आदि—

[illegible][illegible]

અતે-કથ્ય ક્રમધેનુ એ હોઈ, એ ચિતામણિ અવર ન કોઈ,
એહ જિ શિવપુરીનઉ પથ, જીવન એહ જિ સવિ હુ ગથિ,
મહિ મત્ર મણિ એ મનિ માનિ, તપ જપનક ફલ એહજ ધ્યાનિ
ધણિ સવિસપદ આવઈ પૂરિ, ઈમ જોલઈ જયશેહર સૂરિ ૪૪૭
ત્રિભુવનદીપક એહ પ્રબધ, પાપ તણુકે સાસઈ નઇ ગધ,

—(પા૦ પાપ તણુકે ન સુહાઈ ગધ)

જા ગયણાગણિ ક્રુ ચિર થાઈ, જા મહિયલિ દિણ્યર શશિરાઉ ૪૪૮

—ઈતિશ્રી ત્રિભુવન દીપક પ્રબધ સમાપ્તમિતિ

શ્રી જયશેખર સૂરિ કૃત શ્રી અચલ ગચ્છે

—પ્ર૦ કા૦, અમ૦,

—સ ૧૬૨૨ વર્ષે આવાઢ માસે 'બહુ પખે એકાદમી ૧૧ ગુરુ-
વાસરે-ગુભ નક્ષત્ર લગ્ને પુસ્તક લિખિત ચ ભટ્ટારક શ્રી પુન્યપ્રભ
સૂરિસ્વરાણા શિષ્ય ભટ્ટારક શ્રી જયસિંહસૂરિણા લેખયાચકે ૨૮
(મો. સે, લા,), ૪૦-૮ (વિજય ધર્મસૂ૦)

પ્રશ્ટકર્તા—અ ભ ગાંધી સપાદક પડિત લાલચંદ્ર ભગવાનદાસ

વિ સ ૧૯૭૭

૨૩ હીરાનંદ સૂરિ (પીંપલ ગચ્છ વીરદેવ સૂરિ-વીરપ્રભ
સૂરિ શિ૦).

(૩૧) વિદ્યાવિલાસ પવાડો સ ૧૪૮૫

આદિ—

પહિલુ પણુમીય પદમ જિણેસર, સિતુંજય અવતર

ગૂજરાતી ભાષા અર્વાચીન જણાઈ આવે છે આમા વ્હતી ગૂજરાતી છે અને
અનેક છંદો જેવા કે દ્વંદ્વ, ધ્રુપદ, એકતાલી, ચોપદ, વસ્તુ, સરસ્વતી ધડલ,
છપય, ગૂજરી વગેરે છે આ પરથી જેમ મો. મણિલાલ નમુસાઈ દિવે-
દીને જણાયુ કે ' ગૂજરાતી ભાષાને પ્રથમ ગૂજરાતીનુ રૂપ આપનાર જૈનોજ
હોય એમ માનવાં બહુ કાગ્જો છે ' તેમ કથ્ય સમન્વય તેણે છે

દધિશ્ચક્રરિ મી શ્યાતિ નિજેસર ઊન્નતિ નિમિત્તમાર.
 છરાત્રિસિ પુરિ પાસનિજેસર, સામગ્રી વર્તમાન
 ઠાસમીર પુરિ સરસતિ સામિષિ, કિંક મુન્નઈ વરદાન. ૧
 પિપેસિ ગઠિદિ મિરબા મજુદર સિરિ વીરપદ્મસરિ
 નામઈ લીમઈ નસુ તલે સવિ પાપ જલુસઈ દરિ
 તાસુ તલુઈ પપ જલુમી મોસિસુ વિધાવિશાસ ચરીમ,
 ભજુદ હીરાચુદ ભવિમાં નિમુણુઈ દમ્બાઈ દરેા ખરીવ ૨
 વિચાવિશાસ નરિદ પગે દમ્બા મિતર નસુ
 અતરાઈ વિષુ પુણ્ય કરેલુ તુઠિદ માવ ખલેરેા આલુ.

x

x

x

અતે—

પીપેસિ ગઠિદિ ગુરઈ ચલુનિશ્ચક્રએ
 વીરેવ સરિદિ પાદિએ અમમ વરમાલુએ ૧૫
 વીરનમમરિ ગુર અઠ્ઠીએ જાદિ હીરાચુદ સરિ અમ.
 સવન ૧૪ પચાસીદ એ નિરચીક ચરિઅ રસામ—અ

—ક્રમ ૧૭ પદ. સામરમમર પાળ. પ્રત. લખ્યા સ ૧૫૩૨ ની

અ જેસ,

—સ ૧૫૧૫ શક ૧૪૭ બાદજ સુદિ સાતમી ગુર મી મમ
 મદ મદાદુર્મ પાતિસદ મી નમીરસા વિજયે રાને મી મમપાર મઠે
 મી લામીસામર સરિ મિ નીતિવિધાન મિ હીરાચુદ નિ ૧૪-૧૧
 ન ૧૭૧ ૧૮૮૧-૮૨ ૨ે ૩ે

(૩૨) કરાઈવદ ૧સ.

આદિ—

વીર નિજેસર પપ નમીએ
 સમરીવ સમરીવ સરસનિ દનિ દિ
 કમનમા મુજુ આરિયુ એ

હીયડલઠ હીયડલઠ હરપ ધરેવિ કિ—

વીર જિણેસર પય નમીએ

૧

*

*

*

*

અતે—

ઘણિ પિરિ જિણુવર ગુણુ થુણુએ નાસઈ કશ્મલ દ્વરિ કિ,

ખોલઠ ખોલઠ હીગણુદ સૂરિ કિ,

ઘણિપરિ જિણુવર જિણુવર વાદના એ ૩૧

૩-૧૧ વિ ધ

(૩૩) જખૂ સ્વામીના વિવાહલો સ ૧૪૯૫

(૩૪) કલિકાળ

—૦૦૦૦—

૨૪ દયાસાગર સૂરિ.

(૩૫) ધર્મદત્ત ચરિત્ર. સ ૧૪૮૬

—મિત્ર

૨૫ જયસાગર.

(૩૬) વચર સ્વામિગુરુ રાસ ન ૧૪૮૯ જૂનાગઢ

અંત—

જૂનઘગઢિ શ્રી નેમિ પસાઈ,

શ્રી જયસાગર વર કાય ઉવઝાઈ,

ચહિદ નિચ્યાસી વછર હો

૫૪

ધમિ ગણુહર સુવિહાણુ થુણુજઈ,

ઉછવ મગલ રાસ રમીજઈ,

ત્રેય શાતિ સપતિ કરો

૫૫

પ કા

(૩૭) કલ્યાણમ દિર ભાષા (એ) વિદ્યા

૨૬ મેઘા (મેહો)

(૨૮) શ્રી તીર્થમાળા સ્તવન.

અતે—

એકસડ તીરથ વીસોપર નામ, ઇન્દ્રિ બલિ દુર્ગ સવિત્ર રજામ,
 આવક મુખતિલિ કુમળા જળા એક તરન બલિયો હો ભવા. ૬૧
 એકસ હ્રદય મુખતિનું કામ સદા શિવ તીર્થકર નામ
 તીરથમાળા મહુડ સાંભળક જાણ પાપ પડ દુર્ગ નિરમય, ૬૨
 પ્રતિ શ્રી તીર્થમાળા સ્તવન સમાપ્ત મિતિ.
 જાવિકા શ્રી મેઘી વામનાર્ધ. (૫ ૬૮)

(૩૨) શણકપુર સ્તવન ૧૪૫૫ થર્નિક

આદિ—

વીર લિલેમર ચલે જાગી, સરસની કંદર્પ સુખરિ મહ માની
 પદિ દેવક જિમ આપી. ૧

x x x

અત—

ભક્તિ કરી માહમી લણી, એવ હરિસલ્લ કાન.
 ત્રિહ ક્રિસિ કીરતી વિલસી એ એ ખન ધરલ્લ નખાન
 સવન ચક્ર નવાલુલ્લ એ પુરિ કાળી મસે
 એકસ હ્રદય મહ તવન ક્રિષ્ણ મનરમ ઉલસે. ૪૪
 ૫-૧ નાના પાનાની જુની રન માંમરોલ.

૨૭ દેવરત્ન સુરિ શિષ્ય.

(૪૦) દેવરત્ન સુરિ કાગ સ ૧૪૫૬

આદિ—

પહેલાં સરજન મમતાવરણનાં શ્લોક છે પછી

૨૧સ.

ત્રિભુવન ગગન વિભાસન દિણ્યર, નયર જીરાઉલિ વાસરે,
 નમિય નિરજન ભવમય ભજન, સગજન રજન પાસરે,
 કવિજન માનસ સરવરહ સીય, સરિસીચ અવિચલ ભત્તિરે,
 ધ્યામ્મુ ભાવિષ દેવી સારહ, શારહ શશિકરકતિરે

*

*

*

*

અંતે—

સવત ચઉદ નવાણુ વરિસઈ, રૂતુ વસત જન મહનઈ

દિવસિઈ, મનેરંગિ હિ સુવિશાલ,

ફાગવધી એ ગુરૂ વિનતી ભાવ ભગતિ

ભોલિમ સજુતી, કીધી રસ ચઉસાલ

૬૪

ગણુહર શ્રી દેવરત્ન સૂરિસર, ધમિ વીનતિ કરી

જે નરવર, વદ્ધ ભગતિહિ સાર,

તિહ ધરિ વિલસઈ નવનિધિ અહનિશિ, મવિ

સુહસપદ નિતુ હુઈ તીહ વસિ,

વછિય સિદ્ધિ અપાર

૬૫

(આ ૬૫ દુકંતુ જૂદા જૂદા પ્રાચીન છદ્મા સુદર કાવ્યના

નમુનાઓ પૂરૂ પાડનાં કાવ્ય છે)

પ્ર૦ જે એ. ગૂર્જર કાવ્ય સમય

૨૮ ગુણુરત્ન સૂરિ (નાયલગચ્છીય ગુણુસમુદ્ર સૂરિ—
 ગુણુદેવ સૂરિ શિ૦)

(૪૧) ઋષભરાસ

આદિ— પડિત શ્રી યશોવિમન સદ્ગુરૂઓ નમ

આદિ અક્ષર ઝંકાર સિદ્ધિ, અરિહત પણુમ્યોસુ,

રામ બધ રિસહેસનુ, નવ નવ રસ વન્નેસુર.

૩

અમ્મર્ષ કવિઅણુ કવિઅ રસ, કવિઉ કોલા કોડિ	
નીપ મનિ માનિ કવતાં કવિષ મ દેખે પોદિ	૨
ન્યાયસ મઠિ શુભુદેવ ગુર ખમી શુગુર પસાઈ,	
ગુણુરમણુ સરી ઇમિ ઉમરિ વનિયુ વનિનારાઈ,	૩
વરા ઇઆમઠ દ તવિસુ, આણી અતિ ધણુ જાતિ,	
ગુણુનાં મણુ મિલિયડિ થડિ સુરસતિ આણુ મતિ.	૪

x x x x

અર્થ—

કદિન કમ કિયા વેધી હાપ પુરિમ્મલામ પુરિ કેવલ જાપ	
ન્યાન મહોઅજ સુરપતિ કરિ જાપ જાપ રાખે ત્રિભુવન ઉમરિ,	૧૪૨
કેવલદીપક ત્રિભુવનખાંજી, સમોસરણુમાદિ કરિ જાપાંજી,	
શુભુરત્નસરી સ્વામી જાપવત, પ્રથમ પ્રમથ જાપ જાપવત,	૧૪૩

—ઇતિ જાપઅરિયે પ્રથમ પ્રમથ

(૪૨) લક્ષ્મી આહુઅલી પ્રબંધ.

આદિ—	આત્માસ ચોપાઈ	
પ્રથમ ત્રિલોચન પાપ નમુ નિન સેતુ / કેરે સ્વામિ		
અદ્વતીસ આદિન નામ જાપના, દુરમતિ નાસિ નાંમિ,		૧
પદ્મપદ્મ વર દીપ અનોપમ, ન્યાયસ મઠિ સુરસા		
શીગુણુ મમુસરિ ગુર મિલ્યા મદિઅતિ ધણુ મલયાપ,		૨
તાસ પદિ તપ તે / કિજાકર, સાગર નિજ ગમીર,		
શી ગુણુદેવ સરિ ગુણુપુત્રિ, સમરજ સાત્કસ ધીર,		૩
તાસ શીસ વીરસ જાપિ શી શુભુરમણુક સરિ,		
દિસદેસર કુઆર ગુણુ માનાં, પાપ પસાઈ દુરિ		૪
આદિ કુઆરિ કૌ વીનતી આલી અમ વર દર્શિ		
લારજ આહુઅલિ તજો ખવાડો દુઝ પસાઈ કિનિ		૫

x x x

અતે—

સતી ભણુઈ મુણિ સાચુ વીરા, ગયવર માન કહિનિ,
એહ થકા ઉતરો અતુલીબળ, જિમ સવિ કર્મ દહિનિ ૩૯૩
બિહિનિ તણુક પ્રતિબોધ સુણીનઈ, હિઈ ઉપમમ વસિક
તાત જુહાડ બધવ વાફ, બાધ એ દૂય વસાસિક ૩૯૪
માન તજ્યુ તવ જ્ઞાન ઉપનુ, અમરે કીકિ ઉચ્છાહ,
સમોસરણિ કેવલની પાતિ, મિઠો બહુલી નાહ ૩૯૫
નાભિ મરદેવ્યા ઋષભ જિણેસર, સુનદા સુમગલા રાણી,
ભરથ બાહુબલિ બલી મુદરિ, સતી શિરોમણિ બણી ૩૯૬
એ જપતા અગિ પાપ ન લાગિ, અવિહડ મુખ અનત,
શ્રી ગુણુરત સગી ઇમ બોલિ, શ્રી આદિનાથ જયવત. ૩૯૭

—ઈતિશ્રી ભરથ બાહુલી સબધે દ્વિતીયો પ્રપંથ મપૂર્ણો ય
રાસ શિખિત વિધાવિમલેન સ ૧૭૦૩ કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦ શનૈ

(૬૦ લાં કમળ વિજય મુનિ પામેથી) રત્ન ૦ ૩૦

કર્તાનો સમય જાણુવ્ય માટે વિચાર કરતા જણાય છે કે તેમવત
પદરમા સૈકાના અતમા વિદ્યમાન હતા, તેના કારણમા —

(૧) તેમના ગુરૂના શિ-ગુરૂમાઈ જ્ઞાનસાગરની કૃતિઓ ૧૫૩૧
મા જોવામા આવે છે તે માટે જુઓ જ્ઞાનસાગર પહેલા

(૨) તેમના ગુરૂ ગુણુસમુદ્ર સરિએ અનેક બિબનીપ્રતિષ્ઠા કરાની છે —
ઉપલીપાસર આમમા સ ૧૪૯૨ મા પચતીર્થના બિબની પ્રતિષ્ઠા
કરાવી છે તેનો લેખ આ પ્રમાણે છે —

સ ૧૪૯૨ મા વંશાખ શુદ્ધિ ૩ ગુરૌ શ્રી શ્રીમાલી જ્ઞાતિય રાગ
ભાર્યા જસમાદે સુત માહિરાજે નિજપિતૃ-માતૃ શ્રેયસે શ્રી સુવિધિનાથ
પચતીર્થિમિખ કારિત પ્રતિષ્ઠિત નાગેન્દ્ર ગચ્છે શ્રી ગુણુસાગર સરિ તત્પદે
ગુણુસમુદ્ર સરિભિ-ઉપલી પાસર આમે—જુઓ જૈન પ્રતિમા લેખ
સગ્રહ ડમોઈના લેખ અક પ.

બીજો લેખ સ ૧૫૧૨ નો છે તે આ પ્રમાણે—

સ ૧૫૧૨ વર્ષે હામલુ શુદ્ધ ૮ શુક્રે શીમાસ-શાનીય મે. આખ્યા
આ આશુકદે સુ. સાતિમકેન પિતૃમાતૃ એવોર્ધ આત્મભિવસે મી કુયુ-
નાથમિત્ર મ પ્રતિ શી નાત્રેન્દ્રમચ્છે જી શી ગુણસમુદ સુરિભિ ॥
(પંચેતીર્થ)—ઉપર ગુણમ આઃ ૩૪૮

જાને ગુણસમુદ્ધા ગર ગુણસાગરે સ ૧૪૮૫ માં પ્રતિજા કરાવી
છે સ ૧૪૮૫ વર્ષે વેરાળ શુ ૬ રવિ મી જોસ વાસ શા ॥ મુત
સુપ્રકેન મી વાસુપૂર્ણમિત્ર ॥ પ્ર મી નાત્રેન્દ્ર મચ્છે શી ગુણસાગર
સુરિભિ સર્વ દોષ હરણ નિમિત્ત ॥ ૭ ॥—આઃ ૨૧

૨૯ સોમસુદર સૂરિક (તથા અવ્ધતા ૫૦ મા પદ્મપર)

(૪૩) આરાધના શસ

(૪૪) + નેમિનાથ નવરસ કાગ (ગુણસતી-પ્રાપ્ત-સરસ્વત મિત્ર)

આદિ—

આમા પહેલાં મજાશ્વરજીના બે સરસ્વત શ્લોક છે પછી

શસક

સમર વિચારક સમ્મ વિચારક સ્વારક થા પર દેવીરે

ગામ્ધુ નેમિ બિચ્છિક નિરજન રજન જગત્ત નમેરીરે

૩

* જન્મ સ ૧૪૩ વીશા ૧૪૩૩, વાચક પર ૧૪૫ સૂરિ પર
૧૪૫૩, સ્વમ ૧૪૬૬ આ પ્રતિષ્ઠિત સૂરિનું ચરિત્ર સોમ સૌધાન્વ કાન્ધ
માં નિર્ણય છે તેમણે સરસ્વતીના આશ્વયજુષિ કાન્ધાશ્વમ્ભુતવ સ્વમીય,
નવરસવી વપ્રેરે કૃતિઓ બી ૭ જાને ગુણસતીમાં તેમણે વદ્યમાં કપરેસમાદા
નાથાનગિપ (૧૪૮૫), યોગસાગર (સ) વદ્યવરવક પર (સ)
આરાધના પ્રકાશ પર (સ) નવરસપર (સ) વહીયતકપર
[સ ૧૪૮૬] વપ્રેરે નાથાનગિપ કૃત્તિ છે તેમના સિખ્ય મુનિમુદર સૂરિએ
યોગસાગર-અનુષંગિકરણે નાથાનગિપ રચ્યા છે

રવિતલિ વરતઈ સોરીઅ પુરવર અવય નયર સિગારરે
સમુદ્રવિજય તિહા રાજ કરતિ પતિ રતિપતિનઉ અવતારરે. ૪

x x x

આમા ત્રણ ખડ છે ત્રીજા ખડની

અતે—

આદોલ

પ્રથમ અશોક વિશાલ ફુલ પગર સુકુઆલ, નાદ મનોહરએ ચચલ આમર એ,
હેમસિહાસણ કત ભામડવઃઝકત, દુદુભિ અખરિએ ત્રિણિ છત્ર

ઉપરીએ. ૩૩

ઈમિ પ્રતિહારજ આઠ, કસર જિતો નગપાક, રચઈ પુરદરએ ભૂર ભગતિ ધરએ,
પાલીય જિનવર પાસિ, સયમ મન ઉલાસિ, સિવપુરિ પુરતી એ

રાજમતી એ સતીએ ૩૪

ફાગ

ધવલ આસાઠની આઠમી નાઠ મહા મેવ નારી

નેમિ જિણેસર સિવપુરિ અપુરિ ગયુ ગિરિનારિ

૩૬

પછી સરકૃતમા એ શ્લોક છે, તેમાના છેલ્લા શ્લોકની અદર
કર્તાએ પોતાનું નામ ‘ભૂયાદુગ્ધવત્ર સોમસુંદર્યગા શ્રી સધભદ્રકર’
એમા બતાવ્યું છે

—છતિશ્રી નેમિનાથઅ નવરસા વિંધન ભવિકજનરજન ફાગ
સમાપ્ત મિતિ

પત્ર ૪-૧૫ મોરખી પ્રબુલાઈ-અગસ્ટ ૧૯૧૭માં જૈન કૉન્ફરન્સ
હેરેલડ તથા મુનિ ધર્મવિજય તરફથી શમામૃત અને આ સાથે છપાયેલ છે.

[ધનદેવગણીએ સુરગામિધાન નેમિકાગ સ ૧૫૦૨ મા રચેલ છે]

૩૦ ભાવસુંદર (ત૦ સોમસુંદર સૂરિશિ૦)

(૪૫) મહાવીર સ્તવન—પાન વિહાર મડન સ્ત૦ ઉજ્જનમાના.
આદિ—

પણુમવિ સરસય માય પાય, નિતુ બે કરખેડિય,

x x x

શ્રી સોમસુદર સુરિ રામેા નિતુ સમરવિ નામ
 નમન વીરવ સકલ મણિ નિમ મેદસ ઘણુ
 પમ મદનન પરણુપાર પુરિ પચ્ચારો,
 પમેતિન પસિારણુ મળણુ છત્રી સપરિવરો.
 મેદસઓ ગિણિ નિરવસિઓ છતા અપરિ ક્યામ
 સ્ય મિત્રા મુણુ સમસ્તા, નિરમ્મલડીએ

દુરમનિ દુર પચ્ચાર્

x

x

x

x

અતે—

ઉદ્ધટ રસ ઓઃ મનિ ઓઃ સ્વિતિ ઠરિ લક્ષ્યમુદર,
 જિમ નાસર્ અમુદ સિમિ સપેપનિ સુખક પરપરિ,
 પરનિ પરપ પામિએ છકરતિ નર્મ નિહાણુ,
 છણિ કુસિ નમિઅ નાકર ગિણુવર નમ જિમ બાણુ
 ના મેઠ મિરિ નજીવદરિ સામર સકલ તારા મહણુ
 મુસિ બાણુ ન અમલ નાજિત અમર પરિ ના મદિવમ
 તા નિતુ નરી પરિ નિતુ અમલ અધિક ઘન નિહારવ
 શીમલ સદિતુ બણિ તવનક સ નનિ શ્રી વીર વિણિએ,

૩૧ સાધુધીર્તિ (વડેવપમછ—જિનદત્ત સુરિ શિં)

(૪૬) મત્સ્યાદર કુમાર રાસ

આદિ.

અતે—

વજાપ મઃ શ્રી જિનદત્તસુરિ, તામ સીમ નજી અલખરિ
 સાધુધીર્તિ મણિ રમીક સમ, બાણુમુલુપતમ પૂર્ણાસ. ૧૫૭
 —મણિ લક્ષિમ વિજયેન વિપિત મણિ અવિચલ પાનફો,

(આ રાસમા યોગ વસ્તુ છદ અને મુખ્ય ભાગે ચોપાદ છદ એક વિવાહછે કે જેમા ચોપાદને દરેક પાદને અતે એ લગાડયો છે (૪૭) વિક્રમચરિત્ર કુમાર રાસ સ. ૧૪૯૯ લખ્યાસાલ ૧૬૯૮

૩૨ માણિક્ય સુંદર (મેરુતુંગ શિ૦) ૧૪૭૦ આસપાસ)
(૪૭) ચક્રવર્તી ધર્મદત્ત કથા.

૩૩ તેજવર્ધન (૧૫ સે.)

(૮૮) ભરત બાહુબલી રાસ

(૩૪) સર્વાનંદસૂરિ (૧૫ મા સૈકામાં થયા સંભવે છે.)

(૮૯) મગલકલસ ચોપાદ. (પ્રાચીન છે)

આદિ—

મગલાચરણ

સયત્ર મગત્ર સયત્ર મગત્રમણુ મુણિનાદ
આમુગિરિ આદિનિણુ પાય પડમ પણુમેવિ ભાવિણુ
કછોલી મુખમણુ પાસનાદુ ઉરવરિ ધરેવિણુ
વાણુવાણુ મુખ વયણુએ અવતરી અક્ષરમાત્ર,
મગત્રકલસ ચરિત દિત ભણુસિંહ રલિઅ રમાત્ર

૧

ફદા—ગલિઅ રમાત્ર નિમુણુના મગત્રકલસ ચરિત,
ભવિઆ ભાવિર્ધ સભયુ કરીક મુનિચત્ર ચિતુ
નિશ્ચલચિત પસાહિવર્ધ વિવન વિલીજર્ધ દ્વિ,
મુલકિત વાણી ઈમ ભણુર્ધ શ્રી સર્વાનંદસૂરિ

૨

૩

—પા બ

આ રામના કર્તા સર્વાનંદસૂરિ દ્વિયા ગચ્છના દના અને તેમજે
આ રાસ ક્યાગે રચ્યો તે જણાવુ નથી એક સર્વાનંદસૂરિએ સ ૧૩૦૨
મા ચક્રવર્તી ચરિત રચેલું છે આ ચોપાદમા વચન સામેરી દુપદ

વમેરે રામે વાપરેલા છે ગી. ય.—બીજા સર્વાનન્દ્યુરિએ જન્મસ્થિતિ
રમ્ય છે આ રૂતિ પ્રાચીન છે ને તે ૧૫ માં સૈમથી અર્જુન નંધી જ
એમ જણાય છે તેથી અત્યારે તો તે સૈમમાં ખૂબી છે

૩૫ મહાલિંગે

૮

(૫૦) પેથડસસ

૧ (૧૧)

આદિ—

વિષ્ણુવપ્તિ વીનવત્ દેવિ સામિધિ વામેસરિ
હ સમમ્ભવિ આઠાસમમ્ભવિ તિલ્લવિ પરમેસરિ
વીર નિલિદ્ધ હ નમીય ચક્ષુ યદ્યવિનુ મી સવિદિ
કવઃ જગમ જગમ્પિસજ સમરીય મનરમિદિ
કેડીય નવર નિવસણીય વહત અનિદેવિ
શક્તિદેવતિ મન ખરીય ગુરચક્ષુ નમેવિ
ગસ રમેવડ નિલ્લમવધિ તાજમેજ રિ પાડ
સખ તસાવન રોપીડ એ સખ નિરિવિમગિરિ મેવિ.

૧

૨

૩

×

×

×

×

અતે—

સોમનાથ સ્વરૂપ વહીય રોપીડ વહીડ જામે

તિડ પીવાયુ દિવ મન રહિસડ મહસિક જણુઈ ધમિ.

તહિ નામિન.

તિડ પીવાયુ મેજિ તહિ હરીયાથા સમ રે

સરવાહે સખત મનીયા સમ રે

—પ્રાચ્ય વહ મિહિલક વ્ય પેથડ સસ સખમા

(૫ માં પાડયુ.)

[નિકમન્દ ૧૩ માં સત્તામાં જણેલા પોરવાડ વહના પેથડસસના
સુતો આ રાસમાં સહેપમા જણેલા છે રસ ૧૫ માં સત્તામાં
અવિમાં રસજેસે લામે છે પેથડના વિશેષ જણેલા અટે સુતસામર
જાવ્યુ ગુએ મિ. ય.]

વિક્રમ સોળમી સદી.

૩૬ દેપાલ. x લોજક સં. ૧૫૦૦ થી ૧૫૨૨ સુધીમાં
વિદ્યમાન કવિ.

(૫૧) જાવડભાવડ રાસ-પા. ૪

(૫૨) રોહિણીયા ચોરનો રાસ.

(૫૩) આર્દ્રકુમારનું સડ.

(દેપાલ ભણિ સાજી ગઈલા મુગતિ આપુણી ધાનચી

સકતિ સયલ સવ પ્રસન)

પ્ર. ૬૧

* પ્રસિદ્ધ નામી કવિ હતો તેનું દુકુ નામ દેપો હતું શ્રી ઋષભ-
દાસ કે જે ત્યાર પછી સત્તરમા સૈકામાં જૈનેતર કવિ પ્રેમાન દને પણ ટકર
મારે તેવો વણિક આવક કવિ થયો છે તેણે સવત ૧૬૭૦ માં રચેલા
ચોતાના કુમારપાળ રાસમાં ઉલ્લેખ કરી તેના વખાણ કર્યા છે કે —

આગિ જે મોઝા કવિરાય, તાસ લાય ચરણુરજ ઋષભરાય,

લાવણ્ય, લીંગા, ખીમો ખગ, સંકલ કવિની કીરતિ કરો

હ સરાજ વાછો દેપાલ, માલ હેમની ખુદિ વિશાલ,

સુસાધુ સમરો સુરચદ, શીતલ વચન જિમ સારદચદ

વધુ હકીકત માટે કોચર વ્યવહારી રાસ નુઓ. તેમાં જણાવેલું છે કે
દિલ્લીના પ્રસિદ્ધ દેસલહરા ગાહ સમરો અને સારગ એમનો તે આશ્રિત હતો,

ચાચક તેહના ધર તણુક વેધક નર વાચાલ,

નાળીતજ જિનરાસની કહીઈ કવિ દેપાલ

આમાં ચાચક એ વિશેષણ તેમજ ખીજે સ્થલે તેજ રાસમાં ‘લેયોરે
ઠાકુર હુમ જે ભાવઈ’ એમ ઠાકુર ગજદયી સંબોધન સૂચવે છે, કે કવિ
લોજક હતો (વિજયધર્મસુરિ દ્વિતીયાદિક રાસ સંગ્રહ ભાગ ૧લો)
આના એક કાવ્યની પ્રતિ સ ૧૫૦૫માં લખાયેલી છે દેપાલ ગુજરાતમાં
કર્ચો હતો અને ગુજરાતમાં ગઈને તેણે ઘણા કાવ્ય રચ્યા હતા એની જે
કવિતાઓ મળી છે તે તે કવિના ખીજ ગુજરાતી જૈન કવિઓના જેવીજ
આપામાં છે દિલ્લીની ભાષાની કળા અસર તેમાં જણાતી નથી (મ બ)

(૫૪) વજ્રસ્વામી શોપાઈ સ ૧૫૨૨

(૫૫) શ્રી હનુમાલ્લા અરિત શોપાઈ—

આદિ—

વસ્તુજી.

વીરભિષુવર પાપ પશુમેવિ ખલુભિય પરમેસરીય
હરખિ હીન્ના મુખિ હસઆભિષુય
દિગ્વલુ નિલુ આલુલ્લુ વાગવાલુ સરસાલિ સામલિ
અલ્લુઆલ્લા અરિત મુલુ, મુલિ આલુ મુલિસાલ
સમતલુઈ સુપસાલિઈઈ કલિઈ સુમલિ રેપાસ.

—૫ મ.

(૫૬) હરિયાળી.

(એ હરિયાળી જે નર જાણે, મુખે કવી રેપાસ વખાણે.)

(૫૭) રત્નસિલ્પની કલાવાળી—

એ ભણે ભણેરી અખિરક જાવનક ધરિ એદિ
આમલિ મીઠી હસમલુ અતલુ પદિ એદ.
જલુ મરઆ રોઈ લીલ્લી અલુપરત્તર વિદાસ,
શુભમલ મુનિવર અરીય, કલિસાઈ કવિ રેપાસ.
કમલુ વનલુ નરવર રતલુ કવિ મળલુ અ.

૧

(૫૮) રત્નસિલ્પની કામ.

આદિ—

પલુભિય પાસ નિલિલ્લુ અલુ સરસાઈ મુનરેવી
અલિઆ મુલિપઈ અલિસુ હામ નાપિ મુલુ કેવી. ૧
સેદમસુદર રતલુ મુલુભલિ અમરો,
કમલુ નિમ અલકત કલિ સજમ સિરિદારો
શુભિમલ મુલિરાઈ નમ મલિયમુ બેદતડ,
નવરિયા પામલિય નવરિ ખલુતડ વિદરતડ. ૨

અતે—

નદહ સો સિરિ શૂલિભદુ જો જુગહપહાણો
મલિયહ જિણિ જગમલ્લ, સલ્લ રધવલ્લહ માણો,
ચૈત્રમાસિ બહુ હરિસ રગિધિ જુ મુણિ ગાએવહ,
ખેલહિ નિયમણિ ઊલટિ હિન સુ કાનુ રમેવહ ૨૭
—૨૭ દુકોનુ સુદર કાવ્ય છે

(૫૮) આર્દ્રકુમાર ધવલ.

આદિ—

માઈએ નયરહ સીદ્ધયારિ, પાચ કન્યા રામતિ રમઈએ,
ચિહુપણુ વરીવલા થભ ચિયારિ, વરનવિ પામઈ પચમીએ, ૧
વાવિ ચહખડીએ ચ્યારિ એ ખભ, ચિહુ ચિહુ કુમારી ચ્યારઈ વરિયા એ,
૩પિ નિરપમ જેમીય રભ, ધણુત્ત ધૂય તેહે ખીજવીય ૨

* * * *

ધન પ્રભાવિઈ કવિ દેપાલ, આર્દ્રકુમાર વલી આવિહ એ ૪
ધવલ ૧

* * * *

અતે—

અભયકુમાર તૂ મીત્રીકએ, ન્યાયઈ એ વડપુદિ તૂ.
અમદ પ્રીય વાછતઈ રહાતીહ એ, રમતલઈ બાર વરીસ તૂ.
અખધયિ હોઈ જે વાછ તૂ, વડ લેસાલીહ એ.

(૬૦) +સ્નાત્ર પૂજા.

આદિ

પહેલા, તણુ પ્રાકૃત આર્યા-ગાયા છે, પછી હાલ-ચાલ
પવિત્ર ઉદ્ધ લેહ અગ પખાલી, વિવિધ વસ્ત્ર જાદવ ચિરમાલી,
કુસુમાન્નલિ મ્હેલો આદિ જિણુદા, તોરા ચરણકમળ એવે

ચોમઃ ઈદિ-કુસુમા. ૧

* * *

અતે—

સરસ સેવતરી માથલી માળા યુલુ ગાવે ઈમ કવિય દેખાણા
જાગમ અપણવ સમત યુલુગણે અનત ચોવીશી નિનની

જોળમ પાઠ

કુસુમાંજસિ મોહી વીર નિલુદા તેરા નરલુ
વરુ.

નર્ધ ટુમ્હિ નર્ધ વુમ્હિ કુદ મદાર
નીશ્વપ્પ કમથલ સિદુવાર અપ્પ સમુળ્લવલ
પસરતુ પરિમલ નિસિય, અંધકુદ લુલુત મકુવર
મ્મિ કુસુમાંજસિ નિન અલસિ, ચિતિય પાવલસુસ
મુકિમ તારામલુ સરિસ (પાઠનરે મુકિમ તારા અલસરિસ)

અવિમલ પૂરક અસ—

૬૫ વિવિધ પૂનસમેલ.

(૬૧) ધાવચ્ચા કુમાર અસ.

આદિ—નર દાસમી નલુઈ નરવર શાવિદો
કુમાર ધાવચ્ચા નિહાં વસલ નિસિત પ્રનિમ ચદો.

* * * *

અતે—

દેખતે અલુઈથી સફિનાં યુલુ રમિઈ મર્ધ
રાતિ કિલસિ સેવા કરઈ તે સિવપુરિ નર્ધ

—નિલુળી મનિ અસત્તા પલ્લી ૧૮

— ૨ ૧૧ રિ. ૫.

(૬૨) જાવુસ્વામિ પથલવવળુન શોપઈ રમપ સ ૧૫૨૨

આદિ— અસો શુ. ૧૫ રિ.

શાવમ અલુદર પથ નમી અસદિસુ અરિદત,

હરપામથ અદનિસ વલઈ મરમ તુ અમવન.

૧

ભવભજણુ ભગવતનૂ આણુ અખડ વહેસિ,
સીલ સિરોમણિ ગુણુ નિલકે, જૂથુ કુમર વણેસુ,

૨

* * * * *

અપે—

સવત પનર ખાવીસમઠં એ વ રચિ ઇણુઈ (ખાવીસ રવઉ આસોઈ)
પૂનિમઠએ,

ભણુઈ ગુણુઈ નરનારિ તેહ મનિ ઉપશમ રસ વસઈ એ ૧૭૮

કાવ્ય—શ્રી જૂથુ સ્વામી રિદ્ધિ ગામી ભવહ પચતણુ ચરી,

ઉપગારકારી બુદ્ધિ સારી રચ્યઉ દેખઈ પપ કરી,

જે ભાવિ ભણુસઈ અનઈ સુણિસ્યઈ રહસ જાણી એહના,

જિણુ આણુ ધરસ્યઈ ક્ષમા કરસ્યઈ કાજ સરસ્યઈ તેહના ૧૭૯

(વિ ધ)—અપૂર્ણુ આચીન પ્રત મારી પામે છે.

— ૧૬૯૩ વર્ષે આસો સુદિ ૭ શુક્રે લિખિત મુની છંવા-
મનિ મેહાજલ પઠનાર્થ—ગુ વિ

૩૭ રતનાકર સૂરિ.

(૬૩) + આદિનાથ જન્મભાષિપેક.

આદિ—

વમ્નુ

વિનીયનયગી વિનીયનયરી નાભિ નિયગેહિ

મત્તદેવિહિ ઊયરિસર, રાય હમ સારિચ્છ સામિય,

મિરિ રિસહેસર પઠમ જિણુ, પઠમ ગયવર વમહગામિય,

વસહ અલક્રિય કણુય તણુ, જગો જગ આધાર,

તમ્મુ પય વદિય તમ્મુ તણો, કહિશુ જન્મ સુવિચાર.

૧

*

*

..

*

અતે—

જરુ,

રિસદ મહર્જી રિસદ મહર્જી ક્રિય મુરશ, ૧૨
 ઉપાધિય જય જય કરિય, જનની પાસિ મિત્રેવિજય
 નદીપર જાડુ દિવસ કરિય દેવ દેવી નિયમણ જાડુ
 પ્રસ્થિપરિ સમય જિનેશરકિ, કરુ ન્દવણ ગડુભાતિ
 મુનિ સ્વચ્છાવર પાવદર, જિમ તુમ કિયર્થ વરમુતિ

—પ્ર દેવાયની સ્નાન પૂજામાં અતમત વિવિધ પૂજા સંમદ.

(દેવાય કવિના સમક્ષીન દેવા જોઈએ તેથી આ કવિને દેવાય
 કવિ જાણી મૂકેલ છે)

૪૮ સ ધવિમલ (મેલા સંઘવી) ૮૦ મુનિમુન્દર સિધ્ધ.
 (૬૪) મુન્દાન એપિનો શાસ પ્રબંધ સ ૧૫ ૧ ને ૪૪ ૪ ગુર
 આદિ—

પદ્ધિવર્ત પ્રવૃત્તિસુ અનુકર્ષિત એ, જિજ્ઞાસુર સ્વર્ગીય,
 પાજી શાસનદેશએ લીધ નામર્થ સીસ.
 સમરીત સામિતિ સારા એ સ્થાનિય સમારત
 અમર્થ પાસર્થ પ્રતિષ ૧ એ કવિ લિર્થ એક કરુ. ૧
 તર્થ તુડી વતપિયિ મહુધ્ધે દર્થ આનિસુ અર્થ
 સેધિ મુન્દસુ તર્થુટ રસ રમિયો મન રમર્થ
 જન દીવક વારક વેર વસુદર્થ વડીની
 અથ નમરી અપુરુષર્થ અમરપુરિ જીવી. ૨

x

x

x

અતે—

તીર્થર્થ અવસરિ અલમન લીયર્થ એ મા. નર અનર્થ નારીદ, મ.
 યીમ મહાતમ સાંભથો એ મા વિવર્થ પશ્ચિમ કદ સ. ૪૦
 તપર્થુટ ગુર યાવમ સમાએ મા. મી મુનિમુન્દર સરિ મ.
 નામર્થ સર્વ સિધ્ધિ સંપન્ન એ મા. દુરિય પશ્ચાર્થ દુરિ, મ. ૪૮

તામ્ર તાલુકા સેવક રચક એ મા. ગસ હૃદય રૂઝ રગિ, મુ
 ચાપિદ મીલ મોહામાગુ એ મા આનદ ઉપજાઈ અગિ. સુ. ૪૯
 સવત પતર એકાતરક, મા. જોડા ચાથિ વિશુદ્ધિ, સુ
 પુષ્પ નક્ષત્ર ગુરુવાર સિદ્ધિ એ, મા ચરિત્ર એ પદુવિ પ્રસિદ્ધિ સુ. ૫૦
 જા લગઈ મેર મહીધર મા. જા જલ સાયર પૂર સુ
 શીલ મુદરિમન ગાઈ મા. જા લગઈ મસિ નઈ સુર, સુ. ૫૧
 જે નર શીલઈ નિગમલા એ, મા નારિ નવાહિઆ મલ સુ
 એ કર્નેડી કવિ કહઈએ મા હું તીહ પગની ધૂલિ સુ ૫૨
 શીલ હિ સવિ મુખ સપજઈ એ, મા શીલ લગઈ નવનિધિ, સુ
 શીલઈ સુર સાનિધિ કરઈએ મા. શીલહિ સયલ પ્રસિદ્ધિ સુ. ૫૩
 શીલહિ ઉત્સવ નિતુ નવા એ મા શીલહિ કોડિ કલ્યાણ, સુ
 શીલ લગઈ કહીયઈ કિસો એ, મા પામીઈ પચમ દાણુ સુ ૫૪
 શીલ પ્રગથ જે સામલઈ એ માલ્હડતડે, નગનારીય તે ધન, સુ.
 મુદરિસન રિધિ કેવલી એ, માં ચતુર્વિધિ સધ પ્રસન્ન, સુણિ સુદ૦ ૨૫૫

—વિ. ધ ચોપડો પા. ૨૩-૩૭)

—સ. ૧૫૭૩ માજ લખાયેલ પ્રત ડેહલાના બહારમા છે.

—કુલ પાચ દાળો અને ૨૫૭ પદ સાગર બ. પાટણ

[આ કૃતિના કર્તાનું નામ કોઈ પ્રતમાની અશુદ્ધતાને લઈને 'મેલો
 સધવી' એવું હોય એમ ઘડીબર લાગે છે પણ સૂક્ષ્મતાથી વિચારતા
 સવવિમલ એજ નામ ખરૂ જણાય છે]

૩૯ ધનદેવ ગણિ.

(૬૫) મુરગાલિધાન નેમિકાગ. સ ૧૫૦૨
 આદિ—

પહેલા, સમૃતમા મગલાચરણ શાર્ફલ જ્યોતમા છે પછી પ્રાકૃ-
 તમા નીચે પ્રમાણે શાર્ફલ છે —

દેવી દેવિ નવી કાલીબર તણી વણી અમીસારણી.
 વિધા સાવર તારણી મમ ધણી દસાવણી સમિધી
 મમ દીપતિ જીવનિ સરસનિ મમ વીનતી વીનતી
 બોધું નેમિકુમાર દેવિની રનિ હામિઈ કરી રજની.
 સરસતિ મુખ મનિ દેવીઅ દેવીઅ તું નમિ મારે,
 નીલમમ હમ સામમ બિનવર વરણું નેમિકુમારે.
 મમિન હમ ઘાતાર સામી નેમિકુમાર
 દાર મનોદાર એ મુમનિ રમણિ વર એ

x

x

x

અતે—

યાન ઉપનું જાણીય સણીય રાખેમઈ રમી
 મિરિ સિરિ સામીય નિરખીય દરખીય સા નિવજ અમી,
 સામી કેવલ મમિની કરિ મરી રાજમતી નાહી
 સા સરી નિગમજ રાજકુમરી, મુમતિઈ મઈ સા વરી
 ને દેવઈ મિરિ રમ ઉપરિ મમઈ મી નેમિ પાવે નમઈ
 ને પામઈ મુખસિલિ રિલિ દિ રમઈ મી રાજમતી મોમઈ

—મતિ મી મુરમાનિલિ નેમિમમ સવણ સવન
 ૧૫૦૨ વર્ષે ફૂતો ધનદિવમણિના

[આ સરકૃત પ્રાકૃત તથા મુદ્રણી એમ જલ્દી બાધમય છે જલ્દી]

[સોમસુદર સરિએ જલ્દી જુદો નેમિનામ નવરસ ધાન એમ જલ્દી
 બાધમય ૨ થો છે અને તેજ સમય બાધમયમાં. જુઓ પદમી સરિના
 અતમ મોમસુદર સરિ.]

૪૦ સ ઘઠસશ મણિ (ત૦ રત્નચોખરસુરિ-ઉદ્ધવનદિયિ)

(૬૬) સમ્યક્વરાસ (અહ બાધમાં) સ ૧૫ ૫ મામર તલપદમાં
 અતે—

તપ મરિજનામક જાનિજા એ માન્યતો,

શ્રી સોમસુદર સુરિ, સુણિ સુદે, શ્રી મુનિસુદર સુરિ માલ્લતડે,
 નયર્વત નયર્વત સુરિ, સુણિ સુદે * * ૮
 શ્રી ગુરુરાજ વિશાક્ષરાજ, માલ્લ. ચિદ્દિ દિસિ કરમ વિહાર, સુણિ,
 સમર્પિત રેયણુ પ્રકાસતા, માં સોસણુ ભાસ ભાસણુ હાસ. સુ. ૯
 એ ચ્યારમ ગુરુ તપગચ્છ ગુરુએ, માં રત્નશેખર સુરિરાય સુ. ૧૦
 ઉદયનદિ ગુરુ વદિધએ, માં જગમતીરય પ્રાય સુ. ૧૦
 સવત પનર પુત્રોત્તરએ, માં માગસિરુ રચિઉ રાસ સુ. ૧૧
 તલવાડા પૂરિ નિપતુએ માં મુષ્કરસ કલસ સકાસ. સુ. ૧૧

—ધતિ ૫ સધક્લસ ગણિ વિરચિત સમ્યક્ત્વ રાસ સમાપ્ત
 સ. ૧૫૩૮ વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧ દિને, પૂજ્ય ૫. જયહેમગણિ
 ગિખ્ય, લાવણ્યધીર ગણિના લિખિત—સાં બ. પાટણુ.

૪૧ આનંદમુનિ.

(૬૭) + ધર્મ લક્ષ્મી મહત્તરા-ભાસ, સ ૧૫૦૭
 આદિ

દાળ પ્રથમ

સકલ સદા ફલ વિમલ ગિરિ, જિણુ ચઢવીસ પ્રણામ,
 કરિમ કવિતુ સોહામણુ એ, ગચ્છ રતનાગર નામ.

* * * *

અતે—

જાણુતી એ ગુરુ ઉવયાર, શ્રી ધર્મલક્ષ્મી મહત્તરાએ,
 મડવુ એ નગર પ્રવેસિ, સવત પનર મતોતરએ,
 શ્રી મહત્તર એ ભાસ કરેસિ, ઓસવસિ આનંદમુનિ
 શ્રી સદુ એ સિર્કે અનદિન, મડણુ લીમ સહોદર એ,
 સોની એ ભોજન તન સધપતિ માણિક પય નમઠ એ
 ધામિણિ એ ઘો આમીસ, શ્રી રચણુસિદ્ધ સુરિ પરિવાર સહ
 જન્મ એ દોરી વરીમ શ્રી ધર્મલક્ષ્મી મહત્તરા એ

શ્રી હર્ષણી મુદતરા, અન્નિયત ન સસિમાણુ,
અન્નિસિ એક શુભ આર્તનાં, રિદિ થઈ કલ્યાણુ.

૫૩

—મથામ ઉપ પ્ર ને એ ગુરુ મમ સમન.

૪૨ આસાયત

(૬૮) હ સવત્સરકા ધોષર્ષ (વત્સરાજ હ સસલ ધોષર્ષ)

લ. સ. સ. ૧૫૧૩ પહેલાં

આદિ—

અમસવર્ષ સમાણુ પ્રભાત દમણુ અવર નવરાણુ
પુર પદ્મણુ પદ્મણુ અવણુ વીર જાવનવા.

૧

અગ્રર્ષ—

સિખર નહ દસ સદસ યાચાર કના કલસ પન નરવધ નત
ગોધવરીનું નિર્મલ નીર પુર પદ્મિણુ વસઈ તસુ ગીર.

* * * *

અતે—

ધર્મર્ષ સામ્રા અવિચલ રામ નહ પુણુ ઇન્દ્ર પાપ નિ કર્મ,
દેવ અગ્રાદુ નિલુવર નામ, દુપ તણુકે ૭ દેશ દામ.

૩

અવર દેવ તક પૂજા પાપ નિલુ પૂજા દેવ નિર્મલ વાઈ
નિલુવર મોજિક ધર્મ તે કરક પાપરેડ તિમ દેવા દરક

૩૧

નુજવત ગર પાપ અણુસર મુનિ પુરી મદિ અણુસર
પુર પદ્મિણુ વાલવણુ વણુવણુ વત્સરાજ નહ દસ

૩૨

મોમ થા રામ રાજી કુલપુત્ર કથા વેળાં વાવની,
મોમ દુદુ વસુ મકર્ષ સુતિસ્વર્ષ આરિ જાતીસાં દુર્ષ

૩૩

અનુલી નિલસપ વિશાયા નિલુ મોદમાયા નમા

નુજનાં દેવ દરિ સદિ દસઈ અણુક અસામ્રા નિહ આદર્શ દસઈ ૩૪

—૪ ખડ છે દરેકની અત કડીમાં ‘અસાધત’ એમ લખેલ છે સ ૧૫૧૩ વર્ષે પોપ વર્ષ ૧૨ વિપ્ર મુશરિકે—વિવ્રકવિજય અડાઉ ઉદયપુર

—ધતિ ગ્રી હસ વસ કયાયા ચતુર્થ ખડ સમાપ્ત. સ. ૧૬૫૯ વર્ષે બાદવા સુદિ ૮ દિને ત્રાં ઉદયચંદ્ર શિ ત્રાંમનોહર લિં નાદસમા અંગે પાના ૨૩-૧૨-ન પર. ૩ કો.

રત્નશેખર ૧૫૧૦ આસપાસ.

(૬૯) રત્નચૂડ રાસ. —૩૦, ભાં.

૪૪ કલ્યાણસાગર.

(૭૦) વીશી (૨૦ વિહરમાન જિન સ્તુતિ) પૈકી ૧૪ જિનસ્તુતિ. આદિ.

ગ્રી સીમધર સાબલડ, એક મોરી અગદાસ
મુગુણ સોહાવા તુમવિના, રચણી હોઈ છમાસો

—શુવન જગધણી.

x

x

x

x

અતે—

કલ્યાણસાગર પ્રભુસું રમિછ, હરીય કરી મુઝ મીટ પ. તુ

—શુજગ સ્વામિ ગીત

[પંજીના ૬ જિનના ગીત સૌમાગ્યરત્ને પૂરા કર્યા છે.]

૭-૧૩ આ ક

(૭૧) અગડદત્ત રાસ (૧૫૧૦ આસપાસ મ કી)

૪૫ ઋષિવર્દ્ધને સૂરિ (જા. અચ્છનાયક જયદ્રીવ-
સૂરિ કિં)

(૭૨) નસદવદતિ રાસ-નયરાજ ચક્રચર્ચ સ ૧૫૧૨ મિત્રોદ
ગિરિમાં-મિત્રોદમાં.

આદિ—

ધૂરિ દુહા.

સખસખ મુદસતિઠર, ઋષીય રાસતિ મિત્રેષુ,

દ્વંન સીસ તપ ભાવના, પુણ્યપ્રભાવ ભણેષુ.

સુશુભાં મુખરિસ વર અરિય વાચર્ષ પુણ્ય પવિત્ર

દવદતી નયરાયન, નિસુણુ ચાર અરિત.

×

×

—

×

×

અતે—

શ્રીય જયદ્ર વચ્ચનાયક અધુનર, ગુરુ શ્રી જયદ્રીવરતિ સૂરીસખ

જનસ નામિ નાસર્ષ દુરિત, ૩૨૮

તામુ સીસ ઋષિવર્દ્ધને સૂરિર્ષ

દાદે કવિત મન જ્ઞાનક પ્રરિર્ષ નયરાય દવદતી અરિત.

૩૨૯

સવત પનરખાદોતાર વાસે થિયદુટ ગિરિનગર સુખાસે

શ્રીયસખ જ્યાર જાતિ મધુર્ષએ

એદ અરિત ને ભણર્ષ ભણાવર્ષ દિદિ દિદિ મુખ વચ્ચર

જ્યાર્ષ નિરુનિ મદિર તસ લગુર્ષએ. ૩૩૧

—૪૭૧ શ્લોક પૂર છે (સામરભાવર જા.પુ.)

—૫૧ ૧૧ મિ સ ૧૫૭૬ જા. શ્રી મિનસાધુસરિયુ.

—જા. જા. પાટલુ કામદે ૮

—૫૫સમિ જ્યુસખા સતિ શ્લોક વિશેષિતા

દાદે નયદવેડન પ્રત્યેકાસર સખયા. ૧

ઈતિશ્રી નયપચ્છનસસ વદે નયરાસ સપૂર્ણ સ ૧૧૫

વર્ષે વચ્ચપ શુદિ ૭ રૂપા ભક્તિ શ્રી વદપદ નમરે. ૧૧-૧૩ જા. ૬

—૫. ૧ જા. ૫.

—મ. ૧૬૬૯ વર્ષે માટે ૧૪૮૫ પ્રવર્તમાને ચંદ્ર શુદ્ધિ ૧ ગુરૂં
શ્રી અચલગચ્છે વ્યવ૦ ઉત્પદિરણ વિખાપિત (વિ ધ એક
ચોપડામા પાના ૧૮૦ થી ૧૯૫. પક્ષિ ૧૮)

૪૬ મતિશેખર (ઉ૦ દેવગુપ્તિસૂરિ-સિદ્ધિસૂરિ-ઠક્કસૂરિ-
શીલસુંદર શિ૦)

(૭૩)વજ્રારાસ. મ ૧૫૧૪

આદિ.

પહિલઉં પશુમી પયન્મત્ર વીગનિયુદ્ધ દેા,	
ભવિય ચુલુક ધનનાતલુક, ચરીય બલુક મખેવિ,	૧
નિલુવગિ ચિટ્ટુ પરિભાગિયઉં, મામલિ નિર્મ્મલ ધર્મ,	
નિલ્લ દુરિ દાન પ્રમગીયમ, નિલિ નૃત્ત સવિ દર્મ	૨

વસ્તુ—

દાન ગિરુ દાન ગિરુ દાનિ જમ મિતિ,	૧
દાનદિ વમિ ત્રિલુક ભુવન, દાન માન આપડ નરા હિય,	
દાનિ દુરિય નાસદ સયલ, દાનિ સેવ મારદ સુરા હિય,	
દાન જેમ ધનર્થ દોષો, પુન્નદિ પામીય પાન,	
માવધાન તુમ્હિ મામતક, પૂરમ ભવ અવદાત	૩

અંતે—

શ્રી ઉવએસ ગાંધ સિલુગારો પહિલો રચણપ્પહ ગણુધારો,
ગુણિ ગાયમ અવતારો
જડખુદેવ સૂરીય પ્રસિધ્ધો તાસ પાટિ નિલિ જગિ જસ લીધો,
સયમ મિરિ ઉરિદારો

જનુકમિ દેસુપતિ ધરીસ, સિદ્ધિ સરિ નામિ તસ સીસ
યુષ્કિમ્બસેવીય પાપ

તાસ મારે સર્વર્થ ત્વતો મહનાપક મદિમા યુષ્કવતો
—કક સરિ ગ્રા રત્ન. ૨૭

સર્વ દરિય બાપીય તિલ્લિ યુષ્કદાસ યુષ્કવત સીસમુંદર સાસ
વારીય નિલ્લિ અલ્લમે.

તાસ સીમ મતિસેકર હરસિદ્ધિ પનરકમ્બ મદિપર વરસિદ્ધિ.
મીપે ક્રિતિ અતિમ્બે. ૨૮

(વધુ બીજી તતમા) —જેનસામર ના કંઠપુર.

એક મરિત પન્નાનક બાવર્થ મલ્લુ યુષ્ક ૭ કકમ કલ્લક
જે સમસિ ધમ્બ હન

તે નર વર્ણિત ફલ પાવક વિવસમ્બ નવક નિધાન

—વિ. પ. આપડો ૮૫-૧ ૫

—દાપમ્બર્થ નાં પાલ્લુ; રત્ન, અમ્બેદ.

(૭૪) નેમિન્યાથ વસત કુસલ.

અપ્રાદિ

સારક મર્થ પાવ નમીનર્થ મમર્થ એક પસાવ રે

નેમિ નિલ્લેસરના ભવ મર્થસિ સામકમુત્ર મનિદારે બી વલ્લવકુલ મમ્બુર.

યાલ્લ કુલ મમ્બુર સ્વામી નેમિ નિલ્લેદરે.

અપ્રાદિ નસ પવકમલ વ્યુદ્ધાર્થ સુરવર કિનર ઉરે.

x

x

x

x

અત—

મેા પરમેશ્વર કેસર થકન પૂજી કુસુમ કપૂરે.

કકર્થ મતિપીપર સુષ્ક મતિપીપર, નિમ ફલ્લ

સુપ પૂરે—૧ ૭

વમતમામ શ્રી નેમતણુઈ ફૂલડે ફાગ પ્રગધરે,
રગિ હિ ચગ લેધનઈ ગાસઈ, તિહિ દુપ તણુકિ ન ગધરે. ૧૦૮

—મં ૧૫૭૮ વર્ષે ચેત્ર માસે કૃષ્ણ પક્ષે ૧ તિથી મોમવાસુરે

શિવલાભ ક્ષિપત-૬-૧૪ વિ. ધ

(૭૫) કુરગહુ (કૂરધટ) મહર્ષિરાસ. ૨૪૫ ગાથા સં ૧૫૩૭.

—રત્ન, ચ, ૩

(૭૬) મયણુરેહા સતી રાસ. સ. ૧૫૩૭.-૩૦

[હર્ષસૂરિ (ક્રષ્ણસૂરિ શિ) કૃત ધના ચોપઈ મ ૧૫૧૪
માણેક આ પ્રમાણે નોધાયેલ છે, પણ કર્તાનું ખરૂં નામ નો ઉપરોક્ત
મનિજેખર લાગે છે]

૪૭ જિનવર્ધન. (સં. ૧૫૧૫ આસપાસ)

(૭૭) ધન્નારામ (પ્રત મ ૧૮૦૫)-રત્ન, ચમ

+ ઉપદેશકારક કક્કો પૃ ૩૩૭ સ મા બી

૪૮ ન્યાયસુંદર ઉ. (ખ જિનવર્ધનસૂરિ શિ.)

(૭૮) વિદ્યાવિલાસ નરેન્દ્ર ચઉપઈ. સ ૧૫૧૬.

અતે—

ઇણુ પરિ પૂર (૧૫૧) ઉપાલી આહ દેવલોક પહુતહિ નરરાહ,
ખરતર ગચ્છિ જિનવર્ધનસૂરિ, તાસુ મીસ બહુ આણુદ પૂરિ ૩૫૫

શ્રીઅ ન્યાયસુંદર ઉવચાય, નરવર કિધ પ્રબધા સુભાય,
સવત પનર સોલ વરમભિ, સત્ર વેયણુ એવિહિય સુરામ ૩૫૬

વિદ્યાવિલાસ નરિદ ચરિત, ભવય લોય કહ એવ પવિત્ર
જે નર પઢઈ સુણુઈ સામલઈ, પુણ્યપ્રભાવ મનોરથ કલઈ ૩૫૭

—સવત ૧૬૬૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૬ રવિ-ભાવ (પૃ ૧૫૫. ૧૩)

૪૯ રત્નસિંહ શિષ્ય (૮૦)

(૪૯) જાનૂરવામિશાસ સ ૧૫૧૬ બીજા આવણુ યુ. સોમ
આદિ—

સરસતિ સામણિ સારાએ જોગમ મણુપર,
રાસ જાપિ ગુણવર્ધીએ સિરિ જાનુ કુમાર,
જાનૂલીવહ બરહમેશ મમજ વર દેસ,
નમર રાજગુહિ જાણીએ કિણીય નરેસ.

૦ * * *

અતે—

સવા પનર સોસોતાર્થ એ માસત બીજા આવણુ માસિ, સુણિ યે-
શિવતિથિ દતી ઉગલી એ માસ સોમચરત્ત દુવે રાસ. ૧૦
તાપમંદિત મણુપર અભિનવાએ માસ અક્ષરિય સોમમ સામિ યુ,
રૂપસિંહ સુરિ આર્ધર્થ એ માસ અઠ મહા સિદ્ધિ નક્ષત્રિ. ૧૧
તાસ સેસિ હણિ પરિ મણુર્થ માસ વિનય કરી અપાર, યુ,
રાસ મણુ રવીચામણુરે મા ૫૪ કરી જાવિક બધાર. ૧૨
ગુણિર્થ મણુર્થ નિમ્નણિર્થ એ જાનુર સામિયુ રાસ
તસ પરિ અમણિ પામીર્થ એ નવનિધિ તણુક નિવાસ. ૧૩
અહ સુરિ ન જામએ માસ મેર ગિરિ ધ્રુવ તાર,
તાં લક્ષ્મી દુપર્થ મામજ માસ સામી જાનુ કુમાર. ૧૪

—૬-૧૩ (તિ. ૫.)

૫૦ રાજતિલક ગણિયુ

(૮૦) શાલિવાહ મુનિશાસ. આ ૩૫ ફુકો માગ્ગિન રાસ છે
આદિ—

જાનુપુરિ જુ પાસનાહ જાનુમેણિય બસિએ

હઉં પમણિસુ સિરિ સાલિભદ્ર મુણિતિલયહ રાસુ.
મનિયહુ નિસણહુ જેણુ તુમહ હુઈ સિવપુરિ વાસુ.

૧

*

*

*

*

અત—

મેણિય ખોહિય ભદ્રા નિય ધરિ, પત્તા સખર્ન સિદ્ધિ તે મુણિવર,
રાજતિલક ગણિ સથુણુઈ, વીર જિણેસર ગાયમ ગણહર

સાલિભદ્ર નહિ ધનઉ મુણિવર, સયલસધ દરિયઈ હરક ૩૪

સાલિભદ્ર મુણિ રાસો જે ખેલા દિંતી,

તેસિ સાસણદેવી જણુયાઉ મિત્ર સતી ૩૫

[મ ખ.]

[પૂર્ણિમા ગચ્છમા એક રાજતિલક સૂરિ થયેલ છે કે જેના
ઘાતુપ્રતિમાપરના લેખ સ ૧૫૧૬ તથા ૧૫૨૯ ના મળી આવ્યા છે,
તે કદાચ આ કવિ હોય—તેથી તેમનો સમય સોળમા સૈકામા પૂર્વાર્ધ
મૂક્યો છે]

૫૧ બ્રહ્મજિનદાસ. (દિ૦ સકલકીર્તિ-ભુવનકીર્તિ શિ.)

(૮૧) હરિવશરાસ સ ૧૫૨૦

આદિ—

અતે—

લોભવાહિ જીવ ગમાર, મિથ્યા ધરમ થાપ્યો અપાર,

શાસ્ત્ર લોપ્યા બહુ જિનવરતણા, કુમત થાપ્યા તીણે આપણા ૩૫

હુડા સર્પિણી કાલ વિશાલ, પચ મિથ્યાત ઉપજે ગુણુમાલ,

જિમ પૂનિમ ચક્રી ચક્રલા હાણિ, તિમ પચમકાલિં જિનવરવાણિ ૩૬

જે(ઇ) લો કાલ તણો પરતાપ, બલિભદ્રે મિથ્યાત કીયો વ્યાપ,

શીપરિ જમ વાપ્યો અતિ ધણો, બલિ દેવિ નારાયણ તણો ૩૭

તિહાં મહો નારાયણ હવો દેવ પ્રાન ભેદ કરિ જનુ સેવ,
 દયા ધરમ હોડપો તીજો ચમ, આપ્યાર તણો જનુ કીરો ભગ. ૩૮

* * *

જિણુ સાસણુ નિકલક અપાર મારમ મુમતિ તણો ભવ પાર,
 કિમવર નિમજ અરચન, છવ દયા દીસે ઉત્તમ. ૪૧

* * *

નેમી નિનેશર ગિરનાર ઉપર આવી સ્થા તે સમધી કહે છે કે-
 સકલ વરસ મોગમો સ્થામી આજ, હવ ખનુર નિરમલ ગુણ કમ.

* * *

શ્રી મૂલસમ અતિ નિરમલો, સસ્પતિ મજા અલુપત,
 શ્રી સમજારતિ આ જાણીયો, જિણુ સાસણુ ત્વપત. ૧
 વાસ પાટિ અતિ રમ્ય, શ્રી સુવનકારતિ ભક્તાર,
 સ્તનમ્મ કરી મડિયા, અલુક તણુ ભક્તાર ૨
 તે મુનિવર ખવ પ્રણમીનિ કીરો સવિ સાર,
 શ્રાવણિણુકાસ જણે રમ્યો પદતાં પુન્ય અપાર ૩
 સિખ મનોહર રમ્યો, મલિયાસ અલુકાસ,
 ખો ખાવો નિત્યો, જિમ હોડ સાખ અપાર. ૪
 અપીવણુ છવ સમેલવા કીરો રાસ એ સાર,
 અનેક કયા અણિ આમલો, દયાજણે ભક્તાર ૫
 સવત ૧૫ નીસેતારા વૈશાખ માસ વિશાખ,
 શુભ પક્ષ મક દિસિ દિને રાસ કીરો અલુમાસ. ૬

વચ

રાસ કીરો રાસ કીરો સાર મનોહર
 અનેક કયા અણિ આમલો, હરિવસ તણે સાર,
 એ કવિન કરી સમલો ભાવ ધરો મનમોહિ કલમ,
 શ્રી સમજારતિ આ પ્રણમીનિ, શ્રાવણિણુકાસ અણિ સાર

કવિઓ.

પદ્મિ ગુણિ જે સામલે, તેહનિ પુણ્ય અપાર.

—ઈનિ શ્રી હરિવગરાસ સમાપ્ત સ ૧૭૫૧

વર્ષે માહ શુદ્ધિ ૧૪ શનૌ— (મ ય.)

(૮૨) યશોધર રાસ.—ખભાત ૧ ભડગમા

(૮૩) આદિનાથ રાસ.—પા ૧ ભડગમા

(૮૪) શ્રેણિક રાસ.

આદિ—

વન્તુ

વીર જિણુવર વીર જિણુવર નમુ તે સાર
 તીર્થકર ચઢવીસમુ વાહિત બહુ દાન દાનાર
 સારદા સામિણિ વલી તવુ બુદ્ધિસાર હુ વેગિ માગુ
 ગણુધર સ્વામી નમસ્કર શ્રી સકલકીરતિ ભવતાર
 શ્રી ભુવનકીરતિ ગુરુમનિ ધરુ કરિસુ રાસ હુ સાર
 ભાસ જસોધરની

૧

ભવિયણુ ભાવઈ મુણે આજ-મનિ નિકરે આણી
 શ્રેણિકરાગ તણે રાસ હુ કહિસુ વખાણી.

૧

*

*

*

*

અતે—

વન્તુ

શ્રેણિકરાગ શ્રેણિકરાગ તણે એ રાસ

પદે ગુણે જે સામલે એક મના ધરી ભાવ ઉગ્ગવલ

. સપડે, સરગ મુગતિ ફલ સસાર નિગમલ

શ્રી સકલકીરતિ ગુરુ પ્રણુમી .

બ્રહ્મ જિણુદાસ ભવણે નિરમલ સુનતા પુન્ય અપાર

૨૨

—સં. ૧૬૧૩ વર્ષે આવણુ શુદ્ધિ ૧૧ શુક્રે કહુ લિધી બાઈશ્રી

માનિક શ્રી વિષ્ણુ જિનમનિ શ્રી વાઈ લિપિત શ્રી વસા વનુ કાયથા.

પા પર પકિત ૧૦ ભાવ

૫૨ માનસાગરસુરિ શિ (વદતપમચ્છ)

(૮૫) છવભવસ્થિતિ શાસ સ ૧૫૨ ૧૪૫ ૧૩ રવિ.
અતે—

વદતપ નચ્છ સ્નાયરસાગર નિમ્ન ભરપૂરિ
તિહાં મચ્છપતિ બાહ્ય વિધમાન મી જ્ઞાનસાગરસુરિ, ૪
તાસ વચ્ચ મુખ્યાં મન શુદ્ધિ તીર્થે પુલ્કિ દ્વિઓ પ્રસસ,
હાલુ વપમારતણી મનિ છવભવ સ્થિતિ શાસ, ૫
પનરસેવીસા ૧૪૫ સિદ્ધિ તણી નિવસ
રવિ પક્ષ અને તિદ્ધિ તેરસિ તે ૨ મઠ પુન્યપ્રાસ, ૬
—ધર્મ બાઈઓનો મધર

૫૩ ભક્તિવિજય

(૮૬) ચિત્રસેન પદ્યાવતિ શાસ સ ૧૫૨૨

૫૪ પેથો, (ભનુઆમ વસી મીઠાસ ચાંતિનો બાવળ—ગુરુ બાંચ-
લખ્ખીય નવકેસરસુરિ—આશ્વાય ૧૪૬૪ ગચ્છાત્મક ૫૪ ૧૫ ૧-
સ્વર્ગ ૧૫૪૨)

(૮૭) પાંચનાથ દશભવ વિવાહસો, (સ ૧૪૬૪ પછી અને
૧૫૪૨ પહેલાં)

આદિ—

(માર્ગ એ નવરક સીક દ્વારિ—એ લાગ)

અરસનિ સામણિ હાંચ પસાડ મુઝ મનિ એક જીભાદિપુએ
પવનમંધિર નર લગતે લાડ ગચ્છા બિચુદ છસડિપુએ, ૧
મત્તમરિમ પ્રમદેરડ પાસ, બાપિદિ બરીવળ સાંમપુ એ
સાંમલ્લાં દુર્ગ પુણ્યપ્રાસ, દસર્ગ ભવતર દેવતા એ ૨

અતે—

દાસ ગ્રંથાનુ

હમ મદિ મનરિ ભેઈ, ક્રેડિ વરન કિ ભેઈ,	૧
તુ લવયેન ન જાણિ, મરખ મિગમ વખાણઈ	૨
મનિ થેય ઈમ જોયઈ, અવઝ ન દોઈ તુમ્હ મોનઈ,	૩
તુ માયા તુજ નાન, નગ્ગ નિનીપરિ વાન	૪
ત તુ મરિ પ્રવાદિન, તુ મનગણાગન માદિક	૫
કરિ ક્રિ દેવ પચાક, જગિ હુમનિ મર	૬
ગાંધ મણિ મગ્ગ રાગી ત તુ પાપ મગ્ગાગી	૭
કીધ કવિન વિગાતો, રગાડ અનઈ મગાંતો	૮
પદન ગણતાડ મિધે, આનઈ અનિયન મિધિ	૯

—વિધિપતના મુદ્રાનક નિતપરગનકત શ્રીજયકેસરસૂરિના પ્રતિ-
જો'યા-શ્રી જનશ્રીઓ વાગ્ગન્ય શ્રીભાગનાતીય મદ-શ્રી પેથાદત દશમવ-
શ્રી પારિન્યનાથ વીવાદનુ કૃત

(વિ ધ. ચોપટો ૧૯૫-૨૦૩ પકિન ૧૮

પપ લક્ષ્મીરત્નસૂરિ (જયકલ્યાણસૂરિ-વિમલસોમસૂરિશિ)

(૮૮) સુરપ્રિય કુમાર રાસ.

અતે—

ગુરૂશ્રી જયકલ્યાણ, સૂરિ મરોમણિ સુંદર, વણુઝારા રે	૮૧
તાસ પાટિ જગિબાણ, શ્રી વિમલસોમિ મહગઝ, વણુ	૮૨
લક્ષ્મીરત્ન સૂરિ, તસુ મીગ ઈમ હયરઈ, વણુ.	૮૩
જો ખામઈ નિજ દોમ, નિશ્ચઈ ભવમાયર તરઈ, વણુ.	૮૪

—પ. દા, ખ ૧, પા ૩

નવ્યમદ્ય અનતકાયતી મં ૧૪૪ મ મા બી

આમિતા સં (વીર જિણુદ વાદિને ગીતમ.) ૧-૧૩ આ. ક.

[જયસ્થાણુસુરિ એ નામના તપમગ્ધમાં આચાર્ય થયા છે તેનો ધાતુ પ્રતિભાપર ભેષ સ ૧૫ ૨ નો મળી આવે છે ધાતુ પ્રતિભાષેષ સંમેદ બા. ૧ તે / કવિએ પોતાના પ્રચાર તરીકે ઉલ્લેખેલ હેય. તેથી આને ૧૬ માં સૈકમાં ગણી શકાય]

૫૬ જ્ઞાનસાગર (નામલ—નાળે દ્રવ્યમ્ભ. શુભસમુદ્રસુરિ—
આશુદ્ધમભસુરિ ?—શુભદેવસુરિ શિ)

(૮૯) વિનવલવસ્થિતિ રાસ. સ ૧૫૨૩ માં ૨૨૩૨ પા. ૫૪ અમ.
(આ ઉપર આલેખ ન ૮૫ નો રાસ લાગે છે)

(૯૦) સિદ્ધમ્ભ રાસ.—શ્રીપાથ રાસ સ ૧૫૩૧ માં મળે શુદ્ધ ૨ ગુરુ
આદિ—

દ્વા.

કરકમલ ભોગેવિ કરિ, સિદ્ધ સવલ પશુમેવિ,	
શ્રી શ્રીપાથ નારિકનક રાસ નામે જાણ્યોસિ.	૧
પદ્મિઅસિ મન અનેકિ હર્ષ પપલિ મ પદિ મખાર,	
ભવસાગર તુ ભિતરકે જલે જપકે શ્રી નવધાર	૨
શ્રી શુભદેવ પસાદેલકે રતિસુ કવિત રસાગ	
જ્ઞાન મણ્ડલ સદ્ સાંભલકે, સિદ્ધમ્ભે યજ્ઞમાલ.	૩

* * * *

અતે—

નામેક મહિ ગુરુ માર્ગે માધતકે શ્રી શુભસમુદ્રસુરિ
તસ (તાસ) પાદિ સોદામણા એ મા શ્રી આશુદ્ધમભસુરિ
(વદાઈ આશુદ્ધ પદિ.)—૭૩

અવિનાં જાણઈ નિતુ નમાઈ એ. આ શ્રી શુભદેવસુરિ રાસ.
તાસ સીસિ એ રાસ રતિક એ મા જ્ઞાનસાગર ઉવચ્છેદ. ૭૪
સવન ખરએકીસ ઇ (વીમા બા. પ્રન) આગસિદ્ધિએ મા
જાણી શ્રી / ગુરુપર,

રાસ રચ્યો સિદ્ધચક્રનો એ, માં ગાઈઠિ શ્રી નવકાર ૭૫
 એકમના જે સાબલણેએ, માં તેહ ધરિ મગલમાલ,
 રિદ્ધિ અનતી ભોગવર્ધ એ, માં જિમ નૃપતિ શ્રીપાલ. ૭૬

—સ. ૧૭૧૭ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૦ ખલાત મધ્યે પોસાલવડી પન્યામ
 ધનવિજય લખિત. ૧૫-૧૨ લીં.

—સ ૧૭૩૦ કાર્તિક શુ. ૧૨ ભોમ આગસોડ નગરે ૧૨-૧૩ ધો.

—સ ૧૭૩૭ માર્ગશિર શુ ૧૫ ગુર અહમદાબાદ મધ્યે
 ૧૭-૧૧ ધો

—હાલાભાઈ ભ. પાટણ, ઉદયપુર ભં.

—શ્રી રોત્રજય કરમોચનાદિ સુકૃતિકૃત્ય સુકૃતિકારિ મહોપાધ્યાય
 શ્રી ૧૯ શ્રી ભાનુચંદ્ર ગણિ ચરણાખુજ ચચરીકાયમાન પડિત શ્રી દેવ
 ચંદ્ર ગણિ સકલ પડિત શિરોમણિ પડિત શ્રી ૧૯ શ્રી વિવેકચંદ્ર ગણિ
 શિષ્ય પડિત શ્રી ૫ શ્રી તેજચંદ્ર ગણિ ૫. શ્રી ૫ શ્રી જિનચંદ્ર ગણિ
 શિં ગ. જિવનચક્રેણ લિખત સ. ૧૭૫૩ વર્ષે જયેષ્ઠ શુદ્ધિ ૧૦ દિને
 ગુરવાસરે લિખિત પત્તનવાન્તવ્ય સાં વેલા પુત્રી ગાઈ ગુલામખાઈ
 વાચનાર્થ (શુ વિ)

+મહાવીર મ્તવન-નાથ કેમે જખુકો મેર કપાઓ પલર જૈ કા સાર.

+ પદ— હરિમજ કારના ૫૯૬ ,,

+મહાવીર મ્તં વીરજી સુણોરે એક વિનતિ ૬૧૭ ,,

+દૂટક પ્રભાતી જખલગે સમકિત રતનકુ પાયા નહિ પ્રાણી ૪૮ જૈ પ્ર.

પ૭ મંગલધર્મ (રતનાકર ગચ્છ જયતિલક સૂરિ-રત્નસિંહ
 સૂરિ-ઉદયવલ્લભસૂરિ-જ્ઞાનસાગરસૂરિ-ઉદયધર્મ શિ.)

(જુઓ નયસુદગની પ્રગતિ)

(૯૧) મંગલકલશ રાસ સં ૧૫૨૫

આદિ—

આદિ નિષ્કવર નિષ્કવર સુખસાતાર
સતિ નિષ્કવર સતિર, નેમિનાદ સોમસ્ય સુહર
પાસ નિષ્કવર નિષ્કવર વર્દમાન કલ્યાણમદિર
પચ નિષ્કવર સુપ્ત નમી સરસનિ આનિધદેવિ
સમરવિ મમસાસયકુ ચરિત મહિમુ સખેરિ

૧

અતિ—

અદ મરિઠ દેવમદ ઉવસમ નિષ્કિ ઉદારીદ કિયા સમુસમ
નમસ્યમર મરિઠ યાર યુક્ત બુરિ, ઠમિસાદ જ્યનિસેક સરિ ૩૨૫
નમસ્યસિદ સરિ મુનિવર ચારિ, હિલ્લવસ્યમસરિ તેદના ચરિ
સાનસામર સરિ મમસાપીય જલ્પવત ભવિયા પૂરસ ઠમિસ ૨૭
[મુનિવર વચ્ચઃ મી હિલ્લવર્મ, લમિક આમમ સત્ત્વક મર્મ
તપસ પસાદ રૂપક મર્મ, યાનરમિ ભવુર્મ મમસપમ] ૨૮
મમસાસ્ય તણી ચક્રવર્ત સવન પનર પચારીસાદ હમ
પરો મુલે સમસાદ વિચાર, તસ ધરિ ઉચ્ચવ જલ જલધર ૨૯
— કુલ પપ ૩૨૬—સામર ભ પાલુ.

[] આના મદયામાં બીજા પ્રતમાં એ છે કે—

મુનિવર વચ્ચઃ હિલ્લવર્મ લમિક, નવનચેતિ કરિ વપાલુ,

તણે સત્ત્વની આમમ મર્મ તાસ પસાદ રૂપક ઉપકમ ૪૬

ન્યારવિ ભલિ મમસપમ ને સર્વનના આવી રમ

—૨-૧૧-શો.

(નિ. પ.)

૫૮ દેવકીર્તિ

(૬૨) મત્તારાદિભ્યઃ યાસ સ ૧૫૩૧ —જનાં ૧ જાન

૫૯ પુણ્યનંદિ (ખ૦ જિનસમુદ્રસૂરિ-સાગરચ દસૂરિ-ર-
ત્નકીર્તિ-સમયમકત શિ૦)

(૯૩) રૂપકમાલા.

અ તે—

સખલ શીલ મહિમા નિલઉ કુશલસૂરિ સિરિસાટ,	
શ્રી જિનસમુદ્રસૂરિ સોહવર્ધ ખરતલ ગુરુકઉ પાટ	૩૦
કુસીલ ઉથાપક મુસીલસમ્થાપક સાગરચદ	
સૂરિ રાયવયણાયરી રયણુકીરતિ ગણિયદ	૩૧
શ્રી સમયમકત વરવાચક વીગ વિણેયાનદ	
રૂપકમાલા શીલની પમણુઇ શ્રી પુણ્યનંદિ	૩૨
આનાપર રત્નરંગ ઉપાધ્યાયે સ ૧૫/૨ મા બાલાવબોધ લખ્ખો	
છે કે જેની પ્રશસ્તિ નીચે પ્રમાણે છે —	

“ પુણ્ય નંદુપાધ્યાયેન શીલરૂપકમાલિકા,
વિહિતા મન્યજીવાનાં ચિત્તં શુદ્ધવિધાયિની
નેત્ર સિદ્ધિ જ્ઞાન ચંદ્રે વર્ષે નમસિ માસિ
શ્રી રત્નરંગોપાધ્યાયેઃ કૃનાવબોધિની ॥

—ર્જાત રૂપમાલા વાલાવબોધ:

લખ્ખો મ ૧૬૧૫ વર્ષે ભાવ ધર્મ ગણિયે—સાગર બ પાટણ.
(જિનસમુદ્ર સૂરિને સૂરિપદ ૧૫૩૦ મા મળ્યુ અને તે મ.
૧૫૫૩ મા અર્ગથ થયા તેથી તે એ મંચમા આ દૃતિ રચાઈછે.)

૬૦ દેવપ્રભ ગણિ (વીરચિંહ શિ.)

(૯૮) કુમારપાલ રામ લ સ. ૧૫૪૦ પટેલાં

અ તે—

મેઃ નગ નદુ ચત્રઇ જાવ, જા ચદ દિવાયર
સેવ નાગગજ જા ધગ્ધ, જૂમિ સામથ સાયર,

ધર્મ ત્રિસ ઠ ના / એકમદિ, ૫ આ નિમસ દોષ,

કુમર નારિંદ વણુક રસ તાં નહીં બોધ ૪૧

સ્ત્રીસત્રિસક વીરસિદ ગુર પાપ પસાર્ધ

મનુ દેવપદ મણિ વરણ, રમિત ભતિ સસો ૪૨

—હતિ શી કુમારપાસ રસ. સ ૧૫૪ વર્ષે સા. પુન ભર્ષ

જાનુ, મુન કુમરિ પાનાર્ધ ગરણનહન ગણિના સિખિત. વીરમણદો ॥

[મુ વિ]

૬૧ ઉદયધર્મ (આગમજ. મુનિસિદસુરિ-વિજયસિદ

ઉ-મુનિ (મતિ) સાગર યિ)

[આ કવિએ સ માં ધર્મકમ્પુમ રમેલ છે]

(૬૫) મલપસુદરિ રસ. સ ૧૫૪૩ અગ્રી શ. ૩ ગુર

અતે—

જિન સાસન વિશુદ્ધ ત્વવત, ગત મરરસી હર્ષ ગુણવત.

શી આગમ મહિ પ્રકાસ વિશુદ્ધ, મિરગ્રાથી મુનિસિદ સુરિંદ. ૧૧૮૮

નસ મનરજન જાનુ ગુણુ ધાંમ વાહ વાત્તર ચિ ત્વસમ નામ,

તસ સિખ શી ઉવગ્રામ મુળજી, શી મતિસાગર મહિનનિહાણ. ૧૧૮૯

તક ખપ પકજ સેવા પ્રવીણ, હિંદુધર્મ પદિત સુખમણીજી,

હરિજી કથાનક રમિ રસાલ, મલપસુદરિ મહાગાથ જાણત. ૧૧૯૦

વિરહ વસિદમિતિ આગાતાત, કુર્મ નિસા એવ રમી વાત

પનર ત્રધર્મસાર્ધ વૃત્તિયા સિખિ, આસો શુદ્ધિ ને ગુર પક્ષ અર્થિ. ૧૧૯૧

કરનોડી કવિ હમિ વીનર્ધ ને વોદિ અધિક વહર્ષ બેઠાવણ

શામા ખરે શમવડ આગાથ સાંઠાં સેવઈ મતી પસાર ૧૧૯૨

૬ નવિ જાણુઈ મૂરખ પક્ષિ ગુણવતા સવિ ૬ પમધુસિ,

રામ નિમસિ મઈ કામી કથા, તાં નાં કુએ મેર ૬ વથા. ૧૧૯૩

મગલ પદિકૂ ની અરિદત, મગલ પીન્નઘ શ્રી મિદત,
મગલ ત્રીજઘ મલય મુદ્ગી, મગલ ચક્રધઘ માસન નુગી. ૧૧૯૪
કર્મ તણુઉ એ પ્રગપ પ્રદીક, નિમ નિમ મુગીઘ નિમતિમ રમીક,
ભણુતા દોપ દરિદ્ધ ટલઈ, ગણુતા નવનિધિ સપદ મિલ્લઈ. ૧૧૯૫

—કવિ મવધ્મિદ્ગી અનુર્ય પ્રસ્તાવ ત્રયાય શ્લોકનખ્યા ૧૮૦૦.

શ્રી સ. ૧૫૯૪ વર્ષે પોપ માસે શુક્રપક્ષે અનુર્ય તિથી ગુરવાસરે
તદિતે લખિત. મુ આણુદ રત્નેન, પા ૪૪ પ ૧૬ (શુ. વિ.)

(૯૬) કથા બત્રીસી. ૧૫૫૦ દીવાલી.

અતે—

શ્રી આગમ ગચ્છ સદા ઉદ્ભવત શ્રી મુનિસિદ્ધસુરિ ગુણુવત
તમ પાટિ શીલરત સુરિ પ્રધાન આણુદપ્રમ ગુરુ બુદ્ધિ નિધાન ૧૪
જઈરતા મુનિગત સૂરીમ આનંદરત હોયા તમ મીસ,
એ અનુક્રમ ગણનાયક તણુ કવિતા નાન લવઈ ધમ સણુ ૧૫
મુનિમિદ્ધ સુરિ તણુઈ બહુ ગિપ્ય શ્રી વિજયસિદ્ધ વણુારીસ મુખ્ય,
તસ બધવ ઉદ્ધરત પપ્પાસ વાચક યતિકીરતિ ગુણુવાસ ૧૬
વિજયસિદ્ધ ગિપ્ય શ્રી ઉવજાય મુનિસાગર નામિ મુનિરાય
અનુક્રમિ અમરસાગર ઝોઝામ શ્રી શ્રીમાલી હાભિલ વસ ૧૭
તાહ ગુરાહી પ ઉદ્ધવર્મ લલ્લિધસાગર સાથી અભિરમ્મ,
કહી કથા બત્રીસઘ સાર સોધી જોયો જે સવિચાર ૧૮
પનર પચાસઈ દીપ દિને કગિઈ કથાનક એહ,
મુગધ પણુ ધમઘ કદિઈ અજઘ મોધઘ ઉતમ જેહ ૧૯

—વિજયધર્મસુરિ બ

૬૨ વચ્છ.

(૯૭) મૃગાંકલેખા રાસ. (લ. મ. ૧૫૪૪ તેથી તે પહેલા)

આદિ—

આપમ અમુદરપપ મમેવિ, બદુ જુદિ લહેસુ (લહેસુ)
 મુમાંકમેય સપિય ચરિત (ત) મનિ શુદિ (સપ) હહેસુ(૨૭) ૧
 સીધા સરોમણિ ગુણિ નિધુએ મનિ મોન ન આણુઈ
 મનસા વાચા કાય કરી, તે સીધ વળાણુઈ ૨

× × × ×

અતે—

મુમાંકમેય તજુવ ચરિત સમક્ષિતસત્તરીમાદિ પવિત
 તેકયુ કવિઈ સત આધારિ અસત્ય તે મિબદુદ્ધ ચાર, ૪ ૨
 કસ અનાદિ છવ જામિ વસઈ એ પારિ છવ બણા દુધ દહઈ (દસિઈ)
 ઈમિ લ બાવ લાણી મન કર (સઈ) ત્રિષ તજુ ચરિત વિસતર (સઈ) ૪ ૩
 બાગુઈ અણુઈ નઈ જે સંભાષાઈ બણુઈ વછ તિદિ સહર ટકઈ
 બીજી સપી તણા જે નામ તે સવિદનઈ કૈ પ્રણામ, ૪૦૪

—ઈતિ સીધ ચિત્કઈ મુમાંકમેય સતી પ્રમથ સપૂર્ણ જી. બી.

મધ્યમ. ૫૨૫.—બાવ. બી. (૫ સ ૧૧૨૮)

—ઈતિ શી સીધ વિનવે મુમાંકમેય રાસ સપૂર્ણ—સવન ૧૫
 ૮૨ વર્ષે આપદ શુદિ ૫ રવા—પૂન્યારાધ્ય ૫ આણિમચરિત ગણિ
 સિન્ધ વિવેકચરિત ગણિના બેખિ યગ્યાદ યાત્રીય સા. નરપાત્ર બાપાં મુ.
 સાધિકિ સુતા આ હસાઈ પાનાઈ રવાદાસ મમે. બાવ. પા. ૧૮ ૫ ૧૩

—સવન ૧૧૨૪ વર્ષે હાગુલુ શુદિ ૮ શુદિ હરવાય મમ મમે
 ૫ શી મમવર્ધન ગણિ સિ ૫ શી સિન્ધવ્યવર્ધન ગણિ સિ. ૫ અણેય
 હસી સિન્ધાગ્ય શિ —મણસા વાસતમ્મ હમર ન્યાત્રીય સેદિ રમ
 પાનાઈ પાપનાથ પ્રાસાદન.—[ચિ. ૫ એક નમો એપડે—પાના
 ૧૪૦—૨૩૮ ૫કિત ૧૨]

—મ ૧૧૪૧ વર્ષે આમરા નમર મમે પુરિતમ ચિખિત. (ચિ.

૫. એક મધ્યમ કહો ચોપડે પા. ૧૪૭—૧૧૫

—સ ૧૫૪૪ વર્ષે આમો શુદ્ધિ સમમી મોમે મૃગાક્ષેખા ચરિત્રં
લખિત્વાત્ . સ ૧૬૫૯ વર્ષે માં સું ૫ દિને શ્રી શ્રીમાલ

જાતીય સા શ્રી પાસવીર સુત સાહ શ્રી રહીયા પદ્મ પુણ્યાર્થ ૧૨-૧૫
હીં શુદ્ધ જૂની પ્રત જણાય છે

—લિં સમીયાણા નગર મંચે સ ૧૬૨૮ વર્ષે આસૂ વદિ ૧૧
દિને ગુરુવારે ૨૬-૧૧ હીં

—સ ૧૬૭૫ વર્ષે શ્રાવણ માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વિતીયાયા તિથૌ સોમ-
વાસરે ક્ષત્રીયવશે રાહોડ જ્ઞાતિ મહારાજશ્રી સુરસિહજી વિજય રાજ્યે વછા
લીખત નાગોરી (આમા વછા એ નામ છે તે ખુદ કવિ નથી કારણ
કે ઉપર જુદા જુદા સવત છે કે જે સ ૧૬૭૫ પહેલાના છે.)

૬૩. વચ્છ ભડારી.

(૯૮) ન્નવપદ્મવ પાર્થનાથ કલશ. (મગલપુર-માગરોળના)

આદિ—

શ્રી સૌરાષ્ટ્ર દેશમંચે શ્રી મ ગળપુર મડણો, દુરિત વિહડણો,

અનાથનાથ અસરણુમરણુ ત્રિભુવનજનમનરજનો,

૨૩ મો તીર્થંકર શ્રી પાર્થનાથ તેહ તણો કળશ કહીશુ.

ઢાળ

હરિ વાણુરસી નયરી વસેય અનુપમ ઉપમ અવદાધાર,

તિહા વાવી સરોવર, નદીય કૂપ જળ વનસ્પતિ ભાર અદાર,

તિહા ગઢ મઢ મદિર, દિસ અભિનવ, સુદર પોલિ પ્રાકાર,

કોસીસા પાખત્ર દિરિત ખાઈ, કોટે વિસમા ઘાટ

અ તે—

(છાપેલી પ્રતમા)

ભણે વચ્છ ભડારી અમમન, વસિયો શ્રી અરિહતોજી,

• નીલવરણુ તનુ મહિમાસાગર, જયો જયો ભગવતોજી,

(અન્ન ચિખિત રતમાં પાત્રાંતર)

ધર્મ બલે વચ્ચે લાગરી નિવર્તિન આમ મન એ અરિદત

એકવા નીલવરણ નવરમ ગિનેસર, જયો જયો જયવત

—મી ૫ તિલકચક્ર પાંચમી લ ૫ કાંતિકુલસ સવત ૧૮૩૭
ના ગર્વે ચિત્ર શુદ્ધ ૧૩ વાર શુદ્ધે મો. લા. માં.

—પ્ર દેવસકૃત સ્નાન પૂજામાં અતર્મન-વિવિધ પૂજાસંમેલ
નવકાર સંગ્રહ. પૃષ્ઠ ૭.

[આ કવિ દેવસ કવિના મમતાથી નજીક છે તેથી તેને ૧૬
આ શ્રીમાં મુકેલ છે પૂર્ણાવેષ્ટ સુસના કણ વચ્ચે કવિ ને આ જાને
એક દેવનો સભવ છે]

૬૪ સર્વોગસુદર (વઠવપગચ્છ-જગદેશ્વર સુરિ-ચિત્ર

સુદરસુરિ-ચિત્રરત્ન સુરિ-જયસુદર ઉ ચિ.)

(૬૬) સાર શિષ્યામણ રાસ. ૧૫૪૮ મામતર શુદ્ધ ૧ મહાપુત્રીમાં
આદિ—

ત્રેવીસમા મી પાસનાક પ્રભુ હેરા પામ

કુ પ્રવૃત્તિ એક ચિત્ર ઘણ લક્ષી સગર પદ્મપ ૧

મત્તા સુરસતિ દેવિ કન્ધર્વ એક શુભચન માયુ

જે કવિરાજ આગળ દુઆએ તેક ચરણે લાડ ૨

ધ્યાન મી નવકાર મન ચમકે પુરવ સાર

કલ્પવૃક્ષ એક જગદીએ ન લક્ષીનર્થ પાર ૩

વત્ત હીરતિ જેક નિરમલ એ જયસુદર જેક,

સનેનનિધિ પ્ર અણુકારએ આરાધુ તેક. ૪

સાર શિષ્યામણ તણ રાસ રચસ રસ આણી

તે ભવિષ્ય તમ્હે સભાસકેએ અનિમલ હસ નણી. ૫

અતે—

વડ તપ ગંઢ ગયણાગણિ સુરિ, જેહ વાણી મગાજલ પુરિ

શ્રી જયમેહર સૂરિવરો

તામ પાટ દીપઈ ગુણુ ભૂગિ, ગંઢપતિ શ્રી જિનસુદર સુરિ,

તપિ જપિ નિરમલ ગણુધરૂએ ૨૩૩

તામ પાટિ પુહુવિ ગુરુ ગુણુનિધિ, જેહનઈ નામિઈ લહીઈ

સવિ સિધિ, શ્રી જિનરયણુ સુરિદ વરો.

શ્રીજયરાજ તેહનઈ જે સોહઈ, નિરૂપમ જગહ તણા મનમોહઈ,

ઉવઝાય શ્રી જયસુદરૂએ. ૨૩૪

તાસ મીસ ગુરુ લહીય પસાય, શ્રી સ વેગસુદર ઉવઝાય,

રચિડ રાસ એ રૂઆડો એ

પનરમ ઈશ્વરતાલઈ સવતસરિ, માગસિર સુદિદસમી ગુરુ માનુષ્યપુગિ,

નિતુ નિતુ મગલ જયકરૂએ ૨૩૫

એક મના જે દિન ધરેસઈ, ભવના સમના પાતિગ ધોમઈ,

હોમઈ સુખ તેહ અતિ ધાગૂએ ૨૩૬

કવિઆણુ કહઈ મઈ જાણુ અજાણિઈ, રચિડ રાસ એ મુદિ પ્રમાણિઈ,

નદુ બાહુ મેર ગિરિએ

એ હિતસિખા નિતુ હઈઈ ધગ્યઈ, દુખમાગર તે નિશ્ચઈ નરસ્યઈ,

ગિવ સુખ અવિચલ પામસ્યઈ ૨૩૭

—૧૦-૧૪, ૧૨-૧૪ લી

—હા ભ પાટણુમા ડાખડો ૮૦, ખ ૧, પા ૩, માણેક.

[આ રાસમા રાત્રિભોજનનિષેધ, શ્રવણિસા ત્યાગ, ગણેહુ પાણી પીવું, અભક્ષ્ય વસ્તુ ન ખાની વગેરે શિખામણુની વાતો છે સાધા પ્રાચીન ગુજરાતી છે તેવી હિદી જેની જણાય છે પદ ૨૫૦ લગભગ છે જિનરત્નસૂરિના ધાતુ પ્રતિમાપરના લેખ સ ૧૫૧૫, ૧૫૧૬, ૧૫૨૦, ૧૫૨૧, ૧૫૨૭ ના મળી આવે છે અને તેમને ગિપ્સ હેમ-સુદર ગણિ પણ કતા. જુઓ ધા પ્ર લે. મ. ભાગ ૨]

૬૫. હેમવિમલ સૂરિ* (તં ૫૫ માં પદ્યમર.)

(૧૦૦) મૃગાયુગ સ. સ ૧૫૪૮ પછી ને ૧૫૬૮ પહેલાં.

આદિ—

મુખી નક્કી સોજામણીજ રાં ન મી બાલ્યમર

તસુ ધરિ ધરણી મુગાસીજ તસુ નહા ગુણવત,

હે મહી બિલુ હાખીલી ભાઈ

ચરિત ચિતામણિ સમોજ મુઝ મનિ અધિક સુધા—હે માની

૧

૨

અંતે—

મુગાયુગ રિપિ રાજપોજ જે મગજ નરનારી

હેમવિમલ સૂરિ ઈમ બલુજ તે વરસા સસાર

—સોમગી તુઝ સમો અપર ન કોઈ

૨૦

—મા ૩

૬૬ લાવણ્યસમય (તં સોમમુંદર સૂરિ-હદમીસાગર
સૂરિ-સમવરણ શિં)

* વપમજીમાં મુમતિ સ મુસલિમી પાઠપર પણ જન્મ જાણાડનાં
વડચામમાં સ ૧૫૨૨, પિયા તથા ગાળાનાં નામ જ ચારમ્ અને જ મા
સાળી મુજનામ હાફુમાર હીસ્ત સ ૧૫૩૮ અને હીસાનામ હેમધમ
આગાવ પદ સ ૧૫૪૮ માં જન્મતાવના પચાસરા ચામમાં શીખાથી પદુમે
કરેલા હ સવપુત્ર મનુ ને નામ હેમવિમલસૂરિ રાખ્યું. સ ૧૫૫૧માં
મિશાદાર કરે' પછી હીસના સાગર અને શીખાથી તેમને પદમદોસવ કરે
/માં જન્મ સવચાએ પણ આજ શીખા દોલે સ ૧૫૬૮ માં સવસવ પણ

× આ કવિ સર્વ સોળમા સીસન્ટ મધ્યમાં એક સમર્થ કવિ બનેલા
તેનો વસ અહિંના જરિયવ તેના વિમલરમણની પ્રણતિમંદી મંદી
આને ઉ મ /સના પાઠણુમગમથી શીખાથી વનિષ્ઠ નામે મમજમ

(૧૦૨) સિદ્ધાંત ચોપઈ—લુકા વદન ચપેટા. સ. ૧૫૪૩ કા.

શુ ૮ રવિ.

(આમા મૂર્તિ નિષેધક લોકાશાનુ ખડન છે.)

આદિ—

સકલ જિજ્ઞાસુ પાય નમુ, હિઆડઈ હરિય અપાર,
અક્ષર જ્ઞેષ ઝોલિસિઈ, સાચક સમય વિચાર
સેવિઅ સરસતિ સામિણી, પામિઅ મુગુર પમાઉ,
મુણિ લવીઅણુ જવ વીરજિણુ, પામિઉ શિવપુરિ ઠાઉ ૨
સઈ જિગણુવીશ વરિસ થયાં, પણુયાલીસ પ્રસિદ્ધ, (વીરાત)
ત્યાર પછી લુકુ હુઉ, અસમજસ તિણિ કીધ. ૩
લુકા નામિઈ મુહતલુ, હુતઉ એ કિઈ ગામિ,
આવી પેટિ બહુપરે, ભાગુ કરમ વરામિ ૪

*

*

*

*

દાવાદ આવેલ. ને તેને ત્રણ પુત્ર પૈકી મોટા પુત્ર નામે શ્રીધર અન્નદ-
પુરામા વસતા હતા શ્રીધરને તેમની સ્ત્રી ઝમકલ દેવીથી ચાર પુત્રો
નામે વસ્તુપાલ, જિનદાસ, મગલદાસ અને લઘુરાજ તથા એક પુત્રી નામે
લીલાવતી થયા તે પૈકી લઘુરાજ તેજ આપણા કવિ તેમનો જન્મ સ.
૧૫૨૧ શાકે ૧૩૮૬ પોષ વદિ ૩ નો થયો. તેમના જન્મદક્ષર સમય-
રત્ન મુનિને ખતાવતા તે ગુરુએ જણાવ્યું કે તે પુત્ર તપનો સ્વામી થશે
અથવા ને કોઈ તીર્થ કરશે, કાતો મોટો યતિ થશે અને મહાવિદ્વાન થશે
ગુરુના કહેવાથી મામાપને પગે લાગીને એ પુત્ર વૈરાગી થયો. સ ૧૫૨૯
ના જેઠ શુદ્ધ ૧૦ ને દિને પાટણમા પાલણુપુરી અપાસરામા મહોત્સવપૂર્વક
તપગચ્છપતિ લક્ષ્મીભાગર સ્મરિ (જન્મ સ ૧૪૬૪ માદ્રપદિ વદિ ૨,
દીક્ષા ૧૪૭૦, પન્થાસપદ ૧૪૯૬, વાયક પદ ૧૫૦૧, સ્મરિપદ ૧૫૦૮,
ગરજનાયક પદ ૧૫૧૭ ચર્ચવાગ મ. ૧૫૩૭) એ દીક્ષા આપીલાવક્રપસ-

અતે—

કોઇ નથી પોપિડ મર્મ રતી, વાત કહીછે સખલી જીવી,
મોઘિડ મી સિદ્ધાંત વિચાર, તિહાં નિદાનું સિદ્ધ અધિધાર. ૧૭૪

છવ સવે મજ નખવ સર્ગા, પદ્મ વરસમ ધરિખો કામા
ને જિમ તલ્લુ દો તિમ ક્રે પશ્વિ જિનખમ પર અદર ૧૭૫

મથ એ નામ આપ્યું સમયસૂત્ર યુરએ વિદ્યા આપી. કવિ પોતે નજીકે
છે કે મે સરસ્વતી મતાની કૃષા કરવાથી મને સોળમા વયમાં વાણી (કવિ
તરફિત) ઉત્તમી જેનાથી પોને ૭૬, કવિત, ચોપાઇ અને મહાવરણા
સરસ રાસ રમ્યા વળી અનેક ગદ્યના ગીત રામ રામણી અને સદાક
રમ્યાં (મે) રસવાળાં કથન કર્યાં છે પણ જુદાં કથન કર્યાં નથી. મોટા
મોટા મત્રીઓ અને રાજાઓને પણ ખુશી કર્યાં છે પણ વિશાળ પ્રદે
શમાં જેનો ઉપદેશ પ્રસર્જો છે અને જેના ઉપદેશથી ઘણે ઠેકાણે ઠેકરાં
તેમજ ઉપાધ્યક્ષ થયા છે મોટા મોટા મીર (સરદાર) અને માલિક
(જમીનદાર-રાજા) જેને નમે છે તેને ૧ પોતાને) પચાવન (સ ૧૫
૫૫) ના વર્ષમાં પડિતાપદ મળ્યું. જે મણિ તાજમચ્છના સલુમારકપ શીલો
છે અને જે કેટલેક પરદેશમાં વિચરે છે તે સોરઠ દેશમાં નિસ્તાર પર
થઈને મુજરાતમાં આવ્યા. અણુદિલવાય પાઠણ પાસે મળસમુદ (પદ
કુધી પશિમે પાત્ર અજીપર મળસમુદ જામ છે તે કહેા.) માં ચોમસું
રજા. અહીંના સદાજ સર્વે વિનવણી કરી એથી વિમળ રાસનું કથન
કર્તુ સ ૧૫૬૮ ના અક્ષરો મુસમાં પાર્થનાથ જિનેશ્વરી પાસે શુદ્ધ
પદ્યે રચિવારે મૂળ નક્ષત્રમાં વિમળરાસનું પ્રવૃત્તિ પૂર્ણ કર્યું આ કવિની
સ ૧૫૮૬ સુધીની કૃતિઓ આમાં જણાવ્યા પ્રમાણે મળી આવી છે
તે પરથી ત્યાં સુધી તેમનો જીવનકાળ અવસ્ય કહોા એ સિદ્ધ થાય છે
ત્યારે સ્વર્મસ્ય થયા એ નજીક કદા સાધન ઉપજાવ્ય થયું નથી. વિશેષ
કહીએા તેમની સર્વ કૃતિઓ વાંચી વિચારતાં અતરંગ પ્રમાણથી
મેળવી શક્ય તેમ છે

ધન ધન જિનગાસન

અમહ ગુરુ શ્રી સોમસુન્દર સુરિ, જસુ પસાઈ દુરિયા દરિ,
તપગઢનાયક મુગુણનિધાન, લક્ષ્મીનાગર સુરિ પ્રધાન ૧૭૬
શ્રી સોમજય સૂરીદ સુમાણ, જસુ મહિમા જગિ મેર સમાણ,
અહનિસિ હરપિ પ્રણમ પાય, મુમતિમાધુ સરિ તપગઢરાય ૧૭૭
ગુણમહિત પડિત જયવત, સમયરત્ન ગિરિયા ગુણવત,
તમુ પય કમલિ ભમર જિમ રમૂ, ઈણિપરિભગતિઈ દિન નીગમ ૧૭૮
જસુ મહિઆસિ રચાડક જસ વાઉ, તે સહિ ગુરુન લહી પમાઉ,
એ ચક્રપદ રચી અભિરામ, હુકટ વદન ચપેટા નામ ૧૭૯
સવચ્છર દહ પચ વિશાલ, ત્રિતાલા વરખે ચઉસાલ,
કાતી શુદ્ધિ આહમિ શુભ (ગવિ) વાર, રચી ચક્રપદ બહુત વિચાર ૧૮૦
નરનારી એકમના થઇ, ભણઇ ગુણઇ જે એ ચક્રપદ,
સુનિ લાવણ્યસમય ઇમ કહમ, તે મનચાહિત લીલા લહમ ૧૮૧

—ઈતિ શ્રી સિદ્ધાંત ચતુષ્પદી હુકટ વદન ચપેટાભિધાના.

લિખિતા પરોપકારાય શુભ ભવતું લેખક પાઠકગો—શ્રી આતી
સાયે આજકવિનુ રચેલુ એક ગીત છે (પ્ર કા.) —૮—૧૩ વિ ધ

—સવત ૧૬૪૬ વર્ષે ચૈત્ર માસે શુક્લ પક્ષે ચતુર્દશી બુધે લખિત
સ્વપરોપકારાય લિખિત ॥ ૫૦ કુશલતિલક ગણિ શિષ્ય કલ્યાણતિલક
લિખિત ॥ શ્રી શ્રમણસધસ્ય શુભ ભૂયાન—ભાવ ૫ ૨૩—૩૧ ૫ ૧૩
(૧૦૨) સ્થૂલિભદ્ર એકવીસો સ ૧૫૫૩ ની દીવાળી

આદિ—

આવિઉ આવિઉ રે આવિઉ જલહર ચિહુ પપે,
સોહાવિઉરે માસ આસાઢ સુણઉ સગે
નિત સમર રે જેહનુ નામ સદા મુખે
મોઈ સામીરે સ્થૂલિભદ્ર જે નાવઈ રખે

અતે—

સવત પનર ત્રિપનઈ સવતસરે કિવસ દીવાળી તણુ
 જીવિંદ્ર ગાથુ મય મુણુ મેઢીસુ એ બણુ
 વેપિ મુનિવરે મજણુનિ આંણુ મનાવીડ
 જોડ જિનવરે શાસનિ સોઠ મનાવીડ
 જસુ કીરતિરે મહીવસિ ઝાઝી ઝમમઝઈ
 અરસીરે ચડવીસી જો ન લઘઈ
 ન લઘઈ મહીવસિ મેર સાગર છંદ ચડ વપાણી
 નક્ષત્રમાથા રવિઝમાથા સીમ જસ તાં નણુઈ
 શી રુદ્રાક્ષિંદ્ર મુનીંદ્ર રાગ ચિતિ ચોળઈ ગ્રહઈ
 સાવણસમય શુરગિ ચોળઈ આમિ નિરમલ ચાઈઈ

૨૧

—વિ. મ. ૮-૧૪ લી

(૧૦૩)+ ઐવમપૂજા અર્ચિયઈ સ ૧૫૫૪ ચૈત્ર સુવ ૧૧ અર

આદિ—

સાજ મોરચ પૂરવઈ મહીસમુ નિવુદ
 સોવનવલ સોઠઈ સાજ પેખાઈ પરખાણુદ.

૧

અતે—

મવિ ઠહિ કું સિઈ ચોસું નહુ. નહુ ચતુર છંદ દાંહે સહ
 પુણ્યક્ષમ કરિયઈ એક સસાં સવિ સુખ લલસિડ વિસઈ વિસા. ૮
 શી મુખી ઐવમ પૂજા કરઈ વીર સરિખા સસય કરઈ
 નિમુનિ વણિ આમત સમાન અજનવાણી પહિવડે અભિપાન. ૯
 એ અડઈ રંગી અજસાજ પુણુ સવત નહ કેહુ કસ
 વરિસ માસ કહિસુ જિન વાર, જોઇ લેજો નહુ વિચાર, ૧
 પહિસું તિથિની સંખ્યા આણિ, સવન નહિ કહિ અદિનાણી
 જણુ વેદ નહ વાંચઈ વામ, નાણુ વર્ષ તણુ એ નામ. ૧૧

વાસુપૂજ્ય જિજીવસુ જારમુ ચૈવચિ દો માસ જિને નમુ,
અનુભાલી ઇચ્છારિસિ સાર, તહીં સુર ગુર ગિરિ વાર. ૧૨
દહા ચઉદ અનર્થ ચઉપર્થ, ઇક જપમાલી પૂરી દૂર્થ,
ઉપર અધિકો પાઠ વખાણિ, તે સખ્યાના મણિયો જાણિ ૧૩

* * * *

તપગચ્છ નાયક આણુદ પૂરિ, વદુ સિગિ સોમસુદર સૂરિ,
તસુ અનવર્થ સોહઠ ગુરચદ, સિરિ લખમીસાગર સૂરીદ. ૧૧૮
અણુજાણુતા કહિઉ જે અતી, અધિઃ ઓછઉ ખમિઓ વલી,
મુનિ લાવણ્યમમઠ કહિ એ ઇચ્છિઉ, ધન મન જે જિનચક્ષુ વસિઉ ૧૧૯

—જાપ્યા મ ૧૯૦૭ પ્ર કા

—૬-૧૨ થો

—પ્રકાશિત ભીમશી માણેક.

(૧૦૪) આલોચણુ વિનતિ સ ૧૫૬૨ વામજ નગરમા

આદિ—

આજ અનતા ભવ તણારે, કીધા અતિ ધણારે
મુજ એહજ દેવ તુ,
પાપ આલોઈ આપણા, મુણિ સમરથરે, સીમધર દેવ તુ ૧
થોડિ સીમધર સામીયા—આકણી
કર વિનતીરે કર જે કરજોડિ તુ,
થોડ નહિ કહતો પર ભમ્યો ભવતણીરે કહું કેતલી કોડિ તુ છો. ૨

* * * *

અતે—

સવત પનરખાસિઠઈ આદિશ્વરરે અલ્લવેસર સાપ તુ,
વામિજમાહિ વીનચો, સીમધરરે દેવદર્શન દાપિ તુ ૫૪ છો
અમિચા ઇર્થો આણુદ ભર્થો આજ મે કર્યોરે પોતિ
સકૃત બડાર તો,

ભવ ભવ સાગર ઉતર્થો ચીતજ પથોરે જિન મુક્તિસ્તથ નો

૫૫ એ

મયુ પરિ પાપ આયોજ્યાં જ્યે દુઃખ્યાં રે જીવ ધોર અનત તે
અયોર્થ જિન હોયવિ ઈસુ પુઝારીરે જિનરાજ મહત તુ ૫૬ છે
તુમ નામિ હું નિર્ભય થયો મુઝ બિ મયોરે પાતિક તણુ દુર તુ
મુનિ હાવજસમખ ભણુ નિત વાંસ્તુરે પ્રભુ આણુ પૂર તુ ૫૭ છે

(વિ. ૫ ચોપગ્રે પા. ૧૬૮-૧૭) મારી પાસે ૩-૧૨

(૧૦૫) નેમનાથ હમચડી સ ૧૫૧૨ (૬૪)

આદિ—

મરસ ક્વન દીપો સસ્તવોરે અવસું નેમકુમરો
સામધવરણુ સોહામણો, તે સજમની ભસ્તરો રે હમચડી ૧

* * * *

અનુત—

હમચડી હમચડી હમચડીરે હમચડી હમ ચુરાસી,
મુનિ હાવજસમખ ઈમ બોજઈ હમચડી હરણિ વસીરે-હ ૮૬
સવત પનર બાસઠે (પા. મુસો) રે અયુ નેમિકુમરો
મુનિ હાવજસમખ ઈમ બોજઈ વરતિત જન્મજામરોરે-હ ૮૭
—મારી પાસે છે

(૧૦૬) સેરીસા પાર્થનાથ સ્તવ. સ ૧૫૧૨

આદિ—

સ્થામિ મુહ્યાર મી સેરીકર્મ પાસ જિજ્ઞેસર હોયણુ દિસઈ
દિસઈ હોયણુ પાસ પરમ પ્રહતિ સ્થાપૂર એ
સેરનાં સર્વિ સુતિ જાવતિ સમય સહ્ય નર એ
એ અમય મરતિ સમય સરનિ આદિ કોઈ ન જાય એ
ઈમ સુણીમ વાળી હાથ આણી મુઝર એમ વાણુ એ ૧

* * * *

અનુત—

પાસ મયાણુ હસમ દીધાએ મહીવસ મદિજ પાસ દેવા એ
દેવા એ પ્રભુ પાસ મદિમા સય આપે ઉમરો

ધ્વજ પૂજ મગધ આરતી તેણે પાપ પૂરવના ઘટ્યા

સવત પંતર બાસકિ પ્રસાદ સેરીસાતણો

લાવણ્યસમે ઈમ આદિ બોલે નમો નમો ત્રિભુવનધણી ૧૫

(૧૦૭) રાવણ મદાદરી સવાદ. સ. ૧૫૬૨ (આગળ જુઓ)

(૧૦૮) વૈરાગ્યવિનતિ મ, ૧૫૬૨ આસો શુદ્ધ ૧૦

આદિ—

જય પદમ જિણેસર અતિ અન્નવેસર, આદીસ્વર ત્રિભોવનધણીય,

શેત્રુંજ સુખદારણ સુણિ ભવતારણ વીનતડી સેવક ભણીય ૧

અતે—

મેવકમાહિ સમુહતુ થાપુ, આદીસ્વર અવિચલ પદ આ,પુ

તપગણિ શ્રીય હેમવિમલ સૂરી, તાસ વપણિ કીધૂ આણુદઈ ૪૬

પંતર-આસઠ્ઠ આદિજિન તુઠ્ઠ, કરી વીનતી ડાઢાટિ ઘણુધએ,

આમો મમવાડઢ દમમી દિહાડઢ. મુનિ લાવન્યસમઢ ભણુધ એ ૪૭

—અથા ૭૧-વિ ધ, ચોપડો ૧૬૭-૧૭૦ મારી પાસે ૨-૧૭.

(૧૦૯) સુરપ્રિય કેવલી રાસ સ. ૧૫૬૭ આસો શુદ્ધ રવિ ત્રયા-

વતી (ખભાત) માં

અતે—

શ્રેણિક હીયડઢ હરપીયા, રજી પરપદિ બાર,

મુનિ લાવણ્યસમઢ ભણુધ, વરત્યડ જયજયકાર ૧૮૭

સવત પંતર સત(ડ) સઠ્ઠ આસો સુદિ રવિવાર [પા સોમવાર]

રચિઈ ચરિત્ર સોહામાણુ, ત્રબાવતી મઝારિ ૧૮૮

તપગણિ ગુર ગોયન સમા, સોમસુંદર સરિરાય,

સમયરતન સહિ ગુર જયડ, પામી તેહના પાય ૧૮૯

કાઈ કવિ મતિ કેલવણુ, કાઈ શાસ્ત્ર વિચાર

ગાઈ સુરપ્રિય કેવલી, ગુર સરસતિ આધારિ.

—શિષ્યાપિત ચ મી મિરાદપદે સઃ ૧૫૧૪ વર્ષે પ્ર. મ.

—અગામ ૨૩૧ પ્રે ૨ તેસ ખ

(૧૧૦) + વિમલ પ્રબંધ (સસ) સ ૧૫૧૮ આસો શુ રવિ માસ
સમુદ્રમાં

આદિ—

વસ્તુ

આદિ જિણુવર આદિ જિણુવર પ્રથમ રણુમ્બેસુ.

અમ્બાઈ પુરિ અમ્બુઈ સક્તદેવિ મીમાત પ્યાર

પુમાવવ અહેસરિ વામ્બાણિ ગુણુ રતિ માર

સહિ ગુર આપસ તરિ ખરી આપસ અગ્રગ કરેસિ

મહિ કવિઅણુ હ વિમલમતિ વિમલ રાખ રમેસિ. ૧

શુધે

સરસતિ વરસતિ વાંણિ સાર મહિ કવિઅણુ મજ વસ અમ્બાર.

સરસતિ વિણુ ચે જોમ્યા જોમ્ય, ને રામ્બાણિ નતિ ચાલ નિરોમ. ૨

* * * *

અતે—

જામી સરસતિ દેવી વસાઈ ગાવઈ મતિ વિમલ નરસવ,

રમ્મિ રસ તે કુણુ કવિઅણુ કુણુઈ અનકિ કિમ રમ્મિઈ અણુ ૧

મૂનરદેસ દેસ નવરમ, પાણુ નગર પ્રસિદ્ધ અમ

સંધે મુખ્ય મીમાતી મમ કરઈ પુણુ તમિ મોટા વમ. ૩૧

દીઠ દાન અવદાતી વાદી, તિહાંથી આપ્યા અમણાદિ,

ત્રિણિ પુત્ર તસ કુલ મગાર પ્રથમ પુત્ર શીપર સુન્દર ૩૨

અનગરપુરિ કાપા આવાસ, અમલત દેવી ધરણી તાસ

આરિ પુત્ર તેદનઈ જિનમળી, વચમ પુત્રી દીક્ષણી ૩૩

વસ્તુપાઘ તમિ જિણુવર મીણુ મપેવ મમણાવ

ચુર ચમ ચક્રમઈ લદરાજ તેનઈ પુણુ સરીમ કામ ૩૪

પમણાવ જિનમંદિરપાણિ સમગરન શર નિ.૩ મુખાણિ,

જનમપોમ દેવદિગ વણા સદિગુર વણ વર્માચા નિર્ધ ૩૫

સવન ૧૫૨૧ ધિન્ન, ગંઢે તેર હયાશીઉ પ્રસન્ન,
 પોપ વદી દિન ત્રીજ પવિત્ર, આયિઉ અન્ધેપા નક્ષત્ર ૩૬
 ધડી પાછીસી જવ નવગનિ, જન્મ અર્ધ ઉગીઉ પ્રમાતિ,
 તુલા લગ્ન સરિસુ સંકેત, મૂરતિ મગત્ર જમતુ કેત ૩૭
 વૃશ્ચિકિ ખુધ રવિ ત્રીજર્થ રહિઉ, શુક્ર મકરિ તે ચક્ર ચધ દહિઉ,
 ગુરુ શનિ કુભિ રહ્યા પાચમર્ધ, મેપિ રાહુ સોહધ સાતમર્ધ ૩૮

૨ ૩ ૬ ૮	૭ મ	
શુ ૧૦	શ્રી	૪ ચ
ગે. ૧૧ શ. ૧૨	૧ રા	૫ ૭

દસમર્ધ ચદ રહિઉ નિજ ધરે, જન્મયોગ જોધઉ સહિગુરે,
 હૃદયન્થલિ રવિ નક્ષત્ર વશિઉ, સહિગુરિ વચન પ્રકામિઉ મશ્નુ ૩૯
 સુણુઉ ત્રેષ્ટિ હોશિ તપ ધણી, કધ એ જાશધ તીરથ બણી,
 ઈ એ થાશર્ધ મોટઉ ચતી, વર વિદ્યા હોગધ દીપતી ૪૦
 ગુરુવચને વધરાગી થયુ, માતતાત પય લાગી રહિઉ,
 જોઠ સુદિ દિન દસમી તણુઉ, ઉગણુત્રીસર્ધ ઉચ્ચવ વણુઉ ૪૧
 પાટણિ પાહ્લણુપુરી પોસાન, જગ હુધ ચક્રપટ ચુસાન,
 દિર્ધ દીક્ષા અતિ આણુદપરિ, ગચ્છપતિ લાપિમીસાગરસરિ ૪૨
 સવ સજન સદ્ સાપી સમર્ધ, નામ દવિઉ મુનિ લાવણ્યસમર્ધ,
 નવમર્ધ વરસિ દીપવઝ લીધ, સમયરત્ન ગુરિ વિદ્યા દીધ ૪૩
 સરસતિ માત મયા તવ લહી, વરસ સોલમર્ધ વાણી હુધ,
 ગચિઆ રામ સુદર સખધ, જદ કવિત ચક્રપદ પ્રખધ. ૪૪
 વિવિધ ગીત બહુ કરિયા વિવાદ, રચીયા દીપ સરસ સવાદ,
 સરસ કથને નર્સી આલી કવધ, મોટા મત્રિરાય ગજવધ ૪૫

તસ કિપરેસ દવુ સવિતાસ બહુ જાનિક દેહરાં-પેસ્યાસ
 મીર મનેક તે માંધ વિનક પદિન જા તે પચાવનક ૪૬
 સેતકર્મ અલુ તપ અચ્છ સચુમાર, દેસ વિદેશિય કરક વિદાર
 સોારા દેસિ સ્ત્રી ગિરનારિ, પુદના ગુબ્બર દેસ મચ્ચરિ ૪૭
 અણુદિલવામ પેદલુ પાસિ, માથસમુદિ રહિના મજમાસી
 બેસ સાસ સપિય વીનવિઠ વિમલસસ તેલુક કરલિ મવિત, ૪૮
 અસમુદિ અસો અસિ, કાપક પાસ ગિલ્લુમર પાસિ,
 મળ નસત્ર નિમક રવિચર, પૂર વિમલસસ વિસ્તાર ૪૯

વચુ

સસ રચિત સસ સ્ત્રીક નવસ નવ પદિ,
 તસ કાપરિ ઇક અચિય, ખાનિ પાસ મળીક ખામુ,
 વિમલ મી વર્ણન કરિય સરસ સસ પદ્યર્થ માય
 સવત પતર અઢ સઢ (૧૫૬૮) ન રાસ વિસ્તાર
 તે રમાંસિ ૩ અચિય માથસમુદિ મુચારિ ૫

* * * *

ચોપા.

ચાત દેનકા અમાર્ક દવી, દેતાં જમન કદિયાં દેસી
 અચિયે જોલે યાગ પાપ સસ સમસા તમારૂ અપ ૫૯
 ૩ સવિ મર્યા માંદિય પુરી કીજાઈ મનિ નદી તેદવી પરી
 ને અસર કચિય તિગિ જાલુ તે સવિ ચરમનિ તલુકે રાંચલુ ૬
 ને નલુર્ક જિન પર્માચાર, તલુર્ક છવ જિગ્રાહ વિચાર,
 ને મવિ જગિ મોટા મઢ ચિહા, ૮ તેદના પપની રેમુક ૬૧

* * * *

દુહા.

દુહા કક કવિન મિલી, જાણા વિવિધ વચન
 વિમલસસ અકે અચર્ક તેરસયા ૭૧૫-૮

ખત્રીગે અક્ષરિ થિકો, ખાધર્ષ અથહ માન,
સત્તરશત લીહિ અગલા, એહ અથનુ ન્યાન ૬૮
નવરગ નવલા પડ, તે રચીકે રાસ અપડ,
ને મુણત સવિ સયોગ, યે ભણુનલા લહીધ ભોગ,
ને ભણુત લહીધ ભોગ ભૂતલિ, ભણુતિ મુનિ લાવણ્યસમય,
કિતિ વિમલ વાણી વિમલ, વિમલધરિ રિધિ વૃદ્ધિ રમધ ૬૯

—સ. ૧૫૮૪ વર્ષે પોપ શુદ્ધ દશમ્યા તિથૌ ગુરુદિને ભીમેન લિપિન.

શ્રી શ્રીમાલગ્નાતીય સુશ્રાવક સાહ શ્રી વનજી જૂદા પઠનાર્થ લિપિનં. સ-
શોધક અને ૫૦ મણિલાલ બકોરભાઈ વ્યામ, ૬૧-૧૫ લીં

(૧૧૧) કરસવાદ—સ ૧૫૭૫ (૪) સાતિનગરમા

આદિ—

પહિલ પ્રણમિસુ સારદા, જસ કરિ વીણા નાદ,
આદીસ્વર આદિધ કરી, ગામસુ કરસવાદ

*

*

*

*

અતે—

મુનિ લાવણ્યમમર્ષ કહિ જોઈ, જિહા જિહા નપ તિહા રવ હોઈ ૬૫

સપિધ લહીધ ધનની કોડિ, સપિધ અગિ ન લાગઈ ખોડિ,

સપિધ વયર ન વાવધ રતિ, સપ વખાણુઈ શ્રી જિનમનિ ૬૬

માલવ મરહઠ સોરઠ સાર, ગૂજર દેશ મવિહુ સિણુગાર,

વિનયવિવેક વિચાર વિશેષ, દીસધ ધર્મતણુક અડુ દેખ ૬૭

જિહા પોઠા જિણુહર પોસાલ, વસઈ લોડ દીપતા દયાલ,

શાંતિજ (માતી) નગર મડિ સુવિગાલ, ગાયુ કરસવાદ રસાલ ૬૮

સવન પનર પચિહુતરધ, મુનિ લાવણ્યમમર્ષ ઉચરઈ,

પામી અ દ્રવભ જિનરાય, બેકર સપિધ પન્નઈ પાય. ૬૯

—(મ. બ)

ખીજ પ્રતર્ભ—

સવત પતર મોતરે એમ જો રાસ સમઠ ભામ ર ન
પરથી જાતે છે

(૧૧૨) અતરીકિપાર્થે વિનાહક સ ૧૫૮૫ (૮૬) વેલખ શુ. ૩
આદિ—

સરસ વનન રો સરસની માત, જોલીસ આદિ જસ વીખ્યાત
અતરીક ત્રીમણવનો ખણી, પ્રતિમા પાસ વિસર તણી. ૧
હુ ક ખણી ને રાવણુરાજ તેહ તણો મહોરી કહેવાય.
પરણવણુ નામે શુપાણ, આહીસ ખર્ખતજો પ્રતિજાણ. ૨

* * * *

અ ત—

સવત પતર પખ્ખસીયા (પા. હાસીક) વાંચુ, સુદિ વેસાવ તણે
જિન ભાંણુ.

ઉચ્છ આપાત્રીજો મો મો પાસ જિણેસર જાનો. ૫૩

હુ સેવક હુ તાહરો સ્વામ હુ લીનો હુ તાહરે નામ

મનિ હાવન્યસમે કહે મુદ્ધ, તુંમ દરિસણુ હુ વાંધુ સદા. ૫૪

—શિ. પાણણુપુર નમરે ૫ મહામહિમણ મ ૫ ૨મસમેન

સ ૧૮૬૫ આવણુ માસે સીતેતર પચે પુર્ણિમ તિથી બસેવકિન વસસ-
તની મહી વરસતે લીખું છે શી મવ ભવણુ (અતરીક કસમાં એકસ-
મિઠ હુ તેમાંથી)

(૧૧૩-૧૧૫) ખિમત્તપિ(બોહા) બલિભદ્ર યથોભદ્રાદિરાસ. સં ૧૫૮૬.

+ ખિમ ત્તપિ (બોહા) રાસ ગાય રવિ. અમલપદમાં

આદિ—

ભારતિ ભમવતિ મનિ ખરી ગુર પપ નમીવ પવિત્ર,

બોલિસુ બુદ્ધ આમસર બોહા તણુઈ જરિત. ૧

જસ રસવાઈ અજાઈ પણુઈ ૧૫ તિ જસભાસરિ

ગીતવ કીર્તિ કિન્દરસિ, નામજ દ્રીયા દરિ. ૨

પ્રહિ ઉગમિ નિતુ પ્રણુમના, લહીઇ નવઈ નિધાન.

ભોજનિ ફૂર કપૂર રસ, ભૂપ ભલા બહુમાન.

૩

કવિજન કહિસઈ કેતલા, જોહના જોહવા દામ,

સુણુજ્યો સદ આદર કરી, આડ પ્રભાવક નામ.

૪

*

*

*

+

અતે—

ફહા.

ખોહુ ખિમ રસિ કિન્હરમિ, બલિભદ્ર જસભદ્ર સૂરિ

ત્રિણિ કાલ પ્રણુમ તડા, દુરિય પણાસઈ દૂરિ.

૨૧૧

ચોપાઇ

ખોલિઉ ખોહાનામ પવિત્ર, પડ્ય જિ પિમરસિ તણુઈ ચરિત્ર,

સઘ સમા સુણિયો જે બાણુ, ખોલિસુ બલિભદ્ર તણુઈ વખાણુ ૨૧૨

ફહા.

મુનિ લાવણ્યસમય ભણઈ, જિજ્ઞા હુસઈ પવિત્ર,

પ્રથમખડ પૂર કહિઉ, ખિમ રસિ તણુઈ ચરિત્ર

૨૧૩

—ઈતિ પ્રથમ ખડ

(૧૧૪) +ખલિભદ્રરાસ—

આદિ—

ફહા

પુણ્ય પ્રભાવક બાણીઈ, વિદ્યામનિ બલિભદ્ર,

તસુ ચરિત્ર વખાણીઈ, જસ ગુરૂ શ્રી જસભદ્ર

૧

*

*

*

*

અતે—

ખોહો બલિભદ્ર તણુઈ ચરિત્ર, કહિતા કાયા પુહવિ પવિત્ર,

સુણુયો મમા પુરૂપ જે બાણુ, શ્રી જસભદ્રસૂરિ તણુઈ વખાણુ ૧૨૪

ખોહુ ખિમરસિ કિન્હરસિ, બલિભદ્ર યજોભદ્રસૂરિ,

તિન્નિકાલ સમરતડા, દુરિય પણાસઈ દૂરિ.

- ૧૨૦

મુનિ લાવણ્યસમય ઈમ ભણઈ, જિજ્ઞા હુસઈ પવિત્ર,

દ્વિતીય ખડ પૂર કહિઉ, બલિભદ્ર તણુઈ ચરિત્ર

૧૨૬

—ઈતિ દ્વિતીય ખડ

(૧૧૫) મયસોલકસરિ શસ—

આદિ—

જાણી મળી મળવાર જસ, જસભસરિ ચરિત	
જાણી ગુણતાં નિમુણતાં, મયા દુર્ગ પવિત.	૧
સમ જાણી સદિ ગુરુ મુણુ, તે દુર્ગે મુ એકતિ	
મીઠાસભા ચરિત અમલ, મુણુ પરીવ સુવતિ.	૨
જસ નામઈ જસ વિતરતી નવમતા પરદોડિ	
મુનિ લાવસમમ જાણી લીધી સપતિ ઠાડિ.	૩

* * * *

અંતે—

લાઘ. દુહા

તપમહિ ગુરુ યોગમ સમા, મી સૌભાગ્યનદિ ચરિ સાર,	
મી અમરસમુદ્ર ગુરુ રાજગા મી હસસવન સાર	૧૧૫
જયવતા ગુરુ જાણી જસ નમઈ નરસ	
મી સુમવત્તા સદિ ગુરુ જનુ, પ્રણામ તેહના પદ.	૧૧૬
સવત પનર નબ્બાસીઈ, મયા માસિ રવિચરિ	
અદિમણવલ વિલેખી પુરુ લુહાદીન મગરિ	૧૧૭
સમ મુગુ આદેસઈ નિજા હરી પવિત,	
બેઠા બાલિભ કિન્દરસિ જસભ રવિઈ ચરિત.	૧૧૮
ગુણતાં મરિ ગુરુનદિ મણી, જાણતાં લીધી ભોગ,	
ગુણતાં મરિ જીરતિ દુર્ગ મુણુતાં સપિ સંભોગ.	૧૧૯
તવીવપદ જસભ ગુરુ, મડીઈ ચરિત પ્રમાણિ,	
ધર્મનાય પસાડેઈ બેસિઈ મુખનિતવાણિ.	૧૦
અમ અરસી ગણપત, સાધુ સાધ પરિચાર,	
અણિ પરાણિ ૭ મહાસંગી, સધે સધ જવાર	૧૦૧
બેઠુ પિમરસિ કિન્દરસિ, બાલિભ જસભસરિ,	
તિનિ કાલ જણમતાં દુરિજ પણસઈ દુરિ	૧૦૨

જિનશાસનિ ઉદ્યાતકર, એ રપિ અવિચલ નામ,

મુનિ લાવણ્યસમય ભણુઈ, નિતુ પ્રહિ કૃત પ્રણામ ૧૭૩

—છતિ શ્રી પડિત લાવણ્યસમય કૃતે ખોડા બલિભદ્ર શ્રી યજ્ઞભદ્ર

ચરિત્રે તૃતીય ખડ સપૂણ્યુઃ—મ ૧૬૧૧ વર્ષે માહ માસે કૃષ્ણપક્ષે

અનુર્થા રવૌ વાસરે પ સહજતિલક ગણિ ગિણ્ય પ૦ ઇંદ્રસહજ ગણિ

લિખિત—પરોપકારાય શુભ ભવતુ કલ્યાણ મસ્તુ ચિર છયાન્ પ્ર૦ એ.

રાસસંગ્રહ ભાગ ૨ જે

(૧૦૭) રાવણુમ દોદરી સ વાદ, સ. ૧૫૬૨ જુઓ ૫ ૭૫

આદિ—

રાગ શ્રી રાગ

સુતેસો સીંહ જગાવીઉ, નડીઓ વાસગ નાગરે,

સીત હરી તિ સ્યુ ક્યું, રૂઠા રામના પાગરે—૧

સાભલિ રાવણુ રાજ્યા, જાસે મહિયલિ મામરે,

સતી સીતા તહ કા હરી, વિગી વકડો રામરે—૨ સામલિ.

*

*

*

*

અતે—

જયજયકાર જગત્રિ દહિઆ, વરલા રગના નાદરે,

સવત પનરખાસઠિ, રચો રાસ સવાદરે

જય ૦ ૫૮

x

x

x

x

રામ અન્નેધા આવીઆ, સોઈ સીત અરધાગિરે,

મુનિ લાવનસમિ ભણિ, મિઠા રામનઈ રગિરે,

જય જય. ૬૩

—સ ૧૬૮૨ વરમે ભાદ્રવા વદિ ૮ લિપત ઋ રાત્રવ નથા

ગ વીરદાસા પઠનાયે શુભ ભવતુ ૩-૧૩ મારી પાસે જે વ્રત છે

(૧૧૬) ન્દેવરાજ વચ્છરાજ ચોપાઈ (વચ્છરાજ કંતપુરમા દેવરાજ રાસ)

આદિ—(વરતુ)

સકલ જિનવર સકલ જિનવર પાપ પણુમેવી,

તહ પણુમેવિ ચક્રેસરી એક ચિતિ બહુ ભક્તિ કરીઅ,

નિય ગુરતાણુઈ સુપસાઉલધ રિદ્યકમલ નિયમતિ વિમામીય,

સુખન સહુ કલ સમગ્ર ઉપામ માવ પરીવ
બોલિસુ નવનવ કવિતારસ ચિરિ વજ્રસજ્જ કરીઅ.

૧

* * * *

અ તે—વસ્તુ

પાછિસા બવિ પાછિસા બવિ હવિ વજ્રસજ્જ
છવ દ્વપ પાલી ખરી તિથિ પ્રભાવઈ ગિહુ દેસ પામીવ
આપક સવિ સપદ કુળે અનંત વલી નહુ સુખ પામીવ
મુનિ લોકવલસમઈ અલુઈ બરીવલુ લોક સદાઅ.
છવદ્વા પાછઈ ખરી, નિમ પામઈ સુખ ભદ્રાઅ. — ૪૫

—સિ સવન ૧૧૫૭ પોસ શુક્રિ ૬ શુક્રે
ઋષિ વૈરસાએન—૨૧-૧૧ લી

આ રાસ આનંદસખ મહોદધિ શાકિતક ૩ જામાં ૫૪૮ વરો
છે તેમાં ઉપરનો અતનો વસ્તુ ૭૬ નથી. તેમાંથી પ્રવર્તિતની ક્ષત છે
છે તે અત ઉત્તરીએ છીએ.—

તપમચ નામક સદિ ગુરુએ, મનકતડે લક્ષ્મીસામરસરિ,
મી મુખ સરસતિ વાસિ વસે એ મનકતડે લક્ષ્મીસામરસરિ.
નામિરે સજ્જ ભૂતિ-૧

અનિ ગિરજા પકિત પ્રવર, આ સમવરવણુ યુષ્ઠિસર સરિએ
મુખ સરસતિ વાસિ વસેએ, આ યુષ્ઠિસર તણે ભદ્ર ૨
તિથ તાસ વવતિ નમીએ આ નવર કતપુરિ મદિ
સમવતાવ પસાવેએ એ આ રાસ રવિએ ઉજ્જલિ ૩
પહેલો અક્ષર લાભનો એ આ બીજો ભવનો ભણી
ત્રીજો પુણ્યવત બીજાં એ આ આગલિ સમય દેખઈ ૪
એ કવિ સચિહુ નમી કરીએ આ છમ કહે એ કર્મોદિ
અધિક આપુ બોલતાં એ, આ કણે મ દેખો બોલિ. ૫
આં મળુમણિ વિષુવર એ, આ આં તલિઅજ નિવાસ,
મેર મહીપર સાગર એ આ લાં લમે પ્રતપો એ રાસ. ૬

એહ રામ વઝરાજનો એ, માં ભાવ સહિત નરનારિ,
ભણે ગુણે જે સામજે એ, માં નવનિધિ તિહિ ધર્યારિ— ૯

—છ ખડનો રસિક રાસ છે પા ૩, ૩, રત્ન અમ,

(૧૧૭) +સુમતિસાધુ સ્મરિવિવાહલો

આદિ—

સરસાત સામિણિ દિહિ મતિદાન મઝ મનિ અતિ ઉંઘાહલહિ એ,
મુણિજ્યો ભવિયણુ ભાવ ધરેવિ ગાયસુ મુગુર વિવાહલુ એ ૧
મહિયણિ મોટહિ દેશ વિમેસ મેદપાટ જગિ જાણીધ એ,
વાઝઅ વન વનિતા અભિરામ જાહિર નયર વખાણીધ એ ૨
વાપી કૂપ સરોવર ચગ રગ કરધ નિતુ જોઅતારે,
વાડીઅ વર ઉધાન વિવેક હેલા જન મન મોહંતા એ ૩
* * * *

અતે—

લક્ષ્મીસાગર સહિગુર એ માહલતડે, મીસ શિરોમણિ તાસ,
તપગચ્છ મડન સહિગુરએ માં, પૂરહ ભવિયણુ આસ ૭૫
મુજન સહુકો સામલહિ માં પ્રણમહિ એ કરજોડિ,
સુમતિસાધુ સ્મરિ સેવતા માં, લહીધ સપદ કોડિ. ૮૦
પદસિધિ ગુણસિધિ નિમુણસિધિ માં, વીવાહલુ એ સાર,
કવિ લાવણ્યસમય ભણુધએ માં તમુ ધરિ જય જયકાર ૮૧
નવનવિઅ વાણિહિ મતિ વિનાણિહિ હિયધ હરિષ ધણુહ ધરી
મધ એક ચિત્તિહિ કરીઅ ભત્તિહિ અગિ આલસ પરિહરી
જા સાત સાયર વર દિવાયર ગયણિ રોહિહિ અદલુ,
તા એ અનોપમ મુગુર સરિમહિ જયક જગિ વીવાહલુ. ૮૨

—એ. રા સ. ૧

(૧૨૧૮) રગરત્નાકર નેમિનાથ પ્રખધ

આદિ—

સ્મૃત્વા શ્રી શારદા નેમે શ્ચદોભિ વિવિધે વરે
પ્રખધ ખધુર કુવે રગરત્નાકરાભિધ ૧

સારક સાર દશપર દેવી તુઝ પમ કમલ વિમલ વરેતિ,
 માત્ર સુમતિ સદા તર્ક દેવી દુરમતિ દુરિચિત્રા નિરુતિ. ૨
 જિવ ક જ્ઞેશ્વ મેશ્વી માયા તુ કવિચલુલ્લસ્ય કેરી મયા
 જલુ અલુમલિ તુઝ આગિ સમાયા જલસુલુ જલપર અનત મમાયા. ૩
 તુઝ તત્તુ સોદર્શ ઉજ્જ્વલ કલિ, પૂનિમ સમિદર પરિ અલકલી
 પમ ધમધમ કુચર ધમકલી, હ સમમલિ ચાલ્ય અમકલી. ૪
 અલક અમકલી નમિ જલવલી વીણા પુસ્તક જલર ધરર્ક
 કરિ કમલ કમલક કાળે કમલ સ્વિમકલ પરિ કલી કર્ક
 કિલકલિ કિલ જાણી સુલિ મઝ વાણી, જર્ક કુ તુઝ મલુ માન લલુ
 તુ મન જલુલિ નેમિ જિલુ વર્મિ નવ નવ જર્કિ કલકલુ. ૫

અતે—પ્રશ્નોપધિશ્વર

જ્ઞેશ્વ મન જિગલિ જલ સરસતિ સિરનામી
 સુમવરત્ન ગુરગમ પમ પુલુ વેલના પામી
 પુલવિ પ્રસિદ્ધ પ્રચર પ્રવમ અધિશ્વર સુલુલવર
 નેમિ સલિનિ પરિવાર નવરિ જલુલિ અલિન
 પરિલુલ જિસવ જુ આલિ પૂલક મનની રલી,
 લાવત્તસમ વે ગુલિલિ જુ કુલિ અલસર પલિ.
 —(મ. જ.)

(૧૧૯) ૬૬મજ્જારી સંકલ્પ.

આલિ—

પમ જલુમીજ સરસતિ સરસતિ વચન વિધાસ,
 મુનિવર કેવલપર માત્ર પલિમનિવાસ.

૨

અતે—

ખતિ ૬૬મજ્જાર કેવલપર કી સુલુલિ સારસતિ
 જિલિ અપરક લગ્ય કિતારો, કમલ કેરી પલિન,

વિષ્ણુ પુરુષ સમયમુદર તસુ પય પામી,
મીસાલસ લાવણ્યસમયમુનિ જપમર્મ સિદ્ધિગામી.

૨૪

(૧) ચૈદ સુપનાની સઝાય

ત્રી જિનવરે ભાખીયા, સહે ગોરી સાખીયા એ,

અધિકાર એ રૂઝડોએ,

સુપન તે વાર એ મહિમા તે સાર એ,

મુનિ લાવણ્યસમે એ એમ ભણે એ.

૪૬

(૨) નગૌતમ ૭૬ ૭૨ મ મા ભી. (૩) છરાઉલા પાર્શ્વનાથ
વિનતિ (૪) પચતીર્થિ સં (૫) રાજમતી ગીત (૬) પચવિષય સં
(૭) આઠમદની સં (૮) સાતવારની સં (૯) પુણ્યકલ્પની સં (૧૦)
આત્મપ્રોધ સં (૧૧) દાનની સં (૧૨) મનમાકડ સં. (૧૩) હિતશિક્ષા સં.
(૧૪) શ્રાવક વિધિ સં

આદિ—

પ્રણમી ત્રીર જિજ્ઞેસર પાય, વદી ગોયમ ગણધર રાય,

અંત—

લાવણ્યસમય મુનિવર ઈમ કહઇ, મુગતિ વધુ તમ લીલા વરઇ. ૨૦
(૧૫) દાનની સઝાય

આદિ—

એક ઘર ઘોડા હાથિયાળ, પાયક સખને પાર,

મેટા મદિર માલીઆળ, વિશ્વનથો આધાર—

જીવડો, દીધાના ફલ જોય.

(૧૬-૧૮) નસઝાયો

આત્મ પ્રોધ, નેમરાણુલ આરમાસો, વૈરાગ્યોપદેશ ૫ ૯૩,
૩૧૪, ૩૭૪, સ મા. (ભી) પુણ્ય ૫ ૩૧ સ મા. સ
(૧૨૦) પાર્શ્વજિનસ્તવન પ્રભાતી ૩૭ હુકતું કાવ્ય.

આદિ—

વામાનદન જિનવર પાસ, તુતો ત્રિભોવન લીલા વિલાસ,
વિનતિ છોડિ ભવપાશ, હું છુ દેવ તુમારો દાસ

અતે—

૬ આજો સરજી તમજો રાખો મન ઉચ્છા આપજો;
 મુનિ હાવનસમે ધમ મજો, તુમ્હ તુમે નવનિધ આપજો. ૩૭
 (૧૨૧) સ્વતુર્વિશતિ જિન સ્તવન—માસિની ૭૬માં ૨૭ કડીઓ
 અને છેલ્લી ૨૮ મી કડિગ્રીનમાં.

આદિ—

કનક વિષક માથે હાર કીર્તિ નિકાસે
 ઝડપખપ પખાથે પાપના પક ટાસે
 આર જિનરર માથે ફૂદરે ફૂલ માથે,
 નરમળ અણુઆથે રામ નિર્ઘ રેસ દાથે,

અતે—

તવમજ કિયાપર હાથિ સખર સોમદેવ સરીસરે,
 મી સોમમળ મણપાર ગિરખા સમવસ્ત્રા મુનીચરે;
 માસિની ૭૬માં ૬૫ પંખિય તલિયા જિન ઉચ્છા ધણુ
 મર્ધ હલિજ લામ અનત મુનિ હાવનસમળ સદા અણુર્ધ ૨૮
 અમ ૩ દિ ૫

૬૭ નરપતિ

૧૨૨—નંદ વગ્રીસી, સ ૧૫૪૫ સાતમ મગજવર

આદિ—

લંબેમર કવિયા સમ ધરનિ, હંસવાહન તે મુખિ વસાંતિ
 અવિ આપમર્ધ મુરતિ ગમ, વિરેકી નર નિર્ધા કંઈ પ્રણામ. ૧
 કવિયા સાસઠ કેપે પુત્ર, તે મુખિ ગેલિય સત્ત્વ તમ,
 તાલ્ય માવ સકુ જ્યો સદા, કવિયા મુરનિ પરતખ્ય સાસઠ. ૨

કવિતા સારદા તણુ પ્રણામ, નદ્યતીસી કર વખાણુ,
સવત પનરસિ પચતાલા, તિથિ સાતિમ નિ મગળવાર ૩

*

*

*

*

અતે—

યોગા ભેદ ઘણુ જાણુજો, ઋત્યુભાવ ઘણુ આણુજો,
શ્રવણે સુણુતા સુષ અપાર, કવિ નરપતિ ઇમ કહિઈ વિચાર ૯૯.
પઠતા સિધિ બુધિ હો અતિ, ચતુરપણુ તે નર જાણુતિ,
નારી સીયલપાંછું આણુંતિ, કવિતા નરપતિ ઇમ કહતિ ૧૦૦.

—ઇતિ નદ્યતીસી કથા વિચારવાર્તા સમાપ્તમિતિ. સવત ૧૭૦૦
વર્ષે અશ્વત્થી માસે કૃષ્ણપક્ષે ૧૦ સોમવારે શ્રી ભીલોડાનગરે શ્રી શાન-
નાથ ચૈત્યાલયે શ્રી મૂલસધે સરસ્વતી ગચ્છે બલાત્કાર ગણે શ્રી કુદકુદા
આર્યાન્વયે ભટ્ટારક શ્રી ૫ રત્નચદ્રા, તત્સીધ્ય આચાર્યશ્રી અમરેન્દ્રકીર્તિ
તત્સીધ્ય મૂલ ભીમજી લખિત છ શુભ ભવતુ. ચીર જ્યાતુ છ.
શ્રી, કલ્યાણમસ્તુ, છ છ શ્રી ૬-૧૬ (મારી પાસે છે)

[આમા મગલાચરણુ લખોદર-ગણેશનુ કરવામા આવ્યુ છે તેથી
કર્તા જૈનેતર હોવાનો સભવ જણાય પણ (૧) જૈનકર્તાઓ પૈકી કોઇને
ગણેશનું મગલાચરણુ કરતા મે જાણ્યા છે (જુઓ ન ૮૫ ના કવિના
લીલાવતીરાસનુ મગલાચરણુ નેમજ ન ૮૯ કવિ) તેથી, તેમજ (૨)
આ કૃતિના લેખક-લહીઆ જૈન છે તેથી, અને વળી (૩) આ કથાના ઉપર
જરા વિસ્તારથી સ ૧૫૬૦ મા રચના સિદ્ધકુશળ (જુઓ આગળ)
પણુ જૈન છે તેથી આ કાવ જન હોવાનો વિશેષ સભન છે. તેકારણે
અત્ર એમનો ઉલ્લેખ કરવામા આવ્યો છે નરપતિ નામના કવિએ
વિક્રમાદિત્ય ચોપઈ રચી છે અને તેની પ્રતના બધન પર શક ૧૫૧૪ મા
રચી એમ લખાણુ છે તેથી તેને સત્તરમી સદીમાં મૂકે છે]

૬૭ ક અજ્ઞાતકવિ

(૧૨૩) મુનિપતિ તત્ત્વરૂપિ ચરિત્ર સં ૧૫૫ વૈશાખ વદ ૭ રવિ.
અતે—

શયું વૈશ્વમ સેવિનિ ધર્મો, ઈસ્તુ મમ હવિ આપણ
ધર્મો મહાચર્ય બેઠિ કાપ માણિ મુનિપતિ મન્દિ દક્ષિણ દીપ, ૧ ૦
મેઢું મુનિવર તેહનું પાન પાણિ પંચ માહાવતમાર,
પાણિ પાનવતપ સોસી દેહ, દેવચેલકિ દેવ ધર્મ બેહ, ૧ ૧
તેહનું પાન હમિયામંદિ આણિ, મેઢું એકવતારી નાણિ
મુક્તિપથ તે નાણિ વહી, શુભ કથા સંશેપિ મહી, ૧ ૨
સવત પનડ પંચાસો નાણિ, વહિ વૈશાખ માસ મનિ આણિ
કિનિ સમગી રચિત રવિવાર, નાણિ અણિ તિહ હર્ષ અપાર ૧ ૩

—કવિ શ્રી મુનિપતિ તત્ત્વરૂપિ ચરિત્ર સપત્ત—મયામવ ૬૨૧ શુભ
ભવ, સવત ૧૧૪૨ જર્જી માગસરિ શુદ્ધિ ૧ જૂને અખિત ભદ્રાનપુર
મંથે હ્રદયપુરિ શુભ ભવ, કમ્પાણ મહા શ્રી, ૫૪૨૩ ૫ ૧૫ મહા
૪ -૧૧ વી. પા પ્ર. ૪.

મીઠ પ્રતમાં એમ છે કે—

અતે—

સવત વદ ૫ અસરકિ નાણી વૈશાખ વહિ માસ મનિ આણિ,
કિનિ સમગી રચિત રવિવાર ભવતાં ગુણતાં હરણ અપાર ૨૧
એ માણિ મુનિપતિનો ચરિત્ર સમગતાં હર્ષ દેહ પવિત્ર
માહિ વહિ અતિ મમલગાર ભવતાં ગુણતાં તિહિ અવનપાર, ૨૨

—સ ૧૧૧૮ જર્જી અખિત મસો.

[પાણીની રીપમાં ૧૫૮૫ સવત્સરકમે છે અને તે વિષ્ણુની

૬૮ શાંતિસૂરિ-(સાંડેરગચ્છ સુમતિસૂરિ. શિ.) જુઓ
તેમના શિષ્ય ઈશ્વરસૂરિ.

(૧૨૪) સાગરદત્તરાસ (દાન માહાત્મ્ય ઉપર) ૧૫૫૦ આસપાસ.

આદિ—

છદતર કલ્સોલ વન્નજલ સતિ સૂરિણા મહિય,
સાયર ચરિઅ સાયર સરિસ સરસ નિસામેહ

[“ આ પ્રાકૃત અપભ્રંશ તથા ગૂજરાતીમાં રચાયેલો ૧૩૭ ગાથાનો.
રાસ ખરેખર રસમય હોઈ તેમાં ગાથા, રાસક, કુડલિઓ, ધાત (ધત્તા),
અડયલ, માલિનીરૂપક, છપ્પય, પાધડી (પદ્ધડિકા) ગસાખંધ વગેરે વિવિધ
છદો વાપરેલા છે. કાવ્ય ઉચ્ચ પ્રતિનુ છે અને આ તેમજ તેમના શિષ્ય
ઈશ્વરસૂરિ કૃત લલિતાગચરિત્ર રાસ સંસ્કૃત તથા પ્રાકૃત કાવ્યોની
અરખામણીમાં સારી રીતે ઉભા રહે તેમ છે ” ચિ ૩૧ દલાલ]—પા
આ શાંતિસૂરિ સ ૧૫૯૭ સુધી અવશ્ય વિદ્યમાન હતા જુઓ લેખાક
૩૩૫ પ્રાચીન લેખ સંગ્રહ

૬૯ કીર્તિહર્ષ-(૪૪૪સૂરિ શિ૦)

(૧૨૫) સનતકુમાર ચોપઈ. સ ૧૫૫૧ કાર્તિક શુક્ર ૧૫ ગુરુવાર-
આદિ—

આમી છરાપુત્રિ નિવાસ, મનિ સમરતા પૂરધ આસ,
પય સેવધ આણુદિણુ ધરણિદ, પહિણુ પ્રણમિસુ પાસ જિણુદ ૧
સરસતિ સામિનિ કર પસાઉ, કાસમીર મુખમડણુ માધ,
નામ જપી કેમીય ગણધાર, ચરીય બણુ શ્રી સનતકુમાર ૨
જિણુમાસિણુ જિણુ બાપિઉ ઈન્ન, દાનમીલ તવ ભાવ સુરમ્મ,
ધર્મતણા એ આરિ પ્રદાર, અધિકુ મહિમા મીલિ અપાઃ ૩

*

*

*

*

અતે—

મી કમ્પરિ ગુર્યા ગુરતમ મનસુદિઈ તસુ ઝલુમી પામ,
 સાર કીરમ તલુઈ આમકઈ રમિઈ પ્રમખ ભવીઅલુ સંમકઈ ૨૩૧
 પન્નર એકાવન્ન મઝરિ, ધનિ પુન્નિમે નિ ગુરવાર
 કવિ ઠીલિંદિયિ મનિ પરી આલુદ રમિઈ પ્રમખ જનમતલુનદ ૨૩૨
 સીસ પ્રમખ ભલુઈ ને રમિ સવિ મુક કમલ તલુ ઉઠમિ.
 એકમના સહ ૭ સંમલસહ તેક નરનારી આલુઈ દુલ્હ ૨૩૩
 (વિ. ખ. ૬-૧૪-નવીન અખિત.) ગાથા ૨૬૪

પા ૧૧ પાટલુ ન ૨

કમ્પરિ શિખ ગુરના કવિંદિયે હેઈ ચદે.

(૧૨૬) કુસંખજ કુમારસસ.

મહિમસિ સોકઈ યુલુમલિ મુઝ કિવએસ મહે ગુર મી કમ્પરિ
 જલ્લસ સવમ નિરતીઆર, ગુર ગિર્યા શીવમ અવતાર ૪
 નવરસ ભવીઅલુ કિઈ ઉપદેસ, સીસ નિપરે વાતિ સવિરેવ,
 તાસ પ્રસાદિ કવીઅલુ ઈમ કલ્હ કાક પ્રમખ ભવીઅલુ સદી કલ્હ

* * * *

—ઈતિ મી કુસંખજ કુમારસસ સમાપ્ત. સ ૧૧૭૮ વર્ષ વૈશાખ
 શુક્ર ૪ પ્રત પા. ૧૭ પ ૧૩ યુ. વિ.

—ઈતિ મી પંસ્તીનિવને વિખનિવારલે કલસીદ પ્રમાણે
 કુસંખજરસ અરિત સમાપ્ત. ૬-૧૩ વી. પા.

(ઉપદેસ મઝના કમ્પરિના પાટુ નિતિમંપરના લેખો સ ૧૪૬૬
 થી ૧૫૨૫ સુધીના ખણા બાને છે તે મઝની પદ્મપદ્ધિમાં જલુમ્મ
 કે આ સુરિને સ ૧૪૮૮ માં બીતોદમાં સાદ સારલે કરેલા મહેસ-
 વપૂર્વક અપ્પાર્પપ મલુ તેમલે સ ૧૪૪૪ માં કમ્પાં બમારી પ્ર-
 ચ્છવી હતી તેઓએ સરકૂત પ્રાકૂત મધી રખ્યા છે તેમની પાટ દેવ
 અમ્પરિ સ ૧૫૨૮ માં અપ્પા.)

૭૦ ક્ષમાકલશ—(આગમ ગચ્છ. અમરરત્નસૂરિ—સોમરત્નસૂરિ
—કલ્યાણરાજ શિ૦)

(૧૨૭) મુદરરાજ રાસ—સ ૧૫૫૧ વૈ વદ શનિવાર
આદિ—

દહા—રાગ ગુડી

પહિલૂ પરમેસર નમી, આરાહિસુ અરિહત,	
ગાર્ધસુ શીલ સોહામણો સાબલયો એકતિ	૧
મુદરરાય તણા ગુણ કેતા કહુ મુખ એક,	
શીલિ કરી જગગાજતુ, કહીધ તે સુવિવેક	૨
* * *	

અતે—

આગમગચ્છિ જયવતા એ, મા. સોમરત્ન સૂરિંદ,	
અહનસિ ભવિયા નિત નમુ એ, મા જિમ હુધ પરમાણુદ	૧૮૮
ક્ષમાકલસ મુનિ ધમિ ભણિ એ મા ભવિયણ મુણુક એ રાસ,	
શીલધ મિવસુખ સપજધ એ મા છૂટીધ કમ્મના પાસ	૧૮૯
સવત પનર એકાવનંદ એ મા વદિ વૈશાખહ માસિ,	
શનિવાર સોહામણુક એ મા રચીક રાસ ઉદ્દાસ	૧૯૦
શીલ પ્રમધહ જે ભણુધ એ મા, નરનારી સુવિચાર,	
હરપધ જે એ સમલધ એ મા નેહ ધરિ જયજયકાર	૧૯૧

—મ ૧૬૭૨ કાતી શુ ૧ લખિત ચગમ જિનદામેન યથાચ
શ્લોક સખ્યા ૨૭૫ માઝનર્ધ વિ ધ ૮-૧૩.

(૧૨૮) લલિતાંગ કુમાર રાસ—મ ૧૫૫૩ ભાદ્રપદ વદ ૧૧ શનિ
ઉદયપુરમા.

આદિ—

પહિલૂં સરસતિ પપ નમી, આરાહી મનશુદ્ધિ,
પુણ્યપ્રમથ દ્વ ભણિયુ, આણી નિરમલ મતિ

અતે—

મી કલસરિ આગ્યા ગુરરામ મનસુદિઈ તસુ પ્રણમી પામ,
 સાર મીરમ તણુઈ આમદઈ રચિઈ પ્રમખે ભરીઅણુ સમદઈ ૨૩૧
 પન્નર એકાવન્ન મગ્ગરિ ક્ષતિ પુન્નિમે નિ ગુરવાર
 કવિ દીર્ઘિવિ મનિ પરી આણુદ રચિઈ પ્રમખે જનમવણાનક, ૨૩૨
 સીધ પ્રમખે અણુઈ ને રજિ સવિ મુક કમલા તાસુ ઉજમિ.
 એકમના થઈ ને સાંમથઈ તેક નરનારી અદુલ્લંક દુલ્હન ૨૩૩
 (નિ ખ ૬-૧૪-નવીન શ્રિખિલ) ગ્રામ ૨૬૪

જ ૧૧ પાટલુ ન ૨

કલસરિ રિત્તમ ઉપરના કવિચંદ્રે હેઈ રહે

(૧૨૬) કુલધ્વજ કુમારરાસ.

મદિયસિ સેઠઈ યુવમણિ થઈ ઉવએસ મહે ગુર મી કલસરિ,
 પાલક સવમ નિરખિયાર, ગુર મિરના શિવમ અપ્પાર, ૪
 નપ્પસ ભવીયણુ કિઈ ઉપદેસ સીધ વિપરે અતિ સવિરોપ,
 તાસ પ્રસાદિ કવીયણુ ઈમ કલક કઈ પ્રમખે ભરીઅણુ સવી લલઈ

* * * *

—ઈતિ મી કુલધ્વજ કુમારરાસ સમાપ્ત. સ ૧૯૭૮ વર્ષ વૈશાખ
 શુદ્ધ ૪ પ્રત પા. ૧૭ પ ૧૩ અ. નિ.

—ઈતિ મી ખરેખરિનિયમે વિષયનિવારણે પ્રકટસીદ્ધ પ્રમાણે
 કુલધ્વજરાસ અરિત સમાપ્ત. ૬-૧૩ વી. પા.

(ઉપદેસ મગ્ગના કલસરિના પાટ પ્રતિભાષરના લેખે સ ૧૪૬૬
 થી ૧૫૨૫ સુધીના મળી આવે છે તે મગ્ગની પદ્યલેખિમાં અણુકુ
 કે આ સરિને સ ૧૪૯૮ માં ગીતેશમાં સાદ સારને ક્રેશ મહેસ-
 વપૂર્વક આજ્ઞાપદ અણુ તેમણે સ ૧૪૭૪ માં કમ્ભમાં અમ્ભરી પ્ર-
 ચંબી હતી તેઓએ સંસ્કૃત પ્રાકૃત મધિ રચ્યા છે તેમની પાટ દેવ
 અમ્ભરિ સ ૧૫૨૮ માં અજ્ઞાત.)

પુણ્યતણાં દશ ચાંમયુ દહઈ ખરી જનુ માડ,	
એક મનાં આરાધતાં, રાજઈ ભવ બહ બહ.	૨
ધન સીધ તપ ભાવના, જિજ્ઞુ ભાવઈ એ ધમ	
કવીયણ વથી વથી ધમ કહઈ સખઈ એહનિ મમ	૩
ને પાજઈ મન શુદ્ધિ સિઈ સધી જિજ્ઞુવર જાણ	
શીશક ઉપરિ ચિન ખરઈ તે નર ખરા સુખાણ.	૪
સંસિ સવિ મુખ સખઈ શીસિ નિરમલ મુદ્ધિ	
શીસિ દુખ સખઈ રાજઈ પામીજઈ સદી ચિદિ.	૫

* * * *

રાખ પાસે દરિયાઠ કરવા જગાર હેસી દીપા અને નેત્રાન્વિના
નામ જણાવતાં કવિ કહે છે કે —

આસા પાસા નઈ જામસી, બાજઈ, વખા આવઈ હસી,
નેત્રા તેજાવઈ અતિસાર, મહત તણુઈ વસે નહીં પાર ૫૩
લાસા હીઠઈ ઉતાવલા, બોલાઈ બોલ સહ તેતલા,

* * * *

અતે—

ધર્મ પસાઈ વચિત સિદ્ધિ, ધર્મઈ જામીજઈ નવ નિદ્ધિ,
ધર્મતણુઈ મહિમા જઈ જણુઈ કવિ કહઈ જાણિ સખઈ મુણુક ૧૬
કુન્ન ન જાણુ કઈ મહિ, સખઈ કવીયણની પમધૂજિ,
જાણુ ઉજઈ કાપુ જેઠ, કામજઈ કરજોડી જેઠ.
સવત ૧૫ પનરત્રઈપિજઈ સાર, વહિ જાણવા તણુઈ ચનિચર
ઈઆરિસિ ધિનિ રખી મુખઈ સખા સખસક પૂરી કુખ ૧૮
આગમ મજા જાજઈ મુનિઆર શી જામરરણુ સદીસર સાર,
તસ પરાખર અતિ ગુણવત શી સોમસન સરિક જાણિત ૧૯
જનિયણુ આદિનિસિ વહાઈ જેઠ રિદિ જાનવી જામઈ તેઠ,
તસ પચિત ઉજાણુક સખ તસ મુખ બોદિ સીઝઈ કામ ૨

ઉદયપુરિ જગિ કહીઈ સાર, નિવસઈ આવક તિહા સુવિચાર,
અદ્રપ્રભજિન તણઈ પમાઈ, અલીય વિવન સવિ દૂરિ પલાઈ ૨૧
ભણઈ ગુણઈ અહિનિશ સભલઈ, પાપ પડળ સવિ દૂરિ ટલઈ,
ક્ષમાકલસ મુનિ કહઈ સુવિચાર, નિતુનિતુ તેહ ધરિ જયજયકાર ૨૨
—સ ૧૬૨૬ વર્ષે ચૈત્રશુદ્ધ ૫ દિને લિખિન, જ્ઞેસ૦

(અમરરતનસૂરિના મ ૧૫૨૪, ૧૫૨૯, ૧૫૩૧, ૧૫૩૨, ૧૫૩૫
અને ૧૫૪૭ ના અને સોમરતનસૂરિના સ ૧૫૫૨, ૧૫૭૧ અને
૧૫૭૩ ના ધાતુપ્રતિભાપરના લેખ મળી આવેલ છે ધા પ્ર લે
સ. ભાગ ૧ અને ૨)

૭૧ મૂલપ્રભ સાધુ.

(૧૨૯) ગજસુકુમાલ સંધિ હાલખદ્ધ સં ૧૫૫૩—પાના ૫ અમ૦

૭૨ જયરાજ (પૌ૦ મુનિચંદ્ર સૂરિ શિ૦)

(૧૩૦) મઝ્છાદરરાસ સ ૧૫૫૩

અતે—

પૂનિમ પક્ષ મુનિચંદ્ર સૂરિ રાગ, તાસુ સીસ જપઈ જયરાજ,
પનરત્રિપત્ર કીધુ રાસ, ભણઈ ગુણઈ તેહ પૂરિ આસ ૫૭
—ઇતિ શ્રી મઝ્છાદર રાસ સપૂર્ણ સ ૧૬૭૨ વર્ષે શ્રી શતિગોપર
ગણિ તત્ શિ ક૦ કુવરજી લખત (ગુ વિ)

(મુનિચંદ્રસૂરિ એ ચારિત્ર સુંદરસૂરિની પાટે ભીમપદ્મીય પૂણિમા
ગચ્છમા થયા છે અને તેમના સ ૧૫૫૮ સ ૧૫૭૮ તથા ૧૫૯૧ ના
ધાતુપ્રતિભાપરના લેખો મળી આવ્યા છે ધા પ્ર લે સ ૧ અને ૨)

૭૩ સુંદરરાજ.

(૧૩૧) ગજસિહ કુમાર ચોપઈ—મ ૧૫૫૩—૩૦

૭૪ નનસૂરિ (ઠોરટ ગચ્છ સવદેવ સૂરિશિષ્ય)

(૧૩૨) વિચાર ચોસહી—સ ૧૫૪૪ ખખાનખા.

અતે—

ઇશ્વરિ અવક ખર્મતત્વ, પનર મુઆસિ રમૂ પવિત્ર,
સુચક્તિ ચોસહી ચોપાનપ, મિજમિદ્દક હોમે અમૂખ. ૧૩
એકમે નાંખ વીચાર ચોસહી, સુપ બેલિ કરે એકદિ,
પામ નવર જ્ઞાનદ પૂરી, ઠોરટ અઠ પખલે નનસહી. ૧૪
(મ. નિ.)

(૧૩૩) ગાજસુકુમાર ધાજર્ષિ સંજાય—સ ૧૫૪૮ ખખાનખા.
આદિ—

સોરઠ દેઠ વજ્જણિય સાહેમહી રે દેવદ તલુડ નિરેસ,
દ્વારિય નજરી તિહાં ભલી સા, સખરમ કુખ્ય નરેસ. ૧
સખરમ કુખ્ય નરેસ સુભજ્જણિ અમુ પિતા વસુદેવ,
દેવહી દેવી ઝિઅરિ પરીયા કરમ આનિધિ દેવ
ધક દિવસિ પકુન્ય દેવહી ધરિ વહિરવા મુનિ દેવ
તે દેવિ તમ્મ ને કરવ કુલ કહી ન સમ્મ કોઇ ૨
x x x x

અતે—

શી અતમગચ્છ આખા અખમાદિ પવિત્ર
વીર જિજ્ઞેસર જિમ કલિટ, અમસુકુમાર અરિત. શી ૪૧
શી ઠોરટમચ્છ સજ્જણી શી સ્વાવદેવ સૂરિ,
તમ્મ સીસુ નનસૂરિ ભણુખ મન આજ્ઞુદ પરિ શી ૪૨
તિજિપરિ પનર અમ્માવનર્ષિ પાપાત્તગર્હ,
જામણ પાસ પસાવેલમ રમિલ ઉભલિ. શી ૪૩
ગાજસુકુમાર અરિત એ ને જાઇ રાંતિ
તીક ધરિ નવનિધિ સંપન્નક સુપ વિસસા અંતિ. શી ૪૪
(વિ. ધ. ચોપા. ૩૮-૪૧)

(૧૩૪) દશાશ્રાવક યત્રીશી—સ ૧૫૫૩ ચિનોડમાં
અતે—

યત્રીશી દશ શ્રાવક તણી ચિત્રકૃતિ રચી ધરમદ ભણી,

પનર ત્રિપનઘ આણદપરિ કોરટ ગચ્છ પભણ્ઠ નન્નસૂરિ. ૩૨
—ત્રિવેકવિજય ભ. ઉદયપુર.

અભક્ષ અનંતકાય સં-આદિ દેવગુરુ કેડે લીજેનામ, અતે
નન્નસૂરી વિનતિ ધમ ભણે, કર્મ ધર્મથી સધળા હરે, સુધે ભાવે ભણસે
જેહ, મુગતિ તણા ફલ લેખે તેહ ૨-૧૦ આ ક

(૧૩૫) પચતીર્થ સ્તવન.

આદિ—

(૧) શ્રી સેતુજ રણીઆમણા, તીરથ કેડ એ રાઉ,—આદિનાથ સ્તવન.

(૨) દહીઉદ્રાપુરિ દીપધ, જોતા નયણ ન ધીપધ—શાંતિસ્તવન.

(૩) ઉજલગિરિ હમો જાઈશુએ, એણિ તીરથિ નિમ્મલિ યાઈશુએ,
—નેમિ સ્તવન.

(૪) સકલ મૂરતિ ત્રેવીસમુ સામિ, ખભાયન પુગ મડણુએ—પાર્શ્વસ્તવન.

(૫) સાચુરિ પુરિ વીગ્ગ વગ્ગણુનુ લડાર, મૂરખ હુ ક્રિય પામુ પાર.
—મહાવીર સ્તવન.

કલશ

પચર્ધ તિરથ પચ જિણેસર, પચમી ગતિ પુહતા સુદર,

નન્નસૂરિ ધમ હદે નવનવે, વીનવ્યા સુખદાયક તે સવે.

—ધતિ શ્રી પચતીર્થ સ્તવન.

(સ. ૧૫૪૯ નો લેખાક ૧૨૩ પ્રતિમાપરનો લેખ આ નન્નસૂરિનો
મળ્યો છે તે ઉપરાંત આ નન્નસૂરિના સ. ૧૫૬૯ ખભાતમા, સ ૧૫૭૩
માતરમા અને સ ૧૬૧૧ અને ૧૬૧૨ ના પ્રતિમાપરના લેખો મળ્યા
છે ધા પ્ર લે સ. ૨. આમા લેખાક ૧૨૩ મા સાવદેવસૂરિને અર્થાત્ સર્વ-
દેવસૂરિ છે, પણ રત્નસૂરિને જદ્દે નન્નસૂરિ સુધારવુ ઘટે સર્વદેવસૂરિના

સ ૧૪૬૨ ૧૫૫, અને ૧૫૫૩ ના પ્રતિમા લેખો મળ્યા છે જુઓ
 ત્રીયુત નાદરૂત જૈન લેખ સમદ-પ્રથમ ખા. અને સ ૧૪૬૪
 ૧૫૪ ૧૫૦૬ ૧૫૧૧ ૧૫૧૩ ૧૫૨ ૧૫૨૧ ૧૫૨૫, ૧૫૩
 અને ૧૫૩૧ ના લેખો મળ્યા છે જુઓ ધા. ૧ લે. સ જામ ૧લેઃ
 આ પરથી જાણાય છે કે તે સર્વદેવસરિ નનસરિના સત્તામીય અને કલ્પરિના
 પદ્મર દત્તા આ સમદર્માં આપણા કવિ નનસરિનો સ ૧૫૫૨ નો
 લેખ મળે છે. જુઓ લેખાંક (૧૨)

૭૫ હ સધીર (ત. હેમવિમલસરિ-દાનવર્દન ચિં)

(૧૩૬) +મી હેમવિમલસરિ-કાગ. સ ૧૫૫૨ માત્ર.

આદિ—

અમે મન ધરી સરસ તે સરસળી વરસળી અવિરલ વસિ,
 સિરિ તપમગ્ધતિ અગ્નિ અસ્તિનું નિત સુવિદ્યસિ. ૧
 હેમવિમલ મડીસર હસર કિરે અવતાર,
 અગ્નિસિ મમલૂનિવારણ તારણ સમજ સસાર. ૨

અતે—

હેમવિમલ મહાનાથક દામક મુગતિ વિદ્યાસ,
 પ્રત પૂળ ગિરિ મહર, હર ગિરિ કવિદ્યાસ. ૫૫
 દાનવર્દન વર પદિત, હરિત વાદીય વીર,
 અરણ્ય હમસિ અભિજ મસિ એ રમસિ એ રસિ હુસધીર ૫૧
 સવન પનર એ અહિપનાર્થ કીપનાર્થ જુદી પ્રતિસિ,
 રામ રમિક સમકુતાર્થ પૂરતાર્થ આપણ માસિ. ૫૭

૫૭ દ્વંજ સુવર અગ્નિપ્રવાણ મન છે પ્ર. જે જે મૂર્તિ-
 કાવ્ય સમજ.

૭૬ જિનહર (?) (ખ૦)

(૧૩૭) વિક્રમચરિત્ર. પંચદડ સ ૧૫૫૬ વં વદ ૨.

આદિ—

જયજય પાસ જીરાકિલકિ, જગમડણુ જિનચદ.
 જનમ પસાઈ પામીઈ, નિતુ નિતુ પરમાણુદ ૧
 વરકાણુઈ જાણુઈ સદ્ધ, ત્રેવીસમકિ જિજ્ઞેસ,
 જોહતણી સદ્ધઈ વહઈ, આણુ જિસી પરિમેય ૨
 પાલ્હણુપુરવર મડણુકિ, વાગ્ગ દેવિ મલ્હાર,
 પામ નામ પુહવી તિલકિ, સીડકિ પાલ્હવિહાર ૩
 મહિમવત ગિરકિ ગુણિ, દહીકિ દુ સિરિ મ તિ,
 જિમ જિમ જિણુવર પૂજઈ, તિમ તિમ પુહચઈ ખ તિ ૪
 હસાસણિ સરમતિ નમી, પામી તાસ પસાય,
 ગુગુર મુખિ હુ સાબલી, ગાયમું વિક્રમરાય ૫

ચક્રપઈ

મહિઅસિ મડણુ માસવદેશ, જિહા નવિ કરઈ દુકાસ પ્રવેશ,
 ન્યાયવત વડી લોક, ધરિ

*

*

*

*

બીજઈ દિન સાસનઈ મિલી, કહઈ વિક્રમ પુહતી મનરલી,
 મઈ આદેશ તુમ્હાઝ કરિઈ, પાયમાહિ પહિલકિ મુખ ધરિઈ ૯૩

—આ પ્રમાણે ૯૩ દુકનો પહેલો આદેશ પૂરો થયો બીજો
 આદેશ ૯૩ દુકનો, ત્રીજો ૭૩ નો, ચોથો ૪૮ દુકનો અને પાચમો
 ૧૧૨ દુકનો છે કર્તાનુ નામ અરાઅર મળતુ નથી લાગતુ—છેવટ નીચે
 આદેશ છે.

*

*

*

*

અંતે—

વિક્રમના ગુણુ દિઅડઈ ધરી, પચદડ છત્રહતુ ચરી,
 પતર છપનનઈ મામિ વૈશાખિ, કીધુ બીજઈ દુલમ પાખિ. ૧૧૫

બલુકા બલુકા નહીં ને સાંભાલ તેજાણી સદા સવિ રહ્યો

રાજપરિદિ નહીં રૂડી જુદી તે પામર્ષી આદ્ય મહાસિદ્ધિ, ૧૧૨

—ક્રિતિ સવળ ૧૫૮૨ વર્ષે આસો વદિ ૪ સોમે શી વસન

વાસ્તવ્ય શી મીમાસ યાત્રીય પ. ઇન્દ્ર સુત પ. માયા પાનાર્થે. (મ.જ.)

(શામળભટ્ટની પચ્ચડની વાન આ સાથે સરખાવી રાખવા.)

૭૭ નેમિકુ જર—

(૧૩૮) ગજસિદ્ધરાય ચરિત રાસ. સ. ૧૧૫૧ ર. નંદ સુ. ૧૫

આરિ— (દોહા)

પાસનિલેસર પપ નમી તેવીસમે નિલુક

એ સુખ સપતિ દીર્ઘર્ષ જલુભર્ષ સુર નર ઈ.

૧

કાસમીર મુગ મહણી સમરી સરસતિ માય

શીલતલ્લે બુલુ મલુવર્ષ આવર્ષ ગજસિધરાય.

૨

નવરસિ નવરમિ મલુવર્ષ રાસ માર્કિ ને હેલ

જર કયા રમ મલુવર્ષ તિલિ કુલુક સુક હેલ

૩

આરિ ખડ જલુ જુદઈ કરી એકધર્ષ આરિ નારિ તિલિ જરી

સપ તળી ને ઉનામિ લદઈ કયા હાલુતરિ તો કવિ કદઈ ૧

—પ્રથમ ખડ સમાપ્ત.

આરિ ૧૩ જલુ જુદઈ કરી એકધર્ષ સ હરી જરી

સપ તળી ને ઉનામિ લદઈ કયા હાલુતરિ તો કવિ કદઈ ૧ ૬

—દ્વિતીય ખડ સમાપ્ત.

કસરથ નમરી મપો ઉભાદ કરમ રાગ તિલ્લ ગજસિધરાય

સાન નારિમિત સુખ એકધર્ષ નેમિકુ ૧૨ કવિ કદઈપરિ કદઈ ૧

આર ૧૩ જલુ જુદઈ કરી, એકધર્ષ નવ નારી તિલિ જરી,

સપ તળી ૧૩ ઉનામિ લદઈ કયા હાલુતરિ તો કવિ કદઈ ૧ ૧

—ત્રીતીય ૧૩ સમાપ્ત.

અંતે—

(દ્વિહા)

ગજસિંહ કુમરતણા, ચરિ મઈ તે કહીક સપેવિ,

બણુઈ ગુણુઈ ને સામલઈ, સુખ સપતિ દે દેવિ

૧૮

(ચોપદી) ૧૯

સદગુર તણા નામ મનિ ધરી, બોલા શ્રીગજસિંહ ચરી,

ને પડિત નર પુન્ય કરતિ, રાગસુદર (૧) તે ઈમિ બોલતિ ૨૦

સવત પતર છપન્ને સહી, પ્રથમ નેદ પુનિમ દિન લહી,

મુદ્ધવાર અનુરાધામાહિ, કીયો ચરિત એ મન ઉછાહિ. ૨૭

—પા૦ નેમિકુજર એ રચ્યક ઉછાહિ (ગુ વિ.)

—ચતુર્થ ખડ સમાપ્ત

(વિ ધ ચોપડો ૧૦૫-૧૨૯)

(આ ચોપડાના છેવટે સખ્યા સવન ૧૬૪૧ છે. આમા ચોથા ખડને અંતે રચનાર તરીકે રાગસુદર એ નામ આપેલ છે પણ આગર રાસના ત્રીજા ખડને અંતે નેમિકુજર એ નામ સ્પષ્ટ લખ્યું છે. વળી સુનિ ગુલાબવિજયના બહારની પ્રતમા છેલ્લા ચોથા ખડમા પણ નેમિકુજર એ નામ રચનાર તરીકે જણાવ્યું છે એટલે આ રાસના કર્તા નેમિકુજરજ છે એમા શક નથી રચ્યા સવન પણ બંને પ્રત મરખાવતા સ ૧૫૫૬ જ છે.)

—ગુ વિ. પ્રતમા છેવટે એક કડી મૂકી છે કે—

સવત સોલ છપસીકિ જાણિ, માસ કાર્તિકિ દિન ઉત્તમ આણિ,

શુક્ર અષ્ટમી નઘ ભાર્યવવાર, સિખિ રામ તે મન ઉદાર. ૨૬

ઘતિશ્રી ગજસિંહ ચરિત્ર ચતુર્થ પડ સપ્રણુ અથાઅ ૬૧૫ શ્લોક:

શુભ ભવતુ (ગુ વિ)

૭૮ સાંખ્યસાગર—

(૧૩૯) શ્રીપાલ રાસ સ ૧૫૫૭.

(૧૪૦) દેવજભુજગ કુમાર ચોપદ રાસ—

૬૯ હર્ષકલ્પ—(ત. હેમવિમલસૂરિ-કુલવરણ શિ.)

(૧૪૧) વસુદેવ ચોપાદ સ ૧૫૫૭ લાસ નમરમાં.

આદિ—

સાથ મનોરથ સિદ્ધિ કરે, પુરિ ચઢવીસ નિશ્ચિદ	
૫૫ જલમિ મુખાવિ કરી, અવિયજ નવજાણુદ.	૧
હાસમીર મુખ મણ્ડી, મની સમર્થ એક મિતિ	
કવિયજ વાંછિત પૂરણી, કિંઈ વાણી સરસતિ.	૨
૭ વસુદેવ સેવાઓ યાદવ કુલિ સિંહુમર	
ચારત રત્ન હૃ તેજનું મુણિપો અતિદિ ઉદાર	૩

*

^

*

અતે—

૧૫૫૭ કરેઈ સજ્જન, મી હાકમીસાગર અણુપાર,	
મી મુખતિસાવું સુદસિ, મી હેમવિમલ નિસદસિ.	૩૫૬
૧૨ લાસ નપર પુરિ હરસિ સુધ મજાર સત્કવન વરમર્થ	
કુલવરણ પદિત ગુણ સીસ, હર્ષ દરખાલસ નિસદસિ.	૩૫૭
ધન ધન એ અરિત વિચાર ધન ધન જિનધર્મ રસાલ	
એક મરીઆ મુખતિયમ, જિમ જામે અવિદ્ય રમ.	૩૫૮

—મી હરિદેવ ચરણ સંજ્ઞા—સવન ૧૧૫૭ અઢાલ મુરી ૨
રવા । મેરમી મપે ૧-પારણ બ

—સ ૧૧૭૨ મોં ખેસ મુદિ ૮ રવા બદમે નમરે ૧૧-૧૭
વિગમપમસરિ

—સ ૧૧૭૬ યિ ૧-૧૭ હી.

—મ ૧ ૩. (હેમવિમલસૂરિ મારે જુઓ ન ૧૫ ૧ ૧૮)

૮૦ સિંહકુશલ (ત૦ હેમવિમલસૂરિ-જ્ઞાનશીલ શિ.)

(૧૪૨) નન્દવ્રજીશી ચોપર્ધ સ ૧૫૬૦ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૩ ગુરુ.

આદિ—

ગાથા.

આગમ વેદ પુરાણુ, જાણુતા જે નરા હીય મગ
જ જ કવિત કવીઅણુત, મારદ તુહ પમાઉ યાઉ. ૧

હુહા.

પહિલુ પ્રણમુ સરસ્વતી, જગવતી લીલ વિલાસ
શ્રી જિનવર શકર નમુ, માણુ બુદ્ધિ પ્રકાશ ૨

આપી અવિરલ બુદ્ધિ ધણુ, જન્મ નિરજ દેહ
નન્દવ્રજીસી જે સુણુઉ, ચરિત રચુ પણુ તેહ ૩

નયરાગણુ અહિહાણુ જે, તેહ ચરિત્ર બોલેસિ.
નન્દવ્રજીસી 'ચઉપર્ધ, જોહવુ નામ દેવેસિ. ૪

* આ સ્વ. રણજીતરામ વાવાભાઈ મહેતાએ બુદ્ધિપ્રકાશમા ૩૯ કા ની પ્રતમાથી ઉતારી પ્રસિદ્ધ કરવા મોકલેલ હતુ ને તે સન ૧૯૧૬ ના મે માસથી શરૂ થઈ પછીના એ જુદા જુદા અકમા તે માસિકમાં પ્રકટ થયેલ છે તેમા તત્રીએ નીચે પ્રમાણે ટિપ્પણુ કર્યું છે — 'શામળ પ્રેમાનંદ, દયારામ આદિ કવિયોના પ્રસિદ્ધ કાવ્યોની મૂળ વસ્તુ શી હતી, તેમા એ કવિયોએ શાશા અને કેવા કેવા ફેરફાર અને સુધારા વધારા કર્યા, સમકાલિન પ્રચલિત સાહિત્યને અને પૂર્વના કવિયોને તેઓ કેટલે દરજ્જે આભારી છે અને તેમની એમના કાવ્યો પર કેવી અમર થઇ છે, તે જાણવાને પ્રથમ મળી આવતા તમામ પ્રાચીન હસ્તલિખિત પુસ્તકોનો સંગ્રહ અને તપસીજવાર નોંધ થવાની અને તે પછી તેમનો પદ્ધતિસર અભ્યાસ કરવાની ખાસ જરૂર છે, જેથી પ્રાચીન સાહિત્ય અને ઇતિહાસ વિશે ધણુ નવું જાણવાનું મળશે તેમજ એ કવિયોની ખરી મહત્તા અને ખૂબીઓ આપણે પીછાણી શકીશું

“આવા હેતુથીજ ઈ સ. ૧૬૬-૧ માં સળવર પ્રવૃત્તિ વિઠ
મપ્રમથનો દેહ્યોક બાગ યુદ્ધિપ્રસન્નમાં રસિદ કરવામાં આવ્યો હતો
તે અને શામળામ્ની પચ્છડ ની વાર્તા વચ્ચે થયું સરખાપણું છે
ને સિવાય પચ્છડ એ નામના અન્ય કાવ્યમયો પણ મળેલ છે સોસા-
ઈની હસ્તાક્ષર હસ્તાશ્રિત મધાની યાદી બાજી વખતે રિતેચ્છ ની
વર્ણના સળવરમાં અને જણાવ્યું હતું કે કવિ શામળામ્ની વિષ્ણવિ
લ્હાસીની નામની વાર્તા લખામ તેને મળી છે અને મુખ્ય ખતનું
નામ પણ વિતેચ્છ રાખેલું છે

હાથમાં હેમવિમલસરિ (૧) કૃત નહનરીસી નામનું કાવ્ય જામો
મળ્યું છે અને તે શામળામ્ની સ્થિત નહનરીસી ની વર્ણ પર નીત
પ્રકર નામે છે સાહિત્યના અભ્યાસક્રમે તે ઉપયોગી થશે એમ સમ-
જીને અને તે પ્રકર હતું છે

આમાં હેમવિમલ સરિ કૃત તરીકે આ કૃતિ તે પ્રમાણે મળાગુ
મુદ્રા જોળાખાવેલી છે તે જૂથ છે તે તો તે સરિય સિખ શામલીક
ના સિખ સિદ્ધકૃતક કૃત છે

વિશેષ મારે આની અગ્રક્રમ કવિ નરપતિ જુઓ ન ૧૭૫ ૮૮

* * * *

અતે—

વપચા નામક એક મુલિક જામી હેમવિમલ સરિદ
સાનલીસ પદિત સુવિચાર, તાસ શોસ કલ્પ એક વિચાર ૧૭
સવન પનર સાક મહારિ, યૈન ગુદિ તેરસ ગુરવર
જે નર વિદુર વિશેષ મુલિક સિપકૃતક હરિ પર હા મહાર્ ૧૭૧
મહાર્ મુલિક કલ્પ ગુદિ, ગુદ સમ કાળની સિદ્ધિ
ગુદિ દર્શક વાંચિત સધ, ગુદિ નિતુ નવનર સપાઠ ૧૭૨

—શ્રી મ અમ; કે. કં.

૮૧ હર્ષભૂતિ.

૧૪૩ ચદ્રલેખા ચોપાઈ. સ ૧૫૬૦ શ્રાવણ શુ. ૧૩.

અતે—

પનર સઠમ સવત્સર જાણિ, શ્રાવણ મુદિ તેરમિ મન આણિ,
 તિણિ દીહાડઈ હુક વિચાર, ચુપછ કીધી હરપ અપાર. ૧૫૨
 ચદ્રલેખાનુ લેછ સબધ, સામાયકનુ રચિઉ પ્રગધ,
 હરપમરતિ મુનિવર ધમ ભણુઈ ગુણુછ તે સિવ સુપ લહધ ૧૫૩
 —ઈડરની બાધઓનો ભડાર

૮૨ ઇશ્વર સૂરિ (સાંડેર ગચ્છ— સુમતિ સૂરિ-શાંતિસૂરિ
 શિ૦) જીઓ શાંતિસૂરિ. નં. ૬૮.

૧૪૪ લલિતાંગ ચરિત્ર સ. ૧૫૬૧ દશપુર (મદમોર) મા

અતે—

મહિ મહતિ માલવદેશ, ધણા કણુય લલ્લિ નિવેસ,
 તિહ નયર મડવદુગ્ગ, અહિનવઉ જાણુ કિ મગ્ગ ૬૭
 તિહ આતુલબલ ગુણુવત, શ્રી આસસુત જયવત,
 સમરથ સાહમધીર, શ્રી પાતસાહ નિમીર ૬૮
 તસુ રજિજ સકલપ્રધાન, ગુરુ રવ રયણુ નિધાન,
 હિહુઆ રાય વજીર, શ્રી પુજ મયણુહ ધીર, ૬૯
 સિરિમાલ વશવયસ, માનિની માનસ હસ,
 સોના રાય જીવન પુત, બહુ પુત પરિવાર જીત ૭૦
 શ્રી મલિક માફર પદિ, હય ગય સુહડ બહુ ચદિ,
 શ્રી પુજ પુજ નરિદ, બહુ કવિત કેલિ સુહદ. ૭૧
 નવરસ વિલાસ ઉલોલ, નવ ગાહ ગેય કલોલ,
 નિય બુદ્ધિ બહુઅ વિનાણિ, ગુરુ ધમ્મકલ બહુ જાણિ ૭૨
 ઈમિ પુણ્ય ચરિય પ્રગધ, લલિ અગ નૃપ સબધ,
 પહુ પાસ ચરિયહ ચિત, ઉદ્ધરિય એહ ચરિત્ર. ૭૩

દયપુરદ નયર મઝરિ, મી સમેનસુષ આધારિ,
 મીરધતિ સરિ સુપસાધ દુહ દુરીય દૂર પસાધ ૭૪
 ઘ કિમરિ અધિવમ સાર, ગુણધુ અનર્થવિચાર,
 કવિ કવિદ ધીરસરિ, ત ખમકે નવુ ગુણુ ભરિ ૭૫
 સધિ રમુ (૬૧) વિક્રમકાલ, એ ચરીય રમિકે રસાધ,
 ના મુખ રવિ સમિ મેર, તાં નવુ ગચ્છ સહેર ૭૬
 વાચત વીર ચરિત, વિચ્છ રક નમિ જય કિતિ,
 તમુ મહુઅમવ ધન ધન, મી પાસનાઠ નસન. ૭૭

—ઈતિ મી લલિતાંમ નરેશ્વર ચરિત સમ્પત્ત તરિત-સમ્પત્તે
 સમાપ્તોય રસકે ગુણગણિ પુણ્યગણે. તથાવ રસકે મી લલિતાંમ-
 ચરિતે નયમ ગાથા ૧ દુહા ૨ રસાધક ૩ પાપક ૪ કુલસિધા ૫ રસ-
 ઉદ્યા ૬ વસ્તુ ૭ કલ્પવૃક્ષેશ્વરના કાવ્ય ૮ અગ્નિસ ૯ મગ્નિસ ૧૦
 કાવ્યાર્થમેલી ૧૧ અગ્નિસાર્થ-મેલી ૧૨ સડ મેલી ૧૩ વર્ણન મેલી
 ૧૪ વખતમેલી ૧૫ ૭૫૫ ૧૬ સોરઠી (સન્ ૧૫૧૧ વર્ષે. પા ૭

[સામરસ્ય રસના કર્તા જાનિયરિના સિધ્ધ હપર સરિએ
 મડપ દુર્જના પદસાધ ગુણગીનના પુત્ર નારીરના સમય (ઈ સં
 ૧૪૬૮-૧૫૧૨) માં મહિક આરના પદે થયેલા સોનસુવ છબના
 પુત્ર મંત્રિ પુજની પ્રાર્થનાથી સં. ૧૫૧૧ માં સિવિષ કઠો-ઉપર ઉપડે
 આપેલા છે-તેમા આ કાવ્ય રમેસું છે સામરસ્યની પેઠે આ પ્રાપ્ત અપ-
 મલ તથા મૂળસલીમાં છે આ સામરસ્ય રસની પેઠે ઉચ્ચ પ્રતિભુ
 કાવ્ય છે અને તે સરસુત તથા પ્રાપ્ત કાવ્યોની સાથે સરખામણીમાં
 સારી રીતે ઉચ્ચ રહી શકે તેવું છે સ્વ. વિમનસાધ યજ્ઞમાધ દયાધ]

[સ ૧૫૬૦ ને એક સિદ્ધાથેષ આ હપરસરિના મારવાળા
 નામગજમાંના અગ્નિસથ મહિમાં પ્રસિદ્ધ થયે છે-જુઓ સરસર મી
 જિનવિજયજી મુનિનો પ્રાચીન જૈન લેખસમઠ-ગીતો ભાગ. લેખાંક
 ૩૩૧ તેમાં જણાવેલું છે કે પેલે સરેક મળના વરોચ્છસરિના સત્તા-
 નીય છે વરોચ્છસરિ (જુઓ તેમનાપરનો લાક્ષણસમજા ૧૧ ને રમેષ

રાસ વિજયધર્મસૂરિ નામે પ્રસિદ્ધ થયેલ 'ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ' (ભાગ ૨ જે) ના શિષ્ય શાલિસૂરિ તેના સુમતિસૂરિ, તેના શિષ્ય શાતિ-મૂરિ અને તેના ઇશ્વરસૂરિ, આવી રીતે અનેક આચાર્ય થયા-તેમા ફરી એક શાલિસૂરિ થયા, તેમના શિષ્ય સુમતિસૂરિ અને તેમના પુત્ર શાતિ-મતિ થયા, કે જેમના સમયમા આલેખ થયો (જુઓ નં ૬૮) અને તેમના આ ઇશ્વરસૂરિ થયા કે જેમનું દેવસુદર એ ખીજુ નામ હતું એમણે નં ૯૬૪ મા ઉપરોક્ત યજ્ઞભદ્રસૂરિએ મંત્રશક્તિથી લાવેલી આદિનાથ પ્રતિમાનો પુત્ર ઉદ્ધાર કરી આ મદિરમા સ. ૧૫૯૭મા સ્થાપન કરી આ ઇશ્વરસૂરિએ સ. ૧૫૮૧ મા દીવાળી દિને નાડલાઈમાજ રચેલા સસ્કૃતમા મુમિત્ર ચત્રિમા પોતાના કેટલાક ગ્રંથોના નામ આપ્યા છે-૧ જીવવિચાર પ્રકરણુ વિવરણુ ૨ લલિતાગચરિત્ર (આ કૃતિ)-ખીજુ નામ રાસકચ્છામણી ૩ શ્રીપાલ ચોપાઈ, ૪ સદીક પટ્ટાપાસ્તોત્ર, ૫ નદિયેણુ મુનિના છગીત-વાળો રાસ, ૬ યજ્ઞભદ્ર પ્રબંધ કે જેનું ખીજુ નામ કાદ્યુ ચિતામણિ છે, ૭ મેદપાટ સ્તવન સદીક

આ ઇશ્વરસૂરિનો સ. ૧૫૫૭ નો ખીજો શિલાલેખ-જુઓ નાહર-દૂત જૈનલેખ સંગ્રહ લેખાક નં. ૫૬૪ છે, તેમજ ધાતુ પ્રતિમાનો લેખ સ. ૧૫૬૦ નો મળ્યો છે. જુઓ ધા પ્ર. લે સંગ્રહ ભાગ પેંચો લેખાક નં ૪૫૩

૮૩ આણંદ (ત. હેમવિમલસૂરિ-સાધુવિજય-કમલસાધુશિ.)

(૧૪૬) ૨૪ જિન સ્તવન (સ ૧૫૬૨)

૧ ૫ ૬ ૨
ઈદ આણ રસ નયણ પ્રમાણ, એ સવત્સર સખ્યા બાણ
તપગચ્છ ગયણ વિભાસણ ભાણ, શ્રી હેમવિમલ સૂરિ યુગહપ્રધાન ૨૮
પૂજ્ય શિરોમણિ પડિતરાય, સાધુવિજય ગિર્યા ગુરરાય,
કમલસાધુ જયવત મુણિદ, તાસ શિષ્ય ભણિ આણંદ ૨૯
ધતિ ચોપીસ તીર્થકર સ્તવન

—૫ હસવિભાગ મ લખીત (પત્ર ૩ પ્ર. ૩૧)

—સ. ૧૧૬૨ ઇ. વ. ૩ રવિ. મહાપાત્ર નમરે સિ મુનિ
સૌભાગ્યનિમત્ત પા ૨ ૫ ૧૨ આ ૩

૮૪ ધર્મદેવ (પો. શુભધીર સુરિ-સૌભાગ્યવત્ત સુરિ સિ.)

(૧૪૬) હસિદ્ર સન્નનો શાસ સ. ૧૫૫૪ —૩, રત્ન. આ.
(૧૪૭) અન્નાપુત્રસસ સ. ૧૫૬૧ સૌભાગ્ય-પીણી અમત્ત
આદિ—

આદ્ય મહા સિદ્ધિ પામીઈ સમરે જેહને નામિ,
પ્રભુમુ જિનવર આદ્યો, મી અદ્યપ્રભરવામિ. ૧
ગોવત્ત મયુદ્ધર જન નમી, સમ્પત્તી સારથ મય,
સહિ યર વહી વર્ણવું, અન્નાપુત્ર વર રત્ન.

અતે—

પૂનિમ પસિ કરઈ જગદાર મીઝુલધીર સુરિ જદિ કુમાર,
મી સૌભાગ્યવત્ત સરીય મુનિવર ધર્મદેવ તેહનુ સીસ. ૭૭
સવત પનર એકસહસ્ર નામિ રહિયા અદ્યપ્રભસિ તે સ્ત્રીણીનિ અમિ
મી અદ્યપ્રભ રવામિ અરિન, વોજુ અન્નાપત્તી પુસ્તક તમ. ૭૮
અન્નાપુત્રની કથા રસાય, તસુ પુરિ ભાવી જઈ સુવિચાર,
નિકાં તણું મી સમ સુખલુ, વીનવઈ તેહનુ સુણી જગલુ. ૭૯
સુવસિત આણી અન્નાપત્તી જાપ, એહ કથાનુ હર પ્રજાપે,
ધર્મદેવ પમિતિ કરિઈ પ્રજાપે માલિ આલુક જઈ સર્વ સજાપે. ૮૦
પ્રજાપે હનુ કરિઈ આદ્યો, કાંઈ નવિ કાંઈ વલુન સેવ
તુહા સુખ સખા મિલી નિશ્ચિસઈ નઈ અપાતી વલી. ૮૧
પ્રજાપે અન્નાપુત્ર ભૂપતિ તણુ વધમ આણી જાવીવલુ જાણુ
જાણુતાં કુલ નિર્મલ જુલિ, જાણુતાં કુલ મગલ રિલિ, ૮૨
— સ. ૧૫૧૪ વર્ષે અહો યુદ્ધિ ૧ ભોમેસિન્ધિવત્ત (નિ. ૫)

—સં. ૧૬૭૮ કાં વ૦ ર્વા લિ. મોજલાગ્રામે. ૧૪-૧૫ લી અમ૦

(૧૪૮) વજા (વચર) સ્વામીના રાસ સ ૧૫૬૩
આદિ—

જિમ સહકારે ડોયલ ટહુકે—એ ઢાલ

ત્રિભુવન નાયક નયણાનદો, પહિલુ પ્રણુમુ વીર જિણુંદો
તિયેસર ચોવીસમો એ, તસુ એકાદસ હુઆ ગણુહર,
કેવલ નાણી તે સવિ ગણુહર, તે આદિ ગોયમ નમુ એ. ૧

અતે—

હવણા એ ત્રિણિ છે શાખા, ચોથી નિવૃતિ નિવૃતિ એ
ત્રિણુય એ કહી મૂલિ વચર શાખા જગ દીપતીએ
તુ હવિએ કેટિ ગણુ મુખ્ય વચર શાખા તિણિ ચદ્ર કુલિ એ
ગિરઓ એ પૂનિમ પક્ષિ પૂનિમ ચદ્ર જિમ નિર્મલીએ ૧૦૭

હુઆ એ શ્રી ધર્મધોપ સરિ અન્યય શ્રી ગણુધર ગુરુએ,
તેહતે પાટે જયવત શ્રી સૌભાગ્યરત્ન સરિવરિ તેહતુએ,
લહી અ પસાય રગે ધર્મદેવ મુનિવર ધ એ,
રચો એ રામ રસાલ પનર ત્રસઠિ સંવત્સરી એ ૧૦૮

હુ તો એ મૂરિખમાહિ શ્રી વચર સ્વામીનૂ ચરિ ધણુએ
એક મુખે એ તે ન કહાધ કલું સક્ષેપે કિપિ પુણુ,
બણુવો એ ત્રણુ કાલ વચર સ્વામિનુ રાસ રસે
ગુણુવો એ મગલ કાજિ પર્વ વિવાહ દિવસિ નિસિ ૧૦૯

નવનિધિ એ શ્રી વચરસ્વામિ રામે નવા ક્રિમ સૌખ્યબર,
પૂરે એ ચીંતણુ એહ રાસ ચિતામણિ નામધર
અપૂરવ એ એ શ્રીરાસ, ગણુએ જે નિત નારિ નર
લહિસિ એ તે સૌભાગ્ય મગલ રિદ્ધિ સતાન વર ૧૧૦

—કલિધી વપરસ્થાનિ ચિતામણિ રાસ સમાપ્ત. સ ૧૬૪૧ નવે
આશ્રવા વર્ષે ૧ પદને ગુરવાસરે લીંગાક્ષરી ગ્રામે સિખિન (મ જ)

—ખ ૧ ૩

[પૂર્વિમા અપ્પના ગુણધીરસરિના પાતુપ્રતિભાવરના લેખ સ
૧૫૧૬ ૧૫૧૮ ૧૫૧૯ ૧૫૩૮ ના મધ્યા છે-લેખાંક ૧ ૬ અને
૬૬ ૧૬૧ ૧૯ અને ૧ ૨૨ અને ૩૪૬ પા. પ્ર. લે સ ભાગ
૧ છે અને ૧૫૩૧ નો લેખ ભાગ બીજાના લેખાંક ૭૫ માં છે
ને પરથી જણાય છે કે તેઓ ગુણસમુદ્રસરિના પદ્યર હતા તેમના પદ્યર
સામાજ્યસ્ત્રસરિના પદ્યર ગુણમેરસરિ હતા કે નેનો સ ૧૫૮૮ નો
ઉક્ત ભાગ પહેલાના લેખાંક ૧ ૭ ખનિ લેખ મળે છે અને સ
૧૫૬૧ નો લેખ ભાગ બીજાના લેખાંક ૨૬૨ માં મળે છે]

૮૫ કડુઆ (કડુવે) સ ૧૫૬૨ (૧)

(૧૪૯) લીલાવતી સસ.

ફલ.

આદિ—

પ્રથમ વજ્રાનમ વીનવૃ, સમા ૩૩ મોહિર	
સિદ્ધિ સુદિ આપુ નિરમલી, ગુણ મનકિ મનીર.	૧
ધીર દેવનિ કુલિ દુઆ પારવતિના પુમ	
તમ સપરિ રિદિ પાંચીઠ અણુલેખાંકો પર સગ.	૨
બીજા તે સગ સારદા, જે હિ બાલકુધર,	
અથા ધીરિ અનતરી અપાર વેદ મુખપાદિ.	૩
આદિ તે આદિનાથ સમર્પિત અનવતિનાં અપાર	
ગુણ મગ્ધ લીલાવતી, સરિસુ સુમતિ નિવાસ.	૪

અત—

લીલાવતીનૂ ચરિત્ર સામલિ, દુપ દાલિઃ તેહના ટલિ,
જે નગનારી ગામિ રામ, ઇણીપગિ પ્રિ મનની આમ
કરજેડી કુકુઢ ઈમ ભણિ, દુપ દાલિઃ તે હેલા હરિ,
જે નરનારી ગામિ રામ, આમી પ્રેરો તેહની આમ
—મ. ૧૭૪૧ વર્ષે પોસ સુદિ ૩ રવૈ-૧૩-૧૧

(પાત્રનપુર ભ.) ૩

(જે કડવાએ પોતાનો મત અ ૧૫૬૨ લગભગ કાઢ્યો અને
તેમા ખરા સાધુઓ વર્તમાનકાલે વિદ્યમાન નથી એવું જણાવ્યું તે કડવો
આ કદાચ હોય એમ ધારી તેનો મવત્ લીધો છે)

૮૬ પદ્મસાગર (મમ્માહડગચ્છ-મુનિસુદરસૂરિ શિ.)

(૧૫૦) ક્યવન્ના ચોપઝ ૧૫૬૪ ભાદ્રપદ વદી ૮ ગવિનાર
આદિ—

મગ્સ વચન આપે સદા, સરમતિ કવિયાણુ માર્ઝ
પણુમવિ કવન્ના ચરી, પમણિસુ સુગુર પસાર્ઝ
મમ્માહડ ગઢે ગુણુનિસો શ્રી મુનિસુદર સૂરિ,
પદ્મસાગર સૂરિ સીસ તસુ પમણે આણુદ પૂરિ.

૧

૨

૪

*

*

*

અતે—

દાન ઉપર કંઈવન્ના ચોપઝ, સવત પનર ત્રિસઠે થઇ,
ભાદ્ર વદિ અઠમિ તિથિ જાણુ, સહસક્રિરણુ દિન આણુદ આણિ ૯૯
પદ્મસાગર સૂરિ ઈમ ભણુત, ગુણે નિહિ કાજ સરતિ,
તે સવિ પામે વહિત મિદ્ધિ, ધર નીરોગ ધરે અવિચલ રિદ્ધિ ૩૦

—દાન ઉપર કંઈવન્ના ચોપઝ. ૧૮-૧૩ લી.

(૧૫૧) સીક્ષાવતી શુભતિવિદ્યાસ ૧૫૧૩ -અ.

[મગધ-મદાહન-મગધ એમ એ ગચ્છનાં નામ છે તે ગચ્છના મુનિસુદસરિ એ મનિસુદસરિ કે જેનો સ ૧૫૧૬ નો લેખનાલકરૂત જે લે. સ. માગ પેશામાં લેખાંક ૪૬૬ માં મળી આવે છે તે હોવા ભેધએ. નામ મગધમાં કઈ સસ્તમૂક થઈ હોય.]

૮૬ ક અસાતકવિ

(૧૫૨) મજાકરી સવાહ સ ૧૫૧૫

અતે—

સવત ખનર પાસકઈ છત્રણ દુરમ નિજસ.

પૂરણ અરિ ચોપા નિસા જાંધી ગુદિ પ્રાસ.

૨

—સંવત્ ૧૭ ૫ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધ ૧૫ દિને કસમપુર મળે ત્યાં મી રાજાજી તરખ શિખ મુની વીરજીપિપ્પૂત સ્વયં પદનાર્થ (હમડર મ)

૮૭ હીરાણુક (મહાધાર ગચ્છના શ્રી હકીમીસાગર સરિ
શિ. જી. જી. નિધાનના શિ.)

(૧૫૩) વિદ્યાવિદ્યાસ પવાડો. સ. ૧૫૧૫ થાકે ૧૪૩ અરણ્ય શુદ્ધિ

૭ ને ગ્રામરે મહાપદ્મમાં (પૂના ભાંડારકર હસ્તિયુગ)

(ન ૨૩ ના મંત્રિનું નામ પણ હીરાણુક સરિ છે અને તેના કાવ્યનું નામ પણ વિદ્યાવિદ્યાસ પવાડો છે માગ ફેર એ છે કે ન ૨૩ ના પીપ્પામગ્ધના છે અને તેનું કાવ્ય સ. ૧૪૮૫ માં સ્તોત્ર છે આ કાવ્ય મે જાતે જોયું નથી પણ જાતે એક જ નામના પણ જાણ જાણ કવિઓનાં, એક જ નામનાં પણ જાણ જાણ કાવ્ય જણાવ છે)

[મહાધારી ગચ્છના હકીમીસાગરસરિ (ગુણસાગરસરિના પદધર) ના લેખે સ. ૧૫૫૮ અને ૧૫૭૦ ના મળે છે—નાલકરૂત જે લે. સ.]

તથા પ્રતિમાલેખો મ. ૧૫૪૯ અને ૧૫૭૫ ના મળે છે-ધા પ્ર. સે.
સ ભાગ ૧ લો. લેખાદ ૨૭૯, ૧૭૩.]

૮૮ હંસસોમ (તં હેમવિમલસૂરિ-કમલધર્મ શિ.)

(૧૫૪) પૂર્વદેશ ચૈત્ય પરિપાટિ રાસ સ. ૧૫૬૫

અતે—

સવત પનર પાંસઠ્ઠ માં જાત્ર કરી ઉદાર. સુ
સદ્ર સહુ ધરિ આવીઆ એ માં દિન દિન ઉચ્ચ સાર સુ ૫૦
ચિતામણિ કરિ પામીક એ મા'હતડે સુરતર ફલિહ બાર, સું
મુગતિ હુધ તસ હુકડીએ માં સપલ મુખ સસાર સું ૫૧
કમલધર્મ પડિત વર એ માં જાત્ર કીધી સદ્રસાય, સું
સફલ જનમ હવર્ધ મુજ હુઓએ માં મુગતિ હુધ હવ હાય ૫૨
તપગચ્છ નાયક શિવ સુખદાયક શ્રી હેમવિમલ સૂરિદ ગુર,
તસ આણુ ધુરધર ત્રિબુધ પુરદર કમલધર્મ પડિતવર,
તસ મીસ નામહ હસસોમર્ધ તીરથમાત રચિ સુવિમલ,
જે ભવિચ ભણેસિ ભાવિ મુણેસિ તે નર પામહ જાત્રકલો ૫૩

—૫૩ ગાથા

૮૯ ઉદયભાનુ (પૌં રાજતિલક સૂરિ-વિનયતિલક

સૂરિ શિષ્ય]

(૧૫૫) નિકમસેન રાસ (ચુપઈ) સ ૧૫૬૫ જેઠ શુદ.

* આ સખધે પોતાના સગ્રહમા રા મણિમાઇ બકોરમાઇ વ્યાસ
લખે છે કે “ આ પંદર ટૂકનો પ્રબધ છે તે દરેક રીતે શામળભટ્ટની
વાનો સાથે હરીદ્રાઇ કરે તેવો છે, અર્થાત્ આ પ્રબધની રચના કોઈપણ
રીતે શામળભટ્ટની વાનોથી ઉતરતા પ્રકારની નથી. ” તેનો સાર તેમણે
અધૂરો મૂક્યો છે તે ઘણો દુક હોવાથી અત્ર ઉતારી લેવામા આવે છે.

આદિ—

(વસ્તુ)

દેવી સરસતિ દેવી સરસતિ પાપ પશુમેવિ,
શંભુ શક્તિ મિ મનિધરી, કરિસ કવિ નવ નરઈ છડિ
સિદ્ધિ બુદ્ધિ વર વિધન કર, ગુણ નિધાન મણપતિ પ્રસાદિ

હવે કિશ્કિએ પશુ કણ કથણ મી જરેલા માસવદેલમાં બનુ
જમ કટેલી નગર છે ત્યાં પરશ્વર કુદમાં મર્દભસેન રાખતો પુષ વિક-
ભસેન સળ થયો. સાક્ષથી તેણે વીર આમિયા બેનાલને વણ કરી લીધે
હો. રાખતો એક હજાર સણીઓ હતી. એકવાર સુત્રિએ સળ એવો
લિધી ગયો કે સવાર ચતુર તોપણ જાણ્યો નહિ. સવારે સળાવન આજ્ઞા
ત્યારે મત્રીએ સળને જાણ્યો. જાણતાંની સાથે સળ બહુ દોષવેલમાં
આવી ગયો ને મત્રીના ધાન કરવા તત્પર થયા. મત્રીએ કહ્યું કે ભસે,
આપ રાગ હો, આપને કેઈ અટકાવી રહે તેમ નથી પણ વગર મુન્હે
શામારે માથે છે. તમને કેવું કરવાનું કરણ હોય તે કહો. સળએ
મત્રીને પેલતો વિશ્વાસુ જાણ્યો તેને કહ્યું કે અપાનમરીના અપાસેન
સળની કુવરી લીધાવતી સાથે કુ રાખમાં પરવો. એના જેવી રવા
પચાન કી કેઈ નહી તે જાણીને મને વિરોધ પામ્યો. હું બુદ્ધિ
શાળી છે તે કહે મને તેમ જીને મને એ કી મેળવી આપ રાગએ
છ માસની મુદત આપી. મત્રીએ સળવન માંડવું બન મુસાર, સન્ધસી
નપસી, જલસાલી, વિન બાટ, માણસી કીએ, યાજીઓ, સણ્યો
જેજે દેશવર હરનારા લોક આને તેમનો આદર કરીને તેમને દેશકારની
હાજત પુરે એ પ્રમાણે એક મહિનો વીતી ગયો ત્યારે એક અવધૂન
આવ્યો તેનો વેલ આ પ્રમાણે હતો—

મસ્તકિ જગ મુદ્ધ મુનિશાસ નિષક મધીવ સેલઈ બાવ.

૬૬ તપ દયામાં વચ બી તઈ કરિ દુસ્તમિનુ સમ.

૪૩

ચેમણ હરિ દુષસી માલ દેવ દેહરા એકપ્રયાલ

કીમણર મુખિ ચેમણ પશુઈ હસિઈ રપ અવધુતલ તણી. ૪૪

જ્ઞાની ઋષિ આગમ હુઆ જે આગમ પરવેસ,
તસ પમાઈ કવીઆણુ કહછે, વિઠ્ઠલસેન વર્ણવેસુ—

૧

મત્રીએ યોગીને પ્રસન્ન કરી પૂછયુ કે આપ ક્યા રહો છો ? યોગીએ કહ્યું, અમારે કોઈ એક ગામ ઠામ હોતું નથી, મેં અડસઠ તીર્થ કર્યાં છે. કવિ તીર્થ ગણાવે છે

ગંગા ગયા ગોદાવરી હેમપથ હીગલાજ
સાગર સગમ નરખદ, નાહી સાર્યાકાજ, ૪૮
વૈતુરણી સાભરમતી, અચલેશ્વર જગનાથ
કાસી યમના દારિકા, ભેટ્ર શ્રી સોમનાથ. ૪૯
વટ પ્રિયાગ જઈ સરસતી, તાપી મહી ભૃગુ ખેત્ર
સારણિ રામેશ્વરિ જઈ, પુહુતા જિહ્વા કુરુખેત્ર ૫૦
નગરકોટ જ્વાલામુખી, કાસમીર નઈ દેશ,
તીરથ જોયા મઈ ઘણા, મત્રી મઈ મણુઈ વેસિ ૫૧

શબ્દ શક્તિના હૃત જેવા સોમદેવ નામના એ યોગીએ કહ્યું કે એ કરેલા તીર્થ ગણાવતા પાર આવે એવો નથી, પણ મેં એક અચરજ જોયું છે તે હું તને કહું છું. નવખારી ચપા નગરીમાં ચપકસેન રાજા અને ચપકસેના રાણીને લીલાવતી નામની કન્યા છે. કન્યા અદ્ભુત રૂપવાળી છે મત્રીએ પૂછયું કે તે પરણી છે કે કુવારી છે ? યોગીએ કહ્યું કે એ એક વિપરીત વાત છે એ પાપિણી પુરૂષ-દ્વેષિણી છે પૂર્વભવનું એક જ્ઞાન થયું છે તે તેથી પુરૂષનો દ્વેષ કરે છે. મત્રીએ કહ્યું કે ઠીક, ચાલો આપણે રાજા પાસે જઈએ બિન્નેણી નગરીની મનોહર રચના જોતો જોતો યોગી રાજા પાસે ગયો રાજાએ બહુ ભક્તિભાવ બતાવીને યોગીનું સ્વાગત કર્યું પછી યોગીએ લીલાવતીની બધી વાત કહી રાજાએ તેને કોટિ સુવર્ણદાન આપીને વિદાય કર્યો, પછી સાગરદત્ત મત્રીને રાજ્ય સોંપીને પોતે . . .” (આટલે સુધી સ. ૧૬૬૨ ની લખેલી પ્રતપરથી લખેલ સાર અધૂરો મૂકાયો છે)

અતે—

પનર પાસણિ સવચ્છરિઈ જ્યેષ્ઠ માસિ શુદ્ધિ જસ દિનાઈ,
 રમિત સસ એ સાચ પ્રકાસ કદિ કવિવણુ નિજ અનુ ઘસ. ૧૧
 પૂનિમ ગમિત ગુણદ નિદાણુ, સજ્જતિલક સરિ જમક પ્રધાન,
 તાસ પદિ અર પૂનિમ ચદ મી વિનયતિલક સરિદ. ૧૨
 તસદિ અનુ અનુભવ લહી, કાલક કથા કહીયાર કહી.
 * * * વાચક હિલ્લસાન હમ અણુક ૧૩

—સમર ન પાટણુ સન. ૩.

[પુર્ણિમામચ્છના સજ્જતિલકસરિના પ્રતિભાસેઓ સ ૧૫૧૧
 ૧૫૧૬ સં. ૧૫૨૪ સ. ૧૫૨૬ ના મળ્યા છે જુઓ ઘ. પ્ર. લે.
 સં. ભાગ પહેલો જેમાં ૧૨૨૨ ૩ ૧ અને ૬૨૪ ૧૨૪૬ અને ૩૩,
 તથા સ. ૧૫ ૧ તથા સં. ૧૫૨૩ ના મળ્યા છે—ભાગ બીજો લેખક
 ૬૬૧ અને ૭૬૭ લેખના એક પરથી જણાય છે કે તેઓ મનિતિલક-
 સરિના લિખ હતા.

૯૦ લક્ષમણ (લખમણ) પહેલો.

(૧૫૬) શાસિભાઈ વીવાહણ ૧૫૧૮ પહેલો.

અતે—કરનેડી લખમણ અણુક એક કવિપુત્ર કુદરે,

કુદ નિ શુ જન રસીવામજીએ—

૪૪

જન અર હે અણુમણુ, અણુ નવિ જુ પાર રે,

જર નિઈ જાર કરઈ સેવક તણીએ—

૧૫૧૮ ને લિખિત (મ ધ)

૯૧ ધર્મસમુદ્ર ગણિ [ખં જિનસાગર સુલિપી પદ
 ચરંપરાને જિનકપસરિ—જિનમદસરિ—વિવેકસિક લિખ.]

(૧૫૭) મુનિજ કુમાર શાસ. સ ૧૫૧૭ નવોદ નમરમાં.

ઢાલ ત્રિપદીનુ

અતે—

સુવિહિત ખરતરગછ વિરાજઈ, રચણાયર જિમ ગુહિર ગાજઈ,	
શ્રી જિનસાગર સૂરિ	૩૦
તાસુ પદિ ગુણુ રૂપિહિ સુંદર, ગિરઆ ગણુધર શ્રી જિનસુદર	
પુહિ કરઈ સુર સૂરિ	૩૧
તાસુ પદાલકાર મનોહર, શ્રી જિનહર્ષ સૂરિ સૂરીસર,	
શ્રી જિન ગોયમ સામિ	૩૨
તાસુ પદિ ગુર સપઈ સોહઈ, શ્રી જિનચંદ સૂરિ જગ મોહઈ,	
દોહગ નાસઈ નામિ	૩૩
નાયક વિવેકસધ લધુ સીસ, પ્રભણુઈ શ્રી ધર્મસમુદ્ર ગણીસ,	
આણી પુહિ વિ છદ	૩૪
સંવત પત્તરહસિ સતસઠઈ, જલહિર નપર પાસ સતુઈ,	
કીઉ કવિત આણુઈ	૩૫
ચરણુઈ ધરઈ જા સેપ ફણિદ, જા ગયણુગણિ તપઈ દિણુદ,	
શિવ સિરિ રોહણિ કેત.	૩૬
ગુર પસાઈ એ આગમ વાણી, ચરિત રચ્યુ પરમારથ જાણી,	
તા લગઈ ચિર જયવત	૩૩૭

—ધતિ દાન ત્રિપદે સુમિત્ર કુમાર રાસ સપૃથુ સમાપ્ત સવત
૧૬૫૩ વર્ષે પોપ સુદિ ૬ પુષ્કે લિખિત ૩ ૪

(૩૦ કો ન ૫૧-૧૮૭૭-૭૮) રત્ન. ૩

—જયુનગરે ઋષિ લલિતસાગર લિખિત મ ૧૬૬૭ વર્ષે આસો
શુદિ ૩ મોમે (ઈડર બાધઓનો ભ)

(૧૫૮) કુલંદ્રવજ કુમાર રાસ સ. ૧૫૮૮

અતે—

સંવત પનર ચહિરાસીધએ, કીધક કીધક પ્રગથ સુનામદિ,
સ્વદારા સતોપ તન કીપરિધએ, પાલક ૨ મન કરિ કામદિ

—સવત પનર ચહિરાસીધએ ૧૪૨

ચરિત્રાસીધ એ રચિત મણુકર અચ્છ ખરતર મહાજી
 ઉવચ્ચ રામ વિવેકસિદ્ધ સુખામ સેવક તણ તણ
 ધમ મણુક ધરમસમુદ્ર વાચક એક બોલ ઊર્ધ્વધરી
 ખપ કર અઘનિસિ બાપિ બરીઅણુ સીધ જુણુ ધમ સંભવી. ૧૪૬
 પ્ર મ અમ.

(૧૫૮) અવતિમુક્તમાસ સુ

આદિ—

જિણુવર પૂરિ ત્રેવીસમેરે નણુમી પાસકુમાર
 માહમું હું રચિવામણારે મુજિવર મણિમણિ સાર ૧
 * * * *

અતે—

ગુરુક

એક અચ્છ રામ ન ખમે જામી કરિય બેઠા રપ મણુક
 ન્હુ દોલ ખામું સીસ નામું રૂપ સદ્દ જિમ ટાલ
 હમણુમંદિરે સતવન કરતાં વિકર પીઠી અપખે
 હવિ હકુ ધરમસમુદ્રવાચક પાસ પમણા થાપ એ. ૩૩

૪-૧ આ ૬

(૧૬૦) સત્રિલોચન શસ-વચ્ચસેન શિપાર્ધ પચ્ચસામાં

આદિ—

પણુમિસુ ભાગમ મણુકરરામ સમરી સરસવિ સામિણિ પાપ,
 રમણી બેળાન દોલ વિચાર, બેધિસુ તે સંભામું વેદાર ૧
 એક જિ મનિ અવખાર જુમતિ, મણુસ દોર કિરી ઇર્ધ વિમતિ,
 રાનિ કિવસિ જુ અરતલ રહ્યં ચિરતિ નિરનિ કેલી પરિ (નવિ) લક્ષ ૨
 * * * *

અતે—

ખરતર પરતર મહિ હિ રાજીક એ મજિન મંદિરિનચામર સરિ હિ
 શી જિનમંદર સરિચએ નામિએ નામિએ નવનિધિ પ્રર હિ ૧૨ પર-

શ્રીપર રાણી પરતર ગણિ શ્રી જિનહર્ષ સ્થરિ યતીસરો
 જયવત શ્રી જિનચદ સ્થરિ વર લખધિ ગોયમ ગણુહરો
 સુવિવેકસિદ સુખાણ વાયક સુગુર પાઉ પસાઉલિ
 પ્રતિબોધ ધરમસમુદ્ર વાયક ધણુઈ ઈમ રગઈ ભણુઈ ૬૩
 પુર પુર પચાલસા મડણુએ પચમ પચમ જિણુવર રાઉ કિ
 ગ્વામિ સુમતિ સોહામણો એ સેવઈ એ સેવઈ એ સુરનર પાઉ કિ ૬૪
 પચાલસા નયર મડણુ મેવગજ સુનદણો
 તેહનણિ સાનિવઈ સધ આગ્રહિ સદા મનિ આણુદણો
 એ અરથ અનુપમ સુણુઈ જે નર ભણુઈ ભવીયણુ નઈ કહઈ
 બહુ રિદ્ધિ વૃદ્ધિ વિનોદ ઉગ્ગવ સિદ્ધિ સપદ તેલહઈ

—ઉદયપુર ભ

—રાત્રિભોજન વિષયે જયસેન ચોપઈ સમાપ્ત ઋ-રવિચદ્ર
 લિખિત સાં સત્યલક્ષ્મી પઠનાર્યે ૮-૧૫ મા

—સ ૧૬૩૩ વર્ષે માહ શુદ્ધિ ૩ ભોમવારે શ્રી હર્ષપ્રિયોપાધ્યાય
 શિષ્યેણુ વાં ચારિત્રોદય ગણિના, પ. વીરકવસ ગણિ-૫૦ હર્ષસાર
 ગણિના વાચનાય કૃતે ૬-૧૮ (વિ ધ૦), ૧૩-૧૩ લી

—સ ૧૮૮૪ પ્રથમ આં બહુલ ૨ શુક્ર-શુભદુર્ગે ૫-૨૨ બાલં

—અથાઅથ ૨૫ શ્લોક સખ્યા (વિ ધ ચોપડો ૧૨૯-૧૪૨.

—સ ૧૮૦૮ વર્ષ આસૂ મામે શુક્લ પક્ષે ૩ દિને લિખિત
 પ્રમિદ્ધસાગરેણુ ૯-૧૭ શું વિં

[જિનહર્ષસ્થરિના પ્રતિમાયેષો સ ૧૫૩૬, ૧૫૪૩, ૧૫૪૯ અને
 ૧૫૫૫ ના મળ્યા છે જુઓ લેખાક ૧૩૭૮, ૬૮૬, ૧૧૫૯ અને
 ૯૨૮ ધા પ્ર લે સ ભાગ ૧ લો આ પૈટી સ ૧૫૪૯ ના લેખમા
 જણાવેલુ છે કે તેઓ જિનવર્દનસ્થરિ પદે જિનચદસ્થરિ પદે જિનસાગ-
 રસ્થરિ પદે જિનસુદરસ્થરિના પદ્ધર હતા તે સિવાય ભાગ બીજામાં
 સ ૧૫૧૯-૨૦-૨૨-૨૪-૨૫, ૧૫૩૪-૪૪-૫૨ ની સાલના લેખ
 મળી આવ્યા છે]

૯૨ દેવકલશ (ઉપકેશ બચ્છીય ઉપાધ્યાય જૈનકુમાર
શિખ ૬૦ કર્મસાગર શિખ ૬ દેવકલ્પલોક શિખ.)

(૧૧૧) અપિહતા અસિપાર્થ સ ૧૫૧૯ ગાથા કડી ૩ ૧ ખત ૧૩
અ બ પાઠ્યુ. લી

૯૩ અનતલસ સ ૧૫૭૦ પહેલાં.

(૧૧૨) આર મત સઝાય.

શી હેમવિમલસુરિ તથા પસપ લડી હતી બાપુ સજાવ.

શી અનત લસે સીસ ઈમ ભઈ ૭ બધે સિદ્ધાંત સર્વ

સિદ્ધિ લઈ—પ્ર. મ.

(૧૧૩) હસા પ્રાકાર ચૈત્ય પરિપાટી (સ્વ) ઈર સમખી.

તવ મઝિ કિયુવર લાગિસાવર મુખનિસાપુ સરીસરો,

શી હેમવિમલ ગુણિઃ જિનપ્રણિત ગુણપણિ સાવરો

અંબવિજો શી ગ્રા અનતલસ સીસલેસિ નિયુવરો

શી સમ અગ્નિમ મુખ જનુનિહ માલિ વિદિ સુદારો. ૪૧

૯૪ સહજમુન્દર (ઉપકેશ બ૦ રત્નસમુદ્ર ઉ૦ શિ૦)

(૧૧૪) હસાલીપુત્ર સઝાય સ ૧૫૭ જેઠ વા ૬

અતે—

સવન પનર કલિઠિ ૭૭ જેઠ વદિ નવમી સિનિઈ

મુખ જમત્સર્ગ જે બાવ બખુસ્થા માન સરસ્થા જોઃમનિઈ ૩

માત્રી (૨) વર રતિ રાગ્ગમેએ આચરિઈ ૨ જેઠઈ મીસ િ

પાયા રત્નસમુદ્રુએ સારિઈ ૨ મુરત ભઈ ઈય િ ૩૧

—પ્ર. મ

(૧૬૫) ગુણુરત્નાકર છંદ. સ. ૧૫૭૨

[જૂઠા જૂઠા છંદમા આમા અલિભદ્ર ચરિત્ર વણુવ્યુ છે કવિનો
નાપા ઉપરનો વાપુ બહુ મારો છે. મ. બ]

આદિ—

શશિકર નિકર સમુદ્રવલ્લ મરાલ મારલ સરસ્વતી દેરી,
વિચરતિ કવિજન હૃદયે મદ્યે સસાર ભયહરિણી ૧
હસ્ત કમડળ પુન્તક વીણા, મુહઝાણુ નાણુ ગુણુ છીણા,
અપ્પમ લીલ વિલામ સા દેવી સરસમ્ જયક. ૨
મુદ્રોપદ્રવ હરણુ દદાતિ ધન ધાન્ય કાચનાભરણુ,
મકલ સમીહિતકરણુ, દેવીસરણુ નવનવાભરણુ ૩
મ્હાણુી મ્હામુતા, તુ જગદયા ત્રિલોચના,
ત્રિપુરા આદિ ભવાની માતા, તુ ત્રાતા તારણી તરણી ૪
દિહ લીલા ગુણુ લચ્છી, કરુ દેવિ દયાભર અચ્છી,
શોક હરક હરિ શિદ્ધિ, ક્રિત્તિ કક માય પરિશિદ્ધિ. ૫

* * * *

પય પણુમું સરસતી, માતા મુણિ વાત એક વિન્નતી,
મગ્ગઉં અવિરલ વાણી, દેયો વદારન ગુણુ જાણી ૧૭
આણી નવનવ બધ નવનવ છ દેણુ નવનવા ભોગા,
ગુણુ રત્નાકર છંદ, વાન્નિસુ શુલિભદ્રસ ૧૮

* * * *

પાહક રતનસમુદ્ર ચરણે નામુ મીસહ,
ગુર ગુણુનિધિ ભંડાર અમીય રસ વયણિ વરીસહ,
તુડી સારમ્માય પાય પણિ પ્રણમી ભગતિ હિ,
કીડા કામ વિનોદ તેહ મઈ ખોલ વિગિતિ હિ
અધિકાર એહ ખીજહ હુક ભાવ ભેદ નવ નવ કહી,
વચરાગ રંગ આધુ હિવે કહું ખોલ અવસર લહી— ૧૬૦
—છતિ શ્રી ગુણુરત્નાકર છંદસિ દ્વિતીયો ધિકાર સમાપ્ત—

સાંભળિયા દરિદ્ર સદુ બાપડ વણી અધિકાર
 મુઝ મન તે રમિજ યજડ ગિરિ સરસ અધાર ૧
 મિત યોગ્ય રખણી સમર્થ દિવર્ધ ખરિલ બહુ ધ્યાન
 મુખનાંતરિ આની રહી તે સરસતિ પરધાન ૨
 ઉાવિ લાગુ પાડમે દુક તે જાળજાકાર,
 વરજણી મામલે સદા તે કર્યો ઉપધાર ૩
 સાસ સર રથા હરી સિંહ મુઝ અવિરલ વાણિ
 િમ વનમાથી ફૂલની મનો રચ્છ વિનાશિ. ૪
 દુરિ મર્ઝ બાવડિ સવે નાડક અશિવ વિધન
 વાણી રસ દિવ કેશવું સુણુપો સદુ સખ્યન ૫

* * * * *
 કર્મ મહેસવ વનર ગાય, બાધિ બારિસ તેજ પાસકે
 રોષર્થ કેસિ સતોરણુ નીસકે, ઢેરાયા રમ સરોવર નીસકે
 પ્રેમ લણુકે જાણ (ઈ) નામ તા વણી કર્મ વિરતાર,
 સહિજસુદર મુનિજર બાલુર્થ એ મીનલે અધિકાર ૩ ૩
 —મતિથી ગુણસુનાકરે જઈસિ વળીપોધિકાર સમાપ્ત
 જામળા જામળાકિ પ્રસિદ્ધિ વાણી સરસ વણી મુઝ દીખી
 કેસવસિલે વચ્ચેથી અધિકારકે સુણુપો નર કર્યો જામળારકે
 ધણુ સિવસર્થ પ્રીતિકરે ધરિ આજાકે.

અનુભવ—

ગણભરિયા સાવરે તપર્થ દિવાયર તેજ કર્મ ન ગઈ
 સહિ ગુરુપય વણે તાં લગિ નહઈ ગુણસુનામર ૭૬
 દિવએસ મજમ રણુ દુરિભિકડણુ ગિરિયા જગજુસમુદ
 ઉચ્ચપુરજર મહિમાસુદર મગધકરે સુમા. ૮૪
 સક્ત પત્તર વિહુતારે વરસે, એમ ઈ ૭૬ રમિઓ મન કરસે,
 મિરઓ મજુકર નવ નવ ૭૭૭ સહિજસુદર ગોષર્થ બાલુર્થ ૮૫

એ ઋષિરાજ સુગુણ જે ગાસઈ, અજર અમર માનવ તે થાસઈ,
ધરિ મગણ મહોત્સવ સતતિ, ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ લલિસઈ તે સપનિ ૮૬

કલસ

પાટલપુર સિંગડાવ, સગલ મત્રીશ્વર બણીઈ,
નંદરાય નરમુગટ સુભટ જસ કીરતિ સુણિઈ,
થૂલિમદ્દ ચિર મન કોશિ યુવતી જેણિ તારી,
ચંદ્રકલા નિકલક સદા સાસન જયકારી,
વધળી વિયોગ ભાવ વિહરણુ, કરણુ રિદ્ધિ મિદ્ધિ સયા,
લીલા વિલાસ રસ રગ દીઓ કરો સહજસુન્દર મયા ૮૭

—છતિશ્રી ગુણરત્નાકર ૭૬ મહા વિનોદ મનોહરે ચતુર્થોડધિકાર
સપૂર્ણ મિતિ સવત્ ૧૬૪૫ વર્ષે માર્ગશીર્ષ માસે શુકલપક્ષે ૧૩ યુધે
અઘે હવમોઆમ મધ્યે ભદ્રારક શ્રી ય શ્રી શિવતિલક સ્મૃતિ તત્તિષ્ઠ્ય
મુનિ ગુણીયક્ષેન લિખિત પ્ર કા

—૫૬-૧૭ મા, ૨૮ પ્રે ૨, ૨૧-૨૨ ભાવ, અમ૦
(૧૬૬) ઋષિદત્તા રાસ સ ૧૫૭૨

આદિ—

(પ્રથમ મગલાચરણ છે પછી

* * * *
ઈંદ્ર સરિષ્ઠ પાલઈ રાજ, નિસુણો સીલ તણા ગુણુ આજ,
સહજસુન્દર મુનિ ઈમ બણુઈ

૭

અતે—

સવત પનર બહુતિરે ઉ, જાં રામ કીઉ સુવિચાર ઉ
સૂરિજની કરણાવલી ઉ, જાં જિમ સધલિઈ પસતિ ઉ
ઈમ એ રાસ સોહામણુ ઉ, જાં ચઉપટલે વચરતિ ઉ

* * * *

(આ કવિએ સરકૃત ગ્રંથ નામે વ્યાકરણે પ્રથમ પાદ સ ૧૫૮૧
મા પોતે લખ્યો છે તેમા આ પ્રમાણે છેવટે જણાવ્યું છે કે સવત્ ૧૫૮૧

વર્ષે આસ્તીન માસે શુક્રપક્ષે અગ્રહણી નિષિત બોમવારે મી બ્રીમાજ-
ગાત્રીય મત્રિ સોમસીદ પુ મ અરજુજી જ્યવતકેન પાંડાય શુભ
મુખાન્ મુનિ સવિજ્ઞસુંદરેશુ ચિવિત પ્ર. મ.)

(૧૬૭) રત્નસાર કુમાર અહિપાર્થ સ ૧૫૮૨

આદિ—

સરસતિ હસમમ્બનિ પદ્ય રણુગી અવિરલ વાણી પ્રદસરે,

સૌતુત્તમપ્રભુ મી સિદ્ધસર ૭ (૧) સદ્ધિ પાસરે,

નેમિકુમર મિતિનારિ અલકૃત, રાજિમલી ભરતારે

અમનવર અમલુ પરમેશ્વર દુષવિષ પાસ કુમારે,

ઉવએસ મહિ મિશ્વ મહાપદ્ય સ્મલુપ્પદ મ્હીસરે

સપ્રતિ મી સિદ્ધસરિ નમી તથ પૂરક મનક લગીસરે,

અર અલુ રત્નસમુદ્ધ અરિઠિ જિમ વિદ્યા લક્ષતરમરે

અર આની મીષદ્રવ્ય સુરતાર અર વિતામલિ અમરે

અર દીપો અર કેવલચી પરિ, અર રાગ અર ખ્યાનરે,

અરવિષુ પદ્ય કુપચન લક્ષિઠિ અર ભમમહિ પ્રધાનરે

સવમ સીધ મહાર કેવલ લીલ વિદ્યાસરે,

મી રત્નામ્બ પુત્ર તલુ દિવ સાંભલ્યો સાર રસરે,

તપ મહાતપ ક્રિતકર પીઠિત નેહતલુ ઈર્ષ્ય ચીતરે

મી દ્રવિસુત્તમચી મુખ વાણી, અલકરલુ જિમ સીતરે.

વરુ—

સદ્ધિ સારક સદ્ધિ સારક પાપ જલુમેનિ

મુરીસદ્ધ નિષ્કવર નમી, સુઆ પાપ જલુમેનિ સુદકર,

અરલ લલી સિદ્ધાન્તુ પાપતાપ પરિકરલુ સુંદર,

ઉવએસ મહિ સિદ્ધસરિ સર, પદ્ય પ્રણુગી મહુ અતિ

રત્નસાર કુમારનું સાંભલ્યો સુચરિત.

અ તે—

પ્રથમ દાલ.

સયમ સુણી વૃત્તાત રસાલહ ઈહાપોહ કરતિરે
 પ્રવિલુ ભવ દેખી સધલુ, શ્રી ગુરુપાઠ નમંતિરે,
 બેટાનઈ સવિ રાજ સમોપી લીધુ સયમ ભારે,
 રાણી તેહ ચઈ વધરિગિણિ, કર્મ વપઈ સુખકારે,
 વરસ બહુતારિ સયમ પાલી પામીઉં કેવલનાથુરે
 અણુસણુ સિઉં આળુગિરિ સ () મોક્ષપાથુ નિરવાથુરે
 અગ અમ્માર ભણુતા ઉપાઈ ગુણુપાથુરે

રતનમજરિ પુહતી પ્રિય પાસઈ, બીજા અમર વિમાણિરે

૯૭

ચારિત્ર દેસ થકી તે પોપટ, વિરતિ કરઈ ગુરુ પાસિરે,

દેવતણી લીલા જિણિ લીધી, સોઈ રમઈ મુખ વાસિરે

રચણુકુમાર સદા શુભ લક્ષણુ દેવ કરઈ ગુણુઆમરે,

જયકારી જયમગલ કારણુ સહજ સલૂણુ નામરે.

૯૮

જે ભણુસ્યઈ ગુણુસ્યઈ નરનારી તે ધરિ મગલ ચ્યારિરે,

લહ્યઈ લીલવિલાસ ધણી પરિ પુત્ર કલત્ર પરિવારે,

સવત પત્રર ખ્યાસી સવછરિ એ રચીઉં મઈ રાસરે

વાચક સહજસુન્દર ઈમ બોલઈ, આણી યુદ્ધિ પ્રકાસરે

૯૯

—ઇતિ શ્રી રતનસાર કુમાર રાસ સપૂર્ણુ લિખિત સવત ૧૮૭૩

વર્ષે ક્રાંતિક વદિ ૬ શુક્રે પા ૬ પ ૧૮ આ ૩

—સ ૧૬૭૬ વર્ષે પોસ સુદિ ૧ વાર રવૌ શ્રી પશુધરી આમે
 વા શ્રી વિજયમૂર્તિગણિના લખિત (મ ય)—કુલ ૩૧૦ પદ્ય ૧૨
 પાના હા બ. પાટણુ ડામડો ૮૩, સાગરભડાર પાટણુ ન ૨.

—સં. ૧૭૭૮ વર્ષે જ્યેષ્ઠ સુદિ ૬ દિને વાર શુક્રે સકલ પડિત
 શિરોમણિ પડિત શ્રી ૫ શ્રી જીવણુચંદ્ર ગણિ બ્રાહ્મ પડિતશ્રી ૫ શ્રી દાન-
 ચંદ્ર ગણિ શિષ્ય ૫ દોલતચંદ્ર ગણિ લિખિત શ્રી પત્તાન નગરે આત્મીય
 અર્થે લિખીત (પ્ર. કા. પાના ૧૩), ગાથા ૪૦૦ પા ૯ જેસલ

(૧૬૮) આત્મસંજ્ઞા શસુઝ ૧૫૮૨ (વા ૧૫૮૮) (ખડે ૧૫૮૨ સામેઝે)
અતે—

સવન પનરુચ્ચ લયા (અડધા) સીઈ, મર્દ રસિક ૧૪ રાસ
આતમસંજ્ઞા કયા જાણુષ તેહનર્ધ પરિ ૨૨૩ લાગી નિવાસકિ જા સ.
આપિ આપિ ટલી સને મિલક મુગતિ સંયોમ
સદિનસુદર વીનવજ પ્રીઈ (૫) ધાણીર તિલા બેલવર્ધ બોમ.
દિ ૮ સ.

—પ્ર કા લા જા પાટણ પાનાં ૩ લીં હાર જામ્બોનો જા

(૧૬૯) પરોક્ષી રાજાનો શસુ.

આપિ—

મિબોવન નમણનદાર, બેલીસમેં તિલુદ,	
રાવ સિદ્ધારથ કુશલિથો પ્રણમુ પરમાણુદ,	૧
મરુનિ મુગતિ છતાર ધણુ ગિરમ લખિનિવસ	
અધિક પ્રતાપિ કયા મો, નામે લીલ વિજાસ,	૨
અવિરલ વાણી કેસવણુ બોને વલી શુભ ખ્યાન	
સમસ સન્મારજન કયા દિલે સરસનિ વરસન,	૩
રાવ પરોક્ષી તેહનો સામેં નિમ સંજાધ	
સદિ તુદર વાચક જણે સુણિયો સવુર્ધ નજાધ	૪

* * * *

અતે—

કવિઓમ મરુ ગુર આપિ બો સિદ્ધિ સરિ મુ નણ	
વાક કી ખનસારક મદિમા મેર સમાણુ,	૨૧૫
તસ પરિ ગુર મરણવલી રતનસમુદ વેવચવ,	
મનર જિન આજા તણ ૭ સેન્ન ગુરણ,	૨૧૬
લીલા પતિ લલિતી વસા કર્ષક કુદકિ મેલિ	
મરણવ મુગુ આજનાં, હણખ બોલવ વેનિ.	૨૧૭

નરય થકી સ્વર્ગઈ ગયુ, તેન પ્રાપ્ત્ય પ્રમાણુ,
 સ .આંણુ વહતડા, લાભઈ અમર વિમાણુ ૨૧૮
 ધરમઈ સવ સુપ સપજઈ, ધરમ કરો નરનારિ,
 વાણી સહજસુદર તણી, સદ્ગ કહ સસાર ૨૧૯

—સ. ૧૬૬૩ વર્ષે કાતી સુદિ ૧૫૬૫ અચલ ગચ્છે શ્રી પ્રાપ્ત્ય
 શ્રી ધર્મમૂર્તિ સૂરીશ્વર વિજય રાજ્યે પ. શ્રી મુનિશીલ ગણિ વાચ-
 નાર્યે લાલણુ ગોત્રે સીં જોસા તત્પુત્ર સાં સૂદા તત્પુત્ર સાં રાજપાલ
 તત્પુત્ર સા માણિક તત્પુત્ર સાં વીરદાસ તત્પુત્ર તેજપાલ ક્ષિપિત શ્રી
 જોસલમેઝ મધ્યે રાકલ શ્રી ભીમજી વિજય રાજ્યે શ્રી —માવ

—૬-આચાર્યજી ઋ શ્રી ૬ જસવતજીના મેવક ઋ લપ ગોપા
 લક્ષ્મી સવન ૧૬૭૧ વર્ષે આસો શદિ ૩ (વિ ધ)—૧૪-૧૧ લી

(૧૭૦) શુકરાજસાહેલી.

આદિ—

સરસતી હસગમની સદા, માયુ વચન વિદ્યામ,
 વીરજિજ્ઞેસર પય નમી, ગોયમ બુદ્ધિ નિવાસ ૧
 હરપ ધણો ગુણુ બોલતા, સુણુતા સિદ્ધિ બુદ્ધિ હોય,
 મુડા ને સાહેલીયા તણી, કથા સુણો મહુ કોય ૨
 પુણ્યે રાજહ રગ ધણુ, પુણ્યે ટલે વિયોગ,
 પુણ્યે રોગ ન ઉપજે પુણ્યે સુલલિત ભોગ ૩
 પુણ્યે ધણુ કણુ પૂર ધણા, પુણ્યે આયુ અનત,
 પુણ્યે સહસગુણુ મિતે, પુણ્યે જય જયવત ૪
 સહિગુર સાચા નેહના, જે પામઈ તસ ભેટ,
 મુડા ને સાહેલીયા, કર્મકલા તસ ભેટ ૫
 આયસ સહિગુરનો લહી, કરસ્યુ કવિત રમાલ,
 વાચક સહજસુદર બણે, સાબલયો સુવિશાલ ૬

અત—

એ શુભરાગ તણું અસ્તિ, ધમ ક્યું મનવિ,
 મોટું અસ્તિ બહી સહી, પામ્યો ગુરુ લખેલ. ૧૧૬

ને બહુરમે કુણરમે એકમનિ લક્ષરમે ત મુખવાસ,
 વાયક સહિજસુદર કહે, કિન કિન લીધવિવાસ. ૧૧૭

—સ ૧૭૧૩ વર્ષે પોસ વી. ૫ સ્ત્રી ૫ જન્મવિજય ગણિ

લિખિત ૭-૧૫ (વિ. ૫.)

(૧૭૧) જ્યુ અવરજરાસ.

આર્થ—

સુરસતિ સાંભણિ ખમ નમી, હાસિયુ ભવ દુહાદ,
 જન્મ સ્વામી કેરુ, ગાઈયુ વર વીવાહ ૧

ધર્મવત પુરિ તો લહ નવિ સચઈ સસારિ,
 મુખ્તિ વધુસિઈ માન મિલ્લહ જનવર અમ્હ નવિ નારિ ૨

આમ્હ નારી વીનજહ જનમલ કિમર્ત ન હોઈ
 અતર જ્યોત્સી કારણુહ માણિક પાપ મરોલિ. ૩

૬ * ૪ *

અતે—

જનમુ અમર પતિ દેવતાએ, સુખસર્પત સહીઈ સિવપાએ
 સહટ જસ નાગિ ટલમએ વર આંખુઈ સદા રલમએ. ૬૨

અવિચ્છે જાનિક પામીઈએ હનિ હનિ લીસ વિવાસ,
 સહિજસુદર મુનિવર બહુઈ તખવત સુખવાસ. ૬૩

—૪-૧૧ લી

૧૭૪ ચૌવનવસાસ પાઠ.

આર્થ—

અમર કુમર સુખ સખલ વિમલ કુલ કિતિ નિચકજ્યુ,

આ કાવ્ય ૧૫ ક્રમું નાનું પદ્ય ૧૨૫૪૬ ડા. સખવાતુર્વ કવિર્વ
 પાતાતુ ડા. મધતુ અનુકરણ ૩ ર્વાતર નથી ચૌવન જાને જાને. સવાહ
 મિ. કાવ્યનો વિષય ડા. ચૌવનવાને અનુકરણે સવાહ સ્ત્રી ડા. (મ. ૫.)

ધીરવીર ગભીર સધર ગુણવત વિચક્ષણ,
 શ્રી સારદ મુખકમલિ રમલિ જિમ કરઈ સુહૃંસી,
 માનવત ગુણવત ધર્મ ધનવંસે સુવશી,
 ઉલ્લસિત હસિત લીલા લલિત, કલા કલિત યૌવનસહિત
 શ્રી ભોજરાજ ભોગિક ભમર, કરઈ રજૂ દૂખર્ણુકહિત

* * * *

અતે—

યૌવનજરા સવાહ ભોજ ભજઈ વચિ આવિ,
 ટાલઈ સેયલ વિરોધ સપ વલિ કરઈ મનાવિ,
 ભોગ રગ રસ રોલ, મયણુ વિણુ કોઈ ન જાણુત,
 જહિ તુ જરા ન હુત ગર્વ તહિ કોઈ ન મુકત,
 વઢવાડિ રાડિ સધલી ટલી મિલ્યા રગિ ખેદ હસી,
 એ ભાવ ભેદ કવિ સહજના કનકપરિ જોજ્યો કસી

૨૫

—(મ પ)

૧-૩ સંક્રાંતિ—કાયા ઉપર (કાયાપુર પાટણ મોકલુ, પેખો ૨
 નવપુર માનરે-એ આદિ, અને મુગતિનારિ પૂર થાવીધ, સહજસુદર
 ઉપદેશરે-એ અત) +કાયાપુર પાટણ (પ્ર ૧૬૨ સ મા ભી.) +નિન્દા
 (પ્ર ૩૭ સ મા. સ.)

૬૫ કુશળસંયમ—(ત. હેમવિમલસૂરિ-કુલવીર અને કુલધીર શિ.
 (૧૭૩) હરિખળનો રાસ.

અતે—

તપગચ્છિ શ્રી ગુર અવિચલ ભાણુ, માનધ પટ દર્શન જસુ આણુ ૬૫
 અભિનવ ગોયમ સ્વામિ સમાન, શ્રી હેમવિમલસૂરિ મહિમાર્નિધાન,
 તાસ સીસ પંડિત કુલવીર, બીજો બંધવ શ્રી કુલધીર. ૬૬
 શ્રી ગુણુ શીલિં સોહામણા, જસુ અગિ ગુણુ દીપઈ ધણા,
 તે ગુર પામી વચન વિમેસ, હરિચલ ચન્નિ ખોલિઉં લવલેસ ૬૭

સાંભલતાં સવિ પાતક દક્ષા જાણતાં મનક મનોરથ ફલક
 આરિ ખડ મરપટ મરિસાસ, અર્ધજન ગોસ્થિત સુવિદ્યા. ૧૮
 કુસલસગમ કવિ ઇમ લગ્નરથ પામણતાં સજા વિતરણ
 (પન ૨૮ ન. ૩૧) ૨.

—૫ અજાયસાગર વિખિત મી સકરાણિ મામે સ ૧૭૪૧
 વૈ (વિ. ૫) દેવગિરિમહારિ-આપદર્પણ સ ૧૫૪૮ સ્વ. ૧૫૧૮)

૯૬ દાવણ્યરત્ન—(૮ દેવગિરિમહારિ-વર્ણિત ધનદેવ—
 સુસ્કન્ધ શિ)

(૧૭૪) વત્સરાજ દેવરાજ રાસ. સ ૧૫૭૧ દેવગિરિમહારિ-દેવગિરિ
 ચરિ રાજે. ૬૮. ૧ પાઠ્યુ છાં ૩.

(૧૭૫) ચરોધર ચરિત્ર સ ૧૫૭૩

આદિ—

દેવગિરિમહાર દેવતા પદી વીરનિષ્ઠ,
 હ્રિ સવે સેવા કરે ક્ષિત જે પરમાર્થ. ૧
 જોમમ અજુહાર ગુરુવરસરણુ સરણુ કરી મનામતિ,
 પતિ સક્ષિત નિષ્ઠા નમું સુરકસ છકે વિત. ૨
 એ ભવીવણુ ભાવે શુભો મર્મનવા આરે અન,
 જર ભવનાણુ સુવાસના સનમ રગ અનમ. ૩
 દસ દક્ષિ દેહિલો પામી નર વએસ
 એ સમક્ષિત અસક્ષિત મને આનિઈ રમે કમેસ. ૪
 વીતરામ સુસાધુ ગુરુ નિનવર આસિત ધર્મ
 કમલરણુ સર્વી છકો જી. ૬પનો મન. ૫
 કેપુરાણુ કુસ ગુહિનવે છવ કરે અપાન,
 તે પાતકથી સાતમે નરકે પીડે સદિવાત. ૬
 ગસ પ્રણી કરે રહે છવ આધારે નેક,
 મન બાવે જાજે નહિ તપણુ પાતક તેમ. ૭

તિહાં યશોધર રાયના નવ ભવ નવરસખંધ,
લાવણ્યરત્ન કવિ ઇમ કહે સુણો (એહ) સખંધ.

*

*

*

*

અંતે—

શ્રી જિનમતિ અતિ વરતે આણુ, તપગઢ ગયણુ વિશ્વાસણુ ભાણુ,
સોહમ પાટ સોમસુદરસુરિ, નામે સપતિ સુખ ભરિપૂરિ. ૩૬૦
સુનિસુદરસુરિ તસુ પાટિ, પાપ ટલે નામુ લેવા માટિ,
સંતિકર સ્તવ કરી જગસતિ, કરી હરી દાણુ દુહ પ્રતિ. ૩૧
પાટ રત્નશેષરસુરિ, મહકે જગ જસ સુજસ કપૂરિ,
શ્રી લષિમીસાગર સૂરીદ, કુમત તિમિરભરહરણુ દિણુદ. ૩૨
યુગપ્રધાન ગિર્યા ગુણુધાર, શ્રી સુમતિસાધુસુરિ ગુણુધાર,
તાસુ પાટિ સપ્રતિ વિહરતિ, ભવભય હરત જિણુ ભગવત. ૩૩
દીમે દિન દિન દીપતિ કલા, ગુરુ ગુણુ છત્રીસ આગલા,
હેમવિમલ સુરિસ ઉદયવતે, અતરીય રવિ જા જયવત. ૩૪
સિરિ ધનદેવ પડિત શિષ્ય સિરિ મોડ પુહવિ પીડિ પયાવિયયડ,
અખૂઝાવ ધણા ખૂઝાવ્યા, સમકિત વિમલ સલિલ સૂઝાવ્યા ૩૫
સૂરહસ ગિરિઓ તસુ સીસ, વાદિત્રેણિ ધૂણાવે સીસ,
તસુ પયકમલે રમલિ જિમ ભૂંગ, લાવણ્યરત્ન નામે મીવગ ૩૬
વિવેકરત્ન શ્રી ભણી આદરિ, સવત પનર સય ત્રહુતરી,
દેવગિરિ નગરે કાતિ મામે, યશોધર ચરિઅ ઉલ્લાસિ. ૩૭
સમકિત સુદર નામ પ્રધાન, પાપણુ ટાલે સંખંધ,
જા દૂ મેઝ મહી થિર રહે, તા રહિજ્યો કવિયણુ કહેછ ૩૮

—૩૦—૧૧ લી

(૧૭૬) મત્સ્યોદર રાસ મ ૧૫૭૩ (૧૫૭૪) પા ૪ આ રાસ આ
કવિના ગુરુ સૂરહસને નામે પણ નોધાયો છે જુઓ સૂરહસ.

(૧૭૭) કલાવતિ રાસ. —રત્ન, જોસ૦

(૧૭૮) કમલાવતિ રાસ. —જોસ૦

૯૬ કે સરહસ—(વ. કેમનિમલસુરિ-ખનદેવ શિ.)

(૧૭૬ ક) મત્સ્યાદર નરેન્દ્ર શોપાઈ—૧૫૭૪ દેવગિરિમાં આર્ષ
લખાવેલ છે

'મીલક રત્નસિંહસુરિ-ભિલિ પદિગોષ્ઠા સારક સદસ
સવત્ ખનર મિહુપરિ પરિસ,
દેવગિરિનગર કાપક રાસ.

—સપ્તમી બ પદ્ય

(આ રાસ સુતક સના સિંખ લાક્ષ્મણના નામે પદ્ય નોંધાયે છે
ગુઓ લાક્ષ્મણ ન. ૭૧ ની ફોનિ ન ૧૭૬ અને આ નામ લાક્ષ્મણના છે

૯૭ સાધુમેશ્વરિ—(કેમરતસુરિ શિ.)

૧૭૯ પ્રસ્થસાધુઆર રાસ ૫ ૨ આ. ૧ ૧ સ ૧૫૭૧—અમ

૯૮ રત્નસિંહસુરિ

૧૮૦ નરત્નસુમિત્રકાશ સ ૧૫૭૧ આ. વ. ૨ તે ગુરુત્તર ૨
લક્ષ્મણ સ

૯૯ રત્નસિંહસુરિ શિ.૦

(૧૮૧) જ બૃસ્વામી—વિ. ૫.

૧૦૦ ભાવસાગર

(૧૮૨) નવતત્ત્વ રાસ સ ૧૫૭૫—વિ. ૫

(૧૮૩) કાંઠા પરિણામ શોપાઈ ૧૫૮ —અમ

૧૦૧ સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિષ્ય—(વડતપ ગ. લઙ્ઘિસાગર-
સૂરિ—ધનરતનસૂરિ—સૌભાગ્યસાગર)

૧૮૪ ચંપકમાલા રાસ ૧૫૭૮ આમો સુ ૭ દમણમા
આદિ—

આદિ જિનવર આદિ જિનવર આદિ મુનિ ઇસ
શાંતિ નેમિ શ્રી પાતજિન વીર ધીર સંવે સુરાસુર
પત્ર જિણેસર ચરણ યુગલ ભક્તિભાવ પ્રણમ ગુણાયર
ગણુહર મુખ્ય ઇચ્છારહ ગુર ગોયમ પ્રણમેવિ
ચંપકમાલા સતી તણું ચરીય ભણુ સધેવિ

૧

*

*

*

*

અતે—

વડતપગણ ગુર ગોયમ સમાએ માલ્હતડે, શ્રી લઙ્ઘિસાગરસૂરિ
જપતા નામ જ તસુ તણુકે એ માં નાસઈ દુકૃતદ્દરિ.

૬૦૪

પદ પ્રભાકર જયકરએ માં ધનરતન સૂરોદ,

૧ સૌભાગસાગરસૂરિ ગુણુનિલોએ માં જસઉ જસ પૂનિમચદ

૬૦૫

તાસુ રીસ રગિઇ રચો એ માં ચંપકમાલાનો રાસ,

૨ સંવત પનર અઠોતરે એ માં ઉજ્જવલ આસો માસ.

૬૦૬

સાયર સખ્યા તિથિ ભલીએ માં રચડો વાર પતંગ,

આશ્રય નામ વિચારજો એ માં તિણિ દિન નક્ષત્ર ચગ.

૭

દમણુબદિર રૂલીયામણો એ માં મડણુ આદિ જિણુદ,

તાસતણે સુપસાઉતે એ માં નીપનો રાસ આણુદ

૮

સતી પ્રમદ જે ભણે એ માં નર ને નારી સુમણ,

ઝદિ વદિ મદિર ઘણી એ માં તે લહે કોડિ કલ્યાણ.

૬૦૮

—શ્રી જુજનગરે સ ૧૬૭૨ શ્રી સત્યશેખરગણિ પ વિવેકશેખર
ગણિ તનુ શિં ભાવશેખર ગણિ લિ.

૧૭-૧૭ લી.

—શ્રી સુરેતિ મિદિર મધ્યે અશ્વનિમાસે વિજયદશમ્યા મોમવાસરે
સં. ૧૬૭૬ વર્ષે. ઇડર બાઇઓનો ભ.

૯૬ ક સરહ સ—(વ. હેમવિમલસૂરિ—ધનદેવ સિ.)

(૧૭૬ ક) મત્સ્યાદર નરેન્દ્ર શાપાઈ—૧૫૭૪ દેવગિરિમાં જ્ઞાત
નિષ્કામેષ હે

મીતાપ સુનરોજતસૂરિ—નિષ્કિ પદિમેજ્ઞ સાવક સહસ
સખા ખાર મિકુપરિ પરિસ
દેવગિરિનગર કાપક રાસ.

—સપ્તમી ભ' પદ્ય

(આ રાસ સરહ સના સિંધુ લાવણસુનના નામે જલ નેપારો છે
જુઓ લાવણસુન ન. ૬૬ ની કૃતિ ન ૧૭૬ અને અર્ધ નામ લાવ-
ણસુન લાગે છે

૯૭ સાધુમેરુમણિ—(હિમવલસૂરિ સિ.)

૧૭૬ પુણ્યસારુમાર રાસ ૫૨ ગા. ૬ ૧ સ ૧૫૭૧—જમ.

૯૮ રત્નસિ હસૂરિ

૧૮૦ નરભૂમિમણિમુદરાસ સ ૧૫૭૧ ગા. ૫૨ ને ગુ-સ્ત. ૨
હસ્તક્રો સ

૯૯ રત્નસિ હસૂરિ શિ૦

(૧૮૧) જ બૃત્તવાગી—વિ. ૫.

૧૦૦ ભાવસાગર

(૧૮૨) નવતત્ત્વ રાસ સ ૧૫૭૫—વિ. ૫

(૧૮૩) હજી પરિભ્રામ શાપાઈ ૧૫૮ —જમ

૧૦૧ સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિષ્ય—(વડતપ ગ. લઙ્ઘિસાગર-
સૂરિ-ધનરત્નસૂરિ-સૌભાગ્યસાગર.)

૧૮૪ ચપકમાલા રાસ ૧૫૭૮ આમો સુ ૭ દમણમા
આદિ—

આદિ જિનવર આદિ જિનવર આદિ મુનિ ઇસ
શાંતિ નેમિ શ્રી પાસજિન વીર ધીર સંવે સુરાસુર
પથ જિણેસર ચરણ યુગલ ભક્તિભાવ પ્રણમ ગુણાયર
ગણહર મુખ્ય ઇચ્છારહ ગુરુ ગોયમ પ્રણમેવિ
ચ પકમાલા સતી તણુ ચરીય બાણુ સધેવિ

૧

*

+

*

*

અતે—

વડતપગઢ ગુરુ ગોયમ સમાએ માલ્હતડે, શ્રી લઙ્ઘિસાગરસૂરિ
જપતા નામ જ તસુ તણુકે એ માં નાસઈ દુકૃતદ્ધરિ ૬૦૪
પદ પ્રભાકર જયકરએ માં ધનરત્ન સૂરિદે,
સૌભાગસાગરસૂરિ ગુણુનિલોએ માં જસઉ જસ પૂનિમચદ. ૬૦૫
તાસુ મીસ રગિઈ રચો એ માં ચપકમાલાનો રાસ,
સંવત પનર અઠોતરે એ માં ઉજ્જવલ આસો માસ. ૬
સાયર સખ્યા તિથિ ભલીએ માં રચડો વાર પતંગ,
આશ્રય નામ વિચારજ્યો એ માં તિણિ દિન નક્ષત્ર ચગ ૭
દમણુબદિર ઝલીયામણો એ માં મડણુ આદિ જિણુદે,
તાસતણે સુપસાઉલે એ માં નીપનો રાસ આણુદ ૮
સતી પ્રખંધ જે બણે એ માં નર ને નારી સુગણુ,
ઝદિ વૃદ્ધિ મદિર વણી એ માં તે લહે કોડિ કલ્યાણુ. ૬૦૯

—શ્રી સુજનગરે સ ૧૬૭૨ શ્રી સત્યશેખરગણિ પ વિવેકશેખર
ગણિ તત્ શિં ભાવશેખર ગણિ લિ ૧૭-૧૭ લી.

—શ્રી સુરેતિ મિદિર મધ્યે અશ્વનિમાસે વિજયદશમ્યા સોમવાસરે
સં. ૧૬૭૬ વર્ષે. ઇડર બાંધઓનો બં.

—ખ ૧ છે.

[જુદાંપણ મળના લખિસાગરસરિના પ્રતિભાસેજો સ ૧૫૫૬-૧૦-૬૧-૬૨-૬૪-૬૫-૬૬ ના મળા આવે છે તે તે પરથી જણાય છે કે તેઓ ઉદયસાગરસરિના પદ્મર કલા. ધનસનસરિના લેખો સ ૧૫૭૨-૮૬-૮૪-૮૭-૮૮-૬૧ ના મળે છે તે પૈકી સ ૧૫૭૬ અને ૧૫૮૪ ના લેખોમાં ધનસનસરિ અને સૈભાગસાગરસરિ એ જાને સાથે મળી તેમની પહેલાં લખિસાગરસરિ પદ્મ એમ જણાયુ છે એકલા સૈભાગસાગર સરિના લેખો સ ૧૫૭૩ અને ૧૫૮૬ ના મળ્યા છે— જુઓ અને માત્ર થા. પ્ર. સ વિશેષમાં સૈભાગસાગરસરિના સ ૧૫૭૬ નો લેખ છે તેમાં જણાયુ છે કે ૫ અભયસારમણિના પુત્ર માટે ૫ અભયમહિર મણિ વથા અભયસન મુનિ સાથે સ્ત્રી સૈભાગસાગરસરિએ સતિનાથ ત્રિગુણે પ્રતિક્રિત કર્યું—જુઓ નાકરૂત ને લે. સ લેખાંક ૨૬૩]

૧૦૨ ભુવનકીર્તિ—પહેલા (કોરટગચ્છ કક્કસરિ શિ)

(૧૮૫) કલાવતિ ચરિત્ર સ ૧૫૮ માત્ર શુ. ૫ આ મળતમાં આવે—

ધનર અસી જરસામી, મુગસર શુદ્ધિ પાંચમી,	
કિવસ જનતિરથ ભમે, ગુરુ દિન નિર્મલે	૮૮
કોરટગચ્છ નમસરિ સુપદી મી કક્કસરિ,	
વાસ સીસ હમ જાણે, એ ઉલટ આપણે.	૮૯
ભુવનકીર્તિ ધીર જાણે કલાવતિ ગુણ માણે	
દુખ દલિદ દલે એ સપદા સવિ મિલે.	— ૯૦
૭ જાણે મનરમ, વિલસે મુખ તે જામ,	—
ચીક્ર સંનિધ કરે એ જિમ મનિ મહમદે.	— ૯૧
—કલાવતિ ચરિત્ર સખ્યુ સં ૧૮૪૬ પંચ શુદ્ધિ ૧૨	—પ્ર. મ.

(નવસૂરિ માટે જુઓ ન. ૭૪૫. ૯૬ અને કક્કસૂરિના પ્રતિમા લેખસ. ૧૫૯૫ ના મળી આવે છે. જુઓ ધા. પ્ર. સ. પહેલો ભાગ લેખાક ૪૫૫, ૬૦૭

૧૦૩ લાભમંડન (આંચ૦ લાવસાગરસૂરિ શિ૦)

૧૮૬ ધનસાર પચગાળિરાસ-સ ૧૫૮૩ કાર્તિક શુદ્ધ ૧૩ ગુરુ
અમદાવાદમા.

આદિ—

પણુમવિ વીરજિણુદ, સ્વામી સિદ્ધતરાય કુલચંદ,	
સેવિ સુરનર ઇંદ, જસ નામે હોઈ આણુદ	૧
નાભિકમલ જસ વાસ, સમર્પ સરસતિ મનિ ઉલ્લાસ,	
કૃત્રીયણુ કરિવા રાસ, યિરવાસ, ભૂરએ આસ	૨
રાજત્રયહ વરનયરં, રાજા નામેણુ સેણિય સાર,	
મત્તી અમયકુમાર ઉત્તમ ગુણુ યુદ્ધિ બડાર	૩
પૂછિ જિનવર પાસે ગૈાતમ ગણુધર મનિ ઉલ્લાસે,	
પામજઈ સુખ વાસે, સ્વામી તે મર્જુ દિહિ આસે	૪

*

*

*

*

અતે—

સવત પનરએહ સવત્સર ત્રીસીધરે, રચાડહ કાર્તિક માસરે,
ગુરવાસર દિન તેરસિ દેરડહ, કાધો એ મનિ ઉલ્લાસિરે

અરિહત બે. ૮૩

શ્રી વિધિપક્ષ ગણ ગણુધર રચડારે, શ્રી લાવસાગર સૂરિરે,
નાભિ નવનિધિ હુધ જોહનધરે, પાતિગ જામ સવિ દૂરિરે. અ૦ ૮૫
તાસ સીસ કહઈ ઉલટ અતિ ધણુધરે, લાભમડણુ વાણુરીસરે,
એહ અરિત જે બણુઈ બણુવસિધરે, લહઈ સુખ તેહ

નિસિદીસરે. અ૦ ૮૬

- દેસ સવિહુઆદિ જાણીએ માલ તો ગૂઝર દેસ પ્રસિદ્ધ,
 તિહાં અદિઅમરપુરવર ભણ, મા વાસ તિહાં લક્ષ્મી કાપ. ૮૭
 તીર્થુર્ધ નગરિ વિવહારીયાએ. મા સાવક ધર્મવત મુળજી,
 તેહ મહાજનનાદિ મુખ્યુએ આ પદ્ધિસજ પુણ્ય પ્રમાણુ. ૮૮
 તસ વામર્મિ રૂપી કદિલેએ, સુન સપદત સુવિચાર,
 જિનવર ગુરુમકિત નિ કરધએ મા થી જીવત કૃપાર. ૮૯
 તાસ પરચિ ભણુ મા શીલવતી સર્વિ ચારઈ
 જાનસુણિ દીપક બણુએ મા જાવર નહી સસારિ. ૯૦
 તસ રૂપઈ જન જાણીએ મા મુલકિત જાનમકુમાર
 જસ કાર્તિ જનિ અસહાયએ મા જાણુઈ સખલ વિચાર. ૯૧
 સત સુણી રાસજ કીડએ, પૂરક પાસ જમીસ,
 અમીજસ સાનિધિ કરઈ મા પ્રતપુ કૌઠિવરીસ. ૯૨

—સાંખી ઈશ્વરી પદનામ. ૧-૧૧ લી. ૫-૧૪ અમ

[અમલ-વિધિપદની પદનામિર્મ ૧ મા પદ્ધર સિદ્ધાંતસામર-
 સુરિની પાઠે ૧૧ મા આવસામરસુરિ જગા. તે માલકા દેશમાં નરસણી
 દેશને વેસ સાંખાની સિંચારદે ભાર્મના પુત્ર ભાવના નામે સ ૧૫૧
 મા જ આ. ૧૫૨ મા અભામત નદરે જાણેસરીસુરિ-૫૬ મા પદ્ધર
 ને હાથે દક્ષા લીધી. ૧૫૧ મા માંજ અમમાં અમ્યાર્થજી અને
 અમ્યેસપદ પદુ મળ્યું. ૧૫૮૩ માં સ્વર્ગસ્થ જગા. આવસામરસુરિના
 પ્રતિમા લેખે સ ૧૫૬૦-૬૧-૬૩-૬૪-૬૫-૬૬-૬૭-૬૮-૭૦-૮૧
 મા મળ્યા છે જુએ પા. પ્ર. સ અને જામ. તેમજ નાદારના સમે
 હમાં સ ૧૫૬૨-૬૫-૭૪-૭૬ ના જણુ જોવામાં આવે છે તેમની
 પાઠે ૧૨ મા પદ્ધર ગુણનિધાનસુરિ અને તેમની પાઠે ૧૩ મા પદ્ધર
 ધર્મપતિસુરિ જગા.]

૧૦૪ જયનિધાન (૫૦ રાજચંદ્ર ગણિ શિ.)

(૧૮૭) ધર્મદત્ત ધનપતિરાસ.—પાના ૧૪ અમ.

(૧૮૮) સુરપ્રિય ચરિતરાસ. મ. ૧૫૮૫ આમોવદ ૩ ગુરુ મુક્તતાનમ આદિ—

સરમ મધુર અમૃત જિસી, શ્રી જિનવરની વાણિ,

હૃદયકમલિ અમરી કરી, કલિસુ કયા ગુણુવાણિ

પાપ કરમ કેઈ જાણના, અણુનણુન તિમ કેઈ,

કરિનઈ પછનાવઈ વલી, ભાવઈ ધરમ કરેઈ

સુરપ્રિયની પરિ તે સહી, સુખિ હુઈ નરનારિ,

કલિમલ મવિ દુરઈ કરી, પામઈ ભવનઉ પાર

સિદ્ધિ રમણિ સઈ વરિ વરઈ, પામી કેવલનાણુ,

કયા મુણુઉ સુરપ્રિય તણી, ભવિયણુ હુઈ સાવધાન.

*

*

*

*

અતે—

પાણુ સુર સર સસધરઈ, સવચ્છરિરે આમો જહ માસિ,
સામલ ત્રીજ દિનઈ ભલઈ, કવિ વાસરિરે પૂગી મન આસ. બ. ૬૨
શ્રી જિનમાણિકસરિ તણુઈ, ખરતર ગછિરે પાટઈ ગુરુરાય,
શ્રી જિનચંદ્રસરિ સરીસર, જુગવર વડેરે સહુ સધ સુહાઈ. બ. ૬૪
તસુ પયકમલ પસાહલઈ, સુરપ્રિયનઉરે સખઈ વિચાર,
મુક્તિતાનઈ મન રંગસુ વર નયરઈરે રચિયઉ સુહકાર, બ. ૬૫
સાગરચંદ્ર સરીસની સોહઈ સાપઈરે સિરિ વાયક નામ,
રાજચંદ્રગણિ ગુરુતણુઈ, સુપસાયઈરે સીસઈ ગુણુ, ઠામ. બ. ૬૬
જયનિધાન વાયક ભણુઈ નરનારીરે જે નિસુણુઈ એહ,
રિદ્ધિ વૃદ્ધિ ધરિ સપજઈ જસ મગલરે સુખ વિલસઈ તેહ. બ. ૬૭

—છતિ સુરપ્રિય ચરિત સમાપ્ત—લિખિત સવત ૧૬૬૮ લાભ-

પુરે પા. ૮ પ. ૧૪ આ. ૬

૧૫૦ લીમ પહેલો

(૧૮૯) અગદ્ગત શસ સ ૧૫૮૪ આઘાવતિ ૧૪ શનિ-નિધિશર્મ
—શી. ભટ્ટ

૧૦૬ સાધુરત્નસૂરિ

(૧૬૦) કવવત્તસસ, (આખો ચોપાઈ ૭૬માં)

આદિ—

ખસમિય વીર જિનેમર દેવ સુરસતિ સામિલિ સમરી હેવ
કરનેદિનઈ કું વિસાસ કવવત્તનઉ શસ રસાથ. ૧

કન વું સુલુયો સસારિ, કનઈ દુર્ગનિ દુરઈ વચારિ
કનઇ સુખ સપતિ સચોમ કનઈ મનવજિત લલઈ ભોગ. ૨

* * * *

અતે—

સાધુરત્ન સૂરી હમ ભલુઈ કવવત્તનું ચરિત ને સલુઈ,
ભલુઈ ભલુઈ ને વસિ ભલુઈ, અઠરવલુ નવનિધિ આંખલુઈ. ૧૧૫

—મુનિશી માનસાગર પદનાથે. ૪-૧૨ પે.

(આ સહુરત્ન તે પાર્શ્વકસરિ કે ભેલે સ. ૧૫૭૨ માં શુભે
અઘ્ઘ કલપો તેન ગુર કલ્પ હેવ; અને જો તે હેવ તો તેન ગુર
ગુરની પદાવસિ ઈદિવન એદિકસરિના ૧૮૬૪ ના અઠમં આપેલ
પામમદ અઘ્ઘની પદાવસિ પ્રમાણે પૂર્ણકસરિ-તેના હેમકસ-
સરિ-સમીનિવાસસરિ-પુષ્પરત્નસરિ-અને તેના સહુરત્નસરિ, અને તેના
પાર્શ્વકસરિ એ પ્રમાણે છે.)

૮. આગમ છત્રીશી.

આદિ—

સુહ ગુરૂચરણ કમલ પ્રણમેષુ, પ્રવચન ગુણહ કેવિ કહેયુ,
શ્રુત ખીજક જોઇ જાણિયે, નામ ગ્રંથ સંખ્યા આણિયે.

* * * *

અંતે—

છણિપરિ સુવિસાલે પંચમ કાલે જે આગમ ગણિ ઉદ્ધરિય,
પુસ્તક લિખિ રાખ્યા જાણુવરે ભાખ્યા ભવિયણ હિતકારણ કરિય,
તસુ નામ પભાણું ગુણુઈ પહાણું ખીજક જોઇ સ્મૃતિ ભણિય,
ચિહ્નુવર છંદિઈ મન આણુંદિઈ, પાસચંદ હરખિઈ ભણિય.

—લ. સં. ૧૯૩૧ મિગસર ૬ ધો.

૯. ઉત્તરાધ્યયન છત્રીશી.

૧૦. ગુરૂ છત્રીશી.

આદિ—રિસહ પમુહ જાણુવર ચક્રવીસ, વિહરમાણ તિથંકર વીસ,
વિહરે દુનિ કોડિ કેવલી, પ્રહ બી વંદો મન રવી.

* * * *

એહવચન સાચા સદ્ગુણે, ભવિયણ આગલિ સાચા કહે,
તે સુહ ગુરૂનો સમરી નામ, પાસચંદ નિતુ કરે પ્રણામ.

—સં. ૧૯૩૧ મિગસર ૬ ભોમ. ધો.

૧૧. મુહપત્તિ છત્રીશી.

૧૨. વિવેક શતક.

૧૩. દૂહા શતક.

આદિ—

જગન્નાથ જગન્નાથ; કૃપાસ્પદ કૃપાકર

શરણ્ય ભક્ત સાધાર; શ્રુણુ વિગ્રમિકાં મન.

* * * *

૧. સાધુવંદના :

આદિ—

રિસહ જિણુ પમુહ ચક્રવીસ જિણુ વંદિયે
 હેલિ સંસારના દુખ સવિ છિંદિયે
 પુંડરીકાદિ ગણધાર મુણિ સાહુણી
 સાર પરિવાર જગિ જાસુ મહિમા ધણી.

૧

*

*

*

*

અતે—

કસસ.

ધર્મ જૈનવાણી જોઈ જાણી હિયઈ આણી મહ ભણ્યા,
 ભવતરણુ તારણુ, દુઃખ વારણુ, સાધુ ગુર મુખિ જે સુણ્યા,
 ધર્મ અચ્છઈ મુનિવર જેય હોયઈ, કાંઈ અનંતઈ જે હુઆ,
 તે સત્ત ૭૬૬ શ્રી પાસચંદઈ મનિ આણુંઈ સચુઆ.

૮૮

—હા. ભં. પાટણ; કચ્છી દ. ઓ; પ્ર. કા.; ૬-૧૪ માં.

૨. પાક્ષિક (પાખી) છેત્રીશી. પૃ. ૫ ગા. ૩૬ અમ.

૩. અતિચાર ચોપઇ. ગા. ૧૫૬ પ્ર. સં. ૧૬૫૭. લાં.

૪. ચરિત્ર મનોરથ માલા.

૫. આવક મનોરથ માલા.

૬. વસ્તુપાળ તેજપાળ રાસ સં. ૧૫૬૭,

૭. આત્મ શિક્ષા.

આદિ—૨ અભિમાની જીવડા, તું કિંમ પામિસિ પાર,

લધુ હવ નિરખે પારકા, તું તિહનો ભંડાર.

૧

x

x

x

x

અતે—ધર્મ આત્મશિક્ષા ભણિ, કીધા દોહા એહ,

પામચંદિ જે નર ભણે, તસુ મનિ-ધરમ સનેહ.

૨૩

(આની પ્રાચીન પ્રત આં. ક. ૨-૧૪. છે.)

૨૪. વંદન દોષ ૩૨ કુલક.

આદિ—પ્રણમિ પરમાણુંદપય, પરમેશ્વર પહુ પાસ,
કરિ સુગુર વંદણતણા, પરમારથ સુપ્રકાશ.

* * * *

અ. બત્રીશમો દોષ એ બાણિ, પરિહર સંભલિં પ્રવચન વૌણિ,
એ બત્રીશ દોષ ટાલિવા, આવશ્યક નિરતા પાલિવા. ૨૭
ધમિ ગુણ વંદણ જે નર કરે, ભવસાયર તે લિલે તરે,
પાસચંદહરપિષ્ઠ તે કહે, બાણત ગુણત પરમારથ લહે. ૨૮

૨૫. ઉપદેશ રહસ્ય ગીત.

૨૬. ૨૪ દંડક ગર્ભિત પાર્થિવનાથ સ્તવન—

આદિ—

પ્રણમું પાસનાહ પ્રહિ સમર્થ, દરસણિ દહે દુરી ઉપસમર્થ,
કર વીનતી બે કર જોડિ, આગતિ ગતિ ભવચિકી વિજોડિ.

* * * *

અંતે—

પત્રવણા ભગવતી મજારિ, ખોલ્યુ તિહાએ ગહત વિચાર,

પાસચંદિ વીનવિહ પાસ, મુઝ મન વંછિત પૂર આસ. ૨૪

—ધતિ સ્તવન. ટાપાસહિત ૩. આ. ક. [પ્ર. કા.]

૨૭. આરાધના મોટી—(સં. ૧૫૨૨ માધ શુદ્ધિ ૧૩)

અંતે—

“ પત્રરહ સય બાણુ વરસિ વિક્રમકાલ વિચારિ,

માધ શુકિલ તેરસિ દિવસિ પુષ્ય રિખિખ ગુરવારિ. ૪૦૫

પાલઈ નિરતી જે જિનઆણુ, તે પામઈ વંછિત કલ્યાણુ,

પલાણુઈ સાહુરયણુ ગુરસીસ, પાસચંદ સૂરિંદ મનિ ધરી વૃગીસ ૨૧૩

૨૮. આરાધના નાની

અંતે—

વિહરમાણુ બર્ગિ દીપતા, પાસચંદ ઉવચાય,

કાધી સિરિ આરાધના, સમરસિંધ મનિ ભાય.

જગગુરુ જિણુંવર વીનવું, વિનતડી અવિધારિ,
ત્રિજુવનનાયક એક તું, શુભતાશુભતિ વિચારિ, ૧

અંતે—

જગદીશ્વર પયં સમરતાં, પાવંતા તુમ્હ આશુ,
આવજસ જસ દુખસુખ સહી, ને હુમ્હ તે સુપ્રમાશુ. ૨૭

૧૧. એપણા શતક.

૧૫. સંધરંગ પ્રબંધ.

૧૬. જિનપ્રતિમા સ્થાપના વિગ્રમિ.

૧૭. અમરદ્વા સસતિકા.

૧૮. નિયતાનિયત પ્રશ્નોત્તર પ્રદીપિકા.

આદિ—

શ્રી જિનશાસન જગિ આધાર, નિયતાનિયત પદ્ધતિ સાર,
તેહ છે માહોમાહે વિવાહ, તે ટાપો પ્રશુ કરો પ્રસાદ. ૧

અંતે—

કહા.

એ સદ્વહણા શુર વયણે, જાણિ ને પામતિ,

સમકિત પ્રવહણે તે ચડી, જવ જલશસિ તરતિ. ૧૩

શ્લોક-નિયતા નિયતા પ્રશ્ન નિર્ણયાર્થપ્રદીપિકા

વિદિતા પાર્શ્વચંદ્રેણ, શ્રી ગુરુણાં પ્રસાદતઃ ૧૪

૧૯. બ્રહ્મચર્ય દશ સમાધિસ્થાન કુલ.

૨૦. ચિત્રકૂટ ચૈત્ય પરિપાટી સ્તોત્ર

૨૧. સત્તરભેદી પૂજા વિધિગર્ભિત.

૨૨ + ૧૧. બોલ સગાય-સ્વ પ્રરેખ, (અ. સ. સં. ૧) ઉત્તે જુએ.

૨૩. કાઉસગ્ગના ૧૬ દોષ મ.

૩૩. નિશ્ચયવ્યવહાર સ્તવ—વીક્રાનેરમાં.

આદિ—વિક્રમનગરે પુરવર પ્રાસાદિ, જન ગુણ ગાવે મધુરે સાદિ,
ચક્રવીસ વટે જિણવર ચક્રવીસ, વંદિસુ પૂરિ સુમનહ જગીસ. ૧

*

*

*

*

અંતે—

ધમ નિશ્ચયે વ્યવહારે સુત અનુસારે એ દેખાડિ વાનગીય,
એ નિરતા કરીયે હિયડે ધરીયે ધણિ વવહારે તાં લંગીય,
જાં નાવે કેવલી થાય ન કેવલિ સમરથ પરમારથ લલિય,
જન આણા પાલો દુર્મતિ ટાલો પાસચંદ હરથે કહિય. ૫૯

*

*

*

*

(૩૪) વીતરાગ સ્તવન—ઢાલ.

આદિ—

ગાથા—વિહિ જિણુ ભુવણંમિ સયા, વિહિ પડિમા વંદણેણુ ભવ્યાણુ,
વિહિ પુવ્વ પૂયણેણુ, સમ્મત સુદ્ધ સમુદ્ધસદ્ધ. ૧

*

*

*

*

ભાષા—જે રાગ દોસ સરસ વસિ વિચિત્ર, તે જાણે પ્રભુ સવિ મુઝ ચરિત્ર,
અં—ધમ ત્રિજગનાયક સિદ્ધિદાયક તરણુ તારણુ જિણુવરા,
ભવભીડ ભંજણુ મોહગંજણુ દુરિત તમભર દિણુયરા,
ગુણુ તુમ્હ પામી કેમ સામી પાસચંદે ગાધએ,
ધક આણુ વહીયે પાર લધયે, મનહ વંછિય પાછયે. ૪૧

૩૫ ગીતાર્થ પદાવખોધ કુલ.

આ૦ વીર જિણેસર દુષ્પ સંહંતર, નિરતો વરતે ધર્મ નિરંતર,
તેહ તણો વિછેદ પયંપે, આગમ વયણુ થપી નવિ કંપે. ૧

અંતે—

ધમ આગમ વાણી ભવિયણુ જાણી, સંવેગી ગીયત્થ પયં,
સૂતારથ સાચો સંભલિ રાચો, જિણુ ધર્મિ જિમ લહો સુહં. ૩૧

૨૯. અધિક ચરિત્ર સચાય—સં. ૧૬૦૦ વૈ. શુ. ૨૮ શુકં.
અતે—

વડનપ ગંગિહં મુજુરમેણુ નિધાન. સાવુરયણ પડિન સુપ્રધાન.
પામંચદ્રે નામે તસુ સીસ, તિણિ કીપો મનિ આણી જગીસ ૧૦૦
સુત્ર થડી કોઈ અધિકો જીણુ, તેપ અમો જિનવાણી નણુ,
અખરસ (૧૬૦૦) ચંદ વરસે ઉભલી, વંદસાખી આઠમિ મનરલી ૧૦૧
શુકવારિ એ પૂરો કર્યો, મહાજગીશ્વર ભવજલ તર્યો,
તે મુનિવરનો સંભરી નમ, ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરે પ્રણામ. ૧૦૨.

૩૦. આદીશ્વર સ્તવન વિશ્વસ્તિકા.

ગુરિહ પ્રસાદિ હુઓ પરમાણુદં, કરમેડી પ્રણમેથી પાસચંદ

૩૧. વિધિશતક.

આદિ—વંદિય વીર જિણિંદા, નમિયે ગોપ ગંધુધાર,
સમરિય સુહ ગુરુપય પસાપ, જે મુઝ આધાર,
જિન પ્રતિમા પૂજા વિશેષ, બોસિરયો વિચાર,
મુગુર વચને સમલયો જિસો તે ચિત અવધાર. ૧

અતે—

લહી ઉમગ અવવાય, નરગુર સંગતિ સંગતિ સરિસા હસ લહે.
એ સુપ્રસન્ન જિણુવર રાય કરભાભગતિહં, પાસચંદ મુતી ધમ કહેએ. ૯૯

ગાહા—

૩૨. વિધિ વિચાર—

આદિ—વીર જિણેસર પય પ્રણમેવિ, સમરવિ કવિજણુણી સુપદેવી,
પમણિસ વિધિહિ તણો વિચાર, સંભલિ બવિજણુ લહો ભવ પાર. ૧

અતે—

ધમ સખેપેદિં વિધિ હિ વિચાર, ગુર મુખે જોઇ આગમ સાર,
બોલુ અવિધિહિં થોડુ બહુ, તે જિણુવાણી ખગિજ્યો સહ. ૧૫૨

૪૦ રૂપકમાલા

સં. ૧૫૮૬. રાણપુરમાં.

આ૦ આપિઈ આપ સંભાલિયે રે શ્રવણ વિચારિ,

આત્મા જિનની પાલિયે, શિવ મુખની દાતારિ

આતમા સાર સીખ મુણો.

અતે—

રાણપુર રક્ષિયામણો, આદીશ્વર જિનરાહિ,

પાસચંદ ધમિ વીનવે પ્રભુ કરિ એહ પચાહિ.

૨૮ આ૦

હોજ્યો નારિનિ રાસમય, પરમાનંદ ઉદ્ધાસ,

ભવિ ભવી મુઝ મન ભમરને તુમ્હ પય કમલિ નિવાસ ૨૯ આ.

સંવત પનર છયાસીયે, કીધી રૂપકમાલ,

ઉત્તમ તે કંઈઈ ધરે, જસુ મને સીલ રસાલ.

૩૦ આ.

૪૧. સંજાય.—

આ૦ દેવ ગુરુ સંઘ કારણ મુનિવર, ચક્રવર્તિ દલ ચૂરે,

*

*

*

*

અતે—

ભણે પાસચંદ તુમ્હે ચારિત્ર લેખને, પરિચહથી મન ટાલો

અરિહંત વચને સાચ પડ્યો, મુઝ્યો સંજમ પાલોરે.—મુનિવર

હિંસા ધર્મ કાંઈ ભાળો ૯.

૨૨ એકાદશવચન દ્વાત્રિંશિકા—ઉપર નં. ૨૨ જુઓ.

પ્ર૦ પ્રણમીય સ્વામી વીરજિણુંદ, જસુ દંસણ હુઈ પરમાણુંદ

કહું સંક્ષેપઈ એલ ધર્માર, વિગતિ સહિત લહિ ગુરુ આધાર.

૧

x

x

x

x

અતે—

કલશ.

સેવા કરિયઈ ભવજલ તરિયઈ ધરિયઈ હિયડઈ ગુરુ વચણું.

પરમારથ ગ્રહિયઈ શિવમુખ લહીઈ રહિયઈ આદરિ જિનશરણું,

ધર્માર પદારથ ભાખ્યા સંમરથ સાંભલિ ભવિયણુ સદ્વહિયે,

જે થાઇ ઇકચિત્ત પામઇ સમકિત શ્રી પાસચંદ ધણિપરિ કહ્યો. ૩૨

૩૬ રાસ-ત્રતનો પક્ષ મમ મેલુજ્યો.

આં સાર વચન જિન બાળીહ, એ જાં મિલી નહીં બીજો કાઈ,
હિયે વિભાસી જોઈયો, સોવન પીતલ સમ કિમ હોઈ કે

ત્રતનો પક્ષ મ મેલજ્યે

* * * *

અંત—

પાસચંદ ઈમ વીનવે, જિનપ્રતિમા જિંજીવરની જુદિ,

એક મના યાદ ધ્યાવતાં લહિજો મનવંછિત સિદ્ધિ. શ્રુ ૪૩

૩૭-૩૪ અતિશય સ્તો

આં જિન ચઢવીસે અતિશય શ્રુતિ બણ્યા,

ચઢયે અગે ગુરુમુખિ મે સુણ્યા,

તે હિવે કહિશું હરખ હિય ધરી, સ્વામિ પામી જગ કેવલસિરિ. ૧

અંતે—

ઈમ ચ્યાર અતિશય જનમ સાચઈ જન જીવિય તે રહે,

ઈચ્યાર અતિશય કર્મક્ષયથી, હુંતી ગીતારથ કહે,

ઉગણીસ સુરકૃત તીસ ચ્યારે, એહ સાધારણ બણ્યા.

સર્વ જિનને ભગતિ ભાનઈ પાસચંદિઈ સંયુણ્યા. ૫

૩૮. વીસ વિહરમાન જિનસ્તુતિ.

આં સ્વામિ વડુ વિહરમાન જિનવર સીમધર.

અંતે—

પાત્રી રાજ મહાવય ધરી, પામી કેવલ નાણ.

પાસચંદ નિતુ પ્રહ સમે, પ્રણમુ સુખનો ઠાણ. ૮

૩૯. શાંતિજિન સ્તો

આં જિનેદ્ર શાંતિસ્વર પાય લાયું, તુંમ કને સધી તત્ત્વ માયું.

અંતે—

કલસ.

ઈતિ સ્તુતો જગ જીવરા જીવનભાસ્કર,

અનંત સુદા સ્વામી તિ જિનઝિયે,

આદિ—

પહિલઉં પ્રણામ કરઉં જિનરાય, લાગુછ ગોતમ ગણુધર પાય,
સદ્ગુર વાણી વલી સાંભલઉ, બૂલઉછ અક્ષર આણિજ્યો દાર્ઠ
રાસ ભણિમુ રલિયામણુઉ, જે સુખ્યા સીલ હિયર્ધ ધિર થાર્ધ
કોકિલા જિમ કલિરવિ કર્ધ, માસ વસંત જિમ અંબ પસાર્ધ કિ.
કંઈ શીલ અખંડિત સેવજ્યો. ૧

*

*

*

*

અંતે—

હિવર્ધ શ્રી પૂજ્ય પાસચંદ તણુઉ સુપસાઉ, સીસ ધરધ નિજ નિરંમલ ભાઉ,
નયર જાગોરહ જાગતઉ હિવિ નેમિ નમઉ નિતુ એ કરજોડિ,
વીનતી એ હા જિન વીનવડે સ્વામિ ઇકિ ખિણિ અમ્હ મનથી નવિ છોડિ.
સીલ સંઘાતર્ધ પ્રીતડી હિવર્ધ ઉત્તરાધ્યયન બાવીસમઉ જોધ,
વલીય અનેરા અંધથી અરથ આજ્ઞા વિના જિ કલહ હોધ,
વિકલ હોજ્યો મુઝ પાતક સોધ જે જિનભાષ્યઉ તે સહી
સ્વામી દુરિત નર્ધ કષ્ટ હરઉ દૂરિ, વેગિ મનોરથ માહારા પૂરિ,
આણુસ્યઉ સંજમ આપિયો હિવર્ધ વીનવત્ ઇમ શ્રી વિજયદેવ સૂરિ કિં
૮૦ સીલ૦

—શ્લોક ૨૭૦ સાધ્વી હરપાં વાચનાર્થ. શ્રી. જૂની પ્રત પા. ૯-

૧૧ ક. મુ.

—લ. સં. ૧૬૫૭ પા. ૧૨ માણુક.

—લ. સં. ૧૩૬૯. હિંદિસાહિત્યના સન ૧૯૦૦ ની ખોજનો
રીપોર્ટ નં. ૯૧.)

—સં. ૧૭૩૫ જેઠવદિ ૪ લિ. ૧૫-૯ માં.

—લિં. ઋ. કુંગરસી શિ. લાલચદ્રેણુ. સાધ્વી જિઉછ પડનાર્થ
સં. ૧૭૬૬ લૂણકરણુસર મંચૈ. (-૧૧ ધો.)

—લિ. ઋ. ઠાકુરજી તસ્ય શિષ્ય ઋ. આસકરણુ સ્વપડનાર્થ ૮-૧૪.
સી. ૧૦-૧૧ બાલ૦; ખં. ૧; વિ. ધ. (નાના સોપામાં.).

—આ ઉપરના સર્વ એક પુસ્તકમાં છે. વિ. સં. ૧૯૩૧ પોસ્ટ સુદિ ૨ મંદવાસરે. વિ. બ્રહ્મણ સરીખાલી મારવાડી પા. ૬૪-૧૨ ધો. (આ નાની નાની હુંક કૃતિઓ છે. તેના રચનાર પરથી પાચચંદીય ગમ્મ નીકળ્યો છે. મૂળ તે નાગપુરીય તપગમ્મ કહેવાય છે.)

૧૦૯ વિજયદેવસૂરિઃ (પાર્શ્વચંદ્ર સિરિના પ્રણેતા પુસ્તક શિ.)

(૧૯૩) શીલ રાસ.

* જોધપુર પાસેના રણનગરમાં ઓસવાલ વંશીય આહકશાને ત્યાં તેની પત્ની ચાંપલદેવી બરદરાજ નામનો પુત્ર થયો. તેને બહાનપણમાં પાર્શ્વચંદ્રે દીક્ષા આપી. બરદરાજને અને બ્રહ્મજાલિ (જુઓ તે નામના કવિ નં. ૧૧૧) ને અસ્પર્શ સ્નેહ થયો. બનેએ આગમોનો અભ્યાસ કર્યો ને પ્રમાણ આદિ તકેશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરવા દક્ષિણ દેશમાં જવાની ઇચ્છા કરી કોઈ ન જાણે તેમ બનેએ દક્ષિણમાં વિહાર કર્યો. ત્યાં કોઈ શ્વેતાશ્વમયાર્ય પાસે અભ્યાસ ત્રણ વર્ષ કર્યો. પછી તે ગુરની રમ લાઇ પાછા વળતાં દક્ષિણના વિજયનગરમાં આવી ત્યાંની રાજસભામાં હિમખર પંડિતોને જીતી લીધા. ગુરો પાસેથી સૂરિમંત્ર લીધો હતો, તેથી રાજાએ ઉત્સવ સહિત વિજયદેવ સૂરિ એ નામ બરદરાજનું રાખી આચાર્ય પદવી આપી. પછી જોધપુરનાં આવી પાર્શ્વચંદ્ર ઉપાધ્યાયને વંદન કરી તેને સૂરિપદ આપ્યું. ત્યાર પછી વિહાર કરતાં ખંભાતમાં આવ્યા ત્યાં રાગ થતાં વિજયદેવસૂરિએ આયુષ્ય પૂર્ણ કર્યું. સ્વર્ગવાસ થયાં પહેલાં બ્રહ્મજાલિને સૂરિમંત્ર આપી તેમનું ‘વિનયદેવસૂરિ’ એ નામ રાખ્યું. ત્યાર પછી વિનયદેવ સૂરિએ સં. ૧૬૦૨ માં ‘સુધર્મ ગમ્મ’ એ નામ ગાળી જુદોગમ્મ કાઢ્યો. વધુ માટે જુઓ મનજાલિ કૃત વિનયદેવ-સૂરિ રાસ. જૈ. રા. સમ્રાટ ભાગ ૩.

શ્રી પાસચંદ્રસરિંદ સીસઈ સમરસિંધ સંવહરધ,

માધ માસિઈ શુકિલ અહમિ સોલસધકુતરઈ.

૧૩

શાંતિજિન સ્તૉ

ચતુવિંશતિ જિન નમસ્કાર. સં. ૧૫૮૮.

વસુ વસુ જ્ઞાન પરમ જુગ્યાન તપો અભિધાન વૃદ્ધિ દિન માસે,

જિના ચોવીસ જગત્રય ધસ શુણ્યા સજગીસ સમર સુલ્લાસે. ૨૫

(૯) બ્રહ્મચારી—તેમાં બ્રહ્મચર્યના શુણ્ણ વર્ણુન છે. કડી ૯૪ અને શ્લો. ૧૧૫ છે. —હાલામાઇ ભં. પાટણ.

આદિ—

ગાયમ ગણુદર પાય પ્રણુમી કરી,

બ્રહ્મતત ધ્રુવસિ ઉ હરપ હીઈ ધરી,

સૂધું પાલી ભવસાગર તરી,

પ્રીણી પાંમઇ પામિસિ શિવપુરી.

૧

*

*

*

*

અતે—

એકેક ઇંદ્રો વસિઈ આહધ કર્મ અંથિ સુદઢ કરધ,

અનાદિ અનઈ અનંત ચક્રતઈ કાલ અનંતુ સંચરધ,

શ્રી પાસચંદ્ર સરીંદ સીસો સમરસિંધ ધમ ઉચ્ચરધ,

ઇંદ્રો તણુઉ જે કરધ સંવર હેલાં શિવરમણી વરઈ.

૯૪

—પ્ર. કો.

(૧૦) ઉપદેશસાર રત્નકોશ-૧૧ બોલ સઝાય.

આદિ—

તિથંકર ચક્રવીસહઉં, વંદુ સુગર સુસાધુ

પ્રચયન જે સૂધો કહે, પટ જીવ વીરાળાધ.

૧

x

x

x

x

(આ રાસને નેમિનાથ રાસ, શીવરક્ષા રાસ, શીવરક્ષા પ્રકાશક રાસ આદિ નામથી પણ ઓળખવામાં આવેલ છે.]

ઉપદેશ ગીત—

આદિ— સુરતરની પરિ દોહિલકરે, લાંધઉ નરભવ સાર.

અતે— ખિમાસદિત તુલો તપ કરક, ઈમ બોલિધરિ વિજયદેવસરિ ૧૬

૧૧૦ સમરચંદ્ર*. (પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ શિ.

(૧૯૪) શ્રેણિકરાસ અને બીજી નાની કૃતિઓ.

(૧) શ્રેણિકરાસ. રાન.

(૨) પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ સ્તુતિ ને સહાયો.

(૩-૮) મહાવીર સ્તવન—સં. ૧૬૦૭ જેઠ સુદ ૮ ખંભાતમાં

સવત સોલસતત્તારઘ થંભ તીરથિ જેઠ માસ,

સુકલપક્ષ અઠૂમિ દિણે, તવણુ રચિઉ ઉહાસિ.

પ્રત્યાખ્યાન ચતુઃસસેતિકા.

પચવિંશતિ ક્રિયા સં, આવશ્યક અક્ષર પ્રમાણુ સં.

શત્રુજય મંડન આદિનાથ સ્તં સં. ૧૬૦૮ મહા સુ. ૮

* સમરચંદ્ર—પાર્શ્વચંદ્ર ગચ્છના સ્થાપક પાર્શ્વચંદ્રજીના શિષ્ય.

સિદ્ધપુરપાટણના શ્રીમલી બીમાલાહના વાણદે સ્ત્રીથી થયેલ પુત્ર. જન્મ

સં. ૧૫૬૦ માગસર સુદિ ૧૧, દીક્ષા સં. ૧૫૭૫, ઉપાધ્યાયપદ સં.

૧૫૮૯, આચાર્યપદ સં. ૧૬૦૪, સ્વર્ગવાસ સં. ૧૬૨૬ ના જેઠ વદ

૧ ખંભાતમાં. એમના સમયમાં શ્રી આનંદમેરના શિષ્ય પદ્મમેરસૂરિ

અને તેમના શિષ્ય પદ્મસુદર ગણિ થયા કે જેમણે રાયમણાબુદય

મહાકાવ્ય, પાર્શ્વનાથ મહાકાવ્ય, જંબૂસ્વામિ ચરિત્ર પ્રાકૃત, તથા પ્રમાણુ

સુંદર નામનો ન્યાયચય કર્યો—તે ઉપરાંત ભગવતીસૂત્રપર ઉત્તમ બાલાવ-

બોધ (ટીપો) ગૂર્જરાની બાણમાં કર્યો—તે પદ્મસુંદર અકબરનુંચિત્ર આકર્ષીત

કરી તેમની રાજસભામાં રહેતા હતા.

(૧૬૫) ચાર પ્રત્યેક બુદ્ધિ ચોપઠ, સં. ૧૫૯૭.

આદિ—જિણ ચઉત્રીસઠ પઠકમલ, મનિ ધરિ હર્ષ નમેસુ,

સુગુર વચન સુભ મંત્ર જિં હીયડામાહિ ધરેસુ. ૧

મનિવર જે જગ જાણીધ, પ્રત્યય દેખી બુદ્ધ,

મન આણુંદઈ વંદિ કરિ, કહિસ્યઈ તાસ પ્રબંધ. ૨

જેઈ અસંખ ધણે પરિ ધૂથયા, તહ પુણુ એ મુન ચ્યારિ,

ચવણુ દીખ કેવલ મુગતિ, સાથિ લહઇ મુવિચાર. ૩

અતે—

સાસણુ દેવત આપઇ લંગ, સંજમ પાલઇ રિપિ,

તે મુનિવર નહ મનિ ધરિનાંમ હર્ષઈ બ્રહ્મક કરઈ પ્રણામ. ૬૮

(ગાથા x)

—કરકુંડુ ચરિત્ર.

—દુમુહ ચરિત્ર વગેરે

છેલ્લે

રતનાકર ગ્રહ સંખ વરીસ, સમતિ ચંદ સંવતઠ જગીશ.

પ્રત્યય બુદ્ધ તણુઉ એ ચરી, ભાપિઉ મન આણુંદઇ. ૭

સુધાસુધ જસ જગત્ર વિખ્યાત, વેલ તાત વિમલાદે માત,

શ્રી પાસચંદ ગુર સુગુણુ પ્રધાન, તસુ પય સેવ કરઈ તિજમાન. ૮

ઉતરાધ્યયન સંખેપઈ કહિઉં, વૃત્તિમાંથી વિસ્તર લલ્લઉ,

તેહથી બોલ્યઉ એ ઉદ્ધાર, ભણતાં લાભઇ શુદ્ધ વિચાર. ૯

જિન ભાપિતથી કહિઉં વિરૂદ્ધ, પંડિત જન તે કરજ્યો સુદ્ધ,

અમભિલતઉ કરઉ પ્રમાણુ, કરજ્યેડી વીનવઇ સુગણિ— ૧૦

મેર મહીમંડિલ થિર રહઈ, સૂરિજ જાંસ ગઘણિઈ વહઈ

ચિહદિસિ રતનાકર જલે ભર્યા, બિહુ પાસઈ જગતી પરવર્યા. ૧૧

જાં જગિ જિણુસાસણુ થિર થાઈ, તાં એ ભણતાં ચિત્ત મુહાઈ,

પ્રાંભીજઈ સિવ સુખ સંપદા, પાસનાહ સુપસાઇ સદા. ૧૨

—૧૬—૧૪ ધો. અશુદ્ધ પ્રત.

અંતે—

ધર્મ્યાર પદ એ સૂત્ર સાધિઈ, સુગુર મુખી અવધારિયે,
આદેયપદ મન વચ કરીઈ આત્મી હેય વારીયે,
જેય વસ્તુ સ્વરૂપ જાણી ધર્મસ્થ મન રાખિયે,
સૂરોદ શ્રી પામચંદ સીસિઈ સમરસિંધ ધમ ભાગિયે.

૬૧

—ધા.૦

૧૧૧ બ્રહ્મમુનિ—વિનયદેવસૂરિ પાર્શ્વચંદ્ર સૂરિ ગચ્છીય

+ બ્રહ્મ—જન્મ સં. ૧૫૬૮ ના માગસર શુ ૧૫ ગુરને દિને
માહવાના આજણોડ ગામમાં મોક્ષંકી રાજ પદ્મરાય પિતા અને સીતા-
દેમાતાને ત્યાં; નામ બ્રહ્મકુંવર. તે અને તેના મોટા ભાઈ ધનરાજ દાર-
કાણની જાત્રાએ સ. ૧૫૭૬ માં ગયા ને ત્યાંથી મિરનાર ગયા ત્યાં
આંચક્ષિક રંગમડલુ ઝાવિએ મન્નેને દીક્ષા આપી લીધી. પાર્શ્વચંદ્રના
ગુરુ સાધુરત્નના ગુરુ પુણ્યરત્ન પાસે બરદરાજને દીક્ષા લીધી. તે બરદરા-
જને બ્રહ્મઝાવિનો ભેટો પાટલુમાં થયો. પછી ધનઝાવિ, બ્રહ્મઝાવિ અને
બરદરાજ ઝાવિએ દક્ષિણમાં અબ્યામ કર્યો. ત્યાંથી વિજયનગર ગયા.
ત્યાં દિગબરોને વાદમાં હતા. ને તે વખતે રાજાએ બરદરાજને વિજય-
દેવસૂરિનું નામ તથા પદ આપ્યાં. વિજયદેવે પાર્શ્વચંદ્રને સૂરિપદ આપ્યું.
વિજયદેવે બ્રહ્મઝાવિને સૂરિપદ આપી વિનયદેવસૂરિ નામ આપ્યું. આ
વિનયદેવ સૂરિએ સુધર્મગચ્છ એ નામથી જુદી સામાયારી સં. ૧૬૦૨
ના વે. શુ. ૩ ને દિને બુરદાનપુરમાં આદરી. ચૌદશની પાખી કરવાનું,
ઉદવાન તિથિ ત્યાગવાનું અને પાખી તથા ચોખામું જુદું કરવાનું સૂત્ર
વિરલ જાહેર કર્યું. કડવા મગ્ગનાએ ટેકો આપ્યો. અમદાવાદ, ને ત્યાંથી
ખંભાન, પાટણ. પછી અમદાવાદમાં વિજયમગ્ગના દામાસાગર સૂરિ આ
ગામાયારીમા બન્યા. સં. ૧૬૩૬. રત્નેર, બરદાનપુર, શીપુર, અંતરીશ
પામનાય, બરદાનપુર, બોરસદ, ખંભાન પામે કંસારી, ખંભાન-એમ
વિદાર કર્યો. બરદાનપુરમાં સ. ૧૬૪૬ સ્વર્ગવાસ. તેના શિષ્ય વિનયકી-
તિયૂરિ નામના દત્તા. સ. ૧૬૪૬ માંજ મનજીઝાવિએ વિનયદેવસૂરિ રામ
રૂપો તેમાંથી આ દફાકન લીધી છે. વધુ અટે જુઓ. અ. રા. સં. બામ ૩.

- જે કોઈ નરનારિ શીલ પાલે લખ્યા કમ્મ
સો ઉપજે દેવ મઝાર ઉંવાઇ સૂત્ર જેહની શાખ છે. ૪
- એસો શીલ નિધાન, ભવિયણ હિત કરી આદરો
જ્યોં જાઓ નિર્વાણ દેવલોકમેં સાંસો નહી. ૫
- એ ખટ દરસણમાંહિ શીલ અધિકો વખાણીયો.
તપ સંજમ જેર થાય શીલ વિના એક પલકમાં. ૬
- ઠહાં તાઈ ટીજે વખાણ શીલકા ગુણ તણો
જોવોને સૂત્ર પુરાણ શીલ સારેહિ અધિકો કહ્યો. ૭
- ઋષિરાય બ્રહ્મ ઉલાસ શીલતણા ગુણ વરણવ્યા
કીયો ચરિત્ર પ્રકાશ સુદર્શનજી શેઠકો, ૮
- અધિકો ઓછો કહ્યો હોય તેહનો મિઠામિદુકડં
સૂત્ર પ્રાકૃત જોય જેહને અનુસારે ભાપીયો. ૯
- એ શીલ તણો વખાણ પઢે સુણે નર જે સદા
પવિત્ર કરે જીભકાન, સુખ પાવે તે સાસતા. ૧૦

—સર્વગાથા ૮૩૯ લિ. સં. ૧૮૪૦ જેટ વદિ ૧૧ વાર ચંદ-

વારે. ૧૫-૨૭ આગ્રાભંડાર.

(૧૯૮) અઢાર પાપસ્થાન પરિહાર ભાષા*

આદિ—

સુંદર રૂપ વિચાર ચતુરપણું ઉત્તમ કુલ અવતાર;
ભોગ સંયોગ સંપતિ સત્તિ અતિ ભલી, પામીછ અરથ ભંડાર.
વિવેકી જીવદયા ધર્મસાર, પાલીછ કરીય વિચાર—આંકણી
અંગ નિરોગ નઇ જીવિત અતિ ધણું, કીરતિ પ્રમલ સોભાગ,
જિનવર ગણધર અમરપતિ ચક્રધર, ઉત્તમ પદ લહિ લાગ. વિ.

* * * *

અંતે—

સમક્રિતધર જઈ થોડલા, નહીં મિથ્યાતી પાર;
દેખી ધણા ય રાયસહ, પરખડ સમક્રિત સાર.

—૩. કો. પુના નં. ૩૫ સન ૧૮૭૭-૭૮

(આમાં કર્તાનું નામ આણંદ ઋષિ આપ્યું ■ તે બ્રહ્મચર નથી.)

(૧૯૬) +મુદર્ભગ્ન્ય પરીક્ષા.

અર્થ—

ચોપાઈ.

ધીર નમું કર અંગલિ કરી, સાધુનણા ગુણ મનિ સંભરી,
 સાચા ધર્મ પરીક્ષા બણી, વિગતિ કહું કાંઈ ગ્ન્ય તણી;
 ધીરતણા ગણધર હચાર, નવ ગ્ન્ય તેહ તણા ધર્મ ધાર,
 પાંચ ગણધરના ગ્ન્ય પંચ, પંચ પંચસય મુણિવર સંચ. ૨

*

*

*

*

અર્થ—

ગ્ન્યચારતણી ચોપાઈ, ગાથા એકસો તિહુનેર ચઈ,
 એ સામલી સૌધર્મગ્ન્ય બળે, આપ મતિની સંગતિ તળે. ૧૭૩
 ઈમ જોઈને જિનવર આણુ, સત્ર અર્થ સવિકરો પ્રમાણુ,
 અભિનિવેશ મનનો પરિહરો, બ્રહ્મ કહે જિમ શિવસુખ વરો. ૧૪૪
 —પ્ર૦ શ્રાવક રવજ દેસર, ગામ સાપેણુ કચ્છ.

—પ્રત—મધ્યલોક ૨૮૩ સં. ૧૯૩૧ ના માગસર વહ પ પા.

૧૧-૧૨ આ૦ ક૦ —ધોરાજી.

(૧૯૭) મુદર્શન શેઠ ચરિત્ર ચોપાઈ—

અર્થ—

(સોરઠા)

સચ્ચા પરીક્ષા અતિ ઘોર, મુદરણુ મહા મુની
 કાયા કરમ કડોર, શીવ પાત્ર શિવપુર ગયા. ૧
 જોઈને એહ અધિકાર, કલો ઋષિરામ બ્રહ્મને
 સત્ર તણે આણુસાર, ભવિષ્યુ દિન કરી સાંભણે ૨
 સુખ્યા તણે દી સાર, શીવ પાત્રે જે નર સદા
 તે પાત્રે ભવપાર ઈ વાનમે સંકા કા નહિ. ૩

(૧૬૬) જિન નેમિનાથ ૪૪ ઢાલતું વીવાહલુ.

આદિ—

રાગ ધન્યાસી.

સારદ સાર દયા કરિ દેવી, હીચડા ભીતિરિ આણીછ,
નમિ નાથનું ધવલ રેચિ મુસં સરસ સુકોમલ વાણીછ

અતે—

એ ધવલ રચ્યહ મઈ આંણી મનિ આણુંદ,
બ્રહ્મચારી નિરપમ ગાયહ નેમિ જિણુંદ,
કહઈ શ્રી બ્રહ્મ સદા જિન વંદઈ ખે કરજોડી,
તે અલવઈ પાંમછ મુખ સંપતિની કોડી.

૨૦૧

પદ અક્ષર માત્રાહીણુ કહિઉં હુઈ જ્યે,
પંડિત જન જોઈ નિરતઉં કરજ્યો તેય,
સૂત્ર વૃત્તિ ચરિત અનુસારઈ જાણી સાર,
લવલેસઈ ભાખ્યહ એહ સયલ અધિકાર

૨૦૨

—અંથાથ ૪૭૬ પ્ર. કા.

(૨૦૦) ઉત્તરાધ્યયનના સર્વ (૩૬) અધ્યયન સં—

અતે—

છત્રીસઈ ઉત્તરાધ્યયણઈ રે, જિણુવર કહઈ,
અમૃત વયણ, સમત જગસૂં મનિ ધરીયઈ રે,
જેહથી ભવસાયર તરીઈ જિનં

૨૦

એ ભાસ સંખેપેઈ સારીરે છત્રીસઈ અધ્યયન વિચારી,
બ્રહ્મહં કહઈ જે જન ભણુસ્યેરે;
મંગલ કમલા લહિસ્યઈ.

૨૧

—ઇતિ શ્રી હવાણવ વિભત્તી ગીતં ॥ છ ॥ શુભં ભવતુ । કલ્યાણ
મસ્તુ ॥ છ ॥ અંથાથ ૭૦૦ શ્લોક સંખ્યા જાણુવી. શ્રી શ્રી સં. ૧૬૪૪
વર્ષે વૈશાખ વદિ ૭ સોમે શ્રીમાલી ત્રાતીય પં. તેજ સુતા પં. લાલછ
પદનાથ ॥ છ ॥ છ ॥ (પ્ર. કા. પાસેનો ચોપડો.)

દોષ અદાર રહિત બસા, પરખડ અરિહંત દેવ;

સમક્રિત વ્રત તપ ગુણિ બર્મા, સાધુ તણી કડ સેવ. ૧૪. આ

ભાખિડ સૂત્ર પ્રમાણુ, તે આરણ્ય ધર્મ;

તત્ત્વ ખરાં ત્રણિ એ અઢઈ, સમક્રિત મૂલ્ય એ મર્મ ૧૫. આ

પાપ સનર હલ્યાં ગિણુડ, મોટાં બાર મિથ્યાત;

શુભ તણુધ પોનધ અજધ, કાલ અનાદિ વિખ્યાન. ૧૬. આ

રાગ આસાડરી.

શુભવધ અસત્યવ્રત અનર્ધ ચોરી, નારિની સંગતિ પાપની ઉરી
સંભસડ પ્રાણીયા એહ વિચાર, મન મુષિ પરિહરિય પાપ અદાર,
પરિમહ કોધ વધી માંન નિ માયા, લોભ છઈ સપક્ષ દૂષણનણા પાયા મં
રાગ નર્ધ દ્રેપ ગિણિ કલહ નર્ધ આસ, પિશુનપણૂં રતિ અરતિ વિશાસ. સં.
પર પરિવાદ માયા મૃયા વાણી, વધીય મિથ્યાત સત્ય પરિહરિ ભણી. સં.
એહ તણુધ વસિ શુભ અનાદિ, દુઃખ ધણાં સલાં પડધ પ્રમાદિ. સં.
એહનડ જેમ કરધ પરિહાર, મુગતિ તણાં મુખ તે લહઈ સાર સં.
શ્રીઅક્ષ કલહ ધમ આણુંદ આણી, સાધુનર્ધ વંદ્યો ભવીયણ પ્રાણી. સં.

—સં. ૧૬૮૦ વર્ષે એકત્રિ વદિ ૧૧ રવિ હિને લખૂં છિં.

સિખિનં ધોસકઈ વાસ્તવ્ય પોરવાડ જાતી પારીખ દેવરાજ સુત વિમલ
દાસ પઠનાર્થ સ્વયમેવ. —આમોદ; ૫૦ કાં

* “આ કવિએ પોતાનાં નાનાં નાનાં કાવ્યોને ‘ભાપ’ એ નામ આપ્યું છે. બ્રહ્મકૃત આઠ દશ ભાપ મને મળ્યાં છે. કેટલાક ભાપના વિચાર પ્રાદ અને પદ રચના ઉત્તમ પ્રકારની છે. સંવત ૧૫૨૬ માં લખાયેલા એક ગુટકામાં આમલા સનકના બીજા કેટલાક રાસ ઉનાર્થો છે તે ભેગા ‘બલ’ ના ‘ભાપ’ પણ ઉનારેલા છે એ પરથી સમજાય છે કે આ કવિ સોળમા શતકની શરૂઆતમાં થયો છે.”—રા. મણિલાલ બકેરમાધ વ્યાસ આમ જણાવે છે. પણ ખરૂં જોતાં કવિ તે શતકની અંતમાં ને સત્તરમાના મધ્ય સુધીમાં થયેલ છે.

૧૧૨ કવિયણ (સં. ૧૬૫૨ પહેલાંના—હીરવિજયસૂરિના
વર્ષતના)

(૧) ચોવીશી (૨૪ જિનસ્ત૦)—ચંદાઉલા છંદમાં
આદિ—

સાહિયા વાણેસર અરિહંત કેં નિસુણો વિનતીરે લો.
સસનેહા ગુણવંત કેં હીયડે જે હતી રે લો. સા.

x

x

x

x

અંતે—

ગિરઆરે ગુણુ તુમતણા—એ દેશી.

તુઝ ગુણુગાઉ કથારસેં મે સમકિત ગુણુ દિપાઓરેં,

કવિયણુ જગમાં છતના યણુ ગુહિર નિસાણુ વખાવ્યારેં

—વીર જિનતેરેં જાઉં ભાંમણુડેં. ૫

—ઈતિ સં. ૧૭૮૯ ભા. સુ. ૧૩ દિને સૂરત બંદરે. ૮-૧૬ આ. ક.

(૨) પાંચ પાંડવ સઝાય

આદિ—

હસ્તનાપુર વર બહુ, તિહાં રાજા પાંડૂ સારરે.

અંત—

શ્રી હીરવિજયસૂરિ ગણ ધણી, તપગણનો ઉઘોતકારરે,

કરજોડી કવિઆણુ મુઝ આવાગમણુ નિવારેરે;

મુઝ આવાગમણુ નિવારે પંડવ પંચ વંદતા મનમોહરે. ૧૯

—સુમતિચિના લેખિ. સં. ૧૬૯૯ વ. આ. સુ. ૫ દિને વિક્રમ

પુરે નગરેં ગ. દેવકુશલ પઠનાથ. ૧-૧૭ માં.

(૨૦૪) તેતલીપુત્ર રાસ. ૧૫૯૫ (?)—પાનાં ૧૨, અમ.

(૨૦૫) અમરકુમારરાસ.

જંબુદ્વીપ ભરતક્ષેત્ર મંડલુ, નગર અચલપુર સોલહજી,
ધન વિક્રમ જૂપતિ તસુ રાણી, ધારણી જન મન મોદહજી. ૧

(૨૦૧) જિનપ્રતિમા સ્થાપન પ્રબંધ—પાનાં ૪૫ અમ.

(૨૦૨) મુખતિ નાગિલ રાસ. ૧૬૧૨ રત્ન.

(૨૦૩) અજાપુત્રરાસ.

બીજીકૃતિઓ.

૧-૪ પાર્શ્વનાથ રત્ન—આસ મનવંજિત વાસજિન પૂરણ.

આદીશ્વર રત્ન—રિપમદેવ હર્ષ આણંદ જોહનર્ષ નમે.

પાર્શ્વનાથ ગીત.—કેવલ ન્યાન દિવાકર ભગવંત.

જંબુદ્વીપીશ પાર્શ્વસ્તવ.—સકલ સુરાસુર સેવતિ પાપ, ધંબગુ પુર
મંડલુ જિનરાય.

૫. અનકાલ આરાધના

૬-૭. અર્દનક સાધુ ગીત અને મૃગાપુત્ર ચરિત-પ્રબંધ

૮. અષ્ટકર્મ વિચાર.

૯. ચંદ્રપ્રભ સ્વામિ ધવલ

૧૦. મંબવનાથ સ્તવન (૭ કડી)

૧૧. ૨૪ જિન રત્ન

૧૨. મિહાન્તિક વિચાર

૧૩. ચંદ્રપરી વ્યાખ્યા

તદુપરાંત સ્તવનો, સત્કાવ્યો, કૃષ્ણો અને ગ્રાસમિક કાવ્યો.

મંદરૂપમાં જંબુદ્વીપ પત્તિશ્વર પર દીક્ષા, પાખી સ્તવતિ રચેલ છે.

(કથશ)

જાં પવર મંદિર સકલ સસિહર વિપુલ અંબર મંડલ.
ઉદયગિરિ જાં ઉદય કરઉ દિવદિવ રતન મહીતલ.
તાં એહ શ્રી કૃતકર્મ રાજ તણુ ચરિત્ર સોહામણ.
કંઠ્યાણુ જયકર ભવિક નરનંદ અચલ દિહ વધામણ.

૮૦

(ઇડરની બાહ્યોનો લં.)

[સૌભાગ્યહર્ષ સૂરિના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૫૮૪ અને ૧૫૯૦
ની સાલના મળે છે—જુઓ ધા-સંગ્રહ ભાગ ૧ લો લેખાંક ૧૮૬ અને
૭૧૯. આ પૈકી સં. ૧૫૯૦ ના લેખમાં સાથે આનંદવિમલસૂરિ પણ
છે. આ બંને સૂરિઓ હેમવિમલસૂરિના શિષ્યો અને બંનેની પાટ જુદી
ચર્ચ. આણંદવિમલ સૂરિએ સં. ૧૫૮૨ માં ક્રિયોદ્ધાર કર્યો તે વખતે
તેમણે ગરબોનો સમસ્ત ભાર સૌભાગ્યહર્ષને સોંપ્યો હતો. સૌભાગ્યહર્ષે
લઘુશાલા નામે એક શાખા ચલાવીને પોતાની પાટે સોમવિમલસૂરિને
સ્થાપન કર્યા હતા બ્યારે ખીજી બાજુ આણંદવિમલ સૂરિએ પોતાની
પાટે વિજયદાન સૂરિને સ્થાપન કર્યા હતા.]

૧૧૪ ખીમો.

(૨૦૭) +શત્રુજય ચૈત્ય પ્રવાહી. (પરિપાટી).

આદિ—

ચુપં.

આરાધન સામિણિ સારથ, જિમ મતિ તૂડી દિધ મતિ સદા,
શ્રી સેત્રજ તીરથ વદેવિ, ચૈત્ર પ્રવાહિ રચસિ સંપેવિ.
પાલીતાણુ પ્રણમ પાસ, જિમ મનિ વંછિત પૂરંધ આસ;
લક્ષતાસુર વંદન જિન વીર, સોઇ સાયર જિમ ગુહિર ગંભીર.

૧

૨

*

*

*

*

અતે—

એહ સ્વાંમીં તુમ્હ ગુણુ જોતલા, મઈ કિમ બોલાઈ તેતલા,
તૂં ગુણુ રચણાયર સમ હોઈ, એહ સંક્ષાં નવિ જાણુઈ કોઈ.

(૧૧૩) કલ્યાણ (તં હેમવિમલસૂરિ-સોભાગ્યહર્ષ સૂરિ ૨૦)

(૨૦૬) કૃત્ત કર્મ રાજાધિકાર રાસ. સં. ૧૫૯૪. ગધારમાં.

અતે—

અંદગચ્છ શ્રી ગુર દીપતા એ માં સુવિહિત સૂરિ શૃંગાર
શીલિધ જાળુ અભિનવાએ માં ગુર ગણુજલ ભૃંગાર. ૬૮

તપગચ્છ શ્રી ગુર નાથકાએ માં શ્રી હેમવિમલ સૂરિ
નામિધ નિધિ પામીધએ માં દુકૃત નર્થ દૂરિ. ૬૯

તાસ સીસ સોહામણાએ માં તપગચ્છનુ આધાર.
નામિ સોભાગિધ આગલા એ માં પાલક પચાચાર. ૭૦

શ્રીસૌભાગ્યહર્ષ સૂરિ ચિરજયુ એ માં સરકા દિ આસીસ,
વિષુધ પુરંદર ગુણનિધુ એ માં ધર્મવંત નિસિદીસ. ૭૧

વિદ્યા ચૈદર્ધ અસકરિઉ એ માં તપ જપિ ક્ષિમાનિધાન
શ્રી કલ્યાણ જય જય કરએ માં પંડિત સક્ત પ્રધાન. ૭૨

જસ નાંમિ જસ પામીધએ માં કવિજન દિધ સદ માંન
ચરણ કમલ તે ગુર તણુપ્રએ માં શ્રી રાજદંસ સમાન. ૭૩

તે ગુર નર્થ સુપસાહસર્ધ એ માં યુગ નિધિ ધૃતિ જુ વિચાર
વરસ મામ પાદુલ સદિધ એ માં જયા તિધિ સુર ગુરવાર. ૭૪

રાસ રચિઉ રંગિધ કરીએ માં વદન કર કરમેડિ
વચન કથન જે બોલીઆં એ માં અધિકી ઓછી વાત,
હેવગુર શ્રી સંધ સાધીઆ એ માં મિચ્છા દુકક સાત. ૭૫

નગર અનોપમ જાણીએ એ માં મંદિર શ્રી ગધાર
ધર્મકાજ કરી આગયુએ માં દાંન દીધ અનિવાર. ૭૬

જિદાં એહવા વિવહારીઆએ માં પૂજા શ્રી વર્ધમાન,
વર્ધમાન જિન પૂજતાએ માં સુખ પામર્ધ જદમાન. ૭૭

જપતાં શ્રી વર્ધમાન જિન એ માં સચિ સંપદ અનિવાર
દિનિ દિનિ પાંમધ અતિધણાએ માં આંગવીક જયજયકર. ૭૮

લીંબો કહિ તુમ્હે સાંભણેરે, અભય તણા દાતાર
શરણુ તુમ્હારિ આવીકરે સ્વામી જગદાધાર
સ્વામી ધ્યાઈ શ્રી જિનચંદ, ધ્યાન ધરંતાં પરમાનંદ
જે છઠ સાસ્વત સુખ અનંત, લીંબાનઘ આપો ભગવંત. ૪૯ છ.

—ઈતિશ્રી પાર્શ્વનાથ નામના સંવેગરસ ચંદ્રાકલા સંપૂર્ણ લિખિતં
૫૦ રવિવર્દન ગણિના ધનવર્દન વાયનાથ શ્રીપાટણ મહાનગરે. ૪-૧૫
(વિ. ધ.)

[સત્તરમા સૈકામાં થયેલ પ્રસિદ્ધ આવક કવિ ઋષભદાસે લીંબા
નામના પોતાનાથી પૂર્વ કવિઓ પૈકી એક તરીકે સંભાર્યો છે તે આજ
લીંબો હોવો જોઈએ, તેથી તેને સોળમા સૈકાના અંતે મૂકવામાં આવેલ છે.

૧૧૬ વિજયગણિ.

(૨૦૯) આરાધના રાસ. સં. ૧૫૯૨ માધ શુ. ૧૩.—આમોદભં.

૧૧૭ લાવણ્યદેવ (ત૦ ધનરત્નસૂરિ અને સૌભાગ્યસા-
ગર સૂરિ-ઉદયધર્મ-જયદેવ શિ૦)

(૨૧૦) કર્મ વિવરણનો રાસ.

આદિ— ધુરિ—વસ્તુ.

સકલ જિણુવર સકલ જિણુવર ભગતિ પ્રણમેવિ,
સરસતિ સામિણિ ધરીય મનિય ગોયમ ગણુધર સામિય
તાસ પસાઈ હું તવુંય ચૈદ ગુણુશાણીય,
ગુરુ વયણુ સુપસાકલે બોલિસું વચન વિશાલ.
જે સુણુતાં સુખ સંપન્ને ટલિઈ તિ ભવભયપાસ.

*

*

*

*

જે તાહરા ગુણ ગાઈ સાર, તેહ ધરિ મંગલ જયજયકાર,
 દં તુમ્હ નાંમિઈ નિતુ બાંમણુષ, બે કરજોડી પીંચુ બણુષ. ૩૨

—વા. સહજરત્ન ગણિ પુણ્યાર્યેન લક્ષ્મી ૧૬૧૬ માં (વિ. ૬.

ચોપડો ૧૭૧-૧૭૩) પ્ર. પ્રા. તી. સં. ૫. ૧૮૫-૧૮૭.

(આ સોલમા સૈકામાં પ્રસિદ્ધ કવિઓમાંનો એક હશે એમ તેના પછી થયેલ સુપ્રસિદ્ધ આવક કવિ ઋષભદાસે પોતાના સં. ૧૬૭૦ માં બનાવેલા કુમારપાળ રાસમાં બીજા કવિઓ સાથે આ બીજાનું નામ પણ ઉલ્લેખી પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે એ પરથી બાતે છે.—

“આગિં જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણરજ ઋષભાય
 લાવણ લીંબો બીમો ખરો, સકલ કવિની કીરતિ કરો. ૫૩

૧૧૫ લીંબો.

(૨૦૮) પાર્થનાથ નામના સવેગરસ ચંદ્રાઉલા.

આદિ— (રાગ મેવાડો)

સકલ સુરિંદ નમિ સદારે પાસ જિણેસર દેવો
 માનવ ભવ પામી કરીરે અહનિસિ કીર્તિ સેવો.
 અહનિસિ સેવા કરીજાઈ જિનવર, તો નિશ્ચય પામીજાઈ શિવપુર
 તુમ્હ મુખ જોનાં હરપ ન માર્છ, સકલ સુરિંદ સદા ગુણ માર્છ.
 જીએજી પાસ જિણુંદ દયાલ પાએ લાગરખુંજી
 તોફ રમણ અમૃતક નામ હીયડિ રાપરખું જી. આંચખી.

* * * *

અંતે—

ચહ મઠ જલનિધિ જીવડારે, તહિં પરિબ્રમણ કરતિ
 જનમ જરા મરણુષ કરીરે, દુખ અનંત સહતિ
 દુખ અનંત સહતિ દયાપર, બેટિ તુમ્હારી પાખાઈ જિનવર
 દયા કરી અવદુઃખ નિવારો, ચહમર્ઠ જલનિધિ પાર ઉતારોજી. ૪૮

ધર શિખો હતા; આ જાનેના સમયપરથી આ કવિ સોળમા સૈકાના અંતમાં ગણી શકાય તેમ છે.

૧૧૮ કુશલહર્ષ. (ત. વિજયદાનસૂરિ-હર્ષસંયમ શિ.)
(૨૧૧) નાગપુરમંડન શાંતિજિન સ્તવન. પરભાવ ગભિત.
અતે—

ધમ તવિડ નિરમલ સકલ કેવલ કુશલ મંગલદાયગો,
બહુ ભાવ ભેદી તત્ત્વવેદી મુખ પ્રવેદી નાયગો,
ગુર જિનવર નમઘ અમુર શ્રી વિજયદાન સૂરીસરો,
શ્રી હર્ષસંયમ ચરણ સેવક કુશલહર્ષ કૃપા કરો.

૩૯

(પત્ર ૪ પ્ર. કા.)

(વિજયદાનસૂરિ-આચાર્યપદ સં-૧૫૮૭ સીરાહી, સ્વ. ૧૬૨૨)

૧૧૯ ધર્મસિંહ ગણિ (ત. આનન્દવિમલસૂરિ શિ.)

(૨૧૨) દીવાળી રાસ—પા. ૬ અમ,

(૨૧૩) વિક્રમરાસ— —જેસ.

(આનન્દવિમલ સૂરિ-આચાર્યપદ સં. ૧૫૭૦, ક્રિયોદ્ધાર સં. ૧૫૮૨, સ્વ. ૧૫૯૬),

૧૨૦ દોલતવિજય (ત. સુમતિસાધુ વંશે પદ્મવિજય-જય-
વિજય-શાંતિવિજય શિ.)

(૨૧૪) ખુમાણસસ.

આદિ— ગાહા.

ૐ ઈ મંત્ર અપારં, સારદ પ્રણમામિ માય સુપ્રસન્નં,

સિદ્ધ ઋદ્ધિ બુદ્ધિ સિરં પૂરં વરવેદ પરિપુન્નં.

વરવેદ પુત્યહત્યા વીણા સુરવદ કમલ કર્તવિમલા,

હરણુમી હંસરદા, વિજ્ઞાન વૈજંતિયા માલા.

૨

અતે—

તપાગછિ નાયક જગહ પ્રધાન, જર્જવંતા જે કરે વપાણ.	
શ્રી ધનરત્ન સરિ ગુણધાર, પટભાયા એ સ્વાસ્થ ભંડાર.	૬૯
સૌભાગી દીસિ જયવંત, શ્રી સૌભાગ્યસાગર સરિ ગુણવંત,	
પથ સમિતિ ત્રણ ગુણિ જાણિ, આગમ શાસ્ત્ર કરિ વપાણ.	૭૦
ઉવત્રાયા શ્રી હિદયજ ધર્મ, સકલ વિદ્યાનો જાણે મર્મ.	
તાસ શીરા પડિત શ્રી જયદેવ, તસ સેવક બોલું ગુણ હેવ.	૭૧
પાપ નિકાચિત ધણે જાણ, પશ્ચિ યાએ ત્રિભુવનરાય,	
એ-ધ્યાન ધર્મ નિસિદ્ધિસ, જિમ અન્નરામર દુષ્ઠ જગીસ.	૭૨
શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત વિચાર ભંડાર, તેહતણું નવિ જાણું વિચાર,	
ગુરુ ઉપદેસે ધમ ધ લણાં, સમેપે મે ગુણુદાણાં કહિયા.	૭૩
દાન શીલ પ્રભાવે કરી, નિર્મલ વિત હેયા આદરી	
લાવણ્યદેવઈ ઇશ્વિ પરિ ઠઠી, ભવિક લોકને કારણ સદી.	૭૪
એ ભણતાં મંગલ ધરિ હોય, ભણતાં સંપતિ ધરિ સોય,	
એ ભણતાં દુષ્ઠ નવિય નિધાન, એ ભણતાં પામે કલ્યાણ.	૭૫

—૨૮—૧૩ લીં.

[આમાના ધનરત્ન સરિ વડતપગચ્છ-ટુલ્લ પોશાસિકના છે ને તે સ. ૧૫૭૦ માં થયેય લલ્લિસાગર સરિના સિષ્ય અને પદ્મધર થાય. (જુઓ, નયસુંદર સખધી મારો લેખ. આનંદ શ્રમ્ય મહોદધિ મો. ૬) તેમના સ. ૧૫૭૨, ૧૫૮૭, ૧૫૮૮, ૧૫૯૧ ના પ્રતિમા લેખો મળ્યા છે. પા. સ. ભાગ ૧ લેખાંક ૧૪૩૯, ૬૯૨, ૬૧૬, ૧૨૬૪. વળી સૌભાગ્યસાગરસરિના ધાતુપ્રતિમાના સં. ૧૫૭૯ મં. ૧૫૮૪ ને ૧૫૮૯ ના પ્રતિકા ઉલ્લેખ છે. જુઓ ધાતુપ્રતિમા લેખ સંમદ ભા. ૧ લેખાંક ૧૮૧, ૧૧૦૮, ૬૯૪. તેમજ બીજો ભાગ. સં. ૧૫૭૬ અને ૧૫૮૪ ના લેખોમાં જણાવેલું છે કે લલ્લિસાગરસરિ પદ્મે ધનરત્નસરિ થી સૌભાગ્યસાગરસરિનિ; આપરથી બને સરિ લલ્લિસાગરસરિના પદ-

જ્ઞાન જ્યોતિસુ પ્રકાસ ગુરુ, કર ધરી સાસત્ર કથ,
ત્રિભુવનમે તારણુ તરણુ, સૌ વાતો સમરતથ.

૧૨

*

*

*

*

વચમાં. ખીજ ખંડને અંતે.

એટલે ખંડ એ પૂરો થયો, અલપ બુદ્ધિ મેં ઉદમ કીયો,
સુકવિ સુધારે વાંચો સહી, ફૂડ સાચ કવિયણુ જે કહી,
ત્રિપુરાસકત તણુ સુપસાય, રચો ખંડ દુજે કવિરાય,
તપગચ્છ ગિરઆ ગણુધાર, સુમતિ સાધુ વંશે સુખકાર.
પંડિત પદ્મવિજય ગુરુરાય, પટોદ્યગિરિ રવિ કહેવાય,
જય બુધ શાંતિવિજયનો શિષ્ય, જંપે દોલત મનહ જગીશ.

—ઇતિ શ્રી ચિત્રકોટાધિપતિ શ્રી રઘુવંશે બાપા ખુમાણુ ચરિત્રે
રતિસુંદરી અભિચક્રકરણુ ચિત્રકારિકા ચરિત્ર રમણુ, રાજકુમારી પાણી-
ચક્રણુ, પંચસહેલી ચિત્રગદ્ગમિલાણુ દોલતવિજયવિરચિતે દ્વિતીય ખંડ
સંપૂર્ણ:—

ત્રીજા ખંડને અંતે.

જયવિજય એ નામ આપેલ છે. ને તેના શિષ્ય શાંતિવિજય ને
તેના શિષ્ય દોલતવિજય.

(આ રાસ રાજસ્થાની-મારવાડી ભાષાના શખ્દોથી ભરપૂર છે.
તેમાં ચિતોડના રાણા ખુમાણુ તેના વંશજો વગેરેનો ચારણુશાહી ઇતિ-
હાસ મૂકેલો છે, આની પ્રત. ૩. કો. લાયબ્રેરીમાં છે. તેનો નં. ૨૫૮
સને ૧૮૮૨-૮૩ આનાં પાનાં ૧૩૯ છે અને અપૂર્ણ છે, જૈનસાધુઓ
રાજદરબારમાં રહી તેનાં જૂદાં જૂદાં વર્ણનથી ચિત્ત રંજન કરતા એ
આ પરથી જણાય છે ને તે માટે ગણેશને વંદન પણ કરેલ છે. આની
પ્રત ડેક્કન કોલેજની લાયબ્રેરી હાલ ભાંડારકર ઇન્સ્ટીટ્યૂટ-પુના માં છે.)

દુદા-કમલવદન કમલાસના, કનીકરે મુખકે વાસ,

વમે સદા વાગેશ્વરી, વિધવિધ કરે વિવાસ;

વિદ્યા બુદ્ધિ વિવેકવર, વાચક દાયક વિત,

અર્થે જે આશ તુને, ચરણ લગાવે ચિત. ૪

સેવકસું સાંનિધ કરે, મહેર કરે મહામાય,

ત્રિપુરા ઊર તાહરો, સાંનિધ કરે સદાય. ૫

આર્ધ ઘો અક્ષર અચ્ચત, અધિકી બુધ ઉક્તિ,

દક્ષપતિસુ કીજે દયા, સેવક જાણી સક્તિ. ૬

કવિત-આવભવ આંખાવર, ભગતિ કીજે બારનિ,

જગ જગ જગદબ, સંત સાંનિધ સક્તિ;

સુપ્રસન્ન હોય સુરરાય, વચણ વાચા વર દીજે

બાલક બેસે બાંહ, પ્રીતભર ખાચો પીજે

મહારાજ રાજ રાજેશ્વરી, દક્ષપતસું કીજે દયા,

ધન મોજ મહિર માતાંગિની, માય કરે મોસું મયા. ૭

દુદા-શિવ સુત મુદાસો સખલ, સેવે સકવ સુરેશ,

વિધનવિદારણ વરદીવણ, ગવરીપુત્ર ગણેશ. ૮

કવિત-ભકૃટિચંદ બલહસે, ગંગ ખલહસે સમુજ્જમ

એકદત ઉજ્જલો, સુંડલ લવસે રૂડમલ,

પુલપ ધૂએ પ્રમાલે, સેસ સલવસે છલલલ.

ધુત્ર નેત્ર પ્રજાલે અંગ અક્ષયે અતુલ બલ,

યમ બળે વિધન દાલિ દમલ ચમર દલે ઉજ્જલ કમલ,

સુદાલ દેવ રિદ્ધ સિદ્ધ દીઅણ, સમરી દક્ષપતિ બલલ. ૯

દુદા-વૃષભદેવ વનિતાધિપતિ, નાભિનંદ સુખકંદ,

ઉર અંબુજ બામર પ્રણુ, ચિત ચક્રોર જિનચંદ, ૧૦

અલિ હુવે અલિ ધલિકા, સગત સાગતિ સુદેત,

પારસ સુચર પરમેશ્વર, લોહ હેમ કર લેત. ૧૧

અતે—

અંબડ મોટક દુયો વિસાલ, તાસુ ચરિત્ર સુણી રસાલ,
શ્રી મુનિરત્નસૂરિનો કલ્હો, તેહયકી ભાવારથ લલ્હો. ૯૧

ચઉપઈ વિધિ કીયો મઈ એમ, બણતાં ગુણતાં ધરિ હુયઇ પેમ,
ઉવએસ ગછિ સંપઈ સિધિસૂરિ, તાસુ પસાયઇ આણુંદપૂરિ. ૯૨

હરપસમુદ્ર વાયક તસુ સીસ, તિમરા મંડણુ શ્રી જગદીસ,
પાસ જિણુંદ તણુઇ સુપસાઇ, વિનયસમુદ્ર કલ્હો મનિ ભાઈ. ૯૩

પનર નિવાણુ પ્રવર પ્રસિદ્ધ, એ પ્રબંધ મઈ સુલલિત કિદ્ધ,
મહા સુકિલ દ્વિતીયા રવિવાર, રચ્યો તિમરા નયરિ મઝારિ. ૯૪

અધિક્કો મઈ ઉછો છદમસ્ત, કહતા મઇ ખોલ્યો પરમત્ય,
જે ગીતારથ વરતઈ વધી, પમજ્યો કહજ્યો મુઝ ગુણુ મિલી. ૯૫

—ઈતિ અંબડ ચઉપઇ સમાપ્ત. ૨૦—૧૫ આ. ક.

(મુનિરત્ન તે પૃષ્ઠિમા ગચ્છના સ્થાપક ચંદ્રપ્રભસૂરિના પદે ધર્મ-
ધોપસૂરિ અને તેમની પાટે સમુદ્રધોપસૂરિ કે જેમના ત્રણ શિષ્ય નામે
સૂરપ્રભ, મુનિરત્ન અને તિલકચંદ પૈકીના બીજા શિષ્ય થયા કે જેમણે
અંબડ ચરિત્ર સંસ્કૃતમાં ૧૨૬૦ શ્લોકનું રચ્યું હતું. તે ચરિત્રમાંથી
ભાવાર્થ લઇ આ રાસ પોતે રચ્યો એમ કવિ જણાવે છે. આજ મુનિ-
રત્નસૂરિએ ભાવી તીર્થંકર અમલસવામિનું ચરિત્ર સં. ૧૨૫૨ માં અને
મુનિસુવ્રતચરિત્ર સંસ્કૃતમાં રચેલાં છે.

(૨૧૮) પદ્મચરિત્ર ૧૬૦૪ (આમાં રામચંદ્ર અને સીતાજીનાં ચરિત્ર છે)

અતે—

શ્રી ઉવએસ ગચ્છ ગુણુ ભૂરિ, ગણુહર ગુર રયણુપ્પહસૂરિ,
તસુ અનુકમિ સિદ્ધસૂરિ વસિદ્ધ, બઈકા ચાપ્યા ગુણુ ગરિદ્ધ. ૫૨

કેકસૂરિ જયવંત ગણુસ, તેહ તણુઉ પામી ઉપદેશ,
વાયક હર્ષસમુદ્ર તસુ સીસ, વિનયસમુદ્રઈ વાણુરીસ. ૫૦

વીકાનયરિઇ વીર જિણુચંદ, તાસુ પસાઈ પરમાણુંદિ,
ચઉવિહ સધ તણુઇ સુપસાદિ, સોલ ગિડોત્તર કાગુણુ આદિ ૬૧

૧૨૧ વાસણુ (તં વિજયદાનસૂરિ શિં)

(૨૧૫) +આનંદવિમલસૂરિ રાસ સં. ૧૫૬૭ આસો.

આદિ—

સકલ પદારથ પામીઈ, જપતાં શ્રી જિનનામ,
પ્રથમ તિયેસર ધ્યાઈઈ, અપભ્રંશ કરૂં પ્રણામ.

*

*

*

*

અંત—

શ્રી આણુંદવિમલસૂરિસર તસ પટોધર પવિત,

તે શ્રી વિજયદાનસૂરિ ગુણિ નિહું, વાસણુ પ્રણામિ

એ આણી નરમલ ચિત્ત. સં. ૧૫૩

—આણુંદવિમલસૂરિ સં. ૧૫૬૭ ના ચૈત્ર શુ. ૭ ને દિને સ્વર્ગસ્થ

થયા—તે અરસામાં આ કૃતિ રચાઈ છે. વધુ માટે જુઓ ઐ. રા. સં. ૩.

—(આ રાસની માંગરોલ બંડારમાં પ્રત છે તેમાં છેલ્લે નીચે

પ્રમાણ છે.—અને તે રાસનું નામ સાધુગુણરત્નમાલ રાસ આપેલું છે.)

સંવત પનર સતાણુઈ, આસો આશૂર આસો માસ

સાધ નામ ગુણરત્નમાલ એ રાસ.

રમતા એ મનનઈ, અતિ ઉદાસ ઉદાસ.

૧૮૮

સુદર રવિ શશિ સોધ સાસ્વતા, મેર મહીધર જહા,

વળૂ વધિ સંધ પરવાર સૂચિર, પ્રતપો એ અવિચલ તિહાં.

૧૮૯

જહંપતા અજમાન વર શ્રી વિજયદાનસૂરીંદ,

બટારક રાજવિજયસૂરિ, કહે વાસણુ પ્રણુ આણુંદ.

૧૯૦

—સુદર દરસણુ સાધના. ૯-૧૧ માં.

૧૨૨ વિનયસમુદ્ર (ઉપકેશગચ્છ સિદ્ધસૂરિ—હર્ષસમુદ્ર શિં)

(૨૧૬) ચદનખાળા રાસ.

(૨૧૭) અંબઠ અહિપઈ સં. ૧૫૬૪ માહ શુદ્ધ ૨ રવિ તિમરામાં.

૧૨૫ ગજરાજ પંડિત.

(૨૨૧) હીરવિજયસુરિના ખારમાસ. સં. ૧૫૯૬ કા. ૨.

આદિ—

રાગ સામેરી

સરસતી ભગવતી વરસતી, વાણી દીઓ રસાલ,
વીણા હસ્તક ધારિણી, કવિજન દીઓ આધાર.
કરજોડી ગજરાજ પંડિત ભણે, વારજા સુભવેલ,
તાસ તણે ઉસાઉલે, આજ કંઈ રંગરોલ.

*

*

*

*

અંતે—

ચાલ

કારતક માસે આવીઓ, ભાવીઓ સરવે પરિવારે,
અનુમતિ દીધી બેનડી, લેવા તે સંજમભારે.
શ્રી વિજયદાન સુરિને હાથે, તે પાટણ નયર મઝારે,
સંવત ૧૫ છત્રએ, કરતગ ખીજે માસરે,
કરજોડી ગજરાજ પંડિત ભણે, વરતો તે જયજયકારે.
વિમલાહી બેની એમ વીનવે.

—ઉનાના મોરારજી વધાલનો ચોપડો ૧૬૯—૧૭૩.

૧૨૬ ગુણુમાણિક્ય શિષ્ય (બ્રહ્માણુગચ્છ-બુદ્ધિસાગરસૂરિ -વિમલ-ગુણુમાણિક્ય)

(૨૨૨) હરિશ્ચંદ્ર રાસ.

આદિ—

સરસતિ સામણિ વીનવૃ, ત્રિભુવન જણણી માય,
રચું ચરિત્ર હરિચંદ તાણુ. વલ્લ પસાય.
કૃપા કરે મઝ સ્વામિની, વંછિતદાયક દેવ,
એક મનુ નતુ ઉત્તમ, સદા કરે તલ સેવ.
સીલ સંયમ તપ નિર્મલુ, બુદ્ધિસાગર ગુરુ જાણિ,
ગઈ બ્રહ્માણુ ગુણુનિહુ, શ્રી વિમલેંદ્ર વપાણિ.

કાંધી કયા એ સીના તણી, સીજનણી મદિમા જમુ ધણી, :
 આપણ બલિજ્યો બદ્ધ યુગ યુગી, પૂરછ આસ મદ્ય મન તણી ૬૨
 —સં. ૧૬૫૯ વર્ષે આપણ માસે શુક્રવરે ૧૪ તિથી કિર્તિ-
 નિદાં । શ્રી વિક્રમપુર મધ્યે. ગોડીછનો બંડાર, ઉદયપુર.

(ઉપકેશ મચ્છના આ સમયના સિદ્ધમુરિના લેખ મં. ૧૫૭૯
 લેખાંક ૧૦૮ ધા. સં. આગ ૧ લો, અને મં. ૧૫૬૮ ના લેખાંક
 ૫૩૪ આગ ૨ જો-મળી આવે છે.)

૧૨૩ જિનમાણિક્ય.

(૨૧૬) કુર્માપુત્ર રાસ.

(જુઓ કનક કવિ નં. ૧૨૪ નીચે આનો ટુંક પરિચય)

૧૨૪ કનક કવિ (જિનમાણિક્ય શિ૦)

(૨૨૦) મેઘકુમાર ગા. ૫૦ નો કુટો રાસ. (મં. ૧૫૮૨ ને
 ૧૬૧૨ ની મધ્યે)

આદિ—

દેશ મગધિમાંદિ જનણીએ રાજગૃહ નગર નવેમુએ,

રાજ કરે રાજીઆમળાંદિ એણી સગત નરેમ,

* * * *

આતિ—

તે મુનિવર મેઘકુમાર છુએ ચરિત્ર પાલિત સાર,

ગુર શ્રી જિનમાણિક સીમ, કવિ કનક બાળક નિસદીમ. ૫૦

—૩-૧૩ લીં-, પા. ૩, ૨૧૧.

જિનમાણિક્યમુરિ—(ન. ૧૨૩) અરવર ૬૦ આ ૫૬૫૨. જાગ
 મ. ૧૫૪૯ દીક્ષા ૧૫૬૦, પદરથાપના ૧૫૮૨, અરવ ૧૬૧૨. આથી
 ૧૫૮૨ ને ૧૬૧૨ ની વચમાં.

(ગુર્જર ભાષામાં—સાં ભં. પાટણ.)

(આ પેટ્ટી લખિધસાગરસૂરિએ ૧૫૫૭ માં શ્રીપાલકથા રચેલ છે. તેના શિષ્ય ધનરત્નના પાટે અમરરત્નસૂરિ અને તેજરત્નસૂરિ થયા ને તેના દેવરત્નસૂરિ થયા કે જેના સમકાલીન નયમુંદર ૧૬૨૮-૧૬૬૯ થયા. ઉક્ત ધનરત્નસૂરિના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૫૭૨, ૧૫૭૬, ૧૫૭૯ ૧૫૮૭, ૧૫૯૧ ના મળી આવે છે. જુઓ. [ધા. પ્ર. લે. સં. ના બંને ભાગ. આથી આ કવિને સોળમી સદીના અંતમાં મૂકી શકાય.]

૧૨૮ જ્ઞાનાચાર્ય.

(૨૨૪) બિહહણ પંચાશિકા. સં. ૧૬૨૬ પહેલાં ૧૬ મા શતકમાં.

આદિ—

ચુપઈ.

મકરંધજ મહિપતિ વર્ણવું, જેહવું રૂપ અવનિ અભિનવું;
કુસુમ બાણુ કરિ કુંજરિ ચડધ, જસ પ્રયાણુ ધરા ધડહડધ. ૧
કોઈડ કામિની તણુ ટંકાર, આગલિ અણિ ઝંઝા ઝંકારિ;
પાખલિ કોઈલિ કલ રવ કરઈ. નિર્મલ છત્ર સ્વેત શિર ધરધ ૨
ત્રિભુવન માંહિ પડવધ સાદ, હઈ કો સુર નર મંડધ વાદ ?
અખલા સૈનિ સખલ પરવરિહ, હોંડધ મનમથ મચ્છરિ ભરિહ. ૩
માધવ માસ સોહધ સામંત જસ તણુઈ જલનિધિસુત મિંત,
હૂતપણું મલયાનિલ કરઈ, સુર નર પન્નગ આણુ આચરઈ. ૪
તાસ તણા પય દૂં અણુસરી, સરસતિ સામિણી હઈડધ ધરી,
પહિવું દંદર્પ કરી પ્રણામ, ગરૂઠ ગ્રંથ રગિસિ અભિરામ. ૫

*

*

*

*

અંતે—

આપિ વાર એક અવાસ, મણિ માણિક ધન સૂંપું તાસ
પૂરવ પ્રેમ મિહિ જણુ ધણુહિ, પાર ન પામિ કવિ તે તણુક. ૧૫૨
કામિ કાન્નિ કાંધ ચૂપઈ, ખંતિ કરી નિરખકુ ચિર થઈ;

તાસ તણુડિ શિવ અતિયતુર, ગુણુમાણિક ગુણુ જોય,
તેહ તણુધિ સુપસાદિવધ, કવિત કર તે સોય.

૪

* * * *

(ફક્ત મને પ્રથમનું પાનું મળ્યું છે. તેથી કવિનું નામ તેમજ તેમની
જીનિની રચનાનો સમય નિર્ણયિત થઈ શકે તેમ નથી.) પત્ર ૯-પ્ર. કા.

(બ્રહ્માણુ ગમ્ધમાં અનેક બુદ્ધિસાગરસૂરિ અને વિમલસૂરિ યથા
લાગે છે, કારણ કે બુદ્ધિસાગરસૂરિ નામના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૩૮૦,
૧૩૮૬, ૧૪૨૯, ૧૪૩૯, ૧૪૯૩, ૧૫૦૬, ૧૫૨૮, ૧૫૩૨, ૧૫૪૩
૧૫૪૯, ૧૫૫૪ ના મળી આવ્યા છે અને વિમલસૂરિ નામના લેખો
સં. ૧૨૬૩, ૧૩૬૯, ૧૩૭૧, ૧૪૪૫, ૧૫૦૩, ૧૫૦૮, ૧૫૧૧,
૧૫૧૩, ૧૫૧૫, ૧૫૧૬, ૧૫૧૭, ૧૫૨૦, ૧૫૨૩, ૧૫૨૪, ૧૫૩૨,
૧૫૪૩, ૧૫૬૧, ૧૫૮૯ ના મળી આવ્યા છે. જુઓ ધા. લે. સં.
બાગ બને તથા નાહરકૃત જૈન લે. સં. કામ પહેલો. આ પૈકી બુદ્ધિ-
સાગરસૂરિ તેમના સં. ૧૫૨૮, ૧૫૩૨, ૧૫૪૩, ૧૫૪૯ અને ૧૫૫૪
માં વિમલસૂરિ પદે યથેલા જણાવ્યા છે, અને વિમલસૂરિ તેમના સં.
૧૫૦૩, ૧૫૧૫, ૧૫૧૬, ૧૫૧૭, ૧૫૧૯ માં પોને બુદ્ધિસાગરસૂરિ
પદે યથેલા જણાવ્યા છે. સં. ૧૫૮૦ માં યથેલ વિમલસૂરિ કે જે
બુદ્ધિસાગરસૂરિ પદે યથેલા તે આ કવિના ગુરુ સમજાવે, તો સોળમા
સૈકાના અંતે આ કવિને મૂકી શકાય.)

૧૨૭ નયસિંહ ગણિ (વડતપગમ્ધ-ધનરત્નસૂરિ-મુનિસિંહ શિ.)

(૨૨૩) ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તુતિ. પાવાપુર

—અંદ્રગણિ ગુરુસ્થ શ્રી રત્નસિંહસૂરિ, તત્પદે શ્રી કલ્પવૃક્ષમસૂરિ,
તત્પદે શ્રી જ્ઞાનસાગરસૂરિ, તદ્વત્ક્રમે શ્રી હિંદસાગરસૂરિ-તત્પદે શ્રી લઘિ-
સાગરસૂરિ-તત્પદે શ્રી ધનરત્નસૂરિંદ, ઉવગ્રાથ શ્રી મુનિસિંહમણિ શિષ્ય
પ. નયસિંહ ગણિના પાવાપુરે કૃતા શ્રી ચતુર્વિંશતિ જિનનાં સ્તુતય:

આ બિલ્હણ પંચાશિકા ચોપઈ ઉપર સ્વ૦. સાક્ષર શ્રી ચીમન-
લાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. એ લખેલો લેખ ગુજરાતીના સંવત
૧૯૭૨ ના દીવાળીના ખાસ અંકમાં ૫. ૧૯૨૬ પર છપાયો છે. તે
ઘણી જાણવા જોગ હકીકત પૂરી પાડે છે. બિલ્હણ નામના કાશ્મીરી
પંડિતે ગૂજરાતમાં આવી અણહિલવાડમાં કેટલોક સમય નિવાસ કર્યો
હતો ત્યારે કર્ણદેવ રાજ્ય કરતો હતો. ત્યાં તેણે કર્ણસુંદરી નામની નાટિકા
કે જે અણહિલવાડમાં શાન્ત્યુત્સવ દેવગૃહમાં મહામાત્ય સંપત્કરે પ્રવર્તીવેલા

રાજકુમારી સાથે ભોગવેલા ભોગનું બિલ્હણના મૂખનું ઉન્માદક ચિત્ર છે.

પ્રસ્તુત પંચાશિકા કોઈ અણુધડ જોડનારને હાથે કાલાંતરે કથી-
રમાં જડાઈ અને બિલ્હણ કાવ્ય નામ પામી. પૂર્વે બિલ્હણ ગૂજરાતમાં
આવ્યો હતો ને ત્યાંથી અત્યંત અપ્રસન્ન ચિત્તે ચાલ્યો ગયો હતો, એ
વાત એ અરસામાં તાજી હતી. અને પંખખના ક્ષિતિપાંડની હકીકત
વીસારે પડી હતી. એને લીધે ઐતિહાસિક ક્ષિતિપાલ તથા તેની પુત્રીને
દેકાણે બિલ્હણ કાવ્ય માં ગૂજરાતનો વીરસિંહ તથા રાજકુમારી શશિ-
કલા એ બે કલ્પિત વ્યક્તિઓ સ્થાપિત થયેલી જોવામાં આવે છે. જેનું
સાધુ જ્ઞાનાચાર્યે જૂની ગૂજરાતીમાં બિલ્હણ કાવ્ય રચ્યું છે, તેમાં શશિ-
કલાના પિતાનું નામ પૃથ્વીચંદ્ર આપ્યું છે ને તેને પાટણનો રાજા કહ્યો છે,

બિલ્હણ કાવ્યમાં ગાંડી લીધેલી બિલ્હણ પંચાશિકાએ જ્ઞાનાચાર્યને
શશિકલાના પ્રલાપના કાવ્યની રચના સૂઝાડી જણાય છે. તે સાધુ કવિએ
જ્ઞાન્યા તૂટ્યા સંસ્કૃત સાથે ગૂજરાતીમાં શશિકલા કાવ્ય રચ્યું છે, તેમાં
વીસ સંસ્કૃત શ્લોક અને ચાલીસ ગૂજરાતી ચોપાઈ છે, બિલ્હણ કાવ્ય
અને શશિકલા કાવ્યની ભાષાની વિશિષ્ટતા ઉપરથી જ્ઞાનાચાર્ય ઇસવીસન
પંદરમી સદીમાં થયેલ લાગે છે. પ્રસ્તુત કાવ્યોની જેન મરોડના દેવના-
ગર અક્ષરની હાથપ્રત (મુંખાની દેવચંદ લાલભાઈ લાયબ્રેરીની) જે મને
મળી હતી તે વિ. સં. ૧૯૨૬ ની છે.

જ્ઞાનાચાર્યની ભાષા મધ્યકાળની ગૂજરાતી છે. એ કવિનું શશિકલા
કાવ્ય દ્રઢ છે ને કંઈક શીઘ્ર પણ છે. —કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવ.

અણિસદ બિહ્વલુ વાણી તેહ, જ્ઞાન બણ્ઠરસિ રાતા જેહ. ૧૫૨

—ઈતિ કવિ ચક્રચૂડામણિ બેહ્લણ પંચાસિકા સમાપ્તઃ ।
સંવત ૧૬૨૬ વર્ષે ચૈ વદિ ૩ દિને લિપિ ॥ ઈતિ બેલણ-
પંચાશિકારાસ સમાપ્તઃ ॥ શ્રીઃ ॥ ॥ શ્રી ॥ ॥

મૂળ ચોપડાનાં પત્ર ૪૩ થી ૫૮ (નિરંક). વૃત્ત ૨૦૫, તેમાં
૧૫૨ ચોપાઈ ગૂજરાતી, બાકી બ્રહ્મ સંસ્કૃત (આશરે ૫૧ વૃત્ત).

(૨૨૫) શશિકલા પંચાશિકા.

આદિ—

ચૂપઈ.

એક દિન બધડી સદિધર સાથે હસિ હરણિ તાલી દેઈ હાથિ,
સહી કહિ સાંભલિ શશિકલા પૂછું વાત એક નિર્મલા. ૧
નિમ બિહ્વલુ પરકાસ્થું સર્વ, નિમ તું કહિ મૂઢી મન ગર્વ,
કહિ કુમરી સુણિજ્યો સદ તહમે, નેહની વાત પ્રકાસું અમ્હે. ૨

*

*

*

*

અંતે—

થયુ વિદિશ છાડી આગલી, કીડા મુરત કીધ તણિ વલી,
વાર વાર સભારે તેહ, પ્રાણ પાહિ વાહયુ વર એહ. ૪૦

—ઈતિ શશિકલા પંચાશિકાઃ મંગલપુરદ્ । શ્રી જ્ઞા-
નાચાર્ય કૃતઃ

—મૂળ ચોપડાના પત્ર ૩૬ થી ૪૩, વૃત્ત ૧+૫૬=૬૦; તેમાં
૪૦ ચોપાઈ ગૂજરાતી, બાકી બ્રહ્મ-અનિ બ્રહ્મ ગૂજરાતી મિશ્રિત સંસ્કૃત.

ટૂકી નોંધ.—શારદા દેશનો પંડિત કવિ બિહ્વલુ વનન છોડીને
નીકળ્યો, ત્યારે કેટલોક વખત પગલખના હાકેમ દિનિપતિ કિંવા દિનિ-
પાલને ત્યાં રહ્યા હશે. તે દરમિયાન તેને દિનિપાલની પુત્રી સાથે સ્નેહ
બંધાયે. તે વાત પાછળથી છતી થઈ; અને કસમીરી કવિને દેશત્યાગ
કરવો પડ્યો એ સ્નેહને મભારી મોહબદ્ધ બિહ્વલુ સંસ્કૃતમાં બિહ્વળ
પંચાશિકા રચી, જે અત્યંત એક શોકગ્રિય કાવ્ય મનાય છે. એ કાવ્યમાં

ઉપર જે મંગલાચરણ આપ્યું છે તે આપી પછી જણાવે છે કે ઉત્તરદેશમાં શ્રી પુરપાટણમાં પૃથ્વીચંદ્ર રાજ્ય રાજ્ય કરે છે. તેની પટરાણીનું નામ પ્રેમાવતી છે. નગરની બાલાઓનાં નયનો જોનારને વીધીને પાડી નાંખે એવાં મોહક છે. પ્રેમાવતીની કુક્ષિથી શશિકલા નામની પુત્રીનો જન્મ થયો. તે શશિકલા ક્રમે કરીને યૌવનદશા પામી. કવિ તેણીના રૂપ તથા વિદ્યાભ્યાસનું વર્ણન કરે છે.....કાવ્યશાસ્ત્રમાં નૈપથ શરૂ થયું, પણ પાંચ સર્ગ ભણ્યા પછી પંડિત પંચત્વ પામ્યો. બીજા પંડિતની શોધ કરતાં કલિંગ દેશથી બિલ્હણ પંડિતની પ્રાપ્તિ થઈ. રાજ્યએ તેને કુમારીના શિક્ષક તરીકે નીમ્યો. પરંતુ રાજ્યએ બંને યુવાન હોવાથી તેઓ વચ્ચે કંઈ કુત્સિત કર્મ ન થાય, તે માટે બ્રાહ્મણને કહ્યું કે કુમારી આંધળી છે અને કુમારીને કહ્યું કે બ્રાહ્મણ કુટરોગી છે; અને તે વાસ્તે બંને વચ્ચે પડદો મૂકાવ્યો અને કુંવરીને પર્યંકે બેસાડી. અભ્યાસ કરાવતાં એક વિકટ શ્લોક આવ્યો. શશિકલાએ તેના ઉપર રહેલી વૃત્તિ જોઈ નહી, તેથી બ્રાહ્મણે કહ્યું કે, તું આંધળી છે તેથી જોઈ શકતી નથી; કુમારીએ કહ્યું હું પોથીમાં લખ્યું છે તે બોલું છું. બ્રાહ્મણે જાણ્યું કે આ આંધળી નથી, માટે પરીક્ષા કરવાને બે દુહા કાગળમાં લખીને તેણીના ઉપર નાંખ્યા. આ દુહા તે નિરર્થક જન્મગતં નલિન્યાં યદા ન દૃષ્ટં તુહિનાંશુચ્ચિવં.

દુહા—જેણે અંબુજિ અંબરચિત્તું, નિર્મલ ચંદ્ર ન દિઠું

તે કમલિનિ કલિમાં રહી, જવાર ધણુ ધટું.

જેણે મયંકિ મહિયલિ થિટી, વિકસતિ નવિણી ન જોઈ, ૩૭

અવનિમાં હિંમ તે અવતરી, નિશ્ચય નિષ્ફલ હોઈ. ૩૮

કુમારીએ તેનો અર્થ વિચાર્યો અને લલ્લયમાં રણજણી રહી. પડદો કાઢી નાંખ્યો ને બ્રાહ્મણને મદન જેવો જોયો. નયણે નયણ મળ્યાં ને દૃષ્ટિ સ્થિર થઈ. લજ્જા ટલી ગઈ.

કરિ કટાક્ષ લંખઈ શર સર્મિ, ભયુહ ભાવિ કુલાલઈ મંમિ,

૩૯

૫૨

ભગવાન ઋષભનાથના યાત્રામહોત્સવ પ્રસંગે પ્રથમ ભગવવામાં આવી હતી. કર્ણદેવની વિદ્યાધર કન્યા કર્ણસુંદરી સાથે રોહ તથા પરિણ્ય એ તેની વસ્તુ છે. ગૂર્જરાતમાં સોળનાથની યાત્રા કરી પછી રામેશ્વર સંધી ગયો. છેવટે દક્ષિણની ચાલુક્ય રાજધાની કલ્યાણમાં આગ્યો. ત્યાં વિક્રમાદિત્ય ત્રિભુવનમંદિર રાજ્યએ તેને પોતાનો વિદ્યાપતિ બનાવ્યો. તેનું વિક્રમાંક કાવ્ય એ ઉક્ત રાજની પ્રશસ્તિ રૂપ છે. ત્રિભુવનમંદિરના પૌત્ર સોમેશ્વરદેવ બ્રહ્માકમલે પશુ તેજુજ એક વિક્રમાંકાબ્યુદય નામનું ચંપૂ કાવ્ય રચેલું છે. તેની એકજ ત્રુટક પ્રત પાટણના સંઘવીના પાટણના તાલપત્રના બંડારમાં છે. ખ્રિસ્તીનો સમય ઈ. સ. ૧૦૬૫ થી ૧૦૮૫ નિર્ણયિત કરવામાં આવ્યો છે.

‘અઘાધિ તાં’ એ પદોથી શરૂ થતું ૫૦ વર્ષતત્તિકામાં રચાયેલું ખંડકાવ્ય સંસ્કૃત સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધ છે. કેટલાક તેનો કર્તા ચાર અધિ માને છે, બીજો વર્ગ ખ્રિસ્તીકૃત માને છે. આ ૫૦ શ્લોકના પૂર્વ ભાગ તરીકે પૂર્વચતુરસમતિકા-નામનું ૭૪ શ્લોકનું નવીન કાવ્ય કોઈએ રચ્યું છે તેમાં પંચાસિકાનો પ્રસંગ એવો વર્ણવેલો છે કે:—

અણુદિલપુર પતાનના રાજ વરિમિંદ (ઇ. સ. ૯૨૦) ને અરંતપુરના રાજની પુત્રી સુનાસની કુલિથી શશિકલા નામની પુત્રી થઈ. પુત્રી મોટી થતાં રાજને અબ્યામ માટે ચિંતા થઈ. એવામાં કાશ્મીરી પદ્મિત ખ્રિસ્તી રાજસભામાં આવ્યો. વિદ્યાન જણાવાથી રાજ્યએ શશિકલાને બહાવવા વારતે તેને રાખ્યો. વ્યાકરણ, કાવ્ય, સંગીત વગેરે શાસ્ત્રનું અધ્યાપન કરાવ્યા બાદ કામશાસ્ત્ર શરૂ કર્યું. આ અરસામાં તેમને વચ્ચે રોહ વધ્યો અને ગાધર્વ વિધિથી લગ્ન થયાં. ઉભય કામશાસ્ત્રેકત રતિ વિસાસ સુખ ભોગવવા લાગ્યાં. રક્ષકોએ શશિકલાનું વિદૂત રૂપ જોઈને રાજને આવાન નિવેદન કરી રાજ્યએ ખ્રિસ્તીને શણી ઉપર મહાવવાનો દુકમ કર્યો.

આ પછીની વાર્તા આપણી કૃતિ-ગૂર્જરાતી બાલ્યન્તરની વાર્તાના સરખીજ છે. તે મોપદ્મીના સાર પણ આ લેખમાં આવ્યો છે. આમાં

૮ સોમે લિખિત મંત્રિ શ્રી પદ્મ પઠનાથા. આજ્ઞાણની પ્રતના કુલ ૨૪ પત્ર છે. આમાં બિલ્હણ પંચાશિકા ઉપરાંત શશિકલાના વિરહ પ્રલાપના ૧૨૩ દૃઢ યોપધ વધારે છે. પંચાશિકાનાં અંતની ટુંક ઉપર જણાવી છે તે છે.

‘ભણે બિલ્હણ મમ વાણી એહ, જ્ઞાનતણે રસિ રાતો તેહ.’

શશિકલાને વિપ્રના બંધનની વાત દાસીએ સંભળાવી કે, તેણીની આંખમાંથી સમુદ્રની પેઠે આંસુ સરવા લાગ્યાં. સખીએ સમજાવીને છાની રાખી. શશિકલા વિપ્રની સાથેની પોતાની રતિદીડાને સ્મરીને વિલાપ કરવા લાગી. આ વિલાપ પંચાશિકાથી જાય તેવો નથી. આ પછી તેમાંથી ૧૦ મી કડીથી ૨૧ કડી આપી છે ને પછી પ્રલાપનો અંત-ભાગ ૧૨૦ થી ૧૨૨ કડીનો આપ્યો છે.

આ કાવ્યના કર્તા સંબંધી ચર્ચા કરતાં દલાલ જણાવે છે કે બિલ્હણ ચૈરિસિંહના વખતમાં નહિ, પણ કર્ણદેવના સમયમાં થયો જણાય છે. વળી “ગૂજરાતી ભાષાન્તર કર્તાનું” નામ મારી પાસેની પ્રતો ઉપરથી બિલ્હણ હોય એવું જણાય છે, પણ ગુજરાતીઓમાં આવાં નામ હોવાનો સંભવ નથી. જૈનશ્વેતામ્બર કોન્દરન્સ તરફથી છપાયેલી જૈન રાસમાળા નામની રાસોની યાદીમાં બિલ્હણ પંચાશિકાના કર્તા તરીકે સારંગનું માન આપેલું છે, તે નામ ખરું હોય, પરંતુ તે પ્રત જોયા વિના નિશ્ચયથી કહી શકાય નહીં. આ યોપાધ સંવત ૧૬૫૫ ના પૂર્વે મારા ધારવા પ્રમાણે વિક્રમના ૧૬ મા શતકના અંતમાં રચાયેલી હશે. પંચાશિકાનો અંગ્રેજી કવિતામાં અનુવાદ સર એડવીન આર્નોલ્ડે કર્યો છે.”

—વધુ માટે જુઓ ગૂજરાતીનો ઉક્ત અંક ૭-૧૧-૧૯૧૫

આમાં વિશેષ ઉમેરવાનું એકે આમાં ટાંકેલી લેખકની પ્રશસ્તિમાં જે મં. ૧૬૨૬ ની છે તેમાં બીજી કૃતિ નામે શશિકલા પંચાશિકામાં શ્રી ન્યાનાચાર્ય કૃતઃ એવું લખેલું છે. તે ન્યાનાચાર્ય કર્તા હોય એવું બિલ્હણ પંચાશિકાના અંતની ટુંકમાં ‘જ્ઞાન તણુમ રસિ રાતો જેહ’ એવું છે

કુચ કાઢી કંદુરક કાન, મીંગી મીઠિ કરક તે સાન,
આગસ ગોઝક આવક જંબ, નિરતક નાજિ દેખાક રંબ. ૪૪

વાર ગેક લાક નીસાસ, અગલા કરક અધ્યાર આસ,
મીઠામીઠક મંકલ લાજ, પ્રીતિ પ્રમટ મક કીમુ કાજ. ૪૫

કરક કનુદલા કીડા રોધ, જોમ જોમવક શુરના સોધ,
અંગિ જિ અનંગ તજુડ બાબાસ, વિસરાક પંડિત વિવિધ વિલાસ. ૪૬

કમિ કુખ સેનક કુમરિ એકનિ, જોરસી મુવતિ બસ્યાં છક મિતિ,
મનિ મમનુ માખક માનિની, જનખુ નવી વાસર મામિની. ૪૭

સરખિ ગેસિ સકપ સમખ, પંડિત રાનુ પ્રતી રાખ,
કમ લીલા આવાસ મજારિ, નવ નવ રંબ કરક નરનારી. ૪૮

આવી રીતે પંડિત તમા શસિકતા વચ્ચેનો પડદો ખુટી ગયો અને અરમપરમ રંગેલ જામનાં બને કંકપંકીડ કરવા લાગ્યાં. રાત્રીએ એક વખત કુચીને જોઈ અને તેણીના રૂપમાં ફેરફાર નિહાળતાં રાત્ર કોણે અને આદાબને જોતાવંતે બાંધે અને તેને શૂણી તપર આરોપવાનો વૃક્ષ કર્યો, શૂણી તપર અદાવતાં પહેલાં પંડિતને પોતાના ઇંદિયોને અરવા કર્યું. પંડિતે કર્યું કે મારી બટ દેવતા શસિકતા છે; તેનું હું રમ-રમ કરું છું તે અમલ મગા માંમજાને, પછી તેનું રમરખ કરતાં ગેતી માધેની રનિકાકનું રમરખ મગ માવ છે. કોટલાએ મદ આમગ આખનાં શસિકતાની દૃષ્ટિએ તે પડ્યો. શસિકતાએ કર્યું કે, જોને મારશો તો હું મરીમ પ્રધાને રાત્રને ગમખગ્યો અને આદાબની માથે શસિકતાને પરખાવી.

પ્રજ્ઞાન એવાઈની સવન ૧૭૭૩ માં લખાવેલી આદાબની પ્રંતમાં ૨૦૫ શ્લોક મળ્યા છે, જ્યારે પાટળની સંવત ૧૬૫૫ માં લખાવેલી પ્રતમાં ૨૦૫ છે. પાટળની પ્રત (૫૧ ૭ પંક્તિ ૧૫) નો અંત નીચે પ્રમાણે છે:—ઈતિ કવિયક મુક્તામણિ શ્રી નિમદળ પંડિત સિરમિત નિમદળ પદ્યારવિદ્યા રાજ એવાઈ મંદ્યં સં. ૧૬૫૫ વર્ષ માર્ગશીર પદિ

વિક્રમ સત્તરમી સદી.

૧૨૯ સુમતિ મુનિ (ત૦ હર્ષદત્ત શિ૦)

(૨૨૬) અગડદત્તરાસ સં. ૧૬૦૧ કાર્તિક :શુ. ૧૧ રવિ.
આદિ—

આદિ જિજ્ઞેસર પ્રણુમી પ્રાય, સમરં સરસતિ સામિણિ માય
કરબોડી જઈ માયું માન, સેવકનંદ દેજે વરદાન. ૧

તુઝ નામઈ હુઈ નિરમલ જ્ઞાન, તુઝ નામઈ વાધધ સવિ વાન,
તુઝ મુખ સોહઈ પૂનિમ ચંદ, જાણે જીહ અમીનહ કંદ. ૨

મૃગલોચના કહીઈ સવિશાલ, અંધર રંગ જિજ્ઞ્યા પરિવાલ,
વેણી જાણે જિસિહ ભુયંગ, કઠિન પયઉહર અતિહિં ઉતંગ. ૩

નલવટિ દીલી રચણે જડી, મસ્તકિ મનમોહક રાપડી.
કાને કુંડલ કરિ બહિરપા, હીઈ હાર સોહઈ નવલપા. ૪

તુઝ તનુ સોહઈ સવિ સણુગાર, પાએ વૃધરનહ ધમકાર,
હંસગમનિ ચાલઈ ચમકતી, તું પ્રજ્ઞાણી તું ભારતી. ૫

તુમ્હ ગુણ કહઈતાં ન લાહું પાર, સેવકનંદ દેજે આધાર;
સારદ નામઈ રચઈ પ્રબંધ, સુણિજ્યો અગડદત્ત સંબંધ. ૬

x

x

x

x

અંતે—

સારદ નામ હીયડઈ ધરી, ચપપમિદ રાસ જે કરી
અધિકું ઉઝઈ કહિઈ હુઈ જેહ, ભવીયણ જણુ સાંસઝજે તેહ. ૧૩૪

શ્રી ચંદ્રગચ્છ સરીસર રાય, શ્રી સોમવિમલ સુરિ પ્રણુમું પાય,
એ ગુર મહિમા મેરસમાન, તાં ચિર નંદહ ગયણે ભાણુ. ૧૩૫

સંવત સોલ એક કાતી માસી, સુમતિ ભણુઈ મઈ કરિહ ઉલ્હાસિ,
મુકલ ઈચારસિ આદિત્યવારિ, એ ભણુતાં હુઈ હરપ અપાર. ૧૩૬

નેમાં 'સાન' એ પરથી સંજ્ઞાવિત છે. અને તે 'આચાર્ય' જેવું હોવાનું સાક્ષર શ્રી કેશવજ્ઞાન ધ્રુવ જણાવે છે તે વાસ્તવિક બાસે છે. સારંગન: નામપર રત્નવિજયના બંધારની ટીપમાં આ ચોપાઇ નામે જિત્દણુ પચાશિકા નોંધાઇ છે; તે પ્રત દુ જ્ઞેષ્ટ શક્યો નથી; આ સંમેદમાં સારંગ નામનો કવિ નોંધાયો છે કે જે મહાદેવ મચ્છના જ્ઞાનસાગર સરિના શિષ્ય પદ્મસુંદર અને તેના ગુરુભાઈ ગોવિંદનો શિષ્ય છે અને જ્ઞેષ્ટ ગોમ- પ્રજ્ઞેષ્ટ ચોપાઇ સં. ૧૬૫૧ આ. વ. ૯ જ્ઞેષ્ટમાં રંગી છે તેના નામ- નીચે આ પંચાશિકાને પણ મેં મૂકી છે; પણ તે સંજ્ઞાથી વિશેષ લક્ષી- કત તે પત જ્ઞેયા પછી મળી શકે.

આ સોળમી સૈકામાં બઘમંથા બાપામાં નીચે પ્રમાણેના રચાયેલા જ્ઞાનુપામાં આવ્યા છે:—

૧. સ. ૧૫૦૧ દીપેશવર્ધિને તપાગચ્છે સોમસુંદરસરિથી મુનિમુદ્રસરિ શ્રી જયચંદ્રસરિ સિંહ હેમદત્તે ગણિએ પદાવરચક્રપર જ્ઞાણાવબોધ રંગી પૂર્ણ કર્યો. (લા. બં.)
૨. સ. ૧૫૦૧ કારતક શુક ૧૩ પુષ્ટિ જલતપાગચ્છના બદારક રત્નસિંહ સરિના શિષ્ય પદિત માણિક્યસુંદર ગણિએ મલધારી શ્રી હેમચંદ્રસરિ રંગિત બવભાવના સત્પર જ્ઞાણાવબોધ દેવકલપાટકમાં કર્યો. (લા. બં.)
૩. તપામનિમુદ્ર સરિ સિંચ વિશાલરાજે ગીતમપૂજાનો જ્ઞાણાવબોધ કર્યો. સ. ૧૫૦૫ આસપાસ. (લા. બં.)
૪. સ. ૧૫૨૯ માં જલતપાગચ્છના બદારક જયતિલક સરિના શિષ્ય પદિત દયાસિંહ ગણિએ જ્ઞેષ્ઠસમાસનાપર જ્ઞાણાવબોધ રચ્યો. (લા.બં.)

શ્રી વિજયદાન સૂરીદેએ, દીઠઈ હુધ આણુંદેએ,
આણુંદે એ સાથઈ ચરણકમલ નમુંએ.
શ્રીપતિ રિષિ પંડિત નમું હું, સમકાલઈ ધનધનુએ,
ધન ધન રત્નત્રય સિદ્ધ સોભતા એ.
એહ ભણીનઈ જે સર્વહધરે, રત્નત્રય હુ તે લહઈ,
તે લહઈ અવિચલ પદવી સિધનીએ. ૧૨૭
—ગ્રંથાગ્ર ૨૦૪ પા. ૮ પ્ર. કા.

૧૩૨ સોમવિમલસૂરિ* (ત૦ હેમવિમલસૂરિ-સૌભાગ્ય
હર્ષસૂરિ શિ૦)

(૨૨૮) શ્રેણિકરાસ (સમ્યક્વસાર રાસ) સં. ૧૬૦૩ ભાદ્રપદ સુદિ ૧
કુમારગિરિમાં

* હેમવિમલસૂરિ તપગચ્છના પદ્ધર-તેમની પાટે સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ
થયા, અને તેમની પાટે સોમવિમલસૂરિ નં. ૫૮ મા થયા. તેમનો જન્મ
ખંભાતમાં સમધર મંત્રી વંશજ રૂપવંતને ત્યાં તેની સ્ત્રી અમરાદેથી
થયો. જન્મનામ જસવંત. હેમવિમલસૂરિ પાસે સં. ૧૫૭૪ માં વૈશાખ
સુદ ૩ ને દિને દીક્ષા લીધી. દીક્ષા નામ સોમવિમલ. પછી તે સૂરિએ
સં. ૧૫૮૩ માં સૌભાગ્યહર્ષને સૂરિપદ આપ્યું ને સૌભાગ્યહર્ષસૂરિએ
પંડિતપદ સોમવિમલને શીરોહીમાં આપ્યું. અને વીજપુરમાં અમદાવાદના
સંઘે આવી ઉપાધ્યાયપદ અપાવ્યું. સં. ૧૫૯૭ માં આસો સુદ ૫ ને
ગુરુવારે અમદાવાદમાં સોમવિમલને આચાર્યપદ આપ્યું. અને ખીજા લઘુ-
આચાર્ય સકલહર્ષસૂરિ સ્થાપ્યા. પછી ખંભાતમાં ગચ્છનાયકપદ સોમ-
વિમલસૂરિને આપવામાં આવ્યું-સં. ૧૬૦૫ મહા સુદ પાંચમને દિને. આ
તેમના શિષ્ય આણુંદેસોમે સં. ૧૬૧૯ માં કરેલા સોમવિમલસૂરિ રાસ
(પ્ર૦ જૈન ઐ. ગૂ. કા. સંચય-શ્રીજિનવિજયજી સંપાદિત) માંથી
લીધેલું છે. સોમવિમલસૂરિ સં. ૧૬૩૭ માર્ગશીર્ષમાં સ્વર્ગભાક્ થયા.

અગડદત્ત મુનિ તણુઈ ચરિત્ર, બણુતાં ગણુતાં કુઈ પવિત્ર;
પડિત હર્ષદત્ત સીસ ઈમ કહઈ, બણુઈગણુઈ તે સવિ સુખ લહઈ. ૧૩૭
—ઈતિ અગડદત્ત રાસ. ૪-૧૫ લીં

—સં. ૧૬૩૭ વર્ષે આસો શુદ્ધ ૧૨ બોમે છકડી પાટક મધ્યે
લખ્યત' જાં મોમા લખ્યાપિત' પ્રં શ્રી સત્યલક્ષ્મી ગણિના વાયનાથ
—૧૦-૧૪ લીં.

૧૩૦ દર્શન કવિ

(૨૨૭) ચંદાયજો રાસ. ૧૬૦૧ આસો સુદ ૧૦.

૧૩૧ જગાન્નદપિ (ગુણવિમલ) (તં વિજયદાનસૂરિ-
શ્રીપતિઋષિ શિં)

(૨૨૭) વિચારમંજરી સં. ૧૬૦૩

અંત—

‘ ચંદ્રગિહ ઉદ્યોતકર વીરી સાખા મનોહર,
મનોહર મી આણુંદવિમલ સરીસ્વરએ, શ્રીવિજયદાન સૂરીદએ
દીકિ કુહ આણુંદ એ
આણુંદ સાથિ ચરણુકમલ તમુએ શ્રીપતિરૂપી પડિતમૂનિ,
હસમ કાલિ ત ધિનુ ધિનુ રત્નગદ્ગદ સોમતાએ.

પડિત જગુરૂપી જગરિ. ૧૨૬

સંવત સોમ નીડિતરિ ત્રીડિતરિ વિચારમંજરી એ રમીએ
એહ બણી નિજ સદદિરે,

ગ્લનત્રય જુ તે મહિ તે લહિ અવિચલ પદવી સિધનીએ.

—સં. ૧૬૦૫ વર્ષે ચૈત્ર શુદ્ધ ૧ અક્ષિમદાવાદ મધ્યે લેખિત

—ત્રિવેકવિજય બં. ઉદયપુર.

કાર્ધ કર્તાનુ નામ ગુણવિમલ આપે છે. એક બીજી પ્રતમાં
નીચે પ્રમાણે છે.

ચંદ્રગિહ ઉદ્યોતકર વીરી સાખા મનોહરરે.

મનોહર મી આણુંદવિમલ સરીસ્વરએ.

સોભાગી સોહામણું એ, માં તસ નામે ગહગાટ.
હેમપરે જગવલ્લહુઓ, માં શ્રી હેમવિમલસૂરિ,
સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ પાટધરા માં, નામિધ સંપદ ભૂરિ. ૯૮
સોમવિમલસૂરિ તાસ પાટે, માં પામી મુગુર પસાય,
શ્રી વીરજીવેશ્વર મહિમા ધરીએ, માં ગાયો શ્રેણિકરાય.

^૩ ^૪ ^{૬૬}
ભુવન આકાશ હેમકર કલાએ, માં સંવત હિ નાણે,
ભાદ્રવા સુદ સોહામણી એ, માં પડવે ચડયો પ્રમાણ.
કુમારપાળરાય થાપીઓ માં કુમરગિરિ પુરસાર,
શાંતિ જિણુંદ પસાદિલે, માં રચીઓ રાસ ઉદાર.
દુહા ચોપાઈ વસ્તુ ગીત માં, સર્વ મળી કીધો માન,
છસે એકાશી આગસે એ માં જાણે સહુએ જાણ.
અધકું ઓછું મેં ભણ્યું એ માં, જે હોય રાસ મોજાર,
તે પડિત સર્વ શોધજ્યો એ, માં આગમને અનુસાર.
સુણી જે નરનારી ગાયસે એ, માં મુણસે આણિ રંગ,
તે મુખ સંપદ પામસે એ, માં ભોગ ભલીપરે ચંગ.
જ્યાં લગે મેર મહીધર એ, માં જ્યાં લગે શશધર તાર,
ત્યાં લગે રાસ ચિરંજયુ એ માં નિત્ય મંગલ જયકાર.

ગાથા ૬૮૧ લીં. પા. ૩-૪, ૩.

લિં શ્રી કુમરગિરિનગરે શ્રી સોમવિમલસૂરિણા શ્રી રસ્તુ-પાં-શ્રી
સંયમધીરગણિ ગુરુઓ નમઃ શય્ય એલા જયવંત લખિત-શ્રી ॥ છ ॥

—ચેનસાગર ભં. ઉદયપુર.

—સં. ૧૬૧૯ આનણુ સુદ ૧૧. ૨૧-૧૬ લીં, રતન.

(૨૨૯) ધમ્મિલરાસ સં. ૧૬૧૫ (૧૫૯૧ ?) પોપ સુદ ૧ રવિવાર
અતે— ખંભાતમાં

શ્રી તપગણુ શિણુગાર, શ્રી રતનશેખર સૂરિસાર,
સિરિ લંખિમિસાગરસૂરિ, જંસ નામઈ પાતક દૂરિ.

(પ્રકાશક—શા. છોટાસાલ મગનસાલ—અમદાવાદ.)

આદિ—

કુદા.

સકલ સિદ્ધિ મંગલકરણ, જિન ગતિમ નમેવિ,

શ્રદ્ધાધુતી મરસ્વતી, ખાવ-ખાવ પ્રણમેવિ.

ઝાવમ મળુધરને નમું, વિદુ ન વિમ જુગાર

સોદમ સ્વામી નમું સદા, જન માખા વિસ્તાર.

સાર મદા દસ સુખ તણા, હું અવિચળ પદ

અનુક્રમે પંચાવનમે, જસુ નામે ગદમદ.

દેખવિમલ તણા દીપના, શી સોમવિમલ સુરિદ

તેદ તણા મરણ નગી, દયડે ધરી આનંદ.

અંદ પડે વડની કલા, લાજે જેદને નામ,

શિખ્ય શ્રેષ્ઠાભાવદર્શ સુરિંદર, દરખાઓ તમ પ્રમાણ

મુખ્ય અક્ષર જે કલા, તે સવિ સુર પમાય,

વળ માવિત્ર જેણે શીખમું, તેદના પ્રણમું ખાવ.

વરણ.

સકલ જિનવર સકલ જિનવર મરણ વડેવિ,

દેવી શી સરમતી તણા ખાવકમલ બહુ બકિત બુકિતઓ,

પ્રણમી ઝાવમ સ્વામિવર, સુગુરખાવ કમલ સ્તઓ,

એણિક રાજ મુખ નિયુઓ, નિર્મલ બુદ્ધિ વિશાલ;

રચિતુ રામ હું તલતઓ, મુખીઓ અતિદિ રસાલ.

x

x

x

x

અંતે—

તપગળનાયક મળુધર એ માદાસંતડે, શોભસુંદર સરિસાય,

તસ પાટ મગજ તે વંદસિયએ માં, મુનિસુંદરિ સરિખાય.

તમ સાખા સોદકર એ માં રત્નસેખર સુરિંદ,

તસ પાટે મયણ દીપનો એ માં, લાક્ષ્મીસાગર સુરગંદ.

મુનિમાહુ સુરીમાર એ, માં અનુઆતી મુખપાટ,

ગુરુ સુમતિ સાધુજનિ રોપઈ શ્રી સુમતિસાધુસૂરિ ઉપધ. ૪
 જિમ હેમવિમલ ગુણુ ગેહ તિમ હેમવિમલસૂરિ દેહ,
 સંધ નઈ દિઈ સોભાગહરિય, સૂરિ સોભાગહરિય. ૫
 હેમ સીસ તાસ પદ્ધાર, સૂરિ સોમવિમલ ગણુધાર,
 તિણિ તવીઉ કુલકકુમાર, શ્રી સંધનઈ જયજયકાર. ૬
 શ્રી ગૂનરદેશ પવિત્ર, તિહાં નગર અછછ સુપવિત્ર,
 નાંમિ શ્રી અહમ્મદવાદ, સુરપુરસ્થું જે લિઈ વાદ. ૭
 તિહાં પુર છઈ પવિત્ર અનેક, સિરિ રાજપુર સુવિવેક,
 તિહાં રચીઉ રાસ રસાલ, જે ગાતાં સુખ વિશાલ. ૮
 વસ્તુ દ્વહા ચોપઈ પરમાણુ, સત ત્રિણિ ત્રિડોત્તર જાણુ,
 શત ચ્યારિ પંચવીસ શ્લોક, ભણુતાં હુઈ પુણ્યસિલોક. ૯
 સંવત્સર સોલતેત્રીસ ૧૬૩૩ ભાદ્રવા વદિ આઠમિ દીસ,
 શ્રી નેમિ જિણેસર સાંમી, તસુ નામિ નવનિધિ પાંમી. ૧૦

—છતિ શ્રી કુલકકુમાર રિયિ રાસ સંપૂર્ણ:—ધલદ્વર્ગ નગરે
 પુન્યપંડિત શ્રી લક્ષ્મીકુલગણિ શિષ્ય મુન્ન રાજકુલ. ૮-૧૯ લીં.

૧ કુમરગિરિમંડણુ શ્રી શાંતિનાથ સ્તવન,

આદિ—

સરસ વચન દિઉ સરસતી, સંતિ જિણેસર રાય,
 ભગતિઈ ભાખું વીનતી, પામી શ્રી ગુરુ પાય.

*

*

*

*

૧

અંતે—

સા(ડ)ત્રીસે દ્વહે ક્રી, વીનવિજી અંતિ જિણુંદ;

શ્રી સોમવિમલ સૂરિ ઈમ ભણુંદ, કુમરગિરિઈ આણુંદ. ૩૮

૨ સઝાય—આદિ—કપૂર હોવે અતિ ઉજલું. (મારી પાસે છે)

૩ સઝાય—આદિ—નગર રતનપુર જાણીયઈ, સુરવર સમવડિ જાણી-
 યઈ. (મારી પાસે છે.)

શ્રી મુખનિર્માણ મરિદ, તમ પદ્યે અમિનવચંદ,
 શ્રી દેશવિનય મરિદાવ, જમ પ્રભુમજ્જ બૃષ્ટનિ પાવ. ધન. ૮૭
 તમ પદ્યે મુરખર પીર, પપ પ્રભુમજ્જ બૃષ્ટનિવીર,
 શ્રી સોભામરિદિય મરીમ, દદ્ય સોભવિમવ નમ સીવ. ધન. ૮૮
 મંવન ચંદ નિવાનવતી નિધિ મિત્ર કરીઅ પ્રધાન,
 પામ મામ મુદિ માર, વધી પદ્યે આદિવચાર, ધન. ૮૯
 શ્રી ખંબનવર સુવિચાર, નિર્દા દ્વિતિ સમ દયાવ,
 જે બજ્ય મરીઅ પ્રધાન, તે પામજ નવદ નિવાન. ધન. ૯૦
 —નિ શ્રી આદિનાથ પ્રમાણ મ. ૧૬૬૭ વર્ષે વિખિત પન-
 નનગરે (પપ ૬. પ્ર. ૬૧.) કે.

(૨૩૦) અપકમેષ્ટી રામ ર્. ૧૬૨૨ આવજુ શુદ્ધ ૩ શુક્રવાર.
 વિરાટનગરમાં

(૨૩૧) શુદ્ધસકલમાર રામ ૧૬૩૩ બાદપદ વદ ૮ અમદાવાદના
 મારપુરમાં.

આદિ—વચ્ચ

અકલ મંગલ નક્ક મંગલ કરણ શ્રીધીર,
 શ્રીરૂપભૂષિ ગિરિ તપ નપી પપી ગિરિનુ મિદ સિધિ,
 એક ગિરિ ગિરિના દુર્ગ મયલ વંછિન સિદ્ધિઅ,
 શ્રી દેશવિમલ મરિદાવ ચરણ કમલ વરેવિ,
 માર્જનુ દુ દુસ્તકકમર મેરી સરમનિ દેવિ. ૧

અનિ—

શ્રી શુદ્ધસકલમાર મરિત મુખુન્દ આદિ તે. પવિત,
 સોમમુદર ગદિ મુખવાર, શ્રી સોમમુદરમરિતર. ૨૦૨
 મુનિનંદર જન્મ પરિવાર, મુનિનંદરમરિત મુખવાર,
 ગિરિ રતન ગિરિદિ અદ્યુ ગાદર્, મરિ રતનમરિત મુનિમોદર. ૩૦૩
 ગિરિ સરિમી આમર આપર્, ગિરિ સરિમીઆમરમરિ આપર્,

સૌભાગ્યહરિષ સૂરિ ગુણિસરે, માં મહિમા કેર કંદ, સું
 તસુ પટિ સુવિહિત સુંદરે માં સૌભવિમલસૂરિંદ. સું ૬૯
 પંડિતતારે ચંદ્રુરે માં બુદ્ધિ અભયકુમાર, સું
 સાધુશિરોમણિ દીપતારે માં ચારિત્ર પાલર્ધ સાર સું ૭૦
 સંધ્યારિત્ર નામર્ધ ભલારે માં મૂરતિ મોહણુવેલિ સું
 પીહરતે પીડયા તણુરે માં સાધુ ગુણુ કેરર્ધ વેલી સું ૭૧
 તાસ તણુધ સુપસાઉલર્ધ રે, માં નટપદ રહી ચુમાસી સું
 રાસ રચીઓ નુકારનોરે માં સીધિધ હિયર્યા ઉલ્લાસી. સું ૭૨
 ચુપર્ધ.

સંવત્ સોલ પંચોતેર સાર, સુદિ પડવમ સોહર્ધ ગુરુવાર
 સરવડિ વરસધ શ્રાવણમાસ, જગ સધજ્ઞાની પુહુચર્ધ આસ.
 રાજસિંહ રાસઉ જે ભણુધ, રતનવતી કથાસું ગણુધ
 નવનિધિ મંગલમાલા મિત્તર્ધ, વિમલ ચારિત્રધ વાંછિત ફલર્ધ.

—૧૦—૧૬ પૂજ્યારાધ્ય શ્રી આચાર્ય રા શ્રી વિમલચારિત્ર
 સૂરિ (પદ) કમલ સેવક શિષ્ય હેમચારિત્ર ગણિ લિખિત. (આ પ્રશ-
 સ્તિ સ્વં ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઇ દલાલ એમ. એ. એ લખી મોકલી
 હતી. આ પ્રત વડોદરાની સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીમાં હોય તેમ જણાય છે.)
 હેમવિમલસૂરિ જુઓ નં. ૬૫ અને સૌભવિમલસૂરિ જુઓ નં. ૧૩૦.

૧૩૫ રાજપાળ (પીપલક ગાં સ્થાપક શાંતિસૂરિ તેના
 સંતાન ને પદ્મપરંપરામાં પૂર્ણચંદ્ર શાખામાં
 ૧૫ મી પાઠે પદ્મતિલકસૂરિ-ધર્મસાગરસૂરિ-
 વિમલપ્રલસૂરિ-શિષ્ય.)

(૨૩૪) જંબુકુમાર રાસ સં. ૧૬૦૬ (?) માહ વદ ૭ રવિ.
 આદિ—

સકલ જિનવર સકલ જિનવર સકલ સુખકાર,
 સકલકલા સોમિત વિમલ મુખ મયંક સમ અમંલ સોહ,

૪ પદ્મવસિ સત્રાય— સં. ૧૬૦૨—વિદ્યા૦

૫ દશ દુષ્ટાંત ગીતા.

આ ઉપરાંત ગદ્યમાં દ્રવ્યસૂત્ર બાળાવબોધ રચ્યો છે.

૧૩૩ પુણ્યસાગર (ખ. જિનદંત્ર સૂરિ શિ૦)

(૨૩૨) ગુખાલુ સધિ. મં. ૧૬૦૪ જેસલમેરમાં.

અતે—

ધમ જ્ઞાનર્થ સોદમ સામિર્થ, એદ અમૃત્યવ બલ્લવ મિવ કામિર્થ;
નિમ મંબંધ એદ ગુણિ બરિર્થ, ધમારમ અંગદ બધરિવર્થ.

સવન સોલ્લ ચડોનર વરસર્થ, જેસલમેર નવર સુખ દિવસર્થ.

શ્રી જિનદંત્ર સૂરિ ગૂર સીસધ, પુણ્યસાગર ઉવચાવ જગીસધ. ૮૮

શ્રી જિનભાણિક સૂરિ આદેસધ, ગુખાલુ ચરિત બળિવર્થ લવમેસધ,

પામ પમાવધ એ રિધિ ગુણનાં, રિદિ સિદિ ચાવર્થ જિતુ બલનાં ૮૯

વિખિતા વા૦ શ્રી દયાપ્રાણિમણિ સિધ્ધ પંડિત ગોડિપાસેન સં.

૧૬૯૧ વર્ષે શ્રી મંચામપુરે —ઉદયપુર મં. ૫૦ કા.

[ખ. જિનદસમરિના પ્રતિમા મેળો સં. ૧૫૫૭ અને ૧૫૬૧

ના મળે ■ અને તેમના પદ્ધર જિનભાણિકસરિના સં. ૧૫૮૩, ૧૫૮૪,

૧૫૮૭ અને ૧૫૯૮ ના મળે છે. પા. મં. આમ ૧ અને ૨.]

૧૩૪ વિમલચરિત્ર (૮૦ હેમવિમલસૂરિ-ગોલાભ્યદર્પસૂરિ

—સોમવિમલસૂરિ-સંઘચારિત્ર શિ૦)

(૨૩૩) રાજસિદ્ધ રાસ—નવકાર ચરિત્ર સં. ૧૬૦૫ ખાવળ મ.

૧ ગૂર નરજ (નડિયાત)માં.

અતે—

૧૫૫૦ કે રાજકોર, માદાવનકિ જગિ જળ પળમર્થ ૫૫.

ગુણિ મુરે જગ૦

ગી હેમવિમલ મળીમારે, મા૦ તમ પદિ મોદર્થ રાવ.

પ્રમોદશીલ.

સત્તરેમી સદી.

૧૯૧

ધર્મસુંદરસૂરિના પદ્ધર છે, બ્યારે ઉપર પ્રશસ્તિમાં જણાવેલા ધર્મસાગ-
રસૂરિ તે પૂર્ણચંદ્ર શાખામાં થયેલા પદ્મતિલકસૂરિના પદ્ધર છે. આ
રાસનો સંવત બરાબર નક્કી થઈ શક્યો નથી.

૧૩૫ ક હર્ષવિમલ(તં વિજયદાનસૂરિ-આણુંદવિમલ શિં)

બારવ્રત સઝાય (૧૬૧૦ પહેલાં).

અંતે—

તપગચ્છ મંડણ જાણીધએ, માં આણુંદવિમલ સૂરીંદ,

તસુ પાટઈ ગાયમ સમાએ માં વિજયદાન મુણિંદ.

૬૪

શ્રી આણુંદવિમલ તણુએ માં હર્ષવિમલ ગણીશ,

સીસ કહઈ ભણતાં હુઈએ માં નવનિધિ તસુ નિશિદીસ.

૬૫

(પ્રં કાં ચોપડામાં લિ. ૧૬૧૦)

૧૩૫ ખ પ્રમોદશીલ શિં

૧ શ્રી સીમંધર જિનસ્તોત્ર-વિચાર સંયુક્ત. સં. ૧૬૧૩ ફાગણ

આદિ—

શુદ્ધ ૧૦

સરસતિ સામિણિ બે કરજોડી, ગુણુ ગાયસુ આલસ સવિ છોડી,

સીમંધરજિન રાયતુ, જયુજયુ સીમં

પુજ્ઞાવર્તી વિજયનં નામ, પુંડરીકિણી નયરી અભિરામ,

આસ મિ કરીયસુ શોભતુ-જયુજયુ સીમં

૧

અંતે—

અનંદ સોલતેરોત્તરઈ સાર, શુદ્ધ ફાગણ દસમી ઉદાર,

ઈમ ગાયુ ઉત્તર આંણી, તુમ્હે વંદઉ ભવિઅણુ પ્રાણી.

૬૬

કવસ

૬૫ સીમંધર જિનવર નમિઈ, અસુરાસુર ભાસુરસમ જિનરાય હુદ,

સક્ત કર્મ મુખેપે કરિ મુગનિ નારિસ્યું રગે મોઢે,
તમુ પદપદ્મ નિન નમું આંણી મનિ ઉલ્લાસ,
ગૌતમ મણુધર પ્રણમનાં આવે શુદ્ધિ પ્રકાશ.

૧

* * *

અંતે—

કલિકા ઉપદેશમાલથી ગુર મુખે દીવે વિચારે,
તેહ અરથ જાણી કરી મેં રચિઓ એ રાસસારે.
ચિકમરાપે થાપીઓ સંવન ઝડતુદીંદ્ર જાણે,
દોઈ યુગવર સવિચારથો માસ મને મધુ આણે.
દૃષ્ટપક્ષ મુનિ તિથિ બની નિશ્ચિ દિનિ વારજ સવિનારે,
ગુર શારદ સુપમાકથે, ચરિય રચ્યું કંઠે કવિનારે.
અંદ્ર તળી શાખે દુઆ શાંનિશ્ચરિ ગુરશયરે,
પીપલ ગચ્છ તેણું થાપીઓ આઠ શાપ તિદાં થાયરે.
શામન દેવે ચક્રેમરી ગુરને સાંનિધિ આવેરે,
મહિમા અનિહિંવ ધારની શામન જિનનું ગેભાવેરે,
ક્રી એ શાખા એ પાંચમી પૂર્ણચંદ્ર ગુર નાંખરે,
દુઆ પાટે ચનરમે પદ્મનિશ્ચરિ નાંખરે.
શ્રી ધર્મમાગરમુરિવડ તમુ પાટે ગુણુ માજેરે,
શ્રી વિમલપ્રભ મૂરોવર સોઢે જયવંતા એ રાજેરે.
તે ગુરના પય પ્રણુમી ગાયો જાણુકુમારે,
મુનિ મુજપાસ જણે ઇમ કીજે સક્ત અવનારે.

૨૧

૨૨

૨૩

૨૪

કવરા

પ્રથિ જાણુ મુણુએ x x x

—પર ૭ શ્લોક ૯૫૫ અથાથ. ૨૫-૧૫ લીં. રત્ન. ૭.

આ પિંડલગચ્છમાં જે બીજા ધર્મમાગરમુરિ થયેલા અને જેના
લેખ ધાતુપ્રતિમા પરના અ. ૧૫૧૨, ૧૫૧૫, ૧૫૩૦, ૧૫૩૧ અને
૧૫૩૫ ના મળી આવે છે, તે આ ગચ્છની ત્રિભવિયા શાખામાં થયેલા

૪ ખંધકસૂરિ સજાય.

આદિ—

પહિલું પ્રણમું સરસતિ સામિણી, ગજગતિ ચાલઈ હંસાગામિણી,
ગજમતિ ચાલઈ હંસાગામિણી.

હંસાગામિણિ નમી પહિલું પછપ સહિયુર મનિ ધરૂં,

તે પ્રભાવિછે ક્ષમાસંબંધ શાસ્ત્ર જોઈ હું કરૂં,

સાવત્રિય નયરી ભલી નયરી રાજા શ્રી જિતશત્રુ એ;

પુર ગામ દેસે કરી મોટઉ ખંધક નામિઈ પુત્ર એ.

અતે—

ખંધક સૂરિનિઈ ધાણુઈ ધાલી પીલએ,

અગનિકુમાર પદવી પાવએ,

પાવ એ પદવી ક્રોધ કારણિ દેસ તિહાં બાલિઉ ધણુઉ,

દંડકારણ નામ દૂરિ ક્રોધ ફલ એહવાં મુણુ,

તેહ તણે શિષ્યે પાંચસિઈ તિહાં મુગતિ હેલાંમાહિ વરી,

પ્રમોદશીલહ શીસ જંપઈ ધર્મકર ક્ષમા મનિ ધરી.

૧૩૬ જયવંત સૂરિ* (અપરનામ ગુણસૌભાગ્ય. વડતપા-

ગચ્છ વિનયમંડન ઉપાધ્યાય શિ૦)

(૨૩૬) શૃંગારમંજરી સં. ૧૬૧૪. (આમાં શીલવતીનું ચરિત્ર છે.)

* વડતપાગચ્છના સ્થાપક વિનયચંદ્રસૂરિ થયા કે જોણે પહેલાં તપગચ્છીય (નવીન કર્મ ગ્રંથાદિના કર્તા) દેવેન્દ્રસૂરિ પાસે દીક્ષા લીધી હતી ને સાર પછી સૂરિપદ લઈ તેમનાજ સમયમાં જુદી પ્રરપણા કરી અને પોતે ખંભાતમાં વડી પોશાળમાં રહ્યા, તેથી તેમનો ગચ્છ વૃદ્ધ પોશાલિક તપગચ્છ અને હુંકમાં વડો તપગચ્છ ઓલખાયો. (આ સં. ૧૩૦૦ ની પછીના ૨૫ વર્ષમાં બન્યું) સાર પછી આ વડતપગચ્છમાં રત્નાકર સૂરિ થયા કે જે પ્રસિદ્ધ રત્નાકર પચીસીના કર્તા ગણાય છે, તેમણે સં. ૧૩૭૧ માં શત્રુંગ્યપર સમરાચાહે કરાવેલી ઋષભદેવની

દુખ દુર્ગતિ ભંજણુ જણુમણુ રંજણુ, ભવિયણુ પૂરિઈ મુંહ સુહ,
તપગણિ સુહાકર ગુણુમણિ આગર, પ્રમોદશીલ પડિતપવર,
તસુ શીસ બોલઈ અમીય તોલઈ, સીમધર જયકાર કર. ૩૭

૨ શ્રી ૨૦ વિહરમાન બોલ પ સંયુક્ત ૧૭૦ જિનનામસ્તવન,
અતે— સં. ૧૬૧૩ કા. શુ. ૧૦.

સંવત સોલ તેરોત્તરઈ એ, ફાગણુ શુદ્ધ દસમી ભણિઉ,
સત્તરિસુ જિન સંયુજ્યા એ, ઉચ્ચ હીઅઈ આણિતુ. ૨૪
સત્તરિસુ જિનવરતાણુંએ, સ્તવન ભણિઈ નરનારિ તું,
તે નર સુખ સંપતિ લલિઈ એ નિશિઈ તરઈ સંસાર તુ. ૨૫

કલશ.

હય મકલ જિણુદહ દુઃખ નિકંદહ, પંદઉ ભવિઅણુ ભાવસિઉએ,
દુખ દુર્ગતિ ભંજણુ જણુમણુરંજણુ, જિણુ ગુણુ ગાઉ દરયસિઉએ,
તપગણહમંડણુ દુરીયવિહંડણુ, સોમવિમલ સાર જયવિરએ,
પ્રમોદશીલહ સીસ જંપઈ સંધ અહવિહ મુહકરએ ૨૬
૩ વીરસેન સગાય. (વિષય-ઉપશમ).

આદિ—

મરસતિ સામિણિ પહિહું પ્રણુમીધ, અવિરય વાંણી નેહ નામિ પાંમીધ,
પામીધ વાણી નેહ નામિઈ તેહના પય પ્રણુમી કરી.
ભમા સખધ હુઅ બોલું સાંભવળ્યો જલટ ધરી.
નયરીઅ અપા અતિહિં રઅડી, નિહા જિતસત્રુ રાજી.
પૂર ગામ દેસહ કરી મોટઉ સમસ મહીઅસિ ગાજી. ૧

*

x

*

*

અતે—

ધણિપરિ જે નર ઉપશમ આદરિઈ તપ જપ સંયમ ભાષિઈ અણુમરિઈ
અણુસરી ઉપસમ ધર્મ કરસિઈ, સંભારસામર તે તરિઈ.
ધર્મધ્યાન સુધાં નેહ કરસિઈ, યુગતિરમણીસું તે વરિઈ,
ક્ષમા અનધ જિનધર્મ કરસિઈ, સુખ લડીસે તે નરા,
પ્રમોદશીમહ સીસ જંપઈ, ક્ષમાપર ટુંહે નરવરા. ૨૫

ખીજ પ્રતમાં નીચે પ્રમાણે આદિમાં છે.

ફહા-ઉદય અધિક દિન દિન હવઈ, જેહનઈ લીધઈ નામ,
તે પાંચે પરમેષ્ટિને, હું નિત કરું પ્રણામ.

શાસન સોહકરી સદા, શ્રી વિદ્યા શુભરૂપ,
તે મન સમરૂં જેહને, સેવે સુરનરભૂપ.

પાઠક રાખી સંઘ સાથે ચાલી નીકળ્યા. તે પાઠક પાસે કર્માશાએ પ્રાર્થિક
અભ્યાસ કર્યો, આ ધર્મરત્નસૂરિના જે પ્રધાન શિષ્યો હતા-૧ વિદ્યામં-
ડન (કે જેને સૂરિએ આચાર્ય સ્થાપ્યા) અને રજા ઉપરોક્ત વિનયમંડન.

ગૂજરાતના આદ્યશાહ બહાદુરશાહને જ્યારે પોતાનો મોટો ભાઈ સીકં-
દર ગાદીપર હતો ત્યારે રીસાઈ ચિતોડ ગયો તે વખતે કર્માશાએ એક
લાખ રૂપિયાની મદદ કરી હતી, પછી જ્યારે બહાદુરશાહ આદ્યશાહ થયો, ત્યારે
કર્માશાને બેલાવી તેણે બહુ માન આપ્યું. કર્માશાએ આદ્યશાહનું દરમાન
લાઈ શત્રુંજય પર ઋપમનાથ તથા પુંડરીકની મૂર્તિની સં. ૧૫૮૭ વૈશાખ
વદિ ૬ રવિવારને દિને પ્રતિષ્ઠા કરી અને તે આ વિદ્યામંડન સૂરિના
હસ્તેજ કરવામાં આવી. આ વિદ્યામંડન સૂરિના પ્રતિભાલેખ
સં. ૧૫૮૭ નો ભાગ ખીજમાં અને સં. ૧૫૯૭ નો ભાગ પહેલો
સેમાંક ૧૧૦૭ મળે છે. આ સૂરિના શિષ્યો નામે જયમંડન,
વિવેકમંડન, રત્નસાગર, સૌભાગ્યરત્ન (પછીથી થયેલા સૂરિ કે જેનો
પ્રતિભા લેખ ભાગ ખીજમાં સં. ૧૬૩૪ નો મળે છે.) અને સૌભાગ્ય-
મંડન હતા, કે જે બધા શત્રુંજયપર ઉક્ત ઉત્સવ પ્રસંગે હાજર હતા.
આ પૈકી વિવેકમંડને ચિતોડમાં પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથનાં ઉક્ત
કર્માશાએ મંદિરો બંધાવેલાં તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

વિનયમંડન પાઠક ઉપાધ્યાયે પણ ઉપરોક્ત શત્રુંજયનાં ઉત્સવમાં
સારો ભાગ લીધો હતો. તેમના શિષ્ય વિવેકધીર ગણિ અને આપણા
કવિ જયવંત સૂરિ. વિવેકધીરે ઉક્ત ઉત્સવની પ્રશસ્તિ સંસ્કૃતમાં રચી.
તે ઉપરાંત તેજ સમયમાં લાવણ્યસમયે (જુઓ નં. ૬૬) આ કર્મા-
શાના ઉદ્ધારની નાની પ્રશસ્તિ સંસ્કૃતમાં પોતાના હસ્તથી લખી છે. (સં.
૧૫૮૭) કે જે પ્રશસ્તિ હાલ શત્રુંજયપર કોતરેલી વિદ્યમાન છે. વિવેક-

દુષ્ણ દુર્ગતિ ભંજનમ્ જાત્યમ્બુ રંજનમ્, જાનિયમ્ પૂરિઈ તુદ સુદ,
તપમતિ સુદાકર મુખમણિ આગર, પ્રભાદશીસ પદિનપર,
તમ્બુ મીસ બોલમ્ જામીય તોલમ્, મીમંધર જામકાર કર. ૩૭

૨ શ્રી ૨૦ વિદુરમાન બેલસ પ સંયુક્ત ૧૭૦ જિનનામરતપન.
અંતે— સં. ૧૬૧૩ શ. સુ. ૧૦.

મંપન સોસ તંજાતાર્ધ એ, ફામ્બુ શુદ્ધિ દનમી જાનિય,
મતરિસ જિન મંયુજ્યા એ, તસર દીમાઈ આજિયુ. ૨૪
મતરિસ જિનપરનાતુએ, રતપન બાજિઈ નરનારિ તુ,
તે નર સુખ મંપતિ જાદિઈ એ નિમિઈ તરમ્ સંસાર તુ. ૨૫
કામ.

મ્બુ મકત જામ્બુદ દુષ્ણ નિજંદ, પંજી જાવિમ્બુ બાવમિજમે,
દુષ્ણ દુર્ગતિ ભંજનમ્ જાત્યમ્બુરંજનમ્, જિનમ્ મુખ માત્ર દરગારિજમે,
તપમતિમ્બુ દુરીયવિદંબુ, સોમવિમલ માર જાવિજમે,
પ્રભાદશીસ રીસ જામ્બુ મંપ મત્તવિદ મુદકરમે ૨૬
૩ શ્રીધર્માન મજાપ. (જિવન-તપમ) .

આદિ—

નરમનિ નાનિનિ પદિત પ્રજામી, અવિરસ જાગી જોદ નાનિ પામી,
પામી જાગી નર, નાનિઈ તેદના પપ પ્રજામી કરી.
જામા જામ્બુ મુખ બોલ સંભવજો જામર મરી.
નપરીમ્ જામા અનિદિં જામરી, નિદા જિનસમ્ સજ્જ.
પર મામ રેમદ કરી જામ્બુ સજ્જ મરીઆજિ આજ્જ. ૧

અંતે—

જાવિર નર નર જાવનમ્ આદરિમ્ તપ જામ્બુ મંપમ્ જાનિઈ જામ્બુમરિઈ
જાવિરમ્ તપમમ્ મર્મ કરિઈ, સંસારસાગર તે તરિઈ.
પદમ્બાન મ્બા જોદ કરિઈ, મુખનિરમ્બીયુ તે વરિઈ.
જામા જાવનમ્ જિનપમ્ કરિઈ, સુખ મરીમે તે નર.
પ્રભાદશીસ રીસ જામ્બુ, જામાપર જામર નરવસ. ૨૫

ખીજી પ્રતમાં નીચે પ્રમાણે આદિમાં છે.

ફૂલા-ઉદય અધિક દિન દિન હવર્ધ, જેહનઈ લીધઈ નામ,
તે પાંચે પરમેષ્ઠિને, હું નિત કંઈ પ્રણામ.

શાસન સોહકરી સદા, શ્રી વિદ્યા શુભરૂપ,
તે મન સમઈ જેહને, સેવે સુરનરભૂપ.

૧

૨

પાઠક રાખી સંઘ સાથે ચાલી નીકળ્યા. તે પાઠક પાસે કર્માશાએ ધાર્મિક
અભ્યાસ કર્યો, આ ધર્મરત્નસૂરિના જે પ્રધાન શિષ્યો હતા-૧ વિદ્યામં-
ડન (કે જેને સૂરિએ આચાર્ય સ્થાપ્યા) અને રત્ન ઉપરોક્ત વિનયમંડન.

ગૂજરાતના બાદશાહ બહાદુરશાહને બ્યારે પોતાનો મોટો ભાઇ સીકં-
દર ગાદીપર હતો ત્યારે રીસાઇ ચિતોડ ગયો. તે વખતે કર્માશાએ એક
લાખ રૂપિયાની મદદ કરી હતી, પછી બ્યારે બહાદુરશાહ બાદશાહ થયો, ત્યારે
કર્માશાને બોલાવી તેણે બહુ માન આપ્યું, કર્માશાએ બાદશાહનું ફરમાન
લાઇ શત્રુંજય પર ઋપમનાથ તથા પુંડરીકની મૂર્તિની સં. ૧૫૮૭ વૈશાખ
વદિ ૬ રવિવારને દિને પ્રતિષ્ઠા કરી અને તે આ વિદ્યામંડન સૂરિના
હસ્તેજ કરવામાં આવી. આ વિદ્યામંડન સૂરિના પ્રતિમાલેખ
સં. ૧૫૮૭ નો ભાગ ખીજમાં અને સં. ૧૫૯૭ નો ભાગ પહેલો
લેખાંક ૧૧૦૭ મળે છે. આ સૂરિના શિષ્યો નામે જયમંડન,
વિવેકમંડન, રત્નસાગર, સૌભાગ્યરત્ન (પછીથી થયેલા સૂરિ કે જેનો
પ્રતિમા લેખ ભાગ ખીજમાં સં. ૧૬૩૪ નો મળે છે.) અને સૌભાગ્ય-
મંડન હતા, કે જે બધા શત્રુંજયપર ઉક્ત ઉત્સવ પ્રસંગે હાજર હતા.
આ પૈકી વિવેકમંડને ચિતોડમાં પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથનાં ઉક્ત
કર્માશાએ મંદિરો બંધાવેલાં તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

વિનયમંડન પાઠક ઉપાધ્યાયે પણ ઉપરોક્ત શત્રુંજયનાં ઉત્સવમંદ-
સારો ભાગ લીધો હતો. તેમના શિષ્ય વિવેકધીર ગણિ અને આપણા
કવિ જયવંત સૂરિ. વિવેકધીરે ઉક્ત ઉત્સવની પ્રશસ્તિ સંસ્કૃતમાં રચી.
તે ઉપરાંત તેજ સમયમાં લાવણ્યસમયે (જુઓ નં. ૬૬) આ કર્મા-
શાના ઉદ્ધારની નાની પ્રશસ્તિ સંસ્કૃતમાં પોતાના હસ્તથી લખી છે. (સં.
૧૫૮૭) કે જે પ્રશસ્તિ હાલ શત્રુંજયપર કોતરેલી વિદ્યમાન છે. વિવેક-

(૨૩૬) માપિદતા રાસ સં. ૧૬૪૩ માગશર શુદ્ધ ૧૪ રવિ.

આદિ—

દ્વદ્વા

પ્રથમ નાથ દાતા પ્રથમ. જગચુર પ્રથમ યુગાદિ,

પ્રથમ જિજ્ઞાસુ પ્રથમજ નમ્ર, જોષિ કરી પ્રથમ પુણ્યાદિ.

૧

*

*

*

*

પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ સૂરિનો ગચ્છ રત્નાકર ગચ્છ કહેવાયો. આ ગચ્છની ભૂચકચ્છીય (ભરચી) શાખામાં અનેક આચાર્ય થયા તેમાં વિજયરત્ન સૂરિ નામના એક પ્રતિષ્ઠિત આચાર્ય થયા કે જેના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૫૩૭ ના ધા. પ્ર. સં. બામ પહેલાના લેખાંક ૩૪, ૫૮, ૫૨૭ મા, અને બામ બીજામાં સં. ૧૫૧૩, -૧૫૨૯, અને ૧૫૩૭ ના અને નાહરકૃત સંગ્રહમાં સં. ૧૫૩૦ ના મળી આવે છે. તે પૈકી એક પરથી જણાય છે કે તેઓ વિજયધર્મસૂરિના પદધર હતા (વિજય-ધર્મસૂરિ તે વિજયનિલક સૂરિના પદધર હતા) આ વિજયરત્નસૂરિના ધર્મરત્નસૂરિ નામના શિષ્ય થયા કે જેના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૫૪૪, -૫૩-૬૧-૬૫-૬૬ ના ઉક્ત બામ બીજામાં મળી આવે છે. આ ધર્મ-રત્નસૂરિએ સઘપતિ ધનરાજના સંઘમાં આશુ વગેરે તીર્થોની જાત્રા કરી તે સઘ સાથે મેદપાટ (મેવાડ) માં જઈ ચિત્રકૂટ (ચિતોડ) પર્વત ગયા ત્યાં તે વખતના મહાન સગ (સત્રામસિંહ) રાણા (રાજ્ય સં. ૧૫૬૫ થી ૧૫૮૬) એ મહા ઉસવથી પુરપ્રવેશ કરાવ્યો તે નગરમાં પ્રખ્યાત કર્માશાના બાપ તોલાશાહ તે સૂરિની ભક્તિ કરવા લાગ્યા. રાજસભામાં તે સૂરિએ પુરષોત્તમ નામના બ્રાહ્મણને વાદમાં પરાજીત કર્યો, તોલાશાહે શત્રુજયપર પહેલાં વસ્તુપાત્રે (સં. ૧૨૪૮) કરાવેલી પ્રતિમા અને ત્યાર પછી સત્રામસિંહ સોનીએ સ. ૧૩૭૧ માં ઉપરોક્ત રત્નાકર સૂરિશ પાસે પ્રતિષ્ઠિત કરાવેલી પ્રતિમા પર મુમક્ષમાનોએ આક્રમણ કરેલ હોવાથી તેનો ઉદ્ધાર કરવાની ઇચ્છા કરતાં ધર્મરત્નસૂરિએ જણાવ્યું હતું કે તે મનોરથ તેના પાત્ર પુત્રોમાંથી સૌથી નાનો કર્માશા પૂર્ણ કરશે અને તેની પ્રતિષ્ઠા પોતાનો શિષ્ય કરશે. પોને ત્યાં સ્વશિષ્ય નામે વિનયમંડન

૩૦

જે જગિ ધર્મસદાય ગુણાદર સુવિદિતનધ ધુરિ, દ્વિધ
તસ સીસ ગુણસોમાગ સુનામર્ધ, જયવંતસૂરિ પ્રસિદ્ધ,
તોણુઈ રસીકજન આચક બાણો વિરચઈ સતીસુચરિત્ર,
ઉત્તમ જન ગુણ સુણતાં બાણતાં, હુઈ જન્મ પવિત્ર ૫૨૮
સંવત્સોલ્લ સોહામણો હો, સુદાદૃઢહો ત્રિતાલઉ ઉદાર (સં. ૧૬૪૩)
માગસિર મુદિ ચક્રદસિ દિનઈ હો દીપંતુ રવિવાર. ૫૬૧

૩૦

દીપંતુ રવિવાર સુરોદિણિ સસિ, વરતધ ટપરાશિ.
એ ઋપિદત્તા ચરિત્ર વપાણિઉ, જયવંતસૂરિ ઉલ્લાસિ,
નૂન અધિક જે દૂર્ધ આગમથી મિથા દુકક તાસ,
કવિતા વક્તા શ્રોતાજનની, ફલયો દિનિ દિનિ આસ. ૫૬૨

(પૃ. ૨૨ પં. ૬૫ ગુ. વિ.) ૩૦ ખં ૧,

—ધનિ ઋપિદત્તા રાસ સંપૂર્ણ. અંચાત્ર. ૯૦૦ શુભં ભવતુ.
પા. ૪૯ પં ૯ આ. ક., ૨૩-૧૩ માં.; ૩૫-૧૨ વી. પા.; ૧૯-૧૭ લીં,

—સં. ૧૭૦૬ વર્ષે બાદ્રવા વદિ ત્રયોદશી વાર સોમે અંચાત્ર
૯૦૦. ૨૮-૧૪ બાલવિજયજી; ૧૯-૧૫ લીં.

(૨૩૭) નેમિરાજીલ ખારે માસ વેલ પ્રખંધ.

આદિ— રાગ મહાર-ધૂરિ દ્વલ—

વિમલ વિહંગમવાદિની, માતા ઘઉં વરદાન,
દાદશ માસ સોહામણા, ગાઉં જિન ગુણ ગાન. ૧
વેધક જન મન રીઝવઈ, માનનિ મોહણ વેલિ,
ગુણસોમાગ સોહામણી, વાણી ઘઉં રંગરેલિ. ૨
મુગતિ માનિની મનિ ધરી, રાગુલિ છંડિ નેમિ,
પિઉ વિધુરત ભોજકુંચરિકું, વિરહ દંદઈ જિઉ નેમિ. ૩

x

x

x

x

મિદ્ધા મુઝ વાળીએ, તે' દીધી છે ચંગ,	
વધી વિગેરેં વીનનું, દિગે રસ રંગ આમંગ.	૩
ઝાવિદતા નિર્મલ થઇ, તે નિજ સત્ય પ્રમાણ,	૪
જાસ-આમ્યાન વાળીયા, દિધ મુઝ નિર્મલ વાણિ.	૫
કવિના મદિમા વિસ્તરે, ફલીઈ વક્તા આસ,	
આતા અનિ રંગે જિજોં, એ દિધ વચન વિશ્વામ,	૫
વિવિધપરે કેસવાળુ, નિજ રમતિ અનુસાર,	
તુઝ પપડમસ પ્રસાદથી, જગિ વાણી વિસ્તાર.	૬
પૂર્વે છે રાખે કર્મ, એદનાં અરિત પ્રસિદ,	
તોદુઝ રસિક જનામરે, એ મે' ઉગમ કાંધ.	૭
કેવા લલી મુકને' મર્ઝ, કાંધ કસકદ છે,	
તે ઝાવિદતા સુઅરિત, સુખગે સદુ સવિવેદ.	૮

અતિ—

વડ તપગઝ સોદાકરો, શ્રી ચિનપમંડન સુરશનિ,
રતનમ આગમકા હો જે જગિ ધર્મમદાય.

ધીર ગબ્બિ શિશ્વશાસ્ત્રમાં અપ્રતિમ નિપુણ હતા ને તેમજે ઉક્ત તીર્થો-
દ્વારના કાર્યમાં મદમ નિરીક્ષણ સક્તિ વાપરી છે ને શિશ્વોએના નિર્મા-
ણપર પૂરી હેખરેખ રાખી છે કે જેનું સુદક્ષ દક્ષ જન પ્રાપ્ત ભોગવે
છે; આ ગબ્બિના સુરભાઈ જયવંત પંડિતે સ. ૧૬૧૪ માં મુજરાની કવિ-
તામાં 'મુગાર મજરી' નામનો એક કથ જનામ્યો છે કે જેની રચના
મળી સરગ અને મુકર છે. આમાં શીલવતીનું અરિત વર્ણવેલું છે. આ
દકાકન સાદાર મુનિમદારશસ્ત્રી જિનવિજયજીના સંયુગ્મ તીર્થોદ્વાર પ્રત્ય-
ધની પ્રસ્તાવના પરથી લીધી છે. વિશેષમાં ત્યાંથી જોઈ લેજું. આપણા
કવિએ પછી સરિની પદી પ્રાપ્ત કરેલી જણાય છે. સં. ૧૫૮૭ માં
સંયુગ્મોદ્વાર વખતે ૨૦ વર્ષની ઉમરે આઝમાં આજી મળીએ, અને
૧૬૪૩ ની તેમની કૃતિ ખળા આવે છે તે પરથી તે આઝમાં આર્જુ
૭૨ વર્ષ જીવ્યા જણાય છે.

૧૩૬ ક. સહજરત્ન (આં. ધર્મમૂર્તિ શિ૦)

૧ વૈરાગ્યવિનતિ. સં. ૧૬૦૫ કાર્તિક શુ. ૧૩ રવિ. નિંધરારી ગામમાં
આદિ—

આજ સફલ મનોરથ મનતણા, ભગતિઈ ગુણ ગાઉ જિનતણા,
શ્રીય કુંથનાથ દેવ અતિહિં ચંગ, નીંધરારિ નયર છઈ બહુચ રંગ. ૧

*

*

*

*

અંતે—

તૂં સ્વામીય દુષ્પભયભંજણુ, તૂં અ સ્વામી શિવપુરમંડણુ,
સંવત્સર સોલ પંચોત્તરઈ કાર્તિક શુદિ તેરસિ રવિ દિનઈ. ૧૩

વિધિ પપિ ગછિ ગિર્યાડિ ગુણભંડાર, શ્રીય ધર્મમૂર્તિ સરી સુવિચાર;
આગમ જે સુત્ર વિચારસાર, પડિબોહઈ ભનીયણુ તે ઉદાર. ૧૪

ચાલિ—દધિ મંગલકારણુ દુરીનિવારણુ તરણુતારણુ જગગરો,
નીંધરાર ગામિઈ સુકૃત કામિઈ શ્રી શ્રીમાત્રી જયકરો.

જેહ ભાવ ભગતિઈ એક ચિત્તઈ કુંથનાથ તીર્થકરં,
વણારીસ સહજરત્ન બોલઈ, એહ જિનવર સુરતર. ૧૫

—સં. ૧૬૧૮ વર્ષે માહવદિ ૧૩ શનૌ. લક્ષતં.

(વિ. ધ. ચોપડા પાના ૧૭૦-૧૭૧)

૨ ૨૦ વિહરમાન સ્ત૦ સં. ૧૬૧૪ આસો શુદ ૧૦ કાવિહામાં.
આદિ—

સરસતિ દેવીય નમીય પાપ, ઊલટ અંગિ આંણીય;
મહીયલિ મહાવિદેહ ખેત્ર સાર, જિનવર ગુણ જાંણીય.

વિહરમાંન વીસહ જિણુંદ, યુણિયું જિન વગતિઈ,
શ્રી સીમંધરિ પ્રથમ દેવ ગુણ ગાઉ ભગતિઈ. ૧

*

*

*

*

અંતે—

સંવત સોલ ચૌદોત્તરઈ એ, આસો માસિ ઉદાર,
શુદિ દશમી વિજયા દિનિહિં શ્રી ધર્મમૂર્તિ ગણધાર.

અતે—માર મારા ગુણ ગિજનગ્રાહો મારાં મકરો પ્રમાદ,
 • ત્રાદિ અનંતી આમમઈ દો, સુગુનાં દુર્ધ આદલાદ,
 ગુદ્ધ-સુગુનાં દુધ આમલાદ સદાઈ, ગિજનગુણ અતિદિ રસાસ,
 મન નાથ જાવિ નેહજ બળનાં દિન દિન મંગલમાત્ર,
 શ્રી વિનયમંડળ ઉવજાઃ અનોગમ, તપમજ ગવંજે અંદ,
 તસુ રસિસ જયવંત સરિન્દ વણી, સુખતાં દુર્ધ આલ્યંદ. ૭૭
 —ગણિ ત્રાદિસુંદર ત્રાખત શ્રીમસજા નગરે સયન ૧૭૦૬
 ૪-૨૧. (વિ. ધ. —મંધામ શ્લોક ૧૭૫. ૪-૧૭ લી.;—હાલમલ પાનાં
 ૧૦ અમ૦

૩ રીમંધર રતયન.

આદિ—

રામ આગેરી.

સ્વરિતશ્રી પુંડરગિણી, ગોરો સુગુણ રીમંધર રતયનિ
 મુદ બોલનાં અમૂન કરે, મનોદર મોદન નામ
 ગુણ-કમલ તોરે વેપીઓ, મન-ભમર મુઝરસ પ્રિર.
 તુમ બેટવા અસજો ધણો, કિમ કરે ધાનિક દુરિ રે
 વાદલા તું પરદેસે જા રહિડરે.
 દુરિ નયન મેલસાવરે, વાદલા તું ૧

*

*

*

✕

અતે—

સાધુ શિરોમણિ જાણીએ તો, શ્રી વિનયમંડળ ઉવજાવરે;
 તસુ રસિસ ગુણ આમલો તો, જાદલા પડિત રાવરે. એદવારે ૭૬
 આસો મુદિ પ્રિનિમ દિને તો, શુકવાર એકાંતરે.
 કામવ જયવંત પડિને તો, કિણીઓ માત્રિમ રાનિ રે—

એદવારે ગુણ તુમતળા. ૩૭

—૩—૧૩ માં; પ્ર૦ કા૦

[આ કવિને માટે જુઓ મારો લેખ આત્માનંદ પ્રસાદના
 વીરના ૨૧૫૦ ના ૧૦ મા અંકમાં પ્રકટ થયેલ છે.]

કર્મફલા ફલ જાણવા મિત્રાનંદ ચરિત્ર
ગોત્રિસિ બહુ બુદ્ધિ કરી સુણયો મહુ ધકચિત્ત.

* * * *

અતે—

એવંદણીક ગચ્છે સહિગુરુ સાર, સકલ કલા કેરો ભંડાર,
શ્રી દેવગુપ્ત વંદુ સૂરીસ, કરજોડી કહે તેહનો સીસ. ૧૬
સંધ કથન થયાં ઉલટ ઘણો, રચ્યો રાસ મિત્રાનંદ તણો;
કુંથુ જિણેસર તણે પસાય, રચી ચોપઘ ઉંઝામાંહિ, ૧૭
કુંણુ સંવત્સર કેહે માસ, રચ્યો રાસ તે કહું વિમાસ.
સંવત સોલ છિડોત્તરો જાણુ, શાકે ચૈદ બહુત્તરિ વખાણુ. ૧૮
વદિ વૈશાખ ચોથિ તિથિસાર, મૂલ નક્ષત્ર નિર્મલ રવિવાર
તેણે દિને નિપાયો રાસ, સાંભલતા સવિ પુહચે ચાસ ૧૯
સર્વ ગ્રંથની સંખ્યા સુણો, દુહા ચોપઘ એકઠા ગુણો
ગાહા વસ્તુ તેહમાંહે ભલી, શતકપંચ બાવીસાં મિલી. ૨૦
વસ્તુ એક ચોપઘ સો ચાર, વલી એકતાલીસ અધિક વિચાર;
પ્રાકૃત ગાથા જાણો પંચ, દુહા પંચોત્તરનો સંચ. ૨૧
અધિકો ઓછો કહિયો જેહ, સહિ ગુરુ સાખે ખમાવું તેહ
કૃપા કરી કવિ ઉપર બહુ, ખરો કરીને ભણુજ્યો મહુ, ૨૨
ભણે ભણાવે ભાવે જેહ, સંકટ નાસેં દૂરે તેહ
એક મનાં સંભલિસે જેહ, મુગતિ સવિ લહસે તેહ. ૫૨૩

—રાજકોટ યતિના અંપાસરાનો ભંડાર.

(દિવંદનીકગચ્છ ઉપકેશગચ્છની શાખા જાણાય છે, તેમાં થયેલ
દેવગુપ્ત સૂરિના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૫૬૭, ૧૫૯૦, ૧૫૭૩, ૧૫૮૩
અને ૧૫૮૯-ધા. સં. અને ભાગ તથા નાહરકૃત સંગ્રહમાં મળે છે,
તેમાં તે સિદ્ધાર્થ સંતાનીય ઓળખાયેલ છે.

આત્મિ-ધર્મ આદિ ગિજેસર, સપત્ત નિયેસર, વિદરમાંન વીસર્ધ તત્ત્વાએ,
 ફં ફં મન રંગિર્ધ ઉસર ચગિર્ધ કાવિદૂનવર મુણીય,
 તેહ શિવમુખકારણ દુરીયનિવારણ તારણ શ્રીમધિર જિનદ,
 વંછીય મુદ્દ આપર્ધ મદિમા વ્યાપર્ધ કદર્ધ સુદગરન વાચક પ્રવર. ૯

[અંચલગઢના ધર્મમૂર્તિ મરિના પ્રતિમા લેખો સં. ૧૬૨૯,
 ૧૬૪૪, ૧૬૫૪ ના મળે છે. જુઓ ધા. મં. બામ ૧ અને ૨, તેમનો
 જન્મ સં. ૧૫૮૨ માં ત્રણાવતી-ખંબાનના હંસરાજ વણિકની હાંસમદે
 નામની સ્ત્રીથી થયો. જન્મનામ ધર્મદાસ. દીક્ષા ૧૧૯૯ માં, આચાર્યપદ
 અમદાવાદમાં સં. ૧૬૦૨ માં, અને તેજ વર્ષમાં ગઢનાથપદ મળ્યું.
 સં. ૧૬૭૦ માં પાટણમાં સ્વર્ગસ્થ થયા. જુઓ પદ્માવધિ).

૧૩૬ ખ. કમલસાગર (તં હર્ષસાગર ઉં. શિં.)

૨૪ અનિશય સ્તંભ કડી ૩૬ સં. ૧૬૦૬.

દ્વિરસ ગિંદુ લેખા (૧૬૦૬) વર્ષે વિજયપલસરિ રાજ્યે હર્ષ-
 સાગર ઉપાધ્યાયશિષ્ય કમલસાગરે ચક્રીસ અતિશય સ્તવન કડી ૩૬ તું
 રચ્યું.—મુનિશ્રી જિનવિગયજીની નોટ. હાલભાષ ભંડાર પાટણ. ધા.
 ૮૨ માં ત્રણ પાનાની પ્રતિ છે.)

૧૩૬ દેવગુપ્તસૂરિ શિષ્ય (બિવંદણીક ગચ્છ)

(૨૩૮) અમરદત્ત મિત્રાનંદ રાસ સં. ૧૬૦૬ (રા. ૧૪૭૨)

વે. વ. ૪ રૂ. ઉત્તમાં

આદિ—

વસ્તુ—

સકલ ગુણનિવિ સકલ ગુણનિધિ સકલ જિનરાય,
 પયપંકજ પ્રજામી કરી, બલે બાલે ભારતી નમેવીય.
 સદિગુરુ ચરણે શિરનમિ એક ચિત્ત પ્રવિસાય સેવીય

તસ પાય પાણુમી સીસ નામી, દુરિઅદુરગતિખંડણુ,

સેવર્ધ સુરાસુર, યુણુધ ભાસુર, ગરભવાસવિમંજણુ.

દ્વિજ ભણુધ દેવીદાસ સેવક, સકલ સંઘ મંગલકરો.

૬૬

—છર્ણપ્રત. સા. ભં. પાટણુ; પત્ર ૪ અને પત્ર ૩. પ્ર. કા.; વિ. ધ.

—ઐત્યં આદિ સંગ્રહ ભા. ૩

૧૩૯ પ્રીતિવિજય (ત. વિજયદાનસૂરિ-આનંદવિજય શિ.)

(૨૪૦) આરવત રાસ. ૧૬૧૨, માગ શુ. ૧૩ ગુરુ. સુહાલીમાં.

આદી—

પ્રણુમી સાંતિ જિણુસર સ્વામ, સંપતિ લહીન જોહને નામ,

શાંતિ જિણુદંતણુ ઉપદેશ, સુણુજ્યો ભવિકા કહું લવસેશ.

૧

પંચ પ્રમાદ રહિત જિનધર્મ, કીજે જિમ ટાલીજે કર્મ,

જતી શ્રાવક ભેદે દોય, ધર્મ કરે તે સુખીયો હોય.

૨

પ્રથમ ધરમ જતીનો કહું, શાંતિનાથ ચરિત્રથી લહું,

ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નગર મજાર, ધનો સાર્યવાહુ તિહાં સાર.

૩

*

*

*

*

અંતે—

સંવત સોલ બહોતરો માન, માગસિર મુદિ તેરસિ જાણુ,

સુહાલા નગરે ગુરુવાર, રચ્યો આરવત રાસ ઉદાર.

૧૮

તપગણુગગનવિભાસન ભાણુ, શ્રી વિજયદાન સૂરિ ગુણુમણિ ખાણુ,

તાસ સીસ પંડિત પરધાન, આનંદવિજય ગણિ ગુણુદનિધાન.

૧૯

તસ પદપંકજ ભ્રમર સમાન, જસ નામે સધસે જસ માન,

પ્રીતિવિજય કહે ભણુતાં એહ, વંછિત સંપદ આવે ગેહ.

૨૦

જિહાં લગે અવિચલ મેર ભૂધર, ગગને દીપે શશિ દિનકર,

તિહાં લગે પ્રતિપો એહ ચરિત્ર, ભણુતાં સુણુતાં ચિત્ત પવિત્ર.

૨૧

—ગાથા ૪૬૧. ૧૬-૧૪ લીં.

૧૩૮ હેમરાજ.

(૨૩૬) ધનાશાસ. ૧૬૦૬—૩૧.

એક હેમરાજ નામના વાચકે કાલિકાગાર્ય કથા અંથ લખ્યો છે (પાટણના બંદારમાંની પ્રતિ) પ્રચલિત લેખક તરીકે એમ આપી છે કે:-
 સં. ૧૬૦૬ લેઈ શ્રી ખરનર ગરુડે શ્રી ગિનભાણિકા સરિ વિજયરાજો
 શ્રી વિક્રમનગરે વાળ શ્રી વિજયરાજી સિંચ. વા. હેમરાજ / તે આ બંને
 તે બંને એક હોવા સંભાવે છે.

૧૩૮ ક. દેવીદાસદિજ.

+ કપદાદક માધાવીર રતનાચ. સં. ૧૬૧૧ આગે શુદ્ધિ પૂજિમા શુક,
 આદિ—

ગદગ નિખંદ પામે નખી, પાંગી પરમામંદ;
 રોડ કર જોડે વીનજું, ગોરીસંગે નિખંદ.

*

*

*

*

૧

અતે—

કલાસાની કાલ.

ઈમ દરજ ખરીનઈ રતનીક વીર નિખંદ,

સાગરપૂર મંડળ પાપ પ્રજાઈ સરિંદ.

૬૧

મઝ પૂન્ય પગાઈ પાપ્યા નિનવરસાપ,

મુત પાપપાત સવિ દુઃકૃત દરિ નઈ.

૬૨

શ્રી તપમગ્ગ નાવક શ્રી વિજયસન મરિંદ,

તમ પાપ પ્રજાનીઈ એવઈ સુરનરવંદ.

૬૩

તમ નામિ મુતનઈ ટલીકે બરમ નિધ્યાત,

નેવતા પાપ્ય નિનવર્મ જગત વિખ્યાત,

૬૪

મંવત રોડસે કવિયારોત્તર વરસાદે ઠેકે માન,

આગે શુદ્ધિ પૂનિમિ વાર વાક સુખ થાન.

૬૫

કલમ.

ઈમ મુખિક નિનવર વીર સખકર સાગરપૂર મંડળ.

૧૪૧ સિદ્ધિસૂરિ (ખિવંદણીકગચ્છ દેવગુપ્તસૂરિ-જયસાગર શિ.)

(૨૪૨) સિંહાસન બત્રીશી. સં. ૧૬૧૬ વૈશાખ વદ ૩ રવિ,
બારેજ (અમદાવાદ પાસે)માં.

આદિ—

વસ્તુ છંદ.

વિશ્વજનની ૨ પાય પણમેવિ,

સપલ વિશ્વસુખદારણી, મુગ્ધજન બુદ્ધિદાતા,

કવિયણુ મન આનંદની જગત્રમાંહિં તૂંહિ વિખ્યાતા,

કરજોડી તુમ્હ, વીનવું, દીઓ મુઝ નિરમલ મતિ,

કહું કથા વિક્રમતણી, તે મુણજો એક ચિત્તિ.

૧

ચોપમ્.

સરસતિ શુભમતિ દીઓ મુઝ સદા, જિમ વિક્રમ ગુણ ગાઈ મુદા,
પર ઉપગારી રાજ જિય, તારુકથા બોલીસ બહુભિય.

૨

ત્રિભુવનમાંહિ વિક્રમરાય, સત્વવંત ધુરિ સહી કહવાય,
ભૂમંડલ ભડવાઈ કરી, જસ કીરતિ ત્રિભુવન વિસ્તરી.

૩

તાસ કથા બત્રીસે નેહ, ભોજ ભૂપ આગલિ કહી નેહ,
સવિ સંબંધ અછે પ્રત્યેક, તે મુણજો સહુ ધરી વિવેક.

૪

સિંહાસન બત્રીસી તેહ, લોકમાંહિં સુપ્રસિદ્ધિ નેહ,

તાસ કથા હું બોલીસ ભલી, સાંભલતાં પૂગી મન રલી.

૫

પહિલું સિંહાસન ઉત્પત્તિ, સાંભલયો તે સહુ એક ચિત્ત,

નોયણુ લાખતણે વિસ્તાર, જંબુદ્વીપ છે વૃત્તાકાર.

૬

*

*

*

*

અંતે—

ને છે સંસ્કૃતકથા પ્રબંધ, તે કલો ભોજ તણો સંબંધ,

પ્રાપ્ત રસ અધિકો જાણીઈ, તેહ કારણિ એહ વખાણીઈ.

૬૯

કહી કથા આજેં નેહવી, કેતી કથા કહી કેલવી,

કવિ કહે તેહમાં મદેયો ખોડિ, ખમાવીઈ સવિહું કરજોડિ.

૭૦

૧૪૦ હર્ષરાજ (પો. વિદ્યાચંદ્રસૂરિ-લલ્લિધરાજ શિ.)

(૧૪૧) મુરસેન રામ. અ. ૧૬૧૩ ગ્રેક શુ. ૨ યનિ. અમદાવાદમાં.

અતે—

મંવન સોલ તેરેતકએ (૧૬૧૩), જ્યેષ્ઠ માસ સુવિધાવ,	
સુદિ પક્ષ દિન બીજનું, યનિવાર રચું રસાવ્ર.	૨૯
શ્રી પાર્શ્વનાથ પસાકવર્ષ, શ્રી ગુરુનર્ષ ઉપમારિ,	
સાધુ પુનિમા પદ્મિમંડપુએ, ઉદયાચક્ર ગિમ દિનકાર.	૩૦
અવિગ રંગિ મલપના એ, શ્રી ઉદયચંદ સૂરીં,	
નાસ પાટિ સોદાકરએ, તારકમાંદિ ગિમ ચંદ.	૩૧
શ્રી મુનિચંદ્ર સૂરીશ્વરએ, તામુપાટિ પ્રગટ પ્રભાવિ,	
વિદ્યમાન વિદ્યાનિધુ એ, ક્રિષાપાત્ર સુમ બાવિ.	૩૨

* * * *

નૃપમાંદિ ચક્રીસરએ, બૂળખલિ ગિમ ચોવિંદ,	
મપ્રિનિ શ્રી ગુરુ દીપનાએ, શ્રી વિદ્યાચંદ સૂરીં.	૩૬
તાસ મીસ મોદામણાએ, પડિન શ્રી લલ્લિધરાજ,	
રાસ રચિક નિય મનિ કરીએ, પંડિત શ્રી હર્ષરાજ.	૩૭
ગુણિ મુનિ મુંદર ગુણનિભોએ, ભાવરાજ અવિરાજ,	
દેવરાજ મુનીસરએ, ચેલા શવસી આંર.	૩૮
અદિમદાવાદ નગરમાંદિએ, વિજય મુદુરન અભિરામ,	
હર્ષરાજ પડિન બજુએ, સીકર્ષ વર્ગિત કામ.	૩૯

—૨૩ પત્ર દાખડા ૮૨—દાહ. બં-પાટણ; ખં ૧.

(માધુ પૂર્ણિમામઝમાં વિદ્યાચંદ્રસૂરિ-મુનિચંદ્રસૂરિના પદે યથેતાનો લેખ અં. ૧૫૪૬ નો મળી આવે છે. લેખાંક ૧૧૧૮ ધા. સં. પદેસે બાગ.)

(૨૪૩) કુલધન કુમાર રાસ. સં. ૧૬૧૮ આ. વ. ૮ રવિ.

અંતે—

હાલ-માલંતડુ.

ખિવિંદણીક ગજ ગુણનિહું પામી, શ્રી દેવગુપ્તિ સુરિરાય, સુ.
 ગજપતિ ગણનિધિ ગુણનિહુએ, માં સરોમણિ સીસ કહિવાય, સુ.
 પંડિત શ્રી જયસાગરએ, માં જ્ઞાનતણુ ભંડાર. સુ. ૬૧
 તસ પદ્મકમલનં સેવતુએ, માં સિદ્ધિસુરિ ગણહાર, સુ.
 કરજોડી તિ ઈંમ કહિ એ માં સીસ તણું સુવિચાર. સુ. ૬૨
 કુમર કુલધન ગાઠ્યાએ, માં જે જગિ ગુણહ ભંડાર,
 સંવત ૧૬૧૮ રોતરધએ, માં આવણુ માસ રસાલ.
 વદિ વ્યાહસ તિવિ જાણીધએ, માં રવિવાસર સુવિશાલ. ૬૨
 તિણુઈ દિનિએ રચિડ રાસએ, માં હરપ ધરી મનરંગિ સુ.
 જે ભણુઈ સુણુઈ નરનારિએ, માં સવિ સુખ તેહનધ અંગિ. ૬૩
 તે લહિ વંછિત સંપદાએ, માં તેહ ધરિ હુઈ ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ,
 પુત્ર કલત્ર પરિવાર સિહએ, માં વંછિત પામીઈ રિદ્ધિ. ૬૪

છતિ શ્રી કુલધન કુમાર રાસ સંપૂર્ણુ:—યતિ શ્રી ન્યાનવિજય તત્ત
 શિષ્ય ગ. વિનયવિજયેનાલેખી (ગુ. વિ.

(૨૪૪) શિવદત્ત રાસ. શકે ૧૪૮૮ (સં. ૧૬૨૩) વર્ષે કૃત:—જાપ્યા
 પ્રતિ. સં. ૧૬૬૭ પત્ર ૮ દાં ૮૨ હા. ભં. પાટણુ.

૧૪૨ હેમરતનસૂરિ (પૌં દેવતિલકસૂરિ-જ્ઞાનતિલકસૂરિ-
 રાજગણિ શિ.)

(૨૪૪) શીલવતી કથા. ૧૬૦૩ (૧૬૭૩?) પાલીમાં.

અંતે—

પૂનિમ ગજપતિ ગુણનિહો શ્રી ન્યાનતિલક સુરીસ,
 જસ પયપંકજ સેવતાં પૂજ્યે સયલ જગીસ. ૬૯
 તસ પટા પંકજ સૂર સમ શ્રી હેમરતન સૂરોદિ,
 સીલ કથા તિણિએ કહી પ્રતપો જાં રવિચંદ. ૭૦

- કિયુ કારણ એ કવો પ્રજા, દર્શ પરી સુન્નાલીન (૧) પ્રજા
મુનંદ પુરવો કારણ કરી, કદી કયા વિવરણ. ૭૧
- મુનંદ રંગ રંગાણિ આર, શ્રી અદ્ભુત પુરવર શ્રવિઆર,
નામ પામ પારેશુ બાપ, નેદ ગણાણુ કદી કેવલ. ૭૨
- નિર્દા શ્રી મંચનજી ઉપદેશ, રંગો એવી પ્રજા વિશા.
કવિ કરનેડી કદી એણીપરે, કદી દિવસ તેવડિ ન વિવર. ૭૩
- કાવ્ય મંચનજી કેવે ગામે, રંગો પ્રજા કે કદી વિશાણી,
સાવન રોક્ષ રોક્ષાણુ જાણિ, આક કાવ્ય પગાણીઆ ગણાણિ. ૭૪
- વદિ વેમાન યોજ નિધિઆર, ગદ્ય નક્ષત્ર નિર્માણ સવિઆર,
શ્રી મુનંદણુ પગાણે કરી, એવ પ્રજા કવિઓ વિવરણી. ૭૫
- મિનંદણીક મંત્ર અદિ મુનંદ, શ્રી દેવમુનંદિ ગદ્ય મુનંદાર,
તામ રીમ પડિત મુનંદિ, શ્રી જલપગામર નામ અંત. ૭૬
- તામ રીમ કરનેડી કરી, શિવમંદિ પગાણુ એવ ગરી,
આણી જાણ આણુમંદિ, એવ મુનંદા દુષ્ટ જલે દરિ. ૭૭
- બાણી બાણી કે મન બાણે, મંચન મુનંદા એવ પ્રજાણે,
જન પ્રજા આનંદા વિર દોષ, તાણ કયા મુનંદ મંદુ કેવલ. ૭૮
- જન દુ મંચન મંચિ દિનકાર, એવ મંદિ જિલ્દા મંદિનો આર,
નિર્દા એ રામ ગદ્ય જલકાર, જલે જલે કવિ જલપગકાર. ૭૯
- મિનંદામનગણીની નંજા, રંગો રામ જલે મંચે મંજા,
બાણી મુનંદા નવનિધિ મિલી, મંચિ જલની આન દુલી. ૮૦
- આણી આનિ પાણી જાણિ, આણી, કદી કયા તે મનને રંગે,
પગાણી જલપ પરી જિલ્દા, એવ કયા મુનંદા દુષ્ટ દરિ. ૮૧
- મનિ મિનંદામન દાનિમિત્રા પદમિ-પોષતા બોલમિનંદામન આપન
સિધિ મંચન મંચન-પ્રજાકરણ આનંદામન કયા મંચણી. રા. ૧૭૫૦
રા. ૧૭૫૦ મંચિ ૧૫ દિને આનંદામરે પડિત. સમનિત્રા મંચિ ૧૫
મિનંદ મંચિ મંચનિત્રા સિધિપદના શ્રી મંચનજી. ૪૮-૧૫ મં; રા. ૧.
[મુનંદ દેવમુનંદિ મંદિ આનંદા કવિ-દેવમુનંદિમિત્રા
(નં. ૧૩૬) ની નીચે પ્રિયજી.]

યુદ્ધ છતૌ, જસ પટ્ટીયૌ, વસુ પુડિ હુઆ વિખ્યાંત,
ચિત્રકોટ ચાવૌ ક્રિયૌ, સુણયો તે અવદાત.

૧૦

નર નર પતિ પાંડત સભા, સાંભલયૌ સહુ કોય,
પરચા દાંભન ધન દીધં, ધ્રમ સંત ધારી કોઇ.

૧૧

અતે—

x

x

x

ગોરા વાદલની એ કથા, કહી સુંણી પરંપર યથા,
સાંભલતાં મનવંછિત ફલે, રોગ સોગ દૂપ દોહગ ટલે.

૯૦૧

સાંમ ધરમ સાપુરસા હોઇ, સીલ દિઠ કુલવંતી ભેઇ,
હીંદુ ધ્રમ સત પરમાણુ, વાગા સુજસ તણા નિસાંણુ.

૯૦૨

ધનિ નારી પદ્મભિનો સીલ, સંકટ માહિ પાલ્યો સીલ,
સીલ પ્રતાપે છૂટ રાઈ, ગઢ રાખ્યો જસ દૂયો સવાઈ.

૯૦૩

ધનિ પગધારિ નર રજપૂત, સગલી વાતે રાખે ભૂત,
ઉતમ પુરસ ચરિત્ર સુપકદ, સુણતાં લહીયે પરમાણુદ.

૯૦૪

પૂનિમ પક્ષ ગિર્યા ગણધાર, દેવતિલકસરિ સુપકાર,
ગ્યાંનતિલક સરીશ્વર તાસ. પ્રતપે પાઠે બુદ્ધિ નિવાસ.

૯૦૫

પદ્મરાજ વાચક પરધાન, પુલવી પ્રગટ સકલ ગુણવાંન,
તાસ સીસ મનરંગે ધણે, હિમરતન વાચક ધ્રમ ભણે.

૯૦૬

વાત રચી એ વાદલ તણી, સાંમ ધરમ અતિ સોહાંભણી,
વીરા રસ સિંગાર વિસેષ, સીલ સધર પદ્મભિ સુવિવેક.

૯૦૭

સુણતાં સુપ ચતુરાઇ વધે, નીતરીત સૂરાતન સધે,
જિજમ તેજ હુઇ અતિ ધણો, વિવિધ કરી જાણે મંત્રણો.

૯૦૮

ખીછ પ્રતમાં નીચે મુજબ છે.

“ સંવત સોલહસૈ સૈતાલ, શ્રાવણ સૂદ પાંચિમ સુવિસાલ,
પોહવી પીઠ ધણુ પરગડી, સગલપૂરી સોહૈ સાદડી.

પ્રથવી પ્રગટ રાણુ પ્રતાપ, દિન દિન ચદતે તેજ વિખ્યાત,
તસ મંત્રીસર બુધિનિધાન, કોવેડયા કુલતિલક સમાન.

સાંમ ધરમ ધૂર ભાંભોસાહ, વૈરી વંસ વિધુસણુ રાહ,

સંવત રોહિણિરોહિણિ પાળી નવર મજારિ,

રીતકથા સાગી રંગી પ્રવચન વચન વિચાર.

૭૧

—સિધિનં ગણિ કેશરવિમલ ગણિ શ્રી દ્વાજવાસ મધ્યે-વિ. ધ. મંદાર.

(૨૪૫) દીક્ષાવતી. ૧૬૦૩—વિ. ધ.

(૨૪૬) મદિપાલ શ્યાપર્ષ-ગાથા ૬૮૬ સં. ૧૬૩૬.

(૨૪૭) ગોરાવાલ કથા-પદમણી શ્યાપર્ષ. સં. ૧૬૪૭, (૫) ધ.

વ. ૧૪ ગુરૂ, સાકડીમાં

(દીપમાં ૧૬૪૫-સોલસસિદ્ધ પણવાસ-સાગળપુરમાં.)

આદિ—

દસા.

સકલ સુવદાયક સદા સિદ્ધિ પુદ્ધિ સદિન ગુણેશ,

વિધનવિચારણ રિધકરણ, પદિલી તુલ પ્રભુમેશ.

૧

અક્ષ વિજ્ઞ સિવસં શુભે, નિનુ સમર્થ જસ નામ.

તિજ દેવી સરમતિ તર્જે, પદગુમ કૃ પ્રજામ.

૨

પદમરાજ વાચક પ્રભુતિ, પ્રભુમં સદગુર પાદ,

કેવલંત સ્તગી કથા, તથા ન દાર્ઘં કાદ.

૩

નવરસ દાર્ઘં નવનવા, સ્વયજી સત્તા સિખમાર,

કવીયાજી મુજ કીર્ત્યે કૃપા, વદતા વયજી વિચાર.

૪

વીરા રસ કુંદમાર રમ, દામ રમ દિન દેવ,

માંગિ પ્રમ વિધિ સાંભલો, ભુ વાર્ધ તનનેત.

૫

ગીત સાગ જગિ બાલીષ, જમુ પ્રમાદિ શુષ દેખ,

પદમણિ નિજી પરિ પાલીષા, માંભિયો સદુ દેખ.

૬

ગોરી વાદન રિંજી ગદિય, બિન્દે મુદક બિવિંત,

બોલિય વાન કર્ષ વધા, મુખ્યો સમસા સંત.

૭

સ્તનસેન રાજ તર્જ, હસિ રાલી કુલદેક,

મારો વાદન ચરિમા, સનસારી મુવિરેક.

૮

માગિ પ્રમ ન્યાં માગ્યો, વીરા રમ મવિમેત,

સદસ મે મેભા સદી, રાલી વ્યવનટ રેત.

૯

તાસ પિઆરી ચોપાઇ મનમાંની અતિમોજ,
તેં દાતા ચિત રીઝવણુ બધે કવિત સચોજ.
વહિ ચૈતહ સાઠૈ વરસ તિથિ ચોદસિ ગુરુવાર,
બધે કવિત સુવિત પરિ, કુંભલમેર મઝાર.

૯૧૬

૯૧૭

—ઈતિ શ્રી ગોસ્વાદ્વરિ એ ક્રૈતિક વિષયે પદમણી ચોપાઇ સંપૂર્ણ
રણુમ. સંવત ૧૭૬૭ વર્ષે પોપ વહિ ૧૦ દિને લિલિચક્રે અર્ધરાંમપુરવરે.
શુભ ભૂધ્યાત્ દીર્ઘાયુષાં શ્રીરસ્તુ. (૫૦ કાં)

—વિવેકવિજયનો ઉદયપુર ભં.— (દે. લા. પુ. ૬૩)

૧૪૩ કુશલલાલ (બં અભયધર્મ શિષ્ય.)

(૨૪૭)+ માધવાનલ કથા—પ્રબંધ—ચરિત (અથવા માધવાનલ
કામકુંદલા ચોપાઈ રાસ) સં. ૧૬૧૬ ફાગણ શુ. ૧૩ રવિવાર
આદિ—
જેસલમીરમાં.

વસ્તુ.

દેવિ સરસતિ ૨ સુમતિ દાતાર,
કાસમીર મુખમંડણી બલપુત્ર કર વિણુ સોહેં
મોહન તરવર મંજરી મુખમયંક ત્રિભોવન મોહેં
પયપંકજ પ્રણુમી કરી આણી મન આણુંદ.
સરિસ ચરિત શૃંગાર રસ પમણીસ પરમાણુંદ
માધવાનલ ૨ રૂપ નકરુંદ.

૧

ચવહલ વિદ્યાધર ચતુર વિદુર જાણિ સુરગુરુ વિચક્ષણ,
નારદ પું વરનાદ ગુણ લહું અવે બત્રીસ લક્ષણ.
કલા બહુતર અતિકુશલ અભિનવ ઈંદ્ર કુમાર;
સુગુર મુખેં જિમ સાંભલું વિરચિત તેહ વિચાર.

*

*

*

*

૨

તસ લલુ બાધ તારાંદ, અવની જાણી અવનરીયો દિ.

ધૂળિમ અવિચલ પાલે ધરા, સત્રુ સોદ દીવા પાવરા,

તસ આદેસ સદી સદમાય, વાદલવાન રમી સદમાય.

અંબી તિસા બાધો પરખંધ, આંમ ધરમ વીગરમ સંખંધ,

ઉત્તમ અમ દુવે અનિ ધણી, મોદ કમ કર જાણે મંત્રણી. "

સાંમ ધરમ પામંતા સદા, પામે નવનિધિ ધર સંધ;

[સુર નર સદ પ્રસન્ના કરે, વરમાત્રા લે કિરમી વરે]

૧૨ સિત માયા પોડ સંખંધ, ચંબુનાં પાંખે આણુંદ કંદ.

કલસ કવિત.

દેખરતનજી જુદિ હંદ ચોપર્ધ પ્રયમ દીય,

અમ કહુ વયળુ વિશેષ મુકવિ રાગમ ગુણ સ્પીય,

સુદિદ બંધ મંઆમ, સુર ચિત્તવેધક વાહક,

કવિન દુદા ચોપર્ધ, ધરે નૌનન જાદાં લાહક,

મદિસા મય ઉજ્જાલ કલી ત્રીવનરૂપ બૂણુ સજે,

રંગ રેપ બરે મિત્રામ, સિર શલ ક્યારી દરવન ઉપવન મજે. ૯૧૦

દુદા

કદ્દ દોદા કદ્દ ચોપર્ધ કદ્દ કદ્દ કવિન મુચંમ,

વયળુ નીરમ્યુ મિતિ રદ્દ, મન દુ ત્રિવેળી મંગ. ૯૧૧

અમરરાણુ જોનોંધ સુત, તપે બાળુ દીઢવાંળુ,

મિધીનાથ પુમાળુ પદ મોગજદિર મદિરાંચુ. ૯૧૨

પાટ બગન દિલ્લી પુરા મામ ધરમ પરધાન;

સંધિ સદગ રૂપા મુનન, નિરમય જુદિ નિધાંન. ૯૧૩

ચરાનન વેધક ચતુર, બેદ લમ બૂણવ,

બય હસ અજુક્ત માંમ ક્રમ, વાદવ બંધુ વિરદાલ. ૯૧૪

ગુણ્યાદક આપક સુમળ, દન મોર્મ દરિયાવ,

સંધિ માદ સર્વ સદા, ભાગવિગત્યનું બાવ. ૯૧૫

જોતાં નવરસ પણ જગિ, સવિહું ધુરિ સિણુગાર,
રાગે સુર નર રંજીયે, અખલા તસુ આધાર.

૨

વચન વિલાસ વિનોદ રસ, હાવ ભાવ રતિ હાસ,
પ્રેમ પ્રીતિ સંયોગ સુખ, એ સિણુગાર આવાસ.

૩

ગાહા ગૂઢા ગીત ગુણુ, ઉક્તિ કથા કલ્પોલ;

ચતુર તણા ચિતરીઝવણુ, કહિયે કવિ કલ્પોત્ત.

૪

ગાહા:—

મણુહર નવરસ મળે સુંદરનારીણુ સરસ સંબંધ,

નિરવમ કપહિ નિખલ્લા ગુણુ તુ સચણાજણા સુગુણા.

નલવર નયર નરિંદો નલરાય સૂચ ઉચ સલ્લ કુમરવરો.

પિંગલરાય તસુ ધૂઆ વનિતા મારવણિ વરણુ વસ્તુ.

*

*

*

*

અંતે—

ગાથા સાતસઈ એહ પ્રમાણુ, દૂહા નઈ ચક્રપઈ વધાણુ;

યાદવ રાહલ શ્રી હરિ(મેઘ)રાજ, જોડી તારા કુતૂહલ કાજિ. ૭૦૦

જેણી પરિ કવિ મુખિ સંભલી, તિણિ પરિ મઈ જોડી મનરલી;

દૂહા કેષ પુરાતન અજ્ઞ, ચક્રપદ બંધ કીલ મઈ પછડ. ૧

[અધિકો જે જોડ્યો છે બહુ, 'કવિયણુ તે સાંસહજ્યો સદ્,

પાડ્યો જિહાં વલી પાંતરો, તેહ વિચારી કરજ્યો ખરો.]

સંવત સોલસચ સત્તરોતરઈ, આપાત્રીજિ વાર સુરગુરઈ

જોડી જેસવમેર મઝારિ, સુગતાં સુખ પામઈ સંસારિ. ૨

અપરતર ગચ્છ સુગુર ગહગહછ, વાયક કુસલલાલ ઈમ કહછ,

મારવણીની એ ચક્રપઈ, એ સુણીજ્યો એકમના થઈ. ૩

[સાંભલતાં પામે સંપદ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ સુખ તિતિ સદા.]

[મારવાડમાં ઢોલામારની લોકવાર્તા ઘણીજ પ્રસિદ્ધ છે. તેના સંબંધમાં જેસવમેરના રાહલની પચ્છાથી કવિએ આ કૃતિ બનાવી છે. કૃતિ રસભરેલી અને કૌતુકી છે.] પાનાં ૧૭ ડા. ૮૨ હા. ભં. પાટણુ.

અંતે—

સંપત સોલ સોલોતરઈ, જેસખમેર મઝારિ;
શમણ સુદિ તેરમિ દિવસે, વિરચી આદિનિવારિ. ૫૪૫

ગાહા તહા નેં ચુપઈ, કવિત કયા સંબંધ;
કામકંઠલા કામિની, માધવાનત પ્રબંધ. ૫૪૬

કુશલકામ વાચક કહઈ, સરસ ચરિત સુપ્રસિદ્ધ;
જે વાચઈ જે સંબંધઈ, તીઆં મિતઈ નવ નિધિ. ૫૪૭

ગાથા (મયસંખ્યા પૂરાં છસે) સાગ પાંચસઈ, જે ચુપઈ પ્રમાણ;
તાહ (નેહ) સુચુર્વાં સુપ દીર્ઘ, જિમ જિમ (જે નર) ચતુરસુગણ. ૫૪૮

રાગમ (રાહમ) માલ સુપાદ ધર (માન પરાખર) કૂંપર શ્રી હરિરાજ,
વિરચ્યા ગોદ સિયુગાર રસ, તામ કુતુહલ કાજ. ૫૪૯

સારદ સુપસાઈ કરી, શીલ તથા અધિકારિ,
બાળુઈ સમઘઈ નેહ નર, સુપ પામઈ સંસારિ. ૫૫૦

—ઈનિશ્રી માધવાનત કામકંઠલા ચુપઈ રાસ સમાપ.

—પ્રતિશ્રી માધવાનત અકપઈ સંપૂર્ણ—ગણિ કનકસાગર પ્રિપિતં.

સંવત ૧૭૪૯ વર્ષે શમણ સુદિ નિજ બોમવારે સિપિતં કાશરીયા મંથે
(આ પ્રત મુનિમદરાજશ્રી સિદ્ધિ મુનિશ્ર પાસે છે.

—પ્રિપતં ગણિ સુમનિરિગ્ધ ૧૭-૧૫ આ. ૩૦

—સ. ૧૮૪૮ જ્યેષ્ઠ શુદિ ૫ શુદિ ૫ રત્ના લં. મુ. ધર્મવિગ્ધ

૧૯-૧૮ માં.

+ સહિત્ય માનિકમાં (સને ૧૯૧૫) ના મુદ્રક મુદ્રક પ્રસિદ્ધ મયેત છે

(૨૪૮) માર્કેટાજ્ઞાની આપઈ. × સં. ૧૬૧૭ વૈશાખ શુદ્ધ ૩ શ્રાવણ.
જેસખમેરમા.

આદી—

સકપ સુરાસુર સામિની, મુણિ માન્ય સારસતિ,

વિનય કરીને વીનજું. મુજ વો અવિરલ મતિ.

—ઘટિ તેજસાર દીપપૂજા વિષયે રાસ સમાપ્ત. સં. ૧૬૪૪ વર્ષે પોસ સુ. ૧૪ રાજપુર નગરે. તપાગચ્છાધિરાજ શ્રીશ્રી. પરમગુરુ ભટ્ટારક શ્રી હેમવિમલ સૂરિ, તત્ શિષ્ય મુખ્ય પંડિત શ્રી સુમંતિમંડણ ગણિ. તત્ શિષ્ય (ચેલા) સહજવિમલેન લિખિતો અયં રામ,

(પૃ. ૧૩ પં. ૧૫ ગુ. વિ.) રત્ન. કે.; વીર. પા.

—સંવત્ પાડેશ નવનવતિ સંવત્સરે માર્ગશીર્ષ માસે કૃષ્ણપક્ષે ચતુર્થી દિવસે તિથૌ યુધવાસરે વિધિપક્ષ ગચ્છેશ ભટ્ટારક મુગટામણિ: શ્રીશ્રી ૫ ગજસાગર સૂરીન્દ્ર તત્ શિષ્ય પંડિતપ્રવર શ્રીશ્રી ૪ લક્ષિત-સાગર તત્સિષ્ય ઋષિ મનિસાગર દ્વિતીય બ્રાતૃ ઋષિ નયસાગર પા-ર્થ્યે સતિ શ્રી તેજસાર નૃપરાસોડ લિખિતોડસ્તિ. (ઈડર બાઇઆનો ભં.)

—૧૬-૧૫ સંવત્ ૧૭૪૨ વર્ષે શ્રાવણ વદિ ૧૨ દિને આદિત્ય-વારે. સકલગણિગજેન્દ્રગણિ શ્રી શ્રી ૧૦૮ સૌભાગ્યવિજય ગણિ તત્શિષ્ય પ્રેમવિજય લિં કંઠારીયા મંચે (પાલણપુર ભ.)

(૨૫૦) અગડદત્તરાસ. (પ્રત સં. ૧૬૫૩)

૧ સ્તંભન પાર્શ્વનાથ સ્તંભ પંભાતમાં.

આદિ—

પ્રભુ પ્રણમુરે પાસજિણેસર થંભણો.

ગુણુ ગાવારે મુઝ મન ઉલટ અતિ ધણો.

સાંતી વિણુરે ગ્રેહની આદ ન કો લહે.

તોઠૈં પણિરે ગીતારથ ગૂઝુ ધમિ કહૈ—

*

*

*

*

અંતે—

ઈમ સ્તંબો સ્થંભણુ પાસ સ્વાંમી નયર શ્રી પંભાયતૈં,

જમ સહા ગુરુ શ્રીમુખ સુણિઅ વાંણિ સાસ્ત્ર આગલ સંભતે,

એ આદ મરતિ સકલસુરતિ સેવતાં સુખ પાંખીએ,

મનભાવ આંણિ લામ જાંણિ, કુસલલાલ પજપયે.

—છતિ દોઢા મારવળી ચક્રપર્ક સંપૂર્ણ સં. ૧૬૭૬ વર્ષે વૈશાખ માસે શુકલપક્ષે ૧૫ દિવસે ગુરુસ્ત્રોત્રેન વિખિત મિત્રં જમ.; ચ.; લી.; માળેક;

પાનાં ૨૪-પ્રે. ૨.; ૨૨-૧૯ માં.

× પારોટ કવિ ગોવિંદ મિત્તામાર્ક વાર્ધસાંદર્ભના ૧૯૭૩ ના માર્ગ-શીર્ષના અંકમાં પૃ. ૧૭૭ ના આગળ છે કે પોતાની પાસે સં. ૧૬૧૫ ના પં. શુ. ૩ ગુરુવારે જેસલમેરના મદારાજ દરરાજાની આગામી આ કવિઓ ખનાયે લી શુદ્ધ અને સપ્ત્યુ પ્રત છે. આ પરથી તેજે 'માર દોઢાની વાર્તા' ના મથાળે વર્તા લખી તેમાં પ્રકટ કરાવી છે.

(૨૬૬) તેજસાર રાસ-સં. ૧૬૨૪ વીરગમામમાં

આદિ—

હતા.

શ્રી સિદ્ધારથ કુખનિયુ ગરમ જિજ્ઞેસાર વીર	
પાન્દુગિ પ્રભુગી તસનમ્મા ગોવિન્દવન્નગિરીર.	૧
જિનવડ શ્રી મુણિ જપદિમર્ત બવિક્ક લોક શુભ કાન્તિ	
જિન પ્રતિમા જિન સારથી બાપિ શ્રી જિનરાજિ	૨
પ્રતિમા જિનની જિનપરિ આસદિ એકંતિ	
આદિ ભવિ પરમવિ શુભ ભદ્રઈ ધર્મ બાપઈ અરિદંત.	૩
જિજ્ઞુસર જિનવર આગસિઈ પૂરઈ જિજ્ઞા પઠવિ	
તેજમાર નૃપ તણીપરિ શુભ ભોમઈ સદૈવ.	૪
આર રાજ તિગિર્ધ પામીયા પૂજન તણુઈ પ્રંભાણિ	
સર્વારથ સિધિ આછઈ લલિમિ સિવ નિર્વાણ.	૫

*

*

*

*

અતિ—

શ્રી પરતર ગચ્છિ સદિ ગુરુરાય, ગુરુ શ્રી અમલધર્મ ઉવગ્રાય	
જોસલદસઈ ચક્રિવીસિ માર, શ્રી વીરગપુર નવર માર.	૧૫
અધિકારઈ જિનપૂજન તણુઈ, વાગક કુસલપામ ધર્મ બણુઈ,	
જો વાંચઈ નઈ જો સાંભલઈ, તેલના સદ્ર મનોરથ હથઈ.	૧૬

૧૪૪ લાવણ્યકીર્તિ (ખ૦ એમશાખા ગુણુરંગ-જ્ઞાન-
વિલાસ શિ૦)

(૨૫૧) રામકૃષ્ણ ચોપાઈ. સં. ૧૬૧૭ વૈ. શુ. ૫ વિક્રમપુર (વીક્રાનેર) માં
અતે— ઢાલ નવમી (અષ્ટમકરે અષ્ટમિતકે મુનિવર ગાઘપઈ)

ભાવ ધરીનઈ ગુણુ ગર્યા તણા, ગાઘજઈ સમનેદ,
ઉત્તમ સંગઈ ઉત્તમ દ્વલ દુવઈ, વાન કદઈ સવિ એદ. ૫૩

તિણિ કારણિ તપ સમક્રિતનઈ વિપઈ, રામ અનઈ ગોવિંદ,
ચરિનઈ યારકે મૂલ જનમ થઈ, થુણિયઈ સોદગકંદ. ૫૪

રાજઈ સૂરનસિંદ નરિદનઈ વિક્રમપુરિ ગદગાદ;
સંવત સોલાહ સય સનાહતરઈ, મુદિ પંચમિ વધસાદ. ૫૫

એમ સાધિ જાણીના જગત્રમઈ, વાયક શ્રી ગુણુરંગ.
તાસુ સીસ વાયક ગુરુ ચિરજયકે જ્ઞાનવિલાસ અભંગ, ૫૬

તાસુ સીસ લવલેસઈ ઉપદિસઈ, લાવણ્યકીરતિ એમ
ભણતાં ગુણતાં સાંભલતાં છતાં, થાયઈ અવિચલ એમ. ૫૭

કુસલસુગુરુ સુપસાયઈ નવમી, ઢાલ ધન્યાસી રાગિ,
લાવણ્યકીરતિ પભણઈ વાયતાં આધિક વધઈ સોભાગ. ૫૮

અતુર ચિત્તરંજન એ દાપીયઈ ઇમ લઈ છઠઈ પંડ;
ભુવનકીરતિ બંધવ સંગમ, સદા, દિન દિન સુજસ અખડ. ૫૯

—ધતિશ્રી રામકૃષ્ણ ચરિત્ર પદ્યમપંડ સમાપ્ત. સં. ૧૭૧૩ વર્ષે
માગસિર વદિ ૪ દિને શ્રી બ્રહ્માનપુર મધ્યે લિખિતા અતુરપદિકા અંથાઅંથ
૧૭૦૦ શ્લોક સંખ્યા. ગાથા ૧૨૦૦ સર્વ સંખ્યા.—પા. ૪૨-૧૫ આ. ક.

(૨૫૨) ગજસુકુમાલ રાસ.

અતે—

બંદીવાન છુડાવીયારે, સગલા નગર મઝારે,

મુહમાંગ્યા દીધા ધણારે, મણુ માંણુક ભંડારે.

મહમાંણુ કમહું દીધા દેખી, મનરી અંછા કોઈ ન રાપી,

લાવણુકીરતી ઢાલ જ ભાપી. ચોથી પાંચમોએ તહું સાપી,

છ માતાછ છ હો. ૬

૨ ગોડીપાર્શ્વનાથ સ્તો

આદિ—

સરસતિ સામની આપ સુરાણી, વચન વિદ્યાસ વિમલ બ્રહ્મણી,
અક્ષત જોતિ સંસાર સમાણી, પાદ પરણ્મું જોડિ યુગ પાણી. ૧

x

x

x

x

કક્ષસ.

અતે—નેણિ ધરા જસ તુઝ ઉર્ધ્ધ નિદાં દ્રિપ અસખિન,
બોમ ધરણિ પાપાપ આણ સુર વહે અખાંડિન,
અસુર દિં નર અમર વિવિધ બ્યંતર વિગાધર,
સેવે તુઝ પાપ સય ન માજ મુજપે નિરંતર,
જગનાથ પાસ જિનવર જયો મનમખિન ચિંતામણી,
કવિ કુલકથામ સપતિ કરણ ધવલધીમ ગોડીધણી. ૨૩

પ્ર. ક્ર.; ૧૪વિ. ધ. ૨-૧૪

૩ નનવકાર છંદ—

આદિ—વંછિત પુરે વિવિધ પરે, શ્રી જિનસાસન સાર,

અતે—કક્ષસ.

- નિત્ય જાપીઈ નવકાર સંસાર સંપતિ મુખદાયક;
મિદ્ધમંત્ર સાધનો છમ જપે શ્રી જગનાથક,
શ્રી અરિહંત મુસિદ્ધ કુદ્ધ આચાર્ય બણિગે
શ્રી ઉવગાથ મુસાધુ પંચ પરમેશ્વરી મુણિગે;
નવકાર માર સંસાર છે કુલકથામ વાયક કહે,
એક ચિતે આરાધીઈ વિવિધ ત્રહિ વંછિત લહે ૧૭ (પ. વિ. મ.)

૧૪૬ માન (ખ૦ શિવનિધાન શિ.) જિનસિંહસૂરિ રાજ્યે.
(૨૫૫) કીર્તિધર સુકોસલ પ્રબંધ સં. ૧૬૧૭ દિવાલી. પુષ્કરણમાં.

અંતે—

શ્રી ખરતરગણ યાગર્થ, શ્રી જિનસિંહ સૂરિ રાજ્ય,
સંવત સોલહ સત્તરિ, દીવાલી દિનિ ગુણભરિ. ૫૦
ગુણિજન સુણિ ધણું રીજર્થ, મરખ કિમુંય કર્દીજર્થ,
હિયર્થ હરખ બહુ આણી, મતિ દેઈ સાંભળકે પ્રાણી. ૫૧
એ સંબંધ રમાલ, સુણતાં લીલવિલાસ,
શ્રી શિવનિધાન ગુરૂ સીસ, કહર્થ મુનિ માન જગીસ. ૫૨
શ્રી પુષ્કરણ ચક્રમાસઈ, રહતાં ચિત્ત ઉદ્ધાસઈ
ભણતાં સખ સુખદાઈ, સુણતાં લીલ વધાઈ. ૫૩

—(મહર બાઈઓનો ભં.)

૧૪૭ સાધુકીર્તિ (ખ૦ મતિવર્ધન-મેરૂતિલક-દયાકલશ-
અમરમાણિકથ શિ૦)

(૨૫૬) સત્તરભેદી પૂજા. સં. ૧૬૧૮ શ્રા૦ શુ. ૫ આણહિલપુરમાં
આદિ— રાગ પરપદૌ દહા.

જ્યોતિ સકલ જગિ જગતી હૈ, સરસતિ સમરસુ ભંદ,
સત્તર સુવિધિ પૂજતણી, ખભણિસુ પરમાનંદ.

ગાહા

નવણ વિલેવણ વય જુગ, ગંધારોહણું ચ પુષ્કરોહણું,
માલારહણ વનયં ર, સુન્ન પડાગાય આભરણે,

*

*

*

*

અંતે—

અણહિલપુર શાંતિ શાંતિ સખ સુખદાઈ, સો પ્રભુ નવનિધિ સિધિ

વાળે. ૨ ભ.

હોલો.

હાથીનો હુ ત્રૈતાલવો, દેવકીસુત સુકમાલ,

બાલક જનમ્યો તેહવો, નામૈ ગજસુકુમાલ.

૧

—ઈ તિથી ગજસુખમાલજી ૯ દાલ સંપૂર્ણ. લિખિતં. જૈન
મંથે. શ્રી. સમત ૧૮૬૭ આવણ્ય મુદિ ૧૧ લિખિત્વા. (પ. ૩,
પં. ૧૭ ચુ. ૧૫.)

૧૪૫ વિનયમાગર (ખગ જિનહર્ષસૂરિ સંતાનીય માન-
કીર્તિ-દેવકલશ-સુમતિકલશ ચિં)

(૨૫૩) સોમચંદ રાજાની શ્લોકાઈ. સં. ૧૬૧૭ આવણ્ય મુદિ ૧૫
અતે—

બુધ જૈનપુરમાં.

સવત સોલહ સત્તરધરે, સવચ્છર સુવિચાર,

સાવણ માસ સુદાવનહરે, પૂનિમ તિથિ પુષ્કાર.

૧૫

નગર જોણપુર જાણીયરે, નદી જોમતી તીર,

સકલ સંધકઈ આમહરે, રચી કથા સુમંજીર.

૧૬

*

*

*

*

શ્રી જિણુમહિર સોમતોરે, અનિત જિણેસર નામ.

૧૭

' વડ ખરતર ગચ્છ બલહરે, શ્રી જિનહર્ષ સંતાન,

શ્રીમાનકીર્તિ પાઠક બવારે, વિદ્યારવણ નિધાન.

૧૮

તાસ શિષ્ય સોહઈ ભવારે, દેવકલસ મુનિરાય,

શ્રી સુમતિકલસ મુનિ જાણીયરે, નરવર વંદઈ પાય.

૧૯

તાસ શિષ્ય મુનિ રગસુરે, વિનયસાગર મુનિ નામ,

સોમચંદ જાણકીરે, કરી કથા અભિરામ.

૨૦

—૩૨૧ પદો.

સાગર બં. પાટણ.

(૨૫૪) ચિત્રસેન પદાવતી રાસ.—૩.

અતે—

કલશ.

ધમ કરીય પૂજય થાજે ગહિ સંધ પૂજા આદરધ,
સાહમ્ભિવચ્છલ કરધ ભવિયાં, ભવસમુદ્ર લીલા તરધ,
સપદા સોહગ તેહ માનવ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ બહુ લહધ,
અમરમાણિક સીસ સુપરધ, સાધુકીરતિ સુખ લહધ.

૧૬

૨-પ્રભાતી ૪ કડી.

—૧—૧૫ (મારી પાસે છે.)

આદિ—

રાગ દેશાખ.

આજ કપલ ધરિ આવે, દેખો માઈ

અતે—

ઉત્તમ દાન અમૃતરસ ઊપમ, સાધુકીર્તિ ગુણુ ગાવે. ૪ આજ. ૦
(મારી પાસે છે.)

૧૪૮ દેવશીલ (સૌભાગ્યહર્ષસૂરિ-સૌમવિમલસૂરિ-લક્ષ્મી
ભદ્ર-ઉદયશીલ-ચારિત્રશીલ-પ્રમોદશીલશિ.)

(૨૫૮) *વૈતાલ પંચવીસી રાસ—સં. ૧૬૧૯ ખીજે શ્રાવણ
વદ ૯ રવિ વડવા ગામમાં.

* “ આ રાસ સં. ૧૬૧૯ માં રચાયેલો હોય એની ભાષા ૧૬ મા
૧૭ મા સૈકાની છે, અને વિમલપ્રબંધ તથા કાન્હડદે પ્રબંધની ભાષા
સાથે તે ઘણી રીતે મળતી આવે છે; અને આથી તે તે સૈકાની
ભાષાનું સ્વરૂપ સમજવાને ઉપયોગી થઈ પડશે. કવિ શામળભટ્ટની
મહાપત્નીસીની વાતો મૂળરૂપે જૂની ભાષામાં આમાં છે. વૈતાલપત્ની.
સીનું મૂળ કથાસરિત્સાગર અને બૃહત્મંજરી વગેરે સંસ્કૃત ગ્રંથોમાં
છે; અને તેમાંથી હિંદી, મરાઠી, બંગાલી વગેરે અનેક ભાષાઓમાં
તેમાં કંઈ કંઈ ફેરફાર અને વધારા સાથે ગદ્યમાં કે પદ્યમાં ભાષાન્તરો
થયાં છે. બંગાળના પંડીત જીવાનંદ ખી. એ. પ્રકાશિત શ્રી જંભલદત્ત
પ્રોક્ત પણ સંસ્કૃતમાં એક વૈતાલ પંચવિંશી છે. એ બધામાં વાર્તાઓની
ઘટનામાં કંઈ કંઈ ફેરફાર છે અને કોઈ કોઈમાં એક બીજાથી જુદી
જુદી વાર્તાઓ છે.

—રા. જગજીવન દ. મોદી.

શ્રી જિનમંદ સરિ ગુરુ પરનરિપતિ ધરિ મનવચન તસુ રાગે,
 મંવન સોલસ અઠાર આવજુ સુદિ પંચમિ દિવસ મમાગે, ૩ બ.
 દયાકસસ ગુરુ અમરિમાબ્જિ (ગુરુ) તામ પસાઈ સુવિધિય દુ ગાગે.
 કને સાધુપીરનિ કરત જિનસંતતવ, મવિ લીલા મવિ સુખ માગે. ૪ બ.
 —મં. ૧૮૨૫ મિતિ જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૧ શ્રી વિક્રમપુરમંથે. (પત્ર. ૪ પ્ર. કા.)
 —શ્રી વીકાનેર મંથે મંવન ૧૮૧૬ વર્ષે મિતિ જ્યેષ્ઠ માસે કૃષ્ણપક્ષે
 દુતીયા દિને સોમવારે પા ૮-૯-ક. મુ. (ભારી પામે છે.)
 (૨૫૭) આપાદભૂતિ પ્રમંથ. સં. ૧૬૨૪ વિજયાદશમી યોગિ-
 બીપુરમાં.

અતે—

ખગનર ગચ્છ વાચક થયક, મનિવર્ધન નામ	
મૈરનિસક તસુ સીસ જે ગુણ મળ અગિરામ.	૧૮૨
તાસુ વિનય ગુણી અગ્રજ, દયાકસસ ગુણીસ	
તાસુ સીસ રમય કદમ્બ, સાધુપીરનિ જગીસ.	૧૮૩
ધમ્મ સોલસાદુ અકુવીસમ સમઘ યોગુજિપુર દાગિ,	
કિયક વિજયકિશમી જિનુષ, યદુ ચરિત વિનાયુ.	૧૮૪
એ પ્રતાવ મનોદર, નવ રસ સંગમ,	
સાધુપીરનિ મુજિવર રમયક, આપાદ પ્રમંથ.	૧૮૫
પાપક ગોત્રમ્બ પરવકકે, શ્રીવંસ શ્રીમાસ	
સાદ તેજપાસ કરાવિયક, સંગમ રસાન.	૧૮૬
દાદિગમ્બ સુદ જે આવિનઈ નરનારી જંદ,	
ક્રમસમગસ અવચસ ધરમ, સુખના આજુદ.	૧૮૭

૧-સાધુજય (જ્યેષ્ઠી) રત. ૧૬ કડીનું—

આદિ—

પય પ્રજ્ઞા ૨ જિનુવરના સુખ ભાવ સમ,
 પુરગિરિ ૨, ગામ્હિ ગુરુ સુખમકામ,

*

*

*

*

આણંદસોમ.

સત્તરમી સદી.

૨૨૩

દં સવિંમાંદિ મૂરખ ધરી, હમીડં મત નહિં તેહની ખરી;
અક્ષર આધુ પાછું કશું, હીન અધિક પાપું નવિ લદં.

૮૨૧

કરનેડી પ્રણમ કવિરાય, સોધી અક્ષર હવળ્યો હાય;
નિહાં લગે તારા રવિચદ, કયા રહિજ્યો નિહાં તપેં નિણુંદ.

૮૨૨

—મતિ શ્રી વેતાલપચવીસી રાસ સંપૂર્ણ. ૧૮૨૯ વર્ષે ચૈત્ર શુદ્ધ
૨ પુદ્ધે સિદ્ધિયોગે પં. શ્રી ૫ શ્રી રાજવિજયગણિ શિષ્ય પં. કૃષ્ણવિજય
ગણિ લિપિદૃતં સાંતલપુરે શાંતિનાથપ્રસાદાતઃ શ્રે.

—પ્ર. કા.

—મતિ શ્રી વિક્રમ મહારાજેન્દ્ર શુભોત્કર્ષિત વેતાલપચવીસી
કથાયાં વિવિધવિનોદવાર્તાયાં પંચવિંશતિ કથા સંપૂર્ણાઃ સંવત્ ૧૬૯૧
વર્ષે ફાગુણ શુદ્ધ બીજ રવૌ શ્રી ૬ પુન્યજી વરસિંધજી લગ્ન તરય
સીક્ષ્ય પંડિત સરોમણિ ઋ. શ્રી ૫ વર્ધમાનજી તસ્ય શિષ્ય ઋ શ્રી ૫
તુલસીદાસ તસ્ય સીસ્ય મુનિ કથાણુ લિપિતં શુભં ભવતુ:

—(ચૈત્રમાસગરજી ભં. ઉદયપુર)

(સોમવિમલ સૂરિ માટે જીજ્ઞા નં. ૧૩૦)

+ સંશોધન કરી છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા રા. જગજીવનદાસ દયાળજી
મોદી, સગ ડેપ્યુટી એગ્રીકલ્ચર ઈન્સ્પેક્ટર ખાંભા મહાલ, વડોદરા
રાજ્ય. સં. ૧૯૭૨ કિંમત દોઢ રૂપીઆ.

૧૪૯ આણંદસોમ (તં સોમવિમલસૂરિ શિ.)

(૨૫૯) + શ્રી સોમવિમલસૂરિ રાસ. સં. ૧૬૧૯ માહ ૧૦,
નંદુરગારમાં.

આદિ—

સકલ સદાદલ સેવીષ, શ્રી જૈાતમ ગણધાર;
મણહ મનોરથ પૂરણ, લગ્નધિ તણુ ભંડાર.
સરસતિ સામિણી તુઝ નમું, માણું અવિરલ પુદ્ધિ;
બસ પસાઈ સંપન્ન, વચન તણી વર સિદ્ધિ.

૧

૨

આદિ—

સરસતી સામિલિ પપ નખી, માયુ ઉચિત પમાય,	
કાસમીર મુખમંડણી, વાંણી દિક મુઝ માય.	૧
ધ્રુવપુત્રીનિં નમું, કમલ કમંડલ સાધ;	
એક કરિ વીણા ધરી, પુસ્તક જમણિં હાથિ.	૨
હંસવાહનિ હરખિં રમિં. કરિં જગવીર વિલાસ;	
જે જગ મૂરખ માંનવી, તેહની પૂરે આસ.	૩
હીઈ મુખ દુખીઆ નરા, સુખીઆ સપતિ દોડિ;	
મૂરખનિ વિદ્યા દિઈ, જુનું સમરે પરહોડિ.	૪

x

x

x

x

અતે—

તપગઢ નાપક જુવન દિણેહ, થી થી સોભાઅદર્પં સુરિંહ,	
તમપટિ સોહિં શુંચુગેહ, જયવંતા વહિંરી જગમેહ.	૮૧૩
ગુરુ થી સોમવિભક્ત સરિરાય, પ્રણમું અહનિસિ તેહના પાય,	
તસ પડિત વર પ્રધાન, લહમીબદ્ર નાંમિ સુચિહંચુ.	૮૧૪
સીસ સીરામણિ પડિતરાય, ઉદયશીલ મણી પ્રણમું પાગ,	
આરિત્રશીલ પડિત તસ સીસ, સપરિવાર વદુ નીસડીમ.	૮૧૫
પ્રમોદશીલ પડિત ગુરુરાય, તેસહિ ગુરુના પ્રણમી પાય;	
કરી ચોપાઈ નાંમ વેનાલ, પચવીસેં એ કથા રસાલ.	૮૧૬
સવત સોલ ડિંગણીસા વર્ષ, ખીજે આવણુ સાંભલ પખખ;	
તુમ તણે દિન રવિવાર, નક્ષત્ર પુનર્વસુ આબું સાર.	૮૧૭
વડવે ગાંમિ રલા ચોમાસ, રચિડ વાસુપુન્યનિં પામ,	
ચાપૈકથા સબધ વિનોદ, સાંભલતાં ઉપજે પ્રમોદ.	૮૧૮
દહા ગાહા બધ ચોપાઈ, આહસિ નિ ત્રેવિસ જે હુઈ;	
સાંભલતાં સકટ સવિ ઠલેં, ભણતા સવિ સુખ આરિ મિયે.	૮૧૯
નવિ ચાપે તસ ભૂત વેતાલ, સાહાસ તણી એ વાન રસાલ;	
વિનોદરસ રચિ દેવસીલ, ભણતાં ગુણતાંલહીઈ લીલ.	૮૨૦

(૨૬૦) સ્થૂલભદ્ર સ્વાધ્યાય, સં. ૧૬૨૨ આવણ શુદ્ધિ ૧૦ વૈરાટમાં.

અતે—

તપગચ્છિ નિર્મત્તચંદ્ર, શ્રી સોગવિમત્ત સૂરિંદ,
તસ સીસ રચિઉ સગાય, સાંભત્તતાં (મન) નિર્મત્ત થાય.
પૃથિવી રસ સંવત એહ, દુચ્છ કર્ણુ પ્રમાણિ જોહ,
આવણુ શુદ્ધી દક્ષમી દિવસિં, વયરાટિ ચુણિઉ મન હરસિ,
નાં તારા ગયણિ દિણંદ, નાં સાયર મેઝ ગિરિંદ,
તાં પ્રતપું જવલી સોમ, ધમ ભણુધ આણુંદસોમ.

—વૈરાટ (જૈરાટ) જયપુર રાજ્યમાં આવેલું છે. (૫૩ ક્કી પ્ર. કા૦)

૧૫૦ વેલામુનિ અથવા મનસત્ય [ત૦ વિજયદાન
સૂરિ શિ૦)

(૨૬૧) નવતત્ત્વ જોડિ, (ચોપઈ) સં. ૧૬૨૨ પહેલાં.

આદિ—

મંગલ કમલાકંદુ એ હાલ.

આદિ જિણુંદ નમેવિગો, નવતત્ત્વ કલહં સંખેવિગો,

જીવતણા દસ પ્રાણુ એ, પંચદંડી પંચ પ્રાણુ એ.

૧

*

*

*

*

અત—

ધય નવતત્ત્વ વિચારતાં, અધિકી ઉછી ભાપિરે;

વોલી હુધ અજાણુવધ, તે પામઉ સંધ સાપિરે.

૬૪

તપગચ્છનાયક સિર ગુર, વિજયદાન ગણુધારરે.

વેલઉ મુનિ તસુ આણુધરી કહધ સ્વપર ઉપગારરે.

૬૫

૮—૧૧ (વિ. ધ.)

ગીજ પ્રતમાં નીચે પ્રમાણુ છે તે પઠ્ઠી રચનાર કવિતું નામ
મનસત્ય જાણાય છે.

સોમગચ્છ ગચ્છિ ગણિ, સોમવિમલ ગુણધાર;
 શ્રી સોમવિમલ સરિ તણુ, રચિસુ રાસ વિસ્તાર. ૩
 સાર સુચર ગુણ ગાવતાં, દુઃકૃત દ્વરિં જઈ,
 રિદ્ધિ વૃદ્ધિ સુખ સંપદા, નિર્મલ નિષ ધારિ યાઈ. ૪
 સુરતર સમ સદિગુર સુગુણ, સદાચાર વિચાર;
 ભાવિ બલધ બેટલ બલિક, જિમ પામું જયકાર. ૫

x x x x

અતે—

ભોરી ગણુડે પાએ સાચું, ગુર સેવા અંદનિસિ માચું;
 આણુડેસોમ પ્રણમધ પાપ, કરિ મઝ ગુર સુપસાય. ૧૫૦
 રાગ—મલ્હાર. મોરી આખડી ફરફરે. એ દાસ.

યુગ પ્રધાન જનજીઈ સદુ, જિનચાસન સુરતાનરે.
 ગુર ગુણ ગાતાં સંપદા, સકી વાધઈરે અધિકું વાન. ૧૫૧
 મોરા સદિ ગુર વધાવુંરે, સોલાવુંરે તપમજરાય,
 નિન પ્રણમુરે શ્રીગુરપાય, જિમ કીમઈરે જનરમલ કાય,
 જિમ કુહરે બહુલ આપ, મોરા શલિ ગુર વધાવુંરે.

વિન અમરાદે કૃપડી, કૃપરાગ કુલ પિન્ન રે
 પિન્ન સુગુર છલઈદીખીઆ, રગ સુવિહરે સંધ સુપ્રમન્ન મોં ૫૨

સોમગચ્છરિ સરિ પટિ જયુ, શ્રી હિમવિમલસરિ સીસરે.
 ચક્રવિદ સધ ઇણિ પરિ બલજીઈ, જયુ મછપતિરે કોડિ વરીમ મોં ૫૩
 જા દુ સાવર ચદયુ, જાં તપઈ તેજિ દિણિંદરે;
 તા સોમવિમલસરિ ચિર જયુ, સુખ સંપદરે હિંદિ આણુડ મોં ૫૪
 આણુડ સોમકલા મિલી, સંવત આગણીસઈ માપ માસિરે,
 દસમી ગુરવારિ રચિઉ નંદરઆરિ રે રાસ ઉત્થાસિ. મોં ૫૫
 મનરગિ જે બલજીઈ ગુણઈ, સાંભલધ રાસ રસાવરે.

નવ નિધિ તસુ ધરિ અમલજી, સખિ ફલીકરે અમર રસાવરે. મોં ૧૫૬

પ્ર૦ જૈ. ઐ ગૂર્જર કવ્ય સંચય.

(આનો સાર સોમવિમલ સરિ ન. ૧૩૦ ની નીચે આપ્યો છે.)

ગણિતમ પાએ, સારદમાએ, ચિત રાપું ચરણે સમું,

ભાવસાર ભીમ કરજોડી ખોલિ, સાધ સદ્ગને ચરણે નમું.

—સંવત ૧૭૦૩ વર્ષે માધ વદિ ૧૪ ભામે લિપિતં [ગુ. વિ.] ૩.

—સંવત ૧૬૭૨ વર્ષે કાગળ વદિ ૮ શુક્રે લિં જોસી સવળ

શ્રી સ્તંભતીર્થ સ્થાને લં સુરત ભં. ગોરજી રવિદંસજી દીપદંસજી—

જાપરીયા શેરી—સુરત પાસેની પ્રતિ.

મં ૫૦

૩૫૨ સુમતિટીર્તિસૂરિ (દિંસરસ્વતિગચ્છ જ્ઞાનભૂષણસૂરિશિ.)

(૨૬૩) ધર્મપરીક્ષા સં. ૧૬૨૫ માગશર શુદ્ધ ૨ દાંસોટ નગરમાં.

આદિ—

દાલ રાસની.

ચદ્રપ્રભ સ્વામી નમીઈ, ભારતી ભુવનાધાર તુ;

મૂલ સંઘ મહીયલિ મહીત, ખજાલાર ગણુ સાર તું.

૧

વિદ્યાનંદિ સ્વામી વિષ્ણુ, મહિલભૂષણ મુનિરાય તુ;

લક્ષ્મીચંદ ગુરુ ગુણનિસોએ, પ્રણમીય તેહના પાય તુ.

૨

વીરચંદ ચચિત ચતુર, ભદ્રારક ભુવિ ભાણુતુ;

જ્ઞાનભૂષણ જ્ઞાનિ ભસોએ, વિદ્યાનું દીર્ઘ દાન તુ.

૩

પંચગુરના પાય નમીય, રચું રાસ મન રંગિ તુ;

ધરમ તણી પરીક્ષાતણુ એ, શાસ્ત્ર જોઈ નિચંત તુ,

૪

ભવીયણુ ભલી પરિ સામસોએ, ધરમાધરમ વિચાર તુ;

દોષ મ લેસ્યો કેહતણુંએ, કહિતાં ન લહું પાર તુ.

૫

*

*

*

*

અંતે—

હૃદા.

મૂલ સંઘ મુનિવર ધણા હવા, સરસતિ ગણિ શૃંગાર,

કુંદકુંદચારિજ કુલિ, પદ્મનંદ ભવતાર.

૧૧

દેવેન્દ્રકીર્તિ દયા આગસો, તેહ પટોધર ચંગ;

વિદ્યાનંદિ સ્વામી જયો, મહિલભૂષણ ઉત્તંગ.

૧૨

અતે—

ઇંચ નવ તત્તવ વિચારતાં અધિકૃં ઉછું બાપ્પૂરે,
 જોભૂં હુઈ અણુજાંણુવઈ તે પાંખું સંઘ સાખિરે,
 તપગચ્છનાયક શ્રી ગુરતો શ્રી વિગયદન મુખ્યધારે.
 એય મનસત આણુધરછ તુ કહસું પરઉપધારે.

—સંવત્ ૧૬૫૮ વરસે આઘાઠ વદિ ૨ સોમે. જોખક પાકક શુભ
 ભવનુ—પત્ર ૮ પ્ર૦ કા.

જાને નામના કવિઓ એકજ લાગે છે—(વિગયદન સુરિનું સરિપદ
 ૧૫૮૭, સ્વર્ગવાસ સં. ૧૬૨૧. તેથી આ કૃતિ સ. ૧૬૨૨ પહેલાંની છે.

૧૫૧ લીમ ભાવસાર.

(૨૬૨) ઐશ્વિક રાસ. સં. ૧૬૨૧ ભા. ૭૦ શુ. ૪૪૫૬ (વડોદરા) માં
 આદિ— રાગ કેશર.

જોતિમનઈ સિર નામીય, મનવંઝિત કલ પામીય;
 સ્વામીય સેવકની દયા કરોએ. ૧
 સારાનઈ ચરણે લાગુ, મુદિ બુદિ માના હુ માગુ,
 દો મુઝનાઈ વાળી અસપમ રૂઆડી એ. ૨
 ઉશામકિ.

૩ડી તે વાણી આપો મુઝ માના, સિદ્ધાંત સૂત્ર વિસ્તાર
 લાખ જોયણુ નાંજુદીપ, ભરતખંડમાંડિ સાર. ૩

* * *

અતે—

૪૪૫૬ નપર સવત સોલ એકવીસઠ, બાદપદ સુદિ શુભ (ત)
 કલસ. વારે પ્રારંભ દીસઠ.

કાઠ એક કવિમતિ, કાંઈ એક સાલગમનિ સાધસંગતિ પામીઈ,
 ઐશ્વિક રામ કીડ અનિ ઉદ્ધાસઠ, જિનવાણી સિર નામીઈ. ૧

૧૫૩ જિનચંદ્રસૂરિ + (ખ. જિનમાણિક્ય સૂરિ શિ૦
ને પદ્ધતર)

(૨૬૪) દ્રૌપદી. જ્ઞેસ૦

(૨૬૫) ખાર ભાવના અધિકાર. જ્ઞેસ૦

(૨૬૬) શિયલવતી. જ્ઞેસ૦

+ જિનખિંબ સ્થાપન સ્ત૦ ૨૪૪. સ. મા. ભી.

(૨૬૭) શાંખ પ્રદુમ્ન ચૌપદ. સં. ૧૬૨૦ આસપાસ.

(૨૬૮) ખારમતનો રાસ. સં. ૧૬૩૩ કા. વ. પ.

આદિ— (નિચંથી સાધુની ઢાલ)

પાસ જિજ્ઞેસર પય નમીછ, નામઉં સહયુર સીસ;

દેસવિરતિ હું આદરુંછ, મનમાહિ ધરિય જગીસ.

૧

+ વડલી ગામવાસી રીહડ ગોત્રીય શાહ શ્રીમંત પિતા અને સિદ્ધિ-
રિયાદેવી માતાથી સં. ૧૫૯૪ માં જન્મ થયો. દીક્ષા. સં. ૧૬૦૪ માં
લીધી. સં. ૧૬૧૨ ના બાદવા શુદ્ધિ ૯ ને દિને જ્ઞેસલમેરમાં ત્યાંના રામ
માલદેવે કરેલા ઉત્સવ પૂર્વક આચાર્યપદ મળ્યું, ત્યાર પછી કર્મચંદ્ર
મંત્રીના આગ્રહથી વીકાનેરમાં જઈ ક્રિષોદ્ધાર કર્યો ને ત્યાંથી અમદાવાદ
શત્રુંગ્ય જઈ ઉક્ત કર્મચંદ્રના આમંત્રણથી દોલ્લીમાં અકબર બાદશાહને
પ્રતિબોધી તેમની પાસેથી આપાદ શુદ્ધિ ૯ થી આપાદ શુદ્ધિ ૧૫ સુધીના
સાત દિવસો અમારી-જીવવધનિષેધનો હુકમ બહાર પડાવી ફરમાન લીધું
હતું અને તે ફરમાન બાદશાહે પોતાના અગિયાર પ્રાંતોમાં મોકલી આપ્યું
હતું. (આ ફરમાન પત્ર હિંદી સરસ્વતી માસિકના ઈ. સ. ૧૯૧૨ ના
જૂનના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયું છે.) વળી બાદશાહે તેમને 'યુગપ્રધાન' એ
ખિરદ આપ્યું હતું. આ મહાપ્રભાવક આચાર્ય થયા છે અને જૈનોનાતિ
માટે અથાગ પરિશ્રમ સેવી અનેક મહાન કાર્યો કર્યા છે. સં. ૧૬૭૦
ના આસો વદિ ૨ ને દિને બેનાતટમાં સ્વર્ગસ્થ થયા.

- લક્ષ્મીચંદ્ર શ્રી ગુરુ નમઃ, દીક્ષાદાયક એહ;
 પીરચંદ્ર વાંદ્ર સદા, સીયાંદાયક તેહ. ૧૨
- તેહ પાઠિ પદોધર, જ્ઞાનજ્વાલુ ગુરુરાય;
 આચારિજ પદ આપીયું, તેહનાં પ્રલુપ્ત પાય. ૧૪
- તેહ કુલકમલદિવ્યમપતિ, પ્રભાચંદ્ર ચતિરાય;
 ગુરુ ગણપતિ પ્રતપો ધણું, મેર મહીધર જીવ. ૧૪
- મુમતિકીરતિ મૂરી રમ્યો, ધર્મપરીક્ષા રાસ;
 શાસ્ત્ર ધણો જોઈ કરી, કીધુ બહુ પ્રકાસ. ૧૬
- સ્વણજ્વાલુ રાય રંજણો, બંજણો મિથ્યા ભાગ;
 જિનમવનાદિક ઉપરર્થ, કર્ષ બહુવિધ ત્યાગ. ૧૭
- મદ્રઆ કરી આવક બસા, ધના આદિ ઉપદેસ;
 જી પ્રેરે પ્રારંભીયો, રમ્યોયો તિહાં લવચેસ. ૧૮
- પંડિત તે પ્રેર્યા ધણું, વણાયગ નિં વારદાસ;
 હુંમોટ નવરિ પૂરો કર્યો, ધર્મપરીક્ષા રાસ. ૧૯
- મુવન સોસ પચવીસ નિં, માર્ગસિર ગુદિ બીજવાર;
 રામ રડો રવીયામણો, પૂર્ણ હવો છિ માર. ૨૦
- બવીયણ ભાવિ ભાવિજ્યો, કીધો એહ પ્રતિજ્ઞાધ;
 ડાઘા હોઈ ને ટાલિજ્યો, જિહાં હોઈ શસ્ત્રવિરોધ. ૨૩ (૧)
- પદર્થ ગુણિ જે સાંભલિ, લખર્થ લખાવર્થ જોહ;
 (મુગતિ મુગતિ ને વર લહર્થ, સુર નર મેવર્થ તેહ.
 રડો ને રવીયામણો, રામ રમ્યો છિ એહ.
 છડો અધિકાર પૂરો હવો, ધર્મપરીક્ષા જોહ. ૧૩ (૧)

—ઈતિશ્રી ધર્મપરીક્ષા પદોધિકારઃ સંપૂર્ણ સમાપ્ત

૧૫૩ જિનચંદ્રસૂરિ + (ખ. જિનમણિવ્રત સૂરિ શિ૦
ને પદ્ધતિ)

(૨૬૪) દ્રૌપદી.

જેસ૦

(૨૬૫) બાર ભાવના અધિકાર.

જેસ૦

(૨૬૬) શિયલવતી.

જેસ૦

+ જિનખિંબ સ્થાપન સ્ત૦ ૨૪૪. સ. મા. લી.

(૨૬૭) શાંખ પ્રદુમ્ન ચોપઈ. સં. ૧૬૨૦ આસપાસ.

(૨૬૮) બારવ્રતનો રાસ. સં. ૧૬૩૩ ફા. વ. પ.

આદિ—

(નિચથી સાધુની ઢાલ)

પાસ જિજ્ઞેસર પય નમીજી, નામજી સહચર સીસ;

દેસવિરતિ હું આદરુંજી, મનમાદિ ધરિય જગીસ.

૧

+ વડલી ગામવાસી રીહડ ગોત્રીય શાહ શ્રીમંત પિતા અને સિરિ-
રિયાદેવી માતાથી સં. ૧૫૯૪ માં જન્મ થયો. દીક્ષા. સં. ૧૬૦૪ માં
સ્વીધી. સં. ૧૬૧૨ ના બાદવા શુદ્ધિ ૯ ને દિને જેસલમેરમાં ત્યાંના રાજા
માલદેવે કરેલા ઉત્સવ પૂર્વક આચાર્યપદ મળ્યું, ત્યાર પછી કર્મચંદ્ર
મંત્રીના આગ્રહથી વીકાનેરમાં જઈ ક્રિષ્ણદ્વાર કર્યો ને ત્યાંથી અમદાવાદ
શત્રુંજય જઈ ઉક્ત કર્મચંદ્રના આમંત્રણથી દીલ્હીમાં અકબર બાદશાહને
પ્રતિબોધી તેમની પાસેથી આપાદ શુદ્ધિ ૯ થી આપાદ શુદ્ધિ ૧૫ સુધીના
સાત દિવસો અમારી-જીવવધનિષેધનો હુકમ બહાર પડાવી દરમાન લીધું
હતું અને તે દરમાન બાદશાહે પોતાના અગિયાર પ્રાંતોમાં મોકલી આપ્યું
હતું. (આ દરમાન પત્ર હિંદી સરસ્વતી માસિકના ઈ. સ. ૧૯૧૨ ના
જૂનના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયું છે.) વળી બાદશાહે તેમને 'યુગપ્રધાન' એ
ખિત્ત આપ્યું હતું. આ મહાપ્રભાવક આચાર્ય થયા છે અને જૈનોત્તરિ
માટે અયાગ પરિશ્રમ સેવી અનેક મહાન કર્યો કર્યા છે. સં. ૧૬૧૨
ના આસો વદિ ૨ ને દિને બેનાતટમાં સ્વર્ગસ્થ થયા.

લક્ષ્મીચંદ્ર શ્રી ગુરુ નમઃ, દીક્ષાદાયક એવઃ
વીરચંદ્ર વાંદ સદા, સીચંદાયક તેવઃ. ૧૨

તેવ પાદિ પદોધર, જ્ઞાનજ્વલ ગુરુરાય;
આચારિજ પદ આવીયું, તેવનાં પ્રથમ પાપ. ૧૪

તેવ કુલકમલદિવસપતિ, પ્રભાચંદ્ર વનિરાય;
ગુરુ ગણપતિ પ્રત્યે ધણું, મેર મડીલર જનવ. ૧૪

મુમતિકીરતિ સરી રમ્યો, ધર્મપરીક્ષા રાસ;
ગાત્ર ધણે જોઈ કરી, કાંઈ બહુ પ્રકાશ. ૧૬

રૂપગુણગુણ રાય રંગજો, ભંજજો મિથ્યા માગ;
ગિનમવનાદિક ઉદરર્થ, કર્મ બહુવિધ ત્યાગ. ૧૭

મહામા કડી શ્રાવક બધા, ધના આદિ ઉપદેસ;
જાડ પ્રેર પ્રારંભીયો, રમીયો નિદાં લવચેસ. ૧૮

પંડિત તે પ્રેર્યાં ધણું, વળાયમ નિં વાગ્યાસ;
હાંમેઠ નયરિ પૂરે કર્યો, ધર્મપરીક્ષા રાસ. ૧૯

નવન સોલસ પંચવીસ નિં, માર્ગસિર શુદ્ધી જીતવાર;
રામ રોડે રવીયામજો, પૂર્ણ દયો છિ સાર. ૨૦

ભવીયથ બાવિ બાવિજ્યો, કાંઈ એવ પ્રતિજેધ;
કાંઈ હોઈ તે ટાલિજ્યો, ગિ/હાં હોઈ શાસ્ત્રવિરોધ. ૨૩ (૧)

પદર્થ ગુણિ જે સાંભલિ, લખર્થ લખાવર્થ એવ;
(મુગનિ મુગનિ ને વર લદર્થ, સુર નર મેવર્થ તેવ. ૨૩ (૨)

કડો ને રવીયામજો, રામ રમ્યો છિ એવ.
કડો અધિકાર પૂરો દયો, ધર્મપરીક્ષા એવ. ૧૩ (૧)

—ઈતિથા ધર્મપરીક્ષા પદોદધિકાર સંપૂર્ણ સમાપ્ત

સિદ્ધ વેદ આગમ નિગમ, વ્યાકરણ સ્મૃતિ પુરાણ;
તર્ક છંદ લક્ષણ ભરહ, જ્યોતિષ વૈદ્ય કુરાણ. ૧૭
કામ કાદે રતિ રહસ્ય વિધિ, સ્વપ્ન શંકુન લખ કોડિ;
નીતિ બુદ્ધિ શ્રુત બલ વિના, નવિ કોષ જાણે ખોડી. ૧૮
શ્રુતસાયરતટ પામવા. નીતિ બુદ્ધિ દોષ નાવ,
ધર્મ કર્મનુ પામીએ, જે હોષ બુદ્ધિ પ્રભાવ. ૧૯
વિષ્ણુશર્મા વાડવ ભલો, શ્રીગોડ નાતિ સુખાણ;
સરસ કથા રસ વીનવે, નામે પંચાખ્યાન. ૨૦
નહિ વિદ્યા બુદ્ધિ તેટલી, તો કવિશ્યું શ્યો વાદ;
કાંઈ જે અક્ષર લહું, તે ગુરૂચરણપ્રસાદ. ૨૧
ચોપઈ.

પંચતંત્ર અછે જેહમાંહિં, નામે પંચાખ્યાન કહેવાઈ;
જાણુ અજાણુ જિમ પ્રીછે બાલ, ખોલિશ ચોપઈમાંહિં રસાલ ૨૧
આમાં પહેલો અધિકાર પૂરો થાય છે તે અને તે અધિકારમાં
કર્તાનું નામ નથી મળતું કારણ કે આના જેવું લખ્યું હોય છે કે:—
પંચાખ્યાન પ્રથમ અધિકાર, મિત્ર ભેદ ખોલ્યો વિસ્તાર;
પક્ષ પુનિમ શ્રી ગુણમેરૂ સરિ, સુગુરૂ સીસ ખોલે રસપૂરિ. પર
કુમર, રહ્યા મનમાં રણજંણી, વચન વિષ્ણુશર્માના સુણી;
પ્રથમ કહ્યો મિત્રભેદ વિચાર, ભણી સુણી લડીએ જયકાર.
—છતિ શ્રી પંચાખ્યાન રાજનીતિબુદ્ધિશાસ્ત્રે મિત્રભેદ પ્રથમો—
ધિકાર: સંપૂર્ણમ.

પરંતુ બીજામાં કહ્યું છે કે
મિત્રપ્રાપ્તિ બીજો અધિકાર, વિષ્ણુશર્મા કહે સુણો કુમાર,
પુનિમ ગરુડ શ્રી ગુણમેરૂ સરિ, રત્નસુદર ખોલે રસપૂરિ.
—છતિ શ્રી પંચાખ્યાને રાજનીતિ બુદ્ધિશાસ્ત્રે મિત્રપ્રાપ્તિ દ્વિતીયો—
ધિકાર:—
૩ જ અધિકારની અંતે પણ ૧ લા પ્રમાણે છે.

સુવિનાણી પ્રાણી આવક પ્રતિ ચિન લાય,

મુનિમારગ અતિ દોહિલકથ, એ સુખિ સિદ્ધિ ઉપાય.

—સુવિં—એ આંકણી.

તિલ પહિલક સમકિત ખરકથ, જિમ મંદિર થિર યંબ,

સમકિન સુરસુખ પામિયકથ, સમકિન સિદ્ધિ મુક્તબ સુવિં ૨

*

*

*

*

અતે—

સંવત સોલસહ સય તેતીસઈ, ફાગુણ વદિ પંચમિ ઉદાસઈ,

ખરતર ગણિ ગણક ગુણ રાજઈ, શ્રી જિજ્ઞાસુદંસરિ શુરપાસિ. ૬૨

આવિકા ગેલીએ પ્રત લીધા, કાના નરમવ સફલા આજ,

પાસ પસાયઈ એ વિધિ કરતાં, પામિસિ સિવનગરીના રાજ. ૬૩

ખારહનત સૂધા પાયેવા એમ કરઈ પરિગહ પરિમાણ;

લીલ વિમાસ સદા સુખ પામઈ, વાંધઈ કિન દિન કસા વિનાણ. ૬૪

—હનિ શ્રી ઇચ્છાપરિણામટિપ્પનકે સવન ૧૬૨૩ વર્ષે ફાગુણ

વદિ પંચમી દિને શ્રીમત્કી ખરતરગચ્છાધિરાજ શ્રી જિનમાણિકપસરિ

પદ્માવંકાર શ્રી જિનયદ્રમ્બરિ રાજનાં સ્વહસ્તેન ગેલી સુઆવિકયા શુદીન.

(કુલ ૬૩ દુક છે. આમોદના અતિ અંદ્રવિમ્બ પામે પ્રત છે.)

૧૫૪ રત્નસુંદર. (પૌં ગુણમેરૂ સૂરિ શિં)

(૨૬૬) પંચોપાખ્યાન ચતુષ્પદિ. ૧૬૨૨ સાણંદમાં.

*

*

*

*

આદિ—

સુગુરચરણુ લહી પસાય, પૂનિમપદ્મપ્રવર શુરસા;

ગિરઆ શ્રી ગુણમેરૂ સૂરીશ, વચનમાર તસ બોલે શીસ. ૧૫

દ્વા.

વચનસાર અતિ સરસ, દિઓ જનરંજન દેવ;

વિધનરહિત વિદ્યા વિમ્બ, આપિ સદા મુજ ખેવ. ૧૬

ચોપધ— સોલસેં અઠત્રીસો સાર, આસો શુદ્ધિ પંચમિ શશિવાર,
 પૂનિમપક્ષ ગછપતિ ગણધાર, શ્રી ગુણમેરૂસરિ ગુરૂસાર. ૩૫
 તાસ સીસ પ્રણમી ગુરૂ પાય, કથા પંકિત દેખી સન્નિ થાય,
 કથા તણો કીજો ઉદ્ધાર, દોષ મ દેસો દોષ લિગાર. ૩૬
 કરૂં કવિત પૂરૂં મનકોડિ, યુગતિ સગતિસ્થૂં બાંધી જોડિ,
 સરસ વચન સડાનાં સાર, કવિ મુખ કહતહુ જયો જયકાર.

*

*

*

*

અંતે—

સારદ ગુરૂ પસાઈ કરી, ગુરૂ ગછપતિ પાએ આણુસરી,
 શ્રી ગુણમેરૂ સરિવર સીસ, રત્નસુંદર સરિ કહે જગીસ. ૧૬
 ગુન્નરદેશ ત્રંગાવતિ હામ, થાંભણુપાસ તીરથ અભિરામ,
 સાંનિધિ શ્રી જિન શાસણિ કરી, એ કહી કથા શુક્રમહોતરી. ૧૭
 છપ્પય ગાહા હૂહા ચોપઈ, વસ્તુ અડયત્ર પદ બંધેં થઈ,
 સંખ્યા સર્વ સુંણ્યો સહી, શત ચૌવીસ ઉપરિ એકહી. ૧૮

(પંચત્રીસ માનનઈ)

પ્રસિદ્ધ નામ એ શુક્રમહોતરી, બીજો નામ એ રસમંજરી,
 મુજ શિરિ પુદ્ધિમતી નહી તેધસી, રચું કવીશ્વરની પરિ નિસી. ૧૯
 જાં ધ્રુ તારી શશિહર સર, જ્યાં મહિમેરૂ જલનિધિ પૂર,
 બણો બણાવો નિર્મલપુદ્ધિ, જિમ લહો મન વચ કાયજ સુદ્ધિ. ૨૦
 મંગલ પહિલો જિન ચૌવીસ બીજો મંગલ ગોપમસીસ,
 ત્રીજો મંગલ ગુરૂ અભિધાન, ચોથો જિનશાસન પરધાન. ૨૧

—ઈતિ શ્રી રસમંજરી કથા શુક્રમહોતરી ચોપધઅદ્ધ—લિ. સં. ૧૮૪૦

માર્ગે ૦ શુ. ૭ રવિ. શ્રી દ્રાક્ષા મધ્યે. રાજકોટ. યતિ. અ. ૨૫; ૨૬.

—પાનાં ૧૧૦ સં. ૧૭૫૦ વર્ષે વૈશાખ માસે શુક્લ પક્ષે ચતુર્દશ્યાં
 તિથૌ શનિવાસરે શ્રી જસનગર મધ્યે લિખિત ગણિ ગિનાંનવિજય ॥ ઉદેપુર.
 યતિ ચેતનસાગરજીનો ભંડાર.

૪ યામાં.

પક્ષ પૂનિમ શ્રી ગુણમેરુમુદિ, મુંદર મીસ બોલે રસપૂરિ,
૫ મો અધૂરો આમાં છે.

૫. ૬૨ (ખડિન પ્રચલિત નથી મો. મે. કા.)

૫. ૭૮ અમન; દિ. ધ.

(૬૧. હરંભે પંચનંત્ર સંગંધી ઘણી જાળરી શ્રોધખોળ કરી છે;
તે પરનાં સર્વ પુસ્તકો દરેક આપામાંના જોઈ જઈ સિદ્ધ કર્યું છે કે
પંચનંત્રના મૂળ ઉત્પાદક જૈન છે. આ ચોપઈ પણ તેમણે જોઈ છે.)

(૨૭૦) શુક્રમંડોતરી. ૧૬૩૮ આશો શુદ્ધ ૫ સોમ. ખંભાતમાં.

આદિ—

ગાથા.

સપત્ર મુરમુર માયા, મંગલ કલ્યાણ મુનસ જાન નિલય,
વરવિજ્ઞાનધણુદાયા, સા શારદ પદમ પશુમાભિ.

૧

છંદપદ.

આદિ વિમુદ્ધજિંધુનાદ, અઝિય સંભવ અમિનંદણ,
મુમઘ પદમ પદદેવ, મુપામ અંદપદ વંદણ.

* * * *

અંતે—

(સરસ્વતી સ્તુતિ મોટી છે. પછી શ્રી સ્તુતિ.)

વન્નુ— સપત્ર મંગલ સપત્ર મંગલ, કરણ જિનરાય,
ચંદ્રીમે પજુમી કરી, ધરિય ચિત્ત સરસતિ સામિધિ.
ગુર ગોપમ ગણુદર નમી, રિદિ જુદિ મુવિશુદ્ધ કરણિ,
સરસ જમક પદમધેર્યું, કથમું કથા રસાલ
જદુતારિ જુધ્યે આમવી, મુનુપો ગાલચોપાલ.

■ ■

૬૬— આગે કવિ કહેતાં રહે અધિરિત્તિ કંઈ ઉંણ.
ધરિ છેદડે જોઈ અધિક, તેં કરસ્યું પરિપુન.

૩૪

મહીયલિ તાસ પાટિ વિખાય, ગુરુ શ્રી દેવતિલક ઉવઝાય,
તાસુ સીસ સુપદાય,
હર્ષપ્રભુ નામઈ મુનિરાય, હીરકલસ તસ સીસ કહાય,
પામી સુગુર પસાય.

૯૧

સંવત સોલહસઈ ચઉવીસ, માહી પૂનિમ ખુધ સરીસ,
પુખ નક્ષત્રઈ લેહ,
દેશ સવાલખ નયરી નેહ, ધર્મ તણુહ જિહાં વાંચુ નેહ,
તિહાં કીધ ચઉપધ એહ.

૯૨

ધતિ શ્રી સમકિતકૌમદિ ચરીય, મઈ સખેપઈ એ ઉદ્ધરિય,
વિસ્તરિ ગુરુમુખિ વાણિ,
ભણુઈ ગુણુધ જે સુણુઈ અહોનિશિ, ધરિ જાહાં તસુ થાઇ સચિ વસિ,
રિદ્ધિ વૃદ્ધિ કલ્યાણુ.

૯૩

—સં. ૧૬૫૨ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૪ ભોમવારે શિ. વનામુત
પરીય વીરદાસ સ્વપદનાર્થ લખાપિત અંથાથ ૧૦૫૦ શ્લોકઈ ૩૧-૧૬
(વિ. ધ.)

(૧૭૨) સિંહાસન ખત્રીશી. સં. ૧૬૩૬ આસો વદ ૨. સવાલખ
દેશમાં મેડતામાં.

આદિ—

આરાહિ શ્રી રિપભપ્રભુ, યુગલા ધર્મ નિવાર,
કથા કહિસ વિદ્યમતણી, જસુ સાકડ વિસ્તાર.
સાકડ વરતિહ દાંનથી, દાન વડો સંસાર,
વલિ વિસેષે જિણુ સાસણે, ખોલ્યા પંચ પ્રકાર.
અભવ્ય સુપાત્ર દાંન મિહુ, પ્રાણી મોક્ષ સયોગ,
અણુકુંપા ઉચિય કીરતિ ઉચિત, એ ત્રિહુ દાંને ભોગ.

યતઃ ગાથા—

અભયં સુપત્તિદાણું અણુકુંપા, ઉચિય કીર્તિદાણુય,
દુત્રિ વિમુખો ભણિહ, તિન્નિ વિભોગા ધ્યં હોઇ.

૧૧

(પૂર્ણિમાગચ્છના ગુણમેરુ સુરિ તે સૌભાગ્યરત્નસરિના પદધર દતા. તેમના પ્રતિભાષેષ સં. ૧૫૮૮ અને ૧૫૯૧ ના મળે છે—ગુઓ લેખાંક ૧૦૭૦ ભાગ પહેલો અને ૨૯૨ ભાગ બીજો ધા. સં.)

૧૫૫ હીરકલ્પશ (ખંડેવંતિલક ઉ.—હર્ષપ્રભ શિ.)

(૨૭૧) સમ્યક્ત્વ કૌમુદીરાસ. ૧૬૨૪ માહ શુ. ૧૫ પુષ. સવા-
લખ દેશમાં.

* * * *

અંતે—

(લાલ ખજારી ચક્રપર્ધરી છેલ્લી.)

શાસન નામક વીરજિણેમર, પૂજે જઈ નિતુ ચંદ્રલુ કેસરિ,
તસ પટિ સોહમ વંસિ,

ગુણુ વરણુઈ બદ કંઈ ન જાણુઈ, સાથ વપર કુમરની જાણુ,
ખરતર ગહિ પ્રશસિ. ૮૭

શ્રી જિણુમાણિકસરિ ગુરપાદ, નામ જપંતાં હુધ ગહગાદ,
શ્રી જિણુચદ સુરિદ,

જસુનામિઈ સચિ વાદી જાજઈ, કેસરિની પરિ ગુહિર ગાજઈ,
રાજઈ મુણિવરજઈ. ૮૮

શ્રી સાગરચંદ્ર સુરિ આચારિજ, જીએ કીયા મોટા જગિ કારિજ,
જિણિ જીયાપિ કુસીલ,

માપિઈ શીલવત ગહનાયક, એ છઈ મહીમતિ મોટાં વાવક,
પાઈ નમઈ જસુ લીલ. ૮૯

મહિમરાજ માચક તસુ સીસ, પાટિ તાસુ વણિ વાણારીસ,
દયાસાગર તસુ નામ,

તાસુ સીસ પદવી વાણારી, ન્યાનમંદિર ગુર મહાવિચારી,
પુદવી સારી મામ. ૯૦

છંદ.

વસુધાતિલક તસ સીસ બોલઈ સંધનઈ આગ્રહ કરી,
 દિસઈ સવાલિપ મે(ડી)હ નયરા સદા જય આણુંદ ભરી
 સંવત સોલેસે છત્રીસઈ બીજ આસો વદિ કયા,
 તિહ કહિય સિંહાસણુ બત્રીસી હીરકલસ મુણી યથા. ૧૫
 ઇણી ચરિતેરે દુહા ગાહા ચક્રપઠ, સહુ અદેરે બાવીસસઈ;
 (એક પ્રત પત્રસઘ ૧૫૨૪) બાવીસ (બાવન). થઈ,
 કંઈ અધિકઉ ઉછઉ જે ભાસિઉ અલી, તે સદગુરુ પાગે
 નમિ પાંમઉ વલી. ૧૬

છંદ.

પાંમઉ વલી હું સંધ સઈ મુપિ માન છોડિય આપણુઉ,
 જે શાસ્ત્ર સાથઈ હવઘમિલતાઓ, તેહ નિરતઉ થાપણુઉ.
 એ ચરિત સાંભલિ જેય માંનવ દાંન આપઈ નિજ કરઈ,
 તે પુન્ય પસાયઈ મુપી થાયઈ રિદ્ધિ પાંમઈ બહુ પરઈ. ૧૭
 —ઇતિ શ્રી કલિયુગપ્રધાન દાનાધિકાર શ્રી વિક્રમરાઠ શ્રી ભોજ-
 નરેંદ્ર સિંહાસણુ બત્રીસી ચક્રપઠ સંપૂર્ણ સંવત્ ૧૭૧૬ વર્ષે ભાદ્રપદ
 માસે સિતેતર પક્ષે દિગ્દશિ તિથૌ પૃથ્વી...વારે લિખિતં મુનિશ્રી વૈરાગ્ય
 સમુદ્દેણુ. શ્રી આગરા નગરે મુનિશ્રી ક્રિયાસાગરગણિ વાચનાય લિખિત.
 ગ્રંથાથ ૩૩૫૧ માળને. (ગુ. વિ., વિદ્યા.)

—સં. ૧૯૦૧ માહ વ. ૮ લિ. માંડવી મધ્યે જાની વાસદેવ
 મુરારજી લિખાવિતં ચિરંજીવી પદનાથ તેનેદં પૂસ્તકં જ્ઞાનટલિકરં-
 શુભં ભૂયાત ૧૧૨-૧૨ ઘો.

—ઇતિ દાનાધિકારે શ્રી વિક્રમરાઠ સિંહાસણુ બત્રીસી પ્રબંધ
 ચક્રપઠ સંપૂર્ણ સંવત ૧૬૯૭ વર્ષે ક્રાતીસુદિ ૧૩ ભુમિ. (મ. બ.)

—ઇતિશ્રી કલિયુગ પ્રધાનાધિકારે શ્રી વિક્રમરાય સિંહાસણુ બત્રીસી
 ચરિત ચોપઠ સંપૂર્ણ જગ સંવત ૧૬૭૬ વર્ષે માસે ચૈત્રે વદિ ૧૨
 દિને શ્રી અંચલગચ્છે વાચિક પ્રવર વાચિક શિરોમણિ વાચનાચાર્ય વા.

બેઠ અનંત જિનાગમે, આવક કરણિમાંદિ,
 તે સવિ વિક્રમ આચર્યા, પ્રગટ્યા પૂન્ય પસાવ. ૬
 પૂરવે શ્રી સિદ્ધસેન ગુર, વિક્રમ ગુણ સંબંધ,
 કીધી સિંધાસગુક્યા, બત્રીમે પરબંધ. ૬
 સિંધાસગુરી પૂતલી, વિક્રમનૃપ ગુણચૂર
 ધારાધિપ આગમ ક્ષેત્ર, બેડી મખા પકૂર. ૭
 હીરકલ્પ મુનિ તસુ ચરિય, તે આગમ અનુમાર,
 સરસતિ ગુર સુપસાધ્યે, કીધ ચક્રપદ ઉદાર. ૮
 પુરવારથ ચક્ર પરમોડો, માલવરેશ મુખાર,
 ધાર નયરી શ્રી બોજનૃપ, પ્રગતોક સુલાર. ૯
 ન્યાનિ ચક્રરાસી તિલક વસે, ધન પરમે નિરકંત,
 બેસે મહાજન નિદા મલિ, સાદી બારડ પંતિ. ૧૦

શ્રીપુર^૧ ઉસ્પાર^૨ મેડનો^૩ પાલી^૪ પોકરવાવ,
 ભાઈતિ^૫ પાંટ^૬ હરસિંગર^૭ દીંડૂ^૮ દીંડૂવણ. ૧૧
 વાપવધિર^{૧૧} નરાણિયા^{૧૨} પડેલે પડેલ^{૧૩};
 માદી બારડ ન્યાતિ મલિ જિમે ગોડો મેલ. ૧૨
 શ્રીમામે એસ નાંમ નગરે પલ્લીપુરે મેડને,
 વગો રતદિડવાંચુ નગરે પદાણુકે પુષ્કરે,
 રાજનદર્પ પુરે નરાંણુ નગરે ડિંડુડકે ભયલે;
 પડે પડલિકે રચીના દ્વામિના માર્ધ્વ દયા પંડાય. ૧૩

*

*

*

*

અતે—

[કાવ ઈકવીસાની.

શ્રી ખરતરે ગણુદર ગુર ગોવમ સમક, નિનિ કીરિ જિનચંદ્ર
 સરિ પયનમોઃ

નસુ ગચ્છદરે મપ્રતિ પાક ગુણુનિલક, વડવાડીરે શ્રી વિજય—

રાજ વસુધાતિલક. ૧૪

ખંડ્યો શક સ્તવન યકાર, ખંડ્યો પડકમણો આચાર.
ખંડ્યા આગમ અંગ ઉપાંગ; તે નરનો નવિ કીજે સંગ.
મુખ બોલે એ સુત્ર ઉદાર, અક્ષર કાના માત મઝારિ,
ઉછર્ષ ભણતાં હોઈ અતિચાર, તે પડિકમિયે મુણો વિચાર.

૮૮

.....
હુંકે એ ઊખાણો ગ્રહો, અક્ષર કાન્હાઈ પણ લહો,
માહો આના વા દોષ ન કોઈ, પાખંડિયા ઇમ પ્રગટ્યા જોઈ.
છણુ મતરી સંભલજ્યો વાત, ગુંજનરદેસ અહમદવાદ,
હુંકો લેહો તિહાંકિણુ વસે, મુનિવર પરત લિખે અહ નિસે.
પુસ્તક લિખી લિયે મુહમદી, મુખધ સમાધન વસઈ તિહાં સદી,
એક દિવસ નિમુણો તસુ વાત, લિખતાં પાના છોડ્યા સાત.
મુનિવર પારતિખ દેખી ચુક, હુંકા હાથિ પેઠકી ભુખ,
રીસાણો લેહો મનમાંહિ, હુંકા મત માંડ્યા તિણુ દાઇ.
સંવત પનરહસઈ અઠોતરઈ, જિનપ્રતિમા પુજા પરહરૈ,
આગમ અરથ અવર પરિહરઈ, ઇણુ પરિ મધ્યામતિ સંગ્રહૈ.
લખમસીહ તસ મળિયો સીસ, વક્રમતી નૈ બહુલા રીસ,
મિત્ર મિલી નિષેધધ દાન, વિનય ત્રિવેક આણૈ ધ્યાન.
‘પનહર ચોત્રીસૈ’ સમૈ, ગુરવિણુ વેસ ધરી અનુક્રમઈ.
સંધ માહિ તિણુ કારણુ નહીં, વીતરાગ ઇમ બોલે સહી.
પરંપરા નવિ જાણૈ નાથ, જો કિમ લહૈ જિન સાસણુ કામ,
વિણુ પરંપરા ન લાભધ ધરમ, કહિ અનુજોગ સુત્રના મર્મ.

૮૭

૮૮

૮૯

૯૦

૯૧

* * *
માહોમાહિ મિધ્યાતી કહે, જિન વેલા સમકિત કિમ રહઈ,
મોટા ખરતર તપમત વૈર, માહો માહિ ન બાજૈ વૈર.
એટા હુંકો બહુ મનમતી, એટી કહે મ્હારૈ પાશ્વંદ જતી,
એક એક સહિસો નવિ મિલૈ, તિણુ ધર સમકિત કિણુ પર પલૈ.

૯૨

શ્રીપ રાજકીર્તિ ગણિનાં બાંધવ પંડિત પ્રવર પંડિત શિરોમણિ પંડિત
સિરિચક ચૂડમણિ પંડિનોત્તમઃ ॥ ૫૦ શ્રી શ્રી ગુણવર્દન ગણિ શિષ્ય
મુનિશ્રી શ્રુત સાગર ગણિ મુનિ દયાકીર્તિ ગણિ મુઃ વિજયકીર્તિ
સહિતે લખિતં પાલિઆમ મુખરયાન મધે. (મ. બ.)

—અધૂરી પ્રત ૧૨-૨૦ માં (જત્રીસપુત્રીની વાર્તા એ
નામ છે.)

—હતિ શ્રી કળિજુગ પ્રધાન દાંતપ્રધારિ શ્રી વિક્રમરાઈ શ્રી
ભોજ નરિદ્ર સીમામણુ જત્રીકી ચરીત્ર ચડપાઈ સંપૂર્ણ...સં. ૧૭૧૦
વર્ષે આપણુ સુદિ ૪ ચોથિ દિનિ સોમિ ઉત્તર નક્ષત્રિ માદસા શ્રી સાદા
જોહારાજિ શ્રી સમારથ મહિં બજુસાક્ષી લાધાદાસ બજુસાક્ષી લક્ષ્મ્યા
સુત લિપતં. હીર કીડ વિક્રમ ચરીત, સહિતિ ત્રીમસતર સિદ્ધાંક, બજુ
ગુણિ ઈહરને પરતિ, તિયા નરવહિત ચેક. ૧ સમરન શ્લોકા ૩૩૭૦
(મારી પામે એકજ ને તે ઉલ્લુ પાતું છે તે પરથી.)

(૨૭૩) કુમતિવિધ્યસ ચોપઈ સં. ૧૬૭૭

[આમાં અ-મર્તિપુત્રકે હુકાને કુમતિ ગણી તેનો નિરાસ કરવાં
પ્રયત્ન થયો છે.]

*

*

*

*

અર્થ—

જિન સાસન જિન પ્રતિમા નમૈ, સિવસામન હરિ મહિર રમૈ,	
મુસલમાન માનૈ મહિરાજ, પુછો હુકા તુમ્હ કુણુ જાળ.	૮૩
નવિ જિન નવિ સિવ નવિ તૌરકી, મત માંડયો સહુએ મનમકી,	
ન ગમૈ આગમ વેદ પુરાણ, ઉતર આપે ગણ પુરાણ.	૮૪
જિનપ્રતિમા પૂજી દૂપદી, તિહાં હુકાને ઉતર સદ,	
તિણુ તો પૂજી પરણુ બણી, સુરયામસુર કરણી ધણી.	૮૫
જાધાયારણ જે અણુગાર, તિહાં કદૈ લખધ તણે બંડાર,	
ધમ જે બાખીજે સત્ર ઈહાં, તિહાં તિહાં પાપી કદૈ અણુત્ર.	૮૬

અજ્ઞાતકવિ—

અતે—ધત્તા શાલિભદ્ર રાસ. સં. ૧૬૨૪ આસો સુ. ૭ રવિ
સંવત સોલગ્રહીવીસા સાર, આસો સુદ ૭ આદિત્યાર
રંગની સંધવીનો સુતજ બોધિં, એહ સરલોક મેઝનિ તોલિ. ૪૬
—ઉદયપુર ભં.

આ કદાચ ઋષભદાસની કૃતિ હોય.)

૧૫૮ હીરવિજયસૂરિ

(૨૯૬)શાંતિનાથ રાસ (૧૬૩૦ આસ.)

(૨૭૭) દ્વાદશ જલ્પ વિચાર પૃ. ૧૧ ગા. ૨૫૦ અમ.

મૃગાવતી-૩.

પ્રભાતીહિં અજ્ઞા જ્યોતિ મેરે જિન કી. ૩૦૦ જૈ. પ્ર,
અંતરીક્ષ પાર્થનાથસ્તવ.

આ મહાપ્રભાવક અકબર આદશાહ પ્રતિબોધક જૈનાચાર્યનું
સચિસ્તર વર્ણુન માટે જૂઓ સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ, તેમણે જન્મકીપ
પ્રતિષ્ઠિ પર દીક્ષા સંસ્કૃતમાં રચી છે. તેમનો જન્મ સં. ૧૫૮૩ માગશર
શુદ્ધિ ૯ વૃદ્ધશાખીય ઝોસવાલ શા કુંરા (કુંવરજી) ને ત્યાં ભાર્યા નાથીથી
થયો હતો. જન્મ નામ હીરજી; દીક્ષા પાટણમાં વિજયદાનસૂરિ પાસે
સં. ૧૫૯૬ કાર્તિક વદિ ૨ સોમે લીધી. સં. ૧૬૦૭ માં નારદપુરી-
નાડકાઠમાં પંડિતપદ અને ત્યાંજ સં. ૧૬૦૮ માધ્ય શુદ્ધિ ૫ ને દિને
વાચક પદ અને સં. ૧૬૧૦ પૌષ શુદ્ધિ ૫ ને દિને શીરોહીમાં સૂરિપદ
મળ્યું હતું. અકબર આદશાહને ત્રણ વખત મળ્યા હતા, પહેલી મુલાકાત
સં. ૧૬૩૯ જેક વદિ ૧૩ ને દિને ફતેહપુર સીકરીમાં લીધી ને આદશાહે
પ્રસન્ન થઈ પુસ્તકોનો ભંડાર ભેટ ધર્યો કે જે આગામાં રાખવામાં
આવ્યો. પંજીની મુલાકાતથી આવણુ વદિ ૧૦ થી ભાદરવા સુદિ ૬

- સોસાદસૈ સત્તોતર વાસ, કલુંપુરી નયરી ઉદ્ધાસ,
જેહિ પુનિમ ને જુધચારે, શ્રી મવેગિ જોમ અવનાર, ૧૦
ખરનર ગઝ મુવિદન સિલુગાર, શ્રી જિનચંદ્ર સરિ મણ્ડાર,
વાદીગંગન સિંધ અખાર, જોદનિ કોઈ તસ્યો ચંકાર. ૧૧
ગૂર્મી દેવનિગ્રહ ઉવગ્રાવ, હુરખ પ્રજુ તમુ સીસ કલ્વાઈ,
નિજુ સદચરનો આપસ લદી, હીરકલ્પસ એ ચોપઈ દરી. ૧૨
—છતિ શ્રી કુમનિવિજ્ઞાન ચોપઈ સમાપ્ત સં. ૧૭૫૯ વર્ષે
ભાદ્ર પદ્મ ૧ દિને પંડિત શ્રી ૫ રત્નવિગય મણિ શિવ મુનિ
ઉત્તમવિગય સિખિનં આચોપ નગર મંચે, (મ. જ.)—વિદ્યા.

૧૫૬ હરખજી ૧૬૩૬ પહેલાં.

(૨૭૪) પુણ્ય પાપ રાસ (પ્રત. ૧૬૩૯)

૧૫૭ લાઈઆ કાપિ શિ. સં. ૧૬૪૦ પહેલાં

(૨૭૫) ભદ્રામગ રાસ. (પ્રત સં ૧૬૪૦)—વિદ્યા.

(દીરવિગય સરિના સમયમાં કલુંકાપિના ચેલા જગમવન ચેલા જગમવ કાપિના ચેલા લટુઆ કાપિ હતા કે જોનો ઉત્તેખ 'સૂરીચર અને સંઘાટ' મા ૫. ૨૬ મે કરવામાં આવ્યો છે તે અને આ લાઈઆ કાપિ એક રોવાનો સંપૂર્ણ અંબવ છે. ઉપરોક્ત જગમાત કાપિએ સં. ૧૬૩૦ માં પોતાના ગુરુ પોથી નથી આપત્ય એવી દીર-વિગયમુરિને ખોરમદમા ક્યાંદ કરી પણ એવી ક્યાંદ ચોખ્ય નથી એમ જાણાવ્યા છતાં તે ન સમજ્યો ત્યારે તેને મચ્છ બદાર ક્યાં તેથી જગમાત પોતાનાં શિષ્ય લટુઆ કાપિને લઈ પેટલાદ ચર્ચ ત્યાંના હાકેમને ક્યાંદ કરતાં દીરવિગયમુરિને પકડવા મીપાઈઓ મોકલાયા વગેરે. આ ૧૬૩૦ નો સમય ને જુનિનો લખ્યા સં. ૧૬૪૦ જનિ જગમગ મને છે.)

અતે—

સંવત સોલ છત્રીસ એ, શ્રી વિમલનાથ મુરસાલ,

દિક્ષા કલ્યાણક દિનઈ, અંથ શ્રી મુનિમાલ.

મં ૩૧

રાણપુરં રલીઆંમણુડ, શ્રી શીતલ જિનચંદ,

મૂરવિજય રાજ્યે સદા, સંઘ અધિક આણુંદ.

મં ૩૨

શ્રી મતિભદ્ર મુગુર તણુઈ, સુપસાયઈ સુપકાર,

આરિવસંઘ વખાણીયઈ, શબ્દ શબ્દ જયકાર.

મં ૩૩

મનોહર શ્રી મુનિમાલિકા, ગુણ ગણ પરમાત્મ પુર,

કંઠ દવઈ ઉત્તમ જિકે, પામઈ સુપ ભરપુર.

મં ૩૪

મહા મુનિસર ગાવતાં, સુરતર સદ્ગ સંમણ,

અટ મહાસિદ્ધિ ઘર ફલઈ સદા કલ્યાણ.

—મહામુનિ નિત નમુંછ. મં ૩૫

—૩-૧૦ (મારી પાસે છે) જેસલ. પ્રં રતનસમુચ્ચય

(જેસલમેરની ટીપમાં કવિના ગુરુનું નામ જિનચંદસૂરિ ખોટું આપ્યું છે.)

૧૬૦ પુણ્યરત્ન (આંં સુમતિસાગરસૂરિ-ગજસાગરસૂરિ.)

(૨૯૬) નેમિરાસ-યાદવરાસ

આદિ—

સારદ પાય પ્રણમી કરી, નેમિતાણા ગુણ હીયઈ ધરેવિ,

રાસ ભણું રલીયાંમણો, ગુણ ગાઇસ ગિર્યા સંપેવિ.

૧

હું બલિહારી યાદવા.

એક રસક રથ પાછો વાલિ, અપરાધ ન મઈ કડ કાડ

કાંઈ છોડઈ નવ જોવન બાલ, રાજલ પ્રીક પ્રતિ ધમ કલઈ.

૨

હું બલિહારી યાદવા.

x

x

x

x

એમ બાર દિવસ શ્રવણમાં અંધ રહે તે બારે બાદશાહે, હરમાનપત્રો
 કાઢ્યાં દનાં પડી થીમે થીમે બાદશાદને શ્રવણ પ્રત્યે વાળી લીધા
 દના અને બાદશાહે પોતાના રાજ્યમાં એક વર્ષમાં ૭ માસ મુઠી શ્રવ-
 ણના પાળવાના દુકમો બહાર પાડ્યા દના. ઘોઘ, ગાય, બગલ, બેંચ
 અને પાત્ર વગેરે શ્રવણો વધ જિજ્ઞાસુ અંધ કરાવેલો દનો. ધનું
 પક્ષીઓને પાંચરાઓમાંથી છુટાં કર્યા દનાં, ધણા કેદીઓને મુક્ત કર્યા
 દના અને આમાર્પના ઉપદેશના પ્રભાવે શ્રવણ વેગે અંધ કર્યો દનો
 અને શત્રુજવાદિ નીચોં કરમુક્ત કર્યા દનાં. તે આચાર્યને 'જગદગુરુ' નું
 જિજ્ઞાસુ પત્ર આપ્યું હતું. તેમના મંત્રધર્મો દીર્ઘજીવન મદાકાર્ય
 ગંદકીમાં દેવવિભજ મળીએ રમ્યું તેમાંથી તેમજ કૃપા રમકોણ,
 જગદગુરુ કાવ્ય વગેરે પરથી અનેક ઉપયોગી દટીકન મળી આવે છે.
 તેમજે છેવટે ઉનામાં મં. ૧૬૫૨ ના બાદશા સુદિ ૧૧ ના દિવસે
 સ્વર્ગવાસ કર્યો અને ત્યાં તેમના મૃત્યુ બારે અકબર બાદશાહે વીમ
 વીંચા જમીન આપી હતી અને ત્યાં લાકડીવાળાં મૃત્યુ બનાવી પડ
 રચાવના કરી હતી. દાન તે મોખૂદ છે.

૧૫૯ આશિષસિંહ (મતિભદ્ર ગિ.)

(૨૬૯) મુનિમાલિકા—મં. ૧૬૩૬ વિમલનાથ દીક્ષા કલ્યાણક દિને
 રાજાપુરમાં પ્રૌ રત્નમુખ્ય તથા રામવિદ્યામ પૃ. ૨૯૧-૨૯૫.

આદિ—

દિવસ પ્રમુખ જિજ્ઞાસુ પાશુપત, પ્રજામું શિવસુખનાથ દિ મન ઉદ્દામ,
 પડીકે થી માનમ આદિક, મળ્યેર ગુરુ મનકમવવિકામ. ૧
 પ્રદ ગમલ પ્રદા આદુ નમું નિન, બાર્ધ અમાયુ મુગ્યુ બગવંત,
 નામ અદ્યુ કરિ પાપિ પખાલું. પરમાર્જુન મુનિ વિક્રમંત. ૨

આસ જિનવર અમર મુખદર તરણુતારણુ તતપરા,

તસ્ય આસ પૂરધ વિધન ચૂરધ સધાસિરવર જિનવરા. જયુ ૦ ૭૫

—ઈનિ સતતકુમાર ચક્રવર્તી રાસ સંપૂર્ણ. ૧૪-૧૮ આ. દ. ચં.

૧૬૧ ભાવરત્ન.

(૨૮૧) કનક શ્રેષ્ઠીનો રાસ સં. ૧૬૩૨ આસો વદ ૭ રવિ.

રસને ચંદ્ર યુગ્મ ત્રીસે મેલી ખાનુ સંવત્સરિરે,

આસો વદિ તીજ ચંદ્ર સાતમિરે, શુભયોગિ રવિવાસરિરે.

(પ્ર૦ ૧૬૬૫ ચેત્ર વદી ૭ લીં; રત્ન; કે.)

૧૬૨ કનકસોમ (ખ૦ અમરમાણિકયશિ૦) જુઓ સાધુકીર્તિ નં. ૧૪૭.

(૨૮૨) આપાઠભૂતિ સ૦ સં. ૧૬૩૮ વિજ્યાદશમી ખંભાત (?)
આદિ—

શ્રી જિનવદનનિવાસિની, સમરી સારદ માયારે

આપાઠભૂતિ ગુણુ ગાવતાં, સામણિ કરઉ પસાયારે.

ચતુર સનેહી મોહનાં ૧

ચતુર સનેહી મોહનાં, સમગુણુજાણુ સયાણારે;

આપાઠભૂતિ મહા મુણી, દેખન ચિત્ત હુમાણારે.

ચતુર ૦ ૨

x

x

x

x

અંતે—

ઈણુ પરિ ભાવન ભાવીજાઈ, તપ કરી દાન વણિ દીજાઈ,

જિન શાસનનઉ સિણુગાર, એ મુનિવર થયા ઉદ્ધાર.

સંવત સોલઠ અઠતીસઠ, દિન વિજય દસમિ સુજગીસઠ,

કહિ કનકસોમ સુવિચાર, સમશ્રી સંધસુ મુપકાર.

૫૯

૬૦

અતે—

સામુદ્રવિજય તનુ સુણ્ણિલક, સેવ કરઈ જસુ સુરનરટંદ,
 પુનરતન મુની વિનવધ, શ્રીસંધ સપ્રસન શ્રી નેમિગિણુંદ. ૬૫
 હું જાણિદારી માદવા.

—છતિ શ્રી નેમિનાથ રાસ સમાપ્ત સંવત્ ૧૬૩૯ વર્ષે કાતી
 વદિ ૩ દિને સિખિતં. પત્ર ૪ (શુ. વિ.)

—મુ. શ્રી હીરા લખિતં. સં. ૧૬૯૭ વર્ષે ચેત્ર શુદ્ધ ૯ શ્રી.
 રતંબનીધે. ૪-૧૧ (વિ. ધ.)

—સ. ૧૭૩૬ વર્ષે શુક્લપક્ષે સિખિતં શ્રી સર મં.એ. ૨-૨૦
 (ભારી પામે છે.)

(૨૮૦) રાનજકુમાર રાસ (ગા. ૨૮૧) સં. ૧૬૩૭ વ. વ. ૫
 અતે—

નિધિપદ ગગનક રાજ, શ્રી આર્ચરશન સરિંદરે,
 બાળ અરણિ તપ ગુણ નિલક ગોત્ર કળા જરયો વદરે. જયુ. ૬૮
 તમ પાટિ જપમિદમરિ શ્રમંથેણ સરિ તામ,
 મદિદર્મદિ વધી ગુમમંક, જેમુષ જનના પદકિયાકા આમ જયુ. ૬૯
 નિખર્ષ અનુકમિ અવનયાં શ્રી ગુમનિસાગર અરિસારે,
 જો ગુમસાગર મરિ તમ તખર્ષ, પાટિં જનમુક દિસારે. જયુ. ૭૦
 તારા વીમ એ જનજુઓ, પુન્યરુના સરિ કદિ ગમરે,
 બાળ ગનર્ષ જે માંમતર્ષ, તેડની પુદગુવધ અમરે. જયુ. ૭૧
 મરન આલ તે જનજુઓ આડનીસકિ તે મારે
 વેચા ન વદિ બાળ પગમી, રામ રમ્યક રિસારે. જયુ. ૬૩
 ગમ ગદર્ રોસ એ જવાવ લમર્ષ જાંદાં મરે અનમ વધી સર,
 આમ ન જનના રજયો નિધન તે જનજુક દરે. જયુ. ૭૩
 એ નુપી વળી પુન જનપી બાવ આપી બાવસિ
 તર નિદિ મિદિ સુમુદિ નામી રિદિ જદિ તે પમમિ. જયુ. ૭૪

અંતે—

સંવત સોલહમ ઉપરિ ગુણ પંચાસ, એ કીધો મંગલકલશ
ચરિત્રવિલાસ ૦ ૧૩૮

(દ્વિતી).

અધિકૃત ઉણમ ને કલક, મિચ્છા દુકલ તાસ,
મુલતાણ માહિ એ રમ્યઉ, મગસિર શુદ્ધિ ઉલ્લાસ. ૧૪૦

શ્રી જિનચંદ્ર ચરિત ગુરુ વર્તમાન ગણધાર,
સુવિહિત મુનિચૂડામણિ યુગપ્રધાન અવતાર. ૧૪૧

ખરતરગલ મુહાગકર અમરમાણિક ગુરુ સીસ,
કનકસોમ વાચક કલક મંગલચરિત જગીસ. ૧૪૨

—પંડિત સમયકીર્તિ ગણિનાડલેપિ, શ્રી મેદિની તરે;
ચેનસાગર યતિભં. ઉદયપુર.

—લિખિતં વીકાનેર નયરે પા. ૭-૧૩ ક. મુ. (મારી પાસે.)

૧૬૩ મંગલમાણેક (આગમ-ખિડાલખગચ્છ મુનિરતન-
સૂરિ-આણુંદરતન-જ્ઞાનરતન-ઉદયસાગર-ભાનુભટ્ટ શિ.)

(મુનિરતનસૂરિના પદ્ધર આણુંદરતનના પ્રતિમા લેખ સં. ૧૫૭૫,
લેખાંક ૪૨૧ ભાગ પહેલો અને સં. ૧૫૭૬ લેખાંક ૧૮૫ ભાગ બીજો
ધા. સં. માં મળી આવે છે.)

(૨૮૫) વિક્રમરાજ અને ખાપર ચોરનો રાસ—સં. ૧૬૩૮
મહા સુદ ૭ રવિ. ઉજ્જયિનીમાં

અંતે—

વિક્રમ સિંહાસન છઠ જત્રીસ, કથા વૈતાલીણી પંચવીસ,
પંચદંડ છત્રની કથા, વિક્રમચરિત લીલાવધ કથા. ૨૮

પ્રવેસપરકાયની વાત, સીલમતી ખાપરની ખ્યાતિ,
વિક્રમપ્રબંધ અછર્ષ ને ઘણા, કલકતા પાર નહી ગુણા. ૩૦

—આર દાળ=ચોદસવીડ. પા. ૩-૧૪ ક. મુ (મારી પાસે છે.)

—૪૬ તપાગચે બદારક શ્રી ભુવનપ્રીતિ સરિ તત્પદે બદારક
શ્રી રત્નપ્રીતિસરિ શિષ્ય સુમતિવિજયેન સં. ૧૭૨૨ વર્ષે શકે ૧૫૮૭
દિ. આવળુ કૃષ્ણપદે સમગ્રી દિને રાજનગરે લિખિતં. પા. ૬-૧૧ યુ. વિ.
ખં ૧, અમ.

(૨૮૩) આર્દ્રકૃમાર ચોપર્ધ મં. ૧૬૪૮ આવળુ પડેયો અમરરમમાં.
આદિ—

સકલ જનગુરુ પ્રણમું પાયા, વાઘદેવ મુઠ કરદુ પમાયા,
ગાઠ્ઠિયુ આદ્રકૃમાર રિણિ રાયા, જિજિભુ મુનિ પાત્રી પ્રવચન માયા. ૧
સકલ મુદાવા રોષ વધાવા, આદ્રકૃમાર મુનિદે ગુણગાવા,
મગધદેશ ત્રિભુવન વિખ્યાના, પુરવ મંત્ર મેક રચ્યક વિધાના
વમઠ મામાર્ક નામ કુટુંબી, સરવ ચિત માયા ન વિટુંબી. ૨

* * * *

સત્રપ્ત સૂયગઃગઠ એ બણકે, સગ સંબંધ રમાસ,
નિશ્ચિ આણનારે પરિસિ ગાઠ્ઠકે, ઇવદ્યાપ્રતિપક્ષ. ધનં ૪૭

સંવત રેસલ અમાસા આવળુ ધુરધ, નયરિ અમરસરિ સાર;
કનકસોમ આણુ બગતિબરધ, બણનાં સગ સુખકાર. ધનં ૪૮

—૩-૧૫ મારી પાસે છે. બુની પ્રત.

(૨૮૪) મંગલકલશ ચઉપર્ધ સં. ૧૬૪૯ માગસર સુ. મુખનાથમાં
આદિ—

દાગ દાળ.

રસમણુદેવીય સામિળીએ, મુઠ માનિધિ કીજઈ,
પુણ્યતણા દક્ષ ગાઠ્ઠએ, મુણનાં મન રીઝઈ,
મ ગવકવમ તણો પ્રગધ. કરેવા મુઠરાગ,
શાંતિનાથ જિનચરિતથી, ઉચરિમું દાગ.

* * * *

- વામન પરધે મંદ હું મૂલ, ઉંચા ફલ લેવા અનુકૂલ,
વીરકથા કહિવા રસ થાય, તે ગુરુ ભાનુભટ મહિમાય. ૧૪
- વિડાલંબીયા આગમ પક્ષ, શ્રી મુનિરત્નસૂરીશ્વર દક્ષ,
અષ્ટવિધાની બિરદ જોહનું, અખંડ ચરિત રચિતું તેહનું. ૧૫
- ગદ્ય પદ્ય બંધી તે કથા, તાસ સીસ સદ્ગુણ સમઝઈ યથા,
મંગલરૂપ રસિક પાવની, કહધ વિશેષિઈ જનરંજની. ૧૬
- અખંડવાત જોણિ નવિ સુણી, તે કિમ નાન ધરાવઈ ગુણી,
નવરસરૂપ સુણઈ જય એહ, અન્ય કથા આદરઈ ન તેહ. ૧૭
- સંવત સોત્ત અઠતીસઈ સાર, જોઈ શુદ્ધિ પંચમિ ગુરુવાર,
માંડિઈ રામ મૂલ સિધિયોગિ, રહી ઊજોણિ પુરી મયોગિ. ૧૮
- અખંડ વિદ્યાધરની કથા, સરસ વિનોદ બુધિમય યથા,
આદર કરી ભણઈ જે નિત, સુણતાં સાહસીક હુઈ ચિત. ૧૯
- ધર્મઈ લખિમી દીરઘ આય, ધર્મઈ વિદ્યા નિર્મલ કાય,
ધર્મઈ યશ પરમારથ સિધિ, ધર્મઈ અખંડ પામિત રિધિ. ૨૦
- તે ક્ષિત્રી કુણુ થાનકિ હૂઈ, કિહાં ગયું સુખી કિમ થયું,
કરિત કિરયું કાજ કિહાં રહી, મૂલ કથા જોઈઈ તે કહી. ૨૧

વસ્તુ

વીરઅખંડ વીરઅખંડ હૂઈ વિખ્યાત,
વારઈ શ્રી જિન વીરનઈ, પ્રથમ વધ તે હૂઈ નિર્દન.
ધનકારણિ તે સેવિવા, ગયુ પાસિ ગોરખ યોગિનિ,
માતપરઈ તસ હિનકરી, દીધ સત્ત આદેશ,
સાહસ બલિ તેણઈ કીયા, થિત અવવંત નરેસ.

૨

x

x

x

x

અત—

ભટ્ટોપાંત નિઝાંમ પસાય, વિદ્યા ભણી ભાનુભટ પાય,
મિત્ર લાડળ સુણિવા કાજિ, વાંચી કથા વિડાલંબી રાજિ,

- ક્રિતિ કીમ્બદ્ધ અમિતું ધરી, ગુરુ કવિ મન ચરણ અલુમરી,
મયકથા ગુપ્ત ઉદાર, મૃદિત પ્રગદ વીરસ સાર. ૩૧
- વિદ્યાવગત આગમ, આજુદરન મુદિ અનુષમ,
નામ ગીત્ય મંગલમાણિક્ય, વચ્ચર્જ ક્રિક કથા અધિક્ય. ૩૨
- સંવન સોસ આઠની ત્રીસ માત્ર મુદિ સાનિ રવિ દીપ,
અમ્બેશ શુભયોગિ રટી, જોગેલી કથા એ કરી. ૩૩

.....

—૧. ૧૭૧ () વૌં મદ્દ વદિ ૧૩ કિને વાર શુંક મરૂપા
ધ્યાય શ્રી ૫ શ્રી વિરવશાત મણિ શિવ્ય મ. શ્રી અમરવિજય સનિ
દમાણિ મામે. (મળ.)

(૨૮૬) આખર કથાનક આપર્ક શરૂ કર્યો—૧૬૩૮ ને ૬૫ ગુરુ—
પૂર્ણ કર્યો ૧૬૩૯ કા. મુ. ૧૩ કોળિમાં—નિશ્ચયના મત્યમાં
આદિ—

વગુ.

મુદ્ધ મુપદ મુદ્ધ મુપદ રૂપ ઓંકાર,
પરમેશ્વી પંચક મુદિન, દેવતણિ આરસ એવિન;
માદગાન આનંદમય અત બીજા યોગીંદ વદિન,
શૂપળ તણિ શુભ તણિમય, વિદ્યા સૈદ નિવાસ;
દૂ પ્રજુન પરમાત્મા, અર્થ નિધિ શુભાસ. ૧

દુદા.

પરમ દેવિન પરમેશ્વ ને, શ્રી ગુરુ આરસ આપ,
આદિ કરીશ્વર અંગન, નિન વદે નસ પાપ. ૨

* * * *

અજાનિત મતિ બજા નેદ, કથી શરૂ પધિ આપ્ત નેદ,
ને કવિ આદુ તજા ઉપરેશ, સદી કથા કદ લવશેશ. ૧૨

મિત લાઃછ દીવાગુણી, કરી પ્રાર્થના નેજર્ક ધણી,
મુનિ લાઃજના આર વતી, અંગદ કથા કદ રમવાતી. ૧૩

વિક્રમ પડી બ્રહ્મિગત કદિદં, તે પીઠ ભોગ વાર્ધ નીસરિદં,
 સિંદાસન ગઠસણિ સુગ દર્શ, પૂતલી એ વારિદે તો રદિદં. ૩૮
 પૂતલી એ વિક્રમરાયના, મુગુંણ તણી કીંતી વર્ણના,
 તથા બચીસઈ પૂરી લુઠ, પછડે પીઠ અદ્ય થિદં વર્ધ. ૩૯
 એ બચીસ પૂતલી ચરિત, ને સિંદાસનિ દતી વિચિત,
 આદિ થિદા નાણિયી ક્યા, વિદુષે કહી પ્રથમ સર્વથા. ૪૦
 મમ શ્રી ગોરખ યોગિની તણી, પાની ક્યા અંબરિદં વણી,
 દહ સિદ્ધિ કિત્રી તેણુક સાત, ક્યા આદેશ વિશ્વ વિખ્યાન. ૪૧

વસ્તુ.

એડ અંબર એડ અંબર, સાન આદેશ,
 દક્ષ થત ચક્રેર વક્ષનં, અંબારી યોગી વસણો,
 વિનસ રતનદાર નવગુણુ, વહી નવજલી માંકડી નજો,
 રતિ ચંદ્ર દીપક સુરવ, અરુગર શકર દંડ,
 મુકુટમાંદિ પછે વરક, એ સવિ કીયા અપંડ. ૪૨

ચોપક.

એ ચિત્ર રૂપ આગઈ નવિ દુઆ, દોસઈ તરી તે કીયા ગુનુઆ,
 સીધા નેને વિશ્વ કપાય, તે સવિ સત્ત તણો મદિમાય. ૪૩
 સુવિદિત ગચ્છ આગનીયા નાંમ, વિગર્ધંબી પાટનઈ કાંમ,
 તે અણુદિક્ષપુર પાદ્મણિયાસિ, ગુરુગર દેશ મંચનઈ વાસિ. ૪૪
 શ્રી મુનિરતનસરિ ગઠ વણી, આનંદરતનસરિ પછે ગુણી,
 જ્ઞાનરતન ગુરુગણુગાર, દિશ્યમાગર વાચક પરિવાર. ૪૫
 તાન પદ્મિ મંગલમાણિક્ય, વાચક વિદ્યા રસિ આણિક્ય,
 પરિત આગસિ તે મતિમંદ, સાનુમદ ગુરુ વિદ્યાવંદ. ૪૬
 રચી ચક્રપર્ક તાન પ્રસાદ, અંબરકથા તણો અનુવાદ,
 લાણક્ય સુત દીયાતણો, કીયો સાંમકિત્રા વપ વણો. ૪૭
 શિષ્ય સાધુ વંચિત્રા કાનિ, મણિત્રા સુજ્ઞાનનાણી સમાનિ,
 ક્રમાદો અંગઈ અનિ વરી, ગુરુ કવિ સંત ચરણ અણુસરી. ૪૮

કહઈ વાચક મંગલમાણિક્ય, અંગક કથા રમઈ આધિક્ય,
ને ગુરુ કૃપાનગો આદેશ, સત્સંગાંદિ છોડા આદેશ.

* * * * *
શ્રી ગિતગીતર કથા એ કહી, ઉવવાઈ સુતઈ તે ઘડી,
એ પરપામો સારિ મળુધરે, કરી સર્વદી આવકિ પર. ૧૩

ને અંગક અનધન ઉગ્યરી, અંતકાંતિ શુભ લેરયા ખરી,
પચમ દેવસાંકિ છમ ગયુ, દેવાંગના મુખભોગી મૂક. ૧૪

* * * * *
ને આઈઈ આદા આતું આગ, તું છઈ બાગધણો મદારાગ,
મઈ નવખિડ દીકડ બંડાર, કર વિચારી જે લૂઈ માર. ૨૮

વિક્રમનિંદ લુંખી એ વાન, તુરગક સદિત લંઈ મધુ માય,
ધનગિરિ ગયા મોગિની દાંદિ, કોપ દેખાડિતુમન જે માંદિ. ૨૯

જિપરિ ધ્યાન કુટિકા ખરી, જેનમઈ તે સેધ પાત્રી કરી,
સત્સ આનાદન મગ્ધ નીમરિકં, તુમ્હ તે જુડ પ્રયામ કાં કરિકં. ૩૦

ઉત્તેજીઈ વિક્રમ વૃષ દનઈ, એ બંડાર તેં વિસમમઈ,
એવયો બાગધણી નહી કાય, બીરંતે જે ધન વિચમણ સોઇ. ૩૧

એ મરિ વાન નવખુરી માય, એદરી લૂઈ દેવના વાચ,
નુખી વાણિ પાત્રો વૃષ નદર, વિક્રમનિંદ આરિકિ નિમ દાય. ૩૨

છરનદનિ કુતે જકનઈ કરી, કીકે શુભી પ્રેમ મનિ ધરી,
કુવંસ તુ જામ રામન નવખિ, એદરી અગઈ મધનની વાણિ. ૩૩

જે વિગયા ઉત્તેજીકાય, હકે સાદસી વિક્રમરાય,
તુડો નમ આમિંવેનામ, સોવનપુરમો રીધ વિચામ. ૩૪

મળિમય ગિદાગન પૂનસી, જત્રીમઈ જરિત તે વસી,
આપિકે પાટિ જાડિનિયા કાગિ, કરી બેઠિ વેનસઈ સગિ. ૩૫

જિપરિ વિક્રમાધિય તે રાય, જાડો મરનકિ છવ વરાય,
પચકડ હનન નામ, રિપિ મિલિવલક વૃષ દાંમ. ૩૬

તેજુઈ જુલિતી જરણુ કરી, આગ લાગઈ રહિક તે ચરી,
સત્સંગર આક નેદનગો, આપિકે સવસ દેલિ છઈ ધગો. ૩૭

૧૬૪ હીરકુશલ (તં વિમલકુશલ શિ.)

(૨૮૭) કુમારપાલ રાસ. સં. ૧૬૪૦ આક્રમપુરિમાં.

આદિ—

દ્વિતા.

પયપંકજ જસ પ્રણમતાં, પાંગીજિ સુરરિદ્ધિ,
ત્રિશલાનંદન દુપ હરઈ, નામં ગંત્રિ બાહુ સિદ્ધિ. ૧
ગજગતિ સરસતિ સમરતાં, લહીઈ વચન રસાત્ર,
કવિ કોટિ સેવા કરિ, નિમીલયાત મરાત્ર, ૨
નિજ ગુરના હૃદયે ધરી, વિમલકુશલ સુપવિત્ર,
હીર કુશલ કહે કવિ જિ સુણીઈ, કુમારપાલ ચરિત્ર. ૩
ત્રિહું ભુવનિ જિશ તેહનું, શાં કીધાં તેણિ કામ,
કહિતાં કવિજન સાંભલઈ, નામ દામ તસુ ગામ. ૪

*

*

*

*

અંતે—

શ્રી સોમસુંદર સૂરિ સીસ વાચકવર, તેણિં કરિઈ કુમરનૃપનઈ ચરિત્ર,
તેહ બાપરિ રચિઈ સંવત સોલોત્તરઈ વર્ષ વ્યાલીસ અક્રમપુરિ
પવિત્ર. ૧૬ આ.

પ્રવર તપગણપતિ હીરવિજય ગુર, જયવિજય તનુ વિજયસેન સૂરી,
જણે સોહમ્મ જંબુ સ્વામિગણધરા સેવતાં સંપતિ સકલ પૂરી. ૧૭
સુરવધૂ નૃપનઈ કરિ ભામણા.

તસ ગમ્હમાંહિ તેજે કરી દીપતુ, છપતુ કામરિપુ શીલ શુદ્ધિ,
વિમલ યશ કુમર જસ લીધો ભિયો વિયુધપદ મંડલી

માંહિ પ્રસિધ્ધો. ૧૮

અકલ સીદ્ધ કમલિ રમઈ ભમર પરિ, વીણિ મકરંદ પીઠ મનહ રંગિ,
હીરકુશલ કહિ કુમર નૃપ કરંઈ રાસ ભણતાં હૃઈ આણંદ અંગિ—

૧૯ સુરવધૂ કુમર.

—સં. ૧૭૦૨ કારતગ સદ ૨ દન સન ઝંઝવાડા મધે કોઠારી
અમંયા લપ નં. ૪૦-૧૩ (આ.)

મયમધ ચક્રપત્નકં જાણિ, કાવો મિલી નવે સંજાણિ,
 કલક અધિક કલિક મઈ જોલ, શુદ્ધ કરી સંત ગુરુ તેલ. ૪૯
 માન આદેશે અંજાડ પર્વ, ફડા ચોપઈ વગુ ચઈ મર્વ,
 શ્લોક મદિન સર્વાઈ મદી, જાવીસ મઈ મગાને દુઝ. ૫૦
 મિમ્મઈ ચક્રાસી પ્રથમાદેશ, જીનઈ મિમઈ આમકિ અમેમ,
 મિમ્મઈ નમ્યાસી ત્રીનઈ જાણિ, ચાપઈ ત્રિમ્મઈ જહ વંચાણિ. ૫૧
 ત્રિમ્મ પાંત્રીમ પંચમઈ જોઈ, જહઈ મિમઈ ડિયામી દોય,
 વાસઈ મન્યવન સાનમઈ, ચાપઈ સાન આદેશે સવઈ. ૫૨
 સંવન જોલ ઉમાનુચ્યાસીમ, કાનિક સિન તેરસિ યશિદીમ,
 નિદિયોગ પ્રસ અવિની, અંજાડાસ ચક્રપત્ન નીપતી. ૫૩
 બળનાં બુદ્ધિ શરીરો સેય, બુદ્ધિયિ હઈ મિદિ મવિ દોય,
 સિદ્ધઈ દેવ ધર્મ ગુરુમકિ, ગુરુમકિથી પામીઈ મુકિ. ૫૪
 નવરમમય અંજાડાપતી, જાગા વજા જનપાવતી,
 વીરકથા આવઈ જે કલઈ, ચારિ પદારથ અદિનઈ પ્રલઈ. ૫૫
 જાં રલઈ અંજર અવતી ચંદ, જાં ચિત્તારા મિરિ દંદિ,
 આમર ગેવ હીપનો વાસ, તાં લગિ રંદા એ કથા પ્રકામ. ૫૬
 કોળેળીઈ રંદી ચોમાચિ, કથ રંચી એ ચાત્ર વિમાસિ,
 વિનોદ બુધિ વીર રમ વાન, પંડિત રસિકમાંદિ વિચાન. ૫૭
 ભરી પાંત નરુનમ પમાય, વિદ્યા બળી જ્ઞાનમ પ્રાપ,
 મિત્ર જ્ઞાનઈ ગુણિય કાચ, વાંચી કથા વિગતંબી રાગિ. ૫૮
 કલક વાયમ મગવમાજિમ, અંજાડ કથા રમઈ અધિકમ,
 ને ગુરુ દૃષા તજો આદેશ, પૂરા સાન કથા આદેશ. ૫૯

—ઈન શ્રી મુનિરત્નચરિ વિરચિને શ્રી ગોરવ યોગિની દન મમા-
 દેશ અંજાડ કથાનક ચતુષ્પદિકા મંપૂર્ણ.

—ઈન શ્રી મુનિરત્નચરિમ, ગોરવયોગિની દાસા સીમ, અંજાડ
 કથાનક આદેશ, કાવ સાનક કલિયા વિનોદ. મંવન ૧૭૬૪ વર્ષે વૈશાખ
 શુદ્ધ દ્વિતીયા દિને વાર બુધે, શ્રી મુરેન જલિર મધે વિગાપિય.

પા. ૧૭૬ પં. ૬ આ. ૬.

કવિત કવિત કરી સહુકો કહે, કવિત ભાવ તો વિરાગ લહે,	
સોઈ કવિત જેણે દુશ્મન દહે, પંડિતજન પરખી ગહગહે.	૩૭
શારદ માત વસિ મુજ અગિ, કરશું કવિતા રૂટે રંગિ,	
સુણતાં સરસ સુવેધક બોલ, હર્ષ તણા વધશે કલ્પોલ.	૩૮
ઈષ્ટદેવ પ્રણમી ગુરુપાય, ગાઈશું રૂપચંદ-ઝપિરાય,	
શ્રવણસુધારસ રાસ પવિત્ર, સાંભળજો રૂપચંદ ચરિત્ર.	૩૯
શ્રોતા કવિ વાણિ મત ધરો, રમે કોઈ વિચ વિકથા કરો,	
અપ્રતિબદ્ધ સભામાંહિ જોય, કવિ ચતુરાઈ નિષ્કળ હોય.	૪૦
જિમ નારી સોજે શૃંગાર, આગળ વિકળ અંધ ભર્તાર,	
તે ભણી તુમે ચતુર છો સહુ, જાણ પ્રતે શું કહિયે બહુ.	૪૧
નિદ્રા વિકથા છાંડિ દૂર, ઈક ચિત્તે સહુ આણંદપૂર,	
રૂપચંદ સુકથા-કલ્પોલ, સાંભળજો સહુ કરી નિરોલ.	૪૨

*

*

*

*

અંતે—

ઈમ જે રૂપચંદ મુનિ પરે, ભોગાદિક વિલસી પરિહરે,	
સાધે સોઈ કાજ આપણું, ઈહિ ભવેં પરભવેં મુખ લહે ધણું.	૧
રૂપચંદનો ઈણીપરે રાસ, રચ્યો અંગે આણી ઉલ્લાસ,	
કવણુ શિષ્ય તે કવિતા હોય, કુણ સંવત્સર કીધો સોય.	૨
શ્રી જિનવર શાસન મુવિવેક, દ્વા અભિનવ ગચ્છ અનેક,	
અંદ્રગચ્છ મળગો ઉદાર, સકળ ગચ્છમાં સોહે સાર.	૩
તે શ્રી અંદ્રગચ્છ શિણુગાર, શ્રી ધનેશ્વર સરિ ઉદાર,	
ચિત્રપુરિ દેશન વિખ્યાત, પ્રતિબોધ્યા દ્વિગપટ સયસાત.	૪
આખો ચૈત્રગચ્છ ઇતિ નામ, તિહાં ગુરુ ભુવનચંદ્ર અભિરામ,	
સૂરીશ્વર ગિરવા ગજપતિ, તાસ શિષ્ય મહા મુનિવર યતિ.	૫
દેવભદ્ર ગુરુ ગણિ અવતંસ, વીરવચનમાનસસર હંસ,	
સંવત બાર પંચાસીએ ચંગ, શુદ્ધ ક્રિયા તપ કર્યો અભંગ.	૬

૧૬૫ *નયમુદર (વરતપગચ્છ ધનરત્નસુરિ-ભાતુમેર
ગણિ શિ.)

(૨૮૮) +૨૫૨૬ કુવર રામ. સં. ૧૬૭૭ માગશર શુદ્ધિ ૫ રવિ
વીળપુરમાં.

આદિ—

શ્લોક.

અર્દનસિદ્ધગર્જેદ્રાપાયામ અર્ધૂન શારદાં ।

શુક્ર પ્રજુગ્મ્ય અદૃષ્યદંશુશ્ચ નોભ્યદં ॥ ૧

શુભ્રાદ દારય કરણાદજન વીર બપાનકાઃ ।

દૈર્ઘ્યમન્ય શાંતાં દિશે નવરસ્યુતં ॥ ૨

વનુ હંદ.

આદિ ત્રિપુવર આદિ ત્રિપુવર અગિત અરિદંત,

શુભવ અભિનાંદન શુભનિ પદમ્ભ મુખસ રાગિપદ (અંદ્રપ્રમ),

શુવિધિ ક્ષીનગ શ્રેયાંસગિન વામુપૂજ્ય જગમુર વિમલનદ,

અનન ધન્ય રશાંતિ કૃમ્ય આર મરિચ મુનિમુવન સ્વામિ,

નમિ નેમિ પામ્ય વીરકિમ્બ, વંદુ વાંકિન કામિ. ૧

પછી ૨૦ વિલરમાનગિન, પચપરમેષ્ઠી, મજુવગે, અદેશરી આદિ
દેવીઓનું, ચાર કદીમા અમરુ કરી પછી અરસ્વતીની નથા શુભ્રાની
નૃતિ ૩૫ કદીમા કરી નીચે પ્રમાણે જણાવે છે—

આમે કવિગન કુઆ અપારે, ને મયેને કરી જુદાર,

ત્રિપુવ નન જાની કપકાર, કૃદં દોષ ત્યાં કરજો માર. ૩૬

* આ કવિવગનુ ચરિત્ર મેં સરિત્તર લખ્યું છે ને મારે જુએ
આનદકાજ્ય મંદારાવિ મોક્ષિક ૬ કું, કે જેની આંદર આ કવિનામ
રાનાઓ (આ ૨૫૨૬ કુવર રામ, નળદમયંતી રામ અને શત્રુંગવ
ઉદ્ધાર રામ પ્રકર થયા છે.) પ્રતાવનામાં કવિચરિત્ર કપરાંત મેં આ
૨૫૨૬ કુમાર ગમ્મો ચાર પનુ આપ્યો છે.

લંધુ વિનયી નયસુંદર વાણિ, છટ્ટો ખંડ ચડયો પરિમાણિ,
 મુનિ શંકરલોચન રસમાન, ભેળે ઈદિ (૧૬૩૭) ને સાવધાન. ૨૦
 એ સંવત્સર સંખ્યા કહી, માર્ગશીર્ષ મસવાડો સહી. ૨૧
 શુદ્ધિ પંચમી નિર્મળ રવિવાર, નક્ષત્ર ઉત્તરાષાઢ ઉદાર.
 વિજય મુદ્દત વૃદ્ધિ યોગ કહ્યો, તવ આ રાસ સંપૂરણ થયો. ૨૨
 વીજપુર નર નયર મઝાર, રંગ્યો રાસ શારદ આધાર,
 હં મૂરખ માનવી અજ્ઞણ, જે જોયે તે માત્ર પ્રમાણ. ૨૩
 જે જગ વિખુધ સંત કવિપતિ, કરજોડી તસ કહું વીનતિ,
 અસદ્વચન જે જાણો અહીં, તે તમે સૂચો કરજો સહી. ૨૪
 કેતો ચરિત્ર માંહેલો ચરી, કેતો કહ્યો સ્વપ્રધે કરી,
 કેતી વાત સુણી તે કહી, અધિકું ઓણું ખામું સહી. ૨૫
 વીતરાગના વચન વિરુદ્ધ, જે મેં કાંઈ કહ્યું અશુદ્ધ.
 જિનવર સંધ સાખેં જાણજો, તે મુજ મિથ્યા દુષ્કૃત હજો. ૨૬
 પ્રથમ (શૃંગાર) રસ થાપિયો, છેડો શાંતરસે વ્યાપિયો,
 ખોલ્યા ચાર પદારથ કામ, 'શ્રવણસુધારસ' રાસ સુનામ. ૨૭
 એ ભણતાં ગણતાં સુખસિદ્ધિ, એ સુણતાં વાઘે વરપુદ્ધિ,
 એ સુણતાં જાએ મતિમંદ, એ સુણતાં ઉપજે આણંદ. ૨૮
 એ સુણતાં સવિ આરતિ રજો, એ સુણતાં મનવંછિત મિજો,
 આવે હર્ષતણા કલ્પોદ, એ સુણતાં મંગળ રંગરોણ. ૨૯
 એકમના આણી ઉલ્લાસ, નયસુંદર જાણી એ રાસ,
 જે નરનારી ભણે સાંભળે, તે ધર નિશ્ચે અઢળાં ફળે. ૩૦

(૨૮૯) શત્રુંજય (સિદ્ધાચલ) ઉદ્યાર રાસ. સં. ૧૬૩૮ આશો
 શુદ્ધિ ૧૩, અમદાવાદમાં.

આદિ—

વસ્તુ છંદ.

વિમલગિરિવર વિમલગિરિવર, મંડણો જિનરાય,
 શ્રી રિસહસર પાપ નમિ, ધરિય ધ્યાન શારદ દેવિય;
 શ્રી સિદ્ધાચલ ગાયશુંએ, હીયે ભાવ નિર્મલ ધરેવિય,

- શ્રી ગુરુ દેવમદમજિરાય, જન્ય શ્રવ આંગિત નિર્મલ્ય,
 વિદ્યાપુરિ તપ કરી એકમના, તપામગ્ધ કાંઈ થાપના. ૭
 નામ શિવ શ્રી મગધાંસી, પુત્રવ વિજયવર્દ મુરારી,
 જેદાંથી છૂદ તપામગ્ધ નામ, પ્રમટ્તો પુણ્ય પ્રવળ અગિરામ. ૮
 તારાપાટે ગિરના મગ્ધપતિ, શ્રી દેવમજિરાય મુરારી,
 મુદ્ધકર્ય દીકા અમમાન, કાંઈ મદમ એનાલીમ માન. ૯
 પરવાદીમગ્ધોદનસિંદ, મગ્ધનાયક મુરુ અકળ અલીદ,
 નમ અનુકમે શ્લોકકરમરિ, જન્ય નામે દોષ ખનિક દુરિ. ૧૦
 અનાકર મગ્ધ એદનું નામ, એ મુરારી પ્રમટ્તો ઉદામ,
 નમ અનુકમે જન્યનિસક મુરારિ, તમ પરતપ દુર્ગા મુરારિ. ૧૧
 તામ પંદ ગિરમ મોતમ રવામિ, શ્રી શ્લોકકર શરિ શુભામ.
 ગિરનું નિજ વગેરે વડે પાતમાદ, પવ પ્રમુખાગે અમદમમાદ. ૧૨
 નામ પાટે ઉદગમગ્ધ અણ, શ્રી ઉદગમગ્ધ સમીપર જન્ય,
 તમ પદાસકળ મુજિદ, કાનનનામરમરિ માનકળુંદ. ૧૩
 પદ પ્રમાણિક અણુંદ પુરે, પદ શ્રી ઉદગમગ્ધરમરિ,
 નામ પાટાપક કિનસમ, મુરારી કાલિયામર મુરાર. ૧૪
 નામ પાટાપાનક કિનસર. મગ્ધપતિ માનમ અવતાર,
 શ્રી અન નમરિ નમુસર, જન્ય નામે નિત નિત જનસર. ૧૫
 તામ શિવ તમ પાટપ્રાન, અમરરનમરિ સમુજનિપાન,
 નલીમ શ્રી નેમરન મુરાર, રકમરિ પદું નિમિદામ. ૧૬
 મગ્ધપતિ શ્રી અમાગ્ધ મરિદ, તામ પાટે મુરુ લેખમુજિદ,
 દેવગ્ધ નમીપરતાપ, વિજયમાન વદુ નિરખાપ. ૧૭
 શ્રી અનગ્ધ નમીપર શિવ, અમે નુજ એદે નિમિદિસ,
 વિજયવત નાજ નુજાર, માનમ મોદ મણનુસર. ૧૮
 મુખ્ય વિજય નમગ્ધાન, આજિવપરના વિજય મુજ શુભ,
 મુરારી વાનમર મુખાપ, તમ પદપદમ મુરાર પાપ. ૧૯

અંતે—

ચર સિત્તિરી વિદ્યાપુરીને, મઠ રહીયા ચુંમાશિ,	
શ્રી સંધને આગ્રહે ઉત્તરી, જિન વીર વંદી ઉવાસી.	૩૨૫
સોલ ચ્યાલિશિ વરષિ હરષે આસો પંચમી ઉજવી,	
પુધવાર અનુરાધા નક્ષત્રે પ્રીતિયોગે મનિરૂપી.	૨૬
લઘુવૃત્તિ ઉત્તરાધ્યયનની વર ચૌદ સહસ્રીમાંહિ,	
અધ્યયન જોઈ અક્ષરમું આખ્યાન રચ્યું ઉચ્છાંહિ.	૨૭
આખ્યાન એહ પ્રભાવતીનું તૃપ ઉદાયી ચરિત,	
ચદમાદ પરહો પરિહરી, સાંભલો પુણ્ય પવિત.	૨૮
શ્રી વીરશાસન વર વિભાસન ચંદ્રગચ્છ વિશાલ,	
ગુરુ ભવનચંદ્ર વિનેય ગણીવર દેવભદ્ર દયાલ.	૨૯
સંયમ ક્રિયા શુદ્ધ ઉદ્ધરી જોણે કરિઓ તપ ઉદામ,	
સંવત ધાર પંચાશીઈ ચાપ્યું તપાગચ્છ નામ.	૩૦
ગુગપ્રવર એ ત્રણિય સીસ તેહનાં સૂરિ શ્રી જગચંદ્ર,	
દેવેન્દ્રસૂરિ સુદક્ષ ગણુધર વિજયચંદ્ર સૂરોદ.	૩૧
બૃહત્ કલ્પ સુવૃત્તિને, અવસાને એ અધિકાર,	
શ્રી વિજયચંદ્ર સૂરોદથી વૃદ્ધ તપાગચ્છ ઉદાર.	૩૨
મહા પમાવક ગણુધર જસ નામે પરમાનંદ,	
પાદાનુપદ અનુક્રમે શ્રી રત્નસિંહ સૂરોદ.	૩૩
ગુરુ વલ્લભ જ્ઞાનસાગર હિંદયસાગર સૂરિ,	
શ્રી લખિંધસાગર ગચ્છપતી પ્રણમતાં પાતિક દૂરિ.	૩૪
તસુ પાટિ મહિમાવંત ગણુધર શ્રી ધનરતન સુમંજ,	
શીપ અમરરતન સૂરીસર, વ્યાકરણ લીહ પ્રમાણ.	૩૫
તેજરતન સૂરીવર ગુરુ, સહોદર તાસ કેરા દોષ,	
શ્રી દેવરતન સૂરીસર સહિ ગુરુ પદોધર જોઈ.	૩૬
ચારિત્રયણુમંડાર પુધ શ્રી ભાનુમેર ગણીંદ,	
ધનરતન ગચ્છપતિ તણાં સેવક જયુ જાં રવિચંદ.	૩૭

શ્રી શત્રુંગગિરિ તીરથ વડો, સિદ્ધ અનંતી કોડી,
નિહાં મુનિવર મુખે ગવા, તે વદ્ધં એ કરજોડી. . . . ૧

* * * *

અતે—

સોલ અડત્રીશે આશો માસે, શુદ્ધિ તેરસ કૂચવાર,
અદમ્યદાવાદ નયરમાટે, મેં ગાયોરે શત્રુંગપ ઉદારકે—ભેટયો, ૧૨૧
વડ તપ ગચ્છ ગુર ગચ્છપતિ, શ્રી ધનરત્ન સુરિંદ,
તસ શિષ્ય તસ પટ જયકર, ગુર ગચ્છપતિરે અમરરત્ન સુરિંદકે—
ભેટયો. ૧૨૨

વિજયમાન તસ મઠધરે, શ્રી દેવરત્ન સુરીસ,
શ્રી ધનરત્ન સુરીસ તણારે, શિષ્ય મંદિરે આનુભેઃ ગળીશકે—
ભેટયો. ૧૨૩

તસ પદ કમલ જમર મણે, નયમુંદર (દિ) આથીય,
ત્રિભુવનનાયક સેવાં, હવે પુખીરે શ્રી સંધ જળીશકે— ભેટયો. ૧૨૪
કલસ.

ધમ ત્રીજગનાયક મુગનિદાપક, વિમલમીરીમંડણુ ધણી,
ઉદાર શેત્રુંજે સાર ગાયો, સુણો નિન મુગતી ધણી,
આનુભેઃ પંડીત સીસ, દોષ કરજોડી કહે.

નયમુંદર પ્રભુ પાપ સેવા, દેહી દરીશણુ જયકર. ૧૨૫

—સિ. લખમિયદ ત્રિપુર નગરે-સં. ૧૮૫૫ વધ્યાખ વડ ૮
મગલવાસરે. ૪-૧૭ પ્ર. ૧૦ શા. બીમલીમાણેક તેમજ આ. કા. મહો. મો. ૬ ફુ.
(૨૮૦) પ્રભાવતી રાસ. સં. ૧૬૪૦ આશો સુદ ૫ જુથ વિદ્યાપુત્રી
(વીજપુર)માં.

આદિ— પ્રથમ દાવ વેવિનો-આમાડી દ્વડ.

પ્રથમ નાય દાવ પ્રથમ, જગગુર પ્રથમ જુગાદિ,

પ્રથમ નિજાદ પ્રથમ નમુ, જેણે કરી પુણ્યાદિ.

* * * *

પોસ માસે શુદ્ધિ પક્ષે ચતુર્દશી ગુરૌ લખિત—૧૮-૧૧ લીં (કવિના સમય-
માંજ લખાયેલું છે.)

(૨૬૧) સુરસુંદરી રાસ. સં. ૧૬૪૬ જોઠ શુ. ૧૩.

આદિ—

(રાગ કેઠારો—એકતાલી.)

આદિ ધરમને કરવા એ, ભીમ ભવોદધિ તરવા એ
ભરવા એ સુકૃતભંડાર ભલી પરંએ,
ભવિયણુ ભગત ઉદ્ધરવા એ, કર્મ કહિન નિરજરવા એ,
ચરવા એ શિવસુંદરો સ્વયંવરે એ.

૧

ત્રુટક—સ્વયંવરે શિવરામાં વરિવા કરવા ઉત્તમ કાજ,
મરદેવી માતાની કૃપેં અવતરિયા જિનરાજ,
આપાઠી વદિ ચોથ તણે દિન અબૂઆણું જિણે કીધું,
ગરભ અવતરિ સુપન દેખાડી મહોત માયને દીધું.

૨

અધી ઝપમનાથની સ્તુતિ છે.

*

*

*

*

શ્રી નવકાર મંત્રનો મહિમા આગમે કહિયો જિણુંદે,
કોડિ વરસસું કોડિ જિવ્હાએ નાવે પાર સુરિદે,
આગે જિણે એક ચિત્ત ધ્યાયો સો પરમાનંદ પાયો,
સુરસુંદરી સંતીએ સમર્થો તવ તસ કળ્પ ગમાયો.

૭

કવણુ સતી સા હુઠ સુરસુંદરી કિમ રાખ્યું તિણે શીલ,
શ્રી નવકાર મંત્ર મહિમાયે કિમ સા પામી લીલ,
ચરિત તાસ પવિત્ર પભણેસું વંદી જિણુ ચક્રવીસ,
શ્રી શ્રુતદેવી દેરે સાનિધિ પૂરો મનહ જગીસ.

૮

સુણુને સુચણુ સરસ ગુભ વાણી આણી ગ્રેમ અપાર,
કહે કવિજન વિશેષે વાર તે સરસતિ આધાર,

*

*

*

*

- તસ શિષ્યમોદિ દ્વિ પંડિત મુખ્ય માણિકરત,
લાગુ જ્ઞાન કહે' નવમુદરો, કરે ભવિકધર્મે યત્ન. ૩૮
- દોદિદુ માણસ જન્મ પામી, કરે આયસ દ્વરિ,
પૂજન કરે જિનરાજની, પ્રદિ ઉદય-દૃતિ સરિ. ૩૯
- આષ્ટ પ્રકારી સનર બેઠી સારિઈ જિનની સેરી,
પાપ સપ્તો પરિહરી આશયિ દેવાધિદેવ. ૪૦
- લાક્ષ્મી લાડી કર વાવરો, મમ આગ્રો કૃપણ અમનંજુ,
પામીરે ધન મહ માણ્યો, મ કરમે આપ વખાણ. ૪૧
- સત્યવાણી સાર જ્ઞાણી, વદુ' મીઠડી બાપડી,
તપ બાવ બમતો' કરે સમને', આરામી ત્રત આપડી. ૪૨
- પરનારિ દેવી ગુણુ ઉવેળી, અપદ મ કરે આંપડી,
જાંગી અમિ સુકતિ કારણિ જ્ઞાન દરશન પાંપડી. ૪૩
- ક્રોધ તાપ સમયાને આરોગ્ય સરસ સમતા સેસડી,
જિન આજી સામી કરે વર'ડી સિદ્ધિવૃક્ષિલ ગેસડી. ૪૪
- પરમાંગ આરે લડી દુર્લભ પ્રુષ્પ પાવડીએ મડી,
પરમાઠ પાસી વસિ પડિમે' રો જ્ઞાઓ સડધડી. ૪૫
- નદિ વાર લાગે કમ જ્ઞાને દુત્ત ઝલ્લિ પીઆરડી,
વરપુષ્પ કરે કાજ કરિયા હે વિશંજ કરે મડી. ૪૬
- સંપૂર્ણ માદમી બમનિ પદિની અસાનુ ધર્મવસરડી,
જોડો' સુઆવીઅપવિ અગે દયા દ્વિજ માટડી. ૪૭
- ગુણ સુખી સામુ ઉદ્યાતી કરે જ્ઞામે કર્મદ કાંપડી,
આપ્યાન સુખી પ્રભાવનીનું સકૃત મએ મોડડી. ૪૮
- ગુણવંત અર્ચુણ આપનાં જે પ્રુષ્પ સંતનિ કરે મડી,
જેને નિગુપ નવમુદર કરે થી સય લાટો મપેદ વડી. ૪૯

—મનિ સુઆવિષ્ઠ કૃતિ પ્રભાવની રાણી આપ્યાન' અરમ રાજામનિ
લાગુ માં મનિ સંજ્ઞાં. એવા લાગ્યોખાંખનાર્થ સં. ૧૧૫૩ વર્ષ

પૂરવજનમિ પારેવુ રાખ્યુછ, સો સ્વામી દયાધર્મ ભાખ્યુછ.
ભાખ્યુ દયાધર્મ દુખવિમોચક, સકલજનનસુખકાર.
સો સોલમ તિથ્યેસર, હું નમું વારોવારિ.

ઢાલ તૂટક,

અચિરા ઉચરિ અવતરી, જોણિ કરિઉ હિત એકાંતિ,
જગમાહિ અહિત શમાવીઉ, તેણુ નામ પામ્યું શાંતિ.

* * * *

ભારતીલખપ્રસાદ બુદ્ધ, શ્રી હરપ સરિષા જોહ,
કવિતા રે કીરતિ જોહની, નવિ ત્રપતિ પામિ તેહ.

૧૩

માણિક્યસૂરિ મહાયતી, તિણિ કરિઉ નલાયણ અંધ,
નવરસ પયોધિ વિરોલિવા, કરિ થયુ જો સુરમંધ.

૧૪

સ્વસમય નિ પરસમયનું, એકત્ર જિહાં અધિકાર,
શતસર્ગ જોહના વાંચતાં, ઉલ્લાસ થાઇ અપાર.

૧૫

અનુસરી તેહનિ મુખિ કરી, અહો જોડિસ્યું સંબંધ,
મનરંગ એહવું જોપનું, જોલસ્યું પુણ્ય પ્રબંધ.

૧૬

કિહાં સતી પુણ્યસિલોક કીરતિ, કિહાં માહરી મતિ;
ઉત્તકીર્ણ મુક્તાફલ વિપિ, ગુંણતણી પરિ હું ગતિ.

૧૭

કહુ મંદ કિમ કવિયશ લહઇ, કિમ ચઢઇ પર્વત પંચુ,
તુલણાઈ કહુ કિમ તોલીઇ, વરસાલિ સરિસુ કંચુ.

૧૮

નિજ બુદ્ધિ સાર જોલતા, હસતા રખે કવિ સોઇ;
પંખીઆ નિજ ભાષા વદઇ, તસ કરઇ વારણ કોઇ.

૧૯

અનુક્રમિ નલાયન અનુકરી, ભાષસ્યું નલ અધિકાર,
તિહાં સગુર નઇ શ્રુતદેવતા, કવિતણી કર્યો સાર.

૨૦

* * * *

અતે—

સતી શિરોમણિના ગુણ કહિયા, જોહવા ગુરપ્રસાદિં મિં લહિયા,
કહિઉ ધનદસુર પૂર્વચરિત્ર, ગાયુ પુણ્યશ્લોક પવિત્ર.

૨૪

અર્થ—

(દાત ૨૦ મી. રામ દેશાખ, અથવા ધન્યાશ્રી,
બાળિયનક શુક દેશ એ દાખલી દેશી.)

* * * * *
શ્રી શુદ્ધ તપમકે રાજિયા, ધનરત્નચરિ શુરૂદ,
તમ પાટ દીપક દિનકર, શ્રી અમરરત્ન સરિંદ,
ગુરુ સંદેહર તરુ તણાએ શ્રી તેજરત્ન ગુણવત,
ગાંધર્વિ પટોધર પ્રગટશ્રી, દેવરત્નચરિ નવવત,
તમ ગણુ વિજયણુ ગણુપત્રી, સાનકોર પંડિત બાણ,
સદીશ શ્રી ધનરત્નકેશ, શિષ્ય સકળ સુખનણ,
તરુ શિષ્ય નવમુંદર કહે, સાંભળા સાગળુ સાથ,
આરિદંત દેવ આશાધિને, તિરુ જુવન કેશે નાથ.

* * * * *
ગાળા છિયાંગ વરસ વાર, નેક શુદ્ધ ત્રયોદશી,
તેંજે કિયમે કલમ ઉઠુ વિદ્યાખા, સિદ્ધિ મેને મન દસી, ૨૦
એ ગરિત કાંઈ સાર લીધું પુણ્યનું પણુ નેદ,
શુરમુંદરી ગુણ આંખણી અનુમોદને સદુ તેદ. ૨૧
એ માખમે શુખ ઊપડે સરિ નવ પાતક દરિ,
કરેનુંડા કવિ નવમુંદરો, એમ બને આનંદપુરિ. ૨૨

—૧. ૧૬૬૩ વર્ષે યેશાજી ત્રિ ૧૦ રવિ તિથિન શ્રી આમમ
ગણે શ્રી સં.અ.નવમુંદર શિષ્ય શ્રી ધર્મરત્ન ચરિ શિષ્ય એવાં સોમશત-
પાનાર્થ દેશવાકા મધ્યે, ૨૬-૧૪ લી., ૨૦-૧૪ અને ૧૧-૧૭ લી.
—૧. ૧૮૭૦ આગો શુ. ૪ બોમ તિ. એક નેવંદ ધર્મસી
વાસનેર વર્ષે છે. ૨૧-૧૪ થો.

—૨૭-૧૩ બાવ., પ્ર. કાઃ પ્રકાશિત આનંદકાવ્ય મંદોદરિ ગાંધિયક ૩.
(૨૮૨) નતકમયતી અરિત્ર. સં. ૧૬૬૫ પેગ શુદ્ધ ૮ મંગલવાર.
આદિ—

આનમજુદિ પરી મન આર્થિય, વિષ નંબાવુ વિજયનનાર્થિય,

- એણી શાપાઈ ધનેશ્વરસૂરિ, ચૈત્રગઢ યાપિઉ ગુણભૂરિ. ૯૮
- સવનચંદ્ર ગુરુ કરું વપાણુ, દેવભદ્ર ગુરુ આગમ નાંણુ,
કાંમ પ્રમાદ સકલ પરિહરી, જિણિ જગિ શુદ્ધ ક્રિયા ઉદ્ધરી. ૯૯
- પ્રથમ સૂરિવર શ્રી જગચંદ્ર, સૂરીશ્વર બીજા દેવેંદ્ર,
વિજયચંદ્ર ગુરુ ત્રીજા કહ્યું, એક એક અધિકા ગુણ લહ્યું. ૧૦૦
- વિજયચંદ્ર સૂરીશ્વર તણી, વૃધ તપાગઢ શાપા ભણી,
દ્વિમાઝીતિ સદગુરુ તસ પાટિ, પ્રજા વચસ્વામિનિ ધાટિ. ૧
- બૃહલકદ્મ ટીકા જોણિ કરી, સહિસ બિતાલીસ જગિ વિસ્તરી,
હિમકલસ રતનાકરસૂરિ, પ્રજાઈ છતુ સૂરસૂરિ. ૨
- સુનિશેષર ધર્મદેવ મુણુંદ, અભયસિંહ તપસી સૂરિંદ,
જેહના તપતુ ન લહું પાર, શ્રી જયતિલકસૂરિ ગણધાર. ૩
- રત્નસિંહ શ્રી સદગુરુતણા, અહમદસાહ ગુણ બોલિં ધણા,
પાતસાહ પ્રતિબોધક સૂરિ, સપ્રભાવ વંદું મદપૂરિ. ૪
- ઉદયવલ્લભ જ્ઞાનસાગર નામ, ઉદયસાગર ગુરુ કરું પ્રણામ,
લખધિસાગર ગુરુ લખિધ નિધાન, શ્રી ધનરતન સૂરીસ પ્રધાન. ૫
- શ્રી અમરરતન સૂરી પ્રણમું પાય, શ્રી તેજરતન સૂરીશ્વરરાય,
જિમ જિમ તે સદગુરુ સંભરિ, તિમ તિમ હર્ષ હીયડિ વિસ્તરી. ૬
- ગઢપતિ દેવરતન સૂરિતણા, ગુણ સંભારઉ હીયડિ ધણા,
શ્રી દેવસુંદર સૂરિ આણુંદપૂરિ, વિજયમાન વિજયસુંદરસૂરિ. ૭
- શ્રી ધનરતન સૂરીશ્વરતણા, સીસ સકલ ગુણ સોહામણા,
શ્રી ભાનુમેર વિશુદ્ધગણિરાજ, વંદિ સીઝઘ વંછિત કાગ. ૮
- તંસ જામેય સીસ દોભાય, માણીક્યરતન જ્યેષ્ઠ ઉવઝાય,
મહાતપીશ્વર મુનિવરરાય, પરમભાવિ વંદું તસપાય. ૯
- નયસુંદર લઘુ અંધવ તાસ, વાણી યાપિત વચનવિદ્યાસ,
પુષ્પસિલોક સતી અધિકાર, ગાયુ ધનદ પૂર્વ અવતાર. ૧૦
- સો સમક્રિતધર નિજ ગુણ સુણી, મનસ્યું પ્રેમધરી આદુણી,
સંધ વિધન અપહરયો ગુણી, મનિ કામિત દેયો નિધિ ધાણી. ૧૧

- એ મિં અભિનવ મંગલકાર, અંધ નલાયન પેથી સાર,
તેમાંદિં જોણી પરિ હિ અધિકાર, ચરિત્ત રાસ સો લેખ અનુસાર. ૮૫
- નેમિચરિત્રાદિક્રિમાદર્શ વલી, કાંઈ એક ભિન્ન કથા સંભલી,
માદર દોષ રો દો લલી, પ્રમથ રાત મુખ પડિત કદિ. ૮૬
- પ્રથમ બદ્ધશુભ પૂજી કરી, સરસ કથા મન સાધઈ ધરી,
અંધ નલાયનનિં અનુમરી, સિંચીડ પુષ્પમ્બોક્તુ ચરી, ૮૭
- વીતરાગનાં વચન વિરદ, નિ મતી કરી દુર્ભ અગુદ,
તે મિજાદુકક વલી વલી, પામ સાપિ સદ્ય દેવલી. ૮૮
- ચતુર ચમત્કરિવા ચિત્તમાંદિં, એ મઈ અંધ રચિત ઉગદિ,
ગુણીઅણુ ગુણુ જાણી પરપયો, વાચા વિશુદ્ધ જના હરપયો. ૮૯
- સજ્જાન દુર્જન હિ જગમાંદિં, પરગુણ દોષ અદિ સો પ્રાદિ,
સ્વોચિત કર્મ કરેસ્યદ દોષ, નડી માસર તસ ઊપરિ કોદ. ૯૦
- જો બદ્ધશુભ ગત માસરી, તેહનિં કુન્દુજી પ્રભુમી કરી,
અશુદ્ધ દુર્ભ તિરો કરયો શુદ્ધ, સો મીઠું યમ સાકરદ્ધ. ૯૧
- સંવત સોલ પાંસઠઉ જાંણી, પોપ શુદ્ધિ અદમી વર્ષાણિ,
તિથિ દિન મંગલ મંગલવાર, ઉડુ ઉત્તમ અશ્વની ઉદ્ધાર. ૯૨
- કુંજે જયા તિથિવાર સુયોગ, જામાશ્વની અમૃતસિદ્ધિ યોગ,
એકવીસમુ અમૃત ઉપયોગ, સુંદર સાધ્ય દિનઈ ઉપોગ. ૯૩
- તેણિ દિનિ અંધ સંપૂરણ ચયુ, કવણુ ગજ કુણુ ગુર કવિ કદિઉ,
જગમાંદિક્રિ જિનવર ચક્રવીસ, પદિચું તેહનિ નાંમ સીસ. ૯૪
- મહારીર સાસન જયવંત, પ્રથમ શીખ ઝોતમ ગુણુવંત,
સ્વામિ મુખર્મા-પંચમ સીસ, જાંબુસ્વામિ નમં નસિદીમ, ૯૫
- પ્રભવ શિશુજાંબવ શુનકેવલી, યમોભદ્ર વંદું મનિ રૂણો,
શ્રી સંભૂતિવિજય ભદ્રાદુ, ચૂલિભદ્ર શુનકેવલી સાદુ. ૯૬
- આર્ય મહાગિરિ આર્ય મુદરિન, વધરસ્વામિની પ્રગલ્ભ પ્રચરિન,
વધરસેન તેહના સીસ આરિ, ચંદ્ર નાગેન્દ્ર નિગતિ વિચારિ. ૯૭
- ચક્રી રાખા વિદ્યાધરી, એમાંદિં ચંદ્ર મગલ વિસ્તરી,

ધર્મરત્ન. સત્તરમી સદી.

૨૬૭

(૨૯૩) શીલશિક્ષા રાસ સં. ૧૬૬૯ ભાદ્રપદ (વિજય વિજયા
શેઠની કથાગર્ભિત.)

અતે—

વડતંપા ગઝ ધનરત્ન સૂરીસ કિ, પંડિત શ્રી ભાનુમેરૂ ગણિ સીસકિ,
તસ વિનયી નયસુંદરો દોષ કરમેડી કહધ ઉવઝાધકિ
સીલવંતહતણા નિત નમું પાયકિ-૧૫ સીલ.

દેવસુંદરસૂરિ પાટિ પ્રધાન કિ, સૂરિવરિ વિજયસુંદર વિજયમાનકિ,
તાસ આદેસ લહી કરી,

હૃદય થિર રાખિવા રચ્યુ ઝો રાસકિ, સોલ ઉગેણાતિરૂઈ ભાદ્રપદ
માસકિ-૧૬ સીલ.

કલસ.

ધમી સીલ રખ્યા ગુણુ પરિખ્યા સકલ શિખ્યા સંગ્રહી
સિદ્ધાંત વાંણી સાર જાણ્યા આપ પર હિતનઈ કહી,
ખુધ ભાનુમેરૂ વિનેય વાયક વદધ નયસુંદર સદા
મુઝ સુમતિ શુભ ફલ જોધિ નિર્મલ હજ્યો શિવસુખ સંપદા. ૧૭
—૪. પ્ર. કા.; ખં. ૧.

૧૬૬ ધર્મરત્ન (ખં૦ જિનમાણિક્યસૂરિ-માણિક્યમંદિર-
કલ્યાણધીર શિ.)

(૨૯૪) જયવિજય ચોપાઈ સં. ૧૬૪૧ વિજયાદશમી શુક્રવાર.
આગરામાં

અતે—

ખરતર ગચ્છિ ઉદાર, ચોપડા સાપિ શૃંગાર
પાટ ત્રેવીસમઈ રાજઈ, શ્રી જિનમાણિક્યસૂરિ ગાજઈ. ૪૦
સીસ તેહનઉ સુંદર ગુણુ ગણિ માણિક્યમંદિર. ૪૧
શ્રી કલ્યાણધીર વાયક, નામઈ નાસઝે પાતક

રાજનાદિ રામા બંડાર, જંડા મનિમા જમખાંદિં આપાર,
બાદરિ એદની દારનિ બખિ, એ રાવિ લાલીઝ પુણ્યઈ બખિ. ૧૨'

રામ મન્યાગી.

મખિ પુણ્યઈ લાલી નરબય, વીરવગન આસપીઠિ,
ગિ(ન)રાજ દેઈ લાલી દસન, બય જેઠ દસ સપીઠિ. ૧૩'
ગિનારાજ વાળી ગિત આપી, અશુભ કર્મ ન બાંધીઠિ,
મદારાલી પુણ્યસમેક ગાઈ પુણ્ય રિદિ બાંધીઠિ. ૧૪
ઉવખાય નયસુંદરવાળી.....(પાત્રીનું એક ખાનું નથી.

(ગોદનલામણ જાનખંડાર સુરત. પૃ. ૮૫ પં. ૧૫)

બીજી પ્રતભાંથી...

ઉવખાય નયસુંદર સુવાળી, બાવિક પ્રાખિ મંબલાઈ,
ઉપમાર મલિ મનિ પરી રાગ, દોરધી દરિ દમુ,
શ્રી શાંતિ ગિતગર સદા સુખર પુજતાં સંપદ મમુ,
એ મરિય બાયે' સુખે આવે, તામ મરિ સુરતર દમુ. ૨૧

સુપધ.

મંથ રાખ્યા દરઈ બોલુ શુદ્ધ, હદા શ્લોક કામ્ય ગાઠા વિદ્,
બાખ્યા કંઠે મોડ.....દે, સદસ્ત્ર લીનસઈ આપ્ત. ૨૭
સતપાંત્રીસ શ્લોક જાનખાંન, દરંધરી સદ્દ કર્યો ગાંન,
એ સંબલનાં સિવસુય દોઈ, જાનવંત વિગા (રો) બેઈ. ૨૮
મંથ નસાયનનું ઉદાર, નામયરીન નવરસ બંડાર,
વાગક નયસુંદર સુંદર સુખખાય, એનાંતિ એ મોડસ પ્રભાય. ૨૯

—છનિથી નસાયન મરીન સંપૂર્ણ-સંનન ૧૬૮૨ વર્ષે ફાગુ વર્ષે
બીજી રવી. મંદર મધ્યે લાગિન' શ્રી પાપનાથ પ્રસાદનું છતિથી નસાયનો
દારે નસાયરીન રાજ્યસાગ વૈરાગ્ય સંયમ મદખુ સ્વર્ગમગન પ્રસરિત
વર્ણનો નામ મોડસ પ્રભાય સમાપ્ત. મંથામં ૪૫૩૬ પ્ર. કા. (પ્રસિદ્ધ
આનંદકાવ્ય મદોદરણિ ગા. ૬ માં.)

કરમવિપાક તણો ધણો, આરથ કહ્યો તથા જોડ,
ગુરુમુખર્ષ મર્ષ શ્રવણર્ષ સુખ્યો, સુણુઓ ભવિઆણુ તેહ.

અતે—

કલસ.

ધપ વીર જિણુવર સયલ સુખકર, નયર વડલી મંડણો
મિં શુણ્યો ભગતિં ભલીય સુગતિં, રોગ ભોગ વિહંગણો.
તપગણ નિરમલ ગયણ દિનકર શ્રી વિજયસેન સૂરિસરો,
કવિ કુંશલવર્દન સીસ પભણુર્ષ, નગા ગણિ મંગલ કરો.

૫૨

—સં. ૧૭૧૦ સિંઝ ગંધાર બંદરે સુઆવિષ્ઠા મુલિ પહનાર્થ.

૫-૧૨ આ. ક.

૧૬૭ વચ્છરાજ (પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ-સમરચંદ્રસૂરિ-રત્નચંદ્ર)

(૨૬૫) સમ્યક્ત્વ કૌમુદી રાસ. સં. ૧૬૪૨ માધ શુદ્ધિ ૫ ગુરુ.
આદિ—

(આરિત્ર) શિંઝ)

ત્રંઆવતી (ખંભાત)માં

વરતુ છંદ.

વીર જિણુવર વીર જિણુવર સુગુણ ભંગાર
સર્વ સંધ કલ્યાણકર, બસુ તિલ્ય જયવંત બગાઠ,
મનવંછિત ફલ તે લલકર, જય છવ તસુ ચરણિ લાગઠ,
અકલ રૂપ તિલુચણતિલકર, ત્રિભુવનુ આધાર,
ચક્રવીસ જિનપતિ નમુ, જિમ લલકર હર્ષ અપાર.
વડ તપા ગચ્છિ વડ તપા ગચ્છિ શ્રી પાસચંદ્ર સૂરીસર
તસુ પથ પ્રણુમી હું ચરચકર, સરસ સાર સંબંધ
શ્રી સમક્ષિ ગુણ કૌમુદી, વિમલકથા પ્રબંધ.

૨.

ચક્રપર્ષ.

૨

ગૌતમ ગણધરનક લ્યક નામ, શ્રી રચણચંદ ગુરુ કંઈ પ્રણામ,

સીસ તારસ વર બાવઈ ધરમરતન ગૂણ ગાવઈ,	૪૨
શ્રી જિનચંદ્ર મરિ મગઈ કથા કદી શુભ કાગઈ	
સંવન સસિકલા ખાનઈ ઈગિતાસઈ શુભ પ્રધાનઈ	૪૩
આમઆસ ગ્રામઈ વિજયદશમી સિતવાઈ	
આમઆસ નવર મગઈ સારઠ તણઈ આપાઈ	૪૪

(વિ. ૫.)

૧૬૬૬ કુશલવર્ધન (ત. હીરવિજયસહિ સિં.)

સિંહપુર જિન ચૈત્યપરિપાટી ૨૧૦ મં. ૧૫૪૧.

અતે—

ચંદ્ર નઈ રૂઝ જલસીઈ, શુભ મરસી, વેદ વેદસાગિ જોઈ
તે ચંપાકર નામ કંઈ શુભ મરસી, આલ્ય શુદિ છકિ ભાઈ
કાસા.

સીપપુર નવર મગઈ કિધિ મરતિ પરિ પાટી બાલી,
જે બાગઈ બવિયજી કદઈ કવિયજી, તારા મરિ સંપદ મિતિ,
તપમજાંડન દુરિયમંડન શ્રી હીરવિજય રંગીસર,
કવિ કુશલવર્ધન સીસ ખમજઈ, મકમ સંધ મંગલકર,
હતિ સીપપુર જિનચૈત્ય પરિપાટી ૨૧૦ મં. સંપૂર્ણ.

૫૭ બાંધોદેવગિર્જિત વીર જિનરત્ન વડલીમાં.

આદિ—

સકમ મનોરમપુરજો, વાંઠિન હસકાતાર,
વીર જિનજેસર નાવક, જય જય જયગાંધાર. ૧

* * * * *

બાગવાનાં કારણ બાપુ, તું જલજીવિ જિનરત્ન,
મસ પ્રકૃતિ આલ્ય અવર, આપાવજ મોખાય. ૫

સત્તાવન દિતિ કરી, કરમ મધે વિચારિ,
બાપુ બાંધો મોર જિન, બાપીજ અપાર. ૬

સમકિતકૌમુદી ગ્રંથ નિદાસિ, એહ ચુપઇ કીધી સુવિશાળ,
એહમાંહિ અણુમિલનુ જોય, સોધી સૂઝઈ કરિયો તેય. ૫૬

કાવ્ય શ્લોક દૂહા ચુપઇ, વસ્તુ છંદ સવિ એકઈ થઈ,
ઐહસઈ ચુરાસી હોઇ, એહ ચક્રપાની સંખ્યા નોઇ. ૫૭

સમકિત સહિત જિનભાષિત ધર્મ, આચરતાં હુઈ શિવપદ શર્મ,
ઋષિ વચ્ચરાજ કહિ આણુંદ આણિ, નવખંડ ઉપરિ ચૂલિકા જાણિ. ૫૮

—મતિથી સમ્યક્ત્વ કૌમુદી ચુપઇ સંપૂર્ણ, સંવત સોલ ચક્ર-
રાસી વર્ષે પોપ માસે શુક્લપક્ષે ચતુર્થ દિને ત્રિખિત ઋ. કુવરજી
પઠનાયે. શુભ ભવતં. (મ. ખ.)

(૨૮૬) નીતિશાસ્ત્ર પંચાખ્યાન (પંચતંત્ર) ચોપઈ, સં. ૧૬૪૮
આસો શુ. ૫ રવિ.

આદિ—

આદિ ત્રિભુવર આદિ ત્રિભુવર વિમલ ગુણ ગેહ

ત્રિભુવનમંડન જગિ જયક, સકલ મંગલ વૃદ્ધિકારક,

લોકાલોકપ્રકાશકર નાણુભાણુ જગજીવતારક,

નાભિરાય મરદેવિ સુત મનવાંછિત દાતાર,

પરમપુરુષ એ પ્રણુમતાં સુખસંપત્તિ કલ સાર. ૧

વિમલદેવી તણુ વેલગસુક પ્રાગવંશ સિંગાર

સિરિપાસચંદ્રસરી ભવિયણુ સુહૃદાયણુગો જયક. ૨

દૂહા—ગુર મોટા ગુર સાગર, ઉત્તમ મેર સમાણ,

ભવિયક્રમલ પડિઓહિવા, દિનકર મહીમંડાણ. ૩

નિર્મલ મહિમા અતિધણુ, પસરઈ શ્રીરતિપૂર;

શ્રી ગુરસેવા સાધતાં, દુરિય પણાસિ દૂર. ૪

સોમકલા ગુણિ ચંદ્રમા, શ્રી પાસચંદ્ર સૂરિરાય,

ભવજલતારણ પોતસમ, પ્રણુમું તેહના પાય. ૫

નમતાં શ્રી ગુરચરણકમલ, હિયઈ હર્ષ ન માઇ,

શ્રી ગુરનામ સુમંત્ર જિમ, સમરતાં સુખ થાઇ. ૬

જાસ પસાંધ અવિચળ ભુધિ, સીઝાં સધથી વંછિત સિદ્ધિ. ૩

કદકે સમક્ષિત કૈમુદી જ્ઞાન, આણુદિધ સાંભલિયો સંત,

મમકિન ધરતાં સુખતાં યાંધ, પાવ રવે તે દુરિ પલાધ. ૪

* * * *

અતે—

સુપે.

શ્રી મદાવીર સોદમગજુધાર, તાસ પરંપર આગ્યા સાર, ૪૫

વડ તપ ગાઝ નાપક મુનિચંદ, શ્રી મૂલ્ય પાસચંદ સરિ. ૪૫

તામ પટોધર અધિક જગીસ, શ્રી સમરચંદ સરીંદ સુણીસ. ૪૫

તાસ પાટિ પ્રભાવક બસા, શ્રી રાજચંદસરિ ચડતી કસા. ૪૫

શ્રી સમરચંદ સરિ સીસ પવિત્ર, વાચક શ્રી રત્નચરિત્ર, ૪૫

તાસ રીમિ રચી સુખર્ષ, ગુરપ્રસાદિ પૂરી થઈ. ૪૭

ગુરપ્રસાદિ ટમઝ આર્જાન, ગુરપ્રસાદિ જગિ બહુર્માન, ૪૮

ગુરપ્રસાદિ સંકટ દુરિ, ગુરપ્રસાદિ મહિમા બરપૂર. ૪૮

ગુર દીપક ગુર તારહદાર, ગુર હર્ષ નિશુવનનુ કિનકાર, ૪૯

યાધધ ચંદ્ર થીકા જિત્ત વેલિ, તિમ ગુરથી વાંછી રસ કેલિ. ૪૯

ત્રંબાવતી નગરી સુખચાસ, થંગજી શ્રી નવપક્ષવ પાસ, ૫૦

તાસ પ્રમાદિ રચી સુસાસ, શ્રી સમક્ષિતગુણ કથા રસાસ. ૫૦

મયિ કહી કથા દેવવી, કલિક ઉછડ અધિકકે મેસવી, ૫૧

દયજી લાગુ તે સંધ સાખિ, ખમાવડં ચોખુ ચિનિ રાખી. ૫૧

આપક પાઝડ અક્ષર જોલ. મિસનું જોતાં નાવર્ષ તેલ. ૫૨

રચિયો હાંમિ સોધી કવિ કહું. કરજોડી કવિ બાખા બહુ. ૫૨

નવ નવ રસ કિતમ નવખડ, સમક્ષિત ગુણ રચીયા અખડ, ૫૩

બાજાં મુજાં નુજાં સદ્વદર્ષ, ઝાધિ જલિ સુખંતે નર લડર્ષ. ૫૩

ચદ સર મેદની આકાસિ, સુરગિરિ ધ્રુ તારક સુવિકાસ, ૫૪

વસંત અવિચલ જોલ જિહા જગર્ષ, જોલ પ્રગંધ જાપુ તિહાં લગર્ષ. ૫૪

સવત સોલખપ્રતાસા તાજુડિ, ગાય ગાય અનિ રક્ષીયામજુડિ, ૫૫

જોગસિ પપિ પગ્ગમિ ગુરવારિ, સિધિ યોગ શુભ મર્ત સાર. ૫૫

- ઉત્તમ ગ્રંથ ભણી જિભાડ, આવધ મનમાંહિં બહુ ઉછાડ,
જેહથી વાધિ બહુલી બુદ્ધિ, લલિયધ ચિદું પુરપાગ્યસિદ્ધિ. ૨૦
- ગ્રંથજ્ઞાન થોડાઉં છિ ચિત્તર્થ, શાસ્ત્રરાગ ગ્રેરધ મુઝ પ્રતિર્થ,
કરધ દોષજ જે મધુરઉં નાદ, વિકસિત આગાતણું પ્રસાદ. ૨૧
- નીતિશાસ્ત્ર સુણુઉં દેધ કાન, જેહથી વાધિ કીરતિમાન,
સંપત્તિ પામધ કીરતિવંત, મલિયલિ હુવધ મલિમાવંત. ૨૨
- શ્રુતસાગર જીતરિવા પારિ, નીતિ બુદ્ધિ દોષ પ્રવલણુ ધારિ,
જુ પ્રજા બલચિત્તિર્થ દોષ, ધર્મ કર્મ તે પામધ દોષ. ૨૩
- પંચ અધિકાર ઇલાં જાણિવા, આદર કરિ હિયડઈ આણિવા,
જાણુ અજાણુ જિમ સમજધ બાલ, ચઉપઈ તિમ કરિચું સુવિશાલ. ૨૪
- વિષ્ણુશર્મા બ્રાહ્મણુ મતિનિલઉ, શ્રીગોડન્યાતિ વડઉં કુલતિલઉ,
સરસકથા તિણિ કહી દેલવી, પંચાખ્યાન આખ્યા અમિનવી. ૨૫
- કવિયણુ કલ્પિત બોલ જે કલા, રાગપ્રગ્ગરંજક તે લલા,
જેહથી દુરજન નામધ સીસ, દિન દિન વાધધ અધિક જગીસ. ૨૬
- તસુ ઉતપતિ બાપી કુણુ દેશ, ગામ ઠામ કહિસ્યઈ સુવિશેષ,
કથા કવિત રસ હિયડઈ ગ્રહી, વાત વિચારી વિગતિર્થ લહી. ૨૭

*

*

*

*

- ચઉપઈ નાંમ કથા કલ્લોલ, પંચઈ તંત્ર રચ્યા અમોલ,
ગુરુપ્રસાદ સુંદર સંઘનું, તિણિ પ્રારંભ પૂરઉં નીપનું. : ૪૩
- વડતપગઢ સોહઈ અતિભલા, શ્રી સાધુરતન પંડિત નિરમલા,
તાસ સીસ શિરોમણિ રાય, શ્રી પાસચંદ સૂરિ કોમલ કાય. ૪૪
- પોરવાડ વંશધ સિણુગાર, વેલગતાત કુલઈ અવતાર,
વિમલાદે માતા ઉદાર, શ્રી પાસચંદ થયા ગણધાર. ૪૫
- તાસ પાટિ દુઆ મુનિ સુદ્ધ, શ્રી સમરચંદ સૂરિંદ પ્રસિદ્ધ,
પાટપ્રભાવક તેહના સીસ, શ્રી રાજચંદ સૂરિ અધિક જગીસ. ૪૬
- શ્રી સમરચંદસૂરિ શિષ્ય ઉદાર, શ્રી રતનચંદ પંડિત તસ વિચાર,
શ્રી ગુરુનો પામી સુપસાય, ગણિ વચ્છરાજ જિન પ્રણમધ પાય. ૪૭

- ગુરુ આધાર્ય પામિયછ, ન્યાન કલા અભિરામ, . . .
- વિનય વિવેક સવિ સંપદ, વંછિત સીઝછ કામ. . . ૭
- જગિ જે જે રિવા અછિ, તે સવિ મુગુર પ્રમાણિ,
તેલમિંદુ જિમ જલિ મિલ્યહ, પસરછ સંસયમાણિ. . . ૮
- જહુ ગુરુ દસી ભાવસ્યહ, અક્ષર એક દીપતિ,
વટદક્ષના ખીજ જિમ, સય સાખઈ પસરતિ. . . ૯
- માતપિતા બંધવ સગા, જેતહ હિત ન કરંનિ,
જંગમ તીરથ અતિ ભક્ષા, તેતહ મુગુર કરંતિ. . . ૧૦
- શ્રી ગુરુ સંગિઈ રંકે જીવ, આરાધો ચારિત્ર,
સપ્રતિ રાજ પામિયહ, રાજ વિલાળ પવિત્ર. . . ૧૧
- કરમ કર એસિ હુ જીવની, ઉપગારી ઉત્થાસ,
તે ગુરુ વંદહ ભાવસ્યજી, જેહથી ન્યાન પ્રકાસ. . . ૧૨
- બ્રહ્મચર્ય મુખહં ધરછ, સીહ જેમ અગ્રીહ,
સત્યવંત ગુણુ નિર્મલા, ધર્મવંત ધુરિ લીહ. . . ૧૩
- મધુકર લીનહ કમલરસિ, જિમ જલિ લીનહ મીન,
તિમ શ્રી ગુરુપદપંકજછ, મુઝ મન મધુકર લીન. . . ૧૪
- ગુણુ ધણા શ્રી ગુરુતણુ, વદનછ મિહવા એક,
નિશ્ચિ એહ જાણુ વાનગી, પંડિત જણુ સવિવેક. . . ૧૫
- શ્રી ગુરુના પ્રસાદથી, અવિચલ અવિધન વાણિ,
હુજયો સાનિધિ મુઝ ભણી. અથ કરંતાં જાણિ. . . ૧૬
- સુપદ—શ્રી રમણચંદ ગુરુ પ્રણામી કરી, આણુંદ દિવડઈ અધિકહ ધરી,
પંચાખ્યાન તણી ચુકપઈ, રચિયું સાવધાન હું થઈ. . . ૧૭
- કવિતા કહિ થ્રાતા મુલિ લહઈ, વિગતા અર્થ વિચારી અહઈ,
ત્રિશ્ચિ રગ જી એકક મિલઈ, તુ સવિ કારિજ સહજઈ કલઈ. . . ૧૮
- પંડિત મોટા આગિ દયા, બુદ્ધિપ્રપંચ તેહના જૂજૂઆ,
તે આગયિ મુઝ જાણી બુદ્ધિ, પૂરી ન લહઈ અક્ષર સુદ્ધિ. . . ૧૯

૧૬૮ કલ્યાણદેવ (ખ૦ જિનચંદ્રસૂરિ શિ૦)

(૨૬૭) દેવરાજ વચ્છરાજ ચક્રિયઈ સં. ૧૬૪૩ વિક્રમપુર
(વીક્રાનેર) માં.

અંતે—

સંવત સોલત્રયાલી વરસિધ, એહ પ્રમથ ક્રિયઉ મન હરસિધ,
વિક્રમનયરઈ રિપમજિણેસા, જસુ સમરણુ સખિ ટલધ કિલેસા. ૮૪
—રચના સાધારણ છે—માણેક૦

૧૬૯ સકલચંદ્ર ઉપાધ્યાય (ત૦ હીરવિજયસૂરિ શિ૦)

(૨૬૮) મૃગાવતી આખ્યાન—રાસ ૧૬૪૩ પહેલાં.

આદિ—

રાગ ગુડી દેશી દિ દિ દરિસન આપણું.

સિધારથ નરપતિ કુલિં અપાદિ સુદિ છકિ

આયુસુપિનાં દેવાડતુ, તખ તિલસા હુધ તૂઠિ.

તુટક.

ચૈત્ર શુદિ તેરસિં જાયુ, મૂરી ગાયુ હરિ નમિહ,

મગસિર સુદિ દશમિ વીરો, જો જો નોસયશમિ રમ્યો.

વિશાખી સુદિ દશમિ કેવલ, રાન ત્રિભોવન યશિ ભમ્યો,

કાતિકી વદિ અમાવાસ્યાઈ, તસ નમ્યો જિણિ ભવગમ્યો.

x

x

x

x

અંતે—

ચૈટક મહારાયની પુત્રી શાંતિશીલ પવિત્રીજી,

સકલ ચંદ્રમુનિ ભાસધ સમર મૃગાવતી સપ્રવિત્રીજી.

મૃગાવતી સુસતી આખ્યાન, શીલ રખોપા કીજેજી,

સતી સવે નિતુ સુણ્યો ભણ્યો, હીરવિનિર્ધ ગુરરાજધજી.

244 6114 30/11/1911 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 20.00, 21.00, 22.00, 23.00, 24.00

[illegible][illegible]

10. 6. 1978

2021/04/11 수요일, 2021년 4월 11일 화요일

[illegible]

உயர் கல்வியைப் பெற்று, உயர் பதவிக்கு வந்தால்,

47

2014. 11. 14. 11:14

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

အိမ်၊ ဘိန်း၊ ငါးလှေ၊ နေရာကွဲ၊ ဘုန်းကြီး၊ ဘုန်းမ၊ ဘုန်းမိတ်၊

[illegible]

ଜିଲ୍ଲା କମିଶନାଟରଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର, ସମସ୍ତଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ,

1944 10월 14일 목요일, 서울특별시 관악구 신림동 신림초등학교, 49

[illegible]

— ११५ —

১৪. ১৫. ১৬. ১৭. ১৮. ১৯. ২০. ২১. ২২. ২৩. ২৪. ২৫. ২৬. ২৭. ২৮. ২৯. ৩০. ৩১. ৩২. ৩৩. ৩৪. ৩৫. ৩৬. ৩৭. ৩৮. ৩৯. ৪০. ৪১. ৪২. ৪৩. ৪৪. ৪৫. ৪৬. ৪৭. ৪৮. ৪৯. ৫০. ৫১. ৫২. ৫৩. ৫৪. ৫৫. ৫৬. ৫৭. ৫৮. ৫৯. ৬০. ৬১. ৬২. ৬৩. ৬৪. ৬৫. ৬৬. ৬৭. ৬৮. ৬৯. ৭০. ৭১. ৭২. ৭৩. ৭৪. ৭৫. ৭৬. ৭৭. ৭৮. ৭৯. ৮০. ৮১. ৮২. ৮৩. ৮৪. ৮৫. ৮৬. ৮৭. ৮৮. ৮৯. ৯০. ৯১. ৯২. ৯৩. ৯৪. ৯৫. ৯৬. ৯৭. ৯৮. ৯৯. ১০০.

(2011 እ.ኤ.አ. ጥቅምት 2 ቀን በወረዳ አስተዳደር ይፈቀድ)

[illegible]

Figure 1. The study area.

અતે—

દાસ ૬૨ રાગ ધન્યાસી.

શ્રીમદ્દાનંદવિમલેન્દુ ગુરવંદીષ, પટિ તસ શ્રી વિજયદાનસુરો.
તાસપતિ પ્રશેનો દૃપલો વંદીષ, હીરવિજય ગુર મુગુણિસુરે શ્રી. ૪૫૩
સકલમુનિ સ્પષ્ટરો સકલ સંયમધરો દ્વિત્વર શ્રી તપાગચ્છ કેરો,
હીરવિજય ગુરરાજથી આજ જગિ કોધિ અધિઅદુ ન દીસધ
અતેરો શ્રી. ૪૫૪

શ્રી વાસુપૂજ્ય પૂજ્ય પ્રકાશો વસુ અવણુ હૃદ્યાંયુજે જાવ સુરો,
સકલમુનિ ચિંતિહ શ્રેષ્ઠ સંતિહ નિર્મલો સુરભિ યમ જગિ
કપૂરો-શ્રી. ૪૫૫

નગર ત્રંબાવતી જોણિ બહુ ધનવતી, જયતિ જિહાં શ્રાંમણો પાસનાહો
સતત ધરણેન્દ્ર પદ્માવતી પૂજિતો સકલ સિરિસંધ સુખ વિજય
લાહો શ્રી. ૪૫૬

—૨૫-૧૧ (વિ. ધ.) ખં. રત્ન.—ઉદયપુર ગોડીછતો ભંડાર.

—સં. ૧૬૯૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ પંચમ્યાં રવિવારેણ. પંડિતશ્રી
કીર્તિવિજયગણિ તત્ શિષ્ય મુનિ અમૃતવિજય પદ્માર્થ શ્રીનવાનગર
મંડન શ્રી આદિદેવ સુપસાયે પરોપકારાય શ્રી નવાનગર વાસ્તવ્ય શ્રી
શ્રીમાલનાતીય વસા વસ્તા મૃત રાજંધર તત્ લઘુભ્રાતા ઝડપભદ્રાસ. શુભં
ભવતુ—તપાગચ્છાધિરાજ સકલ ભદ્રારકમાલ તિલકાયમાન બૂપામિની સકલ
ભદ્રારક પુરંદરશ્રી વિજયદેવ સૂરીશ્વર પ્રભોઃ તસ્ય ગચ્છે મહોપાધ્યાય
શ્રી નયવિજયગણિ તત્ શિષ્ય પંડિત શ્રી કીર્તિવિજય તત્ શિષ્યગણિ
લખિંધવિજય તત્ શિષ્ય મુનિ હર્ષવિજયમુનિ અમૃત વિજય મુનિ પીમા
વિજય સમસ્તાને વાચનાર્થ ૧૮-૧૭ માં;—૧૮-૧૪ લીં. ૩૪-૬ મો.
(૩૦૦) સાધુવંદના (જુદા જુદા રાગમાં છે)

આદિ—

તું જિનવદન કમલની દેવી, તું સરસતિ સુરનરપતિસેવી,
તું કવિજન માતા સુઅદેવી, દિધ મુઝ નિર્મલ પ્રતિમા દેવી.

—ઇતિ શૃંગારી શીલવતી મદિમાવતી શીલવતીન આ-
ખ્યાનં સમાપ્તમિતિ—શ્રી ૧૬૭૦ વર્ષે શ્રાવણ માસિ કૃષ્ણપક્ષે ત્રયોદશ્યા
શનિવારે—શ્રી પૂર્ણિમાપક્ષે અનુચ્ચ સાખ્યાયા શ્રી શ્રી તિર્થા બટારક
શ્રી શ્રી શ્રી પૂજ્યશ્રીદર્પસાગરચરિણા શિષ્ય દરશ્ય સિખિતં, જેઠાવાસ
મધ્યે સિખિતં. ૧૩-૧૭. (પ્ર. કા.)

બીજી પ્રતમાં અતિ એમ છે કે:—

અતે—

કલશ—પાપ પરધનસાધિ જોતાં બાંધી ઇમિ મન માંકડા,
સકલમુનિ કદમ પાત દાનઈ, દાથ મ કરિયો માંકડા.
શ્રી હીરવિજયચરિત વંદી સુકૃત બાંધુ માંકડા,
શૃંગારી આખ્યાન સુજનાં બર પુણ્યતણા ધડા. ૪૨૧

—ઇતિ શૃંગારી આખ્યાનં સમાપ્ત સં. ૧૬૪૭ વર્ષે શ્રાવણ
સુદિ ૧૦ ગુર્જા માસવદેશે તામ્રપુર નગરે પંડિત શ્રી વીરવિમલ ગણિ
ગ૦ દાનવિમલેન. (પ્ર. ૧૭ પં. ૧૩ શ્રુ. વિ.)—મધ્યામ. ૭૨૫. (પ્ર. કા.)

—સં. ૧૬૪૭ વર્ષે વૈશાખ સુદિ ૮ દિને લ૦ રથબનીયે મહિ-
પાસેન. ૨૫-૧૧ લી. ૧૧-૧૬ લી.

(૨૬૬) વાસુપૂજ્યજિન પુણ્યપ્રકાશદાસ. (જુદા જુદા રાગમાં છે)
આદિ—

રાગ. ગુડી. દિધ દિધ હરીસન આપણું—એ દાસ.
અદામ અગ્નિત સંભવ જિનો, અમિનદન મુખનીશો,
પદમપ્રભ મુપાસો બીલા, અદ્રમમ મુવિધીશો. ૧

ત્રાટક—મુવિધિ શીનસ જિન એપાસો, વાસુપૂજ્ય જિજ્ઞુદરે,
નમો વ્યવસ અનંત ધર્મો, શાંતિનાથ મુર્ખદરે.
કુંગુ અરજિત મસ્તિમુગ્ધ, નમો શ્રી નમિ નેમરે,
પામ જિનવર વીર જગથાર, ત્રિવિધ દુરિ સમરેમરે. ૨

શ્રી તપગચ્છ અંબરિ દિનકર સરિખો, વિજયદાન ગુરુ મુણિયો,
જિનગુરુ સંઘ ભગતિ કરી પસરી, કુમતિ તિમિર સખ હણિયોરે.

પ્રભુ. ૩

ધણીપરિ સત્તર ભેદ પૂજાવિધિ, આવકકું જિન ભણિયો,
સકલ મુનીસર કાઉસગ્ગ ધ્યાને, ચિંતવિ સખફલ ચુણિયોરે. પ્રભુ. ૪

—પ્ર૦ કા. વડોદરા. —પ્ર૦ વિવિધપૂજા સંગ્રહ.

(૩૦૨) +એકવીસ પ્રકારી પૂજા.

આદિ—

દોહા.

પ્રણમું પ્રથમ જિણુંદને, ભગવતી કર સુપસાય,
પૂજા એકવીસ દ્રવ્યશું, ભાવમંગલ ઉપાય.

૧

નહવણુ વસ્ત્ર ચંદન કરી, કુસુમ વાસ પૂનાર,
માલા અષ્ટમંગલ ભણી, દીપ ધૂપાક્ષત ધાર.

૨

ધર્મધ્વજ ચામર સહી, છત્રે મુકુટ વિશેષ,
દર્પણુ દર્શન દાખત્રે, નૈવેદ્ય ફલ સુગ્રહેશ.

૩

ગીત નદ વાજિત્રશું, જન પૂજે જિન ઈંદે,
કાઉસગ્ગધ્યાને જોણુ કરી, પૂજા સકલ મુનિચંદ.

૪

*

*

*

*

અંતે—

કળશ

થુણિયો થુણિયોરે, પ્રભુ ચિત્ત અંતરમેં થુણીયો,
ત્રણ્ય ભુવનમાં નહીં તુજ તોલે, તે મેં મનમાં ધરિયોરે. પ્રભુ. ૧

એકશત પંચ કવિત કરી અનુપમ, તુજ ગુણ ગુથી ગુણીયો,
ભવિક જીવ તુજ પૂજા કરતાં, દુરિત તાવ સવિ ટળિયોરે. પ્રભુ. ૨

એણીવિધ એકવીસ પૂજા કરતાં, શિવ સુખ ફળ સહુ મળિયો,
સકલ મુનીધર કાઉસગ્ગધ્યાને, ચિદનંદશું ભળિયોરે. પ્રભુ. ૩

શ્રી તપગચ્છ દિનકર શોભે, વિજયદાન ગુરુ ગુણિયો,
શ્રી હીરવિજય પ્રભુ ધ્યાને ધ્યાતાં, હેમહીરો જેમ જડિયોરે. પ્રભુ. ૪

—પ્ર૦ વિવિધપૂજા સંગ્રહ.

મિઈ મુનિવર સુરવેલી કરેવી, તેણિઈ કારણિઈ તું સમરેવી,
તિહાં પૂરવમુનિ સેણિ ગણેવી, તસ ગુણમતિ નિત ભવિક જણેવી. ૨
ત્રિવિધિઈ તસ કરણી તુલુ લેલી, તેણિઈ નિજ પાતક ખાંણિ હણેવી,
તે મુનિવેલી કઠે કરેવી, તેણિઈ ભવજલનિધિ વસિ તરેવી. ૩

અતે—

સિર આણંદવિભક્ત ગુરપદે, સિરિ વિજયધન ગુરપદે,
સિરિ હીરવિજયચંદે, વદે તં સકલચંદ મુણી. ૧૪૪

—સાધુવંદના મુનિવર સુરવેલી સમાપ્ત. ઐયામ. ૨૦૦

પા. ૬-૧૩ માં.

(૩૦૧)+ સત્તરબોલી પૂજા.

આદિ—

અરિહંત મુખકજવાસિની, ભગવતિ આરતી દેવિ,
સમરિ પૂજા વિધિ ભણુ, તુ મુખકજ સેવિ.

ગાહા.

ન્હવણુ વિસેવણુ અંગમિ, ચખુજીઅલં ચ વાસપૂઆએ,

પુષ્કારોહણુ માલા, રોહણુ તહ વપ્થયા રોહણુ. ૧

ચુન્નારોહણુ જિણુપું, મવાણુ (જુમારોહણુ) આહરણુરોહણુ એવ,

પુષ્કગિહ પુષ્કપગરં, આરતી મંગલપદવો. ૨

હોવો ધૂવખેવા, નેવજઝ સુહકલાણુ દેવણુમં.

ગીય નટ વજઝં, પૂયાભેયા ધમે સત્તર. ૩

x

x

x

x

અતે—

કળશ. ધનાશ્રીરાગેણુ ગીયતે.

ચુણીયો ચુણીયોરે પ્રણુ તું સુરપતિ જેમ ગુણિયો,

તીન જીવન મનમોહન લોચન, પરમહર્ષ તળ જણિયોરે. પ્રણુ. ૧

એકશત આઠ કવિત નિત્ય અનુપમ, ગુણમણિ ગુણી ગુણિયો,

ભવિક જીવ તુમ થય શુદ્ધ કરતાં, દુરિત મિથ્યામતિ ખણિયોરે.

પ્રણુ. ૨

હમચી વીરતણી જે ગાતી, નાકે માતી જોતી,
જનની માતા રોતો રાખઈ, ટોલામાંથી જોતીરે. હમચડી. ૩૬

x x x x

અતે—

વર્ધમાન જિનગુણ સુરવેલી, હીચડા કરીરે સહેલી,
સકલ કહિ ગુણ મત્સર મેલ્હી, નિસ દિન જિન ગુણ સુરખેલીરે. હમચડી. ૬૫

વીર પટોધર શ્રેણિઈ આયો, હીરવિજય ગુર હીરો,
સકલ કહિ એ સો નિતિ સમરો, ચરમ જિનેશ્વર વીશેરોરે. હમચડી. ૬૬

—લિં ૧૮૧૫ ભાદ્રવી અમાસ સોમવતી, ૩-૧૧ આ. ક.

(પ્ર. કા.)

—વિ. ધ. ના મારી પાસે આવેલા એક ચોપડામાં—ઉદયપુર ગો. ભં.
(૩૦૫) ગણધરવાદ સ્તવન.

કલશ.

ધતિ વિગતમોહં વિજિતકોહં ભુવનખોહં પારગં,
સંસારમોહં કુગતિરોહં વિજિતસોહં પારદં,
કેવલાલોકં નમતલોકં વીર પુરુષોત્તમ વરં,
સિરિ વિજયદાન મુણિદં સેવક સકલચંદ્રં શુભાકરં.

(પ્ર. ૩ પદ ૪૮ પ્ર. કા.)

(૩૦૬) સાધુ કલ્પલતા. (વિદ્યા.)

(૩૦૭) મહાવીર હીચસ્તવન. સં. ૧૬૬૦ પહેલાં.

આદિ—

આસીન્મયો યસ્ય રસે પ્રશાંતે,
યસ્યાનુલક્ષા ક્ષાંતિરબૂદ્ધપાંતે;
સુવર્ણકાંતે કૃતસંગવાંતે,
નમોઽસ્તુ તે વીર વિભો નિશાંતે.

(૩૦૩) + ખાર ભાવના સંઝાય,

૧ લી દાસ—વિમલકુલ કમલના દંસે તું જીવડા.

૨ દાસ—ભાવના માલતી મૂશીરે,

અનિત્ય ૧ લી ભાવના—મૂઝમાં મૂઝમાં મોદમાં જીવે તું.

૨ અશરણુ ભાવના—દે નવિ શરણુ દે નવિ શરણુ.

૩ સંસાર ભાવના—સર્વ સંસારના ભાવતું,

૪ એકલવ „ —એ તુલિ આપકું તુલિ ધ્યાઓજ,

૫ અન્યત્ય „ —ચેતના જાગિ સદ્ગ્યારિણી,

૬ અશુચિ „ —મંસ મલ મૂત્ર રધિરે બર્ષો,

૭ આશ્રવ „ —જગ શુભાશુભ જોજે કમતતિ વેલિજો,

૮ તપો „ —તાપે મીષુ ગસે જિમ માખજી,

૯ ધર્મ „ —ધર્મથી જીવને જમ હોગે,

—રતન, જૈસ.

પ્ર૦ શબ્દોક્તસમદ બી. મા; સંઝાય પદસમદ પૃ. ૧૫૪

થી ૧૨૮ પૃ. (૨૦).

(૩૦૪) વીરવર્દ્ધમાન જિનવેલી. જન્માદિ અભિનેક કથાણુક પાંચ
વર્ણનરૂપી સ્ત૦

આદિ— આસાજરી રામ.

નંદનકું તિસલા દુલરાવઈ, પૂતઈ મોજા ઈંદિરે,

તુઝ ગુણ સાકેકડના ગાવતિ, સુરનરનારિના રંદારે,

નંદનકું તિસલા દુલરાવઈ. ૧

*

*

*

*

દાસ ૩—દમચીની.

અમરી સરસી પૂરની કુમરી, ટોલેઈ દેતિં બમરી,

પ્રભુનઈ ધ્યાનઈ દમચી ખુદે, વીરતણા ગુણ સમરીરે. દમચી. ૩૫

—લિ૦ વૃદ્ધિચંદ્રેન શ્રી ગોડીજી સલ છે. ૪૧૧-૧૨ આ. ક. લ.
૧૭૮૫ વર્ષે, પ્ર. કા.

૩. કુમતદોષ વિજ્ઞાસિકા શ્રી સીમંધર સ્ત૦

ધમ સવ શર્મ સુધર્મદાયક કુમત કર્મ સુધાકરો,
સુઝ દંભમર્મકુકર્મકર્દમ ધર્મ તું સીમંધરો,
નિજ ધ્યાન મંદિર ધરી વિનયો કરિ સુનિર્મલ કિંકરો,
સિરિ વિનયદાન સૂરિંદ સેવક સકલચંદ્ર કૃપા કરો.

(પૃ. ૨ પ્ર. કા.)

૪. ગૌતમપૃચ્છા.

આદિ—

જિનવર રૂપ દેખી મન હરખી, સ્તનમેં દૂધ કરાયા,
તખ મન ગૌતમ હુયા અચંબા, પ્રશ્ન કરણુકું આયા.

ગણુધર એતો મેરી અમ્માં.

*

*

*

*

શ્રી તપગચ્છ નાયક હીરવિનય સૂરીશ્વર દીર્ઘ મનોહર વાણી,
સકલચંદ્ર પ્રભુ ગૌતમ પૂરઈ, ઉક્ત મનમાં આણી—ગણુધર. ૧૧
(પ્ર. કા.)

૫-૨૩ વૈરસ્વામિસત્રાય-સિંહાગરિસીસ ધનગિરિસુતો વયરસામિ ધિન સોધરે.

આત્મા ઉપરિ ધ્યાનરસ સ૦—તું જિનવદન ભવનની દેવી.

સ્વાધ્યાય —પ્રભણુતિ જગગુરૂ ત્રિજગદ્યાલા.

„ —સકલ જગજંતુ તુપાણુણુ જેતા.

„ ધન્યાસી—જેણિ બહુ ગુણુભરી નૈવ કન્યાવરી બ્રહ્મચારી વરો
વયરસ્વામી.

„ શુદી—દિધ દિધ દરિસન આપણું, તું સરસતિ મોરિ માર્ઘરે.

„ મારણી—ગોવિંદ હમકું મારણુ કારણિ, પાપિઆ રે તિ કાં
સમન્યાં સાંમી પશુંઆરે.

અંદાનપ પરિ નિરમળી, અવબાદિક ગિન વાણી,
 તુમ આજુઈ આવી મુ ઝમળી, મહિમ તાજીનાણી. ૨
 તું મરણિ તું બમણી, આગમ તુઠ બંધાણ,
 મુઠ મુઠિ આવી તું રમે, મ કરિસિ મનિ કાંણ. ૩

અર્થ—

દાસ. મુમ-પ-વાળી,

દીપિતે દીપિતે દીપિતારે બારવળી પ્રસ વીરદાસી-અમરણી,
 વર તપામજ અંગારો મુનિવરો, હીમિતવ નવો મરિચકો,
 વદમાનારો સુકામુનિ મંકરો, સુઅવરો મુમવરો અમુન છદો ૪૬

—પદિન પ્રવર શ્રીપદી મીરજગણિ મિં ૦ મણિ હીરમંદળા-
 મિંણિ. અવરદસનમરે સં. ૧૬૬૦ વર્ષે મેમ વરિ. ૮ મંમળી ૦/૧
 પદનાથ ૪-૧૦ (વિ. ૫.)

—વિ. ૫. ના મારી પામે આવેલા એવલાખાંથી-મારી પામે છે.

૨. જુપલ સુમના સુદેવના સ્વપન. ૩૨ કરીનું.

અર્થ—

મંપ અગમ મમના સુરવના મિંતવી મમ મુખ કરી,
 મન પાર તાર અંધાર મામર તરણ કારણ નરે તરી,
 વર નાણ કંમણ મરણ સુગી મુખ રૂપણ અગિન મુનિપુરી,
 સરી વિગતપદાન મુખિંક એવક માસમંક કૃપા કરી. પ્ર. કા.)

૩. વીંદ ગિનસ્ત્રા અથવા જ્ઞાનમ દીપાવિદ્યા રતન

અર્થ—

દાસ.

કિંમતિ જ્ઞાનમ અણુત, ત્રિસતા કુળે નિર્વાન,
 સાતપદ નું જનમિત, મહિ મુઠ મુમનિનું રાન.

૧

અર્થ—

(મમ પ-વાળી-એવારે દાસ.)

વરિ મંત્રા મુજા મમન મરિમરે, તપ કરે મુનિવરો સુનરનારી,
 દેવગર અગિની મુનિવર અનુનરો, સુસત કરે હીરમા વિગરી.

જિ. ૧૫.

૧૭૦ વિજયશેખર (આં. ધર્મમૂર્તિસૂરિ-કમલશેખર-
સત્યશેખર શિ.)

(૩૦૮) રત્નકુમાર રાસ.

(૩૦૯) યશોભદ્ર ચોપદ, સં. ૧૬૪૩ મહા શુ. ૩ રવિ બંભણવાડામાં.
અંતે—

વિધિ પખ્ખનાયક મહિમનિધાન તપતે જિહાં જગિ ઉદ્યું ભાંણુ,
દરિસન દેખિઈ પરમાણુંદ, વંદે ધરમમૂરતિ સૂરીંદ. ૧૩૯

વલિ વંદે સહિગુર આપણા, જેહનધ નાંમિઈ નહી રિધિમણા,
શ્રી શ્રી કમલશેખર વણારીસ, સમર નાંમ તેહતુ નિસિદીસ. ૧૪૦

તેહતણા શિષ્ય જગિ જયવંત, સત્યશેખર મુનિવર ગુણવંત,
જેહનધ વદનિ વસધ સરસતી, ચિરંજીવઉ એહવા વરયતિ. ૧૪૧

તાસ પ્રસાદ આણુંદ અંગિ, એહ અધિકર કહઉ મનરંગિ,
સંવત સોલત્રઈતાલધ વરસિ, મહા સુદિ તીજ આદિસનઈ ૧૪૨

દેસ સિરોમણિ જેહ મેવાત, નયર અનોપમ તિહાં સુવિખ્યાત,
અહ્યાવાદ વાર અહિઠાંણુ, જિહાં બદ્ધ આવક અછધ મુળાંણુ. ૧૪૩

તેણિધ પુરિ જિનવર શાંતીસર, સદા સુખ આનંદ જય કર,
તસ સાનિધિ વિનયશેખર ભણુધ, એહ સુણુતાં નવનિધિ આંગણુઈ ૧૪૪

—શ્રી યશોભદ્ર રિધિરાજ ચુપધ.
કવિએ પોતેજ લખેલી છે.

સંવત ૧૬૪૪ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધ ૧૩ સોમે શ્રી અચ્ચલગચ્છે
શ્રી ધર્મમૂર્તિ સૂરીશ્વર રાજ્યે વાચનાચાર્ય વા શ્રી કમલશેખર
ગણિ તત્ શિષ્ય રિપિ શ્રી ૬ સત્યશેખર ગણિ તત્ શિષ્ય ૪૦ વિન-
યશેખરેણ લિખિત શ્રી આગરાનગરે ઉરવારે તૈલાદ્ રક્ષેત્ જલાદ્ રક્ષેત્
રક્ષેત્ સ્થલબંધનાત્, પરહસ્તે ગતાદ્ રક્ષેત્, એવં પુસ્તિકા. (પ્ર.કા.)

.. રામગિરિ—તુલિ યદી યાત્રું મેનના નારિનું નાણ તાગી યાત્રું
કોરૂ શદી.

દીરવિજયપદ્ધિમ ૧૫-આગી—અંતિમનેરે પ્રમાણિ કાવિણી, જિન પ્રમાણિ
ધાવિણી નું લીકીલિ.

ગેયકમાર-રામગિરિ—તીરે જિંહાકર પ્રમાણિ, મીંચા જિંહાકર મિન દીવરે.

આગી—અંતિમ-અંતિમ ૨૭૫ ગિનિ આગી વિચારી

.. —આગી/નું મુખ લક્ષણ અમયા અર્ક કુણીરે

.. —માદી કાદી કાંતિણી તિરું આપની નારિરે.

.. રામગિરિ—માદી કાદી કાંતિણી મમ કદમ મળ

.. રામગિરિ—અંતિમ તુમા તુમા જેણિ નવિ શ્રીકર, લીકીલ તામ
દસ કેમ મેનિ.

.. આગી—અંતિમ ૨૭૬ દેવનિ કાંતી, આનિ તરી જેણિ
પ્રમાણિ નામી.

.. કેસર માદી—પ્રિયા મન મા આપા મનાભાયા પુત્રી કામ નમં.

.. રામગિરિ—અંતિમ ૨૭૭ તું ગિનિ આગી જેને કરી, કરી મીન
જિનિ ૨૭૮ આગી જેરી.

.. મયમ આગી—અમામ મયમ કોકાદી એ, આગી આગી આગી
૧૫-૧૧ (વિ. ૫)

(મયમનું કાંતિણી વિચારનામરિના ને કેસરનું દીરવિજય-
પદ્ધિના પાને મિત્ર નરીકે જણાવે છે, તે પ્રથમના પાનાના દીકાવા
અને પીત્રના પાનાના પદ્ધિ નરીકે પાને રામગિરિ દોષ એમ જણાય
છે. તેમજ મયમનું પ્રતિજ્ઞાપ ૨૭૫ છે.

મયમનું મિત્ર પ્રમાણ દના. તેના મિત્ર અંતિમ-પ્રિય-
પદ્ધિ-આગી આગી આગી તેના મિત્ર તોજાદે પુત્રપુત્ર મરિય વિચાર
દેવમરિના મયમનું ૨૭૬ છે. જુઓ તોજાદે-આગી.

મનજી ઋષિ. . . સત્તરમી સદી.

૨૮૭

૧૭૨ રત્નસાર.

(૩૧૧) સાગર શ્રેષ્ઠીની કથા ૧૬૪૫ (માણેક)

૧૭૩ મનજી ઋષિ (પાઠ પાર્શ્વચંદ્ર-વિનયદેવ-વિનય-

(૩૧૨) વિનયદેવસૂરિ રાસ. સં. ૧૬૪૬ પોષ શુદ્ધિ ૭ મંગળ,
કીર્તિ શિ.)
આદિ— પુલકાનપુરમાં.

સકલ સિદ્ધિ આનંદકર, જિનશાસન શ્રંગાર,
ચઉદ પૂરવનો સાર એ, જગિ જપઉ મંત્ર નવકાર.

*

*

*

*

અંતે—

પૂજ્ય ચક્રમાસું તિહાં રહ્યા એ લોક કરે ધરમ ધ્યાન. મ. ૨૩૭
શ્રી વિનયદેવ પદ્મધર એ, શ્રી વિનયકીરતિ રાય,
સુધરમગઢ આંગ દીપતો એ, આદર્યો મન ભાય. મ. ૨૩૮
નયર વરહાનપુર જાણીધ, એ દેશ વિદેશ વિખ્યાત,
સંવત સોલ છઠતાલૂઈ એ, સુણુયો ભવિયણ વાત. મ. ૨૩૯
શ્રી વિનય (દેવ) કીરતિ સૂરીશ્વર એ, રહ્યા તિહાં ચક્રમાસિ,
એક દિન ઉલટ ઉપનોએ, કીધઉ શ્રીપૂજ્ય રાસ. મ. ૨૪૦
પોસ શુદ્ધિ સાતમિ જાણીધએ, ભૃગુવાસર સુવિનાણુ,
નક્ષત્ર રેવતી મનિ ધરો એ, શિવયોગ અતિહિં સુખાણુ. મ. ૨૪૧
મનજી રિષિ આણુંદસું એ ચોથો રચ્યઉ પ્રકાશ,
એહ રાસ જગિ નાંદ્યો, એ જાં લગિ મેર ચિરવાસ. મ. ૨૪૨
ચક્રવિહ સંધ સદ્ સુણુઉ, એ ભણુયો નિતુ રાસ,
ધવલ મંગલ ભલ પામીધ એ, પુહચઈ મનની આસ. મ. ૨૪૩

૧૭૧ હેમશ્રી (સાંધવી) (વડત. ધન્યરત્ન સૂ.—અમરરત્ન
સૂ.—ભાનુમેરૂ—નયમુંદર શિષ્યા)

(૩૧૦) કનકાવતિ આખ્યાન સં. ૧૬૪૪ વૈ. શુ. ૭ મંગલ.

મહોદિપાધ્યાય શ્રી નયમુંદર ગુરુઓ નમઃ—

આદિ—

રાગ રામગરી.

સરસતિ સરસ સકોમલ વાંછીરે, સેવકં ઉપરિ બહુ હીત આંછીરે,
શ્રી છનચરણે સીસજ નાંખીરે, સહિ ગુરુ ફેરી સેવા પાંખીરે ૧

સેવા પાંખી સીસ નાંખી માંઉં મનઘ ઉલટ ધણુધ,
કથા સરસ પ્રમથે બણુસું, સૂજન મનઘ આણુંદની,
કનકાવતીની કથા રસાલી, ચતુરનાં ચતરંજની,
વૈધક રસકસ ગુણી નર જે, તેહનાં મનમોહણી. ૨

અંતે—

એણીપરિ તેહ પાસઘ નરનારી, તે નેહનું પરીણામ,
જીન મલ ઇસા જન જી એહવા, તુ કાજઘ ધરમ સૂજન. ૩૬૨

૪૫ તપાગજ મંડન દીનકર, શ્રી ધનરત્ન સૂરીસય,
અમરરત્ન સૂરિપાટ પટોધર, ભાનુમેરૂ સ્વય કહછવાય. ૩૬૩

ગુણગણુધર પડીત વહરાગી, નયમુંદર રપિરાય,
વાંચક માંદિ મુખ્ય બણીજઈ, તસ મળણી ગુણ ગાય. ૩૬૪

કથામાંદઈ કહઉં રસાયુ, કનકાવતી મંજથે,
કનકાવતી આખ્યાન રચક મઘ, સૂઅણાં સરસ સમથે. ૩૬૫

સંવન ૧૬ સુઆણઈ સવચરિ વૈસાપ વદિ કુજવાર,
સાનમઘ દનિ સમ મુદરતઘ યોગઘ, રચક આખ્યાન એ સાર. ૩૬૬

બણઈ ગુણઈ સબલિ જે નાર, તેહધરિ મંગલચાર,
હેમશ્રી હરપઈ તે બોલઈ, સૂરચ મયોગ સમાર. ૩૬૭

—ઈતિ કનકાવતી આખ્યાન સમાપ્ત. સૂરતિ મધ્યે લીની. ગ.
રાનવીનય લીની. (પ. કા.) (નયમુંદર આટે જીઓ નં. ૧૬૫ પ. ૨૫૪)

ચોપધ—સાહસવંત નિરપી નપરાઈ, તખ વેતાલ કહે તિણિ કાઈ,
 પર ઉપગારી તો સમ લોય, મે તો અવર ન દીકૌ કોઈ. ૧
 હં તો તુઠો તુઝ સાહસૈ, પિંણુ તું જોગી મત વેસસૈ,
 કોહો તુઝનેં ધાલૈ પાસ, મુષૈ કહે તું ગુંણહ નિવાસ. ૨
 મઝ પુણ તું કહસી તંત, કરિ પ્રણામ જ્યું સિઝૈ મંત,
 તોં કહિયૈ હું ન લહું ભેય, તું દિય લે જ્યું જાણું તેહ. ૩
 તિણુ વચનૈં તે ચારૈ કાજિ, ફિરી દિપાલેં તતપિણુ માંજિ,
 પડગ કરી થે છેદો સીસ, જિઊં મન વંછિત થાઇ જગીસ. ૪
 સુંણી સીધ તે લેઈ મડો, આવિ રહિ યોગી મુષિ પડો,
 કરિ પ્રણામ યોગી હરપાવિ, આગલિ ખેઠૌ રાગ્ગ ભાવિ, ૫
 જોગી કહે સુણો રાજિંદ, દીયૈ પ્રદક્ષિણુ હુવૈ આણંદ,
 હું નવિ જાણું વિક્રમ કહે, તૈ તે આગૈ ઉઠી વંહૈ. ૬
 રાગ્ગયૈ વૈતાલી વાત, ચીતારીનેં કીધો ધાત,
 પૂરી વિધા સીધી જીસૈં, સોવનપુરિસો હુઝો તિસૈ. ૭
 તિણુ પુરિસે વિક્રમ રાજસ, પુહવી ઊરણુ કરી વિસેસ,
 રાજ પાલિ આગિ આંપણૈ, સરગિ પહુંતૌ સહુકો ભણૈ. ૮

છંદ—ઘટિ શ્રીય વિક્રમ વેતાલહી કહિ એહ વાત પચીસએ,
 તિણુવિધહ સોલૈ સૈં છયાલ ઈંદ્ર ઉજવ દીસ એ,
 ગુર હીરકલસ પસાય કરિનૈ હેમાણંદ મુણિ ઉત્તમપુરી,
 તિહ રચીય વાત વિનોદની તે સયલ સજ્જન મુપકરી. ૯

—ઘટિ વૈતાલ પચવીસી ચરિત્રે પંચવીસી ચઉપઈ સંપૂર્ણમ્.
 સં. ૧૭૬૫ વર્ષે શાકે ૧૬૩૦ પ્ર૦ ચૈત્ર સુદિ ૫ ગુરૌ લિપિતં. પં.
 મુન્નણહસેન શ્રી જયતારણુ મધ્યે. ૧૬-૧૭ ચા૦

(૩૧૪) ભોજચરિત્રરાસ. રત્ન. ૩.

નોટ—વિનયદેવ તે બ્રહ્મત્સપિ કે જે પાર્શ્વચંદ્રના શિષ્ય થાય અને
જેણે પોતાના ગચ્છનું નામ સુધર્મ ગચ્છ આપ્યું તેનો આમાં વૃત્તાંત
છે. આ બ્રહ્મ ત્સપિની કૃતિ સંબંધી આ સંગ્રહમાં જુઓ. ૧. ૧૫૨ થી
૧૫૮. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ ઐ. રા. સં. ભાગ. ૩.

૧૭૪ હેમાણુદ (હીરકલશ શિ૦)

(૩૧૩) વેતાલ પચવીસી. સં. ૧૬૪૬.

આદિ—

પ્રણમ્ય દેવદેવંય વીતસગં સુરાગિત,
લોકાનાં ચ વિનોદાય, કરિષ્યેઽહ કથામિમાં.
નત્વા સરસ્વતીં દેવીં શ્વેતાભરણૂપિતાં,
પદ્મપત્ર વિશાલાક્ષીં નિત્ય પદ્માસને સ્થિતાં.

ચોપધ—

સુવચન સાંનીધકારી દેવ, સમરી સરસતી પાપ પ્રણુમેવિ,
સુચુદ વચન મનમાંહે ધરી, બોલીસ વિક્રમ રાગ રરી.
રાગ વિક્રમના અવદાત, કવિયણુ બોલે નવ નવ ભાંતિ,
તેમ હુ સજ્જન સાંનિધિ યથા, કેહિસુ વેતાલપચીસી કથા.
રાગ વિક્રમ ને વેતાલ, એકરમણુ વનખંડ વિચાલ,
કથા કહી નવનવી પચીસ, સબલતાં તે યાછ જમીસ.

અંત—

ઈતિ વેતાલપચીસીયૈ વિક્રમ નૈ વેતાલ,
કથા કહી પંચવીસમી, હેમાણુદ રસાલ.

—ઈતિ શ્રી વેતાલપચીસી ચરિત્રે વિક્રમ કથિત કથા પંચવી-

સમી સપૂર્ણ.

૧૭૭ નરપતિ કવિ. જુઓ નં. ૬૭

(૩૧૭) વિક્રમાદિત્ય ચુપદ. સં. ૧૬૪૬ (શાકે ૧૫૧૪).

આદિ—

શ્રી નેમિસર ગુણનિધો, જગન્નિવન જિનચંદ,
બ્રહ્મચાર ચુડામણી પ્રણમું પરમાણંદ.
પુરિસાદાણી પાસજિન, થંભણપૂર ચિર કાંમ,
નામ જપતાં જેહનું સીઝે વંછિત કાંમ.

૧

૨

*

*

*

*

અતે—

એ કહીઈ વિક્રમચરિત્ર સંભવતાં હુધ પંડ પવિત્ર,
સંભવતાં ડાહ્યાણુ આવંત, કવિ નરપતિ એહવડ કહંત. ૯૭૧

—છતિ શ્રી રાજા શ્રી વીરવિક્રમાદિત્ય ચક્રપદ સમાપ્ત મિનિ.
સંવત ૧૮૦૦ વર્ષે શાકે ૧૬૬૫ પ્રવર્તમાને. કાતિક માસે શુક્રવત્સ
સપ્તમી તિથિ શુક્રવાસરે પ્રથમ પ્રહરે જાગિનં. શ્રી આજ્ઞાસણુ આમે પ્રથમ
ચતુર્માસિકે શ્રી પુર્ણિમા પક્ષે શ્રી ઠા. શ્રી—(અપૂર્ણ).

શાકે ૧૫૧૪ માં રચી એમ ઉપરના બંધનપર લખાણુ છે. (પ્ર. કા.)

[નં. ૬૭ ના નરપતિને સં. ૧૫૪૫ માં નંદ્યત્રીસી રચનાર તરીકે
સોળમી સદીમાં મૂકેલા છે અને આ કૃતિ નરપતિ નામના કવિએ શક
૧૫૧૪ માં રચી એમ તેની પ્રતના બંધનપર લખાણુ છે તેમાં શર-
તચૂક સંવત્સરે બદલે શક લખવામાં થય હોય એમ સંભવ છે, તેથી
બંને નરપતિ એકજ હોય સોળમીમાં સદીમાં થયાનો સંભવ છે, છતાં
ઉક્ત બંધન ઉપરનું લખાણુ વાસ્તવિક હોવાનો સંદેહ રાખી બંનેને
જૂદા જૂદા એટલે એકને સોલમી સદીમાં અને બીજાને સત્તરમી સદીમાં
મૂકેલા છે.]

૧૭૫ નનગર્ભિગણિ (૧૦ હીરવિજયસૂરિ-કૃતલવર્ધન શિ૦)
(૩૧૫) રામ સીતા રાસ. સં. ૧૬૪૯

ચંદ્ર અનંદ રસ વેદ નિહાલુ, નેદ બહુ તિમાલુ. —હા. પા, ખં. ૧
૧ અદ્યપ્યહુત્ય વિચાર ગણિત શ્રી મહાવીર સ્તવન.
૩૯ ગાથા.

* * * *

હીરવિજયસૂરીસરો.

કવિ કૃતલવર્ધન સીસ પમણુધ, નનગર્ભિ વંછીય કરો.

૧૭૬ મલ્લિદેવ.

(૩૧૬) કર્મવિપાક રાસ સં. ૧૬૪૮-માણેક.

નનગર્ભિએ ગાથામધ કથાન્તર્વાચ્ય રચેલ છે તેની પ્રસારિત:—

૧ ૨ ૫ ૭
ચંદ્ર રસ ઘાણમુનિ સમવરિસે તયગણ વિભાસજ્ઞાણં ।

મહારાગપુરદર સિરિ વિજયસેણ સુરોણં ॥૬૫॥

રક્ત વિદિઓ મંચી પંદિયસિરિ કુ(શ)લવદ્ધનગણીણં ।

સીસેણ ઘાલમર્દના નગાભિહાણેણ ઘરમદિમો ॥૬૬॥

વળી તેમનીજ લખેલી તેજ પ્રત સાગરમંદરના બંડાર (પાટણ)માં
છે કે જે બંડારમાં તેમના હસ્તથી લખેલાં કેટલાંક પુસ્તકો છે, તેમાં
જથ્થાને છે કે:—

સંવત્ ૧૧૫૭ ઘર્ષે માદ્રપદ સિત ત્રયોદશ્યાં વાર યુધ
પૂર્ણાકૃતઃ લિખિતઃ શ્રી વટપણ્ણીનગરે નનગર્ભિગણિના.

આમણે સ. માં ૬૩૩વચ્ચરિ પશુ રચી છે. તેમની લખેલી ઉપા-
સક દશાંગસૂત્ર મળતી પ્રતિ પાટણના સાગરમંદરમાં છે તેની અતિ
જાણીત્યુ છે કે શ્રી વિજયસેનસૂરિ યુવરાજ્યે સકલપંડિત મહારાજન શ્રી
કૃતલવર્ધન તરિજ્ય પ. કૃતલવર્ધન, તરિજ્ય નનગર્ભિગણિ.

દેહરૂં આછઈ તેહ ચક્રમુખ, દરિશન દીકઈ નાશઈ દુકખ;

આદિસ્વ [ર]ની પૂજા કરી, રાગ ખઠક આસન ધરી,

જો કે ૧૩મા પત્રની ઉપર જણાવેલી ૯-૧૦ કડીમાં આવત વર્ણુન ઉપરથી નરપતિ કવિને જૈન તરીકે માનવાના આપના અનુમાનને પુષ્ટિ મળે તેમ છે; પરંતુ કવિએ વિસ્તારથી કરેલ પ્રારંભ મંગલાચરણ અને અન્ય વર્ણુન ઉપરથી તે જૈનેતર હોવાનો ખડુધા સંભવ છે. વચ્ચે આદીશ્વરાદિ દેવતું કરેલું વર્ણુન ખીજા જૈન કવિઓએ એ જ વિષયની કરેલી કૃતિઓની છાયારૂપ જણાય છે.

પંડિત લા. ભ. ગાંધી.

૧૭૮ પ્રીતિવિમલ (ત. આણંદવિમલસૂરિ-ધર્મસિંહ-
જયવિમલ શિ૦).

(૩૧૮) મૃગાંકકુમાર પ્રકાવતી ચોપદ સં. ૧૬૪૯.

અંતે—

દૂહા રાગ ધન્યાસી.

હીરજી આમઈ શષિઈ, પ્રીત કહઈ પુન્યપાજ,

અંગિ અલછિત આભડઈ, રાંનિ ભમંતાં રાજિ.

લિખ્યો નિલવટિ આપણિ, સ્યું કરંઈ દાક્ષિણ સોય,

પ્રીતિ કહઈ હીર નામથી, રાનિ વેલાહલ હોઈ.

૬૧

દાહ—તપગછમંડણ હીરચો હીરજી, તાસ પાટઈ વિનયસેનસૂરી,

જસ નામઈ નવનિધિ ધરિ સંપજઈ પૂર્વ પાતિક જઈ દૂરિ.

તાસ સેવક શુભ સોભલ્યો સાચલો, ગણિ ધર્મસીધુરિ લેગઈ ધર્મધોરી,

તાસ સેવક ગણિ જયવિમલ કીર્તિ નિરમલી ગોરી.

ખો. ૬૩

ગુંદવય આમ ગુણધામ ધરણિ, સંવત સોલ હિગણુપ આશઈ,

સકલ સંભલઈસર્વ આસ્થા ફલઈ, પ્રીતિવિમલમુનિ કહઈ ઉલ્લાસઈરૂપ

—ધતિ શ્રી મૃગાંકકુમાર પ્રકાવતી ચતુઃપદી સંપૂર્ણમ્ ગણિ અમૃ-

તસાગર શિ૦ ગજસાગરેણ લિપિકૃતા. ૭-૧૫ આ—ક.

આ કૃતિના તથા કવિના સંબંધમાં બીજી પ્રેત પરથી નીચે પ્રમાણે પંડિત લાલચંદ બગવાનદાસ ગોંધી લંબી મોકલે છે:—

વિક્રમાદિત્યકથા. (પંચ દંડ છત્ર-પંચ આદેશ.)

આદિ—

લંબોદર તુઝ વીનવું સંઝાત્રા સમરથ;

સિદ્ધ બુદ્ધિ વર ચરણે નમ્રું, સીઝવયે સવિ અરથ. ૧

સીંદૂરઈ કરિ અરિચીઈ, ચરિ સેવનાં ભાર;

મૂસાવાહન જોહનઈ, મોદિક સદા આહાર; ૨

x x x x

ભાદ્રવ વદિ આરંભીકં, બીજ અનઈ બુધવાર;

સંવત સાકે ૧ પન્હર, એ સવિહું અધિકાર. ૧૭

x x x x

અકિસકિ તીરથ જે કરઈ, મજ કરઈ અનેક;

કવિ નરપતિ ધર્મ ઉચ્ચરથ, સહુ પરમારથ એક ૨૧

અતે—

જોહવું મીઠુ પ્રાકૃત હોઈ, તે સમવડિ નવિ દીસઈ કોઈ;

માહા દૂહા ચક્રે ગીત, ઉચ્ચકાશિ જિમ વાહાલું સીત. ૮૩૦

કવિતા વિકતા શ્રાતા નાંમ, જે ડાહા તેહનઈ પરણાંમ;

જહુ નિદ્ધાઈ વસઈ સરસ્વતી, તુ પાંમથ કવિજન વરમતી; ૩૧

એ કહીઝ વિક્રમ તણું ચરિત્ર, સાંભવતાં હૂઈ કર્યું પવિત્ર;

બલુધ ગુણઈ બાવઈ સભવઈ, તે નર સકલ મનોરથ રક્ષઈ. ૩૨

છતિ વિક્રમાય કથા સપૂર્ણ.

સવત ૧૬૭૩ વર્ષે દ્વિતીય આસો સુદિ ૧૧

—સે. લા. વડોદરા પ્રતિ ૫.

૫૧

પત્ર ૧૩ નં (દ્વિતીય આદેશ)—

આગીઆનુ મોટક ઉપાય, રાગ નિહાં ચિંતઈ તિહાં ભાઈ;

નગર સોપારઈ પુકુત થયા, આદિસ્વરનઈ દેહરઈ ગયા. ■

સા વાણી મુજને હવે, આપે વર વરદન.

અલ્લવિ આળસ પરિહરી, મુણુજ્યો સહુ સાવધાન. ૩

×

×

×

અતે—

(હુલા રાગ ધન્યાશ્રી.)

તપગચ્છ પતિ ગુણગિરિ, શ્રી આણુંદવિમલ સુરિસૌંદ,
વિચર્યો કુમત વિહારવા, અકંપ અડોલ અખીલ. ૨૭

સંવત પંનર ખ્યાશીએ, યતિ પંથ પરગટ કીજ
પરમાદ પરિચહ પરહરી, રોપ્યા સમક્રિત ખીજ. ૨૮

તાસ પાટિ વિજયદાન સુરિ, તાસ પાટિ પ્રભુ હીર,
તાસ પાટિ વિજયસેનસુરિ, સાયર સમ ગંબીર. ૨૯

હાલ—સાંભળ્યું આઠ પુગ પ્રગંધા ભવી, આદ્યમ્મ અરિ ભય દુરિ ભયે,
કલ્પતર કામધટ ઘેતુ ચિંતામણિ, આંગણે આતીયાં પુષ્પ પસાયે. ૨૦
આણુંદવિમલ વિજયદાન સુરીસર, તાસપાટે પ્રભુ હીર હરખ્યો,
સકલજગિ જીવ પ્રાદપ એહ સૌચવી, વચન સુધારસ મેધ વરસ્યો. ૩૧
તાસ પાટિ વિજયસેનસુરી નિધી, નગતો નાસ જગિ મંજુ મહિમા,
તાસ સેવક ગણિ ધર્મસિં ધુરિ લગે, જિનવર લોપી ન સીમા. ૩૨
તાસ સેવક ગણિ જયવિમલ સેવકો, પ્રીતિવિમલ દ્વેષપુરી ચઢમાસે
સંવત સોલ છપન વરસિં ક્ય્યા, સકલસંધમાંહી બેકો વિમાસે. ૩૩
(છડર તપગચ્છ ભ.)

+ગોડી પાર્શ્વસ્ત. પાંચ દાળતું મોદું સ્તંભ

આદિ—વાણી બહાવાદની, નગે જગ વિખ્યાત;

પાસતણા ગુણ ગાવતાં, મુઝ મુખ વસજ્યો માત. ૧

નારંગે અણહિલપુરે, અહમ્મદવાદે પાસ;

ગોડીનો ધણી નગતો, પૂરે સહુની આસ. ૨

શુભ વેલા શુભ દિન ધડી, મહુરત એક મંડાણ;

પ્રતિમા તીને પાસની, થઈ પ્રતિષ્ઠા નાણ. ૩

(૩૧૯) દાનશીલ તપ ભાવના રાસ. સં. ૧૬૫૮ પછી.

આદિ—

દુહા-રાગ સારિંગ મલ્હાર.

સરસતિ સામિની સમરતાં, આવઈ સુમતિનિધાન,

દાનશીલ તપ ભાવના, બાપુ મન અભિમાન. ૧

સીમધર સંયમ ઝલી, વિચરઈ શ્રીભગવાન,

કર્મ નિકાચિત ક્ષય કરી, પામઈ કેવલગાન. ૨

અંતે—

સાંભરીઆરે ગાવા ગુણ મુઠ હીરનારે-એહ લાળ.

સોહમ સ્વામી પરપરારે, તપમછ ગયણુદિયુંદરે,

શ્રી આણુદવિમલસુરિરે, શ્રી વિજયદાનસુરિરે,

આદરિમા. ૨૮

નસ પાટે પ્રગટ દુઝો બસોરે, શ્રી હીરવિજય સુરિસપરે,

શ્રી વિજયસેન સોહામણુરે, નામઘ નવનિધિ ધાપરે.

આ. ૨૯

શ્રી વિજયદેવ સુરિ સદારે, તસ પાટઈ પરધાનરે,

મનવંછિત ક્ષમ સુરતરેરે, સમર્પો દિધ સાવધાનરે.

આ. ૩૦

શ્રી આણુદવિમલસુરિ સેવકોરે, નામઘ શ્રી ધર્મસિંહરે,

તાસ સેવક કમલાકરે જયવિમલ ધનદીહરે.

આ. ૩૧

પ્રીતિવિમલ નિજ ભાવસુરે, રસ રમ્યહ શ્રીકારરે,

બણુતાં સુણુતાં ભાવસુરે, ઉપશમ રસ ભંડારરે.

આ. ૩૨

—૧-૧૩ ગારીમાધર.

(વિજયદેવસુરિ-આચાર્યપદ ૧૬૫૮ બદારકપદ સં. ૧૬૭૧ સ્વ. ૧૭૧૩)

(૩૨૦) અષ્ટપ્રકારી પૂજા રાસ. સં. ૧૬૫૬ શેખપુરમાં.

(પ. છોટાલાલ મળનલાલ અમદાવાદ.)

આદિ—

દુહા રાગ અમાઝરી

પ્રથમ તીર્થકર પ્રથમ જિન પ્રથમ કરી પરિણામ,

અહ પ્રકાર પુજા તણા પ્રગથે કહું અભિરામ. ૧

સકલ સુરાસુર કિનરા. વિદ્યાધરની મેડી,

ભામ વદન વાળી બણી પ્રણમે બે કરને

કોઈ નહોતું. કે જે તેની આજ્ઞા લોપી શકે. આ રાસમાં અકબરઆદશાહે વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી કરેલાં કાર્યોનું પણ વિસ્તૃત વર્ણન આપેલું છે. જુઓ સૂરિશ્વર અને સમ્રાટ પૃ. ૬૮ અને ૧૬૩.)

(૩૨૩) તીર્થમાલા સ્ત. સં. ૧૬૭૮

આદિનાં પાનાં નથી સાંપડ્યાં.

અંતે—

મથુરા દેખી મન ઓલસુ, મનોહર ચંભ છહાં પાંસસેહ,
ગૌતમ જંબુ પ્રભવો શ્યામ, જિનવર પ્રતિમા કામોદામ. ૪૦
મૂલતીરથ વંદ્ય અતિ ધણા, તે સધલાં સેતામ્બર તણા
તીરથની એ રચના જોએ, આપમતે મત રાચો કોએ. ૪૧
સંવત ૧૬૪૩ દસી, અધકારી હુહ દેવસી,
ખમણુગ વસહીએ કીધા જેણુ, રખે બ્રમ કો ભૂલે તેણુ. ૪૨
અંકકીરત નામે આ એસ, સમતશિખર ગિરિ કીયો પરવેસ,
મૂઝી મૂરત હીગાંબર તણી, સંવત ૧૬ અડતાલે ધણી. ૪૩
નવ દેખત પતી જો કોઅ, પરતત્રે ધર ન વસે જોએ,
જો પણ સાચુ હુવે સહી, ઉપદ તીહાં કો કરવી નહી; ૪૪
તીરથ દીઠે નિરમલ ખુશ, તીરથ દીઠે સમકીત સુખ,
તીરથ દીઠે પૂગી રલી, તીરથ હોજો વલી વલી. ૪૫
જૂના તીરથ જે મહેં દીઠા, તે સીધાંતે કહીઓ,
વીરપટોધર હીરવિજે ગુર, પૂંનપસાએ લહીઓ,
સાહઅકબર સખલ મહીપતી, સુણી તે જસ ગુણુ ગાઇઓ,
જીવદયા તરવર પાઇ સીંચી, 'જગગુર' કહી ખોલવીઓ. ૪૬
મેહ મુનીસર-સીસ સિરોમણિ, વિષુધસભાસણુગાર,
કલ્યાણકુશલ ગુર તપાગઢ મંડણુ, નિરમલ જ્ઞાનભંડાર,
વસુસાગર રસ સસી મિત વરખે કીધી નવ્રા એહ,
દયાકુશલ કહે આણુંદ આણી, નિત નિત સમરે તેહ. ૪૭

(૩૧૬) દાનશીલ તપ ભાવના રાસ. સં. ૧૬૫૮ પાળી.

આદિ—

દુહા-રામ સારિંગ મહાર.

સરસતિ સામિની સમરતાં, આવર્ષ સુમતિનિધાન,

દાનશીલ તપ ભાવના, બાપુ મન અભિમાન. ૧

સીમધર સંયમ મહી, વિચરધ શ્રી ભગવાન,

કર્મ નિગ્રાચિન ક્ષય કરી, પામધ કેવલજ્ઞાન. ૨

અંતે—

સાંભરીઆરે ગાવા શુભ મુઠ હીરનારે-એહ દાળ,

સોહમ સ્વામી પરંપરા, તપગણ ગયણદિયુંદરે,

શ્રી આણુદંબિમલસૂરી, શ્રી વિજયદાનસૂરિંદરે, આદરિયા. ૨૮

નસ પાટે પ્રગટ દુઓ બતોરે, શ્રી હીરવિજય સૂરિરાપરે,

શ્રી વિજયસેન સોહામણુરે, નામધ નવનિધિ ચાપરે. આ. ૨૯

શ્રી વિજયદેવ સૂરિ સદારે, તસ પાટઈ પરધાનરે,

મનવંછિત ક્ષમ સુરતરે, સમર્થો હિંમ સાવધાનરે. આ. ૩૦

શ્રી આણુદંબિમલસૂરિ સેવકારે, નામધ શ્રી ધર્મસિંહરે,

તાસ સેવક કમલાકરે જયવિમલ ધનદીહરે. આ. ૩૧

શ્રીતિવિમલ નિજ ભાવસૂરે, રાસ રમ્યક શ્રીકારે,

બણુતાં સુણુતાં ભાવસૂરે, ઉપશમ રસ બંડારે. આ. ૩૨

—૬-૧૩ મારીયાધર.

(વિજયદેવસૂરિ-આચાર્યપદ ૧૬૫૮ બદારકપદ સં. ૧૬૭૨ સ્વ. ૧૭૧૩)

(૩૨૦) અષ્ટપ્રકારી પૂજા રાસ. સં. ૧૬૫૬ ક્ષેમપુરમાં.

(પ્ર. જોડાલાલ મગનલાલ અમદાવાદ.)

આદિ—

દુહા રામ અસાહરી

પ્રથમ તીર્થકર પ્રથમ જિન પ્રથમ કરી પરિણામ,

અષ્ટ પ્રકાર પુજા તણા પ્રબંધ કર્તું અભિરામ. ૧

સકલ સુરાસુર કિનરા, વિદ્યાધરની કોડી.

ભાસ વદન વાણી બણી પ્રણમે બે કળ્પેરો. ૨

કોઈ નહોતું કે જે તેની આજ્ઞા લોપી શકે. આ રાસમાં અકબરબાદશાહે વિજયસેનસૂરિના ઉપદેશથી કરેલાં કાર્યોનું પણ વિસ્તૃત વર્ણન આપેલું છે. જુઓ સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ પૃ. ૬૮ અને ૧૬૩.)

(૩૨૩) તીર્થમાલા સ્ત. સં. ૧૬૭૮

આદિનાં પાનાં નથી સાંપડ્યાં.

અંતે—

મથુરા દેખી મન ઓલસુ, મનોહર થંભ જીહાં પાંસસેહ,
ગૌતમ જંખુ પ્રભવો શ્યામ, જિનવર પ્રતિમા ઠામોઠામ. ૪૦

મૂલતીરથ વંદૂ અતિ ઘણા, તે સઘલાં સેતામ્બર તણા
તીરથની એ રચના જોએ, આપમતે મત રાચો કોએ. ૪૧

સંવત ૧૬૪૩ દસી, અધકારી હુહુ દેવસી,
ખમણુગ વસહીએ કીધા જેણુ, રખે બ્રમ કો ભૂલે તેણુ. ૪૨

ચંદ્રકીરત નામે આ એસ, સમતશિખર ગિરિ કીયો પરવેસ,
મૂઝી મૂરત ડીંગાંબર તણી, સંવત ૧૬ અડતાલે ઘણી. ૪૩

નવ દેખત પતી જો કોઅ, પરતંત્રે ધર ન વસે જોએ,
જો પણ સાચુ હુવે સહી, ઉપદ તીહાં કો કરવી નહી. ૪૪

તીરથ દીઠે નિરમલ યુધ, તીરથ દીઠે સમકીત સુધ,
તીરથ દીઠે પૂગી રલી, તીરથ હોજો વલી વલી. ૪૫

જૂના તીરથ જે મહેં દીઠા, તે સીધાંતે કહીઓ,
વીરપટોધર હીરવિજે ગુર, પૂંનપસાએ લહીઓ,
સાહઅકબર સખલ મહીપતી, સુણી તે જસ ગુણુ ગાઘઓ,
જીવદયા તરવર પાઘ સીંચી, 'જગગુર' કહી ખોલવીઓ. ૪૬

મેહ મુનીસર સીસ સિરોમણિ, વિખુધસભાસણુગાર,
કલ્યાણકુશલ ગુર તપાગજ મંડણુ, નિરમલ જ્ઞાનભંડાર,
વસુસાગર રસ સસી મિત વરખે કીધી જત્રા એહ,
દયાકુશલ કહે આણુંદ આણી, નિત નિત સમરં તેહ. ૪૭

અ. કવચ. તપગચ્છનાયક સુખદાયા શ્રી વિજયસેન સુરિશ્વરે
તમખાટ ઉદ્યાયતે ઉદયે શ્રી વિજયદેવ સદ્ગકરો,
ધર્મ યુદ્ધે મોડીપાત્ર જિનવર પમણે' શ્રીતવિમલ જયકરો,
ભણે' ગણે' તસ ધર મંગલ જયકરો.

સિ. ૧૮૧૧ વૈ. વ. ૧૩ ૩-૧૫ આ. ક.; ૫૦ રત્નસમુદય તથા
રામવિજ્ઞાસ કે જેમાં ઉલ્લેખ કવચ નથી.

૧૭૯ ધનવિજય.

(૩૨૧) હરિષેષુ શ્રીષિષુરાસ. ૧૬૫૦ આસપાસ—પા૦

(એક ધનવિજય તે વિજયસેનસુરિ સિ. હતા ને જેમણે સં.
૧૬૫૪ ના વિરાખ વદિ ૧૩ દિને પોતાના શિષ્ય ગુણવિજયને પાંચવા
માટે અહમદાવાદમાં હૈમચાકરણુ બૃહદ્વૃત્તિ દીપિકા વ્રખી હતી, તે કદાચ
આ કવિ હોય.)

૧૮૦ દયાકુશલ. (૮૦ હીરવિજયસુરિ-મેહમુનિ- કલ્યા-
ણકુશલ સિ.)

(૩૨૨) લાભોદય રાસ. સં. ૧૬૪૯-વિધા.

[આ રાસ કૈતિકાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી છે, તેની અંદર હીર-
વિજયસુરિ અને અકગર આદિનું વર્ણન છે અને તે રાસ અકગરના
મરણ પહેલાં આર વર્ષે રચાયે હોવાથી ખાસ મહત્વનો મળાય. તેમાં
અકગર વિશે જણાવ્યું છે કે અકગર જહુ હતી હતો. તેનું નામ સ્તંભ-
પાતાંજ લોકો પ્રજ્ઞાતા. તેણે ચિત્રોડ, કુંભવમેર, અજમેર, સમાણ,
જોધપુર, જસલમેર, જૂનાગઢ, સુરત, જરય, માંડવગઢ, રણધંભેર,
સ્વામકોટ અને રોહિતામ વગેરેના કિલ્લા લીધા હતા. વળી ગૌડ વગેરે
ધણા દેશો પણ સ્વાધીન કર્યા હતા. મોટા મોટા રાજા-રાણાઓ તેની
સેવા કરતા. રામી, દિરંગી, હિંદુ, મુસ્લિમ, કુળ, પંડાણ અને એવું બીજું

થાપિઓ નેણિં નિજ પાટિ વિજયસિંહજી, સદા ઉદયવંત ગુરુ એહ ગાયો,
કલ્યાણકુશલ ગુરુ શિષ્ય સુખરંગ રસ, કહે દયાકુશલ સદી મેં જ પાયો. ૨૩૩

—વિજયસેન સૂરીશ્વર શિ. મહોપાધ્યાય શ્રી નયવિજય ગણિ શિ.
પં. કીર્તિવિજય પં. વીરવિજય ગણિ પં. વિદ્યાવિજય ગણિ. શ્રી લખિધ-
વિજય ગણિ. પં. ખિમાવિજય ગણિ લિં સ્વવાચનાયે સં. ૧૭૩૫
વર્ષે. ૧૧-૧૫ માં.

(૩૨૫) ત્રેશઠશલાકાખદ પુરૂષ વિચારગર્ભિત સ્તોત્ર. સં. ૧૬૮૨

આદિ— તુહ જિન સમતા મુરલતા એ દાલ.

શ્રી જિનચરણ પસાઉતે, મનહતણે ઉમાહલખ,
હુંથુણું ત્રિહસદિ શલાકા પુરૂષને એ.

૧

*

*

*

*

અંતે—

કલશ.

તપગણપતિ શ્રી વિજયદેવ ગુરુ આચારજ વિજયસંઘસૂરી,
સોલ ખિઆસીઈ ત્રિહસદિ શલાકા પુરૂષતણી મેં યુત્તિ લહી,
કલ્યાણકુશલ પડિત ગુણમંડિત તાસ પસાઈ એહ કહું,
દયાકુશલ કહે ઉલહટ આણી, પરમાણુંદ સુખ સદીઅ લહું. ૫૯

—૩-૧૩ માં.

(૩૨૬) પદમહોત્સવરાસ-સં. ૧૬૮૫-વિદ્યા. (તેમાં હીરવિજયસૂ-
રિના પદમહોત્સવનું વર્ણન છે.)

જ્ઞાનપંચમી-નેમિજિનસ્તં

આદિ—

દ્વહા.

શારદમાત પસાઉતે, નિજ ગુરુચરણ નમેવિ
પંચમી તપવિધિ હું ભણું, હિઆડે હરપ ધરેવિ.

૧

*

*

*

*

અંતે—

એ તપ કીજે લાભ લીજે વંદી જે તપગચ્છદ્રણી
પરતક્ષ ગૌતમસ્વામિ સરખી કીરતિ હીરસરિ તણી;

—શ્રી જળામયે સંવત ૧૯૫૧ વરખે ભાદ્રવા શુદ્ધ ૮ દિને લખનં
રાએચંદરાએ સંધ. લિખિત અષ્ટકા ઉછે કાને માતરે લખાણા હોએ તે
મહામદ્દકડ-શુભં ભવતું-ઉનાના વક્રીલ મોરારજીભાઈ પાસેથી આવેલ
ચોપડામાંથી આવકે લખ્યો છે તે પરથી તે વખતે વાણીઆ કેમ લીટી
દારીને ગૂજરાતી લિપિ લખતા તે આ ચોપડા પરથી જાણી શકાય તેમ છે.

(૩૨૪) વિજયસિંહસરિ રાસ. સં. ૧૬૮૫ આશો શુદ્ધ ૧૫ રવિ
આદિ—

દ્વહા રાગ દેશાખ તથા વેણાઉલ.

સરસ વચન રસ વરસતી, સરસતી ભગવતી દેવિ,	
તુઝ પ્રસાદેં શરણુ શુણું, હીયડે હરપ ધરેવિ.	૧
માતપિતા શર દેવતા, શર મતિ મતિ દાનાર,	
શરવિષ્ણુ ભવજલ નિધિ તણે, કવણુ જિતારે પાર.	૨
અનંત તીર્થકર જે દુઆ, હોસે વલી અનંત,	
તે સદ્ સુગુર પસાઉલે, શરણુનો નહિ અંત.	૩
ત્રિશુવનમાં જે જે કલા, શરવિષ્ણુ તે નવિ કોએ,	
જિમ જલવિષ્ણુ સવિ ખીજનો, ઉદ્ભવ કદીઅ ન હોય.	૪
શુદ્ધ પરંપર શુદ્ધ શર, પુણે લખે જેહ,	
શ્રી તપગઢ રયણાચર, જિહાં સદ્ લહીધ તેહ.	૫
એગસઠિમે પાટેં પ્રગટ, આચારજ વિજેસિંધ.	
મહાસુનીશ્વર તેહના, શુણુ ગાવા મુઝ રંગ.	૬

*

*

*

*

અતે—

સોલપંચાસી ધસારે અસાદિ શુદ્ધ પૂનિમ દિનેએ,

રડો તિહાં રવિવાર, રાસ રમ્મો મન ઉલટેં એ—૨૩૧.

હાલ-રાગ ધન્યાશ્રી. હંચિરે હંચિરે હીયય હીઝિલડે. એ દેશી.

હીરજી હીરલો તાસ પટિ અતિ બવો, શ્રી વિજયસેનસૂરીશ રાજે

શ્રી વિજયદેવસૂરિ તાસ પટિ નિરમલો, બાઅ સૌભાઅ વૈરાઅ છાજે ૨૩૨

ભઈયા દુરજનસાલ સાહિ અકઞ્ચરિ થિર ચપ્પિઉ,
મુકટમ્મણિ જહ્લરી હકમુ જિમ્મુ સમ્પદ સમ્પિઉ,
શ્રી વિમલદાસ હયખર બકસહીરાનંદ આનંદ દરસ,
સંઘાધિપતિ નાનુ સુતનુ તિનિ પુત તિનઈ મરસ. ૨

મગિ ચલહિ નિમ્મલદ ધમ્મ કારણિ ધનુ અપ્પહિ,
સલવચન મુપિ ચવહિ અંગિ પૌરપ દિઠ ચપ્પહિ,
ગરૂઅ ભાર અંગ વહિ છૂઅ દુત્યત્થિય પાલહિ,
આરભ હિતંકર હિ જનમ સાવઈ ઉજ્જલહિ,
પોપઈ સુપાત કઈ જાનિ કરિ ઇતે બોલ અંગીકરહિ,
સંઘાધિપતિ નાનુ સુતન મેનરાજ કુલ ઉદ્ધરહિ. ૩

*

*

*

*

અતે—

સાયરકૈ ધરિ ચંદ સૂરકા સિવ ધરમંડન,
મન રાજ ધરિ મદનુ રામ રઘુપતિ દુષપંડન
ચંદન ધરિ ધણુસાર ઇસ ધરિ ભયા વિનાઈક
પવન ધરિ હિ હનવંત કરનુ રવિધરિ નર નાઈક,
કહિ કિશ્નદાસ સંઘ મુકુટમનિ પ્રુધિનિધાન જગિ ભોજસરિ,
દુરજનસાલ દુરજનદવનુ જડિયા નાનુ સાહ ધરિ. ૫૨
હરધુ ધરિઉ મન મજ્જિ જાત સોરીપુર દિહિ,
સંઘ ચતુરવિધિ મેલિ લછિ સુભ મારગિ દિહિ,
જિનપ્રસાદ ઉદ્ધરઈ સુજસ સંસારિહિ સંજઈ,
સુપ્રતિષ્ઠા સંઘ પૂજા દાનિ છિય દંસન રંજઈ,
સંઘાધિપતિ નાનુ સુતન દુરજનસાલ ધરમ્મધુર,
કહિ કિશ્નદાસ મંગલકરન હીરગિજય સૂરીંદ ગુર. ૫૩
લછિન અંગિ બતીસ ચારિ દસ વિદ્યા ગ્ગણુઈ
પાતિસાહિ દે માનુ પાન સુલિતાન બપાણુઈ,

તપમન્ત્ર પંડિત જ્ઞાનમંડિત પાપજંકિત તું જયો,

મુખ દલ્યાણુકુશલ ગુરુસેવ કરતાં દયાકુશલ આણુંદ થયો. ૩૦

—જી. એ. ઈડિયા.

—મં ૧૭૪૩ વર્ષે માહ વદિ ૮ દિને આણુંદ કુશલેન સિં ૨-૧૨ માં.

૧૮૧ વિજયસેનસૂરિ.

(૩૨૭) સુભિન્નસાસ ૧૬૫૦ આસપાસ.—ડે. રત્ન.

[વિજયસેનસૂરિ-જન્મ ૧૬૦૪ શામલ્ય શુદ્ધિ ૫ મારવાડના નાડ-
ભાઈ ગામમાં એશવાસવંશ જદરાખાના શાહ કમાશાહ અને તેના પત્નિ
કામ્બે ત્યાં મળનામ જયસિંહ. વિજયદાનસૂરિ પાસે ૧૧ વર્ષ ઉમરે સં.
૧૬૧૩ જેઠ સુ. ૧૧ ના દિને સુરતમાં દીક્ષા. દીક્ષાનામ નવવિમલ.
સં. ૧૬૨૬ માં ખંભાતમાં પંડિતપદ, સં. ૧૬૨૮ શ. શુ. ૩ ઉપાધ્યાયપદ
અને આચાર્યપદ અમદાવાદમાં, સં. ૧૬૩૦ પો. વ. ૪ ના દિને પાટ-
ણુમાં પાટરથાપના. અકબરબાદશાહે ‘સવાઈ’નું બિરદ આપ્યું. સં.
૧૬૭૨ માં જેઠ વદ ૧૧ દિને ખંભાતમાં સ્વર્ગવાસ.)

૧૮૨ કૃષ્ણાદાસ.

(૩૨૮) દુર્જનસાસ આવની. સં. ૧૬૫૧ વૈશાખમાસ. ભાદ્રામાં.

આદિ—

ઝંકાર અનંત આદિ સુરનર મુનિ ધ્યાવદિ,
જિજ્ઞેષ્ય પરમિષ્ટ સુતક સળ ધસિમદિ પાવદિ,
મહામંત્ર મુપિ એહ સિદ્ધ સાધિક સળ જાણુદિ,
કવિત છંદ અનુગીત પ્રથમ ટુનિ કવિતા આણુદિ,
સો સિવરખાં નિરમય જુદિ દે સકલ લોક મન ભાવની,
દુરજનસાસ સંઘપતિ કદમ્બ વસુધા વિસ્તર આવની,
નિમ્મલ જડિયા ગોત રાક્ષસિદાર ભણિજ્ઞદિ,
જગૂસાહકર્ષ જાસિ અધિક-નિસ ઉપમ દિજ્ઞદિ.

સર્વ વાત ઉપરની બાવનીમાંથી સિદ્ધ થાય છે. જુઓ. સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ. પૃ. ૨૫૩-૨૫૪.]

૧૮૩ સારંગ. (મહાહડ ગચ્છ-જ્ઞાનસાગર સૂરિ-પદ્મસુંદર તેના ગુરુભાઈ ગોવિંદ શિ.)

(૩૨૯) ભોજપ્રબંધ ચક્રપર્થ સં. ૧૬૫૧ શ્રાવણ વદ ૯ જલોરમાં. અંતે—

ભોજપ્રબંધ તણી ચક્રપર્થ, સોલધકાવન વચ્છરિ હુઈ,
વડગચ્છ શાખા ચંદ્ર વિચાર, મહાહડ ગચ્છ ગચ્છ સિલુગાર. ૫૪
સૂરિપદ ઈ જયવંતક જાણુ, ન્યાનસાગર સૂરીશ વખાણુ,
તેહનક ગચ્છિ વાયક ગુણુજેહ, દીપઈ જસુ ગુણુ નિર્મલ દેહ. ૫૫
પદ્મસુંદર નામઈ પરગડુ, ધુર લગિ જસુ અનોપમ ધડુ,
ગુરુભાઈ તસુ છઈ ગોવિંદ, પુરિ જલોરિ પ્રગટ આણુંદ. ૫૬
તાસુ સીસ સારંગ સુવાણિ, વિમલ કિંક તપ ભોજ વખાણુ,
શ્રાવણુ વદિ નવમી કુંજવાર, પ્રકટ કીડ કૃપા પ્રચાર. ૫૭
લખ્યા—સંવત્ ૧૬૫૭ વર્ષે આશ્વિનિ વદિ ૨ રવૌ શ્રી જલોર
મધ્યે પૂર્ણિમા પક્ષે ભદ્રારક શ્રી વિમલચંદ્રસૂરિ વિજયરાજ્યે વા. શ્રી
વિનયસાધુ શિષ્ય ચારિત્રવિમલેન લિ. સધળાં પદ ૪૫૮.

—સાગર ભં. પાટણુ.

(૩૨૯૬) બિહહણ પંચાશિકા (જુ. નં. ૨૮૭, જુઓ જ્ઞાનાચાર્ય નં. ૧૨૮ પૃ. ૧૭૩ સં. ૧૬૩૮-(૧૬૪૮) રચેલી.

(આમણે પૃથ્વીરાજે કિસન રૂકિમણીકા વેલીપર લાખા નામના ચારણે પ્રાચીન પશ્ચિમના રાજસ્થાની (પ્રાચીન ગુજરાતી)માં લખેલી ખાલાવખોધ નામની ટીકા પરથી વિ. સં. ૧૬૭૮ માં પાલ્હણપુરમાં દિરોજશાહના અમલ વખતે સંસ્કૃત ટીકા નામે સુખોધમંજરી રચી છે. અને તે સં. ૧૭૮૧ માં પ્રતિબિંબિત થઈ છે. આ અમલ્ય ટીકા-

લાદાર મઠ મન્નિ પ્રવર પ્રાસાદ કરાવડ,
 વિગ્ધસેન સુરિ પંદિ બપો આનંદ સચાવડ,
 નં લગઈ સર સસિ મેર મહિ સુર સુરિ જલુ આપા સિધુઅ,
 કદિ કિમદાસ તાં લગ તર્ષ દુરગ્ગનસાથ પ્રતાપ ગુઅ. ૫૪

પિતપતિ અકગર પાતિસાદિ ચિર રાગુ કરંતદ
 ઉજ્જતાસા સંબત્ત અમ્લ નવરોગ વર્મતદ,
 સોસહસપદ્મિયાવના ધીર બિસ્મ મંવજર
 મીનચંદ્ર ઓ દસીવરન બિધિ બાવન અહર,
 બધસાપ માસ દિન મોમ કર્ષ, ફિરીયો કવિન મિત્તસિંહ કવસ,
 દુરગ્ગનમાસ પરવાર સર્વે કમપટ્ત જિંદ સુદસ દસ. ૫૫

મંગલથી ભગવાન વીર જિન સાસન સ્વામી,
 મગલ શ્રી લસુબુતિ પુત્ર ગોનિમ સિવગામી,
 મંગલ શ્રી સિક્કમલ નંદ ધુલિમદ મુનીસર,
 મગલ જડિયા ગોત્ર ઉસ બંસી પુદવીસર,
 નિનમંગલ ત્રવણુ મુણુનિયા બાવન સુદ કવિત રસ,
 દુરગ્ગનસાથ મંગલસદા કવિગન કલ્હ કર્ષ મુગસ. ૫૬

—ઇતિ બાવની સાદ દુરગ્ગનસાથ જડિયા ગોત્ર તળ ગઝકી
 કિપન બોગિંગ કિસનદાસ લાભપુર મધ્યે માદથી બોણીદાસ પુત્ર સાદ
 સતોથી પદનાર્થ, [વિ. ધ. નાનો ચોપડો પા. ૯૭-૧૧૦]

[કવિ બોગક દનો-તેજે લાભપુર-લાદારમાં આ કૃતિ દુર્ગનસાથ-
 પર લખી છે. તે દુર્ગનસાથ આસવાથ વંશીય જડિયા ગોત્રનો દનો
 અને તે જગુશાદના વંશમાં થયો દનો. જગુશાદને ત્રણ પુત્રો હતા—
 ૧ વિમલદામ, ૨ હીરાનંદ અને ૩ સંધવી નાનુ. આ નાનુનો પુત્ર
 દુર્ગનસાથ. દુર્ગનસાથના ગુરુ હીરવિગ્ધસુરિ હતા અને તેજે સૌરીપુરની
 યાત્રા કરી મંધની પૂજા બકિત કરી હતી અને જિનપ્રસાદનો ઉદાર
 અને પ્રતિષ્ઠા પણ કરાવી હતી, લાદારમાં એક મંદિર કરાવ્યું હતું, આ

૧૮૫ માલદેવ+ (વડગચ્છ ભાવદેવસૂરિ શિ.)

આ બહુ સારા કવિ હતા. તેનો ઉલ્લેખ ઋષભદાસે પૂર્વના વિદ્વાન કવિ તરીકે કુમારપાત્રરાસમાં કરેલ છે. (જુઓ મારો લેખ— જૈન ડૉ. હરેલ્હના જૈન ઇતિહાસ ચાંક સને ૧૯૧૫ માં ઋષભદાસ પર). આ કવિની રચના સુંદર અને લલિત છે. તેના ગુરૂ ભાવદેવનો ઉપાશ્રય હમણાં પણ વિકાસે રાજ્યમાં ‘ભટ્ટનેર’ અને ‘હનુમાનગઢ’ માં છે. તેના શિષ્ય લોક સિન્ધ અને પંજાબના મધ્યમાં રહ્યા કરતા હતા.

જયરંગ કવિએ સં. ૧૫૨૧ માં રચેલા કવચના (કૃતપુણ્ય)ના રાસમાં માલ કવિનાં સુભાષિત લીધેલ છે:—

“ વાત્સલતણો વિછોહ, કિરતાર તૂં કદિ ભાગરી ?
કહિ નેં કદિ સંજોગ, કરસી તે નિરણું કહો, ૧
કોકિલને જ્યું મોરધ્વનિ, દક્ષણ પવનગ દ્વંતી,
ચંદ્રકિરણ તંગોલ રસ, વિરહી એ ન સંલત. ૨
દુસહવેદન વિરહટ્ટી, સાચ કહેં કવિ માલ,
જિં જિંણુટ્ટી જોડી વિજીડો, તિણુકા કવણુ હવાલ. ૩

(૩૩૧) પુરંદરકુમાર સં. ૧૬૫૨

આદિ—

ચરણયક સુરદેવતા ગુરૂ પ્રસાદ આધાર,
કુમર પુરંદર ગાર્હસ્થ્ય શીલવંત સુવિચાર. ૧
નરનારી જે રસિક તે સુણિયો સવે ચિત્ત લાય,
હૃદન કળહું ધુમાધ્યે વીણા સરસ તરવાય. ૨
સરસ કથા જે હોય તો સુનહિં સખહિ મન લાય,
જ્યાં સુવાસ હોવે કુસુમ, મધુપ તહાંહી જાય. ૩

x

x

x

x

૩

માંથી કા. રૂમીઠાઈએ ઘોડા ઘોડા ઉનાસઓ આપ્યા છે પણ તેમણે
ગુણ દીકા પણ સાથે માથે હાવાની દોન તો કાવ્યરસિક ઋતોને વિશેષ
સામ થાત. જુઓ ૧૯૭૮ ની દીવાળીનો ગુન્થસાની અંક ૫. ૭૨.)

૧૮૪ પદ્યવિજય (તં હીરવિજયસૂરિ શિ૦)

(૩૩૦) તીર્થમાલા (૧૬૫૨ પદ્યો),

આદિ—

સમરસિ સમરસિ સરસતિ, વરસતિ વચન વિમાસ	
તું તૂટી ગુઝ આપજે, સામે વચન વિમાસ.	૧
વાળી વાળી હમ બળે, તું તૂટી એકંતિ	
કવિ કેસવળી કેસવેઈ, કેવલ આજે ખંતિ.	૨

* * * *

અતે—

કસસ.

એ તીરથમાલા ગુણવિસાલા કંકણીક જે હવે
તમ ગુમતિ બાલા અતિરસાલા વરજી વરમાલા હવે,
શ્રી હીરવિજય ગુરુ સુરિપૂરંદર રીસ પદ્યવિજય કહે,
જે સુગુણ ગુણરમે અને સુગુરમે મંગલમાલા તે લહે.

—ઈની તીરથમાલા ગુણસ્તવન સંપૂર્ણ.

—સ. ૧૮૪૨ વર્ષે કાર્તિક શુક્ર ૭ ગુપ્તવારે. સિખિન' સકલ પંડિત
ગિરોતમ્બિ પંડિત શ્રીપ પં. દરિશિ ગ. તરિશિખ પં. તીરશિ તત્તરજી
મેની ગિખ્ય ૫. વિનેશિ ગ. ના સિપિયકે સુઆવક મન'ગરામ વાગનાથ,

(પ્ર. કા. અથવા જૈ. એ.)

—સિ. સં. ૧૮૫૫ જેઠ શક ૨ ખાતાં ૨૭ પ્રે. ૨.

નિશ્ચોક્ત્ય પરનારકો સૂર્યક ગયો નિજઠામ	
લગી ચોટ ન સમજહિ સો તો મરખ નામ.	૬૪
સસનેહી તો દુખ સહે માલ તમે પરનારિ	
તવલગ મથ મથિએ દહી જળલગ વીયમઝરિ.	૭૦
હરિણા ફાસે ફંદ તો જો ચરે પરાયાં ખેત	
માલ જાનિ ઈ પરિહરો પરનારીયું હેત.	૭૧
પરતિય માલ ન રાચિએ કરહિજ કપટ સનેહ	
આહિર સોનાનો ભરમ ભીતર પીતરિ એહ.	૭૪
માલરૂપ પરનારિકો દેપિ હુલાવો ન ચિત	
એ નિશ્ચે વિપવેલિકલ, ખાંડ ગલેદે મિત.	૭૫
રૂચિ અરૂચિ હુંદ દુવિધે સીસ ધુમાવણ હોઈ	
અરૂચિઅ સંત મહંત રૂચિ વિરલા જાણે કોઈ.	૮૩
જાં સપે તાં પ્રાહણો જાં આવણ તાં મેહ	
જાં સામ્ર તાં સમરો જાં જોળણ તાં નેહ.	૮૬
કોઈ ન દેખ્યાહી ગમે અનદેખ્યા હિ કેય	
દેખ્યા આણુદેખ્યા દેખ મુજણ ચિત હરિ લેય.	૯૦
રણે વાસો પિએણરૂં, વિધિ એતલો કરિજા	
ધણ કણ કંચણ આલવણ, જો ભાવે તો દિજા.	૯૮
અતિ પ્રીતમ જે વિહુરે તો ન મરણોં જાઈ	
દિયડા સાવરસિંગ જ્યોં દિન દિન નિધુર થાઈ.	૧૦૪
સોરઠા-પાણી તણેં વિયોગે કાઠમહી ફાટે હીઓ	
ઈમ જે માણસ હોઈ સાચો નેહો તે જાણીએ.	૧૦૫
એં વાઝહો વિયોગ પાણીવાદિણિ નીસરે	
સાચો નેહો તે જોઈ જે સાંધણ લાડી વહે.	૧૦૬
હુદા-જાં સાજણ તાં નેહ જગિ જાં અગે નયણાડ.	
ભજા ભજેરા ચીસરે હંઝર ધિયા વણાડ.	૧૦૯

[સુભાષિત]

- નમણી ખમણી બહુગણી, રતિવંશ વિગ્રહ,
વિષ્ણુ પુરુષે કિંક્ર પાછએ, કરધન હી ધરિ મુખ. ૮
- મીઠાં બોજન શુભવચન મીઠાં બોલી નારિ,
સજ્જન સંગતિ માવ કહે કિસદિ ન પ્પારે ચ્યાર. ૧૧
- એક પુત્ર શુભવત જે સોનો સદમ સમાણ,
નિસ લેનિ ચંદણુ હોષ તર ચંદન કુસુમ (એકમુ) પ્રધાન. ૧૭
- મુઓ મુન ખિણુ ઈકે દહે, વિનુખયો કુનિ નેત્રી,
દહે જન્મ લગુ મુદ મુન, સો દુખ મહીઈ દેક. (૧૮)
- એક પુત્ર સિદ્ધણુ નિસો કેઈ પ્રસવે નારિ,
દરિ ધડિ બડિ લાયે રહે ને મુવગી વિચાર. ૧૯
- જોખન પ્રભુના સંપત્ત અર ચતુર પખિ હોષ,
જો એ ચ્યારો માત્ર કહે(તો) સ્વર્ગ ન વંછે કોઈ. ૨૦
- મંજરિ મુખ મદિકાર શુક લઈ આપો જનુપનિ,
જાણમિ મિર વિધિના દીધો અવવમંત સિર છત. ૨૩
- આપુ વિત્ત મુદ છિઃ અર મેયુન બેજગદાન.
મિત્ર ન કદિયો આપણો મદનો અને અપમાન. ૫૧
- કામી દોષી માનીયો ફિરે જુઆ રનિ માલિ,
બનગથય નિમ્મ શુભ અશુભ,દિએ વિચારે નાંદિ. ૫૬
- જનકયા જગિ જાણીઈ મજલો ધર્મ વિચાર
જનકયા વિજ્ઞા માનવી કિમ તરીઈ મંમારે. ૪૭
- જનમ વગ વિવય ન જાડદિ ધર્મ કરે સતિ દેક
દય જુમ દહે એ માત્ર દુ તો ન સમજે શોક. ૬૦
- અન્ન શાન્ન દય નારિ નર, રવિ એ રિજુજ કર સેય
વીળા વાળી મત્ર અર કિમદી કુ જર દેય. ૬૩

દાત્ર—રંગરસ વિરવારે.

નિરનિગાર સંજમ સદા, વન પાતારે
કરના ઉચ્ચવિદાર શીતલન પાતારે.

x

x

x

x

અતે—

ભાવદેવસૂરિ ગુણનિંદા, વ૦ બાગાં કમલદિગ્ધ શી૦
નામ શિષ્ય શિક્ષા કરે, વ૦ માસદેવ આગુંદ. શી૦

—નિ શાંત વિષયે પુરંદર કથા સમાપ્તા, સં. ૧૬૬૯ બાગાંસે
શુદ્ધિ પ આગરા નગરે સિ. પૂજ્ય કપૂરચંદ ઋષિ. શિ. કલ્યાણઋષિ.
૨૫-૯ આગરાખંડાર;

ખીછ પ્રતમાં છેવટની આ કડી વધારે છે.

આગમ મિત્રનો ને કહેા વ. અનુભવેા જાણ શી૦
ને વિરદ દિઉં દિ કથું વ. મિહામદુકડં દાય. શી૦

—નિશ્રી શીતલવિષયે પુરંદર વૃષ કથા...ચક્રપાઠ સમાપ્તા. સં.
૧૮૪૦ ચંત્ર વદિ પંચમી દિન શુક્રવારે. આગરાખંડાર.

—સં. ૧૬૮૩ વર્ષે. શ્રી સુમનિચંદ્રસૂરિ વિજયરાજ્યે વાચનાચાર્ય
શ્રી વિનયસાધુ શિષ્ય ચારિત્રવિમલેન રસોડયં સિખિતઃ સ્વવાચનાય.
૩૬-૧૫ લી૦

—સં. ૧૭૧૭ સિ. ૧૩-૧૭ લી.

—સં. ૧૬૫૨ દ્વિતીય અપાઠ શુદ્ધિ દ્વિતીયા રવેા દિને.....
રીશ્વર વિજયરાજ્યે વા૦ શ્રી પ શ્રીમાણિક્યચંદ્ર ગણિ તત્ શિ. પં. વિન-
ચયંદ્ર ગણિ તત્ શિ. ઋષિ શિવચંદ્ર લિ૦ પ્ર. કા.

આ કૃતિની સં. ૧૬૬૯ ની પ્રતમાં દોહા ધણા, તથા સોરઠા
દોહા-સિવાય નીચે પ્રમાણે ઢાળ છે.

૧ ચૂંનરી મેરી પાઠકી-૨ પ્રાણપિયારે નેમિછ-૩ અંબકરાની
દાલ. ૪ સત્તડો વાડિહિ દિલ્હો-૫ જોગનાકી દાલ. ૬ રામચંદ્રે આગે

સીખ કથાથી માલ કહે ઉત્તમ કહે શુભ દીડ	
કથાદિ ઉનામે વસ્ત્ર કહે રંગ ન ચડે મજાક.	૧૨૬
માલ ન ગુણ છનો રહે નિંદાદિ જે મતિમંદ	
લઈ કહે કરિ છાછમે છિપ્યો રહે કિનિ ચંદ.	૧૪૮
વસ્ત્ર વિભવવિદ્યા વચન વપુ સુંદર આકાર	
માલ નિહાં તલાં ગાનીઈ, જલ દોદિ પંચ વધાર.	૧૪૯
ગાથા—ખીરરસ સકરગમે દાએળુ મૂલ્યખુરસ સંસારગો	
કરમ ન બો પડિદાપે પૂગેય નાગવક્ત્રી એ.	૧૫૩
માલ જે કરતવ કીછમે સો તો જાણીએ આપ	
સાંકુ ન મોર ન કાલસો પાપી સંકલી પાપ.	૧૬૮
જલતાણી જે નારિ આર, દીવ દિ (દીવટ) દૂરે નમાન	
કર ગલીનપણિ હોદિને પર ઉપગાર નિહાન.	૨૦૮
દુર્ગતસોક ન સદિ સકે મરધન સુખ પરિવાર	
વિધન કહે શ્રમ દેખનાં નીમનગો આગાર.	૩૧૨
ફિન ફિન આધિકી મપમ રાજ તેજ સનમાન	
મનવજિત સુખ મંપજે તેનો પુન્ય પ્રમાણ.	૩૧૭
ઉત્તમ. " દોહિ જરગો ઉપરિ નગો, તીરદ કોહિ આગ્રહ મિતગો,	
છગર કરે ન મહુવે છગજે, આપર કરે તે કદી બજગે.	૩૧૮
નિહુ લોકમે દીપ જિમ કદીછ મમં પવિત્ર	
દિનદીનો રવિ માગ કહે (જિમ) તિમ કસદીપ મુપુત.	૩૨૧
ગુણવત્તા ગુણવત્તા મિતગે પરમ સુખ એદ	
આગમમતા રગુ માલ કહે કિમે ન વખે સનેદ.	૩૨૬
ગુરુબાવ (બાવસદિન) ગુરુવંદના કરગે બગતિ વિસામ	
નિર્મલર સમ દોદિને વાસુદેવ સમ (જિમ) માલ.	૩૩૧
દ્રવ્યમાન (બાવસદિન) વિસ્તર કહે જિન પૂજે નિકાસ	
નિર્મલર પદલી સહે એણિક જિમ તે માલ.	૩૩૦

૧૮૭ વિવેકહર્ષ (ત૦ હપોણુંદ શિ૦)

(૩૩૪) હીરવિજયસૂરિનો રાસ. સં. ૧૬૫૨ વીજ્ઞપુરમાં.

આદિ—

રાગ સામેરી.

ઈમ યિંતી મનદંગઝારિએ, પાટણથી કરઈ વિદાર એ
ગણધાર એ, રાજનગરિ પધારીઆ એ. ૧
શાદગનદે શાદ મુરાદ એ, હીરનંદ વંદઈ ગતી આલ્લાદએ
પ્રસાદએ, માગઈ હીરજની દુઆ ધણી. ૨

x

x

x

x

અતે—

રાગ ધન્યાસી.

જયક જયક જગગુરુ પટધરો, શ્રી હીરવિજય ગણધારજી.
સાહઅકબર દરગાહમાં નિશિં પામ્યો જય જંપ કારજી. જય૦
નિહાંત્રગિં મેરૂ મહીધરો, નિહાંત્રગિં ગિરવરનો રાશિરે
ચિર પ્રતપડે ગુરૂ ગચ્છધણી, શ્રી વિજયસેન સરીસજી. જય૦ ૯૯
હીર પટોધર ઉગિક, પ્રગટ પ્રતાપી સૂરજી
કુમતિ તિમિર દરઈ કરઈ ભવિઆણુ સુખ અરપૂરજી. જય૦ ૧૦૦
વીજ્ઞપુર વરનધરમાં, પાંડવ નયન વરીસજીરે,
હર્ષ આનંદ વિમુક્તણો, સીસ દીઈ આસીસ.

વિવેક હર્ષ કહઈ સીસજીરે.

જય૦ ૧૦૧

—પં૦ અમરવિજયગણિ શિ૦ મુનિ ગુણવિજય સિપિકૃતં. શ્રી

વિદ્યાપુરે પુરોપકારાય. ૬-૧૫ બાલ૦

(૩૩૫) હીરવિજયસૂરિનિર્વાણ સ્તવોધ્યાય. ૧૬૫૨ લગભગ.

આદિ—

રાગવલ્લભ-રાગ.

સરસ વચન થક સરસતી, પ્રણમી શ્રી ગુરૂપાય
ગુણગુણ જિનશાસન ધણી, શ્રી હીરવિજય સૂરોરાયરે
જગગુરૂ ગાઈઈ, માન્યક અકબરશાહિરે
જસ પટિ દીપનક, શ્રી વિજયસેન ગચ્છનાદરે

*

*

*

*

જગ. ૧

(અપે મોર લીએરી). ૭ પાસગિજુદ જુદારીઈ-૮ રમ્યારીકે છાદર
એ. ૯ દાસ-રંગરસ વિરવારે—

(૩૩૨) બોજમખંધ.

૧૮૬ પરમાણુદ (ત. આણુદવિમલસૂરિ-શ્રીપતિ-હુધાં-
ણુદ શિ.)

(૩૩૩) હીરવિજયસરિ નિર્વાણ સં. ૧૬૫૨.

આદિ—

સમરી સરમતિ ભગવતિ શુભમતિ, આપે અવિરત વાણીશ,
હીરવિજયસરિ જગથુર ગાઉ, પરમાણુદ મિતિ આગીશ
જમ જમ જમ જગથુર મહપતિ ગુરુઓ.

*

*

*

*

અંતે—

મવત પજર (? સોળ) આવને આસો વદિ સાતગિ જાણુરે
પરમાનંદે ઉનાગદે રમિઓં હીરનિર્વાણુરે. ૧૦૦

મી આણુદવિમલ સરીસર, તસ શ્રીપતિ ઋણિ સીમશરે,
તસ પદપંકજમંડુકેરો, દરતાણુદ ગુપ્ત ધસિશરે. ૧૦૧

તાસ ચરણ સેવા કરે, પરમાણુદ બતે સીસશરે,
જોળા ગુણ જગથુર તણા, જયવંતા જગિ દોમેશરે. ૧૦૨

—સવન ૧૬૫૨ વર્ષે પોસ નદિ અમાસ મો શ્રી બિનંતદુર્ગે જાટ-
માડી સખીદાસ લખિત. અવિદ્ય પૂતળી પકનાયે. (આ પરથી જણાય
છે કે આ પ્રત કવિના રચના સવનમાંજ લખાયેલી છે. ૧-૧૧ માં.

તાસ પદ્યુગ્મચંબોજમધુકર સમો, તાપ શિશુ વિપ્રુધ ધનહર્ષ ભાષઈ,
પંચ એ શ્રી જિનાધીશ સંસ્કૃતિધટ્ટી, પ્રગટ હુચં પુષ્પરસ મુધા ચાપઈ ૬

—ઈતિ શ્રી તીર્થમાલા સ્તોત્ર શ્રી શાંતિ તીર્થકર સ્તવન નામા-
ધિકાર સંપૂર્ણ-શુભં ભવતુ, કલ્યાણમસ્તુ, શ્રીરસ્તુ, આરોગ્યમસ્તુ, દીર્ઘાયુ.
(હીરવિજયસૂરિ સં. ૧૬૫૨ માં સ્વર્ગસ્થ મયા તે સમયનીજ આ
કૃતિ છે.)

૧૮૯ કુંઞરવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-વિજયચંદ્ર-નય-
વિજય શિ૦)

(૩૩૬) + શ્રી હીરવિજયસૂરિ-સલોકો સં. ૧૬૫૨ પછી
આદિ—

સરસતી વરસતી વાણી રસાલ, ચરણકમલ નમી ત્રિકાલ,
શ્રી ગુરુપદપંકજ ધરાઈ, હીરવિજયસૂરી ગણપતિ ગાઈ.

*

*

*

*

અતે—

હીરછનો ચેત્તો વલીય વખાણો, નામે વિજયચંદ્ર પંડિત જાણો,
નયવિજય પંડિત જગીસ, તસ સીસ કુંઞરવિજય કવીસ. ૮૦

જગગુરુકેરા જે ગુણ ગાવેં, તસ મનવંછિત સફલ ફલાઈ,

હીરછ હુક જિનસાસણુભાણુ, નાંમ જપતાં કુશલ કલ્યાણુ. ૮૧

—પ્ર. જૈ. ઐ. ગૂર્જરકાવ્ય સંચય.

૧૯૦ જયચંદ્ર(પાર્શ્વચંદ્ર-સમરચંદ્ર-રાયચંદ્ર-વિમલચંદ્ર શિ.)

(૩૩૮) + સરસતીરાસ સં. ૧૬૫૪ ખંભાતમાં.

(આ રાયચંદ્રસૂરિના સંબંધમાં રાસ છે.)

આદિ—

ધુરિ પહિલી ૧-તસ્તુહં.

આદિ જિણુવર આદિ જિણુવર અનિત જિનનાથ,

અંતે—

કલય.

ધસિ શ્રી વીરશાસન જગન્નિભાસન શ્રી હીરવિજયસૂરીસરો
જસ શાહિઅકબર દત્ત છાજઈ મિરદ સુંદર જગમુરો
જસ પદ પ્રમટ પ્રતાપી ઉગ્યડ શ્રી વિજયસેન દિવાકરો
કવિરાજ હરપાણુંદ પડિત વિવેકહર્ષ સુહકરો. ૨૨

—શ્રી સં. ૧૬૫૬ વર્ષે આપાડ મિતાનુ ચતુર્માસ દિને પડિત
શ્રી પુન્યહર્ષ ગણિનાં શિરોમુનિ જયહર્ષેણ દેવામનગરે કિર્તીકૃતા. પ્ર૦
જૈ. ઐ. ગૂર્જર કાવ્ય સંચય.

(હીરવિજયસૂરિ સં. ૧૬૫૨ માં સ્વર્ગસ્થ થયા. આત્મી પ્રતિ
૧૬૫૬ માં લખાવેલી ઉપરપ્રભાણે મોઝૂદ છે, તેથી આ સ્વાધ્યાય સં.
૧૬૫૨ ના અંતમાંજ રચવામાં આવેલી જણાય છે.)

૧૮૮ ધનહર્ષ (ત. હીરવિજયસૂરિ-ધર્મવિજય શિ૦)

(૩૩૬) તીર્થમાલા સ્તોત્ર. (૧૬૫૩)

ધન્યાસી.

શ્રી વિજયદાન સૂરિદ પદોધર, સૂરિ ગુર હીરવિજયાભિધાના,
નગર ગધારથી જેહ તેઝવિઆ, સાહિ શ્રી અકબરિં દત્તમના. શ્રી ૧
ધર્મનું તત્ત્વ પૂરૂછય સવે તે કયું, સાહ કુરંકુઅરિ ધર્મધીરિં,
અતિ વિગેપિ પ્રકાસી કૃપા નિહાં ગુરિં, તેહ મનમાં ધરી જૂપવીરિં. શ્રીર
પર્વ પજ્જનૂનણિ દિવસ દાહ્ય ધમિ, કુણિં કુણ જીવનો વધ ન કરવો,
છર્યાં ધૂરમાન કરિ સુગુરનહ અપિઆ, નહિં કૃપા વિણિ કિસિં જન્મ
તરવો. શ્રી ૩

દાદરા કાશનુ જે સદા જસ ભયું, નામ ડાગરમરો જણુ દરિડં,
શ્રી હુમાગેમુતર્ક વવિઅ લખી અપિઅં જાણપ્રણેપર્ક નમિં ન
દરિડં. શ્રી ૪.

ખાન નાથી તનુજ જગન અનંદકર, જે સકલ જન ઉચોતધારી,
નામ ગિયુ ધર્મવિજયાભિધા જુધવરો, જે સદા ત્રિમતનર ધર્મવેરી. શ્રી ૪

સંવત સોલ સરવેદ નઈ એ, સંવચ્છરિ અગિરામિ,
ભગતિ ભાવિ મઈ ગામ્યક એ, શ્રી રાયચંદ સૂરેદ. જળ. ૨૫૦
દેવેન્દ્રદિક જમ મિત્રઈ એ, પાર ન પામછ તોષ,
તે ગુણ કેતા હું કહઉં એ, પશિ એ ભગતિ વિચારિ. જળ, ૨૫૨
જે આગમિચઈ નહુ મિત્રછએ, મિચ્છાદુક્ક તાસુ,
દિવ દં માગઉં એતલકં એ, પૂરક મનહ જગીસ,
ગણિ જયચંદ ધમ વીનવઈ એ, સેવ કરકં નિમિદીસ. જળ. ૨૫૫
વસ્તુ.

ન્યાન ગુણુનિધિ ન્યાન ગુણુનિધિ સુગુર વિખ્યાત,
શ્રી રાયચંદ સૂરીસર સક્લસાર ગુણુદેહ ભૂષિત.
તાસુ તણા ગુણુ વર્ણવ્યા પાસનાહ સુપ્રસાદિ શોભિત,
મુનિ કુંવરજી ગણિવર પ્રાર્થનિ ભગતિ જગીસ,
ગણિ શ્રી જયચંદ વીનવઈ પૂરક મનહ જગીસ. ૨૫૬

—સં. ૧૬૬૩ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૬ શુક્રવારે, લિખિત કુંવરજી
ગણિના—શ્રી અહમ્મદવાદ નગરે. પ્ર. ઐ. રાસ સંગ્રહ ભાગ ૧.

(૩૩૬) +રાયચંદ્રસૂરિ બારમાસ.

આદિ—

ફહા.

સુંદરરૂપ સુખણુવર, સોહગ મંગલકાર,
મનમોહન જિઓ વલ્લહઓ, પરતપિ સુર અવતાર. ૧
શ્રી રાયચંદ સૂરીસર, મહિઅલિ મહિમાવંત,
ગુણુ આગર લીલાપવર, સારદ સસિ જિમ સંત. ૨

x

x

x

x

અતે—

શ્રી રાયચંદ સૂરીસર, જે સેવધ નરનારિ,
ગણિ જયચંદ ધમ ઉચ્ચરઈ, તસુ હુધ જયજયકાર. ૩૯

—લિખિત કુંવરજી. અહમ્મદવાદે.

—પ્ર૦ ઐ. રાસસંગ્રહ.

શ્રી સંભવ અગ્નિનંદનદ સુમતિ પદ્મપ્રભ સુપાસ સુંદર;
ચંદ્રપ્રભ ઉદ્ધાસકર મુવિધિ સીતલ શ્રેયાંસ સંકર,
વાસુપૂજ્ય નઈ વિમલજનિ અનંત ધર્મ શ્રી સંતિ;
કુંથુ અર મહિત મુનિમુવન નગિ નેમી ધનકંતિ. ૧

પાસ જિનવર પામ જિનવર સુખકાર,
વર્દમાન ચક્રીમમક સકલ લોકદુદરાસિ બંજઈ,
મેહ મહાભડ વસિ કરી મયલુ માલુ ધલુ હેલિ મંજઈ,
ગૌતમ ગણુધર તેહનક, લગધિ તણુકિ બંડાર,
સમરણ માતઈ જોહનઈ, હોઈ સુખ્ય જયકાર. ૨

આસ પૂરણુ આમ પૂરણુ કંપતર સાથ,
શ્રી પાસચદ સરીસર યુગપ્રધાન મહિમા વિરાજિત,
પથમકાસિ વિશાલ જિણિ મુગતિપંથ પ્રકટિય સુશેખિત,
તાસુ તણા પચકજ નેમી, આણી મન ઉદ્ધાસ,
વડ તપમજી ગુર ગાઈધિક, પૂરક મનની આસ. ૩

દુહા.

શ્રી રાયચદ સરિંદવર, પુરપરયણુ અવતાર,
મનમોહન મહિમાનિલક, કસા તણુકિ બંડાર. ૪
ભવિક કમલ પડિઓહણુઓ, મિથ્યા તિમર દરનિ,
છત્રીસી છત્રીસ ગુણુ, અહનિસિ જે ધારંતિ. ૫

* * * *

અનુતે—

દાન ૨૨ કનકકમલ પમલાં કવઈ-એ દેશી.

ચિર પ્રતપકે સ્ત્રીસરએ જાંલમિ એર ચિરિદ,
જપચંદ ગણિ ઉચ્ચરઈ એ, ભગતિઈ મન એકંત, જપચંદ ગણિ. ૨૩૭

* * * *

ચંભવપુરવર પામજી એ, ચિંતામણિ સમ જાણિ,

તાસુ તણુઈ સુખમાડિલઈએ, રચકે રાસ રસાલ. જપ. ૨૪૮

૧૯૧ જ્ઞાનસાગર ધીજી (તંવિજયસેનસૂરિ-રવિસાગર શિ.)
(૩૪૦) નેમિચંદ્રાવલા. સં. ૧૬૫૫ છલ્લુંગઢ (જૂનાગઢ)માં.

આદિ—

સરસતિ ભગવતી મન ધરીરે, સમરી શ્રી ગુરુપાય,

નેમકુમર ગુણુ ગાયવારે, મુજ મન ઉલટ થાય.

મુજ મન ઉલટ થાય અપાર, સ્તવચૂં યાદવ કુલસિણુગાર,

બાવીસમો જિનવર બ્રહ્મચારી, જયજય નેમજી જગહિનકારી. ૧

રાજીમતી ભરતાર, વલી વલી વંદીયેરે,

રૈવતગિરિ હિતકાર, દેખ્યાં ચિત આણુંદીયેરે; રાજીમતી ૨

અંત—

સંવત સોલપંચાવનેરે, છરણુગઢ ચોભાસ,

રૈવતકાયલ ઊપરેરે, ઊજલ સમ કૈલાસ,

ઉજ્જલ સમ કૈલાસ પ્રસાદ, દીક્ષાથી ટલિઓ વિપવાદ,

નેમિ જિણેસર સામી થુણિઓ, તિહાંથી સફલ જન્મવારે ગણિઓ. ૭૨

તપગચ્છ નાયક જગજ્યોરે, શ્રી વિજયસેન સૂરીદ,

તપગચ્છમાંહિ ગાજતોરે, રવિસાગર મુનિદ,

રવિસાગર મુણિદ સોભાગી, તપ જપ કિરિયાસું લય લાગી,

સેવક ન્યાનસાગર સુપકારી, સ્તવીઓ નેમિ સ્વામી આધારી. ૭૩

(પદ ૧૪૪ પૃષ્ઠ ૫ પ્ર. કાં. વડો.)

—વિ. ધર્મવિજ્ઞે-લક્ષ્મીવિજ્ઞેજી, સં. ૧૯૩૨ કા. વ. ૯ ભાવ-
નગરે ઋષભદેવ પ્રસાદાત્ ૬-૧૪ ધો.-પા. ૭ પ્રે. ૨.

૧૯૨ જયવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-કલ્યાણુવિજય ઉ. શિ.)
(૩૪૬) + હીરવિજયસૂરિ પુણ્યઆણિ સજાય. ૧૬૫૨ પછી.

આદિ—

રાગ રામગિરિ.

પ્રણમિચ પાસજિણુંદ દેવ, સંપયસુદકારણુ,

સંખેસર પુરમંડણુક, દુહદુરીયનિવારણુ,

[આ કવિ વિમલચંદ્ર ચરિતા પદ્યર દના. વિમલચંદ્ર ચરિતા મળી રાજનગરના શ્રીમાત્રી મંધરી ગમ્પાસ પિતા અને સુખમાદે માતા. તેની દીકરા મં. ૧૬૫૬ વે. શુ. ૬ ને દિને, આચાર્યપદ અંબાનમાં મં. ૧૬૬૯ વે. શુ. ૬ ને દિને પાઠ્યા ને સ્વર્ગે સં. ૧૬૭૮ ના આનો શુદ ૧૩ ને દિને મવા. આ ચરિતા દાયથી પુન્યએ સં. ૧૬૭૦ ના આમાં શુદ ૬ દિને રાજનગરમાં દીકરા સીધી. ને પુન્યએ મદા ઉમનપ કરી તપરની તરફે પ્રમિદિ કરી. ને પુન્ય કવિએ આપણા કવિ જય-ચંદ્રચરિની પામે રદી તપ કરેલું છે. કલ ૧૨૩૨૨ ઉપવામ કર્યા દના. તપની મંખ્યા ઉપાધ્યાય મમવમંદરજીએ કરેલ પુન્ય કવિનો રામ અને મુનિ દીરરાજના શિષ્ય દયમદે કરેલ પુન્યરત્ન-રમમાંથી મળી શકમે. જયચંદ્રચરિ મળી વીક્રમેરના ઓમવળ દના. તેમનાં માતા પિતાનાં નામ જૈનમિંદ અને જૈનપદે દનાં. તેમને મં. ૧૬૭૪ માં આચાર્યપદ મળ્યું ને સં. ૧૬૯૯ અમ્મક શુદ ૧૫ દિને સ્વર્ગવામ પાઠ્યાં. આમના વખતમાં અમદાવાદમાં શાંતિદામ મહાના પ્રવળોથી સં. ૧૬૮૦ માં માગર-પદા નીકળ્યો.]

પાર્શ્વચંદ્રચરિના ૬૭ હાફા. જોધપુરમાં

અંત—

પાર્શ્વચંદ્ર પદ્યરજી, મમરચંદ્ર ગુરુ ગુરુ,	
પરને નૃત્તને પાલીયા પંચ મદાવન પૂર.	૪૪
મમરચંદ્ર ગુરુ મારિખા, રાજચંદ્ર નિજરાન,	
ખડગધાર ચારિત્ર ખરો ચરે ધરાસમ જાન.	૪૫
મન્થ્યોગી માગે ગુદિર વિમલચંદ્ર વડવાર,	
પદ્યરજી પ્રમટીયો જયચંદ્ર જોધ આધાર.	૪૬
જે રાજન પરમદ જે મદુકા નામે ગીય,	
જયચંદ્ર આયો જોધપુર પુગી મગ્ધિ જમીમ.	૪૭

જસ પાટ જેસંધળ જયુ, જૌતમ સમ પ્રતિરપરે,
 પ્રગટયો સવાઇ હીરયો, પરિખીઓ અકળર ભૂપરે. સાધુ. ૨૬૫
 હીરળ શીશ જગિ વલ્લહો, શ્રી કલ્યાણવિન્ય ગુણુગેહરે,
 વાયકરાય મેં ગાઇઓ, જંગમ તીરથ એહરે. સાધુ. ૨૬૬
 જવ લગી શેશ મહી ધરે, જાં સુર ગિરિ ચિર ચાપરે,
 જાં રવિ શશિ ગ્રહગણુ તપે, તાં પ્રતપો મુનિરાયરે. સાધુ. ૨૬૭
 સંવત સોલપંચાવન, વસર આસો માસરે,
 શુદ્ધ પખ્ય પંચમિ દિને, રચીઓ અનોપમ રાસરે. સાધુ. ૨૬૮
 જગિ જયવંતા કલ્યાણુ, પૂરો મનહ જગીસરે,
 સેવા ચરણુકમલ તણી, માગે જયવિન્ય શીશરે. સાધુ. ૨૬૯
 ભણે ગુણે જે સાંભલે, ગુરુ ગુણુ એક ચિત્ત જાણુરે,
 વાંછિત સર્વ સુખ અનુભવે, પામે તે કોડી કલ્યાણુરે. સાધુ. ૨૭૦
 —પ્ર૦ મારી જૈન ઐ. રાસમાળા ભાગ ૧-; ભા.

(૩૪૩)+ શ્રી સમેતશિખર રાસ * સં. ૧૬૬૧.

* “આતું ખીજું નામ પુર્વદેશ ચૈત્ય પરિપાટી છે. આમાં વિન્યદેવસુરિના સમયમાં મથુરાના સંધવી ખિન્નુએ કાઢેલા સંધને પ્રસંગ છે. તે સંધ મથુરાથી નીકળી પીરોગ્ગઆદ, ચંદવાડ, રેયડી, સોરીપુર, શાહજાદપુર, કૌશાંખી, કુતેપુર, વાણારસી, સિંહપુરી, અંધાવતી, પાટલીપુત્ર તથા તુંગીયા નગરીઓમાં યાત્રા કરતો કરતો સેહોર નગરમાં આવ્યો. ત્યાં રાય શિવરામને મળીને રસ્તામાં વાટ વિપમ હોવાથી માર્ગદર્શકો તથા રક્ષકો લીધા. લંગોટીવાલા તથા હંધાડા મસ્તકવાળા લોકો, કદલી વગેરે વૃક્ષોનાં વનો તથા કૌતુકો જોતો જોતો સંધ સમેતાચલ આવ્યો. અહીં પાલગંજના રાગ્ન પૃથ્વીચંદે સાથે આવીને યાત્રા કરાવી. સંધ ત્યાંથી મગધદેશમાં ચમ્પને પાછો ફર્યો. રસ્તામાં રાગ્નગૃહી, પાવાપુરી, જંખીગ્રામ, જહલુપુરી, અયોધ્યા, રત્નપુરી અને કંપિતપુરમાં તીર્થયાત્રા કરીને સંધ સ્વસ્થાને-મથુરામાં પાછો આવ્યો.” આ કવિ ન્યયવિન્યલ્લએ સંસ્કૃતમાં શોભનસ્તુતિપર રીકા (સં. ૧૬૪૧)

ઉત્તરમુખ.

પુણ્યપાપિ અરુ હીરનીએ પમાતું મનિં આજુંદ,
બધિયજી જાણ મનુ સાંભળકે જિમ સનુ પરમાજુંદ.

૧

* * * *

અર્થ—

નિરિ વિજયમેન મરિંદ રાજ, મંપ્રનિ જયવંતક,
બધિકે જીવ પ્રનિમુજયર્ષ, વિદરજ મતપંતુ,

મુવિદિન જાનનિં દિનકરેઓ, કમ્પારમર્મદાર,

વિનય કરી જેઓ વચાઇ, સદમજ (તે) બવપાર,

૨૨

સકલ કલ્યાણ નિવાસ મેદ, આનિ મુદર મોદર્ષ,

નિરિ કલ્યાણવિજયવામક પ્રનિ, દાક્ષ મન મોદર્ષ,

નામ નીમ જયવિજય બાજુર્ષે ઓ પૂઠ મનદ જગીન,

નિરિ વિજયમેન મુગીમર, પ્રનિપજ કેદિ વરીમ,

૨૩

—પ્ર. ૧૭-૨૦-૧૭૮૨ કાલ્ય મંચય.

(૩૬૨) + કલ્યાણવિજયમંચિનેા રાસ. મં. ૧૬૫૫ આગો શ્રી. ૫.

આદિ—

સકલ નિદિવરદાયકો, મ જયો દિવાન જિજુંદ,

બારન સભવ બધિજાજી, મોદજી કમન દિજુંદ,

૧

દાંનિ જિજુંગર મનિ પદ, મિવકર નિજમ મજારિ,

નિરિ વધુ વખાજાજી, વરીઓ મંજમ બાર,

૨

* * * *

અર્થ—

દાસ ૨૪.

નાંદુ શિરોમળી વરીએ, શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવસાવરે,

* * * *

શ્રી હીરવિજયમુગી રાજીઓ, કલિયુનિ જુમદપ્રધાનરે,

નાંદુ આકર રાજાજી જુજી, હીંડુ જીવ અબવદાનરે. નાંદુ. ૨૬૪

આદિ—

મંગલકરણ પ્રણમું સદા, મહામંત્ર નવકાર,
 નવપદ ધ્યાતાં પામીછ, સંપદ યશ વિસ્તાર, ૧
 સરસતિ ભારતિ મુઝ દીયુ, સુંદર વાણિવિલાસ,
 તુઝ પય ધ્યાનિં કવિય રસ, વિરગ્ય મન ઉલ્હાસિ, ૨
 શ્રી સદ્ગુર ચરણે નમી, ગારંધુ શ્રી રવિરાંય,
 શ્રી ચંદ્રકેવલિ તે જયુ, નામિં નવનિધિ યાછ. ૩
 આંખિલ વર્ધમાનતપિં પાંખ્યુ ઝલ્હિ વિસાલ,
 ઉત્સર્પિણિ વારે હૂઠિ, શ્રી ચંદ્ર સાધુ રસાલ. ૪
 ગૌતમ ગણુધર ભાસિહ, ચેરક આગલિ બાણિ,
 તાસ ચરિત પમણું હિવર્ધ, મુણુપો ચતુર સુખાણ. ૫

*

*

*

*

અતિ—

ચતુર્થખંડ સંપૂર્ણ.

અથ ચૂનિકા-કનક કમલ પગલાં ઠવઘઘે—એ દાઢ રાંગ ધન્યાસી.

ચંદ્ર ગણિ ગુણુ ગાઘઘે, તિહાં ગઠ પૂનિમ સાર,

શ્રી ચંદ્ર પ્રભુ સુરીસરઘે, ગુણિહિ ગૌતમ અવતાર,

ચંદ્રપ્રભુ સૂરીસરઘે.

પ્રધાન શાખા તિહાં જાણીઘઘે, તયુ અદ્વિતિય વિશાલ,

કમલવદન કમલાકરઘે, કમલ નયન પ્રભુ સોઘ,

કમલપ્રભ સૂરિપાટ ભાણું ઘે, પુણ્યપ્રભ સૂરિરાય

પુણ્યર્ધ પદ્મા પાંમીઘઘે, પુણ્યર્ધ સંપતિ પાઈ.

પુણ્યર્ધ નરપતિ પદ લહે પુણ્યે તેજપ્રકાશિ,

પુણ્યવંત ગુરૂસીસ ભાણું ઘે, શ્રી વિદ્યાપ્રભસૂરિ જાસ.

વિદ્યાર્ધ વિત પાંમીઘઘે, વિદ્યા રાય નમે પાય

વિદ્યાર્ધ દેવ વસિ હુઘઘે, અઘિય વિધન સવિ બાઈ.

જસ પાંમે વિદ્યાધિકીઘે, વિદ્યા ધરમ ઉદાર

મુગતિ લહઘ પરંપરાઘે વિદ્યા સુખ વિસ્તાર.

આદિ—

રામ રામગિરિ.

પ્રજામીઝ સદગુરતથા પાય મુદત્રપતિકારી,
સારસતિ મામિષ્ટિ વીનતું દિક મુઝ મનિ સારી,
ચૈત્યપ્રવાડી બાતું બાવિ પૂરવ દિસિ કેરી,
જનમમ્મમિ જિનવરતળી વંદું હાદેરી,

અંતે—

કસરા.

તપગમ્મ નાયક શુભમતિ દાયક શ્રી વિજયમેન મુરિંદ,
તસ પટગયણુ વિભાસણુ દિનકર શ્રી વિજયદેવ મુગિંદ,
વાચક સયસ વ્યઝામણિ સોદધ નિરમસ ન્યાનનિવાસ,
શ્રી કલ્યાણવિજય ગુરચરણ પ્રમાદર્ધ હુવો મુઝ બોધપ્રકાશ. ૮૮

સસિ રસ મુરપતિ વચ્છર આતપ એકાદિગિ મુધવારધ,
સમેનાચસ મહાતીરથ કેદ રતવન રચું મનિમારધ. ૮૯

પદર્ધ ગુણર્ધ જે શ્રવણે નિસુચુધ તીરથ મહિમા બાવધ,
જયવિજય વિમુધ છમ જપર્ધ મુખ અનંતા સો પાવધ. ૯૦

(પ્ર ચીમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલાલ એમ. એ. વડોદરા.) સમ્મેત-
શિખર તીર્થમાતા એ નામની પ્રાચીન તીર્થમાતા સંબદ, પૃ. ૨૨-૩૨માં
પણ પ્રાંત થયેલ છે.

૧૯૩ લલિતપ્રભ (પૌ. ૦ કમલપ્રભસૂરિ-પુણ્યપ્રભસૂરિ શિ.)

(૩૪૪) અહરજનનો રાસ. સં. ૧૧૫૫ માદ શુ. ૧૦ ગર,

. અશ્વદિલપાટણમાં.

અને કદપદીપિકા રચેલ છે. કદપદીપિકાનો ઉદ્દેશ કવિ જ્ઞાનમદાસે હીર-
વિજયસૂરિશાસના કર્યો છે:—જયવિજય જયવિજય પન્થાસ કદપદીપિકા
કીધી ખાસ ' પૃ. ૧૦૮. દીગવિજયગુરિ આજબરની મુલાકાતે મયા ત્યારે
આ જયવિજયજી પણ તેમની સાથેજ મયા દતા.

૧૯૪ નર્મદાચાર્ય (૧૦ કમલકલશ શાખા-કમલકલશ-
સૂરિ-મતિલાવણ્ય અને ણીળ-કનક શિં))
(૩૪૫) કોકશાસ્ત્ર ચતુષ્પદી. સં. ૧૬૫૬ (શક ૧૫૨૧) વિજયા-
દશમી, ખુદ પુરહાનપુરમાં.

અંતે—

હવે કવિ નરપુદ્ગ બોલે એ કથા, નામ કામ પોતાના યથા,
કવણુ વંશ માહું ઉપના, તેહ અંક્ષેપ બોલુ અધુના. ૫૯

ગુજર દેશમાંહિં અભિરામ, ધર્મ ધ્યાનનો ઉત્તમ કામ,
યતિ સતિ તપ આગમ જ્ઞાન, સર્વ લોક વસે સાવધાન. ૬૦

કલ્પિયુગ ગંગા જ્ઞ (સા?) ગરમતી, ઉત્તમ નીર વહેં સાસ્વતી,
સદા કાલ જલ પૂરણુ વહેં, સ્નાન પાપતણ્યાં નર દહેં. ૬૧

કઠે નગર વસે અભિરામ, અમદાવાદ શ્રી ઉત્તમ કામ,
સર્વ વસ્તુ પામીજે જેહ, જંપુદ્રીપમાંહિ ન મલે તેહ. ૬૨

શ્રી શ્રીમાલી તિહા વિવહાર, દેવરાજ નામે ઉપચાર,
માન દીપે મહામહ સુલતાણુ, મહિના માહિ વડો અંધા. ૬૩

નેહ ધરે કુલવંતી સાર, વિપક્ષ પૂરણુ કુલવિખાત.
ચાગુલદે નામે ઉતરે, તેહની કુખે દૂ અવતર્યો. ૬૪

કર્મસંયોગે માર દેશ, નગર શીરોહિ કીધ પ્રવેશ,
તિહાં રહેવાનો કીધો કામ, યોગા યથા લલ્યા ગુણગ્રામ. ૬૫

નવમૈ વરપૈ શ્રી ગુરુતણા, પામ્યા ચરણુ મનોરથ ધણા,
દીક્ષા લીધી શ્રી ગુરુ પાશ, ભવઅંધણુ તે છોડ્યા તાસ. ૬૬

શ્રી તપગણમાંહિં જશવંત, કમલ કલશ શાખા બોલવંત,
ગણનાયક શ્રી પૂજ્ય પ્રમાણુ, જાણે ગગન ઉદંતા બાણુ. ૬૭

ધર્મ દુરંધર શ્રી ગુરુ નામ, કમલકલશ શિષ્ય અભિરામ,
મહા ગુણવંત મહા ગંભીર, પંચમહાવ્રત યતિ સુધીર. ૬૮

તમુ મીનએ હમ બજુનએ, શ્રી સલિનપ્રમમરિ બાવે તુ-મં

શ્રી ચંદ્રચરિત ને મંખીકંએ, બોવે દલદિ આવે તુ

સંવન મોક્ષપંચાવને એ, માધમાત્રિ ત્રિચારતુ

મુદ્ધપણ તમુ મંખીકંએ, હસમિ નિર્મિતને આરતુ

ગુરુચારિં રચના કરીએ, શેડળી યેવ જોઇ તુ

બને મુલે જે બાવમિત એ, તમુએ મુખાર રેડતુ-

મ્મલુદયયારે પારણ એ કહેરવારે મંખિ તુ

આમતો પામ મોદારએ, નમિર્મ આજુંદ આમિ તુ

તપ કુપરિ એ ચરિત હદુએ, તપથી મુખ વિલાસ તુ ચં.

તપ મોદું જમિ મંખીકંએ, તપ છે કમ રસાદ.

બવિક આવક જાદુ બાવથી એ, આદર લડી નેદનુ ચાર તુ.

પામ તિજુંદ પ્રભાવથી એ, રચીક રમુ ઉદાર તુ.

તપ પુણ્ય મદિમા આનિ ધનુ એ, મુનિયે આંખી પ્રેમ તુ.

શ્રી ચંદ મૂળનાં બાવમિત એ, દુષ્ટ અવિચલ જેમ તુ.

—અનુદત્તપુર પતને દેવે મુરજસુત અંબા (દિગંભ મીડ) પુનક

જોવી ૧૧ ૬૧-૧૫ ૩૭, ૨૦૫

આ ર્જિ પૂજિમામચ્છની પ્રધાનશાખામાં થવા છે એવું પ્રતિમા કૃતિ પરથી જાણાય છે. તેમના મુરના મુક પ્રદવપ્રમમરિનો મં. ૧૬૦૮ નો પ્રતિમા લેખ મળી આવે છે. જુઓ તેખાંક ૧૨૪ અને શુદ્ધ કવિનો પ્રતિમા લેખ મં. ૧૬૫૪ નો મળી આવે છે જુઓ તેખાંક ૧૦૧ ધા. પ્ર. મ. બા. ૧. કવિનો લેખ આ પ્રમાણે છે:—

ન. ૧૬૫૪ વર્ષે માધ વદિ ૧ ર્વા શ્રી શ્રીમાત્રગ્રાનીય દોસી વારપાત્ર આયાં પુજી મુન દોસી રુદિઆકેન શ્રી મંબવનાથમિંબ કારાપિત શ્રી પૂજિમા પદ્મ પ્રધાનશાખાવાં શ્રી વિદ્યાપ્રમમરિ પદ્મ શ્રી સલિનપ્રમ-મરિમિ: પ્રતિરત.

આ લેખ ગાજમમા મામના મદિરમાં ધાનુની પંચવીર્ધા પર છે.]

- ઉત્તરા આપાદ નક્ષત્ર સુવિચાર, શ્રી નરપુદ બોલે કવિરાજ,
કર્કરાશિ ગુરુ ગ્રહ ભોગવે; તુલે શનિ આવણુ ચીતવે. ૮૨
- સુખ મહુરત સુખ વેલા સાર, ઉત્તમ લક્ષણ તથો વિચાર,
શ્રી નરપુદ બોલે કવિરાજ, કરી ચોપદ સંપૂર્ણ આજ. ૮૩
- શ્રી ગુરુ તણી દૃષ્ટા આદરી, કોઈ ચોપદ સંપૂર્ણ કરી,
જે નર હોવે ચતુર સુખાણુ, નારિ પ્રેમ વિલૂપા પ્રમાણુ. ૮૪
- તે એ કથા સુણુસે સદી, અથવા ન પાસે સરસી લહી,
સુણુતાં ચિત્ત હોત્યે આણુંદ, પરમસુખ પામે પરમાણુંદ. ૮૫
- કોઈ તણો મદ લેઈ કરી; આલ ચોપદ કવિ ઉચરી,
પુરહાનપુર નગરમાં યઈ, કોઈદેવ નામે ચોપદ. ૮૬
- દશ પ્રકાર સંપૂર્ણ દુઆ, વિગત કરિ કથા જૂગૂઆ,
શ્રી માતંગીને વરદાન, કરી ચોપદ અમૃત સમાન. ૮૭
- જે નર સ્ત્રીઆલુપધા હસે, તેહ નામને ઇણી ગ્રંથે વસે,
જિમ કમલ માહિ ભરમર રમે; ગંધ કેતકી છાંડે કીમે. ૮૮
- નાના ગ્રંથ તણા મત જોય, કોઈ ચોપદ કીધી સોય,
શ્રી નરપુદ કહે કવિરાજ, એહ ગ્રંથ યારિ હસ્યો સમરાજ. ૮૯
- જે નર સણે ગ્રંથે સંહી, પુધી વિસ્તાર હોસે નર લહી,
વિરહી તણા બાળસે દુઃખ, ભોગી જનને પ્રાપ્ત સુખ. ૯૦
- જિહાં લગે રવિ શશિ ગગને તપે; જિહાં લગે મેર મહિમધ્ય જપે,
તિહાં લગે કથા રહિત્યે પુરાણુ, કવિ નરપુદ કહે કથા પ્રમાણુ. ૯૧
- કામશાસ્ત્ર મતિ ઉત્તમે એહ, દેહ ચિત્તને સુણુસે જોહ,
અનંત સુખ પામિસે સદા, શ્રી નરપુદ કહે સુખસંપદા. ૯૨

—છત્રી મનિજનાચાર્ય શ્રી નરપુદાચાર્યવિરચિતે કોકશાસ્ત્રે
દશમ પ્રકાર રચિતવર્ણપ્રકાર સંપૂર્ણ સં. ૧૭૫૨ વર્ષે કાર્તિક માસે
શુક્લ પક્ષે દશમી તિથી ગુરવાસરે વડગામ મંદિરે.

- ‘પ્રેમ બારણ પાટખાંડિ ધારિણી, જેદની દેશન યુગમાં ધણી, . . .’
 મદા સુવર્ણતા મળુધર આવ, પદિન, શ્રી મતિવાવણ આવ. ૬૬
- શ્રીમત પન્યાસ શ્રીમધર,.....કહે સુખવાસ,
 શ્રીમત મણિ શ્રીમતિ પન્યાસ, કન્યા આવ પ્રસિદ્ધ પ્રમાણ. ૭૨
- ગુરિશ્વરના મળુધર એદ, કેનકા નામ કહુ મહુ તેદ,
 મજાગાદિ મળુવંત મંબીર, યનિઅન કનક નમૈ ધીર, . . . ૭૧
- એદવા ગુર બારણ જેદ, કહુ હિપમા અવાઈ તેદ,
 યિઅ નરસુદન કશુ કરી, દીયો પદ તં ઉતમ ધરી. . . ૭૨
- દેઈ દીશ ને દીયો મંત્ર, શ્રી મરત્યવી યાંધો તંત્ર,
 દાણા દિવમ મે મેવા કરી, શ્રી સારદ કરુઆ આઠરી. ૭૩
- વર્ષે નેર મે આંધો માન માનંગી દીયો વરદાન,
 શ્રી ગુરચરણ પમાઈ કરી, કવિજન મનિ નરસદ આચરી. ૭૪
- ધણા દિવમ ગુરને મેવિયા, બગી મળીન પેદા થયાં,
 વિદાર કમૈ નિહાથી કીધ, શ્રી ગુરની અનુઆજ્ઞા લીધ. ૭૫
- દશાણુ દેશ પ્રતિ કીયો વિચાર, કોતકયા આ દેશ અપાર,
 અનેક બેધવીયા ઇવન, કવિ મંદમનિ પામિ દેશન. ૭૬
- દેવપોગ આપતાં મદી, ખાનદેશન આગ્યા વડી,
 નદ આનંદ નિદા અભિગમ, અગદાપુર નમરનો નામ. ૭૭
- રાગ અક્ષવન નુગન, પેરીના બાગ બહુ દાણ,
 નદ અનંત તરચરદ નેર, જાનિ કારક કલ્યાવિવંર. ૭૮
- મીગંદ દુલમદ સુખાનુ, તામ પૂત જલવંત વખાણ,
 મીંગ બદાદ માહ ચારકી, કીરન ધણી ન જાણું લખી. ૭૯
- સવન સોલસ છપને ગાર, શક પનર એકવીસ મઠાઈ,
 મનુ અવમ દક્ષિણદિશ રવિ, ચરદશપતિ આદિ બાવ કવિ. ૮૦
- આનુ અદિદ મદોજવ મામ, પદ અમૂ આતે શયિ પ્રકાશ,
 વિગળ દશગી મન આજુદ, વાસર સુખ સુખ પરમાજુદ. ૮૧

આદિ—

દેવવધિ પાસ પ્રમાણ કરિ, વાગ વાણિ સમરેવિ.
 શ્રી જિનકુશલ મુણિદંપય, હૃદયદમ્ભસિ સુ ધરેવિ.
 શ્રી ખરતર ગચ્છ રાજ્યકુ, યુગપ્રધાન જિણુચંદ,
 શ્રી જિનસિંહ મુનિદંવર, જિન રંજિત્ય નૃપચંદ.
 તાસુ કયનિ ઉવઝાય ગુર, શ્રી જયસોમ સુસીસ.
 વાયનાચારિજ શુભવિનય, મનધરિ આધિક જગીસ.
 જિનશાસન ઉદ્યોતકર, કરમચંદ નૃપચંદ.
 તેહની વંશપરંપરા, પ્રભણુર્ધ સોહગકંદ.
 તે નિસુણુહ હરખર્ધ કરી, મંત્રીસર પરખંધ,
 ધરમવંત શુણુ ગાવતાં, જિમ હુવર્ધ શુભ અન્કમંધ.

૧૬૪૬, રધુવંશ દીકા સં. ૧૬૪૬, પ્રાકૃત વૈરાગ્ય શતક દીકા સં. ૧૬૪૭
 સંબોધ સમતિકા વૃત્તિ સં. ૧૬૫૧; વિચારરત્ન સંગ્રહ લેખ નં સં. ૧૬૫૭
 લઘુ અજિતસાંતિ દીકા સં. ૧૬૫૮, ઈન્દ્રિયપરાજયશતક વૃત્તિ સં. ૧૬૬૪
 ઉત્સન્નાદ્ધનકુલકખંડન (તપાગચ્છનું ખંડન અને ખરતરગચ્છના મંડ-
 નકથે.) સં. ૧૬૬૫, આ ઉપરાંત જેનો રચનાસમય અજ્ઞાત છે એવી
 બીજી રચનાઓ જિનવલ્લભીય અજિત શાંતિ વૃત્તિ, મિતભાપિણી વૃત્તિ,
 સખ્વત્ય શબ્દાર્થ સચુચ્ચય ઇત્યાદિ. તે પરથી તે એક સત્તરમા સૈકામાં
 વિદ્વાન્ દીકાકાર અને સાક્ષર હતા એ નિર્વિવાદ છે. વધુ માટે જુઓ.
 ઐ. રા. સ. ભા. ૩ અને જૈ. ઐ. ગુર્જર કાવ્ય સંચય. ભાષાનું કાવ્ય
 નામે કર્મચંદ્ર પ્રખંધ, કર્તાએ બીજો સંસ્કૃતમાંનો વંશપ્રખંધ જોઈને
 કહ્યો છે. જુઓ ઉપર દુકં ૨૯૭. તેમણે સં. ૧૬૭૫ માં વિમલાચલ
 પર જિનરાજ સૂરિએ કરેલી આદિનાથની પ્રતિષ્ઠામાં હાજરી આપી હતી.
 જુઓ એપિગ્રાફીમાં ઇડિકા ૨-૬૨-૬૩. આ શિલાલેખ માટે જુઓ
 મુનિ જિનવિજયજી સંપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ ભા. ૨ લેખાંક
 ૧૮-૧૯; અથવા વિષે સૂચિ માટે જુઓ જેસલમેર ભંડાર અંથ સૂચિ.
 પ. ૨૯ અને પર.

[લઘુ પોશાકિક તપઃપદાવલીમાં જણાવ્યું છે કે સુમતિસાધુ-
મૂરિએ પ્રથમ ઈન્દ્રિયોં અને કમલકલશ નામના બે શિષ્યોને આચાર્યપદ
આપ્યું હતું. પરંતુ પાછળથી તેમને સરિમંત્રના અધિષ્ઠાયક દેવે કહ્યું કે
આ બેને આચાર્યપદ આપ્યું તે હીક નહીં કર્યું, કારણકે એઓ મન્થનો
બેઠ કરશે, તેથી સુમતિમૂરિએ ફરી એક નવા આચાર્ય બનાવ્યા અને
તેમનું નામ હેમવિમલસરિ એવું આપ્યું. સુમતિમૂરિના સ્વર્ગરથ યયા
પછી ઉક્ત બેને આચાર્યોએ પોતપોતાના જુદા સમુદાયે પ્રવર્તાવ્યાઃ
જેમાંથી ઈન્દ્રિયોંસરિની શાખાવાળા 'કુતળપુરા' કહેવરાવા લાગ્યા અને
કમલકલશસરિની શાખાવાળા 'કમલકલશ' ના નામથી ઓળખાવા
લાગ્યા. મળ સમુદાય 'પાલણપુરા' ના નામે પ્રખ્યાત થયો. એજ કમલ-
કલશસરિના શિષ્ય જયકલ્યાણસરિ યયા હતો કે જેમણે સં. ૧૫૬૬ ના
ફાળ્ગુન શુદ્ધ દશમીએ આપ્ત પર્વતપર પ્રાગ્વાટ ગાંતિયા સં. સહસ્રાએ
અચલગઢ ઉપર મહારાજાધિરાજ જગન્નાથજીના સ્વરૂપમાં ચતુર્મુખવિહાર
બનાવ્યો તેની પ્રતિજ્ઞા કરી હતી તે વખતે તેમની સાથે ચરણસંહારસરિ
આદિ બીજા પશુ કેટલોક શિષ્ય પરિવાર હતા. જુઓ લેખાંક ૨૬૩
અને ૨૬૮ મુનિ જિનવિજયજી સંપાદિત પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ
ભાગ ૨ જો. કમલકલશ મન્થ સં. ૧૫૭૨ માં થયો એવું વીળપુર
વિદ્યાશાસ્ત્રના ડૉ. મા. કમલમાં એક પદાવલિ છે તેમાં એવો પાત્ર
જણ્યું છે.]

૧૯૫ ગુણવિનય.*

(ખ૦ ક્ષેમશાખા-ક્ષેમરાજઉ૦-વાચનાચાર્ય પ્રમોદમાણિક્ય-
જ્યસોમ ઉ૦ શિ૦)

(૩૪૬)+ કર્મચંદ્ર વંશાવલી પ્રખ. સં. ૧૬૫૫ મહા વદિ ૧૦
સધરનગરમાં.

* આ કવિએ સરસ્વતીમાં મળ્યા બનાવ્યા છે તે પૈકી ખંદ
પ્રમરિત કાવ્ય રતિ-ટીકા મં. ૧૬૪૧, દમવંતીવૃત્ત ગિન-ટીકા સં.

અકબર શાહિ સભાંચર્ધ જામુ, દસદિસિ દુઅઉ વિજયવિક્રામુ.
 તામુ શિષ્ય અછધ વિનીત, ગુણવિનયતિ જયતિલક મુવિદીત. ૩
 તિહાં વાયક ગુણવિનયધ દીકઝો, પૂર્વ પ્રખંધ નિસ્પહ મધુમીકો.
 સોલહસર્ધ બાસહા વરસર્ધ, ચૈત્ર સુદધ તેરસિનર્ધ દિવસર્ધ. ૪
 તેરમ રવિ યોગર્ધ બુધવારધ, હાલધ અંધ્યહ તસુ અનુસારધ.
 શીલવંતની વાતજ સુણતાં એહ પ્રખંધ ભવી નિતુ ભણતાં. ૫

સં. ૧૬૬૯ વર્ષે. શ્રી. આગરા નગરે, પં. જયકીર્તિ સિખિતં
 વિવેકવિનય ભં; ઉદયપુર; ખં. ચં.

(૩૪૮) ગુણસુદરી ચોપાઇ. સં. ૧૬૬૫-સેં. લા. વડોદરા.

(૩૪૯) અંચલમતસ્વરૂપવાર્ણન. સં. ૧૬૭૪ માહ સુદ ૬ બુધ
 માલંપુરમાં.

આદિ—

વિમલ પ્રભુ મતિ વિમલ કરિ, જિણુકરિ કંઠેઅ વિચાર,
 શાસ્ત્રે તણુહ જિણિ જાણીયર્ધ, સદ્ અષ્ટ સાર અસારવ, ૧
 ઉવજાચ શ્રી જયસોમં ગુરુ, દસિય વિહિ યહ એહ,
 દેખાઉ જિણિ અંવિહિ યંહ, કેરી ભાજર્ધ રેહ. ૨
 અમંચલ યાપન જિણિ કરી, શાસ્ત્ર વિના નિરમલ,
 સાંભળતાં ત્રવણુર્ધ હુવર્ધ, શ્રુતધરનધ સિરિ સૂલ. ૩
 વચન માત્ર નિસુણી કરી, આરગ છોડધ સુદ,
 ધવલહ સગલહ મહ મતિ, દેખી જાણુધ દુધ. ૪
 તેહનહ ભાવ પ્રકાસ કરિ, નંવપહ છોડાવેહ,
 મૂલ મગ્ગ મહિ આંણિસ્યું, સુદ લોચ હિવ વેહ. ૫
 ધ્યાનરધસધ ગુણુ સંઠધ, પૂનમીયાંનહ પેક્ષ,
 નરસિંહ પોહક તેહનહ, સંભલીયહ પરતંજમ.

આગે કુમરનરિંદના, વિમલનખાં સુરસાગ્ર;
ગીતારય ગુરૂ ગૃથિયા, ગુણ સુધીયા સુવિદ્યાય.

અતે—

રોસલહસમ પચાવને તબુધ, ગુરૂ અનુરાધા ગોગંધર,
માહ પદી દશગી દિનંધ, મંત્રી વચન પ્રયોગધર. ૨૪૩
રાજ કરમચંદ્ર મંત્રવી, સંધર નગર-તો સામધર,
સંજાવનાથ પચાઉ લઈ, જિહાં સર્વિ વંછિત પામધર. ૨૪૪
જિહાં જિનકુશલ સુગુર-તબો, કરમમત્રિ કરાશે રે.
યૂઝ સકસ સંપદિ કરઈ, દિનપ્રતિ જે જસવાગો રે. ૨૪૫
પાઠક થી જવસોમછ, સુગુર જિહાં ચક્રમાસધ રે.
શ્રી સધનછ આગેલ યજી, નિવસ્યા ચિત્ર લક્ષ્મીસધ રે. ૨૪૬
તસુ આદેશ લહી કરી, દેખી વંસપ્રજધારે,
વાચક શ્રી ગુણવિનય-કીધો એહ સરસ સંજધારે. ૨૪૭
ચિરસગિ જે પ્રજા એ જાં લસિ મેર મિરિદારે.
શ્રી જિનકુશલ પચાઉલઈ, જાં લસિચંદ્ર કિષ્કિંદો રે. ૨૪૮
એ ગાવહ પ્રજા જે જિનસાસન જયકારે રે.
તે પામછ સુખસંપદ સોહગસિરિ સિંહગારે રે. ૨૪૯

(૩૪૭) અંજનાગુહરી પ્રજાએ. સં. ૧૧૧૨ ચિત્ર સુદ ૧૭ જુધ.

અતે,

શ્રી ખરતરમત્રિ પ્રગટ પદુરિ, યુગપ્રધાન શ્રી જિનેચંદ્ર સરિ.
વિગત્ય માનિ શો જિનસિંધ સુરિ, અગ્યોરિજ પાદસાદિ સર્વુરિ.
જનસુ દીપક ગુરૂચંદ્ર ગુરુરાજઈ, શ્રી હમચંદ્ર વિરચિત સુદિનાઈ.
કવચાપ શ્રી પેમરાજના સિંધ શ્રી પરમેશ્વરભક્તિ સુર-ટકા.
વાચકપદ સુંદર સુખકારી, તાસુ સિંધ વિજયી જુતધારી.
શ્રી જવસોમ સુગુર કવચાપ, વચનરત્ન રંગિય નરસાપ. ૨

(૩૫૦) હુમ્પકમતતમોદ્દિનકર ચોપાઈઃ (લોકા-અમૃતિપૂજકનાં
ખંડન રૂપે)-સં. લા. વડોદરા.

(૧૯૬) સમયસુંદર. (ખંડ જિનચંદ્ર સૂરિ-સકલચંદ્ર
ઉં શિં)

(૩૫૧) ચોવીશી. સં. ૧૬૫૮ વિજયાદશમી અમદાવાદમાં.

આદિ— રાગ ખાડણી.

રિખભદેવ મેરા હો,

પુણ્યસંયોગઈ પામીઆ મઈ, દરસણુ તેરા હો.

ઋપભદેવ મેરા હો.

x

x

x

x

અતે—

રાગ ધન્યાસિરી.

તીચંકરે ચઢવીસે મઈ સંસ્તવ્યારે,

ઋપભાદિક જિનરાય ધણિપરિ વીનવ્યારે—

વસુ ઇંદ્રી રે રસ રજનીકર વચ્છરઈરે,

અહમદવાદ મઝારિ વિજયાદશમી દિનઈરે,

ગુણુ ગાયા તીર્થકરના શુભ મનઈ રે.

૧ તી.

ખરતર ગઢ રે શ્રી જિનચંદ સૂરીસરે,

જિનસિંધ સૂરીસ સકલચંદ મુનિવરે,

સુપસાયઈરે સમયસુંદર આણુદકરે—

૨ તી.

—છતિ શ્રી ચતુર્વિંશતિ તીર્થકરગીતાનિ શુદ્ધ પ્રત ૫૧૧ આ. ક.

(૩૫૨) ગુણુરત્નાકર છંદા સં. ૧૬૫૯ —લી.

(૩૫૩) સાંખ્યપ્રધુમ્ન પ્રખંધ. સં. ૧૬૫૯ વિજયાદશમી અમદાવાદમાં.

આદિ—

શ્રી નેમીસર ગુણુનિલુ, નગજીવન જિણુચંદ,

અત્યારિ અંખંડી, પ્રણમું પરમાણુદ.

ગતિ—

મોહાદુરાર્થ ચહિદતરુનું, માથવ મુદિ હટ્ટમ,
 જુથવારુ નશવ પ્રુપિ, મુંદર રવિ હટ્ટમ,
 યુગપ્રધાન મદિમાનિધાન, શ્રી જિનસિદ્ધ સરિ,
 રાગરૂપ વાગરૂપ જનમુ મુગમુ, ડિડિમ જામિબરિ.
 શ્રી ખુરનરગઝ દિન સમક ઝે, નવ દિનકર પરિ જેળ,
 મોહાયક તનુ તુલ્યના, લરીયર્થ ગુનુ કરિ કેળુ ? ૨૩

માલપુરુષ પગ્ગામીયડએ, પદિલક પુદની તત્તિ,
 લાસ બધિ મુખ કર્મ બધે મંજલ ઈદાં કેસિ,
 સાત્ર વિચાર વિના વચક એ, તેદનક જે રોષ,
 મિથ્યા દુઃકૃત નિદાં દુવડએ, નરિ રામ નહ રોડ.
 કાખ્યા બાવ લડઈ ધરી એ, નરિ તમુ ઊપરિ દેપિ,
 રવિ પરગઝ કરુષ વિષ સવિ, ન કરુષ તમુ ઉવેય. ૨૪

શુદ્ધ માર્ગની આદ દુવધ, તક આદક એદ,
 તમુ કરુક મધ નરિ લગક, એ શ્રુનિળીક રેદ;
 એક બાવ સામક દામક એ, બીકક ઈર્ષય,
 તક સામક મિળિ દેળુ, સિદ્ધ જાઈ રીધક સિધ્ય.
 નામ જોડ નાજાં તળીએ, કીમ કરુક છક શુદ્ધિ,
 નિમ સામાયારી વિલઈ, વિરરક કરક વિમુદ. ૨૫

ખેમરાવ ઉવઝાવ રાવત્રી ખેમની સાખમ,
 મુવિ માખા મદિ જનમુ, સાખ પડિન જન બાતમ,
 દામક પુદવિપ્રસિદ્ધ પાટઈ તમુ મુંદર,
 શ્રી પ્રમોદમાળિક્ય તામ તનુ મીમ જાપંકર.
 ઉવઝાવ શ્રી જાપંકરમુ શુદ્ધ તામ સીસિ અપ્રમાદિ,
 ઉવઝાવ શ્રી મળિ ગુણુનિધા શ્રી જિનકસવ પ્રમાદિ. ૨૬

(મ. જ. મ. ૧૯૯૧) યન ગુનિ છે, ૧૯૯૦ સમજમની.

દહા.

કાસમીર મુખમંડણી, પ્રણમું તોરાં પાય,
 હિવિ બીજો ખંડ યોલિસ્થું, સાનિધિ કરિજો માય. ૧
 સલભામાં હરિભાગિની, પ્રેયી કુમર પ્રતાપ,
 અણુપ અદેવાઈ કરઈ, સહકિ મો સંતાપ. ૨
 અન્ય દિવસ ભાભાસંતી, ત્રસલકિ આડિ નિવાડિ,
 ત્રુટ મુટલે પાટલઉ, પરી રીસાણી હાડિ. ૩
 ગત્તહત્યો દે ગાલસું, નયણે વરસઈ મેહ.
 ચિંતાતુર બાઈસી રહી, દુખિયાં લક્ષણ એહ. ૪

*

*

*

*

દાસ ૨૧.

સત્ર પ્રકરણ તણી સંમતિ, અંથ કીધઉ જાણિરે,
 દેવગુર મુઝ કરિ સાનિધિ, ચડયઉ તેણુ પ્રમાણુરે. ૧૯

અંતે—

દાસ ૨૨ રાગ ધન્યાસરી.

આહમઈ અંગિ એ કલહઉ, સંજ નઈ પ્રજ્વળ અધિકાર,
 સોહમ સામી ઉપદિસ્યઉ, જાંતુનઈ સુવિચાર,
 સુવિચાર સુંદર મુનિ પુરંદર, સોભાગી મહિમાનિલા,
 ચારિત્રપાત્ર મહાંત મુનિવર, સકલ સાધુ ગુણે ભલા.
 ગિર્યાતણા ગુણુ ગાવતાં, મુઝ હીયઉ હરખઈ ગહગલહ,
 ગણિ સમયસુંદર કહઈ સંજધ, આહમઈ અંગઈ કલહ.
 સંજ પ્રજ્વળ ગુણુ ગાવતાં, દુખ દોહગ ગયાં દૂરિ,
 રિદ્ધિ સમૃદ્ધિ મુખ સંપદ, પ્રગટ્યધ પુણ્યપદૂર,
 પ્રગટિઉ પુણ્યપદૂર ધરિ ધરિ રલિય રંગ વધામણાં,
 નવનવા ગીત વિનોદ ઉચવ, ધવલ મંગલ આતિ ધણાં.
 શ્રી કૃષ્ણનંદણુ જગઆણુંદણુ, ધ્યાન તસુ મનિ દેવાવતાં,
 ગણિ સમયસુંદર કહઈ આણુંદ, સંજ પ્રજ્વળ ગુણુ ગાવતાં.

પૂરસાદાજિ ખાસગિવ્ય; થંબજપુરિ, ચિર કામ, ૨
તારા જલપતાં જોડનું, સીઝઈ વંછિન કામ.

વદેમાન સામી મધર, ધ્યાનપદ્મ નિમદીસ, ૩
જલપવંતું નીરથ જોડનું, વરુમ મદસ એકડીસ.

તારા સીસ ત્રિશુવનતિલક, મંજુધર ઠોળનમ સાર્મિ, ૪
આદ્ય પ્રદાગિધિ સંપત્તિ, નિન સમરંતા નામ.

મકતિ નદી મુઝ તેડવી, જુદી નદી સપ્રકાસ, ૫
વચન વિભાગ નદી નિરથક, એ પળિ પ્રથમ અભ્યાસ.

સંજા પ્રાણુન કુમરનજા, ચરિત અનેક અપાર, ૬
કદઈ કિંજપરિ હું વળંતું, પળિ છઈ એ આધાર.

નદી તરંતાં એકલી, મમુદે વાય સુવાય, ૭
નિમ મુઝ આમંજન આગઈ, સપાર તળુક સુપમાય.

આદ્યગઈ અંગઈ એ કલા, મંદેપઈ મંજુષ, ૮
પળિ નૃ પ્રકરણી કદિમિ, ચિરનરખજઈ પ્રથમ.

નાથ તળા મુજ આવતાં, સાબ આજંતા ગોઈ, ૯
પ્રથમ પ્રાણુન કુમારપ્રાણ, સંજાસંજા સદુ કોઈ.

સમ ૨૩.

સમયગુરુ કદઈ આપના એ, ગુણગાંધા બહુ બાનિ, ૧૦
પ્રથમ ખંડ ૧૨૩ થયક એ, બીજાની છઈ પાનિ.

—સવન ૧૨૫૯ વર્ષે, તિજમદસમાં શ્રી રત્નબતીયે બી, જુદનરતન
ગાંધીશ્વર શ્રીકિશીપતિ માલિ જલસાસદીન અધ્યક્ષરસાધિપ્રદાનપુમ્ન
પ્રધાનપદ્મસરક શ્રી ૬ જિનચંદ્રગરિ ચરિત્રસાજાં, રાદિસમસ ૨૨૬૨૧,
ન્યાયિન આગામં શ્રી જિનમિંદચરિત્રસુપરિકસાજાં સિંધપુષ્પ પેડિન
સકસચદ ગળિનગિલ્ય વાઠ મમયગુરુમળિના બી જોમમુદા-વારનગ
નાજાવિપસાઅવિચર, પ્રગુએ પ્રગાએ પ્રથમ ખંડ મેરજી.

—૩૮-૧૦ અને ૧૯-૧૭ લીં.

—લિં મુનિ દ્વદ્ધ ૩૨-૩૦ વિ. ધ.

—સકલ પંડિત શિરોમણિ પંડિતોત્તમ પંડિત શ્રી શ્રી શાંતિવિજય ગણિ શિષ્ય પં. પ્રતાપ વિજય લિખિતં કૃષ્ણગઢ નગરે ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્ સંવત્ ૧૭૮૭ વર્ષે માસ ચૈત શુદ્ધ ૬ શુક્રવાસરે શ્રીસ્તુ. ભાવ.

—સં. ૧૭૬૧ પોસ વદિ ૧૩ લિં ૨૫-૧૫ મો.

—કુલ ૨૩૮ કડી, લિખિતા શ્રી પદ્મણ નગરે-સંવત ૧૭૧૨ વર્ષે માધ માસે શુકલપક્ષે ત્રયોદશી તિથૌ અંગલવારે શ્રી ખરતરગચ્છે શ્રી જિનમાણિક્યસરિ શાખાયાંવાદીં શ્રી ગુણુરત્ન ગણિ તત્ શિષ્ય વાં શ્રી શ્રી રત્નવિશાલ ગણિગજેન્દ્રાણાં તત્ શિષ્યમુખ્ય વાચનાચાર્ય શ્રી પ લખ્ધિવિજય ગણીનામતેવાસિના પં મહિમોદય ગણિના લિખાવિતં. લિખિતં પં. કલ્યાણ મુનિના. પરોપકારાય સુઆવિકા પુન્ય પ્રભાવિકા વીરો પઠનાય. શ્રી સીમંધર સ્વામિપ્રસાદાત્-૩૧-૧૧ અનંત.

—અંધાઅંધ સખ્યા ૮૫૦. સંવત ૧૬૯૨ વર્ષે આસોજ માસે સેત પખે ત્રિતીયા તિથૌ સોપર નગરે લિખતં ઋક્ષ શ્રી વણુવીરજી ૧૪-૧૩ મારી પાસે છે. આ કવિના સમયમાં લખાયેલી છે.

—ખે ખંડ-ઉમયખંડ મીલને ગાથા ૫૩૫ દાલ ૨૧ શ્લોક સર્વ સખ્યા ૮૦૦ અંકે આદ્યસિદ્ધ પૂરા સંવત સોલ ૧૬૭૦ વર્ષે ૬ માર્ગ. સિર માસે કૃષ્ણ પક્ષે પંચમી તિથૌ વાર સોમે લખિતં. સ્તંભતીથે લખિતં. (સારી પ્રત ને જૂની પ્રત છે) ૩૨-૧૧ લીં.

(૩૫૪) +દાનશીલ તપભાવના સંવાદ-સંવાદશતક સં. ૧૬૬૨

આદિ—

સાંગાનેરમાં.

પ્રથમ જિજ્ઞેસર પાપ નમી, પામી સુગુર-પ્રસાદ,
દાન સીયલ તપ ભાવનાં, બોલિસ ખડુ સંવાદ.

શ્રી ખરતર ગજ દીપનો દિન દિન અધિકઈ વાની,

શ્રી જિનચંદ સરીસંર, જંગમ જુગદપ્રધાન,

જંગમ જુગદ પ્રધાન, પદવી પાત્રગાદ અકખર દીપ્ત,

જગમાંદિ જ્વલ્યા તણુક, જસપડ દિરવ્યક જિયષ.

તસુ રીસ અનુલ પ્રનાપ, જિનસિંહ સરિ અરિયણુ છપના,

ગગિ સમયસુંદર કદઈ દિનદિન શ્રી ખરતરગજ દીપના. ૩

શ્રી સંધ મુજસ જગીસ એ લીવઈ દરખ અપાર,

ધંખનુપાસ પસાડિસ ખંખાયન મુખકાર,

નુખકાર સંવત સોડ એગુણુ સડિ વિજયદસમિ દિનઈ,

એકવીમ કાયઈ રસાય એ મંધ રચવક સુંદર શુભ મનઈ.

૭ (ભાવ૦ પ્રતમાં વંદુ એ છે કે)

જિજ્ઞાસંદસરિ વિનેય પડિત, સકલચંદ મુગીમએ,

ગણિ સમયસુંદર એમ પમજુષ, મંધ મુજસ જગીમ એ. ૪]

—છત્રિ મંવન ૧૬૫૬ વર્ષે શ્રી વિજયદસમી સ્ત્રી, શ્રી રત્નજતીયે

શ્રી પ્રદન ખરતર ગજાંધીચર શ્રી કિલ્લીપનિ પાનિનાદિ શ્રી અકખર

જસાયતીન સારિપ્રદત્તધુમપ્રધાનપદધારક શ્રી શ્રી ૫ જિનચંદ મૂરીચ-

રાજાં સારિમમક્ષ જ્વલનપ્રરથાપિનાચાર્ય શ્રી જિનસિંહ મૂરી મપ-

રિકરાજાં, શિષ્યમુખ્ય પડિત મક્ષચંદ ગગિ તગિહય ધા૦ મમયસુંદર

ગગિભિઃ શ્રી જસલમેદ વારનચ નાનાવિધ શાસ્ત્ર વિવરે રમિક સોડા

મા૦ સિવરાજસમગ્યચેનયા કૃત, શાંત પ્રવૃત્ત પ્રગથે દ્વિતીય ખંડઃ

સંપૂર્ણ, કમય ખંડ મીલને ગાથા ૬૩૫, લાય ૨૧ શ્લોક સંખ્યા ૮૦૦,

પડિત શ્રી ૫ માણિયચંદ ગણિ ગિય, પં. દેમચંદેણુ લિપિચકે આમાં

વદિ માનિમ દિને હતિ મંગલ. (દે. લા. ફ. ધણી જૂની-રચના સમ-

યથી આર દિનજ પડીની), ગુ. વિ.; રૂન.; કે. ભાવ.

—મંવન ૧૮૮૬ વર્ષે કાશ્મીર ગામે શુક્લપત્રે ચતુર્થા નિર્ગા

ચનિવામરે જ્ઞેયી ગંગામ સિતન । ગર્જા મના પનાર્થ ૫—પનિ વિવેક

વિજય (ધુમટાચાલે કપાચય) ઉદયપૂર બં.

ધ્રુમદેસ મ'ડોવર મદાગત મુર રાજ સોલએ,
તિહાં ગામ એક અનેક ધાનિક ધંધાઓ મન મોલએ.

x

x

x

x

અતે—

સંવત સોલ ખાસઠિ સમર્પિ જન કાંધી હો મર્ધ માલ મજારિ,
જન્મ સદ્ગત થયો માદરો, દિવ મુજનર્ધ હો સાગી પાર ઉતારિ મો. ૨૩
કલસ.

કમિ શ્રી પદ્મપ્રભુ શ્રી પામ સાગી, યુગ્યો સગુર પ્રસાદ એ,
મૂલગી અર્જુનપુરી નગરી, વરધમાન પ્રાસાદ એ,
ગચ્છરાજ શ્ર. જિનચંદ્રસરિ, ગુર શ્રી જિનસિંધ સરિસરો,
ગણિ સદ્ગતચંદ વિનેય વાચક, સપયસુંદર સુખકરો.

૨૪

—ગુ. વિ. પાસેથી રા. ગણામામ પ્રેમચંદ મોદીએ મેળવેલી પ્રત
પરથી ઉતારેલ નકલ જૈ. શ્વે. કો. હેરદડના સં. ૧૯૭૪ પુ. ૧૪
અંક ૪-૫-૬ (સને ૧૯૧૮ ના એપ્રિલથી મેના એકત્રિત અંક)માં
પૃ. ૧૭૮ ઉપર મારી ટિપ્પણી વિવેચના સહિત પ્રકટ થયેલ છે.

(હુંકમાં સાર એ છે કે ધધાણી નીચની કૃત્તિ સં. ૧૬૬૨ માં
જ થકાને તેજ વર્ષના માલ માસમાં કવિએ તેની જાત્રા કરી. તે ગામ
ધ્રુમદેસ (૧) મ'ડોવર (૨) સુ-રાગના દેશમાં આવેલું છે (આ સુરરાજ
નિરોહીની ગદીપર સં. ૧૬૨૮ થી ૧૬૬૭ સુધી રહેલા મલારાવ
સુલતાન જણાય છે. જુઓ સિરોહીકા ઇતિહાસ પૃ. ૨૧૭ થી ૨૪૪)
તે ગામમાં દુધેલા નામનું તળાવ છે, ત્યાં ખોખર નામનું દેહરું હતું,
તેની પાછળ ખોદનાં એક ભોંયરૂં નીકળ્યું અને તેમાંથી પરંપરાગત
મૂકેલો નિધાન મળી આવ્યો તે તેમાંથી પ્રતિમાઓ સં. ૧૬૬૨ ના
જેક સુદ ૧૧ ને દિને નીકળી (ચેત્રી વર્ષ પ્રમાણે). સઘળી મળી ૬૫
પ્રતિમામાં કેટલીક જન અને કેટલીક સેવ હતી; જૈનમાં મૂલનાયક પદ્મ
પ્રભુ અને પાર્શ્વનાથ હતા, એક ચૌમુખ અને ૨૪ જિનની પ્રતિમા

વીર જિણુંદ સમોસર્પી, રાજગ્રહી ઉદ્યાન,
 સમોસરણ દેવેં રચો, બૈલ્લ શ્રી વર્દમાન. ૨
 બેડી બારહ પરવદ, સુણિવાં શ્રી જિનવાંણિ,
 દાન કહે જગિ દ' બડો, મુઝને પ્રથમ બખાંનિ. ૩

* * * *

અતે—

સોલેસે બાસઠ સમૈ રે સાંગાનેર મઝાર
 પદમપ્રભુ સુપસાહિરે, એહ યુવયો અધિકારોરે ધર્મ દિયે ધરો.
 સોદમસામિ પરંપરા રે, અરતર ગણ કલયંદ
 યુગપ્રધાન ગુર પરગડો રે, શ્રી જિનચંદ મૂર્તિદો રે. ૫૦
 તામ મીમ અતિ દીપતા રે; વિનયવંત જસવંત
 આચારજ ચક્રતી કજારે, જિનસિંહ સરિ મહંત. ૫૦
 પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પૂજના રે, સમ્પત્તચંદ તસુ સીસ
 સમયસુંદર વાચક બણે રે, સંધ સદા મુજગીસો રે. ૫૦ ૫
 દાનશીલ તપ ભાવના રે, સરમ રહો સવાદ,
 બણતાં ગણતાં બાવસું રે. રિદ્ધિ સ્મૃદ્ધિ મુપસાદો રે. ૫૦ ૧૦

—રત્ન; (પ્ર. ૩૬૨ જી. પ્ર; ૩ જૈન સમ્પ્રદાયના. ચૈત્ય ૦ આદિ
 સં. ભાગ ૩)

—સ. ૧૭૪૭ વર્ષે ૫-૧૦ અનત.

—પંડિત સુમનિસોમ ગણિના લિખિત:—સુઆચિત્ત પુણ્યપ્રમા-
 નિકા બાહ કસરી પડનાવ. ૫-૧૩ મારી પાસે છે.
 નધંધાણી તીર્થસ્તોત્ર ૪ લાગુ. સં. ૧૯૫૨.
 આદિ—

પાપ પ્રણમુરે શ્રી પદ્મપ્રભુ પાસના, ગુણ ગાઉરે, આતી મન શુભ ભાવના,
 ધ ધાણુરે પ્રતિમા પ્રમટ ધમ્મ ધણી, તમુ ઉત્તપતિરે સુણિજ્યો બલિક મોદમળી.
 સોદામણી એ વાત સુણુજ્યો કુમતિ સંકા બાજરં
 નિરમયે યાગ્યા શુદ્ધ સમક્ષિ શ્રી કુન સાસન ગાજરં

વીણાપુસ્તકધારિણી, સમરે સરસુત માય,
 મરપને પંડિત કરે; કાલિદાસ કલિવાય. ૩
 પ્રણમો ગુરુ માતા પિતા, જ્ઞાન દષ્ટિ દાતાર,
 કીડીથી કુંજર કરે, એ મોટો ઉપગાર. ૪
 ગારડ દ્રણીની મણિ ગ્રહે, તે નિમ મંત્ર પ્રભાવ,
 તિમ મહિમા મુઝ ગુરુ તણો, હં માન મહ સ્વભાવ. ૫
 મુઝને સુમતિ જગાધયો, ઉઠ ઉઠ રે જી
 ગુન વરણુવિ ગુરુ તણા, હં તુઝ પૂરસો પૂદ. ૬
 તિણુ મુઝ ઉઘમ જીપનો, પંધોને નિમ પંપ,
 એક લાભ વલિ કહે સમતિ, દુધ ભર્યો વલિ શંપ. ૭
 કરકંડુ રાગ દુમુપ નામિ ને નિગાઈ સુદ,
 ઇણુ નામે ઉત્તમ દવા, ચારે પ્રાયેકયુદ. ૮
 ચારિ તી આચારે ચતુર, મોટા સાધુ મહંત,
 ચિદ્ પડે કહાં ચરિત હં, નિમ પાંચું ભવ અંત. ૯
 ચાર પંડ એ ચંકપઈ ચિદ્ ખડે પરિસિદ્ધ,
 પ્રથમ પંડ કરકંડુનો. સાંભલો મને વિસુદ્ધ. ૧૦

x

x

x

અંત-પ્રથમખંડ. લાલ ૧૦ રાગ ધન્યાસરી.

ધમ છુપમથી પ્રતિજુઝગ્યો, વલિ કીધો મસ્તકિ લોચ,
 રાજરિદ્ધિ તણુ નિમ પરદરી, અનિ બલો એહ આલોચ, ૧
 —મુનિવર વદીયેરે કરકંડુ સાધુ સુમુદ્ધ, પહલો પ્રાયેકયુદ—મુનિ ૦
 કલપડઉ કીધો મુદપતા દેવના દીધો વેસ,
 વયરાગે મંચમ આદર્યો ઘઈ ભવક જનનઈ ઉપદેસ. ૨
 કરકંડુના કેતા કર્ક એકે જીએ ગુણ વપાંન,
 એકલા ચારે થાઈસિધ, એહ ખંડ ચક્રિયે જન. ૩
 ગાછ વડા પરતર ગુરુ વડા, જિનચંદ જુગપરધાન,
 જિનસંહ સાર સુજસ મણુ, જસ દીધો અગ્યાર માન. ૪

(ચક્રવીસથા) હતી. બીજી ત્રેતીય જૈન પ્રતિમા કે જોમાં બેડ કાકસ-
ગિયા રહેતા તે સિવાય ઓગળીસ પ્રતિમા બીનસામની-જિનની હતી.
કુલ આમ ૪૬ જિનપ્રતિમા હતી. તે સિવાયમાં છંદ, ધ્વજા, ઇંધર
(શિવ), ચક્રેશ્વરી, અગ્નિકા, કાલિકા, અર્ધનાદેશ્વરી, વિનાયક (મયુપતિ),
જોગણી, શાસનદેવના વગેરેની જૈન જૈનેતર હતી. આ જિનપ્રતિમાઓ
પાંચ રામ્ભાઓ નામે ચંદ્રગુપ્ત, બદ્ધમાર (જિન્દુસાર), અશોકચંદ્ર, કુળાચ
અને સંપ્રતિ રામ્ભાઓએ બરાલી હતી અને તે પ્રતિમાનો પરિકર-ધૂપ-
ધાતું વગેરે ધણુ તે સમયનો હતો. જે મુખ્ય પ્રતિમા પૈકી પદ્મપ્રભુની
ધણી મુકર હતી. તે સંપ્રતિ રામ્ભા કે જોને આર્વરશિનરશ્વરોએ પ્રતિભેદ
કર્યો તેમની બરાલેલી છે 'વીરાનુ ગમે' વળુ આર્વરશિન સરિએ મદાશુદ
૮ ને રવિચારે શુભમુદતે પ્રતિજિન કરી એવી સિંધ તે પર જાણાય
છે; બીજી પ્રતિમા પાર્શ્વનાથની સ્થેન-અશ્વત્થ નોનાની છે-એ અશ્વત્થ
પાસ આ અર્જુનપુરી-પંથાળી ॥ રાજગારરપ છે તે ચંદ્રગુપ્તે બરાલેલી
અને 'વીરાનુ ૧૭૦ માં ગુર બદ્ધમાદુએ પ્રતિજિન કરી છે. આ તીર્થની
ઉત્પત્તિ મં. ૧૬૪૨ માં થઇ એટલે આ પ્રતિમાઓ આજના રીને મળી
આવી એટલે પંથાળી-અર્જુનપુરી નામના મારવાડના મામમાં નવું તીર્થ
થયું અને મામેમામના નામ ત્યાં આજના લામ્ભા અને મદાલીર પડીના
લમ્ભામના નામથી પ્રાચી. પ્રતિમાનાં કંઈક કરવા રીત કાઢી બધિક
ઉત્કટે એ રવામાધિક છે વિત્ત માર જુઓ કા. દેરકનો ઉપરોક્ત આદ.)

(૩૫૫) નચાર પ્રતિકલ્પદ્રનો રાસ મં. ૧૬૬૫ જોડ શુ. ૧૫
આગરામાં.

આદિ—

નિદારથ સંશિક્ષનિયો, મદાલીર બમવંત,

વર્તમાન તારપધની, પ્રજ્ઞો શ્રો અરિદંત.

તમ મગપર યોગમ નયો, લખધિ તજા બંદાર,

કામજેયુ સુરતર મગી, વાર નામ વિચાર.

૧

૨

ઢાલ ૧૭ રાગ ધન્યાસી ગંડી બખવે વનાં એ ઢાલ.

મુનિવર પાપ નમું, નમિરાજ રિપરાય,

નમિરાજ સંજમ લીયો, ચઢન મન પરમાણુ.

મુ૦

ચક્રય પંડ ચિહ્ન સાધના, ગુણ ગાયસિ અમિરામ.

ઈંદ્ર પ્રસંસા ઈમ સુણી, કાચો નહિ અહંકાર

ત્રીજો પ્રત્યેકયુદ્ધએ, કમ કમ કરે વિહાર.

વિમલનાથ પરસાદથી, શ્રી ઉગ્રસેનપુરમાહિ, મુ૦

ગર્યો ગરજ ખરતરતણો, દિન દિન અધિક ઉછાહ.

૩ મુ.

મુગપ્રધાન ગુરરાણ્યા, શ્રી જિનચંદ મુનિંદ,

સકલચંદ સુપસાહિલે, મુજમન પરમાનંદ.

૪ મુ.

ત્રીજો પંડ પૂરો થયો, નમિ રાજ અધિકાર,

સત્તરમી ઢાલ સુહામણી, સમયસુંદર સુપકાર.

૫ મુ.

—નમિ રાજાધિકાર તૃતીયપંડ સંપૂર્ણ. સર્વ ગાથા ૩૩૩

(પ્રત. સં. ૧૮૯૯ ની માંથી) (નમિરાસ. ૧૮-૨૧ વિ. ધ.)

ઢાલમુંતા આઠમી. મુ૦ ત્રૂટઇ કરમની કોડિ, સાધુ ગુણ ગુરવારે.

ચરણુ નમઇ ચિહ્ન સાધના, મુ૦ સમયસુંદર કરજોડિ.

સા૦ ૨૫

ઢાલ નવમી. રિખભપ્રણુ પૂજિઇ એ એહની.

કરકંડ ૧ કુમુહ ૨ નમીએ ૩, નગ્ગાય ૪ નામ પ્રસિદ્ધ,

મહામુનિ ગાઇએ એ

ચિહ્ન ખંડે કરિ વણ્યા એ, ચ્યારે પ્રત્યેકયુદ્ધ ૦ મહામુનિ ૧

ગાતાં પરમાણુંદ, મુગતિ સુખ પાઇય એ—પામીએ એ—આંકણી.

ચ્યારે ચક્રગતિ દુખ હરઇએ, તારણુ તરણુ સમતથ—મ૦

નામ જપંતા જેહનઉતો એ, જનમ જપંતા જેહનઉએ,

જનમ હુયઇ (હિવે) સુક્યતથ—૨ મ૦ ૨

સોલસઇ પાંસઠિ સમઇએ, જેઠ પૂનિમ દિન સાર,

મ૦

ચક્રયક ખંડ પૂરક થયકએ, આગરા નયરમઝાર.

મ૦ ૩

વિમલનાથ સુપસાહિલએ, સાનિધિ કુશલસૂરિંદ,

મ૦

ચ્યારે ખંડ પૂરા થયા એ, પામ્યક પરમાણુંદ.

મ૦ ૪

આમરે આચર દીપતા, શ્રીમાતી લમવાસ,
 શ્રી વિમલનાથ પરસાદથી આનિ સુતી ગજુર ગઢમાસ. મુ. ૫
 સંવત કોસલે દેવાસલે, વસિ આમ હાથુન માર,
 એ પ્રથમ ખંડ પૂઠે મળે, સિદ્ધ યોગ ને ગુદવાર. મુ. ૬
 એ પ્રથમ સિંચ શ્રી પૂજ્યના ગણિ શકલગદ મુનિંદ,
 તે સતપુત્ર સુપસાકેત, મુખ સદા સુખ આનંદ. મુ. ૭
 એ હાથ ને હાથે બાણી, મુન્યાસિરિ એ સમ,
 ગણિ હામગમુદર ઈમ બળે, શ્રી સંધ સુજન સુભામ. મુ. ૮
 —પ્રથમ ખંડ કરકંડ સાતનો સંપૂર્ણ. સર્વમાળા, ૧૫૭ પંક્તિ, ૨૨૫.

મ મ મ મ
 સાત ૮ સીંગ કદળી જગિ દુ વડન—સાદની સાત.

દુમલ નામ મુનિવર નામ, બીજે પ્રત્યેકપુષ્પારે,
 પ્રતિપુષ્પા કલ્પિતન મજા, સંજન પામે મન સુખારે. કુ. ૧

(બાલિક ૭૫ પ્રતિગોષ્ઠયા પાઠ)

સગિમ મારમ આકળો, વિગળો વસિ રેમ પ્રદેગારે.
 બાલિક ૭૫ પ્રતિગોષ્ઠયા, આગે પર્મનો લપદેગારે. ૨
 શુભ ગાના મન ગદિગદે, સુમનનાં વિન દર્શ આપારે ૩,
 મરુતે પડે કમકા નુસા નિર્દા ગામગા સુખવિતારે ૩.
 સંવત કોસલે દેવાસલે કાંમે, ગૈમ વલિ તેરમ શુકવારે.
 બીજે પદ પૂઠે મળે, આમમ નમર મજારે ૪.
 વડે ગજુર પરસાદજો, સર સુમપ્રધાન જિતનજારે.
 શ્રી જિતનગિદ સુગીમ, પ્રત્યેક જિતમ સમજ મદો ૫.
 સાકામદ સુપસાકેત, ને પમ કળિયા વડારે,
 સમવગુદર કદે સંધનો, સદા તેજ પ્રતાપ આપારે. ૬
 હાથ બાણી એ આકળી મન્યાસિરી ૨ એ મારે,
 સમવગુદર કદે ગજુર, નરનારી મન દિરે. ૭

—હનીય પદ દુમલપાળો સંપૂર્ણ.

(૩૫૬) મૃગાવતી ચોપાઈ સં. ૧૬૬૮

આદિ—

સમરૂં સરસતિ સામિની, પ્રણમું સદ્ગુરૂ પાય,	
એ કરજોડી વીનવું, માણું એક પસાય	૧
સરસ વચન દીઉ સરસતિ, સુણતાં અમીય સસાણ,	
સદ્ગુરૂ પણિ સાનિધિ કરો, નિરમલ દિઉ મુજ ન્યાન.	૨
સંગ પ્રજ્ઞાનની ચોપાઈ, પ્રત્યેકયુદ્ધ વપાણ,	
જિમ પરમાણઈ આડીયા, તિમ આડો પરમાણ.	૩
દાન સીલ તપ ભાવના, આરે ધરમ પ્રધાન,	
સીલ સરીયો કો નહી, ધમિ જોલણ પ્રધમાન.	૪
કનકકોડિ કો દાન દિધ, કનક તણો જિનગેહ,	
સીલ અધિક એ મિહું થકી, ઈલાં કો નહીં સંદેહ.	૫
અહસ ચક્રારસી સાંકુનઈ, પડિલાભ્યાં ફલ જેહ,	
મુકલ કસિણુ પપિ દંપતિ, છમાડ્યાં ફલ તેહ.	૬
અઉચકિ ઈંદ્ર સેવા કરઇ, જે પાલઈ સુધ સીલ,	
ઈહ ભવિ પૂજા ફલ લહઇ, પરભવિ પાંમઈ લીલ.	૭
પ્રહ ભટ્ટી સહુ કો જપઇ, સીલવંતનાં નામ,	
આહી અંદનખાલિકા, ઇત્યાદિક અભિરામ.	૮
તેણુઇ કારણિ ભગતિં ભણું, મૃગાવતી ચરિત્ર,	
સાવધાન થઈ સાંભલો, જનમ કરઉ સુપવિત્ર.	૯

x

x

x

x

ઢાલ ૧૩—ઇતિશ્રી મૃગાવતી ચરિત્રે ભારંડપંખી સંહરણુ, તાપ-
સાશ્રમ ૧૪ વર્ષ નિવાસ, કોસંખી નગરી સમાગમ વણુનો નામ પ્રથમ
ખંડ: સંપૂર્ણ.

શ્રી જિનકુસલ સ્ત્રીસરૂ, સુણિ મોરી અરદાસ,
મુંઝનઈ આલસ ઉપજઇ, મતિ પણિ નહીં પ્રકાસ.

દેસ પ્રદેસે દીપતા એ, નાગડગોત્ર સૂતાર.	મં
શ્રી સધ બારપુરધરા એ, ઉદયવત પારિવાર.	મં ૫
ભારસાહ ગુણે બલા એ, સંધ્યાપક સુનિવાર.	મં
તેહતણુ આમહ દરીએ, કીધક અંથ અપાર.	મં ૬
શ્રી ખરતર મહ રાગ્યો એ, યુગપ્રધાન જિજ્ઞાસુદં.	મં
શ્રી જિનસિંધ સૂરીસરએ, ચિર પ્રતપક રચિદ.	મં ૭
પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પૂજ્યનક એ, સકલચંદ મુણિંદ	મં
તાસ રીસ વાચક બણુ એ, સમયસુદર આણુદં.	મં ૮
આરે પ્રત્યેકબુદના એ, એ આરિહા ખડ	મં
આરે ખડ વિસ્તરહેએ, જાં રવિનેજ અખંડ.	મં ૯
સાંભલતાં સુખસપદા એ, બણુતાં અધિક કલ્યાસ,	મં
દિન દિન સંધ ઉદય ધણુક એ, આનંદલીલ વિવાસ.	મં ૧૦૪

ઇતિશ્રી પ્રત્યેક પ્રબંધન માહ પ્રત્યેક ચતુર્થ ખંડ સંપૂર્ણઃ ચતુર્થપિ ખડેષુ સર્વ દાલ ૪૫ સર્વ ગાથા ૮૬૨ સર્વ અંથાઅંથ શ્લોક ૧૧૨૦ સંવત્ ૧૭૧૨ વર્ષે માગસિર વદિ ૯ દિને સોમવારે શ્રી બૃહત્ ખરતરગચ્છે શ્રી જિનરાજ સરિભિઃ સિધ્ધ માનવિજય સિખત શ્રી દ્રવ્યપુર મધ્યે લીપીકૃત શ્રીસ્તુ કલ્યાણમસ્તુ. ધણી જૂની પ્રત કચ્છી દ. ઓ. પાદશાલા; બા. બ. રત્ન. ૩. આ.

—સં. ૧૮૬૬ રૂપણુ શુદિ ૧૦ સનિવાસરે, સિપતમ ગુસાઈ ગડારામ પદનાથ સદાનંદ દુગડ ઓસવાલ કુલે શુભંભવતિ.

(દે. લા. એક નાનો એપોડા.)

—સંવત ૧૭૭૦ વર્ષે મિતી કાતી સુદિ ૭ દિને પં. સમયધીર-ગણિ સિખત શ્રી દરદેસર મામ મધ્યે પા. ૨૨-૧૭ આ. ૬.

—ઇતિશ્રી નગાઈ મહાતુનિ સંબંધ સંપૂર્ણ સર્વગાથા ૨૨૫ ચતુર્થ પ્રત્યેકબુદ.—સર્વ અંથાઅંથ ૧૨૦૦ સં. ૧૭૭૧ વર્ષે ચેત્ર-વદિ ૯ મનોવારે-વિ. પં. ધનજકેન ૨૬-૧૬ ગારીયાપર.

—૩૦-૧૫ લી. ૩૦-૧૫ અનંત.

સાવધાન થઇ સાંભડો, કહું ત્રીજો હવઇ પંડ,

પીરપંડ ધૂનપિણુ મિથ્યાં, રસ ઉપજઇ પ્રચંડ.

રાગ ધન્યારી સાંતિજિન ભામણુઇ જાઉં એ દેશી.

મૃગાવતી રાણી ગુણુ ગાયા.....

*

*

*

*

- સહર વડા મુક્તનાણુ વિસેયા, કાન મુણ્યા અળ દેખ્યા જે, ૮૦
- મુમતિનાથ શ્રી પાસ જિણુંદા, મુક્તનાયક મુખકદા જે. મૃ. ૮૨
- ખરતર સંધ બલા મુક્તનાની, નગર મુખ્ય દીવાણી જે.
- સિંધુ આવક સદા સોભાગી, ગુરુગચ્છકેરા બહુ રાગી જે. મૃ. ૮૩
- જાણુ આવક તે જેસલમેરા, મરમ લલઇ ધર્મકેરા, જે.
- કરમચંદ રીડડ જાણીતા. સાહ વસઇ મુવિદીતા જે. મૃ. ૮૪
- સંધિપૂરવ મરધર ગુજરાતી, દાલ નવીનવ ભાતી જે,
- ચતુર વિચક્ષણુ તુમ્હે હોઈ, દાલ મ ભાંગળ્યો કોઈ જે. મૃ. ૮૫
- ભાગી ચૂડિમઈ નહી સકારા, તુટિ લટિમઈ જ્યું હારા જે.
- ભાગઇ મનિ ન સોહઇ વયરાગી, તિમ ન સોહઈ દાલ ભાગી જે. મૃ. ૮૬
- કનકમુદ્રી નંગ વિહુણી, રસવતી જેમ અલૂણો જે,
- કંતવિના જિમ નારિ વિરંગી, રાગવિણુ દાલ ન ચંગી જે. મૃ. ૮૭
- મીઠી દાલ રાગસિઈ મેલી, જિમ મિત્રી દૂધ મેલી જે,
- તેહ ભણી દાલ રાગસિઈ કહ્યો, ચતુર તુમ્હે જસ લેયો જે. મૃ. ૮૮.

*

*

*

*

અતે—

- ખારમી દાલ ખંડ ત્રીજાની, સમયસુંદર મનિમાની જે. ૨૧ મૃ.
- શ્રી ખરતર ગઝકમલ દિણુંદા, મુગપ્રધાન જિનચંદ જે, ૨૨ (૮૯)
- શ્રી જિનસિંધ સૂરિ સોભાગી, પુણ્યદસા જામુ જાગી જે. ૨૩
- પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પૂજ્યાં કેરાં, સકલચંદ ગુરુ મેરા જે, ૨૪ (૯૦)
- તસુ પ્રસાદિ થયા અંધ પૂરા, પ્રગટ્યા મુજસ પહુરા જે. ૨૫

ઉદારીન મન માવડે, કહો કીમ કીમજી જોડિ,
 તું સદ્યુર જમિ જામનો, પૂરક વંછિત કોડિ. ૨
 પરનો એક મઈ પેલીક, નગર મરોઃ મજાર,
 ગેદ માગે વૃકો તુરત, ઈમ અનેક પ્રકાર. ૩
 તેણીજ તુમનમ મઈ પ્રારથો, સમરથ સાદિજી જાણિ,
 મઈ જીજ્ઞે ખંડ માંડીક, તું સિદ્ધ ગાડિ પ્રમાણિ. ૪

* * * *

હાલ ૧૩ રાગ ધન્યારી દોડોરે વામાકો નંદન દોડો એ દેશી.
 રીસ પાસધરી સુધ રીસ શ્રુગાવળી પાસધ
 સુખ સમાધિ વસઈ લોક સધલા, બધ ઉપજતાં ટાવધરી. ૨૦
 અંકપ્રધોતકટક પડિકે ગાદિરિ, વેરી સંભાગ ન હોઈ,
 ઉદ્યત કુમર શ્રુગાવળી રાણી, નમરમાંદિં સહુ કોઈરી. ૨૧
 રીસ પ્રભાવઈ સંકટ ટલઈ સધલાં, રીસ સદ્ય સુખ હોઈ,
 રીસ રતન રોગ રડી પરિ, રીસઈ નવનિધિ યાઈરી. ૨૨
 શુભપ્રધાન જિનચંદ્ર સરીસર, જિનસિંધ મૂરી જસવાદ,
 જીજ્ઞે ખંડ ગાડિજી પરમાણિ સકલચંદ સુપ્રસાદિરી. ૨૩
 તેરમી હાલ રાગ ધન્યારી, સુખતાં ગાણુક પાવઈ,
 જીજ્ઞે ખંડ થયો એ વાર, સમયસુઠર શુભ ગાવધરી. ૨૪

—ઇતિશ્રી શ્રુગાવળી ચરિત્રે દ્વિતીય ખંડ સંપૂર્ણ.

ફક્ત—

શ્રી જિનહતસરિ જામનો, દવઈ પ્રજુમું તસ પાય,
 અખંડ કર અક્ષરચક્રી, યુગપ્રધાન કલિવાય. ૧
 છતી ચોમકિ જોગિણી, પેત્રપાસ ગાવનન,
 નામઈ ન પડઈ વીજલી, લોક કદઈ ધનધન. ૨
 પંડ જીજ્ઞે સમિધિ કરી, જિન શ્રી કુસવસરિંદ,
 તિમ વીજઈ કરજો તુમ્હે, દૂં પણિ છું મનિમંદ. ૩

(૩૫૭) પ્રિયમેલક (સિંહલસુત) રાસ. સં. ૧૬૭૨ મેડતામાં.

આદિ—

દુહા-સોરઠીય.

પ્રણમું સદગુરુ પાપ, સમરે સરસ્વતી માંગિણી,
 દાન ધરમ દીપાય, કહિસિ કથા કૌતુકભણી. ૧
 ધર્મ માંહિ પ્રધાન, દેતાં રૂડા દાસિયે,
 દીધઉ વરસી દાન, અરિહંત દીક્ષા અવસરે. ૨
 ઉત્તમ પાત્રો એહ, સાધુને દીજે સૂઝતો,
 લહિયે લઈ અછેહ, આકલક દાન જે દીછએ. ૪
 અતિ મીઠા આહાર. સખરા દેખ્યો સાધુને,
 સુખ લહિયો શ્રીકાર, ફલ ળીઝં સરિખા ફલે. ૫
 પૃથ્વીમાંહિ પ્રસિદ્ધ, સુણિયે દાનકથા સદા,
 પ્રિયમેલકઅ પ્રસિદ્ધ, સરસ ધણું સંબંધછઈ. ૬
 મુણા મિલ્યો જે સંચ, એ સુણતાં જે ઉંધસ્યઈ,
 ઉ માણસ અગલિંચ, કે મુઝ યચનકો રસ નહિ. ૭

આ રાસની ઢાલો—(જુની પ્રતમાંથી) ૧ રાગ રામગરી-નયર
 દ્વારામતિ કૃષ્ણ નરેશ. ૨ પાદલરી-અથવા કરેરે વિલાપ મૃગાવતી, રાય
 કોય છોડાવે-૩ વાલુરે સવાયો વયર હું માહરે ૭-મૃગાવતીની ચોપઈની
 ઢાલ. ૪ રાગ આસાઉરી સહજિઈ છેહડોં દરજણિ સહજિઈ તેહડો આલારે
 ભર જેખનમાતી-એહની ઢાલ. ૫ અલખેલાની. ૬ રાગ વઈરાડી. જલા-
 લીયાની ઢાલ. ૭ સીમંધર સ્વામી ઉપદિસે. અથવા મે વઈરાગી સંગ્રહો.
 ૮ સોહલાની રાગ મલ્હાર. ૧૦ રાગ દેશાખ. ૧૧ રાગ મેવાડો ધન્યાસી.
 અતે—

ઢાલ ૧૧ મદનમિ વાસો માહવ માંડિઓ રે-એ દેશી.

રાગ ધન્યાસી.

દાન સુપાત્રિ આવક દીછઈરે દાને દોલતી હોઈ,
 દીધારી દેઉલ અઢિરે સાચ કહિ સહુ કોઈ.

દાન. ૨૪.

સોલસાઈ આ સઠાં વરો, દુષ્ટ ચક્રપાંથ ધણે દરો જે. ૨૬ (૯૧)
 મુગાવતી ચરણ મલા ત્રિદંડ ખડે. ધણે આનંદ ધમડે જે. ૨૭
 મોદણવેલિ ચક્રપાંથ સુખતાં, બળતાં નમ તલિ સુખતાં જે. ૨૮ (૯૨)
 સમયસુંદર ઘઈ સંધ આસીસા, રિદિ રિદિ સુખગીસા જે. ૨૯ (૯૩)

સર્વગાથા ૨૧૧ ઇતિ મુગાવતી ચરિત્રે ચંડ પ્રયોતન વપ્રકાર-
 પણ, શ્રી વીરામમન, મુગાવતી દીક્ષા, ઉદયન આવકવન મદણ, મુગાવતી
 ચંદના કેવલોપતિ. તન્નિર્વાણ વર્ણનો નામ તૃતીયખંડ સંપૂર્ણ. ઢાલ ૧૨
 ગાથા ૨૧૧. પહેલામાં ૧૩ ઢાલ, ગાથા ૨૬૬, બીજામાં ૫૫ ૨૬૬
 ગાથા ને ઢાલ ૧૩, ત્રીજામાં ઢાલ ૧૨ ગાથા ૨૧૧ સર્વ મળી ગાથા
 ૭૪૪ ઢાલ ૩૮—લાંી સં. ૧૬૯૪ પ. ૨૫ પં. ૧૫. ગુ. વિ.
 (૩. રત્ન. જોસ. લીં.)

[ઇતિ શ્રી મુગાવતી ચોખઈ સંપૂર્ણ. સર્વ પંડ ૩ ઢાલ ૩૮
 ગાથા ૮૫૫ સર્વ શ્લોક ૧૧૧૦ સં. ૧૭૧૫ વર્ણિત મંગલ શ્રી આમ-
 રણિ મધ્યે ગણિ વિનીતકુશલ લખિતં. શ્રીસ્તુ બાવ. પ. ૨૧ પં. ૧૫)
 —સં. ૧૭૦૬ આ. ૧૦ વ. ૮ ગુરો સિ. વીરમગમ મધ્યે. ૩૭-૧૨

આ.-ક.

—સં. ૧૮૭૧ ધા. સ. બં.

—સ. ૧૬૯૦ વર્ણ આશિનિ સુદિ ૩ દિને બૃહસ્પતિ વાર ॥ શ્રી

પરતર મઠે । શ્રી પુણ્યશ્રી પં. નિનસિંધસરિા પં. શ્રી લલ્લિધવર્ધન મુનિ ।
 તત્તુ સિધ્ધ દા । વા. ૦ શ્રી ગોપા રિણિ ઉપાધ્યાય શ્રી પ સિધ્ધચંદ્ર તત્તુસિદ્ધ
 માનકીર્તિ લિખિતં—(વિ. ધ. બં. ૩૨.) —૩૧-૧૨ જૂની પ્રત. અનંત.

—સંવત ૧૬૭૯ વર્ણ આવણ માસિ કૃષ્ણપક્ષે ત્રયોદશ્યાં નિધા
 સનિવાસરે, શ્રી પુર્ણિમાપક્ષે ચતુર્થ સાખ્યાયાં શ્રી શ્રી શ્રી બદારક શ્રી શ્રી શ્રી
 પૂજ્ય શ્રી દર્પસાગરચરિયા સિધ્ધ દગ્ગ લિખિત. નેડાવારા મધ્યે લિખિતં.
 શ્રીસ્તુ-કંઠાબજસ્તુ, દીર્ઘાં બજતુ લેખક પાઠકયો:-૧૩-૧૭ મારી પાગે
 છે. આ પ્રત કવિના સમયમાં લખાવેલી છે.

(૩૫૯) નલદવદંતી રાસ. સં. ૧૬૭૩
આદિ—

સીમંધર સામી પ્રમુખ, વિહરમાં જિન વીસ,
અઢી દીપમાલિ સાસતા, જયવંત જગદીસ.
કોડિ દોઢ વલી કેવલી, સહસ કોડિ દોઢ સાધુ,
સંપ્રતિ સંયમ પાલના, ગુણુમાણિ સમુદ્ર અગાધ.
આદિનાથ જિન આદિ દે, ચક્રવીસર્ધ જિણુચંદ,
સહુ દિસર્ધ બાવન ચતુર, સહુ ગણધર સુપકંદ,
જિન ચક્રવીસ તણા યતી, લિખા અઢાવીસ લાપ,
અઠૂતાતીસ સહસ અધિક, સૂત્ર સિદ્ધાંત બાપ.
ગણધર પદલી ગુંથીયા, પૂરવ અઢે પ્રધાન,
તોહનો સાર નમોદાર તે, ધરમ સહુ કો ધ્યાન,
એ સહુનર્ધ પ્રણમી કરી, પ્રણમી સદગુરૂ પાય,
સમર સરસનિ સામિની, પામુ જેમ પસાય.
નલદવદંતી નારિના, સરસ ઘણું સંબંધ,
છ પડે કદિસું છતા, નિરમલ સીત સુગંધ.
દવદંતી મોટી સની, નામ ચક્રા નિસ્તારિ,
બીજી બર્ધઅર બાંપડી, કાં સરજી કિરતાર ?
આકલ કૂત્રે કુટરે, પગે ન પૂજા હોઈ,
ચંપા કુત્ર અમૃત ગુણુ, સિર આડછ સહુ કોઈ.
જીભ પવિત્ર કરવા બણી, કહીસું સતીચરિત્ર,
બાવક તુમહે પાણુ સાંભળો, હોસિં કાન પવિત્ર.

—સ્વયંવરા મંડપ, વીવાહવણનો નામ પ્રથમ ખંડ સંપૂર્ણ: ૧૦

—રાજ્યહારણ. દવદંતી ત્યાગવણનો નામ દ્વિતીય ખંડ સંપૂર્ણ;
નૃત સૂર્યપા કરસવતીકલા પ્રગટ, વિપ્રસમાગમન, દવદંતીવિરહવિલાપ,
સાર્યન્ધણ રાક્ષસરજન-વણના નામ તૃતીય ખંડ સંપૂર્ણ.

* ચરાવે.

સંવત સોલ બહુત્તરિ, મેડના નવર મઝારિ,
ત્રિયમેશ્વર તીરથ ચોપધરે, કાંધી દાન અધિકાર. દાન. ૨૫

કચરો આવક કોતકારે, જેમલમેરિ જાણે,
ચતુરે જોડાદી જિણિએ ચોપધરે, મૂલ આમદ મૂલતાંણુ. દાન. ૨૬

છણિ ચોપધ અંદ વિશેષની, સગવટ સર્વાલ વામિ,
ળીમ ચોપધ બહુ દેખ્યોરે, નહિ સગવટનો દામ. દાન. ૨૭

શ્રી ખરનર ગણ સોહાવનાં શ્રી જિણ્યંદ સરીસ,
સમયસંદ સદગુર દીપનારે, સમયસુંદર તસુ સીસ. દાન. ૨૮

જયવંતા ગુર રાજિયારે, શ્રી જિનસિંહ સરીરાવ,
સમયસુંદર તસુ સાંનિધિ કરીરે, ઇમ પમણિ ઉવઝૂંપ. દાન. ૨૯

બણનાં ગુણતાં બાવસુરે, સાંભલતાં સુવિનોદ,
સમયસુંદર કહિ સંપન્નિધરે, પુણે અધિકુ પ્રમોદ. દાન. ૩૦

—સં. ૧૭૮૯...પ્ર. કા; ૩. અમ.

—મં. ૧૬૯૭ વર્ષે કાગુણુ મારો કૃષ્ણપક્ષ દ્વાદસિ ગુરવાસરે
લખિત સોમામ્વિમલેન ૮-૧૫ વિ. ધ.

—સં. ૧૭૦૧ વર્ષે આશ્વિન માસે તૃતીયા મંગલવાસરે વાળ
લખિધવિજય ગણિશ્રી વીરવિમલ તત્ સિખ્ય ગુ. કલ્યાણવિજય લખીકૃત
શ્રી સામય પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાન્ ૫-૧૫ પાવણપુર બં.

—સં. ૧૭૪૪ વર્ષે માદ શુદ્ધિ ૫ દિને સિંઝ મણિ પુદ્ધિવિજયેન
શ્રી જિહનાબાદ નગર મધ્યે સાધ્વી વાચનાય ૧૭-૧૧ ધો.

—સં. ૧૮૦૩ જ્યેષ્ઠ વદિ ૨ સાધ્વી મલુકાણ પંઠનાથ ૧૩-૧૧ ધો.

—૧૧-૧૩ ગારીયાધર બં.

—૯-૧૩ લી.; પ્રત લઁ ૧૮૧૮ લી.

—૮-૧૨ આઘા બંડાર. શુદ્ધને મગ્ગી જૂની પ્રત કર્તાની રવય
લિખિત જણાય છે.

(૩૫૮) પુણ્યસાર ચરિત્ર સં. ૧૬૭૩ -વિદ્યા.

સિણગાર ધર્મ તણા ધુરધર, દેગર રાગી ધણું,
 રાયમલ પુત્ર રત અમીપાલ, ખેતસી નેતસી લણું.
 રાજસી તેજસી ભત્રિજા તિહાંકણિ નતસી આગ્રહ ધણું,
 ચક્રપદ કીધી સમયસુંદરિ. નલ દવદંતી ચરીત સુણું. ૨

સંવત સોલ ત્રહુતરે માસ વસંત આણુંદ,
 નગરિ મનોહર મેડતો, જિહાં વાસુપૂજ્ય જિણુંદ,

વાસુપૂજ્ય તિથેકર પ્રસાદિ ગણ ખરતર ગલિગલિં.
 ગણરાય યુગપ્રધાન જિણસિંધસૂરિ સદગુર જસ લલહ,
 ઉવઝાય પમણુઈ સમયસુંદર, કીઓ આગ્રહ નેતસી,
 છક્રપદ નલ દવદંતી કેરી, ચતુર માણસ ચિત વસી. ૩

—ઈતિ શ્રી નલદવદંતી શિલોપરિ ચક્રપદ સંપૂર્ણ. ખંડ ૬ સર્વ
 ગાથા ૯૧૩ શ્લોક સંખ્યા ૧૩૫૦ હાલ ૩૮ (પ્રગ કાંઠ)

(પ્ર. કા. વિદ્યા. લીં. પા. ૩)

—ઈતિ શ્રી નલ દવદંતી સંબંધે—તાપસદેવકૃત સમગ્રેટી સ્વર્ણવૃદ્ધિ
 નલકોશલા પ્રવેશો ઉજવ. નલ દવદંતી દીક્ષા ગ્રહણ, સ્વર્ગપ્રાપ્તિ. કનકા-
 વતી સમીપ લંસ સમાગમ. કનકવતી વસુદેવ પરિણાયન, ગ્રહવાસ.
 કનકવતી કેવલોત્પત્તિ, નલ આગામી ભવાસદિ ગમન—૮—વર્ણનો નામ.
 પદ્ય ખંડ સંપૂર્ણ—

પ્રથમ ખંડે હાલ ૭ ગાથા ૧૭૧ દ્વિતીય ખંડે હાલ ૫ ગાથા
 ૧૩૫, તૃતીય ખંડે હાલ ૪ ગા. ૧૩૦ ચતુર્થ ખંડે હાલ ૬ ગાથા
 ૧૨૯, પંચમ ખંડે હાલ ૫ ગાથા ૧૭૬. પદ્ય ખંડે હાલ ૧૦ ગા. ૨૦૫
 સર્વ ગાથા ૯૪૧ અંચાગ્રંથ ૧૩૭૫. ખંડિત શ્રી ૫ શ્રી કીર્તિકુસલ
 ગણિ શિષ્ય ગણિ જનકુશલ લખિન—સાદ માણિકદાસ તંમુ સુત સાદ
 શ્રી સાતિદાસ વાચનાય. સંવત ૧૭૬૬ વર્ષે કાંત માસે કૃષ્ણપક્ષે તિથિ
 દસમિ દિને ભોમવાસરે લખકૃતે. (મુનિશ્રી નીતિવિજયજી પાસેની પ્રત. દે.લા.)

--સુદાગમન, સાર્યવાડ તાપસપ્રતિબોધ, સિદ્ધ કેસરી સાધ કેવ-
લોત્પત્તિ, નવદવદંતી પૂર્વ-ભવ વર્ણન, રક્ષમી પ્રતિબોધ, ધનદેવ સ્વાય
વાદસાદાણ, શ્રી અચલપુર સમાગમે નામ ચતુર્ય ખંડ સંપૂર્ણ.

—નૃપસમીક્ષન, ચોરમેલ્લન પ્રતિબોધ, હરિમિત્રવિપ્રસંગમન,
સ્વયંવરમંડપકારોપણ, દધિપર્ણ સાર્ય કુખ્જસમાગમન, કટિમધ્યપ
નસમેક્ષાપક નામ, પંચમ ખંડ સંપૂર્ણ:

તિલકાચ્ચારજ કહી એહની, દીકા સાત હજાર,
ઢસાવિકાલિક મૂલ સૂત્રની, મહાવિદેહ શ્વેત મજાર.

x

x

x

x

નવદવદંતી કેરા મઈ કલા, પાંડવનેમ ચરિત્ત હો,
એ અધિકાર તિલાંથી ઉધર્ષો, ચચસ કવિયણ ચિત્ત હો,
કવિયણ કેરી કિલકાણ ચાતુરી, અધિકું ઓહું એધિ હો,
વીસર ભોયો જે ામ કયો, મિત્રદુકક તેધિ હો,
સંધ સમક્ષ તે મહ આપીઉં, નવમી દાવ રસાય હો,
છા હો ખડનણી પૂરી થઇ, વાદ વચન વિલાસ હો,
સમયસુંદર બણુઇ આવસું,

અતે—

દાય ૧૦ રેશી ગીનાની હંદની.

સુધમ્ભાં સ્વામી પરપેરા, અંદ્ર કુલા વિવરી શાખ,
કોટીક ગચ્છ ગુણ ખરતરો, બટારી કીયા સું બાખ.

સુભાખ જગપ્રવાન જિનચંદ, પ્રથમ શિષ્ય શિંગેમણિ,
જસ ગોત્ર રીહડ નામ પંડિન, સકલચંદ પ્રમિદિ ધણી.
તમ શિષ્ય પબણે સમયસુંદર, ઉપાધ્યાય મનિપરિ,
વાચનાચારીજ હુર્વનંદન પ્રમુખ શિષ્યને આદરે.

ગોત્ર ગોવવજા મદમદે, એડના નગર મજારિ,
દિન દિન સઘમઈ દીપતા, ખરતર ગચ્છ સિણુગાર.

(૩૬૦) વલ્લભચીરી રાસ. (ચુપઈ) ૧૬૮૧ જેસલમેરમાં.

આદિ—

દુહા.

પ્રણમું પારસનાથનંધ, પ્રણમું સહયુર પાય,
સમરે માતા સરસતી, સદ્ કર્યો સુપસાય. ૧
વલ્લભચીરી કેવલી, મોટધ સાધ મહંત,
ચૂંપ કરી કહું ચુપઈ સાંભલ્યો સદ્ સંત. ૨
ગુણ ગિર્યાના ગાવતાં, વલિ સાધના વિશેષ,
ભવમાહિ ભમીઈ નહી, લલિયઈ સુખ અલેખ. ૩
મઈ સંયમ લીધુ કિમંધ, પણિ ન પલ્લ કંઈ કેમ,
પાપ ધણા મોતઈ સહી, અટકલ કીજઈ એમ. ૪
તઉપણિ ભવ તરિવાભણી, કરિવઉ કોય ઉપાય,
વલ્લભચીરી વરણુવું, જિમ મુઝપાતિક જાય. ૫

*

*

*

*

અંતે—

જેસલમેરં જિનપ્રાસાદ જિહાં ધણારે,
સોમ વસુ સિણુગાર ૧૬૮૧ વરસ વખાણીયેરે,
ખરતર ગઝ રે જિરદ ખર જગિ જાણીયેરે— ૫
શ્રી જિણુચંદ સૂરિ રે જુગપ્રધાન જગિ પરગણરે,
રે તાસુ પ્રથમ શિષ્ય તેહ, સકલચંદ સુચંકરે,
સમયસુંદર રે, તાસુ સીસ શોભાધરે— શ્રી. ૬
રાહડ કુલરે જિહાં જિણુચંદ સૂરિ ઉપનારે હોરે,
તિણ કુલિ જસુ અવતાર મુલતાણમાં વસધરે,
સાહ કંમચંદરે જેસલમેરી સુભ જસધરે. શ્રી. ૭
પદ સગવડરે વલ્લભચીરી ચુપધરે,
હાં રે કંમચંદ આગ્રહ મઈ કીધ,
આણુંદ અતિ ધણુધરે, સુખ પામધરે,
સમયસુંદર કહેધ જે મુણુધરે. શ્રી. ૮

—સર્વ દાસ ૪૨ સર્વગાથા ૯૩૭ સર્વવંદ ૬ અંથામય શ્લોક સંખ્યા ૧૪૭૦ શુભ ભવનુ-લિખતં કાસોરીયા આમે રૂપારોલીકે પડિ. ગણ્યુઃ—રાણાશ્રી હમિરસીંગજી રાજ્યે તનુ ઉ...સોડોડવશે દાકુરાં શ્રી સિવ-સીંધજી તત્કુવર શ્રી અનોપસિંધ તનુ કુવર દેવસિંધેન સૂખં બૂધાત-પુસ્તિકા લેખીતા. શ્રી તપાગચ્છે રચિત્રાપાવાં પંડિત રત્નાકર સકલ પડિ. તોત્તમ પંડિત શ્રી ૧૦૮ શ્રી સુર (૧) પાસ રચિજી તનુ શિષ્ય પંડિત ધ્યાન સૂત્રજ્ઞરચિજી તનુ શિષ્ય કનકરચિ સિપિકૃતં સ્વપદજ્યોત્વર્થ સં ૧૮૩૦ વર્ષે સાકે ૧૬૯૫ પ્રવર્તમાને માર્ગસાત્તમ ચૈત્ર વદી ૫ પુષ્કવાસરે દ્વિતીય પ્રહરે સસુખેન તિર્થાત સર્વ મંગલ. ૫. ૪૧ પં. ૧૩ આ. ક.

—પ્રથમ ખંડ દાસ ■ ગાથા ૧૮૧ દ્વિતીય ખંડ દાસ ૫ ગાથા ૧૭૬ તૃતીય ખંડ દાસ ૫ ગાથા ૧૩૦ ચતુર્થ ખંડ દાસ ૬ ગા. ૧૨૯ પચમ ખંડ દાસ ૫ ગા ૧૭૬ વજ્ર ખંડ દાસ ૧૦ ગાથા ૨૦૫ સર્વ ખંડ દાસ ૩૯ અંથામય ૧૩૫૦.—કવિ-આપિનાડજીની પ્રતિ ૭૪. ૩૭-૧૬ મો.

—પં. ઉરમદ સિપીકૃતં—મુક્તઆણ્ય મળ્યે. (વિ. ધ અંડાર)

—૩૦-૧૬ લીં.—૨૩-૧૮ અનંત. સર્વ ગા.થા ૨૫૦. સ. ૧૮૪૪ વર્ષે ફાગુણ સુદી ૩ વાર સોમવાસરે.

—પૂજ્ય ઝા માસજી તનુ શિ. પાંડવ ત-મળ્યે સિપિકૃતં શિ. ઝા, શિવજી માસજી ચેલા ઝવેરચંદ મોતીચંદ પઠનાચે શ્રી જુજનગરે રા. ૧ શ્રી રાજ્યધણ્ય રાજ્યે સ. ૧૮૬૬ ના કાર્તિક વદ ૫ ગુરૂ-પા. ૩૦ ૧૫ રાજકોટ પૂ. અ.

—સર્વગાથા ૨૫૦. સં. ૧૮૪૪ વરને ફાગુણ સુદી ૩ વાર સોમવારે. પ્રથમ ખંડ દાસ ગાથા ૧૭૧, દ્વિતીય દાસ ૫ ગાથા ૧૩૫ તૃતીય દાસ ૫ ગાથા ૧૦૨ ચતુર્થા ખં. દા. ૬, ૧૨૪ પચ. ખં. દાસ ૫ ગા. ૧૩૬ વજ્ર ખ. દા ૧૦ ગાથા ૨૦૫ સરવ દાસ ૩૮ ગાથા ૯ સર્વ ૧૩. સરવ ખંડ ૬ અંથામય ૧૨૫૦ શુભ ભવનુ. ૩૨-૧૪ અનંત.

વસ્તુપાલ તેજપાલ પુણ્ય પ્રધાન, જેહને પગ પગ પ્રગટયાં નિધાન,
પુન્યથી પામી તેજમ તુરી, દક્ષિણાવર્ત આસ્યા પુરી. ૩૭

ધમ જાણી સહુકો ધરમ સાર, ધન પરચો વ્યવહારિયા વાર,
સફલ કરો આપણો અવતાર, જિમ તુમે પામો ભવપાર. ૩૮

શ્રી ખરતર ગચ્છ શ્રી જિનચંદ, શિષ્ય સફલચંદ નામે મુણિંદ,
સમયસુંદર પાઠક તસુ સીસ, રાસ ભણ્યો શ્રીસંઘ જગીસ. ૩૯

સંવત સોલે બ્યા(છ્યા)સીયા વરસે, રાસ કિધો તિમરીપુર હરખે,
વસ્તપાલ તેજપાલનો રાસ, ભણુતાં સુણુતાં પરમ ઉલ્લાસ. ૪૦

—આગ્રાપ્રત ૨-૧૨. કાર્પસ સભાનાં હસ્તલિખિત પુસ્તકોની
સવિસ્તર નામાવલિ પૃ. ૪૫ મેં આગ્રાપ્રત પરથી ઉતારેલી છે.

ગા. ૫૪-ખં. ૩, માણેક.

(૩૬૧) સીતારામ પ્રબંધ (ચોપઘ) ૧૬૮૭ મેડતામાં.

આદિ— દહા.

સ્વસ્તિ શ્રી મુખસંપદા, દાયક અરિહંત દેવ,
કરજોડી તેહને કંઈ, નમસકાર નિતમેવ. ૧

નિજશુર અરણ્યકમલ નમું, તીન તત્ત્વદાનાર,
દીડીથી કુંજર કીયો, એ મુઝને ઉપગાર. ૨

સમઈ સરસતિ સામિણી, એક કંઈ અરદાસ,
માતા દેજે મુઝઝને કંઈ વચનવિલાસ. ૩

સંખ પ્રજ્ઞૂન કથા સરસ (૧), પ્રત્યેકયુદ્ધ પ્રબંધ (૨),
નલદ્વંદંતિ (૩) મૃગાવતી (૪), ચઉપર્ધ આર સંબંધ. ૪

આર્ધ તું આવી તિહાં, સંમયો દીધો સાદ,
સીતારામ સંબંધ પણિ, સરસતિ કરે પ્રસાદ. ૫

કલંક ન દીજે કેહને, વક્ષી સાધને વિશેષિ,
પાપ વચન સહુ પરિહરો, દુખ સીતાનું દેખિ. ૬

સીલ રતન પાત્રો સદ્દ જિમ પામો જસવાસ,
સીતાની પરિ મુખ કહો લાભો લીલ વિલાસ. ૭

સર્વગાથા રરપ. ઇતિ શ્રી વલકલચીરી ચુપર્ધ સમાપ્ત.

(પ્ર. કા. લી.)

૩૬૦૬ વસ્તુપાત્ત તેજપાત્તનો રાસ. સં. ૧૬૮૨ (૬) તિંપરિપુરમાં.
આદિ—

સરસતિ સામિલિ પય નખી, પ્રણખી મદગુર પાય,	
વસ્તપાત્ત તેજપાત્તનો, રાસ કહું ચિન લાય.	૧
ધોરવાડ વરો પ્રગટ, જિનશાસન સિલુમાર,	
કરણી મોટી નિલુ કરી, સડુ નાંણે સંસાર.	૨
થડ પ્રથડ અનુકમે સોમ અને આસરાજ,	
વસ્તપાત્ત તેજપાત્ત જે, નસુ નંદન શિરતાજ.	૩
માતા કુઅરિ ઉરતન, પાટણ નગર નિવાસ,	
વીરધવસ રાજ તથા, મેહતા પુણ્ય પ્રધસ.	૪
વરસ અદાર ગયા પછી, વરસ અદારા સીમ,	
વસ્તપાત્ત તેજપાત્ત જે, ધર્મકરણી કરે ધર્મ.	૫
×	×
વરમ બાર સત્યોત્તરે પદતી રોનુંજ યાત,	
જીપી સખત પડુરથું. તે કદિર્ધ સવમાત.	૨૬
૦	•

અંતે—

સરસ્વતીકામરણ નિરુ, યોનીમ બોલે બદ સુચન્દ.	૩૨
દમય દમ ડેરા તમેગી, હરદે નેળ ધળ અતિ મોટી.	
મનમ આડબર સખની રીતિ, સંધ યાત્રે મદુ સતોતી.	૩૩
જાપપનામ નેતીસ વાર, સંધ્યામ કરીને પાખી સાર,	
એવતી માતી અરદ જાગ કાંપી, રોનુંજ મંધરી પદરી લીધી.	૩૪
દવે મદુ પુન્યવરાની વાત, જે દ્રવ્ય ખરચ્યા તે કદાન.	
નેતીસ કોટિ ચક્રદ લાલ, અદાર મદમ આપમેં સાખ.	૩૫
નિદુ મોટીએ ઉજા મેળખ્યા, પુણ્યવરે ખરચ્યા ને કદિયા,	
જિનમામનમાં મેન્દ મદાર્થ, બારસેં અઘાણું સુરમ્નિ ખર્ચ,	૩૬

અખ કરી રાતા ચાલોરે, વિરતિ દાનવદલ વિચિ, ધાઉ દીયે ધમ-
રોસો—ચરણાલી૦ એહની દાલ.

૪ વરસાલો સાંભરે—

૫ ચેતે ચેતન કરી. અથવા પ્રત્યેક યુદ્ધના પહેલા ખંડની આદમી
દાલ—ધન પદમાવતી—એહની દાલ.

૬ ઓલગડીની—રાગ મહાર.

૭ થાકી ઓલો આવેછ.

સાતમી દાલ પૂરી થયછ, રામ રહ્યા વનવાસ,

સમયસુંદર કહે સહુ મિલીછ, ભરતને ઘો સાખાસિ. ૧૮

ખીન્ને ખંડ પૂરો થયોછ, સાંનિધિ શ્રી જિનચંદ,

સકલચંદ મુપસાઉયોછ, દિનદિન અધિક આણુંદ. ૧૯

શ્રી ખરતર ગછ રાછઓછ, શ્રી જિનરાજ સૂરીસ,

સમયસુંદર પાઠક કહેછ, પૂરો સંઘ જગીસ. ૨૦

—સર્વ ગાથા ૧૯૨ રામસીતાવનવાસવર્ણનો નામ દ્વિતીય; ખંડ:

ત્રિણુ વિણુ ગીત ન ગાઇયે, ત્રિણુ વિણુ મુગતિ ન હોઈ,

કહું ત્રીન્ને ખંડ તે મણી, જિમ લહે સવાદ સહુકોઈ. ૧

રામચંદ આશ્રમે રહ્યા, પહેલી રાતિ મઝાર,

આવી આગસિ ચાલતાં અટવી ડંડાકાર. ૨

*

*

*

*

દાલ ૧—રાગ રામગિરી અમ્હને અમ્હારો પ્રિયુ ગમે—

કાછ મહમદના ગીતની દાલ.

૨—રાછમતી રાણી ઘણુપરિ ખોલે, નેમવિના કુંણુ કુંધટ ખોલે—
એહની દાલ.

૩—સુણે મેરી સજની, રજની ન જાવેરે એહની દાલ, અથવા પ્રિયુડા
માનો ખોલ દમારો રે એહની દાલ.

૪—ચંદાયણીની—પણિ દુદે દુદે ચાલિ. રાગ કેદાર. રાગ ગોડી.

સીતા રામ સંબંધના નવખંડ કહિસિ નિમંધ,

સાવધાન થઈ સાંભલો, સીત્ર વિના સહુ ધધે.

અત્ર આ પ્રબંધની દરેક ખંડમાંનીદેશીઓ આપેલી છે:—

* * * *

દાસ ૧—સાહેલી આંખો મોરીયો—રાગ સારંગ, ગોતમ સ્વામી સમોસર્પ.

દાસ ૨—પુરંદરી વિમે ખાલી—સાધુને આલ કૂડો દીયો.

દાસ ૩—સોરઠ દેસ સોહામણો સાહેલડી રે, દેવો તણો નિવાસ—

ગયસુકુમારની ચોદાલીયાની;—

દાસ ૪—ધરિ આવોરે મનમોહન મોટા.

દાસ ૫—બિંદલીરી.

દાસ ૬—રાગ મોડી. જાતિ જકડીની વિસખાલી.

દાસ ૭—જાતિ ત્રાટકાવેલિની.

પહેલો ખંડ થયો એ પૂરો, સાત દાસ સુસવાહ,

જુગ પ્રધાન જિણ્યંદ પ્રથમ શિખ્ય, સકલચંદ સુપ્રસાદ.

ગાઠનાયક જિનરાજ સરીસર, ભટ્ટારક વડભાગ,

સમયસુદર કહે સીત્ર પાલતાં ત્રાધે જસ સોભાગ.

—સર્વ ગાથા ૧૪૬ સીતાવિવાહવર્ણનો નામ. પ્રથમ: ખડ:—

હિવ ખીજો ખંડ બોલચું, મિહું વાધે બહુ પ્રેમ,

સાંનિધિ કરિગે સરસની, જોકુ બે ગા જેમ.

સીતારામ સભાગિયા, ભોગવે ભોગ સયોમ,

લીલાના એ લાડિલાડિયા, ઘણું વખાણે લોગ.

* * * *

દાસ ૧ કયે પૂજ્ય પધારિસ્યે—એ ગીતની.

૨ જાતિ જાતિની—વળી તિમરી પાસે વડતું ગામ—વહી પ્રત્યેક

બુદ્ધની ખીજા ખંડની આઠમી દાલ. જંબુદીપ પૂરવ

સુવિદેહ એહની દાવ.

૩ રાગ આસાહરી સિંધૂડો મિત્ર. ચરણુંબી ચાંચુંડા રણે ચડે.

સાતમી ઢાલ પૂરી થઈ રે સાંભલળ્યો એક મન

ચોથો ખંડ પૂરો થયો રે સમયસુંદર સુવચન. ૭૬

—સર્વ ગાથા ૨૨૦ દેવલિ મહિમા વર્ણનો નામ ચતુર્થ: ખંડ:

હિવ ખોલું ખંડ પાંચમો પાંચ મિલ્યા જસવાદ

પાંચામાંહિ કહીછયે પરમેસર પરસાદ. ૧

સીતારામ સદ્ વલી આગે ચાલ્યા ધીર,

દંડકારણ્ય વને રહ્યા, કન્નરવાને તીર. ૨

x

x

x

x

ઢાલ ૧ લી. રાગ કેદાર ગોડી-આવો. જુહારો રે, અજરો પાસ, મનની

પૂરે આસ-એ ગીતની ઢાલ.

૨—સુણોરે ભવિક ઉપધાન વૃહાં વિણુ કિમ સુઝે નવકારણ—એલ

સ્તવનની ઢાલ. (આ કવિનું પોતાનું સ્તવન છે.)

૩—રાગ માહણી. તોરા કીજો મહાંકાલાલ, દાડ પીજો જાં,

પડવે પધારો મહાંકાલાલ, લસરક લેળ્યો છ...

તેરી અજબ સૂરતિ મહાંકો મનડો રંબ્યોરે લોભી

લંબ્યાછ—એ ગીતની ઢાલ.

૪—એહર ભલો પણિ સાંકડો રે, નગર ભલો પણિ દૂરરે, હકીકા વયરી

નાહ ભલો પણિ નાનહડોરે, આવિઓ આવિઓ જોખનિયાંકો

પૂરરે-હકીકા વયરી.

હીરોરે હરપાલકોરે લાલ—એહની ઢાલ.

નાયકાની ઢાલ સરિખી છે પણિ આંકણી લહરકે છે.

૫—રાગ માહણી માઝિરે આખા વીર ગોસાંઈ—એ ગીતની ઢાલ.

૬—રાગ બંગાલો. ઈમ સૂણી દૂત વચન, કોપીયો રાગ મન—એ

મૃગાવતીની ચોપકની ખીજ ખંડની દસમી ઢાલ.

૭—જગે છે ઘણાય ઘણેરા, તીરથ ભવાય ભલેરા એ સ્તવનની ઢાલ.

એહવે સાતમી ઢાલ, પૂરી થઈ તતકાલ,

સમયસુંદર ઈમ ખોલે, સીતાને ન કો તોલે.

૫—રાગ મહાર. મેરા સાહિબ હે શ્રી સીતલનાથ કે, વીનતિ સુણિ
એક મેરડી એહની—અથવા રાજેસર હો સુણિ વીનતિ એક કે
મનવંછિત પૂરે માહરા.

૬—ધરિયે ધરિયે ઓલગાણે આપુ ઉલંગેરે—આ. લાલ.

૭—નાહલિયા મળએ મેરી રેવણ હટે—રાગમહાર.

ત્રીન્ન ખંડની સાતમી રા. દાસ પૂરી યમ તેહ

ત્રીન્ને ખંડ પૂરો યથો રા. સમયમુંદર કહે એહ. પ્રિ.

—સર્વ ગાથા ૧૬૮ સીતારામ સંબંધે વનવામે પરાંપત્રાર વર્ણનો

નામ તૃતીયઃ ખંડઃ

દાન શીલ તપ પશ્વિ બલા પશ્વિ વિષ્ણુ બાવ ન સિદ્ધિ

તિષ્ણુ કારણે કહો જોધજો યોથો ખંડ પ્રસિદ્ધ. ૧

લખમણ સીતા રામ સહુ, ગયા આગેરા જોયિ

ગાજવીજ કરિ વરિસયા, લાગે જલહર તેયિ. ૨

*

*

*

*

દાસ ૧—વેસર સોનાકી, ધરિ દે અતુર સોનાર

વે૦

વેસર પહેરી સોનાકી રમે નંદકુમાર વે૦—

એહ ગીતની રાગ અસાહરી.

દાસ બીજી. રાગ વયરાડી જા જારે બાંધવ તું વડો—એ

ગૂર્જરાતી ગીતની દાસ.

૩—દેખો માઈ આસા મેરે મનકી સયત ફલીરે,

આણુદ અગિ ન માય—એ ગીતની દાસ.

૪—યોપધની દાવ—રાગ ગોડી.

૫—રાગ ઉડી—બાજ્યો બાજ્યો માંદજકો ધોંકાર એ ગીતની જાનિ.

૬—રાગ ગોડી જળ્પદીપ મજાર—એ મુખ્યાદુ મધિની દાસ.

૭—રાગ કેદર ગોડી—કપૂર લુપે અતિ ઉજલુ ૩,

વધિ અનોપમ ગધ એ ગીતની દાસ.

૨—હાં રંગ રલિયાં હો રંગ રત્નીયા-

૩—રે રંગ રતાકર હલા મો પ્રીડિ રત્નો આણિ
હુંતો લપરિ કાઢિને પ્રાણુ કંઈ કુરઆણુ-સુરંગા

કરહારે, મો પ્રીડિ પાછો વાણિ, મજા કરહારે-એ ગીતની ઢાલ
રાગ મારણી.

૪—રાગ બંગાસો-જની એતા માન ન કીજે-એ ગીતની ઢાલ.

૫—રાગ પરજીયો-કાલહરો મિત્ર. સિહરાં શિરહાર મધુપુરીરે, ગદાં વડે
ગિરનારિરે, શણ્યાં સિરહર રૂકમણીરે, કુંયરાં નંદકુમારરે-કંસાસુર
મારણુ, આવિને પ્રલહદ ઉધારણુ રાસ રમણુ ધરિ આજ્યો-ધરિ
આજ્યો હો ધરિ આજ્યો હો રામજી રાસ રમણુ ધરિ આજ્યો-
એ ગીતની ઢાલ.

૬—રાગ મલ્હાર-વધાવારી ઢાલ.

૭—આંખો મોર્ય છ હે જિણુ ભણે-એડ ગીતની. રાગ સારંગ.

—સર્વ ગાથા ૩૧૨ રાવણુવધ ૧ સીતા પશ્વાદાનયન ૨, શ્રી
રામલક્ષ્મણુયોધ્યાપ્રવેશ ૩, સીતાકલંક પ્રદાન ૪ વર્ણુનો નામ સપ્તમઃ ખંડઃ

આહ પ્રવચન માતા મિલ્યાં સૂઘો સંયમ હોઈ

આહમો ખંડ કહું ઈહાં સ લહે સીલ મ કોઈ.

૧

*

*

*

*

ઢાલ ૧—રાગ મારણી. અમાં મહાંકી ચિત્રાલિંગી જોઈ, અમાં અમામ્હાંકી,
મારૂં મેવાસીકો સાદ સોહામણોરે લો-એ ગીતની ઢાલ.

૨—રાગ મારણિ. આખર દીવા ન બેરે, કાલરિ કંમલ ન હોઈ,
હોરિ મૂરખ મોરી બાંહરી, મીયા જોરે પ્રીતિ ન જોઈ.

૧

કન્હર્યા બે, ઇયારલ બાસિયા, જોવન જાસિયા બે, બહુર
ન આસિયા-એહની ઢાલ. એ ગીત સંધિમાહે પ્રસિદ્ધ છે.

૩—નોખારા ગીતરી-નોખારા ગીત માણ્યાડિ કુંઢાડિમાંહે પ્રસિદ્ધ છે.

૪—ચોપઈની રાગ તિલંગ ધન્યાસિરી. કોઈ પૂછો બંભણુ જોસીરે,
હરિકો મિત્રણુ કદિ હોસીરે-એ ગીતની ઢાલ.

પાંચમો ખંડ રસાલ, પૂરો ચપો સાત દાલ

સમયસુંદર કહે આગે, કહતાં દિન ધણા લાગે.

૫૩

—સર્વે ગાથા ૨૪૮ સીતાસંહરણુ નામા પંચમઃ ખંડઃ

માતપિતા પ્રણમું મુલ, જનન દીયો મુઝ જોણુ,

વાંદું દીક્ષાયુર વધી, ધરમરતન દિયો તેણુ.

૧

વિદ્યાયુર વાંદું વધી, જ્ઞાનદષ્ટિ દાતાર,

જગમાંદિ મોટો જાણિયો, એ ત્રિદુનો ઉપગાર.

૨

એ ત્રિદુને પ્રણમી કરી, છડો ખડ કહેસિ

પડરસ મેલી એકલા સગલા સ્વાદ લહેસિ.

*

*

*

*

દાલ ૧—રાગ રામગિરી બજો મદોદરી દેવ દશકંધ સુણિ

—એહ ગીનની દાલ, અથવા ચડયો રણુ મુઝવા ચંડપ્રદોત

નૃપ—એ ખીજા પ્રત્યેક જુદના ખંડની દાલ.

૨—રાગ મારણી. ૩ પદ્મડીછંડની.

૪—રાગ સોરઠ—જાતિ જાંગડાની.

૫—દાલ ખેલાની. ૬ પ્રોહતિચારી—અથવા સંધવી રી.

૭—રાગ મન્દાર—આવણુ મામ માદામણો એ ચોમાસિયાના ગીતની દાલ.

—મર્વ ગાથા ૪૪૪ રામરાવણુમુદ્ધ વિરાધો કન્યા સમુદ્ધત
લક્ષ્મણુ શક્તિ ૨ રાવણુ સમારાધિત બહુ રખિણી વિદ્યાદિ વર્ધુનો
નામ ૫૭૬ ખડ

સાન દોર મિયેં સામદાં તો સગવા સુખ દોઈ

નિશુ કારણિ કદું સાનમે ખંડ સુજો સદ દોઈ.

દું નદિ યાનો આખનો જોડતાં એ જોડ,

રામાવણુ મોટા મદિં સુણિયો આવસ હોડિ.

૧

૨

*

*

*

*

દાલ પદેલી. રામ રામગિરી છનો ને ડિખીને વાન્દા કિદાં રથો—એદની.

૭—રાગ ધન્યાસિરી--સીલ કહે જગિ હું વહું, મુઝ વાત સુણો એક
મીડીરે-એ સંવાદ શતકની ખીજ ઢાલ-અથવા પાસ જિણુંદ
જુહારિયે-એ રતવનની ઢાલ.

ઉપરની ઢાલ ૭ રાગ ધન્યાસિ. સિલ કહે જગ હું વડો-એહનિ,
પાસ જિણુંદ જુહારિયે એહની.

અંતે—

સીતારામની ચોપઈ જે ચતુર હુઈ તે વાંચોરે,	
રાગ રતન જવહર તણો, કુણુ બેદ લહે નર કાચોરે.	સી. ૧
નવરસ પોખ્યા મેં ધહાં, તે સૂઝડો સમજિ લેજોરે,	
જે જે રસ પોખ્યા ધહાં, તે ઠાગ દેખાડિ દેજોરે.	સી. ૨
કે કે ઢાલ વિષમ કહિ તે દુપણુ મત ઘો કોધરે,	
સ્વાદ સાપુણી જે હુવે ને લિંગ હુદે કદે ન હોધરે.	સી. ૩
જે દરખારે ગયો હુસે હુંઢાડિ મેવાડિ ને ઢિલ્લીરે,	
ગુજરાતિ માફ્યાડિમેં તે કહિસે ઢાલ એ ભલ્લીરે.	સી. ૪
મત કહો મોટિ કાં જોડી, વાંચતાં સ્વાદ લહેસોરે,	
નવ નવા રસ નવનવિ કથા સાંભલતાં સાખાસ દેસોરે.	સી. ૫
ગુણુ લેજો ગુણિયણુ તણો મુઝ મસકતિ સાહુમો જોજોરે,	
અણુસહતાં અવગુણુ ગ્રહિ મત ચાલણિ સરિખા હોજોરે.	સી. ૬
આલસ અભિમાન છોડિનેં સૂધિ પ્રતિ હાથ લેધરે,	
ઢાલ લેજો તુમહે ગુરમુખે વલિ રાગનો ઉપયોગ દેધરે.	સી. ૭
સખર સભામાંહિ વાંચજે બેજણા મિલિ મિલતે સાદેરે,	
નરનારિ સહુ રિઝસેં જસ લહસો ગુર પ્રસાદેરે.	સી. ૮
આદરમાંન ધણો હુસેં વલિ ન્યાન દરસનનો લાભોરે,	
વાંચણુહારા નૌ જસ વિસ્તરસ્યે જિમ જલ આભોરે.	સી. ૯
નવખંડ પૃથવિના કહ્યાં તિણુ ચોપમના નવખંડોરે,	
વાંચણુહારાનો તિહાં પસરો પ્રતાપ અખંડોરે.	સી. ૧૦

૬—રાગ ખંભાવતી સુંબરા તું સુલતાણુ, બીજા હો ચારા સુંબરાં
એલગૂદો—એ ગીતવી દાસ. એ સુંબરાના ગીતની દાસ—જેધપ્ર
મેડના નાગોર નગરે પ્રમિદ્ધ છે.

૭—રાગ ખંભાવતી. સોહજાની છતિ—અમાં મેરી મોહિ પરણાવિ હે
અમાં મેરી જેસલમેરા મેરા જાદવાં હે, જાદવ મોટા રાય, જાદવ
મોટા રાય હો, અમાં મેરી કડિ મોડીને ઘોડે ચડે હો—એહ
ગીતની દાસ.

—સર્વ ગાથા ૩૨૩ રીતાપરિત્યાગ ૧, વજ્રજંઘ ગૃહાનયન ૨,
કુશલવપ્રમારપોધ્યાપ્રવેશ વર્ણનો નામ અષ્ટમઃ ખંડઃ
દિવ નવમો ખંડ બોલિચું નવરસ મિઠ્યાં નિધન,
મનવંછિત સુખ પામીયે, નિરમલ નવે નિધાન. ૧

* * * *

દાસ ૧ તિલ્લકીરા ગીતરી દાસ—મેડતાલિક્કેરો પ્રસિદ્ધ છે.

૨—રાગ રાણી—ગણિયા રે સાજણુ મિથ્યા મારરાય,
રે નયણાદો મોટરે, ધણુવારી સાસ, લસિયા પણિ
બોધ્યા નહી મારરાય, કાંઈક મનમોહે મોટરે. ૧
ધણુવારીસાસ, આજ રહો રંગમદોક્ષમે મારરાય.
એ ગીતની દાસ.

૩—રાગ કનડો કમકિ કમકિ પાય નેરરી બજલવે, ગજમતિ બાંદ, ગ
જમવે—૧ રંગબીની ગ્રાણ્ણી આવે—એ ગીતની દાસ.

૪—રાગ કુમેની ધન્યામિરી મિત્ર, દિગ્ધોકે દરમારમે લખ આવે લખ
જન, એક ન આવે નવરમખાન જાણી પધરિ દસિ દપિ જામ
બો—૧ નવરમ બધારગીવાય એ ગીતની દાસ.

૫—રાગ મોડી જનિ જકડીની—શ્રી નકશાર મનિ પ્યાષવે—એ ગીતની.

૬—રાગ કેદાર મોડી. મિથા. વીરા હો ચારે મેદરે મેલ્યા પુરય ચિવાર
સાડમ્ વી. વીચાદરા ગીતરી દાસ.

સમયસુન્દર સીખ્ય તેહના શ્રી ઉપાધ્યાય દહિજેરે,
તિણ એ દિધિ ચોપધ, સાજણ માણસ સલહિજેરે.

સી. ૨૫

વર્તમાન ગણના ઘણી ભટ્ટારક શ્રી જિનરાજેરે,
જિનસાગર સ્ત્રીસર આચારિજ અધિક દિવાજેરે.

સી. ૨૬

એ ગુરને સૂપસાહિલે એ ચઉપધ ચઢિ સુપ્રમાણેરે,
ભણુતાં મુણુતાં વાંચતાં હુઈ આણુંદ કોડિ કહ્યાણેરે.

સી. ૨૭

ધતિ શ્રી સીતારામ પ્રબંધે નવમો ખંડ સમાપ્ત.

ધતિ શ્રી રામસીતા રાસ સંપૂર્ણ.

સંવત ૧૮૮૬ ના વર્ષે સાહે ૧૭૫૧ નાના પ્રવર્તમાને માસે-
તમ માસે સુભકારી ચૈત્ર માસે સુકલપક્ષે ત્રીયોદશી તીથી ભુગુવાસરે
લીપીકૃત પં શ્રી શ્રી શ્રી ૧૦૮ શ્રી કંદ્યાણુવર્દન ગણી તત્ સીખ્ય
પં શ્રી ૫ મેઘવર્દન ગણી તત્ સીસ્ય પં. શ્રી ૫ વિવેકવર્દન ગણી
તત્ સીખ્ય પં. શ્રી ૫ ધર્મવર્દન ગણી તત્ સીખ્ય પાયરજરેણુસમાન
પં. શ્રી ૫ ક્ષેમાવર્દન ગણી વાંચનાર્ય.

જળ લગ મેર અડગ હે જળ લગ સસીયર સુર,

તળ લગ એ દોનું તપો લેખક પાઠક દોય.

લખીતં વઢવાણુ નગરે શ્રી ઋપભદ્રેવ પ્રસાદાતુ શુભં ભવતુ
કહ્યાણુમસ્તુ ॥ દે. લા. પ. કમલવિજય શિ. પદ્મવિજય પાસેતી પ્રત. પં.
૩૫ લિખિતં શ્રી મહોટકોટ મધ્યે સં. ૧૬૯૧ વર્ષે આસુ સુદિ ૩ દિને.
૫. ૯૮ પં—૧૫ આ. ક.પા. ૧૧૯ પં—૧૪ આ. ક. આથા ભંઠમાં
કવિની સ્વહસ્ત લિખિત પ્રત છે.

(૩૬૨) ખારત્રત રાસ. સં. ૧૬૮૫.

(૩૬૩) ગૌતમપૃચ્છા. સં. ૧૬૮૬.

(૩૬૪)+ શત્રુંજયરાસ સં. ૧૬૮૬ આવણુ શુદ નાગોરમાં.

આદિ— દોહા

શ્રી રિસહસર પાય નમી, આણી મન આનંદ,

રાસ ભણું રલિયામણો, શત્રુંજય સુખકંદ.

- સિતારામની ચોપઈ વાંચીને એ લાજ લેજોરે,
સાંભલહારાને તુંમહે કાંઈ સિલ્લવતનું સદેજોરે. સી. ૧૧
- જિનસાસન શિવસાસને મિતારામ ચરિત્ર સુણીજોરે,
મિન્ન મિન્ન સાસનમણી કો કો વાર્તા મિન્ન કહિજોરે. સી. ૧૨
- જિનસાસન પણિ જૂજૂયાં આચારિજનાં અભિપ્રાયોરે,
સિતા કહિ રાવણ સુતા તે પદ્મચરિત્રની કહેવાયોરે. સી. ૧૩
- પણિ વિતરાગદેવે કલો તે સાચું કરિ સરદહજોરે,
સિતા ચરિતથી મેં કલું માહરો છેહડોં મત મહજોરે. સી. ૧૪
- હું મુઠમતિ કિસં જાંણું મુઝ વાંણિ પણિ ન સવાદોરે,
પણિ જે જોડિ મેં રસ પડયો તે દેવચુરનોં પરસાદોરે. મી. ૧૫
- હું સિલ્લવત નહિ તિસો, મુઝ પોતે બહુ સંસારોરે,
પણિ સિલ્લવતનો જન્મ કહતાં, મુઝ યાસે સહિ નિસ્તારોરે. સી. ૧૬
- અપલ કવીસરનાં કલ્યાં એક મન ને વચન એ બેધરે,
કવિ કલ્પોલ બણિ કહે, રસના વાહા પણુ કેધરે. સી. ૧૭
- આહું અધકુ પણિ મેં કલું, કાઈ વિરહ વચન પણિ હોધરે,
તે મુઝ મિચ્છામિ દુક્કડ સંધ સાંભલજો સહુ મધરે. સી. ૧૮
- ત્રિણુ હજરને સાતસે માઝને સધ મથનું માનોરે,
લિખતાં ને લખાવતાં પામિજો યાન પ્રધાનોરે. સી. ૧૯
- ખરતર ગહમાંહિ દિપતા શ્રી મેડતા નગર મઝારોરે,
ગાત્ર ગણોજા ગહગહે સામગીમે સિરધરોરે. સી. ૨૦
- નગર ધરે ધણે નામ ગમું, અતગાર ધણો દરબારોરે,
ચુર ગહના રાગી ધણું, ઉતમ ધરનો આચારોરે. સી. ૨૧
- પૂતરતન રાયમલ તણા તે લઈ લખમીનો લાહોરે,
અમીપાકને નેતસી બલો લગ્નીજ રાજસી સાહોરે. સી. ૨૨
- સીતારામની ચોપઈ એહને આચહ કરિ કીધીરે,
દેશ પ્રદેસે વિસ્તરિ જ્ઞાનટહિ લિખાવનાં લિધિરે. સી. ૨૩
- શ્રી ખરતર ગહ રાજિયા યુગપ્રધાન જિનચદોરે,
પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પૂજ્યના ગણી સકલચંદ સુખકદોરે. મી. ૨૪

માતપિતા પણિ મનિ ધરું, જિણ દીધક અવનાર,

નામ લેખનઘ ગુર નમું, દીક્ષાં ન્યાન દાતાર.

૩

કરજેડી પ્રણમી કરી, કહિસિ ધણું શ્રીધાર,

અંપક સેહની ચક્રપદ અનુકંપા અધિધાર.

૪

*

*

*

*

સહુ કો લોક લલક છઠ સરજ્યું, તે જોલ ક્રેતા વંચું,

ઉદમ છઠ ઇમ પણિ ભાવી અધિકું, સમયસુંદર કલક સાચુરે. ચિં ૨૫

પદિવર્ધ ખંડ થયક એ પૂરક, પણિ સંબંધ અધૂરક,

સમયસુંદર કલક ખીજક ખંડક, સંબંધ થાસ્યક પૂરકરે. ચિં ૨૬

—ઇતિ શ્રી અનુકંપાદાનાધિકારે અંપક શ્રેષ્ઠિ સંબંધે પ્રથમ ખંડ સંપૂર્ણ:—

ફલા—હિવ ખીજક ખંડ જોલસ્યું, અંપક પામી ઝલકિ,

એ અનુકંપા દાનની, સગલી જાણું સિદ્ધિ.

૧

જન્નું કોડિ તણુક ધણી, થયક તે અંપકસેઠ,

વૃદ્ધત વિવહારિયક, તિણિ તક કીધી વેઠિ.

૨

ચવલક કોડિ સોનાતણી, આપણી માતા-વૃદ્ધ,

કિજેણીથી આણિનક, સગલી ભેલી કીધ.

૩

અંપકસેઠ અંપાપુરી, ભોગવક લીલ વિલાસ,

વ્યાપારક વાઘ્યક ધણું, પ્રગટચક પુણ્યપ્રકાસ.

૪

x

x

x

x

અંતે—

ખંડ ખીજે લલ ૭ મી રાગ ધન્યાસિરી સીતારામની ચક્રપદ
એહની લલ.

*

*

*

*

અનુકંપા ઉપરિ કલક, અંપક સેહનક દ્રવ્યતોરે,

અનુકંપા સહુ આદરક, એહથી છઠ મુગતિ એકતોરે. કે. ૧૪

સંવત ચાર સત્યોતરે, હુવા ધનેસરસરિ,
 તિજે શત્રુજય મહાતમ કધું, શિવાદિલ હજુર. ૨
 પીરજિણુંદ સમોસર્પા, શત્રુજય ઉપર જેમ,
 ઈંદ્રાદિક આગલ કધું, શત્રુજય મહાતમ એમ. ૩
 શત્રુજય તીરથ સારિખું, નહિ છે તીરથ કોય,
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાસમે, તીરથ સધલાં જોય. ૪

x

x

x

x

અંતે—

ઘાત ૬

શત્રુજય મહાતમ સાંભલીએ, રાસ રચ્યો અનુસાર,
 જે ભવી ગાવે ભાવશું એ, આનંદ હોય અપાર. શ. ૨૦
 શત્રુજય રાસ સોહામણો એ, સાંભળમે સદુ કોય,
 ધર ખેડાં ભણે ભાવશું એ, તણુ જગ્યાદસ હોય. શ. ૨૧
 સણુશાલી ધિર અતિ બસોએ, દયાવંત ઘતાર,
 શત્રુજય સધ કરાવીયો એ, જેસણમેર મઝાર. શ. ૨૨
 ‘શત્રુજય મહાતમ’ અંધથી એ, રાસ રચ્યો મુખંકાર,
 રાસ ભણ્યો શત્રુજ તણોએ, નધર નાગોર મઝાર. શ. ૨૩
 ગિરિઓ ગમ્મ ખરતર તણોએ, શ્રી જિનચંદ સુરીશ,
 પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પુજ્યનાએ, સકલચંદ સુજગીસ. શ. ૨૪
 નામ શિષ્ય જગ જાણીયે એ, સમયસુંદર ઉવડ્યાય,
 રાસ રચ્યો તેણે રચ્યોએ, સુણતાં આનંદ થાય. શ. ૨૫

પ્ર૦ ભીમશીમાણેક-૨૯૧ સમુચ્ચય પૃ. ૨૭૦-૨૮૦.

(૩૬૫) અષ્ટમેષ્ટીની ચોપડ સં. ૧૬૯૫ ત્રણેરમાં
 આદિ—

જાણેર માહે જાણીયઈ, પારસનાથ પ્રતક્ષ,
 પ્રહ ઉડીનઈ પ્રજુમનાં, સાનિધિ કરઈ સમક્ષ. ૧
 ગદ ગપરિ ગદ્યકિ નિલક, સોવનગરિ સિણુગાર,
 મદાવીર પ્રજુમુ મુદ્ય, દેકલ તિનક દાનાર. ૨

આવકનાં વ્રત તો પલઘ, જો હુંધ ગુણ ધકિવીસ,
નામ તુમે તે સાંભલો, વાર વિસવાવીસ.

*

*

*

*

અંતે—

સંવત સોલ છતું સમઘએ, આસૂભાસ મઝારિ,
અમદાવાદઘ એ કલ્લઘએ, ધનદત્તનઉ અધિકાર.
શ્રી ખરતર ગચ્છ રાજ્યઉએ, શ્રી જિણુચંદ સૂરીસ,
પ્રથમ સીસ જગિ પરગઝએ, સકલચંદ તસુ સીસ.
સમયસુંદર સંબંધ કલ્લઉ એ, જિનસાગર સૂરિરાજ,

(ભવિન્નનનઘ હિતકાજ પાઠાંતર)

ભણુતાં ગુણુતાં ભાવસુએ, સીજઘ વંછત કાજ.

—સર્વ ગાથા ૧૬૧ શ્રી સમયસુંદર મહોપાધ્યાયાનાં પૌત્રેણ પં.
હર્ષકુશલગણિના સંશોધિતા સા. હરજી ધનજી સુઆવકાચહેણ પત્ર. હા.
ભં. પાટણ. —લિં સૌભાગ્યવિજય ગણિ (લાલવિજય શિ.) લિ. શ્રા.
કેસરબાઈ વાચનાર્થ ૧૧-૧૧ ઘો. —૫-૯ અમ.

—સં. ૧૭૪૯ વર્ષે કાત્તિક વદિ ૨ ગુધે વ્યવહારશુદ્ધિ વિષયે
૬-૧૯ (વિંધ)

—સં. ૧૭૨૪ વરયે આષાઠ સુદિ ૧૫ દિને ત્રિખિત મહોપા-
ધ્યાય શ્રી ૫ શ્રી અમૃતવિજય ગણિશિષ્ય ગણિ દીપ્તિવિજયેન
(ઉદયપુર ભં.)

ખીજી પ્રતમાં છેવટે નીચે પ્રમાણે છે:—

સમકિતનું ફલ માગીઘએ ધનદત્ત રિખિનઘ પાસિ, સં.
તુમ્હ પામિઉ તે આપજયો એ મુઝ મનિ પૂરયો આસ, સં.
સમયસુંદર સંબંધિ કહિઉ એ જિનસાગર સૂરિરાજ સં.
ભણુતાં ગણુતાં ભાવસુએ એ સીઝઘ વંછિતકાજ. સં.
—વિવેકવિજય (ધુમટાવાલો ઉપાશ્રય) ઉદયપુર ભં.

સંવત સોલપન્થાણુયર્ધ મઠ ઝાઝોર માહે જોડીરે,
ચંપક સેઠની ચક્રપદ અગિ આલસ નઈ ઉધ છોડીરે. ૩. ૧૫

શ્રી ખરતર મઠ રાજ્યક, શ્રી મુગપ્રધાન જિણુચદોરે,
પ્રથમ શિષ્ય શ્રી પૂજ્યના, સકલચંદ મુણિદોરે. ૩. ૧૬

સમયસુંદર શિષ્ય તેહના તિણુ ચક્રપદ કાંધી એહોરે,
શિષ્ય તણુષ આમદ કરી જે ઊપરિ અધિક સનેસોરે. ૩. ૧૭

નરનારી રસિયા હુસ્યમ તે સાંમઝિસ્યમ સદા આવીરે,
સુધડ સુકદી એ જણ્યા, વાયજ્યો લક્ષી વાત બણુવીરે. ૩. ૧૮

—પૂર્વોક્ત ગાથા ૧૪૪ ગાથા મીલને સર્વ ગાથા ૧૬૧ પ્રથમ
ખંડ ૩૪૪ ગાથા મીલને ખંડદ્વય સર્વ ગાથા ૫૦૬ ત્રયાંશ્ય શ્લોક
૭૦૦ સં. ૧૬૬૯ આ. ૧૦ ૫ લિપીકૃતા ૨૩—૧૪ આ. ૬.

—ત્રયાંશ્ય ૫૦૬ પત્ર ૧૫— ધો. રત્ન. ૩.

—સિપિના એયં પંડિત ચારિત્રવિજય—યતિ વિવેકવિજય (ધુમટા-
વાયો ઉપાશ્રય) ઉદયપુર ભં.

—ઈતિશ્રી દાનાધિકારે ચંપકશ્રેષ્ઠી ચતુ.ખપદી સંપૂર્ણ—સં. ૧૮૭૬
ના વર્ષે શાકે ૧૭૪૨ પ્રવર્તમાને શ્રી જોડિયા મિંદર મધ્યે સિં પૂજ્ય
ઝડપિ માલજી તત્સિ. પાંડવ ત-મધ્યે સિં ઝડ. સિવજીમાલજી શિષ્યાએ
પઠનહેતવે પા. ૧૩ પં. ૧૫ રાજકોટ પૂ. અ.

(૩૬૬) ધનદત્ત ચક્રપદ (વ્યવહારસુદ્ધિ ચોપદ) સં. ૧૬૯૧
આસોમાં—અમદાવાદમાં.

આદિ—

શાંતિનાથ જિન સોલગો, પ્રણુમુ તેહના પાય,
વ્યવહારસુદ્ધિ ઉપરિ કહોહ, ચક્રપદ ચિત લગાય. ૧

ભગવંત ભાષઈ બો ભવિક, મોટા સાધનો ધર્મ,
જેહયા મુગતિ જાછઈ, સાસતાં લહિયઈ સર્મ. ૨

દીસઈ તે અતિ દોહિલો, સરવીર કરઈ કેઇ,
આવકનો ધર્મ સોહિલો, દેવચોક સુખ દેઇ. ૩

પહિલું સાધુ સતીતણું કીધા ધણા પ્રબંધ,
 હિવ વલિ સૂત્રચક્રી કહું, દૂપદીનઉ સંબંધ.
 એક સૂત્ર ખીજું સતી, ઉત્તમ એહની જોડ,
 સુણતાં આનંદ બિપનઈ, કરમની તૂટઈ કોડિ.
 વૃદ્ધપણુધ મઠ ચઉપધ, કરિવા માંડી એહ,
 સૂત્ર સતી નઈ સાધસ્યું, મુઝ મનિ અધિક સનેહ.
 મત કરઉ ઉંધ નઈ વારતા, સાંભલતાં સહુ કોય,
 આપન પ્રીછધ અન્યનધ, અંતરાય પણિ હોય.
 જ્ઞાતા સૂત્ર અરથ ચક્રી, ભાષ્યઉ શ્રી ભગવંત,
 સુધરમ સામી ગુથિયઉ, સૂત્ર ચક્રી મતિમંત.
 કરજોડી જાંબૂ કહઈ, સુધરમ સામિનઈ એમ,
 પનરમઉ ધન્નાન કહાઉ સોલમઉ અધ્યયન કેમ.
 સુધરમ સામી ધમ કહઈ, સુણિ જાંબૂ સુવિચાર,
 મહાવીર મુઝનઈ કહાઉ, તિમ કહું તે અધિકાર.

x

x

x

x

અંતે—

ત્રીજો ખંડ હાલ સાતમી-રાગ ધન્યાસિરી.

પાસ જિણુંદ જુહારીયધ એહની.

સુધરમ સામી પાંચમઉ ગણુધર જાંબૂનધ ભાપધર,
 ન્યાતા સૂત્રનઈ સોલમઉ, એ અધ્યયન સહુની સાપધર.
 દૂપદીની એ ચઉપધ મઈ, વૃદ્ધપણુધ પણિ કીધીરે
 શિષ્યતણુધ આગ્રહ કરી, મઈ લાભ બિપરિ મતિ દીધીરે.
 એક સતી વલી સાધવી એ વાત બાહિ ધણું મોટીરે,
 દૂપદી નામ લેતાં ચક્રાં, તિણુ કરમની તૂટઈ કોટીરે.
 એક સંખ દૂધમઈ ભર્યાઉ, માનીતી સુતસ્યું મોહધરે,
 સૂત્ર ગુણુધ સંખરધ કંઠ તસુ સુનરના સુખ સોહધરે.

૧

૨

૩

- (૩૬૭) સાધુવંદના સં. ૧૬૯૭ —લીં૦
 (૩૬૮) પુણ્યાદય રાસ. —૩; રત્ન.
 (૩૬૯) મુસદ્દા રાસ.
 (૩૭૦) પુંજાપિનો રાસ. (બે.)
 મયજુરેહા રાસ.

જીવરાશી ક્ષમાપના

હવે રાણી પદમાવતી, જીવરાશી ખખાવે,

આ ઉપરનાં બંને પ્રત્યેકપુદ્ધ રાસમાં અંતર્ગત છે.

- (૩૭૧) દ્રૂપદી સંખંધ સં. ૧૭૦૦ ગ્રાહ માસ, અમદાવાદમાં.
 આદિ— દહા.

શાંતિનાથ પ્રજુમું સદા, પ્રજુમું સદ્યુર પાપ,

શ્રુતદેવી સાનિધિ કરી, અધગ ટલક અંતરાય. ૧

માનપિતા પશ્ચિ માનીયછ, જિજ્ઞ દીધક અવતાર,

દીક્ષા શરૂ વિદ્યાતણક, એ મોટક ઉપગાર. ૨

સં. ૧૬૭૨માં વિશેષચતક સંસ્કૃતમાં રચેલ છે જેની પ્રસારિત નીચે પ્રમાણે છે:—

શ્રીમત્પરતર ગચ્છે શ્રીમર્જિનસિંહસરિ શરણાયે

સામ્રાજ્ય કુર્વાણે મુગપ્રધાનાખ્ય ગિરદધરે. ૧

વિક્રમસવતિ લોચન મુનિદર્શન કુમુદ બાંધવ પ્રભિને,

શ્રી પાર્શ્વજન્મ દિવસે પુરે શ્રી મેડતા નગરે. ૨

મુગપ્રધાન પદવી શ્રી અક્ષયરસાહિના,

ચેળ્યો દત્તા મહાભાગ્યા: શ્રી જિનચંદ્રસૂર્ય: ૩

તેષાં શિષ્યો મુખ્ય સ્વહસ્તદીક્ષા સકલચંદ્રગણિ:

તત્તિજીવ્ય સમયસુંદરસુપાદકૈરકૃતચતકમિદમ્. ૪

—સં. ૧૭૨૭ વર્ષે આવજુ વદિ ૪ દિને રાનિવારે શ્રી ગુદામધે
 પં. કલ્યાણનિધાનમુનિનાતિ વાસિના પં લખિયંદ્ર મુનિ સિપિયકે.
 (વિ. ધ. બં.)

શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ હો, શ્રી જિનસિંધ સૂરીસ,
સકલચંદ્ર સુપસાધ હો સમયસુંદર ભણુઈ સીસ.

૩૮

—પત્ર ૩ હાલા. ભં. પાટણુ દાખડો ૮૨

(૨)+ કર્મછત્રીસી સં. ૧૬૬૮ માહ સુદ ૬ સુવતાનમાં

આદિ—

રાગ આસાહરી

કર્મચક્રી છુટે નહીં પ્રાણી, કર્મ સખલ દુખ ખાણુછ,

કર્મ તણે વશ જીવ પડ્યા સહુ, કર્મ કરે તે પ્રમાણુછ. કરમ. ૧

x

x

x

x

અંતે—

શ્રી સુવતાન નગર મૂલનાયક, પાર્શ્વનાથ જિણુ જ્ઞેયછ,

વાસુપૂજ્ય શ્રી સુમતિ પ્રસાદે, લોક સુખી સહુ ક્રોધછ. ક. ૩૩

શ્રી જિનચંદ્રસૂરિ જિનસિંધસૂરિ, ગચ્છપતિ ગુણુ ભરપૂરછ,

સિંધુ જસલમેરી આવક, ખરતર ગચ્છ પડુરછ. ક. ૩૪

સકલચંદ્ર સદ્ગુરુ પસાયે, સોલસે અડસઠીછ,

કર્મછત્રીસી એ મઈ કીધી, માહ તણી સુદ છઠીછ. ક. ૩૫

કર્મછત્રીસી કાને સુણીને, કરજે ત્રત પચ્ચખાણુછ,

સમયસુંદર કહે શિવસુખ લેશો, ધર્મતણો પરમાણુછ. ક. ૩૬

—પ્ર૦ ચૈત્ય૦ આદિ સંગ્રહ ભાગ ૩ પૃ. ૨૨૯

(૩) શીલછત્રીશી

(૪) પુણ્ય છત્રીશી

(૫) સંતોષ છત્રીશી

(૬) +ક્ષમા છત્રીશી

}

સં. ૧૬૬૯ સર્વ પૃ. ૧૦—અમ૦

આદિ—

આદર જીવ ક્ષમાગુણુ આદર, મ કરિશ રાગ ને દ્રેપછ,

સમતાયે શિવસુખ પામીજે, ક્રોધે કુગતિ વિશેષછ.

આ. ૧

*

*

*

*

ધનવંત વિનયધરમ વધી, એક બાપ નહ સંયમ ધારીરે,
 વૃદ્ધ ગીતારથ ગુરુ વધી એહની મનિ આવધ સારીરે.
 અમઘવાદ નગરમાહે, સંવત સત્તરસઠ વરેરે,
 માહ માસ યદ્યં ચઉપર્ધ હુસી મણુસને હરેરે. ૬. ૫
 વાયક હરપનંદન વધી હરપકુસલર્ધ સાનિધિ કીધીરે,
 લિપથુ સોઝલુ સાહચ્ય યકી, તિથુ પુરત પુરી કરિ દીધીરે. ૬. ૬
 શ્રી જિથુચંદ સરીસર, શ્રી સકતાચંદ તમુ સીસોરે
 સમયસુદર શિષ્ય તેહના, શ્રી સંધનર્ધ ઘર્ધ આસીસોરે. ૬. ૭
 ખરતર ગણ તણુહ બણી, જિનસાગરસરિ વિરાજધરે,
 સમયસુદર કહધ ચિર જીવક, દિન દિન પ્રતિ સખલ દિવાજધરે. ૬. ૮
 ત્રિલુખડ ઇથુ ચઉપર્ધ, વધી અતિ બધી ચઉત્રીસ ચઉત્રીસ ઢાલોરે,
 સમયસુદર કહધ વંદના સીલ પાલધ તેહનર્ધ ત્રિપ્રભોરે. ૬. ૯

—છતિશ્રી સમયસુદર મહોપાધ્યાય વિરચિતે દ્રુપદીસતી સંખ્યે
 ત્રિતીય ખંડ સમાપ્ત. તત્સમાપ્તો સમાપ્ત એવં ચતુઃપદી પ્રથમ ખંડે
 દાલ ૧૫ સર્વ ગાથા ૩૧૧ દ્વિતીય ખંડે દાલ ૧૨ સર્વ ગાથા ૧૫૧
 તૃતીય ખંડે દાલ ૭ સર્વ ગાથા ૧૪૪ સર્વાર્થ. દાલ ૩૪ સર્વાર્થ.
 ગાથા ૬૦૬ સવત ૧૭૦૫ વર્ષે આપાદ વદિ ૧૩ શુકે લિખિત પાનાં
 ૩૦-૧૩ મે. લા. પોદરા.

હવે આ સુપ્રતિષ્ઠિત વિદ્વાન કવિની નાની મીઠી કૃતિઓની દીપ
 નીચે પ્રમાણે છે.—

(૧) પોપત્રવિધિ સ્તવન સં. ૧૬૬૭ આગસ્ટ સુ. ૧૦ ગુરુ મરોટમં
 અતે—

ઉત્કૃષ્ટી પોપા તણી વિધિ કહી ઉપગાર,
 જેસલમેરી સધનર્ધ હો, આમહ કરી સુવિચાર. ૩૬
 સોલધસઘે સતસઠિ સમજહો નગર મરોટ મઝારિ,
 મગસરિ મુદિ દ્યમી દિનધહો, શુભ દિન સુર ગુરવારિ. ૩૭

—શ્રી બાપા મધે સં. ૧૭૫૧ વરખે ભાદ્રવા શુદ્ધ ૮ દનૌ લખતં
રાએચંદ રાએસંધ. ઉનાના વડીલ મોરારજીભાઈના મારી પાસે આવેલા
એક ચોપડામાં છે. —૨-૧૪ આ. ક.

—પ્ર. રત્નસાગર પૃ. ૧૫૪. રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૧૮૩

(૯) +દાદાજી (જિનકુશલસૂરિ) રત.

આદિ—આયો આયોજી સમરંતા દાદોજી આયો.

(૧૦) પ્રતિમા રત૦ ૭ કડી—આદિ—શ્રી જિનપ્રતિમા હો જિન
સારખી કહી, એ દીઠાં આણુંદ.

અંતે—

પારસનાથ હો તુઝ પરસાદથી, સદ્વહના મુઝ એહ,
ભવ ભવ હોજ્યો હો સમયસુંદર કહૈ, શ્રી જિનપ્રતિમાયું નેહજી શ્રી.
(મારી પાસે છે)

(૧૧) ઉદ્ધયન રાજર્ષિ ગીત—૨૦ કડી.

અંતે—

મુગતિ પદ્મતા મુનિવર, ભગવતિ અંગ વિચાર મુઝ
સમયસુંદર કહધ પ્રભુમતાં, પાંખીજઈ ભવપાર ૨૦. મુઝ
(મારી પાસે છે)

(૧૨) +શત્રુંજય મંડન આદિ બૃહત્તેત૦—૩૧ કડી.

આદિ—

ખે કર જોડી વીનવુંજ, સુણિ સાખી સુવદીત,
કૂડ કપટ મૂંડી કરીજી, વાત કહું આપવીત.

અંતે—

કલશ

ધમિ ચઢિય શેત્રુંજ ચરણ ભેટયા, નાભિનંદણુ જિણુ તણા,
કરજોડિ આદિ જિણુંદ આગધ, પાપ આલોયા આપણા,
શ્રી પૂજ્ય જિણુચંદ સૂરિ સદ્ગુર, પ્રથમ શિષ્ય સુજસ ઘણધ,
ગણિ સકલચંદ સુસીસ વાચક, સમયસુંદર ગુણુ ભણધ.

પ્ર૦ રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૨૩૫ થી ૨૩૭ (મારી પાસે છે)

અતે—

નગરમાંહે નાગોર નગીનો, જિહાં જિનવર પ્રાસાદજી,
 આવક લોક વસે અતિ સુખિયા, ધર્મતણે પરસાદજી. આ. ૩૪
 ક્ષમાખત્રીશી ખાંતે કીધી, આતમપર ઉપગારજી,
 સાંભલતાં આવક પશુ સમજ્યા, ઉપશમ ધર્મે અપારજી. આ. ૩૫
 જુગપ્રધાન જિજ્ઞસ્યંદ સુરીસર, સકલચંદ તસુ શિષ્યજી,
 સમયસુંદર તસુ શિષ્ય ભણે ઇમ, ચતુર્વિધિ સંધ જગીરાજી આ. ૩૬.
 —જૈ. પ્ર. ૩૬૯

(૭)+ અમરસરપુર મંડન શીતલનાથસ્ત. ૧૫ કડીનું
 આદિ—મોરા સાહેબહો શ્રી શીતલનાથકિ, વીનતી સુણો એક મોરડી.
 અતે—

ઇમ અમરસરપુર સંઘસુખકર માત નંદાનંદણો,
 સકલાપ શીતલનાથ સાખી સકલ જણુ આનંદણો;
 શ્રી વચ્છલંછન વરણુ કંચણુ રૂપ સુંદર મોહજો,
 એ તવન કીધક સમયસુંદર સુણુત જન મન મોહજો. ૧૫
 પ્ર. કા, ખારી પાસે છે. પ્ર૦ રત્નસાગર ૫. ૧૪૫

(૮)+મહાવીર સ્ત૦ વિનતિરૂપે—જેસલમેરમાં.

આદિ—

વીર સુણો મુજ વીનતિ, કરજોડી હો કરે હું મનની વાત,
 ખાલકની પદે વીનતું, મોરા સાખી હો તુ ત્રિભોવન તપત,
 વીર-સુણો, મોરી વીનતી. ૧

અતે—

કલસ

ઇમ નયર જેસલમેરમડણુ, તીર્થકર ચોલીસમે
 સાસનાધીય સિંહલછન સેવતા સુરતરસમે
 જિનચંદ ત્રિશલામાતનદન સકલચંદ કલાનિચો,
 વાચનાચાર્ય સમયસુંદર, સંયુષ્ઠો ત્રિબુવનતિચો. ૧૬

વીક્રમપુર સિલુગારહો લાલ, રિપમ જિલ્લેસર ગુણુ ભર્યો, મોરાલાલ,
નાભિરાયાં કુલચંદ, મરદેવી માતા ઉર ધર્યો-૧ મા.

અપૂર્ણ મારી પાસે છે.

(૧૫) પાર્થનાથજિન પંચ દૃશ્યાણુક સ્ત૦ ૫૧ કડી. સં. ૧૬૫૬
વૈ. સુ. ૩ જેસલમેરમાં આદિજિન પારણુ દિને.

આદિ—

પુરિસાદાણી પરગડઉ, જેસલમેર જિલ્લુંદ,
પંચ યશ્યાણુક તેહના, પભણિસુ પરમાણુંદ. ૧
જિનવરના ગુણુ ગાવતાં, લહિયઈ સમકિત સાર,
ગોત્ર તિથંકર પાંધિયઈ, લહુ તરિયઈ સંસાર. ૨
રાગ ભેદ રલિયાંમણા જાણુમ ચતુરસુખાણુ,
ભાવ ભગતિ ગુણુ ગાવતાં, જીવિત જનમ પ્રમાણુ. ૩

* * * *

અતે—

રાગ ધન્યાસિરી.

ધમ થુણુક જેસલમેરમંડન, દુરિત ખંડન સુભ મનઈ,
રસ દરણુ દરસણુ તરણુ વરસઈ, આદિ જિણુ પારણુ વિનઈ. ૫૦
જિનચંદસૂરતિ સકલચંદન મૃગમદા કેસર કરી,
પ્રહ સમમુન્દર પાસ પૂજઈ, તેહની ધન્યાસિરી. ૫૧

૩-૧૧ (મારી પાસે છે)

(૧૬) તીર્થમાલા સ્ત૦

આદિ—

શ્રી શેત્રુંજે ઋષભ સમોસર્યા, ભલા ગુણુભર્યાંરે,
સીધા સાધુ અનંત, તીરથ તે નમુરે.

અતે—

શેત્રુંજની કારણી નવાનગરમારે, શ્રી રાજસી ભરાવ્યા ખિંચ, તી.
તીરથ યાત્રા ફલ તીહાં હોજ્યો મુજ ધડારે, સમયમુન્દર કહે એમ. તી.

—મારી પાસે છે. પ્ર. રત્નસમુચ્ચય પદ્ય.

(આનું ખીજું નામ આશ્રાયણ ગણિત આદિ સ્તં છે. પ્ર. ચૈત્ય. આદિ સં. ભાગ ૨ જો. આ સ્તવન પોને શત્રુજય યાત્રા કરી ત્યારે કર્યું છે તે માટે શત્રુજય રાસ પોતે કર્યો છે તેમાં આશ્રાયણનો ઉલ્લેખ જુઓ.)

૧૨ અ + સકલ શાશ્વત ચૈત્યનમસ્કાર સ્તં ૫ લગ્ન.

આદિ—

રિષભાનન વ્રધમાન, ચંદ્રાનન જિન, વારિણે નામે જિજ્ઞાએ. ૧

તેહતણા પ્રાસાદ ત્રિજુવન સાસતા, પ્રણયું મિંબ સોહામણા એ. ૨

x

x

x

x

અતે—

કવરા.

ઈમ શાસતા પ્રાસાદ પ્રતિમા સંયુપ્પા જિનવર તણા,

ચિહ્નું નામ જિનચંદ તણા ત્રિજુવન સકલચંદ સુહાવણા;

વાચનાચારિજ સમયસુંદર ગુણ બણે અભિરામ એ,

ત્રિહ્નું કાલ ત્રિકરણ શુદ્ધ હોયજો સદા મુજ પ્રણામ એ.

—પ્ર. રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૨૨૮ થી ૨૩૦.

(૧૩) + મહેવામંડળ પાર્થનાથ સ્તં (પાર્થનાથનો છંદ) ૮ કડી.

આદિ—

આપણુ ધર બધી લીલ કરઉં, નિજ પુત્ર કસંસુ પ્રેમ ધરઉં,

તુમ્હે દેસ દેસંતર કાંઈ દ્રઢિઈ, નિત નામ જાપઉં શ્રીના-કાઠઈ. ૧

x

x

x

x

અતે—

શ્રી પાસ મહેવાપુર નગરે, મહ બેટયઉં જિજ્ઞુવર દરપ બરે,

ઈમ સમયસુંદર કહધ ગુણ જોડઉં, નિતં . ૮

પ્રં ને. પ્ર. ૫ ૨૩૨ (મારી પાસે છે)

(૧૪) વીકાનેર મંડળ ઋષભજિન સ્તં

આદિ—

રાલ ઝિરમિર વરસે મેહ હો રાગ પરનાથે પાંચી વહે-એ દેશી.

(૧૯) +સીમધર સ્વામી સ્તો

આદિ—

ધન ધન ક્ષેત્ર મહાવિદેહજી, ધન પુંડરિક ગિરિનામ,
ધન ધન તેહના માનવીજી, નિત ઉડી કરેરે પ્રણામ.

૧

x

*

*

*

અતે—

સમયસુંદરની વંદનાજી, માનજો વારોવાર,
જો કરજોડી વીનવુંજી, વીનતડી અવધાર.
શ્રીમંદિર સ્વામી કહીધરે, હું મહાવિદેહ આવીસ,
જયવંતા જિનવર કહીધરે, હું તુંમને વાંદીસ.

૯:

—અનંત. સઝાયોમાં.

જૈ. પ્ર. ૩૧૪

(૨૦) +રાણકપુર સ્તો સં. ૧૬૭૬ માગશર જાત્રા કરી.

આદિ—

રાણપુરે રણિયામણુરે લાલ, શ્રી આદીસર દેવ મન મોહું રે.

અતે—

સંવત સોલ જિયંતરેરે લાલ, મિગસિર માસ મઝાર, મં
રાણપુરે યાત્રા કરીરે લાલ, સમયસુંદર સુખકાર, મં

૭.

પ્ર. રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૨૩૨. જૈ. પ્ર. ૭૦

(૨૧) +અષ્ટાપદ સ્તો

આદિ—

મનડો અષ્ટાપદ મોહો માહરોજી, નામ જપું નિશદીશજી.

અતે—

દેવ ન દીધી મુઝને પાંખડીજી, આવું કેમ હજૂરજી,
સમયસુંદર કહે વંદનાજી, પ્રહ ઉગમતે સૂરજી.

મં. પ.

પ્ર. રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૩૪૨.

(૧૭) સાયોરમંડન વીરસ્તં સં. ૧૬૭૭ માહ માસ
આદિ—

ધન્ય દિવસ મેં આજ જુહાર્યો, સાયોરો મહાવીરજી,
અતે—

ધમ નયરથી સાયોર મંડન, સિંહલંછન સુખ કરો.
સકલાપ મૂરતિ, સકલ સરતિ, માત ત્રિસદા ઉરિ ધરો,
સંવત સોલેસે સત્યોત્તર માહ માસ મનોહરો,
વીનબો પાઠક સમયસુદર પ્રગટ તું પરમેસરો. ૧૪.
—મારી પાસે છે.

(૧૮) મુનિસુવત સ્વામી સ્તં ૧૪ કડિતું.

આદિ—

જંબૂદીપ સોહામણો, દક્ષિણ ભરત ઉદાર,
રાજગૃહ નમરી ભલી, અલકાપુરી અવતાર. ૧
શ્રી મુનિસુવત સામિજી, સમરતાં સુખ યાપ,
મનવંછિત ફલ પ્રાપ્તિમધ, દેહગ કુરિ પલાય.

* * * * *

અતે—

કલસ

ધમ પય કલ્યાણિક ત્રિભુવન રાય, ૧૫
મુનિસુવત સાગી વીસમે, જિનવરરાય વીસમે,
જિણવરરાય જગત સુર, ભયભંજણ ભમવંત,
નિગકાર નિરંજન નિરૂપમ અનંદામર અરહંત
શ્રી જિનચંદ વિનેય સિરોમણી સકલચંદ ગણી સીસ,
વાચક સમયસુદર ધમ પમણુધ, પૂરક મનહ જગીસ. ૧૪
—વા. સાંગીદાસ ગણિ લિખતં. ૧-૧૫ મારી પાસે છે.

પ્ર. રત્નસમુદાય પ. ૫૧૪

અંતે—

પાર્શ્વનાથ પ્રસાદ કરીને, મહારી પૂરો ઉમેદરે,
સમયસુંદર કહે હું પણ પામું, જ્ઞાનનો પંચમો ભેદરે—પંચમી૦

—પ્ર૦ રત્નસાગર પૃ. ૧૭૦, જૈનપ્રભોધ પૃ. ૯૦

(૨૫) +ઉપધાન તપ સ્ત૦ (૭ ઉપધાનનું હુંક વર્ણન)

આદિ—

શ્રી મહાવીર ધરમ પરગાસે, બેડી પરપદ બારણ,
અમૃત વચન સુણી અતિ મીઠા, પામે હરપ અપારણ. ૧
સુણો સુણોરે આવક ઉપધાન વહા વિન કિમ સૂઝે નવકાર.
ઉતરાધ્યયન બહુ શ્રુત અધ્યયને, એ ભણ્યો અધિકારણ. સુ. ૨
મહાનિશીથ સિદ્ધાંત મોહિ પિણ, ઉપધાન તપ વિસ્તારણ,
અનુક્રમે શુદ્ધ પરંપર દીસે, સુવિદિત ગચ્છ આચારણ. સુ. ૩

*

*

*

*

અંતે—

કલશ.

ઠમ વીર જિણુવર ભુવણ દિણુવર માતા ત્રિશલાનંદણો,
ઉપધાનનાં ફલ કહે ઉત્તમ ભવિય જન આનંદણો,
જિનચંદ્ર યુગપરધાન સદ્ગુરુ સકલચંદ્ર મુનીસરો,
તસુ સીસ વાચક સમયસુંદર ભણે વંચિત સુખકરો. ૧૮

—પ્ર. રત્નસમુચ્ચય પૃ. ૫૫૧, રત્નસાગર ભાગ ૧ પૃ. ૪૮૨.

(૨૬) +દાનશીલ તપ ભાવ પર પ્રભાતી.

આદિ—

રે જીવ જૈનધર્મ કીજીયે, ધર્મના ચાર પ્રકાર,
દાન શીયલ તપ ભાવના, જગમાં એટલું સાર—રે.

પ્ર. જૈન સ. માળા; ચૈત્ય૦ આદિ સં. ૩.

(૨૭) +માયાપર સ.

આદિ—માયા કારમીરે માયા મ કરો ચતુરસુખણ.

+જીવરાશી ખમાવવાપર.

(૨૨) +એકાદશી સ્તો ૧૩ કડિતું સં. ૧૬૮૧ જસસમેરમાં

ચોપાઈની દેથી.

આદિ—

સમવસરણુ બેઠા ભગવંત, ધર્મ પ્રકાશે શ્રી અરિહંત,
બારે પરખા બેડી રડી, માગસર સુદી અગીવારસ વડી. ૧

* * * *

અંતે—

જેસલ સોલ છયાસી સમે, કીધું સ્તવન સદુ મનગમે,
સમયસુંદર કહે દાહાડી, માગસર સુદી અગીવારસ વડી. ૧૩

આમાં મિત્ર એકાદશી પર્વતું મહાત્મ્ય છે.—પ્ર૦ ચૈ૦ આદિ સંગ્રહ

બા. ૩ પ. ૫૪ રત્નસાગર પ. ૧૪૪, રત્નસમુચ્ચય પ. ૧૭૨.

(૨૩) +પંચમી વૃદ્ધ (મોટું) સ્તો (ગાનપંચમી પર ૩ દાલ ૨૫
કડિતું સ્ત.

આદિ—

પ્રણમુ શ્રી ગુર પાપ, નિર્મલગાન ઉપાપ,
પંચમી તપ બહુએ, જનમ સફલ મિથું એ. ૧

અંતે—

ધમ પંચમી તપ ફલપ્રશ્નક વર્દમાન જિણેસરો,
મઈ યુપયો શ્રી અરિહંત ભગવંત, અતુલબલ અલવેસરો,
જયવંત શ્રી જિનચંદસરિજ, સકલચંદ નમસિયો,
વાચનાચારિજ સમયસુંદર, ભગતિબાવ પ્રસસિયો.

—પ્ર૦ રત્નસમુચ્ચય પ. ૧૬૮, રત્નસાગર પ. ૧૩૭ શ્રી ગાન-
પંચમી (જિ. ધ. સભા. બાવ.)

(૨૪) +પંચમીપર લઘુ સ્તો ૫ કડી.

આદિ—

પંચમી તપ તુમે કરોરે પ્રાણી, નિર્મલ પામો ગાન.

અતે—રાતી શલા અણસણ લીએરે હાં, ચડતે મન પરિણામ. મેરે.
સમયસુન્દર કહે તેહનેરે હાં, ત્રિકરણ સુદ પ્રણામ. મેરે. ૯
(૩૧) +નિંદાવારક સ. ૫ કડી.

આદિ—

નિંદા મ કરતે કોઈની પારકારે, નિંદાનાં બોલ્યાં મહા પાપરે.

(૩૨) +અનાથીઋષિ સ. ૯ કડી. પ્ર૦ રત્નસ. જૈ. પ્ર.

આદિ—

શ્રેણિક રયવાડી ચઢ્યો, પેખિયો મુનિ એકંત,
વરરૂપ કાંતિએ મોહિયો, રાય પૂજે રે કહો વિરતંત—
શ્રેણિકરાય હુંરે અનાથી નિર્ઘથ.

(૩૩) +આહુબલ સ. ૭ કડી.

આદિ—

રાજતણા અતિ કોબિયા, ભરત આહુબલ મૂંઝેરે,
મુંઝ ઉપાડી મારિવા, આહુબલ પ્રતિબુઝેરે.

—વીરા મારા ગબથકી ઉતરો.

(૩૪) +અરણિક (અર્હતક) મુનિ સ. ૮ કડી.

આદિ—

અરણિક મુનિવર ચાલ્યા ગોચરી, તડકે દાઝે સીસોળ,
પાય ઉવરાણારે વેલૂ પરજલેરે, તન સુકુમાલ મુનીસોળ—અરણિક

(૩૫) +શાલિભદ્ર સ.

આદિ—

પ્રથમ ગોવાળિયાતણે ભવેળ, દીધું મુનિવર દાન.

(૩૬) +મેઘરથરાય સ.

આદિ—

દશમે ભવે શ્રી શાંતિળ, મેઘરથ જીવડો રાય રૂડારાજ.

જૈ. પ્ર. ૩૬૯

સ. મા. પૃ. ૧૩૦

આદિ—હરે રાણી પદમાવતી જીવરાણિ ખમાવે.

અતે—

રાગ વૈરાડી ને મુખે, એ ત્રીજી દાસ

સમયસુંદર કહે પાપથી, છૂટે તતકાઃ. ૬૯૦ ૩૩

(આ સંજાય સ્વતંત્ર નથી પણ તે આર પ્રત્યેકબુદ્ધ રાસમાંથી નેમિરાજપિના ખંડમાં છે.)

(૨૮) આદીસર વિનતિ.

આદિ—

આદીસર હો સોવનકાય, તેજઈ રવિ જિમ દીપતો

સુર કિંનર હો સેવક પાય, મોહ મહાભડ જપતો— ૧

ને અદ્વનિશિ હો પ્રજુમે સામિ, ત્યાં ઘર સદા વધામણા,

ચક્ર ગઈ દુખ હો ટાલણુદાર, જિનવર નામ સુદામણે. ૨

વીનતડી હો ઈકે અવધારિ, કરમેડી કવિયણુ કહે,

તું સમરથ હો ઇણુ સસારિ, તુઝ કીરતિ જગિ મહમહે. ૩

અપૂર્ણ—મારી પાસે છે.

૨૯ નાગલા ગીત.

આદિ—ભવદેવ ભાઈ ધરિ આવીયોરે, પ્રતિજૂઝી મુનિરાયરે,

નવ પરિણીત મુકી નાગલા, ભવદત વાદે મુનિના પાયરે. ૧

અર્ધમંડિત ગોરી નાગલા.

અતે—નારી નાગલાઈ પ્રતિજૂઝ્યોરે, વૈરાગ ધરી બહુ માનરે,

ભવદત દેવલોક પામીયોરે, સમયેસુંદર વાદે પાયરે. ૨ અ. ૦

અમારી પાસે છે.

૩૦ અર્હુત્રક સંજાય. ૩ કડી.

આદિ—વેરણુ વેલા પાંચારે હો, ધૂપ તમે અસરાલ, મેરે અરહના,

ધરતી વધી ઉની ધણુરે, હાં મુનિવર અતિ સુકુમાલ. મેરે. ૧

૩ જાની સ. આ-નગર મુદ્દર્શન રાય હોછ, મણિરથ રાજ કરે તિહાં,
અ-સમયસુંદર કહે સાધુને.

૪ થાની સ. આ-પુંડરવર ધનપુર રાજ્યો, મહાંકી સહિયર, સિંધરથ
નામ નરેંદરે.
અ-સમયસુંદર કહે સાધુછ, જોયો પ્રત્યેકમુધ એ-મહાં.

(૪૭) ચારેની માથે સં

આ-ચિહ્ન દિસથી ચારે આવીયા, સમકાલે હે યક્ષ દેહરામાંદિ.

અ-ઉત્તરાધ્યયને તે કહેા, સૂત્રમાહે હો ચારે પ્રત્યેક મુધ,
સમયસુંદર કહે સાધુના, ગુણ ગાયાહે પાટણ પરિસિધિ.

—મારી પાસે છે.

(૪૮) નમિરાજગીત.

આદિ—

છ હો મથુરા નગરીનો રાજ્યો, છહો હય ગય રથ પરિવાર,
અંત—

છહો ઉત્તરાધ્યયને એહ છે છહો, નમિરાજ અધિકાર,

છહો સમયસુંદર કહે વાંદતાં, છહો પામીજે ભવપાર.

(મારી પાસે છે.)

(૪૯) સનતકુમાર ગીત.

આદિ—

જોવા આવ્યા રે દેવતા, રૂપ અનોપમ સાર,

ગરવ થકી વિણુસી ગયો, ચક્રવર્તિ સનતકુમાર,

નયણ નિહાલોરે નાહલા.

અંતે—

સનતકુમાર મુનીસર, નાણ્યો નેહ લગાર,

કાજ સમાધારે આપણાં, સમયસુંદર કહે સાર. પ. ન.

(મારી પાસે છે.)

(૩૭) +પ્રસન્નચંદ્રઋષિ સં

આદિ—

મારગમેં મૂઝને મિલ્યો ઋષિ રૂડેરે, સ્પેષે તે સદ્ધુ નિર્મય, ઋષિસર રૂડેરે.

(૩૮) +ગજસુકુમાલ સ. નવરી દ્વારામતિ જાણીયેછ.

(૩૯) +રાગુલ સ. રાગુલ આલી રંગધુરે.

(૪૦) રેવતી સ. સોવન સિંધાસણ રેવતી—આ. ૬.

(૪૧) +ધોળીડા પર સઝાય-ધોળીડા તું ધોળે મનનું ધોતિયુંરે—)

સ્થૂલિભદ્ર ગીત-પીડડા માનો બોલ હમારોરે.

નલકવદંતી ગીત ૬ કડી.

આદિ—

નલકવદંતી નીસર્યા, જૂવટ હારી દેસ, નલ રાજ,

વનમાહે રાતિવાસો વસ્થા, સૂતાં જુમિ પ્રદેસ—નલરાજ.

૧

અતે—

દમદંતી પીહર ગાઇ, પાલ્યો નિરલલ સીલ, નં

સમયસુંદર કહઈ પિલ મિલ્યો, લીધા અવિચલ લીલ, નં

૬

(૪૨) +ચેલણા સતી સ. ૬ કડી.

આદિ—ધીર વાંદી વલતા થકાંછ, ચેલણા દીઠડેરે નિર્મય—

અતે—સમયસુંદર કહે ચેલણાછ, પાખીયો ભવતયો પાર—

વારે વખાણી રાણી ચેલણાછ. ૬

મારી પાસે છે.

(૪૩-૪૬) +ચાર પ્રત્યેક છુવની સઝાય.

૧ લાની સ.

આદિ—ચંપા નગરી અતિ ભલી હું વારી, દધિવાહન જૂપાલ રે, હું.

અતે—સમયસુંદર કહે સાધુને, હું પ્રણમ્યા પાતક જાવરે. હું.

૫

૨ જાની સ. આ—નગર કપિલાનો ધણીરે, જયરાજ ગુણગણ,

અં—સમયસુંદર કહે સાધુનેરે, નિન નિત પ્રણમે પાપ દુ.૮

- (૨૦) ઉદય ભાગ્ય—ઉદય ભાગ વિના ન ક્ષે, બહુત ઉપાય કીયે
કયા હોઇ,
- (૨૧) સર્વ ભેષ મુગતિગમન—હાં માઇ હરકોઇ ભેષ મુગતિ પાવે,
- (૨૨) કર્મ—હાં માઇ કરમથી કો છૂટે નહી,
- (૨૩) નાવા (નાવિક)—નાવાની કારી ચલે નીર મઝાર,
- (૨૪) જીવદયા—હાં હો જીવદયા ધર્મ વેલડી, રોપી શ્રી જિનરાય,
- (૨૫) વીતરાગ સત્યવચન—હાં હો જિનધર્મ ધર્મ સહુ કહે,
થાપે અપણી વાત.
- (૨૬) મરણ નિવારણ—મરણ તણો ડર ન કરિ મૂરખ, જિણુ વાટે
જગિ જામરે.
- (૨૭) સંદેહ—કરમ અચેતન કિમ હુયક કર્તા, કહો કિમ શકિયે થાપીરે,
- (૨૮) સૂતા જગાવણ—જગિ જગિ જગિ ભાઈ જાગિરે તું જાગિ,
- (૨૯) જગત્ સૃષ્ટિકારણ પરમેશ્વર પૃથ્ઠા—પૃથ્ઠું પંડિત કહો કાહકી કંત,
આ જગત સૃષ્ટિ કિણુ કીધીરે.
- (૩૦) ભણુનપ્રેરણ—ભણોરે ચેલા ભાઈ ભણોરે ભણો,
- (૩૧) ક્રિયાપ્રેરણ—ક્રિયા કરો ચેલા ક્રિયા કરો.
- (૩૨) પરમેશ્વર સ્વરૂપ દુર્લભતા—કુણુ પરમેશ્વર સ્વરૂપ કહે,
- (૩૩) જીવકર્મ સંબંધ—જીવને કરમ માહોમાહિ સંબંધ,
- (૩૪) પરમેશ્વર લઘુ—હાં હો એક તિલ દિલમેં આવ તું,
કરે કરમનો નાશ.
- (૩૫) નિરંજનધ્યાન—હાં હમારે પરબ્રહ્મ જ્ઞાન,
- (૩૬) દુષ્પ્રમયકાલે સંયમપાલન—હાં હો કહો સજ્જમ પંથ કિમ પલે,
—આ સર્વ ગીતોની પ્રતતેની છેવટે અનુક્રમણિકા સહિત ૭-૧૧
- લ. સં. ૧૬૭૦ પ્રથમ ચૈત્રી શુદ્ધિ ૧૦ ગુરૂ લિખિત મારી પાસે છે.
- (૮૭) પદ. મુખનીકો સીતલનાથકો,
- (૮૮) શાંતિનાથ પદ.
- આદિ— આંગણુ કલ્પ દલ્ગેરી હમારે,

(૫૦) અહંતક ગીત.

અતે—

અધિકાર ભણ્યો મઈ એહનઉ, સમયસુંદરનઈ ધ્યાન તેહનઉ.

૭ મ્હા.

૫૧—૮૬

૩૬ ગીતો—જૂઘ જૂઘ રામમાં પદ જેવાં. સં. ૧૬૭૦ માં યા તે પદેલાં.

- (૧) ક્રોધ નિવારણ—જીયુરા તું મ કરિ કિયુંસું રોસ.
- (૨) માન નિવારણ—મરિખ નર કોહે તું કરત ગુમાન.
- (૩) માન નિવારણ—કિસીકું સખ દિન સરીવે ન હોઈ.
- (૪) માયા નિવારણ—ધડુ મેરા, જીવ તું વિમાસે નહિ કહ્યુ તેરા.
- (૫) લોભ નિવારણ—રામા રામા ધનં ધનં, ભમતઉ રહઈ તું રાતિ દિનં.
- (૬) લોભ નિવારણ—ચેલા ચેલા પદં પદં, પુસ્તક પાના લોભ મદં.
- (૭) મનશુદ્ધિ—એક મનશુદ્ધિ વિષ્ય કોઉ મુગતિ ન જાઈ.
- (૮) જીવપ્રતિબોધ—જાગિ જાગિ તું જાંતુયા, તું કાઈ નિચિંતો સેવેરી.
- (૯) જીવપ્રતિબોધ—રે જીવ વખત વિખ્યા સુખ લલિયઈ,
- (૧૦) આતિ નિવારણ—મેરે જાન્યુ આરતિ કાંઈ ધરઈ,
- (૧૧) નિંદાપરિહાર—નિંદા ન કીજઈ જીવ પરાઈ, નિંદા પાપે પિંડ બંદાઈ,
- (૧૨) હુકાર પરિહાર—જહાં તહાં ઠંકેર હું હું હું,
- (૧૩) કામિની વિશ્વાસ નિવારણ—કામિની કહિ કુંજી વેસાસા,
- (૧૪) જીવ નટાવા—દેખિ દેખિ જીવ નટાવે ઐસો નાટક મંડોરી,
- (૧૫) સ્વાર્થ—સ્વારથકી સખ હે રે સગાઈ,
- (૧૬) પારકી હોડ નિવારણ—પારકી હોડ તુ મ કરિરે,
- (૧૭) જીવ વ્યાપારી—આએ તીન જાણે વ્યાપારી,
- (૧૮) ધડી લાખીણી—ધડી લાખીણી જાઈ જે, કહ્યુ ધરમ કરો ચિન લાઈ જે.

(૧૯) ધડિયાણા—ચનુર સુણો ચિત લાઈ કે કહા કહે ધરિયારા,

અતે—

સંવતિ સોલ નવ્યાસીયધ રે, મીર મોળયું રાગરે,

અકપુરમાંહિ રહીરે, ભાદ્રવઘ જોડી છઠ ભાસરે.

મન૦ ૫

થુલભદ્ર કોસ્યા પ્રતિજીવધરે, ધરમ ઉપરિ ધરઉ રાગરે,

પ્રેમઅધન નેહિ પાડુયોરે, સમયસુંદર મુખકારિરે.

મન૦ ૬

—મારી પાસે છે.

(૯૩) આલોચણુ છત્રીશી સં. ૧૬૯૮ અહમદપુરમાં (અમદાવાદમાં)

આદિ— નગર મુદર્શણુ અતિ ભલો એહની લાલ.

પાપ ઝોલાયું આપણું, સિદ્ધ આતમ સાખિ,

આલોચાં પાપ છટીયે, ભગવંત ધમ ભાપ.

પાપ૦ ૧

સાલ હીયાથી કાહજો, જિમ કીધાં તેમ,

દુખ દેખિસિ નહિતરિ ઘણું, રૂપી લખણા જેમ.

પાપ૦ ૨

*

*

*

*

અતે—

સંવત સોલઅઠાણુયધ, અહમદપુરમાંહિ,

સમયસુંદર કહે મેં કરી, આલોચણુ ઉચ્છાહિ.

૩૬

—૨-૧૧ મારી પાસે છે. પ્ર. કા. નં. ૮૬૨.

(૯૪) ચાર શરણું ગીત.

આ કવિ એક ઘણા પ્રતિષ્ઠિત અને ઉત્તમ કાવ્યકાર થયા છે.

સં. ૧૬૪૯ ના કાગણુ શુદ્ધ ખીજે બૃહત્ 'ખરતર ગચ્છના યુગપ્રધાન

જિનચંદ્રસૂરિએ અકખ્ખર બાદશાહના કહેવાથી લાહોરમાં માનસિંહને

આચાર્યપદ આપી તેમણું નામ જિનસિંહસૂરિ રાખ્યું તે સમયે તેજ

જિનચંદ્રસૂરિએ સ્વહસ્તે કવિ સમયસુંદર તથા ગુણુવિનય (જુઓ નં. ૧૯૫

પૃ. ૩૨૬) એ બે સાધુઓને ઉપાધ્યાય પદ આપ્યું. અકખ્ખર બાદશાહે લા-

હોરથી જિનચંદ્રસૂરિને પોતાની પાસે બોલાવ્યા ત્યારે તે સૂરિએ બાદશાહ

પાસે જવા વિચાર કર્યો અને તે વખતે સાથે સમયસુંદર કવિ પણ હતા.

આ વિહાર ગૂજરાતથી બહાર, મેકતાં, નાગોર એમ મારવાડમાંથી

ખસાર થઈ લાહોર સુધીનો હતો. એટલે ૧૬૪૯ પહેલાં કવિ ગૂજરાતમાંજ

(૮૯) જાપબનાથ ગીત—રીતમયો ગેરે મન ભર્માત વસીરી.

(૯૦) ગીતમગીત. ૭ કીમું.

આદિ—

મુગનિ સમે ભણી કરી, ગરે યે વીરજ મુગન મલક દરિ,
મં અપરાધ ન કા કીવડ, ગૃ વીરજ રદનક તુલ્ય દખરિ,
વીરજ વીરજ તિલાં રવ(૬)ક.

અનુ—

ગોતમ કેવલ પામીક ગૃ નિમુવન દરખ્ય મુરતર દેહરે,
પદ્ય-મમય ગોતમ તખ્ત ગૃ પ્રભુન સમવમુર કરમેરિ. ૭ વી.
(મલી પમે છે.)

કાકા (જિનકુસલચરિ) ગીત—ઘરો તો દરમજ ઘમે,
ઘરો સેરિયા મુખી રખે.

(૯૧) ધન્નાશાસિભડ ગીત. ૮ કીમું.

આદિ—

પનો દાનિમ ભેઈ, ભવવંતને આરોગ લે ગરે,
દો મુનિવર મ.
મગેય મધ પશે, પેમરમિરિ ગરે આપ ગરે. ૧ દો.

અનુ—

મલનોદ મગરે, મુનિન ગ્વાલ મુનિવર ગરે,
વન. ૧૧ વરવર, સમવમુર ૧૦/૧ મલ ગરે. ૮ દો મુનિ.

(૯૨) રમુસભડ ગીત. સ. ૧૧૮૫ મંર મંનંક રખે આપર
(અનુ:૧૧૮)મં

આદિ—

મનાક ને મેલક મલરે, ૧૦/૧ મલ કોલક ને મલરે,
મ. ને મુગડ પંજેરે, આપા વિન મલરે. ૧ મન

મેરથી શત્રુંજય જવાનો સંઘ કાઢ્યો હતો, તેમાં પણ તેમણે સંઘ સાથે રહી શત્રુંજય યાત્રા કરી હતી. તેમ બીજાં અનેક તીર્થોની જાત્રા કરી હતી. વૃદ્ધપણમાં અમદાવાદ અને તે આસપાસ ગૂજરાતમાંજ રહી સ્વર્ગવાસ કર્યો હોય તેમ સંભવે છે. તેમની શિષ્યપરંપરામાં સ્વશિષ્ય હર્ષનંદન બહુ વિદ્વાન્ હતા કે જેમણે મધ્યાન્હપદ્ધતિ નામનો ગ્રંથ સં. ૧૬૭૩માં પાઠણમાં રચ્યો છે. તેમાં પોતાની પ્રશસ્તિ આપતાં સ્વગુરુ સમયસુંદર માટે વચનકલાકવિકલા-નિષ્ણાત, તર્કવ્યાકૃતિ સાહિત્યજ્ઞોતિ, સમયતત્ત્વવિદ્ એ યથાર્થ વિશેષણો આપ્યાં છે અને વિશેષમાં જણાવ્યું છે કે:—

પ્રજ્ઞાપ્રકર્ષઃ પ્રાગ્વાટે ઇતિ સત્યં વ્યધાયિ યૈ;
 ચેપાં હસ્તાત્ સિદ્ધિઃ સંતાને શિષ્યશિષ્યાદૌ.
 અષ્ટલક્ષાનર્થાનેકપદે પ્રાપ્ય ચે તુ નિર્ઘન્યાઃ
 સંસારસકલસુભગાઃ વિશેષતઃ સર્વરાજનાં.

આ પરથી જણાય છે કે સમયસુંદર પ્રાગ્વાટ-પોરવાડ વણિક હતા. આ હર્ષનંદને ખરતરગચ્છની લઘ્વાચાર્યયિ નામની આહમી શાખા જિનસાગરસ્રરિએ સં. ૧૬૮૬ માં કાઢી હતી તે બહુ વધારી. સમયસુંદરના પ્રશિષ્ય હર્ષકુશલ ઉપાધ્યાય થયા કે જેમણે કવિની ભાષાકૃતિ ધનદત્ત ચોપઈ સંશોધી હતી. વળી તેમની શિષ્યપરંપરામાં કુશલચંદ ઉપાધ્યાય થયા ને તેના શિષ્ય આલમચંદ થયા કે જેમણે સં. ૧૮૨૨ ના માગશર શુદ્ધિ ૪ ના દિને સમ્યક્ત્વ દ્રૌમુદી ચતુઃપદી ભાષામાં રચેલ છે. જુઓ ઓગણીસમી સદીમાં આગળ કવિ આલમચંદ.

આ કવિના સંબંધમાં અતિ વિસ્તારથી મેં ‘કવિવર સમયસુંદર’ એ નામનો નિબંધ ભાવનગરની સાતમી ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં લખી વાંચ્યો હતો અને તે જૈન સાહિત્ય સંશોધકના ખંડ ૨ અંક ૩ માં પ્રકટ થયેલ છે તે જોઈ લેવા વાચકને ભલામણ છે.

રહ્યા હતા અને ૧૬૪૯ માં લાહોરમાં ઉપાધ્યાય પદ મેળવી પછી તે બાબુ તે વિશેષમાં મેવાડ-મારવાડમાં પ્રવાસ કર્યો છે અને તેથી તેમની મુખ્ય ગૂર્જરાતી ભાષામાં અનેક દેશેના પ્રાન્તીય શબ્દો, મારવાડી, ફારસી, શબ્દો જોવામાં આવે છે. આ વાન તેમણે જે અથો રચ્યા તેમાં રચનારચક જણાવેલ છે તે પરથી જણાઈ આવે છે. તેઓ સંસ્કૃત ભાષાના અભ્યાસી હતા. તેમણે તેમાં રચેલા અથો પરથી તેઓ એક સમર્થ વિદ્વાન, દીક્રાકાર, સમદકાર, શબ્દશાસ્ત્રી, ઇંદ્રશાસ્ત્રી અને અનેક અધોના અવલોકનકાર હતા. તેમના અથોમાં આવશતક સં. ૧૬૪૧, પુરુષનંદીકૃત રૂપકમાલા (ગૂ.) પર સંસ્કૃત અવ્યયર્ણ સં. ૧૬૬૩, કાલિકાચાર્યકથા સં. ૧૬૬૬, સામાચારી શતક સં. ૧૬૭૨ મેડતા, વિશેષ શતક સં. ૧૬૭૨ મેડતામાં, ગાથાસહસ્ર સં. ૧૬૭૩ મેડતા, વિચારશતક સં. ૧૬૭૪, અટલક્ષી શર કથો સં. ૧૬૪૯ અને પૂરો કર્યો સં. ૧૬૭૬ લાહોરમાં જેમાં 'રાજનો હોતે સૌખ્ય' એ વાક્યના આઠ લાખ અર્થો ક્યા છે (જૂઓ પીટર્સન અતુર્થ રીપોર્ટ નં. ૧૧૭૪ પૃ. ૬૮), વિસંવાદ શતક સં. ૧૬૮૫, વિશેષસમદ સ. ૧૬૮૫ લૂણકર્ણુસરમાં, ગાથાસહસ્રી સં. ૧૬૮૬, 'જમતિલુપ્ત' સ્તોત્રપરવૃત્તિ સં. ૧૬૮૭ પાટણમાં, દશવૈકલિક સૂત્રપર શબ્દાર્થવૃત્તિ સ. ૧૬૯૧ ખંભાતમાં, જતરનાકરવૃત્તિ સં. ૧૬૯૪ જાલોરમાં, તથા કલ્પસૂત્રપર કલ્પકલ્પલતા નામની વૃત્તિ, રઘુવંશપર વૃત્તિ, સંવાદસુંદર, ચાતુર્ભાસિક વ્યાખ્યાન, નવતરવપર વૃત્તિ અને પ્રશ્નોત્તર સારસમદ આદિ રચ્યા છે. સ. ૧૬૪૧ માં આવશતક ત્રય રચ્યો અને સ. ૧૭૦૦ માં ગૂર્જરાતીમાં વૃદ્ધપણમાં 'દ્રુપદી સંબંધ' એ ગૂર્જરાતી ભાષામાં રાસ રચ્યો ત્યારે ૧૬૪૧ માં ૨૧ વર્ષની ઉંમર કવિની ગણીએ, તો ઓછામાં ઓછું ૮૦ એવી વર્ષનું આયુષ્ય ગણ્યું હોય એમ પ્રાયઃ નિશ્ચિત થાય છે.

આ ઉપરાંત એ પણ જણાય છે કે તેમણે સં. ૧૬૭૬ માં રાણકપુર (સાદડી પાસે) જાત્રા કરી અને સં. ૧૬૮૨ માં જેસલમેર પાસેના અસલ રાજધાની લોદ્ધવપુરના વતની ચેર બજાસાનીએ જેસલ-

શ્રી વિદ્યાશીલ સીસ સુપરિ મોહામણિ પંડિત પુહુવિ પ્રવીણ,
 વિવેકમેઝ ગણિ સંયમ ગુણુ કરિ વિચરતાણ, હું તસ્ય ચક્ષુ લીણ. ૧૯
 ત્રીજા જિનવર સાંભવનાથ પસાઉલિજી મુનિ જંપઘ મુનિશીલ,
 જે નરનારી ભણુસ્યઘ ગુણુસ્યઘ સાંભલધણિ લપિ પરિપામઘ લીલ. ૨૦
 —સં. ૧૬૯૪ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૧૪ ગુરૂ (ઈડર બાધઝોનો ભં.)

૧૯૮ પદ્મરાજ

(૩૭૨) સનતકુમાર સં. ૧૬૫૯—વિ. ધ.

(૩૯૩) અભયકુમાર —કે; ભાવ.

૧૯૯ કે વિદ્યાવિજય (તં નયવિજય શિષ્ય)

૨૪ જિનપંથ કલ્યાણુક સૂચિત સ્તં સં. ૧૬૬૦

અંતે—

વીર પારંગતાય તિમ ગણુક સિવ દિવસિ, ઝોહપદ સરવ જિનનામ સાથિં,
 ગણુક કલ્યાણુક દિવસિ પદ સહસમેં, તપ કરી હોઈ જિમ મુગતિ હાથિં.

૩૯ પૃ.

અંદ્રસ રિતુગગન વરસિ કલ્યાણુક તવન કીધું ભવિક ભણુત ભાવઈ,
 કીરતિ કોટિ કલ્યાણુ સુખસંપદા, સિદ્ધિ સૌભાગ્ય મિલી વેણિ આવઈ. ૪૦ પૃ.

કલસ.

તપગચ્છ અધિપતિ નમત નરપતિ રૂપ રતિપતિ સૂદરો,
 શ્રી વિજયસેન સૂરીંદ સુવિહિત મુકુટ ગુણુમણિ આગરો
 ઉવઝાય શ્રી નયવિજય સીસઈ ગુણુયા સકલ જિનેસરો,
 દિઉ મુઝ મહોદય વાસ વિદ્યાવિજય સંપદ સુખકરો.

૪૧

—૩-૧૪ (મારી પાસે છેલ્લું પાનું છે.)

૧૯૬ ક. રત્નકુશળ (ત. મેહર્ષિ-દામર્ષિ સિ.)

+ પાર્થનાથ સંખ્યા સ્ત. સં. ૧૬૫૨ આસપાસ.

આદિ—

શ્રી હરાહસિ નવખંડ પાસ ગ્વાણીધરે નામઠે લીલવિલાસ,
સંકેટ વિઠટ ઉપદ્રવ સવિ દૂરઈ ટલધરે મંગલ કમલાવાસ. શ્રી. ૧

x

x

x

x

અતે—

ભોગ સયોગ તે પામઈ માનવ નવનવારે જસ તૂસઈ શ્રીપાસ,
ગણિ દામા શિષ્ય રતનકુશલ ભગતિધ કલધરે આપો ચરણુઈ વાસ શ્રીર૦

—૩૦ પ્રાચીન તીર્થંભાવા સં પૃ. ૧૬૯-૧૭૦

(આ કવિએ પંચાસકૃતિ સં. ૧૬૫૨ આશ્વિન સિત પંચમી
દિને રવિવારે ઉઝા ગામમાં લખી છે તેમાં પોતાને પડિત મેહર્ષિ ગણિ
શિષ્ય શ્રી દામર્ષિ ગણિના શિષ્ય જણાવેલ છે. અપ્રકટ વિ. ધ. પ્રા-
સ્તિ સંગ્રહ.)

૧૯૭ મુનિશીલ (આં. વિદ્યાશીલ-વિવેકેમેરૂ સિ૦) ધર્મમૂર્તિ
સુરિનાં સંખ્યમાં.

(૩૭૧) જિનપાલ-જિનરક્ષિત રાસ સં. ૧૬૫૮ માહ વદ ૮

અતે—

શ્રી અંબલગચ્છ સુહસ્રર સુરતર સારિખાજી, શ્રી ધરમમૂર્તિસુરિ,
તે સહુ ગુરના ચરણકમલ નિતિ વાંદીઠજી, દોહમ ભાષ દૂરિ. . . ૧૬
કરિ શર રસ ઇંદુ માસ કુમારધ સલહીજી, બહુલ આદમિ દિન ચાર,
સધિ રચી એ સંધ તણુધ આગ્રહિ કરીજી રવિ રાસિ નપર મળરિ. ૧૭
મુવ અરથપી જિમ ગુર મુવિ સાંભલિઉજી, અરથ વપાણિઉ એહ,
ઓહક અધિકઉ મિઠા દુકકક મુહનમજી સુકવિ પમજ્યો તેહ. ૧૮

૨૦૦ હુમવિજય ગણિ (ત૦ આનંદવિમલસૂરિના આજ્ઞા-
વર્તી શુભવિમલ-કમલવિજય પં. શિ૦)

(૩૭૫) +કમલવિજય રાસ સં. ૧૬૬૧ મહેસાણામાં.

આદિ—

સરસ વચન રસ વરસતી, સરસતિ કવિઆણુ માય,

સમરિય નિયગુરુ ગાયસ્થું, પંડિત પ્રણમિય પાય. ૧

કમલવિજય કોવિદ તિલક, સુવિહિત સાધુ સિંગાર,

તાસ રાસ રલિઆમણો, ભણતાં જય જયકાર. ૨

*

*

*

*

અ'તે—

શ્રી કમલવિજયવર વિષ્ણુધના નામથી સકલ કલ્યાણના કોડિ,

સંપદા સવિ મિલક દૂરિત દૂરિં ટલક મંત્રમાં મૂલગો એહ કહીક ૧૦૭

જસ વૈરાગ્ય વર વાનગી વાસના શખર સુવિહિત જતી રિદ્ય રાખી

જસ સંવેગ રસ સરસ સવિ પાછલા સાધુ ગુણરાસિનો હુલ સાખી ૧૦૮

રૂપરેષા ધરો અસમ સમરસ વરો સાહ ગોવિંદ સુત સાધુ સીહો,

કહતિ કવિ હુમ ધિર પેમ એ શ્રીગુરો હોલ મહ સુહકરો અમિયજીહો ૧૦૯

—આ કવિ પ્રતિષ્ઠિત હતા અને તે માટે આવક ઋણભદ્રાસ કવિએ તેનું નામ પૂર્વના નામી કવિ તરીકે પોતાના 'હીરવિજય-કુમારપાલ રાસ' આદિમાં ઉલ્લેખેલ છે. જુઓ તે રાસોની પ્રશસ્તિઓ. વિજયપ્રશસ્તિ મહા ગ્રંથ ૧૬ સર્ગમાં સંસ્કૃતમાં કરી પોતે સ્વર્ગવાસ કર્યો તેથી તે કૃતિ તેના ગુરુભાઈ પં ગુણવિજયે ખીજ પાંચ સર્ગ રચી પૂરી કરી. તેથી પોતે પોતાને 'કવિ' એ ઉપનામ આપે છે તે સાર્થક છે. હીંદીમાં પણ કવિતાઓ તેણે રચી છે. વધુ માટે જુઓ પ્ર. એ. રા. સ. ભાગ ૩,

(આ કવિએ કેટલાંક સ્તવનો સ્વાધ્યાયો શ્રી વિજયસેનસૂરિ રાજ્યમાં અનાવ્યાં છે. આની કેટલીક કૃતિઓ પાટણના હાલામાઈના ભંડારમાં છે)

૧૯૯ જયવિજય (દિવવિજય શિ૦)

(૩૯૪) શુકન ચોપર્ષ ૧૬૬૦ આસો શુ. ૧૫ ગિરિપુર-વાગડમાં
અતે—

- વાગડ દેશ વિઠરાગર નામ, જિહાં પટ્ટરશણના વિત્રામ,
રાજધાનીનું રૂઢ દામ, દેશ મધ્ય ગિરિપુર વહીગામ. ૩૮
- ગઢમઢ મંદિર પોણિ મુચંગ, જૈન શિવ પ્રાસાદ ઉત્તમ,
રાજ કર્ષ રાગ શુણિનિયુ, દાની માની ભોગી ભણુ. ૩૯
- કવિતા શ્રોતા વિરતો જાણુ, સરવીર ધીર પાણિ,
સહસમસ્ત રાહિસ જૂપાસ, પ્રયત્ની પ્રજાતચુક પ્રતિપાસ. ૪૦
- તસ મુત કુપર કમસીદ જોહ, ચઢિદ વિદ્યા શુણુ જાણુષ તેહ,
કીરતિ તેજ અનધ પરિવાર, શત શાયા વાધધ વિસ્તાર. ૪૧
- જસ ધરિ ગાંધી સંધ પ્રધાન, પર ભિપગારી ન ધરધ માન,
પુત્ર પૌત્ર કર્ષ નિતુ કેસિ, મંગલીકની વધતી વેસિ. ૪૨
- સધરત્ન પુત્ર જોગીદાસ, શુકન શાસ્ત્રુ કરધ અભ્યાસ,
તેહનર્ધ ભણુવા કાજિ કરી, પ્રાકૃતબધ ચઢપર્ધ એ વરી. ૪૩
- વ્યોમ રસ રતિ ચંદ વપાણિ, સંવર હધધર્ધ એ આણિ,
સરદરતિ નધ આસો માસ, રાત્રા પૂર્ણચંદ કચાવાસ. ૪૭
- વિષુધ પુખ્ત દસ આંણીધ, પડિત દેવજ જગિ જાણીધ,
તાસ સીસ કરજોડી કહધ, સુકન ભણુતાં સવિ સુ' લહધ. ૪૮
- ભણુતાં સવિ લહીધ રિદ્ધિ, એ ભણુતાં પાંમર્ધ વહી શુદ્ધિ,
જયવિજય નર્ધ પગમાણુદ, ભણુતાં શુણુતાં સદા આનંદ. ૪૯

—જયકમલ ગણિના સિખિનં.

—ઉદયપુર વનિ અંગર.

પ્રેમવિજય. સત્તરમી સદી.

૩૯૭

વિધ કરીય અકબર સાહિબર પ્રતિબોધકારક સુહગર
આદેશ લહિ કરી ધરમ ધરતાં સેય મંગલ સુષકર.

૭૪

—સં. ૧૭૫૮ પો. શુ. ૩ રૌ લિ. ૨૦-૧૨ આ. ક.

૨૦૨ આનન્દોદય

(૩૭૮) વિદ્યાવિલાસ ચોપઈ ૧૬૭૨ માણેક.

૨૦૩ પ્રેમવિજય (તં વિજયસેનસૂરિ-વિમલહર્ષ શિ.)

(૩૯૯) +આત્મશિક્ષા. સં. ૧૬૬૨ વૈ. શુ. ૧૫ ગુર. ઉગ્રેણીમાં—
અતે—

શ્રી વિજયસેન ગુરરાયવર, શ્રી વિજયદેવ સૂરિંદ,
વિજયમાન ગુર વંદિએ, નિમ સરજ ઉર ચંદ.
તપગચ્છ વાચકમિં વર, શ્રી વિમલહર્ષ શિરતાજ,
નામે નવનિધિ સંપંજે, દર્શણ સીઝે કાજ.
આતમ શિક્ષા ભાવના, તાસ શિષ્ય મનરંગ,
પ્રેમવિજય પ્રેમે કરી, ઉલટ આણી અંગ.
રત્નહર્ષ વિપ્રુધ મુઝ, બંધુ તાસ પસાય,
તાસ સાંનિધ ગ્રંથ મેં કર્યો, મન ધરી હર્ષ અપાર.
સંવત સોલખાસઠ, વૈશાખ પુન્યમ જોય,
વાર ગુર સહિ દિન ભલો, એ સંવતસર હોય.
નગર ઉગ્રેણીમાં વળી, આતમશિક્ષા નામ,
મન ભાવ ધરીને તિહાં કરી, સિધાં વંછિત કામ.
એકરાત એંશી પાંચએ, દુહા અતિ અભિરામ,
ભણે મુણે ને સાંભળે, તે લહે શિવ કામ.

૧૭૯

૧૮૦

૧૮૧

૧૮૩

૧૮૪

(૩૭૬) નેમિજિનયંદ્રાવલા

આદિ—

સમરીય સમરસસામરે ગુરગિરઓ ગુણુરંત,
 શિવાદેવી સુત ગાધએરે મુઝ મનિ લાગી પંતિ.
 મુઝ મનિ લાગી પંત ધણેરી, સેવ કરે નેમીસર કેરી,
 નમે જેહને નરવર રાજ, જસે દીડે મતિ આવે તાજ.
 જ નેમિ જિનજરે રાજમતી ભરતાર ભગતે વંદિએરે,
 જાસ નામ અભિરામ, સુખી આણુદિએરે—આંચલી.

* * * *

અંતે—

તપગચ મંડળુ હીરસોરે હીરવિજય મુનિરાજ,
 નામ જપંતાં જેહનુરે સીઝે સધલાં કાજ,
 સીઝે સધલાં કાજ સીઝે સધલાં કાજની ઝેડી,
 તેહને નમે સદા કરજોડી

પડિત કમલવિજયનો સીસ, હેમવિજય મુનિ છે આસીસ. ૪૪

—૪-૧૩.લીં. પાતાં ૩. પ્રે. ૨.

૨૦૧ જિનયંદ્રસૂરિ શિ.

(૩૭૭) જિનધર્મ મંજરી સં. ૧૬૬૨ વિક્રમનગર (વીકાનેર)માં.

અંતે—

ભુજ રસ વિગદેવી વચ્છરથ, મધુ સુદિ દસમી પુષ્પારકવર,
 ઈમ વરધ વિક્રમનગર મંડળુ, રિપભદેવ જિણેસર.
 મુપસાય ખરતર ગઝનાપક સકલ સુવિદિત મુખકર,
 જુગપવર થી જિણુયંદ્રસૂરી સુરિ સુસીસ પથપગે.

શ્રીમત.....

૭૩

ધમ જિનભાષિત મુલ્ય સમકિત ધરમ સુરતડ મંજરી,
 અનિ મુગુણુ સરસ મુગધ મુગદલ સદૃશ અવિચલ સિવસિરી.

જન્મ પામ્યા ઈંદે ઉચ્છવ કીધ, સુરગિરિ શુભ મન્ને,
ગર્ભથી જિણે મારિ ટાલી શાંતિ ચર્ધ આણુંદિયા,
સજન દેખત નાતિ રંગિર્ધ શાંતિ જિન નામજ દિયા.

૧

મંડલપતિ પદવી લહી પહિલોં ભોગવિ ભોગ,
ચક્રવર્તિપદ પામિયા, મિલીઓ સદ્ સંયોગ.
સંયોગ મિલીઓ સાધિ પટ્ટખંડ રતન સવિ નવનિધિ લલા,
મુગટ બદ્ધ બત્રીશ ભૂપતિ સહસ સેવે ગહગહા.
જેઠ માશિ ઈંક સિણુ ચઉદસિ ઈંદ્ર ચઉસઠિ આવીઆ,
કીધ ઉચ્છવ દીખ લીધી વર્ણુવે ગુણુ ભાવીયા.

૨

પોસ શુકલ નવમી દિને પામ્યો કેવલનાણુ,
જેઠ બહુલ તેરસિ તિથેં પ્રભુ પામ્યો નિર્વાણુ,
નિર્વાણુ પામ્યો શાંતિ જિણુવર સિદ્ધિ પદિ સુખસંપદા,
પામિયા તસુ ચરણુ પ્રણુમો ભગતિસ્થું ભવિયણુ મુદા,
તેહ સ્વામિ સેવતાં સહી રોગ નાવે તનિ કદા.
મનહ મનોરથ સર્વપૂરણુ સિદ્ધિ લહિયે સર્વદા.

૩

દૂહા.

સુહ ગુરુ ચરણુકમલ સદા વંદોં ધરી આણુંદ,
ભવિય કમલ પડિખોહવા ઉદયો તેજિ દિણુંદ.
ચિહું પ્રકાર ધર્મ વર્ણુવ્યો તિહુયણુ જન આધાર,
દાન શીલ તપ ભાવના કરિ તરિય સંસાર.
ધર્મે ધણુ કણુ સંપન્ને ધર્મે મોટિમ રાજ,
ધર્મે જરા મહિમા ધણો ધર્મે સીઝે કાજ.
ધન સુખાહુ ધનનો સુણો, શાલિભદ્ર ક્યવન્ન,
શ્રી શ્રેયાંસકુમરે દીઓ, દાને લહિઓ ફલ પુત.
સેઠિ મુદર્શન નેમિ જિણુ શૂલભદ્ર નાગિલ્લ,
શીલ લીલ સાધી ખરી, ફલ પામ્યો આગિલ્લ.

૪

૫

૬

૭

૮

(૩૮૦)+શત્રુજય સ્તવના આદિનાથ વિનતિ રૂપ.

આદિ—

પ્રણમિઅ સયત્ર જિણુંદ, પાપ મન વાંછિત કાંમિ,
સકલ તિરથનો રાજ્યેજી, પ્રણમુ સિરનાંમિ.

૧

*

*

*

*

અતે—

તપગચ્છનાથક ગુણનીશોએ, ગુર હીરજી રાયા,
મનમોહન વિજયસેન સુરી, તેહના પ્રણમું પાયા,
વિમલહરખ શિષ્ય પ્રેમવિજય, કહે નિસુણો દેવ,
ભવ ભવ શત્રુજી ગિરિ તણીએ, મુઝ દેએ શેવ.

૨૨

(કલસ.)

ધમ ગુર્યો સ્વામી, મુક્તિગામી, આદિ જિન જમદેવ એ,
નિત્ય નમે સુર નર, અમુર અંતર, કરે અહોનિશ શેવ એ,
જે ભણે ભગતેં ભલી યુક્તેં, તસ ધર જય જયકાર એ,
કહે કવિયણ સુણો ભવિયણ, છમ પામો ભરપાર એ.

(૩૮૧) ધનવિજય પન્થાસ રાસ. (અ.) ખં-૧.

+ સીતા સતી સ. પૃ. ૧૫૪ મ. મા. બી.

૨૦૪ વિમલચારિત્ર (નાગોરી વહતપ-પાર્શ્વચંદ્રસૂરિ-સમર-
ચંદ્ર-રાજચંદ્ર-રત્નચારિત્ર શિ.)

(૩૮૨) અંજનામુંદરી રાસ. સં. ૧૬૬૩ આગસર શુદ્ધ ૨ ગુર,
નાગોરમાં.

આદિ—

શાંતિકરણ જમિ જણિયે, વિજયસેનકુ પુલયંદ,
બાદપદ વદિ સાતમિઈ, ચત્રીયા જમદાનંદ,
આનંદ અધિરા દુઓ અનિપજો, જેઠ વદિ તેરમ દિને,

૨૦૫ મેધરાજ (પાર્થચંદ્ર-અમરચંદ્ર-રાજચંદ્ર-અવણ
અપિ શિ૦)

(૪૮૭)+ નળદમયંતિ રાગ. સં. ૧૬૫૪.

આદિ—

નગર નિરૂપમ ગજપુરે શ્રી વિશ્વસેન નરિંદ,
અગિરા રાણી ઉરવરે આગ્યા શ્રી શાંતિ નિર્ણંદ.

ચરક—

નિર્ણંદ સન્નિવિમાણહંતી બાદવા વદિ સાતમે,
અર્ધા જેઠ વદિ તેરમે જન્મ્યા ઉચ્છવ હુગો અનુદમે.
દીક્ષા જેઠ વદિ ચક્રદશે પોપિ નૌગિ શુદ્ધિ થયા દેવળી,
મોક્ષ જેઠ વદિ તેરસ દિવસે પુલતી સવિ મનની રૂળી.

હવદયા પાળી ખરી, પુત્ર્ય ભવંતર જેણે,
ચક્રવર્તિ નિનવર રાજિયા, પદવી લીધી તેણે,
તેણે પદવી દોય લાધી શાંતિનાથ નિર્ણેસર.
શાંતિ કીધી ગર્ભહંતે અમિનવો જગ મુરતર,
સેવ કરતાં જેદનીરે સંપદા પરગટ હુછ.
દેવી દવદંતી તણીરે આપદા દૂરે ગઈ.

દવદંતી કહો કુણુ હુછ, શ્રે કરમે દુખ પામી,
શીળ રત્ન કેમ પાળિયો, પ્રસન્ન હુગો કિમ સ્વામી,
કેમ ઋદ્ધિ સમૃદ્ધિ પામી રાય નળશું યાહુપરે,
શીળ પવિત્ર વિચિત્ર પાળ્યો જસ કીરતિ વિસ્તરે,
એ ચરિત અતિહિ મુખણુ ગુણિયલ સાંભળો આદર કરી,
વિધન વારો વરો વાંછિત ઉંચ આજસ પરિહરી.

x

x

x

x

ઝપમ વીર ધન્યો યતી, તપીઓ તપ ઉદાર,
 ભરત અનાથી હરિણ લઈ ભાવી ભાવન સાર. ૯
 અંજનાસુંદરી ભલી પામ્યો શીલ ઉદાર,
 શીલઅર્થે સુખ સંપદ પામી નિજ પરિવાર. ૧૦
 અંજનાસુંદરી કવણુ કિમ પાલ્યો તિણિ શીલ,
 ગામ હામ દેણે હવી કિમ પામી સુખ લીલ. ૧૧

* * * *

અંતે—

દાસ—અહમદપુર કંપિલ રાજ્યોરે-એ દેશી.

અંજનાસુંદરીએ ખરોરે પાલ્યો શીલ આચારે,
 ભવિષ્ય જણુ તિમ પાલ્યો ભાવચુંદરે, નિમ લહો કીરતિ સાર—
 શીલ સમાચરોરે. ૩૮૯

* * * *

નાગોર નમીને સાતે નિથુહરે, આદિ શાંતિ નિથુ પાસ,
 વીર નિથેસર તે પ્રજુમી કરીરે, ચોપઈ કીધ ઉસ્લાસ. શી. ૩૯૩
 વડતપ ગજપતિ જગમાહિં જાણીકરે, શ્રી પાસચંદસરીસ,
 તાસ પટોધર ગદઅડિ ગાજતારે, સમરચંદસરિ જગીસ. શી. ૩૯૪
 શ્રી રાજચંદસરિ ગણુધર ગાછરિ, વાચક રનનચારિત્ર,
 તાસ પસાઈ ચોપઈ એહ રચીરે, સેવક વિમલચારિત્ર. શી. ૩૯૫
 અવત સોલહવરસેં ત્રસકિઈરે, માગસિર માસ વિકાસ,
 ચડપછ જોડી બીજે ગુરે દિનેરે, બણુતાં ન્યાન પ્રકાસ. શી. ૩૯૬
 એહ ચડપઈ સુણીને પાલીકરે, શીલ પ્રસુખ નિનધર્મ,
 ઠંઠ બવિ પરમવિ સુખની સંપદારે, લહીએ સિવગતિ સર્મ. શી. ૩૯૭

—સં. ૧૭(૦)૧ વર્ષે ચૈત્ર વદિ ૪ દિને ઝા. ૬૩૨સી તૃ શિખ

ઝા. ૬૧૫ સિ. ૧૮-૧૩ આશા બંધાર.

૨૦૫૬. ગજસાગરસૂરિ શિ૦ (આં.)

(૩૮૪૬)-નેમિચરિત્ર દ્વાગ. ૧૬૬૫ કા. ૬ બુધવાર.

અતે—સોલ પાસઠિ દ્વાગુણિ છઠિ અનઘ બુધવારિ,
વિધિપક્ષિ ગછિ બાંણીધ શ્રી ગજસાગર સુરિગાય.

તાસ શિષ્ય કહિ નેમિનુ દ્વાગ બધે મનોહાર,

ભાવિં ગુણુધ જે સાંભલઈ તેહ ધરિ જય જયદાર.

—છડર બાહ્યોનો ભંડાર.

૪૧

૪૨

૨૦૬ દામોદર મુનિ. (આં. કલ્યાણસાગરસૂરિ-ભીમરત્ન—

ઉદયસાગર શિ.)

(૩૮૫) મુરપતિકુમાર ચોપઈ. સં. ૧૬૬૫ ખીજા ભાદ્રવા શુ. ૬ સોમ.
આદિ—

પ્રણમું સ્વામી શાંતિજિન, મનવંછિત દાતાર,

મુરપતિ જમ્મુ સેવા કરઈ, દરસણુ હરપ અપાર.

વિહિતનયા જગદીશ્વરી, સમરૂં મનિ સરસતિ,

જમ્મુ નામઘ પામઘ વિપુલ, સેવક નિર્મમ્મ મત્તિ.

ગુરુ ગુરુઆના ગુણુ ભણી, ભગતઈ પ્રણમી પાય,

વર્ણુ ભેદ જે મધ લલ્લક, તે સદ્ગુરુ મુપસાધ.

મુરપતિ નામઘ વૃપકુમર, જિણુ જગિ ભોગ મહંત,

વિલસ્યા દાન પ્રભાવથી, વિરચિમુ તાસ વૃતંત.

ભવસાયર માંહે કવી, જિનવરે ગરૂં નાવ,

ચારિ ચતુરગતિ તારિવા, દાનશીલ તપ બાવ.

*

*

*

*

અતે—

મુરપતિ ચરિત સયલ ચિતિ ધારિ, બોલ્યહ દાન તણુઈ અધિકારિ,

ધમ બાંણી નરનારી જેહ, દાન દીપઈ ભવિ તરિસ્યઈ તેહ.

૪૫

અતે—

રાગ મેવાડો-ધન્યાશ્રી.

- નળ દવદંતી ચરિત્ર મોહામાત્રુંજી, નવ નવ રંગ રસાળ,
સાંભળી ઉત્તમ સાધુ સતી પરેજી, ધરજો સીધ વિશાળ. ૧
- સાધુ સતીનું ચરિત્ર સુણો બહુજી, સુણનાં નાસે પાપ,
ગારડ મંત્ર ખરો જેમ સાંભળેજી, નાસે અહિવિધ વ્યાપ. ૨
- પાર્થવ્યંદ સુરિસર રાજ્યાજી, મહિમા તાસ અપાર,
ઉપદેશે જેણે બધે તારિયાજી, જિનશાસન શિલુગાર. ૩
- શ્રી સુભરવ્યંદ તિથુ પાટે રોંભતાજી, તેણે પાટે સરિંદ,
રાયવ્યંદ સુરિસર દીપતા, ગિરઆ મેરૂ મિરિંદ. ૪
- સરવણુ ઋષિ જગે પ્રગટિયો મહામુનિજી કીધું ઉત્તમ કાળ,
તે સહો યુરના ચરણુ નખી કહેજી, વાચક શ્રી મેધરાજ. ૫
- સંવત સોળ ચલિસઠ સંવચ્છરે યરીઓ નળ ઋષિરાજ,
બહુજો બહુજો ધર્મ વિશેષજોજી, આરતા વંછિત કાળ. મા. ૬

+ ૫૦ આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌક્તિક, ૩.

(૩૮૪) સોળ સતીનો રાસ. ૩. રત્ન.

૧. શાતાસૂત્ર લાસ.

- પાસવ્યંદસુરિ રાશભણી એ શ્રી સુભરવ્યંદ સુરિંદકિ,
રાજવ્યંદસુરિ જગિ જયવંતા એ, નેજઈ બાણિ દિણ્દિકિ. ૨૩
- સરવણુ ઋષિ મોટુ યતીએ પાટણિ માધ્યલ્ કાજકિ,
તે સહયુરનંદ પાપ નખીએ, પમચુદ ઋષિ મેધરાજકિ. ૨૪
- શીય ભંડાર.

૨ રાજવ્યંદ પ્રવહણુ સ. ૧૬૬૧.

૩ પાર્થવ્યંદ સ્તુતિ—શ્લોકો-ગીત.

૪ સદ્ગુરુ સ્તુતિ.

—(મધમાં રાયપસેણીનો બાલાવબોધ, અને સ્થાનાંગની દીપિકા
સં. ૧૬૫૯ માં રચ્યા છે.)

અંત—

શ્રી અંચલ ગચ્છ ઉદ્ધિ સમાંણુ, સંધરયાણુ ડેરઉ અધિમાંણુ,
ઉદ્ધિ તાસ વધારણુ ચંદ, શ્રી ધરમમૂરતિ સૂરીશ મુણીંદ. ૬૦
આચારિજ શ્રી ગુરુ કલ્યાણસાગર, સાગર સમ ગુણુ નાંણુ,
તાસ પક્ષિ મહિમા ભંડાર, પંડિત લીમરતન અણુગાર. ૬૧
તાસ વિનેય વિનયગુણુગેહ, ઉદ્ધયસમુદ્ર સુગુર સસનેહ,
તાસ સીસ આણુદંઈ ધણુઈ, શ્રી દયાસાગર વાચક ધર્મ ભણુઈ. ૬૨
ગુરુ ભાઈ લહુડઉ ઋષિ દેવ, વિનયવંત સારથ નિતિ સેવ,
આદરિ તેહ ભણુઈ એ થઈ, મદનરાજ ઋષિની ચડપઈ. ૬૩
મદન શતકના દૂહડા એકેતર સો સાર,
મદન નરિંદ તણું ચરિત મઈ વિરચ્યું વિસ્તારિ. ૬૪
સોલહ સય ઉગણુત્તરઈ પુર જાલોર મઝારિ,
આસો મુદ્ધિ દશમિં મઈ કીઓ, કથાખંધ ગુરુવારિ. ૬૬
—યતિનો ભં. ઉદ્ધયપુરુ, ટે.

૨૦૮ પુણ્યકીર્તિ—(ખ. મહિમામેરુ-હર્ષચંદ-હર્ષપ્રભોદ શિ.)
(૩૮૮) પુણ્યસાર રાસ—પુણ્યસાર કુમારચરિત સં. ૧૬૬૬ વિજયા-
દશમી ગુરુ-સાંગાનેરમાં.

આદિ—

નાભિરાય નંદન નયું, શાંતિ નેમિ જિન પાસ,
મહાવીર ચોનીસમો, પ્રણમ્યા પૂરે આસ. ૧
શ્રી ગૌતમ ગણુધર સધર, લીલા લખિધ નિધાન,
સમરી સહગુરુ સરસતી, વપુષિ વધારે વાંન. ૨
ધર્મે ઉચો કલ હુવે, કામિની કલા અભ્યાસ,
રાજઋદ્ધિ ધર્મે હુવે, ધર્મે લીલા વિલાસ. ૩
ધર્મે સોલગ સંપજે, ધર્મે રૂપ અનૂપ,
આચા મુખ ધર્મે હુવે, ધર્મે માને-ભૂપ. ૪

શ્રી અમ્યક્ષગઢિ રમણુનિદાંણુ, પ્રગટિઉં પાપતિમરહર, બાંણુ, ૪૬
 વિચમાન સુર સુંદરકામ, શ્રી ધર્મભૂતિ સૂરીશ્વરરાય. ૪૬
 તાસુ પાટિ સદ્યુર સુખકાર, આચારિજી ગુણુગણુ બંકાર, ૪૭
 શ્રી કલ્યાણુસાગર સૂરીદ, મિટઇ અશુભ કર્મના દુદ. ૪૭
 તાસુપદિ મુનિવર ગણુધાર, પડિત લીમરતન અણુગાર, ૪૮
 તાસુ સીસ સંયમ શ્રી કંત, શ્રી ઉદયસમુદ્ર નાંમિ ધીમંત, ૪૮
 તાસુ વિનેય વિનયગુણુ વહમ, મુનિ કામોદર ધણુપરિ કહમ, ૪૯
 દેવી સરસતિનર્મ આધારિ, કયામધ કીયઉ મતિ સાર. ૪૯
 હુ મૂરખ મતિ હીણુ અગ્નંણુ, પડિત જનનર્મ હસિવા ઠાંણુ, ૫૦
 વચન અયુક્ત કણુઉ મધ જેહ, પડિત સુધર્મ કરિજ્યો તેહ. ૫૦
 કલ્પિત વચન કણુઉ પુણિ કોઈ, સંધ માખિ હુ ખમાઉ સોઈ, ૫૧
 મુરપતિ કુમરતણુપી ચોપધ, પદમાવતિપુર માહે કહી. ૫૧

દહા.

વતસર વિકગરાયથી, સોલ સહિ પઠસડિ, ૫૨
 ભાદ્રવિ ખીજા સ્વેત પાખ્ય, સોમવાર તિહાં છડિ. ૫૨
 ભાવ ભેદ જાણી અતુર, ભણુઈ સુણુઈ નર જાંણુ, ૫૩
 પામઈ મનવઝિત સદા, રિદિ શ્રદિ કલ્યાણુ. ૫૩

—૧૦-૧૮ પાલ૦]

(માગરોજની પ્રતમા પ્રશસ્તિમાં શબ્દોનો હેરફેર છે, પણ ભાવ એક છે પા. ૧૧-૧૫ માં.)

(૩૮૬) મદન રાજર્પિનો રાસ. રત્ન ૩.

૨૦૭ દયાસાગર (અ. ધર્મભૂતિસૂરિ-કલ્યાણુસાગરસૂરિ-લીમરતન-ઉદયસાગરશિ.)

(૩૮૭) મદન ચોપાઈ સં. ૧૬૬૯ આરોધ શુદ્ધ ૧૦ જાઓરમાં.

૨૦૯ સુધર્મરૂચિ. (શુભવર્દન શિં.)

(૩૬૨) આપાઢભૂતિ મુનિનો રાસ.

આદિ—

શ્રી શાંતિનિજેસર ભુવણદિજેસર પાય,

પ્રણમી બદ્ધ ભગતિઈ ગાયસઉ રવિરાય.

આપાઢ મુનીસ્વર જસો વ્હુગદ્ધપ્રધાન

નાટક નાયતાં પામઉ કેવલનાંથુ.

૧

નાટિક નાયતાં કેવલ પાંચુ નિમ્નણો તેહ વિચાર,

શ્રવણે સુણતાં ભાવિ ભણતાં લલીછ ભવનો પાર,

નવદ્ધપી વિહાર કરિ મનરંગિ મુનિવર મહિમાવંત,

ગુરૂ આદેસ લહી રાજગ્રામ નગરીમાંદિ પદ્ધત.

૨

x

x

x

x

અંતે—

ઢાલ.

નયર રાજગૃહી જાણીછ, સિંહરયનિ કદં ભૂપ,

નાટક તિહાં વસઈ માન ભુપતિ બૃંહરે—

જિરે જિરે આપાઢ ભુતની, ભાવનાનું પરિભાણુરે,

ભરતનું નાયતાં પામઉ, કેવલ નાણુંરે—

૫૫૬ શ્રે. ૦ ૫૩

ભુવનસુંદર જયસુંદરા, રૂપક મોહનકંદેરે,

કોઈ કેતલા દાન તિહા રહઉ, આપાઢભુત મુણેંદુરે.

શ્રે. ૫૪

શ્રી શુભવર્દન ગુરૂ તમહ તણારે ચલણે અવિચલ વાસરે,

નામઈ નવનિધી પામીછ ફલઈ મનચી આસરે.

શ્રે. ૫૫

તેહ ગુરૂનઈ સુપસાહલઈ, હઠડે ધરી આણુંદુરે,

આપાઢભુતિ ઋષી ગાઈઉ; પામી પરમાણુંદુરે.

શ્રે. ૫૬

કેવલ લલિ મુગતી ગયું, શ્રી સુધર્મરૂચિ ગુરૂ રીસરે,

પાંચસઈ પરીવારઈ પરીવરઉ. તેહના સંઘ આસીસરે.

શ્રે. ૫૭

જે નરનારી ભાંવસૂં ગાઈ રંગી રસાલરે,

તેહ અવિચલ વધામણુંરે, ધરી ધરી મંગલમાલરે.

શ્રે. ૫૮

ધને કીયાં ધન નંપગે, ઉપમા અંછે અનેક,
પુણ્ય થઈ પુણ્યસાગરો, મુણ્યો મુખ અનિરેક.

*

*

*

*

અર્થ—

શાંતિ તિલેનર ચરિત્ર થઈ કિંચ, એક કથાનંદ સાર,
સાંભળનાં મનિ આમુંદ ઉપગે, થામ દરય અપાર. પં. ૩
ખરનર ગચ્છપતિ મદ્યે ચિરંબો, ભુગપ્રવાન જિનચંદ,
આચારિય મદિમારિ મુનિવર, શ્રી જિનસંદ મુરિંદ. ૪
શ્રી જિનકુશલ જીરિયર પરંપરા, મુનીવર મદિમાવંત,
મદિમાએ મનિ મેળા વળી, કિયાવંત મુણવંત. પં. ૫
દુરંચયકમિનિ દોં દિનકર, વચ્ચક દુરંપ્રમેદ,
નાસ સીસ પુન્યકિરિનિ હમ બળે, મન ધરી અધિક પ્રમેદ. પં. ૬
નવન મોરેતે રોં જાસકિ સમઝ, પીગે દસમી શુરવર,
સાંભાનેર નમર રૂચીયામજો, પમળો એક વિચાર. ૭
શ્રી પદમ પ્રનુ રુપસાગરિ, સંધ વધનઝ વાંન,
હરદંગદ્યાય વધામજુક, મુખ સંપદ સંતાન. ૮
એક ચરિત્ર ભવિષ્ય જે સાંભલેં, બળે રૂણે નર નેદ.
દિન દિન ઉદય અધિકક નિન દેવક, નવનિધિ હોઈ તમુ ગેદ. ૯

—છનિ શ્રી પૂન્યસાર કુમારચરિત્ર સંપૂર્ણ. સંવત ૧૭૬૫ વર્ષે
માદ માસે શુકલપક્ષે ૩ તિથી સનિવાસરે પાછળ મંચે, કાપિ શ્રી
જ્ઞાનમંદર તત્ત્વશિખા કાપિ વેદગ્રંથ તત્ત્વ જ્ઞાન કાપિ કુશલચંદ્ર ત્રિપી-
કન શ્રી રમ્ય. પ. ૬ પં. ૧૫ સુ. વિ.

—સં. ૧૮૨૮ વર્ષે ફાગુન સુદ ૯ દિને વિષ્ણવ મુનિ મુગ્યાન-
નામરેખા લખીદત શ્રી પુસ્તકો નગર મંચે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રસાદના.
૯-૧૭ થી, પ્ર. ૨.

(૩૮૯) નન્નાચરિત્ર ૧૯૮૮ બા. ગુ. ૧૩ રવિવાર જિનપૂર નગરમાં લો.
(૩૯૦) કુમારમુનિ ગ્રંથ. (પ્ર. ૧૮૧૩) લો.

નયઉ. ગાયકુમાલ મુણીસ, શ્રી સંઘ દિધ આસીસ,
જસ નામધ પરમાણુંદ, તસુ ગાવતા હુવઈ આણુંદ—

—સંવત ૧૭૬૭ વર્ષે જ્યેષ્ઠમાસે કૃષ્ણપક્ષે પંચમીતિથી મુખવારે
પં. માનવંદ લિપતં મુશ્રાવિદ્યાખાઈ આસા પઠનાર્થ. ૬-૧૩
મારી પાસે છે.

૨૧૦ ઋષભદાસ.

[આ ખંભાતના શ્રાવક કવિએ અનેક રાસાઓ, સ્તવન-સ્તુતિ-
સ્વાધ્યાય રચેલ છે, અને ઉત્તમ કવિ તરીકે પોતાને સિદ્ધ કરેલ છે.
આના સંબંધી વિસ્તૃત વિવેચન ‘શ્રાવક-કવિ ઋષભદાસ’ એ નામથી
નિબંધ સૂરતની ગૂજરાતી સાહિત્યપરિષદમાં મેં લખી મોકલેલો તે તે પરિ-
ષદના રીપોર્ટમાં પ્રકટ થયેલ છે, તેમજ જૈન શ્વેતામ્બર કોન્ફરન્સ
કુરુક્ષેત્રના ઇતિહાસ ગ્રંથમાં ૧૯૧૫ ના ૭-૯ ગ્રંથમાં પણ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો છે.]
(૩૯૩) ત્રતવિચાર રાસ. સં. ૧૬૬૬ કાર્તિક વદિ ૦)) (દીવાલી)

ત્રંબાવતિ (ખંભાત)માં

આદિ—

શ્રી વિતરાગાય નમઃ

હૃદા—પાસ જિનેસ્વરં પૂજી, ધ્યાઈ તે જિનધર્મ,

નવપદ ધુરિ આરાધીઈ, તો કીજઈ સ્થુભં કર્મ.

દેવ અરીહંત નમું સદા, સીદ્ધ નમું ત્રણીકાલ,

શ્રી આચારય તુઝ નમું, શાશનનો ભુપાલ.

પુણ્યપદવી ઉવઝાયની, સોય નમું નસદીસ,

સાદ્ધ સવેનિં નીત નમું, ધર્મ વિસા યાંહા વીસ,

ક્રોધ માન માયા નહી, લોભ નહી લવલેસ,

વીષઈ વીષથી વેગલા, ભવીજન દમ ઉપદેસ.

ઉપદેશિ જન રંજવઈ, મહિમા સરસતિ દેવ,

તેણુઈ કાર્ય તુઝનિં નમું, સાદાં સાદુ સેવ.

—ધર્મિથી આપણેબુની કુલ સમાપ્ત.

—પંદિત શ્રી ૪. (૫) દ્વિવિગ્ર્યમણિ સિચ્ચાચ્ચુ શિષ્ય મૂનિ-
વર કુમલવિગ્ર્ય લખિત પદનાથે મંવન સોલ સત્તાણુયા વર્ષે વરુણાખ
મુદિ ૭ દીને સ્ત્રીનાં ચાર મુદે-શુભ ભવનું. કલ્યાણમનુ બાવ.
પા. ૪ ૫-૧૨

—મંવન ૧૭૪૮ વર્ષે પોત વર્ષે ૨ ચંદ્ર લખિત ગ્રંથ મુદે.
૧-૧૦ પાતણુપૂર બં. મારી પામે છેલ્લું પાનું છે (આ ટંકા ને જૂના
રામમાં ધન્યામી, દેશાવ, સિંધુઓ, ધવલ ધન્યામી, મુદેલ છે. વિવચ ન-
ગાંશ્યે એ પ્રસિદ્ધ દેવી આ રામની છે.)

(ઉદ્ધર) ગયમુદ્ધમાગ કપિ રામ. ૧૭ લાલ સં ૧૧૧૯ પદેતાં.
આદિ—

દેસ સોરઠ ઠાણપૂરી નવમે નિદાં વામુદેવોરે.

સ્નેધે દમારમુદ રાજિડ, બધવ શ્રી બસદેવોએ. ૧

છરે છરે સ્વામિ સુભાસ્યા હરિડ ગોપીનો નાય એ,

નેમિ વંદણ અસજ્યો અસજ્યક યાદવ સાથ એ.

છરેછ. ૨

*

*

*

*

અંતે—

શ્રી શુભવર્ષન ગુરુશય, મજ પ્રજામી તેદના પ્રાપ,

ગાય ગયમુદ્ધમાત મુર્ચિદ, રાસ ભાગનાં દુર્ગ આસુદ. ૯૪

(પા. ૧૪૪ તદા નેમિનિખુદ—

શ્રી ગયમુદ્ધમાત જે આઈ, ને સર્વ વર્જિત દલ પાઈ,

અનમ દૂરિ દુઃકૃત સવિ ભર્ત, વધી અવિચલ પદ ચાર્ડ. ૧૫

—ધર્મિ સવન ૧૧૧૯ વર્ષે પોત મુદિ ૩ લેખે લખ્યનં વે૦
મેધા લખન. સાંવી નાથી પદનાથ શ્રીરમુ. ૪. ૮ પં. ૧૧ મુ. વિ. ખં. ૧

—મં. ૧૭૮૨ વર્ષે આવિદ દેવગાઈ પદનાથ. ૭-૧૧ પાતણુપૂર બ.
(પાંદર.)

હંસ સરીપા જે નર હોય, તેહના પગ પૂજે સહુ કોય,
 ધ્યન જનુનીઈ તે જગી જણ્યુ, કવીજન લોકે લેખક ગણ્યુ. ૩૮
 હંસ દૂધ જલ માંહાથી પીછ, નીર ખ્યંદુઓ મુખ્ય નવી દીછ,
 તિમ સુપરપ ગુણ કાઢી વહછ, પર અવગુણ તે મુખ્ય નવિ કહછ. ૩૯
 જલ સરીપા જે નર હોય, તેહનું નામ મ લેસ્યુ કોય,
 સકલ લોકમ્હાં તે અવગણ્યુ ઋષભ કહછ નર તે કાં યણ્યુ. ૪૦
 જલુ તણી છઠ પરગતી આસી. વંદું રગત પીઈ ઉહોલસી,
 સપર લોહી મુખ્ય નવી દીછ, તિમ માઠો નર ગુણ નવી લીછ. ૪૧
 જલુ સરીપા જગમ્હા જેહ, અતી અધમાધમ કહીછ તેહ,
 પર અવગુણ મુખ્ય બોલછ સદા, ગુણ નવી ભાપઈ તે મુખ્ય કહા. ૪૨

દૂધા—

ગુણ ગ્યંઆ ગુણવંતના, જે નવિ બોલઈ રંગિ,
 પરભવિ દૂધીઆ તે યસછ, સરજાઈ દૂખલ અંચ. ૪૩
 ગુણ ગાઈ ગુણવંતના, તે સુધીઆ સંસારચ,
 પરભવિ સૂર સૂપ ભોગવઈ, જિહા ખાહુ અપછર નારચ. ૪૪
 જે હીત વંછછ આતમા, તો પરનંદા ટાલિ.
 મુખ્યથી મીઠું બોલીછ, ભટક ન દીજછ ગાલિ. ૪૫
 સુગર વચન સંભારચુ, કરંચુ પર જિપગાર,
 જાન ધર્મ આરાધંચુ, વ્રત વહંચુ સિરિ આર. ૪૬

દાસ ૭૯ દેશી—મેગલ માતો રે વનમાંહિ વસછ. રાગ મેવાડો.

આર વરતરે જે નર સિર વહછ, તે ધરિ જઈ જાહેર કાર,
 મનહમનોચ તે વલી તસ કલછ, મદિર મંગલ આર. ૪૭
 આર વરતનિરે નર સિર વહછ, આંચલી
 ભણતાં ગુણતારે સંપદ સુખ મલઈ, પોહોચછ મનતણી આસ,
 હિંવર હાથીરે પાયક પાલખી, લહીછ હિય આવાસ. આર. ૪૮
 મુંદર ધણીરે દીસઈ સોમતા, બહનની પાંધવ જોડય,
 બાલિક દીસછરે રમતાં આરણ્ય, હુંદળ તણી કહ કોડય. આ. ૪૯

સમર સરસતિ ભગવતી, સમર્પા કરજે સાર,	૬
હુ મુરખ મતી કેલવું, તે તાહારો આધાર.	૬
પીંગલ બેદ ન હલવું નિગતિ નહી વ્યાકર્ણ,	૭
મુરખમંડલુ માનવી, હું સેવું તુઝ ચર્ણ.	૭
કવીત છંદ ગુણ ગીતનો, જે નવી બલુછ બેદ,	૮
તુ તૂડી મુખ્ય તેહનિં, વચન વદ્ય તે વેદ.	૮
મુરખ મોરો ટાલીડ, કવી કીધો ક્ષણિદાસ,	૯
છ વીધ્યાત્મ તેહવો, જે મુખ્ય કીધો વાસ.	૯
કાંતિ કર તુઝ કેટલી, મૂઝ મુખ્ય રસના એક,	૧૦
કેડય મિહવાઈ ગુણુ સ્તવું, પાર ન પામું રેપ.	૧૦
તોહઈ તુજ ગુણુ વર્ણવું, મૂઝ મતી સાર માંય,	૧૧
નય મુપ વેણી શીર ભગઈ, કવી તાહારા ગુણુ ગાય.	૧૧

* * * *

અંતે—

પારવરત આવકતણાં, મિં ગાયાં મતિસાર,	૩૨
કવી દો દોષ મ દેખ્યુ, હું છુ મુઠ ગુમાર.	૩૨
આગઈના કવી આગસિં હું નર સહી અમ્મનાન,	૩૩
સાપર આગસિ બ્યંદૂઈ, સ્યુ કરસમ અબીમાન.	૩૩
માતતાત નિમ આગસિં, બોસઈ બાલિક દોષ.	૩૪
તેહમાં સાચુ સ્યુ હસઈ, પલિ સગિવુ સોય.	૩૪
બલુતાં ગુણુતાં વાચતાં, કવી જોયુ વલી દોષ.	૩૫
નીરમલ અંનિં ચરચળો, દોષ મ દેખ્યુ ફેક.	૩૫

રાત-૭૮-ચોપાઈ.

ફેકટ દોષ મ દેખ્યુ દોષ, નરનાની તે સુણ્યુ સોય.	૩૬
ફૂઝ કેલક તણું ફલ જોય, વસુમતી તે વેશા હોય.	૩૬
સાહસી પૂર્વ કલા છઈ હોય, નાપલ કદઈ તે સુણ્યુ મોય.	૩૭
એક દંસ ખીજો જાણ્યુ, નિમ મસઈ જોડિં કંચબેદ.	૩૭

દીપ જાગ્ય માહાધેત્ર ભરતિં ભયુ, દેસ ગુચરાતિમ્હા સોય ગાસ્યુ,
રાય વીસલવડો ચ્યતુર જે આવડો, નગર વિસલ તિણુઈ વેગી વાસ્યુ.
પૂણ્ય. ૬૦

સોય નગરિં વસઈ પ્રાગવંસિં વડો, મધહરિજનો સૂત તે સીહ સરીપો,
તેહ ત્રંબાવતિ નગરવાશિં રહ્યું, નામ તસ સંઘવી સાંગણુ ખેપો.
પૂણ્ય. ૬૧

તેહનિં નંદનિં ઋષભદાસિ કહ્યુ, નગર ત્રંબાવતી માહિં ગાયુ,
પૂણ્ય પૂણ્ય ભયુ કાજ સપરો થયુ, સકલ પદાર્થસાર પાયુ.
પૂણ્ય. ૬૨

—અતી શ્રી વરતવીચાર રાસ સંપૂર્ણ. સંવત ૧૬૭૯ વર્ષે અઘન
વદિ ૧૩ ગુરુવારે લખીતં. સંઘવી ઋષભદાસ સાંગણુ ૦ ગાથા ૦ ૮૬૨
(સ્વલિખિત).

[વિ. ધ. ૫૪-૧૧, —ચોપડો નાનો પૃ. ૬૦-૧૧૯]

(૩૮૪) મુમિત્ર રાજપિં રાસ. સં. ૧૬૬૮ પોશ શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર,
ખંભાતમાં.

આદિ—

દ્વલ.

શ્રી જિનધરમ પ્રકાસીઓ, સ્વામી ઋષભ જિણુંદ,
દાનશીલ તપ ભાવના, મુણુતાં અતિ આણુંદ.

૧

સકલ ધરમ મુખ્ય મંડીઈ, જગમાં ઉત્તમ દાન,
દેતાં નવનિધિ પામીઈ, પરભવ અમર વિમાન.

૨

એક દાન તસ પંચ ભેદ, મુણુયો સદ્ નરનારિ,
અભયદાન મુપાવથી, વસિઈ મુગતિ મઝાર.

૩

ઉચિત અતુકંપા કિર્તિથી, જિન કહેં ભોગ લહંત,
રાજ રિદિ મુખ સંપદા, પામે મુખ અનંત.

૪

દાન મુપતે દેઅતાં, દિણિ પામ્યો મુખ વાસ,
રાજ મુમિત્ર મુખીઓ ધયો, મુણુયો તેહનો રાસ.

૫

ગવરી મહાદેવી રે દીસઈ ફરતાં, સુરતરૂ ફલીતરે બારય,
સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિં લગ્યા, ચિર થઈ લાગીરે નારય. ૫૦
મનાં મનોર્થ માદારહ જેદનો, ને ફરિંગ સદી આજર,
શ્રી જિનપર્મણિ પાસ પગાડેલખ, મુઝ રીખાં સદી કાજ. ૫૧

ફદા.

કાજ સકલ મીખાં મરી, કરતાં વરત વિચાર,
શ્રી ગુરનામ પગાડેલખ, મુઝ ફલીત સદધકાર. ૫૨

કાસ ૮૦ દેશી—કદમ્બી કાળાં રાગ ધન્યારી.

મુઝ આંગળિ મદધકારજ ફલીત શ્રી ગુરનામ પસાઈછ,
નં રિ મૂનીવરમાં અતી ગોરા, વીજતમેન મુરિસાયછ. ૫૩

મુઝ અંગળિ સદધકારજ ફલીત, શ્રીગુરુચર્ણ પગાઈછ, આંચલી.
જેજાઈ અકબર તુષ તળી રાખામાં, હાથ વાઢ વીચરીછ,
સાધિ સન્યાસી પંડીત ગોદા, મોલ મયા ત્યાદા દારીછ. ૫૪ મઝ.

જઈ જઈકાર દુહા જિનસાસના, મુરી નાંમ સચાઈછ,
શાહી આજર મુખ્ય એ થાપ્યુ, નો જમમાદિ વસાઈછ. ૫૫ મઝ
તાસ પદિ ડાખ્યુ એક દીનકર, રીસવંતમાં સુરોછ,
વીજતવદેવ મુરી નાંમ કદાવઈ, મુખ્ય હરેમે પુરોછ. ૫૬ મઝ.

તપાનજો જેજાઈ ગાઢ અબુઆમ, મુખવઈદાં સોભામીછ,
જમ નિરિ મૂર એજેવા જાજતો, પૂણપસાસ તસ જાગીછ. ૫૭ મઝ.
કાસ-૮૧ દેશી. દોઢરે દોઢરે દમ્બ દીપાવડો. રાગ ધન્યારી.

પૂણ પ્રગટ બાવુ ર, તો મન્ય મુઝ મન્ય એદ આવી,
રાગ રાગ ક્યું, સકલ બાવુ હું ત્યું, પૂણની કાઢી મુઝ.

કાલી-૫૮-૫૯ પ્રગટ બાવુ. ૨ આંગલી.

સેસમવજરિ જાણિ જઈ છાસઈ, કાલીઆ વદિ વિપક દારો,
રાગ તવ નીપનો આગમિં ગિપનો, મોલ મુજનાં તુમ પૂણ માંડો.

પૂણ. ૫૪

પં. જ્યોતિવિજયગણી લિખિત્યં સ્વવાચનકૃતે મંગલં ભૂયાત્. લેખક પાઠકયો શુભંભવતુ. ચિરં નંદતુ ધર્મં પુસ્તિકા, શ્રી નવસારીનગરેઃકલ્યાણમ.)

(ઉકન કોલેજ લાયબ્રેરી નં. ૯૦૦) ૧૮૯૨-૧૮૯૫.

—ધતિશ્રી દાનોપરિ સુમિત્ર રાજઝલિ રાસ સંપૂર્ણ. સંવત ૧૭૭૦ ચર્ષે આસો સુદ ૭ ભૈમં. પંડિતશ્રી પ. શ્રી વિમલવિજયગણિ તત્તિષ્ઠ્ય મુનિ વિનીતવિજયેન લિખિતં જાળાલ નગરે. ૧૫-૧૫ ધો.

(૩૬૫) સ્થૂલિભદ્ર રાસ. સં. ૧૬૬૮ દિવાળી, શુક. ખંભાતમાં.

અતે—

હાલ—(રામ ભણુધ હરી ઉડીઈ) રાગ રામઝરી.

થુલિભદ્ર ગુણુ ગાછધ, શ્રી ગુરુ ચર્ણુ પસાયેરે,
શ્રી વિજયસેન સુરીસ્વર, તે ઝરુઉ ગરારાયરે.
સુર જેહના ગુણુ ગાયરે, નાંમિ નવનીંધ્ય થાયરે,
સમરિં પાત્યગ જાયરે, હું વંદૂ તસ પાયરે.

ગુરુ ઝરુઉ ગુરુરાજઝો. ૧૭

સાલિ થુલિભદ્ર જોડલી, વધરાંગધ વધહરઈ કુમારરે,
ત્ય મધિ ગહિતમ અવતર્યો, જસ ગુણુ અંત ન પારરે.
સંયમ પંડાની ધારરે, કરતો ઉચ વિહારરે,
લ્યધ મુની સ્થુધ તે આહારરે.

ગુરુ. ૧૮

ઉપશમરસમાહિં ઝીલતાં, ટાલધ કુમત અંધાર,
મંધુર વચન દીઈ દેસના, વાણી સુધારસ સારરે.
આગમ અર્થ ભંડારરે, પંચ મહાવ્રત ધારરે,
ટાલઈ કામવિકારરે, શાસન રાખણહાર.

ગુરુ. ૧૯

તેહનિં પાટિં પ્રગટીઝો, શ્રી વીજયદેવ સુરચંદરે,
કુમત તિમરનિ રે ટાલવા, ઉદ્યો પુન્યમયંદરે,
મોહનવલીનો કંદરે, ચેપઈ પરમ આનંદરે,
સેવધ સકલ સુરચંદરે.

ગુરુ. ૨૦

માય સુમિત્ર કહો કિહો દુઝો, સિદ્ધ દેવ તિમ રાજ,
અદાસના અરજી નામી, અરિય પ્રકારું આજ.

૦

*

૦

૦

અને—

બોધાર્થ.

શિવમ કવિ મુજુ તાદરસં આવ, દીપકે દરખ બજેસે થાય,
સકલ કવિનિં શામી થાય, નિં ગાયો મુનીવર રિતીસાય. ૧૬

ગાનાં શુભનાં કવનાં કંઠ, દુષણ જે દીગિં મનિ આદરિ,
ને પંડિત દાસેજ્યો તુમે, એજિં વાન શુભ સદસ્યું અમો. ૧૭

આગિં મોટા જે કવિસાય, તાસ અરજુ રજ કવિ શિવમાય,
મુરખ મુમટ શિવેમણી મહી, મુર મેલકારે એ મુદિ તાલી. ૧૮

ને મુર જગમાં મોટો પ્રીર, સીમેં જેદવો અમા નીર,
ચિત્તવર્ગેનમરિ તેહનું નામ, જેજિં વાનિ કામી ચિરમો કામ. ૧૯

જાણુ પ્રમોસે વપરે કુમાર, સ્વાસિંબદ મનો અવગુમાર,
મરિ સુખમાં જગ શુભકોઠિ, ચિત્તવર્ગેનમરિ તેહની વેદી. ૨૦

તાસ પાટ ઉદગો એ બાણ, ચિત્તવર્ગે (નિતક)મરિ અનુર શુભજાણ,
સાગવય મન્દા વપરામી જેદ, સકલ મુનિ મિર મોટો તેદ. ૨૧

તેદ તજિં અરજિં અનુસરી, સજ્જાતિગુણમાતા કરી,
નંવન મોક્ષ આદરશકો જાનિં, પોમ મુદિ સિનળીજાન, તસિં. ૨૨

મુરવારિ કામી અમમામ, અંબાવનીમાં ગાયો રામ,
વાનવય વડે જે આન, સર્વાંગજાણ (કવિ) શિવમામ. ૨૩

કથમ.

કવિ શિવમ ગાયો સુમિત્ર આયો, શુભ સુમાયો શુભપરિં,
ગિત તજા મુજુ અભિરામ ગાનાં, અંમતામાતા નિન પરિં. ૨૪

તપગજ ગાજુ મુજુ વિરાજ, અનિદિ કિવાનિં જગપ્રર,
પ્રી ચિત્તવર્ગેન મરિદ સંયો, સકલ સંય મમગર. ૪૨૫

—મનિથી સુમિત્રસજ્જરિતી રામ સંપૂર્ણ. સકલ પંડિત

કિરામણી પંડિત શ્રી ૧૦૮ શ્રી ૫ શ્રી રતનચિત્રવજ્ર મ. તન મિત્ત—

(૩૯૫૬) નેમિનાથ નવરસો સં. ૧૬૬૭ પો. શુ. ૨ ખંભાતમાં.

આદિ—

રાગ ધન્યાશ્રી.

સરસતિ સામિતી પાય નમીજી, ગાર્યું નેમ નિજાંદ,

સમુદ્રવિજય કુલ ઊપનોજી, પ્રગટ્યો પ્રનિમચંદ,

—સુણો નર નેમ સમો નહિ કોય. ૧

x

x

x

x

અંતે—

એહવા જિનવર વંદો સદા, જેહથી લહછ નર ન આપદા,

રાજુલ તારી નિજા નિજારાજ, આપ તર્યા સાર્યા સવી કાજ. ૭૦

સંવત સોલસડસઠામાંહિ પોસ માસ સુદ ખીજ ઉચ્છાહ,

ખંભનયર ગુરારાજ પસાઉ, જિન સંઘવિઉ મન ઉલાસ. ૭૧

કલસ.

ધ્યે નેમજિનવર પુણ્યદિનકર, સકલગુણમણિસાગરો

જસ નામ જપીયઈ કરમ અપિયે છુટે ભવસાગરો,

તપગણ મુનિવર સખલ સુખકર શ્રી વિજયસેન સુરીસરો

તસ તણો આવક ઋષમ ખોલે, શુણ્યો નેમિ જિનેશ્વરો. ૭૨

—વિ. શ્રી હર્ષરતનજી શ્રી બુર્હાણપુર મધ્યે ૫-૧૨ પ્ર. કા. નં. ૨૫૩.

(૩૯૬૬) કુમારપાલ રાસ. સં. ૧૬૭૦ ભા. ૦ શુ. ૨ ગુરૂ ત્રંબાવતી

(ખંભાત)માં.

આદિ—

સકલ સિદ્ધ ચરણે નમું, નમું તે શ્રી ભગવંત,

નમું તે ગણધર કેવલી, નમું તે મુનિવર સંત. ૧

નમું તે શ્રી જિન ખિંખને, નમું તે સૂત્રસિદ્ધાંત,

નમું તે ચતુરવિધ સંધને, નમું તે નર મહંત. ૨

નમું તે કિરિયાપાત્રને, નમું તે તપીઆ પાય,

નમું તે નર શિલવંતને, જ્યમ સુખ શાતા થાય. ૩

નપ મરણ નામક કાળનીમં, સામર સરિયા અંબારે,
 ગરિમી કમવુવકવિજામ, કામવિહારણ વીરે.
 મીસિ અંબાનું નીરે, સોયન વાન શરીરે,
 ફરી આપો શુદ્ધ હૃદીરે, જાણે મનમ વીરે. રા. ૨૧

દુહા.

વીર તમે એવું નથી, ગાયા મૂળ અબીશમ,
 ફળ વાંચે આસિં એ કળા, શુદ્ધિમદ મુખમમ. રા. ૨૨

હાલ કદબળી કરળી તૂટ જાય સામો-સમ મન્યસી.

નવન સોલસમસસયા થરમે, કાની વધ તાદા સારે,
 કાપક દિન કાલાલી કેરે, શુકર અંગે ત્યાદાવારે. રા. ૨૩
 રાન રંગો મિં રંગિ ગીત્રી, મકલ કવી મિરિ નામીરે,
 મુક્તિમદ મુનીના મૂળ આના, વિજયારન નિં ખામીરે.
 રાન રંગો મિં રંગિ રીત્રી.

નાન કવી મિરિનામીરે—અંગતી. રા. રંગો. ૨૪

જાળુદીપ અગોપમ કરીછ, બરતોમ ત્યાદા જાંબુરે,
 જેન મુજર ત્યમાદિ અનિ મારૂ, નમર વીસલ વાંચીરે. રા. ૨૫

નાવ નગરમાલિ વીવદારી, નામ બમ્મ અદિસમરે,
 પ્રાગવસ વહે ને વીંગો, કરના વનમ કામરે. રા. ૨૬

નેહના શુભ જિ મીલ સરિયા, સમંગળ સંધવી નામરે,
 મનવળી કવરળી ને કરના, થરના જનવર યાનરે. રા. ૨૭

અનુકરમ નામી જે સાંમળ, અંગાનનીમદા વામરે,
 નદના રાન એ રામ નીપાઈ, કીલા જાપમસમરે. રા. ૨૮

અન નીપાતા જાડ શુદ્ધ પાંગો, શરના અંગત દલીરે,
 મુક્તિમદ મુનીના મૂળ આનિ, મર્મ જામ મુજ અમીરે. રા. ૨૯

નવનીધ્ય મકલ રવળ મળિં મોલી, મકલ પમારમ પાંગોરે,
 મકલન કદમ નીન વગમવાકા, મુક્તિમદ સારનામીરે. રા. ૩૦

શ્રી નિ.

અતે—

હીચ્યરે હીચ્યરે હીઈહી ડોલડા—એ દેશી.

પુણ્ય પ્રગટ ભયો, પુણ્ય પ્રગટ ભયો, તો મુઝ મનિ મતિ એહ આવી,
રાસ રંગઈ કર્યો, સંસારસાગર તર્યો, પુણ્યની કોટડી મુઝ દ્રાવી—પ
સોલ સંવત્સરિ જાણુ વર્ષ સીતરી,

ભાદ્રવા સુદિ મુલ ખિજ સારી,
વાર ગુર ગુણુ ભર્યો, રાશિ ઋષભઈ કર્યો,

શ્રી ગુર સાયઈ બહુ બુદ્ધિ વિચારી. ૬ પુ.

દીપ જાંબુઅ મહિષેત્ર ભરતિં ભલો, દેશ ગુંજરાતિમાં સોય ગાચું,
રાય વીસલવડો અતુર જે આવડો, નગર વીસલ તિણઈ વેગ વાચું.
૭ પુ.

સોય નગરિ વસઈ, પ્રાગવાંશિ વંડો,

મહારાજનો સુત તે સીહ સરિષો,

તેહ ત્રંખાવતી નગરઈ વાસો વસઈ,

નામ તસ સંધવી સાંગણુ ખેખો. ૮ પુ.

તેહનઈ નંદનઈ ઋષભદાસે કચ્યો,

નગર ત્રંખાવતી માહિ ગાયો,

કુમર નરેસર, રાજઋષિ ખિરદધર,

નામથી નવઈ નિધાન પાયો. ૯ પુ.

—છતિ શ્રી કુમારપાલ ઋષિરાસ સંપૂર્ણ સર્વ ગાથા ૪૬૯૯
અથાગ્રંથ શ્લોક ૫૮૦૦ સં. ૧૮૪૫ વર્ષે મહા વદિ ૨ દિને બુધવાસરે
પૃ. ૧૫૪ પં. ૧૫ આ. ૩.

—પંડિત શિરોમણિ પંડિતશ્રી ૫ શ્રી સુરકુશલ ગણિ શિ. ચરણુ-
પંકજ મધુવ્રતાયમાનેન ગણિ વિબુધકુશલેન લિપીકૃતં. સં. ૧૭૦૪
વર્ષે ફાગણુ વદિ ૩ ગુરૌ. શ્રી કચ્છદેશે ધમડકા નગરે—મહારાય શ્રી
ખિંગારણ વિજય રાજ્યે. ૧૫૮-૧૫ માં.

નમું તે યર ગાળે પછી, નિર્ભય જસ આધાર,
 મંદિર વચન દિવે દેસના, વાળી સુધારસ સાર.
 વાળીએ જન રીઝવે, મદીમા સરસની દેવ,
 નેજેં વળને નમું, શારદ સરો સેવ.
 સમરે સરસની બમવતી, સમરાં કરે જે સાર,
 હું મુરખ મતિ કેમનું, તે તાલારે આધાર.

અંત—

આગિં જે ગોરા કવિરાય, તાસ ચરણ રજ ઝપભાપ,
 સાવરમ, સર્વિઓ, ખીઓ, ખરો, સકલ કવિની કીરતિં કરો.
 હંસરાજ, વાઠો દેપાસ, 'માથ હેમની શુદ્ધિ વિશાસ,
 જો કવિ મેઠા 'શુદ્ધિવિશાસ, તે આગસિં' હું મુરખ બાસ;
 સાવર આગિં સરોવર નીર, કમી તોડી આછબુ નિં' નીર. ૫૪

પૂર્વે જે ગોરા પંડિત કવો, સરિ રોમ પંડિત અગ્નિવો,
 પંચમગિ પાટિ તે કલો, લપામગ સિરિ કીટો થયો. ૫૮
 કુમારપાસ મેઠા કવો, શુભાં નરનારી મિત વર્ષો,
 શારદ સર્વે અગ્નીસ, મંથ કરો યર નાંખી રીસ,
 મવન મેઠા મેઠા બસો, કુમારપાસ માયો યજ્ઞનીલો. ૬૦
 કલમ્બેક મધ મેઠાં નેહ, કેતાએકમાંદિ આપ્પા નેહ;
 કેતાએક બાવ યર યજ્ઞની લલા, તે ગિં' જોડિં પીવરી કલા. ૬૧
 સોય મધ કવડાં વગાપ, મનમદાં મત રાજો રાંધપ,
 તે પ્રજામદિ ઉં જરમું, મકામ કહે' મે આપ્પું તરમું. ૬૨

છેદન ભેદન તે નવી પામે તે કહીઈ નહીં દુખીઓ,
જાતે પચેંદ્રિય સુખ વિલસે, તે નર સધલે સુખીઓ. ૮૮
હં સુખીઓ સૂપ પામ્યો, હં સમજ્યો જીવવિચારજી,

પહનો પાંચમા ગુરૂ આધારજી. ૮૯

શ્રી વિજયાનંદ સૂરીશ્વર સમયોં, તપગણ કાકુર વારજી,
હીરપટોધર હાથેં દીક્ષા, ભવિક લોકનો તારજી. ૯૦

જનમતણો જે છે ભૂમિચારી, પરણ્યો સંયમ નારીજી,
ક્રોધ માંન માયા નહિ મનમાં, આગમ અર્થ વિચારીજી. ૯૧

તૂઝ ચરણે શિરિ નામે કવિતા, તત્ત્વભેદ લહે સારજી,
ગુરૂ આધારે જ્ઞાન લહીને કીધો જીવવિચારજી. ૯૨

સંવત સોલછયોત્યેયાં વરષે, આસો પૂનિંમી સારજી,
ષંભ નયરમાહિં નીપાડ, રચીઓ જીવવિચાર. ૯૩

સંઘવી શ્રી મહિરાજ વપાંશૂં, પ્રાગવંશ વડવીસોજી,
સમકીત સીલ સદાશ કહીઈ, પૂજ્ય કરે નિસદીસોજી. ૯૪

પડીકમણું પૂજા પરભાવન યોષધ પરઉપગારીજી,
વીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહીં ચતુરા શાસ્ત્રસુ અર્થ વિચારીજી. ૯૫

મહેરાજનો સૂત સંઘવી સાંગણ, વીસલ નગરનો વાસીજી,
જૈન ધર્મમાંહિં તે ધોરી, ન કરે વિક્યા હાસીજી. ૯૬

વ્રત ખાર ભણાવે હઠનરે, જીન પૂજે ત્રણિ કાલજી,
પરરમણી પરધનથી અલગા ન દીએ પરનેં આલજી. ૯૭

તપનપ કીરિયા કહીને, ન ચૂકે મૃષા ન ખોલે પાંહિજી,
કર્મયોગેં આવ્યાહ તે ઉહોરા, નગર ત્રંખાવતી માંહેજી. ૯૮

ઋષભદાસ સંઘવી સુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી,
જાણુ હુઓ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત શુદ્ધિ જાગીજી. ૯૯

સકલ મુનીશ્વરને શરિનાંમી, પ્રણમી કવિતા પાપજી,
અરિહંતદેવ ભણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મ સૂતાયજી. ૧૦૦

(૩૫૭) જીવવિચાર સસ. સ. ૧૬૭૬ આશી શુદ્ધ ૧૫ અંબાતમા.
આદિ—

કદા.

સરસ વચન જો સારસા, તું કીઅણુની માય,
તું આપી સુખ ગુપ્ત રમેય, મમ મિતલું માય. ૧
વાળી વાદન કવણ આદાર, તારા પિતા કુંજ હેમ,
તારા સુતા સ્વામી જાસો, તેદનો સાસક જેય. ૨
તેદનું વાદન કવણ છે, તે વાદન જગી જોદ,
તે લાંછણ નર જોદનો, હું સમર નિમ્ન તેદ. ૩
સમરિ સુખ ગદ્ગદ ઉપજે, પ્રજામે પરમાર્જક,
કનકવર્ણ જસ દેહમાં, યુક્ત યજ્ઞમ ગિજુદ. ૪
પ્રથમ ગિજેશ્વર જો સદી, મહાઅસિ પદિસો સદ્,
દ્રગટ કરી જોજી વધી, ગુગતિ નયરીની વાટ. ૫
પદમ ગુનીશ્વર જોદયો, પ્રથમે કેવલજ્ઞાન,
મહાજા કહે રંગે મદ્, યજ્ઞમદેવનું ધ્યાન. ૬
ગિજે ધ્યાને મતિ નિર્મલી, સદ્ગત દુષ્ટ આવનાર,
આદિનાથ મરણે નથી, કહિયું જીવવિચાર. ૭

* * *

આતે—

સમ ધન્યારી.

ધીરવચન દમઆમાંદો પરતા, ગુજ મનિ અતિ આનદોજ,
જીવવિચાર કલો મિં નિવરી, ફલીજ સરતઃ કંદજ. ૧૧૨. ૪૮૪
મળતાં ગુણતાં સુગુણાં, સપદિ કજ્જ અંગરે આજજ,
જીવવિચાર સુણી જીવે સમજ, તેદનિં શિવપુર રાજજ. ૧૧૨. ૪૮૫
સકલ ધર્મમાંદિ ગુણ મહે, જીવ હયા તે સારીજ,
જોજે પરમાર્જી નિજ સતોપ્યા, સોય તપાં નરનારીજ. ૮૬
જીવકયા પાતનાં જાણે, નિર્ભય ઈદ્રિય પંચજ,
દીર્ઘ આય તમ રોગ ન આવે, રૂપ મદ્ સુદ સંગ. ૮૭

પુન્ય પસરઇ જાઝું જિમ જલમાંહિ તેલ, રધિરમણી સુર સુખ સૂભ
બધવની વેલિ. ૯૦

ઈંદ્રી તસ નિર્મલ અતિ પોદું તસ આય, ફલઈ સુરતર અંગણિ
કામધેનુ ધરિ ગાય,

મંડપ ધરિ તોરણ હાથા કુંકમ ફેરા, એ રાસ રચતાં ફલ્યાં મનોરય મેરા. ૯૧
નવતત્વ રચ્યા મિ કવિજન અરણ પસાયઈ, કાંઈ દૂષણ દેખો ટાલેજ્યો

તુમ સાંહિ;

હું બાલિક વાહો તુમ હસ્તી કવિરાય, તુઝ તુઝ ગલિ ધંટા તેણઈ કાંઈ
તોડિ ન થાય. ૯૨

હંસ ગરૂડ પંખી આબ મર પંખિયા જોય, નામઈ સાડુ સરીખા
અંતર સખલો હોઇ,

આગઈ જે કવિતા હું પણિ કવિતા નામ, ઈહાં અંતર જોજો નિરજો
નેસડો ગામ. ૯૩

વલિ સરિખો જોજો પીત હાટિકનો રંગ, પણિ અંતર બહુ છઈ જિમ
સેદી નઈ ગંગ,

વલિ એણુઇ દૃષ્ટાંતઈ હું મુરખ તુમ આગઈ, કાંઈક બુદ્ધિ પામ્યોઃ સુરણ
તુમારઈ લાગિ. ૯૪

હાલ હીંચરે હીંચરે એ દેસી.

સકલ કવિ મનિ ધરૂં ભગતિ ગુરની કંઠે જોહથી જ્ઞાનના બિંદુ પામું,
વર તપા ગછ પાટિં ગુર હીરનઈ શ્રી વિજયસેનસુરિ શીશ નામું. ૯૫ સ૦
જોહનઈ પાટ દીધા પછી વાધીહ, ગછ ગંગજલ પ્રવાહ પ્રરિ

શિષ્ય બહુ શિષ્યણી, આવક આવિકા, લીલલક્ષ્મી બહુ તેહ ધરઈ. ૯૬ સ૦
ભુવન મોટાં થયાં બિંબ ઝાંઝાં કલાં જ્ઞાન વૈરાગ્ય કીરિયા જે વાધી,
મોઈ ગુર શિરિ ધર્યો રાસ ઋષભઈ કર્યો, રતનની ખાંણિ મુઝ આજ
લીધી. ૯૭ સકલ૦

તેહનઇ પાટિ શ્રી વિજયતિલકસુરિ શીલ નઇ જ્ઞાન ખે પદ્મ પૂરો,
અસત્ય ખોલઇ નહિ અર્ધમ ખોલઇ નહિ ઈંદ્રીઅ પાંચ દમવાજ સૂરો. ૯૮ સ૦

પ્રવચિતાર મેં કર્યો, વિશેષ પદોત્તી મનની આમણ,
ભાષુનાં મુખનાં આજુ. દરેક આતિથ્યદાસણ. ગીર, ૫૦૨

જાતબાસ કહે જે નર સુખસં, તે મરિ રિદિ બરામેષ,
મુપાસના સુખ મૂળી મેવા, દિન દિન લક્ષ્ય થામેષ, ૧૧૨. ૫૦૨.

—ଅଧ୍ୟାୟ ୭୩୪-ଶି.

(४६८) नाथनाथशरा मं. १६७६ टीनाणी, रविवार, अंबागमा.
आदि— ४६९.

આદિ ધર્મ વિજય ઉપગો, નામિરાધ મુન જેલ,
મુદિલી મુનજ ભાંગા, મલ્લી મંજાઈ તેલ. ૧

୧୫/୧୧/୧୯୮୦ ଗାନ୍ଧୀ ଚରଣ ହସ୍ତାକ୍ଷର, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରୀ ଚରଣ କାମ,
 ୨/୧ ସାଧନ ଅନୁସନ୍ଧାନ, ଆର୍ଥିକସହାୟ ଶାଖା. ୨

૨૬. આશા અને ઈશ્વરના આજ્ઞાનું સંબંધ
 ૨૭. આશા અને ઈશ્વરના આજ્ઞાનું સંબંધ
 ૨૮. આશા અને ઈશ્વરના આજ્ઞાનું સંબંધ

આગાપદ મિત્રે ઉપરિ, સદગ હસ પરિચાર,
જ્ઞાનાદેવ મુખતિ ગયા, મનિ તેહનો આગતાર. ૪

મનમ મુશર્રી મુનિયાર, યોશરની મજુપાર,
ત્રિપ્લિ લાખ અવગ્યા નમું, મજુલનજો પરિયાર.

✱ ✱ ✱ ✱

આત્મ— દામ શ્રીની પ્રતિષ્ઠા દિન.

કૈં રામ રમતા સુખસાતા મુખી અંગિ,
 ગાન વાગ્યો પાગ્યો ફર્યા મનોરમ રંગિ,
 તે નર પન્થવતા દોષ મનોરમ પૂરા, મન વાંકયે માત્ર જનને પુણ્ય અંકરા.૮૮
 ગિનમદિરે માત્ર કરીનાઈ કલસ મદ્યગર્જ, સંપતિના પરાની કરી માત્ર મરિ આપર્જ
 રાન નેતા જ્યારિં તેણી નેતા મુજિ પાપ, તે નર પુણ્યવંતા નિરમય
 તેડની માત્ર. ૮૯
 કરી રાખ્ય પીડિતો તપરિ કલમ મદ્યગર્જ, હરિભવિ પરમવિ તે બવડ
 બર્બાદર દાગો,

હંસવાહિની તું સહી, વાણી ભાપા નામ,
તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.

હાલ ૧.

કરજો માતા વાંછયું કામ, પ્રથમ જપું હું તાહરે નામ,
તું મુજ માતા રાખે મામ, બોલું ભરતતણા ગુણગામ.

* * * *

અંતે—

હાલ ૮૪ મી. દેશી-દોડો દોડો વાંમાકો-રાગ ધન્યાસી.
કીધો કીધોરે મેં રાસ અનૂપમ કીધો,
મહીરાજનો સુત સંધવી સાંગણ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિધ્ધોરે. કી.
દાન શીલ તપ ભાવના ભાવે, શ્રી જિનના ગુણ ગાવે,
સાધુ પુરૂષને શોષ નભાવે, જિનવચને ચિત્ત ભાવેરે. કી.
દ્વાદશ વ્રતતણાં તે ધારી, જિન પૂજે તણુ કાળ,
પોપધ પદિક્રમણાં પુન્ય કરતા, જીવદયા પ્રતિપાળરે. કી.
સંધવી સાંગણનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજદાસ,
જનની સરપાદને શિર નામી, જોડયો ભરતનો રાસરે. કી.
સંવત સોળ અઠ્યોતરો આપું, પ્રગટયો પોસજ માસ,
દશમિ તણો દાહડો અતિ ઉજવળ, પહોતી મનતણી આશરે. કી.
ગુરુવારે મેં રાસ નિપાયો, અધિની તિહાં નક્ષત્ર,
સંધવી ઋષભદાસ એમ ભાખે, ભરતનું નામ પવિત્રરે. કી.

+ પ્ર૦ આનંદકાવ્ય મહોદધિ ભા. ૩.

(૪૦૧) સમકીતસાર રાસ. સં. ૧૬૭૮ જેઠ શુદ્ધ ૨ ગુરુ ત્રિબાવ
(ખંભાત)

અંતે—

હાલ-દેસી. કદમણી કણી તુંજ વ્યાણુ દૂજો.
આશા પોહોતી મુઝ મન કેરી, રચીકું સમકીત સારજી,
અક્ષર પદ ગાયા જે જાણું, તે કવીનો આધારજી.

—આશા પોહોતી મુઝ મન કેરી.

તેહનઈ પાદિ એક પુરૂષ મણિ પ્રગટીક, નહોત નંદા તસ ખિમા પૂરી
 મધૂર વાણી બસો ગાજતી ગોહરી, નામ શ્રી વિજયનંદસૂરી, ૯૯ સ૦
 આપક તેહનો પ્રાગવસિં વડો નામ મહિરાજ સંધવીજ કહીઈ,
 જાન નઈ શીસ તપ ભાવના ભાવતાં, સમકિત શીલવતપાર લહીઈ. ૧૦૦
 તેહનો પુત્ર બસ સંધવી સાંગણુ, હાસવત સમકિત સાયિં
 પોપધ પૂન્ય ઉપવાસ બહુ આદરઈ, અરિહંત પૂજઈ નિત આપ હાથઈ. ૧ સ૦
 તેહનઈ નંદનઈ ઋષભદાસઈ કયો સંવત સોલસોહોત્તર જ્યારિ,
 માસ કાર્તિક બસો દિવસ દીપકતણો, વાર આદિત્ય ભાષુજ ત્યારિં. ૨
 રાસ નવતત્વનો એહ સુહામણો નગર ત્રણાવતી માહિ કહીયો,
 સાત્ત બહુ સાંભણી અરથ લીધા વહી, વચન નિર્ણયલણો ફલહી લીધો. ૩
 જોડતાં સુખ બહુ સુચુત-શાતા સહ, વાંચતાં વંહિત વસ્તુ લહીઈ,
 રાસ ઋષભિ કીક ઋષભજિન નામથી, ખેમ કલ્યાણ ચિરંજીવ કહીઈ. ૪

—સાક્ષ કવિ મનિ ધર્મ ભગતિ ગુરૂની કર.

—સંવત ૧૭૬૬ વર્ષે ચૈત્ર વિદિ ૧૫ રથે. ૩૮-૧૪ પ્ર. કા.
 નં. ૮૨૩;-૩૩-૧૫ ઝીંબુવાડા ભંડારમાં.

(૩૬૮) અબાપુત્ર રાસ. સં. ૧૬૭૭—અમ૦

(૩૬૯)+ ભરત બાહુબલી રાસ. સં. ૧૬૭૮ પોશ શુ. ૧૦ ગુર.

આદિ—

સાર વચન ઘો સરસ્વતી, તું છે અહસુતાય,	
તું મુજ મુખ આવી રમે, જિમ મતિ નિર્મળ થાય.	૧
તું ભગવતી તું ભારતી, તાહરાં નામ અનેક	
હંસગામિની રારઘ, તુજમાં ધણો વિવેક.	૨
અહાણી અહાપારિણી, દેવકુમારી નામ,	
પદ્મ દસનમા તુ સહી, સહુ ભોલે ગુણગામ.	૩
વિદુષોની માતા સહી, વાગેશ્વરી તું હોય,	
તુ ત્રિપુરા અહાનદિની, નામ જપે સહુ કાપ.	૪

પ્રથમ પક્ષ ચંદ્રોદય દ્વિતીયા, ગુરુવારિં મંડાણુજી,
 ત્રંબાવતી માહિં નીપાઓ, વિષ્ણુધ કર્મ પરમાણુજી. આશા. ૭૨
 શ્રી સંઘવી મહાધરાજ વખાણું. વીસલનગરના લાસીજી,
 વડા વીચારી સમકીત ધારી, મિથ્યા મતિ ગર્ભ ન્હાસીજી. આશા. ૭૩
 તાસ પૂત્ર છર્ષ નયન ભંજેરા, સાંગણુ સંઘ ગજધેરીજી,
 સંઘપતિ તીલક ધરાવ્યાં તેણુર્ષ, વાંધી પૂજ્યની દોરીજી. આશા. ૭૪
 પ્યાર વરતના જે અધિકારી, દાનશીલ તપ ધારીજી,
 ભાવિં ભગતિ કરધ જિનકેરી, નવિ નરખધ પરનારીજી. આશા. ૭૫
 અનુંકરમિં સંઘવી જે સાંગણુ, ત્રંબાવતી માહ આવેજી,
 પોપધ પૂજ્ય પડીકમણું કરતા, દ્વાદશ ભાવના ભાવધીજી. આશા. ૭૬
 શ્રી સંઘવી સાંગણુ સૂત પેખો, ઋષભદાસ ગુણુ ગાયજી,
 પ્રાગવંશ વીસો વીસ્તાર્યો, રીડી માતું પસાધજી. આશા. ૭૭
 ચોવીસધ જિનનામ પસાયિ, સારદાનો આધારજી,
 રીષભદાસ કવી રચના કરતો, કવીઓ સમકીત સારજી. આશા. ૭૮
 ભણુધ ગુણુધ વાંચધ વંચાવધ, તે ધરિ ઋદ્ધિ ભરાધજી,
 ઋષભ કહધ એ રાસ સુણુંતાં, સમકીત નીર્મલ યાધજી. આશા. ૭૯

—ઇતિ શ્રી સમકીતસાર રાસ સમાપ્તઃ ગામ ત્રંબાવતી મધ્યે
 લખીતં સંવત્ ૧૬૭૯ વર્ષે વૈશાખ શુદ્ધ ૩ ભુમે. ૩. કા. લાય.
 નં. ૧૪૯૪-સને ૧૮૮૭-૮૧.

યાદશં પુસ્તકં દર્દ્દા તાદશં લિખિતં મયા
 યદિ શુદ્ધ મશુદ્ધં વા મમ દોષો ન દીયતે
 ભક્ત્યા પૃષ્ઠી કીર્તીયા નેત્રસ્થાયલોભુષં
 કળ્પેન લખિતં શાસ્ત્રં યત્નેન પરિપાત્રયેત્
 જ્ઞાત્ રક્ષેન્ તૈજાત્ રક્ષેન્, રક્ષેન્ સ્થલઅંધનાત્
 પરદસ્તગતા રક્ષેન્ એવં વદતિ પુસ્તિકા. ૧૩.

સ્વેતંબરે લઘુશાખાયાં લેખક કાન્દુજી લખીતં.

આગિ જે કવી દુઝા વડેરા, હું તસ પગલે દાસજી,
 તેહના નામ તણા મહીમાથી, કવીઓ સમકોત રાસજી. આશા. ૫૯
 રાસ રચંતા દુપણ દીસઈ, તે મતિ માહારી થોડીજી,
 પૂરા બેઠ નવિ સમજૂં સુધા, પદ નવી જાણૂં જોડીજી. આશા. ૬૦
 તુમ આધારિ બુદ્ધિવિન બોલુ, સૌમ્યદષ્ટિ તૂંમ કરયોજી,
 વિગુધ પણુમ સોજી મધ કરજ્યો, દુપણ તુમ કાં ધરજ્યોજી,

આશા. ૬૧

મિ માહારી મતિ સાર કીધો, સેવી પંડીત પાછજી,
 ગુર મહિમાથી ક્ષો મનોરથ, અંતું કારય યાછજી. આશા. ૬૨
 ગુરથી સુખીઓ ગુરથી શુભ મતિ, ગુરથી નીજ ગુણ વાધછજી,
 ગુરથી આની ગુરથી દાની, આગમ અર્થ બહુ લાધછ જી. આશા. ૬૩
 ગુરથી કપરીઆ, નર નિસ્તરીઆ, અંતરિ જિપશમ ભરીઆજી,
 ગુરથી ગાજછ કપાહાં નવી જાજછ, ગુરનામિં બધ તરીઆજી. આશા. ૬૪
 તેણુઈ કારણિં નર ગુરનિં સેવો, નમિં વિજ્યાનદોજી,
 જાનવંત નામ જપંતાં, જોછવ બહુ આનદોજી. આશા. ૬૫

બાલપણુછ જે સંયમધારી, જનમ તણા બ્રહ્મચારીજી,
 આગમ ફરીઓ ઉપશમ મરીઓ, ન કરિ તાતિ પીઆરીજી. આશા. ૬૬
 હીર પટોધર હાથિં દીપ્યા, દોષ રહીત લઈ બીજાજી,
 મધુરૂં બોલછ ઇંદ્રસ તેલછ, સુપરિં છઈ નર સીદ્યાજી. આશા. ૬૭
 જેહ નીરાગી મુખો જોગી, વધર વિરોધ સંગાવછજી,
 વીજ્યાનંદ સુરીનિ સેવઈ, તે સુખચાર્ય પામછજી. આશા. ૬૮

તપગજ ધોરી કીરતિગોરી, રૂપવંત આચારીજી,
 ગુણુ જત્રીસે જે નર પુરો, જેણુછ તાર્યા નરનારીજી. આશા. ૬૯

તે સદિ ગુરના મથુ પખાલી, સેવી સરસતિ પાછજી,
 ચોલીસછ જિન મણુધર નામિં, સમકોત સાર રચાઈજી. આશા. ૭૦

વારણ વાડવ રસ સસીસખ્યા, સંવજરની કહીછજી,
 સ્ત્રોપતિ રૂપ સદોદર સગપણિ, આસ મનોદર લહીછજી. આશા. ૭૧

(૪૦૩) પૂજાવિધિ રાસ. ૧૬૮૨ વૈશાખ સુદ ૫ ગુરૂ. ખંભાતમાં.

આદિ—

દ્વલ.

સરસ વચન દિહિં સરસ્વતી, સમરયાં કરજે સાર,
તુ તુહિ મુષિ આપજે, વાણિનો વિસ્તાર. ૧
પદ પૂર્ણ અખર સમા રાખદ સાર ગુણુ પરમ
આપે મુગણિ સાર દાન લહું પુરો ભરમ. ૨
ભેદભાવ ભલ લાપજઈ, તુસઈ જો તુ પરાય,
બ્રહ્મસુતા કમલિ વસઈ, તો મનિ ચ્યંત્યુ થાય. ૩
વાદેસ્વરિ વાણિ વિના વચન હોઈ કિમતંત,
સૌમ્ય દષ્ટિ હોઈ સારદા, વચન વાણિ દીપંત. ૪
બોલ ન પામઈ બોલતો, પૂછયાં ઉતર દેહ,
સકલ શભા રંજઈ ધણુ, ચંત્યું કાજ કરેહ. ૫

*

*

*

*

અંતે—

મિ મનસ્યુધિં રચીયો રાસ, કૃદ્યો મનોરથ પોહોતી આસ,
ત્રંબાવતિમા જોગ્યો સહિ, સુણી પુરૂષ સહુ ગહમહધ. ૫૯
સંવત ખાહુ સિદ્ધિ અંગઅંદ, રાખદ આણુતાં રંગ
વહઈસ્થાપ શુદ્ધિ જલ પંચમી, ગુરૂવારિ મતિ હુઈ સમી. ૬૦
જોડ્યો મિં પૂજાવિધિ રાસ, બ્રહ્મસુતાઈ પૂરી આસ
ભાપઈ કવિતા ઋષભદાસ, સુણુતા ધરિ કમલાનો વાસ. ૬૧

દાલ. કહરણી કહરણી તુઝવિણુ સાચો, રાગ ધન્યાસી.

ધરિ કમલા કંતા નિ બ્રાતા, માતતાત સુત સારોણ
હઈ ગઈ રથ અવરિ ગુણવંતી, અતિ પોદો પરિવારોણ. ધરિ. ૬૨
સાર વસી સમલી ધરિ લહિઈ, ગુરૂનામિં ગહગહીઈ
શ્રી વિજયાણુંદ સુરી શિરોમણી, નામઈ નવનિધિ સહીઈ. ધરિ. ૬૩
તપગઈ નાયક સ્યુભ સુપદાયક ઉપશમ રસનો દરિઓણ,
તેહતણા પદપકંજ પુણ, રાસ પૂજાવિધિ કરિઓણ. ધરિ. ૬૪

(૪૦૨) +આર આરા સ્તવન. અથવા ગૌતમ પ્રશ્નોત્તર સ્તવ
૧૬૭૮ બાદપદ શુ. ૨ તંબાવતી (ખંભાત)માં.

આદિ—

દ્વંદ્વા.

સરસતિ ભગવતિ ભારતી, બ્રહ્માણી કરિ સાર.

આરા બાર તણો વલી, કહિસું સોય વિચાર. ૧

વરધમાન જિનવર નમું, જસ અતિસય ચોતીસ,

સમોસરણિ બેઠા પ્રભુ, વાણી ગુણ પાંત્રીસ. ૨

ગોતમ પૃછિ વીરનિ, પરઉપગારાં કામિ

અનેક બોલ વિવરી કરી, ભાષિ ત્રિબોવન સ્વામિ. ૩

*

*

*

*

અંતે—

પૂજ્યાં વચન કલાં તે વીરિ, ચિત્તમાં ધરીયાં ગૌતમધીરિ,

બણુતાં ગુણુતાં સુખ શરીરિ, ઋદ્ધિ ધણી ધર ભરીયા ચીરિ. ૭૪

કલસ.

ભસ સ્તવન કીધું નામ લીધું ગૌતમ પ્રશ્નોત્તર સદી,

સંવત સિદ્ધિ મુનિઅંગ અંદિ બાદવસુદિ દ્વિતયા તદી ૭૫

તપગણ તિલક સમાન સહગુર શ્રી વિજયાણુંદ સરીસરો,

સાંગણુનો સુત ઋષભ બોલિ, કહિ ગણ મંગલ કરો. ૭૬

—સંવત ૧૬૯૦ વર્ષે પોસ સુદિ ૨ રવિ લખિતં. વિ. ૬૦ ૪-૧૪

—પ્ર. ચૈત્ય. આદિ સમઠ ભા. ૩ ભે પૃ. ૧૧૭-૧૨૫.

આમાં દેશીઓ આ છે:-દાધર મનોહર હીરજીરે,-દાત્ર ૩ સુરસુંદરી

કહિ શિરનામી, ૪-ભાવિ પટોધર વીરનો, ૫-કાન્હ વળાડિ વોસલી-૬

મીહનણી પરિએ બોલો-૭ પાટકુસુમ જિન પૂજપત્રપદ-૮ સાલિમદ્ર મોલારે

શિવરમણી રમિરે-૯ રામ બણુદ હરિ હીધએ-૧૦ પ્રણમી તુમ સીમં-

ધર્મ-૧૧ મુગમ દેસકો રાજ રાજેસર-૧૨ ચંદાયણુની.

—સં. ૧૭૨૨ આગો શુ. ૧૫ ભોમે ત્રિ. પા. ૬-૧૦ આ.

ક. ૫-૧૨ આ. ક.

ચોપધ.

નૃપ શ્રેણિકનો ગામું રાસ, બાણતાં ગુણતાં પોહુચઈ આસ,
કવણ દીપ દોણ ખેત્રે વાસ, કેહેસું દેસ નગરવલી તાસ.

x

x

x

x

અંતે—

રાસ રચ્યો રંગિ કરી, નામી કળિજન સીસ,
હું બાલક છું તુમતણો, તુમથી લહુ જગીસ.

૧૮૦૭

॥ ઢાલ. ॥ ચંદનભરીરે તલાવડી રાગ મેવાહુ.

તુમ નામિં સુખ પામીછેરે, ગુરુનામિ ગુણ હોધ સોભાગી;
શ્રી વિજઆનંદનિ નમુરે, તપગચ્છ નાયક સુય

સો૦

કરિ કરિ સેવા ગુરુતણી.

સો૦

તપ તેજિં કરી દીપતુરે, વધરાગી લધુવેશ;

ભવિજન લોકનિ તારવારે, વીચરઈ દેશ વદેશ.

સો૦ કરિ૦

માહા ભાએગ નર એહતુરે, સદ્ગુણ નમિક પાય;

સો૦

ઋષભિં રાસ રચ્યો સહીરે, શ્રી ગુરુ ચરણ પસાય.

સો૦ ૧

॥ દહા. ॥

ગુરુનામિં જસ પામીઉં, બ્રમાણી આધાર;

શ્રી નવકાર મહીમા થકી, વરત્યો જઈ જઈ કાર.

૧૧

॥ ઢાલ. ॥ હીચોરે હીચો.

કામ સીધાં સહી, કામ સીધાં સહી, શ્રીઅ શ્રેણિકનૃપ રાસ કાધો,
એહ ત્રંબાવતી માંહિ ગાયો સહી, નગર સદલાં માંહિ જે પ્રસીધો,
કોટ ત્રંબાતણો દિવ્ય કાધો, કામ સીધાં સહી

કામ૦ ૧૨

તપન તરપોલીઉં, કોટ બરજિં ભજ્યો, આપર લહધરિં બહુ વહાંણુ આવધ;
વસત વિવહારીઆ, કનકકોડે ભર્યાં, ઉઠિ પરમાતિ જિનમંદિર ભવધ;
શ્રીઅ દેવગુરુતણા, ગુણહી ગાવધ.

કામ૦ ૧

પ્રાગવંશઘ્નાં સંધવિ સાંગલુ, બાર વરતનો ધર્માણ,
 દાન પૂજ્ય પડીકમણા કરતા પૂજ્ય કરમ નીત્ય સર્માણ. ૫૦ ૬૫
 સંધવિ સાંગલુનો સુત આવક, ઝડામણસ ગુણ માવક્રણ,
 જે જિનની પૂજ્ય આદરતો, અનંત સુખ તે પાવક્રણ. ૫૧ ૬૬

—દમણાં ૧૯૭૫ માં લખેલી—વિ ધ. ૧૯-૨૫

અતુવિંશતિ જિન નમસ્કાર.

હિદાઈ અરજીન અનેકનર ગયો નિમ એવકુમાર
 કવિ કાપત કહિ વીરવચનથી બહુ જન પામ્યા પાર. ૨૪

—(હદયપુર બં. ગોડીઓ)

(૪૦૪) એજિંકરાસ સં. ૧૬૮૨ આશો સુદ ૫ ગુર ખંખાતમાં
 આદિ—

આદિ અનાદેઈ સરસની, સદા જગિં તુઝ માન,
 સદુકો સેવિ સારદા, બાસ કરિ તુઝ ધ્યાન. ૧
 પદ દરસણમાંતં સહી, તહારો સધલિ વાસ,
 કરો કૃપા તો ગાછજો, નર એજિંકનુ રાસ. ૨
 મમકં સરમતિ ભગવતી, ધ્યાન ધકં નવકાર,
 આદિ અનાદ અરદંત જપૂં, જમ પાંખૂં ભવિપાર. ૩
 સકલ સિધિ સમસ્ત સહી, ગણુધર કંક પ્રણામ,
 આરાધૂ બાહ્યાપનિ, જેમ સીઝિ મૂઝ કામ. ૪
 સકલ સાધ સુપરિ નમૂં, કેવલગાંની સાધ,
 સીયલવંત મનીનઈ નમૂં, ન કરઈ કોલનઈ બાધ. ૫
 વવધિ તપીયા મૂલી નમૂં, જન પદમ્બનો જપ,
 આગમ મોઘ કવિ નમૂં, નાસઈ પૂરવ પાપ. ૬
 એજાઈ ધ્યાનઈ મત નરમલી, મુખ સરસનનો વાસ,
 પદમ તીરથંકર એહ સઈ, કહુ એજિંકનો રાસ. ૭

જેહ જોડી ગુણુ જિન તણુ ગાઈ, તેહનુ પુણ્ય કામ લખ્યું ન જાઈ. સં
 જોડી વીરતાણુ ગુણુ ગાવઈ, તીર્થકર ગણુધર પદ પાવઈ. સં
 ઈંદ્રિય કી ધમિપણું અજે કહીય, તિહની રિદ્ધતો હાયમહાં લહીય. સં
 તેણુઠ કારણિ શ્રેણિકનો રાસો, જોડી ગામ કવી ઋષભદાસો. સં
 પ્રાગવંસિ સંઘવીજ મધિઈરાજો, તેહ કરતા બહુ ધર્મનાં કાજો,
 સંઘવી સાંગણુ સુત વસી તાસો, અરિહંત પૂજી જિનવીરના દાસો;
 સાંગણુ સુન કવિ ઋષભજદાસો, કરત શ્રેણિક નરરાયનો રાસો
 ગણુતાં બણુતાં સુણુતાં સારો, સકલ સંઘનિ જઈ જઈ કારો. ૧૮૩૯

- ઇતિશ્રી શ્રેણિકરાસ સંપૂર્ણ, શ્રીરસ્તુ સંઘવી ઋષભદાસ કૃત
 રાસની ટીપ લખીછ છઈ

*

*

*

*

(ટીપ ઉતારી છે.)

સંવત ૧૬૬૭ વર્ષે માધ વદિ અષ્ટમી રવિવાસરે સા. યકા વીરાનાં
 પાના આંણીનિઉતારો છ। લખિત ગાંધી માધવસુત વર્ધમાન પઠનાય રામજી.

—સં. ૧૭૫૯ વર્ષે માહ વદિ ૧૩ બુધે મદારક શ્રી વિનયપ્રભસુરિ
 પદે સકલપુરંદર મદારક શ્રી વિનયરતનસૂરીશ્વરરાજ્યે મહોપાધ્યાય શ્રી વિમ-
 લવિનય ગણિ શિષ્ય પંડિત શુભવિનય ગણિ તત્ શિષ્ય પં. રામવિનયેન
 લિપીકૃત શ્રી સૂર્યપુર નગરે—૬૬-૧૫ પ્ર. કાં નં. ૩૭૫.

(૪૦૫) +હિતશિક્ષા રાસ. સં. ૧૬૮૨ માહ સુદ ૫ ગુર ખંભાતમાં
 આદિ—

કાસમીર મુખમંડણી, ભગવતિ બ્રહ્મસુતાય,
 તું ત્રિપુરા તું ભારતી, તું કવીજનની માય.

તું સરસતિ તું શારદા, તું બ્રહ્માણી સાર,
 વિદુષી માતા તું કહી, તું ગુણનો નહિ પાર.

હંસગામિની તું સહી, વાવેશ્વરી તું હોય,
 દેવિ કુમારી તું સહી, તું સમ અવર ન કોય.

૧

૨

૩

પ્રવર પ્રાસાદ પંચ્યાસીઅ પ્રજુગીર્ધ, બ્યાંહા પોસાલ બદધતાલીસ દીસઈ,
ગોચરી સગમ તે સાધનિં અહીંકલિં. અહીંઅ રહતાં મુની મનહી દીસઈ;
તેહ જાજો તુમહો વિસામગીસઈ. કામં ૧૪

પોપધ પ્રાસાદ બ્યાપાર પાસઈ સદી, શક પાસઈ લીધ રવાદ રસીઆ;
ઝાપમ કદઈ તેહ જગમાદ ધના સદી, જેઅ ત્રંબાવતી માહિ વસીઆ;
શાસ્ત્ર સુણવા નર જેઅ રસીઆ. કામં ૧૫

॥ દ્વિઠા. ॥

સકલ કામ રીધાં સદી, રચીઉ શ્રેણિક રાસ;
મેર મહી સુર જુવન નિહાં, તવલગિં એહનુ વાસ. ૧૬

॥ લામ. ॥ ઉતારે રે આરતી અરિદંતદેવા રાગ ધન્યારી.
સંભલાવોરે નિશદિન રાસ રૂઝા, સંભલી બાંધજો પુન્યમૂઝા;
સંભલાવોરે. ૧૭

સવત વ્યાહુ હીગ હરિસાણુઅંદઈ, માસ આસો નરખોજ આનંદિં. સં ૦ ૧૮
ઉજલી પાંચમનિં ગુરુવારો, શ્રેણિકરાસનુ કીધ વિસ્તારો. સં ૦ ૧૯
સાતઈ ખંડ સંપૂરણુ કીધા, આજ મનોરથ સધજાં રીધા. ૨૦

સાતઈ ખંડ સુણુઈ નર જેહો, સાતઈ નરગ નિવારતા તેહો. સં ૦ ૨૧

સાતઈ ખંડ સુણુઈ નરનાયો, સાત મધ નુહઈ તસ ધરિ બાપો. સં ૦ ૨૨

સાતઈ ખંડ સુણી જાગ્યો, સપત મુખી પ્રભવઈ નહી આગ્યો. સં ૦ ૨૩

સાતઈ ખંડ ઉપરિદિ ચીતો, તસ ધરિ નુહઈ સાતઈ ધરિયો. સં ૦ ૨૪

સાતઈ ખંડ રચઈ નર જેનિં, સાતઈ સમુદ્ર ન પ્રભવઈ તેનિં. સં ૦ ૨૫

સાતઈ ખંડની સુણતાં વાતો, પુણ્ય પ્રગટઈ તસ સાતઈ ધાતો. સં ૦ ૨૬

સાતઈ ખંડ લખી ગુણગામ, સાત કટિક તણો સ્વામી યામ. સં ૦ ૨૭

સાતઈ ખંડ સુણિઈ નરરાયો, સમ ઘોઝા તણો નાચક યાપો. સં ૦ ૨૮

સાતઈ ખંડ સુણઈ નર જેહો, સમ હાથી નર પામઈ દેહો. સં ૦ ૨૯

સુણતાં બણતાં ઇમ ગુણ યાઈ, કખાવતાં પુણ્ય કહિઈ ન જાઈ. સં ૦ ૩૦

પરત્ત લખાવી સાધનિં આલઈ, કાલ ધણો પુણ્ય તે પણિ આલઈ. સં ૦ ૩૧

દેસ પરદેસ મહાં વિસ્તરઈ યાનો, સગમ હોઈ તસ કેવલન્યાનો. સં ૦ ૩૨

જાણે પુણ્ય પાપની વાત, સાધુધર્મ આવક અવદત,
ભવ્ય અભવ્ય જ્ઞાની ઓલખે, મૂરખ અણુસમજી સહુ ભખે. ૧૨
તેણે જ્ઞાન અધિક કહેવાય, લહે શારદતણે પસાય,
વેદપુરાણ પિંગલતો થયું, પ્રથમ નામ શારદનું અર્થું. ૧૩
કવિત કવ્ય ને ગાથામાંહિ, ભાષા વિણુ નવિ આવે ક્યાંહિ
આગમ ચરિત રાસ ને ભાસ, સચરાચર જગ તારો વાસ. ૧૪
તું પુત્રી છો બ્રહ્માતણી, તાહારી શોભા દીસે ઘણી,
સખડે રૂપ સુકોમલ અંગ, તું માતા મુઝ રાખે રંગ. ૧૫
ગુણ તાહારા નવિ લાધે પાર, તું કરજે કવિજનની સાર,
આજ હુઓ હૈડે ઉદાસ, નીપાડું હિતશિક્ષા રાસ. ૧૬

*

*

*

*

અતે—

ઢાલ ઉગાલાની દેશી રાગ ધન્યાશ્રી.
કહો હિતશિક્ષાનો રાસ, પહોતી મનડાતણી આશ,
મંદિર કમલાનો વાસ, ઉત્સવ હોયે બારે માસ. ૧
સુણુતાં સુખ બહુ થાય, માને મહોટા એ રાય,
સંપ બહુ મંદિરમાંય, લહે હયગય વૃષભો ને ગાય. ૨
પુત્ર વિનીત ધરે બહુય, શીલવંતી ભલી વહૂય,
શક્ટ ધણાં ધરે બહૂય, કીરતિ કરે જગ સહુય. ૩
એ હિતશિક્ષાનો રાસ, સુણુતાં સખલ ઉદાસ,
કર્ષો ખંભાયતમાં તાસ, જિહાં બહુ માનવવાસ. ૪

સર્વ ગાથા ૧૮૨૬.

ઢાલ ચોપાઈની દેશી

ધણાં લોક વસે છે ત્યાંહિ, રાસ રચ્યો ત્રંભાવતી માંહિ;
સકલ નગરને નંગરી જોય, ત્રંભાવતી તે અધિકી હોય. ૧
પછી જેમ હીરવિજયસૂરિના રાસમાં છે તેમ આ પછી જીવ્યો
આગલ ખંભાતનું વર્ણન છે, (પૃ. ૪૪૫-૪૪૭) પછી

બાપા તું અલ્પચારિણી, તું વાણી દે વાણી,
 દસવાદિની તું મહી, ગુણ સધવાની ખાણી. ૪
 અલ્પવાદિની તું સહી, તું માતા મતિ દેદ,
 તું રમગે મુખ માદરે, ચિંત્યું કાજ કરેદ. ૫

દાસ ચોપાઈની દેશી.

ચિંત્યું કાજ કરેશું આજ, તુઝ નામે સવિ સરિયાં કાજ,
 તુઝ નામે' બુદ્ધિ પામુ સાર, જ્ઞાન નિના શ્રવિન ધિક્કાર. ૧
 તે દારિદ્રી જગમાં બસા, જ્ઞાનસદિત દીસે ગુણનિસા,
 અર્થસદિત ને શાંત રદિન, તે નર નામે મદારે ચિત. ૨
 જ્ઞાની કાપડી આગલ કપોં, મરખ મહેલો બૂપણ બપોં,
 બદ્ધ આમરણેં જોમે નદિં, જ્ઞાન બસો તો જોમે તર્દો. ૩
 જ્ઞાની નર સધમે પૂજવ, નરપાન નિજ નમરેંજ મનાય,
 જ્ઞાની બસો નર જોડુ કુરપ, કોણ જુવે કોપલનું ડપ, ૪
 કોપલરપ રવર મંદુરો જોદ, તપસ્વીરપ દામાજ કરેદ,
 પનિવન નારીનું રપ, કુરપને વિદાજ મુરપ. ૫
 અધિકુ' ડપ તે વિદા કડી, ગુમ ધન ને વિદા સહી,
 યશ મુખની દેનારી જોદ, વાટે' બાંધવ સરિખી જોદ. ૬
 વિદા રાગભવને' પૂજવ, વિદાહીન અજ પશુઆ માય,
 સદ્ગુણ પણ જુગતો શોભની, જો ઉપર બેડી મરસ્વની, ૭
 નાણાં ઉપર અક્ષર નદિં, તે નાણું નવિ આસે કદિં,
 ગિહાં અક્ષરતિહાં મદત્વ તે જડુ, ઉત્તમ અંગ તે પૂજે સદુ. ૮
 નિષ્ણ કારણ અધિકી મરસ્વની, જોદથી મજુધર દુઆ મની,
 આચારિજ મહેલો ઉવઝાવ, પડિન પદ તે તુઝથી ઘાય. ૯
 મુગનિનણી પદવી પણ દોય, જ્ઞાન સમું નદિં દુશ્નું કોય,
 જોદથી સકલમેદ જલ દ્રહે, સ્વર્ગ નરમની વાનો દ્રહે. ૧૦
 દ્રહે પ્રધિવી સાવરનાં જ્ઞાન, નદી કુંગર ને નગર નિધાન,
 જીવ અલ્પવના બાપે જોદ, બાપે વિવરી તપરે વેદ. ૧૧

સાતક્ષેત્ર પોથી પુણ્ય લેઈ, જીવકાળે ધન થોડુંક દેઈ. ૨૫
 ઇમ પાહું આવક આચારો, કહેતાં લઘુતા હોયે અપારો. ૨૬
 પણ મુઝ મનતણો એહ પરિણામ, કોઈક સુણિ કરે આતમકામ. ૨૭
 પુણ્યવિભાગ હોયે તિહાં મહારે, ઇચ્છુંઝ ઋષભ કવિ આપ વિચારે ૨૮
 પર ઉપકાર કાળ કહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ. ૨૯
 ઋષભદાસે એ જોડિયો રાસો, સંઘ સકલ તણી પહોતી આશો.

—વંદિયે—૩૦

—ઇતિ શ્રી સંઘની ઋષભદાસ કૃત હિતશિષ્યા સંપૂર્ણ ગાથા
 ૧૮૬૨ અંથાગ્રં ૨૩૨૫ સંવત ૧૮૫૬ વર્ષે આસુ માસે કૃષ્ણપક્ષે તૃ-
 તીયા તીથા નિશાપતિ વાસરે લિપીકૃતમ્ સંવિત્: પં. શ્રી ૫ ન્યાનચંદ્રેણ
 લિખિતમ્ શ્રી ભાવનગર બંદરે શ્રીરસ્તુ. ભદ્રં ભૂયાત્-કલ્યાણમસ્તુ. શ્રી
 ઋષભદેવ પ્રશાદાત્ લેખકપાઠકયોઃ ચિરંજીવાત્—૫.૬૯-૧૩ આ.૦૬૦
 (પછી ટીપ અંચની છે)

—પ્ર૦ ભીમશી માણેક.

(આ હિતશિક્ષા રાસનું રહસ્ય જૈનધર્મપ્રકાશમાં સારરૂપે શેઠ
 કુંવરજી આણંદજીએ લખી કટકે કટકે પ્રકટ કર્યું હતું અને તે જુદું
 પુસ્તકાકારે પણ જૈન ધ. પ્ર. સભા તરફથી પ્રકટ થયું છે. આમાં સૌ-
 રહા દુહા, છપ્પા એ છદો ઉપરાંત નયસુંદરના સુરસુંદરી રાસની ઢાળો
 નામે 'સુરસુંદરી કહે શિરનામી,' તેમજ છાનોરે છપીને કંતા કિહાં રહોરે
 (આ. કા. મહોદધિ મૌ. ૩ જી. ૫૪ ૨૭૩), સમયસુંદર કવિની પ્રત્યેક-
 યુદ્ધ રાસ પૈકી પ્રસિદ્ધ ઢાળ નામે 'હવે રાણી પદમાવતી' વગેરે તેમજ
 વિજયપ્રભના ગૌતમરાસની 'જિમ સહકારે કાયલ ટહુકે' એમ પોતાના
 પૂર્વગામી કવિઓની ઢાળો લઈ પોતે ઢાળો-દેશી દેશીઓ કરી છે. આ
 રાસમાં પુષ્કળ સુભાષિતો મળી આવે છે.)

(૪૦૬) રોહિણિઆ મુનિ રાસ સં. ૧૬૮૪ પોસ શુ. ૭ ગુરૂ ખંભાત
 આદિ—

સારસ કોમલ યુદ્ધિ ભલી, આલે વચન પચીત્ર;

સરસતિ ભગવતી ભારતી, કરજે મુખ પચીત્ર.

પુણ્યવંત પોપથ ધરતા ત્યાંહિ, સાહમ્નીચાત્સલ્ય હોએ પ્રાદિ,
 એ નગરીની ઉપમા ધણી, જાડાંગીરં પાદસાહ જેદનો ધણી,
 તે ત્રંખાવતી માંહે રાસ, જોડતાં મુઝ પહોતી આસ. ૧૬
 મુગલસિદ્ધિ અને તત્તુચંદ ૧૬૮૨, જુઓ સંવત્સર ધરી આનંદ,
 માપય માસ ઉજવણ પંચમી, ગુરવારે' મતિ હોયે સમી. ૧૭
 મેં માયે હિતશિક્ષા રાસ, બ્રહ્મસુતાયે પૂરી આસ,
 શ્રી ગુર નામે' અતિ આનંદ, વંદૂં વિજયસેન સરીંદ. ૧૮

હાલ આરતીની દેશીમાં રાગ ધન્યાબી

વહિયે વિજયસેન સૂરિરાય, નામ જપંતાં મુખ સખત થાય,
 વંદિયે વિજયસેનસૂરિરાય.

તપગચ્છ નાપક ગુણ નદિ પારો, ઝોસ વરી દુઆ પુરય અપારો. ૨

(આ પંજી હીરવિજયસરિના રાસમાં પ્રચસ્તિમાં છે તે પ્રમાણે છે,
 તેમા વિજયસેન બદમે વિજયાણુંદ મુકયું છે, અને ચોડો વિશેષ વધારો
 છે. જે કંઈ ફેરફાર છે તે અત્ર આપેલ છે.

સંધવી સાંગણુનો સુત વાર, ધર્મ આરતિનો સત્તિજ સાર. ૧૨

જાગમ કવિ તસ નામ કલાયે, પ્રત જોડી ગુણ પીરના ગાયે. ૧૩

સમજ્યો રાત્ર તણાજ વિચારો, સમજિશું વન પાલનો બારો. ૧૪

પ્રદ ઉડી પડિકમણું કરનો, જે આસણું પ્રત તે અગે ધરતો. ૧૫

ચડે નિયમ સભારી સંલેખું, વીરવચન રસો' અંગ મુઝ લેપું. ૧૬

નિત્ય દરા દેરા જિનનજાં જૂદારૂં, અદાન મૂકી નિજ આતમ તારૂં. ૧૭

આદમ પાખી પોપથમાંહિ, દિવસ રાતિ સર્ગીય કઈ ત્યાંદિ. ૧૮

વીરવચન સુણી મનમાં બેડુ, પ્રાપે' વનરપતિ નવિ મુંડું. ૧૯

મૃગા અદાન પ્રાપ નદિ પાપ, શીલ પાતું મનવપ્રાપ આપ. ૨૦

પાપ પરિમરે' ન મિલું માંહિ, દિલ્લિતણું મન ધઈ મનમાંહિ. ૨૧

અમદય બાવીશને કર્મદાન, પ્રાપે' ન જાયે ત્યાં મુઝ ધ્યાન. ૨૨

અનરપદ દાતું દું આપ, શર્યાદિકંનાં નદિ મુઝ પાપ. ૨૩

સામાધિક દિશિમાન પજ કરિયે, પૈવપ અતિવિ સવિમામ મનપરિયે. ૨૪

- તપગચ્છ નાયક સવિસુપદાયક, વિજયાણંદ ગુણધારીછ,
મીઠી મધુરી જેહની વાણી, જેણિં તાર્યા નરનારીછ. ૪૧
- શ્રવક જેહનો સમકિત ધારી, પૂજ્ય જિનવર પાપછ,
પ્રાગવંસ સાંગણુ સુત સોહધ, રિપભદાસ ગુણગાધછ. ૪૨
- સંવત દિગ દિગ રસ ભૂલાયું ૧૬૮૪ પોસ માસ તિહાં સારોછ,
ઉજવલ સાતમિ દોષ રહિત છધ, પ્રગટ ઉદય ગુરુવારોછ. ૪૩
- ભલો સંવહર વિક્રમ ત્યારિં, વરસિં ઝાઝા મેહોછ,
સુલખ્ય સુગાન હુઓ નગમાંહિ, દીપઈ પુરપનાં દેહોછ. ૪૪
- શુભ લગનિં નઈ સાર નખત્રિં, કીધો રાસ રસાલોછ,
રિપભ કહિ રોહણિઆનાંમિં, સુપ પામઈ ચિરકાલોછ. ૪૫

—ગાથા ૩૪૫. સ્વલિખિત પ્રત—વિ. ધ. ૧૭-૧૦.

આની અંદર દેશીઓ આ પ્રમાણે છે:—ચોપઈ, ૨ એક આલ્યો
આણુનો દાણોરે. ૩ ચંદાણ્યની, ૪ લંકામાં આવ્યા શ્રી રામરે, ૫ ઉલા-
લાની, ૬ ચોપઈ, ૭ સૂરસુંદરિ કહધ સિર નામી, ૮ ચાલ્ય ચતુર
ચંદ્રાનની, ૯ તો ચઢી ધનમાન ગજે, ૧૦ નાયતી જિનગુણ ગાય
મદોવરી, રાવણ વેણા વાહઈ—રાગ ગોડી. ૧૧ કાંહાન વજ્રકષ્ત વાસલી
૧૨ ચોપઈ ૧૩ ત્રિપદીનો ૧૪ વીજ્ય કરી ધરિઆવીઆ. ૧૪ ચોપઈ
૧૫ ચોપઈ ૧૬ મુકાવોરે મુઝ ધરનારિ. રાગ મારણી. ૧૭ પૂણ્યવંતા
જગી તે નરા. ૧૮ ચોપઈ ૧૯ કહધણી કરણી તુઝ વ્યણુ સાચો.

(૪૦૭) હીરવિજય સૂરિના ખારખોલનો રાસ. સં. ૧૬૮૪

આં વ. ૨ ગુરુ.

આદિ—

(દ્વિહા.)

ગઉતમ: ગણધરગુણ સ્તવું, સારદ તુઝ આધાર,

ખાર ખોલ ગુરુ હીરના. વ્યવરી કહું વીચાર.

ખાર ખોલ કે ખાર મેધ, કઈ ખારઠ આદીત;

ખાર ઉપાંગ એહનિ કહું, હીરવચન બહુ વીત.

(૪૦૮) મલ્લિનાથ રાસ. સં. ૧૬૮૫ પૌષ શુદ્ધ ૧૩ રવિવાર
અંભાતમાં.

આમાં અંતમાં અંભાતના તે વખતના ધોરી આવકોનો પરિચય
આ પ્રમાણે આપ્યો છે:—

બરો વચ્ચેનો વિરોધતો બહુ જૂનો હતો, પણ સં. ૧૧૭૬ માં સિદ્ધ-
રાજના દરબારમાં વાદિ દેવસૂરિ અને કુમુદચંદ્ર (દિગંબર) વચ્ચેના શાસ્ત્રાર્થમાં
દિગંબરોને હરાવી ગુજરાતના રાજ્યની હદપાર કરાવ્યા તે પછી એમને
બેઉને કામ કરવાનાં ક્ષેત્ર બહુધા જુદાં પડી ગયાં હતાં ને તેથી એમના
વચ્ચેનો વિરોધ પણ મોજો પડી ગયો હતો; પણ મોજામાં શતકમાં
હુંકામત અને ખીજા મત નીકળ્યા પછી એક ત્રીજાનું વિરોધીઓ સાથેનો
વિરોધ પ્રબળ થઈ પડ્યો હતો. શ્વેતાંબર મતના ગમ્મો વચ્ચેની મતા-
મતી પણ પ્રબળ થઈ પડી હતી. આવા અનેક વિરોધોને લીધે જૈનધર્મ
માનનારા જુદા જુદા મતો વચ્ચે વેરવિરોધ એટલો પ્રબલ થઈ પડ્યો
હતો કે જોષ્મદાર આચાર્યોને વચ્ચે પડ્યા વગર ચાલે નહિ. તપગ-
ચ્છના આચાર્ય વિજયદાનસૂરિએ (ધર્મસાગર કૃત) કુમતિકંદ કુદાલ ગ્રંથ
સભાસમક્ષ પાણીમાં બોળાવી દીધો હતો અને તે ગ્રંથ કોઈની પણ પાસે
જોય તો તે અપ્રમાણ ગ્રંથ છે, માટે તેમાંનું કયન કોઈએ પ્રમાણભૂત
માનવું નહિ. એવું જાહેર કર્યું હતું. એ ઉપરાંત તેમણે ‘સાતબોલ’
એ નામે સાત આજ્ઞાઓ જાહેર કરીને એકબીજા મતવાળાને વાદવિવાદની
અથડામણ કરતા અટકાવ્યા હતા; પણ આટલાથી વિરોધ જોઈએ તેવો
શમ્યો નહિ એથી વિજયદાનસૂરિની પછી આચાર્ય પદવી પામેલા હીર-
વિજયસૂરિએ સાત બોલ ઉપર વિવરણ કરીને ‘બારબોલ’ એ નામે બાર
આજ્ઞાઓ જાહેર કરી હતી. પ્રમાણ અને દૃષ્ટાંત વડે એ બાર બોલો
હેતુ સ્પષ્ટ કરવાને ઋષભદાસે આ રાસ રચ્યો છે. (મં. બં.) આ
બાર બોલ માટે જુઓ જૈન શ્લોકો. હે. નો ઐતિહાસિક અંક. ૧૯૧૫
ના બેળા ૭-૯ અંક.

બાર વરત શ્રાવક તળાં, બન્ય તારક નરનારિ;

બાર બોલના વાપરિં, ત્યમ તારક સંસારિ. ૩

બાર બોલ ગ્રહ દ્વીરના, આરાધ્ય નર જોડ;

બારક સરગનાં મુખ વધી, મદી પામ્ય નર તેડ. ૪

* * * *

અતે—

કલિબ વમાનિં આસક જોડ, એક બાવિં પૂનર્ક તેડ;

ધ્યાન કાસકા મુગતિ જન્ય, સ્ત્રીપત્નિસ મુખ તેડેના મન્ય. ૮૬

સંવત પેદજ દીગટ અંગનિંદ મંદર, શ્રાવણ મામ દુક આજ્ઞક;

કૃષ્ણપતિ દૂર્ધ દ્વીપીઆ ગાર, જનમ ગર જગમદા ગુરવાર. ૮૭

મયા નખ્ય વરસક જોળીવાર, બાર બોલ રમ્યા તવ સાર;

બળનાં મુખનાં જાં જાંકાર, દ્વીર બગન પરિ મંગલ આર. ૮૮

દાસ દોઝરે દોઝરે—રામ ધ્યનસી.

આર મંગલ સદી, આર મંગલ સદી, દ્વીરના નામથી દંવર કાપી,

ગોવન રથ પાસખી, સુંદરી મુખ જડ, ઝસન દામીઆ કોકિ બાપી;

ઉલમ કરક પરિ દેવ નાગો, આર મંગલ મદી—ર આગસિ.

દ્વીરપાટિ વિજયગેન સરીસર્ક, શ્રી વિજયનિસકથરી તાર પાટિ;

ગરિ વિજયનાંક તામ પાટિં મદી, નામ જાપના મુખી વિજય વાટિં;

નામ જાપીર્ક મચ્છનાવક માટિં, આર મંગલ. ૩

ચરિ વિજયનાંક ઝનિ તજો શ્રાવક, સામે રાગમ્યુ શુન સ્ત્રીપત્નિસો;

પ્રાગવસી વડો દ્વીર મુખ માવનો, સંઘ સકલ તપ્પી પૂરી આસો;

સગડી પૂરે મઠ પરિ વાગે, આર મંગલ. ૪

—ઈન શ્રી દોરવિજયચરિ બાર બોલ સંપૂર્ણ. ગાથા ૨૬૪

નોટ— આ રાગ ૨૬૪ કુકનો છે. ખરતરમચ્છ અને તપામચ્છ વચ્ચે લાંબા વખતથી રપદો અને વિખવાદ ચાલ્યા કરેનો હતો એ વિખવાદ સત્તરમા સતકમાં બદલ વધી પડ્યો હતો. એવામયે અને દિર્ઘ-

- શારદ ભાષા ભારતી, તે તાહરો આધાર. ૭
- સિદ્ધસેન દિવાકર, સમરિ તાહરું નામ,
વિક્રમ નૃપ પ્રતિબોધિયો, જિણું કીધાં બહુ કામ. ૮
- હેમસૂરિ વદને વસિ, હવી વચનની સિદ્ધિ,
અંથ ત્રિકોટિ તિણું કીઓ, ઇસી ન દેહની યુદ્ધિ. ૯
- શ્રી હર્ય તુજને નમે, શારદ નામજ સોળ,
નૈપથ અંથ તિણું કર્યો, બોલ્યો વચનકલ્લોલ. ૧૦
- પંડિત માધ મહિમા ઇસો, જશ કીરતિ કાલિદાસ,
તું તૂફી ત્રિપુરા મુખે, પોહોતી તેહની આશ. ૧૧
- શોભનબંધુ ધનપાળને, ઉપજ્ઞવ્યો આનંદ,
ધારાપતિ તિણું બૂઝવ્યો, વાંકો ભોજનરિંદ. ૧૨
- એહવી સુંદર શારદા, સમયે સીધાં કામ,
પદમ જિનેસ્વર સુખકર, સમરું તેહનું નામ. ૧૩
- પ્રથમ રાયરિષિ દેવળી, પ્રથમ ગોવરી જ્ઞાન,
યુગલાધર્મ નિવારીઓ, પ્રથમે દીધો દાન. ૧૪
- દેશ નગર પુર વાસિયાં, પરપ્પા પ્રથમ જિણુંદ,
કળા કરમ સહુ શીખવ્યું, સકળ લોક આણુંદ. ૧૫
- મુગતિ દીધી તેં માયને, ઉદ્ધરીઓ ઐયાંસ,
પુત્ર હુઆ સો દેવળી, ધન ધન તાહરો વંશ. ૧૬
- દશ હજાર મુનિસું વળી, મુગતિ ગયા ભગવંત,
અનેક જનને ઉદ્ધર્યા, ઋષભદેવ ગુણવંત. ૧૭
- સમરું તે ભગવંતને, ગણધર કરું પ્રણામ,
કેવલજ્ઞાની મુનિ નમું, સમયે સીજે કામ. ૧૮
- શીલવંત તપીઆ મુનિ, હું પણ તેહનો દાસ,
સકળ સિદ્ધ સમરી કરી, રયું હીરનો રાસ. ૧૯

પારિય વગ્ગો નિં રાગ્ગો, જસ મદિમા જમમ્હ માગ્ગો,
અગ્ગ લાપ રપક પૂજ્યઘમિ, અમારિ પળાવી આમેઘમિ. ૨૮૨

ઓસવંસિ સોની તેજપાલ, ફોત્તુગ-ગીર બિધાર વીસાલ,
દ્દાદારી દોય લાપ પરચેદ, ત્રીજાવનીનો વારી તેદ. ૨૮૩

સોમકરજ સંધરી ઉલ્લકરજ, અધસખ્ય રપક તે પુણ્ણકરજ,
હિસવસિ રાગ્ગ સીમલ, અધસખ્ય રપકિ પરચા બલ. ૨૮૪

કર જમ્મરિગ્ગ અનિં જસગીર, અધસખ્ય રપક પરચા ધીર,
કર કીકા વાપા જેદ, અધસખ્ય રપક પરચા તેદ. ૨૮૫

આની પ્રત વિ. ધ. બંડારમાં છે, પણ તે જોવા મળી શકી
નથી તેથી તેની પ્રશસ્તિ તેમજ આદિ મૂકી નથી.

(૪૦૯) +હીરવિજયચરિત રાસ. સં. ૧૬૮૫ આશો શુ. ૧૦ ગ્રા.
અંભાતમાં.

આદિ—

સરસની જાણ બારની, ત્રિપુરા સારદ માય,
દંસગામિની અક્ષયતા, પ્રાગ્મું તારા પાય. ૧

અક્ષાણી અક્ષઆરિણી, અક્ષવાદિની માત,
દેવકુમારી બમવની, તું જળમાં વિખ્યાત. ૨

દંસવાદની દરવતી, આપે વગનવિસાસ,
વાગેશ્વરી વદને રમે, પોતોએ મનની આસ. ૩

કાશ્મીર મુખમડળી, કમળ કમંડળ પાણિ,
મુજમુખ આવી તું રમે, ગુણ સપળાની આણિ. ૪

આગમ વેદ પુરાણમાં, વાણી તુજ બંધાણ,
તું મુખ આવી જેદને, તે પંડિત ને જાણ. ૫

પુંડરીક પ્રમુખા વળી, ગણપર જે ગુણવંત,
તિજે ધર સમરી સરસની, સમન્થા જેદ અનંત. ૬

સ્થામિ મુખમાં વીરનો, રચનો અંમ સુ બાર,

(ઋષભદાસ.)

દિશિ આગળ લેછ ઈંદ્રિય ધરો, કાલ સોય તે પાછળ કરો,
કવણુ સંવત્સર થાયે વળી, ત્યારે રાસ કર્યો મન રહી. ૭
(૧૬૮૫)

વૃક્ષમાંહિ વડો કહેવાય, જોજો છાંદિ નર દુષ્ટ પત્રાય,
તે તરવરને નામે માસ, કીધો પુણ્ય તણો અબ્યાસ. ૮
(આસો માસ.)

આદિ અખ્યર વિન કો મમ કરો, મધ્ય વિના સહુએ આદરો,
અંતિવિના સિરિ રાવણુ જોય, અનુઆલી તિથિ તે પણ હોય. ૯
(દસમ.)

સકલ દેવ તણો ગુરુ જોહ, ઘણા પુરૂષને વલ્લભ તેહ,
ધરે આળ્યો કરી જયજયકાર, તેણે વારે કીધો વિસ્તાર. ૧૦
(ગુરુવાર)

દીવાલી પહેલું પરવજ જોહ, ઉદાધ કડે નૃપ બેસે તેહ,
બેહુ મળી હોયે ગુરુનું નામ, સમર્થે સીઝે સઘળાં કામ. ૧૧
(વિજયાણુંદ સૂરિ)

ગુરુ નામે મુજ પોહોતી આસ, ત્રંબાવતીમાં કીધો રાસ,
મકલ નગર નગરીમાં જોય, ત્રંબાવતી તે અધિકી હોય. ૧૨

સકલ દેસ તણો શિણુગાર, ગુજર્નર દેસ નર પંડિત સાર,
ગુજર્નર દેસના પંડિત બહુ, ખંભાયત આગળ હારે સહુ. ૧૩

જિહાં વિવેક વિચાર અપાર, વસે લોક જિહાં વર્ણુ અદાર,
ઝાળખાયે જિહાં વર્ણુવરણુ, સાધુ પુરૂષનાં પૂજે ચરણુ. ૧૪

વસે લોક વાર ધનવંત, પહેરે પટોળાં નર ગુણવંત,
કનકતણા કદોરા જડયા, ત્રિપ્થ આંગળ તે પુહુળા ધડયા, ૧૫

હીરતણો કદોરા તજે, કનકતણાં માદળીયાં મજે,
રૂપક સાંકળી કુંચી ખરી, સોવન સાંકળી ગજે ઉતરી. ૧૬

" પારિય વજ્રો નિં રાજો, જસ મદિમા જગમ્હા ગાજો,
અડક લાય રૂપક પૂજ્યશ્રમિ, અમારિ પજારી મામેગમિ. ૨૮૨

ઓસવંસિ સોની તેજપાત્ર, શેત્રુંજ-ગીર બધાર વીસાત્ર,
દ્વાદારી દોય લાય પરચેદ, ત્રીજાવનીનો વાસી તેદ. ૨૮૩

સોમકરણ સંધરી હિંદકરણ, અધવધ્ય રૂપક તે પુણ્યકરણ,
હિસવસિ રાગ્ન શ્રીમત્ર, અધવધ્ય રૂપક પરચદ બત્ર. ૨૮૪

દર જર્જરાગ અનિં જસવીર, અધવધ્ય રૂપક પરચદ ધીર,
દર કીકા વાધા જોહ, અધવધ્ય રૂપક પરચદ તેદ. ૨૮૫

આની પ્રન વિ. ધ. બંડારમાં છે, પચુ તે જોવા નળી શકી
નથી તેથી તેની પ્રચરિત તેમજ આદિ મૂકી નથી.

(૪૦૬) +હીરવિજયસૂરિ રાસ. સં. ૧૬૮૫ આશો શુ. ૧૦ ગુર-
ખંભાનમાં.

આદિ—

સરસની ભાયા ભારતી, ત્રિપુરા ચારદ માય,	
દંસગામિની અજમુના, પ્રજુમ તારા પાય.	૧
અજાણી અજાણી, અજાણીની માત,	
દેવકુમારી ભગવતી, તું જળમાં વિખ્યાન.	૨
દંસવાદની દરપતી, આપે વચનવિલાસ,	
વાગેશ્વરી વદને રમે, પોહોચે મનની આશ.	૩
કામીર મુખમંડળી, કમળ કમંડળ પાણિ,	
મુગ્ધમુખ આવી તું રમે, ગુણ સધળાની ખાણિ.	૪
આગમ વેદ પુરાણમાં, વાણી તુજ બધાણ,	
તું મુખ આવી જોદને, તે પડિન ને જાણ.	૫
પુંડરીક પ્રમુખા વળી, ગણધર જે ગુણવંત,	
નિજે દુર સમરી સરસની, સમજ્યા બેઠ અનંત.	૬
સ્વામિ મુખમાં વીરનો, રચનો અંગ મુ જાર,	

ઉપાશરો દેહંદ્રે ને હાટ, અત્યંત દુર નહિ તે વાટ,
ઠંદિલ ગોચરી સોહિલ્યા આંહિ, મુનિ આંહિં રહેવા હીડિ પ્રાહિં. ૨૯

ઈચ્છું નગર ત્રંગાવતી વાસ, હીરતણો તિહાં જોડયો રાસ,
પાતશા ખુરમ નગરનો ઘણી, ન્યાય નીતિ તેહનિ અતિ ઘણી. ૩૦

તાસ અમલે કાધો મેં રાસ, સાંગણુ સુત કવિ ઋષભદાસ,
સંવત સોળ પંચ્યાસીઓ (૧૬૮૫) જસે, આસો માસ
દસમી દિન તસે. ૩૧

ગુરુવારે મેં કાધો અભ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહુતી આસ,
શ્રી ગુરુનામે અતિ આણુંદ, વંદું વિજયાણુંદ સૂરીંદ. ૩૨

હાલ-ઉતારો આરતી અરિહંતદેવ-રાગ ધન્યાસી.

વંદીયે વિજયાણુંદ સૂરિરાય, નામ જપંતા મુખ સખણું થાય. વં. ૧
તપગણ નાયક ગુણ નહિ પારો, પ્રાગવશે હુઓ પુરૂષ તે સારો. વં. ૨

સાહ શ્રીવંતકુલે હંસ ગયદો, ઉદ્યોતકારી જિમ દિનકર અંદો. ૩

લાલખાઈ સુત સીંહ સરિખો, ભવિક લોક મુખ ગુરુતું નીરખો. ૪

ગુરુ નામે મુજ પોહોતી આસો, હીરવિજયસરિનો કર્યો રાસો. ૫

પ્રાગવશે સંઘવી મહિરાજો, તેહ કરતો જિનશાસન કાજો. ૬

સંઘપતિ તિલક ધરાવતો સારો, શેત્રુંજ પૂજ કરે સફળ અવતારો. ૭

સમકિતસાર વ્રત આરનો ધારી, જીનવર પૂજ કરે નીત સારી. ૮

દાન દયા દમ ઉપર રાગો, તેહ સાધે નર મુગતિનો માગો. ૯

મહિરાજ તણો સુત અતિ અભિરામ, સંઘવી સાંગણુ તેહનું નામ. ૧૦

સમકિત સાર ને વ્રત જસ ખારો, પાસ પૂજ કરે સફળ અવતારો. ૧૧

સંઘવી સાંગણુનો સુત વાઝ, રાસ જોડી હુઓ બહુ જન તાઝ. ૧૨

એક કહે કંઈ ખરો જાપો, ઘે ઉપદેશ ચેતે કંઈ આપો. ૧૩

અંગારમદક આચારજ હુઓ, અન્ય તારી પોતે ખુડતો જુઓ. ૧૪

નંદિષેણ ગણિકા ધરિ જ્યારે, આપ ખૂડે અન્યને તારે. ૧૫

ઋષભ કહે ભહું પૂજ્યું પરમ, ખિંદુઆ જોડ્યો સાધીયે ધરમ. ૧૬

અતે—

(દાસ-હીચરે હીચરે હીચમ હીડાલડે—એ દેશી.)

સરસતી શ્રીગુર નામથી નીપનો, એ રહો જિહાં રવિચંદ ધરતી,
 દિદિ વિમાન યુગ તાં લગિ જાણુએ, દોષસમુદ્ધુર્ધજેદ દરતી સર. ૧
 કવણુ દેસે થયો કવણુ ગામે કલો, કવણુ રાજે લલો એદ રાસો,
 કવણુ પુત્રે કર્યો કવણુ કવિતા બયો, કવણુ સંવત્સરે કવણુ માસો. સર. ૨
 કવણુ દિન નીપનો કવણુ વારે ગુરે,

કરીઅ સમસ્યા સદ બોલ આણે,

મદ એણિ અક્ષર સોય સ્યું સમજરયે,

નિપુણ પડિત નરા તેહ જાણે.

મર. ૩

(ચોપદ.)

પાટણુમાંદિ હુઓ નર જેહ, નાત ચોરારી પોતે તેહ,
 મોટો પુરપ જગે તેહ કહેસ, તેહની નાતને નામે દેસ.

(ગૂજર દેસ). ૧

આદિ અખ્ખર વિન 'ખીમે' જોય, અખ્ખર વિના સદ્ગુણે હોય,
 અંત્ય અક્ષર વિન શુવન મજારી, દેખી નગર નામ વિચાર. ૨

(ખંભાત.)

'ખડગ' તજો ધુરિ અક્ષર ભેદ, અખ્ખર 'ધરમનો' બીજે જેહ,
 ત્રીજે 'કુસુમ' તજો તે મંદી, નગરીનાયક કીજે સદી. ૩

(પુરમ પાતશા.)

નિસાંજ તજો ગુર અખ્ખર ભેદ, લધુ હોય 'ગણુ' પનિના જેહ,
 બેવી નામ બંતું જે થાય, કવિ કેશ તે કદુ પિતાય. ૪

(સાંમજ.)

ચંદ અખ્ખર જાગિ ધરથી ભેદ, મેગલા તજો નવજુમો નેદ,
 અખ્ખર બવનમે શાસિમદ તજો, કુસુમઘમનો વેદમે બંજે. ૫

વિમલવસદી અખ્ખર જાણુએ, જેડી નામ કરે કાં બમે,
 આવક સોય એ રસ નીપત, પ્રામવંસ વીસો વિખ્યાન. ૬

ઉપાશરો દેહંદ્રે ને હાટ, આત્યંત દુર નહિ તે વાટ,
 હંદિલ ગોચરી સોહિત્યા આંહિ, મુનિ આહિં રહેવા હીડે પ્રાહિં. ૨૯
 ધૃત્યું નગર ત્રાંઆવતી વાસ, હીરતણો તિહાં જોડયો રાસ,
 પાતશા ખુરમ નગરનો ધણી, ન્યાય નીતિ તેહનિ અતિ ધણી. ૩૦
 તાસ અમલે કીધો મેં રાસ, સાંગણુ સુત કવિ ઋષભદાસ,
 સંવત સોળ પંચ્યાસીઓ (૧૬૮૫) જસેં, આસો માસ
 દસમી દિન તસે. ૩૧

ગુરુવારે મેં કીધો અબ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહુતી આસ,
 શ્રી ગુરુનામે અતિ આણુંદ, વંદું વિજયાણુંદ સૂરોંદ. ૩૨

હાલ-ઉતારો આરતી અરિહંતદેવ-રાગ ધન્યાસી.

વંદીયે વિજયાણુંદ સૂરિરાય, નામ જપંતા સુખ સખળું થાય. વં. ૧
 તપગણ નાયક ગુણુ નહિ પારો, પ્રાગવંશે હુઓ પુરૂષ તે સારો. વં. ૨
 સાહ શ્રીવંતકુલે હંસ ગયંદો, ઉદ્યોતકારી જિમ દિનકર ચંદો. ૩
 લાલબાઈ સુત સીંહ સરિઓ, ભવિક લોક મુખ ગુરુનું નીરખો. ૪
 ગુરુ નામે મુજ પોહોતી આસો, હીરવિજયસૂરિનો કર્યો રાસો. ૫
 પ્રાગવંશે સંધવી મહિરાજો, તેહ કરતો જિનશાસન કાજો. ૬
 સંધપતિ તિલક ધરાવતો સારો, શેત્રુંજ પૂજ કરે સફળ અવતારો. ૭
 સમકિતસાર વ્રત બારનો ધારી, જનવર પૂજ કરે નીત સારી. ૮
 દાન દયા દમ ઉપર રાગો, તેહ સાધે નર મુગતિનો માગો. ૯
 મહિરાજ તણો સુત અતિ અભિરામ, સંધવી સાંગણુ તેહનું નામ. ૧૦
 સમકિત સાર ને વ્રત જસ બારો, પાસ પૂજ કરે સફળ અવતારો. ૧૧
 સંધવી સાંગણુનો સુત વાર, રાસ જોડી હુઓ બહુ જન તાર. ૧૨
 એક કહે કંઈ ખરો જખાપો, ઘે ઉપદેશ ચેતે કંઈ આપો. ૧૩
 અંગારમદક આચારજ હુઓ, અન્ય તારી પોતે બુડતો જૂઓ. ૧૪
 નંદિષેણુ ગણિકા ધરિ જ્યારે, આપ બૂડે અન્યને તારે. ૧૫
 ઋષભ કહે ભલું પૂજ્યું પરમ, બિંદુઆ જેટલો સાધીયેં ધરમ. ૧૬

વડા વાળીઆ જિહ્વા ઘનાર, સાત્રુ પાપડી બાંધે આર,
 સાંજી ગજ બાજુ પાંત્રીસ, બાંધના દરખે કરને રીસ. ૧૭
 બહરિવની એમનાઈ જ્યાંદિ, ઝીજા ઝં(એ)ગા પંદેયાં ને માંદિ,
 ટટી (ઝડી) રેસમી દેડે બજ, નવગજ લંબ સવા ને ગજ. ૧૮
 ઉપર ફાળીયું બાંધે કોઇ, આર રૂપેવાનું તે જોઇ,
 દોષ પહેવડી દોષ પામરી, સાદિ (ચીઝ) રૂપેવાની તે ખરી. ૧૯
 પલિરિ રેસમી જેઠ દબાય, એક યત રૂપેયા તે ધાય,
 દાંધે બહેરખા બહુ મુદ્રિકા, આખ્યા નર જ્યાંયું સ્વર્ગધકા. ૨૦
 પને વાળુદિ અતિ સુકુમાર, આમ વર્ણ સજાગી ને જાગ,
 તેસ ટૂંસ સુગંધ ને રનાંન, અગે વિલેપન નિસક ને પાન. ૨૧
 એવયા પુરુષ વંમે જેજે દાદિ, ઝીની સોજા કદીય ન જાય,
 રૂપે રંબા બહુ મિજાગાર, ફરી ઉત્તર નાચે બરતાર. ૨૨

પા. નિત્ય ડડી વરે અજુમાર—

મળ્યુ નગર તે વ્રજ્યાવની, સાપર લદર જિહ્વાં આવની,
 વાદાળ વખાર તજો નદિ પાર, દારે લોક કરે આપાર. ૨૩
 નગર દોઢ ને ત્રિપોલીઢ, માળુકમેઢે બહુ માળસ નિત્યું,
 પોંદારે કુળી (કૂળી) ટાટી મેર, આસે દોકડા તેદના નેર. ૨૪
 બોળી સંક ઈયા જિહ્વા વંમે, જાન વરે પાછા નવિ ખમે,
 બોળી પુરુષ ને કાળુવંત. વાળિમ છોડિ બાંધ્યા જંત. ૨૫
 પશ પુરુષની ખીડ દરે, માંસ નરને માળ કરે,
 આન મદીવની કરે મંબાસ, આવક છવડયા પ્રતિપાળ. ૨૬
 પચાગી જિનના પ્રાસાદ, પ્વજ તોરણ નિર્દા પંદાનાદ,
 પા. છપુરીયું દરયા વાદ.

પચાલીસ જિહ્વાં પૌપપણ, કરે વખાળ્ય મૂનિ વાચાળ. ૨૭
 પા. પૌપપણાસ જિહ્વાં બહુ તાત.
 પલિકમળું પૌપપ પૂજાય, પુજાય કરંતા જાણ જાય,
 પ્રજાવના બાંધ્યાને જ્યાંદિ, સાદામિ વાચકાવ દોષે પ્રાદિ. ૨૮

દાળ-હોંચરે હોંચરે હઠયે હોડિલડે-રાગ ધન્યાસી.
વંધરે વંધરે વંધ ગુર હીરને, મંત્ર સમાન છે હીર નામો;
જન્મ જ્યારે હવો ઘેર આણુંદ ભણો, કરત ઉદ્ધાર કરી આજ તામો.

વંધરે. ૧

હીરવિજયસૂરિ દીપ્ત દીધા પદ્મી, ગજની જોતિ તે સખળ જાણે;
ગજનાયક વડો રાજવિજયસૂરિ, શ્રી વિજયદાનને પાપ લાગે. ૨
હીર પદ્મી લહે જનમ જગમાં વળી, તામ શેત્રુંજ મુગતોજ થાય;
પરિવારસ્થું પરિવર્યો તિલક મસ્તક ધરી, સાહ ગલ્લો શેત્રુંજ જાય. ૩
સાધુપૂજા સહિ વિહારવિધિ ભક્ત થઈ, ધર્મ ને કર્મ તે સુખેજ આણે;
હીરરે હીરરે જપે જિકો માલાયે, તેહ જગે ઋદ્ધિ રમણીસ્થું માણે.

વંધરે. ૭

ઋષભ રંગે રતવે અંગ શાતા હવે, સંધ સકળ તણે સુખ હોયે;
સુરનર નારીયાં પંખીયાં સુખ લહે, હીરતું નામ જપતાં જિ કોયે.

વંધરે. ૮

—સં. ૧૭૨૪ વર્ષે ભાદ્રવા શુદ્ધ ૮ શુક્રે શ્રીમત્પાગમ્હે ભદ્રારક
શ્રી. ૨૧ શ્રી વિજયરાજસૂરીશ્વરે રાજ્યે સકલપંડિતસભાશૃંગારહાર
ભાલ રતલ-તિલકાયમાન પંડિત શ્રી ૭ શ્રી દેવવિજયગણિ શિષ્ય:
પંડિતોત્તમ પંડિતપ્રવર પંડિતશ્રી ૫ શ્રી તેજવિજયગણિ શિષ્ય: પંડિતશ્રી
૩ શ્રી ષિમાવિજયગણિ શિષ્ય મુનિ સૂરવિજયેન લિખિતમ્. શ્રી સાદડી
નગરે શ્રી ચિન્તામણિ પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્. સ્વયં વાચનાર્થ મિતિ શ્રેય:—

—સંવત્ ૧૮૨૫ ના વર્ષે માસોત્તમ માસે જ્યેષ્ઠ-માસે શુક્લપક્ષે
પૂર્ણિમાયાં હિમવાસરે લિખિતાશ્ચ પં. અમૃતવિજયેન, શ્રી મુનિસુવ્રત
પ્રસાદાત્-મર્ય પ્રતિ.

—પ્ર-આ. કા. મહોદધિ મૌ. ૫.

—ઇતિ હીરવિજય સૂરીશ્વર રાસ સંપૂર્ણમ્ ॥ સંવત ૧૭૫૯
વર્ષે અશ્વિન વદિ ૧૨ પુષ્કાસરે શ્રી પંભાએત્ય પંદિરે લેખકપાઠકયો:
કલ્યાણમસ્તુ. શ્રીરંતુ ॥ લેખકપાઠકયો ચિરંજીવાત્.

- આખુંદ કાંઈ ને પુત્રી જેવ, બસાગરી તમ કુળે નવિ દોષ. ૧૭
- હિયન બાદક જાવકમાય, તેવના પગની રમ ન થયાય. ૧૮
- વીરમારમ વડી કાંઈ પુણ્ય કીજે, તમને મરે જિન નામ
મદી લીજે. ૧૯
- પ્રદિ હાડી પદિકકમાયું કરીયે, દોષ આમખુ પ્રત અજી મરીયે. ૨૦
- પ્રત આર કંદાક નિયમ મંજારો, દેખના દેખને નરનારી તારો. ૨૧
- ત્રિકાળ પૂજન જિન નિન કરવી, કાન પાંચે દેવ શક્તિ
મુજ નેવડી. ૨૨
- નિયે' દન દેવના જિનનખાં જેવડાં, આદન પ્રકા નિજ
આનમ તાર. ૨૩
- આદમિ પાળી પાલપ પ્રાદિ, દિવમ રાત સિજાપ કંઈ ત્યાંદિ. ૨૪
- વીરવચન સુખી મનમોદિ બેદ, પ્રાદિ વનરપતિ નવિ હેદ. ૨૫
- મુજા આદત પ્રાદિ નદિ' પાપ, ઝીંગ પાળું તન વગને આપ. ૨૬
- નિત્ય નામ જિન માંડુને રીસો, ચાનક આરાખાં વળી વીંગો. ૨૭
- દોષ આસેલખુ મુજ કન્દે લીંપી, અમુગિ હદિ શદ આતમિ કાંપી. ૨૮
- કોનુજ ગિરિનાર કાંજેસર વાંચો, રાસ લાંબી બાળાખ્યાં બધુ છાંચો. ૨૯
- સુખમાના મળીસ ગળુ દોષ, એકપતિ જિન આમખ મોષ. ૩૦
- નિયે' ગળી વીમ મોકરવામી, તમા રહી અરિદંત નિદામી. ૩૧
- તવન આદાવન મોત્રીમ સંગો, પુણ્ય પસંગી રીયે બદુ સુખ વાંગો. ૩૨
- ગીત મુજ નમરકાર બદુ કાંપા, પુણ્ય માટે સિખી સાંકુને દોષા. ૩૩
- કેટલાએક મોલની મજા કીજે, દળ મેલ તો કાન બદુ કીજે. ૩૪
- શ્રી જિનમોદિર જિંબ મસાનું, મિંબ પ્રતિન પેટી કરાનું. ૩૫
- સંમપતિ તિલાક બદુજ પસાનું, દેમ પરદેસ આમારિ કરાનું. ૩૬
- પ્રથમ ગુણાણાને કંઈ વલજિ, કંઈ પુણ્ય સદિત નર નેદ હે દીનો. ૩૭
- એમ પાદું દુ જેન આચારો, કહેનાં સુખ વામુતા આચારો. ૩૮
- પમ મુજ મનખજો એક પ્રજામો, કાંજો સુખી કરે આનમ કામો. ૩૯
- પુણ્ય વિભાગ દોષ તવ મહારે, ઇશું આમખ કનિ આપ વિમારે. ૪૦
- પર ઉપમાર કાંજે કદિ વાન, મનખજો પખ સદેદ જન. ૪૧

—धृति श्री रिपलदास विरचिते अलपकुमार रास संपूर्ण. लेखक
पाण्ड्यो विरचयित ॥ अरहानपुरे ॥ संवत् १७७१ वर्षे अश्विन
वदी २ तैमा.

[Deccan College Library No. 1577 of 1891-95]

—लाव० कुल कडी १०१४) अम.

- (४११) ऋषलदेवनो रास.
- (४१२) क्षेत्रप्रकाश रास.
- (४१३) समयस्वयं रास.
- (४१४) देवगुह स्वयं रास.
- (४१५) शैत्रुंजय रास.
- (४१६) नवतत्व रास.
- (४१७) कुमारपालनो नानो रास.
- (४१८) लवंत स्वामीनो रास.
- (४१९) उपदेशमाला रास.
- (४२०) आर्द्धविधि रास.
- (४२१) आर्द्धकुमार रास.
- (४२२) पुण्यप्रशंसा रास.
- (४२३) कर्धवन्नानो रास.
- (४२४) वीरसेननो रास. द्वे दूंदी कृतियो नोधये.

१. + नेमिनाथ स्त. सं. १६६७ पोश शु. २ गुह ऋषमनगर
(भंसात)मां.

गुयो अने सरभावे कृति नं. (३८५६.) पृ. ४१७.
आदि—

सरसति सामिणि पाये नामील, गायसं नेमिनिर्णुद,
नान्वकुलमंशु उपनोल, प्रगटयो पूनमयंद;
सुलो नर नेम समो नदि कोय.

ચાદશં પુસ્તકં દૃષ્ટ્વા તાદશં સિખિનં મયા
 યદિ શુદ્ધ મશુદ્ધં વા મમ દોષો ન દીયતે. ૧
 અદૃષ્ટિ દોષાન્મતિવિમગ્નઃ, યદ્વિચિદ્નં સિખિનં મયા
 તત્સવૈમાયેઃ પરિશોધનીયં કાપો ન કાર્યો ખયુ લેખકઃ. ૨
 મંગલં શ્લેષકાનાં ચ પાદકાનાં ચ મંગલં
 મંગલં સર્વલોકાનાં જૂથો જૂથાનિ મંગલં. ૩
 ભગ્ન પૃષ્ઠિ કટિમીવા ઉર્ધ્વદૃષ્ટિ રધિમુખં
 કૃતેન સિખિનં શાસ્ત્રં વલ્લેન પરિપાત્તયેન ॥ ૪—પા. ૧૦૭-૧૫ આ. ૬.

—સં. ૧૮૨૫ આસોત્તમ માસે જ્યેષ્ઠ માસે શુક્લપક્ષે પૂર્ણિમાયાં
 દિમવાસરે સિં ૫. અમૃતવિજયેન શ્રી મુનિસુત્રતપ્રસાદાન્, ૬૯-૧૪ બ૦
 (૪૧૦) અભયકુમાર રાસ. સં. ૧૯૮૭ કાર્તિક વદ ૯ શુર. ખંખાત.

અતિ—

રમ્યો રામ ત્રંબાચીમાંદે, જિહ્વાં બદ્ધ જિનનો વાસોજી,
 દૂરગ બસો જિનમંદીર મોટાં, સાધર તીર્થ અવાગોજી—મુ. ૧૦૦૦
 યોગ્યશાસ્ત્ર સ્વામીવજ્રલ, પૂજ્ય મદ્દોજીવ ઘાઈજી,
 તેણીં થાનકિં એ રાસ રમ્યો મેં, સિંદ (મદિ) શુર ચરણ પસાઈજી—
 મુ. ૧૦૦૧

તપગજ નાયક શુભશુભઘણક, વિજયાનંદ શુણ્ધ ધારીજી,
 મીડી મધૂરી જેહની વાંણી, જેણેં તાર્યાં નરનારીજી—મુ. ૧૦૦૨
 આવક તેહનો સમજોતધારી, પૂજે જિનવર પાઈજી,
 પ્રાગવશ રાંગખજુત સોદે, રીપમદાસ શુણ્ધ ગાઈજી—મુ. ૧૦૦૩
 રાંવત્ ૭માપર દહિગ ૬૨મ ૧ધરતી, કાનિક મદિનો સારોજી,
 બદ્ધ પખ્વ દીન નવમિ બલેરી, વાર શુર ચીન ધારોજી—મુ. ૧૦૦૪
 અભયકુમાર મત્રીસર કેરો, કાપો રાસ રંગોજી,
 રીપમ કદે રંગઈ જે સુણ્ધસે, તે સુખીઆ ચીરકાસોજી—મુ. ૧૦૦૫
 શુભાનિ પૂરીમાંદિ ઝીલેરિં.

સંવત ૧૬ છાસઠા વરસે; સાવણ સુદિ દત્ત ખીજેજી,
તખાવટીમાંહે જન સામે, પાપ પખાલી રીઝેજી.

૫૫

કલસ.

તું તરણ તારણ દૂરિતવારણ, સ્વામી આદિ જિણુંદંઓ,
પ્રભુ નાભિનંદન નયણ નિરખી હુઓ અતિ આણુંદંએ.
તપગચ્છ ઠાકર વચન સાકર શ્રી વિજયસેન સૂરિતણો,
સાંગણ તણો સુત રીખખ બોલો, પાપ આલોહિં આપણો.

૫૬

૫૭

—ઉનાવાળા મોરારજી વકીલના ચોપડામાંથી ૬૪-૬૮.

૩. મહાવીર નમસ્કાર.

આદિ—

વીર જિણુંદં ચોવીસમો, ત્રિશલા જેની માય,
ભૂપ પિતા ભગવંતનો, નર સિદ્ધારથ રાય.
સિદ્ધારથ કુલ ઉપનો, વર્દમાન જિન નામ,
તે જિણુવરના ગુણ સ્તવૂં, પ્રેમે કરૂં પ્રણામ.

૧

૨

* . . . *

અતે—

સંજમ ચોખું પાલિહું, નિરમલ ગંગાનીર,
સકલ પાપનો ક્ષય કરી, મોક્ષ ગયા મહાવીર,
અરિહંત દેવ જે સિદ્ધ હુવા, સોય નમૂં નિસદીસ,
રીખખદાસ જિનને નમે, શ્રી સંઘની પૂરો જગીસ.

—ઉનાના મોરારજી વકીલનો ચોપડો પૃ. ૭૧-૭૨.

૪. આદીશ્વર વીવાહલો.

આદિ—

આદિ ધર્મ જિન ઉદ્યો, અવનિપતિ આધાર,
ગુગલા ધરમ નિવારીઓ, પ્રથમ ધર્મ (જિન) અવતાર.
પ્રથમ સુનીશ્વર જે દેવા, પ્રથમ તે કેવલજ્ઞાન,
પ્રથમ દુષ્ટા બિખાર, પ્રથમ દીયાં જેણે દાન.

૧

૨

અતે—

કવસ.

વદો વદોરે, નેમિનાથ બાવીસમા, જોડણે કાધોરે મંથ ઉદાર,
એ નરનારી શુભ મતિરે, પોતા મુગનિ મજાર.

વદો વદો નેમનાથ બાવીસમોરે, સંવત સોલસોસઠે એ મેં યુરોરે,

—પાંતર સોલસોસઠ—સડસઠ છે.

પોસ મામ શુદ્ધ બીજ, શર મણોરે રિખનનઅરમેં મંથુરોરે.

હય નેમિ જિનવર પુણ્યદિનકર સકલ ગુણમણિસાગરો,

જસ નામ જાપીએ કર્મ ખપીએ, છટીએ ભવસાગરો.

તપગણ મુનિવર સકલ સુખકર, શ્રી વિજયસેન સુરીસરો,

તમ નરો શ્રાવક રીખન જોયે, યુરો નેમિ જિજીસરો.

—કાને માને અધૂ અદ્ધ લખૂ હોએ'તે મજામ દોડડો છે. ઉનાના
વળાવ મોગારજી બાવી, ચોપડામણી પૃ. ૪૬-૫૨.

—જૈ. એ. ઈ. ના બંડારમાં.

—કલપપુર મજાર.

પ્ર. ચૈત્ય આદિ સં. ભાગ ૩ પૃ. ૧૫૧-૧૫૭.

૨. આદીધર આસોયજી સ્તવ સં. ૧૬૬૬ આવણુ શુદ્ધ ૨
ખંભાનમાં.

આદિ—

આલ મોખાઈ.

શ્રી આદીધર વદ્ધ પાયે, વીનના નમરી કરો રાય,

પ્રથમ તીથકર રીખનગિણુદં, જસ મુખ દિધિ અનિ આણુદં. ૧

તેડ નરો પાય ઉજાસરી, પાપ આયોડે પરમટ કરી,

ચક્રગનિ માંદે ભમને જોડ, કાધાં કરમ ફૂકરમ તેડ. ૨

*

*

*

*

અતે—

પુરવ પ્રવવ તજા અંકુર, પ્રમટ થયા મુઠ આગરે,

ગેજુન દયામિ નવજો નિહજોયે, સરિયાં મુઠ કાગરે.

૭+ ધૂલેવા શ્રી કેસરીયાજી સ્ત. (?)

આદિ—

ધૂલેવા નગરમાંહિ ઋષભ જિનેશ્વર, જગભૂલો કાંઈ ભટકે છે.

અતે—

પ્રત્યક્ષ દેવ પરમગુરુપાયો, ઋષભદાસ ગુણુ રટકે છે.

ધૂલેવા. ૪

૮+ માનપર સઝાય-૧૬ કડી

આદિ—

માન ન કરશેરે માનવી, કાચી કાયાનો શો ગર્વરે

સુરનર કિન્નર રાજ્યા, અતે મરીગયા સર્વરે.

માન. ૧

અતે—

અસ્થિર સંસાર જાણી કરી, મમતા ન કરો કોઇરે

કવિ ઋષભનીરે શીખડી, સાંભલજે સહુ કોઇરે.

માન. ૧૬

—ચૈત્ય૦ આદિ સં. ભાગ ૩:

આણુંદજી કસ્યાણુજીના ભંડારની હિતશિક્ષાની પ્રતમાં છેવટે નીચેની ટીપ આપી છે:—

સંધવી ઋષભદાસ કૃત રાસની ટીપ લખીઈ છે.

૧ શ્રી ઋષભદેવનો રાસ દાક્ષ ૧૧૮ ગાથા ૧૨૭૧ અંથા ૧૭૫૦ છે.

૨ શ્રી ભરતેશ્વર રાસ દાક્ષ ૮૩ ગાથા ૧૧૧૬ અંથ ૧૫૦૦ છે.

૩ શ્રી જીવવિચાર રાસ ગાથા ૫૦૨ અંથ ૭૧૪ છે.

૪ શ્રી ક્ષેત્રપ્રકાશ રાસ ગાથા ૫૮૪ અંથ ૮૫૬ છે.

૫ શ્રી અન્નપુત્રનો રાસ ગાથા ૫૬૯ અંથ ૭૭૫

૬ શ્રી શેત્રુંજી રાસ ગાથા ૩૦૧ દાક્ષ ૨૦ અંથ ૪૧૨ છે.

૭ શ્રી સમદ્રિ તસાર રાસ ગાથા ૮૭૯ અંથ ૧૧૮૨ છે.

૮ શ્રી સમયસ્વરૂપ રાસ ગાથા ૭૯૧ અંથ ૧૦૦૦ છે.

૯ શ્રી દેવગુરુ સરૂપ રાસ ગાથા ૭૮૫ અંથ ૧૦૫૮ છે.

૧૦ શ્રી નવતત્ત્વ રાસ ગાથા ૮૧૨ અંથ ૧૧૨૭ છે.

નાભિરાય કુલિ ઉપનલ્લ, મરદેવા જસ માય . . . ૩
 ઝપમદેવ સુત જનમિલિ, મુરગિરિ ઉચ્છવ યાય. ૩
 અદ્યપ્રકાર કથસા કીયા, સાહિવાખ એક કોડિ ૪
 નીર સુગંધઈ તે ભર્યા, ન્દાવણુ કરઈ કરજોડિ ૪
 પૂજ પ્રભુમી સુર દીર્ઘ, વીવર કુંડલ સાર, ૫
 જિનવર જિનધરિ મૂંડીયા, દિવડઈ હરપ અપાર. ૫

અતે—

વર તપાગહપાટિઈ પ્રભુ પ્રમટીઓ, શ્રી વિજયસેનસુરિ પૂરી આસો,
 ઝપમના નામથી સકલ સુખ પામીએ, કહે તે કવિતા 'નર'
 રીખમદાસો. ૬૪

—શ્રી ઉદેન મધે લખો છે સંવત ૧૭૫૨ માહ વદ ૧૩ દને.
 મોરારજી બાબનો ચોપડો ૭૮-૮૩.

—સુઆવિકા પદમાં આવિકા હરખાલ પદનાર્ય. સં. ૧૭૭૧ વર્ષે
 પોષ વદિ ૧૦ રવિ સિખિત. પ્ર. કા. —૩-૧૭ સે. લા. નં. ૪૬૪.
 પ. શ્રી શેત્રુંજય મંડળુ શ્રી રૂપલદેવ જિનસ્તુતિ.

અતે—

શ્રી વિજેસેન સુરીશ્વરરાય, શ્રી વિજયદેવ ગુરના પ્રભુમું પાય,
 રીખમદાસ ગુણુ માય. ૪. (જૈ. એ. તીર્થમાળામાં.)
 ૬+ સ્થૂલિભદ્ર સચાચ (સ્થૂલિભદ્ર ને કોશાનો સંવાદ) આદિ—

શ્રી સ્થૂલિભદ્ર મુનિમણુમાં શિરદારજો,
 ચોમાસું આવ્યા કોલયા આગારજો, ૧૧
 ચિત્રામણુ સાળીયે તપ જપ આદર્યા જો. ૧૨

અતે—

પૂરવી મધને તાર્યા પ્રાણી ચોકજો, ઉજ્જલ ધ્યાને તે મયા દેવસોકજો,
 રૂપમ કહે નિત્ય તેને કરીયો વંદના જો. ૧૩

—ચૈતન્યઆદિ સં. બામ ૩૫૪. ૩૬૫.

શ્રી પૂજાવિધિ રાસ ગાથા ૫૭૨, શ્રી આર્દ્રકુમાર રાસ ગાથા ૯૭, શ્રી શ્રેણિકરાસ ૧૮૩૯, તવન ૩૩, નમસ્કાર ૨૨, થોઓ ૨૭, સુભાષિત ૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫, શ્રી હીરવિજયસૂરિનો રાસ ગાથા....શ્રી મલ્લિનાથ રાસ ગાથા ૨૯૫, શ્રી મુણ્યપ્રશંસા રાસ ગાથા ૩૨૮, કંઠવન્નાનો રાસ ૨૮૪, શ્રી વીરસેનનો રાસ ગા. ૪૪૫,

(કવિ ખંભાતના શ્રાવક હતા. પોતાના વતન ખંભાતનું વર્ણન થોડા વિસ્તારથી પોતાની કૃતિઓની અંતે આપેલું છે તે પરથી સંવત સત્તરમી સદીમાં તેની રચના, ત્યાંની જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેરવેશ કેવાં પ્રકારનાં હતાં તે જણાઇ આવે છે. આ નગરનાં ખંભનગર, ઋષભનગર, ત્રંખાવતી, ભોગાવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી એ જૂદાં જૂદાં નામ કવિએ કહ્યાં છે તે વાત પણ તેની ઐતિહાસિક ખીનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રંખાવતી નગરી. અને તેમાંના મારોકચોક વિષેની લોકવાર્તાઓ ઘણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. કવિ પોતે વીસા પ્રાચ્યંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા. તેમનો જન્મ ખંભાતમાં માતા સરપાદે અને પિતા સાંગણથી થયો હતો. તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. મહિરાજ વિસલનગર કે જે રાજ વિસલદેવે વસાવ્યું હતું ત્યાંના મૂલ વતની હતા. અને પછી તેના પુત્ર સાંગણ ખંભાતમાં વસ્યા ને સમૃદ્ધિ પામ્યા. મહિરાજે સંઘ કાઢી શત્રુંજયની જાત્રા કરી હતી અને સાંગણે પણ તેજ પ્રમાણે ' સંઘવી ' (સંઘપતિ) તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી. કવિ પોતે શ્રાવકના જે આચાર જૈનશાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસેથી યોગ લેતા અને જિનની પૂજા મંદિરમાં જઈ હમેશ કરતા. તેમણે શેત્રુંજય, ગિરિનાર, શંખેશ્વરની યાત્રા કરી હતી અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને ભણાવ્યા હતા. આપરથી જણાય છે કે તેઓ ધર્મચ્યુસ્ત, સંસ્કારી, બહુશ્રુત અને શાસ્ત્રાભ્યાસી હતા. પોતે ' સંઘવી ' એ વિશેષણ પોતાને આપે છે તે પરથી તેમણે પણ સંઘ કાઢ્યો હોય એમ જણાય છે. પોતાને મુલદાણી પત્ની, બહેન, બાંધવ, અને મારે બાળકો

નામિરાય કુતિ ઉપનંદ, અરેયા જસ માય
 પ્રાપ્તમરેય શુન જનમિત, મુરમિરિ ઉગ્ગય શાય. ૩
 અદ્યપ્રકાર કામ્યા કીયા, માલિલાખ એક કોડિ
 નીર સુમંધલે તે બાપો, ન્દાવખુ કરમ કરમેદિ. ૪
 ૧૭ પ્રભુમી સુર દીર્ઘ, નીવર પ્રંદલ માર,
 જિનવર જિનપરિ મુંડાયા, વિગઈ દરન અપાર. ૫

અર્થ—

૧૭ નવાગઢપારિદ પ્રભુ પ્રમદીઓ, શ્રી વિજયગેનમરિ પૂરી આગો,
 અપમના નામની માય શુખ પામીએ, કહે તે કવિના નર
 રૂપિખમગો. ૬૪

—પી જેન મંદિ લંબા છે મંબન ૧૭૫૨ માદ વર ૧૩ કને,
 મારાગઢ બાળિા એપો ૧૮-૮૩.

—મુખાવિસા ખદમાં આવિસા દરખાત પદનાઈ. મં. ૧૭૩૧ ૧૧
 ૧૭૫૧ વરિ ૧૦ રવાં સિખિન. પ્ર. ૩૩. —૩-૧૧૭ મં. સા. નં. ૪૬૪.
 ૫. શ્રી મારુનમ મંડલુ શ્રી રૂપભરેય જિનરુપિ.

અર્થ—

૫૦ વિગેમન મરીખરસાચ, શ્રી વિજયદેવ મુરના પ્રભુમં પાય,
 રીખમયામ મુખ માય. ૪. (ઈ. એ. તીર્થમાજમા.)
 ૬૦ રૂપસિખાદ મઝાપ (મુજિમદ ને કોણાં મંબર)
 આદિ—

શ્રી રૂપજિમદ મુનિમખમાં ધિરધરમે,
 મામ. મુ આખ્યા કોણા આખારમે, ૧
 વિગામખ મારીને તપ જપ આરવી જે. ૨

અર્થ—

૧૧૧ી કખને તખાં પ્ર. ૫૧ કોણાં, ૧૭૭૭૭ ખખને તે મયા દેવેખામે,
 રૂપા કહે નિષ નેને કીરે પંદરા જે. ૧૭

શ્રી પૂજાવિધિ રાસ ગાથા ૫૭૧, શ્રી આર્દ્રકુમાર રાસ ગાથા ૯૭, શ્રી શ્રેણિકરાસ ૧૮૩૯, તવન ૩૩, નમસ્કાર ૨૨, થોઓ ૨૭, સુભાષિત ૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫, શ્રી હીરવિનયસૂરિનો રાસ ગાથા....શ્રી મલ્લિનાથ રાસ ગાથા ૨૯૫, શ્રી પુણ્યપ્રશંસા રાસ ગાથા ૩૨૮, કંઠવન્નાનો રાસ ૨૮૪, શ્રી વીરસેનનો રાસ ગા. ૪૪૫,

(કવિ ખંભાતના આવક હતા. પોતાના વતન ખંભાતનું વર્ણન થોડા વિસ્તારથી પોતાની કૃતિઓની અંતે આપેલું છે તે પરથી સંવત સત્તરમી સદીમાં તેની રચના, ત્યાંની જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોનો પહેરવેશ કેવાં પ્રકારનાં હતાં તે જણાઈ આવે છે. આ નગરનાં ખંભનગર, ઋષભનગર, ત્રંબાવતી, ભોગાવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી એ જૂઠાં જૂઠાં નામ કવિએ કહ્યાં છે તે વાત પણ તેની ઐતિહાસિક ખીનામાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રંબાવતી નગરી અને તેમાંના માણેકચોક વિષેની લોકવાર્તાઓ ઘણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. કવિ પોતે વીસા પ્રાચ્યંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા. તેમનો જન્મ ખંભાતમાં માતા સરપાદે અને પિતા સાંગણથી થયો હતો. તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. મહિરાજ વિસલનગર કે જે રાજ્ય વિસલદેવે વસાવ્યું હતું ત્યાંના મૂલ વતની હતા. અને પછી તેના પુત્ર સાંગણ ખંભાતમાં વસ્યા ને સમૃદ્ધિ પામ્યા. મહિરાજે સંઘ કાંઠી શત્રુંજયની જાત્રા કરી હતી અને સાંગણે પણ તેજ પ્રમાણે ‘ સંઘવી ’ (સંઘપતિ) તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી. કવિ પોતે આવકના જે આચાર જૈનશાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસેથી બોધ લેતા અને જિનની પૂજા-મંદિરમાં જઈ હમેશ કરતા. તેમણે શેત્રુંજય, ગિરિનાર, શંખેશ્વરતી યાત્રા કરી હતી અને ઘણા વિદ્યાર્થીઓને ભણાવ્યા હતા. આપરથી જણાય છે કે તેઓ ધર્મચુસ્ત, સંસ્કારી, બહુશ્રુત અને શાસ્ત્રાભ્યાસી હતા. પોતે ‘ સંઘવી ’ એ વિશેષણ પોતાને આપે છે તે પરથી તેમણે પણ સંઘ કાંઠયો હોય એમ જણાય છે. પોતાને સુલક્ષણી પત્ની, બહેન, બાંધવ, અને એકથી વધારે બાળકો

- ૧૧ શ્રી યુક્તિમદ્ર રાસ ગાથા ૭૨૮ અંચ ૧૦૦૦ છે,
 ૧૨ શ્રી વ્રતવિચાર રાસ ગાથા ૮૬૨ અંચ ૧૨૧૨
 ૧૩ શ્રી સુમિત્ર રાગનો રાસ ગાથા ૪૨૪ અંચ ૫૨૫ છે,
 ૧૪ શ્રી કુમારપાલ રાગનો રાસ ગાથા ૪૫૦૬ અંચ ૫૮૦૦
 ૧૫ શ્રી કુમારપાલનો નાદનો રાસ ગાથા ૨૧૯૨ અંચ ૨૭૫૦
 ૧૬ શ્રી જીવત સ્વામીનો રાસ ગાથા ૨૨૩ અંચ ૨૭૫ છે,
 ૧૭ શ્રી ઉપદેશભાષા રાસ ગાથા ૭૧૨ અંચ ૧૦૧૮
 ૧૮ શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ રાસ ગાથા ૧૬૨૪ અંચ ૨૨૫૦
 ૧૯ શ્રી હિતશિક્ષા રાસ ગાથા ૧૮૬૨ અંચ ૨૩૨૫ છે.
 ૨૦ શ્રી પૂજાવિધિ રાસ ગાથા ૫૬૬ અંચ ૭૫૦ છે.
 ૨૧ શ્રી આર્દ્રકુમારનો ગસ ગાથા ૯૭ અંચ ૧૨૫
 ૨૨ શ્રી શ્રેણિકનો રાસ ગાથા ૧૮૩૬ અંચ ૨૩૦૦
 ૨૩ તપન ૩૩, ૨૪ નમસ્કાર ૧૩, ૨૫ ચોથું ૭, ૨૬ તીર્થકરનાં કવિત ૨૪
 ૨૭ ગીત ૩૧ ૨૮ સુભાષિત ૩૭૯

એવં સર્વ એ જોડિ શ્રી સાંગણસુત સંધવી ઋષભદાસે કીધી તે
 બધી છે જી. શ્રી. મુનિ ન્યાનચંદેણ. આ. ક. હિતશિક્ષાની પ્રતમાં.

વળી એક હસ્તલિખિત પાનામાં નીચે પ્રમાણેની રીપ મળી છે -

સંધવી રીપમકૂત રાસની રીપ લખી છે ॥ શ્રી રીપમદેવનો ગસ
 ગાથા ૧૨૭૧, શ્રી ભરતેશ્વર રાસ ગાથા ૧૧૧૬, શ્રી જીવવિચાર રાસ
 ગાથા ૫૦૨, શ્રી ખેત્રપ્રકાશ રાસ ગાથા ૫૮૪, શ્રી અન્નપુત્રનો રાસ
 ગાથા ૫૫૪, શ્રી શેત્રુંજી રાસ ગા. ૩૦૧, શ્રી સમકીતસાર રાસ ગા.
 ૮૭૯, શ્રી સમષ્ટ સરપ રાસ ગા. ૭૯૧, શ્રી દેવમંરપ ગા. ૭૮૫, શ્રી
 નવતત્ત્વ રાસ ગાથા ૮૧૧, શ્રી યુક્તિમદ્ર રાસ ગાથા ૭૨૮, શ્રી વ્રત-
 વિચાર રાસ ગા. ૮૬૨, સુમિત્ર રાગનો રાસ ગાથા ૪૨૬, શ્રી કુમા-
 રપાલ રાસ ગાથા ૪૫૦૬, કુમારપાલનો નાનો રાસ ગાથા-૨૧૯૨, શ્રી
 જીવત સ્વામીનો રાસ ગાથા-૨૨૩, શ્રી ઉપદેશભાષા ગાથા ૭૧૨
 શ્રી શ્રાદ્ધવિધિ રાસ ગાથા ૧૬૧૬, શ્રી હિતશિક્ષા રાસ ગા. ૧૮૪૫,

હાલ:

જે નવ રસ સંરસ સહુ સુણઈ, પંતિ ધરી બહુ જન,
મહિમા જનમાંઈ હુઈ, સરસાંતિ જુ સુપ્રસન્ન.
કવીયણ આગિ જે હુંયા, તે ધ્વરિ સમરી માંધ,
હુંયા હુસિ જે કવીયણ, થાસિ તુઝ પસાઈ.

*

*

*

*

અતે—

ભાણેજને યુવરાજ દેઢ, એ ઢાલ.

ધમ સુણી પ્રાણી ચિત આણી, વિષય છંડક વાડ
પરમાદ માંચઈ દૂરિ કીજઈ, દીજઈ નગર કપાટ.
એ સીલ સુધું પાલતારે, યુરીઢ ભવખાડ,
રોગ સોગહં સવિ નાસઈ, નવિ નડિ કો કોઈ નાડ.

*

*

*

*

ચોખાઈ.

ધમ જાણી સંસાર અસાર, ગિરયા મુંકઈ વિષય વિકાર,
વડતપગછિ ગોયમ અવતાર, શ્રી ધનરત્ન હુઆ સંસારિ.
તસ પટધારક ગુણે કરી ભુરિ, ગછપતિ શ્રી સુરરત્નહસુરી,
પટ પ્રભાવક વંદિત ઇશિ, શ્રી પુન્ય દેવરત્ન સુરીસ.
સહતાથી તે ગછપતિ તણા, વાયક વિધારત્ન ગુણુ ધણા,
અતેવાસી તેહનો મુખ્ય; કનકસુંદર નામે છે શિષ્ય.
શાંતિ જિજ્ઞેશ્વરતણું ચરિત્ર, કથા પ્રયાંધિ કરી વિચિત્ર,
વાંચતાં આગ્યો સંબંધ, ચતુરે જાણ્યો ભલો પ્રયંધ.
બુ પીડિ તે ચતુરસુજાણુ, લહુડો તુહિ પાંમઈ માંણુ,
સાવ સજુણાં કેતકી પત્ત, હરપિ નાહના રંજઈ ચિત્ત.
તેહનાં વચન લહી આમણુ, રચ્યો રાસ સુપદાતા કર્ણુ,
પંડિત કનકસુંદર ધમ કહઈ, ભણે સુણઈ તે સુપજ લહઈ.

૩૬૧

૩૬૨

૩૬૪

૩૬૫

૩૬૬

૩૬૭

૩૬૮

૩૬૯

હતાં. ઘેર ગામ બેંસ દૂઝતી હતી અને લક્ષ્મી પણ પ્રસન્ન હતી. નેમિ-
દત્તના કર્તા વિક્રમ કે જે પોતાને સાંગણુનો પુત્ર જાણુવે છે તે કદાચ
આ કવિના બાંધવ હોય. કવિ તરીકે ગૂર્જર પ્રાચીન કવિ શિરોમણિ
તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ ગ્રેમાનંદ, શામળ અને અખ્યાના પૂર્વગામી પોતે છે
અને પોતાની વર્ણનશૈલી શબ્દચમત્કૃતિ, બાળાગારવ તે કવિઓની સર-
ખામણીમાં ઉતરતા હોઈ શકે તેમ નથી. સરસ્વતી દેવી પ્રાચી સંપૂર્ણ
ભક્તિ હોઈ તેમની હમેશાં સ્તુતિ કરી પોતાની કૃતિઓનો પ્રારંભ કરેલ
છે અને જનશ્રુતિ પ્રમાણે તેમણે તે દેવીને આરાધન કરી પ્રસન્ન કરી
હતી અને દેવીનો પ્રામાદ મેળવ્યો હતો. પોતે સ્વેતાશ્વર તપગચ્છના
હતા અને પોતાના ગુરુ તરીકે પ્રસિદ્ધ વિજયસેન સુરિને અગિયાર કર્તા
હતા, અને તેમની પછી વિજયદેવસુરિને ચોડા સમય સ્વીકાર્યા પછી
વિજયતિલકસુરિને અને તેમની પછી વિજયાણુદસુરિને સ્વગુરુ તરીકે
લેખ્યા હતા. તેમના સમયમાંજ પ્રખ્યાત ધર્મસાગરજીના રચયો. પડી
થયો. દેવ અને અણસુર-આણુદ પક્ષે થયા કે જે ૪૬૧૩ સ્વરૂપ
ઐતિહાસિક રાસમાળા ભાગ ૪ થામાં આપેલ વિજયતિલકસુરિરાસ પરથી
સ્પષ્ટ જણાશે કવિએ ધણી કૃતિઓ રચી છે તેમાં કેટલીક સંસ્કૃત
ચરિત્રો પરથી પોતાની કવિ-કેળવણીથી સુંદર અને અસંકૃત બનતી છે,
અને કેટલીક સ્વતંત્ર છે. આ કવિની સર્વકૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થયા થોડા
છે. વિશેષ વિસ્તારથી હકીકત મારા આ કવિ સંબંધેના નિબંધ પરથી
જાણી લેવી.]

૨૧૧ કનકસુંદર (વડતપગચ્છ દેવરત્નસુરિ-વિદ્યારત્ન શિ.)

(૪૨૫) ગુણધર્મ કનકવતી પ્રબંધ લ. સં. ૧૬૬૩ પહેલાં

આદિ—

છંદ.

સકલ જાતિમંદ સારદાણી, ત્રિભુવનરાય વદનિ હૃદિ સણી,

સુરનર શુભ ગધર્વ ત્રણણી, આપિ માધ સરસ મુગવાણી.

. ૧

(પ્રસિદ્ધ સાક્ષર શ્રી કેશવલાલ હર્ષદરાય ધ્રુવે મને જણાવ્યું કે " એક બંધુકાર્ય માટે વીનતી છે. સેલૈયા કિંવા સેલયાની કથા જાણીતી છે. ભોજભગતે સેલૈયા આખ્યાન લખ્યું છે. એક બીજા કવિએ ' શેઠ સગાળસા સાધુને સેવે ' એ શબ્દોથી રાસ થતો ગરબો લખ્યો છે. આ એ છપાઈ ગયેલ છે. જૈન સાહિત્યમાં પણ એ કથા હશે. એને અવલંબીને જે કંઈ જૂના જૈન સાહિત્યમાં લખાયું હોય, તેની મને ચોકસ માહિતી આપશો. " કારણકે તેમને બી. એ. વર્ગમાં ભોજભગતનું સેલૈયા આખ્યાન શીખવવાનું હતું; એટલે મેં આ કનકસુંદરકૃત સગાળશાનો રાસ મૂળ મોકલી આપ્યો; વળી તેમને અમદાવાદના વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદીએ ત્યાંના જૈનભંડારમાંથી બીજી પ્રત આપી ભિન્નજ મેળવી આપી. બંને વાંચી ગયા પછી તેઓશ્રીએ મને ૧૧-૨-૨૫ ના પત્રથી જણાવ્યું કે ' તમે કનકસુંદરકૃત સગાલસાહ રાસ મારા ઉપર મોકલાવ્યો હતો-એ મને સગાલસાહની ઉત્પત્તિ-શોધવામાં બહુ ઉપયોગી થયો..... રા. રા. કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદીએ પણ સગાલસાહ ચૂપછની એક હાથપ્રત મને મેળવી આપી હતી. એ ચૂપછ કવિ વાસુની કૃતિ છે. તમારી પાસેની પ્રત કરતાં તે જૂની છે. કનકસુંદરે રાસ સં. ૧૬૬૭ માં રચ્યો છે ત્યારે આ ચૂપછની નકલજ સં. ૧૬૪૭ ની છે.-પ્રત જૈનને માટે ઊત્તરાયલી છે; પરંતુ ચૂપછ કોઈ બ્રાહ્મણની કૃતિ જણાય છે. રાસ અને ચૂપછમાં ઘણી પંક્તિઓ એકની એક અથવા સરખી છે. જો તમે રાસ છપાવવા ઇચ્છતા હો, તો વાસુ કવિની કૃતિ જોઈ જવા જેવી છે. " ત્યારપછી રૂબરૂ મળતાં આ સંબંધે કેટલીક રસભરી વાત થઈ હતી, અને કેટલાક ને ખાસ કરી નરસિંહરાવભાઈ જેવા સગાલસાહનો મૂળ અર્થ શૃંગાલ (શિયાલ) સાહ કરે તે અક્ષતવ્ય છે. ખરી રીતે સગાલસાહ (એવો શાહ-શેડીઓ કે જેને ત્યાં હમેશાં સુકાલ હતો, દુધ્ધાળ હતોજ નહિ) એ નામ યથાર્થ રીતે સચ છે.)

—ઇતિ ગુણધર્મ કનકવતી કામ પરિત્યક્ત કૌતક પ્રબધ ચતુર્થો-
ધિકાર સંપૂર્ણ. સં. ૧૬૬૩ વર્ષે કર્તિક વદિ ૧૪ રત્નો લિ. ૩. શ્રી
૫ રામામાહાવજી સ્વયં પઠનાય. ૧૩-૧૭ લીં.

(૪૨૬) કપૂરમંજરી મં. ૧૬૬૩ (પા. ૪)

(૪૨૭) સગાલસાહ રાસ. સં. ૧૬૬૭ વૈશાખ વદ ૧૨

આદિ— શ્રી ગુરુઓ નમઃ

સકલ સુરપતિ સકલ સુરપતિ નમર્ષ જસ પાપ,
ચુવીસધ તિયેસર, તાસ નામ હું ચિત્તિ ધ્યાઉ;
સરસતિ સામિથિ મનિ ધરી, સુગુર શુદ્ધ પરસાહ પાઉ,
સત્વસરગુ ગુણ સખસ, તસ પ્રારક વર્ણુઓસ,
વંસિ વિશુદ્ધ તે હુઉ, નિરમલકુલ ગુણુ ઘોસ.

x x x x

અતે

અન્ય અઠસઠિ સખલતીરથ કરમ જે ફલ હોઈ
સાદશ્રી સગાલ કેર રાસ સુણતાં સોએ. ૪૮૩
વલી જૈન તીરથ કરમ જે એહ, જન તે સુણુમ એ રાસ,
અધિક ફલ એ સાંભલઈ, ગુણુ સેઠની એ ખાસ,
સુણી એહનહ દાંતમઢીમા, અહઈ ગુણુ જે એહવહ,
તે લહમ સંપદ સકલ અવિચલ, ધાઈ નિર્મલ તેહવહ. ૪૮૪
એ રાસ બણતાં હર્ષ વાધમ સુગુણુ સુણતાં પોષીમ,
વલી આસપૂરણુ સકલ હુમ અનઈ વંચિત કામીમ,
સોલ સંવત સતસઠઈ ખાસ વૈશાખ વલી,
વદિ બારસઈ એ રાસ પૂરણુ હુમ શુભ મનની રલી. ૪૮૫
વૃદ્ધરાધા ગુણુવિશાલા, વિધારન ગજમતી,
તસ આણુપાલક કનકમુંદર કહઈ ઉવઝાયાં મતી,
વિશુધ શ્રાતારાસ સુણતાં, હમમ જાવ સુ આણુઓ,
શશિ સુરમંડલ તપઈ તાં જાં રાસ એહ વખાણુઓ. ૪૮૬

—સંવત ૧૬૭૦ લખિતં. ૧૬-૧૭ (મારી ખાસે છે.)

૨૧૩ ક વલ્લુપંડિત (જૈનેતર લાગે છે.)

(૪૨૯ ક) કુકડા માળ્ગરી રાસ. લ. સં. ૧૬૬૨ પહેલાં.

આદિ—

પ્રથમ કિ પ્રણમૌ ગણપતિ દેવ, કાળ સિદ્ધિ જિહ કુરધ તતખેવ,
ગવરીશંકર મલકિતપતિ જાસ, કહધ વલ્લુ પંડિતકહ દાસ.

પુનિ દુર્ગધ સારદ મનિ ધરધ, કવિત કાવ્ય તસ વૃદ્ધ કરધ,
લાડુ કુસમમાલક કરલેધ, વિનાયકુ હમ સિદ્ધિ પુદ્ધિ દેધ.

અવરે માધપિતા પ્રણવાહ, હહ અલિહારી તિસકધ જાહ,
જિનપ્રસાદ દીઠૌ સંસાર, તિન વૃદ્ધ હુધ મોક્ષ દુવાર.

*

*

*

*

અંતે—

માળ્ગરી તણી સોકં રતિ કરધ, જિણિ છંદિ લીઅહ તિણિહિ ઉતરધ.

—ધતિ કુકડામાળ્ગરી ચક્રપાઠ સમાપ્ત. સં. ૧૬૬૨ વર્ષે અશ્વિનિ
માસે શુક્રવાસે ચતુર્થી તિથી શુક્રવાસરે શ્રી નાગપુર મધ્યે લિખિતં
પાતિસાહ શ્રી અકબર રાજ્યે ૬-૧૨ કે. કે. નં. ૨૫૪ A. ૧૮૮૨-૮૩.

૨૧૪ માલમુનિ.

(૪૩૦) અંજનાસતી રાસ ૧૬૬૩ પહેલાં

આદિ—

સરસતિ સામણી પ્રણમીયધ, ગોતમ સ્વામિના પાયરે,
અંજનાસુંદરીની કથા, નારિનર મુણદું મન લધરે.

સીલ ભવિયણુ ભલધ પાલીયધ, પાધયધ મુજસુ સંસારિરે
સખ કુસંગતિ વલી ટાલીયધ, જાધયધ ભવસમુદ્ર પારિરે

સીલ ભવિયણુ ભલધ પાલીયધ. ૨

x

x

x

x

૨૧૨ પદ્મકુમાર (ખ. પૂર્ણચંદ્ર શિ.)

(૪૨૮) મૃગધ્વજ ચો. લ. સં. ૧૬૬૧ પદેશાં.

અતે—

મૃગધ્વજ મુનિ તણુક ચરિત, સુલુના દર્ધ જનમ પવિત,
શ્રી નેમિનાથ વારધ એહ, રિપિ દયા ગુણ ગણમેહ. ૮૩

ધન ધન મૃગધ્વજ મુનિરાય, પુદ કડી પ્રણમું પાપ,
તસુ નામર્ધ નવધ નિધાન, પામીજઈ સુખ સંતાન. ૮૪

ખરતરગણ સહ ગુરરાય, શ્રી પૂર્ણચંદ્ર ઉવગાય,
તસુ સીસ સહ સુવિચાર, ઇમ બોલધ પદ્મકુમાર. ૮૫

શા. તેજપાલ લાલિયુ વિખનં પ્ર. ૧૬૬૧. (વિ. ધ.) ભાવ.

૨૧૩ સંયમ (મૂર્તિ) (વિનયમૂર્તિ શિ.)

(૪૨૯) ઉદાર્ધ રાજર્ષિ સંધિ. લ. મં. ૧૬૬૨ પદેશાં.

અતે—

ઉદય મુનિવર ગુણ-નિનિ મનિ ધરધ, માતૃ મુદ્રાવક સુખ તે અખસરધ,
અખસરધ બટુ સુખ તેહ અદિનિમિ ને રિપિ ગુણ ગાયધ,

શ્રી ગીરવાળી ગરી જાળી ખ્યાવહ તે સુખ પાવધ,
ઉવગાય શ્રી વિનયમૂર્તિ ગીસ સંગિમ ઇમ કદધ,

ને અખર્ધ બાવધ રિદય પાવધ સવલ સુખ મપનિ લલધ. ૪૩

—લાલખ તેજપાલ વિનિનં સં. ૧૬૬૨ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદ્ધ ૧૨
શનૌ ભાવ.

બીજા સંયમમૂર્તિ એ નામના ગણખ્યાવ આ કવિથી અગત્ય
થયેલા છે તેમજે ૧૫૨૭માં જિવરખ સખ્યું છે તેમાં પેન્થનો પરિચય
આ પ્રમાણે આપે છે—‘વિખિનં શ્રી વરવદ નમરે શ્રી મેતમુદરમરિ
મિખ્ય શ્રી વિગાપરાજમરિ તમિહ્ય પં. મેરગ્નમજ્જિ તમિહ્યવદ્ય સંયમ-
નનિમજ્જિના. અખી ૧૧ પનાંતી પ્રતિ મ. વચરિ પારજના દ્યગ્ગમ્ય
અગમ્યા રાજા ૪૮ આ છે. મુનિપદે મિતવિગવજ્જો પ્રગ્ન મમદ.]

વંદીય દશદાય દેહરેણ બિંબ બહુ ધાતુમય માણિ,
દરસણ ક્રીય દેહરાસરેણ આગરા પ્રથમ પ્રયાણ.
પુન્યવંતા જગિ જે નરાણ તે કર્ધ તીરથ બુદ્ધિ,
જિમ જિમ તીરથ સેવીછેણ તિમ તિમ સમકિત મુદ્ધિ.

અંતે—

કલસ.

ધતિ તીરથમાલા અતિ રસાલા પૂરવ ઉત્તર વર્ણવી
સમકિતવેલી સુણિ સહેલી સદ્ગલ ફલી નવ પદ્મવી,
તપગચ્છ રાજ બહુ દિવાજ વિજયસેન સૂરીસરો
તસ પદ્મિ પૂરો જિસો સૂરચો વિજયદેવ યતીસરો,
તપગચ્છ રાજે ભવિ નિવાજે વાયક વિદ્યાસાગરો,
તસ સીસ પંડિત મુગુણમંડિત સહજસાગર ગણિવરો,
વીસાસચો ચોવીસ જિનવર કલ્યાણક યાત્રા કરી,
તસ સીસલેસિં પૂરવદેશિં વિજયસાગર બહુ સુખકરી,

૨૩

શુદ્ધ ભણી બહુ સુખ ધરી. ૨૪

—લ. સંવત્ ૧૬૯૮ વર્ષે કાગણ સુદિ પૂર્ણિમા દિને લિખિત
શ્રી પાડલીપુર મધ્યે તપાગચ્છે પંડિત શ્રી જગદુશલગણિ શિ. ચંદ્રકુશ-
લગણિના ૩-૨૨ પ્ર. કા. નં. ૧૪૪.

—સકલ પંડિતમંડિતાખંડલાયમાન પંડિત શ્રી ૧૯ વિજય-
સાગર ગણિ શિષ્ય ગણિ હેતુસાગર ત્રિપીકૃત શ્રી કૃષ્ણગઢ મહાનગરે
સંવત્ ૧૭૧૭ વર્ષે શ્રી ત્રિતામણિ પાર્શ્વનાથ પ્રસાદાત્-શુભ ભવતુ.

—પ્રાં તી. સં. પૃ. ૧ થી ૧૩

(આમાં પાલગંજ સમ્મેતશિખરના રક્ષક રાજાનું નામ પૃથ્વીમલ્લ
આપ્યું છે અને સં. ૧૬૬૧ માં બનાવેલી જયવિજયકૃત સમ્મેતશિખર
તીર્થમાળામાં પણ પૃથ્વીચંદ્ર (પૃથ્વીમલ્લ) આપ્યું છે એટલે આ તીર્થ-
માળા તે સમયની એટલે સં ૧૬૬૧ આસપાસની હોવા સંભવ છે.)

અતે--

ધન ધન અંજનાસુંદરી, સુમિરો ચિત્ત ત્રિકાશરે
સીલ ભક્ષો તિલ્લે પાલીયો, જસુ ગાવઈ મુનિ માલરે
શીલ ભક્ષો જગિ પાલીયઈ.

—સંવત ૧૧૬૩ વરષિ ચિત્ત સુદિ સપ્તમી 'બુધ દિને' સિપકૃત
રપીરથાન મધ્યે ગોપાલુ પદનાથ ૮-૧૩ અનંત.

—સંવત ૧૭૨૪ વર્ષે પોષ સુદિ કૃત્તિકા પ્રતિપદા ભૃગવા દિને
પૂર્ણમસ્તિ. ૬-૧૫ અનંત.

૨૧૫ વિજયસાગર (તઠ વિદ્યાસાગર-સહજસાગર શિ.)
(૪૩૨)+ સમ્મેત શિખર તીર્થમાળા સ્તઠ સં. ૧૧૬૪ આસપાસ.
આદિ—

પ્રભુમીય પ્રથમ પરમેશ્વર, આગરા નગર સિંહુગાર કઈ, પાસ ચિંતામણિ
પરતિખ પરતા એ પૂરવઈ સુગતિ ભૂગતિદાતાર કઈ. પા. ૧
એકવાર જો સિર નામીઈ, પામીઈ કોડિ કમ્પાણ કઈ, પા.
મામી સેવા ફલ સદુ કહઈ, મહમદઈ પરિમલ કપુર કઈ. પા. ૨
આનંદદાપક આગરઈ, દેવ દેહસસર સાલ કઈ,
મદદિય હીરગર યાપીયાઈ, સંવત સોલ્લ અઘડ્યાસ, કઈ. પા. ૩
રાજરાણિમ ઝલ્લિ રગરવીઈ, રાગ રમણિ રંગરેણિ
ગિરમ્મે ગયવર ગોરડીઈ, ગરજતા ગજ ગુરગેણિ.
તેવ પ્રપુપામ સુપસાઉલેઈ, તપગચ્છ ગુરકુલ વાસ,
નગર રતનાગર આગરેઈ, રદીય મોખાસિ ઉત્પાસિ. ૫
પંચકમ્પાણક બુમિકા ઇ ફરસતાં ફલ જદુ જોઈ.
પૂરવ ઉત્તર પૂઈ નિદાં જિન ચૈત્યજિન દેઈ. ૬
સુગર ગીનારય સુખિ મુણી ઇ પુસ્તક વાન પરતીતિ,
જનમ કમ્પાણક બેઠિવાઈ અશ્વજો દુ નિજ ચિત. ૭

વહ ભેદ વિજ્ઞાન વિવેક રસ સખરસ તઈ યહ અધિક ગણિ,
આતમ લખદિ અનુ સુખસ જગિ પઠત ગુણુત હીરાનંદ ભણિ. ૫૬
મંગલ કરઉ જિન પાસ આસ પૂરણુ કલિ સુરતર,
મંગલ કરઉ જિન પાસ દાસ જાકે સખ સુરતર,
મંગલ કરઉ જિન પાસ, જાસ પય સેવઈ સુરપતિ,
મંગલ કરઉ જિન પાસ, તાસ પય પૂજહ દિનપ્રતિ,
મુનિરાજ કહઈ મંગલ કરઉ, સપરિવાર શ્રીકાન્દસુઅ,
ખાવન ખરન ખહુ ફલ કરહુ સંઘપતિ હીરાનંદ તુઅ. ૫૭

—ધતિશ્રી અધ્યાતમ ખાવની સંપૂર્ણ—સંવત ૧૬૬૮ વર્ષે આસાદ
સુદી પંચમી દિને—લાલપુર મધ્યે—લિપત ભોજિગ કિસનદાસ સાહ બેણી-
દાસ પુત્ર—સાહ સંતોષી પઠનાર્ય.

[વિ. ધ. નાનો ચોપડો પા. ૧૧૧-૧૨૫]

(૪૩૩) ઉપદેશરાસ. સં. ૧૬૬૪.

(૪૩૪) વિક્રમરાસ. પ્રત લખ્યા સં. ૧૭૦૦

૨૧૭ મેધરાજ ૨. (અં. ધર્મમૂર્તિ—લાલુલખિંદ શિ.)

(૪૩૫) સત્તરભેદી પૂજા.

આદિ—

સર્વજ્ઞ જિનમાનમ્ય નત્વા સદ્ગુરુમુક્તમં ।

કુર્વે પૂજાવિધિ સમ્યક્ ભવ્યાનાં સુખહેતવે ॥

વંદી ગાયમ ગણુહરેં સમરેં સરસતિ એક

કવિયણુ વર આપેં સદા, વારે વિધન અનેક.

*

*

*

*

અતે—

ગીત રાગ ધન્યાસી.

બોલી બોલીરે બોલી પૂજની વિધિ નીકી

સતરભેદ આગમેં જિન ભાખી, શિવરમણી સિરદીકારે.

બોલી. ૧

૨૧૫ ક શ્રીધર (જૈનેતર)

રાવણ મદોદરી સંવાદ. સં. ૧૬૬૫

—પત્ર ૨૪ અંથમાન ૨૦૬ લખ્યા સં. ૧૮૨૯. દાખડો ૨૨
લીં. બંડાર. આ ચોપાઇ તથા દૂહામાં છે. કુલ દૂહા ૨૦૬ છે.

૨૧૬ હીરાનંદ શ્રાવક (સંઘપતિ.)

(૪૩૨) અધ્યાત્મ બાવની—સં. ૧૬૬૮ લ. સં. પહેલાં.

આદિ—

ઠકાર સરપુરુષ ઈહ અલપ અગોચર,
અંતર્યામી બિચારિ પાર પાવણ નહિ કે નર,
ધ્યાન મૂલ મનિ જાણિ આણિ અંતરિ ઠહરાવડ,
આત્મ તણ અનુરૂપ રૂપ તણ તતપિણ પાવડ,
ધમ કહધ હીરાનંદ સંઘપતિ અમલ અટલ છંદુ ધ્યાન ધિરિ
સુધ સુરતિ સહિત મનમઈ ધરડ લુગતિ મુગનિ લપક પવર. ૧
ન કરે સુપણ મતિ બિલ્લ બરમ મનિ કાહે આંણુઈ,
પેરિ રજત સમ સીપ મૂઠ મનિ રજતહિ જાંણુઈ,
જમ તકે કરઈ બિચારસાર પરમારથ પેપાઈ,
જમ જાવઈ પિન મજ્જિ મૂઠ તમ દૂરિ ઉવેપઈ,
વિજ્ઞાનબેદ નિજ ચિતિ ધરિ વિસંકે સકલ કટ્ટુ દૂરિ તનિ,
ધમ કહધ હીરાનંદ સંઘપતિ સમજિ નિજ રૂપ જનિ. ૨

x

x

x

x

અતે—

બાવન અક્ષર સાર વિવધ વરનન કરિ બાખ્યા,
જેનન જડ સંબધ સમજિ નિજ ચિતમઈ રાખ્યા,
ગાનતણુકે નહિ પાર સાર એ અક્ષર કહિયઈ,
નવ નવ બાંતિ બાણુ સુતકે પડિતપઈ લહિયઈ,

અતે—

કલસ.

છન્નુંએ જિનવર છન્નુંએ જિનવર,

અધો બધ્વને લોક તીર્થે બાણું એ,

સાસય અસાસય જૈન પડિમા તે સવે વખાણુંએ.

ગચ્છ વિધિપક્ષ પૂજ્ય પરગટ, શ્રી ધર્મમૂર્તિ સૂરિંદુ એ,

વાચક મૂલા કહે ભણતાં, ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ આણુંદુએ.

૨૧૮ક. ક્ષેમકુશલ (મેઘમુનિ શિ.) ૧૬૭૨ પહેલાં.

વિમલાચલ સ્તવ

શ્રી હીરવિજય સુરિંદ રાજિં, વિજયસેન સૂરીશ્વર,

શ્રી પંડિત મેઘ મુણિંદ સીસર્ધ, યુણ્યો ક્ષેમકુશલ કર. ૪૨

—ધતિ શ્રીમત સકલતીર્થ મસ્તક મુકુટાયમાન વિમલાચલસ્ય કાલ-
બદ્ધમાનેકવિંશતિ નામ સપ્તોદ્ધારં સંધપતિ સિદ્ધસંખ્યાસૂચિન વિચારમય
સ્તવન મહા મંગલમય મિતિ ભદ્રં સંપૂર્ણ, સમાપ્તં.

(વિજયસેનસૂરિ-આચાર્યપદ સં. ૧૬૨૮ સ્વ. ૧૬૭૨.)

૨૧૮ખ. હર્ષકીર્તિસૂરિ (નાગોરી તાં અંદ્રકીર્તિસૂરિ શિ.)

વિજયશેઠ વિજયાશેઠાણી સ્વદય પ્રમંથ. ૨૪ હુકતું કાવ્ય. મં.

૧૬૬૫ આસપાસ.

આદિ—

ભરતક્ષેત્રે સમુદ્રતીરે દક્ષિણ દિસે,

કંઈ દેશમારે વિજયશેઠ આવક વસે;

શિયલ વ્રતરે અંધારા પક્ષનો કિયો,

આવાપણેરે એહવો મન નિશ્ચય કિયો.

*

*

*

*

જીવાભિગમે જ્ઞાતા ધરમે સ્વપસેણી પ્રસીદ્ધી,
વિનયદેવ કૃપદીએ પૂજ્યા સ્ત્રીયાઓં પણુ કાધીર. ૨

અમંચલ ગચ્છે દિન દિન દીપે, શ્રી ધર્મમૂર્તિ સુરિશ્યાં,
તાસતણે પખે મહીયલ વિચરે, ભાનુલખિ ઉવત્રાપારે. ૩

તાસ મીસ મેધરાજ પયપે, ચિરનદો જાં ચંદરે,
એ પૂજા ને બલ્યસેં ગણ્યસેં, તસ ધર હોષ આણ્યંદરે, બેલી. ૪

—સં. ૧૮૩૦ વર્ષે આ. શુ. ૧૫ ગુરવાસરે શ્રી નવાનગરે શ્રી
અમલગચ્છે શ્રી શાંતિનાથપ્રસાદનુ આ. ૩૫મી રત્નપાલ પ્રમુખ
પદનાથ. ૪-૧૪ મં.

[ધર્મમૂર્તિ સુરિ અમલગચ્છની પદાવલિમાં ૬૩ માં પદધર-૧૬૦૨
માં આચાર્ય અને ગચ્છનાયક પદ મં. ૧૬૭૦ માં સ્વર્ગવાસ પાટણ.]

(૪૩૬) ઋષભજન્મ.

આદિ—

વિણીય નયરી વિણીય નયરી નાભિ નિયગેહ,
મરૂદેવી હંઅરસરે રામહંસે સારિથ સામીય,
રિસહેસર પદમજિણ્ય પદમ રામવર વસહ ગામીય,
વસહ અલકિઅ કણ્યતાણુ, જાયો જુગ આધાર,
તસુ પાય વદી તસુતણુ, કહિસુ જનમ સુવિચાર. ૧

* * * *

અતે—

૨૧૮ મૂલા વાચક (આં. ધર્મમૂર્તિસુરિ શિ.) સં. ૧૬૭૦
પહેલાં.

(૪૩૭)+ ચૈત્યવંદન. ૮ લાખનુ ૩૨૦-૩૨૬ જૈ. પ્ર. વિધિપક્ષ પચ
પ્ર. સુત્ર.

આદિ—

કેવલનાથિ શ્રી નિરવાણી, સાગર મહાજસ વિમલ તે જાણી,
સર્વાનુમતિ થીવર મુણ્યાણી, દન દામોદર વદો પ્રાણી. ૧

૨૧૯૬. શાંતિકુશલ (ત. વિજયદેવસૂરિ-વિનયકુશલ શિ.)

૧+ ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્ત. સં. ૧૬૬૭.

આદિ—

સારદ નામ સોહામણું મનિ આણી હો અવિહડ રંગ,
પાસ તણો મહિમા કહું જસ તીરથ હો જિમ ગાજે ગંગ. ૧
ગોડી પરતા પૂરવિં ચિંતામણુ હો તું લીલવિલાસ,
અંતરીક મોરે મને વરકાણુ હો તું સોહે પાસ. ગા. ૨

x

x

x

x

અંતે—

અલખ નિરંજન તું લિખ્યો અતુલી ખલ હો તલભાણુ,
શાંતિકુશલ ધમ વિનવધ તું કાકુર હો સાહિય સુલતાણુ. ૩૦
તપગચ તિલક તડોવડિં પાય પ્રણુમી હો વિજયસેનસૂરીસ,
સંવત સોલસતસઠે વીનવીઓ હો ગોડી જગદીસ. ૩૧

કલસ.

ત્રેવીસમો જિનરાજ જાણી હિઈ આંણી વાસના,
નર અમર નારી સેવ સારી ગાઇ ગુણુ શ્રી પાસના,
વિનયકુશલ ગુરુ ચરણુ સેવક ગોડી નામઈ ગહગહઈ,
કલિકાલમાંહિં પાસ પરગટ સેવ કરતાં સુખ લહઈ. ૩૨

—પ્રા. તી. સં. ૫. ૧૯૮-૨૦૦.

૨. ઝાંઝરીઆ મુનિની સઝાય, સં. ૧૬૭૭ વૈ. વ. ૧૧ બુધ
શ્યાંણામાં (છાણી?)

અંતે—

સંવત સોલસતોતરે, શ્યાંણા નગર મઝારિ હો,
વધશાખ વદિ એકાદસી, થુણિઉ મિ બુધવાર હો. ૧૦૦
વિજયદેવસૂરીસર, ગણધરપદ ગણધાર હો,
તપગચ નાયક ગુણનિલક, જિનસાસનનક સિણુગાર. આં. ૧

જીવાભિગમે જ્ઞાતા ધરમેં રામપસેણી પ્રસીદ્ધી,
 વિજયદેવ દ્રુપદીએ પૂજ્યા સૂરીયાભેં પશુ કીધીરે. ૨
 અમંચલ ગચ્છે દિન દિન દીપે, શ્રી ધર્મમૂર્તિ સરિરાયાં,
 તાસતણે પખેં મહીમલ વિચરે, ભાનુલખિ ઉવગ્રાપારે. ૩
 તાસ સીસ મેધરાજ પયપે, ચિરનદો જાં ચંદારે,
 એ પૂજા જે બહુસે ગણુસેં, તસ ધર હોષ આણુંદારે, બોલી. ૪
 --સં. ૧૮૩૦ વર્ષે આ. શુ. ૧૫ ગુરવાસરે શ્રી નવાનગરે શ્રી
 અમલગચ્છે શ્રી શાંતિનાથપ્રસાદન સા. ૩૫મી રત્નપાલ પ્રમુખ
 પઠનાર્યે. ૪-૧૪ મં.

[ધર્મમૂર્તિ સૂરિ અમલગચ્છની પદાવલિમાં ૬૩ માં પદ્ધર-૧૬૦૨
 માં આચાર્ય અને ગચ્છનાયક પદ સં. ૧૬૭૦ માં સ્વર્ગગ્રાસ પાઠણ.]
 (૪૩૬) ઋષભજન્મ.

આદિ—

વિણીપ નયરી વિણીપ નયરી નાભિ નિયગેહ,
 મરદેવી ઉચ્ચરસરે રામહંસ સારિથ સામીપ,
 રિસહેસર પદમજિણુ પદમ રામવર વસહ ગામીપ,
 વસહ અલકિંચ કલુચતાગુ, જાગે જુગ આધાર,
 તસુ પાય વહી તસુતણો, કહિસું જનમ સુચિયાર. ૧

* * * *

અતે—

૨.૧૮ મૂલા વાચક (આં. ધર્મમૂર્તિસૂરિ શિ.) સં. ૧૬૭૦
 પહેલાં.

(૪૩૭)+ ચૈત્યવંદન. ૮ લાવનું ૩૨૦-૩૨૬ નં. પ્ર. વિધિપત્ર પંચ
 પ્ર. મૂત.

આદિ—

કેવલનાથિ શ્રી નિરજાળી, સાગર મહાજસ વિમલ તે જાણી,
 સર્વાનુમતિ અધર ગુણુજાળી, દગ દાગેદર વદો પ્રાણી. ૧

૨૧૯૬. શાંતિકુશલ (ત. વિજયદેવસૂરિ-વિનયકુશલ શિ.)

૧+ ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્ત. સં. ૧૬૬૭.

આદિ—

સારદા નામ સોહામાણું મનિ આણી હો અવિહડ રંગ,
પાસ તણો મહિમા કહું જસ તીરથ હો જિમ ગાજે ગંગ. ૧
ગોડી પરતા પૂરવિં ચિંતામણુ હો તું લીલવિલાસ,
અંતરીક મોરે મને વરકાણુ હો તું સોહે પાસ. ગો. ૨

x x x x

અતે—

અલખ નિરંજન તું લિખ્યો અતુલી બલ હો તલભાણુ,
શાંતિકુશલ ધમ વિનવધ તું ઠાકુર હો સાહિબ સુલતાણુ. ૩૦
તપગણ તિલક તડોવડિં પાય પ્રણમી હો વિજયસેનસૂરીસ,
સંવત સોલસતસઠે વીનવીઓ હો ગોડી જગદીસ. ૩૧

કલસ.

ત્રેવીસમો જિનરાજ જાણી હિઈ આંણી વાસના,
નર અમર નારી સેવ સારી ગાધ ગુણુ શ્રી પાસના,
વિનયકુશલ ગુરુ ચરણુ સેવક ગોડી નામઈ ગહગહઈ,
કલિકાલમાંહિં પાસ પરગટ સેવ કરતાં સુખ લહઈ. ૩૨

—પ્રા. તી. સં. ૫. ૧૯૮-૨૦૦.

૨. ઝાંઝરીઆ મુનિની સઝાય, સં. ૧૬૭૭ વૈ. વ. ૧૧ બુધ
શ્યાંણામાં (જાણી?)

અતે—

સંવત સોલસતોતરે, શ્યાંણા નગર મઝારિ હો,
વધશાખ વદિ ઝોકાદસી, યુણિહ મિ બુધવાર હો. ૧૦૦
વિજયદેવસૂરીસર, ગણધરપદ ગણધાર હો,
તપગણ નાયક ગુણનિલક, જિનસાસનનક સિણુગાર હો. ઝાં. ૧

અતે—

તેહના ગુણુ માવે ભાવે જે નરનારિ,
તેનો વંછિત પામે સંપતિ લહેરયાલિ,
નાગોરિ તપ મહ આત્મારજ સુરિરાય,
શ્રી અંદ્રકીરતિ સુરિ પ્રણમુ તેહના પાય,
શ્રી હર્ષકીર્તિસરિ પબણે તાસ પસાય.

૨૨

કલસ.

ધમ કૃષ્ણપક્ષે શુકલપક્ષે જણિ શિષ્ય પાશ્યો નિરમલો,
તે ઇંપતિના ભાવ શુધ્ધે સદા ગુણગુણ સાંભલો. ૨૩
જેમ દુરિત દોહગ દુરિ જાય સુખ થાયે બહુ પરે,
સકલ મંગલ મનહ વંછિત કુશલ નિત્ય ધરે અવતરે. ૨૪

—પં. હર્ષવિદ્યાસેન લેલિખીકીયતે-૨-૧૩.

—લિ. ન્હ. ગણા. ૨-૧૨ જે પ્રત મારી પાસે છે.

(પાર્શ્વચંદ્રગચ્છના રાજચંદ્રસુરિ (જન્મ સં. ૧૬૦૬, આત્માર્થ ૧૬૨૬ સ્વ. ૧૬૬૯) ના સમકાલીન રાજરત્નસુરિ શિષ્ય અંદ્રકીર્તિસુરિ હતા. તેના શિષ્ય આ હર્ષકીર્તિસુરિએ પોતાના ગુરના નામની સારસ્વત આકરણની ટીકા, નવરમરણની ટીકા, સિંદુરપ્રકર ટીકા, શારદીય નામ-માલા કોષ, ધાતુતરંગિણિ, યોગચિંતામણિ, વૈદ્યસારોદ્ધાર, વૈદ્યક સાર-સંગ્રહ, શ્રુતબોધવૃત્તિ, તિજવપહુષ અને બૃહન્ શાંતિપર વૃત્તિઓ તેમજ સં. ૧૬૬૩ માં અનિતકારિકા વિવરણ અને સં. ૧૬૬૮ માં કલ્યાણ મંદિરસ્તવ વૃત્તિ આદિ અનેક ગ્રંથો સરકૃતમાં રચ્યા છે.)

૨૧૯ વિદ્યાકમલ.

(૪૩૮) ભગવતી ગીતા. સં. ૧૬૬૯ ની પહેલાં.

અતીત અનાગત નંધ વર્તતા, ચઉવીસી જિનવર વિહરતા,
ચોવીસીઈ જિન ચોવીસ, દસ ક્ષેત્ર ચોવીસી ત્રીસ.

x

x

x

x

અતે—

એ જિનનામ પ્રસાદ્યકી તુ ભ૦ પૂત્ર કલત્ર પરિવાર તુ
ભાગ સોભાગ સોહામણા તુ ભ૦ લહિધ જય જય કાર તુ,
તપગઢપતિ ગુર મહાપતો તુ ભ૦ સકલસૂરિ સિરતાજ તુ,
શ્રી વિજયસેન સૂરીસર તુ ભ૦ શ્રી વિજયદેવ યુવરાજ તુ,
તસગણિ ગુણુરયણાયર તુ ભ૦ સુવિહિત પંડિત સીહ તુ,
શ્રી ગુર કમલવિજય જયુ તુ ભ૦ વિદ્યાવિજય ખુધ લીહ તુ,
તાસ સીસ ઇણિપરિ કહિ તુ ભ૦ ચૈત્રી દિન રવિવાર તુ,
સંવત સોલ અડસઠિ તુ ભ૦ ગઢ જલ્લોર મઝારિ તુ,

૭૯

કલસ.

ધમ સાધુ સિધુર ભુવનખંધુર જિનધુરંધર ધ્યાધ્યા,
કરકમલ જોડી માન મોડી ભગતિ જુગતિ ગાધ્યા,
શ્રી કમલવિજય મુણિંદ વાચક ગુણવિજય કહિ જિનતણાં
નિત નામ ભણુતાં ત્રવણિ મુણુતાં ધરે રંગ વધામણાં.

૮૦

—ઇતિશ્રી ઐરવત ક્ષેત્ર ૧૫ ચોવીસી સ્ત૦ પંચભરત પંચ
ઐરવત ૩૦ ચોવીસી ૭૨૦ જિનનામ સ્તવન લિખિત શ્રી રવિવ-
ર્દન ગણિભિ:

ર-સામાયક સ૦ આદિ-ગોયમ ગણુહર પ્રણમી પાય.

અતે—

સામાયિક કરજ્યો નિસદીસ, કહિ શ્રી કમલવિજય ગુર સીસ.
—ઉપરનાં ખંતેની પ્રત ૩-૨૩ જૈ. એ. નં. ૧૧૫૦

૧૩

વિનયકુશલ પંડિતવર, પડિત પદ સિરતાજ હો,

શાંતિકુશલ ભાવિઈ બણ્છી, સફલ સફલ દિન આજ હો. ૨

—ધતિ શ્રી ઝંઝરિઆ ઋષિસઝાય સંપૂર્ણ. ગણિ શ્રી ભાવકુશલ

શિષ્ય મુનિ હસકુશલેનાલિખિ, ગણિ શ્રી પ શ્રી રચિકુશલ શિષ્ય

ગણિ શ્રી રામકુશલ પંડનકૃતે સં. ૧૭૦૧ વર્ષે પોષ સુદિ ૧૫ દિને.

૩+ સનતકુમાર. મ. (સરસતિ આમિણિ પાએ લાગુ) ૪૦૩ સ.

મા. બી. (આ. ક.)

૪. ભારતી સ્તોત્ર. ૩૩ કડિયું.

આદિ—

સરસ વચન સમતા મન આણી, ઝંકાર પહિલો ધુરિ ભણી.

અતે—

કલશ.

સુલલિત મરસ સાકર સમી, અધિક અનોપમ વાંણી,

વિનયકુશલ પંડિત તણી, કરી સેવ મેં લાધી વાંણી,

કવિ શાંતકુશલ બિલટ ધરી, નિજ હીયડે આણિ,

કીયો હંદ મનરમઠ ઝંકાર, સમરી શારદા વખાંણી,

તવ બોલી શારદા બો હંદ કીધો, બલી ભગતેં વાચા માહરી,

હુ તૂઠી મેં વર દીધો તું લીલા કરિસ, આમ ફલસી તાહરી. ૩૩

—એલા પેતસી વાચનાર્થ. ૨-૧૫ મારી પાસે છે.

૨૧૯ ખ ગુણુવિજય (ત૦ કમલવિજય અને વિદ્યા-

વિજય શિ૦)

૧-૭૨૦ જિનનામ સ્ત૦ સં. ૧૬૯૮ ચૈત્ર રવિ. જયોરમાં.

આદિ—

સરસતિ સરસ વચન વરસતી, સજહસ મજમતિ મહંપનિ

સમરી સુણુચું જિન જગદીસ, સાતસયાં બિપરિં વલી વીમ. ૧

ભરત ઐરાવત હુધ હુધ ક્ષેત્ર, બણુકિ જમિ ભામિની નેત્ર

જંબૂ ધાતકિ પુષ્કર ખંડ, અદી દીપ દશક્ષેત્ર અખંડ. ૨

(સંઘવિજય ગણિએ કલ્પસૂત્રપર પ્રદીપિકાવૃત્તિ સં. ૧૬૭૪ માં રચી છે અને તેની સં. ૧૬૮૧ માં લખેલી પ્રત લીખ્તી ભંડારમાં પત્ર ૧૫૫ અને ગ્રંથમાન ૩૩૦૦ ની ૧૨ મા દાખરામાં છે.

(૪૪૦) અમરસેન વૈરસેન રાજર્ષિ આખ્યાનક. સં. ૧૬૭૯
માગ. શુ. ૫.

આદિ--

સકલ સિદ્ધિ સુખ સંપદા, લહીઈ બુદ્ધિ વિનાણ,
પંચપરમેષ્ઠી પ્રણમીઈ, હુઈ ધરિ કોડિ કલ્યાણ. ૧
શ્રી આદીશ્વર શાંતિજિન, ચદુપતિ નેમિ જિણુંદ,
પાસ વીર પ્રભુ પાય નમું, પંચતીરથ સુખ કંદ. ૨

x x x x
અમરસેન વયરસેનનઈ પૂર્વે ભવ અધિકાર,
દાન પૂજાલાભ ગુરઈ કલ્હો, તેણુઈ લલાં સુખ અપાર, ૧૪
x x x x

પ્રકરણ પુષ્પમાલા તણી, ગાથા ભણી સુગ્મણિ,
રસિક સંબંધ શ્રવણે સુણ્યો, રાસ રચું શુભવાણિ. ૧૬
ઢાલ ર૭ રાગ આસાહરિ.

સરસતિ માત સાનિધિ કરી, રચ્યો સંબંધ રસિક
શાસ્ત્ર અનુસારઈ વર્ણવ્યો, નવિ ભણ્યો બોલ અલીક. ૪૮૯
પદપરંપર વીરનો ક્રમઈ હવો યુગહપ્રધાન,

શ્રી હીરવિજય સૂરીશ્વર અકબર તૃપ દીઈ માન. ૪૯૦
ખિરદ જગગુરુ તેણુઈ દીઠ, તીરથ શેત્રુંજ ગિરિનારિ,
મુગતા થાટ કારાવીઆ, જાત્ર કરઈ નરનારિ. ૪૯૧

છોડાવ્યો જેણુઈ છુછાવ્યો, મુકાવ્યું જગિ દાંણ,
અંધ લાખ મેલ્લાવીઆ, હીરગુરુ વચન પ્રમાણ. ૪૯૨

ઉદય અધિક શ્રી ગુરુતણો, રાંજનગર મઝારિ,
સોલઅઠાવીસઈ આવીઆ, મેઘજી સંધિ ઉદાર. ૪૯૩

૨૨૦ સંઘવિજય (૮૦ હીરવિજયસૂરિ-ઋષિમેધજી અપર-
નામ હિદ્યોતવિજય-ગુણવિજય શિ.)

(૪૩૬) શ્રી ઋષભદેવાધિદેવજિનરાજ સ્ત. સં. ૧૬૬૯ આસો શુદ્ધ ૩.
આદિ—

હહા.

સરસતિ ભગતિ ભારતી, કવિજન કેરી માય,
અમૃત વચન નિજ ભગતનર્મ, આપો કરી પસાય.
શાસનદેવી ચિતિ ધર, પ્રણમુ નિજગુર પામ,
પ્રથમ તીર્થકર વર્ણવું, શ્રી રિસહેસર રાવ. ૨
ભવ તેરહ સ્વામીતણા, હું સષેપિ ભણેસ,
રચું તવન રસીયામણું, સદ્ગત જન્મ કરોસ. ૩

*

*

*

*

અતે—

સંવત સસિ રસ કામ નિધાન, એ સંવત્સર કલો પરધાન,
આસો માસિ તૃતીઆ ઉજલી, કર્યું તવન પૂરણ મનિરલી. ૬૫
જિહાં કુ અવિચલ મેર ગિરંદ, જિહાં મહ ગણુતારા રવિચંદ,
તિહાં લગઈ શ્રી ઋષભચરિત્ર, ભણુપ ગણિયું તસ જન્મ પવિત્ર. ૭૦
(કલસ.)

એ પ્રથમ નરપતિ પ્રથમ મુનિવર પ્રથમ મિખ્યાચર હવો,
એ પ્રથમ જિનવર પ્રથમ કેવલી બાવ આંણી મર્મ સ્તંગો,
તપગઢપતિ શ્રી વિજયસેનસૂરિ શ્રી વિજયદેવસૂરિ પટોધર,
ગણિ ગુણવિજય સિધ્ધ સિંઘવિજય કહિ સવલ સંઘ મંગલ કર. ૭૧

—કલિશ્રી ઋષભદેવાધિદેવ જિનરાજ સ્તવનં સંપૂર્ણ. લિખિત
સવત ૧૬૭૦ વર્ષે માધ માસે શુક્રવરે પુર્ણિમાતિથ્યા સૂર્યસુતલિખે
ગણિશ્રી ગુણવિજય સિધ્ધગણિ સિંઘવિજયેન લિખિત. શ્રી અણુહિસ્ત-
પત્તન મધ્યે શ્રી વેતલવસદી પાટકે વાસ્તવ્ય મુઆવક પુણ્ય પ્રભાવક શ્રી
દેવગુરભક્તિકારક સાદ નાનજી પકન કૃતેતિ બદ્ર જૂથાન શ્રી-૩-૧૫
(વિ. ધ.)

ઢાલ અઢાવીસ માની. ૨૮, ઢાલ કડવાની જાતિ.
 એહ રાસ કીધો લાભ લીધો સીધું વંછિત કાજ,
 જોગુઈ દાન દીધું હવું પ્રસિધું લાધું ત્રિભુવનરાજ.

૫૦૭

*

*

*

*

અતે—

કલશ-રાગ ધન્યાસી.

શ્રીવીરથી અનુક્રમિ પાટિ તપગણિ શુદ્ધ પરંપરા,
 શ્રી વિજયદાન ગુરુ હીર જોસંગજી, વિજયતિલક સૂરીશ્વરા.
 તસ પટાધર ઉદયગિરિ જિમ ઉદયો અવિચલ દિનકર,
 અભિનવો ગૌતમ ભવિક વદો, વિજયાણુંદ સૂરીસર.
 સંપ્રતિ વિચરછ યુગપ્રધાન ગુરુ છત્રીસ ગુણ અંગઘ ધરઈ,
 સાધુ પુરંદર મહિમામંદિર અમૃતવાણિ મુખિ ઉચરઈ,
 શ્રી હીરવિજય સૂરોંદ સેવક ગુણવિજય ગણિ મુનિવર
 તસ સીસ સંયુજ્યા રાજઋપિ દોય સકલ સંઘ મંગલ કર. ૫૧૯

૫૧૮

—મહોપાધ્યાય શ્રી ૯ શ્રી નંદિવિજય ગણિ શિષ્ય શિરોમણિ
 ગણિશ્રી ધનવિજયગણિ શિષ્ય મુન્ન ભક્તિવિજયેન લિખિત સ્વવાચનાય
 સં. ૧૬૯૭ વૈ. વ. ૧૩ દિને શ્રી અમહદપુરે. ૨૦-૧૫ વિ. ધ.

(૪૪૧) સિંહાસનખત્રીસી.

અતે—

તપગણ નાયક ગુણનિલૌ શ્રી હીરવિજય સૂરોંદ
 જૈનધરમ દીપાવીયૌ જસ પય નમૈ સૂરોંદ.
 હુંકાપતિ ઋપિ મેધજી અઢાવીસ ઋપિ પરિવાર
 આવી હીરગુરુ વંદીયા આણી હર્ષ અપાર.
 કુમતિ તજી સુમમતિ ભજી સાર્યા આતમકાજ
 ઉદોતવિજય વિષ્ણુધ પદ દીઉ ધન ધન હીરગુરુરાજ.
 અઢાવીસ માહે મુખ્ય સિસુ ગુણવિજય ગણિરાય,
 તસ સીસછ ઉદમ કરી પ્રયથ રચ્યૌ સુપદાય.

૯૦

૯૧

૯૨

૯૩

- હુકામન મૂંઝી કરી, કુમતિ કાઢ પરિત્યાગ,
મન વચન કાયા કરી, ધર્મ તણો મનિ રાગ. ૪૯૪
- જિનપ્રતિમા જિનમારિપી, કહી પ્રવચનિ અધિકાર,
સદ્વહણા સામી પરી, આવી તસ હદય મઝારિ. ૪૯૫
- આચારિજ પદનો ધણી, નહિ અભિમાન લગાર,
હીરચર અરણે જઈ નમું, મનસ્યું કર્યો વિચાર. ૪૯૬
- ભાખ્યા ગણ્યા મિદાંત સવિ, પડિત બહુ અત ભેડિ,
અક્ષત્રીસ ઋષિસુ પત્વરયા, આવી વંદઈ મન કોડિ. ૪૯૭
- પુનરપિ ચારિત્ર આદરઈ, વિશુદ્ધ હીરચર હાથિ,
પચમહાવ્રત ઉચ્ચરઈ, અક્ષત્રીસ ઋષિનમ્ર સાથિ. ૪૯૮
- ઋષિ મેધજી હિદયતવિજય, નામ અનોપમ દીધ,
ઋષિનો તે ગુણવિજય દીધું નામ પરસિદ્ધ. ૪૯૯
- નામ યાપના અતુકમઈ કાધી શ્રી ગુરરાજિ
પાંગ્યો લાભ ગુરઈ અતિજ્યો, સારયાં તસ બહુ કાજ. ૫૦૦
- શ્રી હીરવિજય સરીશર, ગુણવંત તસ તણો સીસ,
ગિરજો ગુણવિજય મણિ, ગુરઆણુ વહઈ નિજ સીમ. ૫૦૧
- તસ વિનયી વગતા વિશુદ્ધ, સંઘવિજય પમણુતિ,
સરસ સબધ શ્રોતા મુણુધ, પૂરઈ વક્તા મન પાંતિ. ૫૦૨
- મુખ સંપન્નઈ મુણુનાં અણિ, તાસજી તાસ ઉચાટ,
બણુઈ ગુણુઈ મનિ ભાવસ્યું, તસ ધરિ હુધ મહદ્. ૫૦૩
- ચંદ્રકલા ઉદધિનિધિ વરસે મૃગશિર માસ,
શુદ્ધિ પંચમી ઉત્તારાકિ પૂરણુ રમીક રામ. ૫૦૪
- કવિરાય અગુરગુણી જિકે, પાપ પ્રણમું કરજોડિ,
અધિક ન્યુન જે મર્મ ક્યું, મુઝ મમ દેયો પોડિ. ૫૦૫
- વિનોદપણુઈ અગ્નપણુઈ બોધ્યાં જેજે વચન,
અખરમનિ શુદ્ધ તે કર્યો સંત મુજ્જન. ૫૦૬

પુણ્યે ધણુ કણુ સંપન્ને, પુણ્યે સુખ આનંદ.	
પુણ્યે અરિ કેશરિ નમે, પણુમે સુરનર ઈંદ.	૩
પુણ્યે લખમી વસિ હુવે, દિન દિન અધિક પદ્મર	
પુણ્યે ગ્રહ પીડા ટલે, જાગ્યે પુણ્ય અંદર	૪
પુણ્ય તણા ફલ છે બહુ, પુણ્યે જસ વર ચિત્ત	
હંસરાજ હંછરાજવર, હંસાવલી હાલ ચરિત્ત.	૫
સરસ પ્રબંધ છે એહનો, વલિ અધિક હાલ રસાલ,	
કવિયણુ સુણુતાં ગહગહી, આર ખંડ સુવિશાલ.	૬
એ ચરિત્ર જલધર સમો, વચન અમૃત જલખિંદુ	
મધુર સ્વરે તે ગાઇ જવું ભવિક મોર સુખ કંદ.	૭
રસ કલા કર સરંજિકા, સુગાતાં શ્રવણુ સુહાય	
સાંભલિજ્યો ગુણિયણુજના, જો આવૈ તુમ દાય.	૮

x

x

x

x

અતે—

ખરતરગચ્છ અતી દીપતો, શ્રી જિનચંદ સૂરિંદ	
તાસ સીસ અતિ દીપતો, શ્રી જિનસિંહ મુણિંદ.	૧૦૩ નિં.
સોલસઈ ઉગણુહુંતરઈ લાહોરનયર મઝાર	
સાંતિનાથ સુપસાઉલઈ કીધો પ્રબંધ અપાર.	૪
વાચનાચારિજ દીપતો, રાજસાર સુણુ જાણુ	
મણિરયણુ કલાનિલો, શિષ્ય મુખ્ય સુજાણુ.	૫ શિં.
હેમધર્મ ગુણુ સાંનિધઈ, મુઝ સદા સુખ આનંદ,	
વિનયમેરૂ મુનિવર કહધ, સુણુતાં શ્રાવકવૃંદ.	૬
આરિ ખંડ એ ચક્રપા, સરસ પ્રબંધ ઉલ્લાસ,	
કવિયણુ જનમન ગહગહઈ, ગાવતાં લીલવિલાસ.	૭
—આર ખંડ ગ્રંથાગ્ર ૯૯૦ પ્રમાણુ. ૧૧-૧૮ સેં. લા. વડોદરા.	

- હુંકામન મૂંઝી કરી, કુમતિ છાંડ પરિત્યાગ,
મન વચન દાયા કરી, ધર્મ તણે મનિ રાગ. ૪૯૪
- જિનપ્રતિમા જિનઆરિયી, 'કરી પ્રવચનિ અધિકાર,
મદવદાયા સાચી પરી, આવી તસ હૃદય મગ્ધારિ. ૪૯૫
- આચારિય પદનો ધણી, નદિ અભિમાન લગ્ધાર,
હીરગુરૂ ચરણે જઈ નમું, મનસું કર્યો વિચાર. ૪૯૬
- બાપ્યા ગળ્યા મિદાંન મનિ, પડિત જાડુ શુભ જોડિ,
આશીર્વાદ મગ્ધિયું પરવરણા, આવી વંદ્ય મન કોડિ. ૪૯૭
- પુનરપિ આરિય આદરઈ, વિશુદ્ધ હીરગુરૂ દાધિ,
પચમદાત્રત ઉચ્ચરઈ, આશીર્વાદ મગ્ધિયું આધિ. ૪૯૮
- મગ્ધિ મેધછ ઉદ્યાનવિજય, નામ અનોપમ દીધ,
મગ્ધિને ને ગુણવિજય દીધું નામ પરમિદ. ૪૯૯
- નામ યાપના અનુકર્ષી કીધી શ્રી ગુરસગિ
પાંચે કામ ગુરૂ અનિધજો, સારથાં તસ જાડુ કામ. ૫૦૦
- શ્રી હીરવિજય મૂંઝીશર, શુભવંત તમ તણે સીસ,
ગિરજો શુભવિજય ગણિ, ગુરુઆજ વદઈ નિર્જ સીમ. ૫૦૧
- તમ વિનયી વગના વિજય, સંધવિજય પમજુતિ,
મરમ સખધે શ્રોતા શુભઈ, પૂરાઈ વક્તા મન પાંનિ. ૫૦૨
- સુખ સંપત્તિ શુભનાં શ્રવણિ, તામછ તાસ ઉચ્ચાટ,
અજુઈ શુભઈ મનિ બાવર્યું, તસ ધરિ દુધ ગદદ. ૫૦૩
- અંદકતા ઉદ્ધિનિધિ વરમે મુગસિર માસ,
શુદ્ધિ પંચમી કલસારકિં પૂરણ રૂપિક રામ. ૫૦૪
- કવિરાય ચતુરગુણી જિજ્ઞે, પાપ પ્રજામું કરજોડિ,
અધિક ન્યુન જે મર્ક કર્યું, મુજ મમ દેશે પોડિ. ૫૦૫
- વિનોદપણાં અગતપણાં મોઝ્યાં જોજો વચન,
અખરમનિ શુદ્ધ ને કરશે સંત શુભન. ૫૦૬

ભારમદ્ભરાજ વડ દવાજ કરી થાપ્યા જિનવર,
 શ્રી વિજયસેન સૂરીંદ સેવક પડિત પરમાણુદં જયકર, ૭૭
 ૪-૧૫ (વિ. ધ.)

(કુચ્છનું વિજયચિંતામણિ મંદિર.)
 (વિજયસેનસૂરિ સ્વર્ગ ૧૬૭૧. તો તે પહેલાં.)

૨૨૪ અજ્ઞાતકવિ.

(૪૪૬) મુદ્ધવચ્છવીર ચરિત્ર લ. સં. ૧૬૫૨ પહેલાં.

અંતે—

મુદ્ધવચ્છનું એહ ચરિત્ર, જે નર નિસૂણું સદા પવિત્ર,
 તાહં તણું મનિ પૂજ્ય આસ, લહઈ સિદ્ધિ મુહ લચ્છિ વિલાસ. ૬૧
 —સંવત્ ૧૬૫૨ વર્ષે આસોજ માસે શુકલપક્ષે પ્રતિપદ્યાં તિથૈ
 દેવાલીનગરે રાણા શ્રી પ્રતાપસિંધ વિજયરાજરે શ્રી સંડેર ગણે ભદ્રારિક
 શ્રી યશોભદ્રસૂરિ સંતાને ગચ્છાધિપ ભદ્રારક શ્રી ધશ્વરસૂરિભિઃ ચિરં-
 યાતઃ તત્ શિષ્ય ઉપાધ્યાય શ્રી વિજયસુંદર વાં શ્રી પદ્મરાજ લિપતં.
 (વિ. ધ.)

૨૨૫ હીરનંદન (ખં જિનસિંહસૂરિ શિં)

(૪૪૭) હરિશ્ચંદ્ર ચોપાઈ. સં. ૧૬૭૦ થી ૧૬૭૪ ની વચ્ચે.

આદિ—

શુભમતિ આપો સારદા, સરસ વચન સરસતિ,
 બ્રહ્માણી સહુ વિધન હરિ, ભલો કરે ભારતિ. ૧
 ચહાસે જિણુવર ચતુર, નાંમ હુવધ નત નિધિ,
 શ્રી ગૌતમ ગણુધર સધર, સદા કરો સાંનિધિ. ૨.
 આદીસર જિણુ ઉદય કરિ, શાંતિ જિણુંદ સુખવાસ,
 નિરમલ મતિ ઘો નેમિજિણુ, પરતા પૂરઉ પાસ. ૩

(હીરવિજય સં. ૧૬૫૨ માં સ્વર્ગસ્થ થયા. તો તે સમયમાં.)

(ઉદયપુર ભં.)

—પ્રસિદ્ધ હીરવિજયસરિ પાસે મેઘજી ઋષિએ લોકામતનો ત્યાગ કરી સં. ૧૬૨૮ માં દીક્ષા લીધી અને મેઘજીનું નામ ઉદ્યાતવિજય રાખ્યું. આ પ્રમુખે અમદાવાદના જૈનસંઘે મોટા ઉત્સવ કર્યો હતો. આ દીક્ષા અવસરે મેઘજીની સાથે તેના ત્રીસ (અણવીસ) શિષ્યોએ પણ તપાગજીની દીક્ષા લીધી તે પૈકી મણીનામના શિષ્યનું ગુણવિજય નામ રાખ્યું. અને તેમના શિષ્ય તે કવિ સંઘવિજય. હીરવિજયસરિના એક શિષ્ય સંઘવિજય નામના હતા. તેનું સંસારપક્ષે સંઘજી નામ હતું. તે પાટણનો એક ગૃહસ્થ હતો. તેની સ્ત્રીથી એક પુત્રી થઈ હતી. પોતાને ૩૨ વર્ષની ઉંમર થતાં હીરવિજયસરિના ઉપદેશથી દીક્ષા લેવાનું મન થતાં સ્ત્રીની અનુમતિ છેવટે લઈ પોતાની પુત્રીનું લગ્ન કરી આપવા માટે ખોટી થયા વગર દીક્ષા લીધી અને તેની સાથે બીજા સાત જણાએ દીક્ષા લીધી. સંઘજીનું નામ સરિજીએ સંઘવિજય રાખ્યું તેજ સંઘવિજય અને આપણા કવિ-ગુણવિજયના શિષ્ય બે જૂદા થા એકજ છે તે ખાતરીથી કહી ન શકાય. કદાચ આપણા કવિનું નામ સિંધવિજય-સિંહ-વિજય પણ હોઈ શકે. તેથી મને તો બંને જૂદા હોવાનું વધારે સંભવિત લાગે છે. જૂઓ સરીધર અને સમ્રાટ પૃ. ૨૧૦ અને ૨૨૫.)

૨૨૧ વિજયમેરૂ (ખ૦ રાજસાર-મણિરત્ન-હેમધર્મ શિ૦)

(૪૪૨) હંસરાજ વજ્રરાજ પ્રબંધ. સં. ૧૬૯૯ લાહોરમાં.

આદિ—

દુહા.

વીર જિજ્ઞેસર ચરમ જિજ્ઞુ પ્રણય, પય અરવિંદ સદ્યુર પય પ્રણયું,

વલિ મનિ ધરિ પરમાણુંદ.

૧

જિનવર વદન નિવાસની, પ્રણયું સરસતિ હેવ

પુણ્યતણા દુલ માર્ગમું, સાંનિધિ કરિ સુતદેવ.

૨

અતે—

કલસ.

જગમાંહિ મહિમા ગુરતણુઉ ને, અતિધણુઉ છંઈ મઈં સુણુઉ,
દોષ હાથ નોડી બુદ્ધિ થોડી, કામિ કોડી સઉ ગુણુઉ,
શ્રી વિજયદેવ સૂરિંદ નંદઉ ભાવિ વંદઉ વલી વલી,
વર વિયુધ વીપા સીસ વિધાયંદ આશા સવિ ફલી.

૫૭

—૫૭ હુંક આમાં છે. પ્ર. જૈ. એ. ગૂર્જ કાવ્ય સંચય.

૧ +રાવણુ મદોદરીએ આપેલ ઉપદેશ સં ૩૯૧ સ. મા. ભી.

૨૨૭ ગંગદાસ (ખ૦ જિનસિંહ-કીર્તિરત્નસૂરિ-હર્ષધર્મ-
હર્ષવિશાલ-સાધુમંદિર-વિમલરંગ-લઙ્ગિધકલ્લોલ શિ.)
(૪૪૯) વંકચૂલ રાસ. સં. ૧૬૭૧ આ૦ શુ. ૨ ગુર પાતિ ગામમાં.
આદિ—

સંતિ જિણેસર ચિર જયતુ, સંતિકરણુ જિનરાજ,
વંકચૂલ રાજ તણુઉ, ચરિત કહિસુ હિતકાજ.

૧

સુધધ મન ને પાલિસ્યધ, ગુરમુખ લેધ નીમ,
વંકચૂલ જિમ પામિસ્યધ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ નિસ્તીમ.

૨

ગુરવિણુ કો જાણુઈ નહી, ધરમાધરમ વિચાર,
સુધટ ઘાટ સોનાર વિણુ, લાપ મિલધ લોહાર.
મૂરિપ કિમધ ન રંજ્યધ, જઉ વિધિ રંજનહાર,

૩

કંકન કિમ યચ્ચરિયધ, જઉ વરસધ જલધાર.
ચ્યારિ નીમ ચાવા ચતુર, લીલા ગુરનઈ પાસ,

૪

ચમતકાર ચિત ઊપજધ, સુણુતા મન ઉદ્દાસ.

૫

*

*

*

*

અંત—

સંવત સોલઈકહુત્તરિ જાણિ, પાતિગામ સુકામ વખાણિ,
આવણુ સદિ ખીજધ ગુરવારિ, ગાયઉ વંકચૂલ સૂખકાર.

૧૨૧

૨૨૨ જ્ઞાન (ઘસ.)

(૪૪૩) સ્ત્રીચરિત્ર રાસ. ૧૬૭૦ પહેલાં રત્નાગર પુરમાં.

અતે—

નવરધ એક નાટિક રચિત રત્નાગર પુરમાંદિં

પતિ કરી નિરાપજ્યો આપ્યુ મનિ ઉગ્ધાદિ.

૧૮

ન્યાન બહુષ હો બાધઓ સ્ત્રીચરિત્ર અપાર

જે જ્યક્ષ એહને ઉતરધ તે નર ધન્ય અવતાર.

૧૯

—સં. ૧૬૮૯ આસો વદ ૧૩ હસ્તાર્ક દિને પડિત શ્રી દર્શન-
વિજયગણિ સિ. સુ. પ્રીતિવિજય સિખિતં.

(૬૩૨ની બાધઓનો ભ.)

—પ્રત લખ્યા સં. ૧૬૭૦ અમ.

(૪૪૪) યશોધર રાસ.—૩.

૨૨૩ પરમાનંદ (ત૦ વિજયસેનસૂરિ સિ.)

(૪૪૫) નાના દેશદેશીભાષામય સ્ત૦ (સ. ૧૬૭૧ પહેલાં.)

આદિ—

એ ત્રિભુવનતારણુ તીરથ પાસ ચિંતામણીરે,

કિ વિજય ચિંતામણીરે,

ચાલિ મનુર પ્રિઉ માત્રિ જજ્ઞ ધમ બહુષ બામનીરે

પ્રિય સેજ વાલિ જો તારા વિકિ ધવલ ધુરધરારે

તસ સીગિ સોવન ખોલિ કિ, ધમ ધમ વૃધરારે.

૧

*

*

~

*

અતે—

ધમ સકલ તીરથ સજલ સમરથ પાસ ત્રિભુવનનુ ધણી,

તપગાંધિ જિજ્ઞુષ જમકાર દીધુ તિજ્ઞ વિજય ચિંતામણી,

અતે—

કલસ.

જગમાંહિ મહિમા ગુરતણુજે, અતિધણુજે છંદ મધં સુણ્યજે,
દોષ હાથ જોડી બુદ્ધિ થોડી, દામિ કોડી સજ ગુણ્યજે,
શ્રી વિજયદેવ સૂરિંદ નંદજ ભાવિ વંદજ વલી વલી,
વર વિખુધ વીપા સીસ વિધાયંદ આશા સવિ ફલી.

૫૭

—૫૭ કુંક આમાં છે. પ્ર. જૈ. એ. ગૂર્જ કાવ્ય સંચય.

૧ નરાવણુ મદોદરીએ આપેલ ઉપદેશ સં ૩૮૧ સ. મા. ભી.

૨૨૭ ગંગદાસ (ખં જિનસિંહ-કીર્તિરત્નસૂરિ-હર્ષધર્મ—
હર્ષવિશાલ-સાધુમંદિર-વિમલરંગ-લઘ્વિકલ્લોલ શિ.)
(૪૪૯) વંકચૂલ રાસ. સં. ૧૬૭૧ શ્રાં શુ. ૨ ગુર પાતિ ગામમાં.
આદિ—

સંતિ જિણેસર ચિર જયતુ, સંતિકરણુ જિનરાજ,
વંકચૂલ રાજ તણુજે, ચરિત કહિસુ હિતકાજ.

૧

સૂધધ મન જે પાલિસ્યધ, ગુરમુખ લેધ નીમ,

૨

વંકચૂલ જિમ પામિસ્યધ, રિદ્ધિ વૃદ્ધિ નિસ્તીમ.

ગુરવિણુ કો જાણુધ નહી, ધરમાધરમ વિચાર,

૩

સુધટ ઘાટ સોનાર વિણુ, લાપ મિલધ લોહાર.

ભૂરિષ કિમધ ન રંજ્યધ, જહ વિધિ રંજનહાર,

૪

કંઠન કિમ ચચરિયધ, જહ વરસધ જલધાર.

ચ્યારિ નીમ ચાવા ચતુર, લીધા ગુરનધ પાસ,

ચમતકાર ચિત ઊપજધ, સુણુતા મન ઉલ્હાસ.

૫

અંત—

સંવત સોલઠકુત્તરિ જાણિ, પાતિગામ સુકામ વખાણિ,
આવણુ સૂદિ ખીજધ ગુરવારિ, ગાયજ વંકચૂલ સૂખકાર.

૧૨૧

વિધન હરો શ્રી વીરજિજ્ઞુ, સુષ સપેદ દતાર,	
પંચતીરથ જગિ પરગડા, પ્રણમું પ્રહસમિ સાર.	૪
પરતર ગાઠનાયક પસો, જંગમ જુગપરધાન,	
શ્રી જિનસિંહ મહીસર, નમીયછ મુગુણનિધાન.	૫
વિનયવંત વિદ્યારિત્તો, ગણિ હીરનંદન ગાય,	
ગુરુ સુપસાયક ગાયસું, રંગઈ હુરચંદ્રાય.	૬
x x x x x	

અતે—

છેલ્લું પાતું નથી. પા. ૩૬ પં. ૧૫ આ. ૩.

૨૨૬ વિદ્યાચંદ (૧૦ વીણા શિષ્ય)

(૪૪૮) +શ્રી વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણુ રાસ. ૧૧૭૧ પછી.

આદિ--

સરસતિ મતિ ઘઉં નિરમધી, મુખિ ઘઉં વચન વિગાસ,	
ગાઉં તપગચ્છ રાજવી, વિજયસેન ગુણુરાસિ.	૧
જગમા જગગુરુ હીરજી, દુઓ અધિક સોભાગ,	
મહિમા મહોમાહિં ધણુક, જિમ રામમુની મહાભાગ.	૨
તાસ પાટિ ઉદ્યાચલિઈ, ઉચ્ચ અમિનવ બાણુ,	
શ્રી વિજયસેન સૂરિસર, જેહથી નિતસુ વિહાણુ.	૩
ભાગ્ય વડુ શ્રી પૂજ્યનં, કુણુઈ ન ખડી આણુ,	
જિનરાસનમાં જાગતાં, દુઆ અધિક મંડાણુ.	૪
ખરચ પ્રતિષ્ઠા પૂજણું, સંધ તીરથ ઉદાર,	
રાસ-ભામ-કવિ અચથી, તે મુણુજ્યો અધિકાર.	૫
છેલ્લઈ જે નિર્વાણુતણ, કઈ લવણેશ વિચાર,	
તાત માત ગુરુ ગામનઈ, નામ ચક્રી સંભાર.	૬

મહિમંડલ મહિમાનિલો, પાપ વ્યાપ સંતાપ વારણ,
ઉજ્જેણીપુર જિન જયો, પ્રગટ અવંતી પાસ,
કામકુંભ જિમ પૂરવેં, કવિયણ કેરી આસ.

૧

નેમિસાગર ૨ નામ અભિરામ,
કામિતપૂરણ અભિનવો કદ્ધવેલિ સમ સદા કહીઈ,
જપતાં જગિ જસ વિસ્તરિં લલિત લીલ આનંદ લહીઈ,
વર વાયક પદવીધર, અંગિકર્ય શુર આણુ,
જિમ હૂઈ તિમ કવિ કહિં, તેહતાણું નિરવાણુ.

૨

x

x

x

x

અંતે—

લાલ ૧૦ મી. રાગ ધન્યાશ્રી.

જય જય સાધુ શિરોમણી, નેમિસાગર વર નામોણ,
કામિતપૂરણ સુરતર, વાયકવૃંદ લલામોણ.

૧૨૯

x

x

x

x

સંવત સોલ મિહુત્તરઈ નયર ઉજ્જેણી મઝારણ,
માગસિર શુદિ ખારસ દિનેં શુણિઉ શ્રી અણુગારોણ.

૧૩૪

વાયક વિદ્યાસાગર, તાસ પંચાયણ સીસોણ,
વિખુધ કૃપાસાગર કહિં પૂરો સકલ જગીસોણ.

૧૩૫

—લિ. સં. ૧૭૭૦ આંવણ વદિ ૫ ખુવે મુનિ જયસૌભાગ્યેન
પા. ૬-૧૩ નં. ૩૪-સન ૧૮૭૭-૭૮ ડે. કે.

૨૨૯ રાજસાગર ઉ. (પી. ધર્મસાગરસૂરિ-વિમલપ્રભ-
સૂરિ-સૌભાગ્યસાગરસૂરિ શિ.)

(૪૫૧) લવકુશ રાસ. મં. ૧૬૭૨ જેઠ સુદિ ૩ ખુધ.

યુગવર શ્રી જિનચંદ્રસુરિ પાટ, સેવર્ધ સુરનર મુનિવર યાટ, *

પરવાદી બંજન સિરિ સાટ, શુદ્ધ પરપર્ધ જિજ્ઞુવર વાટ. ૧૨૨

યુગવર શ્રી જિનસિંહ મૂરીય, વિજયમાન પ્રતપક સુવર્ગીસ,

રાયરાણા માનર્ધ જસુ આણુ, એહના કેતા કર વખાણુ. ૧૨૩

ભૂમિતક્ષ મોટા અવદાત, યૂમ મહેવધ જસુ વિખાત,

આચારિજ આચાર્ધ બલક, કીરતિરતન સુરિ જગતિલક. ૧૨૪

હરપંથરમ વાયક તસુ સીસ, વાયક હરપવિથાલ મુનીસ,

તસુ પાટક પરગઠ ગુણુનિલક, સાધુમંદિર વાયક સિરિતિલક. ૧૨૫

તામુ વિનેય વિમલરંગ ગણી, વિનયવંતમાદિ મહિમા ધણી,

તિહનક સીસ વિનયગુણુ જાણુ, વાયક લખધિક્કશોભ પ્રધાન. ૧૨૬

તામુ પ્રસાદક એહ રસાલ, વંકચૂલ ગામક ગુણુમાલ,

મુણુતાં બણુતાં લીલવિલાસ, એહ સંબંધ કલક ગંગદાસ. ૧૨૭

જિહાં સાગર જલ ગંગતરંગ, જિહાં કંચનગિરિ વર ઉત્તંગ,

તિહાં લગિ નહક એહ સંબંધ, મુણુતાં ટાલક કરમક બંધ. ૧૨૮

—સ. ૧૬૮૪ પોપ વદિ ૧૦ અક્કંવાસરે. પૂર્ણિમાપક્ષે યુગપ્રધાન

શ્રી ૪ યુગવર બદારક લક્ષ્મીચંદ્રસુરિ—પ્રથમ શિ. ગણિ શ્રી વીરવિમલ

પ્રથમ વાયક વાચનાચાચ વાં શ્રી લખધિવિજય તત્ શિખ્યાય શિ. સૌભા-

અવિજય લખિત—શ્રી સત્યપુરવરે. વિ. ધ. ૫-૧૪

૨૨૮ કૃપાસાગર (નેમિસાગર-વિદ્યાસાગર શિ.)

(૪૫૦)+ નેમિસાગર ઉં નિર્વાણ રાસ. સં. ૧૬૭૨ માગ. શુ. ૧૨

ઉજ્જેણીમાં

આદિ—

વસ્તુ.

સકલ મગલ સકલ મંગલ મૂલ ભગવંત,

શાંતિ જિજ્ઞેસર સમરીછ, રિદ્ધિશ્રદ્ધિ સવિસિદ્ધિ કરણુ,

હીર પટોધર ગાયતાં રે મુઝ મનિ આણુંદ થાયરે,
તું મનમોહન જેસંગછરે.

૧

x

x

x

x

અતે—

કલશ.

હીર પટોધર સંઘ મુખકર વિજયસેન સૂરીસેરો,
મેં થુણો સૂર સવાધ અવિચલ ખિરંદ મહિમામંદિરો,
જન્મ પાટિ પ્રગટ પ્રતાપ દીપે વિજયદેવ દિવાકરો,
કાનછ પંડિત સીસ કીરતિવિજય વંછિતકરો.

૪૭:

—૪-૯ માં.

(વિજયસેનસૂરિ-સ્વં ૧૬૭૨ માં થયા સાર પછી તે સમામાં
આ થયેલ છે.)

૨૩૦ લાલવિજય (૧) (ત. વિજયદેવસૂરિ-શુભવિજય શિ.)

(૪૫૩) જ્ઞાતાધર્મ ઓગણીસ અધ્યયન સજાય. સં. ૧૬૭૩
આપાડ વદ ૪ રવિ છડીઆડમાં.

અતે—

સંવત સોલત્રિહંતરિ સંવત્સરે, આદિતવારે આસાઢ માસે,
શુભવિજય શિષ્ય લાલવિજય ઓણિપરે કહે ભણે ગુણે
તે મુખીય થાશે.

૧૦

—ધતિ પુંડરીક કુંડરીક રિધી સજાય.

તપગચ્છિ પાંટ પરંપર આન્યા, મુધર્મ ગુરૂથી ભાન્યા,
શ્રી વિજયદેવ સૂરીશ્વર રાજે, સોલત્રિહંતરિ છાજે.

આસાઢ વદિ ચોથે દિન આવે, છડીઆડ માહે ગાવે,

રવિવારે એ અર્થ વિચારે સાંભળતાં મુખ થાયે.

શુભવિજય પંડિત મુખકારી, તાસ પ્રસાદિ જાણી,

સજાય એકવીસ આસ પુરો મુજ, લાલવિજય કહી વાણી.

૮

અતે—

સંવત સોલ વરસ બહુતારી જેઠ સુદી બુધવાર,
નિધિ ત્રીગર્ભિં દિનિં રાસ પૂરણ એહવું મંગલકાર.

૨

નગર ચિરપુર રૂઝડું, જિહાં કરમ કમલાવાસ,
જિહાં વમર્ધ વડ વ્યવહારીઆ મતિ ધર્મ ઉપરિ જામ,
પીપલ મચિં ગુર વડા શ્રી શાંતિસુરિ સુગલ,
પ્રતિબોધીઆ કુલ સાનમર્ધ શ્રીભાગપુર અલિલાળ.

૩

તાસ અનુકમિ પાટિ પ્રમદપા શ્રી ધર્મસાગર સુરિ,
શ્રી વિમલપ્રભ સરીસ પ્રણમું, દુર્ધ આભુંદ પુરિ,
વિજુષ વિદ્યા ધરમદતા અધિક જસુ ઉપમાર,
જેણિ દાસ્યા દિન કરી અગન્યાનના અપેદાર.

૪

જેણિં યાયા સુરિ શ્રી સૌભાગ્યસાગર પાટિ,
જિનવચન મારમ દાખવજ પ્રીતજડ પુણ્યદ વાડ,
વીનવજ વાચક રાગસાગર રાસ એદ રમિં મુદ,
નરનારિ આવિ મંબજાજ તમુ મંપજર્ધ પરિ સંપદ.

૫૦૫

—હનિશ્રી લવકુચ રાસ મપૂર્ણ-એવા. ૯૦૦ પત્ર ૧૨ લા. બં.
પાટખુ ડાંગ્રે ૮૩.

(૪૫૨) પ્રસન્નચદ્ર રાજર્ષિ રૂસ. મં. ૧૧૯૮.

૧૧ ૧૫ લા. બં. પાટખુ ડા. ૮૩

—

૨૨૮૬. ધીર્તિવિજય (૧૦ કાનજી ચિ.)

વિજયમેનસુરિ નિર્વાણ સદ્ગુણ.

આદિ—

જાવદગી મહેરે આજર મદજો-એ દાવ.

સરમર્ધન બનર્ધન મિન પરીરે, પ્રણમી નિજગુરુ ૧૦૧૨.

શ્રી કલ્યાણવિનય ઉવઝાયા સીસ, શુભવિનય પ્રણમે નિસિદ્ધીસ
લાલવિનય કહે ધણિ ધ્યાને રહી, બાહુબલિની પરિ મુગતે જમરે. ૩૧

—પત્ર ૨ શ્લો. ૩૦ દા. ૨૩ લીં; ૨-૧૬ મારી પાસે છેલ્લું

પાનું છે.

૫ કયવન્ના ઋપિ સ. ૧૪ કડીની.

અતે—

એ હવેં વિર આબ્યા, સાતે સ્ત્રી જૂઓ સાથે,

દીક્ષા લીધી તિહાં સાચા શ્રી ગુર હાથે.

પાસે એકમન્નાં કરમ સવેં તિહાં ટાલી,

કેવલ પામીને લહર્યે મુગત લટકાલી

લટકાલી તિણું મુગતજ પામી, તેતો દાંન પ્રભાવે,

ઉતમના ગુણુ લેખ દેખ કર્યો સઝાય સુભભાવેં

શુભવિનય પંડિત પાય સેવી, લાલવિનયે કહે પ્રાણી,

ભાવસહિત દીઓ દાન ભલીપરેં, હીયડેં ઉલટ આંણી. ૧૪

(આમ દરેક કડી ૮ ટુંકની છે) લિં શ્રી પુરખંદિરે. ૩-૧૧

મારી પાસે છેલ્લું ત્રીજું પાનું છે.

કલ્યાણસાગરસૂરિ. (આં.) જુઓ નં. ૪૪ પૃષ્ઠ ૪૭.

વીસ વિહરમાન સ્તોત્ર

પત્ર ૪ દા. ૨૩ લીં.

અગડદત્તરાસ. (સં. ૧૬૪૯ થી ૧૭૧૮ સુધીમાં.)

(અંચલગઝના પાટ પર ૬૪ મા કલ્યાણસાગરસૂરિ થયા. લોલાડા
ગામે કોશરી નાનિગની સ્ત્રી નામિલદેના કોણુ નામે પુત્ર સં. ૧૬૩૩
માં જન્મ્યા. સં. ૧૬૪૨ માં ધવલપુરે દીક્ષા લીધી. સં. ૧૬૪૯ માં
અમદાવાદમાં આચાર્યપદ, સં. ૧૬૭૦ માં પાટણમાં ગચ્છેશપદ પામ્યા.
તેમણે કચ્છદેશના અધિપતિને પ્રતિજ્ઞા આપી આહુડ-શિકાર મુકાવ-

સિદ્ધાંત વાણી સરસ જાણી આદર આણી જાણીએ,
ભાવે ભવીયણ કહે એમ કવિયણ કાન દેખને સુણીએ.

—સર્વરસ સંગ્રહ અંચાત્ર ૭૫૦ પ્ર. કા.

(૪૫૪) નંદન મણિયાર રાસ. વિદ્યા.

૧+ ધી સજાય. ૧૦૨ સ. આ. બી.

૨. સુદર્શન સ. સં. ૧૬૭૬ આગશર-કડીમાં.

આદિ—

શ્રી ગુરુપદપંકજ નમી હું આશુ વચન વિલાસ,
સુદર્શન શિષ્ય વખાણીછ, હું છું તુમ્હ પાથે દાસ.

x x x x

અતે—

મંવત સોળ સિલોતરે, આગશિર કડી મઝારિં,

શ્રી પાર્શ્વનાથ પસાઉલઈ, શીલે કામ કીધું ઉદાર. ૪૧

જે ગાવે વાંચે નિરમલા તે પામે સંપદ કોડિ,

શ્રી શુભવિજય સિધ્ધ હમ બહુછ, લાલવિજય નમે કરજોડિ. ૪૨

આ. ક.

—સિ. મ. વીરજી પદનાથ મ. ગ્રેમજી ૨-૧૪ મારી પાસે

પ્રત છે.

૩. વિચાર સ. ૫ કડી.

આદિ—પ્રથમ ધર્મ સદગુરુ નામ, જિમ મનવંછિને કામ,

અતે—શુભવિજય સીસ લાલવિજય કહે, સુપમકાંઠ વૃત્તિથી સદઈ. ૫

૪. ભરતખાહુબલ સ. ૩૧ કડીની.

અતે—

તપગચ્છનાથક સુંદરે, શ્રી વિજયસેન સરિરાય,

સોદમ તિદાં વાત્સવરે, શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવગાય.

શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવઝાયા સીસ, શુભવિજય પ્રણમે નિસિદ્ધીસ
લાલવિજય કહે ધણિ ધ્યાને રહી, બાહુબલિની પરિ મુગતે નધરે. ૩૧

—પત્ર ૨ શ્લો. ૩૦ દા. ૨૩ લીં.; ૨-૧૬ મારી પાસે છેલ્લું

પાનું છે.

પ કયવત્તા ઝડપિ સ. ૧૪ કડીની.

અંતે--

એ હવેં વિર આબ્યા, સાતે સ્ત્રી જૂઓ સાથે,

દીક્ષા લીધી તિહાં સાચા શ્રી ગુર હાથે.

પાલે એકમન્નાં કરમ સવેં તિહાં ટાલી,

કેવલ પામીને લહસ્ત્રે મુગત લટકાલી

લટકાલી તિણું મુગતજ પામી, તેતો દાન પ્રભાવે,

ઉતમના ગુણ લેછ દેછ કર્યો સઝાય સુભભાવેં

શુભવિજય પંડિત પાય સેવી, લાલવિજેં કહેં પ્રાણી,

ભાવસહિત દીઓ દાન ભલીપરેં, હીયડેં ઉલટ આણી. ૧૪

(આમ દરેક કડી ૮ ટુંકની છે) લિં શ્રી પુરખંદિરે. ૩-૧૧

મારી પાસે છેલ્લું ત્રીજું પાનું છે.

કલ્યાણસાગરસૂરિ. (આં.) જુઓ નં. ૪૪ પૃષ્ઠ ૪૭.

વીસ વિહરમાન સ્તોત્ર

પત્ર ૪ દા. ૨૩ લીં.

અગડદત્તરાસ. (સં. ૧૬૪૫ થી ૧૭૧૮ સુધીમાં.)

(અંચલગચ્છના પાટ પર ૬૪ મા કલ્યાણસાગરસૂરિ થયા. લોલાડા
ગામે કોઠારી નાનિગની સ્ત્રી નામિલદેના કોણુ નામે પુત્ર સં. ૧૬૩૩
માં જન્મ્યા. સં. ૧૬૪૨ માં ધવલપુરે દીક્ષા લીધી. સં. ૧૬૪૫ માં
અમદાવાદમાં આચાર્યપદ, સં. ૧૬૭૦ માં પાટણમાં ગચ્છેશપદ પામ્યા.
તેમણે કચ્છદેશના અધિપતિને પ્રતિબોધ આપી આહોડ-શિકાર મુકાવ-

સિદ્ધાંત વાણી સરસ જાણી આદર આણી બણીએ,
બાવે બપીયણુ કહે એમ કવિયણુ કાન દેખેને સુણીએ.

—સર્વરસ સત્રાય અંચાય ૭૫૦ પ્ર. કા.

(૪૫૪) નંદન મણિયાર રાસ. વિધા.

૧+ ધી સઝાય. ૧૦૨ સ. મા. બી.

૨. મુદર્શન સ. સં. ૧૬૭૬ માગસર-કડીમાં.

આદિ—

શ્રી ગુરુપદપદેજ નમી હું માગું વચન વિલાસ,
મુદર્શન સિયલ વખાણીછ, હું છું તુમ્હ પાપે દાસ.

x x x x

અતે—

મંવત સોળ સિલોતરે, માગસર કડી મઝારિં,

શ્રી પાર્શ્વનાથ પસાડકર્ણ, શીલે કામ કીધું ઉદાર. ૪૧

જે ગાવે વાંચે નિરમલા તે પામે સંપદા કોડિ,

શ્રી શુભવિજય સિધ્ધ કામ બહુછ, લાલવિજય નમે કરજોડિ. ૪૨

આ. ક.

—વિ. ન. વીરજી પકનાથ જ્ઞ. પ્રેમજી ૨-૧૪ મારી પાસે

પ્રત ઉ.

૩. વિચાર સ. ૫ કડી.

આદિ—પ્રથમ ધર્મ સદગુરુ નામ, જિમ મનવંજિને કામ,

અતે—શુભવિજય સીસ લાલવિજય કહે, સુયગદાંત વૃત્તિથી લકર્ણ. ૫

૪ ભસ્તભાદ્રુબલ સ. ૩૧ કડીની.

અતે—

તપગચ્છનાથક સુંદરે, શ્રી વિજયસેન સુરિરાય,

સોદગ નિર્દા વાચકવરે, શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવજાય.

કલ્યાણસાયર સૂરીસરે, સકલકલા ગુણ કાંમરે,
નાનિગનંદન સુંદરે, મોહન (કોડણ) શ્રીગુર નામરે. ૧૨
તાસ પક્ષ પંડિતવરે, પુન્યમંદિર મુનિરાયરે,
વિનય તેહના વીનવેરે, ઉદયમંદિર ધરી સાયરે. ૧૩
રાસ રચો ખંતે કરીરે, સેરવાટપુર માંહિરે,
નરનારી જે સાંભલેરે, તસ હોઈ અધિક ઉઠાંહિરે. ૧૪

—સકલપંડિત શિરોરત્ન ભૂભામિનીભાલસ્થિતોપમાન પંડિતોત્તમ.
શ્રી ૨૧ શ્રી લલ્લિધવિજય ગણિ શિષ્ય સકલગણિગળેંદ્રગણિ સુંદર-
વિજય ભાઈશ્રી પં શ્રી શાંતિવિજય ગણિ લિખિતં મુનિશ્રી નેમવિજય.
વાચનાર્થે લિખિતં પુસ્તક શ્રી શાંતલપુર નગરે. (પત્ર ૭ પ્ર. કા.)

૨૩૨ ધર્મકીર્તિ (ખ૦ ધર્મનિધાન શિ.

(૪૫૬) નેમિરાસ સં. ૧૬૭૫ કા. શુ. ૫ રવિ

આદિ— હું બલિહારી. જાદવા એહની ઢાલ.

સરસતિ માતા મુઝ ભણી, દેજે અવિરલ શુદ્ધિ વિસાલકિ,
નેમિ તણા ગુણ ચિત્ત ધરી, પભણું રંગમ્ અતિહિં રસાલ કિ. ૧
સીલસિરોમણિ નેમિજી, ગામસુ હું જિણુવર મુખકારકિ,
સીલ સુજસ જગિ વિસ્તર્યઉ, જાદવકુલનઉ એ સિણુગારકિ. સીલ ૨

*

*

*

*

અતે—

ખરતરગઈ ગુર ગુણનિલઉ, જુગપ્રધાન જિણુચંદ મુણિંદ કિ,
પાકક ધરમનિધાનજી, ધરમકીરતિ મનિ ધરિઅ આણુંદકિ. ૭૦
સોલહસયપચહુતરઈ કાગુણ સુદિ પંચમિ રવિવારકિ,
રાસ ભણ્યઉ જિણુવર તણુઉ, સયલ સંધનઈ મંગલકારકિ. સી. ૭૧

—૩-૧૫ સેં લા. નં. ૨૨૩૩.

રાખ્યો. તેમના ઉપદેશથી નવાનગરમાં સં. ૧૬૭૬ માં લાલન ગોત્રે
 ઓસવાણ શાંતિના શા. વર્દમાન પરમસીએ નવલાખ મહમુદી ખર્ચાને
 એક મોટો જિનપ્રાસાદ કરાવી તેમાં ૯૧ મોટાં બિંબ બરાબ્યાં તથા
 ૪૪૧ બીજાં બિંબ બરાબ્યાં તેમજ તે રોડે શત્રુંગપર એક મોટું જિ-
 નાલય કરાવ્યું ને બીજાં સાત દેરાસરની ત્યાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી. વગી સં.
 ૧૬૭૫ ના વૈશાખ શુદ્ધ ૮ રવિએ નવાનગરવાસી ઓસવાણ શાંતિના
 નાગગોત્રના શા. રાજસીએ ૫૫૧ જિનબિંબ બરાબ્યાં એક મોટું બાવન
 જિનાલયવાળું ચૈત્ય કરાવ્યું તેની પ્રતિષ્ઠામાં આ આચાર્ય હતા. તે રાજ-
 સીએ એક દેરાસર ઉપર નવ લાખ મહમુદી ખર્ચાં. અને બીજા મોટા
 ૨૧ પ્રાસાદ કરાવ્યા તેનીપર ૮૪ લાખ ફેરી ખર્ચાં આ આચાર્ય
 આગરામાં ચોમાસું હતા ત્યાં એમના ઉપદેશથી કોનપાલ અને સોન-
 પાને ધણું ધન સાતક્ષેત્રે વાવવું—ઓ સમંતશિખરજીનો સંધ કાઢ્યો ને
 યાત્રા કરી સં. ૧૬૭૧. આ આચાર્ય સં. ૧૭૧૮ માં જુજમાં ૮૫
 વર્ષની ઉંમરે સ્વર્ગસ્થ થયા. વધુ જતાંત મોટી પદ્માવલિમાં તેમજ તેમ-
 નાપર ઉદયસાગરે રાસ સં. ૧૮૦૨ માં રચેલો પ્રગટ થયો છે. તેમાંથી જોઈ
 લેતું. ૫. ૪૭-પર કલ્યાણસાગર આપેલ છે તેજ આ અંચલગચ્છીય
 હોવા ધટે તેથી આને જૂદો નંબર નથી આપ્યો.

૨૩૧ ઉદયમંદિર (આં. કલ્યાણસાગરસૂરિ-પુણ્યમંદિર ચિં.)

(૪૫૫) ધ્વજજુજંગ આખ્યાન સ. ૧૬૭૫ કાં. શુ. ૧૩ સોમ.
 સેરવાટપુરમાં

અંતે—

સંવત સોલસચોતરે રે, કરતિક માસ મચ્છરિ,
 સુદ તેરસ અતિ ઉજ્જીરે, સોમ સુતન ભલો વારરે.
 વિધિપક્ષ ગણગુરુ રાજગોરે, સોહે નિર્મલ નાચુરે,
 દિનદિન મહિમા દીપતોરે, જિમ ઉદ્યાત્યલે ભાંચુરે.

૧૦

૧૧

સંભવનાથ તણે પરસાદે, ચોપઘ સરસજ કીધીરે,	
શ્રી જિનનો દીઘર લહીને મુઝ મનવંછિત સિદ્ધિરે;	૮
સંવત ચૈકસૈલાદિક રાગા, જ્ઞાની નામ ધરીજેરે,	
માસ વ્યંક અબ્બુઆલીતિય સીવા, વાર ભલો ભૂગુ લીજેરે;	૧૦
સકલ ભદ્રારક અનોપમ સોહે શ્રી હીરવિજય સૂરીચારે,	
અકબરને યોધ દધને, શ્રી જિનધર્મ પતાયારે.	૧૧
તાસરે સીસ અતિ ઘણું રૂડા, ઋદ્ધિવિજય સુખકારે,	
તાસરે સીસ પંડિત ગુણભરીઆ, ચતુરવિજય શિષ્ય સારે.	૧૨
રાગ ધનાસી ઢાલ સતાવીસ, ત્રિપુમર્દન ગુણ ગાયારે,	
વિવેકવિજય કહે સુણતાં સહુને, આણુંદઋદ્ધિ સવાયારે.	૧૩

—૧૮—૧૫ ગ્રંથમાન ૭૦૦ નં. ૩૭ દા. ૨૫ લીં.

૨૩૪ જયસોમ (ખ. પ્રમાંદમાણિક્ય ગણિ શિ.)

(૪૫૮) ભાવના સંધિ સં. ૧૬૭૬ વીકાનેરમાં.

આદિ—

આદીસર જિણુવર તણાં, પદપંકજ પણુમેવિ,	
પભણિશુ ખારહભાવના, સાનધિ કરિ શ્રુતદેવિ.	૧
દાન દયા જપતપ ક્રિયા, ભાવ પખર્ધ અપ્રમાણ,	
લૂણુ વિણા જિમ રસવતી, એ શ્રી જિનવરવાણિ.	૨
દાન શીલ તપ દોહિલા, કરતાં દૂસમકાલિ,	
ભાવના ભાવહ ભવિકજન, પુણ્યસરોવરપાણિ.	૩
અનિલપણુહ અશરણુપણુહ, ભવસરૂપ એકત્વ,	
અન્યથહ વલિ અશુચિપણુ, આશ્રવ સંવરતત્ત્વ.	૪
નવમી નિર્જર ભાવના, ધર્મ સુરલોક સભાવ,	
જોધિ દુલભ પરભવ દર્શી, ખારહ ભાવન ભાવિ.	૫

*

*

*

*

૨૩૩ વિવેકવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-ઋદ્ધિવિજય-
ચતુરવિજય શિ.)

(૪૫૭) રિપુમર્દન રાસ. ૧૬૭૫ (?) વડાવલીમાં
આદિ—

થંબણપુર વરપાસ જિણુ, હું પ્રણમું તુમ પાપ,
વામાનંદન નામથી, પરમ પાતું સુખદાય. ૧

સરસતિ ભગવતિ આપયો, મુઝનઈ બુદ્ધિ પ્રદાસ,
કાસિદાસ જિમ માધ તિમ, તિમ દો વચનવિદ્યાસ.

* + * *

અતે—

ઢાલ આવો આવોરે સહીઓ ઉપાસરે આવો એ દેશી.

ગાયા ગાપારે ઉત્તમના ગુણુ ગાયા, સુખસંપતિ બહુ પાપારે,

ઉત્તમના ગુણુ સુણુસેં બણુસેં તસ ધર ઋદ્ધિ સવાપારે, ૧

દાન સીત્ર તપ બાવના કહીઈ, એ જગમાં સહી આરેરે.

એ આરેથી અધિકા જાણો, સીલ વડો સુખકારે. ગા. ૨

શીલ પાણ્યું રિપુમર્દન રાજા, તો તસ રિદ્ધિ સવાપરે,

ધમ જાણીને સંજમ પાલો, પ્રાણી તુમે સહુ કાપરે. ૩

સીલઉપદેશમાલાથી લીધો, એહનો સહી અધિકારે.

પડિત સોઈ સોધીને કર્યો, જે હોવે જોવટ લગાર. ૪

જેહવી બુદ્ધિ તેહવી ચતુરાઈ, આવે તેહવી વાંજીરે,

રંક જાણે હું ધનવંત સજગો, તે સવિ મથ્યા જાણીરે. ૫

અધિકું ઓણુ જે મેં બાણ્યું, તે મુઝ મિચ્છા દુકકરે,

એક ધ્યાને કરી જોડ્યો, એહનો રાસ ધણું અમુલકરે. ૬

સતરસહસ ગુજરાતી સોહાવઈ, પાટણુ જારોસારે,

ગામ વડાવલી અતિ ધણું સાદું, ધરમી લોક દતારે. ૭

ગુરુ મુખથી ભણ્યો જોહવઉ, તેહવઉ રચ્યો નહી કાંઈ નવઉ.
 એ સંબંધ સદા સુખકાર, ભણતાં સુણતાં જ્યજ્યકાર. ૪૪
 સંવત સોલછહત્તરઈ સાર, આવણુ વદિ ષષ્ટિ ગુરુનાર,
 દશપુર નવકણુ ખાસ પસાય, રચ્યો ચરિત્ર સખઈ સુખદાય. ૪૫
 વિજયગઢિ ગુણસૂરિ સૂરોદ, જશ દરસણુ હુઈ પરમાણુદ,
 શ્રી મુનિ દેવરાજ સુખકંદ, તાસ શિષ્ય મહિદાસ મુનોદ. ૪૫
 તસ પદપંકજ સેવક સદા, મનોહરદાસ કહઈ મુનિ મુદા,
 જા મંદિર અવની ચિર રહઈ, તાં લગિ એ ચરિત્ર ગહગહઈ. ૪૬
 રાય જસોધરતણો ચરિત્ર, સાંભલતાં હુઈ પુણ્ય પવિત્ર,
 એ ચરિત્ર નરનારી ભણઈ, તેહનઈ લિક્ષમી ધર આંગણઈ. ૪૭
 —સં. ૧૬૮૫ વરષે આસાઠ સુદિ ૯ રવિવારે લિખિતં રામપુરા
 મધ્યે. ૩૧-૧૨ સેં લા. વડોદરા નં. ૨૨૧૪.

૨૩૬ જ્ઞાનમેરૂ (ખ૦ સાધુકીર્તિ-હેમસૂરિ શિ.)

(૪૬૦) ગુણકરંડ ગુણાવલી સં. ૧૬૭૬ આસો શુ ૧૩ વિગયપુરીમાં.

આદિ—

રાગ અસાવરી.

પ્રણમુ ચોવીસે જિનપાય, વાલી ભાવિ વંદુ ગુરુ પાય
 પુન્યતણાં ફલ કહિસું હેવ, સાનિધિ કર્યો શ્રી શ્રુતદેવ. ૧
 પુન્યઈ ઘણા કણુ કંચણુ રિંધ્ય, પુન્યઈ પાંખીજિ સર્વ સિંધ્ય,
 પુન્યઈ ઇંક મિલિ સંગોગ, પુન્યઈ હોઈ મનવંછિત ભોગ. ૨

*

*

*

*

અંતે—

૧૬ મી દાલ ધન્યાસીરાગ.

x

x

x

x

સંવત સોલ છોતિરઈ પ્રથમ મેહઈ આસો માસ,
 વિગયપુર તેરમ્ય દિનઈ, સંધ અનુમતિ ઉલ્લાસ.

૨૩૩ વિવેકવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-શુદ્ધિવિજય-
ચતુરવિજય શિ.)

(૪૫૭) રિપુમર્દન રાસ. ૧૬૭૫ (૧) વ્યાવધીમાં
આદિ—

ધંબજીપુર વરપાસ જિજ્ઞુ, હું પ્રજામું તુમ પાવ,
વામાનંદન નામથી, પરમ પામું સુખદાવ. ૧

સારસતિ ભગવતિ આપણે, મુઝનઈ જુદિ પ્રપ્રસ,
કામિદામ જિમ માપ નિમ, નિમ હો વચનવિલાસ.

* + * *

અતે—

દાસ આપો આપોરે સદીઓ ઉપાસરે આપો એ રેથી.

માયા માયારે ઉત્તમના યુજ માયા, સુખમંપનિ નદુ ખાવારે,

ઉત્તમના યુજ સુખમેં બજમેં તમ પર શ્રદ્ધિ સવધારે. ૧

ધન મીલ તપ આવના રહીઈ, એ જનમાં સદી આપરે.

એ આરેથી અધિકો જાણો, મીપ વડે સુખાપારે. મા. ૨

શીલ પામું રિપુમર્દન રાસ, તો તમ શિદ્ધિ સવધારે,

હમ જાણિ મંજળ પામે, પ્રણી તમે મદુ રહારે. ૩

સીતપરેસમતથી લીધો, એવો મદી અપિતારે.

પણિ મેઝ મીપને રરો, એ દોરે પોષટ લગાર. ૪

ગેદલી જુદિ તેદલી સુરારી, આરે તેદલી રંજારે,

રા નદે હું પતવન સગથે, તે મરિ માયા નદજારે. ૫

અપિતું એતુ જે મેં જાણું, તે મુદ્ધ મિચ્છા દુષારે,

એ પાને રી જોડે, એવો રામ જનું આપુવારે. ૧

મનમનમ મુજાગી મેદલી, જાણુ જ્યો.મયારે.

જમ વાણી અનિ જનું મા, પારે એ દુષારે. ૭

ગુરુ મુખથી જાણ્યો જેહવડે, તેહવડે રચ્યો નહી કાંઈ નવઉ.
 એ સંબંધ સદા સુખકાર, ભણતાં મુણતાં જયજયકાર. ૪૪
 સંવત સોલછાહત્તરઈ સાર, આવણુ વદિ પદિ ગુરુનાર,
 દશપુર નવદણુ પાસ પસાય, રચ્યો ચરિત્ર સખઈ મુખદાય. ૪૫
 વિજયગણિ ગુણસૂરિ સૂરીદ, જશ દરસણુ હુઈ પરમાણુદ,
 શ્રી મુનિ દેવરાજ મુખકદં, તાસ શિષ્ય મલ્લિદાસ મુનીદ. ૪૫
 તસ પદપંકજ સેવક સદા, મનોહરદાસ કહઈ મુનિ મુદા,
 જા મંદિર અવની ચિર રહઈ, તાં લગિ એ ચરિત્ર ગહગહઈ. ૪૬
 રાય જસોધરતણો ચરિત્ર, સાંભલતાં હુઈ પુણ્ય પવિત્ર,
 એ ચરિત્ર નરનારી ભણઈ, તેહનઈ લિલ્લમી ધર આંગણુઈ. ૪૭
 —સં. ૧૬૮૫ વરયે આસાઠ મુદિ ૯ રવિવારે લિખિત રામપુરા
 મધ્યે. ૩૧-૪૨ સેં લા. વડોદરા નં. ૨૨૧૪.

૨૩૬ જ્ઞાનમેરૂ (ખ૦ સાધુકીર્તિ-હેમસૂરિ શિ.)

(૪૬૦) ગુણકરંડ ગુણાવલી સં. ૧૬૭૬ આસો શુ ૧૩ વિગયપુરીમાં.
 આદિ— રાગ અસાવરી.

પ્રણમુ ચોવીસે જિનપાય, વાલી ભાવિ વંદુ ગુરુ પાય
 પુન્યતણાં ફલ કહિસું હેવ, સાનિધિ કર્યો શ્રી શ્રુતદેવ. ૧
 પુન્યઈ ધણા કણ કંચણુ રિધ્ય, પુન્યઈ પાંખીજિ સર્વ સિધ્ય,
 પુન્યઈ છક મિલિ સયોગ, પુન્યઈ હોઈ મનવંછિત ભોગ. ૨

* * * *

અંતે—

૧૬ મી દાલ ધન્યાસીરાગ.

x x x x

સંવત સોલ છાતિરઈ પ્રથમ મેહઈ આસો માસ,
 વિગયપુર તેરસ્ય દિનઈ, સંધ અનુમતિ ઉલ્લાસ.

અતે—

દાઘ.

ઇણિપરિ બાહર બાવન જાણી, આણુ જિનંદતણી મનિ આણી,
 અદનિસિ જોદ ધરધ મનમાહિ, તે શ્રી જિનવરધર્મ આરાધી. ૭૦
 રસનારિધિ રસ ગાહસ વરસઈ, વીકાનયરિ નયરિમન હરસઈ,
 શ્રી જિનચંદ્રસરિ ગુરરાજઈ, એદ વિચાર બળ્લહ દિતકામઈ. ૭૧
 પ્રમોદમાણિક ગણિ સુદગુર સીસ, ગણિ જપસોમ દહધ મુજગીમ,
 આદીસર સુરતર સુપસાઈ એદ બધુતાં સવિ સુધ યાઅઈ. ૭૨

—૪-૧૧ ક. આ. (મરી પાસે છે.)

૨૩૫ મનોહરદાસ (વિજયગરજ ગુણસૂરિ-દેવરાજ
 —મલ્લિકાસ શિ.)

(૪૫૬) મશોધર અરિન્દસ. ૧૬૭૬ શ્રાવણ વદ ૬ ગુર દસપુર (મંદસોર)માં.

આદિ—

વરણુ

ઝડપમ જિથુવર ઝડપમ જિથુવર નામિરૂપનદ,
 મરદેબ્યા ઉવરય રપણુ કોડિ દેવ જસ સેવ સારય,
 ઈંદ્ર ચંદ્ર સેવય સદા, અસિય વિધન સવ દૂરિ વારઈ,
 શ્રી શાંતીશ્વર શાંતિકર, પાસ જિથુંદ દયાય,
 તસ પદંપકજ નમવિ કરિ, અરિત રચિસ સુવિચાલ,
 વીર જિનવર વીર જિનવર પ્રથુમિ વંદુ બાય,
 સાસનપતિ જિનવર જયો, દિદિકોટિ મુગરણુ નિરતર,
 ભકિતભાવ નિર્ભર સદા, નમઈ ચંદ્રનાગેંદ્ર ગણુધર,
 પુંડરીક ગોયમ પ્રમુખ, નમીઈ સકલગુણિંદ.
 રાય જગોધર અરિત વર, પમણિસુ પરમાણુદ.

૧

૨

*

*

૪

*

અતે—

શ્રી જિન વીર કહિઉં સંબધે, જાતમ આગસિ એદ પ્રબધે,
 દિસ્યા તજ દયા આદર, જિમ બવસાપર દેહાં તર.

૪૩

પહેલું દાર ચઉત્રીસ જે, અનુક્રમે કહું વિચારિ,
સાવધાન સહુ કો સુણો, ખોલું સૂત્ર અનુસાર.

*

*

*

*

અતે—

આગમ ગણિ મુનિવર મુગુટ, શ્રી ઉદયરયણ સૂરિરાય,

શ્રી સોભાગસુંદર સૂરિગર, ધંધુકીઆ કહિવાય.

૪૩

તસુ પરિવારધ ગહગહધ પંડિત શ્રી ગુણમેર,

સકલ કલાધ દીપતા, મહિમા જસ ભડમેર.

૪૪

તાસુ સીસ ભાવિઈ કરી, રચિઓ રાસ સુવિચાર,

સંવત સોલ પંચોત્તરધ, પોપ માસ ઉદાર.

૪૫

પહિલુ અક્ષર મન તણું, બીજઓ યતિનું જાણિ,

મનસા ત્રીંગુ આણુયો, સુચઈ વધરાગ આણિ.

૪૬

વધરાગરનું પંચમુ, એહજિ કવિના નામ,

શ્રી જીરાઉલિમંડણું, કંઈ તેહનધ પ્રણામ.

૪૭

—ઉપાધ્યાય શ્રી રતનસાગર ગણિ શિષ્ય પદમસાગર ગણિ શિષ્ય
ધિર્મસાગર પઠનાર્થ. (ચેનસાગર ભં. ઉદયપુર.)

—સં. ૧૮૭૭ ના વર્ષે માહ સુદિ ૧૫ દિને ભુગુવાસરે તૃતીય
પ્રહરે શ્રી પાલણપુર નયરે શ્રી પાલવીયા પાર્શ્વનાથજી પ્રસાદાત્ લિખિતં
ગ્રંથાગ્રથ ૮૨૩ શ્લોક-૨૮-૧૨ પ્ર. કા. નં. ૯૯૨.

—

૨૩૮ ગુણસાગર સૂરિ (વિજયગચ્છ-વિજય ઋષિ-ધર્મ-
દાસ-ખેમજી-પદ્મસાગર સૂરિ શિ.)

(૪૬૨) ઢાલસાગર સં. ૧૬૭૬ આવણ શુ. ૩ સોમ કુર્કેટેશ્વર ગામમાં.

આદિ—

શ્રી જિન આદિ જિનેશ્વર, આદિતણો દતાર,

યુગલા ધર્મ નિવારણો, વરતાવણુ વિવહાર.

શ્રી ખરતરગચ્છ નાયક ભલા, શ્રી જિનરાજ સરોદ,
 શ્રી જિનમદ સાખી વડા, જિહાં વડવા મુણીદ. ૧૮૩
 શ્રી સાધુકીરતિ પાઠકવર, નાણુ ચરણુ ભંડાર
 શ્રી હેમસુરિ વાયક વર, તાસુ વિનય ગુણધાર. ૧૮૪
 તસ પય પંકજ સેવક, જ્ઞાનમેર કહિ એમ,
 દાલ ધન્યાસી સેલ્લમી, સુણતાં હોવઈ સર્વ જેમ. ૧૮૫
 પંડ ત્રીજઈ તપ ગુણુ કલા, સુણીએ ભાવના ભાવતિ,
 રિશિ વૃધિ સંપદ સવે, મનવંછિત આવતિ. ૧૮૬

—તૃતીયખંડે તપોવિકારે ગુણુકરંડ ગુણાવલીઅધિકાર-સં. ૧૭૦૨

પો. સુ. ૫ ભૂગૌા લિ. ૮-૧૩ (વિ. ધ.); પાનાં ૬-અમ.

—પડિત મજરન લિપિત સંવત ૧૭૧૧ વર્ષે શુભંભવતુ શ્રી
 ભક્ષો (૨) મહાગદ દુર્ગ મધ્યે લિપિત. ૫-૧૭ જૈ. એ. નં. ૧૧૩૯

૨૩૭ મતિસાગર-(આગમ ગ૦ ગુણુમેરૂ શિ.)

(૪૬૧) સંમહિણી-ઢાલખંધ સં. ૧૬૭૫ પોષ માસ.

આદિ—

અરિહતાદિક પય જે, પરમેષ્ઠી પ્રધાન,
 નમુ નિરજન ચિત્તસ્યં, માણું અવિચલ માન. ૧
 કારમીરનિવાસિની, સરસતિ સમરે માય,
 તાસ ચરણુ ભાવઈ નમી, કઈ કવિત કચ્છાદિ. ૨
 સદ્યુર પદપક્ષ વલી, વાંદું ભાવ સહીત;
 તાસ તણે સુપસાહિલે, વાધે અવિચલ મતિ. ૩
 એક મનાં આરાહીઈ, શ્રી હિંદયચણુ સરોદ,
 તસ પટોધર દીપતાં, આગમ ગચ્છ દીણુંદ. ૪
 શ્રી સૌભાગ્યસુદર સરિની, અનુમતિ લહી ઉલ્લાસિ.
 શ્રી સમહણી મૂતનું, રાસ રસું સુપ્રપસ. ૫

ગુરુ કારીગર સારિખા, ટાંકી વચન વિચાર,	
પાથરથી પ્રતિમા કીયા, પૂજા લલ્લ અપાર.	૧૫
અંધકાર અજ્ઞાનતા, જ્ઞાન શલાર્ધ સાર,	
ફેરિ કીયા જગિ દેખતા, ધનિ ગુરુના ઉપગાર.	૧૬
તીર્થંકર ગણધર સદ્, સારદ સગુરુ સકામ,	
સદ્ મિલી મુઝ આપિયો, કાવ્ય કલા અભિરામ.	૧૭
ઉત્પત્તિ શ્રી હરિવંશની હલધર કૃષ્ણનરેશ,	
નેમ મદનયુગ પાંડવો, ચરિત્ર બહુ સુવિશેષ.	૧૮
યાદવ કથા સોહામણી, જે સુણિસી નરનારિ,	
તીર્થનો ફલ પામસે, નહિ સંદેહ લગાર.	૧૯

x

x

x

x

અંતે—

ગચ્છ સ્વચ્છ પ્રણામસૂરે, વિજયવંત વિશેષ	
શ્રી વિજયગચ્છ રાણ્યા, કાંઇ દીપેરે ગુરુધર્મ નરેસ.	કિ. ૧૯
વિજયઋષિ વિદ્યામલીરે, ધર્મદાસ મુનીશ	
ક્ષિમાસાગર ખેમજી, કાંઇ જેહનીરે જગમાંહિ જગીસ.	૨૦
પદ્મસાગર સૂરિજીરે, મુજસ જમુ ભરપૂર,	
પાય પ્રણમી પ્રભૂતણા કાંઇ, પમણેરે ગુણસાગર સૂરિકિ.	૨૧
સંવત્સર સોલ છહોતરીરે માસ શ્રાવણ સુદિ	
તિજ સોમ સમુત્તરા, કાંઇ વાસરકે વાડ અવિરૂદ્ધ.	૨૨
કુદ્દેશ્વર નગરમાંરે, પાસ સામી પસાય	
સંધને ઉચ્છકપણું કાંઇ રચિયોરે મેં ચરિત મુભાય કે.	૨૩
દાલસાગર નામશ્રી, હરિવંશનો વિસ્તાર,	
શુદ્ધ ભાવે સાંભલે, કાંઈ પામેરે સુખ સંપતિસાર કે.	૨૪
એકસો એકાવતેરે, દાલનો સોભાગ,	
આદિતો આસાવરી, કાંઈ અતેરે ધન્યાસી રાગ કે,	૨૫

- શાંતિ સકલ સુખદાયકો, શાંતિકરણ સંસાર,
અરતિ અસુખ દુખ આપદ, ખારિ નિવારણહાર. ૨
- નેમિનાથ મતિ નિરમલી, અનમન મારણ દેવ,
બાલ બ્રહ્મચારી પ્રભુ, સુરનર સાર્ધ સેવ. ૩
- પારસ પારસ સારિખડ, સુખ સંપતિ દાતાર,
સુદોષદ્રવ ટાલણો, નામિ સદા જ્યકાર. ૪
- વીરસ્વામિ ત્રિભુવનતિતો, ગુણમણિનુ બંડાર,
તીર્થકર ચંદ્રવીસમુ, શાસનનો સિંહુમાર. ૫
- કાલ અતીતછે જે દુઝા, વર્તમાન જિન ધસિ,
હોણુહાર ને સદઅના, ચરણ નમું નિસદીસ. ૬
- ગણુહર ગૌતમ ગુણુનિતો, લખિધપાત્ર સુવિચાર,
પનરધ સધરે તિડોતરાં, દીધો જેણિ આહાર. ૭
- કામધેનુ ગા શબ્દથી, તલધ તર સુરદક્ષ,
મમઈ જુ મણિ ચિંતામણી, ગૌતમ સ્વામિ પ્રત્યક્ષ. ૮
- દેશિ દેશાંતર કાં મમઈ, મૂરિષ લોગ અયાણુ,
ધરિ બધાં હરિ પોરસો, ગૌતમ કેરો ધ્યાન. ૯
- બ્રહ્માણી બ્રહ્માસુતા, સારદમાત પ્રણામ,
કરિ માણું મતિ નિર્મલી, જિમ પામુ કવિ નામ. ૧૦
- કવિવાણી વાર કહી, જસ તૂડી તું માય,
તૂઝ તૂઝ વિણુ બોલણો, મૂરિષમાંદિ કહાય. ૧૧
- પદછે ગુણુઈ મતિ આગવા, રાજસભા સનમાન,
સહઈ નિવાળ્યા તાહરા, મોટિમ મેરે સમાન. ૧૨
- માત મયા કરિ સાંભવે, સેવકની અરદાસ,
તિમ કરિ જિમ પદુંચા સહી, માહરા મનની આશ. ૧૩
- ગુર નમીયધ ગુરતામણી, ગુરવિણુ ગુરતા નાહિ,
ગુર જનનઈ પ્રગટ કરઈ, લોક ત્રિલોકાં માંદિ. ૧૪

ગુરુ કારીગર સારિખા નીસમીજી, દાન દીયાથી જોઇ,
પાથરથી પ્રતિમા ય સૂરિજીરે, સુધરઇ છઠ ભવ દોઈ. મં ૩૦
અંધકાર અજ્ઞાનન પત્ર વગરની પ્રત મારી પાસે છે. ૮-૧૫ આમાં
ફેરિ કીયા જ સંવત નથી. છેલ્લો કવચ ઉઝાડી દીધો લાગે છે. ખીજી
તીર્થંકર ગા. ૧૮૫૬ ની છે; રત્ન. ચં; ૩; લીં.

સત્તનાથ છંદ.

અંતિજિનવિનતિરૂપ સ્તો ૧૭૪ જૈ. પ્ર.

૨૩૯ મતિસાર (ખં જિનસિંહસૂરિ શિ.)

(૪૬૪)+ શાલિભદ્રમુનિ ચતુષ્પદિકા (રાસ) સં. ૧૬૭૮

આદિ—

આસો વદ ૬

ફા. ૬.

સાસણનાયક સમરીયધ, વર્દમાન જિનચંદ

અલિય વિધન દૂરઈ હરઈ, આપઇ પરમાણુદ.

સફકો જિનવર સારિખા, પિણુ તીરથધણી વિશેષ,

પરણીજઇ તે ગાઢયૈ, લોકનીતિ સંપેષિ.

દાનશીલ તપ ભાવના, શિવપુર મારગ આર,

સરિખા છઈ તોપિણુ ઈહાં, દાનતણુહ અધિકાર.

શાલિભદ્ર સુખસંપદા, પામે દાનપસાય

સુ તાસુ ચરિત વધાણતાં, પાતિક દૂરે પુલાય.

તિ તાસ પ્રસંગે જે થઇ, ધન્નાની પણ વાત,

હું સાવધાન થઇ સાંભલો, મત કરજો વ્યાઘાત.

સંધેન *

*

*

*

ઢાલસા.

શુદ્ધ ભરેત કહિવા મન તરસ્યે, તિણુ એ ઉવમ ભાળ્યો હરખેણ.

એકસો ફસત અઠહત્તર વરસ્યે, આસ વદિ છડિ દિવસ્યણ.

આદિતો

—શાલિભદ્ર ધન્નો રિપરાસ. ૮

જમ લગિ ગિરિ મેરજીરે, સકલ ગિરવર ધરી સદી. જેમ ગૂર્જર દેવિઓ,
તમ લગે હરિવંશ એ, કાંઈ યાજ્ઞોરે થિર વિ સંસાર,
કલસ.

શ્રી હરિવંશ ગાયો સુજસ પાયો, ગાનજુદિ પ્રકાસનો રવ,
પાપ ત્રાહો ગયો નાહી, પુન્ય આયો આસનો
કરત પુત્ર કલત્ર કમલા પદત સુજુત સોહામણો,
પૂજ્યશ્રી ગુણસુરિ જપે, સંધરંગ વધામણો.

—દાસસાગર હરિવંશ પ્રબંધે નવમો અધિકાર-અંચામંચ શ્લો. ૫૭૫૦
સિ. ૧૭૬૮ માધવભાસોત્તમ માસે પૂર્ણિમા ગુરૂ બાંધુવડાએ લિ.

—લિખિત મુનિ રાજચંદેશુ-પદનાથ સંધરી શ્રી નાનજી તત્પુત્ર
સં, શ્રી હીરાનંદ, તદ્દભાર્યા અનેક ધર્મોત્તમ કાર્ય સંધવણિ મનરંગદે.
શ્રીરસ્તુ, કમ્પાણ્યમસ્તુ, લેખક પાદકયો શુભં ભૂવાસ્તાં. ૧૦૧-૧૬ અનંત.

—કવિશ્રી દાસસાગર હરિવંશ પ્રબંધે નવમો અધિકાર સંપૂર્ણ: સં.
૧૭૨૯ કાલિક સિત ૧૩ દિને ગુરુવારે પં. શ્રી ૫ વિજયદર્શગણિ શિ.
ગણિ સાધુવિજયેન લિખિતા પ્રતિરિયં. સ્વશિષ્ય મુનિ પદ્મવિજય વાચ-
નાથે. ૮૦-૧૮ મે. ૧, અં.

—સ. ૧૮૮૪ ના આસો શુદ્ધિ ૨ શુક્રવાસે લિખિતં ન. સુદરજી
સધજી સીધ ન. ત્રેમજી ત. ન. હીરાચંદજી. મી. જેતપૂર મધિ રાસ
પુરો લખો છે. પા. ૧૦૭-૧૪ મારી પામે આ અધૂરી પ્રત છે. આ
સિવાય બીજી એ પ્રતો છે પણ તેપણ અધૂરી છે.

(૪૬૩) કૃતપુણ્ય (કયવન્ના) રાસ સં. ૧૬૭૬.

અતે— ૨૦ મી દાસ.

* * *
ધમ સુણી વપરાગીડજી, જેડો નદન થાપિ,
ધરનર્ધ બારિ જેલ સાતમજ, એ ધન બદુવડ આપિ.
વર્ધમાન જિન દાધિ લીધો, કયવન્નર્ધ વનમાર,
પ્રંચમર્ધ મેઘ ચીર્ધ, પામીસજી બવપાર.

—લિખિતે વ્રપ. સ્યામજી હુંકાગચ્છે. સં. ૧૮૧૦ માધમાસે શુકલ-
પક્ષે તૃતયાયાં શની. શુભવેલાયાં કચ્છી દ. યો. પાઠશાલા મુંબઈ ભં.

—૧૯-૧૫ અનંત. કે જેની આદિમાં શ્રી કુખેરાય નમઃ સકલ
પંડિતોત્તમ પંડિત શ્રી ૧૦૮ શ્રી હસ્તિસાગરગણિયરણુકમલેષ્યો નમઃ
એમ લખ્યું છે.

આ દૃતિ પ્રસિદ્ધ થઈ ગઈ છે જુઓ આનંદકાવ્ય મહોદધિ
મૌકિતક ૧ હું.

(૪૬૫) ચંપકસેન રાસ ૧૬૭૫ પા. ૩.

(૪૬૬) ગુણધર્મ રાસ ૧૬૮૮ વિદ્યા.

(૪૬૭) ચંદરાજી (ચો.) ૬૫૬ શ્લો. લીં.

૨૩૯ કે પ્રભસેવક (મુખશોધનગચ્છ)

(૪૬૭ કે) ભગવતી સાધુવંદના સં. ૧૬૭૭.

આદિ—

સ્ત્રીમિત્રી જીતસૂરમંડલં, પ્રતાપવિસ્તારિતભૂમિ મંડલં
સુવર્ણકાન્તિ નતદેવમંડલં ચમત્કૃતં તાવિષ રાજમંડલં ॥૧
દહા-પંચમ પંચમ ગણધરં નત્વા પરમગર્ણીદું

વક્ષ્યે ભગવતી ભાષિતાન્ મુનિવરાન્ મુર્તીદું ॥૨॥

સાધુ તણા ગુણ ગાવતાં, પામું સુખ અનંત,

દુષ્મ કાલિ આલંબનં, ભયભંજન ભગવંત.

૩

*

*

*

*

અતે—

કલશ.

સાધૂતણા ગુણ ગાવત મુઝનિ જે પરમાનંદ સારં

તે મુઝ જંણિ જીવ અનિ વલી કિએગ નાણી પારં

નિઃકારણ જગમધૂ મિ ગાયા; મુનિ મુનિ સોલ મુશરફં

મુખશોધન ગણિ વદિ પ્રભસેવક, મંગલકારણ વરદં.

૫૯

૬-૭ (વિ. ધ.)

શ્રી જિનસિંહસરિ સીસ મતિસારે, ભવિયણુનિ ઉપગારેછ,
 શ્રી જિનરાજવચન અનુસારછ, ચરિત કલ્પે સુચિયારછ. ૫૯
 ઇણિપરિ સાધુતણા ગુણુ ગાવે, જે ભવિયન મન ભાવેછ,
 અણિય વિધન તસ દૂરિ પલાયે, મનવાંછિત સુખ પાવેછ, ૧૦
 એહ સંબધે ભવિક જે ભણુસયે, એકમનાં સાંભલિસેછ,
 દુખદોહમ સખ દૂરિ ગમસયે, મનવાંછિત ફલ લહિસયેછ. ૧૭

—સર્વગાથા ૫૨૬ જૈ. એ. નં. ૧૦૫૬; પાંનાં ૨૬ ગુ. વિ;
 ૨૧-૧૩ લોં, પાનાં ૨૩ પ્ર. કા; ખં. ૧; બા.; વી. પા.

—સં. ૧૭૨૨ વરસે શ્રાવણુ વદિ ૧૩ દિને સિખિતં દે. લા.
 કમલવિજય મુનિ પાસેની.

—સં. ૧૭૪૬ આશો. શુદ્ધ ૭ દિને સિં પં. જેમાવિજયેન. શ્રી-
 માલમામે પાર્શ્વનાથપ્રસાદાન ૧૫-૧૫ આ. ક.

—સ. ૧૭૯૨ કાર્તિકે શુદ્ધ ૫ ગુર પુન્યપુર નગરે પં. શ્રી કેસ-
 રસાગરછ શિ. વક્ષભસાગર શિ. મનોહરસાગરેણુ સિખિતં. પ્ર. કા.

—ઇતિશ્રી શાલિભદ્ર મહામુની ચરિત્રાં બોદિત્યવરસિયાવતરસીયમાન
 નિસ્સમાન મહિમાનિધાન નિવિમાનયસોવિતાન સાવધાન પ્રધાન વિદ્વજ્જન
 દસિદાવધાના ધિગ અગુર્દશ વિદ્યારથાન શ્રી શત્રુઘ્નપતીર્થોદ્ધમોદ્ધાર પ્રતિષ્ઠા
 વિધાન લખ્મમાન યુગપ્રધાન* શ્રી જિનરાજસૂરીભિ રચ્યાંચકે સાદાણુ
 હાખ્ય સ્વભાગુરભ્યર્ચનયા ચંદ્રાર્ક ચિરં નવાનુ સિં સં. ૧૮૧૮ વર્ષે
 શાકે ૧૬૮૪ પ્રવર્તમાને જ્યેષ્ઠ સુદિ ૬ શનૌવાસરે વજ્રોદ નગર મહારે
 શ્રી શાંતિજિન પ્રાસાદાનુ સકલ પંડિત પ્રવર પંડિત શ્રી પુન્યવિજય શિ.
 રત્નવિજય ગણિ શિ. લાલવિજયેન ૧૫-૧૫ ગારીયાધર બં.

* આ કૃતિ જિનરાજચરિત્રે રચી એમ આમાં જણાવ્યું છે
 પણ ધણી પ્રતમાં 'શ્રી જિનસિંહસરિ સીમ મતિસારે' એ ૨૫૯ છે,
 વ્યારે 'શ્રી જિનરાજ વચન અનુસારે' એ શબ્દોમાંનાં જિનરાજ અમથી
 કર્ત્તવરીકે લેવાય છે એમ લાગે છે.

ધર્મઉપદેશ ગુરુમુખ્યકી સાંભલી, પાપકી વાસના બહુત ઠારી,
પર્વ પન્નૂસણિ સકલ નિજ દેસમાં, તિણિ નૃપિ જીવ હિંસા નિવારી. હી: ૪
તેહ ગુરુ હીરના શિષ્ય સોહાકર, ધર્મવિન્યાભિધા વિબુધચંદા,
તાસ શિશુ ધર્મ કહઈ ક્ષેત્ર સુવિચારએ, ભાવિ ભણતાં સુદ્ધનહર્ષવંદા.
ભણતલાં સુણતલાં પુણ્યવંદા—હીરજી. ૫

(પત્ર ૫ પ્ર. કા.)

—પંડિત શ્રી ધનહર્ષ ગણિભિ: કૃતં. સંવત ૧૭૧૮ વર્ષે આષાઠ વદિ
૮ રવિ દિને શ્રી બાઈ નાથબાઈ પકનાથ. ૬-૧૦ જૈ. એ. નં. ૧૧૫૩.

દેવકુરુક્ષેત્ર વિચાર સ્તવ

આદિ—

દૂહા.

આગમ સવિ તુઝથી હુઆ, વલી એ વેદ પુરાણ,	
દેખાવઈ સવિ અર્થ તું સહસકિરણુ નિમ ભાણ.	૧
નિનવર વિમલ મુખાંબુજિં, દીસઈ તાહરો વાસ,	
વિષ્ણુ બ્રહ્મ શંકર નમઈ, સુરનર તાહરા દાસ.	૨
તું સરસતિ અવધારજે, હું છું સયાઅયાણ,	
જં મુઝ મુખથી નીકલઈ, તં સવિ કરે પ્રમાણ.	૩

*

*

*

*

અતે—

હીરવિન્યાસરિ શિષ્ય સોહાકર, ધર્મવિન્યા મુધ ચંદ,
શિષ્ય તેહનો ઈણિપરિ જંપઈ, ધર્મ થકી આણુંદરે—
ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ ધનહર્ષ મહોદય, શિવપદ હોવઈ ધર્મિ
જનમન સકલ સમીહિત પૂગઈ, વલિ સુખ હોઈ ધર્મિરે.

—ત્રણ પાનામાં આ છે. આ અને ઉપરનું જંબુદ્વીપ વિચારસ્તવનની
લેગીપ્રત ૯ પાનાની પ્રત જૈ. એ. પાસે છે. નં. ૧૧૫૩.

(૪૬૯) મહોદરી રાવણ સંવાદ.

સેનાપુરમાં.

૨૪૦ સુધનહર્ષ (ત. હીરવિજયચરિ-ધર્મવિજય શિ.)

(૪૬૮) જંબૂદ્વીપ વિચારસ્ત. સં. ૧૬૭૭ મકરસંક્રાંતિ પોસ સુદ ૧૩

આદિ—

દાલ આસાહરી.

શ્રી જિન ચક્રવીસર્ધ પ્રણુમીનર્ધ, વલિ પ્રણુમી ગુર પાર્ધ રે,
બ્રહ્માણીનર્ધ કરીઅ વીનતી, મુઝનર્ધ તસો માર્ધ રે. ૧
જંબૂદ્વીપ વિચાર લિખેસ્યું, કિંપિ બળુવા ક્રમિરે,
યથા પ્રકારયો વીર જિણિદિ, પૂછર્ધ ગૌતમ સ્વામિરે. જં. ૨

અ તે—

સંવત સોલ સસ્યોતરર્ધએ, સકાંતિ મકરિ રવિ સંચરર્ધએ,
પોસ બહુલ રવિ તેરસિએ, બલિ દસ વાણ મૂલિં વસિએ. ૭
હોર્ધ વૃદ્ધિ જિહ્વી સદાએ, તે પોગ વૃદ્ધિ નામા તદાએ,
લિખ્યો જંબૂદીવહતણોએ, ભવિ એ વિચાર ભાવિ બણોએ. ૮
જે હોર્ધ શાસ્ત્ર વિરહ એ, પડિત તે કરયો શુદ્ધ એ,
વીનતડી અવધારયો એ, વતિ એ સ્તવન વિસ્તારયોરે. ૯
સાહ હીરણ બળુવા બણિ એ, વલિ જ્ઞાનવૃદ્ધિ બણી બણીએ,
જોડીડ ક્ષેત્ર વિચાર એ, ધારયો કઠિં જિમ હારએ. ૧૦
વિધન દરિ જાઈ સદાએ, વલિ એ બળુતાં સુખ સંપદાએ,
બહુ પ્રગટર્ધ પુણ્યનો વૃંદએ, વલિ એ બળુતાં આણુંદએ. ૧૧

દાલ ૧૩ ધન્યાસી રાગ.

હીરણ હીરણ હીરણ હીરણ હીરણ મુકુટ કેરો
શ્રી તપાગચ તે મુકુટ સમ બળુર્ધ, ઝમમર્ધ જેહ તેજિં બલેરો.

—હીરણ હીરણ એ. ૧

માત નાથી ઉઅરિ આણિથી ઉપનો, શ્રી વિનયદાનસરિ હાથિ આયો,
શુદ્ધ બણી મુકુટ મધિ તે ચાપિઉ, તે બણી મુકુટ તે બહુ સુદાયો. હી. ૨
શ્રી હુમાજિસુતનૃપો કૃષ્ણરો, તેણિ જસ કીર્તિ જિન અવણિ નિમણી,
દર્શનાર્થ સમાકારિતો યો ગુર, નિજ સગિપે બવાંબોધિતરણી. હી. ૩

અતુકમિ તપગણુ રાજ્યો મં હેમવિમલ સૂરીરાય મં	
તસ પદિ' ગુરુ દીપતો મં જગિ જસ મહિમા સવાય મં	૨૬૫
સંવત પત્રર ખ્યાસીઈ મં કીયો ક્રિયા ઉદ્ધાર મં	
દુરગતિ પડતા લોકને મં સમજાવે સુવિચાર મં	૨૬૬
આનંદવિમલ સૂરીસર મં ત્રિભુવન સુર સમાન મં	
તસ પદે ગુરુ ગાજતો મં સૂરિસર વિજયદાન મં	૨૬૭
તાસ પટોધર પરગડો મં હીરવિજયસૂરી હીર મં	
અકબર નરવર બૂઝ્યો મં વાણીમુધા રસખીર મં	૨૬૮
તસ પદાંબરદિનમણી મં શ્રી વિજયસેન સૂરીસ. મં	
વિદ્યાએ સુરગુરુ હસ્યો મં જગિ જસ અધિક જગીસ. મં	૨૬૯
મન સ્યાદ્વાદ થાપી કરી મં પામ્યો જિણે જસવાદ મળ	
અકબર ભૂપતિ દેવતાં મં ઉતાર્યા દિવનાદ મં	૨૭૦
તસ પદિ' પ્રભુ પ્રકટીઈ મં શ્રી વિજયદેવ સૂરીદ મં	
સંપ્રતિ તપગચ્છ સાગરં મં ઉગ્યો અભિનવો ચંદ મં	૨૭૧
શ્રી સહજકુશલ પંડિતવર, કુશલ દુધ જસ નામિ	
કુલટા કામતી પરિઈ ભમઈ, જસ કીરતિ હમો હામિ.	૨૭૨

દાલ ગિર્યારે ગુણુ

તાસ સીસ ગુરુ ચિર જયો, શ્રી સકલચંદ્ર ઉવજાય	
કવિકુલકમલ વિકાસવા, પ્રભુ પ્રકટયો એ દિનરાયરે.	તાસ૦ ૨૭૩
તાસ સીસ વાયકવર, શાંતિચંદ્ર ગુરુ સીસરે,	
સુરગુરુની પરિ જિણિ વિદાઈ, રાખી જગમાં લીહરે.	૨૭૪
રાય નારાયણ રાજ સભાધ, ઇડર નયર મઝારિરે	
વાદીભૂષણુ દિગપટ હતી, પામ્યો જય જય કારરે.	૨૭૫
વડ તરબર પરિ પુહવી પરગટ, બાણુધ સહુ સંસારરે	
સીસ પરંપર જેહની જાચી, શત શાખા વિસ્તાર,	૭૬
જંબુદ્વીપ ઉપાંગની, પ્રમેયરત્ન મંજૂપારે.	
વૃત્તી રચી રલીઆમણી, સકલશાસ્ત્ર શિરભૂપારે.	૭૭

અતે--

મહાસેન વદના હિમકર હરિ, વિક્રમ વૃષસંવતસરિ
 જેમ મધુ નામિં માસ કહિજઈ, તેથી ગુહ મુહ માસ લહિજઈ. ૯૩
 તિથિ સખ્યા ત્રિક વર્ગિં જાણે, યમી જનક વસિ ખાર વખાણે.
 શિતિ પદ્ધિં હિકુ યામક લહયે, સિદ્ધિયે ગને મટઈ કહયે. ૯૪
 નકપભદ્રેવ કરઈ અનુભવિં, શ્રી સેનાપુર નગરિં આવિ
 ૭૬ રચ્યો મઈ એણુઈ ટાણુઈ, ચતુર હોઈ તે તતખિણુ જાણુઈ. ૯૫
 +પુષ ૧૩

હીરવિજય સરીસર કેરો, ધર્મવિજય પુષ શિખ્ય બનેરો.
 તસ શિશુ સુધનહુઈ ઈમ કહવઈ, ધર્મયજ્ઞી સુખસંપદ લહવઈ. ૯૪
 ઈતિ શ્રી મહોદરી રાવણ સંવાદ સંપૂર્ણ. (પ્ર. કા.)
 પાછળથી માજીનમાં સુધારી મૂકેલ છે. કવિએ પોતેજ સુધારેલું
 લાગે છે.

૨૪૧ અમરચંદ્ર (ત. સહજકુશલ-સકલચંદ્ર-શાંતિચંદ્ર શિ.
 (૪૭૦) કુલધ્વજકુમાર સં. ૧૬૭૮ માધ સુદ ૧૫ રવિ સાંતલપુરમાં.
 આદિ--

જિન રામરહ ગુરપય નમી, અને છંડી વિકથા વાત
 શ્રી શ્રી કુલધ્વજ ભૂપતો, પમણીસ વર અવદાત ૧
 ભાવઈ ભવજલ જે તર્યો, ખાચ્યો શિવપુર દામ.
 તિથિ કારણુ ભાવઈ કરી, કર્યો સહુ પુણ્યકામ. ૨
 * * *

અતે--

દાલ મનમોહનજી.

શ્રી જિન વીરપરંપરા, મન મોહનમેરે અનુક્રમે હુઓ ગણુધાર, મન
 સરીસર જગચંદ હુઆ મં મહિમાનિધિ અનગાર. ૨૬૩
 વરસ આર આનિલ કરી મં તપા ઈતિ નિર્મદ સુલહ મં
 સંવત ખારપ ચ્યાસિઈ મં એ વૃત્તાંત પ્રસિદ્ધ મં ૨૬૪

૨૪૨ કર્મસિંહ—(ઉપકેશ ગ. સિદ્ધસૂરિ-દેવકલ્લોલ-પદ્મસું-
દર ગણિ-દેવસુંદર ગણિ-પુન્યદેવ શિ.)

(૪૭૨) નર્મદાસુંદરી ચોપઈ--સં. ૧૬૭૮ ચૈત્ર શુદ્ધ ૧૦ સોમ
દશાહામાં.-અમ૦

૨૪૩ લલિતકીર્તિ—(ખ૦ કીર્તિરત્ન-હર્ષવિશાલ-હર્ષધર્મ-
વિનયરંગ-લખ્મિદલ્લોલ શિં૦ જિનરાજસૂરિના વારામાં.)

(૪૭૩) અગડદત્ત મુનિરાસ ૧૬૭૯ જ્યેષ્ઠ શુ. ૧૫ રવિ. ભુજમાં

આદિ—

દ્વલ્લ.

નાભિ મહીપતિ સિરિતિલઉ, આદીસર અરિહંત

મન વચનધ કાયા કરી, પ્રણમી શ્રી ભગવંત. ૧

વચન સુધારસ વરસતી, સરસતી પ્રણમી પાય,

કાલિદાસ નર્મ તર્ક કીયઉ, મૂરપથી કવિરાય. ૨

હિતકારણ માતાપિતા, વલિ વિશેષ ગુરુરાજ

એ તીનેષ પ્રણમું સદા, સાગ્રધ વંછિત કાજ. ૩

શ્રી ગૌતમ ગણધર પ્રમુખ, નિજ તીરથ સિણગાર

સેવકનમ્ર સાંનિધિ કરમ, એ મોટઉ ઉપકાર. ૪

દ્રવ્યભાવ નિદ્રા તણ, જાણુ છતઉ પરમાદ,

અગડદત્ત ગુણુ ગાવતાં, નાંપિ દીયઉ વિપવાદ. ૫

સાધુ તણુ ગુણુ ગાવતાં, રસના હોમ પવિત્ર

નવનિધિ રિધિ સિધિ સંપદ, કવણુકારિયા પુત્ર. ૬

ભારંડ પંખીની પરમ, જે વિચરમ અણુગાર,

અગડદત્ત રિપિની પરમ, લહિરયમ સુખ અપાર. ૭

રસિકતાણુ મન રંછયઈ, સુણુતાં એહ સંબંધ

ચતુરાઈ વાધમ અધિક, ટલઈ કરમનઉ બંધ. ૮

તસ પદપદ્મસેવા રસીક, બમરતણી પરિભ્રાસક.

અમરચંદ્ર કવિ ઇમ આનંદિ, કુલધ્વજ રાસ પ્રકાસક. ૭૮

સંવત વસુમુનિ રસ શશી, મધુમાસિ સિતપદ્મરે,

પૂર્ણિમાર્તિથી રવિવારક, તુમ્હે જોઇ લેયો દશરે. ૭૯

શ્રી મગુણવિજયગણિ કવિજન કેરો, આમદ અધિકો નણીરે.

રાસ રમ્યો મઈ સાતણપુરમાં, મનમાં આનંદ આણીરે. ૨૮૦

—ઇનિ શ્રી કુલધ્વજ રાસ સિ. સકલ પં. નિત્યવિજયમણિ

શિ. ૫. અમરવિજયગણિભિઃ સ. ૧૭૬૮ વર્ષ વે. શુ. ૧૦, -૧૨-૧૭

મધમાન ૨૮૦ નં. ૭૭ દા. ૨૫ લી. મગુણવિજય માટે જુઓ ૫. ૫૧૬.

(૪૭૧) સીતાવિરહ સં. ૧૬૭૯ ખીજો આપાદ શુદ્ધ ૧૫

આદિ—

સ્વસ્તિ શ્રી લંકાપુરી, નિહાં છે વર આરામ.

રામ લિખે સીતાપ્રતિં, વિરલ લેખ અભિરામ. ૧

નામાંકિત વસી મુદ્રિકા, આપે હનુમંત સાથિ,

લેખ સહિત તું આપજો, જનકસુતાને હાથિ. ૨

x

x

x

x

અપે—

સંવત સોલસ ઉગડયાસીઈ ખીજો માસ આપાદ રે

લેખ લિખ્યો મેં પુનિમ દિવસિં ઝડપ ઉતારાવદરે. ૫૬ સુ.

વક્તા જનને મન રીઝવણું આતાને સુખકારી રે

વિરહીને મન દુખ ઓઠહવણું, લિખ્યો લેખ વિસ્તારીરે ૬૦ સુ.

અમરચંદ્ર કવિ ઈશુપરિ બોલે, નરનારી સુણો સાચોરે.

વિરહ તણા દુઃખ ટાળવા, લેખ અનોપમ વાંચોરે, સુગુણ ૬૧ સુ.

—૨—૧૪ માં.

(સહજકુશલે સિદ્ધાંત હુડી-સિદ્ધાંતશ્રુત હુડિકા નામે સારો મંથ

જૈન અંગ ઉપાંગ આદિનાં પ્રમાણો ટાંકી ભાષા મધમાં રચેલ છે અને

તેમાં તેમણે પોતાના ગુરુ તરીકે કુશલ માણિકુન્ડુ નામ આપ્યું છે.

૨૪૩ ક કલ્યાણમુનિ-(લોં. વરસિંહ-જસવંત-પકરાજ-
કૃષ્ણદાસ શિ.૦)

નેમિનાથ સ્તંભ સં. ૧૬૭૩ આસો શુ. ૬ સિદ્ધપુરમાં.

અતે--

શ્રી નેમિ જિનવર સયલ સુપકર દુખહરણ મંગલ મુદા
શ્રી રૂપ જીવજી પાટિધારક શ્રી વરસિંહજી સુવર સદા.
શ્રી વરસિંહ પાટિ શ્રી જસવંત સોભર જિંગમ તિથ્ય જાણીએ.
તાસ સીસ પવર મુનીવર શ્રીપકરાજ વપાણીએ,
તાસ પાટિ પંડિત સોભિ શ્રી કૃષ્ણદાસ મુનીસરા,
તાસ સીસ કલ્યાણ જપઈ સકલસંધ અણુદં કર્યા.
સંવત ૧૬ સોલ ત્રહુત્તરા વર્ષે આસો શુદ્ધ છઠ્ઠી સારએ,
ગુરુ સવારિ નેમ ગાઈ સિદ્ધપુર મઝારિએ.
ભાવ ભણુસંધ જેહ મુણુસંધ તે પામિ સુખ અવારએ,
કહિ મુની મન હરપ આણી સંધ જમ જમકારએ.

—લક્ષ્મ. ઋ. લપૂ. વિ. ધ. ભં.

(લઘુવરસીંગજી ૧૬૨૯ માં ગાદીએ બેઠા ને ૧૬૬૨ માં દીક્ષીમાં
સ્વર્ગસ્થ થયા તેની પાટે જસવંતજી થયા.)

૨૪૪ જિનોદયસૂરિ બીજા (અંભાવહર્ષસૂરિ-જયતિલક-
સૂરિ શિ.૦)

(૪૯૪) +હંસરાજ વચ્છરાજનો રાસ સં. ૧૬૮૦ વિજયાદશમી રવિ
આદિ—

દોહા-આશાવરી રાગ.

આદીશ્વર આદે કરી, ચહીસે જિણુચંદ,
સરસતી મન સમરૂં સદા, શ્રી જયતિલક સૂરીંદ.
સદગુરુ પય પ્રણમી કરી, પામી ગુરુ આદેશ,
પુણ્ય તથાં દ્વલ બોલયું, કહીયું હું લવલેશ.

સાહસીક સિરિસેહરહિ, જન્મ મોટા અવદાત,
એકમણા થઇ સાંભવહિ, અગડદતની વાત.

૯

x

x

x

x

અતે—

સંવત સોલ ઇગણાસી વચ્છરછરે શ્રી ભુજનવર મજારિ
જેઠ સુદિ પુનમ રસિયામણીરે દિનકર મોટો વાર
શ્રી પરતર ગઝનાયક દીપતો રે શ્રી જિનરાજ સુરોદ ૧૨ ઇમ.
તેહનઈ રાજઘ ઇણિ મુનિવર તણારે ગુણ ગાવા આણુંદ. ૧૩ ઇમ.
સકલ આચારજ માહિ દીપનો રે કીરતિરતન સરીશ,
જેહની સાધા ગઝમાહિ મહમહઈ રે પૂરઘ મનહ જગીશ. ૧૪ ઇમ.
હરપવિશાલા સુવાયક તેહનઈ રે પાટઘ ઉગેા બાણુ,
હરપધરમ વાયક વલિ તણુ તણારે સાધુમદિર ગુણુ જાણુ. ૧૫ ઇમ.
તેહનો સીસ વિનય ગુણુ આગસે રે વિમલરંગ મુનિ નાસ.
લબધિકલ્લોલ ગણિ વાયક તે સોભતારે તાસ સીસ ઉદ્ધાસ. ૧૬ ઇમ.
ઇમ લલિતકીરતિ કહઘ બવિવણુ સાંભયોરે સાધુ તણુ ગુણુ ગાઇ,
રસના કીધ પવિત્ર મઘ આપણીરે લબધિકલ્લોલ સુપમાય. ૧૭ ઇમ.
સાંભમતાં બણુતાં ગુણુ સાધુનારે, રોમ રોમ સુખ થાય,
નિતુ નિતુ રંગ વધામણા રે અવિવલ સંપદ થાય. ૧૮ ઇમ.

—સર્વ ગાથા ૩૦૩૯. શ્લોક સખ્યા ૫૦૪૩. લિખિતા પં.
બકિતવિદ્યાલેન, સાધ્વી કનકમાલા શિ. કીર્તિમાલા વાચનાર્થ. ૧૦-૧૭
મારી પાસે જૂની પ્રત છે.

—સં. સત્તરમ બાવીસા ત્રણે આવણુ શુદિ નેરસિ શુક્ર...
‘વિખ્યન’ સેવક કુર્ગસી. વિમલવર્મ સરિ બંડાર; વિમળ.

—સં. ૧૭૮૫ વર્ષે માહ માસે કૃષ્ણપક્ષે ૧૨ તિથૌ શુક્રવાસરે
નવાનગર મધ્યે લખીતં પુજ ઋષિ શ્રી પ આસકર્ણુજ તત્ શિષ્ય
શ્રી પ મેધજી તત્ શિષ્ય મુનિ કૃષ્ણજી આત્માર્થે. પાનાં ૨૩-૧૯
રાજકોટ પૂ. અપાસરો. પ્ર૦ ભીમશી માણેક.

૨૪૫ ક્રમલવિજય (ત. હીરવિજયસૂરિ-વિજયસેનસૂરિ શિ.)

(૪૭૫) દંડક સ્તવન. સં. ૧૬૩૧

(૪૭૬) સીમંધર સ્વામિ વિજ્ઞપ્તિરૂપ સ્ત. સં. ૧૬૮૨ દીવાલી
ગુરુવાર ઝાલોરમાં વિજયદેવ રાજ્યે-કુલ ૧૦૫ પદ.

(સાગર ભં. પાટણ.)

આદિ—

સ્વસ્તિ શ્રી પુઃકલવતીજી, વિજયર્થ વિજય જયવંત,

પ્રગટપુરી પુઃરિગિણીજી, જિહ્વાં વિચરર્થ ભગવંત.

સોભાગી જિન સાંભલયો સંદેશ,

હું તઉ લેખ લિખું લવલેશ.

મુઝ તુઝ આધાર જિનેશ, સાહિબજી મુણુજ્યો તુઝ સંદેશ. સો. ૧

*

*

*

*

અતે—

ઢાલ

સંવત સોલઠ ખ્યાસીઈરે, સુર ગુરુવાર પ્રસંગિ,

દીવાલી દિવસઈ લિખ્યોરે, કાગલ, કાગલ મનનઈ રંગિ.

કલશ.

સિરિ તવ ગણુ ગયણાંગણુ દિણુયર સિરિ વિજયસેણુ સૂરીણું,

સીસેણું સંયુલિહું, સહ રિસ કવિ ક્રમલવિજયેણું.

ચઉતીસાઇ સયતિહી, અઠ મહા પાડિહેર પડિયુણો,

સુરરખઅ સમવસરણો, તિહુઅણુ જલયોઆણુદો.

પુખલવર્ધઈ વિજયે, સામી પુઃરિગિણીઈ નયરીએ,

સીમંધર જિણુયદો, વિહરતો દેઉ મે ભદ્રમ.

પુણ્યે શિવસુખ સંપન્ને, પુણ્યે સંપત્તિ હોય,
રાજ ઝાદિ લીલા ધણી, પુણ્યે પામે સોય. ૩
પુણ્યે ઉત્તમ કુલ હુવે, પુણ્યે રૂપ પ્રધાન,
પુણ્યે પૂરું આઉખું, પુણ્યે જુદિ નિધાન. ૪
પુણ્ય ઉપર સુણુને કયા, સુણુતાં અચરિત સાય,
હુંસરાજ વત્સરાજ નૃપ, હુવા પુણ્ય પસાય. ૫

* * * *

અનુતે—

ખંડ ૪—ઘાઘ ૧૬ ધન્યાશી.

* * * *

શ્રી ખરતર ગન્ઠ ગુરુનિયોજ, શ્રી લાવહર્યં સુરીંદ,
ગન્ઠ ચૈરાસી પરગણેજ, સાધુ માંહે મુણીંદ. ૬
તસ પાટે મહિમાનિયોજ, શ્રી જયતિવક સરિરાય,
મહોટા મહોટા જૂપતિજ, પ્રણમે નેહના પાય. ૭
સવત સોલસ એંસીએ સમેજ, આસો શુદિ રવિવાર,
વિજયદશમીએ મયુજોજ, શ્રી સંધને સુખધાર. ૮
એહ પ્રત્યંધ સોહામણોજ, કહે શ્રી જિનોહમચરિ,
ભર્યે ગુણે શ્રવણે સુણેજ, તિણુ ધરે આણુંદ પૂર. ૯
ચાર ખંડ ચોપાર્થ કરીજ, શ્રી સંધ સુણુવાધન,
પુણ્યે શિવસુખ પામિયાજ, હુંસ અને વચ્છરાજ. ૧૦

—સર્વગાથા ૯૧૯ (પૃ. ૪૨ પ્ર. કા. લો., રત્ન, ૩. બા.)

—(લ. સં. ૧૮૭૧ ધા. મ. બ.)

—સં. ૧૭૬૫ વર્ષે મૃગસિર માસે અષ્ટમ્યા તિથૌ લિખિતં શ્રી
વિઠ્ઠલગન્ઠે શ્રી પૂજ્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી દયાસાગર સરિદ્રજ તત્ત્વ શિષ્ય
ઝાપિ શ્રી ૨૭ શ્રી રાયચદ્રજ તત્ત્વ શિષ્ય લિખીતં ચેત્ત સદારામજ
આત્માયે (ઉદયપુર ભ.)

—સ. ૧૭૫૨ ઈ. વ. ૮ ૩૨-૧૫લી; ૩૪-૧૩ તથા ૨૬-૧૬ અનંત.

૨૪૭ નારાયણ—(સમરચંદ શિ૦) રત્નસિંહ

સૂરિનાવારામાં.

(૪૭૮) અયમુક્તા કુમારરાસ. ૧૬૮૩ પોષ વદિ બુધ. કલ્પવલ્લીમાં.

આદિ—

રાગ અસાહરી.

વીર જિણુંદ નમૂં સદા મુખ સંપત્તિકારી

શ્રી જિનવાણી શારદા નિજ મનિ સંભારી. ૧

ગઢનાયક ગણી રત્નસીંહ તસ ગુણ બલિહારી,

નેમ રાજિમતીનામા લઈ સોહે બંભયારી. ૨

લઘુવય સંયમ આદરી, જેણે કીર્તિ વિસ્તારી

પ્રાતુ સમય નિત વંદીએ શુભ ગુણ ભંડારી. ૩

અમરચંદ મુનીશ્વર, ગુરૂ પર ઉપગારી

ચરિત્ર રચું હું તેહનું ચરણે ચિત્ત ધારી. ૪

અડમે અગે દેવલી ભાષે મુવિચારી

કુમરે અમ્હમતુ ગાયસુ મુણબ્યો નરનારી. ૫

x

x

x

x

અતે—

૨૧ ઢાલ છે—નાની નાની.

કલશ.

અરિહંતવાણી હૃદય આણી પૂરી ઇતિ નિજ આસ એ

શ્રી રત્નસીંહ ગણિ ગઢનાયક પાય પ્રણમી તાસ એ. ૧૩૩

સંવત સોલ ત્રિહાસીઆ વર્ષે બુધિ વદિ પોસ માસ એ

કલ્પવલ્લીમાંહિ રંગે રચ્યો મુંદર રાસ એ. ૧૩૪

ચાવા ઋષિ શિષ્ય સમરચંદ મુનિ વિમલ ગુણ આનાસ એ

તસ શિષ્ય મુનિ નારાયણ જપે ધરી મનિ હૃદાસ એ. ૧૩૫

—૮—૧૧ લીં; માણેક૦

(૪૭૯) અંતરંગ રાસ સં. ૧૬૮૩-લીં.

(૪૮૦) કુંડરિક પુંડરિક રાસ સં. ૧૬૮૩-અમ૦

—ઇતિ શ્રી સીમંધર સ્વામી લેખરૂપં સ્તવન. શિ. માંડવદુર્ગે.

૫—૧૩ આ. ૬; ૩—૧૬ આ.

ખીજ પ્રતમાં નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે:—

અતે—

સવન સોલ જ્યાસીઈ ૧૬૮૨ શ્રી જાતોર મઝારિ
 ચૈત્ર ધવલ પંચમી દિનઈ જયવત્તર ગુરવાર. ૧૦૦
 મળ મહા જંતણુ કરણિ સિદ્ધિમલ્લ બંજણુ કરિ
 વિજયસેન ગુર પદ્ધર વિજયદેવ ગુર રજિ. ૨
 વિવિદ પરિ મિં વીનગ્યો સીમંધર સવિલાસ,
 હમલવિજય કવિ ઈમ કહિ પૂર પૂરણુ આસ. ૩

—સવત ૧૬૪૪ વર્ષે માઘ સુદિ ૧૨ ગુરિ વાત્સી આંમ મંચે
 મુ. દેસવ લિપત. ગણિ શ્રી દેવવિજયજી તનુ સખિ ગણિ દીપવિજય
 વાચનાઈ (પતિ ગુણાબવિજય ભં. ઉદયપુર)

૨૪૬ રાયચંદ પહેલા—(પદ્મસાગર-ગુણસાગર શિ.)
 (૪૭૭) વિજયશેઠ વિજયાસતી રાસ. સં. ૧૬૮૨ કા. શુ. ૫.
 ગુર મોપરગઢમાં,

અતે—

મવત સોલ જ્યાસીયજ કાની સુદિ પંચમિ ગુરવાર તઓ,
 શ્રી સોપરગઢ મર્ઝ બલકે રાસ રચ્યો મન દર્પ અપાર તકે. ધ. ૮૮
 (કથસ)

મન દર્પ આંજી સરસ બાણી મીલ એમ વપાણીયો,
 બદ્ધ પાપ શઠા ગયા નાદા પુન્ય પોતઈ આણીયો
 શ્રી પદ્મસાગર પાઠિ પ્રનપઈ શ્રી ગુણસાગર પ્રજુ સદા
 રાયચંદ મુનિ તણુ પાપ પ્રજુમી રચ્યો પદ્મ ધરિ મુદા.

—વિજયધર્મ ભં.

સમકિત મિત્રજ મોહની મિથ્યા મોહની જેહ,

સાત ક્ષાયકી જે કરક, ક્ષાયક સમકિત તેહ.

૧૩

એ ક્ષાયક સમકીતથી શ્રી શ્રેણિક ભૂપાલ,

તીર્થકર પદ પાંચસઠ, લલિસિ સુખ વિશાળ.

૧૪

પદ્મનાભ ઇતિ જેહનું હોસિઈ નામ ઉદાર.

અનાગત યુવીસીઈ પ્રથમ જિજ્ઞેસર સાર.

૧૫

યુપદ રાગ ગુડી.

પ્રથમ જિજ્ઞેસર શ્રેણિક સાર, હોસઈ ભરતક્ષેત્ર મઝારિ

તેહતાણું છઈ ચરિત્ર રસાલ ભણતાં સુણતાં મંગલમાલ.

૧૬

કલિસિ કવિતા ગ્રંથાધારિ, કિંચિત નિજમતિથી વિસ્તારિ,

તે અધિકાર અછઈ જૂનૂઆ, આગઈ કવિજન મોટા હુઆ.

૧૭

તેણે રચ્યા છઈ ભલા પ્રબંધ, શ્રેણિક રાયતણા સમંધ,

તુલિ મુઝ મતિ હુઉ કોડ, શ્રોતા કોઈ મ દેયો જોડિ.

૧૮

ચુહુટઈ વેચાઈ સુખડી, જે લિઈ તસ ભાજઈ ભૂખડી,

તિમ જેણઈ શ્રેણિકનૃપ તણાં, રચ્યાં ચરિત્ર અતિ સોહામણાં.

૧૯

તેણે પુન્ય ભર્યા ભંડાર, મુઝનઈ પણ છઈ મોહ અપાર,

કોઈક શ્રોતા કલિસિઈ અશું, એહ કયાનું કારિજ કશું.

૨૦

પણિ તે જોયો હૃદય વિચારિ, પર દર્શનનાં શાસ્ત્ર ઉદાર,

સધલિ નિજ મતિનઈ અનુસારિ, કથા કેલવી કલિવિ સારી.

૨૧

ધર્મકથા સુણતાં સુખ હોય, મનસુદ્ધિઈ કવિ ભાષે સોય,

આદિઅંત સુણસઈ જે એહ, ભાવ ભેદ સર્વ લલિસિ તેહ.

૨૨

*

*

*

*

રાગ ધન્યાસી-વિરાગી ધનિધનિ રતનમુણિંદ એ ઢાલ.

શુભમતી સંજતી રત્નસીંહ ગણપતિ રતિપતિ વશિ કીયો હેવ,

ભવિક જણ રંજણ દુર્ભતિગંજણ વંદણ ગોચ નરદેવ વિ.

૬૨

(૪૮૧) શ્રેષ્ઠિક રાસ.

આદિ—

પરમ પુરુષ પ્રણમું સદા, શ્રી મહાવીર જિજ્ઞંસ,	૧
ત્રિરાશાનંદન જગગુરુ સીદ્ધારથ કુલિ ચંદ.	
પદ કલ્યાણિક જોડનાં સૈણત્યાં પાતિક જાય,	૨
વર્ધ્યવતાં ધી વિસ્તરઈ મનવહિત સુખ ચાય.	
આપાદી શુદ્ધિ છદિ દિને હસ્તોતરા નક્ષત્ર,	૩
પુંડરીક વિમાનથી સુરવર પુખ્ત પવિત્ર.	
દેવાનંદ માહણી તરત ઉચરઈ અવતાર,	૪
લીધુ ચમર જિનેશ્વરઈ સુપન લણાં દસ આર.	
ઈદ્રોદેસઈ દેવતા હરણુગમેસી નામિ,	૫
આસોવદિ તેરસિ દિને કરસંપુટ મહી સ્વામિ.	
ત્રિમલા કુખઈ જિન કબ્યા પુકુતી સયલ જગીસ,	૬
ચેત્ર શુદ્ધિ તેરસિ દિને જનમ્યા શ્રી જગદીસ.	
માગશિર વદિ દસમી તણુછ, દિવસિછે શ્રી મહાવીર;	૭
એકાકી સયમ લીક મેરતણી પરિ ધીર.	
વૈશાકી શુદ્ધિ દસમી દિનિ પામ્યા કેવલરાન,	૮
સમવસરણ સુરવર રમ્યઈ જાહડા શ્રીવર્દમાન.	
કાર્તિ વદિ પશિ જાણીછ અમાવાસા અભિરામ,	૯
સ્વાતિ તણુછ યોગઈ પ્રભુ પામ્યા અવિચલ દાંમ.	
મો પરમેશ્વરનુ મહા પ્રાપ્ત સમય અભિધાન,	૧૦
જપના પાતિક પરજલિ, વાધમ મદિમવાંન.	
તારણનામ બવદપિ બવિક પ્રતિઈ ભગવંતિ,	૧૧
શાયક મમકિન આપીડ, જે દિઈ સુખ અનંત.	
અનતાનુનથી કલ્યા આરમ્ભ જોદ કથાય,	૧૨
મળયદી એ ગતવા હમ જાણિ જિનરાય.	

અંતે—

ધન્યાસી.

શ્રી તપગઢનાયક ગુરુગિરિઆ, વિજયસેન ગણધારરે,
 સા હકમાનંદન મનમોહન, મુનિજનનો આધારરે. ૧૧૮
 તાસ વિનેય વિશુદ્ધકુલમંડન, કનકવિજય ધ્રુવિરાયરે,
 જસ અભિધાનિ જગર્થ શુભમતિ, દુર્મતિ દુરિત પદ્માધરે. ૧૧૯
 તસ પદ પંકજ મધુકર સરિયો, લલ્લી સરસતિ મુપસાયરે,
 ધમ ગુણવિજય સુકવિ મનહરણિ, કોચરના ગુણ ગાયરે, ૧૨૦
 સંવત સોલસિત્યાસી વરણે, ડીમાનપર મઝારિરે,
 આસો વદિ નુંમિએ નિરપમ, કીધડ રાસ ઉદારરે. ૧૨૧
 ભણિઈ ગણિઈ ભાવ ધરીનધ, અતિ રૂડો એ રાસરે,
 પાતકદંડ પુરાતન વિદ્યદધ, પુણ્ય પ્રકાસરે. ૧૨૨
 ઉત્તમ ગુણ ગાતોં રંગિ, રસના પાવન થાયરે,
 શુભ ભાવન આવઈ મનમાંહિં, વિધન વિલય સવિ જાધરે. ૧૨૩
 મંગલમાલા લલ્લિ વિસાલા, લહીઈ લીલા ભોગરે,
 ધટ મિલઈ વલી ફલધ મનોરથ, સિદ્ધિ સકલ સંયોગરે. ૧૨૪

—પ્ર. કા; પ્રસિદ્ધ ઐ. રા. સં. ભાગ ૧.

(૪૮૫) +વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણ સ્વાધ્યાય. મેડતામાં
 આદિ—

સરસતિ ભગવતિ ભારતીજી, ભગતિ ધરી મનિ માય,
 પાય નમી નિજગુરુ તણાજી, થુણુરથું તપગચ્છરાય;
 જયંકર જેસંગજી ગુરુરાય, નામિ નવનિધિ પામિધજી,
 દર્શનિ દારિદ્ર જાય, જયંકર જેસંગજી ગુરુરાય.

*

*

*

*

અંતે—

સધલા પંડિત માંહિ વડો, શ્રી કમલવિજય ગુરુસીંહ,
 તાસ સીસ વિદ્યાવિજય, સુવિહિત પંડિત લીહારે. ગુરુ ૦ ૫૧
 વીર હીર દુધ દીપતા, મેડતા નગર મઝાર,
 તસ પસાય પામી કરી, ગાયો એ ગણધારરે. ગુરુ ૦ ૫૨

કાવિદ કનકવિજયતણાં, પ્રણુમી પદ અરવિદં,	
ગણિ ગુણવિજય બણિ મુદ્ધ, પામીયે પરમાનંદ.	૨૭૩
ગિરઆ અંથ નિહાળતાં, દીકા જિમ સંજધે,	
રાસ રચ્યઉ એ રંગભરિ, ગધુ રચઉ બધે.	૨૭૪.
સંવન સોલસિત્યાસીધ, આસો મહીનઈ એક,	
નવ દિવસે રચના કરી, ડીસઘ આંણુનિહ.	૨૭૫
નર હુસી હરના ધણી, સગલ દિવસે દીજેહ,	
બણો ગણો સહુ સાંમસો, તોય ધરીનઈ તેહ.	૨૭૬

—ઇતિ શ્રી કાશી દેશાધીય શ્રી જ્યયંત્ર રાસ.

(પ્ર. કા.)

(૪૮૪) +કોચર વ્યવહારી રાસ સં. ૧૬૮૩ (૭) આસો વ. ૪
ડીસામાં.

આદિ—

પંડિત કનકવિજય તણા, પ્રેમિં પ્રણુમી પાપ,	
કવિ ગુણવિજય કહઈ મુદ્ધ, મુઝનિ હરખં ન માપ.	૧
જલદ અતિધણો ઉપનક, મુણ્યો સહુ નરનારિ,	
રાસ રચઉ કોચરતગુહ, કરણાનઈ અધિકારી.	૨
વિશ્વાનંદી બ્રહ્મધૂ, કવિજન કરી માપ,	
બ્રહ્માણી વાગીસરી, નવરંગી નિરમાપ.	૩
ગદકિરણ પરિંચાહીઈ, અદ્ભુત ઉજ્જલ અંગ,	
ભયઉ જેહનઈ હંસે ભલ, બાહન વિમલવિહંગ.	૪
તે સરસતિ સમરી કરી, સદ્યુરનઈ આધારિ,	
ગુણ ગાઉ કોચર તણા, કાંધી જેણ અમારિ.	૫
તપગચ્છપતિ ગૌતમ અવતાર, મુખતિસણુ શુભતિદ્યતાર,	
વાસન ગુણમણિ કેરહ હાટ, તપતિ નમઈ ચક્રપનમહ પાટિ.	૬

*

*

*

*

રતનાગર ઋષિરાય સુંદર ભુવનભુપણ સ્વામિ,
 યુગપ્રધાન જગિ દીપતા, સુપ લહીધરે સહિ ગુરજનિ નામધ. ૩૮
 નેમ યદુપતિ જમલિ દુષ્કર મહાવ્રત ઘાટ,
 શ્રી સદ્ગુરુ સુપસાહસિધ, મિ રચીઉ રે પંડ બીજુ સારરિ. ૩૯
 સાસન સોહકર સમરચંદ મુનીવરા, ધર્મધોરધર ધીર,
 અતિ ઉદાર સહિક ગુણુ તેહને નિતિ નિતિ મર કવી મનકીર. ૪૦
 તસ શિષ્ય ઋપિ નારાયણ હરપસુ, ઇમ ભણિ વચન રસાલ,
 જેહ ભાવિ ભણુઈ મોદ આણી, તેહનધ મંગલમાલ. ૪૧

—ધતિ શ્રેણિક ખંડ બીજઉ સં. પદનાર્ય શ્રીમાલી જ્ઞાતી સાહા
 શ્રી ૫ નાવા ધરે ભાર્યાબાઈ પૂજનો બેટઉ શ્રી શ્રી ૫ આણુંદંત્રી
 બહિન આર્યા શ્રી ૫ સોભાં લિખતં. ધોલકધ વાસ્તવ્ય પોરવાડ જ્ઞાતી
 વડી શાપાયા પા. ઋક્ષિ શ્રી ૫ દેવરાજ સુત વિમલદાસ સંવત્ ૧૭૦૯
 વર્ષે ફાગુણ વદિ ૧૧ સોમે પૂરં કીધૂ છધ. ૩૪—૧૭ આ. ક.

૨૪૮ ગુણવિજય પહેલા(ત. વિજયસેનસૂરિ-કનકવિજયશિ.

(૪૮૨) પ્રિયંકરનૃપ ચોપઈ—સં. ૧૬૭૮ પાનાં ૧૫ અમ.

(૪૮૩) જયચંદ્ર (જયતચંદ્ર) રાસ. સં. ૧૬૮૩ (૭) આસો શુ.
 ૯ હીસામાં.

આદિ—

દૂહા.

બ્રહ્મસુતા ભલ ભગવતી, બ્રહ્માણી ભખ્યાત,
 કવિજનની જનની નમેઉં, નિર્મલ જસ અવદાત. ૧
 ઉતપતિ નૈપધકાવની, વિગતિં સયલ કહેસિ,
 નૃપ જયંતચંદ્રહ તણુઉ; સરસ પ્રબંધ રચેસિ. ૨

અતે—

શ્રી તપગચ્છનો રાજગો, વિજયસેન સૂરિંદ,
 વિજયદેવ સૂરીસર, વિજયસિંહ મુનિચંદ.

તાસપદ દ્વયદ સમુદયુષ્ય નિર્મલા વદતાં પાતિક જાણ,
 મદગણ નક્ષત્ર પરિવારિ જિમ ઉકુપતિ સોદએ તિમ મધિરાય.
 વિ. ૮૬૩

સાસન સોદકર સમરચદ મુનિવરા ધર્મધારધરા ધીર,
 અતિહિ ઉદાર સદ્ધિકાર ગુણુ તેહને નિતિ રમઈ કવિ મનડીર વિ. ૮૬૪
 તાસ શિખ્ય ઝાપિ નારાયણુ હરખે છમ બણુઈ વચન રસાત્ત,
 જોદ ભાવિઈ બણુઈ મોદ આણી સુણુઈ, તેહનઈ મંગલમાલ વિ. ૮૬૫
 ખડ પદિલા તણી રંમ આણી બણી, ઉગણુઆલીસમી દાલ,
 દ્વિતીય ખડઈ એદજણા તણી ભાખણું સરસ કથા સુવિશાલ. વિ. ૮૬૬
 સુપઈ.

શ્રેણિક અમયકુમાર ચરિત્ર, બણુતાં સુણુતાં અતિહિ પવિત્ર,
 મુનિ નારાયણુ કહિ શુભવાણિ, પ્રથમ સંપૂર્ણ જાણિ. ૮૬૭
 —છતિ શ્રી શ્રેણિકકુમાર ચરિત્રે પ્રથમ ખંડ સનાત.

હાલ.

શ્રી જિનનાયક ભાવણુ વદુ હું જગદાધાર,
 વર્દમાન સ્વામી જયુ સેવક જનહિતકાર. ૧
 ગઠનાયક ગુણુ આગલા રેતનાગર મધિરાજ,
 યમલકમલ પદ તેહના પ્રણુમુ પ્રેમઈ આજ. ૨
 શ્રી શ્રેણિક મહિપતિની કથાનઘ વિષદ સાર,
 દ્વિતીયખંડ રચુ હવઈ સદશરનઘ આધાર. ૩
 સમરચદ ઝાપિ નિતિ નચુ સયમ સુખદાતાર,
 તાસ પ્રસાદઈ વર્ણુતુ સરસ કથા સુવિચાર. ૪

*

*

*

અતે—

૫૮ મી દાલ.

આશવનમી દાલ સુદર, રામ ધન્યારી સાર,
 બણુ ગુણુ સદ સાંભણુ, તિમ યુગઈ રે બચુ ધર્મચક્રારકિ ધન્ય. ૩૭

અંતે—

ધન્યાસી.

શ્રી તપગછનાયક ગુરુગિરિઆ, વિજયસેન ગણધારે,
સા હકમાનંદન મનમોહન, મુનિગ્ગનતો આધારે. ૧૧૮
તાસ વિનેય વિષ્ણુકુલમંડન, કનકવિજય કવિરાયે,
જસ અભિધાનિ જગર્થ શુભમતિ, દુર્મતિ કુરિત પલાધરે. ૧૧૯
તસ પદ પંકજ મધુકર સરિષો, લહી સરસતિ સુપસાયરે,
ધમ ગુણવિજય સુકવિ મનહરપિં, કોચરના ગુણ ગાયરે, ૧૨૦
સંવત સોલસિત્યાસી વરષે, ડીસાનયર મઝારિરે,
આસો વદિ તુંમિએ નિરૂપમ, કીધઉ રાસ ઉદારે. ૧૨૧
ભણિઈ ગણિઈ ભાવ ધરીનધ, અતિ રૂડો એ રાસરે,
પાતકઘંટ પુરાતન વિઘટ્ઠ, પુણ્ય પ્રકાસરે. ૧૨૨
ઉત્તમ ગુણુ ગાતોં રંગિ, રસના પાવન ચાયરે,
શુભ ભાવન આવઈ મનમાંહિં, વિધન વિલય સવિ જાધરે. ૧૨૩
મંગલમાલા લચ્છિ વિસાલા, લહીઈ લીલા ભોગરે,
ધટ મિલઈ વલી ફલધ મનોરથ, સિદ્ધિ સકલ સંયોગરે. ૧૨૪

—પ્ર. કા; પ્રસિદ્ધ એ. રા. સં. ભાગ ૧.

(૪૮૫) +વિજયસેનસૂરિ નિર્વાણ સ્વાધ્યાય. મેડતામાં
આદિ—

સરસતિ ભગવતિ ભારતીજી, ભગતિ ધરી મનિ માય,
પાય નમી નિજગુરુ તણાજી, શુણુચું તપગચ્છરાય;
જયંકર જેસંગજી ગુરુરાય, નામિ નવનિધિ પામિધજી,
દર્શનિ દારિદ્ર જય, જયંકર જેસંગજી ગુરુરાય.

*

*

*

*

અંતે—

સધલા પંડિત માંહિ વડો, શ્રી કમલવિજય ગુરુસીંહ,
તાસ સીસ વિદ્યાવિજય, સુવિહિત પંડિત લીહારે.
વીર હીર દુધ દીપતા, મેડતા નગર મઝાર,
તસ પસાય પામી કરી, ગાયો એ ગણધારે.

ગુરુ ૦ ૫૧

ગુરુ ૦ ૫૨

કોવિદ કનકવિજયતણાં, પ્રણુમી પદ અરવિંદ,	
ગણિ ગુણવિજય બણિ મુદ્ધ, પામીયે પરમાનંદ.	૨૭૩
ગિરઆ ગ્રંથ નિહાળતાં, દીકો જિમ સંબધ,	
રાસ રચ્યઉ એ રંગભરિ, ખેલુ રચઉ બધ.	૨૭૪.
સંવત સોલસિત્યાસીર્ધ, આસો મહોનર્ધ એહ,	
નવ કિવસે રચના કરી, ડીસઇ આંણીનેહ.	૨૭૫
નર હુસી હરના ધણી, સખલ દિવનો દીજેહ,	
બણો ગણો સહુ સાંભણો, તેણ ધરીનર્ધ તેહ.	૨૭૬

—ઇતિ શ્રી કાશી દેશાધીશ શ્રી જ્યયંદ્ર રાસ.

(મ. કા.)

(૪૮૪) +કોચર વ્યવહારી રાસ સં. ૧૬૮૩ (૭) આસો વ. ૯
ડીસામાં.

આદિ—

પંડિત કનકવિજય તણા, ગ્રેમિં પ્રણુમી પાય,	
કવિ ગુણવિજય કહર્ધ મુદ્ધ, મુઝનિ હરણ ન માય.	૧
જિલટ અતિધણો ઉપનક, મુણયો સહુ નરનારિ,	
રાસ રચઉ કોચરતણુઉ, કરણાનર્ધ અધિકારી.	૨
વિશ્વાનંદો ખહાધુ, કવિજન કેરી માય,	
ખહાણી વાગીસરી, નવરંગી નિરમાય.	૩
ગંધકરણ પરિઆહીર્ધ, અદ્યુત ઉજ્જસ અંમ,	
ભયઉ જેહનર્ધ હંસ ભલ, જાહન વિમલવિહંગ.	૪
તે સરસતિ સમરી કરી, સદ્યુરનર્ધ આધારિ,	
ગુણ ગાઉ કોચર તણા, કાંધી જેણ અમારિ.	૫
તપગચપતિ ગોાનમ અવતાર, મુખતિસણુ મુખમતિઘતાર,	
વાસન ગુણમણિ કેરક હાટ, નપતિ નમર્ધ ચક્રપનમધ પાટિ.	૬

માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વાદશી તિથૌ રવિવાસરે મીમયનગરે લિપીકૃતં પીતાંબર
શ્રી મહારાજધિરાજ રાણા શ્રી અમરસીંધરાજ્યૈઃ—ઉદયપુરં ભં.

૨૫૦ સહજકીર્તિ (ખ૦ ક્ષેમશાખા જિનસાગર-રત્નસાર-
રત્નહર્ષ-હેમનંદન શિ૦)

(૪૮૭) શત્રુંજય માહાત્મ્ય રાસ. સં. ૧૬૮૪ આસણિકોટમાં
અંતે—

શ્રી ખરતરગહસૂરિ જિણેસર, વીરપાટ દીપાવર્ધ,
ખરતર ગિરદ લહિઉ ગુણસાયઘ, જસકપૂર મહકાવધરે. ૬૯
અનુક્રમિ તસુ પાટર્ધ જસ ખાટયઉ, જુગપ્રધાન ગુણુઆવધ,
શ્રી જિનચંદ્ર સૂરીસર સદગુર, નામ મંત્ર જસુ ધ્યાવધરે. ૭૦
શ્રી જિનસિંહ સિંહ જિમ દિપ્યઉ, તસુ પાટર્ધ ચિત લાવધ,
અકખરસાહિ સભામન રંજ, જલનિધિ મીન છુડાવધરે. ૭૧
વિજયમાન ગુણુ જાણુ ભટારક શ્રી જિનરાજ સુહાવધ,
વિદ્યાખલ અતિસય ખલ સખલઉ, સહુનર્ધ આણુ મનાવધરે. ૭૨
આચારિજપદ ધાર અમૃતરસ, મીઠાં વચન સુણાવધ,
શ્રી જિનસાગર સાગર જિમ નિજ, ગુણુ ગંભીર ગવાવધરે. ૭૩
ષેમ સાખ દિનદિન ઉદયવંતા, મહિમા અધિક વધાવધ,
રતનસાર વાયક ગુણુનિધિ ગુર, અતિસય અધિક જણાવધરે. ૭૪
રતનહરપનાયક હેમનંદન, સીસ ભગતિ ચિત દાવધ,
સહજકીર્તિવાયક વિમલાયલ, ગિરિવર એમ મહાવધરે. ૭૫
સંવત સોલ ચરિરાસી વરસર્ધ, શ્રી નમિનાથ પ્રભાવધ,
આસણિકોટ શ્રાવક બહુ સુખીયા, ધરમર્ધ ચિત લંગાવધરે. ૭૬
વાયાસૂર અધિક ગુણુવંતા, ધરમપક્ષ સમજાવધ,
અધિક આનંદ અધિક રંગરતીયાં, શ્રી જિન ધરમ વધાવધરે. ૭૭
છેઠ ખંડર્ધ દાલ એ દશમી, પુણ્ય કૃષ્ણહો પાવધ,
સહજકીર્તિ પુંડરીક મધુરસ, ગુણુજલધર વરસાવધરે. વિં ૭૮

અક્ષર જાણી દાલજ જાણી, રાગજ જાણી એક,
પાયાં આગે વાંચતાં રે, ઉપજિસિ અતિનેહ.

૫૮

જનમલગિ સાપરનો જલ ગણે, જન લગિ સુરજયંદ,
કેશરાજ કહે તજ લગએ, અંચ કરો આનંદ.

૫૯

કથરા.

હમ રામ લક્ષ્મણ અતે રાવણ, સતી સીતાની ચિરી,
કહી બાપી ચરિત સાખી વચન રચના કરી ખરી,
સંધ રંગ વિનોદ વક્તા અને શ્રોતા સુખ બણી,
કેશરાજ મુનીંદ જપે સદા હરખ વધામણી.

૧

—સ. સં. ૧૯૪૨ વૈશાખ શુ. ૯ વદવાણુ ઉપાધ્યાય નારણુ
જેશરામ લખાવીતં મુનિ માણુકયંદણુ આત્મ પઠનાથ આમાં ઉપરની
પ્રશસ્તિની કડી ૫૦ થી ૫૩ મી નથી. ૫૪-૫૬-૨૧ ધો. સ. જ.
બીજી ત્યાની ૫૪ ૧૧૬ પં. ૧૪ આમાં પણ તેમજ છે. સ. સં.
૧૯૫૬ જેઠ શુ. ૬ પુષ્પ લ. ભાવસાર પીતાંબર હરી રહેવાસી ગોઝલના.

(પ્રસિદ્ધ થયુ છે—આનંદકાવ્ય મહોદધિ શ્રીકૃતિક ૨ જી).

[આ કવિના ગુરુ ગુણસાગરે સાંતિજિન વિનતિ૩૫ હં ૨૧
કડીનો ૨૨થો છે કે જેની આદિ

શારદામાય નયુ સિરનામિ, હું માડં ત્રિમુવનકે સ્વામી, છે અને
અતે એમ છેકે.

પદ્મસાગર ગુરરાજ પમાયા, શ્રી ગુણસાગર કે મન બાયા.

નરનારી જે ચિતે આવે, તે મનોવાંછિત નિશ્ચે પારે. ૨૧

આ સતવન જૈનપ્રભોષમાં તથા અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ થયું છે.

—જાતમ પદ્મજ બાધાવખેષના અતે જળ્યાવેષ છેકે સંવત્ ૧૭૬૩
જો શ્રી વિગ્ન-જે શ્રી ભગ્નરિક શ્રી પૂજ્ય શ્રી મુમતિસાગરસરિજ તત્
જિવ કરિશો વીરચદ્વજ, કરિશો બવાનીચસજ કરિશો બાસચંદ્વજ
.. જિવ કરિશો ચગુરાજ તત્ સિખ કરિશો મયાચંદ્વજ. આસોજ

મોક્ષ પંથનો સાંખજો, સન્નતન ઇવનો સાર.	૭.
વીસમા યાનક બસો, ખેમ કુશલકો દામ,	૮
ખીજ ધર્મતરવર તરો, શી રામચંદ્રનું નામ.	૯
લક્ષ્મણ રાવણ રાણ્યા, તીર્થકર પદ પાપ	૧૦
મુગતિપુરી નાથ યાવર્ય, અક્ષત જગતકા રાય.	૧૧
સત્યવતી સાચી સતી, શીતતાણી અવદાત.	૧૨
સ્વર્ગે પોહુંતી બારમે, વસુધામે વિખ્યાત.	૧૩

*

*

*

*

અતે—

દાસ ૧૨

સંવત સોલે ત્રાસીયેરે, આછો આસ માસ,	૪૯
તિથિ તેરસી અંતરપુરમાંદિ, આણી અતિલિ ઉદ્દાસ.	૫૦
વિજયગચ્છ ગચ્છનાયક ગિરિયો, ગોપમનો અવતાર,	૫૧
વિજયવંત વિજય ઝપિરાજ, કીયો ધર્મ ઉદાર,	૫૨
ધર્મમુનિ ધર્મજનો ઘેરી, ધર્મતણો બંડાર,	૫૩
ખિમા દયાશુભ દેરા નાયક, સાગરખેમ ઉદાર.	૫૪
શ્રીગુર પદ્મ મુનીશ્વર મોટો, મોટો જલનો વંશ,	૫૫
ચક્રરાસી ગચ્છમાંદિ જાણીતો, પ્રગટપણે પરશંસ.	૫૬
તસ પાટોધર ગુણ કી ગાને, ગુણસાગર ગુણવંત,	૫૭
કડસુતન કલપતક કલિમે, સુરિ શિરોમણિ સંત.	૫૮
એ ગુરદેવ તણે મુપસાયે, કીધી રચના જાણ,	૫૯
અંધગુણે ગિરિમેર સરીખો નવરસમાંદિ વખાણ.	૬૦
એવં બાસદિ દાલ સુધારી, વચન રચન સુવિશાલ,	૬૧
રામ યશોરે રસાયણ નામા, અંધ રચિઓ સુરસાલ.	૬૨
કવિજનનો કરજોડિને, પંડિતસું અરદાસ,	૬૩
પાંચો આગે વાચેવોળે, દુવે રાગ અબ્યાસ.	૬૪
અક્ષર ભાંગે દાલજ ભાંગે, રાગજ ભાંગે સોધ,	૬૫
વાંચતાંરે વચનને ભાંગે, રમ નહી ઉપજે કોધ.	૬૬

કવચ.

ધમ ગુણ્યો ગણધર સાધુસિધુર, ભૂવનગધુર ગુણધરો
 શ્રી વિજયસેન સર્ગિદ સુંદર, સકલ સંઘ સુહર્કરો.
 તસ પદ ભૂપણુ દક્ષિત દૂપણુ, વિજયદેવ દિવામણી,
 ગુણુવિજય પંડિત મમ પયંપઠ, ચિરતપો તપમજ્જણી. ૫૩

—૫૩ દ્રુકે છે. પ્ર. જૈ. ઐ. ગૂર્જરકાવ્ય સંચય, તથા ઐ.
 સત્રાપમાણા ભાગ ૧.

૨૪૯ કેશરાજ (વિજયગચ્છ—વિજયઋષિ—ધર્મદાસ—દામા-
 સાગર—પદ્મસાગર—ગુણસાગર શિ.)

(૪૮૬) +રામચરિતસાયન રાસ સં. ૧૯૮૩ આસો શુ. ૧૩
 અંતરપુરમાં.

આદિ—

વેળાવલ રામ—દ્વદ્વા.

શ્રી મુનિસુત્રન સ્વામીજી, ત્રિભુવનતારણુ દેવ,
 તીર્થકર પ્રભુ વીરમા, સુરનર મારે સેવ. ૧
 પુત્ર મુમિત્ર નરિદનો, પદ્માદેવી તસ માય,
 જનમભોમિ જિનવરતણી, રાજગૃહી કહિવાય. ૨
 અવનરિયા હરિવંશમે, હરિ સામવિયા સાર,
 કમ્યામુક પાંચે બલાં, નામ સદા જલકાર. ૩
 ચરણકમળ તેદના નખી, રામ મુવદ્ધમણુરાય,
 સીના ૩ રાવણુજો, ચરિત રચુ મુખદાય. ૪
 મુખદાજ સદુ બોકને, 'રામકયા અભિરામ,
 ત્રવણુ તુજાંત મરે મદી, મનના વાંછિત કામ. ૫
 'રા' ઉચ્ચરનાં મુખયત્રી, પાપ પુણાજી જાપ,
 મનિ હિરી આવે તેદણી, 'મ' મો કમ્પત્રી થાપ. ૬
 પાવનમે પાવન મદા, કલિમજ્જદરણુ અપાર.

માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વાદશી તિથૌ રવિવાસરે મીમયનગરે લિપીકૃતં પીતાંબર
શ્રી મહારાજધિરાજ રાણા શ્રી અમરસીંધરાજ્યૈઃ—ઉદયપુર ભં.

૨૫૦ સહજકીર્તિ (ખ૦ ક્ષેમશાખા જિનસાગર-રત્નસાર—
રત્નહર્ષ-હેમનંદન શિ૦)

(૪૮૭) શત્રુંજય માહાત્મ્ય રાસ. સં. ૧૬૮૪ આસણિકોટમાં
અંતે—

શ્રી ખરતરગણસૂરિ જિણેસર, વીરપાટ દીપાવધ,
ખરતર મિરદ લલિત ગુણસાયધ, જસકપૂર મહાવધરે. ૬૯
અનુક્રમિ તસુ પાટધ જસ ખાટયઉ, જુગપ્રધાન ગુણ્યાવધ,
શ્રી જિનચંદ્ર સૂરીસર સદગુર, નામ મંત્ર જસુ ધ્યાવધરે. ૭૦
શ્રી જિનસિંહ સિંહ જિમ દિખઉ, તસુ પાટધ ચિત લાવધ,
અકખરસાહિ સભામન રંજી, જલનિધિ મીન છુડાવધરે. ૭૧
વિજયમાન ગુણુ જાણુ ભટારક શ્રી જિનરાજ સુહાવધ,
વિદ્યાબલ અતિસય બલ સખલઉ, સહુનર્ધ આણુ મનાવધરે. ૭૨
આચારિજપદ ધાર અમૃતરસ, મીઠાં વચન સુણાવધ,
શ્રી જિનસાગર સાગર જિમ નિજ, ગુણુ ગંભીર ગવાવધરે. ૭૩
ષેમ સાખ દિનદિન ઉદયવંતા, મહિમા અધિક વધાવધ,
રત્નસાર વાયક ગુણુનિધિ ગુર, અતિસય અધિક જણાવધરે. ૭૪
રત્નહરષવાયક હેમનંદન, સીસ ભગતિ ચિત દાવધ,
સહજકીર્તિવાયક વિમલાયલ, ગિરિવર એમ મદ્દાવધરે. ૭૫
સંવત સોલ ચંદ્રિરાસી વરસધ, શ્રી નમિનાથ પ્રભાવધ,
આસણિકોટ આવક બહુ સુખીયા, ધરમર્ધ ચિત લગાવધરે. ૭૬
વાયાસર અધિક ગુણુવંતા, ધરમપક્ષ સમઝાવધ,
અધિક આનંદ અધિક રંગરતીયાં, શ્રી જિન ધરમ વધાવધરે. ૭૭
છઠેધ ખંડધ દાલ એ દશમી, પુણ્ય રૂપહો પાવધ,
સહજકીર્તિ પુંડરીક મધુરસ, ગુણુજલધરે વરસાવધરે. વિં ૭૮

કવચ.

ધમ યુગ્યો ગણધર સાધુસિધુર, ભૂવનમધુર ગુણધરો
 શ્રી વિજયસેન સર્ગિદ સુંદર, સકલ સંધ સુહકરો.
 તસ પદ ભૂપણુ દલિત દ્વપણુ, વિજયદેવ દિવામણી,
 ગુણુવિજય પડિત નમ પયપદ, ચિરતપો તપમજ્જણી.

૫૧

—૫૩ ટૂંક છે. પ્ર. જૈ. ઐ. ગૂર્જરકાવ્ય સંઘ, તથા ઐ.
 સત્રાયમાલા ભાગ ૧.

૨૪૯ કેશરાજ (વિજયમન્દ—વિજયઋષિ—ધર્મદાસ—કમા-
 સાગર—પદસાગર—ગુણસાગર શિ૦)

(૪૮૬) +રામયશોરસાયન રાસ સં. ૧૬૮૩ આસો શુ. ૧૩
 અંતરપુરમાં..

આદિ—

વેલાવલ રાગ—દ્વહા.

શ્રી મુનિમુવત સ્વામીજી, ત્રિભુવનતારણુ દેવ,
 તીર્થકર પ્રણુ વીરમા, મુરનર સારે સેવ.
 પુત્ર મુનિત નરિંદનો, પદ્માદેવી તસ માય,
 જનમમેામિ જિનવરતણી, રાજગૃહી કહિવાય.
 અવતરિયા હરિવંદમે, હરિ સાયવિયા સાર,
 કમ્પાણુક પાંચે બલાં, નામ સદા જયકાર.
 ચરણુકમળ તેહના નમી, રામ મુવદમણુરાય,
 સીતા ને રાવણુતણે, ચરિત રચું સુખદાય.
 સુખદાઇ સહુ લોકને, 'રામકયા અભિરામ,
 ત્રવણુ સુણુંત સરે સહી, મનના વંછિત કામ.
 'રા' ઉચ્ચરતાં મુખયકી, પાપ પુલાઇ જાય,
 મતિ ફિરી આવે તેહથી, 'મ' મો કમાડી ચાય.
 પાવનમેં પાવન મહા, કલિમયદરણુ અપાર.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

માસે કૃષ્ણપક્ષે દ્વાદશી તિથૌ રવિવાસરે મીમંચનગરે લિપીકૃતં પીતાંબર
શ્રી મહારાજધિરાજ રાણા શ્રી અમરસીંધરાજ્યૈઃ—ઉદયપુર ભં.

૨૫૦ સહજકીર્તિ (ખ૦ ક્ષેમશાખા જિનસાગર-રત્નસાર—
રત્નહર્ષ-હેમનંદન શિ૦)

(૪૮૭) શાસ્ત્રજય માહાત્મ્ય રાસ. સં. ૧૬૮૪ આસણિકાટમાં
અંતે—

શ્રી ખરતરગાઝસૂરિ જિજ્ઞેસર, વીરપાટ દીપાવર્ધ,
ખરતર ગિરંદ લલિત ગુણસાયધ, જસકપૂર મહાવધરે. ૬૯
અનુક્રમિ તસુ પાટર્ધ જસ ખાટયઉ, જુગપ્રધાન ગુણ્યાવધ,
શ્રી જિનચંદ્ર સૂરીસર સદગુર, નામ મંત્ર જસુ ધ્યાવધરે. ૭૦
શ્રી જિનસિંહ સિંહ જિમ દિપ્યઉ, તસુ પાટર્ધ ચિત લાવધ,
અકબરસાહિ સભામન રંજ, જલનિધિ મીન છુડાવધરે. ૭૧
વિજયમાન ગુણુ જાણુ ભટારક શ્રી જિનરાજ સુહાવધ,
વિદ્યાખલ અતિસય ખલ સખલઉ, સહુનર્ધ આણુ મનાવધરે. ૭૨
આચારિજપદ ધાર અમૃતરસ, મીઠાં વચન મુણાવધ,
શ્રી જિનસાગર સાગર જિમ નિજ, ગુણુ ગંભીર ગવાવધરે. ૭૩
ષેમ સાખ દિનદિન ઉદયવંતા, મહિમા અધિક વધાવધ,
રત્નસાર વાયક ગુણુનિધિ ગુર, અતિસય અધિક જણાવધરે. ૭૪
રત્નહરપવાયક હેમનંદન, સીસ ભગતિ ચિત ઠાવધ,
સહજકીરતિવાયક વિમલાચલ, ગિરિવર એમ મહાવધરે. ૭૫
સંવત સોલ ચઉરાસી વરસર્ધ, શ્રી નમિનાથ પ્રભાવધ,
આસણિકાટ આવક બહુ સુખીયા, ધરમર્ધ ચિત લગાવધરે. ૭૬
વાચાસૂર અધિક ગુણુવંતા, ધરમપક્ષ સમઝાવધ,
અધિક આનંદ અધિક રંગરતીયાં, શ્રી જિન ધરમ વધાવધરે. ૭૭
છઠેઠ ખંડેઠ દાલ એ દશમી, પુણ્ય રંખહો પાવધ,
સહજકીરતિ પુંડરીક મધુરસ, ગુણુજલધર વરસાવધરે. વિ૦ ૭૮

અક્ષર ભણી દાલજ ભણી, રાગજ ભણી એક,
પાયાં આગે વાંચતાં રે, ઉપજિસિ અતિનેહ.
જગજગિ સાપરનો જલ ગાજે, જગ લગિ સુરજયંદ,
કેશરાજ કહે તમ લગએ, અંચ કરો આનંદ.

૫૮

૫૯

કલય.

ધમ રામ લક્ષ્મણ અતે રાવણ, સતી સીતાની ચિરી,
કહી ભાખી ચરિત સાખી વચન રચના કરી ખરી,
સંધ રંગ વિનોદ વક્તા અને ગ્રાતા સુખ ભણી,
કેશરાજ મુનીંદ જ પે સદા હરખ વધામણી.

૧

—સ. સં. ૧૯૪૨ વૈશાખ સુ. ૬ વડવાણ ઉપાધ્યાય નારણજી
જેશરામ લખાવીતં મુનિ માણકચંદજી આત્મ પઠનાર્થ આમાં ઉપરની
પ્રશસ્તિની કડી ૫૦ થી ૫૩ મી નથી. પત્ર-૫૬-૨૧ ધો. સ. ભં.
ખીજી ત્યાંની પત્ર ૧૧૬ પં. ૧૪ આમાં પણ તેમજ, છે. સ. સં.
૧૯૫૬ જોડ સુ. ૬ પુષ્ક લ. ભાવસાર પીતાંબર હરી રહેવાસી ગોંડમના.

(પ્રસિદ્ધ થયું છે—આનંદજી મહોદધિ, ઐકતિક ૨ જુલું).

[આ કવિના ગુરુ ગુણસાગરે શાંતિજિન વિનતિરૂપ છંદ ૨૧
કડીનો રચ્યો છે કે જેની આદિ

શારદામાય નમું શિરનાભિ, હું ગાઈં ત્રિભુવનકા સ્વામી, છે અને
અતે એમ છેકે.

પદ્મસાગર ગુરરાજ પસાયા, શ્રી ગુણસાગર કે મન ભાયા.

નરનારી જે ચિતેં આવે, તે મનોવાંછિત નિઝેં પાવેં. ૨૧

આ સ્તવન જૈનપ્રભોધમાં તથા અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ થયું છે.

—ગૌતમ પૃથ્વી બાલાવબોધના ચાતે જણ્યુવેલ છેકે સંવત્ ૧૭૬૩
વર્ષે શ્રી વિજેશ્વરે શ્રી ભદ્રારિક શ્રી પૂજ્ય શ્રી સુમતિસાગરચરિત તન
શિષ્ય ઋષિશ્રી વીરચંદજી, ઋષિશ્રી ભવાનીદાસજી ઋષિશ્રી બાલચંદજી
તન શિષ્ય ઋષિશ્રી ચતુરાજી તન શિષ્ય ઋષિશ્રી મયાચંદજી. આસોજ

શાંતિ જિનેસર સોલમઈ, ગરભ થિકી કરી શાંતિ

મારી નિવારી દેસથી, પસરી ધરિ ધરિ શાંતિ.

યદુનંદન જગમાં જયો, બ્રહ્માચારિ શણગાર,

નામિ નવનિધિ સંપજઈ, ધન ધન નેમિકુમાર.

x

x

x

x

અતે—

ઢાલ ૪૩ રાગ ધન્યાસી. સકલ મંગલતણી એ દેશી.

દાન કલ્પતર દાનમણી સુંદર, દાનથી વંછિત ઋદ્ધિ વૃદ્ધિ,

દાનથી નરસુખ દાનથી સુરસુખ, દાનથી અનુક્રમે હોષ સિદ્ધિ.

દાનથી નરભવે દેવ ભોગીપણું, ભૂપ ક્રિયાણું જેણુ કીધું,

રાજછત્રંગણી નારિ કમિ પરહરી, ભગનીપતિ વચનથી વ્રત લીધું.

દાનથી ઋપભદ્રેવો ત્રિભોવનધણી, સાધુનિ પ્રાગ ભવિ હવિપદાનું,

આકલડા બદલિજીઓ દાનથી, ચંદનાઈં પણિ કેવલ લીનું.

દાનથી ધન્યનિ ઋદ્ધિ બહુલી હતી, દાન દીઉ ભવી ભાવ આણી,

ધન્યવિલાસનો તુર્ય પ્રસ્તાવ એ, ભણુન ગુણુત લહિ સુખ પ્રાણી.

ધન્યવિલાસ કીઓ ચરીત્રોપરિ, અલ્પચુદ્ધિથિ હું પ્રેમ આણી,

ન્યૂનતા અધિકતા જે હુધ એહમાંહિ, સોધયો પડિતો પ્રીત આણી.

ધન્યવિલાસના ચ્યાર પ્રસ્તાવ છે, ઢાલ તહતાલીસ તસ પ્રમાણું,

શત એકાદશ ગ્રંથનો માઝનો, જિનપ્રસાદે સેવક કલ્યાણું.

સંવત સોલપચ્યાસી ૧૬૮૫ સંવત્સરિ જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ પંચમી પુણ્યમાણું,

ધન્યવિલાસ થયો સંપૂર્ણ દિન દિન સંધનિ મંગલમાલું.

—ઢાલ ૪૩ પ્રમાણું લિ૦ ગણિ લાલવિજયેન પં. શ્રી હર્ષવિજય-ગણિ શિષ્યેણુ-વાવિનગરે ૨૨-૧૭ ગ્રંથ ૧૧૦૦ નં. ૩૩ દા. ૨૫ લીં; ૩૦

(આ કદાચ ૨૪૩ ક નં. નાં કલ્યાણુમુનિ હોય. જીઓ પૃ. ૫૧૧)

—ઇતિ શ્રી સિત્તંગ્ય માહાત્મ્યે શ્રી પાર્શ્વનાથપચક્રત્યાગિક વર્ણન શ્રી ભાવશ્રેષ્ઠિત જ્ઞવડા સંબંધ તત્કૃતોદ્ધાર વર્ણન કદકી સંબંધ તત્ સુતદરવોદ્ધાર વર્ણન. પંચમારકાંત્ય સ્થિતિ વર્ણન. દુપ્રસદ્દ નામાં-સ યુગપ્રધાન વર્ણન. તત્ આવક વિમલસાહનવિહિનોદ્ધાર વર્ણનાધિકારો નામ પદ. ખડ સમાપ્ત. સં. ૧૮૪૫ ફા. શુ. ૫ દિને ચીરાલા મધ્યે.
(૧. ૧૨૮ પં.—૧૪ ગુ. વિ.)

પ્રીતિ છત્રીશી મં. ૧૬૮૮ વિજયદશમી સાંગાનેરમાં.
આદિ—

ઉપશમપર હાયા રસ લીનપ્ર-એહની હાથ.

પ્રીતિ ન કિણ્હી છત્રી જયર્ધ, ધકધવિલુ અરિહતછ,
ભાવર્ધ કોડિ ઉપાય કરક કોષ, હાગર્ધ મંત ન તંતછ. પ્રી. ૧

* * * *

અતે
મવત સોલવરસ અઠયાસી, નિહાં કુલ સમલ સુકાસછ,
વિજયદસમિ સાંગારે (ન) ૨ પુરવરિ, એહ વિચાર રસાસછ. પ્રી ૩૫
પ્રીતિ છત્રીસી એ વયરાગિ, ભવિક બહિ દિતકારછ,
વાચક સહજકીરતિ કહધ ભાવછ, શ્રી સંધ જય જયકારછ. ૩૬

—ઇતિ શ્રી પ્રીતિ પદ્ત્રિંશિકા-પં. રાજકીતિ ગણિ-તત્ શિષ્ય
પ. તિલકવિજય-તત્ શિષ્ય ગોદા ચિખિતં. શ્રાવિકા મબસદે પકનાયં.
૨—૧૫ પ્ર. કા. નં. ૮૦

૨૫૧ કલ્યાણ ખીજ.

(૪૮૮) વન્યવિલાસ રસ. સ. ૧૬૮૫ જઠ સુદ ૫
આદિ—

પ્રથમ જિણેસર પ્રણીધ, પ્રથમ કરી જિણે આદિ
પ્રથમ ધર્મ પ્રકાળીધ, તે પ્રથમ નમું સુમાદિ.

- વડ વ્યવહારી જાણીધ, ભૂપ દીધ જસ માંન,
સાવત્યા સુત નાગજી, ઉત્તમ પુરુષ પ્રધાન. મં ૫૮
- દૃઢ સમકિત નિત ચિત્ત ધરધ, સારધ જાણુવર સેવ,
ભક્તિ કરધ સાહમી તણી, કુમતિ તણી નહીં ટેવ. મં ૫૯
- રૂપવંત સોહધ સદા, સુંદર સુન અભિરામ,
સકલ કલા ગુણ આગર, સોહધ જિર્યો કાંમ. મં ૬૦
- મુનિસુવ્રત પસાઉત્રે, દિન અધિકુ વર,
વિધપક્ષ ગછિ સોહાવીડ, પુન્યતણું કરિ પૂર. મં ૬૧
- તસ આગ્રહ જાણી ધણો, ચરિત રચિઉ મનોહાર,
અગડદત ઋષિરાયનો, એહ સંબંધ ઉદાર. મં ૬૨
- શ્રી ગોડીપાસ પસાઉવધ, સીધાં વંછિત કાંમ,
રાસ રચિઉ મહારિષિ તણો, સમવસરણ સુભ ઠાંમ. મં ૬૩
- વિહરમાન ગણુધર ભલા. શ્રી કલ્યાણસાગર સૂરીરાય,
અંચલ ગછપતિ જાગિ જયો, દેપનિ પાતિગ જાય. મં ૬૪
- વિમલવંશ વાયકતણો, કીરતિ જસ સુપ્રકાસ,
પુન્યચંદ્ર વાયક વર, ધર્મ તણો મનિ વાસ. મં ૬૫
- તાસ સીસ સુંદર સોભાગી, પાલધ સાધનો પંથ,
કનકચંદ્ર વાયક ગુણિ ભરીયા, મહામુનિ એહ નિગ્રંથ. મં ૬૬
- તાસ સીસ વિદ્યાના આગર, વાયક શ્રી વીરચંદ,
તપ જપ સંજિમ કિરિયા પાલધ, સુંદર એહ મુણિંદ. મં ૬૭
- તસ પદપંકજ મધુકરની પરિ, રહધ સદા એક ચિત્તિ,
વિનયવંત નર્ધ વિમલ મનર્ધ નિત, રંગી કરધ ગુર ભત્તિ. મં ૬૮
- તાસ તણુ સુપસાય લહીનર્ધ, ચરિત રચિઉ મન ભાય,
થાંનસાગર મુનિવર ધમ જંપધ, ભવિજન સુણુઉ ચિત્ત લાય. મં ૬૯
- સંવત શશિરસ જાણીધ, સિદ્ધિ તણી વલી અંખ,
મહાપ્રત પદ આગલિ ધરઉ, સમકરી ગુણો સવિ અંક. મં ૭૦

૨૫૨ સ્થાનસાગર (આ. પુણ્યચંદ્ર-કનકચંદ્ર-વીરચંદ્ર ચિ.)
(૪૮૯) અગાડત રાસ સં. ૧૬૮૫ એશો વઢ ૫ (ખંભાત)ત્રંબાવતીમાં.
આદિ—

શ્રી ગુડી પાર્શ્વનાથ નમઃ ઐ શ્રી ભગવત્યૈ નમઃ
શ્રી જિનપદપંકજ નમી, સમરી સરસતિ માય,
વીણાપુસ્તકધારિણી, પ્રણમર્થ સુરનર પાય. ૧
હંસગામિનિ હંસવાહિની, આપો બુદ્ધિ વિશ્વાસ,
જે નર સરસતિ પરિહારી, તે નર કહીઈ બાઝ. ૨
મેવકનક સુપ્રસન્ન થઈ, આપો અવિરસ વાણિ,
હામિદાસ કવિતા દુઈ, તે તુઝ શક્તિ પ્રમાણિ. ૩
ત્રિદુ બુવનિ જસ તાહરો, ગાવર્ધ સુરનર કોડિ,
અકસ અતુલ બસ તુ સદા, નાવક કો તુઝ હોડિ. ૪
શ્રી ભારતી ચરણુઈ નમી, લક્ષ્મી નિજ સુગુર પસાય,
ચાનદટિ આપઈ સદા, પ્રણમર્થ સવ સુખ ચાઈ. ૫
મૂલ મંથમાંહિ કરિકે, અભયન ચક્રચર્ચ જેહ,
અગાડત તપ કરેડો, ચરિત સુલુ ધરી નેહ. ૬
કુણુ તે અગાડત તપ, કિમ લીંડુ આરિન,
તસ સંબંધ વખાણુસિઈ, જિમ હોઈ જન્મપવિત્ર. ૭

અતે— હાલ ૩૯ રાગ ધન્યાસી દેશી ધમાસિની.

નયરી ત્રંબાવતી જાણીઈ, અવકાપુરીય સમાન,
દેવબુવન સોમક બજાં, જાણુ હો ઇદ વિમાન. ૭૫૫
મન રગઈ બવિયણુ સામતો હો, એદ સંબંધ રસાવ,—મન.
ધવલિન ધવલગૃહ બજા, સોનિન માલિ અટાલિ,
કામિની જનમન મોહતી, સોહતિ મગગતિ ગ્યાલિ. મં ૭૫૬
પુન્યવંત નર તિલાં વસઈ, પાવક નિજ આચાર,
જિન મદિર નિન રચા, પૂજ રચઈ નરનારિ. મં ૭૫૭

પવનજલ રાગ તણી, અંજનામુંદરી નારિ,
તામુ કયા મુણતાં યદા, હોત્યહ અલ્પ સંસાર.

૮

સતિ શિરોમણિ અંજના, શીલવિનૂપણ દેદ,
નામ જપતાં પ્રદ સમર્થ, આપે રિદિડજેદ.

૯

તિણુરે અખર સંબધ હઇ, મણિ સાકર દ્રાવ,
રસ લેજ્યો બનીયણુ તુમ્હે, બાપે કવીઆણુ બ્રાવ.

૧૦

કિમ તિણુ મુલો મન કરી, કીધો સીલવતન,
સવે રસ લેજ્યો બનીયણુ તુમ્હે, સાંભલવા મુવચન.

૧૧

અંતે—

૮ મી દાલ દાગની.

(આહે) અંજના કેરીય મુંપઇ, પુરણ કીધી એદ,
જે નર બાણુસીધ બાવસિહ, મંગલ લલકરમિ તેદ.

(આહે) સતીયાનિ સિરિ અંજના, વખાણિયે કવિરાય,
સાંભલતાં મન હિલસઈ, લીયડઇ હર્ષ ન માય.

૧

પટ દરશનના અંધમિઈ, અંજના કેરી વાત,
પવનમુત હનુમંતરાય, પ્રકટ લણા અવદાત.

(આહે) ગુણુપશતા મુવખાણિયઈ, જામુ વદઈ સંસાર,
આપરો નામ યોઇજ લલકઈ, જે હોઇ મદ ગમાર.

૨

(આહા) જનમાંદિ હામિ હામિ, દીસઈ એ અધિકાર,
પણિ પરમારય જુહ્યા, નામ તણા નિરધાર,

(આહે) શીલતરંગીણી અંધથી, એ રચીડ સંકેત,
કાઈક કવીમતી દેલવી, તિનકા ચુઈક હેત.

૩

(આહે) તે દુપણુ મત કાલજ્યો, અલજ્યો કવિ ગુણુરંગ,
સો મિઈ તો મઈ આણીડ, લાગઇ સરસ મુચંગ.

શ્રી મુનિમુત સામિરઈ, વારઈ હુઈવાત,

ચાર વહિ જિણુ વરચીઆ, કુણુ જાણુઈ અવદાત.

૪

(વાંચે જગપ્પાહુ વહી ગયા-પાસંતર).

૨૫૨ સ્થાનસાગર (આ. પુણ્યચંદ્ર-કનકચંદ્ર-વીરચંદ્ર
(૪૮૬) અગડદત્ત રાસ સં. ૧૬૮૫ ઓગે વદ ૫ (ખંભાત) તંબાવ
આદિ—

શ્રી સુડી પાર્થનાથ નમઃ કૈં શ્રી ભગવત્યૈ નમઃ
શ્રી જિનપદ્મકંજ નમી, સમરી સરસતિ માય,
વીણાપુસ્તકધારિણી, પ્રણમર્થ સુરનર પાપ.
હંસગામિનિ હંસવાહિની, આપે બુદ્ધિ વિશ્વાસ,
જે નર સરસતિ પરિહારી, તે નર કહીયં બ્રાહ્મ.
મેવકનક સુપ્રસન્ન થઈ, આપે અવિરસ વાણી,
કાસિદાસ કવિતા દુઈ, તે તુઝ શક્તિ પ્રમાણી.
ત્રિહુ લુવનિ જસ તાહરો, આવર્થ સુરનર કોડિ,
અકલ અતુલ બલ તું સદા, નાવઈ કો તુઝ હોડિ.
શ્રી હારતી ચરણુ નમી, લહી નિજ સુગર પસાય,
રાનદૃષ્ટિ આપઈ સદા, પ્રણમર્થ સવ સુખ ચાઈ.
મૂલ અંચમાંહિ કરિઉં, અધ્યયન ચડચઈ જેહ,
અગડદત્ત નૃપ કેરડો, ચરિત સુણુ ધરી નેહ.
કુણુ તે અગડદત્ત નૃપ, કિમ લીંતુ ચારિત,
તસ સંબંધ વખાણુસિઉં, જિમ હોઈ જન્મખવિત,

*

*

અંતે— દાલ ૩૯ રાગ ધન્યાસી દેશી ધમાલિની.

નયરી તંબાવતી જાણીય, અલકાપુરીય સમાન,
દેવબુવન સોભઈ ભલાં, જાણુ હો ઇદ્ર વિમાન.
મન રંગઈ ભવિયણુ સામયો હો, એહ સંબંધ રસાલ,—મન.
ધવલિત ધવવગૃહ ભલાં, સોનિત માલિ અટાલિ,
કામિની જનમન એહતી, સોહતિ મનગતિ ચાલિ. મં
પુન્યવંત નર તિહાં વસઈ, પાલઈ નિજ આચાર,
જિન મદિર નિત રમ્યાં, પૂજા રચઈ નરનારિ. મં

પવનજાલ રાજ તણી, અંજનાચુંદરી નાગિ,
તામુ કયા મુચુતાં યદ્ય, હોમ્પદ અવ્ય સંસાર.

૮

સતિ શિરોમણિ અંજના, શીતલિમૂળજુ દેદ,
નામ જપતાં પ્રદ સમર્થ, આપે રિદિડહેદ.

૯

તિલુરો સખર સંખેષ ઇષ, મણિ સાકર પ્રાપ,
રસ સેવ્યો બચીયણુ તુમે, બારે કીઅણુ બાપ.

૧૦

કિમ તિણુ મુષો મન કરી, પ્રાપ્તી શીતપનન,
સવે રસ સેવ્યો બચીયણુ તુમે, સાંભલવા મુવમન.

૧૧

અંતે—

૮ મી દાવ દાગની.

(આહે) અંજના કેરીય મુપદ, પુરણુ પ્રાપ્તી એદ,
જે નર બાણુરીષ બાવસિદિ, મંગલ લલકરિય તેદ.

(આહે) સતીયાનિ સિરિ અંજના, વખાણિયે કવિરાય,
સાંભલતાં મન ઉલસર્થ, લીયડા દર્પ ન માય.

૧

પટ દરશનના અંધમિઈ, અંજના કેરી વાત,
પવનમુત હનુમંતરાય, પ્રકટ ઘણા અવદાત.

(આહે) શુણુયશતા મુવખાણિયર્થ, જામુ વદર્થ સંસાર,
આપરો નામ સોમજ લલકર્થ, જે હોષ મદ ગમાર.

૨

(આદા) જનમાંદિ દામિ દામિ, દીસઈ એ અધિકાર,
પણિ પરમારય ગુણ્યા, નામ તણા નિરધાર,

(આહે) શીતતરંગીણી અંધથી, એ રચીક સંકેત,
કાષ્ટક કવીમતી કેલવી, તિનકા ચુઈઈ હેત.

૩

(આહે) તે હુણુ મત કાલજ્યો, અલજ્યો કવિ શુણુરંગ,
સો મિધ તો મર્થ આણીક, લાગઈ સરસ મુચંગ.

શ્રી મુનિમુવત સામિરર્થ, વારર્થ હુઈવાત,

આર વદિ જિણુ વરચીઆ, કુણુ જાણુઈ અવદાત.

૪

(વાંચે) જગજાહુ વહી ગયા-પાહાંતર).

અનિમાસિ મનોહર, પૂર્ણા તિથિ વધી જાણિ,

અસિત પંચમી એ સદી, જુસ્ત વાર વધાણિ.

મં ૭૧

એક ચરિત જે સાંભલઈ, તેદ ધરિ લીલવિલાસ,

સાંધુ તાજા ગુણ ગાઠતાં, પૂરછ હો મનતજી આસ.

મં ૭૨

—સંવત્ ૧૬૮૫ વર્ષે જ્યેષ્ઠમાસે સિતપદ્મે ત્રયોદશ્યાં રવિવાસરે

સિખિનં શયધનપુરે મુનિ રચાનસાગરેષુ પ્રવાચનાય ૨૪-૧૫ સેં. ભા.

વડોદરા નં. ૫૩૨૫; કવિની દસ્તસિખિત પ્રત છે.

૨૫૩ પુણ્યસાગર (પીપલગચ્છ લક્ષ્મીસાગરસૂરિ-
વિનયરાજ ને કર્મસાગર શિ.)

(૪૯૦) નવપ્રકાશ શાસ્. સં. ૧૬૭૭

(૪૯૧) અંજનાગુંદરી શાસ્. સં. ૧૬૮૬ આવજી શુ. ૫.

આદિ—

શ્રી ગૌતમ ગણધર પ્રમુખ, એકદશ અભિસમ,

મનવાંછિત સુખ સંપન્નઈ, નિત સમરતાં નામ.

૧

પ્રથમ ઉદયમઈ મંડીક, મતિ દીસઈડિતિમંદુ,

તિથ્ય કારણિ પદિકા નમું, શ્રી ગણધર સખકંદ.

૨

સરમતિ પદપદ્મ સદા, પૂજુ જે કરજેડિ.

કદળ કથા ઉદયમ ધજો, માન ! મ આજો યોડિ.

૩

સેવકનિ સાનિધ કરી, દેવો અવિરલ વાણિ,

જિમ વેગો સિદ્ધિ સદમ, કાષ્ઠ મા રાખિસ કાણિ.

૪

વસિ પ્રણમુ સદગુરુ વડા, જેજીથી થવુ સનાય,

પાપ પડસ પાંડાં કર્યા, સત્ત શાસ્ત્ર દે દાય.

૫

જગમાંદિ મોટોડછઈ, સદગુરનો કપગાર,

જનણિનઈ માનિ નદી, અચ્ચા તેદ ગમાર.

૬

મનસુખિ સદુ પજીમી કરી, કરસ સતી વખાણ,

સાજીયો એકમના ચઈ, જિમ દોષ જનમ પ્રમાણ.

૭

ગ્રંથાગ્રંથ શ્લોક સંખ્યા ૯૦૫ સં. ૧૭૫૩ વર્ષે મા. સુદિ ૮ દિને સંપૂર્ણ કાઢ્યો. શ્રી સોહીયામ મધ્યે દેરધાં.લિં. ગણિ કેસરવિજયેન. ૧૭—૧૮ લીં.—ગ્રંથાગ્ર ૯૩૯ રાજસુંદર લખીકૃતા (૧૭૦૦ ની આસપાસ, મ. ૫)

બીજી પ્રતમાં પ્રશસ્તિ કંઈ જૂદી આપી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—
શ્રી જિનરાજસૂરિ પાટિ દિનકરા, આગમ અર્થ નિધાન,
શ્રી જિનરંગ સૂરીસર સત્યવર જાણે, સર્વ નિધાન.

તાસુ આદેશ સંવત સોલ ચોરાસીઈ, ઉદ્દેપૂરિ સોમાસિ,
જગતસંધ રાણો ગાજો તિહાંકણિ, હાદુ ઉપતાં જસવાસ.

સંધ કથન ધરી માઘ સુદિ તૃતીયા દિને શુભયોગે ગુરુવાર
અવિચિન રસ ધણિમે લેજ્યો જોધને અધિકારે અધિકાર.

પુણ્યભુવન કહે ભાવ ધરી ધણો, ગિર્યાનો જસવાસ,
અધિક ઓછો ધહાંકણિ જે કર્યો, હુવે મિછામિ દુષ્ટ તાસ.

શીલ સમકિત ગુણ દેહ પ્રતિધારને દિન પ્રતિ કોડિ કલ્યાણ,
તિણિએ ભણે ગુણે સુણે ભાવસું, જીવિત જનમ પ્રમાણ.

—લિ. ૧૭૪૫ આસો વં ૧૩ ગુરુ કલ્યાણપુરમાં.

રાજકોટ પૂજ્યના અપાસરાનો ભંડાર.

આમાં કર્તાનું નામ પુણ્યભુવન (ખં) આપેલ છે તે રચ્યા સાલ સં. ૧૬૮૪ માહ શુ. ૩ ગુરુ, ઉદ્યપુરમાં જગતસિંહ રાજ્ય કરતા હતા ત્યારે, એમ જણાવ્યું છે. મને તો પુણ્યસાગર (પી. ગચ્છીય)ની પહેલી પ્રશસ્તિ વિશ્વસનીય લાગે છે.

—મારી પાસે મોટા અને સારા અક્ષરવાળી ૨૭ પાનાની પ્રત છે, પણ તેમાંથી કર્તાનું નામ ઉઘાડી દીધું છે. ૨૭—૧૨.

—પત્ર ૨૨ ગ્રંથમાન ૬૦૦ નં. ૩૧ દા. ૨૫ લી. કે જેમાં કર્તાનું નામ પુણ્યસાગર સ્પષ્ટ છે.

શ્રી વડગઝ ગુર ગાછઈ, શાંતિ સૂરિ ગણધાર,

ચક્રેસરી પન્નાવતી, ભગતિ કરઈ વારવાર.

ભંગક છેવટણ (ભગવચ્છણ) બાપીયુ, ધૃતીકાટ સકેત,

કુરુખ શ્રીભાષી સાતસઈ, ભગર્પો ગુણ હેત. ૬

ભોજન મુરસી રાજમઈ, જીત્યા વાદ વિચાલ,

શાસન જિન સેભાવીક, વાદી બિરૂદ વૈતાલ.

તિલુ મઝ પીંપલ યાપીક, આઠ ચાલ વિસ્તાર,

સંવત રૂદ્ર બાવીસઈ સમઈ હુઈ સુખકાર. ૭

તે ગઝ દીસક દીપતુ, નયર સાચેર મઝરી,

વીર જિજ્ઞેસરનુ તિહાં, તીરથ પ્રગટ ઉદાર.

તાસુ પાટી અનુક્રમઈ હુયા, શ્રી લક્ષ્મીસાગરસરી,

વિનયરાજ કરમસાગર, વાચક દોષ સતુરા. ૮

તાસુ સીસ પુણ્યસાગર, વાચક પમણુષ એમ,

અજનાસુદરી સુખઈ, પૂરણ વધતઈ પ્રેમ.

સવન સોલ નેબ્યાસીઈ, આવણ માસ રસાલ,

સુદી તીથિ પચમી નીરમલા, ઋદ્ધિવૃદ્ધિ મંગલ માલ. ૯

—છતિશ્રી અજના સુંદરીની સુખઈ સંપૂર્ણ

(અશુદ્ધ) ૩૮—૧૧ આ. ક., ઉદયપુર ભં—ભાણેક-

—છતિશ્રી અજનાસુદરી પવનંજય કુમાર સંબંધે પૂર્વ ભવ વર્ણન માતુલપુરે સમગમન પવનંજયગૃહાગમન અંજનાસુંદરીદર્શનાય વિલાપકરણાય ઋષભદત્તશુદ્ધિકરણાય ઋષભમાતુલપુરે સમાગમન અજના મિલન પુન પવનંજય અજનામિલન પુનઃ સંકુસમીપ દીક્ષા અહણાય સુરલોકગમનાધિકારવર્ણનો નામ તૃતીયખંડ સંપૂર્ણ. પંક્તિ શ્રી ૫ શ્રી અમૃતવિજયગણિ સિખ મુનિ દેવવિજય પઠનાર્ય. ૧૨—૧૪ લો.

—પ્રથમ ખંડે દાલ ૪ ગાથા ૧૮૨ દ્વિતીય ખંડે દાલ ૭ ગાથા ૨૦૭ તૃતીયખંડે ગાથા ૨૪૩ દાલ ૮ સર્વ દાલ ૨૨ ગાથા સર્વ ૬૩૨

માસ તણી કીધી સંલેપણા, સમરૈ જિનવર નામ.
 સાઠ ભગતઘ છેદા અણુસણે, સૂઘૈ મન પરિણામ. ૨૪૪ ધ.
 પાપ હાંમ આલોઘ પડિક્કમી, કાલ માસ કરિકાલ,
 સૌધરમૈ દેવલોકઘ સાસતો, સુર અપચર સુવિશાલ. ૨૪૫ ધ.
 ઈંદ્રિ વિમાનથકી અતિ દીપતઉ, ફૂણ અઠૈ ઇસાણ,
 આણુંદ ગાથાપતિ હિવ ઊપનઉ, તિણુ અણુભવિમાન. ૨૪૬ ધ.
 પલ્યોપમ ચિહુનૈ આઊપૌ, મુષ ભોગવૈ અપાર,
 મહાવિદેહ તિહાંથી સીઝિસ્યૈ, કરિસ્યૈ એક અવતાર. ૨૪૭ ધ.
 સાંભલિ જાંબૂ સોહમ ધમિ કહૈ, સાતમ અંગ મજાર,
 પ્રથમ અધ્યયનૈ ભાષ્યા એહવા, વીરજિણુંદ વિચાર. ૨૪૮ ધ.
 જિમ જિમ ચરિતં સુણીજૈ એહવા, તિમ તિમ મન થિર થાય,
 થિર મન રાખ્યાં લાભ હુવૈ ધણો, પાતક દૂરિ પલાય. ૨૪૯ ધ.
 પુહકરણી નયરી અતિ દીપતી, શ્રાવક ચતુરસુખણ,
 આદીસર જિનવર સુપસાઉલે, રાજપ્રગ્ન કલ્યાણ. ૨૫૦ ધ.
 સંવત્ દિશીં સિદ્ધિ રસ સસિ ૧૬૮૪ તિણુપુરીમઈ કીધી અઉમાસિ,
 એ સંબંધ કીયૌ રલિયામણુઉ સુણુતાં થાઇ ઉદ્ધાસ. ૨૫૧ ધ.
 રત્નહરપવાચક ગુરૂ માહરઉ, હેમનંદન સુખકાર,
 હેમકીરતિ ગુરૂ બંધવનૈ કહૈ, પભણૈ મુનિ શ્રીસારિ. ૨૫૨ ધ.
 ઇતિ શ્રી આણુંદસંધિ સમાપ્ત.

(ભાવ૦ શુદ્ધ અક્ષરની પ્રત પા. ૭ પં-૧૮ અને બીજી પ્રત પા. ૧૮ પં-૯) ૧૫-૧૧. આ. ક. ૧૨-૧૩ આ. ક.

—સં. ૧૮૫૨ જેષ્ઠવદિ ૧૧ દિને લિ૦ પં. અષ્ટમ્યદ ૧૦-૧૫ ધો.

—સં. ૧૯૨૨ લિ. પં ગુણસોમ વાલોચર મધ્યે ૧૯-૧૧ ધો.

—(વિ. ધ. ભંડાર)—સં. ૧૮૦૩ માગશર વદ ૧૧ પ્રે. ૨.

—લિ૦ શ્રી ૧૦૮ શ્રી પુજૈ મહુકચંદ્રજી, તત્ સીપ પુજ્યે શ્રી મહાર્ણવજી, તત્ સીપ લિપતં અમોગચંદ્ર કાલ્યાસની મદ્ધિ સહેર મેડતા સૌહી કોસ દોય, સંવત ૧૮૪૩ માસ અમુદવદી ૬ વાર પુષ્પવારિ કિસ્તપક્ષે

૨૫૩ કે લાભોદય

નેમિરાજિમતિ બારમાસ. ૧૫ કડી સં. ૧૬૮૯ આસો શુ. ૧૫
આદિ—

સખીરી સાંભલિ હે તું વાણી, ઈમ બોલે સમુદય રાણી,
નેમજ મુજ જીવન પ્રાણી, તિજુ તોડી પ્રીતિ પુરાણી હોલાલ
નેમજ નેમજ કરતી, નેમજ નિજ ધ્યાન ધરતી હો લાલ. ૧

* * * *

અતે—

સખીરી સંવત સોલસૈ નિબ્યાસી, આસ પૂનિમ ઉગસી,
બહુતા ગુણતાં મુખ ખાસી, લાભોદય લીલ વિલાસી હો લાલ. ૧

નેમજ નેમજ કરતી.

—(મારી પાસે પ્રેત છે.)

૨૫૪ શ્રીસાર (ખ૦ ખેમશાખા રત્નહર્ષ વાચક શિષ્ય)

(૪૯૨) આનંદ આવકસંધિ. સં. ૧૬૮૪ પુષ્કરણી નગરીમાં.

આદિ—

વર્દમાન જિનવર ચરણ, નમનાં નવ નિધિ હોધ,
સધિ કંઈ આણુંદની, સાંભસિજ્યો સડુ કોઈ. ૧

* * * *

અતે—

દાસ ૧૫ આશ્રવ કારણ એ જગિ જાણ્યોધર્મ—એહની.

ધન ધન સૂઝી આવક એહવા, નામૈ નવ નિધિ મધ,
સૈ મુધિ ધીર વણણુડ જોહને, પ્રણમ સુરનર પાવ. ૨૪૧ મ.

નિરતા બારહ તત પરિપાઝીવા, ન લગાયા અતિચાર,
ભતીપરે વિધિસં આવકતણી, પ્રતિમા વડી ઇચાર. ૨૪૨ મ.

દાનમીસ તપ જપ ને જાવના, કપિયા ધરમ અનેક,
કળિપરિ માનવ ભવ સફસો કિયો, બહનિસિ ચિત વિવેક. ૨૪૩ મ.

શ્રીફલવર્ધાપુર નગર સોહામણો, જિહાં આવક સુવિસાલ,
 ન્યાયવંત ચિહું ખખિ નિરમલાં, જીવહ્યા પ્રતિપાલ. સંપ. ૧૦૬
 શ્રી ખેમસાખા વાયક દીપતા, રતનહરખ મુનિરાય,
 નામ લીયાં મુખ સંપજે, તિણિ સહચુર સુપસાય, સંપ. ૧૦૭
 એ સંખંધ સરસ સોહામણો, કીધૂં મુનિ શ્રીસાર,
 સુણુતાં ખ્યાલ સને ઉપજે, ચતુર નરાં ચમત્કાર. સંપ. ૧૦૮

૬-૧૩ ક. મુ. (પા. ૪. પ્રે. ૨.-વિધા.)-૬.

—સં. ૧૭૩૩ પોસ વદિ ૧૩ દિને શ્રી સિણુધરી આમે પં.

શ્રી ઉદયહર્ષ ગણિવરાણાં શિ૦ મતિવિમલેન લિ. ૩-૧૫.

(૪૬૪) સારખાવની સં. ૧૬૮૯ આસો શુદ્ધિ ૧૦ પાલીમાં.

(પ્રાસ્તાવિક કવિતોનું આ કાવ્ય મારવાડી ગૂજરાતી (પ્રાચીન ગૂજરાતીનું એક રૂપ) ભાષામાં છે. કાવ્યમાં દરેક દુંકમાં અઘાક્ષર કક્ષાને અનુક્રમે લઈને એક એક કવિત રચ્યું છે. કવિનું અંતિમ લક્ષ્યખિંદુ 'ભક્તિ' અને 'ભગવંત' છે. મ૦ ૫૦)

આદિ—

ઠઠ ઠઠકાર અપાર પાર તમુ કોઇ ન લખ્ખોય,
 સખ્વકખર સિરતાજ મંત્ર ધુરિ કવિયણુ ગખ્ખય,
 અર્ધચંદ આકારિ ઉવરિ મીડઉ જમુ સોહર્ષ,
 જે સેવર્ષ ચિત લાઇ તિકે તિહુગણુ મન મોહર્ષ,
 સાધિક સિદ્ધ જોગી જતી, જમુ ધ્યાન અહનિસિ કર્ષ,
 કવિ સાર કહઈ ઠઠકાર જપિ, કાંઇ સયણુ બુલ્લો દિરર્ષ.

x x x x

મહીપલિ ઉ નર અચ્ચ, જિકો પર *તાત ન જાણુઈ,
 મહીપલિ ઉ નર અચ્ચ જિકો આપો ન વિખાંણુઈ,
 મહીપલિ ઉ નર અચ્ચ દીયર્ષ ધર દેખે પગલા,
 મહીપલિ ઉ નર અચ્ચ જિકો xસાંસદ્ સગલા,

લિપત કોદારી કુસાવેચંદ્ર નાન્દો રાસદિ. અશુદ્ધ પ્રત. ૧૮-૧૧ અનંત.
(૪૯૩) મોતી કપાસીયા સંબંધ સંવાદ. સં. ૧૬૮૯ ક્ષોધીમાં
આદિ—

દહા.

- સુંદર રૂપ સોહામણો, આદિસર અરિહંત,
પરતા પૂરણ પ્રણમીયે, બપબજણ બગવંત. ૧
જિણુવર ચોવીસે નમી, સમરૂં સરસતિ માય,
એહ પ્રબંધ માંડયો સરસ, શ્રી સહશુર સુપસાય. ૨
આદિનાથ આણંદસું, હુચિણાહર મજારિ
વિચરઈ જિનવર ગોચરી, ન લહે સુદ્ધ આહાર. ૩
પાએ લાગી પદમણી, મોતીપડે બરિ થાલ
મોતીસું કરે નિમંછણા, લોક સહુ સુવિસાલ. ૪
મોતી ગરબહ મહીમલઈ, હું મોટો સંસાર
મે સમવડિ કોઈ નહી, હું મમલઈ સિરદાર. ૫

* * * * *

અપે—

- દાહ ૮ રાગ ધન્યામી. ધન્ય ધન્ય આઈ કુમર વર સેજની. દેશી.
અંપ હુઓ મોતી કપાસીયે, મિલીયા માહોઆદિં
વાહ એ બગવતે બાણઓ, અગુર નરા ગિત આદિ. સંપ. ૧૦૧
કપાસીયાને મોતી મળપતો, પાઈ લાગે આપ
તુ ગિરુઓ બાઈ બારીખઓ, ખમજો મુજ અન્યાય. સંપ. ૧૦૨
તુમ કરીનિં સોમ છે માદરી, મુજ કરી તાદરી સોમ
ઓધી મઠી લાખ સવા લહે, ધર્મતણો છે લોમ. સંપ. ૧૦૩
ધર્મમાઈ દિવે તુ છે માદરો, આપો અવિહક પ્રીતિ,
ધણિ બવિનો રૂપ દુ વિરચીસ નહીં, માને મુજ પરતીત. સંપ. ૧૦૪
કપાસીઓ મોતી ધણિ પરિ મન્ય અમણ તણે સગબે.
સંવન સોલનધ્યાસીઈ, કીધિ એહ પ્રબંધ. સંપ. ૧૦૫

રત્નજય ગણિભિ તત્તિષ્ય પ. રત્નવર્દનજી પં. દયાતિલકેન લેખિ.
શ્રી ચુસગ્રામે કોઠારી રાયપાલજી તત્પુત્ર વરદમાન કોઠારી પંડનાર્થમ.

(મ. બ. ની નોંધ.)

૧ ઉપદેશ સત્તરી=જીવઉત્પત્તિની સગ્રાય=તંદુલવેયાલી સૂત્ર સં
આદિ—

ઉત્પત્તિ જો જો આપણી મનમાંહિ વિમાસ

ગર્ભાવસિં જીવડો વસિયો નવ માસ.

૧ ઉત્પત્તિ..

*

*

*

*

*

અતે—

કલશ.

એહ જૈન ધર્મ વિચાર સાંભલી લીયે સંયમ ભાર એ

વલિ સીહની પરે સદા પાલઈ નિયમ નિરતિચાર એ

સંસારના સુખ સકલ ભોગવિ તે લહઈ ભવ પાર એ

શ્રી રત્નહર્ષ સુસીસ રંગે ધર્મ કહે શ્રીસાર એ.

૭૧

—લિ. ૧૮૨૧ માગં વ. ૧૧ સોમ. ત્રા. ચિરપાલા. આર્યો

માહુ વાચનાર્થ નાગોરી લુંકે ગચ્છે અક્ષયરાખાદ મધ્યે. ૩-૧૪ (ચા.)

x-૫-૧૨ માં; ૩-૧૬ (મારી પાસે છે.) પ્ર, જૈ. પ્ર. ૩૯૩-૩૯૯.

૨ દશ આવક ગીત—કડી ૧૪ (આદિ-પહિ પડી પ્રણમું દશે

આવક જેમ પાતક જાધરે.....અતે-સાતમઘ અંગઈ ઉપદિસ્યઉ એ,

કહઈ મુનિ શ્રીસાર રે.)

—આની એક એક પાના વાળી જે પ્રત મારી પાસે છે.

૩ કલોધીપાર્થનાથ સ્ત.

આદિ—

પરતાપ પૂરણ પ્રણુમીયઈ, અરિગંજણુ અરિહંત,

સાચઉ સાહિય તું સહી, ભયભંજણુ ભગવંત.

વામાનંદન વંદીયઈ, દઉલતિનઉ દાતાર,

કાડીથી કુંજર કરઈ, સેવક નઈ સાધાર.

*

*

*

*

*

એહવડે પુરષ અવિચલ જિકો, આપદ સંપદ એક બલ,
કવિ સાર કહૈ જારે અજર, મહિ મંડલ સો નરઅચલ,

૪

* * * *

ઓ ઓહઉ આદમી, જિકો ઉપમાર ન જાંણુઈ,
ઓ ઓહઉ આદમી, જિકો ત્રૂટી દિસિ તાંણુઈ,
ઓ ઓહઉ આદમી, જિકો સુણ પોતઠ ગાવઈ,
ઓ ઓહઉ આદમી, જિકો કહિનઈ નટિ જાવઈ,
ઓહો સુ પુઠિ કચપચ કરૈ, મુંહ મિલિયાં મુસકઈ નહી,
કવિ સાર કહઈ ઓહઉ તિકો, જિકો વાહ મંડઈ બહી.

૧૯

* * * *

અતે—

ક્ષિતિમંડન ક્ષિતિતિલક, સહર પાત્રીપુર સોહઈ,
ગઢમઢ મંદિર પકંચ, બાગ વાડી મન મોહઈ,
રાજ કરૈ જગનાથ સર સામંત સવાયો,
સોનિગિરઈ સુસમય, સુજસ વસુધા વર્તાયો,
સંવત સોલ નિબ્યાસીયઈ, આસ સુદિ દસમી દિનઈ,
શ્રીસાર કવિત બાવન કલા, સામસિજ્યો સાચઈ મનઈ.

૫૫

ભસે હક નમ સિદ્ધં, અ આ ઇ ઈ બણિઉ જી,
ઝઙ્ઘ લૂ લૂ વણું, વલે એ ઐ નઈઓ ઐ,
ક ખ ગ ઘ ઙ ચ છ જ ઝ ઞ, ટ ઠ ડ ઢ ણ તથ દ ધ ન પ ફ બ ભ,
મ મ ર લ વ શ સ હ ળ્ઞ દ્ઞ તેમ અક્ષર સપ્રભઃ
બાવન એહ અખર અકલ ક્રિયા કવિત ધુરિ સંકલી,
સુવિચાર સાર ઇમ ઉચ્ચરઈ, સામવ્રતાં પૂઁ રલી.

૫૬

—સ. ૧૭૩૦ વર્ષે આસોજ સુદિ ૫ તિથે શ્રી જૂહત શ્રી ખર-
તર ગચ્છે પુગપ્રધાન શ્રીજિનયંત્રસુરિ વિજયરાજ્યે મહોપાધ્યાય શ્રી શિવ-
નિધાન અણિવરાણાં તત્તિથ્ય વાં મનિસિદ્ધમણિ તત્તિથ્ય વાં શ્રી

રત્નજય ગણિભિ તત્તિષ્ઠ પ. રત્નવર્દનજી પં. દયાતિલકેન લેખિ.
શ્રી ચુસ્યામે દોહારી રાયપાલજી તત્પુત્ર વરદ્ધમાન દોહારી પઠનાર્થમ.
(મ. બ. ની નોંધ.)

૧ ઉપદેશ સત્તરી=જીવઉત્પત્તિની સગ્રાય=તંદુલવેયાલી સૂત્ર સં
આદિ—

ઉત્પત્તિ જો જો આપણી મનમાંહિ વિમાસ
ગર્ભાવસિં જીવડો વસિયો નવ માસ.

૧ ઉત્પત્તિ.

*

*

*

*

*

અતે—

કલશ.

એહ જૈન ધર્મ વિચાર સાંભલી લીયે સંયમ ભાર એ
વલિ સીહની પરે સદા પાલણી નિયમ નિરતિચાર એ
સંસારના મુખ સકલ ભોગવિ તે લહણ ભવ પાર એ
શ્રી રત્નહર્ષ સુસીસ રગે ધમિ કહે શ્રીસાર એ.

૭૧

—લિ. ૧૮૨૧ માગં વ. ૧૧ સોમ. જા. થિરપાલા. આર્યા

માહુ વારનાર્થ નાગોરી હુંકૈ ગરુઠે અક્ષયરાખાદ મધ્યે. ૩-૧૪ (ચા.)
x-૫-૧૨ માં; ૩-૧૬ (મારી પાસે છે.) પ્ર, જૈ. પ્ર. ૩૯૩-૩૯૯.

૨ દશ શ્રાવક ગીત—કડી ૧૪ (આદિ-પહિ પડી પ્રણમું. દશે
શ્રાવક જેમ પાતક બાધરે.....અતે-સાતમઘ અંગઈ ઉપદિશ્યઉ એ,
કહઈ મુનિ શ્રીસાર રે.)

—આની એક એક પાના વાળી એ પ્રત મારી પાસે છે.

૩ ફલોદીપાર્થનાથ રત.

આદિ—

પરતાપ પૂરણ પ્રાગુભીયષ, અરિગંજણ અરિહંત,

સાયઉ સાહિય તું સદી, ભયમંજણ ભગવંત.

વામાનંદન વંદીયષ, દઉલતિનઉ દાતાર,

કીડીથી કુંજર કરઈ, સેવક નઈ સાધાર.

*

*

*

*

*

એહવહ પુરપ અવિચલ નિકો, આપદ સંપદ એક બલ,
કવિ સાર કહે નરે અજર, મહિ મંડલ સો નરઅચલ,

૪

* * * *

ઓ ઓછડ આદમી, નિકો ઉપચાર ન જાણુઈ,
ઓ ઓછડ આદમી, નિકો તૂટી દિસિ તાણુઈ,
ઓ ઓછડ આદમી, નિકો ગુણ પોતાઈ માવઈ,
ઓ ઓછડ આદમી, નિકો કહિનઈ નટિ જાવઈ,
ઓછો સુ પુઠિ ક્યપચ કરે, મુંહ મિલિયાં મુસકઈ નહી,
કવિ સાર કહેછ ઓછડ તિકો, નિકો વાદ મંડલ બહી.

૧૯

* * * *

અતે—

ક્ષિતિમંડલ ક્ષિતિતિલક, સહર પાલીપુર સોહઈ,
ગઢમઢ મદિર પકંચ, બાગ વાડી મન ઓહઈ,
રાજ કરે જગનાથ સર સામંત સવાયો,
સોનિગિરઈ સુસમય, સુજસ વસુધા વર્તાયો,
સંવત સોલ નિવ્યાસીયઈ, આસ સુદિ દસમી કિનઈ,
શ્રીસાર કવિત બાવન કલા, સાંભલિજ્યો સાવઈ મનઈ.

૫૫

ભસે હૈ નમ સિદ્ધ, અ આ ધ ઈ ભણિઉ જી,
મ મૂ લૂ લૂ વર્ણ, વસે એ એ નઈઓ ઓ,
ક ખ ગ ધ ઙ ચ છ જ ઝ ન, ટ ઠ ડ ઢ ણ ત થ દ ધ ન પ ફ બ ભ,
મ ય ર લ વ શ સ હ ળ્વ ક્ષ તેમ અક્ષર સપ્રભઃ
બાવન એહ અખર અકલ કિયા કવિત પુરિ સંકલી,
સુવિચાર સાર ઈન ઉચ્ચરઈ, સાંભલતાં પૂઁ રલી.

૫૬

—સં. ૧૭૩૦ વર્ષે આસોજ સુદિ ૫ તિથી શ્રી બૃહત શ્રી ખર-
તર ગચ્છે મુગધધાન શ્રીજિનયંદ્રસુરિ વિજયરાજ્યે મહોપાધ્યાય શ્રી સિવ-
નિધાન મણિવરાજાં તત્તિય વાં મતિસિદ્ધમણિ તત્તિય વાં શ્રી

મુખ દીઠેરે મીઠો લાગે તાંહરો,

તિણુ મિલવારે ઉમાલો મન માંહરો.

૧

અં.

(કલશ.)

ધમ વીર જિનવર તણે આગે, પ્રથમ ગણુધર અટકલી,

આલીસ ને વલિ આઠ ઉપર પ્રથ પૂછ્યા મન રલી,

નિધિ ર કલા યુગ ચંદ્ર વરસે, આદિજન પારણુ દિને,

શ્રીસાર પાઠક તેહ વખાણે, સાંભલો સાચે મને.

૩૩

૨૧-૧૫ આ. ક.

૬ જિન પ્રતિમા સ્થાપન સ્તો

આદિ—

સમકિત દૃષ્ટિ જિનપ્રતિમા સેવા, ન કરો વાદવિવાદને ભાઈ,

જિનપૂજક પંચમ ગુણુ ઠાણે, નવી પૂજેતે મિથ્યાતી રે ભાઈ. સ. ૧

*

*

*

*

*

અતે—

હંસતણી પરે કરો પરિખ્યા, મકરો દૂડા વાદ રે ભાઈ,

કહે શ્રીસાર ધરો સમતા રસ, સુગુરતણો સુપસાયરે ભાઈ. સ. ૨૭

—લિ. ૧૮૧૨ આગ્રો સુ. ૧૩. ૨૧-૧૧ આ. ક.

૨૫૪ ક. ખાલચંદ (૩૫૭-કુંવર-શ્રીમદલ-ગંગાદાસ શિ.) :

ખાલચંદ બત્રીશી ૧૬૮૫ દીવાલી અમદાવાદ.

આદિ—

સકલ પાતિક હર, વિમલ કેવલધર, જાકો વાસો શિવપુર

તાસુ લય લાઇયે.

નાદમિંદ રૂપરંગ, પાણિપાદ ઉત્તમંગ, આદિ અંત મધ્ય ભંગા.

જાદૂં નહિ પાઇયે,

સઘેણુ સંઘણુ જાણુ, નહિ કોઈ અનુમાન, તાહીકો કરત ધ્યાન

શિવપુર જાઇયે.

અતે—

કવસ.

ધર્મિજા પૂરો આજ, સુપરિ સેવક સાધારક,
 નિજવાર પાસ નિજાંદ, સદા હુ સેવક ચારક,
 કમ્પરક્ષયી અધિક, કૃપા મો ઉપરિ કીમ્મ,
 શ્રી અમસેન સુતન, ધણી મુઝ દડતતિ દીમ્મ,
 રેતનદર્પ સુપમાકસર્મ, શ્રીસાર એમજ હુઅરર્મ
 ફલવર્ધી રાય મોટો ધણી, સેવકનંદ સાનિધિ કર્મ. ૨૧

—પં. સિદ્ધિવિદ્યાસંગણિ સિખતં. ૧-૧૫ (મારી પાસે છે.)

૪ વામુપૂજ્ય શૌદિણી સ્તવ સં. ૧૭૦૨,

આદિ—

સાસણુ દેગિ સાંમણિએ, મુઝ સાનિધ કીજે,
 બૂસો આશર બાનિ બણીએ, સમજાવી દિજે. ૧
 મોટો તપ શૌદિણિ તણેએ, તેદના ગુણુ ગાક,
 નિમ સુખ શૌદગ મંપદાએ, મનવંછિત પાક. ૨

x

x

x

x

x

અતે—

કવસ.

ધર્મ જાગન દોષ મુનિઅંદ પરણી, ખદિખા ગુરૂ મૂખ સાંમણી,
 વામુપૂજ્ય અમને ગયા સુપસન, ચિત્તની ચિંતા ટલી,
 ધણુ પરિ શૌદિણિ તપ આરાધધ, જે બવિયણુ મનનિ રલી,
 શ્રીસાર નિનગુણુ ગાવતાં દિવે સકલ મન આસ્થા ફલી. ૨૭

—સં. જાણુસરે પં. દિપવિજયેન. ૨-૧૭.

—સ. ૧૮૪૨ ચૈત્ર સુદિ ૭ ગુધે શ્રી સુરતિ બંદિરે સિખિતં

પ્રમોદસાગર આવિકા વજ્રગાદી પદનાર્થ. ૮-૧૩) જૈ. એ. .

૫ ગૌતમપૂજ્યનો સ્તવ

આદિ— (પ્રભુ પ્રણમુરે પાસ નિજોસર થંબણો એ દેશી.)

પ્રભુ પ્રણમુરે પરમેસર ત્રિભુવનતિથો,

સુખદાય રે સાસણુનાયક ગુણતિથો,

હંસાસનિ એવું સદા, કવિયણુની આધાર,
સરસ કથા જ્યાનંદની, આવી કરજો સાર.

૩

કમળ કમંડળ ધારિણી, વીણા પુસ્તક હાથ,
કવિયણુને હિતધારિણી, નિશ્ચે આવે સાથ.

૪

તુજ સમવડ જગ કો નહો, ત્રિહું લુવને તુજ વાસ,
કવિજન આશા પૂરણી, તું સદી કરજો રાસ.

૫

તું જગદંબ ત્રિપુરા સતી, તું કવિયણુની આસ,
સ્વપ્ને જે નરને મિલે, તેહને કિયો પ્રકાસ.

૬

કવણુ જ્યા તે કિહાં હવો, કવણુ ગામ કુણુ કાણુ,
શ્રી વિજયાનંદ મુખ્યકી, લહું તે મધુરી વાણુ.

૭

કુણુ સંવત્સર કુણુ દિને, હવો કેમ હુલ્લાસ,
સંવત સોળે છયાસિયે, ગુરુ ખારેજે ચોમાસ.

૮

સંઘ સહુ આદર ધણે, વાવે વિત મુકાંમ,
દિનદિન ઉત્સવ બહુ થયા, પસર્યા હામોહામ.

૯

શ્રી જ્યાનંદતણું ચરિત, શ્રી ગુરુને ઉપદેશ,
સરસ કથા કવિયણુ કહે, જેહના ગુણુહ અશેષ.

૧૦

*

*

*

*

અતે—

માતા ભારતિ તણુપ પસાય, મઈ સદી ક્યું જ્યાનંદરાય,
શ્રી વિજયાણુંદ ગુરુ ઉપદેશ, કરી ચુપક એ લવલેસ.

૫૦

પંચમ ગણુદર સોહમ સ્વામિ, જય પાપ તમ લીધઈ નામિ,
તેહ તણુ પરિ સદી દિનકાર, જગત્કમલ થયા ગણુધાર.

૫૧

આર વરસ આંખિલ તપ કરી, હન્યતણુ બંડારજ ભરી,
ચિહુંહાલીસમઈ પાટઈ જયકાર, તપા બિરદ ધરાવિડ સાર.

૫૨

અનુકમિં ગુરુ ગણપતિ નેહ, શ્રી મુનિમુંદર કહીઈ તેહ,
એકાવનમઈ યાનકિ કહિયા, પિમાદ્યા ત્રિધાવંત લહિયા.

૫૩

અતે—

કવસ.

ધર્મિયા પૂરો આજ, સુપરિ સેવક સાધારડ,
 નિથુવાર પાસ નિથુદં, સદા હું સેવક ચારડ,
 કંપતક્ષત્રી અધિક, કૃપા મો ઉપરિ કીમધ,
 થી અસસેન સુતનન, ધણી મુઝ દડવતિ દીમધ,
 રતનહર્ષ સુપસાકલ્પ, શ્રીસાર એમજ ઉચ્ચરધ
 દેશવર્ધો રાય મોટો ધણી, સેવકનધ સાનિધિ કરધ. ૨૧

—પં. સિદ્ધિવિશ્વાસગણિ સિખતં. ૧-૧૫ (મારી પાસે છે.)

૪ વાસુપૂજ્ય રોહિણી સ્તો સં. ૧૭૦૨,

આદિ—

સાસણ દેગિ સાંભણિએ, મઝ સાનિધ કીજે,
 જૂયો અક્ષર ભાતિ બણીએ, સમજાવી દિજે. ૧
 મોટો તપ રોહિણિ તણેએ, તેહના ગુણ ગાઉ,
 નિમ મુખ રોહગ સંપદાએ, મનવંછિત પાડ. ૨

x x x x x

અતે—

કવસ.

ધર્મ ગગન દોય મુનિચંદ્ર વરણી, મહિમા ગુર મૂખ સાંભલી,
 વાસુપૂજ્ય અમને થયા સુપ્રસન, ચિત્તની ચિંતા ટલી,
 ધણુ પરિ રોહિણિ તપ આરાધધ, જે બવિયણુ મનનિ રલી,
 શ્રીસાર નિનગુણુ ગાવતાં દિવે સકલ મન આસ્થા ફલી. ૨૭

—લૃ. ૪૭૫૨૨ે પં. દિપવિજયેન. ૨-૧૭.

—સં. ૧૮૪૨ ચૈત્ર સુદિ ૭ બુધે શ્રી સુરતિ બંદિરે સિખિતં

પ્રમોદસાગર આવિકા વજ્રનાથ પઠનાથ. ૩-૧૩) જૈ. એ.

૫ ગૌતમપૂજ્યનો સ્તો

આદિ— (પ્રભુ પ્રભુમુરે પાસ નિજેસર થંભણો એ દેશી.)

પ્રભુ પ્રભુમુરે પરમેસર ત્રિભુવનતિલો,

સુખદાય રે સાસણનાયક ગુણતિલો,

વિજય સૂરિએ દીક્ષા આપી કમલવિજય નામ રાખ્યું અને. સોમવિજય ઉપાધ્યાયના શિષ્ય બનાવ્યા. સં. ૧૬૭૦ માં વિજયસેનસૂરિએ પંડિત પદ આપ્યું ને સં. ૧૬૭૬ ના પૌષ સુદિ ૧૩ દિને વિજયતિલકસૂરિએ શિરોહીમાં આચાર્યપદ આપી વિજયાણુંદ સૂરિ નામ સ્થાપ્યું.

વિજયદેવસૂરિ સાગરના પક્ષમાં બળી જવાથી સોમવિજય ઉપાધ્યાય વગેરે સમુદાયે મળીને 'મીઝ આચાર્ય' નામે વિજયતિલકસૂરિને સ્થાપન કર્યા હતા, તેમની પાટે વિજયાણુંદસૂરિ થયા. તેમને ચાલતા ક્લેશ તરફ અણુગમે હતો તેથી સંપના સર્વ પ્રયત્નો કર્યા હતા અને કહેવા પ્રમાણે અમદાવાદમાં વિજયાણુંદસૂરિએ વિજયદેવસૂરિને વંદના કરી મેળ કર્યો હતો. આ મેળ સં. ૧૬૮૧ ના પ્રથમ ચૈત્ર સુદિ ૯ ને દિને થયો. આ રીતે સંપ કેટલોક વખત ચાલ્યો પણ પાછળથી મમત્વની મારામારીથી બંનેમાં ભેદ પડતાં વિજયાણુંદસૂરિને પણ પોતાની પાટ ઉપર વિજયરાજસૂરિને સ્થાપવાની ફરજ પડી હતી. વિજયાણુંદસૂરિએ તેર માસિક તપ, વીશ સ્થાનકપદની આરાધના, સિદ્ધચક્રની ઓળી અને છુટક છઠ્ઠ અઠ્ઠમ વગેરે તપસ્યાઓ ધણી કરી હતી. વળી તેમણે એક વખત ત્રણ માસનો તપ કરી ધ્યાન પણ કર્યું હતું. તેમણે છ આત્મની, પાંચ શંખેશ્વરની, બે તારંગાની, બે અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથની બે સિદ્ધાયલની અને એક ગિરનારની એમ યાત્રાઓ કરી હતી. તેમજ તેમણે જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠાઓ પણ ધણી કરી હતી. એકલા કુચરવાડમાંજ એક સાથે અઠીસો બિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. છેવટે સં. ૧૭૧૧ ના આષાઢ વદિ ૧ ને મંગળવારે ખંભાતમાં સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. ઋષભદાસ કવિએ પણ આ સૂરિની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરી હતી. આ વાના કવિને બદલે એક ઠેકાણે ભંડારની ટીપમાં ચાન્તક નામઆપ્યું તે બરાબર લાગતું નથી.)

તિલુપ્ત ગુરૂઈ અંચજ કીધા ધણુ, કહતાં પાર ન આવડ તેહ તણુ,
શ્રી જય્યાનંદનું ચરિતજ સાર. શીધું શાસનનષ હિતકાર. ૫૪

આઠ સહસ તે કીધું વલી, તે વાંચાઈ સદુર્ધ મનિ રલી,
પટિ એકસદ્ધિમધ ઉલ્લેખાણુ, શ્રી વિજયાણુંદ ગુર ગુણુની વાણિ ૫૫

તસ મુખમવથી એ લહી વાણિ, મઈ રાસ કર્યો સહિ જાણિ,
ખારેજ વરનગર મઝારિ, અસ્પૃશ્યુદ્ધિ કર્યો ગુર આધારિ. ૫૫

મુરખ માત્ર હું જાણું નહીં, સહગુર વચને શક્તિજ યધ,
બાણુપ ગુણુપ તસ નવર્ધ નિધાન, હર્ષધરી કવિ બ્રહ્મલર્ધ વાન. ૫૭

જિહાં મહીખસિ ધરઈ વલી મેર, મુ મંડલ ચાણઈ નહીં સેર,
જિહાં લગઈ તારા નઈ રવિચંદ્ર, તિહાં લગિ રાસ કરો આણુંદ. ૫૮

વરતુ પાંચ મુપર્ધ કહું વલી, નવસઈ પંચોતરિ મનની રલી,
દૂહા ગિસઈ સતાવીસ જોષ, ખારસઈ સાત તે પૂરા હોઈ. ૫૯

એ કીધો મનનઈ કોડિ, સરખા સરખો જોયો જોડિ,
વિમુખ પસે કરેજો સહી, કરજોડીનઈ વાણી કહી. ૬૦

સવત ૧૬ સોલ્હ છયાસીધ ૮૧ જાણિ, પોસ સુદિ તેરસિ ચઢિલ ધમાણુ,
વાર ગુરૌ સર્વાકજ સાર, બાણુપ ગુણુપ તસ જ્ય જ્યકાર, ૬૧

—ઇતિ શ્રી જય્યાનંદ ચરિત્રે રામ-પ્રજાધે વાના કવિ વિરચિતે
ચક્રાણુપ દીક્ષામહણુ મોક્ષપ્રાપ્તિ, શ્રીજય્યાનંદ રાજ્યપ્રાપ્તન દીક્ષામહણુ
નિર્વાણુગમનો પચ્ચમોદ્ધાસ. સમાપ્ત—ઉલ્લાસ ૫ પ્ર૦ ૨૪૦ દિ૦
૨૭૦ ત્રિ૦ ૨૮૪ ચ૦ ૨૪૪ ૫૦ ૧૬૧ એવં સર્વાકે ૧૨૦૭ શુભ
ભવતુ લેખકપાઠકયોઃ આ વાના કવિની સ્વહસ્ત લેખિત પ્રતિ સાગે છે.
ન. ૩૨/૧૮૭૭-૭૮ ૩૦ કો. પાનાં ૭૧-૧૧.

+પ્ર. આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૩૦૫.

[વિજયાણુંદ સરિનો જન્મ સં. ૧૬૪૨ માં મારવાડના રોહ
ગામમાં થયો હતો. પિતાનું નામ શ્રીવંત પોરવાડ, માતાનું નામ
સિલ્હગારદે અને પોતાનું મૂળ નામ કલો હતું. સં. ૧૬૫૧ માં હીર-

ખાડડમેર નિત ગદગદઈ નિં શ્રી મુખનિનાથ જિણુરામ ધં
 તસ પ્રસાદિ મઈ રચ્યું હાં એં શ્રી સંધનધ સુપદાધ ધં ૬
 શ્રી ષરતરગા રાજકિ હાં રાં શ્રી જિનરાજ સૂરીદ
 વિજયમાન શ્રી પૂજ્યજી શ્રીં એદ રચ્યુ સુપકંદ. ધં ૭
 જિનમદસરિ સાપાવડી રાં વાયક શ્રી નયરંગ. ધં
 તાસ સીસ વાયકવર, શ્રી વિમલવિનય અતિયંગ. ધં ૮
 તાસ સીસ હરપિઈ મણુઈ હાં રાજસંધ આણુંદ ધ.
 એદ સંખંધ સોહામણું હાં શુ. વાચ્યમાન ચિરનંદ ધ. ૯
 જે ગાવઈ ભાવધ ભક્ષઈ, ભણિ જે ચિત સુદાઈ ધ.
 તિહાં ધરિ સુખસંપતિ ધણી, સંં દિન દિન અધિક દિપામ ધ. ૧૦
 —અંથાથ ૫૫૧ વિમલેન લિં ૧૬-૧૬ વી. પા.
 (૪૯૮) વિનયરાસ.

૨૫૮. લૂણુસાગર.

(૪૯૯) અંજનામુદરી સંવાદ. સં. ૧૬૮૯.

૨૫૯ ચંદ્રકીર્તિ. (ખં કીર્તિરતનસૂરિ-લાવણ્યસમય -પુ-
 ષ્યધીર-જ્ઞાનકીર્તિ-ગુણપ્રભોદ-સમયકીર્તિ-વિનયકલ્લોલ-હર્ષ-
 કલ્લોલ શિ.) જિનરાજસૂરિ રાજ્યે.

(૫૦૦) શ્રી યામની ભાનુ મૃગાવતી ચૌપદ. સં. ૧૬૮૯ આસુ
 શુ. ૭ મુધ. ખાડડમેર (જેસલમીર)માં.

અંતે—

કથાકોસથી મેં કલક એ, મૃગાવતી યામની ભાન,
 સંખંધ સોહામણુએ, સુણતાં સદ્સ વિહાંણુ.
 અધિકઉ ઓજડ જે કલક, મિચ્છામિ દુકડ તેહ,
 સંધ સદ્ સંલલકએ, કવીયણુ કહીયક જેહ.

૨૮

૨૯

૨૫૬ સુમતિહંસ (ખ. જિનચંદ્રસૂરિ-હંસકુશલ શિ.)

(૪૯૬) મેઘકુમાર ચોપાઈ સં. ૧૬૮૬ વિજયાદશમી. પીપાડીમાં.

અંત—

સંવત સોલઘંસય છપાસીયછરે, વિજયદશમિ સુપ્રકાસ,
રાગધ થી જિજ્ઞુચંદ્રસૂરિ રાગવીરે પરતરગચ્છ સિધુગાર,
વાંણી સરસ સુધારસ ઉપદિસછરે ધ્રુવ ગોવત્ર અવતાર, ૭ મે.
તાસ સીસ સદા ગુણગણનિધિરે થી હુરધ્યકુશલ સુપકાર.
વાદીગજ પંચાનન સારિ આરે રૂપઈ મદનકુમાર ૮ મે.
તાસ સીસ લવમેશ કરી કહછરે સુમતદંસ મતિસાર,
વામનાદન પાસ પસાદુ લછને થી પીપાડિ મઝારિ. ૯ મે.
સહયુર થી જિનકુસલ સૂરીસનીરે સાંનિધિ સંધ મઝાર,
પરમપ્રભોઃ ઉદય આશુદંશુરે નંદઉ સદિ પરિવાર. ૧૧ મે.

—પતિ ચેતનસાગરજી બં. ૭૬૫પુર.

૨૫૭ રાજસિંહ (ખ. નયરંજ વાચક-વિમલવિજય શિ.)

(૪૯૭) આરામસોલા ચોપાઈ સં. ૧૬૮૭ જી. શુ. ■ બાહ્યમેરમાં

આદિ—

સકલ કલા ગુણ આગલા, આદીસ્વર અરિહંત,
નામિરાય કુલસેદર, પ્રણમ થી ભગવત. ૧
શાંતિનાય જિન મોળયુ, બાવીસયુ જિજ્ઞુ નેમિ,
પાર્શ્વ વીર જિન વિમલ ગુણ, નમતાં લહીએ પેમ. ૨

x x x x

અંત— દક્ષ ૨૭ વંસી વાજામ વેણુ એદની.

સંવત સોલહ સત્યાસીઈ હોં જીઠ માય મુખ વાસ ધં
ધવની નુમિ દિનક બલક, હોં દિં કવિં પૂજાક્ષ પામ. ધં ૫

૨૬૦ દર્શનવિજય (ત. રાજવિમલ-મુનિવિજય ઉ. શિ.)

(૫૦૧)+ પ્રેમલાલચંદ્રીરાસ અથવા ચંદ્યરિત. સં. ૧૬૮૯ કાર્તિક
શુ. ૧૦ બહાનપુરમાં (પ્રસિદ્ધ-આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૧ હું.)

આદિ—

શ્રી સુખદાયક જિનવર, નામિં પરમાણંદ,	
પ્રણુમી જૈાતમ ગણુધર, શ્રી વસુભૂતિ-નંદ.	૧
સારદ સાર પસાઉલધ, ચિન્તીત કવિત કરાય,	
માતા ! રસ મુજ વાણીઈ, દેજો બહુ સુખ થાય.	૨
શ્રી વિજયાણંદ સૂરીસર, તપગચ્છપતિ સુપ્રસાદિ,	
વાચક મુનિવિજય ગુર, ગુણુ સમર આલ્હાદિ.	૩
શીલપ્રભાવિં સુખ ધણું, શીલ સુમતિદાતાર,	
શીલિં શોભા અતિ ઘણી, શીલ સદાનંદ નાર.	૪
શીલ અધિકાર કહઈ કવિ, દેવગુર ધર્મ પસાય,	
ચંદનરેશર મનિ ધરી, રાસ રચું સુખદાય.	૫
નવ અધિકારઈ વણુંના, નવ રસમાંહિં પ્રધાન,	
ચંદ્યરિત સુણુતાં લહેા, કમલા સુખ સંતાન.	૬
સાંભલતાં સુખ ઉપજઈ, વિરમય પામઈ મન્ન,	
પહેલઈ અધિકારઈ વણુંતું, ચંદ્યરિત રતન.	૭

* * * *

અતે—

ધન્ય ધન્ય ચંદમનિ મહામુનિ...હાલ પડ. રાગ ધન્યાસી.
જુઓ જુઓ સાચલ મહિમા નહિ મંડલિ, જાગતો આજપણિ
એમ દીસઈ,
શ્રી ગુર હીરવિજયસૂરી જયકર, નામ સુણુતાં ધણું હઈય. હું
દીસઈ. ૫૧

૨૫૬ સુમતિહંસ (ખ૦ જિનચંદ્રસૂરિ-હૃષીકુશલ શિ.)

(૪૯૬) મેઘકુમાર ચોપાઈ સં. ૧૬૮૬ વિજયદશમી. પીપાડીમાં.

અંત—

સંવત સોલધંસય છયાસીયધરે, વિજયદશમિ સુપ્રકાસ,
રાજા શ્રી જિજ્ઞાસુચંદ્રસૂરિ રાજવીરે પરતરગચ્છ સિધ્ધુગાર,
વાંધી સરસ સુધારસ ઉપદિસધરે ધમ ગોચમ અવતાર, ૭ મે.
તાસ સીસ સદા ગુણગણનિધિરે શ્રી હરગચ્છકુશલ સુધાર.
વાદીગજ પંચાનન સારિ આરે રૂપઈ મહનકુમાર ૮ મે.
તાસ સીસ લવસેશ કરી કહધરે સુમતહંસ મતિસાર,
વામાનંદન પાસ પમાહુ લધને શ્રી પીપાડિ મઝારિ. ૯ મે.
સદગુર શ્રી જિનકુસલ સુરીસનીરે સાંનિધિ સંધ મઝાર,
પરમપ્રભોઃ ઉદય આશુકંસુરે નંદક સહિ પરિવાર. ૧૧ મે.

—પતિ ચેતનસામરજી બં. ઉદયપુર.

૨૫૭ રાજસિંહ (ખ. નયરંગ વાચક-વિમલવિજય શિ.)

(૪૯૭) આરામશોભા ચોપાઈ સં. ૧૬૮૭ જેઠ શુ. ૩ બાહ્યમેરમાં

આદિ—

સકલ કલ્યા ગુણ આગલા, આદીરવર અરિહંત,
નામિરામ કુલસેહર, પ્રણમ શ્રી ભગવંત. ૧
શાંતિનાય જિન સોળમુ, બાવીસમુ જિજ્ઞુ નેમિ,
પાર્શ્વ વીર જિન વિમલ ગુણ, નમતાં લલીએ મેમ. ૨

x x x x

અંતે— દાલ ૨૭ વંસી વાજામ વેણુ એદની.

સંવત સોલહ સત્યાસીર્ષ હાં નેહ માય મુપ વાસ ધ૦
ધવળી તુમિ દિનઈ લગઈ, હાં દિં કવિં પૂજાકસ વાસ. ધ૦ ૫

સીલધારી બહુ સુગુણ ગુણ ગાયતાં, શુદ્ધ પરિણામિં સવિ
આરતિ ભાજિં. ૬૧

ચરિત એ ભણતાં સુણતાં સુણતાં સહા હોઈ કલ્યાણકારી દૈવ,
સંવત સોલ નિવ્યાસી કાર્તિક સુદિ દસમી વાર ગુરુ પુષ્પ તે
દિવસમેવ. ૬૨

શ્રી ખર્હાનપુર નયરવરમંડણો જાહા મનમોહન પાસ રાજઈ,
સંઘ જય જયકર ભવિકજન દુષહર દેવસેવા કરઈ બહુ દિવાજઈ. ૬૩
તત્ર શાષા પુરઈ દલપુરવરે જિહાં જિનરાજ સદા દેવ સુપાસો,
ધ્યાન તસ ચિત ધરી ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરી, જગતની જ્યોતિ જગમાં
વિસેસો. ૬૪

તાસ સુપસાયથી સીલ ગુણે કરી, ગાધયો સરસરસ એહ રાસો,
જિહાં લગઈ સૂરસસિ ભુમિં ચિર થાયયો, વિસ્તરો જગમાંહિ ગુણ
વિલાસો. ૬૫

—છતિ શ્રી સીલાધિકારો ચંદ્રમુનિ પ્રેમલાસતી રાસ સંપૂર્ણ:
૧૭૩૧ વર્ષ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦ દિને રવિવાસરે લખિત પંડિત શ્રી ધર્મહ-
ર્ષેણુ. શ્રી રાજનગર શ્રી વીર પ્રસાદાત્-(ગુ. વિ.). છતિ શ્રી ચંદાયણિ
નામરાસે નવમો ધિકાર: શ્રી શીલાધિકારે ચંદ્રમુનિ પ્રેમલાલચ્છી સતીરાસ
સંપૂર્ણ:-અંથાઅંથ ૨૧૦૧ શ્લોક સંખ્યા સંવત ૧૭૬૦ વર્ષે આસો
વ. ૭ શુક્રે (દે. લા. પા. ૫૪)

(૫૦૨)+ વિજયતિલકસૂરિ રાસ. સં. ૧૬૯૭ પોસ સુદિ રવિ.
પુરહાનપુરમાં.

આદિ—

હૃદય અધિક મહિમા ધણો, મનમોહન પાસ,
સંઘ સયત આણુંદકર, સુખ સંપદ બહુ વાસ.
નયર ખરહાનપુરમંડણો, મૂરતિ દીડે મોદ,
પ્રણમું પ્રણુપ્રતિં હધડે ધરી પ્રમોદ.

ખરતર ગઝમાંદિ સોભતાએ, કીર્તિરત્ન સરીસ,	
પાટ ઉવઝાય થયા એ, લાવણ્યસમય તસુ સીસ.	૩૦
તાસ સીસ વાચક થયાએ, શ્રી પુણ્યધીર પ્રધાન,	
શિષ્ય વાચક બલઉએ, જ્ઞાનકીરતિ...	૩૧
વાચક શિષ્ય વલિ તેહના, ગુણપ્રમેદ રિપરાય,	
વાચક શિષ્ય તે બલઉ, સમયકીરતિ સુપસાય.	૩૨
પંડિત શિષ્ય સદા બલઉ, વિનયકલ્પોલ નિધાન,	
પંડિત વિદ્યમાન છે એ, હરપદ્મલોલ પ્રધાન.	૩૩
શિષ્ય તેહના માલતાએ, ચંદ્રકીરતિ બોલંતિ,	
ઉદયધારક બલઉઈ, સકમરાજ ગુણવંત.	૩૪
શિષ્ય બક્ષા છે જોડલાએ, ચેમરાજ સુપકર,	
તાસ આમદ કરીએ, ચક્રપાઠ જોડી સાર.	૩૫
શ્રી ખરતર ગઝ રાજ્યો એ, શ્રી જિનરાજ સરિદ,	
સોલસે નખ્યાસીયો એ, આસ સાતભિયંદ.	૩૬
પ્રથમ પહુર પુદિવારનઉ એ, પ્રથમ ઘડી સિદ્ધ યોગ,	
આવક સુધીયા વસેએ, આદ્યમેર રસભોગ.	૩૭
વિધિ ચેલાલય પૂજ્યેએ, શ્રી સુમતિનાથ જિથુંદ,	
થયાદ પૂરઉ થયો, બણતાં સુખ આણુંદ.	૩૮
દાસ સૌલે ઈશુ ચાપઝએ, નિસે ઇકમાસી એદ,	
કહી ચંદ્રકીરતેએ, બણત સુણત ઉઝાદ.	૩૯

—ધતિ શ્રી યામની બાતુ મુગાવતી ચાપઝ સંપૂર્ણ. વાચનાચાર્થ શ્રી ૧૦૬ શ્રી જિનદસગણિ શિષ્ય પં. મહિરચંદ લિપિકૃત સં. ૧૭૮૪ વર્ષે અવણુ શુદિ ૧૪ દિને ભીમરસા મધ્યે.

(૧૨ પં. ૧૪ ગુ. વિ)

સીલધારી બહુ સુગુણ ગુણ ગાયતાં, શુદ્ધ પરિણામિં સવિ
આરતિ ભાજિં. ૬૧

ચરિત એ ભણતાં સુણતાં સુણતાં સહા હોઈ કલ્યાણકારી દૈવ,
સંવત સોલ નિવ્યાસી કાર્તિક સુદિ દસમી વાર ગુરુ પુષ્પ તે
દિવસમેવ. ૬૨

શ્રી ખર્હાનપુર નયરવરમંડણો બહા મનમોહન પાસ રાજઈ,
સંઘ જય જયકર ભવિકજન દુષકર દેવસેવા કરઈ બહુ દિવાજઈ. ૬૩
તત્ર શાષા પુરઈ દલપુરવરે જિહાં જિનરાજ સદા દેવ મુપાસો,
ધ્યાન તસ ચિત ધરી ત્રિકરણ શુદ્ધિ કરી, જગતની જ્યોતિ જગમાં
વિસેસો. ૬૪

તાસ સુપસાયથી સીલ ગુણે કરી, ગાઘયો સરસરસ એહ રાસો,
જિહાં લગઈ સ્મરસસિ ભુમિં થિર થાયયો, વિસ્તરો જગમાંહિ ગુણ
વિલાસો. ૬૫

—ધતિ શ્રી સીત્તાધિકારો ચંદ્રમુનિ પ્રેમલાસતી રાસ સંપૂર્ણ:
૧૭૩૧ વર્ષ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૦ દિને રવિવાસરે લખિત પંડિત શ્રી ધર્મહ-
ર્ષેણ. શ્રી રાજનગર શ્રી વીર પ્રસાદત્-(ગુ. વિ.). ધતિ શ્રી ચંદાયણિ
નામરાસે નવમો ધિકાર: શ્રી શીત્તાધિકારે ચંદ્રમુનિ પ્રેમલાલચ્છી સતીરાસ
સંપૂર્ણ:-અંથાઅંથ ૨૧૦૧ શ્લોક મંખ્યા સંવત ૧૭૬૦ વર્ષે આસો
વ. ૭ શુક્રે (દે. લા. પા. ૫૪)

(૫૦૨)+ વિજયતિલકસૂરિ રાસ. સં. ૧૬૮૭ પોસ સુદિ રવિ.
પુરહાનપુરમાં.

આદિ—

ઉદય અધિક મહિમા ધણો, મનમોહન પાસ,
સંઘ સયલ આણંદકર, સુખ સંપદ બહુ વાસ.
નયર ખરહાનપુરમંડણો, મરતિ દીકે મોદ,
પ્રણમું પ્રભુપ્રતિં હાડે ધરી પ્રમોદ.

જૈણુઈ યવનપતિ અકબર ભૂપતિ તેહ પ્રતિ યુગ્મવિ સુયથ લીધો,
 પડહ અમારિનો માસ છબરસપ્રતિ, જગ જનનઈ ઉપગારી કીધો. ૫૨
 તાસ પાટિં પ્રગટ પુરુષ પૂરણ પ્રભુ, જૈણુઈ અકબર સભાઈ પ્રસીધો,
 ત્રિણિસઈ બદ્દ અપી જય પામીઓ, શ્રી વિજયસેનસૂરી જગ
 પ્રસીધો. ૫૩

પાટિં તસ શ્રી વિજયતિલકસૂરી શુભ ચરી જૈણુઈ જણિં કુમત
 મત દૂરી ટાંધો,

ચાન વૈરાગ્ય જગિ દીપતો ત્રિકરણ શુદ્ધિ ગુર વયણ પાંચો. ૫૪
 તાસ પદોધર ભવિકજન સુખકર દરોન દુપહર જસ દીપઈ,
 અતુલ સૌભાગ્ય જયઉદય અધિકો પ્રભુ સકલ બદારક માન અપઈ. ૫૫
 શ્રી તપાગણપ્રભુ સૂરીમુકુટામણી, શ્રી વિજયાણુદસૂરી સીહો,
 તેહના જેહ સેવા અદ્વનિસિં કરઇ તે ભવિજન તણા સદસ દીહો. ૫૬
 વિજયજયકારિ તસ રાજિ જગિ જયકર, વાયકાધીશ સિર ધસ મોટો,
 અતિહિં સુપવિત્ર ચારિત્ર જગિ જેહનું ચાલતો હાસ વૈરાગ્ય કોટી. ૫૭
 સાર અવતાર ઉપગારમય જેહનો, જૈણુઈ અઈચાર આપિ બહાવી,
 મંદમતિ તેહ પણિ જણુઈ કોવિદ કર્યા, યુગ્મગ્યા બાવિ બહુનિ જગિ
 સુણાવી. ૫૮

શ્રી મુનિવિજય ઉવગ્ય સુપસામથી, સાસનિ હસ તસ ધ્યાન
 ધ્યાતો,
 સપલ તસ સીસ સદેહમાં કણ સમો, શ્રી ગુર ગુણુહિતે અતિહિં
 રાતો. ૫૯
 સીસ અધિકારઈ એ અંદુનિ મહામુનિ સતીય ત્રેમલા પુદુચિં
 પ્રસીધી,

સંમત આણુંસરી સાર કેવલવરી અનુકમિં પામીઆં સપલ
 સિદ્ધિ. ૬૦
 કવિ દરોનવિજય વિસ્તચરિત એમ બણુઈ, આપિં સંસાર
 નિસ્તાર કાળિં,

તાસ પ્રસાદે એ વિસ્તરયો, મહિમંડલિ એ રાસજી,
જે ગીતારથ જગ હિતકારી તેહતણો હું દાસજી,
ધર્મવંત વલી ગુણના રાગી આણી અધિક ઉદ્દાસજી. ૯૪

કૃપા કરી મુઝ ઉપરિ સહુએ કરવો શુદ્ધ પ્રબંધજી,
કાનો માત્ર ગાથા છદે જેહ અશુદ્ધ હોષ બંધજી. ૯૭

જિહાં લગે એ શાસન શ્રી જિનનું, જિન આણાના ધારીજી,
તિહાં લગે એ લણુયો સુણુયો રાસ વિજય જયકારીજી. ૯૮

—તપાગચ્છાધિરાજ શ્રી હીરવિજયસૂરિ વચનારાધક ભટ્ટારક શ્રી
વિજયતિલકસૂરિ રાસ: સાગર હુંડી ગર્ભિત: સંપૂર્ણ: ચિરંજીવાત્ શ્રી
અરહાનપુર નગરે લિખિત પં. દર્શનવિજયેન-સ્વાન્ય પરોપકાર બુદ્ધિયુક્તેન
કુમત નિરાકરણાય, કર્મ નિર્જરણાય ચ-શ્રી રસ્તુ-કલ્યાણ ભવતુ.
(આ પ્રત કવિના સ્વહસ્તની છે.) —૬૯-૧૭ લીં.

(પ્ર૦ ઐ૦ રાસસંગ્રહ ભા. ૪.)

૨૬૧ જિનરાજસૂરિ. (ખ૦)

(૫૦૩) ગજસુકુમાલ રાસ. સં. ૧૬૯૯ વૈશાખ, શુદ્ધ ૫.
અમદાવાદમાં.

આદિ—

દૂહા.

નેમીસર જિનવરતણા, ચરણ કમલ પ્રણમેવિ,
સાધુ સાધુ ગુણ ગાવતાં, સાંનિધિ કરિ શ્રુતદેવિ. ૧
સૂઘઉં મારગ ઉપદિસઈ, પાલક વિસવાવીસ,
દૂસમ કાલઈ તઉ મિલક, જૈ તૂસઈ જગદીસ. ૨
દૂઆ અપૂરવ પૂરવઈ, ચારિતધર ચઉસાલ,
ગાતાં જિમ તિમ ગુણ હુવઈ, જાતાં જિમ મઉસાલ. ૩
કહઈ કેવલી કેવલી, સ્યૂં ન કહઈ એ સાર,
સાધુ ધરમ દસવિધ તિહાં, ક્ષમા તણઈ અધિકાર. ૪

અર્ધયાણાગય સંપ્રતિ વદું જિન ચોવીસ,	
ચાર તિથંકર સાધના વિદરમાન વણી વીસ.	૩
કરમ પપી મુગતિં વસ્થા સિદ્ધાસિદ્ધ અનંત,	
તે અદનિસિ આરાહીછ, અનંત જ્ઞાન ગુણુરંત.	૪
ગુણુ છત્રીસે નિરમલા, સોઢે અંગ અનૂપ.	
આચારજિ નિત વંદીછ, કલિકાલે જિનરૂપ.	૫
સકલ સૂત્ર સિદ્ધાંત તે બણે બણાવે સાર,	
વાચક ગુણુ પંચવીસસિદ્ધ આરાધું મુખકાર.	૬

* * * *

અતે—

રાગ ધન્યાસી.

રાજનગર ગુરરાજ પધાર્યા, અવિચલુ અનિ આણુંદજી,	
ધર્મધ્યાન બહુ માન ઉપાયા પામે પરમાણુંદજી.	૮૭
હાન દીએ બહુ ગુર ઉપદેસે પામે સીલ સુભાવેજી,	
તપ તપે વર બાવન ભાવે ધન વાવરે ગુર આવેજી.	૮૮
વાચક વિમુઘ બહુ મનિ પરવરીઓ, રાજે શ્રી ગુરરાજજી,	
વિજયપતિલકસરિ પાટ પનોતો દીપાવે ધર્મકાજજી.	૮૯
ઉદયવંત અધિકો મહિમંડલે પ્રતપો જગ ઉપકારીજી,	
મેર મહિધર મહી રવિ સસિ હર સાયર ધિરતા ધારીજી	૯૦
તિહાં લગે એ આસીસ અનોપમ તાર્યા બહુ નરનારીજી,	
એ ગણધારી બહુ હિતકારી સાચો પર ઉપગારીજી.	૯૧
સંવત સસિ રસનિધિ મુનિવરસિ પોસ સુદિ રવિ કર પોગેજી,	
રાસ રચો એ આદર કરીને ચારુ તણે ઉપયોગેજી.	૯૨
વીસલનપર કેસવસા નંદન ધિન્ન સોમાધ માયજી,	
શ્રી રાજવિમલ વાચક સીસ અનોપમ મુનિવિજય ઉવગ્રપજી.	૯૩
તાસ સીસ પમણે બહુ જગતે દર્શનવિજય જયકારીજી,	
નપર પ્યરહાનપુર મંડલુ મેટો શ્રી મનમોહન પાસજી.	૯૪

તે પરથી સં. ૧૮૦૮ માં લખી. ૧૧૧-૯ ગુ. વિ. કે. રતન.

—દાલ ૩૦ ગ્રંથાગ્રં ૭૫૦ લિખિત—સંવત્ ૧૭૪૫ વર્ષે પોસ

સુદિ ૧ દિને શ્રાવિકા કપૂરખાઈ વાચનાર્થ.

શ્રીરસ્તુ. પા. ૩૫ પં. ૧૧—આ. ક.

—દાલ ૩૦ ગાથા ૫૦૦-૫૪ સંવત ૧૮૦૮ વર્ષે આસોજ સુદિ વિજય ૧૦ દિને યુધવાસરે સંપૂર્ણ કીધો. શ્રીમદ્ ચંદ્રગચ્છાધિરાજ ભદ્રાક ૧૦૮ શ્રી નન્હ સૂરિજી તત્પદે ભદ્રાક ૧૦૮ શ્રી ઉદ્યોતનસૂરિજી તત્સિષ્ય ખુસ્યાલચંદ્રેજી લિખિત શ્રી ઉદયપુર નગરે પા. ૧૭-૧૪ આ. ક.

—સં. ૧૭૫૯ વર્ષે જ્યેષ્ઠ માસે કૃષ્ણપક્ષે દસમી તિથી શ્રી સ્વ-
ર્ણગિરે પંડિત દયામૂર્તિન લખીચક્રે. ૧૭-૧૭ હં. ભં. નં. ૧૭૮૩

ધોરાજી પ્રતિભાં.

અંતે—

આજ નિહેજો દીસે નાહરે—એ જાતિ.

છણિપરિ ગજસુકુમાલ મહામણી, આની ધિર કરી ચીત,

રહિ સમસાનૈ ષટ્ત્રયસૂં, મીતપણૈ પરચીત.

છં. ૧

હાઈ કરમ ગઢ કેવલ સંપદા, લહિ પહુતો નિરવાણિ,

સ્ત્રીનર પંડગ વેદ જિહાં નહી, આતમરૂપ વખાણિ.

છં. ૨

ગરબહ પિણુ ગુણિ અગુરલધુપણૈ, લીન કરૈ સંસાર,

ચઈપપણૈ ગુણુ કહતાં એહના, ઉત્તમ હુધ અવતાર.

છં. ૩

પદ્મનાભ વચનૈ જિણુ આદ્યૌ, ધસપણો દિન એક,

જિનવર વચને તે તજિ, પ્રત અજ્યો રંગતણી ધરિ ટેક.

છં. ૪

સૂરિ જસ સહર ખેઉ સાધિયા, જ્યૈ રાખ્યા જાણિ,

પૂરિ કરણી હરણી ભવતણી, કીધી સુણિ જિણુવાણિ.

છં. ૫

સંવત સોલહસૈ જિણુવાણૈ, રાજનગરિ વૈસાખિ

સુદિ પાંચમિદિનિ અઠમઅંગની, સાખિ ખરી મનરાખિ.

છં. ૬

સોહમ જંબુપાટિ અતુકમે, ખરતર ગુરૂ સિરદાર,

શ્રી જિનચંદ જ્યો જિનસાસને, જુગવર પદવી ધાર.

છં. ૭

સોદમ વચન દિયછ ધરી, ગપસુકુમાલ ચરિત્ર,
 કહિવા મુઝ મન અલગયો, કરિવા જનમ પવિત્ર. ૫
 તારુ પ્રસંગિ અનીક જસ, પ્રમુખ ચરિત્ર દિતકામિ,
 ચતુર ચતુરવિધ સંધ મિત્રો, સુલુહ બલુહ મતિ સારિ. ૬
 સરસ વચન તેલવા ન છર્ષ, પિણુ સરસ ચરિત્ર છર્ષ તારા,
 સાકર કેસવળી પખર્ષ, સ્પું ન ધરે મીઘસ. ૭

(મિશ્રાન પ્રત)

* * * *

અં—

દાસ ૩૦ રાગ ધન્યાસી—સાંતિજિન બાંમણુષ ભટ્ટ. એ દેશી.

* * * *

સંવત સોલનિનાન વરસર્ષ, વૈશાખે શુભ દિવસે,
 સુદિ પાંચમિ સુખ દિને સુખ વારે, એહ રમ્યો સુખવારણ. ૧૨
 શ્રી જિનસિંહસરિ ગણધારી, ખરતર મછ ઉદારા,
 શ્રી જિનરાજ તાસુ પરમાયે, ઇશુવિધિ મુનિગુણુ આવે. ૧૩
 એહ સંબધે સદા સાંભિસયે, તાસુ મનોરથ ફલિસયે,
 આહમિ અમતયે અતુદારે, જોડિ સ્વમતિસારે. ૧૪
 કવિ કલપન જે અધિક રમ્યો જે, મિચ્છાદુષ્ટ દોષે,
 શ્રી જિનધરમતયે સુપ્રસાદે, અધિક સદા જસવાદે. ૧૫
 મગસ મુખસોહગ પામીજે, જિનવર ચરણાં નમીજે,
 પહિલી જોડ કરી જિનરાજે, સાધી શિવપુર રાજે,
 શ્રી જિનસ્તન તસુ પાટ વિરાજે, ખરતર નિરહ સદુજાનઘ. ૨૧

સાધુજીરી બાવના આવે૦

—છતિશ્રી મજસુકમાસ મદામુનીધર ચતુષ્પદી સમાધ્યા સં.
 ૧૭૪૩ વર્ષે જ્યેષ્ઠ માસે શુકલપક્ષે ત્રયોદશી તિથે રવિવારે લિખિત
 આદિપુર મધ્યે શ્રી જિનચંદસરિ લિખય રાજ્યે.

નં. ૨૩૯ પૃ. ૫૦૧. કદાચ મતિસાર એ મૂળનામ યા તખલ્લુસ હોય તે પછી જિનરાજસૂરિ નામ પડ્યું હોય. આ વિચારવા યોગ્ય છે.)

(૫૦૪) +ચતુર્વિંશતિ જિનગીત (ચોવીશી)

આદિ—

મન મધુકર મોહી રહિઉ, રિષભચરણ અરવિંદરે,
ઊડાયો ઊડમ નહી, લીલૈયું ગુણ મકરંદરે—મન૦ ૧
રૂપઈ રૂડે ફૂલડે, અલવિન ઊડી નયરે,
તીષાહી કેતકીતણા, કંટક આવઈ દાયરે—મન૦ ૨

*

*

*

*

ચઉવિહસુર મધુકર સદા, અણુદ્વંતમ ધક કોડિરે,
ચરણકમલ જિનરાજના, સેવઈ બે કરજોડિરે—મન૦ ૫

—આદીશ્વરી ગીત.

*

*

*

*

અંતે—

વીરગીત સમું ગીત રચ્યા પછી.

ધણુ પરિ ભાવ ભગત મનિ આણી, સુધ સમકિત સહિનાણીય
વર્તમાન ચઉવીસી જાણી, શ્રી જિનરાજ વપાણીય. ૧
જો મૂરતિ નયણે નિરપોજે, જો હાથમ પૂજનઈય,
જો રસનાયક ગુણ ગામજઈ, નરભવ લાહો લીજઈય. ધણુ. ૨
યુગવર જિનસિંહસૂરિ સવાઈ, ખરતર ગુરૂ અરદાઈય,
પામઈ જિનવરના ગુણુગાઈ, અવિચલ રાજ સદાઈય. ધણુ. ૩
પહલી પરત લિષાઈ સાચી, વાર ગુરૂમુખિ વાચીય,
સમઝી અરથ વિશેષઈ રાચી, હાલ કહેજો નચીય. ૪
કેમ ગુરૂમુખિ હાલ કહાવઉ, કેમ ભાવન ભાવઉ,
કે જિનરાજતણા ગુણુ ગાવો, ચઢતી દહિલતિ પાવઉ. ૫

—ધતિશ્રી ચતુર્વિંશત ગીતમ્. ૨૫ શુભંભવતુઃ શ્રી સંવત્ ૧૭૬૨
વર્ષે આસ્વનિ માસે કૃષ્ણપક્ષે ૧૦ તિથૌ શનિવાસરે શ્રી બૃહત્ ખરતર

અકબરસાદિ બણી જિણુ રીઝરી, ખાટયા મોટાખોટ,
દીપાથો જિનધર્મ દયાગુણે, ગજપતિ ગુણુદિ અખોટ. ઇ. ૮

જહાંગીર સાદે ગુણુ જોધને, જુગપર પદવી જાસ,
આપી થાપી આજદિવસ લગે, કીરતિ કરે પ્રકાસ. ઇ. ૯

શ્રી જિનસિંહ સુગર સુપસાડવે, પમણે શ્રી જિનરાજ,
સાધુ તણાં ગુણુ કરતાં ચીત્યાં, સીઝે આનમ કાજ. ઇ. ૧૦

પૌત્ર વિનેય વિનય નયકરિ બસો, રંગવિનય ઇણુ નામિ,
તાસ તણો મણિ આદર ધરિ ધણો, તિમ કિત સુખદલ પામિ. ઇ. ૧૧

ધૂરિધી અક્ષર ઢાલે પદપદે, ઇકિઈક દુષ્ ટીન
અનુકમિ વાચી નામ કવીતણો, પામે જ્યો લયલીન. ઇ. ૧૨

મંગલરૂપ મહામુનિ નામ જી, નવનવ મંગલ યાદ
દીપક દીપયકી હુધ ઇહાકિણે, અચરિજ વાત ન કાય. ઇ. ૧૩

એહ સંબધ નિબધ સુકૃતતણો, સાંભજિ ત્રિકરણુ સાર,
તત્ત્વજાણિ કરિ કરિવો મનઘકી, કોષતણો પરિહાર. ઇ. ૧૪

ઇણુ પરિહારે ઉપસમ વિસતારે, ઇણુદિજ ગુણુ નિસતાર,
નિસતારે વિસતાર સુજસતણો, સુજસે જયજયકાર. ઇ. ૧૫

—ઈતિશ્રીમદુપસમ નિરૂપમ ગુણુરસાજ કીરધીરતામરનર નિકર
મધુકર પરિચુખ્યમાન મધુરતરપથઃ સુધાધારદુઃસહ મહોખ્યુ પરીપહ સહન
મહાહહન હંચ સુરિનજ્ય કર્મ દુમલતાવનમહન સંપ્રાપ્ત પર્વાત દૈવતમહનઃ
શ્રી વસુદેવદેવકી સુન્નુ રવેવાનોહન ધવિત્ર વિકલ્પ જલ્પ વક્તરી લવિત્ર
શ્રી ગજસુકુમાલ ચરિત્ર ગમ્પક હંડાયમાન શ્રી વસુદેવ દેવકી ચરિત્ર
સહિત શ્રીમદ્ગો જિનરાજસરીરવર વિરચિત સુપચિત મમિત સુકૃત
શ્રિયા પિયાર્હત મતરત ગ્રાણિમનઃ પ્રીણુનાય તદ્વાચ્યમાન સુખાસી મૌને
હતાહન દાય. લિં શ્રી પદ્મજા નગરે ૧૭-૧૭ ધો. (આ જૂની પ્રત
લાગે છે.)

ધન્યાશાલિભદ્ર રાસ. સં. ૧૬૭૮ નો આ કવિએ રચ્યો છે
એમ તેની પ્રશસ્તિ પરથી કલ્પ્ય કોઈ લઈ શકે. જુઓ મતિસાર

ધન ધન તે જીહા, પ્રભુગુણ ગાધયેરે, આંણી મન આણુંદ,
ધન ધન તે દિન જિણુ દિન ભાવે ભેટીયેરે, વિહરમાંણુ જિણુચુંદ—

વીસ.

ખરતર જુગવર શ્રી જિનસિંહ સૂરીંદનેરે, સીસે ધરીય જગીસ,
શ્રી જિનરાજવચન અનુસારે સંયુષ્યારે, વિહરમાંણુ જિનવીસ—

વીસ.

—શ્રી વીકાનેર મધે. લિપીકૃતં પઠનાર્થ. ૭-૧૧ ક. મુ (મારી પાસે)
પ્ર૦ ચોવીશીવીશી સંગ્રહ, આમાં આ છેલ્લી ઢાલ નથી.

ગોડી લઘુસ્ત ૭ કડીનું.

આદિ—

વાલ્હેસર મુઝ વીનતિ, ગોડીયા, અવલેસર અવધાર હો ગહડીયા રાય,
અતે—

વલિ અલવેસર સંભારિજ્યો ગ૦ ઇમ જંપે જિનરાજ હો. ગ. ૭ વા૦

—વ્યલેખિતુ લઘીદાસગણિના-૧-૧૨ મારી પાસે છે.

[આ જિનરાજસૂરિ-પિતા વોથરા ગોત્રીય શાહ ધર્મસિંહ અને
માતાનું નામ ધારલદેવી. જન્મ સં- ૧૬૪૭ વૈશાખ શુદ્ધિ ૭, દીક્ષા
સં. ૧૫૫૬ માગશર શુદ્ધિ ૩ વીકાનેરમાં, દીક્ષાનામ રાજસમુદ્ર, વાચકપદ
સં. ૧૬૬૦ જિનચંદસૂરિએ આસાઓલી શહેરમાં, આચાર્યપદ સં.
૧૬૭૪ શ. શુ. ૭ મેડતામાં ચોપડાગોત્રીય શાહ કરણે કરેલા મહો-
ત્સવપૂર્વક લઈ નામ જિનરાજસૂરિ રાખ્યું. પછી તેમણે ભણુશાલી ગ્રેહ-
શાહે ઉદ્ધાર કરેલા શ્રી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના ચૈત્યની પ્રતિષ્ઠા જેસલ-
મેરમાં કરી-જુઓ પ્રશસ્તિ જેસલમેરના પુસ્તક ભંડારની સૂચિ (ગાયક-
વાડ ઓરિયેન્ટલ સીરીઝમાંની) પૃ.

ત્યાર પાદ સં. ૧૬૭૫

વૈશાખ શુદ્ધ ૧૩ શુક્રવારે અમદાવાદના પોરવાડ સંઘપતિ સોમજીના પુત્ર
રૂપજીએ શત્રુંજય પર બનાવેલા ચતુર્મુખ દેવાલયમાં શ્રી ઋષભ ચોસુ-
ખજી આદિ ૫૦૧ જિનબિજોની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ માટે જુઓ લેખાંક
૧૪ થી ૨૦, ૨૩ અને ૨૪ મુનિ શ્રી જિનવિજયજી સંપાદિત પ્રાચીન

ગયછે શ્રી સાગરચંદ્રસુરિ સંતાનીયે વાં શ્રી ૫ મહિમા મેરગણિ તત્સધ્ય-
દધ્યમુખ્ય પં. પ્રવર શ્રી કલ્યાણસાગરજી, તનુ સિધ્ધમુખ્ય પં. પ્રવર
દેવધીર, તનુ સિધ્ધ સુખહેમ લિપીચક્રે શ્રી કોવલ મધ્યે. શુભં ભૂવાન
(પાછળથી ખીમના અક્ષરમાં ઉર્ગેયું છે કે સાધ્વી શ્રી સરપાંજી સિધ્ધાણી
ચિરંજીવ સજ્જનાં પદનાર્ય શુભંભવતુ) ૫-૧૫ ક. મુ. (મારી પાસે છે).
પ્ર૦ ચોવીશીવીશી સંગ્રહ.

(૫૦૫) +વીસવિહારમાન જિનગીત (વીશી)

આદિ—

સીમધર જિનસ્ત૦

મુજ હીપડો હેમળુઆ, બાપર મણે ન ભોન

આવે જાવેરે એકયો, કરવા તુમસુંજી પ્રીત.

૧

સીમધર કરજ્યો મયા, ધરિજ્યો અવિહડ નેહ

અમહયા અવગુણુ જોયને, રિયે કિવાડે જી છેહ.

સીમધર. ૨

x

+

x

x

અતે—

અનિતવીર્ય જિનસ્ત૦

મિસઆવોરે મિસઆવોરે, શ્રી અનિતવીરજ ગુણુ ગાવોરે. મિસ.

*

+

*

*

ચિનમગનિ વસે પૂરીજેરે, માનવમવ લાહો લીજેરે,

જિનરાજ સપાઈ ટીજાઈરે, મનિ વહિતિ મુખ પામીજેરે. મિસ. ૫

દાસ લોકસરપની જાતિ.

વીસ જિજ્ઞેસર જગ જયવંતા જાણીયેરે, અઢીવદીપ મઝાર,

ધન તે ગામાગર પુર વિહરતારે, સાધુતણે પરિવાર— વીસ.

વાસુદેવ બલદેવ ભગતિ નિન સાચવેરે, લલિલા બવજઝ તીર,

ચોરાસી પૂરવ લય સડુનો આડોરે, ગુણુ ગરવા મંબીર— વીસ.

જ્ઞાનમજાંછણુ તનુની અવગ્રહનારે, ધનુસધ પંચ પ્રમાણુ,

સમવમરણુ બારહ પરપદ પ્રતિબોધનારે, જગગુર અમૃતવાંજી—વીસ.

અને સં. ૧૬૯૦ ના લેખમાં પોતાની સાથે ઉ, કમલલાલ, પં. લખ્મ-
કીર્તિ, પં. રાજહંસ વગેરે પરિવાર હતો એમ જણાવ્યું છે.

૨૬૨ ભુવનકીર્તિ બીજ (ખ૦ ખેમશાખા સ્થાપક શ્રેમ-
કીર્તિ સંતાનીય શિવસુંદર પાઠક-પદ્મનિધાન-હેમસોમ-
જ્ઞાનાનંદ શિ.)

(૫૦૬) જ'ણુસ્વામી, સં. ૧૬૯૧ આ. શુ. ૧૧

આદિ—

જ્યોતિ પુરાતન મન ધરિ, કરી ત્રિકાલ પ્રણામ,	
તુરત દ્વે સવિ તેહના, મનના વંછિત દામ.	૧
ધ્યાન ધરો તિણુ તેહનો, વિવન સહુ જિમ ગાધ,	
દીપક દીપે કિમ તિહાં, અંધારે રહિવાધ.	૨
પ્રણમું વીર જિણુંદના, ચરણસરોરહ દોષ,	
છત્રછાયા થઈ જેહની, વસીયે નમીયે સોઈ.	૩
પિરિયે દેખી માનીયે, થેવર નહી દાસ,	
તિમ સદ્ગુરને નામ ગાધ, શિષ્ય તણો જસવાસ.	૪
નામ ગ્રહું ઇણિ કરણે, શ્રુત નિધિ સોહમ સ્વામિ,	
આજસમે જે સાંકુજન, તે વરતે જસ નામિ.	૫
પાથર સરિખો પ્રાણિયો, પ્રતિમા જિમ પૂજ્ઞાધ,	
ગુરુ કરીગર હાથ વસે, પ્રણમું તેહના પાય.	૬
જેઅ કંતપિય ભોગરસ, સર્ઈ વસિ લહિ છોડંતિ,	
સાગી તે ઈમ આગમી, આગમ માહિ કહંતિ.	૭
ઉક્તાંય જે અકતે પિએણુતીયં,	
ત્યાગી જનસિરધ, વહતો અધિક વખાણુ,	
બાલ વયે અપ્પહનો, તિમ કિધો પયખાણુ.	૮

જૈન લેખ સંગ્રહ બાગ બીજો. તે સિવાય બીજા ઘણાં રચનાએ જિનબિંબની પ્રતિષ્ઠા ને સ્થાપના કરી. સં. ૧૬૮૨ નો શત્રુંજય પર શિલાલેખ માટે જુઓ લેખાંક ૨૬, સં. ૧૬૭૭ ના મેડતાના મંદિર-મનો લેખજુઓ લેખાંક ૪૩૪, ૪૩૯ ઉપરોક્ત સંગ્રહ. આચાર્યને અમિકા દેવીએ વરદાન આપ્યું હતું. તેમણે ધંધાણી નગરમાં ઘણો વખત થયાં જમીનમાં રહેલી પ્રતિમાને પ્રચલિતના અક્ષરો જોઈને પ્રકટ કરી હતી. તેમણે તકે, વ્યાકરણ, છંદ, અલકાર, કોસ કાવ્યાદિનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો, તથા શ્રી હર્ષના નૈપધી મહાકાવ્ય પર જૈનરાજી નામની સંસ્કૃત ટીકા રચી હતી. એમના વખતમાં ખરતરગચ્છમાં સં. ૧૬૮૬ માં જિનસાગર સુરિયા લઘુ આચાર્ય ખરતર શાખા નીકળી. પોતે સં. ૧૬૯૯ ના અષાઢ શુદ્ધિ નવમીને દિવસ પાટણમાં સ્વર્ગે ગયા. તેમની પછી તેમના પદધર (૬૪મા) જિનરત્નસુરિ થયા. નાહરકૃત જૈ. લે. સં. માં સં. ૧૬૭૭, ૧૬૮૬-૮-૯૦ ના શિલાલેખો તેમના મળે છે. તે પૈકી સં. ૧૬૭૭ માં એક લેખમાં આ પ્રમાણે જણાવ્યું છે:—શ્રી જુહ-તખરતર ગચ્છાધીશ્વર સાધુપદ્મવારક પ્રતિજોષિત સાહિ શ્રીમદ્ધખર પ્રકત યુગપ્રધાનપદધારક શ્રી જિનચંદ્રસુરિ જહાંગીર સાહિ પ્રદત્ત યુગપ્રધાન પદધારક શ્રી જિનસિંહસુરિપદ્ પૂર્વાચલ સહસ્ત્રકગવતાર પ્રનિષ્ઠિત શ્રી શત્રુંજયાષ્ટમોદ્ધાર શ્રી બાણુવટ નગરશ્રી શાંતિનાથાદિ બિંબ પ્રતિષ્ઠા સમયનિ-રત્ન(ત્ર)ધાર શ્રી પાર્શ્વપ્રતિહાર સકલ બદ્ધારક ચક્રવર્તિ શ્રી જિન-રાજસુરિ શિર:—શૃંગારસાર મુકુટોપમાન પ્રધાને ॥ તેજ વર્ષના બીજા લેખમાં એમ છે કે:—

...શ્રી જિનસિંહસુરિ પટ્ટોત્તંસ લબ્ધશ્રી અમિકાવર પ્રતિષ્ઠિત શ્રી શત્રુંજયાષ્ટમોદ્ધાર પ્રદર્શિત બાણુવટ મધ્યે પ્રનિષ્ઠિત શ્રી પાર્શ્વપ્રતિમા પીયૂષવર્ષણ પ્રભાત જોદિત્ય વરામડન ધર્મસી ધારવટે નન્દન બદ્ધારક ચક્રવર્તિ શ્રી જિનરાજસુરિ દિનકરૈ.—આચાર્યશ્રી જિનનાગરસુરિ પ્રભૃતિ યતિરાજૈ:—પ્રતિષ્ઠિત બદ્ધારક પ્રભુ શ્રી જિનરાજસુરિ પુગંદરૈ શ્રી મેડતા નગર મધ્યે. સં. ૧૬૮૬ અને ૮૮ ના લેખમાં હ. અભયધર્મ હતા,

હિમસોમગણિ તસુ શિષ્ય સુસંજતી, જ્ઞાનનંદિ ગુરવાચક વરમતિ,
વરમતી તાસુ સુશિષ્ય પાઠક ભુવનકીરતિ ગણિવરો.

કહે સરસ જંબુરાસ નવનવ દાલ બધે સુંદરો,
આગ્રહે ભાવોદય ગણીને રાજરંગ તણે તથા,
વર જ્ઞાનરંગ સુખુદ્ધિ વાધે નિસુણતાં જાણુ કયા.

સંવત ૪૨૦૧સહસ્રે એકાધ્યયે, આવણુ શુદ્ધિ ઇચ્છારસિ વાસરે,
દૂહા દાલ તણી ગાથા મિલી, તેરહસય ગુણુદત્તરે છંદ છે વલી,
છે વલી દાલ ઇલાં પંચાવન ચ્યાર તિમ અધિકાર એ,
પરિશિષ્ટ પર્વ તણી ગ્રંથી છે સાખિ ઇલાં કિણિ સારએ,
પુણ્યાદય પુરપ તણા કથાનક જિમ કહીજે ઊમહી,
તિમ ચાઈ રંગરલી વધાવા નવ નવી સાતા સહી.

*

*

*

*

—સર્વ ગાથા પપ ઇતિ શ્રી ભુવનકીરતિ વિરચિતે જંબુચરિતે
અતુર્યોધિકાર:-જંબુ અતુષ્પદી સંપૂર્ણ સં. ૧૭૬૯ વર્ષે મૃગશીર્ષ માસે
કૃષ્ણપક્ષે ત્રયોદશી તિથૌ રવિવાસરે પાટણ મધ્યે ઋ. શ્રી પદ્મતત્ત્વદંણ
શિ. ઋવેલણ ઋ. કૃશ્ણચંદ્રેન લિ. પા. ૨૭-૧૯ (સારી પ્રત છે.)

રાજકોટ પૂ. અ.

(૫૦૭) ગજસુકુમાલ ચૌપાઈ સંવત ૧૭૦૩ માહા વદ ૧૧ ગુર
ખંભાતમાં.

અંતે—

ગજસુકુમાલ મહામુનિ આ ચૌપૈરે ઉપસમને અધિકાર
સાંભલ ગુણુ એહજ ધરજ્યો જીવમેરે પરમ રહસ્ય વિચાર.

૨

× પાઠાંતર-સંવત સતરૈસે પચોત્તરે, આમ અનંતનાથજી ભંડાર
રની પ્રતમાં છે. તે સંવત ૧૯૨૫ રા. વર્ષે શાકે ૧૭૫૦ પ્રવર્તમાને
માસોત્તમ માસે ઉત્તમ માસે ચૈત્ર-માસે કૃષ્ણ પક્ષે દ્વિતિય ૬ તિથૌ
બુધવાસરે લખીકૃત શ્રીમત્પાગમજી. પં. ગંભીરસાગર ગ્રં. નાગોર નયર
મધે. ૪૨-૧૭ અનંત.

જંબુસાગિ મુણિંદ્રો, રચિ હું રાસ રસાલ,
 સાંભલિજે વિક્રયા તજી, બાલ તથા ગોપાલ. ૯
 જે પિણુ કેષ યજ્ઞપદ, ધણિ અછે અનેક,
 તોહી જીહા આપણી, પાવન કરવા વિવેક. ૧૦
 ગિર્યાના ગુણ ગાવતાં, સફલ હુવે અવતાર,
 પાપ દસે ચિર કાલનાં. તરીયઈ લહું સંસાર. ૧૧

અતે—

કાલ ૫ ગીતા છંદની.

સોદમ જંબુ પદ અનુક્રમે, કૌટિક ગણ કુશલદ હિયડે રમે,
 વધરી શાખા ખરતર મહપનિ, શ્રી જિનરાજ સરીસર મળપતિ,
 આયક જતી જતિની આવિકા સેવા કરે,
 પાતસાદિ શ્રી લગિ જાસ પૂરણ પહુંચિ અતિરાય જે ધરે.
 ઉમરાઓ આસમતણા જાણે કવિ વખાણે વડ વડ,
 કુમતિ હદિ લાજ્યઈ આગસિ ગયા ખીલતા બાપડા. ૧
 વાદિ મધંગલ મદ માસણ બણી, કેહરિ સમવડિ સોભ લહઈ ધણી,
 સરસતિકંઠામરણ ગવાવએ, અવિરલ વાણી મધુર સુહાવએ,
 સોહાવએ સદુ સુરિમાહે બ્રાહ્મ લીધા નિરવહધ,
 જિનરાજ સરિસર સવાધ જે તલથ જગિ મહમહે.
 તેહનિ શાસનિ વિજયમાને થંભ તીરથ પૂરવરે,
 શ્રી થંભણાધિપ પાસજિનનો લહિ પસાય બલી પરે. ૨
 શ્રી જિનકુશલ સુગર સંતાનીયા, જેમ કારતિવાચક બહુ માનયા,
 ધરણિદ પદમાવતિ નિતુ નેહને, સાચે સાનિધ કરતા તેહને,
 ઈએ દસે (પા. તેહને સડ ઈએ) છદ અધિકા સીસ જાતિડા થયા,
 ખરતરે ગચ્છે કાપ ઉન્નતિ ઈટિ સુરની લહિ મયા.
 તિહા યકી પસરી જેમચાખા તિહાં પટ બાપા તણા,
 પર જણ વીણ પ્રીણ જિહના કહે કવિયણ ગુણ ધણા. ૩
 શ્રી રીવસુંદર પાડક સોસએ, વાચક પદ્મનિધાન સુરીસએ,

અરિદંતા સરીરગા, આગ્યારિજ ઉવત્રાય,	
મુનિવર પદિતે અક્ષરે, સિદ્ધિ હયધની યામ.	૨
હચાર ગપાર જમ્મ, મદિમા ક્ષી ન વનધ,	
સર્વ મંત્ર પદ્મેનું ધુરણે, લીજમ્મ સીસ ચક્રાધ.	૩
વિધનવિદ્યારણુ એકનક, ધ્યાન લીયમ્મ દદ રાપિ,	
રહેમસરિ કૃત પદ્મવર, અરિત તણી ધર સાપ્પિ.	૪

..

*

*

અતે—

મહાવીર રાગનતણે પદ્મમધરે વર્ધરી રાપિ પ્રસિદ્ધ	
કોટિક ગણુ કુલચંદ ક્ષાનિલોરે અરતર ગજ વિમુદ્ધ.	સી. ૨
શ્રી જિનરાજ સરીસર પાટઈ દિનકરે આગમ અરથનિધાન	
શ્રી જિનરંગ સરીસર સરસતિવર વસધરે જાણે સરવ વિધાન	સી. ૩
નમ્મ આદેસઈ સંવત સતર છોતરકરે ઉદ્યાપુર ચૈમાસ	
જગતસિધરાણો ગાજઈ જિહારે કિંદપતિ તસ વાસિ.	સી. ૪
જંયુવતી જસ માતા જગમિં પરગડીરે તેહતણાં પરધાન	
કેસરિ મંત્રતણા મુત કેસરીરે જિહાં તિહાં લહતાં માંન.	સી. ૫
દેવભગતિ ગુરભગત યથા સગતે કરીરે ગજ દીપાવણુદાર,	
મંત્રીસર મનમોટઈ હાસો માનીયધરે તસ બંધવ જડધાર.	સી. ૬
ત્યાગ ભોગ સોભાગણુ કરી આગલોરે ગુણુરાગી નિતમેવ,	
શ્રી સુપાસજિણુદ તણી એકણુપગધરે સાધે મન સુદ્ધ સેવ.	સી. ૭
જાત્યક બમર ભમે જસ પાપલધરે મહિજ [મોજ] દીયઈ મકરંદ,	
ભાગચંદ વડભાગી વિકસિત મુપિ સદારે નિરૂપમ જૈ અરવિંદ.	સી. ૮
તસ ક્યનિ સુદિ માધ તણી તૃતીયા દિનકરે સુભજોગિ ગુરવાર,	
અજઈ નવેરસ ઇણુ મેલેયો જોધનેરે અધિકારઈ અધિકાર.	સી. ૯
અરતર ગજ સદાઈ સુરતર સારિષોરે સાપિ વડી જોમ સાપિ,	
કલ સરીપા ગુર દૂઆ ઇણુમધ વડવડારે મીઠા હીયમઈ રાપિ.	સી. ૧૦

તીન ગગનિ રિસ સસિ વદિ મય ઇકાસ્તીરે મલનશ્વર ગુરવાર
 થંબતીરથ પુરિ થંબણપાસ પસાઉવેરે ધ્યાન દિયેં તસુ ધાર. ૩

સોહમ સાંભિ પરંપર પાટિ અનુકમેરે કોટિક ગણુ દુલયંદ,
 વેરી સાપા ખિરદ લલોં વાદે પરોરે પત્તર તિણુ સુપકંદ. ૪

અમયદેવ જિનવશ્વમ દત્ત જિહાં યવારે કુશલ સુરિંક સરીક,
 જીવનશ્રી જિનરાજ પટોધર પરમોરે નર ધણેં નિરમીક. ૫

સક્રમધી શ્રી સાહજહાંન જહાંનમેરે પતસાહેં સિરધર
 તાસ દુકમ દુરમાણેં જયત તણેં ધણીરે મજપતિ ગુણુમંડાર. ૬

મૂરસવાઇ શ્રી જિનરંજ સૂરીસરે વિજયમાંન વરરાજ,
 જેમસાપ પટખાપા આગમ કસવડીરે ઉવગ્નય સિરતાજ. ૭

શ્રી સિવસુંદર શિખ પવર વાયક પદેરે પદ્મનિધાન ગણીસ
 હુમમેમગણી મેવક વાયક ગુણુનિવારે આનનંદ ગુરસીસ. ૮

જીવનકીરતિ કહે પાકિ ભાવધં અતિધણેરે ઉપસમ ધરિ સંબંધ,
 નિવ્ય ભગત ભાવેદ્ય ગણીનેં આહરેરે લલિવા મુમ અનુબંધ. ૯

(કલશ,)

શ્રી વીરજિનવર પાટપાટેં ગજ ખરતરસેં ધણી,
 શ્રી જિનરંજ સૂરીદરાજે જેમસામે દિણુમણી,
 શ્રી ગ્યાંનનંદ ગણીંદ વાયક ચરણુ સેવક તાસ એ,
 શ્રી જીવનકીરતિ કહેં ગજસુકુમાલ મુનિનોં રાસ એ. ૧

—સંવત ૧૭૫૫ વર્ષે આસો સુદિ ૧૧ બુધે શ્રી ઉદયપુર મધ્યે
 લખિકૃત. (ઈડર બાઇઓનો ભ.) ૩. રત્ન.

(૫૦૮) અંજનાસુંદરી રાસ. સ. ૧૭૦૬ માહા શુ. ૩ ગુર ઉદયપુરે
 ૯૦ શ્રીમદ્ વૃષભદેવાય નમઃ શ્રી ગોડી પાર્શ્વનાથાય નમઃ

આદિ—

દોહા કેદાર રાજે.

કરતાં સમગ્રી સાધના, સત્ય ગુર કહવાય,
 ૬ પિણુ ઇહાંકિણિ તે બણી, પ્રથમ નમુ ગુરપાય, ૧

૨૬૩ પ્રેમમુનિ પહેલા

(૫૦૯) મંગલ કલશ રાસ સં. ૧૬૯૨—શી.

૨૬૪ ક્રમલવિજય જુઓ પ્રશિષ્ય મેઘવિજય આગળ
(તો કનકવિજય—શીલવિજય શિ.)

(૫૧૦) જખૂ ચોપાઈ સં. ૧૬૯૨ સિવાણામાં.

*

*

*

*

અતે—

તપગચ્છ મંડળ મહિમામંદિર સકલપંડિત પરધાનરે
કનકવિજય ગુરુ ગુણમણિ દરિયો મહિમા મેરુ સમાનરે. પાં ૪૧
સકલશાસ્ત્ર સિદ્ધાંત વપાણે શીલવિજય ગુરુગાયરે,
જસ કીરતિ જગમાંહિ જયવંતી નામૈ નરનિધિ ચાયરે. પાં ૪૨
તાસ સીસ યુદ્ધિ ક્રમલવિજે કીયો એહ પ્રબંધ રસાલરે,
જે નરનારી ભણે સુણે નૈ તિહાં ઘરિ મંગલમાલરે. પાં ૪૩
ગોત્ર ગદહીયા પુહવી પસાટ જાણે સદ્ગ નરનારિરે,
વંશ વિભૂષણ વિનયાદિક બહુ ગુણ કેરો ભંડારરે. પાં ૪૪
કુંમતિ માંત મદન પ્રગટયો પ્રબલ પંચાઈણ સીહરે,
ત્રિપુરદાસ નામૈ આવક ગુણ પૂરણ અક્ષલ અખીહરે. પાં ૪૫
તાસ તણી વીનતડી વાર આણી ચિત્ત મઝારિરે.
સહર સિવાણામાંહિ કીયો એહ પ્રબંધ વિચારરે. પાં ૪૬
પર્વતરાસિ ત્રિપુચંદ્ર ઇણપરિ સંખ્યા એહ કહાયા,
એ સંવચ્છર જાણી લીજે ચરણકમલ લય લાયા. પાં ૪૮

—સંવત્ ૧૭૮૨ વર્ષે આસોજ વદિ ૫ લિપીકૃત રિપ પ્રેમજી

—(વિ. ધ.)

હિમસોમ ગુરરાય સુસીસ તિયાંતણારે વાચક પદવી ધાર,
 વ્યાંનનંદી ગુરરાજ તથુષ સુપસાઉલધરે જયવતો પરિવાર. સી. ૧૧
 ધર્મ શ્રી ભુવનકીરતિ કહિ ભાવધરી ધણૌરે ગિરઆનો જસવાસ,
 અધિકો ઝોછો છઠાંકિણુ જેહ કલ્હારે હુવધરે મિછાદુકડ તાસ. સી. ૧૨
 સીસ પ્રભાવર્ધ સમકિત ગુણુનર્ધ ધારવિધરે, દિનપ્રતિ કોટિ કદ્યાંણુ,
 તિણિ એ બણતાં ગુણુતા મુણુતાં ચક્રપધરે, જીવિત જનમ પ્રમાણુ. સી. ૧૩

દૂહા સોરઠીયા.

સાત અધિક સપ્ત સાત, દૂહા ગાથા દુર્ધ મિલ્યાં
 શ્લોક તથા સંખ્યાત, સાધિક એક સહસ્ત્ર છર્ધ. ૧

તિમ છર્ધ દાલ ત્રયાલ, નવલી જાતઈ નિરખિજ્યો,
 અંજનાચરિત ઉરાલ, ભુવનકીરતિ ઈણુપરિ બણુઈ. ૨

—સર્વ ગાથા ૨૫૩ અધિકાર ત્રયઅ, સર્વગાથા દૂહા ૭૦૭ પ્રમાણુ.

—સવત ૧૭૫૩ વર્ષે મિતી વૈશાખ વદિ ૧૩ દિને શ્રી પરતર
 ગમ્હે શ્રી જિનચંદ્રસરિ શાયાયાં શ્રી જિનચંદ્રસરિ વિજયરાજ્યે વાચનાચાર્ય
 દુર્યંવર્ય ગાંભીર્ય વાં ૧૦ શ્રી ૧૦૮ શ્રી શ્રી શ્રી દવાશેપરજી ગણિ ગજેંદ્રાનં
 વાં ૧૦ શ્રી શ્રી ૧૦૮ શ્રી શ્રી શ્રી કલ્યાણુદર્પણ ગજેંદ્રાનં તનુ શિખ્ય ૫૦
 પ્રાં શ્રી પદ્મતિલકજીમુનિ તચ્છિખ્ય ૫૦ ધર્મસુંદર લિખતં. (વિવેકવિજય
 બ. ઉદયપુર) — (૩.)

—સવત ૧૭૨૬ વર્ષે કાર્તિક વદિ ૬ દિને ભોમવાસરે શુક્લપક્ષે,
 શ્રી અચલગમ્હે શ્રી પદ્મિતશ્રી પ રવિસાગરજી ગણિ તનુ શિખ્ય મુનિશ્રી
 હિતસાગરજી ગણિ તનુ શિખ્ય મુનિ દીપસાગરેણુ લપીકૃતં ગુદલામધ્યે
 મદારાણુ શ્રી રાજયસિંધનધ રાજ્યઈ ચોપાછ લિપીકૃત કીધી. મેદપાટ
 દેસ મંત્રે શ્રી હ્રીં હ્રીં શ્રી કર્ણી નમઃ ૨૮-૧૪ અનંત.

સંવત સોલહ બાણવધ, સુદિ માહ પાંચમ બાણ,
બડનગર બીકાનેરમઈ, રાસ ચઢ્યઉ પરમાણુ. સા. ૩૨
દીપતઉ ગઢ ખરતર તણુઉ, જિહાં નાંમ જાદ સુરિંદ,
જિનદત્ત જુગવર સારિષા, શ્રી જિનકુસલ મુણિંદ. સા. ૩૩
અનુક્રમઈ પાટ પરંપરા, જિનચંદ સૂરિ મુખાણુ,
પદ હીયઉ યુગવર જોહનઈ, અકખર નૃપ સુરતાણુ. સા. ૩૪
જિન ટેક રાખી જૈનરી, જિનચંદ સૂર દયાલ,
જહાંગીર ભૂપતિ રંજયઉ, પટ દરસન પ્રતિપાલ. સા. ૩૫
તસ પાટ પરગટ ગુણનિલઉ, જિનસિંધ સૂર પ્રધાન,
જિણુ કુમતિગજ ભંજિયા, સાચઉ સિંધ સમાન. સા. ૩૬
તસુ પાટિ સૂરજ સારિષઉ, પાય નમઈ જસુ નરરાજ,
ગઢરાજ્યમાહેં દીપતઉ, ચિર જીવઉ જિનરાજ. સા. ૩૭
જિનચંદસૂરિ સુરિંદજી, તસુ નયનકમલ સુસીસ,
તસુ સીસ જયમંદિર જયઉ, પૂરવધ મનહ જગીસ. સા. ૩૮
તસુ સીસ પભણુઈ ભાવસું, એ નેમરાસ રસાલ,
કનકકીરતિ વાયક કહધ, ફલઈ મનોરથ માલ. સા. ૩૯
કલ્યાણકમલા સુખ લહધ, મનતણી પૂરઈ આસ,
એ રાસ જે નર સાંભલધ, પામધ લીલવિલાસ. સા. ૪૦
ચઉવીસ જિનવર ધ્યાવતાં, થાયઈ સદા જયકાર,
જિનરાજસૂરિ પ્રસાદથી, દિન દિન મંગલ ચાર. સા. ૪૧

—સંવત્ ૧૭૧૪ વર્ષે લિપતં પોડે જાદે લિપાવતં આઠ ગૌય
શુભં. ૧૨-૧૬ અનંત; ચં. માણેક.

(૫૧૨) દ્રૌપદી રાસ. સં. ૧૬૯૩ વૈશાખ શુદ્ધ ૧૩ જેસલમેરમાં
અતે—

ઢાલ ૩૯ ધન ધન આદ્રકુમાર વરસંયતી આજને વધાવો.
ગઢપતી મોતીએ—એ દેશી.

ધનધન શીલવતી સતી દ્રૂપદી, પાંચે પાંડવ નારિ,
શીલ પ્રભાવે લહર્યે સાસતા, શિવપુર સુખ અપાર.

૨૬૫ કનકકૃતિ (ખ૦ જિનચંદ્રસૂરિ-નયનકમલ-જય-
મંદિર શિ.)

(૫૨૧) નેમનાથ રાસ. સં. ૧૬૯૨ માહ સુ. ૫ વીકાનેરમાં.

આદિ—

દાહ.

સકલ જૈન ગુર પ્રણમ પાપાં, શ્રુતદેવી પદપંકજ ધ્યાતું,
શ્રી ગુરચરણ કમલ ચિત લાતું, નેમકુમર જાદવ ગુણ ગાતું,
મનવંછિત સુખ સંપતિ પાતું. ૧

સોરઠ દેસ સદા સુખ આગર, નારી પુરપતણો બહ રામર,
જિહાં વિમલાચલ તીરથરાયા, હિંજવણ મિરિ તીરથ મન બાયા. ૨
દ્વારવતી નગરી નવરંગી, ધનદ નીપાઈ સુજન સુરંગી,
કંચણમણ મોઢ કોઠ વિરાજઈ, જિણિ દીર્ઘ અલકાપુર લાજઈ. ૩
રતનજડિત કોસીસા સોહઈ, તીન જુવન જનના મનમોહઈ,
જાદવકુલ આરવિંદ દિનેસર, રાજ કરઈ તિહાં કૃષ્ણ નરેસર. ૪

×

×

×

×

અતે—

દાહ ૧૩

✱

✱

✱

✱

કુણ રંઠ સુરગિરિ કર ધરઈ, કુણ ધરઈ જલનિધિ બાંહ,
કુણ મગન લગ જાપ પખિવડ, કુણ જાણઈ નિજહાંહ. સા. ૨૭
કુણ નાગરાજમણી મહઈ, કુણ સિંધ જાણઈ મનિ,
કુણ સકલ વસુધા વસુ કરઈ, કુણ તારા કરઈ માન. સા. ૨૮
તિમ નેમજિન ગુણ કુંજ કરઈ, કહતાં ન પામઈ પાર,
તક પણ જિમ નિમ ગુણ બણઈ, તાસુ સદૃશ અવનાર. મા. ૨૯
નેમનાથનાં ગુણ આવતાં, પામીપઈ પરમાણંદ,
અમુખ કરમ દુરઈ દલઈ, નાસઈ દુરગતિ દંદ. મા. ૩૦
ધન ધન રાજમની સની, કરમેડ કર પ્રણામ,
રથનેમ આરમ આણીવડ, ન્યાય રથે જગિ નામ. સા. ૩૧

- તાસુ સીસ ધમ ભાષે ચઉપધ, દ્રૂપદીની સસનેહ,
કનકકીરતિ વાયક મન રંગસ્યોં, સીઘ્રતણા ગુણુ એહ. ૧૪ ધન.
- નવ નવ રાગ સુરંગી ચઉપધ, ઝોગણુ વ્યાલીસેં દાલ,
સખર સાદ શું ને ગાઇછે, તો લહીઈ ગુણુમાલ. ૧૫ ધન
- જેસલમેર નગર રલીઆમણો, જિહાં જિનપર ચઉસાલ,
પાસ જિણુંદ તણો વલી દીપતો, સેવક જન સુરસાલ. ૧૬ ધન.
- આવક જહાં દીવે ધન દીપતા, ધર્મ મર્મના જાણુ,
સરમ વચન સહિનાણુ. ૧૭ ધ.
- જિનવચનેં રાતા જિમ ચોલજ્યું, માને જિનવર આણુ. ૧૮ ધ.
- સમકિત ધારણુ છેં જિહાં આવકા, એક નમે જિનરાજ,
બીજ દેવ ન માને પાતરી, એક પંથ દો કાજ. ૧૯ ધ.
- શ્રી જિનરાજસૂરીશ્વર ગછ ધણી સોમ નિજ રમહુ થોક,
તાસુપસાઈ સરસી ચઉપધ, થઇ વખાણી લોક. ૨૦ ધ.
- વાંચ્યાં માંનનંદ ચઉપધ, જાં લગે સાસનવીર,
ખરતરગછ જાં લગે દીપતોં, જાં લગે સુર ગિરિધીર. ૨૧ ધ.
- ઝોછઉ અધિકોં જે મેં ભાપીઉં, મિછા દુકક તેહ,
આગમ મિલતો તે સાચો, સહી, કવિજન વાણી એહ. ૨૨ ધ.
- ભણુસ્યે ગુણુસ્યેં યુણુસ્યેં ભાવશું, જે નરનારી આણું,
દ્રૂપદ સુતારી એ છે ચઉપધ, યાસ્યે તાસુ કલ્યાણુ. ૨૩ ધ.
- સુરનર કિતર તાસુ પ્રણુમે સદા, જે નર પાલે સીલ,
જસ પરિમલ મહકેં ત્રિહું લોકમેં પામે શિવસુખ લીલ. ૨૪ ધ.
- એ સંબંધ કહોં જિમ સાંભલ્યો, ગુર મુખમતિ અનુસાર,
શીલ તણાં ગુણુ ગાવણુ મનરલી, કનકકીરતિ સુખકાર. ૨૫ ધ.

- સીલે હુઈ સુખ મંગલ માલિકા, સીલે અવિચલ લીલ,
 દ્રુપદ સુતા જિમ પાલજ્યો નવિ ખંડયો નિજ સીલ. ૨ ધન.
- (સંવતર્થ રસ રસ નયન નિધનયું) રસ સસિ,
 સંવત ઇસરયન નિધાનયું રસ સસિ વૈયાખ માસ. ૧૬૮૩
 સંવત ઇસરયન નિધાનયું રસ સસિ વૈયાખ માસ,
 શુદિ તેરસિ કીધી એ ચુકિપદ, સુચુતાં લીલવિલાસ. ૩ ધન.
- શ્રી ખરતર ગચ્છ મોટા ભંષીઈ, ગચ્છ ચક્રાસી મૂય,
 કમલા માહે જિમ સુરભ ગુણે; સહસકમલદલ દલ. ૪ ધન.
- ગણધર મુધરમ સામી પરપરા, રાજગચ્છ કદિવાય,
 અભયદેવ જિનવદનસ સારિખા, યથા સુરિ દિનરાય. ૫ ધન.
- યુગપ્રધાન જિનદત્ત સુરીસર, ચક્રસદિ યોગિણી છત,
 પાંચે પરવર દીપા જોહનઈ, ગુરુ અવદાત વદીન. ૬ ધન.
- શ્રી જિનકુસલ સુરીસર દીપતા, સદગુરુ સાંનિધકારિ,
 સેવક જનસપરતા પૂરવે, ગુરુ સુરતર અવતાર. ૭ ધન.
- અનુક્રમે શ્રી જિનમાલિક ગણધણિ, દ્વિયા સુગુરુ ગણધાર,
 તસુપાટે જિનચંદ સુરીસર, બહુ વિધિ લખધિ બાંડાર. ૮ ધન.
- તસુ પટધારી સુરિ શિરોમણી, શ્રી જિનસિંધસૂરીંદ,
 વિદ્યાવચન કથા સમતા ધણી, નમીઆ બાસુ નરિંદ, ૯ ધન.
- કુસમકણ તસુપાટે દીપનો, સુરસાજ જિનરાજ,
 વિજયરાજ ગુરુ સુરગુરુ સારિખા, સકલસુરિ તામ. ૧૦ ધન.
- રીહુડ વચ સરોરહ દિનમણિ, યુગપ્રધાન જિનચંદ,
 સુરિસોભાગી ભાગવધી સદા, મુનિજન સુરતર કંદ. ૧૧ ધન.
- અકમ્પરસાદ જિણે પ્રતિભોષિઓ, ધણા કીયા અવદાંત,
 જ્ઞાનગીરા જિણે આદરીઓ, રાખી જામિ અખિપાત. ૧૨ ધન.
- તસુ સીસ સવેગી સિરતયો, નયણકુમલ ગીણિં બાણિ,
 તાસુ સીમ જયમદિરગણિં જયો, સકલકલા ગુણગણ. ૧૩ ધન.

ગુરુવિણુ માધ પ્રસન્ન ન હોઈ, ગુરુવિણુ જ્ઞાન ન પામઈ કોઈ,
 ગુરુ પ્રસાદિ સર્વ સિદ્ધિ મિલ્લઈ, અક્ષીય વિધન સવિ દૂરિં ટલિં ૫૭
 અડસઠિ તીરથ જોડ્યાં સાર, માત ગંગા નિ ગુરુ કેદાર,
 પિતા પુષ્કર જાણો સહી, શાસ્ત્રઈ એહવી વાતજ કહી. ૫૮
 રાયદેસ જગમાંહિં પ્રસિદ્ધ, ઈડરનગર અછઈ સમૃદ્ધ,
 તે પાસઈ છઠ એડા ગામ, ધર્મતણાં જિહાં મોટાં કાંમ. ૫૯
 જિનમંદિર અમિનંદન દેવ, પ્રાગવંશ સહુ સારઈ સેવ,
 ગુરુતણો આદેશજ લહી, લક્ષ્મીકુશલ ચક્રમાસું રહી. ૬૦
 સંવત સોલચુરાણું જોહુ, કાગુણુ સુદિ તેરસ વલી તેહ,
 શુક્રવાર સંયોગઈ સહી, લક્ષ્મીકુશલઈ એ ચક્રપઈ કહી. ૬૧
 દેવગુરુ પ્રસાદિ કરી, રત્નપ્રકાસ એ ચક્રપઈ પરી,
 આત્રેયનિદાન સુશ્રુતનું સાર, અપર અંથતણો ઉદ્ધાર. ૬૨
 ગ્રહી નામ રતન તે જાણિ, શાસ્ત્ર વિચારી જોલી વાંણી,
 હિતકારિણી એ ચક્રપદ સાર, રચ્યા એકાદશ અધિકાર. ૬૩

—સં. ૧૭૧૮ વર્ષે શ. વદિ ૨ સોમે શ્રી સંઘપુર આમે લિ૦
 (ઈડર ખાધઓનો ભ.)

૨૬૭ દયારત્ન (ખ. જિનદેવસૂરિ-જિનસિંહસૂરિ-જિનચંદ્ર.
 સૂરિ-જિનહર્ષસૂરિ શિ૦)

(૫૧૪) +કાપડહેડા રાસ. સં. ૧૬૯૫

આદિ—

હું ખલિહારી પાસજી, કાપડહેડા સામિ સયંભ કિ
 ગુણુ ગાવણુ મનિ ગહગહૈ, આપો સદ્ગુરુ વચન અચંભ કિ—હું ૧
 નયણે નિરખી નેહસું ધણુગુણિ એહ અચંભમ વાત કિ,
 પરગટ આપ હુંતા પ્રગટ, ખહુવે જાણુ દીડી વિખ્યાત કિ.—હું ૨
 આચારજિયા નખઅવલ ગાજ ખરતર રાજે ગુણુવંત કિ,
 શ્રી જિણુચંદસુરિંદ્રજી મનિ આસ તિ મોટો મહંત કિ—હું.

—સં. ૧૭૬૨ કાં ૧૦ ૧૧ મેવાડ દેશ કપાસથી મામે લીં
પુત્રપત્નિ ઇવરાજ—૪૦ રાધવજ—કહાનજ મજ લોકો લીં ૨૮-૧૯
આ. ૬; રતન; ૩.

બરતચકી સં (મનહીમેં વેરાગી બરતજ) ૫. ૫૯ સ. મા. બી.

* આ કવિએ સંસ્કૃતમાં મેષદૂતપર રીકા રચી છે.

૧૨૬૬) લક્ષ્મીકુશલ (૧૦ સોમવિમલસૂરિ-હંસસોમસૂરિ-
વિશાલસોમસૂરિ-જિનકુશલ શિ.)

(૫૧૩) વૈદ્યકસાર રત્નપ્રકાશ સં, ૧૬૯૪ હા. શુ. ૧૩ શ્લોકવાર.
ધર્મ પાસેના ઓઝ ગામમાં

અતે—

બ્રૂમે આશર વિસમુ જોહ, સો જાનિ સવિ કરજ્યો તેહ,
તપગચ મૂલ લાકુડી પોસાય, જાણિ જોહનિ બાલગોપાલ, ૪૯
વીરપાટિ પટોધર ધણા, પાર ન પામું તેહ ગુણતણા,
મતાવનમિ પાટિં માર, શ્રી મુમતિ સાધુ સૂરિ અણુમાર, ૫૦
તાસ પાટિ હેમવિમલસૂરિ, જોહ સમરિં પાપ જર્મ દૂરિ,
તાસ પાટિ સોમામ્યહર્ષ જાણિ. તપસંયમ ઠેરી ગુણખાણિ. ૫૧
તાસ પાટિ અતિ ગુણ બંડાર, સકલસૂરિ સિરોમણિ સાર,
શ્રી સોમવિમલસૂરિ ને માણિ. જસ નામિં સંપતિ શ્રેષ્ઠ આણિ. ૫૨
તેહતણો પટોધર જોહ, હેમસોમસૂરિ નામિ તેહ,
તાસ પાટિ વિમલસોમસૂરિ, જસ નામિ દૂરિત જાપે દૂરિ. ૫૩
તાસ પાટિ પટોધર બ્રૂમે, શ્રી વિશાલસોમસૂરિ ગુણનિમે,
પ્રતિરૂપી તેજસ્વી સદી, છત્રીસઠ ગુણખાણિત ઠવી. ૫૪
આચારજિના ગુણ જોતણા, શ્રી વિશાલસોમસૂરિમાં તેતણા,
પ્રેમ પરિવાર તેહનો સાર, પંડિત તણો નવિ લાભમ પાર. ૫૫
જિનકુશલ પંડિત તેહમાં જાણુ, મદગણુમાંદિ દીપ્ત જિમ બાણુ.
લક્ષ્મીકુશલ તણુ કેરો સીમ, ગુર પ્રસાદમ દુઈ જંગીસ. ૫૬

સેરીસઘ સંખેસરઘ ખંભ નયરઘ હે ભગઈ થંભણ પાસ કિ, ભે.
ગામ નગર પટ્ટણ પુરઘ રહેવા પૂરઘ હે નિજ ભગતાની હે આસ
કિ, ભે. ૧૮

કલસ

ધમ આસપૂરઘ પાસ ગહડી, સમરિઉ સાનિધિ કરઘ,
શુભ વાસ ખાસ નિવાસ આપઘ દૂખ દૂરઘ પરિહરઘ,
પાઠક મતિકીરતિ પ્રસાદઘ, સીસ મુમતિસિંધુર કહઈ
જે કરઘ જાત્રા ભક્ષઈ ભાવઘ, મનવંછિત ફલ તે લહઘ.

૨૦

—લિખતં પં. દયાવર્દન ગણિવરાન સં, ૧૭૫૪ વર્ષ.

૧—૧૮ મારી પાસે છે.

મતિકીર્તિ માટે જુઓ નં. ૨૭૧ પૃ. ૫૭૭.

૨૬૯ કલ્યાણ (કડવા ગરુડની આઠમી પાટે તેજ-
પાલનો શિ.)

(૫૧૬) વાસુપૂજ્ય મનોરમ ફાગ સં. ૧૬૯૬ માહ શુ. ૮ સોમ.

આદિ—

થિરપુર-થરાદમાં.

સરસ્વતીં નમસ્કૃત્ય, પ્રણમ્ય સદ્ગુરુત્તપિ,
વક્ષ્યે મનોરમં ફાગં, વાસુપૂજ્યજિનસ્ય ચ.

સ. ૧

તાલ ૧ પ્રથમ અઢીયા.

પ્રણમીઅ જિન ચઉવીસ, પાય નમાડીઅ સીસ.

વાસપૂજ્ય જિનતણુઉએ, ફાગ રલીઆમણુઉઅ,

ફાગુ તે ફાગુણમાસિ, લોક તે રમઈ ઉહલાસિ,

રામતિ નવનવીએ, કિમ જામ વર્ણવીએ.

ખાંધઈ કરમની કોડિ, ન સકઈ કાંઈ વછોડિ,

તે રામતિ ફસી એ, રાગમતિ જસ વસીએ.

થિન થિન શ્રી વાસપૂજ્ય, ફાગ રમતઈથી રમ્ય,

સંજિમ આદરઘએ શિવરમણી વરઈ એ.

૪

સંવત સોલે સત્તરૈ પ્રથમણુ દુધ પરમાણુ કિ,
જોધનપર માંદિ જાગતા આખે ઇણિવિધિ અદિહાણુ કિ. દું. ૪

* * * *

અતે—

પરતો દોડો પાસરે પરખિ નમણુ આણુ પૂર કિ,
કાપડહેડે તિણુ કિયો હરખે યૈસી રાસ દજૂર કિ. દું. ૪૧

ભવિક ભણુજ જે રાસ ભક્ષ કાને વસિ સંભણે કન્યાણુ કિ,
મનપંછિત સગસા ફસે હુવે નહી કિણુવી વિધ હાણુ કિ. દું. ૪૨

સંવત સોલ પચાણુવે રજે શ્રી હરપ સરીસ કિ,
પાસતણા શુણુ પરિયા સવિદિં દયારતન સુરીસ, કિ. દું. ૪૩

નોટ—કાપડહેડા—જોધપુર રાજ્યમાં એક કાપરડા નામનું હાસ ગામ
છે તે. ત્યાં સ્વર્ણનાથ પાર્શ્વનાથનું મંદિર સં. ૧૬૮૧ માં પૂર્ણ થતાં પ્રતિષ્ઠા
થઇ તેનું દુકે વર્ષન આ રાસમાં છે. વધુ માટે જુઓ અ. રા. સં.
ભાગ ૪.

૨૬૮ રાજરત્ન ગણિ

(૫૧૫) નર્મદામુન્દરી રાસ સં. ૧૬૯૫ માળેક.

૨૬૮ ક મુમતિસિંધુ (મતિદીર્ઘિ શિં)

ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્તંભ ૨૦ કડી મં. ૧૬૯૬ માલા શુદ્ધ ૮
આદિ—

પુરુષાર્થ ઉત્પન્ન, શ્રી ગોડી પ્રણ પાસ.

અતે—

સવત સોલ છયાણુવર્ષ, માલા હે આદમિ દોહ ઉદારકિ,
મેટવા હે ગોડી પાસજ દુખ મેટવા હે જવના સંખ્યા હે પારકિ.
૧૭ બે.

અમરગુપ્ત તે કિહાં હવઉ, કિમ લહી કેવલરિધ,
સકલ કરમ નિરમુક્ત થઈ, સણુ પામી જિમ સિદ્ધિ.

*

*

*

*

૫

અતે—

કટુકગમ્નિ સાહ કટુકિનાયક, પીમ વીર જીવરાજજી,
તેજપાલ રત્નપાલ જિણુદાસો, જેહની કીરતિ આજજી,
અદ્ધમા પાટિઈ સાહ તેજપાલો, પંડિતમા શરદારજી,
તામ સીસ તે સહુ કો જાણુઈ, સેવક કન્યાણુકારજી. ૨
પોસમાસ નઈ સોલ સત્તાણું (૧૬૯૭) સુદિ તેરસિ ભોમવારજી,
અમરતરંગ કીઉ મનિરંગઈ, મુખસંપદ તારજી,
અમદાવાદ હખતપુર માહઈ, અંદ્રપ્રભુ પસાયજી,
કટુકગણુ સદા જયવંતુ, સેવે કલાણુ થાયજી. ૩

—વિ. ધ. ૨૪-૧૧; અમ૦

૨૭૦ વિવેકચંદ્ર (ગુણચંદ્ર ગણિ શિ.)

(૫૧૮) મુરખાળનો રાસ. સં. ૧૬૯૭ પોસ શુ. ૧૫ ૬૦૦ શ્લો.—રત્ન૦

૨૭૧ મતિકીર્તિ (ખ. જયસોમકિ-ગુણવિનય શિ.)

(૫૧૯) ધર્મજીવિ મંત્રીશ્વર ચોપઈ સં. ૧૬૯૭ રાજનગરમાં
આદિ—

આણી આણુદ અંગમધ, પણુમિ ખાસ જિણુંદ,
ફલદાઇ ફલવધિપુરઇ, કલિયુગિ સુરતરકંદ.

વચન સુધારસ વરસતી, શ્રુતદેવી મુખકાર,
મનિ ધરિ મંદુર વચન મુળી, ચરિત કહિસ સુવિચાર.

૧

૨

ત્રિણુ ભવની સુણુમ વાત, તીરથપતિ થયા વિખ્યાત,
મહુકો સાંભલકિએ, મુકો આમલકિએ,

x

x

x

x

૫

અતે—

ચક્રવિહ સધેથી વામપૂજ્યનહ, દીહિ સેવકનહ કલ્યાણુ,

જિનચંદ્રસૂરિ જગિ રાજક, નમિઈ સદા નર્વાનધિ,

સોસસતાણુકિઈ અમર યાસઈ, એક ભવિષ લલકસઈ સિદ્ધિ.

જિનવક્ત્રમ તસુ પાટિ હોસઈ, સતર સતાવીસ માન,

અનુકમિષ પાઠ તે આલચઈ, જવ દુષ્પસહ દુમહપ્રધાન.

સોસછન્નૂ માધમાસે સુદિ બજી સોમવાર

મનોરમ ફાગ વાસ પૂજ્યનહ સેવક કલ્યાણુકાર.

ગણુ લણુ મહાનીર પસાઈઈ, થિરપુર કીહ ઉજાલઈ,

કુટુકગણ સદા દીપાયા, ચંદ સૂર જિહાં જગમાલઈ.

—અંધાઅશોકે ૩૭૬ અક્ષર ૧૫ અક્ષર ગણુનાઈ. છ. સં. ૧૮૮૯

પોસ માસે સુદપક્ષે તિથિ ૮ રવિવાસરે શ્રી વિરમમામ મધ્યે. ૨૦-૧૧

સં. લા. વડો. નં. ૫૩૨૨

(૫૧૭) અમર ગુપ્ત ચરિત્ર. સં. ૧૬૯૭ પોષ સુ. ૧૩ ભોમ.

અમદાવાદમાં.

આદિ—

ઋષભાદિક ચક્રવીસ જિન, નામિષ નિત્ય નિત્ય રંગ,

વૈર વિરોધ ને પરિહરહ, સંભલી અમરતરંગ.

વૈર ન કીજઈ ભવીકજન, વૈરઈ વૈર વિવ્રધિ,

સુંદર સુરપ્રીયની પરઈ, મૂકહિ સુણી સંબધ.

એક પશુષ ભલહિ નહી, તેથી દુષ અપાર,

સમરાદિત્ય શ્રી પાસનહ, ચિત્ત ધારહ અધિકાર.

એક પપા વૈરોપરી, અયમાલઈ પ્રબધ,

તેર ભવંતર વરિતવર, સુણુયો તેહ સબધ.

૧

૨

૩

૪

અવણિ સુણી સરસીજી વાણી, હિતમુખ શિવકર નિજ મનિ આણી,
 સૂઝા પ્રતિબુધા ભવિ પ્રાણી, ધર્યો ધરમ અનુપમ ગુણખાણી, ૧૦
 તાસ સીસ શ્રી મતિકીરતિ એહ, પ્રભસ્યહ ચરિત સંપદ ગુણગેહ,
 ભણુઈ ગુણુઈ નિસુણુઈ ભવિ જેહ, ધરમ મરમ પામઈ જગિ તેહ ૧૧
 શ્રી જિનદત્ત સૂરિશ્વર સદૃષ, અવિજલ જય પામઈ વરવાદઈ,
 શ્રી જિનકુશલસૂરિ સાનિધ્યઈ, સુખી હુવઈ વધતી રિદ્ધિ વૃદ્ધઈ. ૧૨
 —સં. ૧૭૮૧ મિગસિર શુક્લ દ્વાદશી તિથૈં ચંદ્ર વારે શ્રી અ-
 ભમગંજ મધ્યે લિ. પં. રંગપ્રભોદ મુનિના ૧૩—૧૪ ધો.
 ગુણવિનય માટે જીઓ આની અગાઉ.

૨૭૨ દેવચંદ્ર બીજા (ત. સકલચંદ-સૂરચંદ-ભાનુ-
 ચંદ શિ૦)

(૫૨૦) નવતત્ત્વ ચોપાઈ.
 અતે—

સુગિહિત સાધુતણો શૃંગાર, શ્રી વિજયદેવસૂરિ ગણધાર,
 તાસ પાટે પ્રગટયો સૂરિસિંહ, વિજયસિંહસૂરિ રાખીલીહ. ૩૩
 ગુરૂ શ્રી સકલચંદ ઉવચાય, સૂરચંદ પંડિત કવિરાય,
 ભાનુચંદ વાયક જગચંદ, તાસ સીસ કહે દેવચંદ. ૩૪
 એ ચોપઈ રચી કરજોડ, કવિતા કોઈ મ દેજો ખોડ,
 અધિકો ઓછો સોંધી જોડી, ભણુતાં ગુણુતાં સંપતિ કોડ. ૩૫
 (૫૨૧) પૃથવીચંદ્ર સં. ૧૬૮૬ ખં. ૧ રત્ન.
 (વિજયસિંહસૂરિ-આચાર્ય ખ. ૬ સં. ૧૬૮૪ ને સ્વર્ગવાસ
 સં. ૧૭૦૬.)

સૌભાગ્ય પંચમી સ્તુતિ.

(૫૨૨)+ શત્રુંજય તીર્થ પરિપાટી. સં. ૧૬૯૫
 આદિ—

સકલ સભારંજન કલા, દિગ્ધો સરસતિ વરદાનોજી,
 શ્રી વિમલાચલ સ્તવન ભણું, પામી શ્રી ગુરમાનોજી.

કુશલકરણ જિનકુશલ ગુર, વિધન વિહારણ વીર,	૩
સૂક્ષ્મ મન નિત સમરતા, બલદી કર્મ પ્રણુ બીર.	
છોકર ધર છાત્રહામણા, કમલા કર્મ કલોલ,	૪
પુણ્ય પસાયધ પામીયૈ રાજરિદ્ધિ રંગરોલ.	
નિસારણ જિમ નિરમલક, જસ લહીયધ જગમાંદિ,	૫
બલ પામીજૈ અતિ પ્રબલ, બાહુબલિ જિમ બાંદિ.	
ચતુરાધ અતિ ચતુરનર, ચિત ચોરણ ચોસાલ,	૬
સહજધ સુંદર સંપન્નધ, સોહગસિર સુવિસાલ.	
ચિંતામણિ જિમ ચિતતણી, ચિંતા ચૂરણહાર,	૭
સુરનર જિમ સુખ દૈ સદા, ધરમ કીડ નિરધાર.	

x

x

x

x

અતે—

સંવત મુનિ નિધિ રસ સસિ વરસધ,
 એ સખધે રમ્યો મન હરસધ
 રાજનગરિ સપદ ભરિ સરસધ, જસુ શોભા ગુકુલપુર ફરસધ,
 પાપતણી મતિ દૂરધ કરિસધ, સગ કુસંગ તિનઉ પરિહરસધ,
 પુણ્યતણુડ ફલ સુખિ મનિ ધરસધ, મતિસાગર જિમ તે સુખ
 વરિસધ-૫

પુણ્યતણુડ ફલ જોહ ન માનધ, મોહ મલિન મતિ આપ ગુમાનધ,
 ઉચ નીચ ગતિ મધ બહુચાનધ, દુખ લહધરિહધ નરતેહ અગાનધ.૬
 પાઠધ ઇમિત્રાવિક કહણુધ, રાજરિદ્ધ સપદ સુખ ન હણુધ,
 કારણ ધરમ ધરધ મનભાહધ, શ્રી જિતારિ જિમ તે સુખ સાહધ. ૭
 શ્રી જિનરાજસરિ ગુરરાજધ, ગુર અતિસમધ કરિ છે જગિ બાજધ,
 દેસન મમય જલદ જિમ ગાજધ, સંસય સકલ તુરત જે ભાજધ.૮
 ઉવત્રાય શ્રી જયસોમ જતીસ, ધરધ આણુ નરવર જસુ સીસિ,
 તાસુ સીસ પાકક પદધારી, શ્રી ગુણવિનય સુશુભ બંધાર. ૯

—સંવત્ ૧૭૬૯ વર્ષે પં. દાનચંદ્રેણ લિખતં પત્તનનગરે. પ્ર૦ પ્રાચીનતીર્થમાળા પૃ. ૩૮-૪૭.

(આમાંથી સ્પષ્ટ છે કે કવિએ શેત્રુંજયની યાત્રા સં. ૧૬૯૫ ના મહાવદિ ૧૪ ને ગુરુવારે કરી. ૧૬૯૫ નું ચોમાસું ઇડરમાં કરીને યાત્રાર્થે નીકળી શીચોટ (શીચોદ), વલાસણ, વડનગર, વીસનગર, સિવાલા (સાહલા), મહેસાણા, અમદાવાદ અને પાલીતાણા આવ્યા. પછી અમદાવાદ ગયા. કવિના ગુરુ ભાનુચંદ્ર અકબરની ધર્મસભાના ૧૪૦ મા નંબરના (પાંચમી શ્રેણીના) સમાસદ પ્રસિદ્ધ છે. તે અને તેમના શિષ્ય સિદ્ધિચંદ્ર અને અકબર પાસે રહી પોતાની વિદ્વત્તાથી બાદશાહની પ્રીતિ સંપાદન કરી હતી. અને તે બંનેએ કાદંબરી પર સુંદર સંસ્કૃત રીકા રચી છે. બાદશાહ સૂર્યનાં હજાર નામે સાંભળતો હતો. તે માટે ભાનુચંદ્રે સૂર્યસહસ્ત્રનામ સ્તોત્ર રચ્યું હતું. ઇ. સ. ૧૫૯૩ માં (સં. ૧૬૪૮) તેણે સમ્રાટ અકબર પાસેથી પાલીતાણાના શેત્રુંજય તીર્થના યાત્રાગુઓ ઉપરથી કર ઉઠાવી લેવાનું કર્મોન મરી કરાવ્યું હતું અને એ પણ આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરી હતી કે સર્વ જૈનોનાં પવિત્ર સ્થાનો હીરવિજયસરિને હવાલે કરી આપવાં. સંભવતઃ ભાનુચંદ્ર તેના દરબારમાં બાદશાહના મૃત્યુ સુધી (ઈ. સ. ૧૬૦૫) સુધી રહ્યા હતા. સકલચંદ્ર ઉપાધ્યાય માટે આની અગાઉ જુઓ.

૨૭૩ ભાવવિજય (ત. વિમલહર્ષ ઉ.શિ. મુનિવિમલ શિ.)

(પર૩) ધ્યાનસ્વરૂપ (નિરૂપણ) ચોપાઈ સં. ૧૬૯૬ ચૈત્ર વદિ ૧૦, રવિ ખંભાતમાં.

આદિ—

સકલ જિનેસર પાય વદેવિ, સમરી માતા સારદ દેવિ,
ધ્યાનતણો હં કંઈ વિચાર, શ્રી જિનંવચનતણે અનુસારિ. ૧
ઝવ તણો જે ધિર પરિણામ, કહિછે ધ્યાન તેહનું નામ,
તેહે તણા છે ચ્યાર પ્રકાર, દોય અશુભ દોય શુભ મનિ ધાર. ૨

*

*

*

*

*

આવો શેત્રુંજયઈ, ચઢીય નવાણુ વારોજ	
મનમાં ઉલટ અતિ ઘણો, હાઈડે હર્ષ અપારોજ.	આવો ૨
ઉમાડો મનમાહિ ઘણો, કરસ્યું ચેત્ર પ્રવાડયોજ,	
શ્રી શેત્રુંજય ભાવમું, લાગી મનહર હારોજ.	આવો ૩
સંવત સોલ પંચાણુયે, ઈડર રહી ચોમાસોજ	
યાત્રા કરવા સંચર્યા, શુભ દિવસ શુભ માસોજ.	આવો ૪

x

x

x

x

અતે—

પાશીતાણાથી ચાલીયાએ માં, કરતા પય પ્રયાણુ.	
કુશલે રાજનગર ગયા એ માં કીધાં કેડિ કમ્પાણુ.	સુ. ૯
બણે ગણું ને સાંભલે એ માં એહ તવન ને જાણુ,	
ધાર ખેડાં યાત્રાતણે એ માં હલ પાંખઈ સુવિહાણુ.	સુ. ૧૦
શ્રી તપગઢપતિ શુણુનિયો એ માં શ્રી વિજયદેવ સૂરોંહ,	
જાણુ જગિં ઉદયો સદી એ માં મૂરતિવતો ચંદ.	સુ. ૧૧
સાહ ધિરા નહનવર એ માં મોહન વધી કંદ	
ને સેવઈ ભાવઈ કરી એ માં તસ ધરિ નિત્ય આણુંદ.	સુ. ૧૨
શ્રી વિજયદેવસરિ પાટિ ગયો એ માં શ્રી વિજયસિંહ સૂરિરાય,	
જેહને પ્રણમે નિત પ્રતિં એ માં સુરનર ભૂપતિ પાય.	સુ. ૧૩
સીસ વાયક ભાનુચંદનો એ માં માગઈ દેવચંદ દેવ	
વધી વધી મુઝને આલયો એ માં શેત્રુંજય કરી મેવ.	સુ. ૧૪

કલસ.

ગુરૂશ્રી હીરવિજયસરિ પસાયેં શ્રી ભાનુચંદ ઉવજાયા
કાસમીર અકબરસા પાસઈ શેત્રુંજય દણુ ધુરાયા
તામ સીસ દેવચંદ કહેં એ ગિર ગિરનો રાયા,
બેઠયો ભાવ ધરી એ તીરય, મનવચ્છિન સુખદાયા

આજ મનવાંછિત સુખ પાયા ૧૫

૨૭૩ ક કનકકુશળ (જુઓ કનકસુંદર.)

(૫૨૩ ક) ? હરિશ્ચંદ્ર રાજનો રાસ. સં. ૧૬૮૭

સૌભાગ્યપંચમી માહાત્મ્ય વિષયે તેજી વરદત્તગુણમંજરી કથા સંસ્કૃતમાં રચી છે, તેની પ્રશસ્તિ એ છે કે:-શ્રીમત્તપગગનાંગન દિન-મણિ વિજયસેન સૂરીણાં શિષ્યાણુના કથેયં વિનિર્મિતા કનકકુશલેન ૫૦ વુદ્ધ પદ્મવિજય ગણિભિઃ પ્રવરૈ લાભાદિ-વિજયગણિભિશ્ચ સંશોધિતા કથેયં ભૂતેષુ રસેંદુ મિત વર્ષે. (૧૬૫૫) (૬-૧૩ આગ્રાભંડાર.)

શોભનમુનિની સં. શોભનસ્તુતિઓપર કનકકુશળે સંસ્કૃતમાં ટીકા પણ રચી છે. સંસ્કૃતમાં પંચમી સ્તુતિ (શ્રી નેભિઃ પંચરૂપત્રિદશ પતિ-કૃત પ્રાન્યજન્માભિષેકઃ એથી શરૂ થતી ૪ શ્લોકની) પર વૃત્તિ સં. ૧૬૫૨ માં રચી છે.

૨૭૪ કનકસુંદર (૨) લાવડગચ્છ મહેશજી ઉપાધ્યાયશિ.)

(૫૨૪)+ હરિશ્ચંદ્ર રાજનો રાસ. સં. ૧૬૮૭ આવળુ શુ. ૫ મર-ધરના સોજત શહેરમાં.

આદિ—

પાસ જિનેસર પાય નમી, થંભણુપુર ચિરવાસ,

જુગ જુગમાંહે દીપતો, પૂરે વાંછિત આશ. ૧

આદિ લખે કુણુ એહની, વર્ષ ધગ્યારે લક્ષ,

વર્ણુત પશ્ચિમ દેવતા, કીધી પૂજ પ્રત્યક્ષ.

(પશ્ચિમપતિ નામે વંરણુ, કીધી સેવ પ્રત્યક્ષ-પાકાં.) ૨

એંસી સહસ વર્ષ અચલ, સેવા કીધી સાર,

વાસુક વિષ હરતા હરિ, પ્રભુ માતાલ મઝાર. ૩

*

*

*

*

અતે—

શ્રી તપાગચ્છ સોહાકરો ગણધરો, શ્રી હીરવિજયો ગુરુ યુગપ્રધાનો,
દેશના જસ સુણી શાહિ અકબ્બર ગુણી, ધર્મપ્રમર્થયથો સાવધાનો. ૯
તાસ પાટઈ વિજયસેન સૂરીસર, શ્રી વિજયતિલક સરિ તાસ પાટઈ
તાસ પાટઈ વિજયાણુંદ સૂરીસર, વિજયવતો સદા ધર્મ માટઈ, ૧૦
શ્રી વિમલહર્ષ ઉવજાગયશ્રી મુનિવિમલ સકલ વાચક શિરોમણિ વિરાજઈ,
સીસ તસ ભાવવિજયોબણુધ સેવીધએ ધ્યાન સુરતર સદા સિદ્ધિજાનઈ ૧૧
વર્ષ ધર નિધિ સુધારૂચિક્ષા વજરછ ૧૬૯૬ ચૈત્ર વદિ દસમિ રવિવાર સગઈ,
ધ્યાન અધિકાર અવિકાર સુખકારણા, ખંભ નયરિરગ્યો ચિત્ત રંગમ. ૧૨
ધ્યાન સુવિચાર ધમ મનિ ધરી ભવિજના અશુભ છંડી વિમલધ્યાન સેવો
જેહથી દુખ ટલછ સયલ વંછિત ફલઈ ચાપીઈ મુગતિ સુખ સખરસેવો. ૧૩
—ધ્યાન સુવિચાર ધમ મન ધરિ ભવિજના.

—ઈતિ ધ્યાનસ્વરૂપ ગાથા સર્વ થઈ ૬૩ અંચામં ૨૮૫ પાત્રો
૧૭ દા. ૪૮ હાલાભાઈ ભંડાર પાટણ.

પ્ર. કા. (વિ. ધ.)

શાંતિજન સ્તોત્ર

(કલશ) ધમ શાંત પાલક શાંતિ સુહકર, શુણ્યો શાંતિ જિજ્ઞેસરો,
શ્રી કહેલવાડા નયર મંડણુ, કર્મપંક દિવાકરો,
જગજંતુનાયક મુગતિદાયક કામસાયક શંકરો,
ઉવજાગ શ્રી મુનિવિમલ સેવક ભાવ સુખ સંતતિ કરો, ૨૧

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

(કલશ) ઇતિ દુષ્પ્રવારક સુખકારક શ્રી શંખેશ્વર જિનવર
મધં શુણ્યો ભગતિ આપસગતિં ભવિષ્ય વંછિય સુરતર,
ઉવજાગ વિમલહરણ સોહઈ સુકૃત ભૂરૂહ જલધરો,
ઉવજાગ શ્રી મુનિવિમલ સેવક ભાવવિજય જયંકરો.

(૫. ૩ પ્ર. કા.)

૨૭૫ દેવરતન (૧) (ખ૦ જિનભદ્રસૂરિ-દયાકમળ-શિ-
વનંદન-દેવકીતિ શિ.)

(પરપ) શીલવતી ચોપાઈ. સં. ૧૬૯૮ કાલિક વાલસીસરમાં.

અર્પિતે—

સંવત સોલઅઠાણ કાતી સમેરે, વાલસીસ (સર) નયર મઝારી,
શીલવતીની કાંધી ચોપધરે, શીલતણે અધિકારી
શ્રી ખરતરગચ્છ નાયક સોહતારે, શ્રી જિનરાજ સૂરીસ,
કુમતિગજઅંજન કેસરીરે, પ્રતપો કોડી વરિસ.

શાખા શ્રી જિનભદ્રસૂરિનીરે, જાણે સદ્ સંસાર
વાચક શ્રી દયાકમળ ગણિવરે, ગુણમણિરણભંડાર.
તામુ સીસ સિવનંદન ગણિરે, વાચક દેવકીરતિ ગણિંદ
મહિયલમાં છવો ચિર લગેરે, જાં લગે છે રવિચંદ.

તામુ સીસ લવલેસે ઉપદિશેરે, દેવરતન કહે એમ,
ખંડ ત્રીજે ને દાલ ધન્યાસીરીરે, ચઢી પરિણામે તેમ.
સતીય ચરિત્ર સાંભલતાં બણતાં છતાં રે હુઈ આણુંદ રંગરોલ,
દેવરતન કહઈ તેહને સંપજધરે, લખિમી તણા કલ્પોલ.

(૧૬ પત્ર પ્ર. કા.) વિદ્યા૦ માણેક. બાવ.

—સંવત ૧૭૨૫ ચૈત્ર સુદિ ૨ યાં શ્રીમદ્વપુરે (ઉદયપુર બં.)

—પા. ૧૭ પ્રે. ૨.

૨૭૬ ધર્મસિંહ (૧) (હં.)

((પરક) શિવજીઆચાર્ય રાસ. (અં. મોહનત્રેજી) સં. ૧૬૯૭ શ્રાવણ
શુ. ૧૫ ઉદયપુરમાં.

આદિ—

શ્રી મહાવીર મુગતિગયા ખીછિ, વરસ દોઈહિન્નર,
રૂપિ ઋપિ આચાર્ય પ્રગટયા, કરવા પર ઉપગાર.

અતે—

મરધર દેશ મહીપતિ, જશવંત સખલી હાક,
સોઝત સહેર મોહામણો, નવકોટીતું નાક. યં. ૬

ભાવગમ્જી ગુર સાંપુજી, સાંપુ ગુણે બંડાર,
શિખ પટોધર તેહના, શીલવંત મુવિચાર. યં. ૭

ઉપાધ્યાય મહેશજી, ગુર જોનમ અવતાર,
મુનિવર મહોટા માહાજને, આગમજાન અપાર. યં. ૮

કનકશુંદર શિખ તેહનો, ગાયો એહ પ્રબંધ,
શ્રી હરિચંદ નરિંદનો, રક્ષાંતિનાય સંબંધ. યં. ૯

નવરસ બેદ જૂજુઆ, દાસ એગુણ્યાલીસ,
બાવબેદ બહુ ખાતના, વિધિશું વિશ્વાવીસ. યં. ૧૦

મંવત સોજી સત્તાણુવે, શુદ્ધ પદા આવલુખાસ,
પચમી તિથિ પૂરો દ્વઉ, શ્રી હરિચંદનો રાસ. યં. ૧૧

(દ્વદા) ગાથા માડીસાતરોં તિથુ ઉપર ઇમલીસ, (ત્રિસવીસ)
સાંભળતાં શ્રી મંધને પૂગે આશ જમહીસ.

(૫૦ ક્ષીમશી માણેક)

—સં. ૧૮૩૩ કા. શુ. ૧૧ શુકે શ્રી સવાઈજયપુર મધ્યે શ્રી
અચયગમ્જેશ બદારકજી શ્રી કીર્તિસાગરસૂરીશ્વરજી તસ્માદેરાકારી વા.
શ્રી ખિમારાજજી શિ. ૫. યાનરાજ સિ. દેવાનંદસિયા ગોત્રેરયાંજી
શા વોદરાં અવટકે મંધવી દીવાન માલુકચંદ દેવજી જીવરાજ દીવાન
યુક્તાખચદ નિદાસચદ ચંદપખ બમવાન રાજેભિ શ્રી મદારાજધિરાજ
મદાગજ સવાઈ ગૃધીસિધજી વિજયરાજ્યે કછવાદ વંશે રધુવંશીય.
૧૨-૧૫ ધો.

—૧૫-૧૯ મા. જૂની પ્રત છે.

૨૭૮ જ્ઞાનચંદ્ર.

(૫૨૮) પ્રદેશી રાજનો રાસ. લ. સં. ૧૬૯૮ તેથી તે પહેલાં.

આદિ—

પ્રણમી શ્રી અરિહંત પય, સમરી સિદ્ધ અનંત	
આચારિજી ઉવઝાઇ ધવલિ, સાધુ સદ્ ભગવંત.	૧
શાસનનાયક સલહીયઈ વરદાઇ ત્રધમાન,	
ગુરૂ ગૌતમગુણુ ગાઇયે દાયક વંછિત દાન.	૨
ધર્મઆચારજી ધર્મગુરૂ મન ધરી મુધર્મ સામી,	
જંબૂ પ્રમુખ મહાજતી, સમરી શ્રુત શુભનામ	૩
ખીયોવંગે ખુઝ્યા, રાયપાસણી રંગ	
પરદેશી રાજ પ્રવર સદ્ગુરૂ કેશી સંગ.	૪
રચના તે અધિકારની, રચવા મુઝ મનિરંગ,	
પિણુ મનવંછિત પૂરવા, સૂઝો સદ્ગુરૂ લાગ.	૫

*

*

*

*

અંતે—

લાલ ૪૧ રાગ ધન્યાસિરિ.

રાયપસેણી ખીયો ઉપાંગથી, ઉદ્ધરી એ અધિકાર	
પરદેશીય પ્રરખોધ મઘ એ રચ્યો રંગસું પ્રશ્નોત્તર વિસ્તાર.	૭૮
જગત્રગુરૂ શ્રી દયાધરમ જયકાર, પામીયે ભવતણો પાર,	
જગત્રગુરૂ સમકિત શુદ્ધ આધાર, જાં આંકણી,	
ગહન અરથ છે શ્રી પ્રવચન તણો, જાણીયે કેણુ ઉપાય	
આપણી બુદ્ધિ કરિ કેલવી જે કહો, સાખીય શ્રી જિનરાય.	૭૯

*

*

*

*

ધન્ય શાસન મહાવીરનો સેવીયે, જિહાં રહ્યા એ અધિકાર,
કહે જ્ઞાનચંદ્ર ઇમ સદ્ગુરૂ સેવતાં પામીયે શિવ સુખસાર.

૮૧.

સાર સિદ્ધાંતપદપક ઉદ્યા, તસ પાટિ જીવરાજ,
 તસ પાટિ કુંવરજી ગણિવર, વરનીર્ભજ જસ લાજ. ૫
 જન મનમોહન શ્રીમજજી, તસપાટિ રતનકપિરાય,
 નારિ સદ્દિન સંધમ જેણિ લીનો, મહીપજ જસ મહીમાય. ૬
 મદિમાવંત તસ પાટિ અલંકૃત, કેશવજી ગુણવંત,
 તસ પાટિ કપિરાય મહામુનિ, શ્રી શિવજી જયવંત. ૭
 સુરતરૂ અંદનકનક મોહનમણિ, એ પંચિ ગુણ કપિરાય,
 વરજી વાસ રોમા શદ્ધિ વંછિત દસ સકલ સુખદાય. ૮
 સુખદાયક શિવજીતણિ ગાઉ, શસ રસીક કરિ રંગ,
 દાય વિશાલ પ્રથમ આખ્યાનિ, કહિં મુનિ ધર્મસંધ

૨૫ લક્ષ.

લી. ૧૬૯૬ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ (પાટણમાં-ધર્મસંગ ધર્મસિંહ
 દૂત શીળકુમાર રાસ, અથવા મોહનવેણિ રાસની પ્રતિ છે તેજ આ રાસ
 જણ્યાય છે તેમાં નર્મનર્મદર્શક એક સંવસરા આવજી સુદિ ૧૫એ
 સવસર રચ્યાનો આખો છે ને રચ્યાસ્થાન ઉદેપુર જણાવેલું છે.

—પાટણ બં.

+ ૫૩ સાધુની સજાય ૫. ૧૬૯ સ. મા.

+ સામાયિક ૪૦૭ જે. પ્ર.

+ સજાય ૩૨૪ સ. મા. બી.

૨૭૭ ઈતિવર્દ્ધન.

(૫૨૭) મુદ્દયવત્સ (સદેવત) સાવલિંગા રાસ. (લ૦ સં. ૧૬૯૭)

તેહીજ નગરમઝાર, અંતસમઘ અણસણ ક્રિયઉ હે,	
શ્રી રૂપચંદ મુણિંદ, દેવવિમાણ અનોપમ પાવિયઉ હે.	૮
દેપાગર તસપાટ, વઘરાગર વઘરાગઈ પૂરીયઉ હે,	
શ્રી મુનિવર વસ્તપાલ, શ્રી ગઘરાજ કલ્યાણ વધાવિયઉ હે.	૯
શ્રી ભઘરવ સુખકાર, નેમીદાસ ગઝાધિપ દીપતઉ હે,	
શ્રી આચારજ એ, આસકરણ વાદી વડ દીપતઉહે,	૧૦.
અનુક્રમિએ મુનિપાટ, કહીઆ મઘ કરી કીરતિ મન રલી હે,	
સોભાગી સસનેહ, ભવિયણ વંદઉ દિન પ્રતિ વલિવલી હે.	૧૧
સંવત સોલનન્યાણું માસ વિરાજઈ ભાદવ સુખકર હે,	
વરસઘ અતિ અસરાલ, કાંઠલિ બાંધિ ચિહુંદિસ મનહર હે.	૧૨
પક્ષ બહુલ તિથિ તીજ, શ્રી યુધવાર મહા મહિમાનિવઉહે,	
અકબરપુર અભિરામ, મહિયલમંડણ નગર સિરાં તિલઉ હે.	૧૩
તેથ ક્રિયઉ ચઉમાસ, શ્રી વણવીર સદગુર મહિમા રલીહે,	
તાસ પ્રસાદઘ એહ, ગ્રંથ ક્રિયઉ એ મન આસા ફલીહે.	૧૪
આવક વંસ સૂરાણ, વીરદાસ ચતુર સોભાધણી હે,	
તસ આગ્રહિ કરિ એહ, અધિક મહારસ કીધી મંડણી હે.	૧૫.
સોરઠરાગ સુરંગ, હાલ ભણી એકાદસમી મુદાહે,	
તીકમ જે નરનારિ, ગાવઈ તે મનવંછિત લહઈ સદા હે.	૧૬

—સર્વ ગાથા ૨૨૪ ઇતિશ્રી રૂપચંદ મંડણી સંપૂર્ણેતિ. સંવત ૧૬૯૯ વર્ષે મૃગસર માસે કૃષ્ણપક્ષે તૃતીય તિથૌ આદિત્યવારે અકબરપુર મહાનગરે. રિપ શ્રી પંચાયણુજી લિપિતં. આતમપકડનાથ ૭-૧૪ સં. લા. નં. ૨૦૮૦

(૫૩૧) અમરસેન ૧૬૯૮ વિદ્યા.

(૫૩૨) વંકચૂલનો રાસ. સં. ૧૭૦૬ ભાદરવા શુ. ૧૧ ગુર. કીસનગઢમાં આદિ—

શ્રી રિસહેસર પય નમી, આદિ પુરૂષ પરધાન,
જિણુ ચક્રવીરી ઉપનો પ્રથમહિ કેવલજ્ઞાન.

—લી. ૧૬૯૮ પોસ શુ. ૭ ભોમ. અંથાગ્ર ૯૦૦-પા. ૩૭-૧૧

—લી. ૧૭૯૯ પોસ વ. ૬ ભોમ-જુજનગરે. ૧૭-૧૭ રાજકોટ

પૂ૦ અ૦ પ્ર૦ કા, ભા૦

(૫૨૯) રીસપ્રકાશ. —જેસ૦

૧ ૨૭૯ ત્રિકમમુનિ. (નાગોરગઢી આસકર્ણુ-વણવીર શિ૦)

(૫૩૦) રૂપચંદ્ર ઋષિનો રાસ. (ઐ૦) સં. ૧૬૯૯ ભાદ્ર. વ. ૩
જુધ અકબરપુરમાં.

આદિ—

આસા રાગે દોહા

મહાવીર ત્રિભુવનધણી, કેવલન્યાન પડૂર	
સેવ કર્મ શુરનર સદા, પૂરધ વંઝિત પૂર.	૧
તાસ સીસ મણુધર નમુ, શ્રી જોનમ મુનિરાજ,	
અટ મહાસિધિ સપજધ, પૂરધ વંઝિત કાજ.	૨
વસિ પ્રણુમી સહગુર સગુણ, સંસપમંજળુદાર	
રૂપચંદ્ર રિષિ રાજનડે, રમિક કંઠે અધિધાર.	૩

*

*

*

*

અતે—

હીરાગર રિપરાયારે હે સખી હી૦ નમર હિજેણી સુરપદવી લહી હે,
વદર્જ ને નરનારિ હે સખી વં૦ ત્યાં ધરિ દુખદોહમ આવધ નહી હે. ૫
કરતા પંથ વિહાર હે સખી ક૦ પુન્યસંજ્ઞેમર્ધ મહિમાં પધારિઆ હે,
લોક કલધ મવકોઈ હે સખીયે. શ્રી આચારજ રૂપચંદ્ર આવિઆ હે. ૬
દે ઉપદેસ અનુષ, મુધકમલ ધણુજણુ મુમખીઆ હે,
અમૃતવાણિ રમાસ, ચ્યાર વરણુ મુણિ આનિ મુખ પાવિયા હે. ૭

તાસ સીસ તીકમ કીયો એ અધિકાર અનૂપ હો
સાંભલતા સજ્જન જનાં દિન દિન અધિકી ચૂંપ હો.
સંવત સતરૈ છડાતરૈ કીધ ચક્રમાસો સાર હો
કિસનગદે આણુંદ ઘણે શ્રી વણુવીર ઉદાર હો.
ભાદવા મુદી એકાદસી બૃહસ્પતિવાર સુવારહો
ઢાલ ભણી સતરમી તીકમ કહૈ મુવિચાર હો.

૭

૮

આવક. ૯

—સ્વામી હુલાસરાયજી તત્ત્વ સિધ્ધ હુકમીદાસનંદ લીખી આગરા
મધે ૯-૧૫ આગ્રા (ભંડાર).

—લિખિતા પંડિત શ્રી જયવિજય ગણી શિષ્ય પંડિત શાંતિ-
વિજય ગણિભિઃ, શ્રીમત્યુદયપુરે આર્યાશ્રી લાઠાંજી શિષ્યણી આર્યા
લીલાંજી પઠનાથ સં. ૧૭૩૩ વર્ષે દ્વાદશગુન પૌર્ણમાસ્યામિતિ સ્વસ્તયઃ—
૧૩-૧૫ અનંત.

૨૭૯ ક ખેમ (નાગોરી તપગચ્છ—પાયચંદગચ્છ. ખેત્રસિંહ
(ખેતસી) શિ.)

સોલસતવાદી સં ૬૦ કુંક ૧૯ મેડતામાં.

આદિ—

બ્રહ્મચારી ચૂડામણી, જિનશાસન શિણુગાર
સતવાદી સોલે તણા ગુણ ગાયાં ભવ પા

અતે—

સોલ સતી ગુણ ગાધ્યા, મેડતાનગર મજા
અહિપુર ગજ મુનિ ખેતસી, શિષ્ય ખેમ મહા સુખકાર હો, ૫૦૧૯

મૃગાપુત્ર સં ૧૨ કડી.

આદિ—

પુર સુગ્રીવ સોહામણો, મૃગપુત્ર રાજા બલિભદ્રાય હો,

મમરૂં શ્રી ચક્રેસરી કુંડલહાર વિશાલ,	
શીશ કુલ સિર ઝિગમિગે તિલક વિરાગત બાલ.	૨
સુમતિ પાંચ નિત સાયવે ગુપ્તિ તીન લયલીન,	
ધ્યાન જ્ઞાન રાતા રહે જિમ રમણુપર મીન.	૩
એહવા સદગુર પ્રણમીને બોલું બે કરજોડિ,	
કાછમની પરિ પુરવો મુજ મન કરા કોડિ.	૪
વંકચૂલ રાગ તણો રસક કંઠુ અધિકાર,	
એકમના સુણતાં થકા પામીજે બવપાર,	૫
અદર ચ્યારે આખડી મારમને મુનિપાસ,	
મનવચ કાપા પાલિને હુવો દેવ ઉલાસ.	૬
તિણ કારણ સુણિવો સહી નેમતણો ફલ સાર,	
તે ભાંખું સુણિજે સહુ વંકચૂલ સુવિચાર.	૭

x

x

x

x

અર્થ—

લાલ ૧૭ લાનકયા સુણજ્યો તુમે એ—દેસી.

શ્રી વંકચૂલ રાગતણો રમક કહો અધિકાર હો આવક,	
સુણતાં આનદ ઉપજે ધર ધર રંગ અપાર હો.	૧
નિયમ બનીપરે પાલીયે જ્યુ પાલ્યો વંકચૂલ હો,	
શુધ મનગુર મેવીયે બોલીજે અનુકૂલ હો.	૨
જવ બવના પાતક દરે દલિદ હોવે સવ દૂર હો,	
એહ ચરિત જે સંમલે દિન દિન વલન મનર હો.	૩
દાન શીલ તપ ભાવના આરાધો છક ચિત હો,	
લખમી લાહો લીજ્યે મુદર લેખસું ચિત હો.	૪
નાગોરીગઝ નિરમજો આચારજ આસકર્ણ હો,	
વડવખની મદિમાનિયો સમજાવે ચકવળ હો.	૫
તામ તણે ગઝ દીપનો શ્રી વલુરીર મુણિંદ હો	
દરમજુથી દોલન મિયે મનમેં હુવે આલુંદ હો.	૬

તસ મીસં મુંદર મુગુણમંદિરં, શ્રી રત્નસાગર ઉવઝાયરો,
તસ સીસ સાદર નયસાગર રચ્યો ચૈત્યવંદન વરો,

(પ્ર. કા.)

(૫૩૪) ચાવીશી.

અતે—

શ્રી અંચલ ગણુ દિનમણી, શ્રી કલ્યાણસાગર સૂરિરાય,
તાસ સીસ શોભાનિશો, શ્રી રત્નસાગર ઉવઝાય કિ. ભેટયો. ૬
સીસ તાસ હરષિં રી, એહ કરી તવનની બેડિ
ઉવઝાય નયસાગર લણુછ, નિત લણુતાં રે હોત મંગલીક,
કોડિ કિ-ભેટયો શ્રી મહાવીર. ૭
૫-૧૩. આ. ક.

(કલ્યાણસાગર સૂરિ-આચાર્યપદ સં. ૧૬૪૯ અમદાવાદ, ગચ્છેશ-
પદ ૧૬૭૦ માં પાટણ, સ્વર્ગ. ૧૭૧૮ માં.)

૨૮૧ શુભવિજય (૧) (તં કલ્યાણવિજય શિ.)

(૫૩૫) મહાવીર ૨૭ લવ-સ્તવન (સં. ૧૬૭૧ થી સં. ૧૭૧૩
ની વચમાં.)

આદિ—

વિમલ કમલ દલ લોચણાં, દીસછ વદન પ્રસન,
આદર આણિ વીરજિનં, વાંદી કરું સ્તવન.

૧

* * * * *

અતે—

કલશ.

શ્રી વીરપાટ પરંપરા ગત આણુંદવિમલ સૂરીસરો,
શ્રી વિજયદાન સૂરિ તાસ પાટિ હીરવિજયસૂરિ ગણુધરો,
શ્રી વિજયસેનસૂરિ તાસ પાટિ વિજયદેવસૂરિ હિતધરો,

અતે—

કેવલ પામ્યો નિરમલો, મૃં પામી સિવ સુખ દામ હો,
ગજ નાગેરી દીપતા, મૃં ગુરુ ખેત્રસિંહ ગુણધાર હો.
મુનિ ખેમ બહુ કરજોડને, મૃં તિકરણુ સુધ પ્રણામ હો. ૧૨

—સં. ૧૭૬૩ વર્ષે શાકે ૧૬૨૮ પ્રવર્તમાને મેઘમાસે કૃષ્ણપક્ષે
૫મી તિથી સોમવાસરે. શ્રી વીકાનેર નગરે પં. ધર્મવિજ્ઞાસ લિપીકૃતા.
૧-૧૪ મારી પાસે છે.

અનાથી સં ૧૫ ઠડી સ. ૧૭૦૦ આઠમ દિને.

આદિ—

સરસતિ સાંમણિ તુલ સમરતાં, વાણી ઘડ મહારાણી,
અનાથીરાય સગાય બણતાં, આખર આવે છે ઠાવકા,
રાજિદ શ્રેણિક વન સંચરિઉ. ૧

અતે—

મંવત સતરૈ સૈ દિન આઠમિ, જોસી ખરખરી છાયાઈ,
ખેમ મહો સિગાય પ્રકામી, પળૂસણુરી આ પાખી કિં.
રાજિદં ૧૫

—સ ૧૮૫૦ વર્ષે નિતી શાયણ શુદ્ધિ ૧૦ દિને સિખનં પં.
મૂર્તિમકિત મુનિના. ૫૦ ૧ ૧૬ પં. મારી પાસે છે.

૧૮૦ નયસાગર (આં, કલ્યાણસગરસૂરિ-રત્નસાગર ઉ. શિ.)
(૫૩૩) ચૈત્યવદન આઠ ઢાલતુ સ. ૧૬૭૦ ને ૧૭૧૮ વચ્ચમાં.
કલસ.

અતે—

મ હમ ત્રિગવદન દુષ્પનિકદન સકલ જનમન સુદરો,
મ હમ અસાસય ચૈત્ય પડિમા ગુપ્તો મહ ઉચ્ચ ધરો,
સ સ્વયં કલ્યાણક દિવાકર, શ્રી કલ્યાણસાગર સરીસરો,
વિદિપદ

—સંવત ૧૮૧૭ અસાડ માસે કૃષ્ણપક્ષે તિથો ૬ પદ્મ્યા
ભાનુવાસરે લિખિતં મુંબઈ મધ્યે બ્રા. ચતુર્ભુજેશુ. ૩-૧૨ અનંત.
(વિજયદેવસૂરિ-આચાર્ય પદ સં. ૧૬૭૬ સ્વ. ૧૭૧૧.)

૨૮૨ ગુણહર્ષ (ત. વિજયદેવસૂરિ શિ.)

(૫૩૬) મહાવીર નિર્વાણ સ્તવન.

જિન તું નિરંજન સજનરંજન દુખમંજન દેવતા
દો સુખ સ્વામી મુક્તિગામી વીર તુજ પાએ સેવતા
તપગચ્છ ગયણુ દિણુંદ દશ દિશે દિપતો જગ જાણીએ
શ્રી હીરવિજયસૂરિંદ સહગુરૂ તાસ પાઠ વખાણીએ
શ્રી વિજયસેન સૂરીશ સહગુરૂ શ્રી વિજયદેવ સૂરિશઃ
જે જપે અહનિશે નામ જેહતું વર્ધમાન જિણેશઃ.
નિર્વાણ તવન મહિમા લવન વીરજિનનું જે ભણે
તે લહે લીલા લખધિ લક્ષ્મી શ્રી ગુણહર્ષ વધામણે.

લાલ ૧૦.—પા. ૮ પ્રે. ૨.

—શ્રી હીરરત્નસૂરિ શિં ધનરત્ન શિં તેજરત્ન શિં જ્ઞેધ-
રત્ન શિં લાવણ્યરત્ન શિં ગોવિંદરત્ને લીપિકૃત સં. ૧૮૬૧ શક
૧૭૨૬ જેષ્ઠ માસ કૃષ્ણ પક્ષે પંચમ્યાં ચંદ્રવાસરે સાયલે ચોમાસું
રહીતે અશ્વત્થનાથ પ્રસાદાત્ જાલા શ્રીપ વિક્રમસંધ રાજ્યે-જે. એ.
ઇ. પાસેના ભંડારમાં.

(વિજયદેવસૂરિ આચાર્યપદ સં. ૧૬૫૮ પાઠણુ, મદારકપદ ૧૬૭૧
સ્વ. ૧૭૧૩)

૨૮૩ ક્રીતિવિમલ (તં વિજયવિમલ-લાલણ શિ.)

ચતુર્વિંશતિ જિનસ્તવન-વિજયદેવ વારે.

શ્રી વિજયવિમલ વિષ્ણુધર્મસિ સિરોમણિ પંડિત લાલણ ગણિ વરૂ

શ્રી કુસાણુવિજય ઉપક્રમ્ય પંડિત શ્રી શુભવિજય શિષ્ય જયકરો.

—સાગર ભં. પાટણ.)

પત્ર ૪ પ્ર. કા. લીં.

—૨૪ મા તીર્થંકર મહાવીર ૨૭ જાન્યુ. સં. ૧૭૯૩ કા. શુ. ૧૫
૨૧૦ દિને સિં ૭-૧૧ આ. ક.

—એક શુભવિજયે (હીરવિજયસરિના શિષ્ય) તકેભાયા વાર્તિક,
કાવ્યકલ્પલતામકરેંદ્ર, સ્યાદ્વાદ બાધાસૂત્ર, તે પરવૃત્તિ, કાવ્યકલ્પલતા પર
વૃત્તિ, સેનપ્રશ્નનો સંગ્રહ આદિ ગ્રંથો રચ્યા છે. તે અને આ બંને એક
હોવાનો મંભવ છે.

૨૮૧ ક ગુણુવિજય (૩) (ત. વિજયાણુ'દસૂરિ-કુ'અર-
વિજય શિ.)

૫૩૫ ક ગુણુમંજરી વસ્તુ-પંચમી (સૌભાગ્યપંચમી) સ્તો
આદિ— દેશી રતિયાની.

પ્રણમી પાસજિનેસર ગ્રેમસ્થૂં. આણિ અતિ ધણે નેદ, ચતુર નર
પંચમિ તપમંદિ મદિમા ધણે, કેહતાં મુણુને રે તેદ. ચતુર નર ૧

* * * * *

અતે—

કથરા.

સકલ સુખકર સયલ કુખકર ગાઈઓ નેમિસરો
તપગણ રાગ વડ દિવાળ, શ્રી વિજયઆણુ'દસૂરીસર,
તસ શિષ્ય પદમ પ્રાગ મધુકર દેવિદ કુઅરવિજય મણી,
તમ શિષ્ય પંચમી તવન બારે શ્રી ગુણુવિજય રંગે ગણિ. ૪૯
—૨-૧૨ માં. ૩-૧૧ આ. ક., પ્ર. કા., અને મારી પાસે છે.

કિહાં ચંદન કહાં મલયાગરી, કહાં સાયર કહાં નીર,
જિતું જિતું પડ્યું અવધડી, તિઉં તિઉં સહઈ સરીર. ૪
પાઠ કહીઈ તાકી વારતા, સુનો સમે વરવીર.

x x x x

અતે—

દુપ ગયો મન સુપ બયો, ભાગો વિરહ વિયોગ,
માતાપિતા સુત મિલતહી, ભયો અપુર્વ યોગ. ૧૮૫
ગાહા.

કથવિ ચંદનરાયા, કથવિ મલયાગરી,
મિતકથજ્ઞપ્ત પુણ્યજ્ઞ હોષ, તા સંજ્ઞેવો હવઈ ઝેંચ. ૧૮૬
—ઘતિશ્રી ચંદન મલયાગરી તરસ સુત સાયર નીરજો પ્રબંધ
કથાનક સંપૂર્ણ સંવત્ ૧૭૨૨ વર્ષે માગસિર વદિ ૭ રૈવે પૂજ્યજ્ઞ
ઋષિશ્રી ૫ તેજપાલજી તત્ શિષ્ય લિપત મનોહર. શુભ શ્રાવિકા પુણ્ય-
પ્રભાવ ગુરુભક્ત બાઈ લહો પઠનાથે. ૬-૧૬ અનંત.

બીજી પ્રતમાં અંત ભાગ નીચે પ્રમાણે છે:-

અતે—

રાજા બોલ્યો કયા કંઈ સોદાગરકું દંડ,
રાની બોલી છોરિ ઘો, હમ તુમ પ્રીત અખંડ. ૨૦૧
સોદાગર છોડયો તમે, રાય રહ્યો સુખચેન,
સપરિવાર સુખ ભોગવે, જાનિ ઈંદ્ર મહિઅયન. ૨૦૨
જાય લઈ કુનિ નિજપુરી, મિત્રે સજન સખ લોગ,
ભદ્રસેન કહે પુણ્યતે ભએ સુવંછિત ભોગ. ૨૦૩

—ઘતિ ચંદન મલયાગરી દ્વારા સંપૂર્ણ, સં. ૧૮૧૨ વરષે માગ-
સિર વદિ ૧૩ ભૃગુ વાસરે ૫. શ્રી બાણવિજય ત્રિં સાધ્વી શ્રી દીપાંજી
શિષ્યણી પ્રભાંજીયે માહારાજપૂરે-૫-૧૯ ઘો.

(ભદ્રસેન નામના એક અરતરગચ્છના સાધુનો ઉદ્દેશ્ય શત્રુજય
અરના સં. ૧૬૭૫ માં ખં જિનરાજસરિએ પ્રતિષ્ઠા કરેલા પ્રતિમા

તમ સીમ પમણુઈ કીર્તિવિમલ પ્રભુ કાપો મંગલ કર.

(સા. બ. પાટણ.)

(૫૩૭) ગંજસિંહ કુમાર—(ચં.)

૨૮૪ લક્ષ્મીવિમલ (કીર્તિવિમલ શિ.)

(૫૩૮) ચોવીસી.

આદિ—

તાગક નયમળિનેસર તું મિથો, પ્રલક્ષ પોન સમાન હો,

તારક જે તુઝનિ અવલંબિયા, તેણે લટું ઉત્તમ સ્થાન હો.

તારક૦ ૧

×

×

×

×

અતે—

ધીર ધીર શાસનપતિ સાચો, માતાં કોડિ કલ્યાણ,

કીર્તિવિમલ પ્રભુ પરમ મોભાગી, લક્ષ્મી વાંચી પ્રમાણુરે.

—અધ્યાય ૨૩૧-૧૨-૧૧ પ્ર. કા. નં. ૧૪૭.

૨૮૫ ભદ્રસેન (૧૬૭૫ લગભગ)

(૫૩૯) ચંદનમલયાગિરિ ચોઠ વિક્રમપુરમાં (વીકાનેરમાં) લ. સ-
૧૭૨૨ પહેલાં.

આદિ—

દ્વિ.

સ્વસ્તિ શ્રી વિક્રમપુરે, પ્રણમી શ્રી જગદીસ,

તનમન જીવન સુપકરણ, પૂરણ જગત જગીસ.

૧

વરદાયક વર સરસાગી, મતિ વિસ્તારણ માત,

પ્રણમી મન ધર મોદસ્યું, દરણ વિધન સંતાપ.

૨

મમ ઉપગારી પરમચર, ગુણ અક્ષર દાતાર,

બદી તારકે ચરણયુગ, ભદ્રસેન મુની સાર.

૩

લેખમાં છેવટે આ પ્રમાણે લખ્યું છે તેમાં મળી આવે છે:—આચાર્યશ્રી
જિનસાગરસૂરિ શ્રી જયસોમ મહોપાધ્યાય શ્રી ગુણુવિનયોપાધ્યાય (જુઓ
નં. ૧૯૫ પૃ. ૩૨૬) શ્રી ધર્મનિધાનોપાધ્યાય પં. આનંદશીર્ષિ સ્વલ્પ
બ્રાહ્મ વાં બદ્રસેન પં. રાજધીર પં. ભુવનરાજાદિ સત્પરિકરૈ:—એટલે તે
પ્રતિજ્ઞ વખતે તે હાજર હતા. તેજ બદ્રસેન વાચક આ બદ્રસેન હોવાનો
સંભવ છે.)

૨૮૬ તેજચંદ (ઉપાધ્યાય સકલચંદ-લક્ષ્મીચંદ-મુનિ-
ચંદ-વૃદ્ધિચંદ-માનચંદ શિ૦)

(૫૪૦) પુન્યસાર ચરિત્ર (ચોપાઈ)

વિજયદેવ વારે ?—દશાકમાંદિ કોઠારી અમયાના આમદથી ૫૪
૨૦ સાં ભં. પાટણ.

૨૮૭ ભીમમુનિ.

(૫૪૧) વૈકુંઠપંથ સં. ૧૧૯૯ આસો ૨ ખુબ છીકરીમાં.

આદિ—

વૈકુંઠપંથ ખીલામણો, દોહિતો છે ઘાટ,

આપણુનો તિહાં કોઈ નહો ને દેખાડે વાટ.

માર્ગે વહે રે ઉતાવતો.

×

×

×

×

સુગરુ સુસાધુ વંદિયે, મંત્ર મોહોતો નવકાર,

દેવ અરિહંતને પૂજ્યે, જેમ તરીયે સંસાર.

૨૭

શાંભુમદ્ર સુખ જોગવાં, પાત્રતણે અધિકાર,

ખીરખાંડ ધૂત વહોરાવીયાં, પોહોતા મુક્તિમગ્ગર.

૨૮

*

*

*

*